
6
1 N
16

NOTITIA
VTRAQVE DIGNITATVM,
CVM ORIENTIS, TVM OCCIDENTIS, VLTRA ARCADII HONORIIQVE TEMPORA.

ET IN EAM GVIDI PANCIROLI I. V. C. Præstantissimi, ac in celeberrimo Patauino Gymnasio Interpretis Legum primarij

COMMENTARIVM.

EIVSDEM AVTHORIS DE MAGISTRATIBVS MVNICIPALIBVS LIBER: necnon seiunctus etiam à prioribus de QVATVORDECIM vtriusque, tam veteris, quàm nouæ vrbis regionibus LIBELLVS; in Antiquitatis amatorum gratiam nouiter euulgatus.

NVNC NOVISSIME FRANCISCI RHVARDESII, I. V. D. præstantissimi Commentariis illustratum: & D. GVLIELMI MARANI, in Academia Tolosana Antecessoris dignissimi tribus INDICIBVS non parum necessariis auctius factum.

ITEM HVIC EDITIONI ADIVNXIMVS TRACTATVM DE REBVS BELLICIS, Cum duplici INDICE, vno Capitum, altero Insignium rerum copiosissimo.

VLTIMA EDITIO, AVCTIOR, ET CORRECTIOR.

ex Coll.

LVGDVNI, M.DC.VIII.

Ex Offi Q H. à Porta: Apud Io. de Gabiano.

CVM PRIVILEGIO REGIS.

SERENISSIMO CAROLO EMANVELI, SABAVDIAE DVCI, ET SVBALPINORVM PRINCIPI AMPLISSIMO.

MAGNA mihi semper admiratione visa sunt digna in re bellica Romanorum ingenia, Serenissime Princeps, quæ miram in instruendis aciebus artem, eligendis ad castrametandum locis, atque disponendis castris prudentiam, explorandísque hostium consiliis industriam, ac denique in omnibus superãdis difficultatibus animum, atque incredibilem solertiam ostenderunt, in aptandis testudinibus, ac vineis, erigendis turribus, atque arietibus, aliisque innumeris tormentorum generibus parem diligentiam exhibuerunt, quibus magnam òrbis terrarum partem subegerunt. Sed cùm sapientiam intueor, qua tot moribus, & linguis dissonas sub Imperio gentes prudenter rexerunt, & partas opes ac Regna contra imminentes, & futuras procellas munierunt, & graui iudicio cuncta disposuerunt, non minorem hinc laudem mihi videntur promereri. Quemadmodum enim feruentes aquę semper ebulliunt, nec vase queunt contineri, sic tot populorum æstuãtia ingenia difficillimum fuit cohibere: sed quæ in domandis, eadem in continendis quoque in officio gentibus, & clarior etiam virtus enituit, quod & Poëta Romanorum proprium esse his versibus significauit.

Tu regere imperio populos Romane memento,
Hæ tibi erunt artes, pacique imponere morem.

Singulis enim prouinciis ad efferos animos frœnandos, iura magistratus cum armatis militibus præfecerunt, in limitibus Imperii, Duces cum validis præsidiis locarunt; Alios exigendis vectigalibus, ac tributis proposuerunt quibus attenuati populi viribus destituebantur, & fiscus adauctus in dies potentior fiebat. His nixum totum stetit, ac creuit Imperium, quibus confirmandis, atque adeo ampliandis, omnem diligentiam & studium Romani Principes adhibuerunt. Neque hæc vigilanter exercuisse cõtenti, ad successorum eruditionem, & omnia in officio facilius continenda, cuncta in libro descripta habuerunt, qui prius Breuiarium, seu ratiocinarium Imperii, mox Notitia est appellatus, in quo ciuiles magistratus, & militares, legiones, auxilia, cohortes, vexillationesque singulæ cum suis symbolis, & insignibus, officiisque positæ comprehendebantur. Pecuniæ etiam publicæ, ac priuatæ

Principis exactores, ac cæteræ Palatinæ dignitates quæque cum scriniis, ac codicibus annotabantur, in quibus argentum, vestis, supellex, ac reliqua Principis eo ordine ac diligentia descripta conseruabatur, vt nihil inde posset deperire. Hæc omnia vtriusque Romani Imperii tùm in duo diuisi, idest Orientis & Occidentis continet Notitia, sed ita ieiunè posita, vt indicis tantùm vice fungatur. Itaq; res vetustæ, altaque caligine conditæ obscuræ relinquuntur, vt legentes incerti & perturbari discedere coganrur, & vt ait Poëta.

Inconsulti abeunt, sedemque odere Sybilæ.

Opus tamen vt res excelsas, & Romani Imperii magnitudinem complectens, ingens cunctis sui desiderium excitat. Id semel Celsitudo tua mihi exhibuit, & vt est rerum antiquarum studiosissima, aliquem eius interpretem postulabat, ac tandem post multos variosque sermones, mihi ipsius explicandi onus imposuit, quod tanquàm omnium difficillimum, humerisque meis impar primò recusaui. Hic enim iam antiquati magistratus, & eorum officia, quorum nullum amplius extat vestigium, & vix nomen retinetur, erant declaranda. Elucidanda dignitatum insignia, militum ordines, & symbola explicanda, quæ vt alibi nunquàm visa, ita eorum sensum exprimere vatis potius esse videbatur, quã Iureconsulti. Vectigalium quoque & tributorum rationes immutatas, & palatina officia penitùs extincta, & incognita, renouare, immensi laboris res proponebatur, vetustos Imperii limites, & loca cum præsidiis declarari posse animum despondebam. Itaque qua poteram modestia deprecabar, vt in alium me doctiorem hęc prouincia demandaretur. Sed cùm acrius ad hoc onus subeundum vrgeret, nec tanti Principis desiderio resistere auderem, omnem difficultatem obtemperandi cupido superauit: Ausus itaque sum, quod nunquàm à me fieri posse putabam, & huius Notitiæ incognita & obscurissima à tenebris in lucem educere sum conatus, in quibus vbi defuero, Celsitudini tuæ parendi necessitas me excusabit, cuius imperio non obsequi cùm mihi fas non esset, malui obtemperando culpę periculum subire, quàm ea vacando, contumax videri. Vt iussa igitur exequar, imperatumque debitum soluam: in Notitiam vtriusque Romani Imperii Commentarium ei meum offero: in quo Romanorum Principum magnitudinem, opulentiam, vires, & insignem in cunctis solertem prudentiam spectabit. Hoc munus Amplitudini tuæ exiguum est, sed animi promptitudinem maiora, si posset, daturi respiciet. Interea hoc etsi Leuidense, & crasso filo contextum opus, non aspernabitur. Nam

A te principium, tibi desinet, accipe iussis
Ardua cœpta tuis, atque hanc sine tempora circum
Inter victrices hederam tibi serpere lauros.

Ac nobis Celsitudinem tuam Deus Optimus Maximus diu incolumen seruet.

Celsit. Tuæ

Deditiss. Ser.

Guidus Pancirolus.

ERVDITISSIMO

VIRO·D.D. IACOBO FERRERIO. I.V.D.

Et in suprema Curia Tolosana Patrono

BIBLIOPOLA, S.

ANTA est humanæ virtutis amplitudo, Vir amplissime, vt teste Philosopho, fluctuantes compescat animi motus, genyum excitet, suscitet ingenium;

> Naturæque regat cursum, scelerisque furores
> Comprimat, & cordis feruentes temperet æstus.

ET VERÒ, *vt* Τενέδιος συνήγορος *videar, & insultantes disrumpam Epicuri conatus, qui continentiæ libidinem, sapientiæ insipientiam, summo deniq; bono vitium anteponebat,* Laconycus ero, *contendamque solam esse virtutem quæ nouos Aristippos, Lycurgos, Tulliosque ereptos è puluerulento antiquitatis lycæo, exponat in* Sybillino Mineruæ Theatro, *vt ex* Phœbeo Tripode *sacra Legum oracula promant. Horum tu columen, horum lumen, cùm & Iuris vtriusque peritiam ambabus manibus haurias, & amœnissima Palladis viridaria infatigabili studio vnda Sophiæ purissima irriges, adeo vt* Pomum Athalantæ sequaris, aquilamque in nubibus imiteris; *Quæ quidem nobilissima insignis tua doctrinæ insignia satis superque testantur, labores assidui, lucubrationes nocturnæ, scriptaque notatu digna, quæ Posteris sempiternum tui nominis exhibitura sunt monumentum: Testãtur obseruationes in* Decisiones Guidonis Papæ, *quas à te miro artis acumine annotatas cùm nuper typis mandari curarim anchoram tetigi, suauissimo tuorum in me officiorũ zephiro recreatus. Cũ demùm ab eo tẽpore* D. RHVARDESII, I.V.D. *& In Academia* Codurcensi *Antecessoris Commentaria in* Notitiam *vtramque dignitatum, cum Orientis tum Occidentis ea qua maxima fieri potuit diligentia castigata excudenda suscepissem, adiunctis* D. Marani, *viri de literis bene meriti tribus* Indicibus, *non parum duxi si tibi tanquam Apollini dicarentur, inuidiæque conatus tuis auspiciis, velut Archidamicis machinis euerterent;*

> Ecquis enim clypeum nisi Marti, quis nisi Phoebo
> Obtulerit laurum?

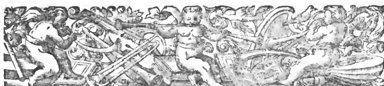
RO

ROGATVS excellens quidam pictor, cur nobile quoddam opus amoueret ab Imperitorum aspectu quia (inquit) peritum perita, ignarum verò ignara *decent:* Hic enim septennis cùm sit, nondum edidit dentes, *nec vitio ardua, nec facilia sunt offerenda virtuti, quæ æquali lūce numquam senescentes doctorum vigilias compensat, & eos diligit, apud quos* Expertes sunt inuidentiæ musarum fores. *Quibus quidem cùm tu meritò præsis, iure tibi hæc Notitia Dignitatum vtraque dedicatur, vt ei cui abscondita Legum arcana penitus innotescunt, vt ei quem gremio fouet Themis, vt ei cui literatorum omnium Corona fauet, vt ei qui anhelantem antiquitatis spiritum è puluere & radio excitat. Quòd si iucundum sit homini aliqua vel tenuissima scientiarum cognitione potiri; quantò mihi iucundius esse debet, eius amore mutuo subleuari,*

sacros cui Pallas honores
Decreuit.

AGE igitur, Vir amplissime, opus tibi à me oblatum suscipe: suspice & admirare, non munus, sed animum offerentis. Vale.

EXTRAICT

DES LETTRES PATANTES DV ROY.

HENRY par la grace de DIEV ROY de FRANCE & de NAVARRE, A nos amez & feaux Conseillers, les gens tenants nos Cours de Parlements de Paris, Rouën, Tholouze, Bordeaux, Senechaux de LYON & Poictou, & leurs Lieutenants, & à tous Iusticiers & Officiers, qu'il apartiendra, Salut; Nos chers & bien aimez Iean de Gabiano, & Samuel Girard, Marchâds libraires, demeurâs en nostre ville de LYON, nous ont faict remonstrer qu'ils ont recouuert auec grands fraiz, vn liure intitulé *Notitia vtraque dignitatum, cùm Orientis, tùm Occidentis, vltra Arcadij Honoriiq; tempora, &c. Cui hac in vltima Editione adiectæ sunt, quàmmaximè diligentes obseruationes F. Rhuardesij, legum Professoris, aliaq; quàm plurima quæ in prima pagina indicabuntur* Lequel liure ils desirêt Imprimer ou faire imprimer & mettre en lumiere: mais d'aurât qu'ils leur a cousté desia beaucoup, & coustera encores dauâtage pour dresser ladite Copie, & faire l'impression dudit liure, ils doutent qu'apres qu'ils auront exposé & mis en vente ledict liure, quelques Libraires & Imprimeurs, de Paris, Rouën, Lyon, ou autres villes de cetuy nostre Royaume, les vueillent semblablement imprimer, & susciter les autres Imprimeurs de Geneue, ou autres estrangers à ce faire, qui seroit par ce moyen frustrer lesdicts exposants des fraiz, & rêdre leur peine, diligence & trauail inutile, & leur faire receuoir perte & dommage; Pour à quoy remedier, affin que lesdicts de Gabiano & Girard, qui trauaillent pour le bien public, ayant fourni ce qui estoit necessaire, pour auancer ledict labeur, ne soyêt priués du fruict qu'ils doiuent attêdre d'iceluy. Nous pour ces causes & autres considerations à ce nous mouuans, Auons de nostre grace speciale, plaine puissance, & authorité Royale, par ces presentes signees de nostre main, donné & octroyé, donnons & octroyons, congé, licence & permission ausdicts de Gabiano, & Girard, d'imprimer ou faire imprimer ledit liure intitulé *Notitia vtraq; dignitatum, cùm Oriêtis, tùm Occidêtis, &c. Cui hac in vltima editione adiectæ sunt quàm maximè diligentes obseruationes F. Rhuardesii legum Professoris aliaque quàm plurima quæ in prima pagina indicabuntur*. En tels caracteres, forme, & telle Ville, & en tel lieu que bô leur semblera: Faict & faisons inhibitiôs & deffences à tous autres Imprimeurs & Libraires, de quelque part qu'ils soyent, & autres personnes de quelque estat, & condition qu'elles soyent, de l'imprimer ou faire imprimer, vendre, ne debitet, en cetuy nostre Royaume, Pais & terres de nostre obeïssance, contrefaire, ne alterer, soit par extraicts ou abregé de l'ordre & methode de ceste nouuelle & derniere Edition, ny pouuoir r'imprimer ledict liure sur aucunes des copies cy deuât imprimees en Alemagne, Venise, & autres lieux, ne mesmes susciter les Geneuois, ou autres estrangers à ce faire, sans le congé & permission expresse desdits de Gabiano & Girard, durant le temps & terme de dix ans, à conter du Iour qu'il sera paracheué d'imprimer, sur peine de mille liures pour chascun liure ou exemplaire, sans aucune diminution, & de punition

Corpo

Corporelle, & amande dont la moitié nous appartiendra, & l'autre moitié ausdits de Gabiano & Girard, & tous despens dommages & interests enuers eux, & ce sur peine aussi de confiscations des exemplaires, qui seront faicts ou imprimez par autres, sans le consentement desdits de Gabiano & Girard. De ce faire vous donnons pouuoit, authorité, cōmission, mandemēt special, & de proceder à l'encontre de ceux qui contreuiendront, par toute voye deüe & acoustumee, & par les peines susdites, nonobstant toutes lettres, Arrests, oppositions ou appellations quelconques; Pour lesquelles sans preiudice d'icelles ne voulons estre differé, & pource que de ces presentes lesdits exposāts pourroiēt auoir affaire, en plusieurs, & diuers endroicts; Nous voulons qu'au *vidimus* d'icelles, faict soubs seel Royal, ou par l'vn de nos amez & feaux Conseiller, Notaire, & Secretaire foy soit adioustee comme au present original, & si voulons & mandons que mettant par bref le contenu du present Priuilege, au commencement ou à la fin de chascun desdits liures, qu'il aye forme de signification, tout ainsi que si l'Original estoit particulierement signifié à vn chascun, & que celà soit de tel effet & vertu, comme si lesdites lettres leur auoyent expressement & particulierement esté monstrees & signifiees; Car tel est nostre plaisir. Donné à Paris le XXIX. iour de Iuillet, l'an de Grace mille six cents sept, & de nostre Regne le dixhuictiesme. Signé,

HENRY.

Et plus bas
Par le Roy,

FORGET.

ET SEELLEES DV GRAND SEEL EN CIRE IAVNE.

Extraict des Registres de Parlement.

VEu par la Cour les Lettres patentes du dixneufuiesme Iuillet dernier, signees HENRY, & par le Roy, Forget, & seellees du grand Seel, par lesquelles pour les causes y contenuës est permis à Iean de Gabiano, & Samuel Girard, marchāds libraires à LYON, d'imprimer, faire imprimer, vendre & debiter, le liure intitulé, *Notitia vtraque dignitatum, &c.* Sans qu'autres puissent ce faire, sans leur congé & permission, pendāt dix ans, sur la peine, & ainsi que au long contiennent lesdites lettres, Requeste par eux presentee à ladite Cour, afin d'interinement d'icelles, Conclusions du Procureur du ROY. Tout consideré, ladite Cour enterinant lesdites lettres, Ordonne que les impetrants iouïront du contenu en icelles, selon leur forme & teneur. Faict en Parlement, le vingt-vniesme Aoust, mille six-cents sept, Signé

VOYSIN.

AD

GVIDVM PANCIROLVM

VIRVM CLARISSIMVM,

NOTITIAM IMPERII

VTRIVSQVE,

QVO MODO ANTE AB VLLO

NVNQVAM DECLARANTEM.

Franciscus Pola Iureconſ. Veronenſis.

RGO inſperato tandem candore potitam
NOTITIAM GEMINI IMPERII ſpectamus ouantes;
Romulidumque iuuat, nec non Byzantia regna
Partibus è cunctis manifeſta in luce tueri:
Quæ fuerint vrbes olim, quæ caſtra, vel arces.
Quæ Magiſtratus ferrent inſignia, nunquam
Intellecta prius, nigrisque obducta tenebris.
O nos fœlices, præſens qui degimus æuum,
Queis nouiſſe datum tantæ miracula mentis.
Sed mage fœlicem, potuit qui talia nobis
Pandere, diuino iamnum quæſita labore.
Auſim quinetiam non illum corpore cretum
Dicere mortali, Diuumque accumbere menſis,
Si Cereri, & Baccho ſua quondã antiqua reperta,
Aethereas habitare domos, Cœlumque dedere:
Nam quæ hæc conuincet maieſtas munera rerum?
Pythia non olim tam cæcas ſoluere fertur
Ambages potuiſſe viris, & non augur Apollo:

a *Ille*

Ille Deus, Deus ille quidem, qui commoda tanta
Legali tribuit classi: nam tempore in omni
Ille Deus mihi erit, Deus ille erit & mihi semper.
Te sequor ò, te, sancte senex: tua numina adoro
PANCIROLE ingens; ne me aspernare colentem.
Tu pietate micas, tu relligione Deorum,
Tu solus monumenta situ consumpta vetusto
Restituis; tu das doctis cognoscere chartis
Bissenis quantum libris mandauerit ortus
Iustino; Imperium qui mox, & nomina patris
Rettulit, & miro Pandectas ordine fecit:
Tu legum penitus diuina oracula noscis,
Atque ea facundo per terras ore profaris;
Tu non auditos aperis, clarissime, sensus,
Alciatis melior Celsis & proximus ipsis:
Interea pendent homines dicentis ab ore.
Qui ad te diuersis veniunt regionibus orbis:
Te colit Hesperius, te Teuton, Gallus, & Indus,
Et qui extra solis cursus, atque astra vagantur:
At quas nostra tuas nunc discunt tempora laudes
Postuma eas duplici præstabunt fœnore secla.

INDEX

INDEX CAPITVM, QVÆ IN HOC VTRIVSQVE Imperij Notitiæ Commentario continentur.

De

INDEX CAPITVM.

Index dignitatum Occidentis.

INDEX CAPITVM.

F I N I S.

IVRA
IN HOC OPERE
ILLVSTRATA ET
NOVITER DECLARATA
LEGIBVS ff.

Abesse 32.ff.ex.quib. causis maior.in præfatione, & ca. 20.de præfecto legionis.

L. vlt. de conueniend. fisci debito.in præfatione.

L.2.ff.de in ius vocād.cap. 6.de cursu publico.

l.vlt.§.hi quoque.ff.de mun.& hon.ibidem.

l.eos.27.vlt.de falsis,ibidem.

l. continuus 137. §. cum ita, de verbor. oblig. ibidem.

l.illicitas.§.ne tenuis,ff.de offi.præsid. cap. 9. de apparitoribus.

l.vlt.ff.de separatio.cap.10.de principe.

l. 1. §. 1. ff. de offic. proconf. capit.13.de commentariensi.

l.2.ff.ad l.Iul.maiest.cap.14.ab actis.

l.pater,ff.de adim.legat.cap.21.de primipilo.

l.pater.§.Iulius Agrippa,ff.de leg.3.ibidem.

l.pediculis,§.quidam, ff. de aur.& argent. lege.ibidem.

l.vltim. §. patrimonium, ff.de mun.& honor. ibidem.

l.capitalium,§.ad statuas,de pœnis,capit.22.de insignibus,& cap.24.de imaginibus.

l.41.nam & Imperator,ff.de donatio. inter virum & vxorem,ibidem de insignibus.

l.5.ff.ad l.Iul.maiest.cap.24.de imaginibus.

l. officium,§.vlt.ff.de milita.testa.cap.26.de Præfectis legionum.

l.pen.§.vlt.de lega.3.cap.72.de officio quæstoris, & cap.93.de magistr.IIII.scrinior.

l.creditor,§.inter venditorem,ff.de actio.empt.ibid. de officio quæsto.

l.3.§.si quid.ff.de minor.ibidem.

l.Lucius Titius 72.ff.de leg.2.ibidem.

l.mortuo boue,§.1.ff.eod.tit.ibidem.

l.fidei commissa.§.si seruo,ff.de leg.3.ibidem.

l.libertis quos,§.ab hæredibus,ff.de alim.& ciba.lega.ibidem.

l.negociatores,de excusat.muner.cap. 73. de comite largitionum.

l.6.ff.de custod.reorum ibidem.

l.vlt.§ 1.ff.de mun.& hono.ibidem.

l.vlt.in fi.si mens.falsum mod.dixer.c.77.de scrinio tabular.

l.officium,§.vlt.ff.de re milit.cap.26.de præfectis legionum.

l.ante penult.ff.de annu.legat.capit,93. de magistr. IIII.scrinior.

l.6.§.1.ff.de ducenar.ibidem.

l.4.§.1.ff.de sicarijs,capit. 95. de magistro epistolarum.

l.5.§.vlt.ff.de pœnis,ibidem.

l.4.§.ingressum,ff.de offic.proconf.cap. 96. de magistro libellorum.

l.3.de appellat.recip.ibidem.

l.Athleta,§.1.ff.ex quibus caus.infam.irrog.capitu. 105.de lyciarchis.

l.37.ff.de iudicijs ibidem.

l.5.ff.ad Iul.de vi pub.ibidem.

l.1.§.1.ff.de appellat.ibidem.

l.6.ff.de excusat.tutor.ibidem.

l.8.de vacat.muner.ibidem.

l.17.ff.de muner.& honor.ibidem.

l.non. distinguemus, §. sacerdotio, de arbitr. ibidem.

l.1.§.1.ff.ad l.Iul.de ambitu,ibidem.

l.pen.ff.de vacat.muner. ibidem.

l.3.§.si præsidis,& §.vlt.ff.de re milit. capit.117. de præfecto Augustali.

l.omne delictum,6.ff.eod.tit.ibidem.

l.officium 12.ff.de re milit.ibidem.
l.in agris,ff.de acquir.rer.domin.capit.139.de limitaneis Comitibus & Ducibus.
l.1.§.3.& 4.ff.de flumin.ibidem.
l.Lucius.ff.de cuictio,ibidem.
l.si.captiuus,ff. de capti.& postlim.reuers. ibidem.
l.relegatorum 7.§.& quoddam de pœnis,ibidem.
l.cum hic status,§.si mulier,ff.de donat.inter vir.& vxor.cap.155.de Palestina, & aliarum Prouinciarum Consularibus.
l.præsidis,34.ff.si cert.pet.capit.158. de differentiis inter officia magistratuum.
l.sed & si.52.§.1.ff.de iudi.cap.5. lib. 2. de præfecto annonæ.
l.mortuo.49.§ 1.ff.de leg.2.ibidem.
l.Titia Scio,87.in princ.ff.eod.de leg.2.ibidem.
l.si maritus,15.§.1.ff.ad.l. Iuliam,de adult.capit. 6. lib.2.de præfecto vigilum.
l.qui mittuntur,§.1.ff ex quib.caus. maior. ibidem.
l.verum,§.ex facto,ff.de minor.capu.8.de comite riparum,& cap.14.de curatore operum maximorum,lib.2.
l.41.ff.de actio.empti.cap.13.lib. 2. de Consulari a-
l quarum.
.cum quidam 17.§.fiscus,de vsur.ibidem.
l.pen.de fugitiuis,ca.18.de centenario portus,lib.2.
l.generaliter 3.§.spurios,ff.de decurio.capit.2. lib.3. de magistratibus municipalibus.
l.spurij,§.1.ff.de decurio.cap.3.de Magistratib.municip.lib 3.
l.5.§.si mulier.ff de dona.inter vir.& vxor. ibidem.
l.cum quidam.23 ff.de annu.lega.ibidem.
l.vlt.ff.de decret.ab ordine facien.cap.6.lib.3.de magistrat.municipa.
l.honores,ff.de decurio.cap.8.lib.3.de magistra.municipa.
l.vlt.§.indicandi.ff.de mun.& hon.ibidem.
l.pars littorarum ff.de iudi.ibidem.
l.vlt.ff.de offic.assessor.cap.11.de magistratib. municipalib.
l.vlt.§.item rescripserunt,ff.de admin.rer. ad ciuitat.pertin.cap.12.de magistra.municip.
l.vlt.§.cura quoque,ff.de muner.& honor. ibidem, & cap.12.
l.si duas,§.est autem,de excusat. tutor. ibidem, & cap.19.
l.2.ff.de vacat.muner,capit.12.de magistrati.municipa.
l.vlt.§.2 ff.de muner,& honor.cap.14. de magistra. municipa.
l.vlt.ff.de pecul.ibidem.
l.eius,qui in prouincia,ff.si.cer.peta.ibidem.
l.vxorem.§.legauerat,ff.de leg.3.ibidem.
l.4.ff.de seruis fugit.ca.18.de magistra.municip.
l.diuus.ff.de custod.reorum,ibidem.
l.vlt.§.irenarchæ,ff.de muner.& honor.ibidem.
l.lectos 12.ff.de peric.& commod.rei vend.cap.19. de magistra.municip.
l.vlt.§.hi quoque,de muner.& honor.cap.20.de magistra municip.
l.1.§.iubemus,C.de offic.Præf.Prætor.Afr.in præfatione.
l.2.§.vlt.C.eo.tit.ibidem.
l.vlt.C.de offic.magi.officio.ibidem.
l.1.C.de offi.quæsto.ibidem.
l 2.C.eod.tit.ibidem.
l.quoniam.C. de cursu publ.cap. 9.de cursu publico.
l.12.l.48.C.Theo.eod.tit.ibidem.
l.23.l.26.l.pen.C.Theo.eo.de cursu pub.ibidem.
l.15.17.18.36.60.C.Theo.de cursu pub.ibidem.
l.3.C.Theo.de anno.& tribut.ibidem.
l.nemo.8.C.de anno.& tribut.ibidem.
l.2.C.de cond.in pub.horr.ibidem.
l.2.C de lucris aduocato.ibidem.
l.119.C.Theo.de decurio.ibidem.
l.4.C.Th.Thed.de offi.recto.prouin.ibidem.
l.2.15.C.Theo.de cursu pub.ibidem.
l.3.C.de cursu pub.ibidem.
l.4.C.eod.tit.ibidem.
l.1.C.de tractator.ibidem.
l.scriniarios 16.C.de testam.cap.9.de apparitoribus
l.nulli.10.C.de numerar.ibidem.
l.4 C.de episc.& cleric.ibidem.
l.in his.pen.& vlt.C.de diuer.offic.ibidem.
l.vlt.C.de offic.Præf.vrb.cap.12.de adiutore.
l.31.C.de episco.& cler.cap.14.ab actis.
l.vlt.C.de donat.caus.mort.ibidem.
l.30.in hac.C.de donat.ibidem.
l.28.nulli.C.de episco.& cleric.ibidem.
l.2.l.18.C.de testamen.ibidem.
l 19.illud.C.de sacrosanct.eccl.ibidem.
l.contractus.C.de fid.instrum.ibidem.
l.consulta.23 C.de testa.ibidem.
l.data.C.de donat.ibidem.
l.1.C.de exacto.tributo.cap.20.de singular.
l.2.in notitia.C.de offi.Præf.Prat.Afri.ibidem.
l.ordinariorum cum ll.seqq.C.de cohorta.lib.12.ibidem.
l.6.C.Theo.de cohortalib.cap.21.de primipilo.
l.3.& 4.C.de primipilo.ibidem.
l.4.in quib. caus. pign.vel hypot.tacitè contrah.ibidem.
l.1.C.de cond.ex lege ibidem.
l.1.C.de primipilo ibidem.
l.l.12.C.de dignita.lib.12.cap.22.de insignibus dignitatum.
l.quicunque.C.de procura.ibidem.
l.5.C.de offi.rector.prouin.ibidem.
l.19.C.Theo.de suarijs ibidem.
l.4.C.de iniurijs ibidem.
l.1.C.de sentent.passis,& restit ibidem.
l. de his, 21. §. sin autem. C. de episco. & cler. ibidem.
l.1.C.de offi.comit.rer priuata. cap. 25. de Præfecto vrbis Constantinop.
l.1.C.de honor.vehicu.lis ibidem.
l.1. C. de annonis ciuilib. cap. 26. de Præfecto annonæ.
l.1 C.de cano.frumenta.vrb.Constant.ibidem.
l.5.C.Theo.de anno.ciuilib.ibidem.
l.2.3.4.C.Theo.eod.tit.ibidem.

l.vlt

l.vlt.§.praterea,C.de iur.dot.ibidem.
l.vlt.§.& nemo.C.de quadr.prascrip.ibidem.
l.2.C.de anno.ciuilib.ibidem.
l.pen.C.de commerc.& mercato.cap.27 de prafecto vigilum Constantinop.
l.vlt.C.de diuers.offi.cap.31.de magistris militum in prasent.
l.vlt.C.de re milita.ibidem.
l.4.C.de appariio.magistr.milit.ibidem.
l. restituenda.C.de advocat diuerso.iudic.ibidem.
l.vlt.C.de domestic.& protest.ibidem.
l. 2.C.de curiosis.ibidem.
l. si Rufinus.C.de milit.testa.cap.36.de Prafectis legionum.
l.5.criminali.C.de iurisd.omni.iudi.ibidem.
l.5.in criminali.C.de iudi.ibidem.
l.vlt.C.de commeatu ibidem.
l.vlt.graca.C.de erogat.milita.anno.ibidem.
l.1.C.de comit.rei milita.ibidem.
l.1.C.de offi.vicar.ibidem.
l.nemo.C.de assessor.ibidem.
l.iubemus 2.C.de eroga.milita.anno.ibidem.
l.pen.C.de metallar.ibidem.
l.scriniarios.C.de milita. testam.cap. 40. de officio magistri militum in presenti.
l.1.C.de sportulis ibidem.
l.vlt.C.de diuer.offic.cap.65.de mensoribus lampadar.
l.1.C.de offi.magi.officio.cap. 71. de officio magistri officiorum.
l.vlt.C.de pignor.cap.72.de officio quastoris.
l.vlt.C.de proxim.sacro.scrinior.ibidem.
l.7.& 8.C.de vectigalib. cap. 73.de comite sacrar. largitionum.
l.vlt.C.de eunuchis ibidem.
l.7.C.de locato.ibidem.
l.2.C.de palati.sacr.largit.ibidem.
l.3.7.& 8.C.de palat.sacr.largit.ibidem.
l.1.C.de offi.Comit.sac.largit.ibidem.
l.vlt.C.de exactio.tribut. ibidem.
l.12. C.de cursu publ.ibidem.
l.1.C.de quastorib.ibidem.
l.1.C.de compensatio.ibidem.
l.1.C.de fiscus,quam rem vend.ibidem.
l.2.C.de solutio.ibidem.
l.1.C.de cano.largit.ibidem.
l.1.C.de auri public.prosecutor.ibidem.
l.1.C.de irenarchis,ibidem.
l.1.& 4.C.de seruis fugiti.ibidem.
l.pen.C.de cano.sacr.largit.ibidem.
l.vlt.C.Theo.diuers.offic.ibidem.
l.vlt.§.pen.C.eo.tit.ibidem.
l.1.l.per annos,C.de metallar.ibidem.
l.1.C.de ponderato.& auri illato.ibidem.
l.iubemus nullam,C.de sacrosanct.eccle.ibidem.
l.vlt.Graca,C.de sacrosanct.eccle.ibidem.
l.vlt.Graca,C.de nauicular.ibidem.
l.vlt.C.de cano.largit.tit.cap. 76. de scrinio canonum.
l.in scrinijs,C.de palatin.sacr.larg.cap.82.de scrinio vestium sacr. cap. 83. de scrinio annularensi vel miliarensi.
l.placuit.C.de palat.sacr. largit. cap. 86.de scrinio mittendar.
l.4.C.de fund.rei priua. cap.87.de illustri Comite priuatarum.
l.2.C.ne rei domi.vel templ.ibidem.
Tit.C.de locatio.prad.ciuili,ibidem.
l.1.C.de grege dominico.ibidem.
l.5.& 7.C.e iure fisci,capitulo 88.de offic. com. rer. priuata.
l.pen.§.vlt.C.de bonis proscrip.ibidem.
l.vlt.C.de rescind.vend.ibidem.
l.beneficiarij.C.de episco.& cler.ibidem.
l.1.C.de apochis publi.ibidem.
l. in contractibus, §. 1.& 2. C. de non numer. pecun.ibidem.
l.1.& 2.C.de decanis,ca.90.de spectabili.prim.cubiculi.
l.2. C. de priuile. eor. qui in sacr. pala. milit. ibidem.
l.1.& 2.C. de castr. & minist. cap. 91. de Comite Castren.
l.1.C.de mensorib.ibidem.
l.his scolaribus,C.de erogat.milit.anno.ibidem.
l. vlt. C. de offi. magi. officior.cap.92.de primicerio notariorum
l.1.§.hoc etiam,C.de offi.P.P. Africa.ibidem.
l.1.2.& vlt.C.de Primicer.ibidem.
l.61.C.de decurio.ibidem.
l hac lege & seq.C.de metat.ibidem.
l.5.in fin.C. qui milita.non poss.ibidem.
l.comperimus,13.C de proxim.sacr.scrin.ibidem.
Cod.de magistr.scrinior. capit. 93. de magistr. IIII. scrinior.
l.1.C.de offi.quastor.ibidem.
l.2.C.de fid.instrum.& iure hasta fisca.cap. 96. de magistro libellor.
l.3.C.de postul.ibidem.
l.sanum,C.de trans.ibidem.
l.1.m.de suffragio.ibidem.
l.1.C.de offi.comit.sacr. pal. cap.101. de Proconsule Asia,cap.102.& seq.
l.6.C.de off.recto.prouin.cap.102. de consulari Helesponti.
l. 2. C.de priuileg. scholar. cap. 103. de Proconsule Achaia.
l.1.de offi.com.oriem.cap.105.de lyciarchis.
l.1.C.de natural.lib.ibidem.
l.vlt.C.de cupress.ex luco Daph.ibidem.
l.vlt.C.Theo.de expens.ludor.ibidem.
Edictum 4.de magistro Phenicia.ibidem.
l.1.C.de peric.success.parent.ibidem.
l.103.C.Theo.de decurio.ibidem.
l.46.& 75.C.Theo.de decurio.ibidem.
l.pen.C.de pact.ibidem.
l.33.& l.51.C.de episco.& cler.ibidem.
l.4.C.de iniur.ibidem,
l.iubemus.C.de sacrosan.eccles.cap.117. de Prafecto Augustali,

l.vlt.

l.vlt C.de his,qui per met.iudi.non appell.cap.122. de vicario Asiatic.

l,quamuis 19.C.ad l.Iul,de adult.cap.139.de limitaneis Comitibus & ducibus.

l.1.C.de offi. quaestor.ibidem.

l.1.C.de diuer.offi.ibidem.

l.vlt.C.de offi.milit.iud.ibidem.

l.2.§.hec autem C.de offi.Praef. Praeto. Afr.ibidem.

l.peu.C.de appella.ibidem,

l 1.C.ne rei milit.ibidem.

l.1 & 2.C.de comit.rei milit.ibidem.

l 3.C.de offi.recto.prouin.ibidem.

l.vlt.C.de fundis limitro.ibidem,

l.2.§.pro limitaneis. C.de offic. Praef. Prat.,Africa, ibidem.

l.vlt,C.de poenis.cap.140.de Comite limitis Aegypti

l. 1.C.de Cupress.ex luco Daphnes.cap.143.de duc Thebaidis.

l.28.C. de fideicommiss.cap.152.de duce Moesiae secunda.

l.1.C.de general.abolitio.cap.155.de Palestina & aliarum prouinciar.Consularib.

l.1.C.de offi.Comit.rer.priuat.ibidem.

l.1.C.de aqueductu lib.11.ibidem.

l.2.C.de proxim.sacr.scrinio. cap. 157. de Thebaid, aliisque praesidib,

l.2.C.de offi. Praefect. Augusta.ibidem.

l.4.C de iurisd.omn.iud.ibidem.

l.7.C.de cohortalib.ibidem,

l.1.C.de aqueductu,cap.13.lib.2.deConsulari aquarum.

l.1.C.Theodo.diuer officiis.ibidem.

l.1.C.de Irenarchis.cap.18.lib.2. de centenario portus.

l.7.C.vbi causae fiscales,cap.35.lib.2.deComite largitionum Occidentis.

l.3.C.de vestib.holober.cap.39.lib.2. de procuratoribus Baphiorum.

l.3.C.de cohortal.c.41.lib.de propositis bastagarum

l.si quis 5.C.de natural.lib.de magistratib.municipalibus,cap.1.

l.ciues 7.C.de incolis.lib.de magististrat,municipa. capit.2.

l.2.C.de decurio.de magistrat.municip.cap.5.

l.Iudaeorum 17.C.de Iudaeis.eod.lib.cap.6.

l.1 C. de offic.iuridici Alexan.eod.lib.8.

l.3.C.de compensat.eod.lib.cap.12.

l.vlt.C.vt nemini liceat in coempt. specier. se excusar.ibidem.

l.1.C.de Irenarchis.eod.lib.cap.18.

l.vniuersi.C.de vectigal.ibidem.

l.non iccirco,C.de libera.caus.ibidem.

l.hac parte , C. de proxim. sacro.scrinio.eod.lib.capit.20.

l.praecipimus,§.quod si,C.de appellatio.de Duce & Praeside Arabia,cap.145. & cap.78.de Duce & Praeside Mauritaniae Caesariensis.

l.si tribunum,ff.de excus.tuto.in breuiario xiiii.regionum Romae,ve.Vrbana iiii.

l.qui mittuntur,§.1.ff.ex quib.ca.maio.ibidem.

l.si maritus,§.1.ff.de adult.ibidem.

Iura Authen.siue Nouell.

NOuella 8.vt iudi.sine quoquo suffra.fiant in Notitia in praefatione.

Nouella 17.§.1.ibidem,

Nouella 25.§.vlt.ibidem,

Nouella 24.§.vlt.cap.22. de insignibus dignitatũ.

Nouella 25.ibidem.

Nouella 26.ibidem.

Nouellla 27.§ 1.ibidem.

Nouella 28.vlt.ibidem.

Nouella 29.§.vlt.ibidem.

Nouella 30. § antep.ibidem,

Nouella 70.§.1.ibidem.

Nouella 105.§.2 seu. Auth.de Consulibus. ibidem.

Nouella 8.§.1.seu Auth.vt iudi.sine quoquo suffra.fiant.ibidem,

Nouella 22.in fi.cap.31.de magistris militũ in praesenti.

§.illud,Auth.de tabellio.seu Nouella *44. c.73. de Comite largitionum.*

Nouella 24.25.in fine capit. 92.de Primicerio notarior.

Nouella 26.ibidem,

Nouella 8.in Notitia ibidem.

Nouella 17.ibidem.

Nouella 8.vt iudi.sine quoquo suffra.fiant.cap.100 de Proconsulibus,

Nouella.89.§.vlt.cap.105.de Lyciarchis.

Nouella 31.§.peu.cap.139.de limitaneis comitibus. & ducibus.

Nouella 31.§.constituimus.cap.157. de Thebaid. aliisque praesidibus,

§.Institutio.

§.cum autem,Institu.de adoption.cap. 14. ab actis,

AVCTO

AVCTORVM LOCA DECLARATA.

D. Ambrosij de obitu Valētiniani. cap.91. de Comite castrensi.
Ammiani Marcellini.lib.21.c. 3.de perfectissimis.
Eiusdem locus lib.20.cap.6. de cursu publico.
Cassiodori.cap.91.de Comite castrensi.
Historia Tripertita cap.6.de cursu publico.
Itinerarij Antonini d.cap.91.de Comite castrensi.
Eiusdem capit.139.de limitaneis Comitibus ducibus.
Iulij Capitolini in Maximino. ibidem.
Eiusdem in M. Antonino. cap. 155.de Palestinæ & aliarum prouinciarum Consularibus.
Lampridij in Alexandro duo loca. cap. 91. in Comite castrensi.
Marcellini locus cap. 26. lib. 2. de præposito sacri cubiculi, & lib.21. de cursu publico.
Martyrologij 7. 12.Maij,cap.155.de Palestinæ & aliarum prouinciarum Consularibus.
16.kal.Martij.item 12.Iunij ibidem.
Plinij lib.2.cap.14.in Comite castrensi cap.91.
Eiusdem ad Traianum. cap. 101. de Proconsule Asiæ.
Ptolemæi.cap.139.de limitaneis Comitibus & ducibus.
P.Victoris locus in 9.vrbis regione in præfatione.
Spartiani in Pescennio cap.139. de limitan. Comitib.& ducibus.
Tertulliani aduersus Valentinianos.in 9. vrbis regione in præfatione.
Taciti in Agricola cap. 155. de palestinæ & aliarum prouinciarum Consularibus.
Eiusdem lib.17.ibidem.
Eiusdem lib.18.ibidem.
Eiusdem locus lib.20.cap.47.lib,2.de Proconsule Africæ.
Tranquilli in Augusto cap.28.& vlt.in præfatione
Eiusdem capit.9.in Comite castrensi cap.91.
Eiusdem locus cap.88.in Augusto.cap.155.de Palestinæ & aliarum prouinciarum Consularibus.
Eiusdem in Tiberio cap.40.ibidem.
Eiusdem in Vespasiano cap.4.& cap.8.ibidem.& cap.110.
Vopisci in Aureliano capit.91. de Comite castrēsi.
Eiusdem in eodem Aureliano.cap.139.de limitaneis Comitibus & Ducibus.

Laterculum maius.
Laterculum minus.
Breuiarium Imperij.
Rationalium Imperij.
Breues.
Commentarium Principis.
Notitia.
} *In præfatione.*

Mutationes.
Mansiones.
Stationes.
Catabulum.
Mancipes.
Duploma.
} *De cursu publico cap. 6.*

Euectio.
Officium.
Cohortales.
Beneficiarij.
Scriniarij.
Probatoria.
} *cap.9. de apparitoribus.*

Præsentum. } *cap.xxxi.de magistro militum in præsenti.*

Ducianum iudicium. cap. 139. de limitaneis Comitibus & Ducibus.
Probatoria.ibidem.

PRI

IMPERIVM
ORIENTALE.

Præfectus Vrbis Constantinopolitanæ. — *Præfectus Prætorio Orientis.* — *Præfectus Prætorio Illyrici*

- Illyrici Orientalis dioeceses duæ, Macedonia & Dacia, quæ erant sub dispositione illustris Præfecti Prætorio per Illyricum.
  - Macedoniæ erant Prouinciæ sex.
    - Achaia habebat Proconsulem.
    - Macedonia habebat Consularem.
    - Thessalia habebat Præsidem.
    - Creta habebat Consularem.
    - Epirus vetus, habebat Præsidem.
    - Epirus noua & pars Macedoniæ Salutaris habeat Præsidem.
  - Daciæ Prouinciæ quinque.
    - Dacia mediterranea habebat Consularem.
    - Dacia ripensis habebat Præsidem & ducem limitaneum.
    - Mœsia prima & secunda, habebat Præsidem.
    - Dardania habebat Præsidem.
    - Præualitana & pars Macedoniæ habebat Præsidem.

ritatemque prolixius recensere, quod ab aliis fieri video. In primis meminerimus Diœceseis Episcopales Christianæ religionis multis certissimisq. iudiciis Romanam antiquitatem nobis repræsentare. Notum autem est, priusquam Verona ac Noua ciuitas proprios Episcopos impetrassent, quem antistitem agnouerint, Adeo omnia ad interiores nationes propter originem nobilitatemque referuntur. Quinetiam certum nobis testimonium diligentissimus Geographorum Strabo præbet, cum libro septimo Illyricas prouincias Istro Alpibusque contiguas esse dicit, Italiamque inter & Germaniam sitas. Intelligit autē Germanorum nomine eum scribit Illyricorum loca Italiam & Alpes, Germanos & Dacos ac Getas attingere, Marcomannos præcipuè infra quos Quadi habitabant, vtrique trans Danubium, vbi adhuc est Marcommanorum cāpus & Vngaria transdanubiana versus Septentrionem in Quadorū regione. Subditque Strabo descriptis Illyricis Alpibus quas à Vindelicis hoc est Bauaris mōtanis inchoare dicit. Reliquam, inquiens, plagam Pannonij obtinent, vsque ad Segesticam atque Istrium ad Septentrionem atque Orientem. Ad alias autem partes amplius etiam porriguntur. Et post multa addit sui temporis Imperatores Polam vsque, oppidi in Istria nomen est, terminos Italiæ extendisse. Quid ergo mirum, si istas supra nominatas prouincias Illyrico propter originis & vetustatis nobilitatem, atque Præfecturæ Prætorianæ Italiæ subiectas legimus. Etenim Prætorij Italici iurisdictio Pannoniam Secundam inter prouincias Occidentalis Imperij vltimam complectebatur cum Sauia atque Valeria, ad cuius finem Orientalis administrationis initium erat. Debet autem præter omnia ista auctoritas Imperatorum nobis pro lege esse, nec obstat quod huiusmodi siue diuisiones terrarum, siue coniunctiones apud auctores vetustiores disertè non occurrunt. Multa namque excogitauit posteritas, dum prouincias plerasque rursum per primæ & secundæ nomenclaturam distinguit. Id quod apud antiquissimos scriptores non reperias. Videre verò licet Illyrici vetustā amplitudinem ex eo, quod Appianus Græcus scriptor quicquid prouinciarum citra Alpes est, à Romanis Illyrico attribui scribit, etiam Rhætias ipsas, vt de inferioribus istis prouinciis, de quibus nobis disputatio est minus sit mirandum. Atque hinc multorum auctorum loca melius intelligentur, vt cum Ausonius canit:

Illyricis regnator aquis tibi Nile secundus,
Danubius latum profero fonte caput,

nimirum propter Sauum ex Carnicis Alpibus, & Drauum è Noricis atque alios fluuios prouinciarum inferiorum in Danubium exonerantes: Et cum Herodianus tradit, Illyricas gentes solas discrimen facere inter Italiam & Germaniam, vt de Ammiano Marcellino & aliis taceam: Item quod de Occidentali Illyrico accipiendum sit cum Codicis Theodosiani libro Nono Imppp Grat. Valent. & Theod. A A. A. ad Flauianum P. F. Illyrici & Italiæ scribunt: vt de Oriētali Illyrico, quoties simpliciter Illyricum nominant ad Thalassium & similes Præfectos prætorio passim scribentes. Cæterum nihil clarius totam rem indicat quàm antiquum illud volumen quod
Notitias cum Orientis tum Occidentis
continet à quo dissentire nefas,
vnde & præcedēs descriptio
desumpta est, pauculis
adiectis crassiore,
quod aiunt,
musa,
quo vetustas illu-
straretur.

CLARISS.
IVRECONS.
IOANNI PELOARDÆ
SENATORI
CONSERVATORIQVE
Biturig.

Andreas Alciatus S.

CVM primùm in hāc vrbem veni, optime Conseruator, propiusque te cœpi cognoscere, nihil antiquius habui quàm ad amicitiam me tuā insinuare. Videbam enim ea te esse doctrina hominē, iis morib⁹, vt mihi meritò exoptandum esset quam proximè tecum iungi. Nec tu hac in re vllam moram fecisti, quin aduenientem vltrò exciperes, summaque beneuolentia complecteretis, indiesque aliis super alia beneficiis sic exornasti, vt paria tecum facere posse desperem. Quod vnum supererat, vt amoris erga te mei monumentum aliquod statuerem, nuper mihi præstita est occasio. Latebat inter scrinia mea hic libellus perpetuis ob frequentes næuos à me damnatus blattis, quem cum in manus accepissem existimaui operæ precium me facturum, si à situ tenebrisque redemptum perpurgatum, & tuo nomini dicatum ederem. Dubitaui (vt verum fatear) sæpius & parum abfuit, quin supprimerem, quoniam non sat dignus videbatur, qui doctorum oculos auresve morari posset. Scripserunt ante me huius argumenti libros cum plerique veteres tum & recentiores non pauci, qui proculdubio luminibus nostris possunt obstruere. Verum cum rursus perpenderem veteris eos Reipublicę magistratus solum explicare, nihil momenti ad legalem nostram professionem conferre: ad hæc, aliud in præsentia mihi non esse quo animum erga te meum testarer, mutaui sententiam, & quos præiudicio quodam fere damnaueram, absolui. Erunt qui debuisse hęc me omnia diffusius tractare existimabunt, & quid de his apud omnes auctores annotaueram, hoc libello coogerere: sed aliud mihi consilium fuit. Attigeram pleraque cum tres Iustiniani Codicis libros adolescens adhuc castigaui (erantque qui iure amicitiæ qua τὰ τῶν φίλων κοινά in alios suos eiusdem argumenti libros redegerant) attigeram in Dispunctionibus, in bello De singulari certamine, aliisque in locis quæ suo loco moueri non nisi incommodè poterat. Verum nec eorum sententiam vnquam probaui, qui omnia quæ ab aliis vbi dicta sunt, eodem loco collecta parataque habere volunt verbososque hac ratione commentarios fieri nihil curant. cui sententiæ nostræ si & tu calculum adieceris, non erit quod mei huius consilij me pœniteat. Vale.

ANDREAE ALCIATI IVRISCONSVLTI,

DE MAGISTRATIBVS Ciuilibusque & militaribus officiis.

VM multa sint in iure nostro non satis hactenus intellecta, tum is maximè tractatus expositione indiget, qui ad eos magistratus pertinet quorum in primo Digestorum libro mentio habetur. Quamuis enim ab interpretibus multa afferantur, ad Imperatorum potestatē & Proconsulum, Præsidum, Procuratorum Cæsaris, Iuridici Alexandriæ, officium spectantia, non tamen rem omnem ita explicant, vt studiosis satisfacere possint. Nam cum ea munera antiquis Iurisconsultis cognitissima essent, non existimauerunt operæ pretium se facturos, si longo sermone in eorum explanatione commorarentur. At in præsentia propter Latinarum literarum diutinam calamitatem, cum ex Iurisconsultis plena cognitio haberi nequeat vix quicquam superest vnde in certiorē semitam deducamur, nisi recentiorum coniecturas, &, vt ipsi vocant, diuinationes, pro exploratis rebus recipere velimus. Itaque, vt huic quoque parti pro viribus opem feramus, quæ ad hunc tractatum pertinentia ex antiquis autoribus collegi, in medium proferre, & cum studiosis communicare constitui. SCIENDVM igitur Romani Imperii originem à Romulo Regibusque cæpisse: ab his latæ sunt leges, quas Regias vocant. Is Romulus ex antiquioribus ciuitatis centum patres elegit, qui ordo Senatorius dictus est; ad hunc decernendi ius pertinebat, quæ ex toto Regno ad eum deferrentur. Sed & sacra facere, ius dicere, magistratum gerere, soli patricii poterant. Quoties verò vel leges sciscendæ, vel magistratus creandi, vel bella decernenda erant, tum Populus Rom. ipse consulebatur, ad eumque huiusmodi negotiorum ius pertinebat Idque Dionysius Halicarnassæus diffusè explicat. Exactis deinde Regibus, plebis potestas multùm aucta est, cum secessione facta à Senatoribus extorsisset, vt ex corpore suo Magistratus crearentur, qui Tribuni plebis dicti sunt. Sacrosancti hi erant, summæque auctoritatis, vt qui Senatusconsultis intercedere possent. Et quamuis à principio latæ ab his leges, quas plebiscita vocant, Patricios non obligarent, tamen lege Hortensia constitutum deinde est, vt eo iure quod plebs statuisset, omnes Quirites tenerentur. Sic acerrimum telum plebi aduersus nobilitatem datum est. Fuit & de eo controuersum, quod maiores Magistratus ex plebe creari Patricii prohibebant, donec & hoc obtentum fuit, vt Alter Consul plebeius esset. Cœpere deinde C. Sempronii rogationibus iudicia cognoscere. Is enim Equestrem ordinem in eorū possessione locauit, vnde turbulentæ seditiones ortæ. Constatque C. Marium, & L. Syllam, qui ea Senatui demum reddidit, vel hac de re præcipuè contendisse, vnde & bellorum ciuilium maxima incendia orta sunt. Cū deinde pro Senatu Pōpeius arma sumeret, Marianasque partes, quæ plebem tuebantur Cæsar sequeretur: oppressaque per eam, & dein Triumuiros Republica, cum in C. Octauiū Cæsarem omnia cessissent, nouum ipse regimen induxit. Nec enim Regem se, aut Romulum, quod odiosus superbusque is titulus esset, appellari est passus. Sed Romano veterique nomine Imperator & Augustus dici voluit, sumpsitque Censuram, & Tribunitiæ potestatis ius & Max. Pontificem se inscripsit, patrisque patriæ titulum à Senatu populoque Romano accepit. SANE eius nominum rationem sic Dion exequitur, vt qui Imperatores appellati sunt, delectum facere, milites conscribere, pecunias colligere, hostibus bellum indicere possint. Iidem & pacem sanciendi, summum supplicium etiam de Senatoribus sumendi, ius habeant, solitos fuisse priscos Duces sic appellari, Tacitus libro tertio auctor est. Illi enim re bene gesta gaudio & impetu victoris exercitus ea salutatione conclamabantur, erantque plures simul Imperatores, nec super cæterorum æqualitatem. Concessum ad eam similitudinem id vocabulum est quibusdam & ab Augusto & à Tiberio aliisque successoribus, Censores autem vitam moresq. nostros examinant, & de eis inquirunt, census rationem ducunt, professionem curant. & pro meritis hos de albo eximunt, illos deligunt, quod & diffusius in Valeriani vita apud Trebellium traditur. Ad Pontifices verò Max. Sacerdotium cōferendorum ius pertinet, sacris enim omnibus auspiciisque illi præsunt. Tribunitiæ ius potestatis eam ob causam sumpsit, quod sacrosancta ea dignitas neminique violabilis esset. Nam etsi in re leuissima, solo sermone, nedum facto, Tribuni maiestatem quisquam contempsisset, tanquam abominabilis, & sacer indicta causa ad mortem adigebatur. Et has quidē dignitates Octauius accepit, in successoresque suos transmisit, quo potentius illustriusque Imperatorum nomen faceret. Concessum præterea & illud fuit quod ante eum antiquorum nemini, vt legibus solutus esset. Significat hoc (inquit Dion) ab omni legum necessitate liberum, nullique iuri scripto obnoxium: vt qui absque vlla disquisitione omnem Regum potestatem haberet, quamuis nomine abstineret. Patria verò Patriæ cognomentum apud antiquos, obseruationis cuiusdam paternæ significatio erat, quod hoc nomine illustrati Principes omnes quoscunque sibi subessent, ceu filios amarent, illique eos vicissim tanquam patres vererentur. Quamuis Imperatorii alia quoque nominis ratio reddi posset: nimirum, quod hi in nos eam potestatem exerceant, quam antiquitus parentes in filios habuerunt, hoc est vitæ & necis. Cogitauit etiam plerunque Augustus de reddenda Republica, Cumque in Senatu sententiam suam exposuisset, Ratiocinarium Imperii tanquam illud restituturus Consulibus tradidit Sed Senatoribus siue per simulationē, siue metu, vel etiam ex cōposito reclamantibus variasque rationes afferētibus, cur Reipublicæ Monarchia præstaret, in Principatu perseuerauit, Deos hominesque testatus, intra decēniū se omnem administrationem depositurum. Sed cū ea tempora lapsa essent, rursusque eiurare velle Imperium simularet, Senatus alios decem annos, quibus in eodem magistratu esset, decreuit: atque iterum aliis decem annis, quibus ipse dein extinctus est prorogauit. Quamobrē inde obseruatum est, vt eius successores, quamuis donec vixerint perpetuā administrationem recipiant, tamen singulis decem annis celeberrimos ludos faciant, tanquā principatum renouēt. Ea festa decēnalia, vicennalia tricēnaliaque appellata sunt Arelate Constantiū tricēnalia celebrasse, Theatralesq; & Circēses ludos ambitioso apparatu edidisse, autor est Ammian⁹ Vouebātur autē hi ludi in proximos decem annos. Quapropter in antiquis nomismatis plerunq. huiusmodi inscriptio cernitur. VOT. X. VOT. XX. hoc est votis decēnalibus vicēnalibusque. Trebellius quoq. in vita Gallieni. Conuocat.

eat s(inquit) patribus decenalia celebrauit, nouo genere ludorum noua specie pompaꝝ, exquisito genere voluptatum. Nazarius in Panegyrico: In destinatis, inquit, decennijs iam vota properata, & spes volucres constituerunt. Sed & Mamertinus: Reseruo orationē quam quinquennio exacto decennalibus tuis dicatu. Extat Romæ in Lateranensi Basilica Senatusconsultum æreis inscriptum notis, quo potestas Vespasiano Imperatori data cognosci potest. Liceret enim illi fœdus quibuscum vellet sancire, Senatum habere, remittere, Senatusconsultum per relationem discessionemque facere. Si eius iussu vel mandato cōve præsente Senatus haberetur, perinde seruari, ac si ex lege Senatus cōuocatus esset. Si quos Magistratus Senatui P. Q. R cōmendasset suffragationeve sua adiuuisset, eorū comitiis etiam extra ordinem rationē habendā. Fines pomerij cum e Republica censebitur proferre ei licere. Quicquid ex vsu Reipublicę, diuinatū, humanarū, publicarum, priuatarumque rerum esse existimabit, ei agere facere ius potestatemque esse, quibus legibus Plebisque scitis scriptum esset, ne Augustus Cęsar teneretur, eiusdem & eū solutum esse. Acta gesta, decreta ab eo, etiam ante illud Senatusconsultū, perinde rata haberi, ac si Populi Plebisque iussu acta essent: si eius cōcessionis causa aliud aduersus leges factum esset, fraudi nemini esse, neq; quicquam ob eam rem Populo dari debere, nec cui de ea re actionē iudicatio nemq. dādam. Quæ tam ampla auctoritas Vespasiano præstita, vt detur mihi formula esse eius potestatis quā sibi Imperatores attribuebant: Scribunt Iureconsulti, lege Regia quæ de Imperio Augusti lata est, Populū Rom. omne suum imperium & potestatē concessisse. Idcirco autem legem eam Regiam appellari arbitror quod Romuli cōstitutione a ſ Populū ius Regis creādi pertineret. Vnde à Tarquinijs Seruio Tullo obiiciebatur (vt T. Liuius inquit) quòd iniussu Populi Regnum inuasisset. Cum ergo Augustus à Populo Rom. Imperator creatus est, videtur Regiæ legis obseruatio in vsum reuocata, quamuis Regiam planè potestatem ille nunquam vsurpauit sed sua Populo, sua Senatui munia obire permisit. Comitia enim Magistratuum tum quoque celebrabantur, conueniebantque Tribus omnes. candidatosque Populi arbitrio deligi ille sinebat si modo eos approbasset nec enim quicquam ab his fieri permittebat. quod præter animi sui sententiam esset: curabatque id maxime ne indigni, aut quibus ius capessendi honoris non erat, per ambitum legibus eriperentur. Quod & à Tiberio aliquoties obseruatum, donec id ius penitus sibi vendicauit tradiditque successoribus, vt necessario in vrbe Roma Lex Iulia de ambitu cessauerit. Senatoribus quoque Augustus non parum detulit, ex his enim XV. sortiri iussit, qui sibi sex mensibus in consilio essent: plerunque & ipse sententiam in Senatu dicere, vnà cū amplissimo ordine decernere. Ad hæc, iudicia Senatui permisit cuius iuris causa antea toties armis certatum fuerat: sicque publica negoria & priuatorum maxima tractabantur. Omniū præterea Prouinciarum quæ sub Imp Rom. erant, formulā ita diuisit, vt aliæ Proconsulares, aliæ Prætoriæ, aliæ Præsidiales essent. Proconsulares Senatui, Prætorias Populo demandandas tradidit. In Præsidiales ipse Legatū suū, qui nūc Pręses nūc Legatus Cæsaris eam ob causam dicebatur, mittebat. Deinde factum est, vt etiam Prætoriæ in Senatu per sortes decernerentur nimirum sublatis ab Imperatoribus Comitiis, qui cōuentum Populi formidulosum existimabāt. Scribit Strabo libro vltimo, omnes Prouincias, alias Cæsari, alias Populo attributas: ex his quæ ad Populū pertinebant, Proconsulares & Prætorias cōstitutas, quod videlicet viri Cōsulares, vel Prætorii ad eas regendas mittebantur. Erant autem huiusmodi Prouinciæ imbelles, & quę militari præsidio nō indigebant, neq; proximos Barbaros habebant. Quæ enim validiores, & legionum ope indigentes, sibi cōseruauit: eo videlicet prætextu, quod Populo pacatiora quæq; & pulchriora concederet; ipse difficilliora, periculisque & laboribus exposita retineret. Sed reuera si Dioni credimus, vt in manu sua rex omnis militaris esset, Senatus autem Populusque inermis Rempublicam repetere non auderet. Proconsulares Prouincias fuisse Lybiam & Asiam citra Taurum, Strabo autor est. Prętorias vero in Hispaniis Bœticam, in Gallijs Narbonensem, tum Sardiniam cum Corsica, Siciliam, Illyricum qua in Macedoniam vergit, Cretam Cyrenaicam, Cyprum, Bithyniam cum Ponto. Commutabantur tamē plerunq; arbitratu Principis. Hinc Lampridius in Alexandri vita, Prouinciarum alias Prætorias, Præsidiales plurimas fecit. Proconsulares ex Senatus voluntate ordinauit. Suetonius in Claudio, Prouincias Achaiam & Macedoniam, quas Tiberius ad curam suam transtulerat, Senatu reddidit. Scribit Rufus in eo quem edidit libello De Rom. Imperij accessione, omni ex Africa sex prouincias esse factas, quarum Carthago, Numidia, Cyrenensis, Consulares erant: Tripolis & Mauritaniæ duæ, Sityphensis & Cęsariensis, Præsidales. Pari quoque numero diuisas Hispanias, in quibus Bœtica & Lusitania Cōsulares: Tarraconensis, Carthaginensis, Gallitia, Insularis, quæ & trans fretum, Pręsidiales. Sed & quandoque Imperator Legatos suos seu Præsides in aliquam Prouinciā missos Consulari potestate ornabat, vt videlicet eius essent auctoritatis cuius Proconsules. Sic C. Plinius Cæcilius Præses Prouinciæ Pōti, Cōsulari potestate fuit, vt in antiquis marmoribꝰ annotasse me memini. Maior autem Proconsulum dignitas quam Legatorum ideo erat, quia non nisi Senatores Consularesq; viri Prouincias sortiebantur: cum ex Equestri ordine etiā Præsides eligi possent. Sane Proconsulum magistratus annuus, Præsidum certus finis non erat, sed in officio perseuerabant, donec successor à Cæsare mitteretur. Idque in Augusti vita etiam Tranquillus attestatur. Ius autem milites decimandi, ciuicaque corona donādi Proconsulibus fuisse, Tacitus libro tertio ostendit. Idem 15. auctor est, Qui Senatores filiis carerent, Prouincias Præturasque inter Patres sortiri nō potuissé. Senatusque consulto cautum, ne fictæ adoptiones vlla in parte publici muneris orbis prodessent. Grauiorem autem Prouinciis Proconsularem fuisse administrationem quam Præsidum, idem ostendit, dum libro primo tradit, Achaiam & Macedoniam onera deprecantes, Proconsulari Imperio ad præsens leuatas, Cæsarique traditas esse. Cuius rei eam rationem suspicor, quod Proconsularium Prouinciarum vectigalia & tributa publica Pop. Ro erant, & ad ærarium pertinebant, neque ea diminuendi Proconsuli ius esset. Quę vero a Pręsidibus in prouincijs colligebātur, ad Principem eiusque fiscum spectabant, iusque illi remittendi erat. Hoc enim differt ærariū à fisco, quod illud publicum, hoc est Populi Romani: fiscus Principis est. Quod apertissime C. Plinius in Panegyrico ad Traianum Cæsarem ostendit: At fortasse non eadem seueritate fiscum qua ærarium cohibes: imò tanto maiore, quanto plus tibi licere de tuo quam de publico credis. Hinc est quod maximè in Proconsularibus Prouincijs Procuratores Cæsaris erant. Qui ea procurabant quæ ad Cæsarem ipsum seu Fiscum pertinerent, his varia potestas attributa à Principibus fuit. Tiberius ius in seruitia familiaresq; pecunias solū dedit, adeo vt Lucillium Capitonem procuratorem in Asia suum à Senatu damnari permiserit, quòd pręscripta mandata excessisset, vimque Prætorū vsurpasset. Amplius Claudius Cæsar concessit, effecitq; vt Senatusconsulto caueretur, parem vim rerum habendā à Procuratoribus suis iudicatarum ac si ipse statuisset. Hinc maximā sibi vim Cumanus & Felix, eius in Iudæa Procuratores vsurparunt, de qua merito Iosippus conqueritur. Illud constat, sub Traiano aduersus inuitos iurisdictionem nullam Procuratoribus fuisse, vt disceptātibus liberum esset eos non eligere: adhiberi tamen in consilium à Præsidibus debere, cum de causa fiscali agitur, idem Imperator Cæcilio Plinio rescripsit. At hodie dubium non est, quoties inter fiscum & priuatum quæstio vertitur, eos adeundos esse. Scribit Lampridius, Alexādrum Imperatorē eos sæpius mu-

VRBS QVAE ALIQVANDO
DESOLATA, NVNC
Gloriosior, Pijſſimo Imperio reſtaurata.

Deſcriptio Vrbis Romæ.

Regio I.

ORTA Capena, cõtinet ædẽ Honoris & Virtutis, Camænas, & Lacũ Promethei. Balneũ Torquati. & Veſpaſiani. Thermas Seuerianas, & Commodianas, Aream Appollinis, & Spei, & Galli. Vicum vitrariarium. Aream panariam. Mutatorium Cæſaris. Balneum Bolani & Mamertini. Aream Carſuræ. Balneum Abaſcanti, & Antiochiani. Ædem Martis, & Mineruæ & Tempeſtatis Flumen Almonis. Arcum Diui Veri Parthici, & D. Traiani, & Druſi. Vici X Ædiculæ X. Vicomagiſtri XLVIII. Curatores II. Inſulæ tria millia CCL. Horrea XIII. Balnea LXXXVI. Lacus LXXXIIII. Piſtrina XX. Continet pedes duodecim millia CCXIX.

Regio II.

Cœli montium, continet Templum Claudij. Macellum magnum. Luparios. Antrum Cyclopis. Cohortes Vigilum. Caſtra peregrina. Caput Africæ. Arborem ſanctam. Domum Philippi & Vectilianam. Ludum matutinum & Gallicum. Spoliarium. Samarium. Armamentarium. Micam auream. Vici VII. Ædiculæ VII. Vicomagiſtri XLVIII. Curatores duo. Inſulæ tria millia DC Domus CXXIIII. Horrea XIIII. Balnea LXXXII. Lacus LXII. Piſtrina XII. Continet pedes duodecim millia CC.

Regio III.

Isis & Serapis.continet Monetam.Amphitheatrum quod capit loca octoginta septē millia.Ludum matutinum & Dacicum. Domum Bryti. Præsentissimum choragium.Lacum pastoris. Scholam Quæstorum & Capulatorum.Thermas Traianas, & Titianas. Porticum Liuij.Castra Misenatiū. Vici XII. Ædiculæ XII. Magistri XLIX.Curatores duo. Insulæ duo millia septingentæ quinquaginta septem. Domus sexaginta. Horrea XIIII. Balnea octoginta.Lacus LXV.Pistrina XVI. Continet pedes duodecim millia trecētos quinquaginta.

Regio IIII.

Templū pacis, continet Porticum absidatā. Aream Vulcani. Aureum buccinum. Apollinē Sandaliarium. Telluris templū. Horrea chartaria. Tigillū sororium. Colossum altum pedes centum duos semis. Habet in capite radia numero septem, singula pedum viginti duorum semis.Metam sudantem. Templum Romæ & Veneris. Ædem Iouis Statoris. Viam sacram. Basilicā Constantinianam. Templum Faustinę. Basilicam Pauli. Forum transitorium. Suburram. Balneum Daphnidis Vici octo. Ædiculæ octo. Vicomagistri XLVIII. Curatores duo Insulæ II. millia, septingētæ quinquaginta septem. Domus octoginta octo. Horrea decē & octo. Balnea LXXV. Lacus LXXXIII. Pistrina XII. Continet pedes tredecim millia.

Regio V.

Esquiliæ,Continet Lacū Orphei.Macellum Liuiani.Nymphæum D.Alexandri.Cohortes duas vigilum Herculem Syllanū.Hortos Pallantianos. Amphitheatrum castrense.Campum Viminalem sub aggere. Mineruā medicam.Isidem patriciam. Vici XV. Ædiculæ XV.Vicomagistri quadraginta octo. Curatores duo. Insulæ tria millia octingentæ quinquaginta. Domus CLXXX.Horrea XXIII.BalneaLXXV Lacus Lxxiiij Pistrina XV. Continet pedes quindecim millia. DC

Regio VI.

Alta semita, continet Templum Salutis & Serapis. Templum Floræ.Capitolium antiquum.Statuam Mamurij plumbeam.Ædem Quirini. Malum punicum. Hortos Salustianos.Gentē Flauiam.Thermas Diocletianas,& Constantianas.X Tabernas. Gallinas albas. Aream Candidi. Cohortes III. Vigilum. Vici XVII. Ædiculæ XVII. Vicomagistri XVIII. Curatores duo. Insulæ tria millia quadringentæ tres.Domos centum quadraginta sex Horrea XVII.BalneaLXXXV.Lacus LXXII.PistrinaXVI. Continet pedes quindecim millia.DCC.

Regio VII.

Via lata, continet Lacum Ganymēdis, Cohortes VII. Vigilum, Arcum nouum Nymphęum Iouis, Ædiculā Capratiam. Campum Agrippæ. Templū Solis & Castra. Porticum Gypsiani &,Constantini. Tēpla duo noua,Spei & Fortunæ, Equum Tiridatis regis Armeniorum.Forum suariū.Hortos Largianos. Mansuetas. Lampidem pertusum.Vici XV. Ædiculę XV. Vicomagistri LXVIII.Curatores duo.Insulę tria millia octingentæ quinque. Domus CXX Horrea XXV. Balnea. LXXV.Laci LXXVI.Pistrina XV.Cōtinet pedes XV. millia septingentos.

Regio IIII

Forum Romanum & magnum.cōtinet Rostra.Genium populi Romani aureum, & Equum Cōstantini. Senaculum. Atrium Mineruæ. Forum Cęsaris, Augusti, Neruę Traiani.Templum D.Traiani, & Columnam Cochlidem altam pedes CXXVIII. semis. Gradus intus habet CLXXXV.Fenestras XLV. Cohortes VI.Vigilum, Basilicam argentariam. Templum Cōcordię.Vmbilicum Romę.Templum Saturnini & Vespasiani.Capitolium.Miliarium aureum Iuliæ. Templum Castorū,Vestæ.Horrea Germaniciana & Agrippina. Aquam cernentem quatuor Scauros sub æde. Atrium Caci. Vicum iugarium vnguentarium.Græcostasim. Porticum margaritariam.Elephantum herbarium. Vici triginta quatuor: Ædiculæ XXIX. Vicomagistri XLVI. Curatores duo. Insulæ tria millia octingentæ octoginta.Domos CXXX.Horrea XVIII. BalneaLXXXIII.Lacus CXX.Pistrina XX.Continet pedes tredecim millia LXVII.

Regio IX

Circus Flaminius,continet Stabula numero IIII.factionum. Ædem Herculis. Porticum Philippi. Minutias II. veterem, & Frumentariam. Cryptam Balbi Theatra quatuor, in primis Balbi quod capit loca triginta millia LXXXV.Campum Martium. Trigarium. Ciconias nixas. Pantheum. Basilicam Matidij, & Martiani. Templum D.Antonini, & columnam Cochlidem, altam pedes CLXXV. semis. gradus intus habet CCIII. fenestras LVI Hadrianū. Thermas Alexandrinas, & Agrippinas. Porticum Argonautarum, & Maleagri.Iseum & Serapeum. Insulam Feliculæ. Vici XXXV.Ædiculæ XXXV,Vicomagistri XLVIII. Curatores II Insulę duo millia septingētę LXXIIII. Domus CXL. Horrea XXII. Balnea LXIII. Lacus LXIII. Pistrina XX. Continet pedes triginta duo millia D.

Regio X.

Palatium, continet Casam Romuli. Ædem Matris Deum, & Apollinis Rhamnusij. Pentapylum. Domum Augustanam & Tiberianam.Aedem Iouis Victoris, Domum Dionis. Curiam veterem. Fortunam respicientem.Septizonium D Seueri. Victoriam Germanicianam. Lupercal. Vici XX. Ædiculæ XX. Vicomagistri XLVIII. Curatores duos. Insulæ duo millia DCXLIII.DOMVS LXXXVIII.HorreaXLVIII.balnea XIIII. Laci LXXXIX. Pistrina XX. Continet pedes XI.millia sexcentos.

Regio XI.

Circus Maximus, qui capit loca quadringēta octoginta quinque millia, continet XII.portas. Templum Mercurij. Ædem Ditis patris. Cererem. Portam trigeminam. Apollinem cælispicem. Herculem Oliuarium. velabrum. Arcum D. Constantini. Vici XVIII. Ædiculæ XIX. Vicomagistri XIX. Curatores duo. Insulæ duo millia sexcentæ. Domus LXXXIX. Horrea XVI.Balnea XV. Laci XX. Pistrina XV. Continet pedes vndecim millia quingentos.

Regio XII.

Piscina publiqua,continet Aream radicariam.Viam nouam. Fortunam mammosam. Isidem Athenodoriam. Ædem Bonæ deæ sub saxanæ. Signum delphini. Thermas Antoninianas. Septem domos Parthorum.Campum lanatarium Domum Chilonis. Cohortes IIII.Vigilum Domū Cornificij. priuatum Hadriani. Vici XIIII Ædiculę. XVII. Vicomagistri XLVIII. Curatores duo.Insulæ duo millia, quadringentæ octoginta Septem. Domus CXIIII. Horrea XVII. Balnea LXIII.Laci LXXXI.Pistrina XX.Continet pedes duodecim millia.

Regio XIIII.

Auentinus,continet Templum Dianæ,& Mineruę. Nymphæa tria. Thermas Varianas & Decianas. Dolioium. Mappam auream. Plarannnes. Horrea Galbæ. Porticum fabariam.Scholam Cassij.Forum pistorum. Vici XVII. Ædiculæ XVII. Vicomagistri XLVIII. Curatores duo. Insulæ duo millia quadringētę octoginta septē. Domus CXXX. Horrea XXV. Balnea LXIIII. Lacus LXXXVIII. Pistrina XX. Continet pedes ducenta nouem millia.

Regio XIIII.

Transtyberina,continet Gaianum Vaticanum.Frygianū Naumachias V. Hortos Domitios Balneū Ampelidis & Prisci, & Dianæ molinas. Ianiculum. Statuam Valerianam. Cohortes septem vigilum. Caput Gorgonis. Fortis fortunæ templum,Aream Septionianam. Herculem cubantem. Campum Brytianum & Coderanum. Hortos Geræ Castra lecticatiorum. Vici LXXVIII. Ædiculę LXXVIII. Vicomagistri XLVIII. Curatores tres. Insulæ quatuor millia quadringentæ quinque.Domus CL. Horrea XXII Balnea LXXXVI. Lacus CLXXX. Pistrina XXIII. Continet pedes triginta tria millia,quadringentos octoginta octo.

Bibliotheca XXIX.

Ex ijs præcipuæ duæ,Palatina & Vlpia.

Obelisci, V.

In Circo maximo vnus, altus pedes LXXXVIII. semis. In Vaticano vnus,altus pedes LXXI. In Campo Martio vnus,altus pedes LXXXII. semis In Mausoleo Augusti duo,singuli pedum XLII.semis.

Pontes VII.

Aulius,Aurelius,Muluius,Sublicius,Fabricius, Cestius & Probi.

Montes VII.

Cælius Auentinus,Tarpeius,Palatinus,Esquilinus Vaticanus,Ianiculensis.

Campi VIII.

Vimiualis,Agrippæ,Maritus,Coderanus,Octauius, Pecuarius,Lanatarius,Brytianus.

Fora XI.

Romanum,Magnum,Cæsaris,Augusti,Neruæ Traiani,Ænobarbi,Forum boarium,Suarium, Pistorum, Gallorum,& Rusticorum.

Basilica X.

Iulia,Vlpia,Pauli,Neptuni,Matidij,Marciana, Bascellaria,Floscearia,Sicinij,Constantiana.

Thermæ XI.

Traianæ,Titianæ,Agrippinæ,Syræ,Commodianæ, Seuerianæ,Alexandrinæ,Antoninianæ,Decianæ,Diocletionæ,Constantinianæ.

Aqua XIX.

Triana,Annia,Alsia,Claudia,Martia,Herculea, Iulia,Augustea,Appia,Alsetina,Setina,Cimina,Aurelia, Damnata. Virgo, Tepula, Seueriana, Antoniniana, Alexandrina.

Via XXIX.

Traiana,Appia,Latina,Lauicana,Prænestina,Tiburtina,Nomentana,Salaria, Flaminia, Æmilia, Clodia, Valeria,Aurelia, Campana,Ostiensis, Portuensis, Ianiculensis, Laurentina, Ardeatina, Setioa. Quintia, Cassia,Gallica,Cornelia,Triumphalis,Patinaria, Asinaria,Ciminia,Tiberina.

Horum Breuiarium.

Capitolia II. Circi duo. Amphitheatra duo, Colussi duo. Columnæ cochlides duę Macella duo. Theatra III. Ludi IIII. Naumachiæ V Nymphæa XV Equi magni XXIII Deaurati LXXX. Eburnei LXXXIIII Arcus marmorei XXXVI. Portæ XXXVII. Vici CCCCXXIIII. Aedes CCCCXXIIII. Vicomagistri DCLXXII Curatores XXIIII Insulæ per totam vrbē numero quadraginta sex millia sexcētæ duo: Domus mille septingētæ octoginta. Balnea DCCCLVI. Lacus mille CCCLII. Pistrina CCLIIII. Lupanaria XLV. Latrinæ publicæ XLIIII. Cohortes Prætoriæ decē Vrbanæ quatuor. Vigilium septem: quarum excubitoria XIIII. Vexilla communia duo. Castra equitum,salgamariorum,peregrinorum.

Descriptionis Romæ Finis.

V R B I S C O N S T A N-
T I N O P O L I T A N AE
descriptio incerto Auctore.

Descriptio Vrbis Constantinopolitanæ.

Regio I.

REGIO prima, continet in se domum Placidiæ Augustæ. Domum nobilissimę Marinę. Thermas Archadianas. Vicos siue Angiportus viginti nouē, Domos centum decē & octo. Porticus perpetuas duas. Balneas priuatas quindecim. Pistrina publica quatuor. Pistrina priuata quindecim. Gradus quatuor, Curatorem vnum, qui totius regionis sollicitudinem gerat. Vernaculum vnum, velut seruum in omnibus & internūcium regionis Collegiatos viginti quinque, qui è diuersis corporibus ordinati, incendiorum solent casibus subuenire. Vicomagistros quinque, quibus per noctem tuendæ vrbis cura mandata est.

Regio II.

Regio secunda, ab initio Theatri minoris per ęqualitatem sui latenter molli subleuata cliuo, mox ad mare præcipitijs abrupta descendit. Continet in se Ecclesiam magnam. Ecclesiam antiquam Senatum Tribunal purpureis gradibus extructum. Thermas Zeuxippi. Theatrum. Amphiteatrum Vicos siue Angiportus triginta quatuor. Domos nonaginta & octo Porticus magnas quatuor. Balneas priuatas tredecim. Pistrina priuata quatuor. Gradus quatuor. Curatorem vnum. Vernaculum vnum. Collegiatos XXXV. Vicomagistros V.

Regio III.

Regio tertia. plana quidem in superiore parte, vt pote in ea Circi spatio largius explicato, sed ab eius extrema parte nimis prono cliuo, mare vsque descendit Continet in se eundem Circum maximum. Domum Pulcheriæ Augustæ. Portum nouum Porticum semirotundum, quæ ex similitudine fabricæ Sigma Græco vocabulo nuncupatur. Tribunal fori Constantini. Vicos septem. Domos nonaginta quatuor. Porticus magnas quinque. Balneas priuatas vndecim Pistrina priuata nouem. Curatorem vnum. Vernaculum vnum, Collegiatos XXI. Vicomagistros V.

Regio

Regio IIII.

Regio quarta, à Milliario aureo collibus dextra leuaque surgentibus, ad planitiem vsque valle ducente perducitur. Continet in se idem Milliarium aureum. Augusteum. Basilicam. Nymphæum. Porticum Fanionis. Libnmam marmoream, naturalis victoriæ monimétum Ecclesiam siue martyrium sancti Mennæ. Stadium. Scalam Timasij. Vinos XXXII. Domus trecentas septaginta quinque. Porticus magnas quatuor. Balneas priuatas septem. Pistrina priuata quinque. Gradus septem. Curatorem vnum. Vernaculum vnum, Collegiatos XL. Vicomagistros quinque.

Regio V.

Regionis quintæ non modica pars, in obliquioribus posita locis, planitie excipiente producitur, in qua necessaria ciuitatis ædificia continentur. Continet in se Thermas Honorianas. Cisternam Theodosianam. Prytaneum Thermas Eudocianas. Strategium, in quo est Forum Theodosianum, & obeliscus Thebæus quadra. Horrea holearia. Nymphæum. Horrea Troadensia. Horrea Valentiniana. Horrea Constantiaca. Portum habet prosforianum. Scalam Chalcedonensem. Vicos viginti tres. Domos centum octoginta quatuor. Porticus magnas VII. Balneas priuatas vndecim. Pistrina publica septem. Pistrina priuata duo. Gradus nouem. Macellos duos Curatorem vnum. Vernaculum vnum. Collegiatos quadraginta. Vicomagistros quinque.

Regio VI.

Regio sexta, breui peracta planitie, reliqua in deuexo consistit. à foro namque Constantini, Scalam vsque siue traiectũ Sycenum, porrigitur spacijs suis. Continet in se, Columnam purpuream Constantini. Senatum eiusdem loci. Neorium portom. Scalam Sycænam. Vicos viginti duos. Domos quadringentas octogiota quatuor. Porticum magnam vnam. Balneas priuatas nouem. Pistrinum publicum vnum. Pistri na priuata decem & septem. Gradus decem & septem. Curatorem vnum. Vernaculum vnum. Collegiatos quadraginta nouem. Vicomagistros V.

Regis VII.

Regio septima in comparationem superioris planior, quamuis & ipsa circa lateris sui extremitatem habeatur in mare declinior. Hæc à parte dextera Columnę Constantini vsque ad Forum Theodosij, continuis extensa porticibus, & de latere alijs quoque pari ratione porrectis, vsque ad mare velut se ipsam inclinat, & ita deducitur. Habet autem in se Ecclesias tres, hoc est, Irenen, Anastasiam, & Sancti Pauli. Colomnam Theodosij, intrinsecus vsque ad summitatem gradibus per viam. Equites magnos duos. Partem eiusdem fori. Thermas Carosianas. Vicos octoginta quinque. Domus septingentas vndecim. Porticus magnas sex. Balneas priuatas XI. Pistrina priuata XII. Gradus sexdecim. Curatorem vnum. Vernaculum vnom. Collegiatos octoginta. Vicomagistros quinque.

Regio VIII.

Regio octaua, ex parte Tauri, nulla maris vicinitate conterminata, augustior magis quàm lata, sparia sua in longitudinem producta compensat. Continet in se partem Fori Constantini. Porticum sinistram Taurum vsque, Basilicam Theodosianam. Capitolium, Vicos XXII. Domos centum octo. Porticus maiores quinque Balneas priuatas decem. Pristrina priuata quinque. Gradus V. Macellos duos. Curatorem vnum. Vernaculum vnum, Collegiatos XVII. Vicomagistros quinque.

Regio IX.

Regio nona, prona omnis, & in totum deflexa, extensi maris littoribus terminatur. Continet in se Ecclesias duas. Cœnopolim: & Omonœam, Horrea Alexandrina. Domum nobilissimæ Arcadiæ. Thermas Anastasianas. Horreum Theodosianum. Vicos XVI. Domos centum seadecim. Porticus maiores duas. Balneas priuatas XV. pistrina priuata XV. Pistrina publica IIII. Gradus IIII. Curatorem vnum. Vernaculum vnum. Collegiatos XXXVIII. Vicomagistros VI.

Regio X.

Regio decima, in aliud ciuitatis latus à nona regione platea velut magna fluuio interueniente diuiditur. Et verò tractu planior, nec vsquam præter maritima loca inæqualis, longitudini eius latitudine non cedente. Continet in se Ecclesiam siue Martyrium Sancti Acatij. Thermas Constantinianas. Domum Augustæ Placidiæ. Domum Augustæ Eudociæ, Domum nobilissimæ Arcadiæ. Nymphæum maius. Vicos viginti. Domus sexcentas XXXVI. Porticus maiores sex. Balneas priuatas, Pistrina publica duo, Pistrina priuata seadecim. Gradus XII. Curatorem vnum. Vernaculum vnum. Collegiatos nonaginta. Vicomagistros quinque.

Regio XI.

Regio vndecima, spacio diffusa liberior, nulla parte mari sociata est. Verum eius extensio, tam plana, quàm etiam collibus inæqualis, continet in se Martyrium Apostolorum. Palatium Faccilianum. Domum Augustæ Pulcheriæ. Bouem æreum. Cisternam Arcadiacam. Cisternam Modestiacam. Vicos VIII. Domos quingentas tres. Porticus maiores quatuor. Balneas priuatas quatuordecim. Pistrinum publicum vnum. Pistrina priuata tria. Gradus septem. Curatorem vnom. Vernaculum vnum. Collegiatos triginta septem. Vicomagistros V.

Regio XII.

Regio duodecima, Portam à ciuitate petentibus in longum plana omnis consistit, sed latere sinistro mollioribus cliuis deducta maris confinio terminatur, quam mœnium sublimior decorat ornatus. Continet in se Portam auream. Porticus Troadenses. Forum Theodosianom. Columnam itidem intra se gradibus peruiam. Monetam. Portam Theodosianam. Vicos vndecim. Domos trecentas sexaginta tres, Porticus maiores tres. Balneas priuatas quinque. Pistrina priuata quinque. Gradus IX. Curatorem vnum. Vernaculum vnum. Collegiatos decem & septem. Vicomagistros quinque.

Regio XIII.

Tertia decima regio, Sycæna est, quæ sinu maris angusto diuisa, societatem vrbis nauigijs frequentibus promeretur. tota lateri mõtis affixa, præter vnius plateæ tractum, quam subiacentium eidem monti littorum tantum præstat æqualitas. Continet in se Ecclesiam. Thermas Honorianas. Forum Honorianum. Theatrum. Naualia. Domos quadringentas XXXI. Porticum maiorem vnam. Balneas priuatas quinque. Pistrinum publicom vnum. Pistrina priuata IIII. Gradus octo. Curatorem vnum. Vernaculum vnum. Collegiatos XXXIIII. Vicomagistros quinque.

Regio

Regio XIIII.

Regio ſanè licet in vrbis quartadecima numeretur parte, tamen quia ſpatio interiecto diuiſum eſt muro proprio vallatum, alterius quodammodo ſpeciem ciuitatis Oſtendit: eſt verò progreſſus à porta modicum ſitu planum, dextero autem latere in cliuum ſurgente vſque ad medium ferè plateæ ſpatium, nimis pronum: vnde mare vſque medioeris, hæcque ciuitatis continet partem. Explicatur æqualitas, Continet, in ſe Eccleſiam, Palatium. Nymphium. Thermas, Theatrum luſorium. Pontem ſublicium ſiue ligneum. Vicos XI. Domos centum ſexaginta ſeptem. Porticus maiores duas. Balneas priuatas V. Piſtrinum priuatum vnum. Gradus V.

Collectio ciuitatis.

Cognita vrbe per partes, fas eſt etiam ſitum concluſæ iam vniuerſitatis aperire, vt magnificentiæ vnicum decus non ſolum videatur opere & manu confectum, ſed etiam conſpirantibus elementis, naturæ fælicitate munitum. Prouidentia ergo diuina tot futurorum hominum domicilijs conſulente longo tractu, in promontorij qualitatem ſpacioſior terra faucibus Pontici maris oppoſita, ſinuoſis portuoſa lateribus, anguſtior latitudine, circumflui maris tutela vallatur. Hoc quoque ſpacium quod ſolum apertum maris circulus derelinquit, duplici muro acies turrium extenſa cuſtodit: intra quas ſepta ciuitas continet in ſe omnia, ſingillatim memorata; quæ nunc ad firmioris memoriæ qualitatem ſummatim collecta referemus. Habet ergo vrbs Conſtantinopolitana, Palatia quinque. Eccleſias quatuordecim. Domos diuinas Auguſtarū VI Domos nobiliſſimas III Thermas VIII. Baſilicas duas. Fora quatuor. Senatus II. Horrea V. Theatra II. Luſoria II. Portus IIII. Circum I. Ciſternas IIII. Nymphæa IIII. Vicos trecentos XXII. Domus IIII. millia trecentas octoginta octo. Porticus quinquaginta duas. Balneas priuatas centum quinquaginta tres. Piſtrina publica XX. Piſtrina priuata centum XX. Gradus centum decem & ſeptem. Macellos V. curatores XIII. Vernaculos XIIII. Collegiatos quingentos ſexaginta. Vicomagiſtros ſexaginta quinque. Columnam purpuream. Columnas intra ſe per vias duas. Coloſſum vnum. Tetrapylum aureum vnum. Auguſteum. Capitolium, Monetam. Scalas maritimas tres. Habet ſanè longitudo vrbis, à porta aurea vſque ad littus maris directa linea, pedum quatuordecim millia ſeptuagintaquinque. Latitudo autem, pedum ſex millia, centum quinquaginta.

INNO

IN NOTITIAM DIGNITATVM
VTRIVSQVE ROMANI IMPERII

PRÆFATIO.

MNIVM, quot multis ab hinc feculis in lucem prodierũt operum, fpeciofiffima & prætiofiffimaeft DIGNITATVM VTRIVSQVE ROMANI IMPERII NOTITIA, in qua illius opes, pręfidia, magiftratus, ornamẽta, vires, ac deniq; tota eius tẽporis Principũ magnitudo cõtinentur. Ipfa autem luculentã quidem in frõtctã tarũ rerum cognitionem promittens, ĩgẽs apud omnes fui defideriũ excitat: fed in receffu recõdita & obfcura pau cis fe agnofcendã exhibet. Cùm verò nullus etiã ei⁹ certus auctorappareat, funt qui non minus de ipfius veritate dubitẽt, quàm illius fcientiæ habẽdæ animũ de fpõdeant. Hic enim ignota oftẽduntur infignia, quæ nõ veræ, fed falfę imagines, & ad oblectãdũ ab aliquibus excogitatę etedi poffut: varia præterea militũ fymbola, velut ex ani mi impetu inuẽta nihilfignificare, aut fi quę forrè myfticũ latẽteque fẽfum occultãt, inexplicabiliainfructuofaq; ænigmata exiftimantur. Idẽ de notis quorundã codicum tergo infcriptis fufpicãtur, quæ ob nimiã obfcuritatẽ Oedipos interpretes defiderãt. Multa deinde inufitatamagiftratuũ nomina ad libidinẽ efficta, aut fi qua veritate nituntur, tãquam incognita & inania relinquenda putant. Qui enim, inquiunt, Cõfulares nullo Cõfulatu fũctos pro rectoribus prouinciarum, quiplures hic recenfentut, apud Iuris cõfultos, alios vè auctores legit? Quis magiftros militum in præfẽti, Comires domefticorum & protectorum, legiones Comitatenfes & Pfeudocomitatẽfes vnquã nominari audiuit? Inter magiftratuum officia, principes, cotnicularios numerarios, ab actis, fingularios & alia huiufmodi infueta nomina intellexit? Hęc & fimilia, quę inhacNotitia occurrunt, non parum eius fidei detrahũt, nec paucos abeius electione auertũt. Sed qui Romani Imperij prouincias, ac magiftratus, miro ordine hîc digeftos diligẽti⁹ infpexerit, & cũ his, qui in iureCiuili explicantur, ftudiosè cõtulerit, hoc opus non fuppofirũ, aut fictũ, fed verũ legitimũq; deprehẽdet, & pro magno antiquitatis monumẽto, ac pretiofo thefauro cõferuabit. Nihil enĩ ferè hic reperitur, cuius ius noftrũ nõ meminerit, in quo nõ folũ dignitates hic recitatæ referũtur,[a] Sed & earum infignia à paucis animaduerfa ponuntur.[b] Symbola quoq; militũ hic reprefẽtata velut pugnãtibus neceffaria Vegetius[c] cõmẽdat: fed & pręfidũ officia in Theodofij ac Iuftiniani Codicibus eodem fermè, quo in Notitia ordine difponũtur,[d] vt nõ modò de eius veritate non fit hæfitandũ, fed pro magno iuris & antiquitatis lumine fit habẽda. Multarũ enim legũ hic fenfus pendẽt: multorũ etiã auctorũ, & hiftoriographorũ ignotos locos hic latuiffe apparebit. Sed quia opus per fe obfcurũ, alia illuftrare nequit, ipsũ prius elucidandũ fuit? quod cùm res cœca, altaq; caligine merfas cõtineat, nullus, adhuc facere curauit. Cũ verò Sereniffimus Sabaudiæ Dux de hoc mecũ aliquando contuliffet, tandẽ iuffit, vt aliquod in id cõmẽtariũ ederem. Ego ingenio & doctrina me alijs longè inferiorem agnofcens, tanti oneris prouinciã tentare non audebã. Res enim ardua eft, inquit Plinius,[e] vetuftis nouitatẽ dare, nouis auctoritatem, obfoletis nitorẽ, obfcuris lucem, faftidiris gratiam, dubijs fidem. Tãdẽ Excelfi Principis, cui pro viribus obtemperare cupiebã, mandatis repugnare non aufus, parẽdum effe cenfui. Itaq; Diuino fretus præfidio, profũdi huius Fluminis vadis exploratis, verticofis fluctibus me cõmifi; difficileq; hunc nodum Gotdianũ nõ enfe recidendũ, fed magna

A arte

[a] titu. C. de offi. P. P. Oriente vfque ad tit. C. ne rei milit. cotid. & alibi.

[b] l. 1. C. de offic. rect. prouin. l. 4. C. de tutur. l. 12. C. de dignitatib. §. vltim. Nouell. 24. §. vult. Nou. 26. §. 1. Nouella 27 & alijs in locis.

[c] lib. 2. c 18.

[d] in rubr. C. de numer. actuar adiutorib. & ex cepto. et. l. vl. C. de apparitorib. Præf. Præt. Rubri. C. de cohort. principib. cornicular. l. vult. C. de diuerf. offic.

[e] in præfatione natur. hiftor.

nueruut, ampliatunt, & immutaruut. Itaque præsens opus perpetuos cæterosque prouinciarũ atque alios magistratus, ac militum copias, palatinasq; dignitates complectitur, quæ semper in Imperio esse consueuerãt. His adduntur officia, idest apparitorum ordines, quorum aliqui ex memoriæ, epistolarum, & libellorum scriniis prodibant.[a] Vectigalia verò & tributa, fiscique rationes, ac diuersis faciẽdę largitiones, quę in Augusti breuiario cõtinebãtur, in scriniis canonum, & tabulariorum sub Comitibus largitionum, & rerum priuatarum scribebantur. Quare hæc Notitia alium quàm Augustum & sequentes Principes auctores non habet, in qua Imperij magistratus, aliæque dignitates cum suis insignibus, & officia cõsetuabantur. Simile opus Constantinus Imp. ex Leone Philosopho genitus Romano filio, & successori reliquit, in quo summam totius Imperij, sociorum omnium fœdera, hostium vires, rationes & consilia explicuit. Id apud se in bibliotheca tanquàm thesaurum seruatũ fuisse Egnatius[a] scribit, quo etsi diligenter perquisitum nũquam potuit inueniri. Alius huic fermè similis compositus est codex, in quo viri ad obeundas dignitates in Notitia comprehẽsas ad tempus electi scribebantur, ac prout magistratu decedebant, in annos successores renouabantur. Hunc Iurecõsulti Commentariũ Principis appellarunt. Modestinus,[b] abesse, inquit, Reip. causa videntur Proconsules, legatique eorum, & qui Prouinciis præsunt, Procuratoresvè Principum, qui in Prouinciis tenentur, & tribuni militum, & præfecti, & Comites legatorũ, qui ad ærarium delati, aut in Commentarium Principis relati sunt Non solum enim in Commentarium, quod apud sese Principes habebãt, sed & in ærarium magistratuum nomina referri consueuerant, vbi rationes, & tabulæ publicæ, Senatusque consulta conseruabãtur. Cicero,[c] Rationes in ærarium retuli continuò. Fuerat hic locus in æde Saturni, in qua, Regibus exactis, Valerius Publicola ærarium constituit. Auctores Plutarchus,[d] & Macrobius.[e] Hæc est prouinciarum memoria, quam, in Antoniniana bibliotheca in 9. vrbis regione conseruaram fuisse P. Victor scribit. Postremò hic liber laterculum est dictus, quod laterculi formam haberet Geometræ enim corpus quadrum altius surgens, non tamen ad cubum perueniens πλινθίον id est, laterculum vocãt Eius formam in insignibus Primicerij notariorum, à quo tractabatur, infra conspicietur: illius Tertullianus aduersus Valentinianos, & iura sæpius meminerunt.[f] Demum Prouinciis in plures diuisis, cum aucti essent magistratus, nouæque Palatinæ dignitates inuentæ, ac propter hostes vndiq; surgentes, alias veteribus militum copias addi oportuisset, omnes vnum laterculum capere non potuit. Itaque præfecturæ ac tribunatus, castrorumque pręposituręlimites Imperij tuentes in alium codicem, laterculum minus nuncupatum, sunt trãslatę, quòd in scrinio memorię sub Quęstoris dispositione conseruabatur.[g]

Sub finem verò Principatus Theodosij iunioris hãc Notitiã scriptam fuisse cẽseo: Sub Duce enim Ægypti meminit Alæ Theodosianæ nuper, id est, illo imperãtę, cõstitutę, & limitis Saxonici per Britãniã, quod nomen eo tempore, scilicet anno salutis 400 inuentum fuit, Saxonibus tum Britãnicum littus inuadentibus,[h] & vt antiquiorem hunc librum non putem, id me etiã mouet, quod nullus in eo legitur Illyrici Vicarius: ea enim regio tùm ab Hunnis circa annum humanæ salutis 445. sub eodẽ Theodosio, & Valentiniano 3. fuerat deuastata, vt auctor est Zosimus, Iornãdes, D. Prosper, Paulus, Diaconus, & alij. Sed & ipsa operis inscriptio hãc Notitiam vltra Arcadij, & Honorij tempora scriptam esse indicat quod post annum salutis 425. quo Honorius decessit, fuisse oportet. Nec post annum 453. quo Auctore Cassiodoro, & Comite Mar-

[a] l. vlt. §. vlt. C. de diu. offi.

[a] in Constantino

[b] in l. abesse. § 2. ex quib. caus. maior.

[c] in Pisonem.

[d] in Publicola & problemat.[e] in primo Saturnal.

[f] l. 1. §. iubemus, l. 2. §. vlt. C. de offi. Pref. Præto. Afri. l. vlt. de off. mag. off. aur. de mandat Principis sub Nouell. 17. §. 1. & vlt. Nouell. 21. & in Notitia Nouella.

[g] l. 1. 2. & 3. C. de offi. Quęstor.

[h] Paul Diac. lib. 14. ad fin. Beda in 1. eccl. hist. cap. 1. 14. & seq. Polyd. Vir. 1. 3. Angl. histo.

cellino, Concordia, & Aquileia ab Attila sunt euersæ, scribi potuit; quia Concordiensis fabricæ, & thesaurorũ Aquileiæ tunc extantium, monetæq; ibi percussæ meminit. Itaque sub finem Imperij Theodosij iunioris eam scriptam fuisse arbitror, & Alciatus (vbi legerit, nescio) id Breuiariũ Theodosij iunioris appellat. Opus sanè aureum, quod dilucidatum magnum iuri nostro lumen, & perspicuam rerum Imperii Rom. cognitionem afferet. Neque enim antea Præfectorum aut Vicariorum, non Magistrorum militum, aut Comitis Orientis, non Proconsulum, vel Cõsulatium, aliorumque iurisdictio, aut officia plenè sciri poterant. Laterculi, ac Magistri officiorum. Comitis Largitionum, aut rerum priuatarum, Magistrorum scriniorum aliorumvè plurium ignorabatur auctoritas. Militum etiam copię, classes, præsidia, fabricarum loca hinc noscuntur. Deniq; non pauca oppida, in quibus Principum Romano, iura condita leguntur, prius incognita, & fortè nũquam audita, hic in suis prouinciis collocata reperiuntur, ita vt huic Notitiæ multarum rerum acceptã ferre cogamur notitiã.

Ante hunc Codicem vtraque Roma vetus, & noua in 14. regiones diuisæ cum vicis, & ædificiis, operibusque insignioribus descriptæ inueniũtur; Quæ huius libri partes non sunt, sed in officio Præfecti vrbis conseruatas, & inde extractas fuisse arbitror, & pro re insigni huic operi prępositas Eandem Romæ descriptionem ab hac tamen in multis diuersam P. Victor, & Sext. Rufus fuerunt. Post tergum huius voluminis tormenta quędam bellica & alia ad nummos pertinentia ponuntur, quę nec ipsa ad rem nostram faciunt, sed ex fabricis Magistri officiorum & scriniis Comitis largitionum, ad quos pertinebant, excerpta, & huc translata fuisse puto. Hæc tamen omnia, ne quid desideretur, propriis annotationibus pro virium tenuitate illustrare conabor.

Quibusdam Notitiis etiam, Itinerarium, Antonini nomine editum, est adiunctum, quod oppidorum distantiam, præsidia, & aliquas mansiones, seu veredorum stationes, & loca legionum notat. Quod opus nunc adauctum, ac penè totum esse immutatum. Constantinopolim enim Cõstantiam, Maximianopolim legiones Iouias, & Herculeas à Diocletiano, & Maximiano inuentas, & alia huiusmodi nominat, quæ diu post Antoninum addita fuêre. Id in memoriæ aut alio scrinio olim conseruatum, & huic libro additum fuisse arbitror. Neque enim rem tam vtilem ac penè necessariam neglectam permansisse est verisimile.

Sed vt ad Notitiam nostram reuertamur, cum multo tempore latuisset, tandem quę à Mariano Scoto Monacho Fuldẽsi scripta fuerat, in vltimis Britaniis annis ab hinc 36. inuenta, in lucẽ prodiit. Sed multis mẽdis scarẽs, & aliquor, vt puto, membris trũca quã ex collatione duorũ exemplariũ manuscriptorũ in quibusdã restitui, neq; enim impresso codice multò meliora inueni. Horũ alterum illius est exemplar, quod apud Maphæos Romæ se legisse Pierius Valerianus scribit, ex eoque aliquot militariũ ordinũ signa recitat, quæ in nõnullis ab aliis differũt. Fuit is liber anno salutis 1436. ex vetustissimo codice Spirensis bibliothecæ à Petro Donato Pataui Episc. extractus, cum ipse Basiliensi Synodo nomine Eugenij 4. præsideret, vt in eius voluminis fine ipse testatur, quod prouinciarum, vt credo, magistratib⁹, & pictis imaginibus deceptus parum scitè Scoti Cosmographiã appellat. Ex hoc aliud Fuluii Vrsini viri doctissimi exemplar est descriptum, quod præcibus Io. Vicentij Pinelli viri nunquã satis laudati ad me trãsmisit. Alterum apud Illustriss. Fridericũ Madrucium tum Romæ Cæsareum Legatũ fuit, quod mihi pro sua qua erga omnes vtebatur, singulari humanitate exhibuit. Ex his aliqua emẽdauim⁹, plura vt deprauata omisimus. Sed iã ad huius operis tituli interpretationem accedamus.

DE

DE NOTITIAE INSCRIPTIONE
AC DE IMPERII, EIVSQVE
DIGNITATVM DIVISIONE.

IBRI inscriptio est NOTITIA DIGNITATVM OMNIVM TAM CIVILIVM QVAM MILITARIVM IN PARTIBVS ORIENTIS ET OCCIDENTIS. Notitiæ verbum summariam cognitionem Magistratuum, ac Palatinorũ significat, in quo sensu hæc vox à posterioribus legum latoribus accipitur. Constantinus enim Notitiam artificum pro eorum indice ponit,[a] Theodosius[b] pro breui scriptura, quæ continet quantum quæque prouincia ex indicto auro soluere debeat. Leo[c] pro catalogo officiorum, quæ in scrinijs memoriæ epistolarum & libellorum scribenda, & à Principe probanda erant. Iustinianus pro albo, vel, vt alibi nuncupatur, matricula scholarium accipit,[d] quam aliquando notitia,[e] quandoque catalogum appellat.[f] hæc enim vt Synonyma profert græce γνῶσις[g] alio nomine Breuis vocatur;[h] & ideo Tranquillus[i] nostram Notitiam breuiarium,[k] vel rationarium[l] Imperij nominat. DIGNITATVM verò non magistratuum dixit, quia non tantũ ius dicentes, sed & alijs honorib⁹ præditos continet, vt primicerios sacri cubiculi, notariorum, castrensem palatij, & scriniorum magistros, qui iurisdictione carent, & spectabilium dignitate honestantur.

[a] l. 1. C. de excus. artif.
[b] in l. vlt. C. de indictio.
[c] in l. fi. §. & est notitia. C. de diuers. offic.
[d] in l. vlt. C. de offi. mag. offic.
[e] l. 1. §. in officiis verò l. 2. §. ad hæc iubemus. C. de off. P. P. Afr.
[f] §. vlt. Nou. 28.
[g] post Nouel. 8.
[h] l. vlt. C. de comm. fisc. de thes. l. ferimus C. de palat. sacr. larg.
[i] in Augusto. c. 25. in fi.
[k] in Augusto. c. vlt.
[l] in eo. August. cap. 28.
[m] Zonaras in Probo.
[n] lib. 26.

Separantur, autem Orientis & Occidentis dignitates, quia hoc tempore duo in his partibus singuli Principes imperabant. Hæc diuisio a Probo & Floriano,[m] mox Maximino, & Constãte, Constantino atq. Galerio originem habuit, qui primi Romani Imperij prouincias sunt partiti: antea enim cũ M. Antoninus cum fratre Vero, & Seuerus cum Antonino filio simul imperauerint, nullam tamen orbis diuisionem fecerunt. Constantini quoq. Magni filij & ipsi Romanum orbem in tres partes diuiserunt. Sed breui rebus in solum Constantium translatis, totum in vnum coaluit Imperium. Posteà Valentinianus cum fratre Valente Oriente Occidenteq; diuiso, hunc sibi retinuit, illi socio Imperij facto Orientem concessit, & militum etiam copias cum eo est partitus, vt Marcellinus[n] scribit. Sed his cum liberis extinctis, post paucos annos ad solum Theodosium vniuersum rediit, Imperium, qui & ipse rursus filiis Arcadio Orientem, & Honorio Occidentẽ reliquit. Itaque Aegypto, & vtraque Libyæ vsque ad Syrtes maiores, & Europa vsque ad Drilonem fluuium Arcadio traditis, ibi vtriusque Imperij fines fecerunt. Reliqua in Occidente cum Africa, Hispaniis, & Britannia Honorius obtinuit: cuncta tamen communi nomine velut vnum esset Imperium administrabant. Cõtinuata est hæc diuisio vsque ad Valentinianum III. & Martianum, sub quibus Barbari Britannis, Hispanisque prius occupatis, demum Gallias, ac tandem Italiam cum Illyrico & Africa tenuerunt; Occidentisque extinctum est Imperium, solum Orientis etsi multis agitatum fluctibus, aliquot sæculis incolume permãsit. Huius tanquã eo tempore dignioris & interioris dignitates Occidentalibus præmittuntur, nunc circa indicem Notitiæ præfixum aliqua percurremus.

NOTITIA.

Præfectus Prætorio Orientis.
Præfectus Prætorio Illyrici.
Præfectus vrbis Constantinopolitanæ.
Magistri Equitum, & peditum in præsenti II.
Alij III. Equitum, & peditum per Orientem. Equitum, & peditum per Thracias. Equitum, & peditum per Illyricum.
Præpositus sacri cubiculi.
Magister Officiorum.
Quæstor.
Comes Sacrarum largitionum.
Comes rerum priuatarum.
Comites domesticorum duo. Equitum, & Peditum.
Primicerius sacri cubiculi.
Primicerius Notariorum. Castrensis sacri Palatii.
Magistri Scriniorum. Memoriæ, Epistolarum, Libellorum Græcorum.
Proconsules duo, Asiæ, Achaiæ.
Comes Orientis.
Præfectus Augustalis.
Vicarij IIII. Asianæ Diœceseos, Ponticæ Thraciarum, Macedoniæ.
Comes rei militaris II. Aegypti, Isauriæ.
Duces per Aegyptum II. Libyæ, Thebaidos.
Per Orientem VI. Phœnices, Euphratensis Syriæ, Palestinæ, Osrhoenæ, Mesopotamiæ Arabiæ.
Per Ponticam vnus, Armeniæ.
Per Thracias II. Mœsiæ secundæ, Scythiæ.
Per Illyricum II. Daciæ Ripensis, Mœsiæ primæ.

Consulares quindecim.

Per Orientem V. Palestinæ. Phœnices, Syriæ Ciliciæ, Cypri.
Per Asianam III. Pamphiliæ Hellesponti, Lydiæ.
Per Ponticam II. Galatiæ, Bithyniæ.
Per Thracias. II. Europæ, Thraciæ.
Per Illyricum III. Cretæ, Macedoniæ, Daciæ mediterraneæ. Aegyptus autem Consularem non habet.

Præsides prouinciarum quadraginta.

Per Aegyptum quinque, Libyæ superioris, Libyæ, inferioris, Thebaidos, Aegypti, Arcadiæ.
Per Orientem VIII. Palestinæ salutaris. Palestinæ secundę: Phœnices Libani, Euphratensis, Syriæ salutaris, Osrhoenæ, Mesopotamiæ, Ciliciæ secundæ
Per Asianam VII. Pisidiæ, Lycaoniæ, Phrygiæ

Phrygiæ Pacatianæ Phrygiæ ſalutaris, Lyciæ, Cariæ, Inſularum.

Per ponticam VIII. Honoriados, Cappadociæ primæ, Cappadociæ ſecundæ, Hellenoponti, Ponti Polemoniaci, Armeniæ primæ Armeniæ ſecundæ, Galatiæ ſalutaris.

Per Thracias IIII. Hæmimontus, Rhodopes, Mœſiæ ſecundæ Scythiæ.

Per Illyricum VIII. Theſſaliæ. Epiri veteris, Epiri nouæ, Daciæ Ripēſis, Mœſiæ primæ, Præualitanæ, Dardaniæ, Macedoniæ ſalutaris.

Correctores II. Auguſtanicæ. Paphlagoniæ.

COMMENTARIVM. CAP. I.

RÆMITTITVR index Imperij Oriētalis dignitatū, quæ cum ſuis inſignibus, & officiis aliquib[9] exceptis, infra clarius oſtendentur. Oriētalis enim & vrbis Cōſtātinopolitanę prefecti, primicerijque ac præpoſiti ſacri cubiculi cum Duce Libyę prætermittuntur, plurimū etiam numerorū militum ſimbola, & aliorum inſignia deſūt. Itaq; præter mendas, quę nō paucę reperiuntur, aliquot folia hic deſiderari ſuſpicor. Milites verò palatinosq; ciuilibus magiſtratibus Notitia commiſcens, dignitates confundere videtur: Sed hoc non temere, nec ſine ratione. cùm enim quinque dignitatum gradus inueniantur, Illuſtrium, Spectabilium, Clariſſimorum, Perfectiſſimorum, & Egregiorum. illuſtrium ordines præmittit, mox Spectabilium ſequuntur, prout ſunt digniores, & in Laterculo deſcripti reperiebantur quo ordine hinc ſumpto, Iuſtinianus quoſque ſub ſuis titulis digeſtos, in ſuo Codice diſponit: & eadem fermè ſeriè in quadam conſtitutione ſingulos Zeno recitat,[a] vt illos ex hac Notitia hauſiſſe videatur, quæ Egregios, velut infimos, ac omni ditione carentes omittit. In quocuoq; vero dignitatis gradu tres claſſes ſiunt, vna Magiſtratuū ciuilium, alia Militarium, tertia Palatinorum. Inter Illuſtres ciuiles præcedunt Præfecti. his Magiſtri militum ſuccedunt deinde Palatini nempè officiorum Magiſter, Quæſtor, Præpoſitus Cubiculi. Comites largitionum, & rerum priuatarum. Vltimum Comites domeſticorum equitum & peditum locum tenet, & omnes cum ſuis inſignibus repræſentantur, nec alij præter hos, & Senatores ſeu patricios hoc titulo gaudebant, Spectabilium ſimiles ordinantur Claſſes: ſed in his primi ſunt palatini, videlicet, Caſtrenſis. Primicerij Cubiculi, & notariorum, qui Laterculo præerant. & Magiſtri ſcriniorum. His ciuiles, id eſt, prouinciarum magiſtratus ſunt proximi, nempe Proconſules, Comes Orientis, Præfectus Auguſtalis. & Vicarij Poſtremi Spectabilium ſunt Comites, Ducesque rei militaris in limitibus degentes Vltimus eſt ordo Clariſſimorum, inter quos præcipui erant tres prouinciarum ciuiles magiſtratus. ideſt Conſulares, Correctores. & Præſides, quorum ſingulas prouincias, ſub Spectabilibus quidem magiſtratibus ciuilibus Notitia repræſentat. Ipſorum verò Rectorum inſignia aut officia non oſtendit, ſed ea in Conſulari Paleſtinæ & Præſide Thebaidis, velut omnium typis in Oriente demonſtrantur. Cæteri, inquit Notitia, Conſulares, & Præſides ad ſimilitudinem Conſularis Paleſtinæ & Præſidis Thebaidis officium habent. Perfectiſsimi verò incuria, vt puto, librariorum hic ſunt prætermiſſi.

[a] in l. vlt. ſcilicet. C. vbi Senat. vel clariſſ.

Idem ordo in Occidente obſeruatur, in quo nec P. P. Galliarum, nec Primicerij præpoſitivè ſacri cubiculi inſignia apparent. Aliquid tamen ibi cernitur, quod in Oriente omiſſum fuerat. Correctoris enim Apuleiæ & Calabriæ, item Perfectiſſimi Præſidis Dalmatiæ, velut aliorum Correctorum, & Perfectiſſimorum exemplar, officia, & inſignia repræſentantur, quæ in Orientis Notitia prætermittuntur, vbi Præſidem Arabiæ Perfectiſsimum fuiſſe conſtat. Conſtantino enim imperante Theodorus Præſes Arabiæ vir Perfectiſſimus appellatur. [b] Idem arbitror, & de Iſauriæ Præſide, qui tempore huius Notitiæ ab earū Ducibus. & Comitibus Præſidum vices agentibus regebantur. Et ideo hi in catalogo aliorum Præſidum, qui erant Clariſsimi, non repeniuntur. Vbique vero obſeruatur, vt ſemper digniores in quoquo ordine præmittantur, ideſt, vt non modo Illuſtres Spectabilibus, & hi Clariſsimis, & rurſus hi Perfectiſsimis præferantur, ſed & in quaqua horum Claſſe præſtantiores ſemper præcedant. Nam inter Illuſtres prius præfecti, deinde militum magiſtri, mox Palatini nominātur. Idemque in Spectabilibus obſeruatur. Senatores verò Patricij Coſſ. Prætores, & Aediles omittuntur, nam Patricij adminiſtrationem non habebant. Conſules præter inane dignitatis nomen nullam ferè auctoritatem retinebant: Prætores tunc temporis, & Aediles, nulli in prouinciis erant. & in vrbe modicum ius habentes, inter eos, qui imperio vtebantur, recenſendi non erant, & ideo hic reticentur.

[b] in l. 1 8. C. de pœnis.

NOTITIA.

Vb diſpoſitione virorum Illuſtrium Præfectorum Prætorio per Orientem Diœceſes infra ſcriptæ.

Oriens, Aegyptus, Aſiana, pontica, Thracia.

Prouinciæ Orientis XV.

Paleſtina, Phœnice, Syria.
Cilicia Cyprus, Arabia. Et Dux & Comes rei militaris.
Iſauria Paleſtina ſalutaris: Paleſtina ſecunda
Phœnice Libani, Euphratēſis, Syria ſalutaris.
Oſthoena, Meſopotamia, Cilicia ſecunda.

Aegypti VI.

Libya ſuperior: Libia inferior.
Thebais: Aegyptus.
Arcadia: Auguſtanica.

Aſianæ X.

Pamphylia. Helleſpontus,
Lydia: Piſidia.
Lycaonia: Phrygia Pacatiana.
Phrygia ſalutaris.
Lycia: Caria. Inſulæ.

Ponticæ XI.

Galatia: Bithinia; Honorias.
Cappadocia prima; Cappadocia ſecunda: Paphlagonia.
Pontus Polemoniacus, Hellenopontus. Armenia prima.
Armenia ſecunda: Galatia ſalutaris.

Thracia

Thraciæ VI.

Europa: Thracia.
Hæmimontis Rhodope.
Mœsia secūda: Scithia. Officium viri Illustris Præfecti Prætorio Orientis.
Princeps.
Cornicularius.
Adiutor.
commentariensis.
Ab actis.
Numerarij.
Subadiuuæ.
cura Epistolarum.
Reperendarius.
Exceptores.
Adiutores.
Singularij.
Præfect. P. euectiones annuales nō habet, sed ipse emittit.

COMMENTARIVM.

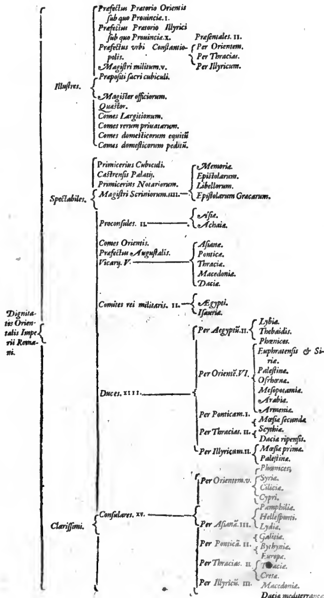
ILLVSTRIVM & spectabiliū magistratuum præmisso ordine, quo à Notitia sunt repræsentandi Consulares, Præsidales, Correctoriæque prouinciæ sigillatim recitantur; nec enim plures earum hoc tempore reperiebantur differentiæ. Hic verò duorum Præfectorum Prætorio, Orientis & Illyrici diœceses cū cuiusque prouinciis & præcipuis officiis explicātur, quæ vt facilius intelligantur, ego non seruata Illustrium & spectabilium serie, sed ciuilibus magistratibus à militaribus & palatinis distinctis, alio ordine ita vtriusque Imperij dignitates summatim colligendas esse putaui.

Erant in Oriente duo Præfecti Prætorio, alter Orientis, alter Illyrici, quibus LX. prouinciarum magistratus parebant. Præfecto Orientis suberat Proconsul Asiæ cum II. Præsidibus, Comes Orientis cum XV. Præfectus Augustalis cum XL. Tres Vicarij, videlicet Asianæ cum VIII. Ponticæ cum XI. Thraciæ cum VI. Qui cum Asiæ Proconsule sunt XLIX. prouinciarum rectores. Præfectus verò Prætorio Illyrici Proconsuli Achaiæ imperabat, & duabus Vicariis Macedoniæ, cum VI. prouinciis, & Daciæ cum aliis V. Itaque omnes Orientis computatores Proconsules erant prouinciæ LX. Porro hic est animaduertendum, cum inter XV. Orientis prouincias scribitur DVX ET COMES REI MILITARIS ISAVRIÆ, legendum esse PRÆSES ET COMES REI MILITARIS Isauriæ, quemadmodum infra in eo Comite, & Præside habetur. Nec facile eundem Ducem & Comitem appellatum reperiemus, sicut nec Ducis nomen Comiti præpositum. Ideo autem hic ciuilibus magistratibus inseritur, quia cum Isauria Præsidis esset prouincia, à Comite tamen rei militaris regebatur, qui idem officio Præsidis fungebatur. Quoniam verò inter Comites recensetur ea ratione suprà in Indice, inter XV. prouinciarum Præsides non connumeratur.

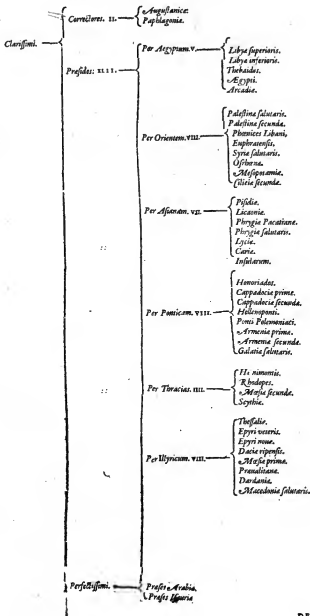
In Occidente quoque erant duo Præfecti Prætorio alter Italiæ alter Galliarū; Ille prouinciis XXIX. cum Proconsule imperabat, scilicet XV. In Italia. VI. in Africa. VI. in Illyrico. Præfecto Galliarum suberant prouinciæ XXIX. nempè Vicarij III. Hispaniarum cum Præsidibus VII. Galliarum seu prouinciarum XVII, & Britanniarum cum V. Quæ sunt prouinciæ Occidentis LVIII. & iuncta aliis Orientis efficiunt CXVIII. prouincias. Rursus in Oriente V. Magistri equitum peditumque reperiebantur II. Præsentales, alij III. per Orientem, Thracias, & Illyricum, cum vexillationibus Equitum XLI. Legionibus peditum XLI. & auxiliis item peditum LXXI. Præterea duo Comites domesticorum, alter scholæ peditum, alter equitum, qui Principem semper comittebantur. In limitibus verò erant Comites rei militaris duo, & Duces XIII qui plures equitum peditumque copias ex his, quæ Magistris militum parebant, & alias secum habebant, in Occidente tres tantùm magistri reperiebantur, duo in præsenti, alter peditum, alter equitum, tertius item Equitum per Gallias cum vexillationibus Equitum XLII. & auxiliis LXV. Duo quoque vt in Oriente, Comites protectorum Equitum peditum. In limitibus Occidentis Comites. VI. & Duces XII. excubabant. In palatiis verò vtriusque Imperij Comes officiorum, largitionum, rerum priuatarum, Quæstor Præfectus sacri cubiculi, Castrensis: Primicerius notariorum, & scriniorum magistri morabantur, de quibus suo loco differetur.

Hæ sunt Notitiæ dignitates vtriusque Roma. Imperij, quæ ex maiore laterculo prodeuntes, illius magnitudinem ac vires patefaciunt, quæ cum in Illustres, spectabiles, Clarissimos & Perfectissimos digerantur, horum origo altius repetenda ac plenius est explicanda. Sed, vt initio totius Notitiæ apertior facies appareat, vniuersum eius argumētum in quosdam ramos seu capita summatim distincta antè præfixi.

DIGNITATES

- *Dignitates Orientalis Imperii Romani.*
  - *Illustres.*
    - *Prefectus Pretorio Orientis sub quo Prouinciæ.* I.
    - *Prefectus Pretorio Illyrici sub quo Prouinciæ.* X.
    - *Prefectus vrbi Constantiopolis.*
    - *Magistri militum.* V.
      - *Præsentales.* II.
      - *Per Orientem.*
      - *Per Thracias.*
      - *Per Illyricum.*
    - *Prepositi sacri cubiculi.*
    - *Magister officiorum.*
    - *Quæstor.*
    - *Comes Largitionum.*
    - *Comes rerum priuatarum.*
    - *Comes domesticorum equitũ*
    - *Comes domesticorum peditũ.*
  - *Spectabiles.*
    - *Primicerius Cubiculi.*
    - *Castrensis Palatij.*
    - *Primicerius Notariorum.*
    - *Magistri Scriniorum.* IIII.
      - *Memoriæ.*
      - *Epistolarum.*
      - *Libellorum.*
      - *Epistolarum Græcarum.*
    - *Proconsules.* II.
      - *Asiæ.*
      - *Achaiæ.*
    - *Comes Orientis.*
    - *Prefectus Augustalis.*
    - *Vicarij. V.*
      - *Asianæ.*
      - *Ponticæ.*
      - *Thraciæ.*
      - *Macedoniæ.*
      - *Daciæ.*
    - *Comites rei militaris.* II.
      - *Ægypti.*
      - *Isauriæ.*
    - *Duces.* XIII.
      - *Per Aegyptũ.* II.
        - *Lybiæ.*
        - *Thebaidis.*
      - *Per Orientẽ. VI.*
        - *Phœnices.*
        - *Euphratensis & Siriæ.*
        - *Palestinæ.*
        - *Osrhœnæ.*
        - *Mesopotamiæ.*
        - *Arabiæ.*
      - *Per Ponticam.* I.
        - *Armeniæ.*
      - *Per Thracias.* II.
        - *Mœsiæ secundæ*
        - *Scythiæ.*
      - *Per Illyricum.* II.
        - *Daciæ ripensis.*
        - *Mœsiæ primæ.*
  - *Clarissimi.*
    - *Consulares.* XV.
      - *Per Orientem.* V.
        - *Palestinæ.*
        - *Phœnices,*
        - *Syriæ.*
        - *Ciliciæ.*
        - *Cypri.*
      - *Per Asianã.* III.
        - *Pamphiliæ.*
        - *Hellesponti.*
        - *Lydiæ.*
      - *Per Ponticã.* II.
        - *Galitiæ.*
        - *Bythyniæ.*
      - *Per Thracias.* II.
        - *Europæ.*
        - *T[illegible]aciæ.*
      - *Per Illyricũ.* III.
        - *Cretæ.*
        - *Macedoniæ.*
        - *Daciæ mediterraneæ.*

Clarissimi.
Correctores. II.
Augustanicæ.
Paphlagoniæ.
Præsides: XLII.
Per Aegyptum. V.
Libyæ superioris.
Libyæ inferioris.
Thebaidos.
Ægypti.
Arcadiæ.
Per Orientem. VIII.
Palestinæ salutaris.
Palestinæ secundæ.
Phœnices Libani,
Euphratensis.
Syriæ salutaris.
Osrhœnæ.
Mesopotamiæ.
Ciliciæ secundæ.
Per Asianam. VII.
Pisidiæ.
Licaoniæ.
Phrygiæ Pacatianæ.
Phrygiæ salutaris.
Lyciæ.
Cariæ.
Insularum.
Per Ponticam. VIII.
Honoriados.
Cappadociæ primæ.
Cappadociæ secundæ.
Hellenoponti.
Ponti Polemoniaci.
Armeniæ primæ.
Armeniæ secundæ.
Galatiæ salutaris.
Per Thracias. IIII.
Hæmimontis.
Rhodopes.
Mœsiæ secundæ.
Scythiæ.
Per Illyricum. VIII.
Thessaliæ.
Epyri veteris.
Epyri nouæ.
Daciæ ripensis.
Mœsiæ primæ.
Prævalitanæ.
Dardaniæ.
Macedoniæ salutaris.
Perfectissimi.
Præses Arabiæ.
Præses

DE

De Illustribus, Spectabilib. & Clarissimis. Cap. II.

VINQVE dignitatū gradus sibi proximè succedentes sub Principibus Rom. inuenti fuere, Illustris, Spectabilis, Clarissimi, Perfectissimi, & Egregij, cuius tanquam infimi Notitia non meminit. Hi tempore Romanæ Reipublicæ in vsu non fuere, sed postea ad distinguēdas sublimiores personas sunt instituti. Clarissimi nomen primū Senatoribus est attributum, quod iam imperante Tiberio introductum erat, Siquidem Caius Cassius Longinus, qui eo tempore viuit, [a] claras personas senatoria vxores, aut filias vocat. [b] Aelius quoq; Marcianus, qui sub Pio floruit, Senatores Clarissimos viros dicit, [c] Marcus Antoninus Saluium Iulianum; [e] Seuerus & Antoninus Proconsules & Præsides, eodem nomine appellant. [f] Illustris vero, epitheton, quando inuentum sit, non constat: id serius institutum esse videtur, quia neque Plinius Plutarchusvè, aut alij illius seculi, scriptores, huius tituli meminerunt. Quin Plin. Iun. Consulares Clariss. [g] appellat quos inter primos illustres fuisse constat: vereor inquit clariss. Coss. ne mihi Massa silentio suo præuaricationem obiecerit. Vnius verò Vlpiani legis verba, [h] de Illustribus tractantia à compilatoribus addita non eius esse credi potest Patricios primum Illust. denominatos fuisse Isidorus sentit. [i] Erat hæc summa in Imperio dignitas, quæ à Patricia ab Augusto inuenta originem habuit. Is iam senex, quindecim Senatores singulis mensibus elegit, quorum consilio in expediendis negotiis vtebatur, postea viginti annos à Senatu accepit, & ab eo obtinuit, vt quicquid cum iis, & Tiberio, & Consulibus nepotibusque & aliis ab eo conuocandis statuisset, ratum esset, ac si à toto Senatu decretum fuisset. [k] Hi posteà summi Senatores. & Patricij fuere, qui arbitrio Principis electi, soli sententiam in Senatu dicebant, eos Hadrianus eximios ad hoc munus eligebat. Spartian. [l] optimos, inquit, quosque de Senatu in contubernium Imperatoriæ maiestatis adsciuit, quos secum habitare voluit. Itaque in duas classes Senatus diuidi cœpit, Illustrium & Clarissimorum, propriè Senatores erant Patricij, qui præcipuus in Imperio gradus habebatur. [m] Vnde patriciatus dignitas à Suida, & legibus summa vocatur. [n] Hi publica negocia tractabant, & de criminibus iudicabant. Tacitus, [o] Iam primum, ait, publica negocia, & priuatorum maxima apud patres tractabantur, dabaturque primoribus disserere. Idem, Priores Senatus infimas delationes exercebant. Alexander Imp. inquit Lampridius doctissimos, & sapientissimos Iurisconsultos non minus quinquaginta in consilio habuit, quorum sententiis S.C. conficiebantur, & istud consistorium Principis vocabatur [p] postea consistoriana dignitas est dicta, [q] & ipsi Senatores Patricij Comites consistoriani, quam dignitatem à Constantino inuentam Zosimus autumat, [r] & lege cautū, vt supra præfectos prætorio sederent. [s] A Principe codicillis creabantur, quod non solum iura, [t] sed & Tacitus [u] significant, Loquens enim de Claudio, ait. Iisdem diebus in numerum patriciorum ad sciuit Cæsar vetustissimum quemque è Senatu, aut quibus clari parentes fuerant, paucis iam reliquis familiarum quas Romulus maiorum, & L. Brutus minorum gentium appellauerat: Hæc ille. Quod verò Principi in arduis rebus consulerent, & ei vice parentis essent, patricij sunt nuncupati. [x] Quorum loco hodiè Cardinales Romæ successisse videntur, qui & ipsi Summo Pontifici assistentes, magnis in negociis consulunt. Cæteri verò inferiores Senatores Clarissimi sunt vocati, Vlpianus, [y] Clarissimarum, inquit, fœminarum nomine, Senatorū filias non haberi, nisi clarissimos viros sortitæ sunt; eam diu enim clarissima fœmina erit, quam diu Senatori nupta est, vel clarissimo. Senatorem hic non patricium intelligit, sed alios inferiores in senatu clarissimos. [z] Vnde clarissimatus dignitas pro senatoria accipitur. Valentinianus A. [a] Equites, ait, Romanos, secundum gradum post clarissimatus dignitatem, obtinere iubemus. Sed etsi hi duo tituli, initio Senatum distinxerunt, eiusque proprii fuerunt, in alios postea transierunt, ac demum decem magistratuum, seu dignitatum ordines, quanquā non patricij Illustris titulo sunt honestati, nempe Consules, Præfecti Prætorio, Vrbi, Magistri militum, & officiorum, Quæstores, Præpositus sacri cubiculi, Comites largitionum, & rerum priuatarum, & domesticorum, quos eodem ferè ordine Notitia & iura [b] recensent vt ex eodem fonte manare agnoscātur. Hi quanquam non Patricij in Illustrium tamen Senatorum numero censebantur Vlpianus [c] Senatores, inquit, accipiendos esse eos, qui à Patriciis, & Consulibus, vsque ad omnes Illustres viros descendunt, quia hi soli in Senatu sententiam dicere possunt. Significat incipiendo à Patriciis, qui sunt summi, & Consulibus descendendoque ad Præfectos, & magistros officiorum omnes esse Illustres, & Senatores, quæ verba forte à compilatoribus addita fuere. Eas autem dignitates patriciis minores fuisse Zeno significat [d] qui statuit neminem creari posse patricium, qui prius Consul. Præf. Prætorio vel vrbis aut magister militum non fuisset. Illustres his notis significantur V.I. aut INL. vir illustris, aut inlustris, vt veteres scribebant.

Cæteri qui à Senatoribus descendebant, aut ob aliam causam Senatum ingrediebantur, omnes erant Clarissimi. Quemadmodum viri Illustris nomen à Patriciis in alios fuit propagatum, ita & de clarissimi titulo euenit, qui cum proprius minorum Senatorum esset, in prouinciarum magistratus, & alios transiit, in primisque Consules, mox Proconsules Clarissimi dici cœperūt, ita enim eos Pius Antoninus [e] & Seuerus appellant. [f] quod argumētum est tum spectabiles inuentos non fuisse, inter quos postea Proconsules primi fuere. In clarissimos quoque recepti sunt Consulares, i. præsides Consularib. ornamentis decorati, quorum dignitas Clarissimatus vocatur. Eodem titulo Correctores prouinciarum. [h] & præsides [i] sunt honestati. Deniq; & Comites ordinis secundi, veluti prouintiarum scholarum [k] quæ erant numero XI, [l] Silentiarij [m] & alij. Scribebatur autem vir Clarissimus his notis V.C. cuius rei multa ex legū subscriptione patent exempla. [n] Iidem speciosi vocantur. Vlpianus [o] speciosæ, inquit personæ accipiuntur clarissimæ, vel quæ ornamentis senatoriis vtuntur; nobiles quoq; appellantur [p] tanquam notabiles, & honorum luce conspicui. [q] Postremo medius & tertius ordo spectabiliū, senatui est insertus, tresque senatorum ordines Illustrium & spectabiliū, & Clarissimorū facti fuere. Isidorus [r] primi, inquit, senatorum dicuntur Illustres, secundi spectabiles, tertij clarissimi: Nam inferius quartum aliquod genus non est, s. senatorum; sed extra senatum alij gradus Perfectissimi, & Egregij fuere. Porrò sicut Illustrium, ita & spectabilium decem aliæ factæ sunt dignitates, vt Primicerius sacri cubiculi, & notariorum, Comes Castrensis, magistri scriniorum, Proconsules, Comes Orientis, Præfect. Augustalis Vicarii, Comites, Ducesque rei militaris, qui eodem quo à notitia ordine à Zenone [s] recensentur. Notarij quoque tribuni, qui laterculum maius tractabant, à Zenone [t] spectabiles vocantur Hisque notis spectabilis significabatur V. S. quod nomen etiam nunc in quibusdā Germaniæ regionibus est in vsu in Italia sordescit, quo vix vilissimi hodie dignantur. Hos Græci περίβλεπτους appellant [u] Clarissimos verò λαμπροτάτους quæ vox Latine splendidissimum sonat. Spectabiles quandoque clarissimi vocātur, quod inde euenisse arbitror quia in Senatum recepti duplici titulo gaudebant. Sic Duces Clarissimi dicūtur [y] qui sunt spectabiles. [z] & Silentiarij ab Anastasio Clarissimi appellantur, [a] qui etiam spectabiles erant, [b] & tribuni notarii laterculum maius tractantes. Nomen spectabilis semel vsurpatur a Paulo Iurecconsulto, qui Præfectum vigilum ita vocat. [c] Sed & ibi gradus qui est su-

[a] l. 3. § pen. de. origine iuris.
[b] l. curator. 5. de curatorib. furio.
[c] l. 2. de his quæ sunt sui vel alien. iur.
[d] l. deferre. 18. in prin. de iure fisci.
[e] l. Diui. 17. de iur. patro.
[f] l. 3. C. ex quib. caus. infam. irrogat. l. 1. C. si ex falsis instrum.
[g] Epist. vl. lib. 7.
[h] l. vlt. de Senat.
[i] lib. 9. orig. ca. 4.
[k] Dion. lib. 55.
[l] in Hadriano.
[m] Dion. lib. 55.
[n] l. 3. & vlt. C. de consu. § filius fa. Instit. quib. mod. ius patr. pot. sol.
[o] lib. 4. annali.
[p] l. vlt. C. de offi. diuer. iud.
[q] l. quicunque, C. de procur.
[r] lib. 5.
[s] d. l. vlt. C. de Consulib.
[t] d. l. vlt.
[u] lib. 2.
[x] l. vl. C. de Cōs.
[y] l. fœminas. 8. de Senatoribus.

[z] l. 2. C. de his qui ven. ætat. impet. l. vlt. C. vbi sen. vel clariss.
[a] in l. 1. C. de equestri dignit.
[b] d. l. vlt. C. vbi senator. vel Clariss. & l. 1. & 2. C. de Præf. Præt. vrb.
[c] in l. vlt. de Senatoribus.
[d] in l. 3. c. de Consuleb.
[e] in coll. l. Rom.
[f] in l. 3. C. de his qui no. infam. l. 1. C. si ex fals. instrum.
[g] l. 2. C. de dome. & protector.
[h] l. 1. C. vt ois et eiur. l. si post. 4. C. de vor. & fals. ignor.
[i] d. l. 1. C. vt ois tam ciuil. l. præses. 5. C. de pign. l. 2. C. de ordine iudicior.
[k] l. 2. C. de priui. leg. scholar.
[l] l. vlt. C. de loc.
[m] l. vlt. C. de silentiar.
[n] l. 6. C. de iur. om. iud. l. vl. C. de fisca. vsuris, & multis alijs in locis.
[o] l. speciosas. 100. de verbor. sign.
[p] l. vlt. § sin autem testa. C. de cur. fur. l. omnium C. de testam.
[q] l. 3. C. de m. rocatoribus.
[r] lit. 9. etymolog. cap. 4.
[s] in d. l. 1. C. vt omn. tam ciu.
[t] l. 2. C. de primicer.
[u] Nouella. 23. & seq.
[x] Nouella 75.
[y] in l. 2. § ita Clarissimo Duci & seq. C. de off. P. P. Africa.
[z] l. penult. C. de appellat.
[a] l. vlt. C. de silentiar.
[b] l. omnimodo. 30. § fin. C. de inoffi. testamen.
[c] l. 2. C. de primicer. l. nonne 16. C. de decurion.
[d] in l. 3. in princip. de offi. præf. vigil.

pra clarissimum non significatur. quicquid senserit Accursius neq; enim pictus vigilũ erat magistratus, a nec pluris quam præses vt Spectabilis posset nominari, quod & Placentinus animaduertit, præterea proconsul postea spectabilis.[b] tum clarissimus[c] fuit. Itaque constat nondum spectabilis dignitatem tum inuentam fuisse, & illud verbum vel a compilatoribus additum, vel ad honestandum Præfectum vigilum non denotandum honoris gradum positum.

Illustres, Spectabiles, & Clarissimi hoc priuilegio fruebantur, vt per se ipsos lites ciuiles, aut criminalem iniuriarum actionem exercere non possent, sed per procuratores id agere compellebantur. Indignum enim videbatur speciosas personas cum inferioribus causam dicendo ante iudices stare.[d] Posteà spectabilibus & clarissimis concessum est, vt ipsi per se litigare possint. Habebant & Illustres, sed non Spectabiles, aut Clarissimi, hoc præcipuũ, vt rei criminum facti, à nullo quam à Principe, vel eo cui Princeps causam delegasset, possent iudicari. Quo tempore etiã præsentes, cum iudicibus tamen in inferiore auditorij parte sedebant, ne litigantium modo stare cogerentur. A iudicibus quoque inconsulto Principe condemnari non poterant, sed tantum absolui:[l] nec nisi ex scripto in iudicium vocari, vocatique se iudicio staturos, aut iudicatum soluturos, satisdare non compellebantur, sed satis erat etiam criminaliter accusatos id iuramento promisisse.[k] Cum præsidibus prouinciarum honoris gratia in tribunali sedere poterãt etiam qui honorarias has dignitates obtinuissent, nisi ipsi litigassent, nam quo tempore illorũ causæ agitabantur, ab eo loco abstinebant. Valentinianus A.[n] Sciant, inquit, Principes & cohortales, & primates officiorum, & iudices etiam ternas libras auri a suis facultatibus eruendas, si honoratis viris, quibus etiam consistorium nostrum ingrediendi facultas præbetur, secretarij iudicum non patuerit ingressus, aut reuerentia non fuerit in salutatione delata, aut sedendi cum iudice societas denegata: Hęc ille. ex cuius verbis apparet eos etiam reuerenter salutatos fuisse; possunt etiam illustres quas ferunt sententias, per officiales suos recitare: cæteri ex scripto legere tenentur.[r] Alijs præterea perfectissimorum immunitatibus gaudebant, de quibus infrà dicetur.

Turpibus quoque lucris Illustres abstinere oportebat, nec vltra triẽtem vsurarum capere:[s] nec vilem vxorẽ ducere quod vltimũ postea est sublatũ.[m] Illustres etiam illustrissimi promiscuè vocabantur,[n] alijsque speciosis nominibus honestabantur, vt SVBLIMISSIMI atque EXCELLENTISSIMI[o] hic nominatus Quæstor Palatij, quem illustrem esse constat.[p] Item EXCELSI GLORIOSISSIMIQ.[q] ET MAGNIFICI[r] dicebantur, quo nomine & ipsi Principes gaudebant.[s] Si quis eum Illustri viro, & præcipuè Præfecto Prætorio, vel vrbi loquebatur, vel ad eum etiam Princeps ipse scribebat, bis verbis appellabat, VESTRA MAGNIFICENTIA,[t] vel ILLVSTRIS MAGNIFICENTIA TVA,[u] aut CELSITVDO,[x] quo titulo hodiè Principes paulò Regibus inferiores honestantur, item SVBLIMITAS,[y] & MIRANDA SVBLIMITAS,[a] MAGNITVDO, EMINENTIA,[b] Græcè ὑπεροχή. quod verbum Interpres vertit EXCELLENTIA,[c] EXCELLENS AVCTORITAS TVA scripsit Iulianus.[d] SINCERITAS TVA erga P. V. Valentinianus.[e] & erga P. P. Valens[f].

Sedes quoque Præfecti Prætorio AMPLISSIMA vocatur,[g] quandoque MAGNIFICA,[h] nonnunquã EXCELSA[i] & EMINENTISSIMA.[k]

Cum Spectabili loquens, dicebat, VESTRA SPECTABILITAS,[l] cum clarissimo VESTRA CLARITAS. Ita ad Agerochium clarissimum præsidem Æmimontis in Thracia Iustinianus scribit.[m] Aliquando VESTRA SINCERITAS,[n] VESTRA GRAVITAS, vt Valentinianus Honoratum Consularem Byzancij appellat.[o] Diocletianus Serapionem,[p] qui ex hoc deprehenditur præses fuisse, vt voluit Azo, non præfectus prætorio, vt credidit Accursius. Nã & ibi dilertè præsidiale iudiciũ nominatur. VESTRA REVERENTIA, & VENERATIO dixit D. Basilius Terentio Comiti scribens: & vestra potestas.[q]

Tantum verò his dignitatibus præditos honorandi studium fuit, vt tribus auri libris mulctarentur, qui eo suo titulo, vel honorifico nomine non appellassent, aut colloquendo vel scribendo reuerenter non salutassent.[r] Valentinianus,[s] Ternas, inquit, auri libras pendent, si honoratis viris reuerentia non fuerit in salutatione delegata. Sed nec inferiores magistratus maioribus se æquare poterant Præsidibus enim prouinciarum Illustres viros fratres appellare non licebat, multa in eum qui hoc ausus esset imposita.[t]

Marginal notes (left): [a] l. 2. §. deinde C. de consulibus. de o... mir. [b] l. raptores, 54. C. de episc. et cle. [c] l. 3. C. de his qui not. infam. [d] l. pe. C. de procuratorib. [e] Authen. vt ab illustrib. & qui supra eos sunt. [f] l. vl. C. vbi senatores vel clariss. [g] l. pen. C. de dignitatib. [h] in l. vlt. de off. diuer. iud. et l. 1. C. de off. ciu. iud. [i] l. vl. C. de sent. ex peric. recit. [k] l. eos. 26. § 1. C. de vsuris. [l] l. 2. C. de natural. liber. [m] §. vl. in Auth. quib. mod. natu. effic. sui. §. quia vero. i. Auth. vt liceat matri & auiæ. [n] d. l. fi. C. vbi senat. vel clariss. [o] l. si dementes. 28. C. de episc. aud. [p] l. præcipimus. 32. et l. vniuersi 34. C. de appell. [q] d. l. raptores, 54. C. de episc. et cler. in Nouel. 2. sen Auth. de hære et Falc. Nou. 2. 4. & multis alijs. [r] §. 1. in Auth. vt iusiurandũ. d. l. præcipimus, 32. [s] l. eo casu 33. C. de app. d. l. vl. C. vbi senator. vel clarissimi. [t] l. 1. C. de veteranis. et in proœmio insti. in princ. ep. c. venerabili, 34. § 1. de ele. [u] l. vlt. C. de off. eius qui vic. alter. gerit. [x] l. 2. C. de offic. mag. milit. [y] l. vlt. C. de numer. §. scriptum, in Auth. vt iudices sine quoquo suffragio fiant et in Auth. vt ordin. præfectur. in fi. quæ est Nou. 70. [z] l. actuarios. 7. C. de numerar. [a] l. 9. C. Theo. de cursu publico. [b] l. pe. C. de mun. [b] in Auth. vt ab illustribus.

Marginal notes (right): [e] in Authen. de trien. et semisse, in fi. et in Auth. vt non fiant pignorat. in fi. [d] in l. 26. C. T. de curs. publico. [e] in l. 22. C. Th. eod. tit. [f] in l. 35. C. Th. eod. tit. [g] l. 3. C. de num. [h] d. l. fi. C. vbi senator. vel clariss. l. 16. C. T. de cursu publico. [i] Rubr. C. de numer. Sedes excel. [k] l. 2. C. de præpos. sacr. cubic. [l] 2. C. de apoc. publ.

DE PERFECTISSIMIS. Cap. III

TRES præmissi tituli ad Senatorum ordines honestandos inuenti fuere sequẽtes extra Senatũ ad alios exornandos sunt excogitati. Constantinus enim vt plures extolleret, inquit Eusebius,[n] multa honorum genera adinuenit. Primi ergo post clarissimos instituti sunt equitibus digniores Perfectissimi. Constantinus;[o] Senatores, ait, veniam ætatis impetrantes apud officium P. V. de suis moribus, & honestate perdoceant, perfectissimi apud vicariam præfecturam: equites Romani apud Præfectum vigilum. Hæc ille. Equites enim secundum post clarissimos locum habebant,[y] eos perfectissimi præcedebant a quibus proprio titulo distinguuntur. Et licet Macrobius;[z] M. Valerium Probum, qui diu eques militauerat, virum perfectissimum appellet, is non ab equestri militia, sed à Principe hunc honorem obtinuerat, qui codicillis ab Imperatoribus concedebatur.[a] Hic est ille Probus, qui marmorum vetustiorum notas interpretatur, & P. P. Illyrici fuit,[b] ad quem iura extant, & Ausonij epigrammata. Perfectissimi etiam honore decorabantur, qui minimas prouincias regebant, vt erat Præses Arabiæ,[c] & Dalmatiæ quem inter perfectissimos Notitia locat. Idem credo de Præside Isauriæ, qui in Præsidum Clarissimorum catalogo non legitur. Rationales etiam perfectissimi dicebantur, ita Bassianum vocat Symmachus.[d] Eodem honore ornabantur capita scriniorum, Comitis largitionum,[e] & eius Comites per diœceses Constantinus enim Tertullianum Comitem largitionũ Diœceseos Asianę virũ perfectissimum appellat,[f] & Leu,[g] magistrum censos, qui postea est factus clarissimus.[h] Perfectissimos his verbis appellabant etiam Imperatores GRAVITAS TVA l. 1. C. de his qui se deter.

Quando inuenti fuerint perfectissimi non constat, sed vetustior eorum videtur origo. Narrat enim Diocletianus[i] M. Antonium disposuisse, ne eminentissimorum, & perfectissimorum liberi pœnis plebeiorum afficiantur; Nullibi tamen de his in Pandectis fit mentio. Quemadmodum verò tres Comitum ordines inuenit Constantinus, totidem credendum est ab eo perfectissimorum classes diuisas fuisse. Erant enim primi, secundi, & tertii ordinis perfectissimi: quales multi in scriniis largitionum nominantur.[k] Hæc dignitas his notis scribebatur V. P. idest vir perfectissimus cuius rei exemplum, est in inscriptione cuiusdam rescripti Constantini,[l] quæ est huiusmodi. Constantinus A. Theodoro V. P. Præsidi Arabiæ. perfectissimorum meminit. & Ammianus[m]. Loquens enim de Constantino ait, Nec sub eo Dux quisquam cum clarissimatu prouectus est, erant enim

[k] in l. vlt. C. de diuers. off. d. l. scrinijs. 7. C. de palat. sacr. [l] l. comertij, 18. C. de pœnis. [m] lib. 21.

Marginal notes (right): [m] in Authen. ne quis minimũ daniagricola, quæ est Nouella 32. [n] l. vniuer. 9. C. vbi causa fisc. [o] l. 1. C. de off. comit. rer. priuat. [p] l. 3. C. de pedan. iudicibus. [q] Optatus ad Parmen. lib. 1. [r] l. 2. C. de offic. diuer. iudi. l. posteriori. 5. C. de offic. rector. prouin. [s] in l. vlt. C. de offic. diuers. iud. et l. 2. C. de prox. sacr. scrinior. [t] d. l. 2. C. de off. diuers. iudi. l. posteriori. 5. C. de offic. rect. prouinc. C. de perfectissimatus dignitate. [u] lib. 4. cap. 4. [x] l. 1. C. T. de his qui ven. ætat. impetra. [y] l. 1. C. de equestr. dignit. [z] li. 6. Saturnal. [a] l. 1. C. de perfectiss. dignit. [b] l. 2. C. de defensorib. ciuitatum. [c] l. 18. C. de pœnis. [d] epist 41. lib. 1. [e] l. scrinijs. 7. C. de palatin. sacr. larget. [f] l. 3. C. fin. reg. l. 1. C. T. eod. [g] in l. orphanotrophos. 32. C. de episcop. & cler. [h] l. vlt. C. de iur. emphyteut. l. consulta. 23. C. de testam. l. secundum 32. C. de donat. [i] l. Diui. 11. De quæstionib. largit.

quens de prætorianis Didij Iuliani exauctoratis Breues,ait, illis gladiolos detrahunt quos auro argentoque ornatos in vsum pompæ suspensos habebant: Tum zonis,vestituque, ac cæteris militiæ insignibus per vim ablatis nudos ad vnum exauctoratosque dimiserunt. His postea successerunt 3500. præstantissimorum Armeniorum, qui in scholas IX. sunt diuisi,de quibus infra in magistro officiorum dicetur. In hos Prætorianus Præfectus Prætorio summum habebat Imperium, cuius consilio cuncta Principes gubernabant. Erat enim illi,qui Romulo Tribunus celerum Consuli legatus. Quæstor Prætori, Magister equitum Dictatori.[a] Tantam denique Præfecti Prætorio auctoritatem obtinuerunt, vt non modo res belli, & arma administrarent, sed & causas appellatione suspensas iudicarent, & cuncta imperij negocia tractarent.

[a] l.1. de off. P. P.

Augustus primus huius magistratus auctor,duos ex equestri ordine Præfectos Prætorio creauit, vt sibi inuicem obstaretur,si quid noui alter molitetur.[b] Tiberius verò vnum fecit Aelium Seianum, quem etiam consiliarium, atque omnibus in rebus ministrum habuit. Tantum denique ipsum extulit,vt ob nimiam potentiam suspectum coactus sit occidere. Is Tiberio sua sit,vt per vrbem dispersos milites vnus in castris contineret. Tacitus[c] vim, inquit, præfecturæ modicam antea intendit, dispersasque per vrbem cohortes vna in castra conducendo, vt simul imperia acciperent, numeroque & robore,& visu inter se fiducia ipsis in cæteros metus crearetur. Prætendebat lasciuire militem diductum,si quid subitum ingruat, maiore auxilio pariter subueniri, & seuerius acturos, si vallum statuatur procul vrbis illecebris. Idem Tranquillus tradit.[d] Romæ,ait,castra constituit, quibus prætorianæ cohortes vage ante id tempus & per hospitia dispersæ continerentur. Hæc castra prætoria pro prætorianis Plinius[e] appellat, quibus Præfecti initio nullas causas tractabant, sed res bellicas tantum curabant. Augustus enim,inquit Tranquillus,[f] appellationes quotannis vrbanorum litigatorum Prætori delegabat vrbano,at prouincialium consularibus viris,quos singulos cuiusque prouinciæ negociis præposuisset. Idem refert Neronem statuisse, vt appellationes à iudicibus ad Senatum fierent, Spartianus quoque imperante Hadriano, moris fuisse scribit,vt cum Princeps causas cognosceret, & Senatores,& Equites Romanos in consilium vocaret, & sententiam ex omnium deliberatione proferret, nulla Præfectorum mentione facta,primus Marcus Antonius cœpit secum Præfectos habere, quorum auctoritate & periculo iura dictabat, ait Capitolinus.[g] Tandem Commodus,vt ipse deliciis vacaret, Perennio Præfecto omnes curas commisit, vt auctor est Lampridius; ita demum iudicia, & appellationes in Præfecturam sunt translatæ.[h] Alii post Tiberium exemplo Augusti duos Præfectos Prætorio creauerũt. Commodus tres, vt idem Lampridius scribit. Posteriores verò inuadentibus fines Romani Imperij Barbaris,certis regionibus Præfectos assignarunt. Sub Decio enim Vectium Aquilium P. P. Orientis fuisse Metaphrastes,& Martyrologium affirmat. Sub Valeriano Q. Vicarium,& Ragonium Clarum P.P. Illyrici,& Galliarum, Spartianus[i] nominat. Sed hi certi non erant,nec perpetui, sed pro temporum ac belli necessitate creati.

[b] Dion.lib 55.
[c] in 4.post prin.
[d] in Tiberio, c. 36.
[e] lib.3.c.5.
[f] cap.33.
[g] in M. Antonino.
[h] l. prꝰcipiemus, 32.§.huic, C.de appell.
[i] in Ballista.

Constantinus verò immensa Præfectorum potestate diuisa ac diminuta pro duobus quatuor constituit vnumque Orienti,alium Illyrico:tertium Italiæ, & Africę:quartum Galliis,Hispaniisque & Britannię præfecit,& ciuilia tantum negocia tractare iussit, ac militibus quibus antea imperabant, magistros militum præposuit. Zosimus.[k] Cum essent, inquit, duo Præfecti prætorio,qui hoc officium communiter gerebant: nec palatini tantum ordines eorum cura potestateque gubernabantur,sed etiam ii, quibus vrbis erat commissa custodia,& quotquot in omnibus limitibus erant collocati, Hic enim Præfectorum prætorio magistratus, qui post Imperatorem secundus existimabatur,annonas erogabat,& contra militarē disciplinam admissa conuenientibus pœnis corrigebat. Constantinus autem hunc magistratum in quatuor Imperia discerpsit. Nam vni Præfecto Prætorio totum Ægyptum cum Libya,Pentapoli,& Orientem ad Mesopotamiam vsque, & præterea Cylices, Cappadoces,Armenios oramque maritimam totã, à Pamphylia Trapezuntem vsque, & vsque ad Castella prope Phasidem sita, tradidit: eidem & Thracia commissa,& Mysia, Æmi ac Rhodopes ac Doberi oppidi finibus circumscripta: præterea Cyprum adiecit, & Cycladas insulas,Lemno & Imbro. & Samothracia exceptis, Alteri,Macedones attribuit, & Thessalos atque Cretenses,ac Græciam, & circumiacẽtes insulas,Epyrum vtramque Illyricos,Dacos,Triballos & Pannonios ad Valeriam vsque,& Mysiam superiorem, Tertio, totam Italiam, & Siciliam, & circumiacentes insulas. Sardinam, Corsicam, Africam à Syrtibus Cyrenem vsque. Quarto, Transalpinos,H. Celtas & Hispanos cum insula Britannica cõmisit. Hac ratione diuiso Præfectorum imperio, studiosè conatus est aliis quoque modis eorum potestatem imminuere. Nam cum præessent,vbique locorũ militibus,non modo centurionibus & tribunis, verum etiam Ducibus (sic enim appellabantur, qui quolibet in loco prætorum vicem obtinebant (Magistris militum institutis, altero equitum, peditum altero,& in hos translata potestate militum ordinandorum, & coercendi delinquentes, hac etiam in parte Præfectorum auctoritati detraxit, Hæc Zosimus. Sed etsi à Constantino militum cura Præfectis esset adempta, magnam tamen semper auctoritatem retinuerunt: edicta enim perpetuò obseruanda promulgabant,nisi à Principe reuocata fuissent.[l] regionum sibi commissarum præsidibus imperabant[m] eos delinquentes puniebant, aut inhabiles remouebãt,[n] ipsisque salarium à Fisco debitum soluebant.[o] Quare illi magistratus codicillos in præfecti actis insinuabant, pro quibus præfecti officio plerumque aureos XL.[p] quandoque minus pendebant.[q] A præsidibus etiam ad præfectos appellabatur.[r] Spectabilium verò sententias præfectus prætorio, qui erat in Principis comitatu & Quæstor palatij cognoscebat.[s] Sed postea in milites aliquod imperium præfectum recepisse Cassiodorus[t] scribit,qui ita de eius potestate disserit: Magna quantitate mulctat errantes,fiscum pro sua deliberatione distribuit, euectiones simili potestate largitur, vacantia bona proscribit,delicta prouinciarum iudicum punit, verbo sententiam dicit, quam ex scripto, vt alii, recitare non tenetur,[u] & paulò post,benè est vt leges possit condere[x] quando eius reuerentia potest negocia sine appellatione finire:[y] potestate igitur nulla dignitas illi est æqualis: vice sacra vbiq; iudicat,nullus ei miles de fori sui auctoritate præscribit excepto officiali magistri militum,curiales etiã verberat,qui appellati sunt legibus,minor senatus,& licet aliæ dignitatis habeant titulos præfinitos ab ista tamen penè geritur,quicquid in nostro Imperio æquabili moderatione tractatur. Hæc illæ: quod verò Cassiodorus scribit magna quantitate Præf. prær. mulctare,ea est vsq; ad 50. libras auri. Gratianus[z] Illustres, inquit viros Præfectos prætoriis,vsque ad 50. librarum auri mulctã cũ peccatum grauissimũ erit,peruenire finimus ea erat summa 3600. aureorum nostrorum ferè 5500. Commeatum quoque militibus suppeditabat, vias eunti in expeditionem exercitui complanabat, & tentoria disponebant. Constantinus Porphyrogeneta,[a] Præfecti, inquit, prætorio,Principibus expeditionem facientibus commeatum ex ercitui promptè procurabant,tentoria componebant, & vias purgabant Suidas,[b] Præfectis prætorio summam, & imperium vectigalium fuisse commissum scribit. Pro quibus erigendis forma obseruabatur, quam Iustinianus præscribit[c] significabat Princeps præfectis quanta sibi sequente anno pecunia opus esset, illi facta eius

[k] Libro 2.
[l] l.formam.2. C. de off.P. P. Orient. & Illyrici.
[m] l. 1.C.de offic, P. P. Afri.
[n] l.3.& 4. C. de offic.P.P. Orient. & Illyrici.
[o] l.1.C. de annõ. & capitat.
[p] Nou. 8. in Notitia.
[q] l.1.§ vlt.l.2.in prin.C. de Offic. P.P. Afri.
[r] l.precipimus, 32.C.appell.
[s] §.illud,& §. ille, in Authen. de appell.vt.d. l. precipimus,32.
[t] lib.6.variar.
[u] l. pen & vlt. C. de sent. ex periculo recit.
[x] l. 2. C.de offic. P. P. Orient. & Illyrici.
[y] l.1.C. de sent. P.P. & l. ff. de offic.P.P.
[z] in l. 4. C. de modo mult.
[a] de thematib.
[b] in verb.
[c] Nouel.128.

eius diuisione inter populos, mense Iulio vel Augusto apud acta scribebant, quantum quæq; prouincia, vel ciuitas, pro indicto a Principe tributo, sequente anno soluere teneretur, quæ adærandæ species, quid in arcam largitionum inferendum, quantum in milites esset insumendum. Hæc descriptio initio eu usque indictionis, i. mense Septembri ad præsidum prouincias mittebatur. [a] Leo A. [b] Delegatio, inquit, ab amplissima præfectura, in diuersas prouincias ex more quotannis emittitur. Hæc delegatio appellabatur. [c] quam Præsides in singulis ciuitatibus legendam publicæ proponebant: ipsi verò omne damnum fisci, ob non seruatam hanc formam, si quid minus solutum fuisset, ex suo sarciebant. Summa autem soluendorum tributorum hæc fuit; Tenebantur cuiusque prouinciæ homines quotannis tributum, vestem militarem, & indictum soluere. [d] pro tributo quinquagesimam tritici, quadragesimam hordei, & vini, laridiq; quod collegissent vicesimam. fœnum præterea ac paleas conferebant. [e] quæ omnia in horreo publico condebantur, [f] quorum præcipua erat Præfect. Prætorio cura. [g] Capitolinus enim [h] scribit, Mesitheum Gordiani P. P. & socerum tam diligentem fuisse, vt in maioribus ciuitatibus tantum frumenti, aceti, hordei, laridi, ac paleatum esset quantum toto anno ad alendum exercitum sufficeret, in minoribus vrbib XXX aut XL. dierum, in aliquibus duorum mensium, vbi minimum XV. dierum. Hæc iussu Præfecti in oppida inferebantur: ob id pondera, & mensuras, i. modios æneos, vel lapideos, & sextarios in ciuitatibus publicè propositos habebant. [i] Seuerus Imp. hæc ipse curabat, qui, vt scribit Spartianus, moriens septem annorum canonem ita vt quotidiana LXXV. millia modiorũ expendi possent, reliquit. Olei verò tantũ, vt per quinquennium non solum vrbis vsibus, sed & totius Italiæ, quæ oleo egeret, sufficeret. Hæc ille. Traianus quoque prouiderat, vt per vij annos canon frumentarius semper Romæ esset. [k] Aliquæ vero prouinciæ oleum aliæ diuersas species soluebant, vt Leptitani in Mauritania oleum, quos Cæsar [l] scribit, centũ triginta millia pondo, olei Romanis pẽsitasse: Galli, & Hispani equos, [m] Lucani sues, Brutij boues præstabant, pro quibus postea 1200. aureos pensitarũt. [n] Siculi decimam tritici, quæ erat DCCC. millium modiorum, & si opus fuisset, aliam decimam solutis à fisco in singulos modios ternis H.S & rursus aliam solutis quaternis H.S. in singulos modios conferebãt. [o] Ægypti quintam omnium fructuum: [p] Quare Constantinopolim 800. myriades medimnorũ tritici mittebant. [q] Quæ omnia P. P. procurabant. Exigebant & singulas chlamydes, a prouincialibus in XX. aut XXX. iuga seu iugera pro regionis consuetudine militibus danda, vel pro singulis vestibus aureum. [r] Indictam præter hæc à Principe prouinciis quotannis auri summam exigi curabant. Capitationem quoque i. didrachmũ pro cuiusq. capite ab Augusto impositum [s] arcæ suæ inferebant, [t] quod onus postea ciuibus est remissum. [u] Omnia denique vectigalia, portoria, salinæ, [x] annonæ ac classes ad species transuehendas, sub eorum erant dispositione, [y] soluebant autem negotiatores pro rebus importatis, vel exportatis octauam mercium. [z] Iidem veredis currebant, & aliis currendi facultatem concedebant, quod nulli maiorum iudicum præter magistrum officiorum facere licebat. Gratianus A [b] Ius inquit, concedendi euectionem i. facultatem currendi, soli Principi, magistro officiorum, & P.P. cõpetit. Et ita interpretanda est notitia in P.P. Illyrici, cum ait, vterq. P. P. euectiones annuales non habet i. non impetrat quotannis, à Principe, vt vtatur cursu publico, quemadmodum Vicarij qui denas aut duodenas euectiones obtinebant, & Præsides binas. [c] Sed ipsi PRÆFECTI, inquit, EMITTVNT. i. suo iure currunt & aliis etiam concedunt currendi facultatem. Legendum est autem PRÆFECTI non PRÆFECTOS, vt in impresso, quæ vox nihil significat. In Codice Vrsini de P.P. Orientis legitur PRÆFECTVRA PRÆFECT. EVECTIONES ANNVALES NON HABET, SED IPSE EMITTIT. in fine officij P.P. Illyrici habet, PRÆFECTVS PRÆTORIO ILLYRICI. IPSE EMITTIT. Vnde constat mendosum esse codicem impressum.

[a] l. vl. C. de can. largit. tit. l. vlt. C. de annon. & trib. l. 1. C. de milit. veste.
[b] d. l. vlt. C. de canon. largit. tit.
[c] in l. 1. & 2. C. de indict. l. nulla 7. l. annonas. 15. C. de erog. milit. annon. l. 1. D. de anno. & capitat.
[d] l. vlt. C si propter pub. pensit.
[e] l. modios. 9. C. de suscep. & arc.
[f] l. frumenta. 6. eum l. seq. eo. tit. l. fortissimi. 6. C. de erog. mil. ann.
[g] l. 1. C. de indi. l. 1. C. de superindic. Nou. 128.
[h] in Gordiano iuniore.
[i] d. l. modios. 9. & d. Nou. 128.
[k] Lamprid. in Heliogabalo.
[l] In li. 8. de bello ciuili, sub fi.
[m] Strabo in 1. Tacit. in secundo
[n] Cassiodorus in li. 11. ad Vitalianum.
[o] Cic. 8. actio. in Verrem.
[p] Orosius lib. 1. cap. 8.
[q] Vt in edicto Iustiniani. 13.
[r] l. 2. & 3. C. de milit. veste.
[s] l. 1. C. de indic. l. 2. C. de superindic. l. 3. C. de annon.
[t] D. Hieronym. in 17 Matth.
[u] l. 1. cum antea. 10. C. de agric. & censit.
[x] l. 1. C. de capi. ciui. cens. eximen.
[y] l. inter publica. 17. in fi. de verb. sign.
[z] l. 8. l. 10. & seq. C. de vectig. l. 1. C. de classicis. Cassiod. in præf. lib. rer. variar.
[a] l. vniuersi. 2. l. ex præstatione. 7 C. de vectig. & commissis.
[b] in l. iudicib. 9 C. de cursu publico.
[c] l 12 C. de cursu publico.

Creatum Præfectum Prætorio, primum Princeps parazonio accingebat, (ita ensis Zona alligatus, magistratus insigne vocabatur.) Traianus. n. vt auctor est Dion, suo Præfecto prætorii nudum gladium porrexit, dicens, accipe hunc ensem, quo si recte imperauero, pro me vteris, sin minus, contra me vertes. Olim ex equestri tantum ordine eligebantur, Senatores enim esse non poterant, forte ne nimia potentia extollerentur. Quare Paternum, ab administratione præfecturæ per honorem laticlaui à Commodo subtractum fuisse, Capitolinus scribit. Condoluit & Marcus Antoninus quòd Pertinacem, qui postea imperauit, Præfectum facere non posset, quia Senator erat. Sed hoc vsque ad Alexandrũ permansit, ipse primus suis Præfectis prætorio Senatoriam dignitatem addidit, vt clarissimi dicerentur, & ne non Senator Senatores iudicaret. Quare postea Clarissimi, & Illustres sunt appellati, sic Constantinus, [d] Rufinum, Valentinianus, [e] Cynegium P.P. vocant: quod verò legitur P.P. à Seuero clarissimos vocatos fuisse, id à compilatoribus additum puto.) in l. 1. C. de feot. pass.) Quadriiugo cursu & aurato vecti Præfecti in publicum prodibant faustis præconum vocibus, & acclamationibus excepti. [f] acclamabant verò, ipsos esse patres Imperii, monebanturq. vt se tales præstarent. Cassidior. [g] Pater, inquit, appellatur Imperij, ipsumque hodie resonat vox præconis instruens iudicem, ne se patiatur esse dissimilem. Theodosius quoque & Valentinianus Florentium Præf. Præt. parentem appellant. [h] Florenti, inquiunt, parens charissime, & amantissime, illustris & magnifica auctoritas tua, quæ constituta sunt, edictis publicari præcipiat. Aliis quoq; titulis eos honorabant, vt MAGNITVDO TVA, CVLMEN, AMPLITVDO. [i] PRÆCELSA MAGNIFICENTIA, [k] & similibus. Scribentes autem ad eos Principes plerumque ita incipiebant HAVE HYPATI K. N. B. i. carissime nobis. in fine vero subiiciebant: DIVINITAS TE SERVET PER MVLTOS ANNOS PARENS CARISSIME. [m] CELSITVDINIS quoque titulo honorabantur, [n] & SVBLIMITATIS, [o] Greci ... dicunt. His sedes sublimissima & excelsa vocabatur quæ a Curiæ fortuna liberabat, inuiti enim P.P patriæ curiales esse non cogebantur. [p] Amplum his à fisco honorarium persoluebatur, si quidem Iustinianus [q] P.P. Africæ centum libras auri assignauit, æquat ea summa vndecim millia nostrorum aureorum.

In foro P. P. olim erant CL. aduocati, [r] inter quos LXIV. primates pluribus honestati priuilegiis eminebant, [s] ex his duo singulis annis aut biennio fisci patroni eligebantur, [t] qui IX. auri libras Kalend. Octobris pro salario inter se diuidebant. excedit ea summa 6600. nostrorum aureorum. Iisdem, Kalend. Ianuarij Præfect. præt. strenam tanquam Comitibus consistorij soluebant. Anastasius ad Eustathium P.P. [u] Iubemus, ait, viros clarissimos fisci pro tempore patronos fori tuæ celsitudinis solenni die festiuitatis Kalendarum Ianuariarum ipsius tantummodo anni, per quem tale peraguot officium, inter Spectabiles sacri nostri consistorij Comites diuina, nostræ serenitatis manu punctos consequi solatia: Hæc ille. Cum autem dicit punctos, intelligit, nomis manu nostra scriptis inter Comites consistorij relatos. Vnde Zosimus historiographus exaduocatus fisci Comes, nuncupatur.

Qui hodie Præfectis Prætorio comparentur haud facilè inuenio. Apud Turcas duo Belerbei, alter Thraciæ. i. Romaniæ; alter Asiæ. i. Anatoliæ, præfectis possunt esse similes. Quos autem non vocat Præfectos, aut prouinciarum vrbiumvè gubernatores,

[d] l. 6. C. Theo. de anno. & trib.
[e] l. 19. C. Theo. de petit.
[f] l. 1. C. de quæstorib. §. 1. Auth. vt ordina. Præf. seu Nouel. 7
[g] in formul. Præfecti. Prat.
[h] tit. 18. 13. & 14 in Nou.
[i] l. Nouella Valent. tit. 1.
[k] tit. sq.
[l] l. 7. C. de susc. & arcar. l. 2. C. de his quæ ex public. colla.
[m] Nou. Valent. tit. 1.
[n] l. vlt. C. de innouar.
[o] l. ... C. ... l. vlt. C. de ... l. 1. 9. C. T. de cursu publico.
[p] Nouel. 62. §. 1.
[q] in Auth. ac ... pell.
[r] In rubr. C. de ... l. 2. C. de cursu publ. l.
[s] Nouel. ... Auth. ... ad P. prat. Afr.
[t] l. 1. §. hoc etiam C. de offic. praef. prat. Africa.
[u] l. 8. ... C. de ... diuersis rescr.
[x] l. post ... 15. C. eo. l. per hanc 7. C. eo. tit.
[y] l. ... l. 2. C. eo. tit.
[z] ... l. ... C. de ...
[a] l. 4 C. eod. tit.

res, minores sunt, quàm vt his possint conferri. Nostri iurium interpretes (quàm apte ipsi viderint) illis reges æquant,[a] quos imperatoribus antiquiores, & nemini subditos, ipsis præfectis longè digniores esse non dubito: & aliàs Bartholi sententia est,[b] potius in suo regno Imperatoribus, quàm Præfectis comparandos. Cæterum, quia sicut monet notitia. P. P. auctoritas erat, vt non solum ipsi cursu publico, & veredis vterentur, sed etiam alijs currendi facultatem concederent,[c] hoc loco de cursu publico non omnibus noto differendum esse censui.

DE CVRSV PVBLICO, ANGARYS, & parangarijs. Cap. VI.

CVrsum publicum primù à Persia inuentum Herodotus[d] memorat. Xenophon[e] à Cyro institutum fuisse scribit, is certas stationes in via publica dimensis itineribus statuit, vbi equi & homines collocari vnius diei iter celerrimè conficiebant. Cum verò ad proximam stationem peruenissent, quæ eueneran, ibi manentibus nunciabant, & illi statim alijs sequentibus, donec celeriter nuncius ad regem perueniret. Id genus currendi angariam Persæ vocabant. Horum exemplo Augustus primò iuuenes, qui acta in prouincijs ad se citò perferrent, modicis interuallis per vias militares disposuit: deinde vehicula, quibus idem semper currens ad se nuncium perferret. Tranquillus.[f] Quo inquit, celeriùs ac sub manu annunciari cognoscique possit, quid in prouincia quaque gereretur, iuuenes primò modicis interuallis per militares vias, dehinc vehicula disposuit, commodius id visum est, vt qui à loco eidem perferrent litteras interrogari quoque si res exigeret possent: Hæc ille. Idē cæteri Principes Romani obseruarunt, vt[g] auctor est Plutarchus, singulis enim circiter L. miliarijs veredos & rhedas ad currendum certis locis disposuerunt, vt iter diei conficerent in Italia tamen remanserunt, qui pedibus currebant, Tranquillus[h] Classiarios, ait, qui ab Hostia & Puteolis Romam pedibus per vices commeāt, petentes constitui aliquid sibi calcearij nomine, quasi parum esset sine responso abegisse. Vespasianus iussit post hæc excalceatos cursitare, & ex eo ita cursitant. Cursum verò equorum ita instituerunt, vt prouincialium pecunia equi, cum hominibus ad currendum destinatis alerentur. Quod Seuerus Imperator postea aboleuit, id fisci onus esse iubens: Spartianus:[i] Posthæc, inquit, cùm se vellet commendare hominibus, vehicularium munus à priuatis ad fiscum traduxit.[k] Stabula tamen, in quibus equi alebantur, prouincialium sumptibus reficiebantur.[l]

De cursu publico Procopius in ἀνεκδότοις mihi à Ioan. Vincentio Pinello viro doctissimo exhibitis, ita latinè versis scribit: Romani Imperat qui antea fuerunt modum excogitarunt, quo cuncta sibi quam celerrimè possent nunciari, & vt scirent, quæ vbique inter hostes agerentur, & si qua in ciuitatibus seditio, vel quid aliud improuisum è Præsidibus, vel aliud quomodocunque oriretur, & vt annua tributa velociter & tutò transmitterentur: Publicum ergo & celerem quendam vbique cursum hoc modo instituerunt, viro expedito ad iter diei stationes constituerunt quandoque octo, quandoque pauciores, non tamen minus quinque, quod plurimum eueniebat; quadraginta verò equi in singula mansione stabulabantur, & ibidem hippocomi ad curandos quot poterant equos erant destinati: succedentibus verò sibi ad stationes probatissimis equis, qui eos agebant, decem fermè dierum iter vicissim conficiebant, agentes quo modo significauimus. Hæc ille. Nec solum equi, sed & vehicula; ac varia animalia, ad cursum publicum sunt inuenta. Primò in vsu fuere rhedæ; hæc erant vehicula quatuor rotarum, in

[a] Bart. in l. oēs populi, nu. 8. ff. de iust. & iu. in. l. 1. in prin. ff. quod quisq; iur. Ias. in l. 1. nu. 8. de offic. eius, cum alijs.
[b] in l. infamem, 7. de publ. iud.
[c] L. vnic. 9. C. de cursu publico. Eod. de cursu publico, angarijs & parangarijs.
[d] lib. 8.
[e] lib. 8. Pedia.
[f] cap. 49.
[g] in Gal. c. 8.
[h] in Vespasiano.
[i] in Seuero.
[k] facit l. 2. C. de lucr. aduoc.
[l] l. in omnibus, 7. l. comperimus, C. de curs. publ.

hoc à Birotis differentes, nec plus mille pondo ferebant, Birotæ ducenta: Hæ à tribus mulis trahebatur: illę æstate ab octo, hyeme à decem, quod Constantinus constituit:[m] Rhedæ, inquit, mille pondo tantum modo superponi iubemus, birotæ ducenta, veredo triginta, non enim ampliora onera perpeti videntur. Octo mulæ iungantur ad rhedam videlicet æstiuo tempore, hyemali decem, biroos trinas sufficere iudicauimus. Idem Valentinianus confirmauit,[n] qui etiam plures duobus aut tribus in his sedere prohibuit.[o] Sed etsi multæ in eodem loco rhedæ essent, singulæ tantùm vno die emitti poterant. Hanc opinor esse rhedam currentem a qua res cadentes dominorum permanere apud Iustinianum leguntur.[p] Carpentarij vocabantur qui carpenta seu rhedas agebant.[q] Prēter has erant & veredi, velocissimi cursus equi;[r] à vehenda rheda dicti, vt ait Festus. Procopius,[s] Equis, inquit, publicis vectus quos veredos vocant. Vnde apud Arcadium Iurecons. in Pandectis Florentinis[t] legitur, VERHEDO, cum aspiratione. Sed & qui sine rheda currunt, veredi vocantur. hinc veredarij veredis vecti.[u] Qui verò hos curabant hippocomi dicebantur[y] Veredorum sella cum freno, pondus LX. librarum excedere non poterat, aliàs in frusta concidebatur. Auerta quoque hoc pondus excedere non debet, alioquin fisco vendicatur.[a] Auertam Budæus interpretatur lora per tergum equi excurrentia: sed verius est, peram seu manticam fuisse ad vestes viatorias, aliave necessaria condenda.[b] Ita interpretatur antiquus Horatij commentator. Pera, (inquit, mantica, auerta. hoc modo tùm loquebantur. Theodosius quoque auertis nos pro itineris necessitate instrui scribit:[c] Sint ait, duo palatini prosecutores singularum rhedarum, habentes quinquagenarū librarum auertas & saga, quibus par est pro itineris necessitate muniri. Hic notandum eo primum tempore sellarum equestrium à Theodosio Magno mentionem fieri: antea enim in vsu fuisse non reperiuntur.

Viceni circiter veredi, in singulis stationibus fuere,[d] quorum non nisi deni singulis diebus emitti poterant,[e] ne publica necessitate superueniente equi deessent. Hi quia turmatim incedebant, agminales vocabantur,[f] nec eos fustibus, sed flagellis tantùm verberare licebat.[g] Hos arbitror esse equos, qui publici ab Vlpiano[h] appellantur, vocari, inquit, in ius non potest, qui equo publico in causa publica transuehitur. etsi Budæus aliter interpretetur.[i]

Muli quoq; & mulæ ad vsum cursus publici destinabantur, quæ vulgò carrucis & plaustris adiungebantur.[k] Nero enim, inquit Tranquillus, nunquam carrucis minus mille iter fecisse traditur, soleis mularum argenteis, & Sabina Neronis vxor, mulas quibus agebatur, aureis funibus subligabat. Harum custodes muliones appellabantur.[l] Ternis verò veredis aut mulis, vnus hippocomus seu mulio assignabatur,[m] & eorum morbis medentes, mulomedici dicti, q annonas id est cibaria, & vestes ex publico accipiebant, nec aliud nomine mercedis, petere poterant.[n]

Boues etiā cursui publico inseruiebant.[o] plaustra sarcinis onusta vehentes, sicut & asini.[p] Iulianus verò apostata, mulos, boues, & asinos, à vectura publica amouit, solùm equis ad currendum vsus, vt auctor est Socrates.[q] Sed eos alij Principes ad vsum publicum restituerunt.

Quotannis veredorum quarta pars reparabatur, id est senioribus venditis, totidem iuniores substituebantur,[r] & si pecunia deerat, prouinciales supplebant, vt Pyrrhus.[s] & Antonius Augustinus[t] censent, quòd etiam aliquot iura probare videntur.[u] Pabula quoque, fœnum, paleæ, & hordeum, à prouincialibus pretio accepto ad id exhibebantur.[x]

Cursus publicus aliquando vehicularis vocatur, nonnunquam ambularis,[y] quandoque clabularis[z] à clabulo, vehiculo[a] clauularem Marcellinus[b] appellat, Eos, inquit, ad Orientem proficisci præcepit clauularis cursus facultate permissa.

Loca animalium cursus publici mutationes dicebant

[m] l. 8. C. Th. eod.
[n] l. 17. l. 28. & 30. C. T. eod.
[o] in l. 20. C. Th. eod.
[p] l. 35. & 40. C. T. eod.
[q] §. vlt. inst. de rer. diuis.
[r] l. 31. C. Th. eod.
[s] l. in omnib. 7. & l. seq. C. eod.
[t] lib. 2. de bello Persico.
[u] l. vlt. § pen. de munerib. et hon.
[x] l. 50. C. Th. eo.
[y] l non patimur. 13. C. eo. l. 37. & 50. C. Th. eod.
[z] l. quoniam. 12. C. eod.
[a] l. 12. 48. C. Th. eod.
[b] in 6. Satyr. Horatij lib. 1.
[c] d. l. 48. C. T. eo.
[d] l. 3. C. T. eo.
[e] l. vt agendi. 8. C. eod.
[f] l. 3. tit. 6. C. T. eod.
[g] l. 1. C. eod.
[h] l. 2. de in ius vocando.
[i] & Coras. lib. 1. miscell. cap. 11.
[k] l. si ex plagis 12. § in cliuo. ad l. Aquil.
[l] l. 10. & l. 31. C. Th. eod.
[m] l. 34. C. T. eod.
[n] d. l. 31. C. T. eod.
[o] l. 1. 2. & 33. C. Th. eod.
[p] l. 38. & 13. C. Th. eod.
[q] lib. 3. c. 1. ad fin.
[r] l. omnibus. 7. C. eod.
[s] in l. 1. C. quemadmo. ciuil. mun.
[t] in l. 6. §. philosophos, de excus. munerum.
[u] l. 51. C. T. eod. l. maximum 12. C. de excus. muner.
[x] l. 2. C. de lucris aduoc. l. 23. C. T. eod.
[y] l. vlt. §. 1. de munerib. & honor.
[z] l. pen. C. T. eod.
[a] l. 23. & 26. C. Th. eod.
[b] l. 20.

lbantur, [a] ab equis qui mutabantur. Cassiodorus [b] scribit Iulianum Sabam cognouisse mortem Iuliani apostatæ, licet, plus quàm viginti mutationes ab eo loco vsque ad illius exercitum esse viderentur. Theodoretus [c] illud appellat iter viginti dierum. itaque veredi, & rhedæ, iter diei vnius facere consueuerant. Marcellinus [d] ipsos veredos mutationem vocat. Præfectus, inquit, prætorio Taurus maturè discessit vectus mutatione celeri Cursus publici. Quandoque ea loca stationes vocantur. Arcadius A: [e] Per stationes singulas, inquit, idoneos mancipes volumus collocari Græci Σταθμοὺς appellant. Suidas, diuersoria sunt, currentium de ciuitate ad ciuitatem. Nonnunquam & mansiones dicuntur. Constantinus, [f] Tabula, inquit, ad mutationes mansionesque singulas animalibus cursui publico deputatis, certo & denunciato tẽpore deuehantur. De his intelligit Arcadius Iureconsultus [g] dum dicit, qui ad mansiones destinantur, muneribus personalibus adstringuntur. & Valentinianus, [h] nemo, inquit, possessorum ad instruendas mansiones, vel conferendas species: longius delegatur. Idem [i] Anthemio Præsidi, cùm ad aliquã ait, vrbem, mansionemve accesseris, protinus horrea te inspicere volumus. In his enim frumenta & pabula inter milites diuidenda seruabantur. Lampridius, [k] Milites, inquit, expeditionis tempore sic disposuit, vt mansionibus annonas acciperent, ne portarent cibaria decem & septem, vt solent, dierum, nisi in Barbarico. ob id modios ad metiendum in mansionibus æneos, vel lapideos, cum sextarijs, & ponderibus teneri, ac per singulas etiam ciuitates collocari Valentinianus iussit. [l] Ibi etiam hordeum, & laridum pro vsu militum reponebatur. Constantinus ad Eubulidem Vicarium Africæ, [m] Multa ait, à prouincialibus indignè postulantur, non modo in ciuitatibus sed etiam mansionibus, dum animalibus alimoniæ sine pretio ministrantur. A numeris autem prima secunda, & tertia mansio denominabatur. Tranquillus enim in Tito primam mansionem propè Romam, & Marcellinus [n] quadragesimam Argentorati fuisse scribunt. Vnde fortè quædã hodie castra Tertij, Quarti, Quinti, Sexti, Septimi, Noni, Decimi, Vicesimi, Tricesimi, Quadraginta, Nonaginta, Centum, Quadringenta, Millesimi, & alia huiusmodi nomina in Italia retinent. Itinerarium Antonini Imperatoris nomine, editum itinera, & plurium regionum mansiones, tàm maritimas, quàm terrestres dinumerat. & Plinius [o] thuriferam regionem per mansiones metitur, quæ plurimum inter se circiter stadijs C L. seu miliarijs XX. Italicis distabant. Herodotus quoque [p] iter à mari Græco ad Susa Persarum regiam per mansiones CXI. diuidit, Vbique, inquit, sunt regij stathmi. i. mansiones, ac diuersoria pulcherrima, idem vult esse spatium castrametationum. Hoc etiam legitimum tempus visum est prætori diuini itineris faciendi. [q] In has mansiones Imperatores diuertere consueuerant Tranquillus [r] enim Titum ad primam mansionem febri correptum fuisse scribit. Lampridius, [s] Itinerum, ait, dies publicè proponabantur, ita vt edictum penderet ante menses duos, in quo scriptum esset, illa die, illa hora ab vrbe sum exiturus, in prima mansione mansurus: Deinde per ordinem mansiones, deinde statiua, deinde vbi annona esset accipienda: Hæc ille. Vopiscus Aurelianum Imperatorem apud Zenophorium mansionem, quæ est inter Heracleam, & Byzantium, occisum fuisse scribit. Id etiam D. Ambrosius de obitu Valentiniani Imperatoris clarius explicat. Ecce, dicit, litteræ de instruendis mansionibus, inuectio ornamentorum regalium, aliaque eiusmodi, quæ ingressurum iter Imperatorem significarent: Hactenus D. Ambrosius. Ex cuius verbis apparet, iter facturum Principem aulæa & alia ad instruendas mansiones ad quas erat diuersurus, præmisisse. Præsides quoque prouincias obeuntes, cum ad priuatos ire non possent, ad mansiones diuertebant Valentinianus, [t] Quisquis inquit, prouinciæ præsidentem propria possessione susceperit, ager, quem diuersorium habuerit, prædictus in transitu fisci iuribus vindicetur, ita enim iudices mansiones instruere, & instaurare nituntur. Hæc ille, qui indicat præsides instruendarum, & reparandarum mansionum curam habuisse. Multa ex his loca in Italia, & Gallijs etiam hodie antiquum nomen retinent: Mansiones enim seu masiones vocãtur. Bona mãsio quoque olim oppidi nomen fuit, vbi Valentinianus ad Victorẽ magistrũ militũ scripsit. [u] Cursus publici exercitatio mancipium, vel mancipatus dicebatur, [x] & mancipes qui stationibus præficiebantur: [y] Hi ex Proconsulis aut alterius præsidis officio singuli, singulis cursus publici mãsionibus per quinquennium præponebantur, [z] postea perfectissimatus dignitate honestati abire permittebantur. Interea 30. tantũ dieb. quoque anno, à statione seu mutatione poterant discedere. [a] Horum cura erat euectiones inspicere, an essent legitimæ, vt alimenta animalibus necessaria subministrarentur, nec permitterent, vni rhedæ destinata animalia, alij adiungi. [b] Præter hos ex Schola agentium in rebus, curiosi vocati, crebro ad inspiciendas euectiones mittebantur, ne quis earum modum excederet. [c] Erant & alij, qui animalia publica curabant, & currentia comitabantur, catabulenses vocati, quorum officium catabulũ dicebatur. Damasus de Marcello Papa loquens, Damnatus est, ait, in catabulum, cumque diebus multis seruiret in catabulo, iussit Maxentius plancas extrahi, vt ibidem animalia catabuli congregata starent, & ipsis Beatus Marcellus deseruiret. Hoc idem sensit Martyrologium [d] narrans Marcellum iubente Maxentio ad seruitium animalium, cum custodia publica fuisse deputatum. De his qui hoc onere adstringebantur ita Cassiodorus, [e] Marmora, inquit, ad Rauennatem vrbem per catabulenses dirigantur. Illi cum ad mentionem peruenissent, pecuniam Principis, quam ibi inueniebant, reuertentes ad suam mansionem portabant, vt ad locum thesauri, vel Comitem largitionum mitteretur: Hæc in sacculis qui tot centenaria capiebant, condebantur. [f] In Codice Theodosiano. [g] Catabulenses aliud sunt.

Vsus cursus publici a Principe, vel Præfecto Prætorio codicillis impetrabatur, qui, quod duplicata charta scriberentur, duplomata vocabantur. Vnde Modestinus eum, qui falso duplomate vias commeauit, pro facti qualitate puniri scribit [h] eodem duplomate diebus ac noctibus iter continuari dicit Venuleius. [i] Plinius quoque Bithyniæ præses Traiano scripsit, se duplomata nulli commodasse, neque in rem alicuius præterquam Principis, misisse, se tamen necessitate coactum vxori ad amitam ob mortem aui excurrere volenti, eorum vsum dedisse, quia hoc officij gratia in celeritate consistebat. Capitolinus, [k] à Præside, inquit, Syriæ, quod sine duplomatib. cursum vsurpauerat, pedibus ab Antiochia ad legationẽ suam iter facere coactus est. Has indulgentias posteriores Principes: euectiones nominarunt, quibus euehendi facultas dabatur. [l] Diem certum continebant intra quem veredis vti licebat, eoque termino elapso irrita erant, vt ad Plinium Traianus scribit. [m] D. Augustinus [n] ad docendam Rhetoricam Mediolanũ conductus euectionem publicam à Symmacho P. V. obtinuit. Dioscorus epist. 55. inter D. Augustini epistolas, Zenobius, inquit, magister memoriæ factus est, & misit mihi euectionem cum annona. Qui euectionem obtinebat, eam Præsidi prouinciæ, per quã transiturus erat ostendere tenebatur, & ille subnotabat seu subscribebat. [o] Concessa euectione, vna aut duæ angariæ. i. vnus aut alter equus permitti censebatur. [p] Cum verò tertius veredus indulgebatur, parhippus, aut parauaredus dicebatur. [q] Comitibus quatuor veredi cum Parahippo, Tribunis militum tres concedi consueuerant. [r] Vicarius asini XXX. veredi X. [s] Sed si præter equos, etiam viaticũ Princeps elargiebatur, quod ijs fiebat, quos ipse euocabat, hæc duplomata tractatoria appellabantur, [t] quorum formulam in Marculphi monachi libro inueniam

Cuiacius

[a] l. si quis. 15. l. nemo, 17. & seq. C. eod. l. 36. & 60. C. T. eod.
[b] in 6. tripar. c. 45.
[c] lib. 3 cap. 19.
[d] lib. 21.
[e] in l. pen. C. T. eod.
[f] in l. 9. C. T. de ann. & tributis.
[g] in l. vlt. § his quoque. de muneri. & honor.
[h] l. nemo, 8. C. de ann. & tribut.
[i] l. 2. C. de cond. in publi. horreis.
[k] in Alexandro.
[l] l. modios. 9. C. de susceptorib. & arcar.
[m] l. 2. C. de lucr. aduoc. & l. 119. C. T. de decur.
[n] in fi. lib. 16.
[o] l. 12. c. 14.
[p] in sexto.
[q] l. 1. ff. si quis cautio.
[r] in Tito. c. 9.
[s] in Alexandro.
[t] in l. 4. C. Th. de offic. rect. prouin.

[u] l. 1 a C. T. de erogat. milit. annona. l. 3 C. eod. tit.
[x] l. 3. & l. 25. C. Th. h. tit.
[y] l. 24. 26. 36. & ger. C. T. eod.
[z] l. 34. 46. C. T. eod.
[a] l. 36. 22. c. C. T. eod.
[b] l. 24. C. T. eod.
[c] l. 2. & seq. C. de curiosis.
[d] 17. Kal. Febr.
[e] lib. 3. var. Epist. 16. & lib. 4. epist. 47.
[f] l. quoniam, 12. C. eod.
[g] lib. 14. tit. 3.
[h] in l. eos. 27. §. vlt. ad l. Corn. de falsis.
[i] l. continuus. 137. §. cum ita. de verb. oblig.
[k] in Pertinace.
[l] l. euectiones. 9. C. eod.
[m] epist. 6.
[n] D. Aug. lib. 5. confess. c. pen.
[o] l. 28. C. Th. eod.
[p] l. 45. C. T. eod. l. vlt. C. eod.
[q] l. parhippi, 4. C. eod. & clarius in l. 14. C. T. eod.
[r] l. 49. C. T. eod.
[s] l. 38. C. T. eod.
[t] l. 1. de tract.

Cuiacius vir doctissimus recitat, [a] & est sequens

[a] in l.1. C. de tract. & an.

ILLE PRINCEPS OMNIBVS A GENTIBVS IN LOCO. NOS GAIVM.I. V.PARTIRVS ILLIS LEGATIONIS CAVSA DIREXIMVS, IDEO IVSSIMVS VT LOCES CONVENIENTIBVS EIOSM A VOBIS EVECTIO SIMVL ET HVMANITAS MINISTRETVR, HOC EST VEREDI SIVE PARAVEREDI TOT, PANES TOT, VINI MOD. TOT, CERVISIAE MOD. TOT, LARDI LIB. TOT, CARNIS TOT, PORCI TOT, PORCELLI TOT, VERVECES TOT, AGNI TOT, ANSERES TOT, PHASIANI TOT, PVLLI TOT, OVA TOT, OLEI LIBRAS TOT, GARI LIBRAS TOT, MELLIS TOT, ACETI TOT, CVMINI TOT, PIPERIS TOT, COSTI TOT, CARYOPHYLI TOT, SPICI TOT, CINAMOMI TOT, GRANI MASTICIS TOT, DACTILAE TOT, PISTACIAS TOT, AMYGDALAE TOT, CERAE LIB. TOT, SALIS TOT, OLERVM, LEGVMINVM CARRA TOT, FACVLAE TOT, PABVLI EQVORVM CARRA TOT, HAEC OMNIA TAM EVNDO, QVAM REDEVNDO EIOSM MINISTRARI IN LOCIS SOLITIS, ET IMPLERI SINE MORA PROCVRATE.

Præsides prouinciarum euntes ad aliquam ciuitatem vnam tantum angariam, & duos parauerdos, & totidem officium petere poterant.[b]

Budæus [c] synthema euectionem fuisse putat: locus tamen D. Hieronymi [d] ad Iulianum aliud innuit. Iam demisso, inquit, synthemate equus publicus sternebatur, quæ verba stragulam, equis impositam, non duploma significant. Traiano imperante, Præsides prouinciarum euectiones dabant: sed Cōstantin⁹ omnib⁹ magistratibus has prohibuit. Vnde post ipsum à solo Principe, vel P.P. aut magistro officiorum, & non ab alijs impetrabatur.[e] Quibusdā tñ personis dabatur, vt legatis, qui ex diuersis gentibus ad Principem mittebantur,[f] Vicarijs Iulianus Apostata duodenas singulis annis euectiones, & Præsidib. prouinciarum binas, annuas verò ob publicas functiones permisit.[g][h] Tributa etiam & species ex prouinciis exactæ ad aulā Principis, aut exercitum rhedis, & iumentis cursus publici transferebantur.[i] Agentes quoque in rebus ad negotia publica, & Principis expedienda missi, veredis, sed binis vehebantur.[k] Hodie cursus publici ratio aliter se habet. Caupones. n. suos equos ad currendum cuicunque volenti locant, & priuatam rem potius, quam publicam curāt, solam currendi facultatem à Principibus emunt, vel gratuito obtinent.

Angarias plerique cursum vehicularem esse existimant, quoniam ita cursum publicum Persæ vocabant, & id etiam Aeta tradit,[l] [illegible] inquit, [illegible] hoc est, Equis autem, & his similibus, quos veteres angarios Græci equos stationarios, Romani verò rhedam appellant, à qua rhedarius deriuatur. Idem tenet Budæus,[m] Ant. Augustinus.[n] Pyrrhus,[o] Cælius Rhodiginus,[p] & alij. Sed hæc Arcadius Iureconsu. vt diuersa ponit.[q] Cursus, ait, vehicularis sollicitudo, item angariarū præbitio, personale mun⁹ est: & infra [r] Si immunitas aliquib. concedatur, neque ab annona, neque ab angarijs, neque à veredo excusari possunt. Et titulus de cursu publico, angarijs, & parangarijs hæc differre demonstrat. Iulianus quoque [s] non idem significare innuit Sardiniæ, inquit, cursus publici necessitas, sed non angariarum remittitur: & Valentinianus,[t] Lineæ, ait vestes Principis, non rhedis, sed angarijs ad Comitatum dirigantur. Angaria itaque erat transuehēdarum rerum Principis, armorū, vestium militarium, & similium necessitas, ob quas prouinciales, boues, plaustra, Nautæ, naues præstare tenebantur, nullusque ab hoc onere, nec Ecclesia excusabatur.[u] Imperabantur. n. tot iumenta, & animalia ad trahenda plaustra, quot & ad transuehendas species pro locorum situ, atque itineris quantitate erant necessaria.[x] In primis ergo rhedis publici cursus per vias militares transferebantur, sed cum hæ satis non erant: aut extra cursus publici limites eundum erat, priuatorum plaustris, & iumentis vehebantur, quæ angariæ vocabantur. Hinc naues veteranorū angariari posse Vlpianus [y] scribit: & in sacris literis legitur angariatum esse Simonem Cyrenæum, vt Domini crucem tolleret. At Græci angariam, quæ per viam basilicam, & cursum publicū ducitur, appellant. Perangariam quæ per alias vias, vel tramites vehitur, quæ ex Iuliani præcepto ob viam cursus publici temerè agenda non erat.[z] Ob nominis tamē similitudinē quandoque cursus publicus angaria vocatur, sed propriè aliud est. Qui veredis currebant à recta cursus publici via quingentis passibus diuertere poterant.[a] Plaustris angariarum 1500. pondo imponebantur equo tantum triginta.[b] Turcæ veredis nō vtuntur, sed præcones habent citissimo gradu maximos cursus peragentes: hi quemcunque obuium equitantem habent, descendere iubent, eiusque equum conscendentes quantum possunt impellunt, si alium inuenerint, idem agant, & illi fatigatum equum tradunt, vt Laonicus Chalcocondilla scribit.[c] Hæc de antiquo cursu publico breuiter percurrere volui: Nunc ad Præfectum Prætorio Orientis est veniendum.

[b] Nouel. Maioriani tit. 1. de annalib.
[c] in d.l. eos, 27. §. vlt. de falsis.
[d] in epist. 34.
[e] l. 5. C.T. eod.
[f] l. indicib. 9. C. eod.
[g] Lites tantummodo, 16. C. eod.
[h] l. 12. C.T. eod.
[i] l. vlt. C. de cur. publ. l. 13. 18. 20. & 23. C.T. eod.
[k] l. 7. 9. 14. 49. C.T. eod.
[l] inc. 18. Apoc.
[m] ad d.l. eos. 27. §. vlt.
[n] in d.l. 6. § philosophos, de excusat. tut.
[o] in d.l. 2. C. quemadm. ciuil. munera indic.
[p] lib. 18. c. 8.
[q] in d.l. vlt. §. 1. de munerib. & honorib.
[r] d.l. vlt. § pen.
[s] in l. 16. C.T. eo.
[t] l. 48. C.T. eod.
[u] l. Nullus, 21. C. eod. l. nemmus, nullum 10. C. de sacros. eccl. r. pe. titæ tit. l. 2. C. de nauib. non excusan. l. vlt. C. de fabric. & l. maximarum, 2. C. de excusat. muner.
[x] d.l. 16. C.T. eo.
[y] in l. penult. de veter.
[z] l. 11. C.T. eod.
[a] l. 15. C.T. eod.
[b] l. 28. & 30. C. Th. eod.
[c] lib. 9.

De Præfecto Prætorio Orientis. *Cap. VII.*

DE Præfectis generaliter dictū est iā verò de singulis tractandum & primo de P.P. Orientis qui numero prouinciarum & auctoritate eminens primus appellatur. Marcellinus,[d] Inter ordinarios iudices, inquit, Rufinus primus Præfectus prætorio, is antè præerat Orienti, quare plurimū in Principis comitatu residebat.[e] Nulla tamen eius insignia, aut Diœcesium prouinciarum effigies repræsentantur, vnde aliquod folium deesse censeo: aut Præfecti Illyrici insignia ad vtriusque ornamenta ostendenda satis esse Notitia credidit, quemadmodum vnius Consularis Palestinæ, & Præsidis Thebaidis insignia, & officia demonstrantur, vt aliorum Consularium, & Præsidum sint exemplar. Sed magis est, vt aliqua hic deesse existimem, quia si vnus eorum alterius typus esse debuisset, eum Præfectum Prætorio Orientis, tanquam priorem, & digniorem esse oportuit. Nos verò quæ legimus de eo exponemus. Is à Constantino, Auctore Zosimo, inuentus, Prouinciis Orientis, à me supra memoratis præpositus fuit, & quinque, latas Diœceses, i. quinas plurimo simul prouinciarum regiones regebat, videlicet, Oriētem, Ægyptum, Asiam, Pontum & Thracias, quibus Præfecti vice totidem maiores præerant magistratus,[f] Comes enim Orientis Prouinciis XV. imperabat, Præfectus Ægypti alijs VI. Vicarius Asianæ VII Asiæ Proconsul alijs III. Vicarius Ponticæ XI Thraciæ VI. quæ omnes erant Prouinciæ XLIX. & tot à Notitia sub dispositione huius Præfecti recensentur: quemadmodum est sub P.P. quinque Orientis Diœceses recitat Leo A. ad Nicostratum Præfectum Orientis scribens,[g] & Valēs[h] ad Modestum Zeno,[i] & alij. Sed hic non leuc oritur dubium, nam in primo indice, id est catalogo, sub hoc Præfecto prouinciarum XII. Cōsulares nominātur, & XXXII. præsidum, duæ verò correctorum: nā reliquę abscribūtur Illyrico, ergo non sunt nisi XLVI. prouinciæ: Sed indè error prouenit, quod in eo catalogo Asia particularis vt Proconsularis omittitur: Arabia verò & Isauria & si infra Asianæ attributæ hic non vt arbitror, per obliuionem, sed quia nec Consulares, nec clarissimorum Præsidum, aut Correctorum, erant prouinciæ, sed perfectissimorum, qui hic reticentur in illorum numerum non sunt relatæ. De Arabia enim hoc constat ex inscriptione rescripti

Cod. de officio P. P. Orientis.
[d] lib. 16.
[e] l. raptores, 54. C. de episc. & cler. l. præcipimus 23. C. de appellatiō.
[f] l. 1. C. vt nemo ad suū patrocin. suscip. rustic. l. nulli. 10. C. de numerar.
[g] in d.l. 1. C. vt nemo ad suum patrocin.
[h] in l. 2. C. de militari veste.
[i] in d.l. nulli 10. C. de numerar.

Valentiniani A, ad Theodorum V.P. hoc est virum perfectissimum, Præsidem Arabiæ.[a] Et eidem de Isauria opinor, quod esset exigua, & tum à Barbaris oppressa, vt infra dicetur. Itaque P.P. Orientis XLIX. prouinciæ numerantur. Imperabat præterea hic præfec XI, Classib Orientis, & Classicorum numerum, vt Valentiniani[b] verbis vtar, ex incensitis, id est inopibus, atque accrescentibus, seu filiis remigum complebat. Inter eas insignis erat Classis Seleuciæ in flumine Oronte quæ in Comitis Orientis vsu erat:[c] alia erat in Ponto Euxino nauium quadraginta, ait Hegesippus de excidio vrbis Hierosolymitanæ.[d] Tacitus.[e] Classem, inquit, è Ponto Byzantium adigi iusserat. Tertia à Traiano in mari rubro fuit instituta.[f] Quarta erat Alexandrina. Quinta Carpatia per Carpatium mare excurrens.[g] Alias VI. in Danubio Notitia recenset & vnam Thesaurensium, Leo A.[h] Sed hi fortè ita multitudo thesauros custodientium appellatur. Iustiniano imperante in eius Comitatu hic Præfectus degebat.[i] Numerus aduocatorum fori huius Præfecti erant centum, qui clarissimi & Spectabilis titulo gaudebant, immunesque erant ab onere inspiciendi, peræquandi, extruendi operis & ratiocinandi[k] PRÆFECTVS PRÆTORIO, inquit Notitia in manuscriptis, EVECTIONES ANNVALES NON HABET, SED IPSE EMITTIT[l], idest diplomata currendi non impetrat quotannis à Principe, vt Vicarij, qui denas vel duodenas euectiones singulis annis obtinebant,[l] & Præsides binas, SED IPSE EMITTIT, idest suo iure currit, & hoc aliis permittit, vt in P.P. Illyrici explicabitur Euectiones enim esse diximus, diplomata seu codicillos, quibus cursu publico vtendi facultas datur. Constantinus ad Taurum P.P.[m] Euectiones, scribit, ab omnibus postulentur, & tam iudices, quam custodes publici cursus minimè transire patiantur, antequam seriem euectionis aspexerint. Iulianus A.[n] Euectionis datæ formam & licentiam non excedat, & alibi[o] sæpè in hoc sensu accipitur. Quòd igitur subijcit, EMITTIT, subauditur scilicet euectiones, quæ emitti dicuntur, cum alieni conceduntur. Valentinianus ad Constantium Præsidem, P. Euectionum, inquit, emittendarum etiam per cæteras prouincias dumtaxat in translationem vestium tua sinceritas habeat facultatem.

Aliquando P.P. dicitur facere euectiones pro emittere.[q]

Notitia impressa officium huius præfecti, quemadmodum & insignia prætermittit, sed manuscripti illud recitant, ideò hic totum est explicandum, at prius aliquid de eius assessoribus est dicendum, quorum & si nulli hic fit mentio, quia extra officium erant, nec à Principe confirmabantur, nec ex laterculis, aut ex scrinia prodibant, primi tamen apud Præfectum censebantur.

[a] l. cum reis, 18. C. de pœnis.
[b] l. vnic. C. de off. classic.
[c] d. l. vnica.
[d] lib. 12. cap. 19.
[e] lib. 18.
[f] Sex. Ruffus.
[g] l. 4. C. de nauicular. seu naucler.
[h] l. vlt. C. de diuers. offic.
[i] l. rapiores, 24. C. de episc. & cle.
[k] Nouell. Theo. tit. 16.
[l] l. 13. C. Th. de cursu publico.
[m] l. 3. C. de cursu publ.
[n] l. 4. C. eod.
[o] in l. 6. 9. 10. & 11. C. eod. tit.
[p] l. 13. C. T. d. ti.
[q] l. 56. 57. 61. C. T. eod.

DE ASSESSORIBVS CAP. VIII.

OMNES prouinciarum magistratus vnum, aut plures Iureconsultos secum ducebant,[r] quorum consilio secundum iura causas definiebant: Hi assessores & consiliarij vocabantur, quia iudicanti assidebant, & consulebant.[s] Vnde Vlpianus & Paulus in Papiniani P.P. consilio, id est eius assessores fuisse dicuntur. Quandoque iuris studiosi appellantur.[t] eorum erat officium causas cognoscere, expostulationes audire, libellos supplices legere, & his respondere, circa edicta & epistolas scribendas, ac decreta interpretanda versari.[u] Criminales vero causas, audiebant quidem, sed non definiebant, verum Præfectis decidendas remittebant, sententias tamen à Præfecto ferendas dictabant.[x] Denique quæcunque à Præfecto negociis impedito explicari nequibant assessores expediebant,[y] his à Præfectis vel Præsidibus olim salarium dabatur. Papinianus,[z] Diem functo, inquit, legato Cæsaris, salarium Comitibus à legatis præstitutum debetur. Pescennius vero Niger qui se in Oriente Imperatorem fecerat, & à Seuero occisus est, inquit, vt à fisco salarium assessores acciperent. Spartianus,[a] addidit, consiliariis salaria, ne eos grauaret quibus assidebant: dicens iudicem nec dare debere, nec accipere. Id prius pro annonis & capitationibus in speciebus præstabatur. Theodosius verò iunior & Valentinianus, illud in ære dari iusserunt.[b] Idem obseruari Iustinianus in Nouellis,[c] præcepit. Festinabis, inquit, assessorem assumere virum optimum, & purum, & his contentum quæ à fisco dantur. Sed diuersa pro assessorum qualitate constituit salaria.[d] Assessori enim P.P. Africæ viginti libras auri præstitit,[e] efficerent fermè duo millia, & 200. nostros aureos. Aliis plus aut minus elargitus est vt infra dicetur. Pescennius Niger voluit præterea, vt assessores quibus in prouinciis assedissent, in iisdem postea administrarent & præessent. Quod & Seuerus, & alij Principes obseruarunt. Assessores P.P. deposito officio, à nullo magistratu personali munere onerari poterant.[f]

[r] De officio assessoris ff. & C. de assessoribus.
[r] l. 1. de off. Assess.
[s] l. penul. & vl. eod. tit.
[t] l. 4. de var. & extraor. cognit.
[u] l. 1. in fi. & §.
[w] in Auth. de iudicib.
[x] d. solent. 6. de off. proconsul.
[y] d. §. 1 in Auth. de iudicib.
[z] l. diem funct. 4. de off. assess.
l. 4. de variis, & extraor. l. cog.
[a] in Pescennio Nigro.
[b] l. 1. C. de annon. & capitat.
[c] § festinabis Authen. de mandat. princip. seu Nouel. 17.
[d] Nouel. 25. & seq.
[e] l. 1. §. hoc etiam, C. de offic. P.P. Africæ.
[f] l. nemo minus, 11. C. eod.

De apparitoribus, & Officio P.P. Domesticis, & Cancellariis. Cap. IX.

IMPRESSAM Notitiam huius Præfecti officium non habere diximus, sed in manuscriptis reperitur, ideo hoc loco de eo prius generaliter disseretur: demum singulos eius gradus pro ingenii mei tenuitate explicabo: in re enim tam obscura, & tam multis annis extincta, non parum laborandum erit, vt luci restituatur. Eadem ferè erant Præsidum & Præfectorum officia, ideirco quæ de his dicentur omnibus erunt communia.

In officio P.P. plures militabant, quorum certus numerus sciri non potest. Statuit Iustinianus vt officium P.P. Africæ esset 398. virorum, qui in X. scrinia, & XI. scholas diuidebantur.[g] Sed aliorum numerum longè ampliorem fuisse credendum est, cùm Comes Orientis DC. in officio homines haberet.[h] hi officiales seu apparitores dicebantur, & officium apparitio. Hoc nomen etiam tempore Iurisconsultorum fuit: nam & tum præcepta iudicum, & sententias exequebantur: Scæuola, Missus inquit, ex officio annonæ centurio, culleos ad annonam sustulit. Hermogenianus[i] Si iussu, ait, iudicis rei iudicatæ pignus per officium distrahatur post euincatur, ex empto contra eum qui liberatus est, actio datur. Vlpianus (in l. 1. §. si quis vlter. de quæst.) potes, inquit, seruum per officium distrahi iubere. Hæc sunt officia, quæ etiam diebus feriatis admoneri posse à Præside Vlpianus scripsit.[m] ipsi ab officio officiales,[n] vel apparitores vocabantur. Idem[o] si pignora, ait, veneant per apparitores prætoris danda non est in eos actio re euicta. Iidem cohortales dicebantur, quia formam cohortis seu legionis, & priuilegia habebant.[q] Vnde nomina ordinum, & promotionum in militia ad hos sunt translata, vt Asconius monet.[r] Accensus, inquit, nomen est ordinis, & promotionum in militia, vt nunc dicitur Princeps, vel Commentariensis, aut Cornicularius, hæc. n. nomina de legionaria militia sunt Hæc ille. Accensus autē propriè scribæ fuisse videtur. Cicero,[s] Non reprehendo, ait, quod adscripsit, accensus erat enim sibi hūc scribæ soli assumant cohortem apparitores intelligit etiam Horatius.[t]

Persius exponit causam, ridetur ab omni
Conuentu, laudat Brutum, laudatque cohortem,

Erat autem Brutus Asiæ prætor, cuius cohortem siue officium Persius laudabat. & Cicero[u] refert Verrem cohortem habuisse, in qua tum erant præ-

fect

Cod. de apparitorib. Præfector. Prætorio.
Cod. de ass. Domesticis, & cancellariis.
[g] 1. §. item officium, C. de off. P.P. Africæ.
[h] l. 1. C. de appa. Com. orie.
[i] l. 2. C. de comm. furt. l. e. l. 1. C. de filiis. off. qui in bell. mor. & pluribus in locis
[k] in l. 11. §. vlt. de pign. a. t.
[l] l. ante penul. de euictio. ...
[m] l. 2. de f. reis.
[n] in l. præsides, 4. de reb. cr. iu.
[o] l. si pignore. 50 de euictione.
[p] in tit. & rubr. C. de cohortalib. princip. cornic.
[q] l. officia. 4. C. eod. tit.
[r] in 3. oration. contra Verrem.
[s] in 5. Actione in Verrem.
[t] Satyra 7. lib. 1.
[u] in 4. actione,

fecti, scribæ, medici, aruspices, præcones. De hac intelligunt euangelistæ, cum scribunt ad necem Domini cohortem congregatam fuisse.[a] Quandoque etiam Beneficiarij appellantur,[b] quod nomen & ipsum à militibus legionarijs descendit, in quibus beneficiarij vocabantur beneficio Tribuni ad aliquod officium promoti. Vegetius,[c] Sic omnes inquit, consequuti aliquot munus in officio Præfectorum, beneficiarij, vel ordinarij vocantur. ita emendandus, & intelligendus est Tacitus[d] loquens de Proconsule Africæ. & legato legionis Acquatus est, ait, inter duos beneficiariorum numerus, sic legendum pro beneficiorum.

Ita etiam eos Tertullianus appellat.[e] Nescio, inquit, dolendum, an erubescendum sit, cum in matricibus beneficiariorum, & curiosorum inter tabernarios, & lanios, & fures, balneatios, & aleones, & lenones Christiani quoque vectigales continentur: eos intelligit, qui pecuniam dabant apparatoribus, ne tanquam Christiani apprehenderentur. In hoc quoque sensu in actis D. Fructuosi[f] accipiuntur: obseruantibus, inquiunt, ex officio beneficiariis.

Nonunquam ijdem scriniarij nuncupantur, quia chartas ad se quisque spectantes in scriniis scribebant, & custodiebant.[g] Officiales Præfectorum Prætorio, & aliorum illustrium, & spectabilium magistratuum, codicillis Principis creabantur. Hæ probatoriæ vocabantur, quæ à Principe, ac magistratu, cui inseruiebant, subscriptæ in officio relinquebantur: Theodosius A.[h] In officijs, ait, virorum spectabilium Proconsulis Asiæ, Comitis Orientis, Præfecti Augustalis, vicariorum nemo admittatur, nisi eum emissa probatoria sacri scrinij consecrauerit.[i] Hæc exemplaria seu probatoriæ non ex laterculo maiore, quemadmodum magistratuum codicilli, seu ex scrinio Epistolarum prodibant, sicut & officia Vicariorum,[k] Præsidum verò cohortales perpetui erant,[l] & officio obnoxij,[m] quos satis erat in matriculis, seu albo officialium describi[n] Die Natalis Domino quotannis Prætoriani apparitores mutabantur; ad gradum enim vel Cornicularij, vel Commentariensis, prout erat opus, promouebantur, vt auctor est Cassiodorus.[o] Horum munus erat iussa Præfecti implere, litigantes in iudicium introducere, acta scribere, recitare, & partibus edere, sententias scribere, atque exequi, & alia necessaria iudiciorum peragere.[p] Iustinianus ad Mennam P.P.[q] loquens de iudicum officiis: Si litis, inquit, introductionem, vel examinationem distulerint, pœna vicenarum librarum auri feriantur. & infra clarius patebit. Ijdem infirmis mulieribus, & egregiis viris domi iuramentū deferebant Iustinianus.[r] si aliqui litigantium nequeunt ad iudices venire, iubemus dirigi ea officiis ministrantibus aliquos, vt eis præsentibus sacramenta præbeantur.

Cum verò in aliquem locum ob publicas, vel priuatas necessitates mittebantur, lumine, & breui, id est, necessaria suppellectili instruebantur Vlpianus,[s] Ne tenuis, inquit, vitæ homines sub prætextu aduentus officiorum lumine vnico, vel breui supellectile ad aliorum vsum translatis iniuriis vexentur, Præses prouinciæ prouidebit. Præterea in via Præfectum antecedebant, quemadmodum Lictores Consulem: & hodie multis in locis apparitores Magistratus præcedunt. Lampridius[t] loquens de Ducibus militum, apparitores, ait, nullos esse passus est, Tribunis, & Ducibus nisi militem anteire voluit, iussitque, vt ante Tribunum quatuor, milites irent, ante Ducem sex, ante Legatum decem. Cursus quoque publici curam habebant. tributa, sesque fiscales exigebant:[u] latrones sibi à stationariis indicatos capiebant; solebant enim hoc tempore in certis vrbibus, aut territorij locis milites collocare, qui ortos tumultus sedarent, factiosos vincirent, criminaque patrata Præsidi indicarent.[x] Id ab Augusto institutum fuit. Tranquillus.[y] Grassatores, ait, dispositis per opportuna loca stationibus inhibuit, eas postmodum Tiberius auxit. idem in Tiberio cap. 32. In primis, inquit, tuendæ pacis à grassaturis, & latrocinijs, seditionumque licentia curam habuit, stationes militum per Italiam solito frequentiores disposuit. Hi à statione, in qua degebant, stationarij dicebantur.[z] Tertullianus,[a] latronibus, ait, inuestigandis per vniuersas prouincias militaris statio sortitur. Item Constantius,[b] curiosi, vel stationarij, vel quicunque fruguntur hoc munere, crimina iudicibus nuncianda meminerint. & sibi necessitatem probationis incumbere, nec citra periculum sui, si in sontibus eos calumnias nexuisse constiterit. Cesset ergo praua consuetudo, per quam carceri aliqui immittebantur Hactenus ille. Tantum enim indicandi, non etiam custodiæ reos tradendi facultatem habebant, in fuga tamen deprehensos in carcerem detrudebant, Paulus[c] Limenarchæ, inquit, & stationarij fugitiuos deprehensos rectè in custodia retineant. Hos postea apparitores suscipiebant aut ipsi inuentos capiebant, & carceri mancipabant. Martyrolog.[d] Dorostorus in Mysia veteranus, & emeritæ militiæ comprehensus ab officialibus Maximo Præsidi offertur, cum tormentis sontes vrgendi erant, apparitores cruciabant. Gratianus[e] ordo curialis, ait, ab ictibus plumbatarum habeantur immunes seuero iudice, si ipse vel eius officium contra legem aliquid vsurpare tentauerit, grauissimo supplicio erit subdendum. Hæc ille. Denique quicquid illicitum publicè fieri videbant, prohibere tenebantur, veluti ne hæretici ad cætum piorum, Laraniasvè conuenirent,[f] ne qui alteri etiam impio iniuriam inferret,[g] ne idolis sacrificaretur,[h] & alia huiusmodi interdicta vetabant: Illud in primis in cohortalibus obseruabatur, vt gradum, quem semel obtinuissent, repetere non possent, alioquin deportabantur. Arcadius & Honorius,[i] Nullus, inquiunt, Principatum, vel numerarum, vel Commentariensis gradum, vel cætera officia repetere audeat. Officium Grecè τάξις & ipsi officiales ταξεῶται vocantur. Specialiter verò Præfectiani in Præ. Præto. officio merentes dicebantur, quibus ab intestato sine successore morientibus Præfecti Prætorio arca succedebant.[k] Magna verò commoda accipiebant: nam à prouinciis annonas, idest cibaria habere consueuerant, pro quibus postea pecunia à Principe quandoque 700. & plurium aureorum est constituta:[l] præterea pro ingressu litis ternos, quaternosvè aut plures aureos pro locorum consuetudine, aut priuilegio personarum à litigantibus exigebant.[m] pro his citandis, pro actis scribendis, edendis, recitandis, instrumentis exhibendis, ac deniq; pro singulis actibus totidem aut plures aureos, minusue pro hominum conditione, locorumvè vsu percipiebant: similiter cum sententias exequebantur, & pignora capiebant, & vendebant, mercedē seu sportulas accipiebant:[n] vbi verò sine scriptis res agebatur, aureum tantum executor consequebatur.[o]

Huic officio singuli Consulares Orientis pro insinuandis codicillis magistratus 40. solidos soluebant singuli. Præsides & Correctores 36. Comes Orientis, & Proconsul. Asiæ 80. Comites Phrygiæ Pacatianæ, & Galatiæ 50.[q] cum igitur 49. prouinciarum magistratui, præter Comitem Orientis Præfectum Augustalem, & 4. Vicarios qui plus soluebant, pro insinuandis magistratus Codicillis præscriptam pecuniam penderent, exigebat id officium hoc nomine plus minus quatuor millibus aureorum. Nouella verò 8. non nisi 48 Orientis, & Illyrici magistratus has sportulas pendentes, recenset, quia tum Imperio diminuto veterem formam non seruabant.

Defensores quoque cuiusque Metropolis officio Præfecti quaternos aureos, alij minorum ciuitatū ternos pendebant, qui simul congesti magnam summā colligebant. Nam cū 49. prouinciæ sub Præfecto Prætorio Orientis, & totidē Metropoles fuerint, ab harum defensoribus quotannis plus minus 200. aureos capie

B 2 bant,

[a] Mat. 17. Mar. 15.
[b] l. officiales C. 4. de ep. & cle. quam est l. beneficiariis, 7. C. Theo. de cohortalib. & inde emendanda.
[c] lib. 2. c. 7.
[d] lib. 20.
[e] de persecutione in fuga.
[f] apud Sur. 21 Ianuar.
[g] l. scriniarios 16. C. de test. mi lit. l. militis, 10. C. de numer.
[h] l. in his C. de diuer. off.
[i] l. pen. & vl. C. eo. de diuer. off.
[k] l. vlt. §. item scriniis, C. d. tit. de diuer. off.
[l] l. præsides. 34. §. ver. pen.
[m] l. aurep. pe. & vl. C. de cohor.
[n] l. 10. C. de cohorta. d. l. 16. C. de test. mil.
[o] in 11 formula promotionis officii prætoriani.
[p] l. 1. & 2. C. de prin. agen. in reb. l. per Illyricum 9. C. de cohor. l. vl. C. de iu. dom. imp.
[q] l. vl. C. vt intr. certum temp.
[r] Nou. 124. §. 1. & §. fin autem, Auth. vt litigā. iurent.
[s] in l. illicitas, §. ne tenuis, de off. præs.
[t] in Alexandro.
[u] l. 2. C. de cohor. tal. d. l. officiales, 4. C. de epis. & cleric.
[x] l. 1. de off. præf. vrb.
[y] in eo. c. 32.
[z] d. l. 1. §. fi.
[a] in apologetica.
[b] l. 1. C. de cur.
[c] in l. Limenarchis, 4. C. de ser. fug.
[d] 27. Maii.
[e] in l. 80. C. Theo. de decur.
[f] l. 3. C. de hær.
[g] l. 6. de paga.
[h] l. 7. C. eo. tit.
[i] in l. 1. C. ad l. Iul. de ambit.
[k] l. 3. C. de appa. præf. præt. lib. 12.
[l] l. annonam, C. de erog. mil. annono.
[m] l. pe. §. pen. & vl. ff. de lega. 3. l. omnes §. executorib. C. de epis. & cler.
[n] l. 2. C. de spor.
[o] l. in sacris, C. de prox. sac. scri. l. vlt. C. de prin. agen. in reb.
[p] Nouel. 8. seu Auth. vt iud. sine quoquo suffrag. fiant.

bant: Ab aliarum verò ciuitatum, perfectis aureorum circiter 2000. Quælibet enim prouincia minimum 13. ciuitates, sed sæpe plures continebat.[a] annonam præterea à fisco sicut & alij officiales habebant. Et cum officium P.P. Africæ aureorum 4253. à fisco perciperet, nec minus his Præfecti Orientis officium consecutum fuisse est credendum. Nummi quoque & annuli eorum, qui vltimo supplicio affecti fuerant, quinque aureorum precium excedentes in chartam officialibus emendam impendebantur.[b]

Cohortales extra ædes Præfecti aut Præsidum habitabant. Alij erant ipsi conuiuentes domestici appellati,[c] qui priuata iudicum negotia obibant, ac rationes tractabant. Ex his quidam erant Cancellarij dicti, qui ad priuatos homines Præfecti seu Præsidum nomine Epistolas scribebant, à cancellis, iuxta quos degebant, nominati, Cassiodorus[d] Ioanni Cancellario, latere, inquit, non potest, quod intra cancellos egeris. Tenes lucidas fores, claustra patentia fenestrata, ianuas, & quamuis studiosè claudas; necesse est, vt te cunctis aperias; vndique conspiceris, qui in illa claritate versaris. Ad nostra monita aures animumque conuerte, Fige menti omnia, quæ iubemus. Hactenus Cassiodorus. Procopius[e] Domesticum, inquit, Romani arcanorum socium appellant, is hodie Secretarius vocatur. Hi actibus publicis officialium aut cohortalium se immiscere non poterant, quod si fecissent, à maiori iudice puniebantur,[f] Lictoribus tamen, & officialibus Præfecti mandata significabant. Cassiodorus diuersis cancellariis prouinciarum[g] fasces, inquit, iudicum tibi parent, & dum iussa prætorianæ sedis portare crederis, ipsam quodammodo potestatem reuerendus assumis. Hæc ille. Honorius postea prohibuit cancellarios à Præsidibus in prouincias duci, sed illos ex officiis eligi præcepit,[h] qui deposito à iudice magistratu, quinquaginta diebus, & ipsi in prouincia morari tenebantur, accusationibus responsuri,[i] nec sub alio officium continuare poterant.[k]

Cohortalium officia cum imperio Romano ferme vniuersa sunt extincta, aliqua tantum eorum permanent vestigia, pauci enim hodie relicti sunt nuncij seu viatores, qui olim Principis ministri, litigantes citabant: neque hi hodie semper à magistratibus, sed a Decurionibus ciuitatum plerunque eliguntur. Permanserunt, & satellites, qui delinquentes capiunt, & in carceres detrudunt. Commentariensis quoque carcerum custos est in vsu; sed magnam pristinæ auctoritatis partem amisit. Numerarij cum Singularijs, & Cornicularijs Adiutoribusque, omnino in desuetudinem abiere, Et alij ab actis, hodie inuentis nostris tabularijs, parum frequentantur. Exceptores etiam, qui litigantium acta scribebant, nunc extra magistratuum officia ex collegiis tabulariorum ciuitatum eliguntur, & ipsi inter se hoc munus partiuntur, vnde solum executorum litium, & quorundam apparitorum, & Commentariensis vestigia permanent. Nunc singula officij capita sunt explicanda.

[a] Nouell. 28 & c. sequente, 6. q. 3.
[b] l. diuus, ad S.C. de bon. dam. Cod.
[c] de assess. domesticis, & cancellariis C. de offic. asse. & domest. l. 3. & 1. C. ad l. Iul. repetund.
[d] lib. 11.
[e] in 1. de bello Vandalico.
[f] l. 3. de assess. & domest. & cācel.
[g] lib. 12. varia. prima formula.
[h] l. nullus, C. eodem tit.
[i] l. 3. C eo. tit.
[k] l. 5. & 6. eo. tit.

Cod. de cohortalibus, principib.

DE PRINCIPE.
Cap. IX.

IN OFFICIO Præfectorum Prætorio hos gradus Notitia recenset, videlicet, Principem, Cornicularium, Adiutorem, Commentariensem, Ab actis, Numerarios quatuor, in his auri vnū, operarū alterum, Subadiuuam, Curam Epistolarum Regendarū, Exceptores, Adiutores & Singularios, quorum plures sæpè in iure nominantur.[l] Princeps ipse est caput officij, vt ait Suidas qui omnibus imperat, & quid agendum sit vbique disponit: Hunc Primicerium, in officio Præfectorum esse, Vegetius scribit.[m] Loquens enim de Primipilo primæ cohortis militaris, ait, in prima cohorte ad hanc peruenit palmam, in qua ex omni legione infinita commoda consequitur, sicut Primicerius in officio Præfectorum Prætorio ad honestum, quæstuosumque militiæ peruenit finem. De hoc autem officij Principe intelligit. Marcellinus quoque,[n] Rufinum apparitionis præfecturæ Prætorianæ Principem appellat. Quandoque Primiscrinius officij vocatur: cum enim quisque primas cohortalium proprium scrinium haberet, huius primum dicebatur scrinium.[o] Gratianus[p] Primiscrinius inquit, officij tres libras auri persoluet. Idem[q] ad Potitum Vicarium; exhibitus, ait ab eo apparitore cui primum traditus fuit, obseruari eum decernimus, primiscrinio, qui iussa temerauerit, quinque librarum auri condemnatione multando, ita vulgo accipitur, sed adiutorem ibi Primiscrinium dici puto. Alias pro numerario primiscrinius accipitur.

Princeps verò hic appellatur exemplo Principis primæ cohortis, qui præerat centum quinquaginta militibus, eum Pædianus Accenso legionis comparat.[r] Accensus est, inquit, nomen ordinis, ac promotionis in militia, nunc dicitur Princeps, vel Commentariensis, aut Cornicularius. Hæc enim nomina de legionaria militia sumpta sunt. Hæc ille. Exemplo ergo Principis legionis, propè omnia, quæ in iudiciis ordinanda sunt, ad hunc pertinent. Vegetius[s] ab hoc Princeps, inquit, in officio nomen habuit, quia & ipse omnia, quæ ab officialibus agenda erant, ordinabat; illi enim hoc ipso nihil exequebantur; Nullus in carcerem detrudi, nullus aduocatus introduci, ipso inscio potest. Gratianus.[t] Agentes, inquit, in rebus post palmam laboris emeriti Principatus honore muneramus, atque ideo officiales, tam ad necessitates publicas, quam priuatas, non nisi Principe mittantur auctore, nullatum sine ipso cuiquam mandetur exhibito personarum. Hæc ille, Ex agentibus in rebus Principes quorundam officiorum creabantur, vt Vicariorum,[u] Comitis Orientis, Proconsulis Achaiæ, Præfecti Augustalis, & Limitaneorum Ducum. Hic ergo Princeps litigantes ad Præfectum citari iubebat, omniaque iudiciorum acta exequebatur,[x] Symmachus,[y] cum ad eius ædes, inquit, Princeps officij commeasset, & obstinatam hominis contumaciam non posset inflectere, inanem Syngrapham reportauit. & paulo post. Hoc vbi Princeps officij comperit, paucis comitatus excurrit, retinet Felicem celebri vrbis loco, nec tamen eripit: Deinde à Principibus vtriusque officij perducitur. Hæc ille. ex quibus constat reos criminis iussu huius Principis solutos comprehendi. Idem iudicia actori dictabat, & libellum reo edendum componebat. Martianus.[z] Qui inquit, iudicium dictauerint hæredi, separationem, quasi hæreditarij possunt impertare, quia ex necessitate hoc fecerunt, scilicet cum essent officiales, vel huius Principis ministri. Sed præcipua exigendorum tributorum illi cura incumbebat, vt Cassiodorus[a] refert. Multa verò consequebatur commoda; Nam præter superius dicta omnium sportularum, quæ à litigantibus soluebantur, particeps erat.[b] ipse verò cum litigabat, leuiores sportulas soluebat.[c] Maius etiam stipendium, quàm ceteri officij summates percipiebat. In officio enim P. P. Africæ sex annonas, idest alimenta pro totidem personis & quatuor capita idest pabula pro totidem equis capiebat: Pro singulis verò annonis quinos solidos, pro singulis capitibus quaternos Iustinianus[d] taxauit. Alij cohortales pauciores annonas, & capita consequebantur

[l] l. 1. C. ad l. Iul. de amb. & tit. C. de numer. chartular. Adiuto. scriniar. & except. in l. 1. & vlt. C. de appar. praf. prætor. & C. de princip. agen. in reb. lib. 12. & alibi.
[m] lib. 2. cap. 21.
[n] lib. 15.
[o] l. 2. §. in scrinio primo, & seq. C. de off. praf. prætor. Africa.
[p] l. 3. C. de diu. offic.
[q] l. 1. C. de sporul.
[r] in 3. contra Verrem.
[s] lib. 2. cap. 8.
[t] in l. 1. C de princip. agen. in reb.
[u] l. eod. C. de princip. agen. in reb.
[x] l. 1. & 2. C. eod. tit. li princ. agen. in reb. lib. 12.
[y] lib. 1. epist. 12.
[z] in l. vlt. de sep.
[a] 11. in delegatoria principis.
[b] l. vlt. C. de re milit. l. vlt. C. de prin. agen. in reb.
[c] d. l. 6. C. de princip. agen. in reb.
[d] l. 1. C. de offic. præf. præt. Afric.

quebantur. Proprium hic Princeps scrinium habebat, cui plures seruiebant, qui singulis diebus ab eo acta vt rerum gestarum veritas appareret, diligenter scribebãt. Hi in officio P.P. Africæ erant numero 10. inter quos Primicerius, secundo, tertio & quartocerius præ cæteris annonarũ & capitationum numero, auctoritateque eminebant. [a] Domesticum etiam cancellarium Princeps habebat, cui secretiora scribenda cõmittebat, [b] clarissimusque vocabatur. [c] & aliis gaudebat honorib. de quibus in Principe Officiorum Comitis Orientis dicetur. Hic hodie nõ est in vsu, solum quædam eius, vt diximus, ministrorũ vestigia extant. Viatores.n. seu Nuncij nunc litigantes citant, sententiasque exequuntur.

[a] l. 1. in Notitia, C. de offi. praefect. prat. Afric.
[b] l. 4. C. de princ. agent. in reb.
[c] l. ult. C. eod. tit.

De corniculario Cap. XI.

PRINCIPEM sequitur Cornicularius, quẽ Accursius [d] simpliceam Prætorium apparitorẽ esse opinatur. Alciatus Principis ministrum. Sed eum inter primates officij tam Notitia quam iura collocant. Valentinianus. [e] Sciant, inquit, Principes, Cornicularij, & primates officiorum, ternas libras auri e suis facultatibus eruendas, si honoratis viris secretarii in iudiciũ non paruerit ingressus. Ego illum fuisse puto, qui iussa, sententias, & decreta Præfecti Prætorio, aut Præsidis scribebat & publicabat. Cassiodorus lib. 11. variarum ad Anatolicum loquens de Corniculario, Præfuit, ait iurib. secretarii Prætoriani, ita enim legendum est, pro curribus, vt vulgo habetur. Secretarium vero pro vsu illorum temporum tribunal appellat, in quo sensu & iura posteriorum Principum accipiunt. [f]

C. de cohortalib. prin. Cornicularis.
[d] in l. 2. C. de prox. sacr. scrinio.
[e] in d. l. 2. & in l. 5. C. de offi. diuer. iud.

Cornicularij nomen est antiquum: Tribuni. n. plebis illum apud se habebant, quorum acta, plebiscita, iussaque scribebat, & seruabat. Valerius [g] namque auctor est, Lætorio Tribuno militari a Cætorio Tribuno plebis diem dictam, quod Cornicularũ suũ stupri causa appellasset, diuque hoc nomen permansit. Hunc esse arbitror, qui scriba vocatur Gn. n. Flauius, qui fastos publicauit, Anij libertini filius à Valerio [h] scriba nuncupatur, & Gellius, [i] qui eius historiam narrat, eum scriptum fecisse, & Aedili curuli apparuisse, seu eius apparitorem fuisse scribit eius. n. iussa & decreta notabat. eundem Pomponius Appij Claudij Decemuiri, cum ius redderet, scribam fuisse narrat, [k] illius sententias & decreta scripsisse significans. Scribarum & Quæstorum audaciam M. Cato Quæstor creatus cõpescuit. Plutarchus in eo, Magnam inquit, fecit conuersionem Ministrorum & Scribarum, qui cum leges & publicas scripturas in manib. haberent adolescentes, qui eum Magistratum gerebant, ita gubernare soliti erant, vt ipsi planè Magistratus essent sed Cato scribas Ministrorum tenere cogit, fraudes eorum redarguens: & subdit salarium his persoluũ fuisse. Cato quoque maior, Salonis Scribæ filiam vxorem duxit. Diocletianus quoque Imp. Scribę filius fuisse creditus est, inquit Eutropius. Scribæ tamẽ nomen generalius est quã Cornicularii. Græci grammatea vocant. Vnde Plutarchus Eumenem Cardianum archigrammatea Alexandri Magni appellat Cornicularius quandoque Cancellarius est dictus, [l] quamquam is propriè erat, quem extra cohortem secum in prouinciam præses scribendi causa ducebat, qui. n. decreta scribebat, ab officio, vt apparitor esset, eligendus erat. [m] Cornicularius autem quod pro insigni cornu vteretur, vel fortè ex eo silentium litigantibus indiceret, denominari potuit. Iulius Firmicus [n] eum sententias in deliquentes latas scripsisse innuere videtur Erant, inquit, Cornicularii aut Commentarienses, quibus dãnatorum cura committebatur, seu Clauicularii vel carcerum custodes, & quibus publicarum catenarũ cura mandatur. Hæc ille. Intererant & quæstionibus, quæ de reis criminum habebantur, & fortè torquebãt, vt ex actis martyrum constat. [o] Maximus, inquiunt, præses dixit, tangite corpus eius. Anaxius Cornicularius dixit, consenti præsidi. Hactenus acta. Maternus quoque [p] eos sententijs damnatorum exequendis præfuisse scribit. Corniculario præconem paruisse puto, per quem statuta iudicum publicabat, & in iudicia necessarius erat, per ipsum. n. absentes vocabantur. Marcellus, [q] si citatus non respondit, confestim autem iudicem pro tribunali sedentem adiit, existimari põt, parum exaudita voce præconis defuisse. Iustinianus A. [r] iubemus, ait, ordinarios iudices non solum voce præconis, sed & propositis edictis absentem vocare in iudicium, quia vox præconis paucis innotescit Edictum autem citationem appellat, quia secundum edicti ritum fiebat: & ita appellant Iureconsulti. Vlpianus, [s] Ad peremptorium, inquit, edictum hoc ordine peruenitur. Hac ratione & litteræ, quas de aduentu suo Proconsul in prouinciam per præconem mittit edicta vocantur. Vlpianus, [t] Antequam, ait, prouinciæ sibi decretæ fines Proconsul ingrediatur, edictum debet de aduentu suo mittere, & post pauca, Rectè & ordine faciet, si edictum decessori suo miserit, significetque qua die fines suos sit ingressurus, quod per præconem quemadmodum & alia multa facta fuisse verisimile est, Asconius [u] in Verrẽ, apud veteres, inquit, & iudices, & reus, & accusatores & defensores dicebantur à præcone. i. alia voce enunciabantur. Officium præconis egregiè Apuleius in Floridis [x] describit. Præco, inquit, cum Proconsule & ipse tribunal ascendit, & togatus illic videtur, & quidem perdiu stat, aut ambulat, aut plerumque attentissimè clamitat. Enimuerò ipse Proconsul moderata voce rarenter, & sedens loquitur, & plerumque de tabella legit, quippe præconis vox garrula ministerium est Proconsulis. Hæc Apuleius. Solebat & præco tempore, quo sontes plectebantur, supplicij causam enunciare. Gordianus A. [y] Fustibus, inquit, cæsum, cui per præconem dictum est, [Greek] i. calumniatus es, vt calumniatorem videri notatum Spartianus quoq; auctor est Seuerum, cum Africæ Proconsulis legatus esset, quendam Leptitanum olim suum contubernalem qui se amplexus fuerat, fustibus iussisse cædi cum hoc præconis elogio. LEGATVM POP. ROM. HOMO PLEBEIVS TEMERE AMPLECTI NOLI. D. Ambrosius sermone 90. iussit, inquit, ad lupanar duci sub voce præconis dicentis Agnem sacrilegam virginem diis blasphemiã inferentẽ, scortum lupanaribus datum. & istud est superdicere. [z] Vlp. si quis, inquit, peierauerit, fustibus eum castigandum, & ita ei superdici. [Greek] Hæc de præcone latius differui, quia ipsum Cornicularii ministrũ fuisse puto.

[f] l. ult. C. ubi senat. vel clariss. l. 5. & 5. C. de prox. sacr. scrin. l. ult. C. de offi. diuers. iudic.
[g] lib. 6. c. 1.
[h] lib. 2. cap. 1.
[i] lib. 6. cap. 9.
[k] in l. necessariã. §. postea cum Appius, de orig. iur.
[l] in l. 2. §. & est Notitia, C. de offic. P.P. Afric.
[m] l. nullus 8. C. de assessor.
[n] lib. 1. Mathesi. cap. 6.
[o] Cesar Car. Baron. in anna. 290.
[p] lib. 2.
[q] in l. diuus, in prin. de in integ. rest. minor.
[r] Nouella 112. seu §. iubemus, in Auth. de litigio.
[s] in l. ad peremptorium. cum seq. de in lit.
[t] in l. obseruare, §. 2. de off. proc.
[u] in tertia oratione. in princ.
[x] lib. 1. in fin.
[y] in l. fustib. C. ex quibus caus. infa. irrog.
[z] l. si duo, §. ult. ff. de iureiur.

Sed, vt ad Cornicularios reuertamur, Magistri militum, aut Comites vel Duces eis carebant, quod paucis decretis, aut sententiis inter milites ferendis non essent necessarii. Sed Princeps officij eo munere facili posset fungi. Anno tantum Cornicularius vsque ad festum Domini Natiuitatis manebat in officio, tũ pro strena VII. solidis acceptis exibat. Cassiodorus. [a] Illi, inquit, qui inculpabiliter Corniculari est perfunctus officio, VII solidos longæua consuetudo deputauit. Emeritus etiam Comitis dignitate honestabatur. [b] & immunitatem à iudicum indictionibus habebat [c] Hic, vt alii apparitores Præfecti Prætorio, proprium habebat scrinium, in quo plures ministrabant, qui iudicum sententias, decreta, iussa, & edicta scribebant & conseruabant Apud P.P. Africæ in Cornicularij scrinio erant decem, quibus ex publico annonæ dabantur Hic ab Imperatore, vt alij huius officij homines in scrinio epistolarum probandus erat. [d]

[a] in 11. variar.
[b] l. ult. C. de numerar. & actua.
[c] l. Cornicularii C. de apparito. praef. praet.
[d] Simmach. episto. 42. lib. 1. l. ul. C. de diuers. offi. Cod. de numera. actua. Cart. & Adiutoribus.

De Adiutore. Cap. XII.

POST Cornicularium erat Adiutor, is vulgò intelligitur, qui alterius vices seu locum implet. Cassiodorus. [e] Adiutor, inquit, etiam nostris præsentatur obtutib, vt vicaria sorte beneficij. eligamus eius præsidium, qui nobis præstat fidele solatiũ: Hæc ille sic Scæuola [f] Adiutores actoris serui appellat, qui eius vice fungebantur, & illum

[e] lib. 6. variar. in magisteria dignita. for.
[f] l. Sticho, §. item quæro, an ea quæ exacta sunt ff. e statulib.

adiuuabant. Liuius,[a] Marcus Tullius, inquit, Syllanus Proprætor ad res gerendas, adiutor datus Cæsar.[b] Huic quod valetudine minus commoda vtebantur Fuluium Posthumium adiutorem submiserat erat velut qui datur coadiutor Episcopo. Id clarius significat Valentinianus.[d] Ad Commentariensem, inquit, receptarum personarum custodia obseruatioque pertineat: Si commentariensis necessitate aliqua procul ab officio egerit, adiutor eius pari cura inuigilabit. Ibi adiutor aliud quam vices Commentariensis gerentem significare non potest. In hoc sensu accipit, & Paternus,[e] Adiutores, ait Corniculariorum gratuitorum munerum immunitatem habent. Adiutorem etiam appellat Paulus actorem, qui tutoris infirmi, vel absentis vices implet,[f] est etiam, inquit, Adiutor tutelæ, quem solet Prætor permittere tutoribus constituere, qui non possunt sufficere administrationi tutelæ. Sed etsi negandum non est Cornicularium adiutorem habuisse, hic tamen, vt apud alios magistratus adiutor totius officij intelligatur, cuius capita tantũ in Notitia nominantur. Nec statim post Cornicularium adiutor semper ponitur, sed sæpe post Commentariensem & alios locatur. Hunc Gratianus adiutorem officij vocat,[g] Adiutores, inquit, officiorum libram auri fisci iuribus soluent, nisi statuta fuerint custodita: Theodosio[h] Primicerius adiutor officij P.V. tanquam in eo præcipuus vocatur, ita enim,[i] ad Constantinum P. vrbi scribit. Primicerius, adiutor tuæ sedis officij curam personarum suscipiat. i. reorum: sic etiam Constantinus personam pro reo accipit.[k] ne quis, inquit, personam licet pro manifesto crimine apud se habeat in custodia hic Adiutor delinquentes plerumque capiebat, & carceri damnabat, torquebat, & forte supplicio afficiebat: Non solum enim officij, sed & Commentariensis plerumque erat adiutor,[l] olim Optio est dictus, ab optionibus, qui erant in Legione, Vegetius,[m] optiones, inquit, ab optando appellati. quod antecedentibus ægritudine præpeditis, hi tanquam adoptati eorum atque vicarij solent vniuersa curare. Hæc ille Adiungebantur autem Centurionibus. & ordinarijs quibusque optiones in legione, vt eorum vicem subirent Festus, Optio inquit, qui nunc dicitur, antea appellabatur accensus. Hic adiutor dabatur Centurioni à Tribuno militum, qui ex eo tempore, quem velior, permissum est Centurionibus optare, & nomen ex facto sortitus est. Translatus verò in officia magistratuum nominibus præcipuorum legionis, etiam Commentariensis & officii adiutor, Optio est nuncupatus: Vlpianus,[n] loquens de nummis, & annulis, quos habent damnati ad vltimum supplicium. Nec speculatores, inquit, vltro sibi vendicent, nec optiones ea desiderent, quibus spoliatur, quo momento quis punitus est. Hanc rationem non in compendium suum debent Præsides vertere, sed nec pati optiones, seu Commentarienses ea pecunia abuti, optiones hic Commentariensium adiutores appellat, sic optiones auxiliares milites quasi exercitus adiutores vocãtur.[o] Hi à Gratiano,[p] & Theodosio,[q] adiutores Primiscrinij in officiis Magistrorum militum nominantur: cum verò in inquirendis reis eorum opera versaretur, non abs re fuerit quædam circa hoc breuiter percurrere: Non enim antiquitus, vt nunc, rei olim quæstionis habendæ gratia torquebantur: cùm prohibiti essent cruciatus, quibus articuli, aut membra dissoluuntur, sed vnguibus ferarum reorum latera persecabant, aut laminas ferreas, ignitasque carni admouebant.[t] Quandoque neruo, fustibusvé,[u] aut plumbatis[x] cædebant: sunt autem plumbatæ virgæ pilis plumbeis, aut Martio barbulis, vt appellat Vegetius.[t] infixæ Zosimus,[y] plumbeis, inquit, pilis in ceruicem verbera dari iubet. Metaphrastes[z] iussit eum verberari globis plumbeis: Alibi has virgas plumbeas, vocat. Fidiculis quoque membra constringebant.[a] ex neruis hæ fiebãt, quibus citharæ ad pulsandum instruuntur. Tranquillus in Tiberio,[b] veteris, inquit, deligatis reos

[a] in 6.3. deca lib.
[b] in 3. de bello ciuili.
[c] can. scribit 7. q.1.
[d] l. ad Commentariensem, C. de custo. reo.
[e] l. fin. ad fin. ff. de iur. immunit.
[f] in l. solet, in fi. de tutel.
[g] in l. 9. in fi. C. de diuer. off.
[h] l. vlt. C. de off. Pref. vrb.
[i] in l. vlt.
[k] in l. 1. C. de cohortalib.
[l] d. l. ad Commentariensem.
[m] lib. 2. cap. 7.
[n] in l. diuus, §. 1. ff. de bon. dam.
[o] in l. vlt. C. de locato. Nou. 116. ad medii, in nomocan. tit. 13. c. 3.
[p] in d. l. 1. C. de sportul.
[q] in l. 31. C. de appari. P.P.
[r] §. quia veritas, Auth. vt nulli iud. seu Nouell. 134.
[s] l. 2. C. de emendat seruor. l. 7. C. de malefic.
[t] l. nullam, C. ex quib. cau. infam. irrog.
[u] l. quilibet 40. C. de decurio. l. 2. C. de exactio. tributo.
[x] lib. 1. cap. 17.
[y] in 5. post prin.
[z] in d. caecilia.
[a] l. 4. C. ad l. Iul. Maiest.
[b] cap. 62.

fidicularum, simul vtrinæque tormento distenderet.[c] Eculeo etiam rei cruciabantur.[c] Id erat lignũ in summo acutum, quo nudi insidentes distendebantur: Diuus Aug. ad Marcellinum Comitem[d] Tantorum, inquit, scelerum confessionem, non extento eculeo, non sulcantibus vngulis, non vrentibus flammis, sed virgarum verberibus eruisti. Hæc sunt tormenta in iure nominata. Iosephus verò de Machabæis recitat rotas, rodios, vngulas, rotabula, catapultas, lebetes, catastas, frixoria digitaria, pugillaria, manus ferreas, tubulas, succensoria, ollas æneas, & sartagines. sed hæc raro in vsu fuisse censeo. Quæ verò supra ex iure recensuimus, plurimum vsitata fuisse puto. Succensorium autem Iosephus appellat quoddam ad flammam excitandam ferrum. Quandoque etiam plumbum liquefactum axillis infundebant, quod ad intestina vsque perueniebat, vt in Samona Metaphrastes tradit. Impuberes verò ad eruendam veritatem habena vel ferula cædebantur.[e] Eodem modo in Clericos, & Doctores quæstio exercetur.[f]

Inter homines Adiutoris speculatorem fuisse existimo, qui carnificis officio fungebatur, vt ex Diuo Mattheo constat[g] Misso, ait speculatore, iussit afferri caput ipsius, & ille abiit, & decollauit eum in carcere. Diuus Chrysostomus ibi speculator, inquit, miles est carnifex deputatus ad hoc, vt occidat, & hic gradus erat in officio. Valentinianus,[h] ordinariorum, inquit, iudicum apparitores, qui vel speculatorum, vel ordinariorum attigerint gradum, nullo annorum numero laxentur, priusquam primipili pactum compleuerint. Hæc ille, dictus autem videtur speculator, quia armis speculatorum vtebatur, hi erant milites legionis I. & II. hastis vtentes. Tranquillus in Claudio. Neque conuiuia inire ausus est, nisi & speculatores cum lanceis circumstarent. & Galba. Descendentem Galbam speculator impulsa turbæ lancea propè vulnerauit, & Tacit.[i] loquens de Othone, tres & viginti speculatores consalutatum Imperatorem sellæ festinanter impositum, strictis mucronib. rapiunt. & in marmore antiquo legitur SCHOLA SPECVLATORVM LEGIONVM I. & II. ADIVTRICVM PIARVM FIDELIVM.

Hic Adiutor suum habebat scrinium, in quo decem homines apud Præfectum Prætorio Africæ militabant.[k] qui delinquentium nomina statum, exitumque notabant, & in scrinio seruabant. Alibi Adiutores pro Quæstoris ministris accipiuntur,[l] quos ille ex diuersis scriniis sumebat,[m] Horum exemplo inductũ, vt infirmis episcopis coadiutores vocati dentur.[n]

DE COMMENTARIENSI. Cap. XIII.

SEQVITVR in officio Commentariensis, qui carceribus præerat.[o] Vlpianus[p] de panniculariis, & vestibus damnatorum ad mortem loquens. Hanc, inquit, rationem non in compendium suum, debent Præsides vertere, sed nec pati Optiones, siue Commentarienses ea pecunia abuti. Id clarius explicat Valentinianus,[q] Ad Commentariensem, inquit, receptarum personarum custodia obseruatione pertineat. Iulius Firmicus[r] erunt, inquit, Cornicularij, aut Commentarienses, quibus damnatorum cura committitur. D. Athanasius in apologia ad Constantium carceres Commentaria dicit appellari. Deinde, inquit, allabitur fama, vt me ad custodias. Præfectum quæ Commentaria nominantur. deportarent. Hi vero, quos Commentariensis carceri includebat, si criminis qualitas vincula exigebat, lationibus catenis vt cruciatio deesset, vinciebantur. Nec manicis ferreis ossibus inhærentibus constringebantur.[s] Neruo etiam, id est vinculo ferreo, vt Festus interpretatur, pedes, & quandoque ceruicem impe-

diebant

[c] l. 1. C. de num.
[d] C. 2. 23. q. 5.
[e] l. 1. §. impuberes ff. de Senatcon. Syllania.
[f] c. 1. §. pen. 23. q. 5. Alb in c. in contemplatione. q. 5. de reg. iur.
[g] cap. 7.
[h] in l. 7. C. de cohortal.
[i] lib. 17.
[k] l. 1. C. de offic. P.P. Afr. in Noti.
[l] in l. compertimus, C. de prox. sacr. scrin.
[m] in l. nulli, C. de numer. li. 12.
[n] c. 1. cum seq. 7. q. 1. Col. de numera. actua. & chartu.
[o] l. carceri, C. de custo. reo
[p] in l. Diuus, §. 1. ff. de bon. damnator.
[q] in l. ad Commentarien. C. de custo. reor.
[r] lib. 3. matheseos, cap. 6.
[s] l. 1. C. de cust. reor.

diebant. Sed verius est hunc Neruum bubulum fuisse siquidem Metaphrastes auctor est Diuum Chrysanthum à militibus neruis madefactis vinctum fuisse, vt illis arescentibus, & ad ossa vsque penetrantibus angeretur. Ij vsque ad septem foramina habuisse dicuntur, & quem maxime torqueri volebant, vsque ad septimum punctum arctabant. [a] Carceri inclusis, Commentariensis, si erant inopes, duas, aut tres diurnas libellas pro alimentis dabat, ex annona, quo pauperes alebantur: [b] libella verò est argenteus nummus fermè assem æquans, & decima denarij, inquit Varro. [c] Prospicere etiam Commentariensem oportebat, ne in carceribus viri cum fœminis permiscerentur; [d] Item tricesimo quoque die numerum personarum carceri inclusarum, varietatem delictorum, clausorum ordines, ætatemque vinctorum Præfecto aut iudici suggerere tenebatur, ne rei diu in carcere macerarentur, [e] Plures vero ministros sub se habebat Stratores nuncupatos, qui carceribus mancipatos custodiebant, illisque necessaria præbebant. Vlpianus, [f] In eadem causa sunt, inquit, vt restituantur, qui à militibus, stratoribusque adseruantur.

In actis quoque D. Cypriani legitur, eum à Stratore, & equistratore ex custodijs officij curru impositum, & ad Proconsulem Africæ Galerium Maximum perductum. Hi ex domesticis Proconsulis esse non poterant, vt Vlpianus scribit. [g] Nemo, inquit, Proconsulum stratores suos habere potest, id est ex suis, seu domesticos, vt ego interpretor, & hoc, ne corrupti pecunia eris diminuendi occasionem quærant, aut aliam ob causam pecuniam extorqueant. His ad comprehendendos delinquentes vtebatur, nam & quandoque hoc fuit Commentariensis officium; Iustinianus enim [h] præcipit Præfecto Augustali, vt Commentariensem ad comprehendendos delinquentes mittat, idem Metaphrastes testatur, [i] cum cognouisset, inquit Proconsul, quæ facta erat in Ciuitate, mittit Commentariensem cum magno auxilio, & conijcit eos in custodiam, qui gerebant res publicas, & adducit Cæsaream ad P.P. Africæ.

Cum autem examinandi erant criminum rei, Commentariensis eos ad Tribunal Præfecti, vel Præsidis ducebat, vt ex actis D. claudij. Austerij, & Neonis martyrum sub Diocletiano Imperatore apparet, [k] Lysias, inquiunt Achaiæ Proconsul sedens pro tribunali dixit, adducantur examini meo Christiani, qui huius vrbis Aegeæ magistratibus traditi sunt, ab officio. Eulalius Commentariensis dixit, iuxta præceptum tuum domine, quos huius Vrbis magistratus comprehendere potuit Christianos, offert tres pueros fratres, & duas fœminas atque infantulum: ex his vnus astat in conspectu claritatis tuæ, postea sequitur: cum D. Claudius interrogatus, & tortus esset. Lysias dixit, deponite, & in carcerem ducite, & alium adhibete Eulalius Commentariensis dixit, quemadmodum præcepit potestas tua, Asterius adstat frater secundus. Et infra, perducta est à Commentariensi Domina. dixitque Eulalius Commentariensis. Adstat Domina. & paulò post. Eulalius Commentariensis ait, Theonilla adest. Acta etiam delinquentium, & eorum sponsiones scribebat, in Commentariaque referebat, & ob id Commentariensis vocabatur; Id ex epistola Austerij Amaseæ Episcopi, [l] liquet; loquens enim de D. Euphemiæ martyrio, ait, Adsunt & Comentarienses tabulas, & stylos gestantes manibus, quorum alter abducta à cera manu serio admodum Virginem aspicit, faciem ad illam inclinans, quasi iuberet, vt altius loquatur, ne auscultatione impeditus vitiosè scribat, falsavè aut dubia. Hæc ille. Hesychius Græcus iuris interpres, Commentariensis, inquit, est, qui inscriptiones seu titulos criminum recipit, & ideo Paulus. [m] Quoties, ait apud fiscum agitur, actorum potestatem petendam esse, vt his vti liceat, eaque manu Commentariensis adnotanda esse. Quod si aliter proferantur, is qui ita protulit, causa cadat. Commentarium verò liber est, in quo res summatim, & quasi per capita describuntur. Cicero in Bruto, Non est oratio, sed quasi rerum & orationis Commentarium. paulo plenius Seneca, [n] Nunquam sine Commentario dixit Seuerus Cassius, nec hoc contentus erat, in quo res nudæ ponuntur. Quintilianus vix displicet mihi quæ scripserimus in summas siue commentaria, & capita referre. Torquebat & quandoque ipse Commentariensis sontes, vt ex actis D. Gutiæ, & Sononæ martyrum apud Metaphrastem constat, [o] damnatos quoque puniri curabat, nam astans spiculatori, iubebat, vt iudicis sententiam exequeretur, vt superiora acta ostendunt. [p] Lysias, inquiunt, introgressus obduxit velum, & post exiens ex tabella recitauit sententiam dicens, Claudius, Asterius, Neon, fratres Christiani, Deos blasphemantes, & sacrificare renuentes, ante atrium cruci affigantur, & corpora eorum auibus laceranda relinquantur, & subijcit. curent hæc Claudius Commentariensis, & Archesilaus spiculator. Is verò erat, qui criminales sententias exequebatur, & condemnatos puniebat, vt aliàs diximus. Adiutorem. Commentariensis habebat, qui eius absentis officium implebat Valentinianus, [q] si Commentariensis, inquit, procul ab officio egerit, adiutorem eius pari iubemus vigilare cura. Idem scrinium habebat, in quo erant xij. homines, qui singulas ex publico annonas percipiebant. Exceptores peracto tempore officij sui, Commentarienses fiebant. [r] Hi hodie ab aula recesserunt, solus permansit minister carcerem custodiens. Acta criminalia recitat Simeon Metaphrastes. [s]

- [a] Euse. li. 5. in histor. Eccl. c. 1. & in vita S. Vetty pagani secunda chartia presbyteri, & Diaconi Mart.
- [b] l. iudices, 9. C. de episc. audien.
- [c] lib. 5. de ling. lat. de qua Cice. in 3. in Verrem. Bud. in l. 1. & 2. de assess.
- [d] l. 3. C. de custo. reor.
- [e] l. de his, S. C. de custo. reor.
- [f] in l. 10. ex quibus caus. maio.
- [g] in l. 4 §. 1. de off. procons.
- [h] Edicto. 13. cap. 12. 17. & 25.
- [i] 26. Februa. in S. Porphyrio.
- [k] Sur. 23. August. Cas. Card. Baro. in anna, 285.
- [l] in 7. Synodo. actio. 4.
- [m] in l. fraudem §. quoties, ff. de iure fisci.
- [n] lib. 3. declamatio.
- [o] 15. Nouemb. & Surium.
- [p] 23. Augu. apud Surium.
- [q] in l. ad Commentariensem. C. de custo. reor.
- [r] l. 8. C. Theod. de numer.
- [s] Primo April.

AB ACTIS. Cap. XIIII.

Cod. de numer. actuar.

PRÆCIPVVS ac necessarius in Præfecti aliorumque magistratuum officiis erat actuarius, vel ab actis dictus, [t] qui non litigantium acta in iudicio scribebat, illa enim ab exceptoribus notabantur, [u] sed diuersa contrahentium & aliorum negocia coram iudice fidem apud omnes facta chartis mãdabat. Necessarius autem fuit antiquitus horum vsus, quia etsi tabelliones rerum periti contractus scribebant, [x] nondum tamen eam auctoritatem, quam nunc habent, obtinuerant, vt testibus non interrogatis, ipsorum instrumentis crederetur, quod ex nostris legum interpretibus aliqui, vt Bal & Iason rectè senserunt, [y] id etiam a Iustiniano [z] apertè declaratur, qui testes instrumentis à forensibus conditis subscriptos vult de illorum veritate interrogari, & si mortui sint, scripturã carere fide, & alios qui haberi potuerint, examinari; ac comperta veritate, rem actis insinuari, quæ perpetuam fidem facient. Inuenti ergo sunt actuarij, vt eorum scripturis publica. i. iudicis præsentia munitis, [a] firma indubitataque fides adhiberetur, [b] vnius enim hominis scripturæ extra iudicium factæ fidem adhibere minus tutum videbatur; Constantinus [c] denũciari, inquit, apud prouinciarum rectores, vel apud eos, quibus conficiendorum actorum ius est, decernimus ne priuata testatio mortuorum, aut in diuersis terris absentium, aut eorum qui nusquam gentium sint, scripta nominibus falsam fidem rebus non gestis affigant. Hæc ille. Itaque testamenta, contractus, aliique actus, & instrumenta ab actuarijs publicè conscripta, etiam mortuo iudice vbique plenam, & indubitatã fidem faciebant: [d] Honorius [e] gesta, inquit, quæ sunt translata in publica monumẽta, habere volumus perpetuã firmitatẽ, neq. n. morte cognitoris perire debet publica fides. Hinc legimus donationes actis insertas

- [t] l. per hanc. §. quorum. C. de aduo. diuer. iud.
- [u] l. in sacris scrinus militantes, C. de prox. sacro. scrinio.
- [x] Auth. de tabel. § 1. seu Nouc. 44
- [y] in l. prætor, in princ. ff. de eden.
- [z] in §. si vero nullus, Auth. de instr. caut. & fide siue Nouell. 73.
- [a] l. 2. C. de custo. reor l. in hac C. de don. gl. in l. acta, C. de re iud.
- [b] l. vl. C. de re iud.
- [c] in l. 2. C. Theod. de denuncia.
- [d] l. testamenta 18 C. de testa. l. in hac in fin. C. de don. l. vlt. C. de re iud.
- [e] l. vlt. C. de re iud. etc.

etiam si amplæ sint, & quingentos aureos excedant non posse amplius, vt fictas & simulatas argui, cum firmum robur ex publicis gestis acceperint, [a] sic multi de iniuria sibi illata, vel dolo apud acta contestabantur [b] iudicem suspectum recusabant, [c] se falsa spe pecuniam sibi numeratam confessos quærebantur, [d] vt perpetuum, & inconcussum rei testimonium permaneret. Nautæ etiam Romam frumentum vehentes, se id incorruptum accepisse in actis Præsidum testabantur, vt perpetuum facti monumentum semper appareret. [e] Episcopus quoque qui pecuniam ad redimendos captiuos relictam exigebat, id in actis manifestabat. Leo A. [f] cum Episcopus, inquit, pecunias fuerit consecutus, statim gestis interuenientibus, earum quantitatem, & tempus, quo suscepit, apud Rectorem prouinciæ publicare debebit. similiter nomina cuiusque fori aduocatorum, quorum certus erat numerus, in actis scribebantur, [g] testamenta reuocabantur, [h] leges insinuabantur, [i] & alia plurima ad æternam memoriam conseruandam in eis fiebant, quæ passim in iure occurrunt.

Hæc acta aliquando gesta, [k] quandoque publica monumenta, [l] nonnunquam instrumenta forensia, vel simpliciter publica, [m] aut publica testificatio, [n] vel publicæ chartæ tabulæve appellantur, [o] quoniam coram magistratibus, quæ publicæ erant personæ, conficiebantur: vnde & acta publicè fieri dicebantur, [p] & ob id qui acta scribebant, personæ publicæ nuncupabantur, [q] Hinc publicare erat acta scribere. Leo A. [r] Donator, inquit, habeat facultatem donationes rerum suarum vbicunque positarum apud magistratus publicare, id est insinuare, & subdit, hæ donationes, quæ fuerint publicatæ, obtineant inconcussam, & perpetuam firmitatem: idem Nicostrato P. P. [s] scribit Episcopum pecunias pro redimendis captiuis exactas apud rectorem prouinciæ publicare, idest actis inserere teneri. In eodem sensu Arcadius [t] accipit ad Africanum P. V. testamenta, inquit, ac cætera, quæ apud officium censuale publicari solent, in eodem loco reseruentur: vnde in acta relata dicuntur publicata: Alexander A. [u] Publicari, inquit, semel testamenti fides, quamuis ipsa materia interdicit, nihilominus valet; Leo [x] quoque donationes apud magistratus publicatas inconcussam, & perpetuam firmitatem obtinere scribit, ita in actis insertas appellans. [y] Huius scripturæ solennitas vocabatur etiam insinuatio, [z] insinuare enim est in acta referre; Leo A. [a] donationes, inquit, apud magistrum census insinuentur, idest, actis inserantur, quod & sæpe alibi reperitur, [b] idem dicebatur intimari, Leo A. Constantino P P. [c] donanti, liceat donationem suam apud quemcunque voluerit magistratum intimare. Iustinianus, [d] & ipse scribit donationes pijs causis factas, licet non fuerint intimatæ, tamen valere. Idem [e] contractus, ait, donationum, quas intimari non est necesse, vires non habeant, nisi in mundum recepti, & alibi, [f] in eodem sensu accipit; Hinc intimatio vocatur ipsa insinuatio. [g] Acta græcè ὑπομνήματα vocantur, [h] & actuarius Hypomnimatarius.

Forma verò in scribendis actis hæc obseruabatur: inprimis necessaria erat scriptura, [i] in qua nomen contrahentis, vel testantis, siue aliud agentis ponendum erat, tempusque actus gesti, denique ipse actus totus, vel contractus ordine describendus. [k] Hæc omnia coram iudice agenda erant, aut saltem legenda Constantinopoli apud magistrum census, [l] in Prouinciis apud earum Præsides, vel magistratus municipales: [m] cum enim Præfecti Prætorio, aut Præsides, eorumque actuarij omnibus, quæ in prouincia gerebantur, interesse non possent, nec facilè esset longe degentibus eos adire, data est duumviris, ac ciuitatum defensoribus actorum conficiendorum potestas, [n] quorum forma tum obseruata à Venuleio traditur, [o] curent, inquit, magistratus

[a] l. donatio, in fin. lata l. in hac, in fi. C. de donat.
[b] l. iubemus, C. de defensor. ciuit. l. honores, §. 2. l. ff. de decurio. l. 4. C. de numerar.
[c] l. vlt. C. de ind.
[d] l. in contractibus, §. vltim. C. de non num. pec.
[e] l. 1. Co. de cano. frum. vrb. Rom.
[f] in l. nulli, C. de episc. & cler.
[g] l. per hãc §. quorum, C. de aduo. diuer. iud.
[h] l. sancimus, C. de testam.
[i] l. 4. in fi. C. si. reg. l. 23. C. de procur.
[k] l. 27. 31. pen. C. de don. l. pen C. de don. int. vi. & vx.
[l] l. vlt. C. de re iu. l. 31. C. de don. l. cir. sun. ff. de prob. at.
[m] l. 10. C. de fide instrum.
[n] l. 3. Cod. de bon. vacan.
[o] l. 3. C. de tab. l. 5. ff. ad l. Iul. maiest.
[p] l. 2. in fi. ff. de ser. fug. l. 1. C. de his qui per met. iud. non appel. l. scripturas, cum auth. sub seq. C. qui pot. in pign. hab.
[q] l. 32. C. de Episc. & cle. l. vlt. C. de dona. cau. mor. §. cum autem. Inst. de adopt.
[r] l. 30. in hac. C. de donat.
[s] l. 28. nulli, C. de Epis. & cler.
[t] l. 18. testamenta. C. de testam.
[u] in l. 1. C. de testam.
[x] in l. 30. in hac, C. de donat.
[y] ita etiã in l. nulli. C. de eps. & cler.
[z] l. 32. l. pen. in fin. C. de don. §. perficiuntur. inst. eod.
[a] d. l. 30. in hac.
[b] l. 32. C. de don.
[c] in d. l. 30.
[d] in l. 19. illud, C. de sacros. eccl.
[e] in l. contractus, C. de fi. instrum.
[f] in l. consulta. 23. C de test.
[g] d. l. consulta.
[h] §. si vero nullus, auth. de inst. cau. Nouel 73.
[i] c. quoniam contra, de prob. l. cumis parationes. C. de fide instr.

cuiusque loci testari volentibus, & se ipsos, & alios testes, & signatores præbere, quo facilius negocia explicentur, & probatio rerum salua sit. Hæc verba innuunt, in actis testes, & signatores tum adhiberi solitos fuisse, quod postea Zeno sustulit, [k] statuens testes actis non esse necessarios, cum publica monumenta sufficiant: ob magistratuum itaque præsentiam hæc acta quasi in forma iudicij scribi dicebantur; [l] Non tamen requiritur, vt in loco iudicij, vel pro tribunali legantur, sed quocunque in loco id fieri potest: quia hic non est actus contradictorij iudicij, qui causæ cognitionem desiderat, vt apud iurium interpretes est receptum, [m] qui nullum etiam in hoc iudicis decretum requiri existimant, [n] consuetudineque obseruari asserunt, vt actus insinuandus in scripta redigatur: tum coram iudice palam legatur, demum tota illa scriptura rursus describatur, & aliis actis annectatur; quamquam hoc vltimum nolunt esse necessarium, sed solam primam scripturam sufficere, idque dicunt longo vsu seruatum, & vulgò receptum esse: [o] Verius tamen esse videtur, authenticam & originalem vt vocant, contractuum scripturam monumentis esse describendam, [p] vbi verò nulla apparet, satis est res gestas in publica gesta retulisse, sed vt hoc clarius pateat, formulam testamenti actis inserti subiiciam, quã ex Marculphi monachi libro de formulis publicorum priuatorumque negociorum Cuiacius [q] recitat & est sequens. Anno illo, sub die illa, ciuitate illa, adstante defensore, & omni curia illius ciuitatis, TITIVS prosecutor dixit. Peto optime defensor, vosque laudabiles curiales atque municipes, vt mihi codices publicos patere iubeatis. Quædam enim in manibus habeo, quæ gestorum cupio allegatione roborari. DEFENSOR & curiales dixerunt, patent tibi codices publici, prosequere quæ optas. PROSECVTOR dixit, Caius vir illustris mihi mandauit, testamentum, vt mox est, gestis municipalibus insinuarẽ, DEFENSOR dixit. Amanuensis mandatum accipiat, & recitet. POST recitationem mandati, Defensor dixit. Mandatum quidem recitatum est, sed testamentum, quod præ manibus te habere dicis, etiam nobis præsentibus recitetur, & vt postulas, gestis publicis firmetur. POST recitationem testamenti, Defensor, & curiales dixerunt, Testamentum quod recitatum est, gestis publicis inseratur. PROSECVTOR dixit, Hoc amplius puto, optime defensor, vt mihi gesta publicè edantur. Defensor, & ordo curiæ dixerunt; Quia testamentum & mandatum ritè condita, & bonorum virorum subscriptionibus firmata cognouimus, æquum est, vt gesta cum à nobis fuerint subscripta, & ab Amanuensi edita, tibi ex more tradantur, eademque in archiuis publicis conseruentur. Hæc ille: parique modo acta in donationum insinuatione conficiebãtur. cum vero hæc gesta omnem probationem habeant, atque apud omnes fidem faciant, testificationes appellantur: [r] & ideo qui res aliter atque gestæ sunt, conscripserit, vel falsum recitando scribi fecerit, læsæ maiestatis crimen incurrit. Vlpianus [s] qui sciens, inquit, falsum conscripsit, vel recitauerit in tabulis publicis, capite primo læsæ maiestatis enumeratur. Accursius vim publicarum tabularum non percipiens, de notario illud dici putat, qui in instrumento aliquid contra Rempublicam scripserit: quod à vero alienum esse arbitror, maius enim delictum est circa acta publica, quam tabulariorum instrumenta. Cum vero scribendis actis soli sufficere actuarij non possent, adiutores habebant, [a] quibus merces pro labore soluebatur, exceptis quibusdam piis causis: [b] quibus operam gratuito præstabant: inter has erant testamenta de hereditatibus, quæ centum aureorum summam non excedebant, [c] aut alia leuiora negocia [d] Iustinianus, Me inquit, in hæreditate cuius summa centum aureorum pretium non excedit, mercedis quicquam ad sumptuum censum administrantes, aut censualis apparitio super insinuãdis elogiis audeat adsequi.

[k] l. nulli, C. de epi. & cler. l. donatio. C. de donat.
[l] l. testamenta. C. de testa. l. in hac, & l. secundum, C. de donat.
[m] d. l. nulli, C. de epis. & cler. l. donatio. d. l. in hac l. vlt. C. de adopt. §. sed etsi, instit. quibus mo. ius pat. pot. soluit.
[n] l. vlt. C. de mag. municip. l. 1. C. de offic. iurid. Alex. l. iubemus. C. de defen. ciuit.
[o] in l. curent ff. de testib.
[p] in l. in donationib. C. de donat.
[q] l. 1. §. similique modo, 2. C de latin. libert. toll.
[r] Io. And. in add. ad Spec. de donat. §. porro, sub nu. 4. in fin. Imol. in ca. cum contingat, sub nu. 93. de iureiu. Clar. in §. donatio, q. 15. vers. vlterius.
[s] Bar. in l. Modestinus, sub num. 3. ff. de donat. Cor. cons. 26 in 3. Clar. in loco supra cit.
[t] Io. And. in add. ad Spec. de donat. d. §. porro, sub nu. 4. Grid. Pap cons. 23. sub num. 12. Imol. in cap. cum contingat. nu. 19. de iureiur. Corn. cons. 36. in 3. Antonius Canas de insinuatio. in 1. part. n. 4. Clarus in d. §. donatio q. 15. ver. quero etiam.
[u] l. 3. C. de diu. rescript.
[x] in lib. 4. sent. Pauls. tit. 6.
[y] l. lata, C. de donat.
[z] in l. 2. ad l. Iul. maiest.
[a] d. l. per hanc l. pen. C. de aduo. diuer. iud.
[b] d. l. nulli, §. postremus. C. de episc. & cler.
[c] l. consulta. 23. C. de testam.
[d] in d. l. consulta. C. de testa.

Magiſtri Militum, aut Comites Duceſvè, quia iuriſdictionem in populos non habebant, actuaria carebant & ideo in eorum officijs non leguntur. Cæterum inuentis noſtris tabularijs, quorum inſtrumentis coram duobus teſtibus ſcriptis fides adhibetur, hæc acta frequentari deſierunt, & loco actuariorum illi ſucceſſerunt, quorum inſtrumenta eandem fidem obtinent, quæ olim in actis habebatur. Hi contractus quidem ſemper ſcripſerunt, qui negotiorum petiti ſtationes in foro habebant, & ſuam poſtulantibus operam præſtabant, ſed ſcripturas ab illis factas viua teſtium voce confirmari oportebat, ea ſe.n nihil probabant.[a] Actuarij P. P. Africæ ſcrinium habebant decem hominū, quibus à fiſco annonæ præſtabantur.[b]

[a] Auth. de tabellio. ſeu Nou. 44. §. 1. & 2. de inſt. caut. & fid. ſeu Nouel. 73.
[b] l. 1. C. de offic. P. P. Afr. in Not.

Alibi Actuarius accipitur pro eo, qui excipit, quæ ab alio proferuntur, vel dictatur, Tranquillus in Caio Iul. Cæſare, Orationes, inquit aliquos reliquit inter quas temerè quædam fertur pro Q. Metello, quē non immeritò Auguſtus extenuabat, magis ab actuarijs exceptam, male ſubſequentibus verba dictantis, quàm ab ipſo editam. Seneca multum, inquit, viua vox facit, non quidem quæ alienis verbis commendatur, & actuarij vice fungitur, Erant & alij actuarij, qui nomina militum in pyctatio deſcribebant, quantum cuique annonæ, quodque præmium eſſet, vt Vegetius ſcribit:[c] qui ad hunc locum non pertinent.

[c] lib. 2. cap. 19.

Cod. de numera.

DE NVMERARIIS. Cap. XV.

PROXIMI actuarijs ſunt Numerarij, qui in Præfecti officio quatuor reperiebantur, in Prouincijs bini, tabularij vocati, qui cum his eaſdem rationes tractabant. Eorū vnus bonorum, quæ ex delictis vel ſucceſſionibus, alijſque huiuſmodi cauſis ad fiſcum deferebantur, & ad Comitem rerum priuatarum ſpectabant, rationes tractabat. Alius res tributorum notabat, quæ ad largitiones pertinebāt.[e] Duas enim Princeps arcas habebat, quibus duo Illuſtres Comites erant Præfecti, ſcilicet Comes largitionum & alter rerum priuatarum Romæ antea Præfecti ærarij vocati.[f] Largitionibus aſſignata erat ex tributis & vectigalibus certa auri, argentique quantitas, & aliæ ſpecies, quæ canones Largitionum dicebantur.[g] Eas rationes in primis Numerarij apud Præſides in prouincijs tractabant. Orientis vero Præfecti numerarius ad ſe tranſmiſſas recognoſcebat, & ne quid debitæ ſummæ deeſſet, proſpiciebat, aurique ad theſauros prouinciarum delati partem ad arcam Prætorianam ſpectantem, reliquam ad Comitem Largitionum tranſmitti curabat. Alter Comes priuato Principis patrimonio. i. prædijs & domibus præerat, & aliqua etiam pauca tributa ſibi aſſignata exigebat, & quicquid ex cauſis fiſcalibus & bonis publicatis percipiebatur, & ſi qua alio modo ad fiſcum cadebant, quorum rationes alteri in prouincijs Numerarij conficiebant, ſcribebantque bonorum genera, & quantitates publicatas, quantū ex prædijs Principis exactum eſſet, quæ oīa Orientis Præf. Numerarius diligenter colligebat. Gratianus[h], In prouinciis, inquit, ſingulis duo Numerarij, qui & tabularii, collocentur; quo ad vnum fiſcalis arcæ ratiocinium, ad alterum largitionalea pertinere tituli iubeantur. Numerarij verò ſunt appellati, quia numeros ſupputabant, vt in ſecundo de libero arbitrio[i] D. Auguſtinus ſignificat, Multos, inquit, noui Numerarios, aut numeratores, aut ſi quo alio nomine vocandi erant, qui ſummas mirabiliter computant: eorum enim officium erant publicas rationes ſcribere.[k] Iſidorus verò vult[l] Numerarios dictos, quia publicum nummum ærario inferunt. Hi duo Præfecti Numerarii quemadmodum & alii prouinciarum rationes tantum & ſcripturas tractabant. Tertius Numerarius auri nuncupatus.[m] aurum ex prouinciis exactum, & ad largitionum arcam deſtinatum ſuſcipiebat.[n] vel monetam argenteam in aurum permutari curabat: item auri fodinarum rationes tractabat, à ſinguliſque aurilegulis ſeptenos ſcrupulos auri exigebat.[o] colligit hæc ſumma plus minus tertiam vnciæ auri ſiquidem. 24. ſcrupuli vnciam æquant. Legebatur verò in Aſiana, à volentib. aurum ex Pactolo flumine, & in Pontica ſub hoc Præfecto.[p] Vltimus Numerarius erat operum publicorum, inter quæ Prætoria domus publicæ,[q] portus, aquæductus mœnia,[r] thermæ recenſentur, ad quæ extruenda tertia pars redituum ciuitatum erat deſtinata,[s] ſi ea non ſufficiebat, ciues pro modo iugerum ad opus conferebant.[t] Hæc opera ædificari, aut inſtaurari Præf. Prætorio iubebat,[u] quorum impenſas & cationes hic Numerarius ſcribebat, & ita interpretatur Iuſtinianus[y] ſcriniarios operum huius PP. veluti inquit aquæductus. Legendum eſt autē Numerarius operum, vt appellat hunc ſcriniarium Anaſtaſius.[z] non operarum, vt habet Notitia in officio P. P. Illyrici, quia opera eſt diurnum operantis officium.[a] Poſſet etiam intelligi de operibus, quæ terra effoſſa fiebant, nem & id opus publicum vocabatur, ad quod delinquentes damnabantur:[b] diuerſimodeque fiebat, Quandoque enim metalla effodiebant, & id opus metalli vocabatur,[c] & ſi aliqua ſit inter eos, qui in metallū, & opus metalli damnantur differentia. Aliquando ſaxa ad coquendam calcem cædebantur, quod calcarium opus dicebatur.[d] Nonnunquam ſulphur extrahebatur, quod erat ſulphurarium opus.[e] Lapides etiam cædebantur, vel creta, aut arena fodiebatur.[f] Erat & opus ſalinarum, ſeu ſalis conficiendi, ad quod mulieres damnari conſueuerant.[g] Qui marmora in priuato alterius ſolo cædebant, & ipſi decimam fiſco ſoluebant,[h] quæ in huius numerarii rationes referebatur. Opus quoque publicum erat, cum quis fabricis inſeruire cogebatur, vt dendrophori, carbonarii, & ſimiles. Valentinianus,[i] Qui, inquit, publicorum ſeruorum fabricis, aliisvè operibus publicis deputari. Hæc ſunt opera, quorum rationes hic Numerarius ſcribere poterat.[k] In ſcrinio operum Præfecti Prætorio Africæ erant homines XX. qui ſalarium ex publico percipiebant.[l] Cum vero magnus eſſet numerariorum labor, nec poſſent tanto oneri ſufficere, poterant ex aliis ſcriniis eiuſdem officii adiutores accipere, modo ex numero XXX. primorum eos extraherent. In Aſiana ex primis L. accipiebant, alibi ex toto corpore, nec niſi quatenus vicibus, in ſingulis intermiſſo biennio, adiutores eſſe poterant, ne longior apud numerarios mora fraudis occaſionem daret.[m] Numerarii peracta militia à functionibus perſonalibus erant immunes.[n] & Comitum primi ordinis dignitate honeſtabantur, ita Præfecto Prætorio pronunciante.[o] Neque hi hodie apud noſtros magiſtratus frequentantur.

[d] d. l. 2. C. de numer. lib. 12. l. 1. C. Theod. eod.
[e] l. in prouin. eod. tit. & l. duo. C. de ſuſcept. & arcar.
[f] l. 1. C. de quaeſt.
[g] l. 1. C. de cano. largit. tit.
[h] l. in prouin. C. de numer.
[i] cap. 11.
[k] l. numerar. Cod. Theod. eod. tit. de numerar.
[l] in 9. orig.
[m] l. duos. C. de ſuſcept. & arca.
[n] l. vlt. C. de numerar.
[o] leg. per annos. C. de metallis.
[p] d. l. per annos.
[q] l. 3. C. de oper. publ.
[r] l. 6. C. eod. tit.
[s] l. 10. C. eod.
[t] d. l. 10.
[u] l. 11. C. eod. tit.
[x] toto tit. C. de oper. pub. & tit. ſeq. inſcript.
[y] Nouell. 128. ſeu auth. de collatio. §. ac cum de vrbibus. §. Ad hæc.
[z] in l. vlt. C. de numerar.
[a] in l. 1. ff. de oper. liber.
[b] l. annonam in §. ff. de extraord. crimin. & l. vlt. de effractorib. l. in ſeruorum §. 1. de pœnis.
[c] l. quidam ſunt ſirus, l. aut damnum. §. inter eos. de pœnis.
[d] d. l. aut damnū, §. in calcariam. l. Cæſar. de public. ā.
[e] d. §. in calcariā l. ſi certus, alias incipit. ſi vſufr. l. ſi quis vxori. § ſulphuraria. de furtis.
[f] d. §. inde quaeſitum eſt.
[g] l. mulier de capt. & poſtlim. reuer. d. l. aut dānum, §. in miniſterium.
[h] l. 3. C. de met.
[i] l. vlt. C. de ſer. fugit.
[k] d. l. vlt. C. eo. & memorat No. 128. agri vis ovat.
[l] l. 1. §. in ſcrinio operum, C. de offic. Præf. Præt. Afr.
[m] l. nulli, C. de numerar.
[n] l. 3, C. de appa. P. P. lib. 12.
[o] l. vlt. C. eod.

DE SVBADIVVA. Cap. XVI.

ET ſi Numerariis adiungatur Subadiuua, non tamen illorum, in rationibus pertractandis miniſter erat, ſed Adiutoris officij adiutor, & ob id Subadiuua eſt appellatus, quaſi adiutorem adiuuans: in officiis magiſtrorum militum à Notitia Primiſcrinius vocatur & à Gratiano,[p] & Theodoſio[q] in cuius ſcrinio ſubadiuuam Iuſtinianus de officio P. P. Africæ tractans, ſtatuit, ſic in officio Magiſtri officiorum adiutor de ſchola Agentium in rebus Subadiuuas duos habebat. In ſingulis quoque fabricarum ſcrinijs, quaterni Subadiuuæ reperiebantur, adiutoris Magiſtri officiorum locum obtinentes. Syneſius etiam,[s] Subadiuuam

[p] in leg. 1. C. de Sportulis.
[q] in l. 3. C. de appar. P. P.
[r] l. 1. §. in ſcrinio primiſcrinij, C. de off. P. P. Afr.
[s] Epiſt. 145.

„ adiuuam exponit pro eo, qui adiotori opitulatur „ Harpocration, inquit, quidam est, ex Heraclani satellitibus, ordinem habens, vt adiutori opituletur. Nam dictio, subadiuua, hoc interpretari creditur. Hæc ille. Sed in Notitia credo legendum, subadiuuæ, in plurali, vt habent codices manuscripti, quia cum adiutor criminosos custodiret, pluribus subadiuuis indigebat, & in Occidente in officio P.P. Italię & Galliarum, & Præfect. Vrbi legitur, subadiuuæ, & eodem modo in Ducibus tam Orientis, quam Occidentis Adiutores adiutorum vocantur à Suida in verbo ὑποβοηθοὺς, quæ dictio est corrupte scripta pro ὑποβοηθοί. Sic subcurator appellatur curatoris adiutor. [a] Post numerarios adiutoris subadiuuæ ponuntur, quia illi, vt puto, dignitate præcedebant. In officio P. P. Africæ subadiuua seu primiscrinius decem ministros habebat, quibus annonæ à fisco soluebantur. [b]

[a] in l. ex facto. ff. de nego. gest.
[b] d. l. 1. §. in scrinio primi scrinij. C. de offic. Pręf. Præt. Afri.

DE CVRA EPISTOLARVM. Cap. XVII.

ALIVS post hos erat, cui cura epistolarum demandabatur: sæpe enim ob occurrētes necessitates, epistolas Principi, vel alijs scribere præfecti cogebātur, aut causa euectionum, vbi alicui equites publicis, currendi facultatē dabāt, vel vbi quis munere officij functus cum honorarijs epistolis mittebatur quæ testimoniales vocabantur, [c] vel vbi ad annonam, tributavè publica spectantia, aut aliam ad Rempublicam pertinentia ordinabant, Cassiodorus [d] epistolas canonicas nominat ad canonem tributorum pertinentes. Qui harum curam habebant, epistolares sunt vocati: Hi introducta ad Præfectum causarum appellatione, gesta etiam priore iudice accipiebant, & sequentia acta scribebant. [e] Horum loco successere apud Venetos magistratuum cancellarij, qui quandoque etiam exceptoris officio funguntur.

[c] l. 2. C. de desert. [?] l. vlt. C. de professor. & me. lib. 12.
[d] in 12. variar.
[e] l. vlt. §. in his. C. de tēp. appel.

DE REGENDARIO. Cap. XVIII.

REGENDARIVS quoque in Præfecti officio reperiabatur, quem dubitandum non est à libellis fuisse, vt sæpe Notitia indicat, quam in officio Ducū Orientis Subscribēdariū appellat. Libellis n. supplicibus Præfecto porrectis subscribebant, Regerēdarius dicebatur, quòd ea scripta regereret, seu in codicē referret: à regerere, quod est loco subtracti aliud reponere. Iabolenus: [f] Nec, si summa terra, inquit, sublata ex meo fundo, & alia regesta esset, idcirco meū solum esse desinit: Vnde registrum vocatur codex, in quem scripta referuntur, vt registrū D. Gregorij. Regerendarius etiam à Cassiodoro [g] appellatur, fortè legendum Referendarius, quē Procopius [h] eum esse ait, qui supplicātiū preces Principi explicat, & eius responsionibus præest. Ita etiam interpretatur Iustinianus. [i] Nouella XI. de referendarijs tractans

Idem apud Magistrum militum Orientis Scriniarius vocatur. A Theodosio Libellensis, [k] ab alijs, à libellis: libellus verò inde dictus videtur, quia in pagellas, & parui libri libri formam complicabatur: Suetonius in C. Iulio Cæsare: Epistolæ, inquit, eius ad Senatum extant, quas primus videtur ad paginas, & formam materialia libelli conuertisse, cum antea Consules & Duces non nisi transuersa charta mitterent scriptas. Per libellum autem supplicem lites expediebantur, quæ de plano, i. extra tribunal causæ cognitionem non desiderabant, & vbi aduersarius non contendebat. Vlpianus: [l] vbi decretum, inquit, necessarium est per libellum id Proconsul expedire non poterit, quæcunque „ enim causæ cognitionem desiderant, per libellum non „ possunt expediri: Multa verò per libellum expediebātur, vt excusatio tutoris dati: Modestinus, [m] oportet, inquit, excusari tutorem, vel ante tribunal, vel apud acta: poterit autem & libellos dare. Hæc ille. Similis excusatio ex numero libellorum in libello facta est apud Callistratum [n] Et hæc per assessores plæraque expediebantur. Papinianus. Quoniam, inquit, [o] de plano quoque libellus dari potest: In his perpendendis studium assessorum versabatur. [p] Scrinium libellorum P.P. Africæ sex scribas habebat, quib. ex publico annonæ soluebantur. [q] His carebant præfectus Augustalis, Vicarij, Correctores, & Præsides, qui per se libellia subscribere tenebantur. Constantinus, [r] Præsides, inquit, non per assessores, sed per se subscribant libellis: & licet Præsidis vocabulo vtatur, illud latius intelligitur, & ad alios magistratus extenditur. Consulares, tamen Orientis ministros à libellis habebant, vt aliquid ex Consulum imagine haberent, & si aliud in Occidente obseruabatur, vbi his non vtebantur.

[f] in l. cum vsumfructum in fi. ff. quib. mod. vsusfruct. amitt.
[g] in 11. variar.
[h] lib. 2. de bello Persico.
[i] Nouell. 11. de referendarijs.
[k] in l. præcipimus §. vlt. C. de appellat.
[l] in l. nec quicquam. §. 1. C. de offic. procons.
[m] in l. scire etiam oportet. §. oportet. de excusat. tutor.
[n] in l. semper. §. 2. de iure immunita.
[o] in l. miles. § sexaginta. de adulter.
[p] l. 1. ff. de offic. assessor.
[q] l. 2. C. de off. P.P. Afric.
[r] in l. 2. C. de assess.

DE EXCEPTORIBVS, ET EOrum adiutoribus. Cap. XIX.

Cod. de numera. actu. chart. & exceptoribus.

ERANT, & exceptores in P.P. officio, qui acta iudiciorum coram eo in causis appellationum scribebant. Anastasius, [s] Iubemus, inquit pro editione actorum exceptoribus dimidiam [?] partem dari: Loquitur de scriniarijs Palatinis, quos vult exceptoribus, qui acta scripserunt tenues sportulas soluere. Alij pinguiores dabant, Nam pro actis, vel scribendis, aut edendis, recitandoue instrumento sæpe solidum, quandoque plus, aut minus pro hominum conditione, & vsu locorum soluebant.

[s] l. in sacris scrin. 12. §. modum [?] super sportularum C. de prox. sacr. scrin. lib. 12.

Actorum formam sæpe recitant Iureconsulti, vt Scæuola, [t] inter curatorem minoris, inquit, & creditorem acta facta sunt apud procuratorem Cæsaris infrascripta. Priscus Procurator Cæsaris dixit, facias iudicia, Nouellus curator dixit, abstineo pupillum. Priscus Procurator Cæsaris dixit, responsum habes, scis quid facere debeas. Aliaque plura huiusmodi in iure breuiter recitata reperiuntur, [u] quorum hodie immensa, & verbosa scribuntur volumina Nec integris dictionibus solū acta iudiciorum coarctabantur, sed vt celerius expedirentur, notis scribebantur. Modestinus, [x] eos, inquit, qui notis scribunt acta præsidum, Reip. causa non abesse certum est. Metaphrast. [y] Cornelius, ait, Diaconus sciens notis scribere, quibus vtuntur in iudicio, notabat omnia, quæ dicebantur, & opponebantur. Cum vero causa examinabatur, exceptores acta, quæ scripserant, Præfectis aut Præsidibus recitabant, vt ex actis cuiusdam iudicij relatis à D. Augustino [z] apparet. Constantino Maximo Augusto, ait, & Constantino iuniore nobilissimo Cæsare Consulibus, Idibus Decembris, ex tota Meciaciensi inducto, & applicito Victore Grammatico, astante etiam Nundinario Diacono, Zenophilus Consularis dixit. Quis vocaris? Respondit, Victor, & Paulo post alio loco respondit, Nundinarius, legantur acta. Zenophilus Consularis dixit, legantur, & legit N. exceptor ea, quæ Diocletiano imperante, acta fuerant, quæ longum nimis esset referre. Hæc acta exceptores conseruabant, & tunc dicebantur in memoriam redigi, vt apparet ex actis recitatis à Surio, & Cæsare Card. Barone his verbis: Proconsul parce, eiusque confessionem in memoria cum cæteris confessionibus rediges, i. seruabis. Sic P. Victor memoriam prouinciarum in Basilica Antoniniana in IX. vrbis regione fuisse scribit. Alij volunt memoriæ locum esse, vbi acta conseruabantur: Solebant & Principum edicta exceptores describere. Hi neque apud Præsides erant cohortalea, neque illorum conditioni obstricti nullasq; à fisco annonas capiebant

[t] d. l. in sacris. l. vlt. C. de Castrēsian. l. vlt. C. de priuil. schola.
[u] in l. pen. de auctor. tut.
[x] in l. 1. ff. de his quæ in testa. delen. in l. 1. C. de veteran. in l. cetat. ff. de eo, quod met. cau. in l. creditores ff. ad l. Iul. de vi priuat.
[y] in l. inter eos. § a. ex quib. caus. maior.
[z] 26. Febru. in 5. Porphyrio episcopo. contra Cresconium. lib. 5. c. 29.
[b] 15. Februar.

Gratia

Gratianus [a] exceptores, ait, omnibus prouincialibus obsequentes, qui nec cohortalem militiam sustinere videntur, nec à fisco vllam consequuntur annonam, absque metu cœptis dare operam, etiam si Decuriones sint, minime prohibemus, dummodo munera propriæ Ciuitatis agnoscant, & peracto secundū morem exceptionis officio, ad propriam sibi curiam redeundum esse non nesciant. Verum Iustiniano imperante, à Principe annonas perceperunt. [b] Dicti autem sunt exceptores quod acta excipiant. Zeno [c] gestorum, inquit, excipiendorum causa agentes in rebus duos tantum solidos dabunt. Aliquando ab actis videntur appellari [d] Exceptores vni parebant Primicerio, ita enim Cassiodorus [e] appellat, qui adiutores habebat absentis, aut aliàs impediti vices implentes, vel ipsum etiam scribendo adiuuantes Græcè, ... dicuntur, [f] vnde nomē traxisse Boethium Accursius opinatur. Metaphrastes in Menā martire, Simmachus, inquit, Boethus actorum Præfectus. Quidquid ex hoc officij filij familias acquirebant, castrense erat peculium, perinde ac si in legione prima adiutrice militassent. [g] Quod & in omnib. apparitoribus locum habere legum Interpretes opinantur. Schola exceptorum P.P. Africæ erat hominum sexaginta. Hi hodie ex tabularijs Ciuitatum, non ex magistratuum officio eliguntur.

[a] In l. exceptores C. de nume.
[b] l. 1. §. in schola exceptorum. C. de off. P. P. Afr.
[c] in l. vlt. C. de pri. agen. in reb. lib. 12.
[d] l. per hanc. C. de aduocat. de uers. iudic.
[e] in 11. variar.
[f] d. l. per hanc.
[g] l. Boethos. C. de tabular. lib. 10.
[h] l. vlt. C. de castr. pecul. milit. lib. 12.

De singularijs, Ducenarijs, Centenarijs, & Sexagenarijs. Cap. XX.

HACTENVS de scriniarijs, qui chartas tractabant, & scribebant, est dictum, nunc de cohortalibus est vidēdum qui in prætoriano officio nominantur Singularij, vel Singulares, vtroque enim modo in Notitia legitur. Hi sunt qui à Iustiniano à scriniarijs distinguuntur [i] his verbis. Hæc statuimus pro officijs, idest, tam scriniarijs amplissimæ præfecturæ, quàm cohortalibus Cassiodorus [k] illos militares excubias peregisse scribit: vnde milites, ac stipatores P. P. aliorumque magistratuum fuisse videntur, & fortè præfectos ambulantes præcedebant, erantque velut milites, & illos fuisse puto, qui Tribuni Prætoriani partis militaris à Theodosio appellantur [l] & alio nomine frumentarij vocabantur, exemplo enim frumentariorum Principis, mandata Præfecti per prouincias nunciabant, & delinquentes inquirebant, inuentosque in carcerem ducebant. Eusebius [m] enim epistolam Dionysij Alexandriæ Episcopi recitat, qua ille narrat sub Decio Imp. à Sabino Præfecto Augustali frumentarium ad se perquirendum missum. D. quoque Cyprianus [n] scribit à Proconsule Africæ frumentarios missos, qui eum Vticam perducerent. Nomen habuerunt à frumentariis militibus, frumenta procurantibus, quorum crebra in antiquis monumentis est mentio, nam quēadmodum illi frumenta perquirebant, ita isti sontes quærebant, eosque ad carcerem comitabantur, quos Mater prosecutores vocat [o] solent, inquit, Præsides prouinciarum, in quibus delictum est, scribere ad collegas suos, vbi factores agere dicuntur, vt eum prosecutoribus ad se remittantur. ita etiam Tertullianus appellat. [p] Nullus in Oriente, præter Præfectos Singularios habebat. In Occidente verò omnes prouinciarum magistratus spectabiles siue ciuiles siue militares, sed non clarissimi. Ordo Singulariorum Præfecti prætorio Africæ Schola vocabatur, qui erant homines L. à principe annonas percipientes. Horum caput erat Primicerius [q] eum gradu sequebatur secundo, post tertio, ac quarto cerius [r] qui duo Ducenarij vocabantur [s] post hos erant & centenarij, deinde sexagenarij, [t] Hi etiam tributa exegisse videntur, quod munus erat Ducenariorum & Centenariorum [u] Singulares verò fortè ab ala Equitum singulariorum appellata, sunt dicti. Tacitus [y] accessit, inquit, Ala Singularium excitata olim à Vitellio, deinde in partes Vespasiani transgressa, hæc ille.

[i] l. 1. in fin. C. de offic. P. P. Afr.
[k] lib. 11.
[l] l. pen. C. de apparitor. magistr. milit.
[m] lib. 6. cap. 33.
[n] episto. 83.
[o] in l. solent, de custod. reor.
[p] De virginibus velandis.
[q] l. 1. §. in schola singulariorū. C. de offi. P. P. Afr.
[r] Cassiodor. in vlt. variar.
[s] d. §. in schola singulariorum.
[t] l. scriniarijs. §. 1. C. de palat. sacr. larg.
[u] l. 1. C. de exactio. Tribute.
[x] d. l. 1. C. de exactio. tributo.
[y] lib. 20.

Ala secunda Valeria singularis in occidente sub Duce Retiæ primæ, & secundæ reperitur, quæ Vallatum oppidum tuebatur. Aliqui volunt hos singulis, seu singlis, i. singulis literis scripsisse, veluti R. P. de quo Gellius, quod mihi non placet, quia non video, quem vsum genus hoc scribendi efficere posset, vt hi pars officii P. P. esse debuerint. Fortè dicti sunt singulares, quod à cæteris omnibus scriniariis essent disiuncti, quemadmodum singulares in Pandectis vocantur libri, qui nullam cum præcedentibus habent coniunctionem. [z] Sic notas in epistolis C. Cæsaris Gellius [a] singularias nominat, quia dictiones ex illis confici non poterant. Sed cum non tantùm in hac schola, sed, & aliis Ducenarii, Centenariique continerentur, de his aliquid est dicendum. Præfectorum aliorumque magistratuum officia, imaginem militaris cohortis, & nomina habuere, cuius exemplo ad gradus promouebantur. Ascon. in 3. contra Verrem, accensus, inquit, nomen est ordinis & promotionis in militia, vt nunc dicitur Princeps vel Commentariensis, aut Comiculatius, hæc enim nomina de legionaria militia sumpta sunt. Hæc ille. Erant autem in quaque legione X. Cohortes, quarum prima MCV. pedites continebat, CXXXII. loricatos Equites. Aliæ DLV. pedites, Equites loricatos LXVI. Vt Vegetius [b] scribit. Hinc cohortes, magistratuum officia dicta esse arbitror, quòd ad exemplum cohortis, quæ in legione militabat, eosdemque habebat Præfectos, essent instituta. Illa à quinque ordinariis regebatur. Ita appellabantur qui in prælio primos ordines ducebant. Vegetius, [c] ordinarii, inquit, dicuntur, qui in prælio præsunt, & primos ordines ducunt, & postea primus erat, qui Centurio Primipili vocabatur, is non solum Aquilæ præerat, verum etiam quatuor centurias, hoc est, quadringentos milites gubernabat in prima acie. Hic tanquam caput totius legionis merita consequebatur, & commoda. Secundus erat primus hastatus, qui duas centurias idest ducentos homines ducebat in acie secunda; quē nunc Ducenarium vocant. Tertius erat Princeps centuriam, & semis, hoc est, centum quinquaginta homines gubernans, ad quē in legione propè omnia, quæ ordinanda sunt, pertinent. Post hunc secundus hastatus centuriam & semis, hoc est, centum quinquaginta homines gubernabat. Vltimus centum homines. Sic decem centuriæ cohortis primæ à quinque ordinariis regebantur, quibus magnæ vtilitates, & magnus honor est à veteribus constitutos, vt cæteri milites ex tota legione, omni labore & deuotione contenderent ad tanta præmia peruenire; Erant & Centuriones, qui singulas curabant centurias, qui nunc Centenarij nominantur. Erant Decani, qui decē militibus præpositi, nunc caput contubernij vocantur. Hæc Vegetius: Horum instar erant Præfectorum aut Præsidum cohortes, in quibus sua capita, alij gradus sequebantur, veluti Ducenarius mox Centenarius, & Sexagenarius. Constantinus [d] Ducenarij, inquit, & Centenarij siue Sexagenarij non prius debent aliquem ex debitoribus conuenire, quam à Tabulario Ciuitatis nominatim Breues accipiant debitorum. Ab eo, qui CC. militibus in prima cohorte præerat, ducenarius est appellatus; sic exemplo Centurionis centenarius. Hunc Scæuola [e] in officio Præfecti annonæ Centurionem vocat missus, inquit, ex officio annonæ Centurio culleos ad annonam sustulit. Sexagenarius illum imitatur, qui sexaginta milites regebat, & hi in P.P. aut Præsidis cohorte suis cohortalibus imperabant. Ducenarij, & Centenarij in omnibus officiis Palatinorum, & aliis reperiebantur, vt & ipsi milites viderentur. A Iustiniano secundo [f] tertio, & quartoceri vocantur Gratianus [g] quoque Ducenarius esse tertiocerium, & quartocerium in officio largitionum interpretatur, nec plures tribus aut quatuor erant, Centenarij quandoque sex vel octo. Sed plures [h] in officio Ducum Africæ. Ad primos verò gradus promoti ordinarij nuncupabantur, [i] sicut & in cohorte militari eueniebat. Vegetius [k]

[z] §. 2. in proœm. ff. l. 2. §. post hæc, & seq. C. de vet. iure enucl.
[a] lib. 17. cap. 9.
[b] in lib. 2. de re milita. cap. 7.
[c] eo. lib. c. 7.
[d] l. 1. C. de exactionib. tribut. lib. 10.
[e] in l. vlt. §. vlt. de pignor. actio.
[f] in l. 2. in Notitia C. de off. P.P. Africa.
[g] l. scriniarijs omnibus, C. de palat. sacr. largit.
[h] d. l. 2. in Notitia C. de off. P. P. Afr.
[i] l. ordinariorum. C. de cohortal. libro 12.
[k] cap. 8.

sic

sic decem, inquit, centuriæ cohortes primæ à quinque ordinarijs regebantur. Hi erant, Primipilus, Primus hastatus, Princeps, secundus hastatus, & qui magnus Prior dicebatur, eodem modo primates officiorum ordinarij nuncupabantur, à Valentiniano[a] ordinariorum, ait, iudicum apparitores, qui vel speculatorum, vel ordinariorum gradum attigerint, id est officij hominibus præfuerint, nullo antiquorum numero laxentur, priusquàm primipili pastuo digesta ratione compleuerint, quia non possunt ante ab officio liberari. Speculatores autem videntur dicti quasi in specula ante alios positi, vel quòd aliorum gesta, tanquam Præfecti speculentur, nisi malimus legere spiculatorum, qui ad mortem damnatos occidentes carnificis officio fungebantur[b] spiculatorque à spiculo, quod gerebat, est dictus. Id fuit hastile pedum quinque & semis, cum ferro triangulo vnciarum 9. Quod pilum veteres appellabant, vt ait Vegetius.[c]

[a] l. ordinariorum C. de cohorta. li. 12.
[b] l. diuus §. 1. ff. de bon. damnat.
[c] lib. 2. c. 15.

DE PRIMIPILO, Cap. XXI.

Eod. de Primipilo. C. de cohor. princ. corn. & Primipilaribus.

INTER cohortales Notitia Primipilum nullibi nominat, nec Iustinianus in Africæ officijs ordinandis.[d] quia apparitor non erat, sed in prouincijs præcipuam annonæ militaris curam habebat Præsidum apparitores, etiam omnibus officij gradibus completis, à cohortalium necessitate, qua adstringebantur, liberari non poterant, nisi Primipili officium peregissent, Præfectorum verò, aut maiorum iudicum apparitores hoc onus subire non compellebantur.[e] Primipilum præfecti Prætorio præceptis & publicis vtilitatibus perpetuò obnoxium esse oportebat[f] is ab armatæ legionis primipilo nomen habet, qui primæ cohorti idest milliariæ præerat, & à pilo idest hasta, quam manu gerebat, est dictus, id postea spiculum est vocatum:[g] Quemadmodum ergo pilus annonam inter milites diuidebat, ita huius erat munus, annonam ad exercitum ferre, & inter milites diuidere, Modestinus,[h] Qui Primipilum, inquit, expleuit, si cum tutelam suscepisset, vnius filij, rursus in militares necessitates assumptus erit, deponet sollicitudinem tutelæ. Sed clarius id explicat Constantinus.[i] Primipilaribus, inquit, qui ad pascendos milites ad limitem destinantur, grauia sustinentibus detrimenta credidimus esse consulendum, ita vt species à Primipilaribus præstentur, nec in nummum aureum redigantur, actis apud Rectorem prouinciæ conficiendis, per quæ designabitur: quatenus specierum modus in vsum alimoniæ militaris à Primipilaribus præbeatur, & quid ob munera Ducibus mittenda, sportulamvè, cuius habet notitiam, officium Præsidiale. Hactenus Constantius. Sportulæ autem, de quibus loquitur, erant argenti libræ quinquaginta, quas ducibus dari nomine doni Iulianus Apostata permiserat,[k] aut quaternos aureos pro singula libra[l] argenti, quæ summa colligit aureos CC. Species verò, quæ militibus exhibebantur, erant duobus diebus, buccellatus, tertio panis, alternis vinum, & acetum, vno die laridum, biduo vervecina, sal, & oleum:[m] Hæc ex horreis publicis militibus Comitatensibus in speciebus dabantur. Limitaneis in auro, nempe pro octogenis libris laridi, & olei, duodenis modijs salis, singuli aurei.[n] Hæc annona quandoque Primipilus, aliquando pastos primipili vocabatur.[o] Cum verò omnium grauissima esset hæc causa; statutum est, vt etiam dotes coniugum primipilorum pro ea in subsidium sint obnoxiæ[p] causa enim publica priuatæ præfertur. Debitores quoque primipili in diem ob hanc causam, eius deficientibus facultatibus statim soluere compellebantur.[q] Plures annonæ & capitationes Primipilo, & alia commoda tribuebantur.[r] Vnde Licinius Rufinus proponit quendam ex commodis Primipili CCC. aureos filiæ reliquisse, quæ erat portio eius, quod ex primipilaris officij administratione debebatur. Quantum verò id esset, sciri non potest. Primipilaris verò dicitur, primipili officio functus, sic Iulius Agrippa patruus maior Iuliæ Mamneæ Augustæ a Scæuola primipilaris nominabatur.[s] & alij plures.[t] Officio Præfecti prætorio: Orientis explicito, nunc ad eius insignia est veniendum: sed prius generaliter de insignibus differendum.

[d] in l. 1. C. de off. P. P. Afric.
[e] l. ordinariorum l. si cohortalis, l pen. & vlt C. de cohortal. lib. 12. l. 6. C. Theo. de diu. rs. offic.
[f] l. quicunque. C. de epis. & cler.
[g] Veg. li. 2. c. 15.
[h] in l. non solum §. qui Primipilũ. de excusa. tutor.
[i] in l. 6. C. Theo. de cohortal.
[k] l. secundum. C. Theod. eod. de cohortal.
[l] l. pro singulis. C. Theo. eod. de cohortal.
[m] l. 1. C. de erogat. milit. annon.
[n] l. 17. C. Theo eod. de cohortal.
[o] in l. 3. ordinariorum, cum seqq. C. eo. de cohorti.
[p] in l. 3. & 4. C. de primipil. l. 4. C. in quib. cau. pign. vel hypo. tacitè contrahatur.
[q] l. 1. C. de condict. ex lege.
[r] l. 1. C. de primipil.
[s] in l. pater, de adem. lega.
[t] in l. pater. §. Iulius Agrippa, de leg. 3.
[u] in l. pediculis, §. quadam, ff. de aur. & arg. leg. l. vl. §. patrimoniorum, ff. de mun. & honor.

DE INSIGNIBVS Dignitatum & Præfecti Prætorio. Orientis. Cap. XXII.

PRÆCIPVA Notitiæ intentio est, non solum distinctas dignitates recensere, sed & cuiusque insignia graphicè repræsentare, & ideo antequàm ad eorum interpretationem accedam, de his quædam generaliter sunt percurrenda. Insignia sunt propria alicuius ornamenta, quibus ab alijs distinguitur, quemadmodum definit Accursius in hoc non contemnendas:[x] Consularia, inquit, insignia sunt quibus Consul ab alijs discernitur: ideò autem inuenta sunt, vt his honestatus, cæteris spectabilior videbatur. Quare qui alijs excellit ab insignibus insignis dicitur[y] insignia Græci σύμβολα & ... dixerunt[z] Appianus in Syriaca ... Dion ... Valerianus A.[a] ornamenta. Insignia vero magistratuum in primis fuere toga prætexta idest purpura circumtexta, & eum secutibus fasces præiati, & sella curulis; Cicero in L. Pisonem: Tum Lictoribus in toga & prætexta Consulatum esse putas, quæ ornamenta in Sex. Clodio te Consule esse voluisti. Huius tu Clodiani canis insignibus Consulatum declarari putas? Id & Virgil.[b] significauit, dum dicit: Et sellam regni, trabeamque insignia nostri. De his intellexit Vlpianus[c] scribens, Luminibus orbatum à Postulando Prætor repellit, quòd insignia magistratus videre, & reuereri non possit. Et alibi[d] Proconsul, inquit, vbique Proconsulatus insignia habet, sed de his Notitia non agit: verum de illis, quæ depicta in codicillis dignitatis à Primicerio notariorum magistratibus exhibebantur. Iustinianus enim[e] loquens de Prætore Pisidiæ, ait: Vt autem cognoscant, quomodo prouincias gubernare conueniat, visum est nobis non tantum symbola præbere administrationis in codicillis, sed modum præscribere, quo prouincias administrent, scilicet in libro mandatorum; symbola administrationis in codicillis magistratus delineata insignia appellat[f] Idem[g] instituens Lycaoniæ Prætorie, Nobis, inquit, studium fuit, non tantum administrationis symbola ex codicillis, sed & mandata Principum exhiberi. Idem de Prætore Thraciæ[h] tractans symbola, ait, magistratus erunt codicilli à nobis prodeuntes more spectabilium magistratuum. Et alibi[i] vult nouum Comitem Isauriæ ciuili ac militari potestate præditum duplicis magistratus symbolis vti, vt habeat ciuilis magistratus appellationem, sumat verò, inquit, militaris potestatis signa, quæ ibi appellauerat symbola, mox vocat ..., itaque minus rectè vertit, qui pro symbolis codicillos, & probatorias interpretatur. De his etiam insignibus Iustinianus[k] intelligit loquens de Proconsule Cappadociæ, Dedimus inquit, illi symbola magistratus, & alibi.[l] Sancimus, vt iudices modicum dent pro symbolis, & chartis, subiecimus etiam descriptionem declarantem, quid dandum sit in sacro nostro laterculo causa codicillorum, vel symbolorum, vel mandatorum. ex quibus verbis apparet codicillos à symbolis distingui Idem alibi,[m] Si dentur, inquit, symbola magistratus Præfectis, liberantur a curia secus

[x] in l. 2. in princ. in versi. insignib. ff. de his qui not. infam.
[y] l. quicunque. C. de procura.
[z] Nouell. 24. & seq.
[a] in l. 4. C. de iniurijs.
[b] in 11.
[c] in l. 1. §. casum. de postulan.
[d] in l. 1. ff. de offi. procons.
[e] Nouel. 24. § vlt.
[f] Nouell. 23.
[g] in d. Nouel. 25.
[h] §. 2. Nouell. 26.
[i] in Nouel. 27. §. 1.
[k] §. vlt. duarum Nouel. seqq. & §. ancepit. sen. c. 9. Nouell. 30.
[l] in Nouell. 70. §. primo, & Nouell. 0 tana, §. primo, seu Auth. vt iudic. sine quoquo suffragio fiant.
[m] Nouell. 70.

si

si nudi præbeantur codicilli honoris tantum gratia sine administratione. Nudos appellat codicillos, qui his insignibus carent, & idem ea alijs Nouellis constat. Quæ verò in codicillis depingebantur, à Gratiano [a] codicillorum insignia appellantur, Iudices, inquit, qui se furtis, & sceleribus maculasse fuerint conuicti, ablatis codicillorum insignibus, & honore exuti, inter pessimos quosque plebeios habeantur. De his etiam Valentinianus intelligit, [b] quicunque aut Prætorianæ vel Vrbanæ præfecturæ sublime fastigium, vel magisterium militare, vel consistorianæ comitiuæ insignia meruerit dignitatis, si quod ab eo inferatur iurgium, vel referatur, procuratoris personam substituat, & alter Valentinianus, [c] qui insignia dignitatis ad hoc exercet, vt iniurijs afficiat eos, qui officia cum potestate moderantur, non declinabit nostræ indignationis aculeos. Tria verò vt plurimum hæc insignia continebant. Nam si erant maiores magistratus prouinciarum vt Præfecti, Proconsules, & Vicarij, mulierũ imagines habeant, quæ prouincias ipsis subiectas insinuabant: alij oppidorũ. præterea Codices, qui librum mandatorum repræsentabant, & vultus Principum auratæ pilæ præfixos præferebant. Alij signa rerum tenebant quas tractabant, puta magistri officiorum scuta, lanceas, gladios, & thoraces, quæ illum fabricis in quibus arma fabricabantur, præesse significabant. Magistri largitionum, & rerum priuatarum, aureos arcas & similia. Comes castrensis mensas, & abacos, vasis vinarijs, & panibus onustos. Primicerius Notariorum & Magistri scriniorum laterculum, codices, & codicillos, quos tractabant, pro insignibus gestabant. In codicibus verò mandatorum, viri illustres in hoc ab aliis differebant, quod ipsi in libri dorso vultus Principum sculptos tenebant, quibus alii carebant. Eorundem codicum terga manuscriptæ Notitiæ in illustribus argento tecta auroque laciniis cincta, aut in angulis auro ornata repræsentant; Spectabilium verò tota aurata ostendunt, exceptis Proconsulibus, Comite Orientis, & Augustali, in quibus argentata, vt Illustrium apparent. Alia, præsertim in Ducibus, sunt varia. Clarissimi plurimum auro tecta habent; Comites rei militaris, & Duces, Primicerius notariorum, Vicarius Ponticæ, & Thebaidis præses, quasdam notas his inscriptas habent, quæ infra explicabuntur.

Magistris militum, non tantum ipsorum magistratuum insignia tradebantur, sed & legionum, cohortium, & vexillationum equitum symbola, quæ ipsi in clypeis aut vexillis delicta gerebant, nec mutare, aut delere poterant. A Principe enim inuenta ex Laterculo mittebantur: Hæc Vegetius. [d] Ἀνυμα... vocat, quæ diuersis imaginibus descripta velut ænigmata mysticum sensum continent: Hæc pro tesseris Honorius vsurpat, clandestinum, inquit, ad collegas digma mittat: [e] ab his insignibus Itali militum vexilla hodie insignia appellant. Hæc verò in codicillis magistratus depicta illos esse legitimos faciunt, ac verè à Principe prodire, probant, quemadmodum hodie plumbo, aut cera impressa signa chartis auctoritatem tribuunt.

Vultus Principum magistratibus in publicum prodeuntibus præferebantur, quemadmodum sacerdotibus prouinciarum, eorum dignitatis ornamenta prælata fuisse Valetianus A [f] scribit, & illos aliis, vt à potentum iniuria se tuerentur, præmittebant. [g] Cassiodorus, [h] vultus etiam, inquit, regnantium genia-ta obsequij pompa præmittit. Codices etiam mandatorum Magistratibus prælatos fuisse credendum est, certè in adiutorijs iudicantium semper adstabant, prout in Palestinæ & Campaniæ Consulatium tribunalibus cernuntur. Martyrologium [i] hæc insignia vexilla præsidialia appellat, quæ cum D. Fabius ante Præsidem gestare noluisset, tanquam Christianus capite punitus fuit: illi fortè religio fuit vultus principum consecratos, qui adorabantur, aut alias idolorum effigies gestare.

Quando inuenta fuerint hæc insignia, non constat: nullibi enim eorum, quod sciam, in Pandectis fit mentio. primus Gratianus illorum meminit, [k] & Vegetius, [l] symbolorum, quæ in scutis depicta milites gestabant. Quare prope est, vt sub Valentiniani, & fortè Constantini tempora illa introducta fuisse existimem. Præter hæc fasces cum securibus argento celatis Præfectis præferebantur, quibus etiam Proconsules, & Prætores ipsi inferiores vtebantur: [m] Sidonius Apollinaris; [n] Confestim, inquit, priuilegiis geminæ præfecturæ, quam per quinquennium repetitis fascibus rexerat, exauctoratus. Claudianus quoque [o] Præfectos securib. vsos fuisse memorat, de quibus in prouinciarum magistratibus latius disseretur. Trabeas etiam Præfecti gerebant, Sidonius, [p] elaboratas, inquit, curules, & gestatorias trabeas, & fastos recolis purpurissatus. Ausonius in Protreptico ad Hesperium filium.

Vt præfecturam duplicem, sellamque curulem,
Vt trabeam, pictamque togam, mea præmia Consul
Indueret.

Erat autem trabea toga auro purpuraque intexta, Ausonius in Panegyrico ad Gratianum, à quo Præfectus Illyrici creatus fuerat, in eius persona ita loquitur. Vt sellam, ait, curulem cuius sedem frequenter ornabis, vt prætextam meam purpuræ tuæ luce fucatam, vt trabeam non magis auro suo, quàm munere tuo splendidam præstes. Hæc ille, Scipionem quoque eburneum pro sceptro, quemadmodum alii magistratus, Præfecti Prætorio gerebant. Nam Cõsulares, & Duces apud maiores cum sceptris curiam ingrediebantur, vt auctor est Seruius. [q] Hæc insignia Tarquinius Priscus à Tuscis sumpsit. Iornand. de regno. & tempor. successio. Tarquinius, inquit, XII. Tusciæ populos frequentib. armis subegit, Indè fasces, trabeæ, curules, annuli, faleræ, paludamenta, prætextæ: Inde que aureo curru quatuor equis triumphator, togæ pictæ, tunicæque palmatæ, omnia denique decora, & insignia, quibus Imperij dignitas eminet, sumpta sunt. Hæc Iornandes. Sed & aureo torque collum circundati, & cingulo purpureo, aureis bullis distincto Præfecti conspicui incedebant, quemadmodum in prouinciarum rectoribus dicetur. Verum hæc insignia, vt vetusta, Notitia prætermittit, sed ea tantum repræsentat, quæ in Codicillis depicta, à Laterculo prouenicbant.

Præfecti Prætorio Orientis apud Notitiam nulla apparent insignia, sed dubitandum non est ferè eadem fuisse quæ & Præfecti Illyrici, nempe librum mandatorum, inter quatuor ardentes cereos, super abaco mappa instrato erectum, vultus Principum, & sellam curulem à quatuor albis equis tractam, Ab altera parte quinque mulierum imagines, vasa aureis plena tenentes, quæ totidem Diœceses eius nomine administratas referebant, scilicet Orientem, Ægyptum, Asianam, Ponticam, & Thraciarum. Ipse in publico quadriga insigni, & aurata vehebatur, fausta præconibus acclamantibus. [r] Cætera magistratus insignia in eius auditorio conspiciebantur, & illi prodeunti præmittebantur, egrediens cum insignibus in publicum Præfectus, dicebatur procedere, sicut & Imperator, quando prælato igne cum pompa exibat, nam in actis Antonini legimr, cum ipse salutatus esset, & processit, oblatus est ei Iulianus Licinius. Hinc Licinius, Ruffinus, ad processus, inquit, [s] viri, vxor ei donare potest, idest ad parandam pompam in procedendo. Hæ magistratuum & Consulum processiones [t] etiam à Iustiniano, & Græcis προόδοι appellantur. [u] Alia verò ad præfectorum insignia pertinentia in sequente Præfecto cum Notitia ostendentur, De his enim, quæ non apparent, hoc loco diffusius disserere nolui. Nunc igitur ad Præfectum Prætorio Illyrici est veniendum.

[a] *le. iudices 12. C. de dignit. li. 12.*
[b] *in l. quicunque C. de procur.*
[c] *in l. 5. C. de offi. rector. prouin.*
[d] *lib. 2. c. 18.*
[e] *in l. 6. C. Thi. de suarijs.*
[f] *in l. 4. C. de iniur.*
[g] *l. capitalium. §. ad statuas. ff. de pœn.*
[h] *l. 6. var. in formul. Consularitatis.*
[i] *prid. Kal. Aug.*
[k] *in d l. iudices. 12. C. de decur.*
[l] *lib. 2. c. 18.*
[m] *l. antep. ff. de off. proconf.*
[n] *lib. 8. ad Vincentium.*
[o] *lib. 2.*
[p] *lib. 8. ad Syagrium, qui Præfectus fuerat.*
[q] *in 11. Aenei. Et primis sceptris aut lata.*
[r] *Auth. vt ordo Præf. Nou. 60.*
[s] *in l. 1. C. de sec. nupt. pass. & rest.*
[t] *l. 4. t. ... & Imperator de dona inter vir. & vx.*
[u] *in l. de his. 41. §. fin autem, C. de episc. & cler. & nouel. 105. §. 1. seu. Auth. de Consulib.*

NOTITIA.

VB dispositione virorum illustrium Præfectorum Prætorio per Illyricum Diœceses infrascriptæ. Macedonia, Dacia.

Prouinciæ Macedoniæ. VI.

Achaia, Macedonia, Creta.
Thessalia, Epyrus vetus, Epyrus noua, & pars Macedoniæ salutaris.

Prouinciæ Daciæ. V.

Dacia Mediterranea. Dacia Ripensis. Mœsia prima.
Dardania Præualitiana; & pars Macedoniæ salutaris.

C. de præfecto Pretorio Ori. & Illyrici.

DE PRAEFECTO PRAETORIO Illyrici, & Iustiniana prima. Cap. XXIII.

COMMENTARIVM.

ECVNDVM in Septentrionali regione Præfectum Prætorio Constantinus instituit, Illyrici dictum. Id olim erat, quicquid est à Danubio ad Italiam, vsque ad oram Istri, nunc Sclauonia vocatur. Zonaras scribit Illyrici nomen prius aliis locis attributum post in superiorem continentem supra Macedoniam, & Thracias, intra Hemum & Rhodopen transisse. Deinde situm fuit Illyricum inter dictos montes citra Hemum atque Istrum, vsque ad Pontum Euxinum; Tempore verò Claudij secundi, vt in eo Pollio scribit, Illyricum, Thracias, Mysos, Dalmatas, Pannonios, & Dacos continebat. Huic Præfecto, inquit Zosimus libro secundo, Constantinus eius institutor Macedones attribuit, Thessalos, Cretenses, Græciam, & circumiacentes insulas, Epyrum vtranque, Illyricos, Dacos, Triballos, & Pannonios, Valeriam vsque & Mysiam superiorem: Itaque Illyrici factæ sunt octodecim prouinciæ, ait Iornandes de regnor. & temp. successio. Norici duæ, Pannoniæ, duæ, Valeriæ duæ, Sauis, Dalmatia, Mœsia superior, Dardania, Daciæ duæ. Macedonia, Thessalia, Achaia, Epyrus, Præualis, Creta. Sext. verò Rufus vniuersum Illyricum in septemdecim prouincias diuidit Habet, inquit, Illyricos XVII. prouincias, Noricorum duas, Pannoniorum duas, Valeriam, Sauiam, Dalmaticam, Mœsias, Daciæ duas. In ditione verò Macedoniæ sunt septem, Macedonia, Thessalia, Achaia, & Epyri duæ, Præualis, & Creta Cæterùm diuiso inter posteriores Principes Imperio, duplex factum est Illyricum, Orientale, quod Macedoniam, & Daciam in XI. prouincias diuisas continebat, & Occidentale, quod Italiæ Præfecto attributum Dalmatiam, duas Pannonias, Noricum Ripense, Saoiam que complectebatur. Adrius mons, mediam Illyricum diuidit, quemadmodum Apeninus Italiam, qui tamen pro varietate regionum mutat nomina, vt ait Strabo.

Illyricum inter alia pro tributo vinum in vsum militum præstabat, & equos quos præstantissimos generabat, quòd significat Claudianus in secundo Panegyrico in laudem Stiliconis.

Restituit teneras, & opacum vitibus Istrum
Conserit, & patrium vectigal soluere gaudet.

Et in laudem Serenæ vxoris Stiliconis.

Illyricis sudans & equestribus alis.

Soluebant præterea Illyrij, pro singulis triginta iugeribus agri, solidum, ob vestem seu clamydem militibus debitam.[a]

Sub hoc Præfecto duæ erant diœceses, seu binæ plurium prouincialium administrationes, quibus duo præerant Vicarij, Macedoniæ alter, alter Daciæ, ille VI. prouincias regebat, Achaiam, Macedoniam, Cretam, Thessaliã, Epyrum veterem, Epyrum nouam, & partem Macedoniæ salutaris. Sub Vicario Daciæ erant: Dacia mediterranea, Dacia Ripensis, Mœsia prima, Dardania, Præualitana, & pars Macedoniæ salutaris, quæ inter ipsum, & alium Vicarium diuisa erat. Itaque hic Præfectus, prouincias XI. regebat, & si duas partes Macedoniæ salutaris inter duos Vicarios diuisas coniungamus, erunt prouinciæ XII. quæ iunctæ prouincijs Præfecti Orientis, constituent prouincias Imperij Orientalis LXI. sed ob numeri æqualitatem, eas LX. posuimus. Cæterum Achais, etsi Macedoniæ sub Illyrico attribuitur, eius tamen Proconsulem Notitia, Asiæ Proconsuli coniungit, non vt eam regionem Orienti adscribat, sed vt spectabilium & Proconsulum ordinem contineret. Certum enim est, Achaiam ad Præfectum Illyrici, & non Orientis pertinuisse, sicut nec Creta, quæ non longè ab ea distat. Nec poterat ea Europe pars ab Asia distans, & à mari Mediterraneo diuisa, Orienti applicari.

[a] *l. 3. C. de milit. veste. lib. 12. sunt. Ital. 2.*

Daciæ & Macedoniæ Vicarij, insignia, aut officia à Notitia non ponuntur, sed tantum prouinciæ recitantur, quòd tam à Barbaris essent deuastatæ, vt Illyrici Præfectus coactus esset retrocedere. Is habet anteà sedem Firmi, vel, vt ego lego, Sirmij. Verùm cum Attila Gothus ex Gepidarum gente Numidij filius, Illyricum fœdè incendisset, Peonius tum eius regionis Præfectus, Thessalonicam se recepit, quæ vrbs est Mygdoniæ partis Macedoniæ, inter Ethedoram & Dhabrium fluuios, non longè à mari, vulgò Selooiche vocatur. Ea tum caput prouinciæ facta fuit,[b] prius Halis dicta, inquit Stephanus & à Cassandro condita: Aliqui volunt à Philippo Amyntæ filio ædificatam: Græca inscriptio indicat Pennium fuisse tum Præfectum Prætorio, sed fortè legendum Ænum, qui fuit P P. Honorio & Theodosio iuniore imperantibus.[c] quo tempore hæc clades est accepta Multa itaque Thessalonicensi Ecclesiæ, tanquam omnium eius regionis Metropoli indulta fuerunt priuilegia & immunitates.[d] Prædictam Illyrici cladem D. Ambrosius deplorat.[e] Nota sunt, inquit, hæc nimis Illyrici vastitate & Thraciæ, quanti vbique venales erant toto captiui orbe, quos si reuoces, totius prouinciæ numerum explere non possint. Cùm verò Iustinianus Sclauis in Illyrico deuictis, vtranque Daciam & Pannoniam recuperasset,[f] patriam suam Metropolim totius regionis fecit, ac Iustinam primam ad alterius, quam propè extruxit, differentiam appellauit, nunc Acrenda dictam, ac mirificè exornatam auxit, forma quadrangulari, mœnibus extructis, munitissimisque turribus in angulis cingens, & eam Præfecti Illyrici sedem esse voluit, vt ait Procopius.[g] Eidem Archiepiscopum dedit primatem Episcoporum Daciæ Mediterraneæ Ripensis, Præualitanæ, Dardaniæ, Mysiæ superioris, & Pannoniæ, quarum Antistites ab ipso, illum verò à proprio prouinciarum concilio ordinari iussit, ac locum Romanæ Sedis apud illos tenere.[h] Multi verò contendunt, quænam esset patria Iustiniani, Bartholomæus Brixiensis,[i] eam esse Sclauonicam

[b] *Nouella. 11.*
[c] *l. pen. C. de commer. & mercat. Niceph. lib. eccle. hist. 12. c. 19. & alij.*
[d] *l. id ab vnaquaque, C. de annon. & tribut. lib. 10. l. sacrosancta. C. de. sacr. san. eccl.*
[e] *li. 2. de officijs.*
[f] *Nouella. 11.*
[g] *lib. 4. de ædif. Iustiniani, & d. Nouella, 11.*
[h] *§. 1. in auth. de eccles. tit. quæ est Nouella 131.*
[i] *in can. scripsit 7. q. 1. in glo. 1.*

nicam affirmat, quæ est vrbs Dalmatiæ prope Daciam, & Pannoniam secundam quæ Burgaria vocatur, & id audio ex pluribus marmoribus ibi adhuc extantibus deprehendit. Verum Agathius [a] eam Bedetinam Illyrici vrbem fuisse asserit, Nicephorus autem [b] Achrido: Patriæ quoque suæ, inquit, Achrido præcipuum honorem habens Iustinianus, Archiepiscopali dignitate eam decorauit Ecclesiamque ibi liberam, quæ ipsa sibi caput esset, cum plena potestate constituit, & primam Iustinianā vocauit, quemadmodum & in insula Cypro postea secundam Iustinianam, eandem Archiepiscopalem, parem ei cum Achrido honorem tribuens fecit, in coniugis suæ Theodoræ Augustæ inde ortæ fauorem. Porro Achido vrbs est in excelso tumulo constructa, prope lacum maximum, qui Lychnedus appellatur, Antiquitus autem Bassaritis vocatus est. Hæc ille. Locus, quem Nicephorus describit, Salonianæ conuenit, quam variis nominibus appellatam fuisse arbitror. Est enim prope Drinom circa Liburniam, & Dalmatiam. vbi postremò P. P. sedes fuit eadem Cedrenus in Basilio Romani filio, vbi hanc Bulgariæ regiam vocat. Verum ipse Iustinianus [c] dicit eam esse in Pannonia secunda seu inferiore. Sed fortè ita appellat Dalmatiam. Nicephorus verò Gergora lib. secundo scribit Iustiniani patriam fuisse Bulgariam à flumine Bulga, quod eam regionem intersecat, dictam, & prouinciæ Bulgariæ caput constitutam. Gulielmus etiam Tyri Archiepiscopus [d] testatur eam suo tempore Acredam vocatam, & tum erat annus salutis 1167. Sophoratus quoque Coropalata de officialibus palatij, in patriarchæ designatione Archiepiscopum Iustinianæ primæ, idest Achridos, & totius Bulgariæ vocat, nam Iustiniana secunda, inquit, est Cyprus, & tertia Calcedon. Achridon Regiam Bulgarorum Zonaras in Basilio porphyrogennero appellat. Verùm Procopius [e] & Ioannes Langus interpres ad finem lib. 17. Iustinianam primam in Dardania Europea ponit; apud Dardanos, inquit, Europeos, qui ad Epidamni fines accolunt, regio Taoresia dicta fuit, vbi Iustiniani, qui orbem terræ ædificijs exornauit, patria; locum cum breui muro circundedit, in quadranguli formam structura redacta, atque in angulo quoq; turri excitata τετράπυργον hoc est quatuor turres habentem effecit, & à se nominari curauit, atque hanc præclarissimam condidit, quam Iustinianeam primam vocauit, Nutritia hæc præmia altrici suæ tribuens, Ibi verò & aquæductum, vt ciuitas lymphis affatim abundaret, fieri fecit. Addidit alia insuper egregia opera, Dei templa, plurima domicilia, Principum virorum magnifica, porticus amplas, Iudicum curias pulchras, pontes, plateas, vicos, balnea, rerum venalium fora, vrbs ipsa ingens & frequens, & tractus eius totius metropolis; vt quæ Illyrici vniuersi Archiepiscopum sit sortita, cuique oppida eius gentis, reliqua omnia pro magnitudine sua debitum exhibuerint honorem, Et auxit illa Imperatori ei gloriam, quæ alumno tanto celebretur, atque ipse ambitione, & liberalitate quadam illi, qui eam ita ædificijs excoluisset, gratiam referre contendit. Erat Præterea in Dardania oppidum vetus Vlpianum nomine. Huius mœnia, quòd nulli vsui essent, demolitus ad eam, quæ nunc spectatur, Pulchritudinem perduxit. Vrbem hanc secundam Iustinianam appellauit, non longè ab hac vrbe aliam, vbi nulla antea fuerat, condidit, quam de auunculi nomine Iustinopolim vocauit.

[a] lib. 5.
[b] lib. 16. c. 37. & lib. 17. cap. 28.
[c] in d. Nouel. 11.
[d] lib. sacr. belli 20. c. 4.
[e] lib. 4. de ædif. Iustin.

Hactenus Procopius. Hæc de postrema Metropoli Illyrici, & sede eius Præfecti. Nunc reliqua Præfecti Prætorio Illyrici prosequamur.

NOTITIA.

Fficium virorū Illustrium, Præfectorum PRÆTORIO PER ILLYRICVM.

PRINCEPS.
Cornicularius.
Adiutor.
Commentariensis.
Ab actis.
Numerarij quatuor. In his auri vnus, Operarum alter.
Subadiuua. Cura epistolarum.
Regerendarius.
Exceptores.
Adiutores.
Singularij.

VTERQVE Præfectus Prætorio euectiones annuales non habet; sed ipsi præfecti emittunt.

COMMENTARIVM.

Fficium habet P.P. Illyrici, Pricipem, Cornicularium, Adiutorē, Cōmētariensem, Ab actis, Numerarios quatuor, Exceptores, Adiutores, Singularios, quorum septem finito officio sunt Comites ordinis primi ex Anastasij rescripto, [f] nempe Cornicularius, chartularius siue Adiutor, Primiscrinius, seu Subadiuua, & quatuor Numerarij, vnus scrinij Macedoniæ, alter scrinij Daciæ, tertius scrinij operarum, quartus scrinij auri. Illud verò rescriptum ad P.P. Illyrici missum explicat, quid sentiat Notitia, dum nominat Numerarios quatuor, inter quos auri vnum, operarum alterum: Alios verò duos recitet, quos Anastasius aperit esse duorum Numerarios scriniorum Macedoniæ & Daciæ: & loco operarum legit operum, & rectius, ita enim nouella 128. [g] appellat scriniarios operum Præfecti Prætorio, veluti aquæ ductus, aliorum operum publicorum: Qui verò hi essent in P. P. Orientis exposui, sicut & sequentia etiam verba Notitiæ, quæ sunt. VTERQVE P. P. EVECTIONES ANNVALES NON HABET SED IPSI PRÆFECTI EMITTVNT. quæ significant P.P. quotannis non impetrare à Principe facultatem currendi, vt ipsorum Vicarij, qui duodenas annuas euectiones habent, [h] & Præsides qui binas, sed ipsi currunt, & alijs currendi facultatem concedunt. Legendum est enim Præfecti non Præfectus Prætorio, vt antea in impresso habebatur. in manuscripto codice Vrsini, post enumeratos officiales legitur Præfectus Prætorio Illyrici ipse emittit. Eius insignia sequuntur.

[f] in l. vlt. C. de Numer. actua. & chartular. li. 12.
[g] seu auth. de collatoribus. §. ciuitatum, & §. ad hoc iubemus.
[h] l. 2. C. Theo. de curs. public.

NOTITIA.

INSIGNIA VIRORVM
ILLVSTRIVM PRAEFECTORVM
PRÆTORIO PER ILLYRICVM.

MACE

COMMENTARIVM.

HVIVS Præfecti præcipuum insignæ fuit eburnea sella curulis & deaurata atque in Hemycyclum incurua, quæ quadrirogo curru imposita à quatuor equis albis trahebatur: pedes Auriga rubentes ocreas albé indutus, coccineoque pallio supra prasinum sagum, in sinistrũ humerum reiectũ, flagello equos agebat. Quemadmodum in mea Notitia impressa spectatur, in manuscriptis auriga deest. sed in his ab anteriori parte summi currus, latum lorum in dextrum equi latus descendit, & fasciæ pectus cingenti coniungitur. Aliæ purpureæ tæniæ dorsa, ac pectora, collaque equorũ cõplectuntur. In impresso pro fasciis aureæ phaleræ cernũtur, hæ sunt ouales orbiculi, & auro distructa lora. A pectore aureus nodus densis filis demissis pendet. Propriũ autem hoc insigne Præfectorum fuit, vt curru aurato veherentur. Aliis n. magistratib. intra vrbem quidem carrucis vti cõcedebatur, sed argẽtatis. [a] vt Pisidiæ Prætori, qui curru argento cælato vehebatur, [b]

Præfecti vultus etiam Imperatorũ auratos præmittebant, sub quib. mulieris cornu copiæ sinistra gerentis imago sculpta erat. Ea est Imperij felicitas, quę hac forma describebatur, Cassiodorus, [c] vultus etiam, inquit regnantium geniata obsequij põpa præmittit, vt non solũ summi Iudicis sed & dominorũ reuerẽtia cumulatus oroceris. Hęc ide spectatur etiã abacus, alba mappa aureo limbo circumdata instratus, qui librum erectũ sustinet, cuius in medio Augusti imago cernitur cum binis vtrinq, ardentib. cereis auratis candelabris insitis. Is est mandatorum liber, quem princeps magistratibus, dare consueuerat. Ea ab Augusto inuẽta fuisse Dion [d] scribit, quæ intermissa Iustinianus [e] renouauit: & sex capitibus explicata Græcè & Latinè scribi, ac laterculo inseri iussit. inde descriptus Præfectis tradebatur, vt ab ipsis instrueretur, quid sibi in administrando officio agendum esset, [f] Iustinianus, [g] vt autẽ sciant, inquit magistratus, quomodo oporteat eos prouincias gerere, visum est nobis non solũ illis tradere symbola, i. insignia magistrat. in codicillis, vt vocant, sed etiã pręscribere, quomodo magistratũ administrare deberent. Hæc antiquiores legũ latores mandata principis appellabant, vt ipsi ad hæc respicientes rectè suum administrarẽt magistratũ, & vndiq. nostris subditis prosint. Igitur hæc sacra mandata iussimus in sacro nostro Laterculo reponi, vt vna cum codicillis, Præsidibus exhiberentur. Idẽ in aliis Nouellis, [h] repetit. Pars mãdatorum ab Vlpiano, [i] & aliis recitatur. sed ferme vniuersa in Nouellis à Iustiniano explicantur [k] Pierius, [l] hanc arã ex ęre non abacum fuisse credidit quo liber hic sustinetur. Pro cereis quatuor lanpades suo ære idem Iustinianus Vicariis præfectorum & alijs exhibebat, [m] quæ pro eius insignibus recensentur, & in auditorio tempore, quo causas audiebant, ad augendã Principis & magistratuum maiestatem accendebantur. Notitia. n. in Consulari Palestinæ & Campaniæ prope eorum tribunal Codicem mandatorum alto tapeto subnixum, sed sine cereis,

[a] l. vlt. C. de honorator. vehic. l. 1. C. de quæstor.
[b] Nouel. 24.
[c] in 6 var. de formula consularis.
[d] lib. 53.
[e] in Nouel. 17. seu auth. de mãdat. princ.
[f] de auth. de mãdat. princ. §. penult. & l. vlt. C. eo.
[g] Non. 24. §. 1. & Nouel. 26. §. 26.
[h] Non. 25. §. vlt. & Non. 20. §. 2. & 27. §. 1.
[i] in l. solent, in fi. de off. procons.
[k] in Nouel. 24. seu auth. de mãdat. princ. & d. l. vlt C. eod.
[l] lib. 46. de igne Augustali.
[m] vt in edicto 8. Iust. de Vicar. Pontica Non. 41. Iulian. non. 38.

 reis,

reis: quibus minores magistratus carebant, repræsentat. Simile est, quod iussit Iustinianus, vt ante sedem iudicialem sacrosancta deponerentur euangelia, & ibi ab initio litis in omnibus cognitionibus vsque ad terminum & defensionem sententiæ permanerent.[a]

[a] l. rem non nouam in fi. princ. C. de iudic.

Duarum prætereà mulierum effigies P.P. Illyrici habebat, quæ vasa aureis plena in manibus, & in capite coronam seu titulum prominentibus pinnis gerebant: earũ capitibus inscriptum est, alteri MACEDONIA, alteri DACIA illa nudis pedibus. hæc cum calceis more veterum, ligulis pedibus allegatis incedit vtraque tunicam, illa albam, hæc purpureã aureo limbo circumtextam, & infra crura demissam, coccineo breuique superiniecto palliolo gestat. Visitur codex vtramque rubentibus calcei altè indutam, cum talaribus tunicis longisque palliis repræsentat. Sed quia omnium præcipuum insigne præcipuum vultus fuerũt proprium his caput dicandum esse censuimus.

De imaginibus Principum. *Cap. XXIIII.*

C. de statuis & imaginibus.

AVRATI quoque Principum vultus auratæ pilæ impositi, quemadmodum prouinciatum magistratibus, ita & P.P. pro insignibus proferebantur: Hi in foro vel alio loco publico, ac priuatis ædibus alias locabantur, quod ab Augusto initium. habuit; Hunc enim honorem antea in vsu positum in principio sui principatus Tiberius sibi fieri vetuit: Tranquillus,[b] prohibuit, inquit, etiam statuas, atque imagines nisi permittente se poni, permisitque ea sola conditione, ne intra simulachra Deorum, sed intra ornamentum ædium ponerentur. Iosephus[c] scribit Pilatum, cum in Iudæam venisset circa annum nati Domini XXVII. nocte intempesta opertas Hierosolimam intulisse imagines Cæsaris, quæ res post triduum ingentem inter Iudæos excitauit tumultum: etsi Philo de legatione ad Caium illos aureos clypeos nulla imagine insignes fuisse tradidit. Principum imagines postea per totum imperij circumferri solemne fuit, cum quis Augustus creabatur Zosimus,[d] Maxentius, inquit, se iam constabilitum putans habere imperium, mittebat in Africam & Carthaginem, qui eius imaginem circumferrent: & lib. 4 Theodosius dat in mandatis Cynegio, vt imaginẽ Maximi conspiciendã Alexandrinis exhiberet, publiceque reponeret, & populo indicaret consortem Imperij hunc factum. Idem scribit Cõstantini imagines Romæ pro more exhibitas: Herodianus 8. Aquiliensium, ait Duces proponunt Maximi & Balbini, ac Gordiani Cæs. imagines coronis & lauro redimitas, quibus ipsi acclamantes etiam hortabãtur exercitum, vt agnoscerent, salutarentque, & lætis excipe-rent vocibus quos S.P.Q.R. Imperatores elegisset. Idem 7. ciuitates pleræque imagines Gordiani statuasque posuere: Similiter Capitolinus Maximi statuas atque imagines depositas fuisse scribit: Deinde milites, inquit, recepti sunt ab oppidanis, ita vt ante imagines Maximi, Balbini, & Gordiani adorarent.

[b] cap. 26.

[c] lib. 2. de bello Iudaic. cap. 8.

[d] lib. 2.

Blondus[e] quoque auctor est, cum Imperator creatus esset Focas in Oriente, eius & vxoris Leontiæ imagines in oratorio S. Cæsarei inter alios Augustos Romæ locatas fuisse, quod signum erat ipsum pro Principe recipi. Imagines Principum à Gratiano A. sacri vultus appellantur,[f] si sacros, inquit vultus inhiantibus populis inferimus, hoc sine immodico prætio nunciari, excipique sancimus. Quælibet legio eiusdem cum aquila pro insigni habebat, & signo militari præfixas venerabatur. Herodianus[g] loquens de Maximino de signis militaribus, inquit, illius imagines detraxerunt, & in primo loquens de Didio Iuliano creato Imperatore signis, ait sublatis, impositisque illis imaginib. deducere hominem tendunt. Modestus de vocabulis rei militaris, Totius, inquit, legionis insigne sunt imagines Imperatorum, quas tanquam diuina & præsentia signa singuli venerantur. Vegetius in[h] secunda acie, inquit, post aquilam & imagines cohors sexta consistit, & subiicit, imaginarij, vel imaginiferi sunt qui imagines Imperatoris portant. Tranquillus in Tiberio, largitus est, ait, quædam munera Syriacis legionibus quod solæ nullam Seiani imaginem inter signa coluissent; Seianus enim pro Imperatore haberi voluerat. Idem in Caligula[i] Artabanus, ait, aquilas & signa Romana Cæsarumque imagines adorauit.[k] diuerso, qui à Principe deficiebant primum eius imagines deiiciebant, & comminuebant. Tacitus.[k] primani, inquit, quintanique turbidi adeo, vt quidam saxa in Galbæ imagines iecerint. & paulò post. Quarta & duodeuicesima legiones ijdem hybernis tendentes ipso Pal. Ian. diæ dirumpunt imagines Galbæ. Herodianus,[l] statuæ, inquit, atque imagines Maximini, cæterique honores statim conuulsi: vt verò honestius colerentur, velut idola Dijs dicata conceptis verbis consecrabantur, nec eas amplius cuique vendere licebat, qui læsæ maiestatis crimen incurrere nolebat, cũ aliàs à statuariis publicè venire possent, Martianus.[m] Non videtur, inquit, contra maiestatem fieri, ob imagines Cæsaris, nondum consecratas, venditas.

[e] libr. 9. d. ca. 2.

[f] in l. 1. C. publ. lætitia.

[g] in 8.

[h] lib. 1. c. 6.

[i] cap. 14.

[k] lib. 17.

[l] in 7.

[m] in l. 5. ad leg. Iuliam maiest.

Illas autẽ imagines his similes fuisse credendũ est, quæ à Notitia repræsentãtur, & magistratibus præmittebantur, non secus ac hodie Archipræsules & Patriarchæ crucem auream vel argenteam præferunt. Solebant & priuati has imagines secum ferre, aut ad eas confugere vt se ab alicuius potentis vi tuerentur, quod in alicuius inuidiam, vel ad aliquem sugillandum fieri prohibetur. Callistratus[n] Ad statuas, inquit, confugere, vel imagines Principũ in iniuriam alterius prohibitum est; eumque qui imaginem Cæsaris in inuidia alterius prætulisset, in vincula publica coniici. Nec de alijs imaginibus quam hic à Notitia repræsentatis intelligit, de quibus multa imperatorum extant rescripta.[o] Ex ære inaurato, vt Notitia ostendit & quandoque auro & argento conflari solebant. D. Ambrosius,[p] sola, inquit, ære sua Principum capita, & ducti vultus de ære adorantur. Lampridius in Diadumeno, fecitque Bassiani simulachra ex auro & argento. Hæc ille. Quandoq; etiam ex cera fingebantur. Nazarius in Panegirico Constantini loquens de eius imaginibus, à Maxentio tyranno deiectis. Aboleri, inqt, hic vultus nõ potest, vniuersorum pectorib. infixus est, nec cõmendatione ceræ, aut pigmentorũ focis renitet. Prædictę effigies ꝓpria fisci pecunia, non prouincialium fundebãtur.[q] Dieb. verò festis, & Præside præsente erigebãtur. ita tamen, vt adorationis fastus abesset, quam Theodosius A. ad Actiũ P.P. prohibuit: Quando, inquit, nostræ statuæ, vel imagines eriguntur, siue dieb (vt adsolet) festis, siue cõibus. adsit iudex, sine adorationis ambitioso fastidio. Lego fastu. Hoc autẽ statuitur, quia Iulianus Apostata eas adorari iussit, vt ait Cedrenus, & ethnici adorabãt. In Notitia ostẽdũtur duorũ Principũ aurati vultus se respicientes vsq; ad Lũbos formati, quos P.P. alijq; ciuiles

[n] in l. capitalium §. ad statuas ff. de poenis.

[o] toto titu. C. de statuis & imaginibus.

[p] lib. 6. cap. 9. in examero.

[q] l. pen. C. de statuis & imaginib.

[r] in l. 2. C. eo ti.

ciuiles prouinciarũ magistratus præferebãt, nõ militares, vt Magistri militum, Comites. Duces & Palatini iudices, qui pro illis capiti Principum dorso libri insculpta tantum habebant, columella imagines Principum sustinebat, in imo erat tripus vt solo posset consistere. Sed & porticibus aut alijs ædificijs publicis atque adeo priuatis eædem imagines affigi consueuerant Arcadius A.[a] ad Æmylianum P.P. si quando inquit, vsus exegerit, vel porticus, vel quaslibet ædes ætatis senio, seu fortuitis concussas casibus reparari, licet, etiam inconsulta clementia nostra cum reuerentia sui imaginem deponere vel nostram, vel retro Principum, reportatamque post refecta ædificia, loco proprio denuo collocare Has imagines transeuntes venerabantur, honoremque exhibebant. D. Gregorius Nazianzenus in prima in Iulianum oratione. Parum, ait Imperatores sibi habent adorari, nisi idem quoque in imaginibus, picturisque præstetur quo cumulatior & perfectior, ipsis sit veneratio.

[a] in l. si quando C. de oper. publ.

Plinius minor ad Traianum scribens, cum imagini tuæ, inquit, quam propter hoc iusseram cum simulacris numinum afferri, thure ac vino supplicarent, & infra. Omnes & imaginem tuam Deorum simulacra venerati sunt. Vndè honorem ijs exhibitum fuisse constat. Hodie loco imaginum arma Principum sunt. Paleogis Imperantibus, magistratus, imaginem Principis in tunica ante pectus, & à tergo auro depictam gestabant, aliquando stantis, quandoque throno aut Equo insidentis Ac tum capitijs, auro, gemmisque ornatis, ac varié pro dignitatũ diuersitate vti cœperunt, ac sceptrum ligneum nodis aureis, & quandoque nigris, coccineisve exornatum gerere, vt Suphotatus Curopalata in officiis palatinis recitat.

Nobiles priuati & ipsi quandoque suas, aut aliorum imagines publicè ponebant. Pomponius[b] cum quis aut, iussit in municipio imagines poni, si non honoris municipij gratia id fecisset sed sua, actio eo nomine nulli competit. certe maiorum imagines muris ædium affixas nobiles habebant. Constantinus ad populum,[c] ne verò domum inquit vendere liceat in qua pater deficit, minor creuit, in qua maiorũ imagines aut non videre fixas, aut reuulsas videre satis lugubre est. Marcellus[d] hæredem meum volo in patria faciat porticum publicam, in qua poni volo imagines argenteas: item marmoreas, Plinius,[e] placuit lugere filium, luget vt nemo Placuit statuas eius & imagines quàm plurimas facere: Hoc omnibus officiis agit, illum coloribus, illum cera, illum ære, illum argento, auro, ebore, marmore effingit. Viris illustribus, & bene de Republica meritis in publico imagines poni solebant & domi priuatim conseruari, Plinius,[f] apud maiores, inquit, hæ erant, quæ spectarentur, non signa externorum artificum, nec ærea aut marmorea, expressi cera vultus singulis disponebantur armarijs, vt essent imagines, quæ comitarentur gentilicia funera, semperque defuncto aliquo aderat totus familiæ eius, qui vnquam fuerat, populus. Aliæ in foribus, & circa limina animorum ingentium imagines erant, affixis hostium spolijs quæ nec emptori refringere liceret, quæ etiam dominis mutatis domus ornamenta erant. Has in publico viuentibus Caligula poni prohibuit. Tranquillus,[g] vetuit posthac, inquit viuentium cuique vsquam statuam, aut imaginem nisi se consulto & auctore poni.

[b] in l. 7. Quintus de annu. legat.
[c] in l. Lex qua tutores. §. ne autem & §. ne vero, C. de admin. tutor.
[d] in l. Seia. §. vlt. de aur. & arg. leg.
[e] epist. 7 lib. 4.
[f] lib. 35 ca. 2.
[g] §. 34. in Caligula.

Alia prætereà P.P. habebat ornamenta, quibus & Proconsules, & Præsides vtebantur, excepta purpura, quam non induebant, vt in Proæresio Eunapius scribit. Annonas, vt alij magistratus ex publico: Sed longe pinguiores, qualem in Claudio Trebellius Pollio olim fuisse scribit, videlicet frumentum, vinum, oleum, laridum, acetum, oleta, hordeum fœnum ligna, paleas, ceram, aurum, argentũ factũ, vestes, mulos, Equos, & alia, quæ ibi referuntur. Sed pecunia postea pro his dari iussa. Iustinianus P. P. Africæ centum libras auri præstitit.[h] Nunc ad alium illustrem, i. Præfectum vrbi secundũ Notitiæ, & Codicis Iustiniani ordinem, qui eum P.P. subnectunt, est veniendum.

[h] in l. 1. C. de offic. P.P. Africæ.

De Præfecto Vrbis Constantinopolitanæ. XXV.

CONTANTINOPOLIS antea Byzantium dicta quod Pescennio Nigro[i] fauisset, à Seuero Imp. planè diruta, ac theatro, thermisque, ac omni cultu atque honore detracto, in vici formam redacta fuerat, & Perinthijs adiudicata. Postea vero Imperij sede eo translata, in antiquũ splendorẽ restituta, & noua Roma à Constantino est appellata,[k] omnibusque Romę veteris priuilegijs est potita[l] Id constituit secunda Synodus Constantinopolitana,[m] imperante Theodosio magno & Chalcedonensis[n] confirmauit, quod & Suidas, Eustachiusque memorant In omnibus igitur Romam æmulata, quemadmodum illa, & ipsa in regiones XIIII. est diuisa.[o] Aureum quoque milliarium pro vrbis vmbilico habuit Capitolium, pontem sublicium, obeliscum, theatra, Circum maximum, horrea, amphitheatra, pistrina, thermas, columnas intus peruias, duas Basilicas, porticus, & multa alia, quæ Romæ insignia repetebantur. Itaque & vrbi Præfectum exemplo Romæ obtinuit, qui ciuiles, & criminales causas in vrbe, & extra, intra aliquot stadia etiam Senatorum iudicaret,[p] ex prouincijs etiam ad eum prouocabatur, quemadmodum à Præsidibus, & Proconsulibus ad Præfectum vrbis Romę appellari ex Mœcenatis sententia Augustus induxit, vt auctor est Dion,[q] & Cassiodorus; Vopiscus in Floriano, omnis prouocatio, inquit, Præfecti vrbis erit: quæ tamen à Proconsulibus & ordinariis iudicibus emerserit: Idem paulò post Præfecturæ vrbanæ appellatio vniuersa decreta est: & rursus, Redierunt ad Præfectum vrbis appellationes omnium potestatum & dignitatum. Verum pluribus Præfectis prætorio inuentis, ad ipsos prouinciarum causæ sunt deuolutæ.[r] eas tantum, quæ Romæ à Prætoribus cognitæ fuerant, vbi Præfectus retinuit,[s] At Constantinopoli, quo maiorem eius Præfecto auctoritatem adderet, Constantius statuit, vt à duobus Ponticæ Diœceseos rectoribus, id est, Bithyniæ & Paphlagoniæ, & totidem Asianæ, i. Lydiæ, & Phrygiæ salutaris, & duobus Proconsulibus Asiæ, Hellesponti, & Insularum, & à tribus Thraciarum Diœceseos, Europe Rhodope, & Hæmimonti, quæ sunt nouem prouinciæ, ad ipsum appellaretur.[t] Exemplo etiam Præfecti Romæ idem paucos milites in vrbis stationibus ad sedandos tumultus disponebat.[u] Ad eundem disciplina & editio spectaculorum pertinebat, & ideo multæ sæpè arcæ theatrali Præf. vrbi applicabantur.[x] ad ipsum & cura carnis, vt iusto pretio vẽderetur, & fori animaliũ spectabat,[y] Imo totius annonæ prouidentia ipsi, & Præfecto annonæ erat commissa.[z] Liberalium quoque studiorum disciplinam Constantinopoli exerceri curabat, vbi tres Rhetores, decem vtriusque linguę Grammatici, quinque sophistæ, vnus philosophus, & duo legum interpretes quemadmodum Romæ à Præfecto conducti docebant.[a] Procurabat etiam; vt mille centum tabernæ ecclesiæ magnæ à Constantino & Anastasio donatæ sarcirentur.[b]

[i] Herodianus in 1.
[k] l. 5. C. de operibus publ. l. generaliter. in fi. C. de episc. & cler.
[l] l. 6. C. de sacrosan. eccle. l. 2. C. de priuileg. vrb. Constant.
[m] can. 3.
[n] can. 28.
[o] §. antep. nouel. 43.
[p] l. 1. in prin. ff. de off. Praef. vrb. l. 4. C. Th. de iurisd.
[q] lib. 52.
[r] l. à Proconsulibus. l. addictos. l. præcipimus. C. de appellatio.
[s] l. si apud, C. de appellatio.
[t] l. eum appellat. C. de appellat, l. 23 C. Th. eo. l. vl. C. de his qui per metu. iud. non. appella.
[u] l. 1. §. vlt. ff. de off. præfe. vrb. & Dion.
[x] l. nouel. 69. in fine.
[y] d. l. 1. §. cum carnis,
[z] d. l. 1.
[a] l. 1. C. de stud. lib. vrb. Romæ. & Constant.
[b] nouel 59. §. 1.

Primus Honoratus ex Præfecto Galliarum Constantinopoli Præfectus est, Anno salutis 362. & penultimo Constantij Imperij, vt D. Hieronymus in chronicis, Cassiodorus, Socrates, & Sozom. tradunt. Is consularis Byzantij est appellatus, quod nomen aliquot annis, vsque ad Valentiniani, & Valentis Imperium permansit.[c] scribit. n. Gregorius Presbyter D. Gregorium Nazianzenum, dum ecclesiæ Constantinopolitanæ præesset per calumniam accusatum, ad Consularem vrbis perductum, absolutumque fuisse. Itaque constat eum magistratum tum Consularẽ vocatum, quare inscriptio Rescripti Valentiniani[d] ad Honoratum rectè habet Consularẽ Bysantij, vt olim legebatur, non Byzatij, vt postea est mutatum, quæ vrbs Byzazenæ prouinciæ erat caput, cuius vniuersæ Consularis, nõ vnius Byzatij vrbis fuisset appellandus.

[c] l. 1. C. de offic. comit. rer. priua.
[d] in d. l. 1.

Vterque Præfectus vrbi P. P. dignitate æqualis

censebatur, [a] & illustris erat, [b] In senatu tamen supra illos sedebat. & in vrbe omnibus antecellebat: deposito vero officio ex Præfectus prior magistratu functus præcedebat. Præerat senatui, in quo etiam primus sententiam dicebat iuta a principe conditaibidem lega curabat. (L. 1. C. de bon. matet.) Sedebat autem Constantinopoli Senatus plerunque eo in loco, qui septimus vocabatur. Niceph. enim [f] scribit Pulcheriam Theodosio fratre defuncto, conuocatis ad Septimum Senatoribus Martianum Imperatorem creasse. Vnde plura in septimi consistorio iura recitata dicuntur. [g] Sed vitio librariorum, sæpe scriptum est septies, pro septimi. In eo verò Præfectus vrbi Præfecto Prætorio erat inferior, quod ab [h] eo non a prætorianis sententiis appellabatur. [i] Insignia eadem quæ Romæ Præfectus habebat, nempe vultus Principum, librum mandatorum inter quatuor ardentes cereos abaco impositum, quadriiugum currum auratum, quo per vrbem vehebatur, præconibus eum imperij patrem acclamantibus. [k] Cassiodor. [l] de præf. vrbi loquens Carpento, inquit, veheris per nobilem plebem, publica te vota comitantur, fauores grauissimi, consona tecum voce præcedunt: Hæc ille. Non tantum enim præcones, sed & plebs eum Faustis manibus excipiebat. Alij quoque maiores magistratus, vt Magister militum, Magister officiorum, & alij Illustres curru intra vrbem vehebantur. Gratianus, [m] Omnes, inquit, honorati, siue ciuilium seu militarium vehiculis dignitatis suæ, & carrucis intra vrbem sacratissimi nominis semper vtantur. Appellat autem vehicula dignitatis, quia ob dignitatem ita in publicum prodibant, qui mos hodie ab aula recessit, Cetera huius magistratus insignia, in Præfecto Romæ explicabuntur. Alexander A. [n] P.V. vrbi amicum vocat. Alij Imperatores hac Appellatione ad eum scribebant TVA MAGNITVDO. SINCERITAS, [o] ILLVSTRIS AVCTORITAS TVA [p] SVBLIMITAS, [q] & similia quibus erga Præfectorum prætorio vtebantur: Eius etiam sedes AMPLISSIMA vocabatur, quemadmodum & Prætotiana, & ipse GLORIOSISSIMVS, [r] est dictus. Eius fori aduocatorum numerus octuaginta fuisse videtur, ita enim Iustinus definiuit ad Theodorū P.V scribens [s] quem alij P. P. fuisse volunt quorum, XV. eminebant, & Primates vocabantur, istorum primus fisci aduocatus cum salario publico fiebat, & hi omnes ijsdem priuilegijs, quibus Fisci patroni gaudebant. [t] Clarissimique vocabantur.

Nulla huius Præfecti extant insignia, cum tamen vsque ad tempora Notitiæ, & Iustiniani & vltra hic magistratus continuauerit, Theodosius n. minor, & Valentinianus circa annū salut. cccccxvij. Theophilo P.V. Constantinop. scribit, [x] & Iustinianus sæpe eundem Præfectum nominat, [y] forte existimauerunt ea, quæ in Occidente in Præfecto Romæ repræsentantur, pro hoc sufficere. Aut aliquod folium decst. Eiusdem officium omittitur. Idem tamen fuisse arbitror, quod erat Præfecti vrb. Romæ, nempe habuisse Principem, Comicularium, Adiutorem, Commentariensem, & alijs Adiutor primiceri titulo honestabatur, & priuilegium habebat, vt captarum personarum delinquentium curam susciperet, bienuioque tantum in officio permanebat. Theodosius. [z] Primicerius, inquit, adiutor tuæ sedis officij curam, insuper personarum suscipiat. De aliis non potest intelligi, quam de custodiæ traditis, & erat adiutor totius officij & Commentariensis, deliquentesque capiebat. Vult autem Theodosius, vt non tantum sontes capiat Adiutor, sed & eorum curam habeat, ex consuetudine Constantinopolis, cum aliàs hæc cura esset Commentariensis. Præter officium alios sub se hic Præfectus habebat, qui in Præfecto vrbi Romæ à Notitia recensiti commodius explicabuntur, Duos tamen Præfectos, videlicet annonæ, & vigilum, non otiosè hic repetemus quorum vsus ab Occidentalibus diuersus reperiebatur. Vicarium vrbis Constantinopolis, qui Romæ erat, Notitia nullum nominat.

[a] l. 1. C. de P.P. siue vrb. lib. 2.
[b] l. vl. C. de appariteri. præf. vrb.
[c] l. 1. & 2. C. de P.P. siue vrb.
[d] l. 3. C. de offic. præf. vrb.
[e] d. l. 1. & 2.
[f] lib. 14. cap. 58.
[g] vt l. pen. C. de sacrosan. eccl. l. 9. C. de iure delib. l. sancimus, C. de donat. l. 30. C. de fideicom.
[h] l. 1. C. de sent. Præf. Præt. l. 17. præfecti. ff. de minor. l. 1. ff. de offi. Præf. vrb.
[i] l. Aemilius 58. ff. de minor. l. vn. C. de his qui per met. iud. non appel.
[k] l. 1. C. de quæstorib. nouel. 70.
[l] in formula præfecturæ urbanæ.
[m] l. 1. C. de honora. vehic.
[n] in l. 1. C. si mancip.
[o] l. ad similitudinem C. de aduo. diuer. iudicio.
[p] l. 2. C. de offic. præf. vrb.
[q] l. 3. C. de spect. & scenic. & lenonib.
[r] l. 2. C. de stud. liber. vrb. Romæ.
[s] l. 1. C. de rapto. virgin.
[t] in l. antepe. C. de aduoc. diuer. iud. l. 13. C. de nō num. pecu.
[u] d. l. ad similitudinem.
[x] in l. 1. C. de professo. qui in vrbe Const.
[y] in l. 1. C. de rapto. virg.
[z] in l. vl. C. de offic. præf. vrb.

Quòd verò Valentinianus, & Valens ad Volusianum. V.C Vicarium scripsisse legimus, [a] inspectum est: ijs enim Imperantibus Præf. vrb. non Vicarius fuit. [b] Aut certè de vrbis Romæ Vicario, est intelligendum, vbi illud rescriptum est conditum, [c] quod cum Taracinenses & Tuscos calcem in vrbem vehere iubeat ad Constantinopol. in longe ab eis populis distantem non potest referri.

De Præfecto annonæ. Cap. XXVI.

PRÆCIPVA cura P.V. erat annonæ, qui cum pluribus negocijs occupatus huic commode intentus esse non posset, proprius eius rei gratia creatus, est magistratus, Præfectus annonæ vocatus. Is inter alia, quæ in Præfecto Romæ dicetur, panes inter pauperes diuidebat. Constantinus enim, diuersis hominum generib. est elargitus. Primo illis qui domos Constantinopoli habuissent, [f] & hi panes Palatini dicebantur. [g] Suidas vero, [h] quemcunque panem ex Principis palatio exeuntem, Palatinum vocatum fuisse autumat. De his interpretandum est Theodosij rescriptum [i] ad Proculum P.V Annonas, inquit, publicas non tam titulis dignitatum, quam singulorum meritis attributas Constantini liberalitate clauit, ideoque nihil ex his scolarum nomine vendicetur, sed pro cuiusque merito concessa teneantur: Merita autem eorum intelligit, qui edificassent, & ob id ciuicæ annonæ appellantur, [k] vel publicæ Hæc enim vocabula confunduntur. [l] Alios panes Constantinus assignauit militibus, qui & ipsi vrbem ædificiis exornassent. [m] Hi tum pane cocto exhibitis domibus assignabantur. [n] & panes ædificiorum dicebantur, [o] Alios præterea panes quo anno Consul fuit Constantinus, singulis diebus inter plebem diuisit, quibus etiam vinum, carnem, & oleum addidit, vt ait Suidas, [p] & id per multos annos obseruatum fuit Octuaginta millia panum, cum quotidie pauperib. elargitum Metaphrastes [q] scribit: Socrates octuaginta millia modiorum frumenti. [r] Sordidus erat hic panis, duas vncias, & simis pendens. Valentinianus verò buccellas mundas sex vnciarum dedit. [s] His alios addidit Theodosius Magnus, [t] & alios Martianus, [u] Tribunalibus autem varijs in locis ciuitatis erectis illos per gradus ascendentes pauperes accipiebant. Cum enim vnus locus ad diuidendos inter tantam plebem panes, non sufficeret, centum & decem septem per xiiii. Constantinopolis regiones, marmoreis gradus sunt constructi, vt in antiqua Constantinopolis descriptione ante Notitiam legitur vnde hic panis gradilis appellabatur quem aliunde quam à gradibus cuique assignatus populis accipere non poterat. [x] Valentinianus: ne quid, inquit, super gradili pane fraudis oriatur, iussimus omne illud, quod populo penditur, palam in gradibus, non clam à pistorib. ministrari. Erant igitur sui cuiqui tribui gradus destinati, quos mutare non licebat nec alter ad alterius gradū transire poterat, idque officiales Præfecti annonæ prohibebant: Idem Valentin. [y] Panis, ait gradilis in alium gradum translatio inhibetur, & cognoscat officium Præfecti annonæ, seuerissima sibi imminere supplicia, si vlterius translationem per gradus permiserit cōmutari. Ciuiles etiam hi panes vocantur, [z] quia ciuibus dabantur, ad palatinorum differentiā. & aliorum, qui quibusdā scholarum hominibus præstabātur. [a] Hę populares & annonæ, & ciuicæ sunt dictæ: [b] Eādem olim Romæ liberalitatē, sed nō tanta largitate Traian [c] exercuerat, quinq. millib enim puerorū, & puellarū inopū alimenta decreuerat. [d] Eorū numerū Aurelianus auxit vt ait Vopiscus Quare in pluribus numismatis Traiani, & Hadriani hi gradus visuntur per quos populus ascendit panem accepturus In summo est scriba & alius cū tessera q panes diuidit: Hi olim neq; alienari, neq; in alium transferri poterant. [e] Sed illis à multis alienatis, Theodosius eos contractus

constit

[a] l. 3. C. Theo de calcis coctorio.
[b] l. 28. C. de decurionib.
[c] l. 2. C. Theo. de incest. nup.
[d] d. l. 3. C. Th. de calcis cocto. C. de offi. Præfecti annonæ Græca constitutio.
[e] l. 8. & 9. C. Th. de anno. ciuil.
[f] l. 12. & 13. C. Theo. eod.
[g] l. 7. C. Theo. d. tit.
[h] in verb. παλάτινοι.
[i] in l. 1. C. de annon. ciuil. lib. 12.
[k] l. 1. & seq. C. T. de anno. ciuil.
[l] in l. 1. C. eo. tit. & l. 10. C. eo.
[m] l. 2. C. T. eo. ti.
[n] l. 1. C. de cano. frum. vrb. Constant. lib. 11. in l. 5. C. T. d. tit.
[o] de anno. ciuil.
[p] in d. verb. παλάτινοι.
[q] 6. Nouemb. in Paulo Patriarcha Constantinopolitano.
[r] lib. 2. c. 3.
[s] l. 5. C. The. d. tit.
[t] l. pen. C. Theo. eo.
[u] l. vlt. C. eo. tit.
[x] l. 3. & 4. C. Th. eo. ti.
[y] l. 2. C. Theo. eo. ti.
[z] d. l. §. vlt. prætereà. C. de iu. do. l. vlt. §. & nemo, C. de quadrien. præscrip.
[a] l. 2. C. de annon. ciuil.
[b] d. l. 2.
[c] Plin. in panegyrico.
[d] Dion. & Capitolinum Pertinace.
[e] l. 6. & 7. C. Th. eod. tit.

a in l. vlt. C. de armor. collat. lib.
b d. l. 2. §. preterea C. de off. vig.

confirmauit, & distrahi permisit. [a] Quare postea alienari, & in dotem dari potuerunt. [b] Nunc alios sub hoc Præfecto magistratus prosequemur, qui etsi sub Romæ Præfecto erunt explicandi, diuersam tamen Constantinopoli formam habebant, & ideo hic de ipsis necessario est dicendum.

c ff. & C. de officio Præfecti vigilum.

DE PRAEFECTO VIGILVM. Cap. XXVII.

QVEMADMODVM sub Romæ Præfecto erat Præfectus vigilum, septem cohortibus imperans, quæ incendia in vrbe orta arcerent, ita & sub Constantinopoli Præfecto, alter vigilum, quingentis sexaginta tribus collegiatis nuncupatis imperabat. Erant hi ex diuersis artificum corporibus delecti, per xiiij. vrbis regiones, ad arcenda incendia dispositi, in quibus plures, vel pauciores locabantur, prout ampliæ, angustæve regiones erant, vt docet antiqua vrbis Constantinopolitanæ descriptio, quæ collegiatos in quaque vrbis regione 25. 30. aut 90. pro cuiusque latitudine recenset. In vltima regione errore librarij desunt 30. qui aliarum regionum collegiatis aggregati, numerum 563. contribuunt, quem ab Honorio, & Theodosio in Rescripto ad Aetium. [e] P. V. recensentur. De his in prima Constantinopolis regionis, ita legitur.

e l. pen. C. de commerc. & mercat.

Prima regio continet collegiatos XXV. qui e diuersis corporibus ordinari incendiorum solent casibus subuenire. Secunda regio continebat collegiatos XXXV Aliæ plures vel pauciores alios. His ergo imperabat Præfectus vigilum. quorum opera arcebantur incendia. & in defuncti locum præsentibus corporatis, alium subrogabat, nec his alij addi, nec ipsi mutari poterant Honorius, & Theodosius, [d] Censemus, inquiunt, omni ambitione, omni licentia, quingentorum sexaginta trium collegiatorum numerus maneat, nullique his addendi, mutandi, vel in defuncti locum substituendi pateat copia, ita, vt iudicio tuæ sedis, sub ipsorum præsentia corporatorum in eorum locum, quos humani subtraxerint casus, ex eodem, quo illi fuerant corpore, subrogentur, nulli alij corporatorum præter dictum numerum per patrocinia immunitate concessa. Ad Aetium P. P. est illud Rescriptum, sed legendum est P. V. vt habent emendati Codices, nam ipse functus est hoc magistratu Constantinopoli. [e] Deligebantur vero hi collegiati, ex XXXV. corporibus artificum, qui à Constantino in rescripto ad Maximum [f] recensentur, eosque ab aliis muneribus personalibus præterquam ab arcendo incendio immunes facit. [g] Corporati autem artifices sunt, architecti, [h] medici, pictores, statuarij, marmorarij, lectarij, seu arcarij, id est, qui lectos siue fulcra lectorum, & arcas fabricant, clauicarij, qui claues, quadrigarij, qui currus, vel quadratarij, quos græco vocabulo [Greek] appellant, vermiculatum opus facientes, structores, id est ædificatores, sculptores ligni, musarij, deauratores, albini, quos Græci [Greek] appellant, id est parietum dealbatores, argentarij, barbaricarij, qui ex filis auro elaboratis hominum, brutorumve imagines effingunt, ait Donatus, [i] diarretarij, margaritas perforantes, vel calices torno polientes, aut cælantes, [k] ærarij, fusores, signarij, fabri, bracarij, aquæ libratores, figuli, qui græcè [Greek] aurifices, vitriarij, plumbarij, specularij, pelliones, fullones, carpentarij, i. sculptores, dealbatores, cusores, linarij, qui linum curant, tignarij bracchearij, græce, [Greek]. His omnibus P. V. imperabat. ex eorumque corporibus 563. ad arcenda Constantinopoli incendia eligebat. Symmachus P. V. [l] Valentinianum A. rogat, ne noua equorum collatione ad vsum exercitus, plebem Romanam oneret. Hi sunt, inquit, qui fabriles manus Augustis operibus accommodant, per alios fortuita arcentur incendia: quibus verbis motus Imperator indictum onus remisit. [m] Sed quod ad Præfectum Vigilum pertinet, is magistratus vilioribus dari cæptus. conspirantibus etiam cum eo furibus, paulatim despectus est. Quare Iustinianus eius loco Prætorem plebis creauit, cui etiam in eos qui nocte mœchando, vel furando, vel alio modo deliquissent, gladii ius dedit. [n] Imperabat hic Præfectus, & Vicomagistris, quos ab Augusto inuentos Tranquillus [o] scribit, spatium vrbis, inquit, in regiones, vicosque diuisit, instituitque, vt illas annui magistratus sortito tuerentur, hos magistri è plebe cuiusque viciniæ electi. Hi Constantinopoli numero LXX. instituti per noctē quinti xiiii. vrbis regiones custodiebant, quemadmodum in descriptione vrbis Cōstātinopolitanæ legitur.

e l. vlt. C. Th. de calcis coctorib.
f in l. 1. C. de excus. artif.
g l. 1. C. de priuil. corp. & l. 1. C. de colleg. lib. 11.
h l. 1. C. de excus. artif.
i in 12. Aeneid.
k l. si seruus. §. si calorem, ff. ad leg. Aquil.
l lib. 10. epist.
m l. 1. C. Th. de priu. corporat.
n in Nouel. 13.
o in Aug. c. 30.

DE DECANIS SEV LECTICARIIS. Cap. XXVIII.

DEcanorum etiam. seu Lecticariorum, qui lectis [p] impositos mortuos efferebant, curam Præfectus vrbi habebat. Hi à ferendis lectis nomen traxerunt. Alio nomine Decani sunt dicti, forte quod in decades essent diuisi. A Constātino Pio Principe sunt inuenti, vt gratuitā exportandis defunctis operam præstarent, eamque ob causā maiori Ecclesiæ Constantinopolis 950. ergasteria donauit, alia 15. Anastasius cum quibusdam aliis reditib' addidit, quæ numerum MC. ergasteriorum efficiebant [q] ex quorū pensionibus sumptus funerū fiebant. [r] Itaque Iustinianus mandauit Præfecto vrbi, vt præfata ergasteria ab aliquibus vsurpata Ecclesiæ memoratæ restitueret, octingentaque eius defensoribus, trecenta Oeconomis assignaret, qui ex eorum reditibus aureos CCCC. singulis mensibus religiosis darent, videlicet Decanis 182. ascetriis, id est, Monialibus VIII. quæ psallentes lectum sequebantur, aureos XCI. Acolythis lumina præferentibus aureos XCI. canonicis mulieribus, quæ seruiebant Xenodochio, & ipsæ quoque psallebant, aureos 36. ascendit annua hæc summa ad quatuor millia, & octingentos aureos; Qui vero volebat plures lectos, & speciosiores, pluraque ascetria pecuniam in Nouella Iustiniani definitam soluebat: Ascetrium autem vult constare ex octo monialibus, & tribus acolythis.

p Nouel. 59. c. 4.
q Nouel. 59. §. 1. Leonis Nou. 12.

Lecticarii verò seu decani à defensore Ecclesiæ ex 800. ergasteriorum pensione alebantur. Horū numerus enim in immensum excreuisset, statutū est à Theodosio iuniore [s] ne 950. excederent, postea ad M C. excreuerunt: & Iustinianus [t] 800. pauciores non esse statuit. Hi ferebant cadauer, sepulchrum extruebant, & in aliis huiusmodi laborabant, vnde [Greek] id est laborantes vocantur. [v] à Præfecto vrbi creabantur. Nullum tamen ipsis certum locum Constantinopoli destinatum fuisse inuenio, sed vt facile inueniri possent, credendum eos in certo loco congregatos mansisse, quemadmodum Romæ: vbi in vnis castris degebant in xiiii. vrbis regione, quæ castra lecticariorum appellabantur, sed illorum numerus non apparet.

s l. 4. C. de sacros. san. ecc.
t Nou. l. 43. in prin. l. Nou. 59.
v in d. Nou. 59. cap. 2.

DE CVRATORIBVS OPERVM Constantinopolis. Cap. XXIX.

QVemadmodum Romæ, ita & Constantinopoli credendum est curatorem operum fuisse, quæ ante Notitiam in Constantinopolis descriptione in xiiii. regiones diuisæ incerto auctore recitantur, vt Fora IIII. Theatra II. Circus I. Thermæ VIII. Basilicę II. Horrea V. Lusoria II. Cisternæ IIII. nymphæa IIII. Porticus LII. Pistrina publica xx. Gradus CXVII. de quib. suprà Columna purpurea I. Aliæ muris petraæ II. Colossus I & plura alia quę proprio opusculo me interpretaturū spero. eorumq; omniū solicitudo apud hunc curatorem fuit. Alios quoq; magistrat', qui nume. xv. Pręfecto vrbi Romæ parebant, sub hoc Constantinop. Præfecto fuisse credēdū est, vt magistrū census, q ibi

censebatur, [a] & illustris erat, [b] In senatu tamen supra illos sedebat. & in vrbe omnibus antecellebat. deposito vero officio ex Præfectus prior magistratu functus præcedebat. Præerat senatui, in quo etiam primus sententiam dicebat: iura a principe condita ibidem legi curabat (l. 1. C. de bon. mater.) Sedebat autem Constantinopoli Senatus plerunque eo in loco, qui septimus vocabatur. Niceph. enim scribit Pulcheriam Theodosio fratre defuncto, conuocatis ad Septimum Senatoribus Martianum Imperatorem creasse. Vnde plura in septimi consistorio iura recitata dicuntur. [g] Sed vitio librariorum, sæpe scriptum est septies, pro septimi. In eo verò Præfectus vrbi Præfecto Prætorio erat inferior, quod ab [h] eo non à prætuitante semeorsus appellabatur. [i] Insignia eadem quæ Romæ Præfectus habebat, nempe vultus Principum, librum mandatorum inter quatuor ardentes cereos aureo impositum, quadriiugum currum auratum, quo per vrbem vehebatur, præconibus eum imperij patrem acclamantibus. [k] Cassiodor. [l] de præf. vrbi loquens Carpento, inquit, vehetis per nobilem plebem, publica te vota comitantur, fauores gratissimi, consona tecum voce præcedunt: Hæc ille. Non tantum enim præcones, sed & plebs eum Faustis manibus excipiebat. Alij quoque maiores magistratus, vt Magistri militum, Magister officiorum, & alij Illustres curru intra vrbem vehebantur. Gratianus, [m] Omnes, inquit, honorati, siue ciuilium seu militarium vehiculis dignitatis suæ, & carrucis intra vrbem sacratissimi nominis semper vtantur. Appellat autem vehicula dignitatis, quia ob dignitatem ita in publicum prodibant, qui mos hodie ab aula recessit. Cetera huius magistratus insignia, in Præfecto Romæ explicabuntur. Alexander A. [n] P.V. vrbi amicum vocat. Alij Imperatores hac Appellatione ad eum scribebant TVA MAGNITVDO, SINCERITAS. ILLVSTRIS AVCTORITAS TVA [q] SVBLIMITAS, [r] & similia quibus erga Præfectorum prætorio vtebantur: Eius etiam sedes AMPLISSIMA vocabatur, quemadmodum & Prætoriana, & ipse GLORIOSISSIMVS, [s] est dictus. Eius fori aduocatorum numerus octuaginta fuisse videtur, ita enim Iulianus d finiuit ad Theodorū P V scribens [t] quem alij P. P. fuisse volunt quorum. XV. eminebant, & Primates vocabantur, istorum primus fisci aduocatus cum salario publico fiebat, & hi omnes ijsdem priuilegijs, quibus Fisci patroni gaudebant. [u] Clarissimique vocabantur.

Nulla huius Præfecti extant insignia, cum tamen vsque ad tempora Notitiæ, & Iustiniani & vltra hic magistratus continuauerit, Theodosius. n. minor, & Valentinianus circa annū salut. cccccxxvij. Theophilo P.V. Constantinop. scribit, [x] & Iustinianus sæpe eundem Præfectum nominat, [y] forte existimauerunt ea, quæ in Occidente in Præfecto Romæ repræsentantur, pro hoc sufficere. Aut aliquod folium deest. Eiusdem officium omittitur. Idem tamen fuisse arbitror, quod erat Præfecti vrb. Romæ, nempe habuisse Principem, Cornicularium, Adiutorem, Commentariensem, & alios. Adiutor primicerij titulo honestabatur, & priuilegium habebat, vt captarum personarum delinquentium curam susciperet, bienniοque tantum in officio permanebat. Theodosius. [z] Primicerius, inquit, adiutor tuæ sedis officij curam, insuper personarum suscipiat. De alijs non potest intelligi, quam de custodiæ traditis, & erat adiutor totius officij & Commentariensis, delinquentesque capiebat. Vult autem Theodosius, vt non tantum fontes capiat Adiutor, sed & eorum curam habeat, ex consuetudine Constantinopolis, cum aliàs hæc cura esset Commentariensis. Præter officium alios sub se hic Præfectus habebat, qui in Præfecto vrbi Romæ à Notitia recensiti commodius explicabuntur, Duos tamen Præfectos, videlicet annonæ, & vigilum, non otiosè hic repetemus quorum vsus ab Occidentalibus diuersus repetiebatur. Vicarium vrbis Constantinopolis, qui Romæ erat, Notitia nullum nominat.

[a] l. 1. C. de P. P. siue vrb. lib. 12.
[b] l. vl. C. de appa ritoribus. præf. vrb.
[c] l. 1. & 2. C. de P. P. siue vrb.
[d] l. 3. C. de offic. præf. vrb.
[e] d. l. 1. & 2.
[f] lib. 14. cap. 58.
[g] vt l. pen. C. de sacrosan. eccl. l. 19. C. de iure deli. l. sancimus, C. de donat. l. 30. C. de fideicom.
[h] l. 1. C. de sent. Præf. Præt. l. 17. præfecti. ff. de minor. l. 1. ff. de offi. Præf. Prat.
[i] l. Aemilius 58. ff. de minor. l. vn. C. de his qui per metum iud. non appel.
[k] l. 2. C. de quæ storib. nouel. 70.
[l] in formula præfecturæ vrbanæ.
[m] l. 1. C. de honora. vehic.
[n] in l. 1. C. si man cip.
[o] l. ad similitudinem C. de aduo. diuer. iudicio.
[p] l. 2. C. de offic. præf. vrb.
[q] l. 3. C. de spect. & scenic. & lenonib.
[r] l. 2. C. de stud. liber. vrb. Romæ.
[s] l. 1. C. de rapto. virgin.
[t] in l. antepe. C. de aduoc. diuer. iud. l. 13. C. de nō num. pecu.
[u] d. l. ad similitudinem.
[x] in l. 1. C. de professo. qui in vrbe Const.
[y] in l. 1. C. de rapto. virg.
[z] in l. vl. C de offic. præf. vrb.

Quòd verò Valentinianus, & Valens ad Volusianum. V.C Vicarium scripsisse leguntur, [a] suspectum est: ijs enim Imperantibus Præf. vrb. non Vicarius fuit. [b] Aut certè de vrbis Romæ Vicario, est intelligendum, vbi illud rescriptum est conditum, [c] quod cum Saracinenses & Tuscos calcem in vrbem vehere iubeat ad Constantinopolim longè ab eis populis distantem non potest referri.

De Præfecto annonæ. Cap. XXVI.

PRÆCIPVA cura P.V. erat annonæ, qui cum pluribus negocijs occupatus, huic commode intentus esse non posset, proprius eius rei gratia creatur, est magistratus, Præfectus annonæ vocatus. Is inter alia, quæ in Præfecto Romæ dicetur, panes inter pauperes diuidebat. Constantinus enim, diuersis hominum generib. est largitus. Primo illis qui domos Constantinopoli habuissent, [f] & hi panes Palatini dicebantur. [g] Suidas vero, [h] quemcunque panem ex Principis palatio exeuntem, Palatinum vocatum fuisse autumat. De his interpretandum est Theodosij rescriptum [i] ad Proculum P.V. Annonas, inquit, publicas non tam titulis dignitatum, quam singulorum meritis attributas Constantini liberalitate claruit, ideoque nihil ex his scolarum nomine vendicetur, sed pro cuiusque merito concessa seruentur: Merita autem eorum intelligit, qui edificassent, & ob id ciuicæ annonæ appellantur, [k] vel publicæ. Hæc enim vocabula confunduntur. [l] Alios panes Constantinus assignauit militibus, qui & ipsi vrbem ædificijs exornassent. [m] Hi in pane cocto exhibitis domibus assignabantur. [n] & panes ædificiorum dicebantur, [o] Alios præterea panes quo anno Consul fuit Constantinus, singulis diebus inter plebem diuisit, quibus etiam vinum, carnem, & oleum addidit, vt ait Suidas. [p] & id per multos annos obseruatum fuit Octuaginta millia panum, eum quotidie pauperib. elargitum Metaphrastes [q] scribit. Socrates octuaginta millia modiorum frumenti. [r] Sordidus erat hic panis, duas vncias, & semis pendens. Valentinianus verò buccellas mundas sex vnciarum dedit. [s] His alios addidit Theodosius Magnus, [t] & alios Martianus, Tribunalibus autem varijs in locis ciuitatis erectis illos per gradus ascendentes pauperes accipiebant. Cum enim vnus locus ad diuidendos inter tantam plebem panes, non sufficeret, centum & decem septem per xiiii. Constantinopolis regiones, marmoreі gradus sunt constructi, vt in antiqua Constantinopolis descriptione ante Notitiam legitur vnde hic panis gradilis appellabatur quem aliunde quàm à gradibus cuique assignatus populus accipere non poterat. [x] Valentinianus: ne quid, inquit, super gradili pane fraudis oriatur, iussimus omne illud, quod populo penditur, palam in gradibus, non clam à pistorib. ministrari. Erant igitur sui cuiqui tribui gradus destinati, quos mutare non licebat nec alter ad alterius gradū transire poterat, idque officiales Præfecti annonæ prohibebant: Idem Valent. Panis, ait gradilis in alium gradum translatio inhibeatur, & cognoscat officium Præfecti annonæ seuerissima sibi imminere supplicia, si vlterius translationem per gradus permisisent cōmutari. Curiles etiam hi panes vocantur, [z] quia ciuibus dabantur, ad palatinorum differentiā & aliorum, qui quibusdā scholarum hominibus præstabantur. [a] Hę populares & annonæ, & ciuicæ sunt dictæ: [b] Eādem olim Romæ liberalitatē, sed non tanta largitate Traian[c] exercuerat, [c] quinq; millib enim puerorū, & puellarū ιoopū alimenta decreuerat. [d] Forū numerū Aurelianus auxit, vt ait Vopiscus Quare in pluribus numismatis Traiani, & Hadriani hi gradus visuntur per quos populus ascendit panem accepturus In summo est scriba & alius cū tessera q panes diuidit: Hi olim neq; alienari, neq; in alium transferri poterant. [e] Sed illis à multis alienaris, Theodosius eos contractus

confir

[a] l. 3. C. Theo. de calcis coctorib.
[b] l. 28. C. de decurionib.
[c] l. 2. C. Theo. de incest. nup.
[d] d. l. 3. C. Th. de calcis cocto. C. de offi. Præfecti annonæ Græca constitutio.
[e] l. 8. & 9. C. Th. de anno. ciuil.
[f] l. 12. & 13. C. Theo. eod.
[g] l. 7. C. Theo. d. tit.
[h] in verb. παλάτιον.
[i] in l. 2. C. de annon. ciuil. lib. 12.
[k] l. 1. & seq. C. T. de anno. ciuil.
[l] in l. 1 C. eo. tit. & l. 10. C. eo.
[m] l. 2. C. T. eo. ti.
[n] l. 1. C. de cano. frum. vrb. Constant. lib. 11. in l. 5 C. T. d. tit.
[o] de anno. ciuil.
[p] in d. verb. παλάτιον.
[q] 6. Nouemb. in Paulo Patriarcha Constantinopolitano.
[r] lib. 2. c. 3.
[s] l. 5. C. The. d. tit.
[t] l. pen. C. Th. eo.
[u] l. vlt. C. eo. tit.
[x] l. 3. & 4. C. Th. eo. ti.
[y] l. 2. C. Theo. eo. ti.
[z] d. l. §. vlt. præterea. C. de in. do. l. vlt. §. & nemo, C. de quadrien. prescrip.
[a] l. 2. C. de annon. ciuil.
[b] d. l. 2.
[c] Plin. in panegyrico.
[d] Dion. & Capitolinum Pertinace.
[e] l. 6. & 7. C. Th. eod. tit.

con[?]tmauit, & distrahi permisit. [a] Quare postea alienari, & in dotem dari potuerunt. [b] Nunc alios sub hoc Præfecto magistratus prosequemur, qui etsi sub Romæ Præfecto erunt explicandi, diuersam tamen Constantinopoli formam habebant, & ideo hic de ipsis necessario est dicendum.

[a] in l. vlt. C. de in[?] com[?]. euulib.
[b] d. l. 2. [?] C. de [?]

ff. & C. de officio Præfecti vigilum.

DE PRAEFECTO VIGILVM. Cap. XXVII.

VEMADMODVM sub Romæ Præfecto erat Præfectus vigilum, septem cohortibus imperans, quæ incendia in vrbe orta arcerent, ita & sub Constantinopoli Præfecto, alter vigilum, quingentis sexaginta tribus collegiatis nuncupatis imperabat. Erant hi ex diuersis artificum corporibus delecti, per xiiij. vrbis regiones, ad arcenda incendia dispositi, in quibus plures, vel pauciores locabantur, prout ampliæ, angustæve regiones erant, vt docet antiqua vrbis Constantinopolitanæ descriptio, quæ collegiatos in quaque vrbis regione 35. 80. aut 90. pro cuiusque latitudine recenset. In vltima regione errore librarij desunt 30. qui aliarum regionum collegiatis aggregati, numerum 563. constituunt, quot ab Hon. ac[?] & Theodosio in Rescripto ad Aetium. [c] P. V. recensentur. De his in prima Constantinopolis regionis, ita legitur. Prima regio continet collegiatos XXV. qui e diuersis corporibus ordinati incendiorum solent casibus subuenire. Secunda regio continebat collegiatos XXXV. Aliæ plures vel pauciores alios. His ergo imperabat Præfectus vigilum, quorum opera arcebantur incendia, & in defuncti locum præsentibus corporatis, alium subrogabat, nec his alij addi, nec ipsi mutari poterant Honorius, & Theodosius, [d] Cessante, inquiunt, omni ambitione, omni licentia, quingentorum sexaginta trium collegiatorum numerus maneat, nullique his addendi, mutandi, vel in defuncti locum subtituendi pateat copia, ita vt iudicio tuæ sedis, sub ipsorum præsentia corporatorum in eorum locum, quos humani subtraxerint casus, ex eodem, quo illi fuerant corpore, subrogentur, nulli alij corporatorum præter dictum numerum per patrocinia immunitate concessa. Ad Aetium P.P. est illud Rescriptum, sed legendum est P.V. vt habent emendati Codices, nam ipse functus est hoc magistratu Constantinopoli. [e] Deligebantur verò hi collegiati, ex XXXV. corporibus artificum, qui à Constantino in rescripto ad Maximum [f] recensentur, eosque ab alijs muneribus personalibus præterquam ab arcendo incendio immunes facit. [g] Corporati autem artifices sunt, architecti, [h] medici, pictores, statuarij, marmorarij, lectarij, seu arcarij, idest, qui lectos siue fulcra lectorum, & arcas fabricant, clauicarij, qui claues, quadrigarij, qui currus, vel quadratarij, quos græco vocabulo [Greek] appellant, vermiculatum opus facientes, structores, idest ædificatores, sculptores ligni, musarij, deauratores, albini, quos Græci [Greek] appellant, id est parietum dealbatores, argentarij, barbaricarij, qui ex filis auro elaboratis hominum, brutorumve imagines effingunt, ait Donatus, [i] diatretarij, margaritas perforantes, vel calices torno polientes, aut cælantes, [k] ærarij, fusores, signarij, fabri, bracarij, aquæ libratores, figuli, qui græcè [Greek] aurifices, vitriarij, plumbarij, specularij, pelliones, fullones, carpentarij, i. sculptores, dealbatores, cusores, linarij, qui linum curant, tignarij bractearij; græcè [Greek] His omnibus P. V. imperabat, ex eorumque corporibus 563. ad arcenda Constantinopoli incendia eligebat. Symmachus P. V.[l] Valentinianum A. rogat, ne noua equorum collatione ad vsum exercitus, plebem Romanam oneret. Hi sunt, inquit, qui fabriles manus Augustis operibus accommodant, per alios fortuita arceantur incendia; quibus verbis motus Imperator indictum onus remisit. [m] Sed quod ad Præfectum Vigilum pertinet, is magistratus vilioribus dari cœptus, conspirantibus etiam cum eo furibus, paulatim despectus est. Quare Iustinianus eius loco Prætorem plebis creauit, cui etiam in eos qui nocte mœchando, vel furando, vel alio modo deliquissent, gladij ius dedit. [n] Imperabat hic Præfectus, & Vicomagistris, quos ab Augusto inuentos Tranquillus [o] scribit, spacium vrbis, inquit, in regiones, vicosque diuisit, instituitque, vt illas annui magistratus sortito tuerentur, hos magistro è plebe cuiusque viciniæ electi. Hi Constantinopoli numero LXX. instituti per noctē quintum xiiii. vrbis regiones custodiebant, quemadmodum in descriptione vrbis Cōstātinopolitanæ legitur.

[c] l. pen. C. de cōmer. & mercat.
[d] in d. l. pen.
[e] l. vlt. C. The. de calcis co[?]torib.
[f] in l. 1. C. de excus. artif.
[g] l. 1. C. de priu. corp. & l. 1. C. de colleg. lib. 11.
[h] l. 1. C. de excu. artif.
[i] in 1. 1. Aenei.
[k] l. si seruus. §. si calicem, ff. ad leg. Aquil.
[l] lib. 1. epist.
[m] l. 1. C. The. de priu. corporat.
[n] in Nouel. 13.
[o] in Augu. c. 30.

DE DECANIS SEV LECTICARIIS. Cap. XXVIII.

Ecanorum etiam, seu Lecticariorum, qui lectis [p] impositos mortuos efferebant, curam Præfectus vrbi habebat. Hi à ferendis lectis nomen traxerunt. Alio nomine Decani sunt dicti, fortè quod in decades essent diuisi. A Constantino Pio Principe sunt inuenti, vt gratuitā exportandis defunctis operam præstarent, eamque ob causā maiori Ecclesiæ Constantinopolis 950. ergasteria donauit, alia 150. Anastasius cum quibusdam aliis reditib[us] addidit, quæ numerum MC. ergasteriorum efficiebant ex quorū pensionibus sumptus funerū fiebant. [q] Itaque Iustinianus mandauit Præfecto vrbi, vt præfata ergasteria ab aliquibus vsurpata Ecclesiæ memoratæ restitueret, octingentaque eius defensoribus, trecenta Oeconomis assignaret, qui ex eorum reditibus aureos CCCC. singulis mensibus religiosis darent, videlicet Decanis 182. ascetriis, id est, Monialibus VIII. quæ psallentes lectum sequebantur, aureos XCI. Acolythis lumina præferentibus aureos XCI. canonicis mulieribus, quæ seruiebant Xenodochio, & ipsæ quoque psallebant, aureos 36. ascendit annua hæc summa ad quatuor millia, & octingentos aureos; Qui verò volebat plures lectos, & speciosiores, pluraque ascetria pecuniam in Nouella Iustiniani definitam soluebat: Ascetrium autem vult constare ex octo monialibus, & tribus acolythis.

[p] Nouel. 59. c. 4.
[q] Nouel. 59. §. 1. Leonis Nou. 12.

Lecticarii verò seu decani à defensore Ecclesiæ ex 800. ergasteriorum pensione alebantur. Horū numerus cum in immensum excreuisset, statutū est à Theodosio iuniore [r] ne 950. excederent, postea ad M C. excreuerunt: & Iustinianus [s] 800. pauciores non esse statuit. Hi ferebant cadauer, sepulchrorū extruebant, & in aliis huiusmodi laborabant, vnde [Greek] id est laborantes vocantur. [t] à Præfectó vrbi creabantur. Nullum tamen ipsis certum locum Constantinopoli destinatum fuisse inuenio, sed vt facilè inueniri possent, credendum eos in certo loco congregatos mansisse, quemadmodum Romæ: vbi in vnis castris degebant in xiiii. vrbis regione, quæ castra lecticariorum appellabantur, sed illorum numerus non apparet.

[r] l. 4. C. de sacros. an. ecc.
[s] Nouel. 43. in prin. & Nou. 59.
[t] in d. Nou. 59. cap. 2.

DE CVRATORIBVS OPERVM Constantinopolis. Cap. XXIX.

Vemadmodum Romæ, ita & Constantinopoli credendum est curatorem operum fuisse, quæ ante Notitiam in Constantinopolis descriptione in xiiii. regiones diuisæ incerto auctóre recitantur, vt Fora IIII. Theatra II. Circus I. Thermæ VIII. Basilicę II. Horrea V. Lusoria II. Cisternæ IIII. nymphæa IIII. Porticus LII. Pistrina publica xx. Gradus CXVII. de quib. suprà: Columna purpurea I. Aliæ intus peruiæ II. Colossus I & plura alia quę proprio opusculo me interpretaturū spero. eorumq; omniū solicitudo apud hunc curatorem fuit. Alios quoq; magistrat[us], qui nume. xv. Prędfecto vrbi Romæ parebant, sub hoc Constantinop. Præfecto fuisse credēdū est, vt magistrū census, q ibi

acta scribi iubebat: [a] sed & agitatores, ac scenici, omniaque ad ludos spectantia sub hoc Præfecto fuere: [b] Denique lenones, & tota ciuitatis politia ei committebatur vt in Præf. Romæ dicetur. [d] Verum quoniam aliquod ius in Prætores Constantinopolitanos eius vrbis Præfectus habebat, & eorum iura meminerunt, de his est videndum.

DE PRÆTORIBVS CONSTANTINOPOLIS. CAP. XXIX.

ROMÆ Constantino imperante duo tantum Prætores erant, à quibus ad Præfectũ vrbi appellabatur. [e] Bysantium verò sede Imperij translata, Constãtinus nullũ ibi vrbi Præfectũ; sed tres Prætores dedit. primũ à se Flauiũ nuncupatum, quẽ in ludos, & theatra viginti quinque millia Follium, & libras argenti quinquaginta ad oblectandum populum impẽdere voluit: quæ summa est plus minus nostrorum 50c. Aureorum Follis autẽ secundum Suidam æquat fermè dimidium nostrum quadrantem. Secundum Prætorem etiam à se Constãtinianum appellauit, quem viginti millia follium, & quadraginta argenti libras insumere iussit. [f] hic est Prætor Constantinianus, qui alienantibus prædia minoribus decretum interponebat. [g] Tertium Prætorem vocauit triumphalem à victoriis, quas sæpius obtinuerat: & hunc xv. millia follium, & triginta argenti libras erogare præcepit. [h] Nec nisi Senatores, & à Senatoribus eligebantur, [i] postmodum sub Constantio quinque facti sunt Prætores, quorum primus fuit Constantinianus, qui in honorem magistratus libras argenti mille in aquæductus seu fabricas publicas impendebat. Alter erat Flauialis, qui & ipse in easdem fabricas libra 500. erogabat. [k] Alij ludos edebant. Hic autem officium Præfecti vrbi exequebatur [l] Deinde sub Valentiniano ad numerum quatuor redacti sunt Prætores, qui Kal. Ianuarij magistratum inibant. [m] Gratianus alios quatuor addidit. Demum Valentinianus III & Martianus tres tantum ea Senatoribus Constantinopoli habitantibus creari mandarunt, [n] qui causas liberales, & liberorum cognoscebant, ac decreta minoribus prædia alienantibus interponebant, [o] minoresque deceptos in integrũ restituebant: eos fortè tum intermissos Notitia prætermittit. Imperante Iustiniano vnus Constantinopoli Prætor plebis nuncupatus fuisse videtur quem ipse magnificentissimum appellat, & apparitorem habuisse dicit [o] His, quæ ad Præfectum vrbis Constantinopolis pertinent, explicatis, cũ hac ordini illustriũ continuato tam Notitia quàm Codex Iustiniani magistros militum subnectant, de his est videndum.

DE MAGISTRIS MILITVM. Cap. XXX.

PRIMA pars Breuiarij. Imperij, quod Augusti manu scriptum fuisse Tacitus, Tranquillusque scribunt, continebat, res militum, & quot sub signis vbique essent, quotque classes reperirentur. Hæc postmodum per latercula diuisa rursus in Notitia sunt transcripta. cum de his igitur atque eorum Præfectis sit dicendũ illorũ origo hic altius est repetenda. Ante inuentos magistros militum, Consulares vocati tanquã Imperatoris legati, ad regendum exercitum mittebantur, quibus milites tam pacis, quam belli tempore obtemperabãt. Tranquillus in Tiberio, [q] corripuit, inquit, Consulares exercitibus præpositis q non de rebus gestis Senatui scriberent: & in Domitiano [r] Oppium Sabinum Consularem à Dacis oppressum scribit. Consularem appellatum Vlpianus tradit, [s] quia Consularibus insignib. vtebatur: etiam is, ait, qui exercitui præest, licet Consularibus insignib. vtatur, ignominiæ causa ab Imperatore missus, hac nota laborat. Vegetius verò, quia ex Consularibus viri exercitibus præfici solebant, Cõsulares appellatos fuisse innuit. [t] Legati nomen adhuc Alexandro imperante erat in vsu, Lampridius, [u] Apparitores, inquit, nullos esse passus, iussit, vt ante tribunum milites quatuor ambularent, ante Ducem sex, ante Legatum decem: legatis Magistri militũ successerunt. Vegetius. [x] Legati, ait, Imperatoris, ex Consularibus ad exercitum mittebantur, quibus legiones & auxilia vniuersa obtemperabant in ordinatione pacis, vel necessitate bellorum, quorum loco nunc illustres viros constat Magistros militum substitutos, à quibus non binæ tantũ legiones, sed & plures gubernabantur. Hæc ille. A quo verò Magistri militũ inuenti fuerint, non constat. Certum est, post Alexandrum à posterioribus Principibus introductos. Metaphrastes Theophilum Magistrum Equitum sub Decio, & Veturium sub Diocletiano nominat Magistrum peditum. Aurelianum quoq. qui mox imperauit, Magistrũ militum per Thracias Fl. Claudij fuisse Vopiscus scribit. Et Eusebius Cæsariensis Saturninum vnũ ex xxx tyrannis Carino imperante. Magistri autem dicti sunt quibus alicuius negocii cura præcipuè demandabatur, [y] Indeque magisteria hæc potestas est appellata. [z] Ita & Paulus Diaconus vocat. Cæterum cum Præfecti Prætorio vbique ordinãdi, & puniendi milites potestatem haberent, Constantinus militari Imperio ipsis adempto, duos magistros militum instituit, alterum Equitum alterum peditũ, qui omne ius in milites haberent, vt auctor est Zosimus, [a] quod in Occidente semper est obseruatum. Magnus verò Theodosius, vt omnibus ex partibus hostibus occurreret, plures Magistros militum creauit, vt in 4. Zosimus scribit q moa ad numerum quinq; in Oriente sunt redacti. In Occidente duo permanserunt, alter Equitum, peditum alter, qui in Principis comitatu degebant, & tanquam apud eum manentes, in Præsenti sunt vocati. [b] His Iustinianus in Polemoniaco Ponto, Armeniis, aliisq; adiacentibus regionibus, Zetam magistrum militum addidit. [c] Horum fermè eadem potestas erat in milites quæ Præfectorum Prætorio remansit in prouinciales, [d] Ciuiles enim criminalesque illorum causas audiebant, [e] & terminabant, [f] Ab ipsis tamen prouocare licebat, [g] Qui verò eorum vice exercitibus imperabant, in caligatos tantũ, seu gregarios milites, nõ tribunos aut Centuriones, ius gladii exercebant. Hanc secundam post Principem dignitatem fuisse D. Hieron. [h] scribit. Tristatæ, inquit, apud Græcos nomen est secundi gradus post regiam dignitatem, quos nos Magistratus vtriusque militiæ, & Præfectos annonarii tituli vocamus. inter alia Comitibus, & Magistris militum indultum erat priuilegium, vt gratis in balneis publicis ciuitatum lauarentur, l. 1. C. ne sci militaris.

Ad Magistrum militum scribens Imperator hoc titulo eum alloquebatur. INSIGNIS AVCTORITAS TVA, [i] vel PRÆCLARA, vel ILLVSTRIS MAGNIFICENTIA TVA, [k] aut MAGNITVDO TVA, [l] vel GLORIA TVA, [m] vel simili appellatione

Milites antea à Magistris Ducibusq; eligebantur, & probabantur. Postea Zeno hoc sibi reseruauit, atque omne militũ gen⁹ à se probari voluit, [n] Magistris successere, qui hodiè Generales exercitus vocantur: Magistrorum enim nomen hodie ab vsu recessit, & ad publicè docentes est translatum, qui valgò à Sommis Pontificibus. magistri vocantur, [o] sicut & Doctores. [p] Eodẽ nomine, Equitũ religiosorũ Præfecti appellãtur.

Notitia quinque Magistros militũ in Oriente recẽset, qui mixtim Equitibus, peditibusque imperabant, & si secus esset in Occidente, vt dixi. Horum duo erant in præsenti, vnus per Orientem; Quartus per Thracias; Quintus per Illyricum. Sed iuxta Notitiæ ordinem, prius de Præsentalibus est differendum. V verò Orientis collectæ vires appareant, in fronte prius totius Orientalis militię, numeros hoc compendio descriptos repræsentabo.

[a] l. testamenta, l. consulta, C. de testa. l. in hac sacratissima, l. secundũ C. de dona.
[b] l. 14. & seq. C. Theo. de scenic. l. vl. C. Theo. de expen. lud. l. 1. & 2. C. Theo. de equis curul.
[c] l. 1. C. Theo. de lenon.
[d] l. 2. C. Theo. de vsu. Cod. de officio prætoris, de prætoribus l. 1. 1 2.
[e] l. si apud. C. de app.
[f] l. 5. C. Theo. de præto.
[g] l. vl. C. de præd. minor.
[h] lib. 5.
[i] l. vlt. C. de offi. præt. l. 12. C. Th. de præto.
[k] l. 13. C. Theo. de præt.
[l] d. l. 13. & 20.
[m] l. 20. C. Theo. de prætor.
[n] l. vl. C. de offic. præto.
[o] l. 1. C. eo. ti. in prin. ff. de ventre inspiciendo.
[p] l. Nou. 89. §. 2. seu auth. de testibus.
C. de offi. magistrorum militum.
[q] cap. 32.
[r] cap. 6.
[s] in l. 2. in prin. de his qui not. infam.

[t] lib. 2. c. 9.
[u] in eod.
[x] lib. 3. de re militari. cap. 9.
[y] l. quibus. ff. de verb. sign.
[z] l. 3. C. de appa. mag. mili. l. 3. C. de offi. mag. mili.
[a] lib. 2.
[b] l. pen. C. de apparitor. mag. milit.
[c] in l. vlt. C. de offic. mag. milit.
[d] l. pen. C. de off. P. P. Orien. d. l. 1. & 2. C. de offic. mag. milit.
[e] l. 1. & 2. & 10 se. tit. C. eo.
[f] l. de milit ib. C. de custodi. & exhib. reor.
[g] vlt. C. de lug. qui per. metum iu. non appe.
[h] in 23. Ezech.
[i] l. 16. C. Theod. de cursu pub.
[k] Nouel. Theo. tit. 14. l. C. de offic. mag. milit.
[l] l. vlt. C. de offi. mag. milit. 1. §. 1. C. de offi. Præf. præt. Africa.
[m] d. l. 2. infi.
[n] l. pen. C. de re milit.
[o] eo. tit. de magistris, c. litteris, de constit. c. pen. & vlt. de iudic.
[p] c. olim. de ref.

IN

IN ORIENTE

Magister Militum Præsentalis I.	*Legiones Palatinæ.*	*VI.*	
	Vexillationes Palatinæ Equitum.	*V.*	
	Vexillationes Comitatenses Equitum.	*VII.*	
	Auxilia Palatina.	*XVIII.*	
Magister Militum in præsenti II.	*Legiones Palatinæ.*	*VI.*	
	Vexillationes Palatinæ, Equitum.	*VI.*	
	Vexillationes Comitatenses Equitum.	*VI.*	
	Auxilia Palatina.	*XVII.*	
Magister Militum per Orientem.	*Legiones Comitatenses.*	*IX.*	
	Legiones Pseudocomitatenses.	*X.*	*Seleucia hæc sub Comite Orientis.*
			In ponto Euxino nauium 40.
	Vexillationes Comitatenses Equitum.	*X.*	
	Classes.	*VI.*	*In mari rubro.*
			Syriaca.
			Alexandrina.
			Carpatia.
Magister Militum per Thracias.	*Legiones Comitatenses.*	XXI.	
	Vexillationes Palatinæ Equitum.	III.	
	Vexillationes Comitatenses Equitum.	IIII.	
Magister Militum per Illyricum.	*Legiones Comitatenses.*	VIII.	
	Legiones Pseudocomitatenses.	IX.	
	Legio Palatina.	I.	*In Scythia I. nauium 125.*
	Auxilia Palatina.	VI.	*In Mœsia prima II.*
	Classes.	VI.	*In Mœsia secunda I. nauium 100.*
			In Dacia II.

Sunt omnes Legiones.	70
Vexillationes Equitum.	41.
Auxilia,	41.
Classes.	21.

DE PRIMO MAGISTRO Militum in præsenti. Cap. XXXI.

EXEMPLO duorum P.P. initio duo Magistri Militũ in præsenti creati sunt, vt si vnus noua moliretur, alter obstaret. Hi non simul, sed diuisis inter se copijs, militibus imperabant. [a] Hanc verãque militiam in præsenti Leo A. vocat, [b] quia in Comitatu Principis degebant. Sic magistratus qui sunt in Vrbe, Arcadius Iureconsultus, in præsenti esse dixit. [c] Non tantum, inquit, priuati, sed & magistratus, si sunt in præsenti testimonium dicunt. Vocabantur & præsentes. [d] Arcadius & Honorius: Nemo, inquiunt miles ex his, qui præsentes diuino obsequio nostræ clementiæ deputati sunt, & qui in hac esse vrbe, præsente Comitatu sunt concessi, ad aliena obsequia sine nutu principali accedere audeat. De his intelligere Tacitus potest, cum ait [e] Lupercus, legionarios è præsentibus, Vbios è proximis Treuirorum Equites haud longè agentes, raptim transmisit. Aliquando præsentes numeri nuncupantur. [f] Hinc Prætorium in quo hi Magistri Militum controuersias, aut delicta cognoscebant, præsentum Iustinianus vocat. [g] Ex his domestici, qui semper Principem comitabantur, quandoque Præsentales nominabantur, [h] Hos maximos ordines appellat Nicephorus, [i] olim stipatores seu Prætoriani nuncupabantur. Herodianus, [k] A Macrino, inquit, corporis custodes, ac stipatores, quos Prætorianos vocant, fortiter stantes, reliquum omnem exercitum soli sustinebant, videlicet proceri homines, atque ex omni numero delecti. His duplum stipendium eius quod alijs dabatur, à Senatu olim fuit decretum. [l] Binos etiam denarios diurnos accipiebant, cum alij nec vnum quidem haberent, vt Tacitus [m] refert. Hos Augustus decem millium cõstitutos in decẽ cohortes sub totidẽ Tribunis diuisit, vt [n] Dion refert, quibus postea 3500, electorum Armeniorum successêre, qui in scholas IX. sub totidem Præfectis diuisi palatium Principis custodiebant, & ob id Magistrum officiorum illi Præfectum iudicem habebant, in cæteris Magistris parebant, qui præter hos plures copias infra scriptas Præsentales nuncupatas regebant. Cum verò Magistris Præsentalibus rei bellicæ onus incumberet, ad alios Magistros, &

[a] *l. nemo, C. de re milit.*
[b] *in l. vl. C. de diuer. offic. lib. 12.*
[c] *in l. ob carmen. de testib.*
[d] *in d. l. nemo. C. de re milit.*
[e] *lib. 4.*
[f] *in l. vl. C. eo. ti. l. 4. C. de apparitorib. Mag. Milit.*
[g] *Nouel. 22. in fine.*
[h] *l. restituendæ, C. de adu. diuer. iudi. l. vlt. C. de dom. & protect. l. 2. C. de curiosis.*
[i] *lib. 17. cap. 1.*
[k] *lib. 5.*
[l] *Dion. lib. 53.*
[m] *lib. 1.*
[n] *lib. 55.*

Duces limitaneos aliquem ex suis apparitoribus mittebant, qui à se missa mandata impleri curarent. Hæc responsa vocabantur,[a] & qui mittitur, Ad responsum, vel responsalis: sic Prætores Pisidiæ,[b] Lycaoniæ,[c] Thraciæ,[d] Moderator Hellenoponti,[e] & alii copiarum duces [f] inter milites responsalem tenebant, qui à se iussa exequeretur, quæ & mandata vocabantur.[g] Hi erant, vt sunt nunc apud Principes Nuncii Summi Pontificis. Apocrisarij à Græcis dicti,[h] sic D. Gregorius Constantinopoli apud Tiberium Imper. pro Pelagio Responsalis fuit D. Gregorius,[i] Tempore, inquit, quo pro explendis responsis ad Principem ipse transmissus; & in dialogis,[k] dum ait, iussione Pontificis mei Constantinopolitanæ vrbis palatio responsis ecclesiasticis deseruirem. Idem [l] Anatolium, quem ad facienda responsa ecclesiæ in vrbem regiam transmisi, charitas vestra visitet, vt labores, quos in causis secularibus patitur, nobiscum requiem inueniant. Hæc ille: Hi quandoque Vicarij Summi Pontificis sunt appellati. Innocentius enim III. Constantinopoli Vicarium habuit apud Baldouinum, qui Romam nunciabat, quæ ibi agebantur.[m] Præsentalibus militibus Anastasius [n] priuilegium indulsit, vt litigantes pro sportulis executoribus solum aureum soluerent. Hos, vt supra diximus, per cohortes antea in Vrbe diuisos Seianus Præfectus Prætorio Tiberij seorsum muro inclusit.[o] Hæc castra Prætoriana vocat Plinius.[p] Ad extrema, inquit, tectorum in castris Prætorianis ab eodem milliario per vicos omnium viarum mensura colligit paulò plus septuaginta millia passuum.

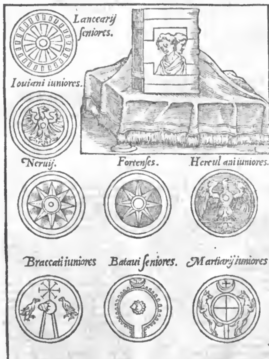
[a] l. vlt. C. de re milit.
[b] Nouel. 24. c. 4.
[c] Nouel. 25. §. 5.
[d] Nouel. 26. c. 2.
[e] Nouel. 28. c. 3.
[f] edicto 8. Iusti. §. pen.
[g] Procop. in 3. de bello Vandalic. Zosimus in 1.
[h] c. cauendum. §. 1. prima q. 7.
[i] lib. 14. moral. cap. 31. & lib. 3. dialog. 32.
[k] cap. 35.
[l] epist. 193.
[m] c. 4. de consuet.
[n] in d. l. vlt. C. de re milit.
[o] Dion in li. 57. Tranqui. in Tibe.
[p] lib. 3. cap. 5.

N O T I T I A

INSIGNIA VIRI

ILLVSTRIS MAGISTRI

Militum Præsentalis.

NOTITIA.

Vb dispositione viri illustris Magistri Militũ Præsentalis Vexillationes.

Palatinæ V.

Equites promoti senio.
Comites Clibanarij.
Comites Sagittarij iuniores.
Comites Taifali.
Equites Areades.

Vexillationes Comitatenses VII.

Equites Cataphractarij Biturigenses.
Equites Armigeri seniores Gallicani
Equites quinto Dalmatæ.
Equites nono Dalmatæ.
Equites primi scutarij.
Equites promoti iuniores.
Equites primi Clibanarij Parthi.

Legiones Palatinæ XV.

Lancearij seniores.
Iouiani iuniores.
Herculiani seniores.
Fortenses.
Neruij.
Martiarij iuniores.

Auxilia Palatina XVIII.

Bataui seniores.
Braecati iuniores.
Salij.
Constantiniani.
Mattiaci seniores.
Sagittarij seniores Gallicani.
Sagittarij iuniores Gallicani.
Tertij Sagittarij Valentis.
Defensores.
Retobarij.
Angleuarij.
Hiberi.
Vrsi.

Felices.

Felices Honoriani iuniores.
Victores.
Primi Theodosiani.
Tertij Theodosiani.
Felices Theodosiani Isauri.
Officium autem supra scriptæ Magisteriæ in Præsenti potestatis, in numeris militat, & in officio deputatur.

COMMENTARIVM.

INSTONE huius magistri fuit liber supra abacum: alba tapeto instratum erectus, cuius tegumentum ferrugineum eiusdem coloris, fascijs in capitibus, & medio cingitur, in vmbilico aurea tabella, aureos duorum Principum vultus sculptos tenet. In manuscriptis longus codex, cum argenteo tegumento, & fascijs aureis cincto, super abaco cœruleo tapeto instrato visitur in Medio Principum imagines includuntur, quibus Vrsini exemplar caret. Hic Magister Vexillationes quinque Equitum palatinas habebat, Comitatenses VII. Legiones verò palatinas VI. Auxilia palatina XVIII. quæ vt planius intelligantur, aliqua de Vexillationibus sunt præmittenda.

DE VEXILLATIONIBVS Magistri Militum in præsenti. Cap. XXXII.

VEXILLA tàm peditum, quā Equitum fuere. [a] his enim Romani, & signis in legionibus vtebantur. Romulus pro signis manipulos fœni in summitate, hastæ legatos habuit, posteà pro his Aquilam, Lupum, Minotaurum, & aprum gestarunt, [b] qui in acie simul ordines præibant: Sed Marius in secundo Consulatu, Aquilam vniuersæ legioni præfecit, vt Plinius, [c] & Vegetius [d] referunt. Cætera animalia cohortium signa fuère, quibus additus est Draco manus, & pila ab Augusto inuenta, vt orbem Romano Imperio hoc typo subesse indicaret, [e] Aquila primo argentea, & sacello inclusa, longæ hastæ est præfixa. [f] posteà aurea facta, fulmen aureum pedibus, tanquam Iouis armiger tulit: Demum facta est Imperij insigne; Vexillum verò tam centuriæ peditum, quàm Equitum turmæ fuit, ait Vegetius. [h] Hic tamen vexillario, pro Equitum tantum turma, aut cuneo sub vno vexillo militante accipitur. Vexillum diminutiuum est, à velo quasi paruum velum, vt ait Festus. Id erat quadratum, auro & purpura contextum, quod longo conto suspensum, circa Principem ferabatur. Georgius Cedrenus, Vexillationes, inquit Romani Equites appellantur, & vexilla, vela purpura & aureo quadrata forma facta. Hæc longis hastis suspendentes, circum Principem gestant, & eum protegunt. Simile habebat Imperator exercitus, quod bandum vocabant. Proprius. [i] Bellisarius, inquit, insigne, quod Romani bandum vocant, Ioanni Armenio commisit, & si fuerit occasio, iaculari mandauit; id infra vexillum appellat. Flammulæ etiam vocantur, Vegetius. [k] Equitum inquit, Alæ dicuntur ab eo, quod similitudinem alarum vtraque parte protegant acies, quæ nunc Vexillationes dicuntur, à velo, quia velis, hoc est, flammulis vtuntur. Hæc ille [l] Flammulæ autem dicuntur quia erant flammei, id est violacei coloris, ait Festus In his vexillis scribebatur quæ turma, ex qua cohorte, & quota esset centuria. [m] Principis etiam nomen, & fortè imago depicta spectabatur, vt auctor est Dion. [n] Tacitus [o] Laceratis, inquit, vexillis nomen Vitelli præfixerunt-

[a] Veget. lib. 2. c. 1. & seq.
[b] Plin. lib. 10. c. 4. & Isidorus, lib. 14. cap. 3.
[c] lib. 10. c. 4.
[d] lib. 12. c. 6.
[e] Isidor. lib. 17. c. 3. orig.
[f] Sallustius in Catilina.
[g] Dion. lib. 40.
[h] lib. 2. cap. 4
[i] in 2. de libello Vandalico post princip.
[k] lib. 2.
[l] Idem li. 2. c. 1.
[m] Veget. lib. 2. cap. 23.
[n] lib. 40.
[o] lib. 18.

bus. Tranquillus in Vespasiano. Cum Vespasianum, ait laudibus ferrent, assensere cuncti, nomenque eius vexillis omnibus sine mora inscripserunt. Lampridius in Diadumeno, Vexilla fieri Antoniana iussit, fecitque Bassiani simulacra, ex auro atque argento. Stante verò Repub. in vexillis animalia pingebantur. Appianus [p] enim scribit V. Legionem Cæsaris vexillo elephantem depinxisse, quod his animantibus in prælio occisis, victoriam retulisset. Constantinus vero signum crucis, quod in cælo viderat, in militaria vexilla transtulit, vt ait Eutropius. Inde Ecclesia postea venerando crucis signo vexillum appendit, duobus signis militaribus seu ceroferariis cum ardentibus cereis medium comitantibus. Hæc sunt signa quæ militantem ecclesiam repræsentant. Vexillatio in legione 32. Equites continebat. Vegetius, [q] Quemadmodum, inquit inter pedites centuria vel manipulus appellatur, ita inter equites turma dicitur, habet Equites 32. Huic qui præest, Decurio nominatur. Centum enim pedites sub vno Centurione, seu vno vexillo gubernantur, similiter 32. Equites sub vno Decurione, seu vexillo reguntur: sed Vegetius de legionariis turmis loquitur, Vexillatio verò extra legionem etiam 300. continuisse potest: Cum enim Magister militum in præsenti 24. Legiones regeret. & 12. Vexillationes, proportione peditum pauciores quatuor millibus vix credendum est habuisse, secundum quam rationem, vexillatio circiter 300. continuisset. certum tamen earum numerum non fuisse puto. Ala propriè erat in legione, quam velut ala tuebatur, Vnde In Germania 2. itinerarium VI. VII. VIII. IX & X. legionum alas fuisse dicit; extra legionem etiam & cohortes sæpè reperiuntur. [r] Nam quæ de minore latereulo emittuntur, omnes sunt alæ sine legione, [s] sed tum plures Equites continebat, Liuius enim [t] alam CCC. Equitum fuisse scribit. Alibi, [u] CLXXX. Zosimus. [x] Iulianum contra Germanos alam DC. Equitum duxisse refert Vnde patet eas certum numerum non habuisse.

Alam in turmas diuisam fuisse Tacitus [y] significat. Vniuersam enim Treuirorum Alam cum Iulio Classico præfecto in Coloniarum auxilium missam fuisse scribit, & paulò post. Treuirorum, inquit, turmæ obtulere se hosti incautè. Hæc quandoq; CCCL. Equites continebat. Marcelli. [z] Duarum, inquit, turmarum Equites circiter 700. ad subsidium Mesopotamiæ recens ex Illyrico missi Vexillationem cuneum Constantinus appellare videtur. [a] Vexillationibus ait, Comitatensibus, seu cuneis insinuare debebis: Sed ibi pro Equitum numeris vtrosque promiscuè accipit. Ego tamē Vexillationem in cuneos diuisam fuisse puto: Vexillatio enim Stablasianorum sub Magistro militum per Orientem, in cuneos diuisa reperitur, quorum duo Duci Scythiæ obtemperabant, & alij Comiti Aegypti. Vegetius alam vexillationem suo tēpore appellatam scribit: [b] coitio in vnum cuneus nominatus est, quasi couneus, inquit Diuus Augustinus. [c]

Equitum portò alij Cataphracti, alij leuis armaturæ dicebantur. [d] Cataphracti erant, qui seipsos, & totos equos loricis, & squammis ferreis contegebant Leuis armaturæ, aut hastati, aut ferentarij, vel scutati vocabantur. Hastati seu contati sunt dicti, qui aduersis hastis cominus pugnabant, qui verò præter lanceas scuta ferebant, scutati appellabantur. Ferentarij, qui procul iaculis sagittisve hostes feriebant. [e] Horum alij Scythæ, vel Sagittarij alii Tarentini, nonnulli iaculatores nuncupabantur: Sagittarij vel Scythæ erant, qui sagittis feriebant, hos Italicum vulgus Arcerios nominat; Tarentini verò qui iaculis procul dimicabant, Qui bis terue iaculati, mox cominus pugnabant, Iaculatores dicebantur. Vniuersæ Alæ præerat Tribunus, quandoque Seuir dictus, Capito. in M Antonino, Pius, inquit, Marcum Seuirum turmis Equitum Romanorum creauit. Hunc sequebantur senator mox Ducenarius, dein Centenarius Biarcha,

Circitor-

[p] in 2. de bello ciuili.
[q] lib. 2. c. 14.
[r] l. 2. in princip. ff. de his qui not. infam.
[s] Veget. lib. 2. c.
[t] l. pen. C. quando prouocare non est necess.
[u] lib. 39.
[x] lib. 8.
[y] lib. 2.
[z] lib. 18.
[a] in l. 2. C. de heredit. Decur. nomin. cohor. milita
[b] lib. 2. cap. 1
[c] lib. 2. de ordine cap. 18.
[d] Aelianus de instruen. aciebus.
[e] Varro in 6. de lingua Latina.

[a] epist. 61 ad Pammachium.

Circitor, Eques, Tiro, vt ait D. Hieronymus,[a] quæ nomina ad gradus officiorum Ducum militarium sunt translata, de quibus infra dicetur.

DE VEXILLATIONIBVS Palatinis. Cap. XXXIII.

NVENTIS à Constantino Magno Comitibus quorum tres ordines sunt facti, vt Eusebius Cæsariensis memorat,[b] tres etiam militum ordines sunt instituti, & nouis titulis insigniti. Omnes enim, tam equitum, quã peditum numeri aut palatini, aut, Comitatenses, vel Pseudocomitatenses vocati.[c] Sed hoc nomen tantum in legionibus reperitur. Palatini sunt dicti, tanquam custodiendi palatii Principis honorem consecuti, & ideo cæteris digniores habiti. Comitatenses à comitatu. i. aula Principis, in qua degunt, sunt appellati. & in prætorianorum, quibus successerunt, numero habiti, vt infra dicetur. Vltimi sunt Pseudocomitatenses. i. falsi comitatenses, quos imitantur. eosdem enim præfectos, ordines, & Symbola, vt illi, habebant. Sed non iisdem honoribus aut priuilegijs gaudebant. Palatini enim & Comitatenses, maius bis stipendium percipiebant. Nam & eorum actuarij sex annonas. i. sex hominum cibaria, & totidem capita seu equorum pabula, à Principe consequebantur.[d] Pseudocomitatensium vero actuarij, quaternas tantum annonas capitationesq; capiebant. Comitatensi quoque sine legitimo hærede intestato defuncto, sua vexillatio, non fiscus succedebat,[e] quod in Pseudocomitatensibus non obseruabatur. Ea ne fraus committerentur, nulli ab vno ordine ad alium sine Principis iussu licebat transire.[f]

[b] li. 4. de vita Constantini c. 1.

[c] l. 10. C. Th. de numer.

[d] in d. l. 10. C. T. de numer.

[e] l. 2. C. de hær. decurion.

[f] l. 14. C. de re milit.

In Notitia Auxilia tantum Palatina reperiuntur. Equitum vero vexillationes tam Palatinæ, quam comitatenses, legiones, palatinæ, comitatenses, & pseudocomitatenses recensentur.

In Oriente vexillationes Palatinæ erant XIV. in Occidente IX. comitatensis Orientis XXIX. Occidentis XXXI. pluresque vtrobique suum nomen conseruasse reperiuntur. Quandoque tamen quæ in Oriente vocantur palatinæ, in Occidente inter Comitatenses sunt commixtæ. Causam verò, quod eadem copiarum nomina in vtroq; Imperio inueniãtur, hanc esse puto: Cum Valentinianus Valentem fratrem collegam Imperii fecisset, atque illi Orientem concessisset, cum ipso etiam numeros militum diuisit, vt auctor est Marcellinus.[g] In eaque partitione euenit, vt plura vexillationum corpora, & legionum separata, vtrobique pristinum nomen retinuerint: vnde equitum Symbola, quæ in Oriente desunt, ab Occidentis socijs sumi possunt. itaque plures eiusdem nominis vexillationes diuisæ, in duo imperia cũ suis nominibus transiere. Veluti comites, quorum senioribus sub secundo magistro præsentali in Orientẽ abductis, iuniores in Occidente permanserunt. Idem Iouianis legionibus Palatinis euenit. iuniores enim Occidentis, seniores Orientis partes tenuerunt. Sic equites armigeri seniores sub primo magistro militũ præsentali in orientem transierunt, armigeris iuniorib. in Occidente relictis. idem in Herculianis, Braccatis, Ascarijs alijsq; legionibus. & auxilijs euenit.

[g] lib. 26.

Habebat hic Magister quinq; vexillationes Palatinas & VII. Comitatenses. A palatio, quod tuebantur dictæ sunt Palatinæ; palatium autem primum vocata est domus Augusti, à monte Palatino, in quo habitabat, idq; nomen postea inditum est cuicunque loco in quo Princeps habitasset, vt auctor est Dion.[h] Vexillationes autem Palatinę sub hoc Magistro erãt istę.

[h] lib. 53.

EQVITES PROMOTI SENIORES,
COMITES CLIBANARII
COMITES SAGITTARII IVNIORES.
COMITES TAIFALI,
EQVITES ARCADES

Hi & legionarii, aut ab honore in eos collato nomen habuere, vt promoti, & comites fœlices: aut ab armorum genere quo vtebantur, vt Clibanarij, Sagittarii Cataphractarii, Armigeri, Scutarii, Balistarii, Funditores, & similes, vel à locô vnde sunt desumpti, seu quem tuebantur, vt Arcades, Bataui, Armeni, Persæ, Neruii, Isauri, Transtigritani, & alii huiusmodi: vel ab ordine temporis, quo sunt electi, vt primi seu primani, Secundi, Quarti, Vndecimani, Tertio Dalmatæ, Quinto, Sexto, & Nono Dalmatæ, Tertio decimani, Quartodecimani, seniores, iuniores, & similes. Aut ab eorum auctore, vt Augustenses, Constantini, Valentinianenses, Theodosiani, Arcadiani, Honoriani, Iouiani, Herculiani, Gratianenses & huiusmodi. Vel à virtute, vt Victores, Inuicti, Rapaces à rapiendis hostium signis, Martiani, Vindices. Aut ab officio, vt Defensores, Propugnatores, Præuentores, Superuenientes. Quandoque à moribus, vt petulantes, Legio pia, fidelis.

Promoti forte dicti quia ad hanc vexillationem, non nisi per quosdam alios gradus prompti ascendebant, quod in aliis non semper ita obseruabatur: ipsi verò inter se sibi gradatim succedebant. Vegetius.[i] Legionum, inquit, nomen in exercitu manet hodie, sed per negligentiam superiorum temporum robur infractum est, cum virtutis præmia occupet ambitio & per gratiam promoueantur milites, qui promoueri consueuerant per laborem.[k] Quasi enim in orbem quendam per diuersas cohortes, & diuersas scholas promouentur milites, ita vt ex prima cohorte ad gradum quempiam promotus, vadat ad decimam cohortem, & rursus ab ea crescentibus stipendiis, cum maiore gradu per alias recurrit ad primam. Ideoque Primipili Centurio postquam in orbem omnes cohortes per diuersas administrauerit scholas; in prima cohorte ad hanc peruenit palmam, in qua ex omni legione infinita commoda consequitur: inde ad equestrem militiam transibat: & subiicit, Ita legionarii equites cohortes suas contubernali affectione venerantur. Hæc ille. Promotos eos, qui aliquem gradum obtinuerunt vocat Arcadius.[l] Suidas promotum, & procedentem apud Romanos idem esse scribit. sed forte à FL. Promoto. PP. & Magistro equitum Theodosij Magni, eorum auctorę, nomen habuere: Is fuit consul Anno salutis CCCXCI.

[i] li. 2. c. 3.

[k] & cap. 21.

[l] in l. 1. C. ad l. Iuliam de ambitu

Seniores verò hi appellantur, quia prior hæc vexillatio, alia iuniore instituta fuit, quæ vna est ex VII. Comitatensibus sequentibus. Ad altiorem gradum promotis augebatur stipendium, Lampridius,[m] Habete, inquit, commilitones pro Imperio aureos ternos, pro Antonini nomine aureos quinos, & solitas promotiones, sed geminatas. De Promotis ita Marcellinus.[n] Inter hos etiam Promotorum tribunus Potentius cecidit, in primæuo ætatis flore, bono cuique spectatus meritis Vrsicini patris Magistri quõdam ac morum, suisque cõmendabilis. Hi sub Ducibus palestinæ, & Mœsiæ primæ, in limitibus earum regionum excubabant. Nulla verò huius aut sequentium vexillationum Symbola hic apparent: Sed in Occidente apud eos, qui ibi huius nominis sunt reperiuntur.

[m] in Diadumeno.

[n] lib. 31.

CLIBANARII apud Persas, à Latinis Cataphracti dicuntur. Hi se, & equos vndique ferro tegebant, grauisque armaturæ milites erant. Lampridius.[o] Centum viginti millia equitum fudimus, Cataphractarios quos illi, scilicet Persæ, Clibanarios vocant. Marcellinus.[p] Sparsique Cataphracti equites, quos Clibanarios dictitant Persæ, Thoracum muniti tegminibus, & lumbis ferreis cincti, vt Praxitelis manu polita crederem simulachra, non viros, quos laminarum circuli tenues, apti corporis flexu ambiebant. per omnia membra deducti, vt quocunque artus necessitas commouisset, vestibus congrueret, iunctura cohærenter aptata. Hæc ille. Vegetius,[q] Bini, inquit, Cataphracti equi iungebantur ad currum, quibus insidentes Clibanarii, Sarissas. i. longissimos contos in elephantos

[o] in Alex.

[p] lib. 16.

[q] li. 3. c. 24.

elephantos dirigebant. Clibanus verò Latinis est vas æneum, sub quo flamma ardet. D. Hieronymus.[a] Clibanus, ait, est coquendis panibus ænei vasculi deducta rotunditas, quæ sub vrentibus flammis ardet intrinsecus. Comitis autem titulo tertij, vt credo, ordinis hi honestabantur. Constantinum enim Comites primi, secundi & tertij ordinis, ad plures honestandos homines inuenisse, ex Eusebio Cæsariensi.[b] diximus.

COMITES SAGITTARII IVNIORES, ita nūcupati, quia post alios seniores sagittarios inuenti.

Hi sunt Schytæ, ex genere Feremariorum, sagittis vtentes: Marcellinus,[c] Aderat, inquit, comitum sagittariorum pars maior, equestres videlicet turmæ ita cognominatæ, vbi merent omnes ingenui Barbari, armorum, viriumque firmitudine inter alios eminentes. Idem.[d] Pedestres inquit, lentis incessibus educuntur, earumque lateri equestres coniunctæ sunt turmæ, inter quas cataphracti erant, & sagittarij: formidabile genus armorum, Hypotoxotæ Græcè appellantur a Cæsare, Nunc sagittarij, inquit Procopius,[e] in bellum thoracati procedunt, tibialia vsque ad genu, induti. Ab vno latere pharetra, ab altero ense adcincti sunt & qui hastam ferant & paruum supra humerum scutum. vt ora ceruicemque tueantur Equitant insuper peritissime, vt vel equo currente obiter hostem & persequendo possint & fugiendo ferire. Arcum ipsum longe validiorem vsque ad dextram tendunt aurem. Hæc ille. Hi sub Ducibus in limitibus excubabant. A Cereali Magistro militum Honorij, hos equites pedites factos fuisse Synesius[g] affirmat. Reperiuntur etiam alij sagittarij sub alijs Magistris militum. Et sagittarij Parthi iuniores in Occidente.

TAIFALI Septentrionales populi sub Fernobio Duce Thracia populati, cum Frigiderno Gothorum Principe conserta manu sunt magna ex parte trucidati, reliqui in hostis potestatem viui peruenere: captos Valens circa Mutinam, Regiumque, & Parmam, Italica oppida, rura cultures exterminauit: quemadmodum Marcellinus,[h] scribit. Id fuit circiter annos CCCLXXIX. & subdit; Hanc Tiafalorum gentem, turpem, obscœnæ vitæ, flagitiis ita accepimus mersam, vt apud eos nefandi concubitus fœdere, copulentur maribus puberes ætatis viriditatem in eorum vsibus consumpturi: porrò si quis iam adultus aprum exceperit solus, vel interemerit vrsum immanem, colluuione liberatur incesti. Hæc ille. Ex his postea Equites Comites factos Gratianus stipendio aluit, & Comites Taifalos vocauit. Inter Vexillationes Comitatenses in Occidente sunt Taifali iuniores: Hodie extare audio in Germania nobilem Taifalorum familiam, quæ etiam quibusdam in castris iurisdictionem exercet.

ARCADES, à loco vnde conducti, nomen obtinuerunt: Est autem Arcadia Peloponessi regio ex qua hi Equites sunt electi, & ipsi Comites dicti, vt honestiores apparerent. Est & Arcadia Ægypti prouincia vnde hi contrahi potuerunt: sub Duce Scythiæ in oppido Telamonis degebant Comitatenses Vexillationes sequuntur.

[a] in oratione Hieron.
[b] lib. 3. de vita Constantini. c. 1.
[c] lib. 16. et 18 sub finem.
[d] lib. 16.
[e] in 3. de bello Gothi & alibi.
[f] in 1. de bello Persico.
[g] epistol. 130. et 133.
[h] lib. 31.

DE VEXILLATIONIBVS VII. Comitatensibus. Cap. XXXIIII.

HÆ Vexillationes à Principis comitatu, vbi degebant, & vnde euocabantur, dictæ sunt Comitatenses, sicut & alij milites,[i] Arcadius & Honorius[k] Comitatenses, inquiunt, ac Palatini numeri, ad alios numeros trāsferri non possunt. Palatinos vocat, qui palatium custodiūt, Comitatenses qui in comitatu Principis, & vrbe degunt. Iidem Principes,[l] Nemo, aiunt, miles ex his, qui præsentes diuino obsequio deputati sunt, & qui esse in vrbe præsente comitatu concessi sunt, quivè de aliis numeris, vel legionibus sunt, sibi vacet, vel aliena obsequia peragere audeat. Petrus quoque Alexandrinus apud Theodoretum[m] & Nicephorum[n] Magnum Comitem largitionum ex Comitatensibus fuisse dicit id est ex Principis comitatu. Comitatus autem est aula Principis, vel vbi ipse est. Æmilius Macer.[o] Qui inquit, ignominia missus est, neque Romæ, neque in sacro comitatu agere potest.[p] Græcus interpres quem citat Alciatus.[p] Palatini inquit, communi nomine dicuntur omnes habitantes in palatio, Alii semper in domo Augusti perseuerantes, Comitatenses. Comitatum autem locum appellant, in quo vitam ducebat Imperator. Hæc ille, Sic & Argentarij Comitatenses dicti sunt, qui stant in Principis comitatu.[q] Vexillationum comitatensium meminit Constantinus.[r] sub magistro militum præsentali erant VII. sequentes.

EQVITES CATAPHRACTARII, Biturigenses, qui sunt populi Galliæ, in Aquitania, non longe a Ligeri fluuio, nunc Bourges appellati. Quemadmodum hodie conducuntur Heluetij pedites, Albani Equites, & qui Vallones appellantur, ita & Biturigenses Equites alebantur ab Imperatoribus Roma. Cataphractarij vero sunt dicti, id est totis armis tecti cum equis, vt supra dictum fuit: Quot essent, sciri non potest. Legitur apud Vopiscum in Aureliano ei Valerianum dedisse equites Cataphractarios 800.

EQVITES ARMIGERI GALLICANI seniores quos ab armis quibus vtebantur, armigeros dictos fuisse arbitror, quemadmodum enim grauis armatura dicebatur peditum, qui rotundo Clypeo, Galea, & Sarissa, idest longa hasta more Macedonū pugnabant, vt auctor est Suidas,[t] ita hos equites, quod capite & Thorace ipsi, sed non equi armati essent, armigeros vocatos fuisse censeo. Gallicani vero à gallica, quod genus est calceamenti, vel[h] Gallis sunt nuncupati, seniores dicti, quia ante iuniores sunt instituti. Horum aliquot cunei sub Duce Scythiæ, & Mœsiæ secundæ militabant. In Occidente reperiuntur inter Vexillationes Comitatenses Equites armigeri seniores. Schola armaturarum iuniorum subest Magistro officiorum, & vna est ex XI. scholis, quæ ab his differt.

EQVITES QVINTO DALMATÆ. & EQVITES NONO DALMATÆ Primus ex Dalmatia Marcus Antoninus milites delegit, Capitol. Dalmatiæ, inquit, atque Dardaniæ milites fecit, quos natura feroces fuisse ex Salustij sententia Tertullianus[u] scribit. Hi verò quinto Dalmatæ sunt appellati, quia cum ex Dalmatia multoties equitum cunei essent extracti, qui tertio loco, quinto sexto, & nono collecti erant. Tertio, quinto, sexto, & nono Dalmatæ vocabantur: vel potius IX. eorum scholæ fuerunt, quæ à numero nomen habuerunt; Nam qui secundi scutarii iuniores sub magistra equitum præsentali Occidentis appellantur apud Comitem Africæ, sub quo merebant scutarii secundæ scholæ vocantur, sub Magistro militum per Orientem merebant tertio Dalmatæ, & sub alio Magistro præsentali sexto Dalmatæ, & equites octauo Dalmatæ, sub magistro equitum præsentali Occidentis.

EQVITES PRIMI SCVTARII, ordine præcedunt secundos scutatos, qui alii Magistro militum præsentali parebant, aut quod essent primæ scholæ vt dixi. scutati autē vocantur, quod scutis grandioribus vterentur. Sicut enim scutati nuncupabantur pedites, qui scutis tecti, plumbatis, vel gladiis & missilibus accincti pugnabant, vt[x] Vegetius memorat, Sic equites, qui thorace, ocreis, galea, hastaque armati,[y] etiam scuto se muniebant: scutati nominabantur. Scuta autem sunt oblonga, sicut clypei rotundi Virgilius.[z]

Scutis protecti corpora longis. Ouidius.[a]
Tacta super galeas, longaq; scuta sonant.

[i] l. 3. §. pro limitanei. C. de offi. P. P. Africa.
[k] l. corte a. C. de re milit. lib. 12.
[l] in l. nemo. C. eod. tit.
[m] lib. 4. cap. 20.
[n] lib. 11. cap. 28.
[o] in l. milites. §. ignominiosa. ff. de re militar.
[p] & l. 2. C. quib. non obj. long. tēp. præscript.
[q] C. de palat. sacra. largit.
[r] l. feminus. in fi. C. de palat. sacra. largit.
[s] in l. 2. de hære. decurio. & in l. 1. li. 5. ti. 4. C. Theodosiani.
[t] in ver. ὁπλῖται.
[u] in li. de anima.
[x] lib. 2. cap. 13.
[y] Suida in verbo. θυρεοί.
[z] in 8.
[a] in 6 Fastor.

Hi

Hi Equites etiam sub magistro militum per Orientem reperiuntur, & in occidente inter Vexillationes Comitatenses. Scutatorum schola sub magistro Officiorum est ab his diuersa.

EQVITES PROMOTI IVNIORES, post promotos seniores ad militiam lecti, quos vidimus esse vnam ea V. Vexillationibus Palatinis. Reperiuntur Equites promoti iuniores & in Occidente, cum suis insignibus.

EQVITES PRIMI CLIBANARII PARTHI, è Parthis acciti. Primi & ipsi sunt dicti, quia Equites secundos Clibanarios Parthos, tempore præcedebant, qui sub alio Magistro militum Præsentali merebant. Hæ sunt Vexillationes V. Palatinæ, & XII. Comitatenses quarum nulla nec in impressa, nec in manuscripta Notitia apparent insignia, quod fortè equitibus minus essent necessaria, qui facilius conspici, & ad signa post conflictum reuerti poterant. Legiones verò & Auxilia quæ sequuntur, illis vt sibi necessarijs vtebantur, de quibus priusquam dicatur, de legionibus aliquid est differendum.

DE LEGIONIBVS. Cap. XXXV.

LEGIONEM ex sex millibus peditum, & DCCXXXVI. Equitibus constare Vegetius [a] refert. & si maiorem aliquando numerum, quandoque minorem reciperet. In X. autem cohortes diuidebatur, quarum prima Milliaria vocabatur, quæ censu, genere, literis & virtute præstabat. Huic Aquila, quod præcipuum erat in exercitu signum, & Romanorum Principum vultus committebantur pedites Mille centum quinque; Equites verò loricatos cẽtum & triginta sex continebat. Reliquæ, pedites quingenos LV. & Equites loricatos LXVI. habebant. Vnde quingenariæ cohortes dicebantur, præter quartam & septimã quæ 600. pedites continebant, quod & Accursius notat. [b] Ita legionem C. Marius disposuisse dicitur: ante ipsum enim erat quattuor millium, vnde quadrata vocabatur. Verum Constantinus porphytogenneta de thematibus legionem vel exercitum circa hæc tempora in præfecturas diuisum fuisse scribit, quarum singulæ ex mille, aut 500. capitibus constabat. Legio autem dicta est, quod vlritim milites, & tantum ciues Romani, & Classici legerentur, vt Varro, & Nonius scribunt. Capite enim censi à militia immunes erant Cohors à cohorte villæ est dicta, sicut. n. illa ex pluribus tectis coniungitur, sic cohors ex pluribus manipulis copulatur, inquit Varro. Solebant autem Coss: vt plurimum, cum binis legionibus militare, quibus vbi opus erat, auxiliares copias addebant. à Caio vero Iulio Cæsare legionum numerus & nomina originem traxêre: Is enim functus Consulatu, cum Illyricum & Galliam Cisalpinam, cum tribus legionibus, & Transalpinam cum vnâ in quinquennium obtinuisset, alias addidit Auctores Dion, Appia. [c] & Plutarch. Tranquillus. Qua fiducia, inquit, ad Legiones quas à Republica acceperat, alias priuato, alias publico sumptu addidit. Hæc ille. Sex Ruffus Cæsarem cum X. legionibus quaternorum millium Italicorum Gallias, per annos IX. subegisse scribit & decimo fecisse tributarias. pro temporis verò quo legebantur ordine secundam, tertiam, & quartam legiones appellauit. Nam & Decimanos vocauit, quos post nonam legionem elegit, & cæteris semper chariores habuit. Dion, [d] præcipuam verò, inquit, Decimanam legionem fecit, quia beneuolé erga ipsum Cæsarem se habebant, ita enim ciuiles legiones, secundum delectum ordinem nominabantur. Vnde quæ nunc sunt legiones denominationem habent. Hæc Dion, Decumani non tantum apud Cæsarem, sed & alios Principes semper in præcelpo honore fuere, Vopisc. in Probo, Vescias, inquit, quanti te faciam, Decumanos meos sume, quos Claudius mihi credidit; Isti sunt, qui quidam felicitatis prærogatiua præsules; nisi futuros Principes habere non norunt. Hactenus ipse. Sed & alia leginnibus cognomina addita fuerunt, vt MARTIA, quam & quartam legionem à Pompei partibus ad Cæsarem transisse Dion [e] scribit. Hæc autem, quod bellicosa videretur à Marte cognomentum tulit. Appia [f] Duas legiones, dicit, Martias ob audaciam dictas quæ Cæsarem sunt sequutæ. Hæ, etsi magna ea parte consumptæ, postea renouatæ, antiquum nomen retinuerunt Cæsar alij legioni, quam in Gallia Transalpina conflauit, ALAVDÆ, nomen imposuit, quod galeam instar capitis illius auis erectam haberet, quam etiam olim Galeritam appellauere. Hæc enim auis capite plumam eleuatam cristæ, galeæ similem tenet: Galli Alaudam nominant. Plinius, [g] Galerita, inquit, appellata quondam, postea Gallico vocabulo etiam Legioni nomen dederat Alauda. Tranquil. Addidit ait, vnam ex Transalpinis conscriptam vocabulo quoque Gallico, Alauda enim appellabatur, quam disciplina cultuq; Romano institutam & ornatam, postea vniuersam Ciuitate donauit. Cicero ad Atticum. Antonius cum legione Alaudarum ad orbem pergit: & iterum huc accedunt Alaudæ, cæteriq; veterani. Et in Philippicis accusat M. Antonium, quod iudicum Decuriam ex legione Alaudarum fecisset. Antonini vero nomine emissum itinerarium, tres legiones Alaudarum recenset, videlicet, quintam, nonam & decimam, sed decima Pannonica & Germanica, Pia, Fidelis, Alauda, Prætoria, & Fabiana est nominata. Sunt qui volunt Alaudam legionem vocatam fuisse, quia signum Alaudæ auis gestabat, quod non recipio. Nam Aquilam semper generale signum legionum fuisse Vegetius tradit. Cicero verò in Antonium, ab auspicio auis, eam legionem vocatam sentit.

Erat & Gemella legio, ita à Pompeio Magno nominata, quód ex duab. facta esset; auctor Cæsar. [h] Aliæ legiones alia habuere noĩa, de quibus infra dicetur.

Augustus verò rerum potitus XXIII. ciuiles legiones, vel vt alij malunt XXV. aluit: quarum nomina Dion [i] ponit. Et nunc, inquit, solæ nouendecim ea illis permanent. Earum secunda augustalis nominata, hybernans in superiore Britannia tertia tripartita, Pars. n. Gallica dicta in Phœnicia, Cyreniaca in Arabia, Augustalis in Numidia. Quarta Scythica in Syria, V. Macedonica in Dacia: VI. in duas diuiditur, quarum altera Victrix appellata est in inferiore Britannia, altera Ferrea in Iudea VII. in Mysia superiore. Huic Claudiana nomen est, quæ Claudium Cæsarem a coniuratione Camilli defendit. VIII. Augustalis in Germania superiore X. in superiore Pannonia, ea Gemina appellata, quæ constat ex duobus exercitibus permixtis inter se, & confusis. XI. Claudiana in Mysia inferiore. (Habuere enim duæ legiones nomen à Claudio, propterea quod, vt dixi, illi in coniuratione Camilli affuerunt) XII. Fulminatria in Cappadocia (Hæc legio à Vespasiano instituta, postea Christiana facta, Fulminatrix imperante M. Antonino est cognominata. Cum enim à Quadis obsessus esset, & siti cum exercitu conficerentur, præcibus à Christo pluuiam impetrauit, & viginti millibus hostium fulmine extinctis. Fulminatrix est appellata, vt auctor est Eusebius, Nicephorus, & ipsius Antonini epistola. Inde Christianos Marcus persequi desiit.) XIII. in Dacia. Gemina XIIII: in superiori Pannonia. XV. Apollonia in Cappadocia. Postrema est vicesima, quæ & Valeriana, Victriaque appellabatur. Hæ restant ex Augusti legionib. cæteræ dispersæ, aut omnino sublatæ, aut cum aliis, tum ab Augusto, tum aliis principibus permixtæ sunt quæ ob hanc causam dicuntur duplices: Hæc ille: qui XVI. tantum nominat legiones. Postea Nero primam Italicam legit: in inferiore Mysia hybernantem, & Galba primam Adiutricem in Pannonia inferiore, & secundam in Ieria. Vespasianus secundam adiutricem in Pannonia inferiore; & quartam Flauiam in Syria. Domitianus primam Mineruiam in Germania inferiore. Traianus secundam Ægyptiam Traianam, & Tricesimam

[a] lib. 2. c. 6. gl in l. 2. in pri in ver. cohortis. ff. de his qui no. infam.

[b] in l. 2. in prin. ff. de his qui not. infam.

[c] in 2. de bello ciuili.

[d] lib. 38.

[e] lib. 43.

[f] lib. 4. de bello ciuili.

[g] lib. 11. cap. 36.

[h] in tertio, de bello ciuili, paulo post principium.

[i] lib. 55.

tiam Germanicam Vlpiam. M. Antoninus secundam in Norico, & tertiam in Rhetia, quæ Italicæ cognominantur. Seuerus primam secundam & tertiam Parthicam in Mesopotamia. Hæ sunt legiones præter cipicas & stipatrices, quæ erant cohortes Prætorianæ X. Millium Vrbanç IIII. sex millium, & Vigilium VII. quæ simul excedebant numerum 20000. millium Præter legiones 25. aut 25. quas Augustus alebat, & auxiliares copias peditum, & equitum, ac nauium, quæ præcisè dici non possunt: delecti etiam erant equites externi Batani dicti à Batauia, quæ insula est ad exitum Rheni fluminis: nunc Hollandia vocata; hi sunt equites optimi. Hæc Dion. [a] Primæ legionis adiutricis meminit Theodosius. [b] Tacitus quoque de his latè differit. [c]

[a] lib. 55.
[b] in l. vlt. C. de Castrensi pecu. & l. vlt. C. de apparitorib. P.P.
[c] lib. 4.

Præter supradictos Iulius Capitolinus in M. Antonino. Bucolicos milites in Ægypto nominat, quos ingruente peste seruos armauit, quemadmodum inquit, bello Punico factum fuerat, quos voluntarios exemplo Voionũ appellauit. Armauit etiam gladiatores, quos obsequentes vocauit, & latrones. Dalmatiæ atque Dardaniæ Diocmitas emit. & Germanorum auxilia contra Germanos. Erat & XXII. legio in Germania Primigenia appellata, cui præfuit Didius Iulianus antequam imperaret. Quartanæ etiam, & Primanæ legioni præfuit Clodius Albinus, vt Spartianus & Capitolinus referunt. Erant quoque Ostensionales milites, qui speciosis vestibus induti olim Imperatorem comitabantur. Lampridius in Alexandro, Milites inquit, quos Ostensionales vocant, non preciosis, sed speciosis clarisque vestibus ornabat: nec multum insignibus, aut apparatum regium auri & sericæ deputabat, dicẽs Imperium in virtute esse, non in decore. Osroenorum item sagittariorum meminit Capitolinus in Maximino: & Voccuntiorum Pollio in Posthumio Tyranno. Dagebant & duæ legiones senum millium in Illyrico, Martiobarbuli vocati, quod plumbatis, quos Martiobarbulos appellabant, scienter & fortiter vterentur, auctor Vegetius, [d] Erant & Herculeani seniores, & iuniores.

[d] lib. 1. cap. 17.

Tertiam legionem Felicem nuncupatam fuisse, in Probo Vopiscus tradit. Aliæ erant legiones Solenses, Cornutæ, Prætextatæ, Fortenses, aliisque nominibus appellatæ, de quibus infra dicetur. Sed hic satis est, insigniores, vetustioresque indicasse. quæ non omnes permansere, sed plures ex his esse desiere.

Peditum verò alij grauis armaturæ dicti, Macedonum more Clypeos rotundos, & sarissas, seu longiores lanceas gerebant. Hi erant in legione numero D. C. grandiores natu Triarij vocati. qui in vltima acie, & tertio ordine locabantur, & inde Triarii dicti. [e] Alij erant velites iuniores numero M.C. qui nec thoraces, nec arcus, nec scuta habentes, procul iaculabantur, aut lapides funda vel manu contorquebant. Hi in Legione Pilani, extra legionem Auxilia dicebantur, alias, nudi, & inermes, & ob id expediti, in prima acie collocabantur; Infimæque conditionis homines primi cædebãtur, vt ait Suidas. [f] Hos, inquit, Auxilia Romani vocant, à sociis & fœderatis gentib. contracta, de quib. & Vegetius. [g] Eos Poëta [h] graphicè describit.

[e] lib. 4. de lingua Latina.
[f] in verb. λαοί.
[g] lib. 2. cap. 1.
[h] in 7.

Non illis omnibus arma,
Non clypei, currusue sonant pars maxima glandes
Liuentis plumbi spargit, pars spicula gestat
Bina manu, fuluosq; lupi de pelle galeros
Tegmen habent capiti, vestigia nuda sinistri
Instituere pedis, crudus tegit altera pero.

Alij erant in legione Peltati, & ipsi numero circiter M.D.CCC. adultiores, Erulos, Batauosque & Mæxicos velites fuisse Ammianus refert, qui pelta. i. parua leuique parma, & contis, i. sarissis breuioribus pugnabant, prout tradit Ælianus, [i] & Suidas. [k] Romani hastatos vocabant. Posteriores lancearios dixerunt, de quibus infra tractabitur. Alij vocabantur Principes ætate ac robore præstantes, & ipsi numero ferè M.D.CCC. Horum primus Princeps, sequens secundus Princeps, & deinceps tertius & quartus nominabantur, sicut primus, secundus, & tertius hastatus. Sic centurio primipili, & centurio primi hastati dicebatur, & in Triariis primumpilũ, secundum & tertium appellabant. Ab his principib. capita officiorum Præsidum, qui militum imaginem referebant, Principes sunt vocati. Hic non omittendum olim neminem in militem potuisse eligi, cuius statura quinque pedũ, & septem vnciarum non fuisset. [l] Valentinianus, in quinque, inquit, pedib. & septem vnciis, electus habeatur, quod ab vrbe condita obseruatum fuisse fertur. Vegetius, [m] dixit, X. vncias. Hinc colligitur, quid sibi velit Lampridius scribens Alexãdrum Imp. militaris staturæ fuisse, intelligit enim eum quinque pedum & vnciarum VII. altitudinis fuisse. Vt vero facilius legionũ numerus, & nomina cognoscantur ex vetusto marmore, earum catalogum Romæ inuentum subieci cui aliam ego tabulam apposui, vt quo tempore singulę, & à quibus inuentæ fuerint clarius appareat.

[i] de instruendis aciebus in verb.
[k] in verb. λαοί.
[l] l. 3. C. de Tyronib.
[m] lib. 1. cap. 4.

ROMAE IN AREA CAPITOLII IN MARMOREA columna legionum nomina leguntur post Diocletianum.

NOMINA LEGION.

II. AVGVSTA.
II. ADIVTRIX.
IIII. SCYTHICA.
VI. VICTRIX.
IIII. FLAVIA.
XVI. FLAVIA.
XX. VICTRIX.
VII. CLAVDIA.
VI. FERRATRNSIS.
VIII. AVGVSTA.
I. ITALICA.
X. FRETENSIS.
XXII. PRIMIGENIA.
V. MACEDONIA.
XII. CYRENSIS.
I. MINERVIA.
II. ITALICA.
PRIMANA.
MATTIOBARBVLI.
VI. CLAVDIA.
II. TRAIANA.
XXX. VLPIA.
XIII. GEMINA.
III. AVGVSTA.
I. ADIVTRIX.
XII. FVLMINATRIX.
VII. GEMINA.
X. GEMINA.
XV. APOLLINEA.
III. ITALICA.
XIIII. GEMINA.
III. GALLICANA.
III. PARTHICA.
I. PARTHICA.
II. PARTHICA.
CLAVDIA, PIA, FELIX, FIDELIS.
III. FELIX.

LEGIO

LEGIONES XXV. A CAESARE Augusto per Romanum orbem constitutæ.

IN Hispania legiones III.
Legio III. Gallica.
Legio VI. FERRATA.
Legio X. Fre ensis.

IN GERMANIA INFERIORE LEGIONES IIII.
Legio prima Italia.
Legio V. Macedonica.
Legio XIX.
Legio XX. Valeria victrix.

IN GERMANIA SVPERIORI LEGIONES III.
Legio II. Augusta.
Legio XIII.*Gemina, Pia, Fidelis.*
Legio XIIII.*Gemina. Martia. Victrix.*
Legio XVI.

IN DALMATIA LEGIONES. II.
Legio II. *Adiutrix, Pia, Fidelis.*
Legio VII. Gemina. Pia. Felix.

IN PANONIA LEGIONES III.
Legio VIII. *Augusta.*
Legio IX. *Hispaniensis.*
Legio XV. *Apollinaris.*

IN MOESIA LEGIONES II.
Legio VII.
Legio XI. Claudia postea dicta.

IN SYRIA LEGIONES IIII.
Legio IIII. *Schytica;*
Legio VI. Victrix.
Legio X. Gemina, Pia, Fidelis.
Legio XII.*Fulminatrix.*

IN ÆGYPTO LEGIONES II.
Legio III. Cyreneica.
Legio XXII. *Primigenia, Pia. Fidelis.*

IN AFRICA LEGIO I.
Legio III. Augusta.

MARI SVPERO.
Classis Rauennas.

MARI INFERO.
Classis Misenas.
Classis Actiatica in Gallia Narbonensi apud forum Julij.

ROMÆ.
Cohortes Urbanæ IIII.
Cohortes vigilum VII.
Cohortes prætoriæ X.

Legiones IIII. *addita à* Claudio.
- *Legio Claudia in Mœsia.*
- *Legio XV..... in Germania.*
- *Legio XIX. Victrix in Germania superiore. Tacit.*
- *Legio* XXI. *Rapax in Germania superiore. Tacit.*

Legiones III. *addita à Nerone. Tacit.*
- *Legio* I. *Italica in Lugdunensi Dion.*
- *Legio* I. *Classica in Gallia Narbonensi. Tacit, 17. quoque ex remigibus iustos milites Nero fecit. Tranquil. in Galba. c. 12.*
- *Legio Hispanica Romæ, à Galba exauctorata, Tacit. 17.*

Legiones II. *à Galba instituta.*
- *Legio* I. *Adiutrix Victrix. Pia, Fidelis, Romæ. Tacit. Dion.*
- *Legio VII Galbiana in Pannonia. Tacit. in 17. 18. & 19.*

Legiones V. à Fla. Vespasiano addita.
- *Legio. XII. Fulminatrix.*
- *Legio. XV. Apollinaris Cappadocia. Tranquil. Dion.*
- *Legio. II. in Germania. Tacit. 20. & 21.*
- *Legio IIII. Flauia Felix Fidelis in Syria.*
- *Legio.* XVI. *Flauia Fidelis in Syria.*

Legio I. *addita à Domitiano.*
- *Legio* I. *Mineruia. Pia, Fidelis in Germania. Spar. in Hadriano.*

Legiones II. *à Traiano addita.*
- *Legio* II. *Traiana Fortis in Ægypto. Dion. lib. 55.*
- *Legio* XXX *Vlpia, Victrix, in Germania. Dion. 55. Marcell. 18.*

Legiones II. *à M. Antonio addita.*
- *Legio* II. *Italica Diuit. in Norico Dio. 55.*
- *Legio* III. *Italica in Rhetia. Dion. 5.*

Legiones III. *addita à Seuero.*
- *Legio* I. *Parthica in Mesopotamia Dion. 55. Marcell. 20.*
- *Legio* II. *Parthica in Italia Dion. 55.*
- *Legio* III. *Parthica in Mesopotamia. Dion. 55.*

Legio

Legion. I. ab Alexandro addita.
- *Iulia Alexandria*, ex *Comitatensibus* XXI. *sub Magistro militum per Thracias*
  - *Cohortes vigilum.* VII.
  - *Prætoriana.* XII.
  - *Vrbana.* XIIII.

Legiones V. additæ à Diocletiano, & Maximiano.
- *Iouiani seniores in Occidente ex* XII. *legionibus Palatinis.*
- III. *Diocletiana Thebæorum ex* XXI. *Comitatensibus sub magistro militum per Thracias in Oriente.*
- *Maximiana Thebæorum ex* XXI. *Comitatensibus sub magistro militum per Thracias.*
- *Herculiani seniores ex* XII. *palatinis in Occidente.*
- III. *Herculea ex* XXXII. *Comitatensibus in Occidente.*

Legiones X. additæ à Constantino.
- *Constantini seniores ex* XXI. *Comitatensibus sub magistro militum per Thracias in Oriente.*
- *Constantini Daphnenses ex* XXI. *Comitatensibus sub magistro militum per Thracias in Oriente.*
- *I. Flauia Gemina ex* XXI. *Comitatensibus sub magistro militum per Thracias in Oriente.*
- *I. Flauia Gemina ex* XXI. *Comitatensibus sub eodem magistro in Oriente.*
- *Flauia victricis Constantine, idest Constantiniani ex* XXXII. *Comitatensibus in Occidente.*
- *II. Flauia Constantiniana tertio, ex* XXXII. *Comitatensibus in Occidente.*
- *I. Flauia pacis ex* XXXII. *Comitatensibus in Occidente.*
- *Flauia virtutis, ex iisdem in Occidente.*
- III. *Flauia salutis, ex iisdem in Occidente.*
- *I. Flauia Mitis ex iisdem in Occidente.*

Legiones V. additæ, à Constante.
- *I. Flauia Constantia ex IX. Comitatensibus sub magistro militum per Orientem.*
- II *Flauia Thebæorum ex iisdem, sub eodem*
- *Martiarij Constantes ex VIII. Comitatensibus sub magistro militum per Illyricum in Oriente.*
- I. *Flauia Gallicana Constantia ex XVIII. pseudocomitatensibus in Occidente.*
- *Constantiaci ex iisdem in Occidente.*

Legio I. *addita à Valentiniano.*
- *Valentinianenses ex* XXI. *Comitatensibus sub magistro militum per Thracias in Oriente.*

Legio I. *addita à Valente.*
- II. *Felix Valentis Thebæorum ex* IX. *Comitatensibus sub magistro militum per Orientem.*

Legio I. *addita à Gratiano.*
- *Gratianensis ex* XXI. *Comitatensibus sub magistro militum per Thracias in Oriente.*

Legiones V. additæ à Theodosio.
- *I. Flauia Theodosiana ex* IX. *Comitatensibus sub magistro militum per Orientem.*
- *Balistarij Theodosiani ex X. pseudocomitatensibus sub eodem magistro.*
- II. *Theodosiani ex IX. pseudocomitatensibus sub magistro militum per Illyricum in Oriente.*
- *Felices Theodosiani iuniores, ex iisdem sub eodem magistro in Oriente.*
- *Balistarij Theodosiani iuniores ex iisdem, sub eodem in Oriente.*

Legiones II. *additæ ab Honorio.*
- *Lancearij, Gallicani, Honoriani ex* XXXII. *Comitatensibus in Occidente*
- *Honoriani, Felices, Gallicani ex iisdem in Occidente.*

DE

DE PRÆFECTIS LEGIONVM. Cap. XXXVI.

LEGIONVM numero, ac nominibus expositis, de earum Præfectis, est dicendum, qui plures in Limitaneis Ducibus à Notitia referuntur.

Vniuersæ Legioni olim Tribunus, præfuit. Alis Equitum Præfectus. Augustus adolescentibus Senatoribus, cum virilem togam induerant, non modo legionum tribunatus, sed & alarum præfecturas dedit, Tranquillus,[a] liberis, inquit, Senatorum, quo celerius Reipublicæ assuescerent protinus virilem togam, latum clauum induere & Curiæ interesse permisit. militiamque auspicantibus non tribunatum modo Legionum, sed & præfecturas alarum dedit. Ac ne quis expers castrorum esset, binos plerunque laticlauios propofuit singulis alis Hactenus Tranquillus. Hi sunt, qui tribuni lati claui in iure appellantur,[b] & in hoc marmore Tiburi ædi Sancti Pauli affixo C. POPILIO TR. LATICLAVIO LEG. III. CYRENAICÆ. ita vocabantur, quia tribuni Senatores gerebant latum clauum, id est tunicam purpuream quæ erat insigne Senatoriæ dignitatis,[c] Tribunos Legionum vocat. & Marcellus.[d] Titius, inquit, priusquam Tribunus Legionis factus esset testamentum fecit. Et Vlpianus[e] Dimissum, ait accipere debemus tribunum, siue cohortis, siue Legionis. Papinianus, Præfectus, inquit cohortis. vel Equitum, aut tribunus si contra interdictum eius prouinciæ, in qua officium gerebat, duxit vxorem, matrimonium non erit. Postea is Præfectus est dictus: Notitia enim in Ducibus limitaneis Legionum, & alarum Equitum, vel earum partium. & classium præfectos appellat: Tribunos vero cohortium: Iustinianus & ipse Præfectos legionum vocat.[g] Hi ciuiles militum causas distinebant, & crimina etiam leuiter castigabant, flagellisque cædi iubebant. Nam Tribunus D. Paulum flagellari iussit.[h] capitaliter verò non puniebant. Absente tamen Magistro militum, vel generaliter exercitus Præfecto, si Comites primi ordinis erant, in milites animaduertebant. Vegetius.[i] Proprius autem, inquit, iudex militum erat Præfectus legionis, habens comitiuæ primi ordinis dignitatem, qui absente legato tanquam Vicarius ipsius potestatem maximam retinebat. Centuriones, ceterique milites eius præcepta seruabant. Virgiliarum seu profectionis tesseræ ab eodem petebantur. si miles crimen aliquot admisisset, auctoritate Præfecti exercitus, à Tribuno deputabatur ad pœnam. Arma militum, vestes, equi, annona, ad curam eius pertinebant. Disciplinæ ius, & seueritas, exercitus, non solum peditum, sed etiam Equitum legionariorum præcepto eius quotidie curabatur, ipse autem custos diligens, & sobrius legionem sibi creditam, assiduis operibus, ad omnem deuotionem reformat, & industriam, sciens ad Præfecti laudem subiectorum redundare virtutem: Hæc ille. Quia ergo vices Magistri militum gerebant Tribuni, Vicarij appellantur, ab Arcadio,[k] Constantino & Constante,[l]. Præfecti itaque limitum, quia Comites primi ordinis erant, ius animaduertendi in milites habebant: eo enim titulo supremam in milites potestatem naucifcebantur. Hi sunt qui Comites rei militaris appellantur,[m] vel Comes militum.[n] Cæteri verò Tribuni, qui primi ordinis Comites non fuissent, causas quidem ciuiles militum terminabant, & modicè coercebant, sed in eorum caput ius animaduertendi non habebant. Alia præterea militiæ necessaria curabant, quæ ab Æmilio Macro[o] referuntur, officium, inquit, Tribunorum est, vel eorum qui exercitui præsunt milites in castris continere, ad exercitationem perducere, claues portarum suscipere, vigilias interdum circuire, frumentationibus commilitonum interesse, frumentum probare, mensuræ fraudem coërcere, delicta secundum suæ auctoritatis modum castigare, principiis frequenter interesse, querelas commilitonum audire, valetudinarios inspicere. Hactenus ille. Quod autem dicit, principijs interesse, significat eos qui sunt in legione præcipui. Principia enim principales appellantur. Vegetius,[p] Principalium, inquit, militum, & vt proprio verbo vtar, principiorum nomina, ac dignitates secundum præsentes matriculas indicabo. Sub quibus ferme viginti quatuor militum gradus comprehendit, nempe Tribunos, Maiorem & Minorem ordinarios, qui primos ordines ducunt, Augustales, & Flauiales his adiunctos, Aquiliferos, Imaginiferos, qui imaginem Imperatoris portant, optiones, Prædictorum adiutores Signiferos, & alios quos sub Principiis comprehendit. Ita & principia Anastasius intelligit.

Et quia de Signiferis incidit sermo, non abs re fuerit mouere, eos torque ornatos solitos fuisse incidere. Marcellinus,[r] Maurus inquit, nomine quidam, postea Comes, tunc hastatus abstractus sibi torquem, quo vt draconarius vtebatur, capiti Iuliani imposuit. Hi etiam à muneribus militiæ erant immunes.[q] Tribuni auctoritatem dimittendi ad tempus milites habebant,[s] præterquam expeditionis tempore imminente,[t] tunc enim capitis periculum subibant, si militem abire permisissent. Sed nec nisi triginta militibus, commeatum dare poterant, quibus interim stipendium debebatur.[u]

Tribuni maiores legionum præfecti vocabantur, ad minorum qui cohorti legionis id est peditibus 50c. præerant differentiam; & per gradus promouebantur. Hi à scrinio epistolarum codicillos magistratus accipiebant. Vegetius,[x] Tribunus, Maior, inquit, per epistolam sacram Imperatoris iudicio destinatur. Tribunus autem vocatur à Tribu, tribuendoque iure; præest enim militibus, quos ex Tribu primus Romulus legit. Hæc ille. Itaque Tribuni maioris nomen, in Principis commentario, seu scrinio epistolarum scribebatur, & conseruabatur. Vlpianus,[y] Abesse: inquit, Reipublicæ causa intelligimus, & Tribunus militum, & Præfectos, qui ad ærarium, aut in Commentarium Principis delati sunt. Tribuni verò minores gradum non à Principe, sed ex labore & ordine proximis succedendo acquirebant. Nam vt Vegetius[z] scribit in orbem quendam per diuersas cohortes promouentur milites, ita vt ex prima cohorte, ad gradum quempiam promotus, vadat ad decimam cohortem, & rursus, ab ea, crescentibus stipendijs, cum maiore gradu per alias recurrit ad primam, atque hoc modo per labores peruenitur ad hunc Tribunatum. Decem itaque in qualibet legione erant minores Tribuni, quot erant cohortes, Vnus primæ Milliariæ, inquit Vegetius,[a] Tribunus præerat, armorum scientia, virtute corporis, morum honestate præcipuus: Reliquæ cohortes prout Principi placuisset, à Tribunis vel Præpositis regebantur. Præcipua verò eorum cura erat, vt sibi creditos milites exercerent, & sub oculis suis iuberent quotidie meditari; Sed & ipsi armorum arte perfecti, cæteros ad dimicationem, proprio cohortabantur exemplo. Tribuni autem sollicitudo per hanc laudatur industriam, cum miles veste nitidus, armis bene munitus ac fulgens, exercitij vsu, ac disciplina eruditus incedit. Hæc ille. Præ-

[a] in Aug. ca. 38.
[b] in l. si Rufinus C. de milit. testa.
[c] L. 42. nuper, ff. de donat. int. vi. & vxor.
[d] in l. Titius, ff. de milit. test.
[e] in l. 2. in prin. ff. de his qui not. infam.
[f] in l. praef. ff. de ritu nuptiar.
[g] in l. vlti. C. de inoff. testa. d. l. 1. C. de off. quaest.
[h] 22. act. apost.
[i] lib. 22. cap. 9.
[k] in l. in crim. C. de iurisd. om. iud.
[l] in l. 3. C. de commeatu. lib. 12. & l. vlt. Græca constit. C. de erogat. milit. anno.
[m] in l. 1. C. de comit. rei milit.
[n] in l. 1. C. de off. vicar. l. nemo C. de assess.
[o] in l. offic. §. vlt. de re milit.
[p] lib. 2. cap. 9.
[q] in l. iubemus. 2. C. de erogat. milit.
[r] lib. 20.
[s] l. nemo. C. de re milit.
[t] l. 1. de commeatu.
[u] l. iubemus, 2. C. de erog. milit. anno.
[x] d. c. 9.
[y] l. abesse. ff. ex quibus caus. maior.
[z] lib. 2. cap. 21.
[a] lib. 2. cap. 12.

a lib. 3. — *b Zosimus lib. 4.* — *c de themat.* — *d in probo.*

erant autem plurimum 500, militib. ex quot cohors constabat, itaque Zosimus [a] mille quingentos exploratores, tres Tribunos habuisse scribit. Sed Theodosius Magnus, inquit, [b] præfectos alarum, turmarumque duces & legionum Tribunos ita adauxit, vt duplo plures quam prius essent, post se reliquerit, Eo verò defuncto præfecturæ mille & quandoque 500. militum fuere, vt auctor est Constantinus Porphyrogenneta. [c] agmen, inquit, militum diuidebatur in præfecturas, quarum aliæ mille, aliæ 500. capitibus constabant, & de Arcadij tempore loqui videtur. Quantum Tribunis legionum olim solueretur, Valeriani epistola apud Vopiscum declarat. [d] Miraris, inquit, quòd imberbem Tribunum fecerim contra constitutum D. Hadriani, sed non miraberis, si Probum cogitas adolescentem verè probum, huic igitur dabis.

Tunicas russulas. 2.
Pallia Ganica fibulata. 2.
Interulas paragaudas. 2.
Patinam argenteam.
Specellatam librarum 10.
Aureos Antonianos 100.
Argenteos Aurealinos 1000.
Aereos Philippeos 10. *millia.*
Carnis bubula diurna pondo 1.
Porcina pondo 6.
Caprina pondo 10.
Olei per biduum sextarium 1.
Vini veteris sextarios diurnos 10.
Laridi bubalini, salis, holerum.
Lignorum quantum satis est.
Hospitia praterea eidem vt
Tribunis legionum praberi ei
Iubebis. Hac ille.

e l. pen. C. de metal. lib. 12. — *f l. 2. C. de primi.*

Horum exemplo decem Notarij, qui sub Primicerio Latereulum maius tractabant, Tribuni suot vocati, [e] alijs enim sub se scriniariis quemadmodum cohortium præfecti præerant, vnde hæc literata militia vocatur, quia armatam imitatur. [f] Hæc de legionum Præfectis. Cum verò infra scriptorum numerorum peditum obscura simbula Notitia repræsentet, vt faciliora appareant, aliqua de his generaliter præmisi, cætera suo loco infra opportunius exponentur.

DE HVMERORVM MILITVM symbolis, & eorum coloribus. Cap. XXXVII.

EGIONIBVS cohortibusq; peditū, & auxilijs à Principibus Romanis sua quibusq; data sunt symbola, vt prælio turbatis aciebus, se inuicem agnoscerent, facilius vnirentur vniuersaq; legio, aut cohors, eorum symbolo, & ab aliis numeris diuerso clypeū pingebat. In his primo veteres, præclara à se, vel parentibus gesta repræsentarunt, quod Virgilius [g] significat. parmaque inglorius alba. Et, [h] Clypeoque insigne paternum, Centum angues, cinctamque gerit serpentibus hydram.

g in nono. — *h in septimo.* — *i lib. 2. cap. 18.*

Hinc descendit, familiarum insignia, in scutis depingendi vsus. Postremo Romani Principes quædam militibus symbola hic repræsentata tradiderunt. Vegetius. [i] Sed ne milites, inquit, aliunde in prælij tumultu à suis contubernalibus aberrarent, diuersis cohortibus, diuersa in scutis signa pingebant, quæ ipsi nominant δίγματα sicut etiam nunc moris est fieri Præterea in aduerso scuto vniuscuiusque militis erat literis nomen adscriptum, addito, & ex qua essent cohorte, & ex qua centuria Hæc ille. Claudianus, [k] Nomenque probantur inuicti, Clypeoque animosi teste Leonis.

k in bello Gild.

In Notitia tota legio clypeum eodem modo pictum habebat. Alij quoque extra legiones cohortes, & peditum Auxilia idem obseruarunt, & fortè etiam in vexillis depinxerunt. Fabricenses, qui clypeos & scuta fabricabant, hæc pingebant quæ in insignibus Magistri officiorum fabricas referentibus cum suis symbolis spectabantur. Itaque hæc à Principe, non ex se milites accipiebant, quæ magna conseruata deligentia, ex Latereulis emittebantur, [l] & latentem sensum continebant. Id enim apud veteres non modo Aegyptios, sed omnes alios populos & Principes obseruatum fuisse videmus, vt, animali, fructu, vase, aliuuè signo, depicto, occultum aliquid significarent. Sic Bizantij vuæ racemum nummis imprimebant. Ilienses suem, Thebani testudinem, Chij, & Africani spicam, his se abundare indicantes. Augustus gubernaculum pilam sustinens, aut capricornum cudebat, cuius beneficio orbis Rom. administrationem sibi creditam esse insinuabat; aliaque huiusmodi sexcenta extant exempla, ex quibus mystica esse symbola, potest intelligi. Notitia verò ea diligenter exprimens, firma ac perpetua Numerorum symbola fuisse significat, quæ nec mutari, nec in alia transferri poterant. Vnde temerè aut sine ratione. excogitata dici non possunt, tanquam enim tacita ænigmata instar Aegyptiorum hieroglyphicorum, mysticum sensum occultant, multique emblemata, confingendi argumentum possunt suggerere. Hæc mihi tenuis ingenij homini interpretari difficile est, pro viribus tamen eorum sensus ostendere tentabo, aut saltem alijs aptiora dicendi viam aperiam. In primis igitur generaliter quibusdam præmissis velut prima quædam delineamenta ducam, ex quibus plurium, quæ sæpè occurrunt, facies & sensus cognosci poterit, postmodum singula, & Numerorum propria suo loco interpretabor.

l §. vlt. Nou. 24. 25. & §. penult. Nou. 26.

Præcipua Principum in his symbolis intentio est, vt Romani Imperij perpetuitatem, ac firmum aduersus hostes robur, arctamque Orientalis, atque Occidentalis Imperatorum concordiam, eorumque in Orbem prouidentiam insinuent, quæ multis formis ac typis repræsentant, veluti cippis seu columellis quæ globum præfixum tenent, sæpè cum circulis & animalibus, hisque interdum dimidiatis, orbem regentibus, sed quia pila omnium symbolorum est frequentissima, ad ea exordiemur: Hæc orbem Romani Imperij significabat: quod ab Augusto inuentum fuisse Isidorus [m] scribit; Vt nationes, inquit, sibi in toto Orbe subiectas figura orbis ostenderet. Globus plerunque, vno aut altero circulo includitur, qui duo vnius Orbis Romani conuexa Imperia declarant. Idem insinuant sub Magistro militum per Illyricum, Ascarius seniores duos purpureos hemicyclos coniunctos pro insigni gestantes, qui haud dubiè duo dimidia, sed ea coniuncta demonstrant Imperia. Vallo acutisque cuspidibus, Rom. Orbis septis, vndique ab hoste tutus esse indicatur: Plerunque cippo, seu columellæ præfixus, firmus, inconcussusque ostenditur. Stipes enim firmum solidumque insinuat. Diuisus aut decussatus, inter duos quidem Principes scissum videri Imperium, sed concordibus animis administratum, vnum esse denotatur. Idem inter duo gubernacula positus, aut duobus funibus constrictus portendit. Dimidiati serpentes, aut in cippo iuncti, globum includentes, Duo dimidiati equi gemini accipitres feles, aut cornua orbiculum circumdnatia, & similia, eundem sensum occultant. Duæ stellæ Orbi imminentes, duorum Principum genios indicant. Huc

m li. 18. etymol. cap. 3.

perti

pertinent & dimidiatæ lunæ, quæ ad compleudum orbem tendunt. & huiusmodi multa alia, quæ suo loco explicabuntur. Circuli verò clypeorum, marginem complexi & ipsi perpetuitatem, vnitatemque Imperij denotant. Iidem duplicati, arctam duorum Principum connexitatem, Triplicati arctissimam, ob ternarium numerum, coniunctionem insinuant. Vultus cippis præfixi, eorundem in orbem prouidentiam, quemadmodum interpretatum inuenimus in armarijs in medio Notitiæ, inter vtrumque Imperium depictis. Animantia verò, ferè vbique Principes Romanos repræsentant, sicut & apud Danielem Prophetam. Sed ne præcoce diligentia, quæ suis locis erunt dicenda, præuertere videar, hæc frequentiora adumbrasse, & rudius delineasse sufficiet, vt aliquo prævio lumine sequentia clarius illustrentur. Nunc de coloribus quibus depinguntur aliqua sunt proponenda, nam etsi ad distinguenda inter se symbola adhibiti possunt videri, id tamen non semper nec temerè, sed propriè ad aliquid significandum appositi fuisse apparebunt.

[a] lib. 35. cap. 7.

Appelles, aliique insignes pictores, vt auctor est Primus,[a] antiquitus quattuor tantum coloribus, albo, silicco, rubro, & nigro, nobilissima quæque opera pinxerunt, posteà inuenta purpura, cinnabaso, aliisque coloribus, ars latius euagari cœpit. In hoc opere militum scuta, decem coloribus depictis reperiuntur, qui sunt aureus, argenteus seu albus, luteus puniceus, viridis, cœruleus, niger purpureus: rubeus, ferrugineus: In his aurum & argentum, inter metalla potius, quam colores numerantur.

AVREVS fœlix sæculum, aureumque repræsentat. Virgilius.

[b] in eglo. 4.

Toto surget gens aurea mundo.[b] *&*
Aurea condet Secula.

Aurum Soli assimilatur, & gemmis Topazio & Chrysolito. Ex signis Leoni, & Iulio mensi respondet, roburque & adolescentiam denotat.

[c] & in 6. Æneid.

ALEVS seu argenteus, animi candorem puritatemque, vel vt alij, fidem insinuat. Virgilius enim ait[c] cana fides Ex planetis Lunam, ex signis Cancrum, ex lapillis margaritam, berillumque, ex elementis aquam flegma, infantiamque refert.

[d] in 20. cap.
[e] lib. 6. orig.

LVTEVS lætum sæculum significat: est enim color velut croceus, qui in rosarum medio micat, de quo Plinius.[d] Hic color oculorum aciem lædit vt & croceus: vnde peritiores Architecti, inquit Isidorus,[e] neque aurea lacunaria ponenda in bibliothecis putant, neque pauimenta alio, quam Carystio marmore, quod auri fulgor hebetet, & carysti viriditas reficiat oculos.

[f] in 5. Æneid.

PVNICEVS honorem indicat, & victoriam, quod & Virgilius[f] innuit.

[g] vbi Seruius.

Iamque adeò donati omnes opibusque superbi
Ibant puniceis euncti tempora tænis.[g]

[h] Pla. in Timeo.
[i] in 6. Æneid.

VIRIDIS qui ex fului nigrique temperie nascitur,[h] Spem, vel, vt alij volunt, robur & vigorem portendit. Virgilius.[i] Sed cruda Deo viridisque senectus.

Quod tractum est ab herbis, quæ dum virent, vigent. Planetam Mercurium, signa Geminos, & Virginem refert, ac ver, iuuentutemque. & smaragdum qui plus cæteris oculorum aciem recreat, & argentum viuum, ex quo hic color producitur.

[k] Pla. in Timeo.

COERVLEVS ex splendido, albo, nigroque creatus[k] iustitiæ, & claritatis, famæque est symbolum, planetæ Veneris respondet. & signis cœlestibus Tauro & Libræ, & elemento aeris. item sanguini, pueritiæ, æstati, & aeri, ac saphyro. qui post smaragdum mirificè aciem oculorum recreat, & clarificat, eumque gerentem castum, fortem, mitemque efficie. & ad obtinendam ab aliquo gratiam efficax est.

NIGER est prudentiæ firmitatisque signum, quod is color in alios amplius non vertatur, planetæ Saturno respondet, signis cœlestibus, Arieti, & Aquario, & Geminis, item Adamanti, Agathæ & Chelidoniæ, Elemento terræ, hyemi, melancholiæ, ætatique decrepitæ, & plumbo, ex quo fit color niger.

PVRPVREVS ex rubro, albo, nigroque commixus generatus[l] vim Imperij ob purpuram, quæ Principis, est propria, significat. Refert hic color Iouis planetam, Sagittarium, & Pisces, stannum, gemmam, opalum, item florem, senectutem, & fulgur. [l] Pla. in Timeo.

FERRVGINEVS roboris duritiem portendit.

RVBEVS magnanimitatem, & Marti, Arieti, & Scorpio, carbunculo & coralio, igni, autumno, bili, ætati virili, rubentibus rosis, & ferro respondet. In symbolis amoris ardorem plerumque indicat, aliquando sanguinem, vt in Cruce rubea, Christi sanguine tincta.

Generaliter obseruandum est, animantia quæ ferè omnia Principes referunt, cum suis coloribus non repræsentantur, vel purpureo, vel aureo, luteovè, vel candido depingi priora regium Principis habitum indicant; vltimus animi candorem. Vbi alio colore exprimuntur, quod raro euenit, aliud insinuant. Eodem modo inanimata Imperium referentia, veluti duo funes Orbem constringentes, trabes eum munientes, aut peltæ tuentes, purpureo colore tinguntur. idem in aliis similibus plerumque accidit. Clypei, orbes, & circuli, coloribus pro arbitrio varijs pinguntur, & forte vt alij ab aliis differant: quandoque tamen non sine ratione, ponuntur circuli & orbes rubei sæpe connexi, ob purpureum colorem Principis proprium, vtrumque Imperium perpetuò coniungi significant: Virides, illud semper vigere, Albi singulari animorum candore gubernari, Nigri stabile ac firmum fore insinuant. Cæteri colores suam significationem retinent.

Hinc armorum, seu familiarum, insignium colores, & ex metallis aureus, argenteusque emanarunt. Neque enim vera insignia pluribus depinguntur. Hinc etiam prodiit, vt in scutis cœruleis, aut albis luteisvè, proni Roman. milites habebant, hodie serpens, aquila, equus, vel aliud animal signumvè depingatur, fortè etiam aliqui ex his militibus descendunt, qui adhuc iisdem insignibus, & nominibus vtuntur. Nunc Legiones VI. Palatinas Magistri militum Præsentalis cum earum insignibus, pro exigui ingenij mei viribus exponam: Deinde XVIII. eius auxilia item palatina explicabo.

DE VI. LEGIONIBVS PALAtinis Magistri militum præsentalis. Cap. XXXVIII.

ANCEARII, seniores primi sub Magistro militum Præsentali in Luteo Clypeo, Luteum item globum, luteo circulo inclusum tenent: quod orbem Romanum vno Imperio contineri significat. Idem vbique color eiusdem Imperij vnitatem denotat. Manuscripti duos globos circulo cinctos tenent, & coloribus variant. Circulum X. purpurei stipites circumfixi firmant, quod tutum esse à vi hostium Roman. orbem indicat. Purpureus color in trabibus ad Imperium, & eius robur refertur. Marginem duplex circulus cingit, quorum interior XXIIII. circum, densas tesserulas ordines dispositas continet, quæ plumbatas seu Martiobarbulos referre possunt, quibus hæc legio pugnabat, & de his in Lucianis subsequentibus, & Scythis sub altero Magistro in præsenti differam.

In manu scriptis plumbatæ desunt: Duorum quoque circulorum connexitas, vtriusque Principis, arctam, æternamque coniunctionem indicat. Simile emblema gerunt Lanceatij iuniores, & Solcuses Gallicani. Lanceatij dicti sunt, quia lancis id est hastis more Macedonum longis, ijsque leuioribus vtebantur: De quibus Marcellinus [a] loquens de Valente cum Gothis pugnante; Ad lanceanos, inquit confugit & Mattiarios. Erant in legione Lanceatij circiter M. D. CCC. quos peltams, vel hastatos vocatos fuisse diximus, vt ait Suidas. Appianus, [b] Numidas, ait, Equites, ad viginti millia. Lancearios quoque multos, elephantes 60. alios etiam habebat. item Marcellinus: [c] Irex suum, inquit, lanceatijs, & Mattiatijs, & cæteris expedimmmque præcepit. Alij sunt Lanceati iuniores in Thraciis.

[a] lib. 31. *[b] in 2. de bello ciuils.* *[c] lib. 21.*

IOVIANI iuniores post seniores qui degebant in Illyrico Occidentali, lecti à Diocletiano; qui se Iouem cognominabat, sunt appellati, Sozomenus [d] enim scribit, Iouianos & Herculianos, duas fuisse cohortes, ex primariis militibus constitutas, à Ioue, & Hercule nominatas, quæ Imperatorem proxime à tergo, prælidii causa sequebantur. Idem. & Nicephorus, [e] Vetus inquit, consuetudo erat, vt qui Iouianæ, atque Herculianæ, ita ab Ioue, & Hercule dictis Legionibus præessent, principem à tergo sequerentur. Zosimus & ipse, [f] de Iouianis & Herculianis hæc scribit. Sunt, inquit, à Diocletiano & Maximiano profectæ legionum appellationes, habentium cognomina Principum illorum, quorum alter Iouis, alter Herculis cognomentum vsurpauit. His sub Iuliano Apostata præfuit Valentinianus, qui postea imperauit, Vegetius [g] quoque scribit, hos cunctis prælatos Martiobarbulosque vocatos, quod plumbatis dictis Martiobarbulis telis scitè vterentur. Plumbatarum quoque, inquit, exercitatio, quos Martiobarbulos vocant, est tradenda iunioribus: Nam in Illyrico dudum duæ Legiones fuerunt, quæ sena millia militum habuerunt, & quod his telis scienter vterentur, & fortiter, Martiobarbuli vocabantur. His longo tempore per legiones strenuissimè constat omnia bella confecta, vsque adeo, vt Diocletianus & Maximianus cum ad Imperium peruenissent, pro merito virtutis hos Martiobarbulos Iouianos, atque Herculianos censuerint appellandos, eosque cunctis legionibus prætulisse dicuntur. Quinos autem Martiobarbulos scutis insertos portare consueuerant, quos si opportunè milites iacerent, prope sagittariorum scutati mutuari videntur officium. Nam hostes, equosque consauciant, priusquam non modo manu ad manum, sed ad ictum missilium potuerit perueniri. Hæc ille: apud quem pro Iouiarios, legendum Iouianos, quod nomen fuit vni legioni ex duabus, quæ in hoc genere pugnæ strenuè se gesserunt.

[d] lib. 6. cap. 6. *[e] lib. 11. cap. 1.* *[f] lib. 3.* *[g] lib. 1. c. 18.*

Horum insigne erat Aquilæ apotheosis redimiculo supra caput imposito. ALes ipsa natiui coloris, alij dicunt aurei, Alciatus Flaui. [h] In parma lutea, quæ rubro primum circulo claudebatur; Inde alter sapphirei coloris totam marginem cōplectebatur. è pectore autem aquilæ aureus extabat, vmbilicus: Hæc Pierius ex Maffæorum codice, qui parum ab impresso differt. Aquila Principem, qui orbem tuetur, denotat, ob id auro exornatur. Duo circuli duplicis Imperii coniunctionem, perpetuitatemque demonstrant, colorum significationes exposuimus, quos aliquando pro arbitrio, & ad symbola distinguenda positos fuisse non inficior, sæpe tamen appositè adhibiti, aliquid insinuant. Aurum in vmbilico, aureum eius temporis seculū in orbe demonstrat. Iouianorum seniorum legio, & ipsa palatina erat in Occidentis Imperio, cuius Marcellinus meminit.

[h] Alc. lib. 5. parerg. cap. 13.

HERCVLIANI iuniores à Maximiano vocati; qui se Herculem ab eius cultu nominabat. Sex. Aurelius Victor loquens de Maximiano; Huic inquit, postea cultu numinis Herculei cognomentum accessit, vti Valerio Iouij. Vnde etiam, militaribus auxiliis longè in exercitu præstantibus nomen impositum. Hæc victor, de Cæsaribus. Herculiani luteam Aquilam, luteo item trunco insidentem gestabant in parma lutei sapphirei, cuius marginem eodem colore, sed admodum dilutiore, circulus ambibat, ita [i] Pierius: Truncus firmitatem Aquilæ, idest, Imperii significat. In aliis Codicibus parma rubet, in aliis intercurrentibus lineis viret. In meo impresso Aquila, luteo baculo pedibus nititur. Iouiani, & Herculiani sub magistro peditum in Occidente, eadem gestant Aquilæ insignia. Hi in Illyrico Occidentali prius residebant, quorum sæpè Marcellinus meminit.

[i] li. Hieroglyph.

FORTENSES à Fortia oppido Sarmatiæ Asiaticæ denominati, aliàs FRETENSES sunt dicti, Quidam Comagenos Eufratenses esse putant: & prima dempta syllaba Fratenses, seu Fretenses appellatos. Sed Marcellinus Fortenses vocat, [k] Tricesimani, inquit, Decimanique Fortenses.

[k] lib. 18. sub fin.

Fortensis etiam, est limes Mauritaniæ. ab his forte denominatus. In cœrulei clypei vmbone, rubrum globum circulo luteo cinctum gestabant, qui octo acutos mucrones cæruleos emittit. In codice impresso, subtus, plures aquæ glomerantur in orbem. Marginem luteus & viridis circulj cingunt. Hostes in Romanum orbem duplici, vnicoque Imperio munitum irruentes confodiendos esse indicat, idque terra ac mari euenturum. Duo coniuncti circuli, ferè vbique, duplicis Imperii perpetuam connexam ostendunt. Alciatus mucrones totam interpretatur, [l] quod symbolo impressi exemplaris, & aliorum, quæ vidi, non conuenit.

[l] li. 5. parer. c. 13.

NERVII, propè Scythas sunt. Marcellinus [m] eos ad Tanaim locat. Inter hos, inquit, Neruii Mediterranea incolunt loca, vicini verticibus, celsis, quos prærupios, geluque torpentes Aquilones astringunt.

[m] lib. 31.

Sed hic Galliæ Belgicæ populos Neruios intelligi arbitror, ex quibus delecta est hæc legio. Depictum ferè vt Fortenses habent clypeum, exceptis quibusdam coloribus, qui alterutros distinguunt. Hi enim paruum luteum vmbilicum, rubro latoque circulo inclusum, quem alius luteus cingit, in cœrulea parma, vel, vt apud alios, viridi gestent. Marginem luteus circulus ambit. In impresso, sub mucronibus mare videtur. Portendunt duo circuli duo in vnum orbem Romanum Imperia, quæ in terras, & mare extenduntur. Luteus color in exteriore circulo, luteo vmbilico respondet. Duplex circulus luteus & viridis, qui clypeum ambiunt, duplicis Imperii connexitatis sunt typus.

MARTIARII. iuniores, vel potius Mattiarii sequuntur, quorum etiam infra inter auxiliares fit mentio. Zosimus, [n] Mattiarios, cohortem sub Iuliano Apostata fuisse scribit. Erant ex Mattio oppido. Metropoli Cattorum, vbi hodiè est Marpurgum. olim Hassia, paucis literis mutatis, antiquum seruans nomen. Tacitus. [o] Cattia, inquit improuisus aduenit Cæsar incenso Mattio (id gentis caput est,) aperte populatus vertit ad Rhenum. Ita etiam Marcellinus, [p] appellat, loquens de Valente, Ad lanceateos, inquit confugit & Mattiarics. Si legamus Martiarios à Martia legione, de qua supra dixi, denuabantur. Sed teneo legendum MATTIARII.

[n] lib. 3. *[o] lib. 1.* *[p] lib. 31.*

In horum luteo clypeo rubrum pedamentum orbem cœruleum & decussatum, rubroque circulo cinctum sustinet, in cuius summo, duæ dimidiæ, luteæque lunæ cornibus sursum versis, crucem amplectuntur, duo vtrinque ad dexteram, & sinistram erecti canes terga orbi vertunt, inuersisque capitibus se inuicem respiciunt. Hi referunt duos Principes Imperium orbis tuentes, & se respiciendo mutuum sibi auxilium promittentes. Orbis Cruce diuisus, &

subru

rubro circulo circumductus, terrarum, marisque imperium insinuat, quod etsi diuisum, vnum tamen est & vnicum, quod globum ambiens circulus rubeus innuit. Dimidiæ Lunæ, & ipse symbolum sunt duplicis Imperij, quod etsi dimidium videtur, integrum tamen est permansurum, quemadmodum luna primo visa deficere in orbem completur. Crux superior, id Christi ope futurum pollicetur: Romani verò Imperij stabilitatem columna significat. Aliàs luna cruci iuncta, Ecclesiæ Christi sponsæ est typus. Simile emblema gerunt Martij seniores. Sequuntur XVIII. auxilia Palatina.

DE XVIII. AVXILIIS PALATINIS. Cap. XXXIX.

INTER legiones & auxilia, olim hoc interfuisse Veget. [a] scribit quod legiones ex Romanis ipsis scriberentur, Auxilia verò à socijs, & fœderatis gentibus mittebantur, legionibusq; tanquam leues armaturæ adiungebantur. Sed rebus in Principem translatis, etiam extraneis ex gentibus Legiones fieri cœperunt, aliquando adiutrices nuncupatæ tanquam ex auxilijs completæ. Quid autem inquit Vegetius, [b] inter legiones & auxilia videatur interesse, expediam. Auxiliares conducuntur ad prælium ex diuersis locis, ex diuersis moribus venientes, nec disciplina inter se, nec notitia nec affectione consentiūt Suidas [c] vult. auxilia esse expeditos milites, qui nudi & inermes in prima acie collocabantur, primique cædebantur. Erat enim gregaria & ignobilis manus. Legiones vero ex decem cohortibus cōstabant, quæ in centurias diuisæ, singulæ suas cum suis cēturionibus habebant vexilla. cohortes enim singulæ Dracones, vel aliud animal cum suis Tribunis præferebant; Vniuersa verò legio Aquilam quæ a Præfecto, vel Comite regebatur. At Auxiliorū vna erat multitudo, quæ soli Tribuno parebat, putà mille, vel plures. Alias inter hos differentias Plinius, [d] tradit. Sunt albue inquit, aliquæ in auro non omittendæ differentiæ; Auxiliares quippe & externos torquibus aureis donauere, ciues non nisi argenteis; præterquam quod armillas ciuibus dedēre, quas non habent externi. Ijdem, quod magis miremur, coronas ex auro dedere ciuibus, Cicero cum Ciliciæ præesset, de Auxilijs ad Atticum ita scribit. Exercitum infirmum habebam, Auxilia sane bona, sed ea Gallatarum, Pisidarum, Lyciorum. Hæc enim sunt nostra robora. Probus Imperator, sexdecim millia Tyronum Germanorum, per diuersas prouincias sparsit, ita vt Numeris vel Limitaneis, sexagenos, aut quinquagenos interseret, quæ Auxilia Barbara esse appellata, Vopiscus refert. Auxilia videntur à Instiniano [e] nominari optiones à quo iubentur fœderati in priuatorum prædijs degentes. ad suas redire optiones, id est ordines seu auxilia, Ab optionibusque militibus denominata videntur, quos tribuni sibi adiutores & Vicarios eligebant. vt Veget. (lib. 1. c. 7) & Festus tradunt. Horū Præfectos quandoque Tribunus, quandoque Phylarcha appellatur. [f] Procopius: [g] Nullus autem, inquit, Romanorum militum Præfectus, quos. Duces vocant, nullusque Saracenis, qui Romanis fœderati sunt, Præpositus, qui Phylarchi vocantur. Quot milites singula continerent Auxilia non constat; Vopiscus quandoque quinquagenis, aut sexagenis, quos Probus Numeris Limitaneis inserebat, Auxilia constasse scribit. Sub Magistro in præsenti hæc merebant Auxilia.

[a] lib. 2. c. 8.
[b] l. cap. 8.
[c] in ver. ξιφος
[d] lib. 33. c. 2.
[e] in l. vlt. C. loc. & in Nou. 116.
[f] vt in Nou. 103.
[g] Lib. 1. de bello Persico.

BATAVI seniores ex Batauia, quam nunc Hollandiā vocant acciti, equites Batauos præstantissimos inde sumpsisse Augustū, Dion scribit, sed hæ fuere VIII. Cohortes. aut Auxilia legionis XIIII. quæ discordia Ducum à legione digressa, cōtra Vitellianos infeliciter pugnarunt. Posteà missa in Britanniam in itinere Augustæ Taurinorum, ob odium antiquum rixati sunt. Legio in Britanniam est missa, Batauos agmini suo Vitellius iunxit, mox in Germaniam ire iussit. [h] Velitaria auxilia Herulos, & Batauos Marcellinus [i] vocat.

[h] Tacit. 16.
[i] lib. 20. paulo post princip.

In parma cœrulea, globum rubrū gerunt, pedamento eiusdem coloris coniunctum, quem cœruleus limbus densis orbiculis circundatus complectitur. In vmbone luteus globulus, auream cuspidem emittit vt manuscripti clarius ostendunt. Supra duplex dimidia, & lutea Luna, cornibus sursum versis crucem lutei coloris amplectitur: Orientis Occidentisque Imperium crucis ope, instar Lunæ in plenum orbem qui dimidius videtur, compleri insinuat: ex medio globi exiens cuspis telum Principis Rom. refert, quo tantam hostibus cladem minatur, vt orbem sanguis sit inundaturus, quod forte rubeus color quo tingitur, portendit: Cœruleum lymbum orbiculi stipantes, sunt milites vndique orbem Rom. aduersus Barbaros defendentes: vel fortè plumbatæ, quibus hæc auxilia hostes erant feritura, de his supra in lancearijs, & infra in Scythis sub altero magistro Præsentali dicetur. In Marluciano videtur agger globum sepiens. Vrsini codex pro dimidijs Lunis, duos dimidios orbes luteos habet alterum alteri inclusum; Typus est duplicis, sed coniuncti & in vnum coeuntis Imperij. De dimidia luna in præcedenti dictum fuit.

BRACCATI iuniores. Notissimum est, olim Galliam Narbonensem Braccatam vocatam, vt auctor est Plinius, [k] quod braccis vteretur, vnde Braccata hæc auxilia videntur denominata. Braccas inter militares vestes Lampridius [l] recenset. Donauit inquit, & ocreas & braccas & calceamenta, inter militaria vestimenta, sed & ipsum Alexandrum scribit, fascijs semper vsum fuisse, & braccis albis, non coccineis, vt prius solebant. Pomponius Mela Sarmatas totum corpus braccatos esse memorat. Milites Braccati, vt fluxæ fidei & mercede versabiles à Marcellino [m] notantur Braccati inquit sollicitantur, atque cornuti fluxioris fidei, & vbertate mercedis ad momentum omne versabiles.

[k] lib. 3. c. 4.
[l] in Alexand.
[m] lib. 15.

Clypeum cœruleum gestant, in quo duplex rubra, & lutea columella, globum luteum in summo, manu tenendum sustinet; vtrinque duo purpurei corui, ad crucem supra globo infixam, & nigris lineis decussatam clamare videntur, qualem Constantino ostensam fuisse ferunt: cœruleus circulus clypei marginem circundat. Hi duo sunt Principes, qui à Christo pro Romano orbe opem implorant. Crucem autem littera X, intersecant, Christum in ea passum significat. cuius nominis Græcè scripti, prima est littera X. Plerumque autem superiorē eius crucis partē in literam P. flectebant, vt apertius [illegible] exprimerent, ita vt X.P. & ✢ innecterentur. Purpureæ cornices, duos Principes denotant ob purpuram, & sunt concordiæ symbolum. Duo enim oua cornix parit, vnde mas, & fœmina excluduntur, quorum alter si moriatur, superstes semper cœlibem vitam agit: quare hæc auis typus est concordiæ in Faustinæ nummis, in quibus huic aliti inscriptum est, CONCORDIA.

Manus autem orbem retinens, firmitatem Imperii Romani portendit. At Pierius [n] loquens de spica, diuersum hoc insigne ponit: Gestamen, ait cæruleo colore, sub obscuro depictum fuisse circulo nigro iuxta marginem circumducto. in cuius summa parte, stella depicta est, octo radijs, prædita, in medio orbiculus est, cum vmbilico, vterque coloris aurei. ab eo orbiculo vsque ad circulum, qui iuxta marginem est, columella submissa coloris rubei: à lateribus columellæ, spicæ duæ vtrinque surgunt, quas auiculæ totidem, volatu suspensæ petunt, quæ affluentiam annonæ significant. At in manuscripto Vrsini, in summo, est crux purpurea, orbem purpureum in medio continens, quem tueri videtur: ipsa vero, & orbis propter Christi sanguinem, ob mundum effusum rubent; corui purpurei, id est, Principes,

[n] lib. 56.

vtrioque ad crucem clamant, quod symbolum mihi maximè placet. In Madruciano, ea globo acuta cuspis, vt in præcedente symbolo, exit, & pedamentum eum sustinens, aggere vtrinque, munitum videtur, Alciatus verò pro globo glandem exponit, [a] quod ab omnibus his symbolis longe distat.

[a] lib. 3. parerg. c. 23.

SALII sunt Germaniæ populi, vbi nunc est Franconia, à Sala flumine nuncupati, ea quibus hæc Auxilia sunt contracta. Marcellinus [b] de Constantio loquens, Petit inquit, primos omnium Francos eos videlicet, quos consuetudo Salios appellauit. Zosimus [c] Saliorum, ait nationem à Francis profectam vi Saxonum suis sedibus expulsam, in Batauiam venisse, quæ insula cum prius Romanis in vniuersum pareret, à Salijs est possessa: Sed inde eiecti, postmodum Romanis sunt adiuncti: Iulianus enim Apostata eos legionibus Romanis adscripsit. Alij auxiliares sunt Facti. Sunt & Salij Ligurum populi testante Plinio.

[b] lib. 17.

[c] lib. 3.

In horum parma cœrulea, orbem luteum circulo rubro circundatum, luteus cippus sustinet, marginem clypei rubeus limbus claudit. vnum esse orbis Romani Imperium denotat. Rubeum enim vinculum, globum cingens, purpuramque referens, imperium insinuat. Idem exterior rubeus circulus portendit. In manuscripto Vrsini, duo dimidij equi lutei hinc inde globum sustinent, qui referunt duos dimidiati imperij Principes orbem regentes. Equum verò esse bellicæ virtutis typum notum est Virgil. [d]

[d] in 1.

Monstrarat caput acris equi, sic nam fore bello
Egregium, & facilem victu per secula gentem.

& alibi [e]

[e] & in 3.

Bello armantur equi.

Hi milites & in Occidente reperiuntur, cum symbolo huic simili.

CONSTANTINIANI è Constantio Magni Constantini filio denominati. Marcellinus, [f] Constantiacos vocat Legionarios ab eodem inuentos: Duas, inquit Constantiacas legiones, addita vna sagittariorum cohorte inuenerat apud Sirmium, vt spectatæ adhuc fidei per speciem necessitatum vrgentium misit in Gallias.

[f] lib. 21.

In parma album globum gestant, supra quem cæruleus globulus fascia rubra clauditur. Is est regij diadematis typus, Orientemq;, & Occidentem vno Rom. cingi imperio portendit. In manuscriptis octonis aut nouem parui orbiculi à quatuor mundi regionibus in vnum glomerati exercitus referunt, à quatuor partibus orbem Romanum aduersus Barbaros tuentes, vel potius plumbeæ glandes, quibus hoc auxilium pugnabat insinuantur.

MATTIACI seniores ex Mattio Metropoli Cattorum veniebant. vbi nunc est Marpurgum Hassiæ, vt supra dixi, de quibus Tacitus. [g] Cœruleum clypeum gestant, lutea cruce vsque ad marginem diuisum, quæ cœruleum globum in medio continet, ipse apside lutea, & alia exteriora rubra cingitur. Hinc inde supra vtrumque crucis brachium, duæ auiculæ nigræ, seu corui cœlum suspicientes clamare videntur: Aliæ duæ similes infra pascuntur. Symbolum est duorum Principum, qui à Domino ob merita Christi crucifixi pro Orbe Romano opem implorant: & quasi illam inuenerint, infra per otium pascuntur. Simile est apud Psalmistam. [h] Dat escam pullis coruorum inuocantibus eum. Per septem enim dies à matre destituti rore pascuntur, donec plumis vestiri & ab ea agniti postmodum aluntur. Coruos autem esse concordiæ typum supra exposui. S. Paulinus epist. 12 scribit olim supra crucem rubentem duas columbas in templis depingi consueuisse, quo symbolo significabatur simplicibus cœlum patere, vt Epigramma cruci inscriptum aperit.

[g] in 1.

[h] Psal. 147.

Ardua florifera crux cingitur orbe corona
Et domini fuso tincta cruore rubet.
Quæq; super signum resident cœleste columbæ,
Simplicibus produnt signa patere Dei.

Qui hic pinguntur nigri sunt corui, non columbæ. In Occidente hi milites simplicem crucem gestant.

SAGITTARII Iuniores Gallicani. Sagittariorum tres hic ordines referuntur. Primi sunt sagittarij iuniores Gallicani, cassidibus, cataphractis, gladijs, sagittis, arcubusq. armati, de quibus Vegetius. [i] Ex Gallis lecti Gallicani sunt dicti, idem sunt quod Gallici, Vlpianus. [k]. Institutus in rebus Gallicanis in Gallicis hæres erit. In Illyrico quandoque Gallicani resederunt Marcellinus. [l] Ad tutelam, inquit, Illyrici Gallicani militis validum accesserat robur.

[i] lib. 2. c. 15.

[k] l. si quis in fun. di. §. vl. ff. de leg. 1.

[l] lib. 29.

In clypeo cœruleo rubrum globum circulo albo contentum habent, quem vtriuque aquilæ regunt, supra duo Imperatores visuntur: Marginem duo circuli, interior luteus, & exterior rubeus, cingunt. Hæc Romanum orbem à Duobus Principibus concorditer defendi monent. Aquila Imperij symbolum est, circuli cum coloribus supra sunt expositi. In manu scripto Vrsini tabella est sine Principibus, à quibus leges orbi dari portenditur.

SAGITTARII quoque seniores Gallicani eodem ferè modo pictum scutum gerunt. In hoc differunt, quod hi globulum luteum, albo, & rubro circulis inclusum gestant, quod orbem Romanum duplici imperio regi denotat. Vtrioque duæ aquilæ eundem à duobus Principibus gubernari demonstrant. supra tabella rubro limbo cincta in medio album nigris notis interpunctum continens, Lex est vtrique orbi à duobus Principibus concorditer data. Madmcianus duos Principes includit. In Vrsini exemplari alba est parma, aquilis carens. Duplex circulus margini circumductus duplicis coniuncti Imperij est symbolum In Oriente sub Magistro peditum, Gallicani tres orbes distinctos gestant, quorum medius, aliis est maior, quod idem argumentum insinuat.

TERTII SAGITTARII Valentis, ab eo inuenti, & ipsi in parma cœrulea luteum orbem duplici vinculo rubro & luteo cinctum tenent: supra suspensus est alius dimidius orbis albus, rubro circulo clausus, significat orbem, qui ob diuisum Imperium dimidius videtur, vnum esse, duplici Imperio compressum.

DEFENSORES oppida defendenda præcipui, ita defensores mœnium Marcellinus appellat. [m] Quibus, inquit adire propius ausis, defensores mœnium properarunt. Item. Defensores nisi vigilassent in audaciam, ruere præcipitem. & sæpè alibi, Constantinus verò Porphyrogenneta [n] dicit defensores eos esse, qui currentes post hostes sequuntur, ipsi nō currunt, sed ordine simul progredientes, eos, qui hostes sequebantur, excipiunt. & defendunt, si forte in fugā vertantur, & inde nomen habuerunt. Hi duos angues luteos, in caducei speciem complicatos, capitibus ad osculum coeuntibus, in parma cœrulea gestabant, quam ruber ambitus latè circuibat, iuxta marginem in medio est globus rubeus, columellæ luteæ præfixus, vnde & ipsi angues exire videntur, ita Pierius [o] describit. Id duorum orbis Principum concordiam significat, pro serpente enim poni Imperium, idem Pierius refert, & vetus numisma duos habens similes serpentes caudis complicatis, est typus, vnius duorum COSS. potestatis vnicuique Imperij, inscriptum est ΔΥΝΑΡΧ ΕΧΥΡΑΤ. Β. id est [illegible] id est duplex potestas ex duobus Consulibus, quasi hoc duplicatum Imperium sit fortius.

[m] lib. 20.

[n] de thematib.

[o] li. 55. Hierog.

RE : OBARII. in cæruleo clypeo rubrum globū luteo vinculo constrictū ferunt. Marginē duo circuli luteus, & exterior rubeus cingunt. Orbem Romanum vnico & vtriusque principis cōiuncto imperio cōtineri denotant. RVTVBARIOS legēdū censeo à Rutuba fluuio Ligurum prope Albium, vt actor est Plinius. [p]

[p] lib. 3. c. 5.

ANGLEVARII Defensorum symbolo simile insigne gerebant, nempe rubrū caduceū in cuius baculi summitate, alba pila erat, vnde angues prorumpebant, & ad osculum iuxta parmæ medium deflectebantur. Parma erat sapphirei coloris, & dilutioris quam purpureus ambitus circuibat, vt Pierius describit. Erant Angleuarii Germaniæ populi prope Rhenum, nō longè à Batauia, quos Tacitus [q] Angriuarios nominat.

[q] lib. 20.

Metanti,

Metanti, inquit, castra Cæsari, Angriuariorum defectio à tergo nunciatur; missus ilicò Stertinius cum equite & armatura leui, igne & cædibus perfidiam vltus est: Degebant vltra Albim confines Cheruscis. Idem [a] Latis vnum Angriuarij, lato aggere extulerunt, quo à Cheruscis dirimerentur, & postea, mox bellum in Angriuarios Stertinio mandat. Et alibi, [b] iuxta Tencteros, inquit Bructeri olim occurrebant, nunc Chamauos, & Angriuarios immigrasse traditur, pulsis Bructeris.

[a] eodem lib.

[b] in lib. de moribus Germanorū.

HIBERI, Armeniæ populi, nunc Georgiani vocantur, Leonem luteum in parma item lutea, dextram altè collentem, cauda in caput sublata gestant; quem rubeus circulus ambit. Id fortitudinis est insigne, Principem hostes feriturum innuit. In manuscriptis leo duplicem luteum orbiculum dorso infixum habet, quale Thraces sub sequenti Magistro Præsentali, & inuicti, robur Principum, duos orbes id est Orientem Occidentemq; sustinere vel tueri indicat Claudianus. Nomenque probantes Inuicti clypeoque animosi teste leonis. Sunt etiam Iberi Hispaniæ populi, de quibus posset intelligi.

VRSI ab Vrsa Picenorum oppido vocati, hoc habebant insigne: In parma lutea rubrum pedamentum pilam luteam sustinet, vnde duo dimidiati canes lutei auersi, & latrantes comminuntur, supra est luteum caput fœminæ. Hi sunt duo Principes, qui concordi prudentia per muliebre caput demonstrata, orbem Romanum tegunt, Barbarisque, eum impetentibus allatrant. In armarijs inter vtramque Notitiam positis, muliebre caput, pro prouidentia depingitur. Idem planè insigne in cœrulea parma gestant TERVINGI sub sequente Magistro militum, in quibus Pierius, [c] pro canibus lepores nominat.

[c] lib. 13.

FELICES HONORIANI iuniores, ab Honorio vocati. Felicis titulo aliqua auxilia & legiones sunt honestatæ, vt tertia quæ Felix nuncupata, in Norico Ripensi degebat, proot in Itinerario Antonini nomine edicto legitur. Vopiscus, [d] Recipe inquit, in fidem tuam legionem tertiam felicē. Claudianus. [e] Neruius insequitur meritus vocabula felix. Ita appellata est ab Augusto hæc legio. Sed hi ab Honorio denominati, ab illa sunt diuersi. Auctor est Orosius [f] quosdam barbaros ab Honorio in fœdus receptos & in militiam allectos Honoriacos fuisse vocatos, credo legendum, Honorianos.

[d] in Probo.

[e] in bello Gildonico.

[f] lib. 7. c. 40. Aeneas Sylu. in epit. Dolandi l. 2.

In horum rubro scuto, vir alatus, duas dimidias lunas lutei coloris, vtraque manu supra caput sustinet: Victoria est Rom. Imperium extollens, quod etsi propter duos Principes dimidiatum videtur, ob eorum concordiam in vnum plerumque coalescit Imperium, cuius typus est Dimidia luna quæ in orbem completur. In manuscriptis, pro viro, est mulier alata.

VICTORES, à Victoria, vt credo, oppido in Britannia appellati. Alia est in Hispania, alia in Mauritania Cæsariensi. Victrices quæ erant in Britannia legiones vocabantur, videlicet VI. XIIII. XXIII. Dion, [h] etiam Victricem in Britannia legionem nominat. At hæ non sunt legiones, sed auxilia, de quibus Marcellinus: [h] agmina duo præcedebant, quibus nomina fuere Iouij atque Victores. [i] Hos Alibi [k] Nicetorios Græcè appellat.

[g] in lib. 55.

[h] lib. 26.

[i] & lib. 27.

[k] lib. 31.

In alba parma, orbem luteum, duplici vinculo, item luteo, circundatum gestant, quē vallum in summo prominentibus orbiculis interlunatum sepit, supra rubra crux velut sanguine Christi tincta eminet, cuius ope, Orbem Romanum vndique tutum esse significatur: prominentes, enim orbiculi munitiones, orbem tuentes referunt In Madruciano, vallum vndique acutas cuspides emittit, Feriendi hostis argumentum. Globus est mundus Rom., duplici coniunctoque Imperio rectus, qui ope Crucis sanguine Christi aspersæ, munitur. Madrucianus, duos implicitos globos cœruleo circulo, & alio maiore luteo iunctos habet, quod idem argumentum est, Orientem & Occidentem duplici, sed vno Imperio contineri.

PRIMI THEODOSIANI, hi & sequentes à Theodosio eorum auctore, nomen habuere. quemadmodum & Felices Theodosiani ab eodem inuenti, qui sub alio Magistro militum Præsentali merebant

In parma lutea, vrbem luteum, duobus vinculis luteo & rubro constrictum ferunt, quem currens & latrans canis, dorso sustinet, superne rubens Aquila alas expandit. Hi duo sunt Principes orbem Roma. tenentes, quorum alter orbem sustinens hostibus allatrat; Aquila, Romani Imperij symbolum, alterum refert, qui orbem tueri videtur. In manuscriptis pro aquila est alata victoria, & bos pro cane, robur Imperij portendens.

FELICES THEODOSIANI ISAVRI, ex Isauria lecti. Horum in parma cœrulea insigne fuit Taurus, ad cœrulei collis radices incedens, cui altus lutei coloris mons imminet, In eius summo nigra aquila alas expandit. Hoc symbolum Isauros milites, radices Tauri montis, per Taurum animal significati, incolere indicat. Collis autem ab alto monte, qui Taurus est, distinguitur. Aquila typus est Romani Imperij orbem protegentis. Pierius verò [l] ita hoc emblema describit, Lutens taurus, ad viridantis monticuli radices pictus, summo verò collis vertice dimidius insidet Æthiops, dextra manu lorum, læua pileum prætendebat; passis hinc & indè manibus, indicabat in sua manu esse, captiuos facere, & libertatem indulgere. Hæc Pierius. Ego illum non Æthiopem sed vnum ex Principibus esse puto, qui ob dimidium Imperium, & ipse dimidius apparet, dextra flagellum ostendit, quo se Barbaros verberaturum minatur, Læua pileum tenet, populos se liberaturum ab eorum tyrannide promittens.

[l] lib. 40. in pileo.

ISAVRI ad mōtis Tauri radices, Ciliciæ finitimi, latrocinari consueuerant, vt ait Leo, [m] qui de militibus loqui potest, etsi Accursius & alij, latrones esse arbitrentur: Nam Isauros latrocinijs infames fuisse Strabo [n] scribit: Vnde etiam diebus Paschæ supplicio affici possunt. [o] Isauros, ait Zosimus, [p] alij Pisidas, alij Solymos, alij Cilices montanos vocant, qui oppida Lyciæ Pamphyliæque, vno duce sibi constituto vastabant. Probus Imp. Isauris latronibus domitis, iuniores militiæ adscripsit, qui postea inter auxilia Palatina à Theodosio sunt relati, indeque felices Theodosiani Isauri appellati. [q]

[m] in l. vlt. C. ad leg. Iulian. de vi publ.

[n] lib. 12.

[o] l. pen. C. de fer.

[p] lib. 4.

[q] Vopiscus in Probo.

TERTII THEODOSIANI, in rubeo clypeo duos dimidios, luteosq; globos, duplici alboque cippo præfixos gestant, qui alium cœruleum luteo circulo vinctum sustinent. Marginem luteus ambit circulus: id, vt sæpè, terræ marisq; in Oriente & Occidente, duplex denotat Imperium, quod etsi dimidium videtur, ex typo dimidiorum globorum, vnum tamen manet. Cæterum Pierius, [r] aliud ipsis simbolum tradit. In parma, inquit, est margo hyacinthini coloris circulo aliquantulum lato circumductus, sub quo alter contiguus angustioris spacij, inde facies media rubra: Ab ima eius parte albus erigebatur cippus in angustum supernè desinens, qui lunæ speciem cornibus sursum versis sustentabat. In medio parmæ insidebat lunæ albus identidem circulus, cuius centrum latè fusum, nigri coloris erat, supra circulū hunc albū ostentabatur, à medio sursum Æthiops eodem modo quo superior manibus exporrectis, eadem dextra loro, sinistra pileo munitis. Sed in impresso, hæc imago non visitur, nec in manuscripto Vrsini. Madrucianus, nigrā victoriā alatam ostendit

[r] lib. 40 loquens de pileo.

Hi sunt milites, qui sub primo Magistro Præsentali merebant. in quib. eadē symbola quinquies repetuntur, Aquila. n. apud Iouianos & Herculianos vtrosque iuniores reperitur. Globus cuspidib. munitus penes Neruios & Fortenses. Lutei globi rubeis circulis inclusi penes Constantinos & alios. Sagittarij seniores & iuniores, idem, & ipsi fere symbolū gestant. Octo præterea apud hunc Magistrū symbola sub alio Præsentali repetuntur. Lancearij enim seniores sub hoc, & iuniores sub sequente eodem insigni vtuntur, &

Bricones seniores sub magistro per Illyricum, Martiaci seniores sub hoc & Constantiniani sub sequente Martiarij iuniores sub hoc & seniores sub sequente. Hiberi sub hoc & Thraces sub sequenti eodem symbolo ornantur. Idem in Vrsis, Teruingis, Angleuariis, Defensoribus, & Vindicibus Primis, & Secundis Theodosianis spectatur, quorum illi sub hoc hi sub sequenti idem insigne habent. Sed & Tertii Decimani, & Diuitenses Gallicani sub Magistro militum per Thracias Primorum, Secundorumque Theodosianorum symbola ferunt. Victores sub hoc & Felices Arcadiani iuniores sub sequenti idem insigne gerunt, quod & Martiarij, Constantes, & Arecoto per Illyricum sumpserunt. Nunc de huius Magistri Præsentalis officio est dicendum.

NOTITIA.

HABET autem dignitates infra scriptas.

Principem Numerarios duos Commentariensem. Primiscrinios qui numerarii fiunt.

Scriniarios. Exceptores, & ceteros apparitores Magistri militum in Præsenti quindecim.

Cod. de apparitoribus magistrorū militum.

DE OFFICIO MAGISTRI MILITUM in præsenti. Cap. XL.

COMMENTARIVM.

OFFICIVM habet hic Magister Principem, Numerarios duos, Commentariensem, Primiscrinios, qui Numerarij fiunt. Hi in officio Magistri per Orientem, & Magistrorum peditum, equitumque Occidentis, & Comitum ac Ducum tam Orientis quàm Occidentis adiutores vocantur. Habet & scriniarios, id est epistolarum & libellorum scriptores & custodes, [a] qui subadiuuæ in officiis Comitum & Ducum Occidentis appellantur. In eodem officio erant & Exceptores, qui acta militum litigantium scribebant & officiales cæteri quindecim. In Officio Ducum Africæ Iustinianus homines XI statuit, [b] qui nullum gradum tenentes, erant simplices apparitores, fortè antebulones Magistrorum, de quibus supra diximus.

[a] l. in scriniis & l. sequent. C. de prox. sacr. scrini. lib. 12.
[b] l. 2. in Notitia, C. de off. P.P. Af.

PRINCEPS eo officio fungitur, quo alius eiusdem nominis apud Præfectos Prætorio, causas enim militum coram magistro motas instruit. & exequitur. Numerarij notabant in libro, qui singulis diebus excubassent, nocte vigilias egissent, vel alia munia obiissent, vt sciri posset, qui in muneribus debebant succedere: Vegetius. [c] in quibusdam, inquit, militibus notarum peritia, calculãdi cõputãdique vsus exigitur. Totius enim legionis ratio siue obsequiorũ, siue militariũ munerum, siue pecuniæ, quotidie adscribitur actis, maiore propè diligentia, quam res annonaria vel ciuilis libris annotatur. Quotidianas enim in pace vigilias, item excubitorum, siue angarias de omnibus centuriis & contuberniis, quæ vicissim milites faciunt. & ne quis iniustè prægrauetur, aut alicui præstetur immunitas Nomina eorum, qui vices suas fecerunt, breuibus inferuntur.

[c] lib. 2. cap. 19.

Quando quis commeatum accepit vel quot dierum, annotetur in breuibus, tunc enim difficile commeatus dabatur, nisi iustissimis causis approbatis. Hæc ille, stipendia etiam militibus soluta notabant, quemadmodum Præfectorum numerarij, vectigalium, & tributorum rationes, Rationarij à Marcellino, [d] appellantur ob prædictas rationes quas scribebant. Interrogato, inquit Remigio etiam tum Rationario apparationis armorum Magistri. Et [e] alibi, Numerarij, ait apparitionis magistri equitum, Eorum officium idem plenius [f] alibi describit. Antoninus quidam, inquit, Ratiocinarius apparitor circa ratiocinia versabatur. qui vel quarum virium milites, vbi agant, vel procinctus tempore, quos intuentur, describens, iisdem armorum, & commeatuum copiæ, aliisque vsus bello futura, an abunde suppetant, indefessa sciscitatione percontans, Hæc ille. Numerarios Comitum rei militaris actuarios Gratianus [g] vocat. Numerarij, inquit, Comitum illustrium virorum, siue actuarij, libram auri fisci viribus soluant, nisi statuta fuerint custodita.

[d] lib. 15.
[e] lib. 19.
[f] lib. 18.
[g] in l. 3. in fi. C. de diuer. off.

Eos numeri seu ordinis militaris ratiocinia tractare, & illi annonam erogare Valentinianus ad Probum P. P. scribit [h] Actuarij, ait nisi expleto triginta dierum spacio pyttacia auctentica confestim tradiderint, species, quas ex fiscalibus conditis dissimulauerint excludere, vel numero militum, cuius ratiocinia pertractant, supersederint erogare, de proprijs facultatibus vel militibus ipsis, vel fiscalibus horreis adigantur inferre. In publicis enim ciuitatum horreis species annonariæ, [i] militibus exhibendæ conseruabantur. [k] Duobus diebus bucellatus, vt supra diximus, tertio panis. Alternis diebus vinum, & acetum, vno laridum, duobus caro veruecina militibus dabatur. [l] Bucellatus autem erat, quem vulgò biscoctum appellant. Marcellinus. [m] Firmato, inquit consilio viginti dierum, frumentum ex eo, quod erat in ædibus conditum ad vsus diuturnitatem excoctum bucellatum vocant, humeris militum imposuit. Hæc ille. Horum Numerarij seu Actuarij rationes scribebant, & capitum, idest, pabulorum quæ pro alimentis equorum exhibebantur. [n] sed quia annonam, & stipendia, quæ tempore Romanæ Reipublicæ militibus dabantur, & à Numerariis annotabantur. egregiæ Polybius explicat, [o] eius verba latinè subiici obsonium peditos duos obolos accipiunt singulis diebus. Ductores ordinum duplum. Equites drachmam. Triticum datur peditibus. Attici medimni, ex tribus duæ fermè partes. Equitibus hordei septem medimni singulis mensibus, Tritici duo, sociis peditis æqua portio, Equiti tritici medimnus & tertia pars. Hordei medimni quinque, daturque id sociis muneri. Romanis tam frumenti quam vestis, armorumque, si quis huiusmodi rerum indiguerit, horum omnium quæstor certum ordinatum precium eorum obsoniis subtrahit. Hæc ille.

[h] in l. actuarii. C. de eroga. mil. an.
[i] l. 1. 2. & pe. C. de nauic. seu nau ci. pub. species. transpor.
[k] l. nulli. C. de off. rector. prouin. l. fortissimi. C. de erog. milit anno.
[l] l. 2. C. eo. tit.
[m] lib. 17.
[n] d. l. fortissimi.
[o] lib. 6. de castrametatione Rom.

Medimnus autem atticus, inquit Suidas, pendet libras CVIII. obolus ferme VIII. nostros quadrantes. Actuariis duplex annona, & vna capitatio dabatur. [p] erat autem annona quantum homini ad victum sufficit. capitatio pabulum pro vno equo: Ammianus enim scribit [q] tonsorem Constantii Imperatoris, vicenas diurnas annonas, & totidem iumentorum pabula habuisse, quæ vulgo, inquit, capita dicuntur. Præter hos erant & Actuarii ciuitatum, qui eandem annonam ad milites transferendam ab horreis publicis accipiebant, [r] & hæc quoad Numerarios magistri militum Præsentalis nūc Commentariensi, de quo supra dictum est, prætermisso, ad alios, id est Primiscrinios veniendum.

[p] l. 3. C. T. de numer. lib. 8. tit. &
[q] lib. 22.
[r] l. actuarios. C. de numer.

PRIMISCRINIOS supradictis addit Notitia, qui numerarii fiunt: Hos adiutorem & subadiuuas Commentariensis & officii esse puto, qui delinquentes carceri mancipatos obseruabant, vt supra in adiutore P.P. orientis diximus, qui enim hic & in aliorum magistrorum officiis primiscrinii dicuntur, in magistri militum per orientem officio Adiutores vocentur, & ita

etiam

etiam in iure nominari videntur. [a] Adiutoris quoque sub adiutas Iustinianus officium Præf. Prætorio, explicans, Primiscrinios appellat. [b] in scrinio, inquit, Primiscrinij, quod est subadiuuæ, hominibus x. annonæ xiiij. capitationes xij. ita etiã intelligi esse rescriptum Gratiani ad Potitum Vicarium, [c] quod iubet reum ab eo appatitore vsque ad finem negocij obseruari, cum primum exhibitus fuit, quod si secus factum fuerit, Primiscrinius in quinque libris auri mulctabitur. ita adiutorem appellat, cuius onus erat carceri traditos custodire, itaque [d] Gratiani rescriptum de criminosis custodiendis, non autem vt vulgò, de ciuiliter litigantibus intelligo, propter enim delinquentes exhibentur, [e] & custodiæ traditi obseruantur. [f] Primiscrinios verò dictos, puto, quiá præcipuò officij scrinio præerant. Quandoq. tamen Primiscrinius officij princeps nuncupatur, [g] sed hic ab eo distinguuntur, vt nequeant commisceri. Aliquando & Numerarij Primiscrinij vocantur apud Notitiam in officio Præf. vrbis, in Occidente, ac Comitem rerum priuatarum, penes quem præter primicerios officiorum, alij omnes Primiscrinii, appellantur, quia erant numerarii varias rationes priuatas scribentes, HI PRIMISCRINII NVMERARII FIVNT. inquit Notitia, quoniam numerum delinquentium, varietatem delictorum, clausorum ordines, ætatem, sexum, & nomina condemnatorum, & absolutorum scribebant: quod etsi onus esset Commentariensis, [h] etiam adiutori incumbebat, quod præsertim Notitiæ tempore obseruari potuit. Non ergo intelligo primiscrinios numerarios factos fuisse, quia si adesent numerarii, ipsi frustra eum locum tenuissent, sed interpetor eos in delinquentium & criminum rationibus, & alijs huiusmudi annotandis numerarij officio functos fuisse.

SCRINIARII sequuntur, qui Regetendarij in officijs magistrorum peditum, & equitum Occidentis, ac Ducum vocantur. Eos Notitia in officio Ducis Arabiæ libellenses interpretatur, quos in aliis Ducibus subscribendarios appellat. Hic ergo scriniarij pro libellensibus atque etiam epistolaribus accipiuntur, vt quandoque in hoc sensu iura vsurpant, [i] in officio quoque Proconsulis Asiæ eos Notitia pro epistolaribus sumit & à libellensibus separat. Alibi scriniarios generaliter omnes magistrorum militum apparitores Anastasius Impe. appellat, quos etsi militiã matriculis inscriptos militari iuri teslari posse negat. [k].

Cæteros verò apparitores XV. huius magistri militum singularios esse existimo, quos omnes magistri militum habebant: Scribis vero, Ab actis, quemadmodum Comites, & Duces, rei militaris carent, quia apud eos instrumẽta aut probationes rerum actarum nõnus non accipiebant, sed ab illis, qui populis ius dicebant: Magistri militum apparitores erant veri milites, nullis officiorum conditionibus obnoxij: [l] Quibusdam etiam priuilegijs, qui intra statutum numerũ erant, potiebantur. [m] Inter alia expletia militiæ stipendiis Tribuni prætoriani fiebant, & ab omnium iudicum indictionibus erant immunes. [n] Principis quoque huius officij munere functus Tribunus vigilum militaris [o] creabatur. Eius Primates nomina ex militia equestri mutuabantur, quæ D. Hieronymus [p] ordine recenset: Finge, inquit, aliquem Tribunitiæ potestatis suo vitio regradatum, per singula militiæ equestris officia, ad tyronis vocabulum deuolutum. Nunquid ex tribuno statim fit tyro? Non, sed ante Primicerius, deinde Senator, Ducenarius, Biarchus, Circitor, Eques postea tyro. Hæc D. Hieronymus. His etiam nominibus vocantur á Iustiniano, [q] qui Primicerium pro Principe seu officii capite ponit. Is erat vt Tribunus in ala equitum. item pro senatoribus Numerarios, pro Commentariensi Ducenarium, pro Primiscriniis Centenarios, pro Scriniariis Biarchas, pro Exceptoribus Circitores nominat. Reliquos XI. vel XV. tanquam gradu carentes omittit. Erant enim simplices equites: Hi gradus in omnibus scholis reperiebantur, vt apud Constantinum, [r] & Theodosium, [s] legitur. Senatores erant, qui cæteris auctoritate præstabant, & agenda consulebant. Ducenarii & Centenarii dicti sunt, qui CC. ac C. equitibus in ala seu Cuneo imperabant, [t] quemadmodum & in legione Biarchus annonam custodiebat: Eratque vt signifer in legione, apud quem donatiuũ militum pars seruabatur. Circitor circuibat vigilias Eques gradum non habebat, tantum tyronem præcedebat, & ideo rarò nominatur. Plus autem erant Senatores, & qui Ducenariorum, Centenariorumque Biarchorum, & Circitorum nomine in officio honestabantur, quandoque III. V. aut VIII. vt apud Iustinianum [t] legitur. Huius officii Primates codicillis à Scriniario libellorum conscriptis, ac à Principe, & demum Magistro ipso subscriptis, probari oportebat. [u] Omnium enim Magistrorum, Ducum & Comitum militarium officia à Principe pendebant, & codicillis creabantur, quæ probatoriæ vocabantur, & in scrinio libellorum cum eorum nominibus & stipendiis conseruabantur. [x] CCC. apparitores, qui magistri militum præcepta & sententias exequebantur, coram eo tantum conueniri poterant. Cæteri apud P. P. vel P. V. vel Præsidẽ cogebantur respondere. [y] Nunc ad alium Magistrum militum in præsenti est transeundum.

[a] in l. 3. C. de appa P. P.
[b] in l. 2. § in scrinio primiscrinij. C. de offi. Præf. prætor. Afr.
[c] in l. 1. C. de sportul.
[d] l. vlt. C. de off. Præf. vrb. l. 4. C. de custo. reor.
[e] l. 1. C. de cust. reo. l. 1. C. de exhibend. reis.
[f] l. 4. C. de custo. reor.
[g] l. 2. C. de appa. P. P. ad fi. l. 3. C. de diuer. offic.
[h] l. pen. vel vl. C. de cust. reor.
[i] l. 2. C. de appa. Præf. præt. ad fi.
[k] l. scriniarios. C. de milit. testa.
[l] l. 1. & 2. C. de appar. mag. mili.
[m] l. 2. & vlt. C. eo. tit.
[n] in l. pen. C. de appar. mag. mili.
[o] in d. l. pen.
[p] in epist. 61. ad Pammachium.
[q] in l. 2. in Notitia. C. de off. P. P. Afric.
[r] in l. 1. C. de of. mag. offic.
[s] l. 3. C. eo. ti. & l. 1. C. de priuile. scholar.
[t] in d. l. 2. in Notitia. C. de offi. P. P. Afric.
[u] l. vlt. c. lib. 12. ners. offi
[x] d. l. vlt. & §. 1. Nouel. 25.
[y] l. vlt. ti. 14. Nouel. Theod.

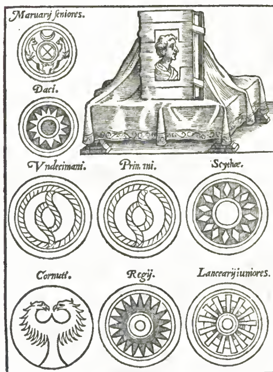
NOTI

NOTITIA

INSIGNIA VIRI

ILLVSTRIS MAGISTRI

militum in præsenti.

NOTITIA

Sagittarij ſeniores Orië. Mattiaci iuniores. Cõſtantiniani. ***Tubantes.***

Buccinobantes. Vindices. ***Sagittarij dominici. Sagittarij iuniores Orient.***

Felices Theodoſiani. Teruingi Traces. ***Falconarij.***

Quarti Theodoſiani Secundi Theodoſiani. Felices Arcadiani iuniores.

NOTITIA.

VB diſpoſitione viri illuſtris, Magiſtris militum Præſentalis, Vexillationes.

Palatinæ ſex.

Comites ſeniores.
Equites Braceati iuniores.
Equites Batavi iuniores.
Comites Sagittarii Armeni.
Equites Perſæ Clibanarij.
Equites Theodoſiani ſeniores.

Vexillationes Comitatenſes VI.

Equites cataphractarij.
Equites cataphractarij Ambianenſes.
Equites ſexto Dalmatæ.
Equites ſecundi ſcutarij.
Equites ſcutarij.
Equites ſecundi Clibanarij Parthi.

Legiones Palatinæ VI.

Martiarij ſeniores.
Daci.
Scythæ.
Primani.
Vndecimani.
Lancearij iuniores.

Auxilia Palatina XVII.

Regij.
Cornuti.
Tybantes.
Conſtantiniani.
Martiarij iuniores.
Sagittarij ſeniores Orientales.
Sagittarij iuniores Orientales.
Sagittarij dominici.
Vindices.

Buccinobantes.
Falconarij.
Thraces.
Terungi.
Felices Theodosiani.
Felices Arcadiani iuniores.
Secundi Theodosiani.
Quarti Theodosiani.
Itẽ Pseudocomitatenses Auxillarij sagittarij.
Officium autem supraſcriptæ Magisteriæ in Præsenti potestatis,cardinale habetur.
Habet autem dignitates infraſcriptas.
Principes duos.
Numerarios duos.
Commentarienſem.
Primiſcrinios, qui numerarij ſunt.
Scriniarios.
Exceptores, & cæteros appatitores Magiſtri militum in Præſenti quindecim.

DE ALIO MAGISTRO MILITVM in præſenti. Cap. XLI.

COMMENTARIVM.

SICVT duo Præfecti Prætorio initio instituti fuere, ita & duo magiſtri militum in præſenti, vt alter alteri poſſet reſiſtere,ſi quid contra Principem auſus eſſet moliri.Hic, de quo agimus, ſex vexillationes Palatinas, totidem Comitatenſes Legiones item ſex latinas,& auxilia Palatina XVIII. regebat, quæ palatium, & Principem tuebantur. Eadem habet inſignia,quæ alter militum Magiſter excepto libro mandatorum, in cuius rubro dorſo vnius tantum Principis vultus exprimitur, in alterius duo. In manuſcriptis liber longus cœruleo, & ſurrecto tapeto nixus, argento tegitur,aureis faſcijs in capitibus, ac medio cinctus, vt in alio Magiſtro eſt viſum. Hic ſuperiore aliquanto maior fuiſſe videtur, cuius officium cardinale.i.principale, & præcipuum dicitur. Sic D. Gregorius [a] Diaconum cardinalem, vocat, qui eſt primus. Liberatus inquit, quia diaconi fungi prohibetur officio, ſi à deceſſore tuo non eſt factus cardinalis, ordinatis à te Diaconibus, nulla debet ratione præponi. Et alibi [b] Martinum. Salonæ Cardinalem, ſacerdotem creat, id eſt epiſcopum, vt ſupra alios ſacerdotes vocat. Plinius quoque octo ventos Cardinales appellat,qui ſunt principales.

[a] epiſt.18. lib.1.
[b] epiſt. 77.et 79. eod.lib.

Duos etiam ſui officij Principes hic magiſter habet. Superior vnum tantum in cæteris conueniunt: Omnes codicillis ſcriptis, è ſcriniarijs libellorum, & ab Imperatore, ac Magiſtro ſubſcriptis probantur. [c]

[c] l. vlt. C. de diuer. offic.

DE VI. VEXILLATIONIBVS Palatinis,alterius magiſtri militum in præſenti. Cap. XLII.

HÆ erant huius Magiſtri militum in præſenti vexillationes.

COMITES SENIORES eodem titulo honeſtati,quo & ipſi militum Præfecti & Legionum. Hi etiam ſub magiſtro equitum in Occidente intra Italiam militabant vbi eorum ſymbola repræſentantur, quæ hic omittuntur. ad differentiam Comitum iuniorum, qui inter Occidentis Comitatenſes recenſentur,ſeniores ſunt dicti.

BRACCATI IVNIORES. Hi in Occidente non reperiuntur, ſed tantum Braccati ſeniores.

BATAVI IVNIORES. Hi in Occidente ſunt ex ix. Palatinis Vexillationibus,vbi cũ ſuis ſymbolis viſuntur. Hi primum ſub C. Iulio Cæſare militarunt, poſtea ab Auguſto vocati ſub duobus vexillis manſerunt Dion [d]. Delecti ſunt, inquit, equites externi nominati Batani, à Batauia quæ eſt inſula in Rheno flumine. Hi ſunt equites præſtantiſſimi, quorum certũ numerũ dicere non poſſum: quia nondum ſtatam formam habent, ſed Auguſtus cœpit eos eoſcere, & ipſorum rationem habere ab eo tempore, quo cum parte militarunt, illoſque contra Antonium pugnaturus vocaui. & retinuit. Nunc ſunt proprius globus ſeu ordo, virgamque vt Centuriones geſtant. Hæc Dion. Horum puto eſſe,quæ P. Victor in epilogo regionum vrbis duo vexilla communia appellat, his poſtea aliæ palatinæ vexillationes ſunt adiunctæ.

[d] lib.55.

COMITES ſagittarij Armeni ex Armenia lecti,quorum magnus erat numerus, ſcribit Vopiſcus in Aureliano ei DC. Armenos aſſignatos fuiſſe. M verò Antoninus CCC Peſcenio commiſit. [e]

[e] Spartian,in Peſcennio.

EQVITES Perſæ Clibanarij.

THEODOSIANI ſeniores, de quibus ſupra dictum fuit.

DE VEXILLATIONIBVS COMItatenſibus. Cap. XLIII.

SEX aliæ vexillationes Comitatenſes appellatæ eidem magiſtro parebant, videlicet.

EQVITES CATAPHRACTARII, quorum 800. Aureliano Valerianum dediſſe apud Vopiſcum legimus.

EQVITES CATAPHRACTARII AMBIANENSES, ex Galliæ populis in Belgis prope Morinos lecti. in Occidente non ſunt.

EQVITES SEXTO DALMATÆ.

Octauo Dalmatæ in Occidente reperiuntur inter Vexillationes Comitatenſes.

SECVNDI SCVTARII. iuniores in Occidente inueniuntur. Hos à ſcutarijs differre arbitror qui in ſcholis Magiſtro officiorum parebant, & quos Valentinianus regebat, cum Imperator eſt creatus, vt Marcellinus [f] refert.

[f] lib.26.

EQVITES SCVTARII. ſunt inter Comitatenſes Occidentis. Scutariorum prima & ſecunda ſchola Magiſtro officiorum parebat. Hi forte erant ea prima ſchola, quæ infra ſub Magiſtro militum per Orientem inueniuntur.

EQVITES ſecundi Clibanarij Parthi, de quorum nominibus ſupra dixi, in Occidente non reperiuntur. Horum ſymbola neque in impreſſo neque in manuſcriptis codicibus apparent ſed multa ex his quæ ſunt in occidente, apud eiuſdem nominis numeros accipi poſſunt Nunc ad pedites & Legiones, Auxiliaque eſt veniendum.

DE VI. LEGIONIBVS PALATInis,ſub alio magiſtro Militum in præſenti. Cap. XLIIII.

SVB eodem Magiſtro erãt ſex aliæ legiones Palatinæ appellatæ,videlicet.

MARTIARII ſeniores Hi habebãt ferè idem inſigne,quod Martiarij iuniores,ſub præcedẽte Magiſtro Præſentali. In hoc tantũ differebant q; in horum clypeo orbis obliquè decuſſatus duobus

conum

coniunctis circulis cingitur, qui duplici, iunctoque Imperio regi insinuatur: colores etiam in aliquo variant, & nulla hic crux apparet: Duplexque luteus circulus clypei marginem ambit; eadem vtrorumque est significatio.

DACI, ex Dacia adducti; in rubeo clypeo rubrum globum luteo circulo inclusum tenent, quem densæ, viridesque cuspides vndique protegunt; Luteus prassinusque limbi marginem ambiunt Id perpetuam duplicisque coniunctij Imperii munitionem contra hostes & cladem per mucrones indicat, quorum sanguis per rubrum significatus, campos inundat. Simile gestant Regij sub hoc Magistro, Neruij, & Fortenses, sub alio Magistro militum Præsentali; nisi quod horum parma rubet, & densiores cuspides apparent.

SCYTÆ ex Scythia nunc Tartaria dicta profecti erant sagittarij, (Aelian.de instr.acieb.) In parma cœrulea rubrum globum luteo circulo cinctum ferunt quos 14. acuti rhumbi circumstant, qui acuta ferri acie, hostes Rom. Orbis, vno, seu coniuncto Imperio recti iugulandos minantur: ego has plumbatas, seu martiobarbulos fuisse existimo, quibus hæc legio pugnabat; de hoc genere telorum late Vegetius disserit.[a] Inueniuntur apud Esculum prope Truentũ fluuium huiusmodi plumbatæ hac forma oblongè reperiuntur, & quandoque literis incisæ, quas apud me habeo. Extrema duplex circulus luteus & viridis circumdant. In manuscripto Vrsini duplex cuspidata

corona: altera cœrulea, altera alba duos orbes tuetur.

[a] lib.1.c.7.

PRIMANI, ex prima legione contracti, de quibus ita Marcellinus,[b] loquens de Constantio, iter sibi aperiendo ad vsque Primanorum legionem peruenit locatam in medio; Festus ait. Primanum esse primæ legionis Tribunum, qui eius tribunum describit. Quinque legiones primæ sunt appellatæ, Italica, Mineruia, Adiutrix, & Parthica, ac prima classica à Claudio inuenta; Ex qua harum hi sint contracti, non constat.

[b] lib.16.

In eorum luteo clypeo rubeus orbis, duobus contortis, rubentibusque funibus arcte constringitur, qui latius extensus alium exteriorem maioremque globum, partim cœruleum, partim luteum complectitur. Orientalis Occidentalisque Imperij arctam coniunctionem, & vnitatem indicat, non secus ac si crasso arctoque fune colligata essent. Ex Ecclesiast.[c] id sumptum videtur: Funis, inquit, triplici nexu contextus, haud quaquam facile perfringitur. Primus globus orbem Rom. duplici connexoque Imperio, non secus ac pluribus filis funeis cõnectitur, regi insinuat. Alius maior orbis, coloribus distinctus & ipse portendit orbem Rom. etsi diuisum, vno arctoque Imperio coniungi. Rubeus color in funibus purpuram referens, Imperij est proprius. Duobus quoque circulis, luteo & rubro clypeus cinctus; duo orbis diuisa imperia in vnum coire significat.

[c] cap.4.

VNDECIMANI ex vndecima legione conflati, idem tenent insigne XI. legio, Claudia, Pia, Felix est cognominata, quia à Claudio, Camillo contra eum conspirante, non defecit. Hæc & veterana legio, pro Othone aduersus Vitellium stetit.[d]

[d] Tacit.lib.1 8.

LANCEARII iuniores ferè idem symbolum quod seniores sub alio Magistro militum Præsentali gestabant. Nempe in medio albæ parmæ, globulum luteum, rubro luteoque circulis cinctum præferebant, quem 13. stipites seu trabes rubeæ vndique firmabant. Rom. orbem duplici coniunctoque Imperio administratum, aduersus vim hostium munitum esse indicant. Aquæ subtus inundant, quæ eandem in maris Imperij coniunctionem esse ostendunt. Marginem cingunt circuli luteus & cœruleus, qui & ipsi, duplicis Imperij perpetuitatis sunt symbolum.

DE XVIII. AVXILIIS PALATINIS alterius Magistri militum Præsentalis. Cap. XLV.

RÆTER sex Legiones Palatinas XVIII. Auxilia hic Magister militum regebat, quæ erant.

REGII Hyperboreorum Sarmatarum, auctore Ptolemæo, sunt populi Græcè Basilici dicti. Rubro in clypeo, album orbem, cæruleo alboq; circulis, inclusum gestabãt: Hos rubens corona, densis cuspidib. armata, vndas supernatans munit, quemadmodum in Dacis est dictum. In Codice Vrsini cuspides, & medius circulus sunt cœrulei.

CORNVTI, ex oppido Illyrici Cornuto contracti Io fabricij enim Illyrici Notitia Cornutensem scutariam nominat, à loco Cornuti dictam. Horum insigne ita Pierius[e] describit: Cornutorum gestamen erat parma lutea, sed nigro circulo aliquantulum interius circunducto, in cuius medio, angues rubri duo, non è baculo, sed velut è cippo quodam identidem rubro emissi, ad osculum incuruabantur: in cippi medio ancile paruum erat colore perpictum luteo, duabus in medio lineis nigris, à dextra ad læuam in parallelum dissecantibus, in superiore eius parte T. curionis signum notatum erat; ita Pierius Ancile cum lineis, & T. impresso non apparet. In manuscripto Vrsini, quod Pierius ancile esse putat, est typus penè huiusmodi quo orbis Romani diuisionẽ, sed vnum permansisse Imperiũ, indicari puto, vt vbique ferè significatur In Madru

ciano est albus globus Principibus rectus, Literam verò T. Centurionis notam esse non arbitror, potius enim Tribunum denotaret, quem Præfectum Cornuti habebant Marcellinus, Velites, inquit, cum Raynobaudo Cornutorum Tribuno missi.[f] Illud itaque sanctissime Crucis signum esse censeo, sub cuius præsidio tutum Romanum viuebat Imperium, vt in Martiarijs iunioribus, & Batauis senioribus est visum. Per angues ad osculum inflexos summa duorum Principum concordia denotatur. Nigra linea quandam quidem diuisionem, sed firmitatem Rom. Imperij significat. Colores enim alij, ex vno in alium transeunt, obscurioris que corporis admixtione densiores fiunt, at vbi ad nigriorem peruentum est, ibi color consistit, vt Pierius[g] etiam mouet. Alciatus pro anguibus duo cornua ponit.[h] Cornutorum sæpe Marcellinus meminit,[i] quos fluxioris fidei, & vbertate mercedis, ad momentum omne versabiles fuisse scribit. Idem[k] Cornuti, ait, & Braccati diuturno præliorum vsu firmati excipiunt eos, idest elephantes. In Occidente seniores, & iuniores Cornuti, inter Auxilia Palatina merent.

[e] lib.15.
[f] lib.16.
[g] lib.5.parerg. cap.13.
[h] lib.22.
[i] in lib. 15.
[k] lib.16.

TVBANTES ex Germania collecti. Cornelius Tacit.[l] Exciuit, inquit, ea cædes Bructeros. Tubantes. Vsipetes; & alibi.[m] Chamanorum quondam, ea arua, mox Tubantum, & post Vsipiorum fuere, & postea sola Ansibariorum gens retro ad Vsipiõs, & Tubantes concessit. Hi etiam in Occidente militabant. In rubra parma globum luteum cippo cærulen præfixum gestabant, ad stabilitatem Rom. Imperij denotandam. In summo verò parmæ erat cærulea tabella, qua lex à Principe, orbi, velut eius domino data ubiè spectatur. In manuscriptis pro tabella est dimidius orbis cœruleus supra luteum, qui alij iunctus, plenum orbem Romanum efficit, qui dimidiatus à duobus Principibus regitur.

[l] lib.1.annal.
[m] lib.13.

CONSTANTINIANI à Magno Constantino dicti, eadem habent insignia, quæ & Martiaci seniores, sub alio Magistro Præsentali, coloribus tantũ differunt. Hi enim orbem album, duobus rubro luteoque vinculis constrictum tenent, forte vt alterutri distinguerentur, In manuscriptis, globus duabus nigris

nigris lineis est decussatus. In Codice Vrsini, corui sunt lutei;in Madruciano albi;in meo vtrobique nigri apparent.

MATTIACI iuniores in vmbone cœrulei clypei album globum, duobus circulis, rubro, & albo clausum præferunt, supra sunt duorum Principum imagines,à duobus angelis, seu geniis altæ sublatæ: Typi sunt victoriæ eos extollentis, siquidem alæ gloriam,victoriamque altè volantem significant. *a Pierius lib. 21.* [a] In Vrsini codice id deest,sed globulum quinque circuli, niger,albus cœruleus,rubeus,& luteus,circumplectûtur,Romanum orbem quinquies coniunctum,munitumque portendit codex impressus habet, Mattiarij, sed alij Mattiaci,de quibus supra.

SAGITTARII seniores Orientales, dicti ad eorum,qui sunt in Occidente,differentiam: sagittarios ex Oriente Herodianus in 8.in prin appellat.Horum insigne ita describit Pierius. *b lib. 40.* [b] equi duo dimidiati coloris lutei in cœruleo clypeo,quem rubet circulus ambibat, auersi prosilientes à centro, quod luteum, in medio rubræ peltæ,pro vmbilico, appositum erat, ita vt ab ipsa pelta,trames coloris eiusdem ad rubrum vsque ambitum protenderetur,eius ordinis erat insigne,qui sagittarij seniores Orientales vocabantur. Hæc ille.Duo dimidij equi,duo sunt Principes dimidium in orbe Romano, Imperio tenentes. Hi velut contra diuersos hostes,alter ab Oriente, alter ab Occidente Imperium faciunt;Victoriã verò auersi equi significant,vt Pierius censet. *c ead.lib.* [c] Pelta autem orbem inclusum à Principibus defendi indicat. In impresso à duplici columna rubea,duplex pelta regitur, quod à duobus Principibus orbem Romanum firmo robore defendi insinuat; Marginem fascia rubens cingit.

SAGITTARII iuniores Orientales post supradictos lecti,& in Oriente degentes.In parma alba globum, vt Mattiaci iuniores,luteum,albo luteoque circulis cinctum tenent.Superne duo viri,id est Principes in tabella sunt depicti,qui se respicientes dextras, typum concordiæ eleuant, velut mutuum sibi auxilium pollicentes.Extrema albus & rubeus circuli ambiunt.Referunt duos animia vinctos Principes orbem duplici coniunctoque Imperio regentes. In Vrsini codice tabella fine Principibus in parma rubea visitur.Eam albam habet Madrucianus. De Auxiliis Sagittariorum,Capitolinus *d in Maximino.* [d] ita scribit: Orientalia secum trahebat auxilia, quia nulli magis contra Germanos,quam expediti sagittarij valent. Reperiuntur Armeni inter sagittarios militasse, qui & ipsi sunt Orientales,& Iturei,quorum non magnus erat numerus. Vopiscus. *e in Aureliano.* [e] in tua potestate erit, militiæ magisterium,habes sagittarios.Itureus CCC. Armenios DC. de his supradictum fuit.

SAGITTARII Dominici, credo legendum Domanici,à Domano oppido Armeniæ, vel Arabiæ Felicis.Vtrobiq; enim huius nominis Ciuitas reperitur.

In clypeo cœruleo luteum orbem, rubro circulo inclusum gestant: superne duo genii mulieris caput sustinent,quod Principum prouidentiam referre supra dixi,ab eorum geniis rectam.Manuscripti coloribus variant.

VINDICES à C. Iulio Vindice forte dicti, qui in Gallis Prætor primus à Nerone defecit; Gallus fuit,inquit Dion, ex regia stirpe, & patre Senatore descendens, Vir magnis viribus corporis, ac multa præditus prouidentia,peritus rei militaris, & ad omne præclarum facinus audax. Hæc ille, pars eius militum Vindices appellari,diu id nomen retinuisse videntur. Puto tamen à vindicando hos dictos, sicut Defensores à defendendo. Et idem fere vtrique gestant insigne,quod ita Pierius *f lib. 15.* [f] describit, Ijs proximi erant, & ordine, & præfectura vocati Vindices qui cœruleas, Mori instar, colubres in caducei morem flexas pro insigni habebant; Parma tota lutea, vbi angues pedamento committebantur applicitì, equalitque. Aureus erat vmbilicus. Ad concordiam Principum orbis Romani, & vnitatem firmitatemque pertinet hoc insigne, simile est Defensorum alterius Magistri militum Præsentalis;sed horum clypeus limbo caret.In Madruciano supra anguium capita lorum modo est coniunctũ,Quod arctam vtriusque Principis coniunctionem insinuat,elegans est ænigma,figuraque nodi est huiusmodi.

BVCCINOBANTES sunt Alemani iuxta Moguntiacum. Ammianus *g lib. 26.* [g] loquens de Valentiniano In Macriani,inquit, locum Buccinobantibus, quæ contra Moguntiacum gens est. Alemanorum Fraomarium ordinauit.Horum parma rubra, globum luteum duobus circulis cœruleo & luteo circundatum præfert; Orbem Romanum duplici innctoque Imperio tectum portendit. Duplex item circulus, albus & rubeus marginem cingunt, qui idem significant.

FALCONARII à Falconara fluuio Siciliæ appellati: Horum,inquit Pierius, *h lib. 15.* [h] gestamen erat,in parma tota purpurea,angues duo cœrulei coloris, tamen dilutioris,binæ vtrinque aures acutæ, longeque surrectæ. Hi non baculo, sed lato cuidam pedamento committebantur, (liceat ita columellam appellare) quæ sustinebat angues,vnde mox in superiorem caducei partem curuabantur fulcrum illud lato satis spacio binas hinc inde plicas acutis angulis porrigebat. Medium huius spacij vmbilicus aureus occupabat:Qui id præferebant, milites Falconarij vocabantur. Hactenus Pierius.Hoc signum concordiam duorum imperantium denotat,quæ per angues repræsentatur;Aureus vmbilicus typus est orbis aurei sæculi à Principum coniunctione producti, Meus codex; Cæruleam parmam ostẽdit,& inter medias vtriusque anguis squammas luteus orbis, luteo circulo cinctus clauditur. Idem ferè gestamen erat Cornutorum sub hoc Magistro.

THRACES in clypeo cœruleo,luteum leonem, elato sinistro pede, & cauda erecta, Principis hostes ferituri argumentum habebant, velut Iberi sub præcedente Magistro. Fortitudinem etiam hoc animal refert.In manuscriptis vtrobique Leo in dorso globum luteum gerit,orbis est,quem suis viribus Romanus Princeps sustinet.

TERVINGI, vel, vt legit Pierius,Tomingi,forte Turingi, aut Trugi, ab his Germaniæ populis collecti,quorum insigne, idem Pierius, *i lib. 13.* [i] ita describit; obserues alicubi duos dimidios lepores, coloris lutei in punicea parma, cuius medium rubra occupat columella. supra quam pila lutea, faciem insignem humanam coloris identidem lutei sustinet. Lepus significat vigilantiam, siquidem hoc animal est vigilantissimum,quod oculos inter dormiendum apertos tenet,Vnde in prouerbium abiit, Leporinus somnus. Hi ergo duo Orientis,& Occidentis vigilantes Principes referunt. Caput verò humanum, eorum prudentiam cum vigilantia coniunctam. In simili Vrsorum symbolo, canes pro leporibus sunt depicti.

FELICES THEODOSIANI, in cœrulea parma duplicem luteum globum rubro pedamento præfixum habent,quos Sol radiis illustrat; Orientis Occidentisque velut gemini orbis,vnum Imperium repræsentatur, quem Imperatorum circunfusa virtus illustrat,per Solem significata,vt Pierius *k lib. 44.* [k] explicat. Sed melius ad Diuini numinis auxilium refertur. In Vrsini Codice Luna Soli coniuncta orbem respicit; Principis prouidentiam Diuino numini afflatam insinuans.Luna pro Ecclesia solet poni,Sol pro Christo eam illustrante.

FELICES Arcadiani iuniores, post alios Arcadianos ab Arcadio inuenti, in clypeo purpureo album globum cœruleo & luteo circulis cinctum gestant. Hos vallum cœruleum rostris in summo prominentibus interlunatum vndique munit: Id Roman. orbem duplici Imperio rectum, ab omni parte ita munitum esse innuit, vt cladem hostibus minetur. Simile est symbolum Victorum sub præcedenti Magistro,& Mattiaciorum Constantum, at-

que

que Attecotorum sub Magistro militum per Illyricum.

SECVNDANI THEODOSIANI post primos a Theodosio instituti eo insigni honestantur, quod Pierius [a] ita describit Luteus equus erat in imo parmæ ferrugineæ colorationis, cuius vmbilicus albus rubro continebatur circulo, quem alter coloris lutei circumibat, Hactenus ille. Hoc animal Principis ferocitatem ostendit, qui supra dorsum orbem duplici iunctoque Imperio vnitum sustinet. In aliis codicibus, non equus, sed felis videtur depictus, in parma Primorum Theodosianorum, qui simili symbolo vtuntur, vt canis. Primos autem & alios secundos Theodosianos, Isauros, sub alio Magistro militum præsens Notitia recensuit.

[a] lib.44.

QVARTI THEODOSIANI quarto loco ab illo Principe instituti, cœruleum clypeum nigris lineis decussatum gestant, quo typo Imperium, etsi ex facie diuisum, vnitum tamen intelligi volunt. Possunt & quarti Theodosiani pro quarta eorum schola accipi, vt supra de 3. & 4. Dalmatis est dictum.

PSEVDOCOMITATENSES auxiliares sagittarij prædictis adiunguntur, quos per errorem his additos fuisse existimo, essent enim XVIII. auxilia, quæ Notitia XVII. tantum proposuit. Deinde in manuscriptis non leguntur, nec vlla eorum apparent insignia, quare videntur expungendi. In manuscriptis verò duplicatum insigne Quartorum Theodosianorum reperitur, quod & Felicibus Arcadianis Iunioribus adscribitur, qui & ipsi hic per errorem bis scribuntur. Forte felices Theodosiani seniores, & Felices Honoriani seniores, qui sub sequento Magistro per orientem inter vltimos X. Vexillationum Comitatensium, cum suis symbolis recensentur, hic sunt reponendi, ibi enim vltra numerum illorum Equitum abundant, nec Equites esse possunt, quorum nulla in Oriente appareat insignia, quæ ipsis solis attribuuntur. Quare loco Pseudocomitatensium si prædicti hic ponantur XIX huius Magistri erunt Auxilia. Pseudocomitatenses autem illos appellatos fuisse censeo, qui non veri sunt Comitatenses, sed ipsos tamen imitantur, de quibus suo loco dicetur. Hæc de Magistris militum in præsenti; Nunc ad alios per prouincias Magistros est veniendum, idest ad alium, qui Orientem tuebatur.

DE MAGISTRO MILITVM PER Orientem Cap. XLVI.

AD comprimendos hostium impetus, & subditorũ tumultus, in tribus Orientalis Imperij tractibus totidem cum pluribus copijs Magistri militum locati erant, quos nunc generales exercitus vocant Vnus per Orientẽ, alius per Illyricum, tertius per Thracias, sed Limitaneis Ducibus, aut Comitibus castrorum etsi eorum copijs vtebantur, non imperabant. Leo, & Zeno ad Ioannem Magistrum officiorum[b] Duces, inquiunt, eorum apparitores, nec non limitaneos, castrorumque præpositos tantummodo ex sublimis iudicij tui sententia conueniri, nec alijs subiacere iudicibus præcipimus: Noster autẽ Magister per Orientem in quatuor eius diœcesibus dispositas copias habebat, nempe Oriente, Asiana, Pontica & Ægypto: Nam etsi Præfectus Prætorio Orientis, etiã Thracijs præesset; hæ propter ingruentem hostium multitudinem proprium magistrum obtinuerent, & pro duobus Orientalis Imperij præfectis, tres in Orientis prouincijs præfati magistri sunt instituti. inter alios Magistrum militum per Orientem, tanquã cæteris digniorem Notitia præmittit. Huic alium postea Iustinianus addidit. Victo enim, per Belisarium Ducem, Rege Persarum, ac pace cum illo inita, in vtraque Armenia, & Põto Polemoniaco Zetam Magistrum militum cum legionibus & auxilijs constituit, [c] quem Armeniam magnam interiorem nuncupatam, vltra Euphratem inter Taurum & Antitaurum tueri iussit, videlicet Anzatenos, Astianeos, Amirenos, Pontum Polemoniacum, Zophauenos, seu Sophenos, Balabitenos, vt traditur. [d] In reformatione quatuor Præsidum Armeniæ, quæ erant loca propè limites, in quibus Magister excubabat.

[b] l. viros, C. de diuer. offic. lib. 12.

[c] l. vlt. C. de offi mag. milit.

[d] in Nouel. 31.

NOTI

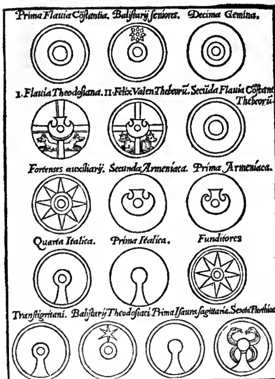
NOTITIA

INSIGNIA VIRI

ILLVSTRIS MAGISTRI

militum per Orientem.

NOTITIA.

VB diſpoſitione viri illuſtris Magiſtri Militum per Orientem.

Vexillationes Comitatenſes. X.

Comites cataphractarij.
Bucellarij iuniores.
Equites armigeri ſeniores Orientales.
Equites tertio Dalmatæ.
Equites primi ſcutarij Orientales.
Equites ſecundi Stableſiani.
Equites tertij Stableſiani.
Equites promoti Clibanarij.
Equites quarti Clibanarij Parthi.
Equites primi ſagittarij.
Cuneus equitum ſecūdorum Clibanariorum Palmerinorum.
Felices Arcadiani ſeniores.
Felices Honoriani ſeniores.

Legiones Comitatenſes. IX.

Quinta Macedonica.
Martenſes ſeniores.
Septima Gemina.
Decima Gemina.
Baliſtarij ſeniores.
Prima Flauia Conſtantia.
Secunda Flauia Conſtantia Thebæorum.
Secunda Felix Valentis Thebæorum.
Prima Flauia Theodoſiana.

Pſeudocomitatenſes. X.

Prima Armeniaca.
Secunda Armeniaca.
Fortenſes auxiliarij.
Funditores.
Prima Italica.
Quarta Italica.

Sexta Parthica.
Prima Isauria sagittaria.
Balistarij Theodosiaci.
Transtigritani.
Officium autem Magisteriæ per Orientẽ potestatis cardinale habetur.
Habet autem dignitates infra scriptas.
Principem.
Numerarios duos.
Commentariensem.
Adiutorem.
Scriniarios.
Mensores.
Exceptores, & ceteros apparitores (postea sequitur)

Magistri militum per Orientem.
X.XV.

COMMENTARIVM.

MAGISTER militum per Orientem insignia habet, vt secundus Magister Præsentalis, & ferè idem officium, & ipsum cardinare, id est præcipuum vocatur, videlicet, Principem, Numerarios duos, Commentariensem, Adiutorem, Scriniarios, Mensores, Exceptores, & cæteros apparitores XXV. Mensores seu Metatores, inquit, Vegetius [a] in castris ad Podismum dimetiuntur loca, in quibus tentoria milites figunt, vel hospitia in ciuitatibus præstant, venientem enim exercitum præcedebant, & in vrbibus, oppidis, ac villis domos notabant, in quibus quique milites hospitarentur: Vulgus Italicum Forerios appellat. Valentinianus,[b] Si quis inquit, metatorum nostrorum manum, qua deputatas singulis domos notant, & postibus hospitaturi nomen adscribunt, delere non dubitauerit, ad instar falsi reus teneretur. Hactenus ille. Tertia verò ædium pars militibus dabatur, duas sibi dominus retinebat. Sed illustribus personis, veluti ipsi Magistro dimidia assignabatur. Arcadius & Honorius.[c] In tres, inquiunt, domus diuisa partes, primam eligendi dominus habeat facultatem, secundam hospes, qua voluerit, exequatur, tertia domino relinquenda. Ergasteria ab hoc onere erant immunia: [d] Nihil vero ipsi præter solum hospitium quicquam aliud præstabatur: [e] Vegetius [f] tamen à mensoribus metatores separat. Sunt, ait metatores, qui præcedentes locum eligunt in castris. Hi sub aliis militum Magistris neque in Oriente neque in Occidente reperiuntur. Habebat Magister militum per Orientem & alios apparitores XXV. Alii verò XV. forte stipatores, aut ad diuersa munera obeunda paratos: In Notitia legitur exceptores, & alios apparitores, Magistri militum XXV. sed hæc verba præcedentibus sunt coniungenda hoc modo: & alios Apparitores magistri militum XXV. Principatus munere in hoc officio functi, Tribuni militum fiebant Numerarij. & ipsi inter Tribunos Prætorianos, seu Principis stipatores recipiebantur: [g] Nullusque eorum ad personalia munera à magistratu adstringi poterat. Omnes codicillis à scriniarijs libellorum scriptis, & ab ipso Principe, & Magistro subscriptis probari oportet. [h] sub hoc Magistro militum erant Vexillationes Comitatenses X. Legiones Comitatenses IX. Pseudocomitatenses X.

[a] lib. 2. cap. 7.
[b] in l. 1. C. de metat. lib. 12.
[c] in l. 2. C. eo. tit.
[d] d. l. 2. 3. & 4. C. eod. tit.
[e] l. deuotum. C. eod. tit.
[f] lib. 2. c. 3.
[g] l. pen. C. de apparit. magist. milit.
[h] l. vlt. C. de diuersis offic. lib. 12.

DE VEXILLATIONIBVS Comitatensibus X. sub Magistro militum per Orientem.
Cap. XLVII.

VEXILLATIONES Comitatenses sub Magistro militum per Orientem hæ recensentur.

COMITES catapbractarij Hi equites forte erant tertij ordinis, Comites & perfectissimi.

BVCCELARII iuniores, id est post seniores creati. Erãt ait Suidas, Gallogræci siue Galatæ, Buccellarij, inquit, Callogræci nominantur. & eorum regio Gallogræcia, vnde hi equites erant contracti. Leo & Anthemius [i] præcipiunt, ne quis Buccellarios in suis aiat prædiis, neque Isauros, vel ad penetrefaciendos anos vel ne à militia quemquam auocẽt. Quid simile constituit Iustinianus de militibus,[k] ne quis eos in suis teneat prædiis vel ædibus, ex quo à munere militiæ auocentur. Etymologia Buccellarii data ab Accursio [l] ridicula. Cedrenus [m] Buccellarium regionem sæpe nominat. Prusianus, inquit, pro monacho traditur, eiusque mater ex Mantiuæ monasterio, quod est in Buccellario, in Thraciam transfertur. Idem, [n] Hiatus, ait, in Buccellariis terræ motum subsecutus est & quinque integra absorpsit oppidula. & alibi [o] Manein Præfectum in Buccellarium missum ab eo fuisse scribit. Constantinus Porphyrogenneta [p] inter Isauriam & Cappadociam Buccellarium locat; Describens enim Anatoliam, habet, inquit, à sinistra partes quasdam Buccellarij, & initium Cappadociæ: Ad dextram autem Isauriam. vnde verò locus Buccellarium sit vocatus, idem infra aperit, [q] Thema, inquit, Buccellariorum non à loco aliquo appellationem accipit, neque à gente aliqua, quæ ita vocaretur, sed quod militum asseclæ essent, & commeatum eius veherent, Buccellarius enim Latina lingua vocatur is, qui rei panariæ custodiam gerit, vt milites expediti, & ab omni onere liberi ad bellum essent. Buccellus enim vocatur cibarium, circularem figuram præ se ferens, cellarius autem custos panis: proprio vero & Græcanico nomine hi Maryandeni vocantur, cognominati etiam Galatæ: Hæc ille.

EQVITES ARMIGERI seniores Orientales, ad differentiam Armigerorum seniorum Comitatensium, qui sunt in Occidente: Quemadmodum ferentarii armaturæ pedites vocantur, vt ait Vegetius, [r] ita hi à grauibus armis armigeri sunt dicti. sub Comite Ægypti & Duce Scythiæ in limitibus excubabant, vt infra dicetur.

EQVITES TERTIO DALMATÆ, Iustiniano imperante in Phœnicia Libani degebant, quos ipse eius prouinciæ Moderatori committit. [s] Dalmatæ etiam sunt in Occidente, de his supra.

EQVITES PRIMI SCVTARII Orientales sub Comite Aegypti, & Duce Mœsiæ primæ [illegible], forte erat vna ex XI. scholis sub Magistro [illegible] tum, & schola prima

EQVITES SECVNDI STAB[illegible]IANI. horum pars Pelusium incolebat [illegible] Comite rei militaris per Aegyptum, & D[illegible] Mœsiæ pr[illegible]rebant.

EQVITES TERTII S[illegible]ANI, stablesiani Africani, & Ita[illegible] sub Magistro equitum rep[illegible] pars esse p[illegible]

EQVITES PROM[illegible]

EQVITES QVARTI [illegible]NARII PARTHI.

EQVITE[illegible]AII, hi sunt etiam in O[illegible]

[i] in l. vlt. C. de vi publ.
[k] in Nouel. 116.
[l] in d. l. vlt.
[m] in Romano Argyro.
[n] in Michaële Paphlagone.
[o] in Constantino Copronymo.
[p] de thematib.
[q] themat. 6.
[r] lib. 2. cap. 15.
[s] 6. 1. & 2. edicto 8.

CVNEVS EQVITVM SECVNDORVM CLIBANARIORVM PALMIRENORVM: Non longe ab Euphrate distat Palmyra, vastasque circum habet solitudines, vt ait Photius, [a] sed ipsa nobilis situ, & diuitiis lui soli, & aquis amœnis Fatalis vrbis Romanis, vltra eam enim nunquam Imperium proferre potuerunt, Hebraicè Tamor dicta, & à Salomone Rege condita, colonia Romanorum fuit. [b] Ab Adriano instaurata, & ob id Hadrianopolis vocata, ait Stephanus de Vrbibus. Hic Cuneus extra numerum est Vexillationum Comitatensium, quæ sunt X. & cum hoc essent XI. Sed neque sequentes duo numeri.

[a] lib. 5. cap. 15.

[b] l. 1. ff. de censi.

FELICES ARCADIANI, ET HONORIANI cum his possunt commisceri, quia 000 X. verum XII. essent Vexillationes: Deinde habent symbola, quæ in Equitum Vexillationibus in Oriente, nulla apparent. Vnde credo eos præcedentis Magistri auxilij adscribendos, quorum numeribus & digmata turbata fuisse vidimus. Eorum tamen insignia hic interpretabimur, ne à vestigiis huius Notitiæ discedamus Ergo.

FELICES ARCADIANI Seniores in albo clypeo, globum luteum habent, cippo cœruleo præfixum, quem latus cœruleus circulus claudit, à rubro fune circumflexo arctè constrictus, Extrema rubeus circulus ambit; funis color Principis purpuræ respondens, Orientis, Occidentisque Imperia, arctè perpetuo connexa esse significat. Manuscripti coloribus variant: De hoc symbolo in Vndecimanorum & Primanorum insigni sub præcedente Magistro præsentali est dictum. Hi sub Arcadio sunt instituti Cedrenus [c] de eo loquens, Proprium, inquit, numerum Constantinopoli instituit, quos Arcadianos appellauit.

[c] in red.

FELICES HONORIANI Seniores in albo scuto gestabant luteam tabulam quadratam, lateribus introrsum curuatis, quam supra & infra in medio singuli lutei globi comprimunt: Hos columella inferiori globo subiecta sustinet: Extrema limbus rubeus cingit: Orbi Rom. in duos diuiso per tabellam leges à Principibus dari significatur: Equites Felices Honoriani sub Duce Thebaidis militabant. Sed hos, vt dixi, Equites non esse puto, qui in Occidente reperiuntur Hactenus de Vexillationibus Magistri militum per Orientem, atque earum equitibus; Nunc ad eius pedites est veniendum.

De IX. Legionibus Comitatensibus per Orientem. Cap. XLVIII.

HABEBAT idem Magister per Orientem IX legiones Comitatenses per Orientis regiones dispositas, & ex Principis Comitatu accitas. Harum prima erat.

QVINTA MACEDONICA quam Notitia etiã sub Comite rei militaris per Ægyptum in Memphi locat, eius pars sub Duce Daciæ illius limites tuebatur. Hæc enim instituta imperante Augusto degebat in Dacia, [d] In prima alba, album globum luteo circulo inclusum gestabat: Hunc rubra circundat moles, octo acutas cuspides emittens quæ munitionis typum præ se fert scilicet Romanum orbem vndique tutum & cladem hostibus minantem. Marginem rubeus circulus cingit: Sanguinis effusionem rubeus color insinuat, Aut Principum splendorem. Simile gestamen erat Felicium Arcadianorum iuniorum sub præcedenti Magistro Præsentali.

[d] Dion. lib. 55.

MARTENSES SENIORES, à Martenis dicti, quos prope Babyloniam in Arabia Felici Ptolemeus locat. Alij à Martia legione deriuant qui Martij, non Martenses nuncuparentur. Horum Marcellinus [e] meminit; Petronius, inquit, ex præposito Martensium militum promotus, repentino saltu patricius. In prima Armenia degebant, Ex his fuit D. Mercurius Martyr, vt ait Metaphrastes. [f] Habent in clypeo partim cœruleo, partim albo, luteum orbem inflexis lignis luteis vtrinque firmatum. Hæc sunt duo vnum orbem regentia Imperia, aut duo mundi gubernacula: Diuersitas colorum, orbis diuisionem ostendit.

[e] lib. 26.

[f] 25. Nouemb. in eo.

SEPTIMA GEMINA, Hanc in Gallis C. Cæsar habuit, cuius sæpe meminit, & Gemina dicta, quod ex duabus exhaustis, vna legio altera conflata, Alia fuit Septima Claudia Pia Fidelis cognominata, qua Claudium à Camilli manibus seruauit. [g]

[g] Tacit. lib. 18. Dion. lib. 55.

In scuto lutei vmbone album orbem latum, duob. circulis, rubro & cœruleo, cinctum gestant, vnde octo virentes rami quercini emanant, qui beneficio duorum coniunctorum Principum Orbis vtriusque ciues seruatos esse denotant. Octonarius numerus apud Notitiam frequens, fortè octo orbis partes; vnde octo venti Cardinales spirant insinuat. Notum verò est apud Plinium & alios, Quernam coronam his dari solitam, qui ciues seruassent. Duo circuli duos portendunt connexos Principatus, vni orbi imperantes. Madrucianus Codex, pro ramis radices habet; ita hæc coniuncta Imperia radices egisse significans, vt nequeant conuelli. Huius legionis sæpè in vetustis monumentis fit mentio. Itinerarium nominat Septimam Gallicam Geminam, quæ in Belgis degebat

DECIMA GEMINA Pia, Fidelis dicta, ab Augusto est inuenta Aliam habuit C. Cæsar Decimam præ cæteris dilectam, cuius supra memini.

Gerunt & hi in parma cœrulea, luteum orbem, duobus latis circulis, albo & luteo circundatum, quod duorum Principum in orbem Romanum connexitatem, vnumque esse Imperium significat. In manuscriptis octo ramosa cerui cornua, nigri coloris ab exteriore circulo exeunt, huius enim animantis cornibus singulis annis ramus adijcitur, quibus post sex annos occidentibus, alia reuiuiscunt, id fit per multos annos, vnde diuturnæ viuacitatis sunt symbola; Idem Imperio Romano euenturum insinuatur, quod etsi in aliqua parte reciditur, reuiuiscet, diuque viuet: Elegans ingeniosumque est symbolum. Suffitus etiam Cerui cornu, serpentes abigit; sic fugandos Rom. Imperij hostes, potest innuere.

BALISTARII SENIORES, ex balistæ tormento tela longè iaculabantur: Balistam ita Marcellinus [h] describit. Ferrum, inquit, inter asiculos duos firmũ et compaginatur & vastum in modum regulæ maioris extentum, cuius ex volumine tereti, quod in medio ars polita componit, quadratus eminet stylus extentius recto canalis angusti meatu cauatus & hoc multiplici chorda neruorum tortilium illigatur, eique cochleæ duæ ligneæ coniunguntur aptissimæ, quarum propè vnam assistit artifex contemplabilis & subtiliter apponit in temonis cauamine, sagittam ligneam, spiculo maiore conglutinatam. Hocque facto hinc inde validi iuuenes versant agiliter rotabilem flexum, cum ad extremitatem neruorum acumen venerit summum, percita interno pulsu à balista ex oculis auolat, interdum nimio ardore scintillans, & euenit sæpius, vt antequam telum cernatur, dolor lethale vulnus agnoscat. Hæc ille. Machinam quadrirotì curru vehebant duo equi, vndique armis contecti, qualis visitur in fine libri Notitiæ; Vegetius [i] Balista, inquit, funibus, neruis, chordisque tenditur. quæ quam proliziora brachia habuerit, hoc est, quanto maior fuerit tanto spicula longius emittit, quæ si iuxta artem machina temperetur, & ab exercitatis militibus, qui ante mensuram eius collegerint, dirigatur, penetrat quodcunque percusserit. Postea loquens de Onagro, subiicit: His duobus generibus nulla tormentorum species vehementior inuenitur. Describit, & manubalistas, & scorpiones, & archubalistas. Hic de Balistariis intelligitur, qui prædictam machinam tractabant.

[i] in 40. cap. 24.

In parma alba aureũ orbem, cæruleo circulo cinctũ gestant, supra quẽ sex tesserulæ rubentes vmbilicũ circũstant. Marginem clypei circulus itẽ rubeus am bit

Orbem Romanum vnico cinctum Imperio, vndique munitum esse insinuat: quod sex tesserulæ pro munitionibus vmbilico adiacentes possunt portendere. Thaanni sub Magistro militum per Thracias sex globulos supra Lunam habent, idem indicantes. Sed possent his plumbati significari, quibus hæc legio pugnabat, quemadmodum Scythæ sub proximè præcedente Magistro vbi de his diximus.

PRIMA FLAVIA CONSTANTIA, à Constantio, Constantini filio, est cognominata: plures autem legiones Flauiæ sunt appellatæ, forte à Constantino, qui hoc prænomen sumpsit, à quo sequentes Principes, & Iustinianus se Flauios dixerunt. De hac legione ita Marcellinus,[a] Constantianorum, inquit, peditum partem Tigauias ventre iusserat cum Tribunis, & hanc ante primam legionem vocauerat. & alibi[b] tuebantur hanc ciuitatem legiones duæ, prima Flauia, primaque Parthica. Globum luteum alio cæruleo contentum ferunt ad duplicis imperii coniunctionem denotandam. Marginem rubeus circulus ambit: Puniceam parmam Madrucianus ostendit.

SECVNDA FLAVIA CONSTANTIA THEBÆORVM, à Constantio post primam instituta, a quo ad defendendum Bezabden propè Tigrim primò posita fuit. Ammianus[c] de ea vrbe loquens. Ad cuius, inquit tutelam tres legiones sunt deputatæ: Secunda Flauia, Secunda Armenica, & Parthica item secunda. Hæc ille. postea hoc loco amisso, Cussam, quod oppidum Thebaidis est in limitibus imperii sub Comite Thebaidis defendit, & vbi id Thebæorum est nominata: Hæc successit secundæ Thebæorum Christianæ, quod apud Treuiros à Rictiouaro Maximiani Præfecto martyrio est coronata. Idem fermè symbolum, quod præcedens gestat, exceptis coloribus ad alterutros dignoscendos positis. Duas has legiones Constantiacas Marcellinus[d] vocat, Duas, inquit, legiones Constantiacas misit in Gallias.

SECVNDA FELIX VALENTIS THEBÆORVM, a Valente post primam introducta, quæ Hermunthi in Thebaide degebat, sub Comite illius limitis, vt infra videbitur. Hæc alii successit, quæ & ipsa propter Christum, in subalpinis Italiæ apud Albingaunos à Maximiano est trucidata, quod sacramentum ritu Gentilium sibi præstare noluisset. Ego in villa Chrysiolæ Salluciorum D. Gottifredi huius legionis ordinarij corpus, eiusque purpureum Baltheum auro intextum vidi. Totius legionis Præfectus D. Mauritius fuisse dicitur, Alij Primicerium vocant, signifer Exuperius, Candidus senator, ordinarius D. Secundus. Mittebatur in Gallias ab Imperatoribus, vt Amandum & Aelianum Rocandasque opprimerent, qui seruilibus armis confisi, ibi tumultum exciuerant, scribit Guliermus Baldesanus se in Thebæorum historia legisse ipsorum insigne vellus aureum fuisse, quod pro suo symbolo Carolus Burgundiæ dux erga eos martyres affectus, accepit. Hæc legio in clypeo albo rubram crucem gestabat, in cuius medio pelta item rubea, aureum orbiculum includit: In imo ab vtraque parte crucis duo dimidii tauri recumbunt. Elegans & pium insigne, crucem sanguine Christi rubentem orbem Romanum pro pila positum tueri innuit: siquidem pelta hostium ictus repellit, & duo Principes, quorum typus sunt Tauri, sub hac cruce tuti requiescunt. Clypei marginem rubeus circulus cingens, perpetuum ab eiusdem sanguine præsidium promittit. Est autem pelta scutum breuissimum instar Lunæ dimidiæ, qualem ostendit Pierius,[e] & ego in eodem vetusto monumento Venetiis vidi, quod ipse citat. Vergilius.[f]

Ducit Amazonidum lunatis agmina peltis,
Penthesilea furens. & ibi Seruius.

PRIMA FLAVIA THEODOSIANA idem habet insigne cum superiori, nisi quod in ima parte non tauri, sed duo dimidiati canes auersi, & à posterioribus partibus cruci iuncti, cum impetu latrantes ferri videntur, Hi duo sunt Principes dimidium quisque imperium tenentes, qui præsidio crucis tuti, hostes impetunt. Pierius[g] id aliter explicat, sed quem rectè alii viderint, Absque fascia, inquit, canis copula tamen religatus non incongruum est sacramento addicti militis Hieroglyphicum. copula scilicet obedientiæ sacramentum præ se fert. Canis verò ipse militis officium, quod præcipuum est intentum esse Ducis imperio, siue iter arripiendum, siue pugna ineunda sit, siue vbi receptui cani cœptum ad signa redire, quæ quidem obsequia, à canibus obseruari quotidie videmus. Fidelitatem etiam & in hostes impetum significat. Crux verò Christianam pietatem, & pelta pugnandi officium denotat, ita Pierius. Hæc de nouem legionibus Comitatensibus Magistri militum per Orientem. Nunc ad reliquas est transeundem.

DE LEGIONIBVS. X. PSEVDO Comitatensibus, Magistri militum per Orientem; Cap. XLIX.

PSEVDO comitatēses legiones ad Comitatensium exemplum sunt institutæ. Præfectos enim symbolaque vt illæ habent, & in omnibus earum imaginem referunt, cum tamen in Comitatu Principis, nunquam steterint, minus etiam stipendium quam Comitatenses accepisse videntur. Nam horū actuarij senas annonas & totidē capita accipiebāt: illorum quaternas,[h] id erat tertium genus militum sub posterioribus Principib. Legiones autem Pseudocomitatenses sunt, quæ sequuntur.

PRIMA ARMENIACA, ante Secundam eiusdem nominis legionem ex Armeniaca extractas. In alba parma cæruleam peltam gestabat, cuius incisura erat rectangularis, quale huius & sequentis legionis insigne Pierius[i] describit. In peltæ medio est aureus vmbilicus, qui aureo seculo vnum orbem Rom. ab hostibus defendi insinuat. In medio Codice luteam habet parmam: In Vrsiniano supra pilam rubram in imo clipei positam duæ clauæ rubræ suspensæ cernuntur, quæ duorum Principum robore, Rom. orbem ab hoste defensum iri pollicentur: color rubeus Principum proprius est. Rubra etiam fascia clipeus cingitur.

SECVNDA ARMENIACA, idem insigne, coloribus tantum à præcedente differens habebat, scilicet in cærulea parma purpuream peltam. Hæc legio erat Cōnstantio imperante, vt qui Marcellinus scribens,[k] Ad cuius, inquit oppidi tutelam duæ legiones sunt deputatæ, Secunda Flauia, Secundaque Armeniaca.

FORTENSES AVXILIARES, dicti, quia ex fœderatis populis sunt contracti: Pro insigni habent vt alij Fortenses sub primo Magistro militum in præsenti, Orbem luteum viridi & luteo circulis clausum qui octo cæruleos acutosque mucrones emittunt, hostes confodiendos minantes. Luteus circulus globo concolor, marginem clypei cingit. Hoc symbolum in aliis Fortensibus latius est explicatum.

FVNDITORES, funda saxa emittebant, Vegetius.[l] Erant Funditores, qui ad fundas, vel fustibulos lapides iacebant, & tertium locum in acie tenebant. Hæc ille. Exceptis coloribus & circulorum numero, simile superiori simbolum gestant: Nempe in alba parma globum aureum, luteo circulo inclusum, à quo octo cuspides rubeæ exeunt. Marginem albus, & alter exterior rubeus circulus ambit. In manuscripto Vrsini, densarum cuspidum est corona, vt habent Regii sub præcedente Magistro militum.

PRIMA ITALICA. ex Italica Hispaniæ

oppi

[a] lib. 20.
[b] eo lib.
[c] lib. 20.
[d] lib. 21.
[e] lib. 42. S.
[f] in 1. Aeneid.
[g] lib. 5. Hieroglyphicorum.
[h] l. 10. C. Theo. de Numer.
[i] eod. lib.
[k] lib. 20.
[l] lib. 2. c. 15.

oppido collecta de qua ita Tacitus [a] Vicesima, Rapax, & prima Italica, incessere eum Vexillarijs, trium Britannicarum legionum, & electis auxilijs. Loquitur autem de bello inter Vitellium, & Othonem. Et alibi. [b] Inde Cremonam petunt, vt legionibus Primæ Italicæ, & Vndeuicesimæ Rapaci iungerentur. Hanc Ptolemæus imperante Traiano in Mœsia inferiore, vbi nunc est Bulgaria ad Durostorum æstiua habuisse memorat Notitia, & ipsa sub Duce Mœsiæ secundæ. Nouis fuisse scribit: Sæpè in vetustis monumentis eius fit mentio.

[a] lib. 18.
[b] lib. 19.

In cœruleo clypeo, luteam pilam, cippo eiusdem coloris præfixam gestat, quæ vnius orbis Romani Imperij immitatem portendit.

QVARTA ITALICA, & ipsa simile præcedenti insigne tenet: In lutea parma cœruleum cippum, vel, vt in Vrsini Codice, rubrum, qui in summo, eiusdem coloris circulum, luteam pilam claudentem sustinet; Cœruleus circulus, vel, vt in Madruciano duplex marginem ambit: In eodem Codice, duplex etiã pedaneorũ apparet, quod duas pilas tegit. Erat & Cohors Italica dicta, degens in Syria, in qua Cornelius Centurio, primus, ex Gentilibus Christianus factus fuit. D Lucas, [c] Vir, inquit, quidam erat, in Cæsarea nomine Cornelius, Centurio cohortis, quæ dicitur Italica.

[c] act. 10.

SEXTA PARTHICA, ex Parthis contracta in parma lutea geminos orbes luteos, cippo item luteo præfixos gestat, inter quos duo angues lutei, vel, vt in Madruciano albi, caudis in nodum connexi, supra ad osculum coire videntur instar caducei. Marginem purpureus circulus cingit. Duorum in Oriente & Occidente Imperatorum conspirantium concordiam ostendit, quod caudæ colligatæ portendunt. Id vero Pierius [d] ita describit. Integer, inquit, caduceus, hoc est, totis expressis anguibus, ijsque vna cum baculo luteis, in parma cœrulea, cuius Marginem purpureus circulus ambibat, insigne erat legionis eius, quæ Sexta Parthica vocabatur: Quid vero significet, non exprimit.

[d] lib. 15.

PRIMA ISAVRA SAGITTARIA, à sagittis quibus feriebat hostem, cognominata, luteam pilam eiusdem coloris cippo præfixam, in cærulea parma, quemadmodum Prima Italica præfert, Clypei margo fascia rubra cingitur. De alijs militibus Isauris supra disserui, in auxilijs primi magistri militum Præsentalis.

BALISTARII THEODOSIACI, à Theodosio iuueni, Rubrum astrum, sex radios emittens, supra album orbem rubeo circulo inclusum, in albo clypeo habere videntur, sed sunt acutæ cuspides cladem hostibus minantes. Marginem circulus rubeus complectitur. Vrsinianus codex illis caret. Madrucianus supra orbem tesserulas, vt Balistarij seniores sub hoc Magistro, ostendit.

TRANSTIGRITANI, vltra Tigrim degentes, de quibus Marcellinus. [e] Protectores, inquit, post terga vinctis manibus, a Persis ducebantur, Transtigritanis ad vnum omnibus contruncatis. Idem insigne, quod Quarta legio Italica, gestant. Hi sunt milites Magistri militum per Orientem, in quibus VI. symbola duplicantur, videlicet.

[e] lib. 19.

PRIMÆ CONSTANTIÆ, & SECVNDAE FLAVIÆ CONSTANTIÆ THEBÆORVM.

PRIMÆ & SECVNDÆ ARMENIACÆ.

PRIMÆ FLAVIÆ THEODOSIANÆ, & SECVNDÆ FLAVIÆ VALENTIS THEBÆORVM.

PRIMÆ ITALICÆ, &, SECVNDÆ ISAVRIÆ SAGITTARIÆ.

QVARTÆ ITALICÆ, &, TRANSTIGRITANÆ.

FORTENSIVM AVXILIARIVM & FVNDITORVM.

MARTENSES quoque seniores symbolũ habent simile insigni Primæ Maximianæ Thebæorum sub sequente Magistro per Thracias, de quo nunc est dicendum.

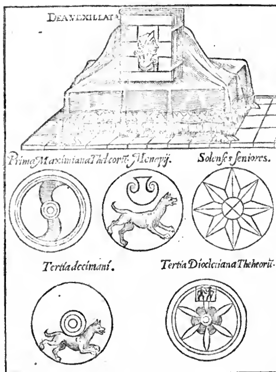

NOTITIA

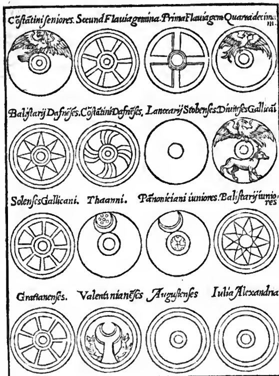
INSIGNIA VIRI

ILLVSTRIS MAGISTRI

MILITVM PER THRACIAS.

NOTITIA

NOTITIA.

VBdiſpoſitione viri illuſtris Magiſtri Militū per Thracias vexillationes.

Palatinæ III.

Comites Arcadiaci.
Comites Honoriaci.
Equites Theodoſiaci iuniores.

Vexillationes Comitatenſes XXI.

Equites cataphractarij albigenſes.
Equites ſagittarij ſeniores.
Equites ſagittarij iuniores.
Equites primi Theodoſiani.

Legiones Comitatenſes. XXI.

Snlenſes ſeniores.
Menapij.
Prima Maximiniana Thebæorum.
Tertia Diocleriana Thebæorum.
Terriadecimani.
Quartadecimani.
Prima Flauia gemina.
Secunda Flauia gemina.
Conſtanrini ſeniores.
Diuitenſes Galliani.
Lancearij Stobenſes.
Conſtantini Dafnenſes.
Baliſtarij Dafnenſes.
Baliſtarij iuniores.
Pannoniciani iuniores.
Thanni.
Solenſes Gallicani.
Iulia Alexandria.
Auguſtenſes.
Valentinianenſes.
Gratianenſes,
Officium autem Magiſteriæ per Thracias poteſtatis,in numeris militum,& in officio deputatur.
Habet autem dignitates infra ſcriptas.

Principem.
Numerarios duos.
Commentarienſem.
Primiſcrinos, qui numerarij fiunt.
Scriniarios.
Exceptores, & cæteros apparitores Magiſtri militum per Thracias quindecim.

DE MAGISTRO MILITVM per Thracias. Cap. L.

COMMENTARIVM.

MAGISTER militum per Thracias eadem inſignia, quæ Magiſter militum per Orientem præfert excepto capite mulieris quod libro ſuper abacum erecto inſculptum habet, à cuius dextro latere ſcriptum eſt: DEA VEXILLATA, quod à Principibus paganis, vt credo, inſtitutum, apud Chriſtianos permanſiſſe miror: niſi forte in D. Virginis illud caput eſt verſum, quæ anteſignana in Dei Eccleſia vexillum gerit. In manuſcriptis liber albus, & aureis faſcijs cinctus, vt in alijs magiſtris militum, principis caput includit. Huius officium conſtat ex numeris militum, quemadmodum in alijs Magiſtris eſt dictum, videlicet Principe. Numerarijs duobus. Commentarienſi. Primiſcriniis, qui Numerarij fiunt, ſcriniarij, Exceptoribus, & cæteris apparitoribus Magiſtri militum XV. quorum præcipua cura erat vt CCXXV. nauium claſſes Myſica, & Scythica per Danubium nauigantes repararentur; [a] Hic Magiſter tres vexillationes palatinas, & quatuor Comitatenſes, Legiones item Comitatenſes XXI. regebat.

[a] l. 7. C. Theo. de luſoriis Danubii.

DE III. VEXILLATIONIBVS Palatinis ſub Magiſtro militum per Thracias. Cap. LI.

PALATINOS milites prætorianos fuiſſe diximus, qui Principem & eius palatium tuebantur, quorum pars in prouincias miſſa Palatini nomen aut ſtipendium non amittebat, priuilegiumque retinebat, nec ſub alio quam Magiſtro præſentali conueniretur, qui ob id apud alios Magiſtros, vel Duces, Legatos habebat, Reſponſales vocatos, vt ſuo nomine illorum cauſas iudicarent: quales hodie ſunt Nuncij Summi Pontificis. [b] Tres verò hic Magiſter palatinas vexillationes ducebat; Quarum Prima erat Comitum Arcadiacorum ab Arcadio inſtitutorum. Secunda Comitum Honoriacorum, qui ab Honorio eius fratre in Occidente imperante, in fœdus accepti nomen ab ipſo habuere. Paulus Oroſius, [c] Conſtantinus, inquit, Conſtantem filium cum Barbaris quibuſdam, qui quondam in fœdus recepti atque in militiam allecti Honoriaci vocabantur, in Hiſpanias miſit, & ſubdit eos prodita Pyrenei cuſtodia Barbaros in Hiſpanias immiſiſſe, quas poſtea tenuerunt. Tertia vexillatio erat equitum Theodoſiacorum iuniorum, qui à Theodoſio iuniore Arcadij filio inſtituti fuere.

[b] l. vlt. C. de re milit. lib. 12.

[c] lib. 7. c. 40.

DE IIII. VEXILLATIONIBVS Comitatenſibus ſub Magiſtro militum per Thracias. Cap. LII.

QVATTVOR aliæ vexillationes eidem Magiſtro parebant, Comitatenſes dictæ, videlicet EQVITES cataphractarij Albigenſes, ex Albinga ſumpti, quod eſt Liguriæ oppidum.

EQVITES ſagittarij ſeniores.

EQVITES ſagittarij iuniores, qui Duci Arabiæ inſeruiebant.

EQVITES primi Theodoſiani, de quibus ſupra dictum fuit: De equitibus ſagittariis ita Syneſius, [d] ſcribit; adſunt milites ordinis Balagritarum, hi priuſquam Cerealis magiſtratum obtineret, erant equites ſagittarij. Hoc autem magiſtro conſtituto, diuenditis equis facti ſunt ſolum ſagittarij: mihi ſufficiunt etiam ſine equis.

[d] epiſt. 132.

Sed hi erant in Occidente. Horum nullum apparet inſigne, itaque ad Legiones eſt tranſeundum.

DE LEGIONIBVS COMITATENſibus XXI. ſub Magiſtro militum per Thracias. Cap. LIII.

PRIMA ſub Magiſtro militum per Thracias erat Legio, SOLENSIVM ſeniorum, à Soloe Ciliciæ oppido nomen habens. In rubro horum clypeo cæruleus globus, octo cuſpides totum clypeum occupantes emittit, in quatuor æquales partes decuſſatas, nigris lineis mucrones interſecantibus. Decuſſatio æqualem quatuor orbis partium diuiſionem inter Principes ſignificat. Mucrones hoſtes feriendos eſſe minantur. Madrucianus globum tantum habet decuſſatum. In Vrſini Codice nulla eſt decuſſatio. Erant & Solenſes equites ſub Duce Mœſiæ ſecundæ.

MENAPII populi ſunt Germaniæ, nunc Geldrenſes dicti. Canem luteum in alba parma, ſub pelta rubra latrantem habebant: Is eſt Princeps hoſtibus minitans, Pelta, Imperij defenſionem portendit. In Pictij verò Codice, canis, pedibus ſurſum verſis, iacet: quemadmodum ipſe [e] deſcribit. Portendit Principem Rom. velut ludentem, tutum ab impetu hoſtium iacere. Manuſcripti concordant impreſſo, niſi quod Madrucianus puniceum clypeum oſtendit.

[e] lib. 9. Hieroglyphicorum, & [illegible]

PRIMA MAXIMIANA THEBÆORVM, à Maximiano eius auctore cognominata in Thebaidis munitione Filijs dicta, ad Nilum ſub Duce Thebaidis excubabat, vt infra videbitur ob id Thebæorum eſt appellata. Geſtant inſigne ſimile Martenſium ſeniorum ſub magiſtro militum per Orientem, nempe in alba parma luteum orbem, duobus circulis item luteis cinctum. In Vrſini Codice, alter eſt rubeus. His vtrinque duo cærulea gubernacula iunguntur, quæ duorum Principum in orbem coniunctis animis regimen inſinuant. Gubernaculis cæruleus mari concolor conuenit. Marginem tres circuli, duo lutei, & exterior rubeus cingunt, qui rei id eſt arctiſſime coniunctos principes eſſe portendunt.

TERTIA DIOCLETIANA THEBÆORVM, à Diocletiano tertio loca lecta, Thebis ſub Duce Thebaidis merebat, cuius pars inde in Thracias eſt deducta. In horum albo clypeo, ſex orbes purpurei, globulum luteum, circulo luteo incluſum, circumſtant, inter hos eminent ſex oblongæ, & luteæ cuſpides. Hæ plumbatis ſeu Martiobarbulis ſimiles videntur eſſe, quibus hæc legio pugnabat, de quibus in Scythis ſub altero magiſtro militum in præſenti diſſerui: ſupernè in tabella duo viri, manibus altum elatis ſe reſpiciunt: Sunt Romani Principes fœdere iuncti.

Extrema,

Extrema, duo ambiunt circuli, interior luteus, alter rubeus qui idem indicant. In Madruciano pro cuspidibus, claue visuntur.

TERTIADECIMANI, Vetus codex legit. Quartadecimani. à XIII. legione in Dacia olim degente dicti.[a] Hanc & sequentem Tacitus [b] Veteranas appellat. Veteranæ, inquit, Vndecima, ac Decimatertia, & præcipui fama Quartadecimani rebellione Britanniæ compressa. Hæc ille. In sex præsidia erat dispertita, vna sub comite Ægypti merebat, aliæ quinque per totidem Daciæ præsidia erant dispertitæ. Suetonius Lenis pater Tranquilli legionis XIII. Tribunus Augusti laticlauius fuit. Tranquil. in Othone cap. 10.

a Diony. li. 55.
b lib. 18.

In alba parma, canem luteum latrantem gerunt, qui dorso sustinere videtur globum aureum duobus rubro, & luteo circulis cinctum. Canem inuersum Pierius [c] describit. Is est Princeps orbem Rom. sustinens: & hostibus allatrans; sed inuersus deuictis hostibus ocium agens, ludit velut ab illis tutus. Similem clypeum habent primi, & secundi Theodosiani. Alciatus pro cane leporem interpretatur, [d] qui vigilantiæ est typus.

c lib. 5.
d lib. 5. parerg. c. 13.

QVARTADECIMANI, in vetusto Codice legitur, Quartodecimani à XIIII. legione cognominati, quæ in Pannonia superiore olim degebat, vt ait Dion, [e] postea rebellione Britanniæ compressa magnam gloriam est adepta, vt dixi.

e lib. 54.

Gestabant in alba parma, Aquilam cærulei coloris aliquantum diluti, orbi item cæruleo, sed densioris lutei insidentem, intra quem alius circulus ruber erat, in cuius medio aureus extabat vmbilicus; ita Pierius [f] explicat. Impressus, vnum orbem aureum, rubro circulo inclusum tenet, vt meus habet codex. Marginem albus circulus cingit. Romanum orbem vnico imperio contineri insinuat. Aquila cærulei coloris, & est Romani imperij symbolum, color rubeus & ipse imperium, aureus, aureum seculum portendit. De quartodecimanis ita Tacitus, [g] quartodecimani, paululum cunctauerant, pecunia & missio quamuis non flagitantibus oblata est. Idem alibi. [h] Præcipua Quartadecimanorum ferocia, quia se victos abnuebant, quippe Bebriacensi acie Vexillarij tantum pulsi, vires legionis non affuisse, deinde conclamatum repente Decimam quartam legionem versu itinere ad prælium venire.

f lib. Hieroglyphicorum. 19.
g lib. 7.
h lib. 14. & 17.

PRIMA FLAVIA GEMINA, à Flauio, vt credo Constantino cognominata, & Gemina, quod ex duabus legionibus esset conflata, Flauiales à Vespasiano d. Vegetius [i] scribit. Rubram crucem, rubeum item limbum, albi clypei extrema pertingentem gerebat, atque vtrinque aureum globum, duobus luteis circulis arctioribus cinctum. A cruce sanguine Domini rubente vtrumque orbem Rom. duobus Imperijs munitum protegi significat: rubeus circulus clypeum ambit.

i lib. 2. cap. 4.

SECVNDA FLAVIA GEMINA eiusdem cognominis. In parma lutea aureum vmbilicum, duobus circulis, viridi luteoque cinctum habet, quem septem virides aggeres firmant: orbem Rom. duobus, rectum Imperiis, ab hostibus munitum, demonstrat Manuscripti tredecim ponunt aggeres.

CONSTANTINI SENIORES, ab eodem Constantino ante Iuniores lecti. Idem fere insigne; quod Quartadecimani, tenent: Scilicet aureum globum duobus circulis rubro & luteo circundatum. Illorum orbis vno circulo continetur.

DIVITENSES GALLICANI, à Deueto mediterraneo Siciliæ oppido nuncupati, Gallicani verò dicti, quod in Gallia primo excubauerint, sicut infra Dalmatæ Diuitenses appellantur, quia primum in Dalmatiam sunt missi. Horum Marcellinus [k] meminit; Diuitenses, inquit, Tangritanosque iuniores ad procinctum vrgentem per Thracias inter alios celerare dispositos solicitauit: & infra. cum Diuitensibus accelerauit. Et alibi. [l] Seuerianus, ait, apud Chalcidona Diuitensibus præerat & Tungritanis. In imo parmæ albæ, cœruleum taurum gestant, qui aureum orbem, rubro circulo clausum, tergo sustinet, cui insidet rubeus accipiter, colore tamen dilutiore, vt Pierius [m] describit. Orbem Romanum robore victoris Principis, tegi significat; Accipiter enim victoriæ est typus: sed in impresso pro Accipitre Aquila. & pro Tauro Canis, epictus videtur. Verum omnes manuscripti Taurum ostendunt. Hoc symbolum est simile præcedenti.

k lib. 26.
l lib. 27.
m lib. 21.

LANCEARII STOBENSES, à Stobio Macedoniæ oppido appellati: Aureum globum, in medio clypei rubri habent. Id quoque vnum esse in orbe, Roma. Imperium aureo seculo denotat. Lancearij à lancea qua vtuntur sunt nominati, est genus hastilis Hispanici.

CONSTANTINI DAPHNENSES, Dalphne est Græciæ oppidum: Et Syriæ ciuitas Laurens nominata. Sed hos à Daphne, quam Marcellinus [n] munitionem Thraciæ, propè Danubium, esse dicit, vocatos esse credendum est. Idem Marcellinus [o] loquens de valente: Quæsito inquit, in vnum exercitu, prope Daphne nomine munimentum est castra metatus ponteque contabulato, supra nauium fores, flumen transgressus est Istrum. Ex luco Daphnes hæc legio nominari potuit, ibi. n. Constantinus statuam matris Helenæ locauit, & locum Augusteum nuncupauit, vt auctor est Suidas in ver. Augustus, sed ex numismate Constantina Daphne locus ille videtur appellatus. In eius enim nūmi auersa parte sedet victoria alata, dextra lauri, sinistra palmæ ramum tenens. Ante erectum est trophæum cum hac inscriptione. CONSTANTINA DAPHNE. Hoc numisma D. Cæsar Card. Baro. io 3. annal. repræsentat.

n lib. 27.
o lib. 29.

In lutea parma globum aureum, duobus circulis cœruleo luteoque cinctum gerunt, quem à quattuor partibus, terna cœrulea flagella circumstant. Flagellandos hostes indicat, qui Romanum orbem, duobus iunctis Imperijs, munitum impetierint. In aureis nummis Iustiniani, & ipse flagellum manu tenens, Barbaris minatur. Marginem duo circuli, alter cœruleus, alter luteus cingunt, perpetuam duorum Principum connexitatem indicantes.

BALISTARII DAPHNENSES, in parma rubra habent, aureum globum, duobus circulis, cœruleo, & luteo cinctum, qui octo acutas cuspides emittunt, quemadmodum Fortenses auxiliarii sub Magistro militum per Orientem. Margo duplici limbo circundatur, luteo & viridi: ob perpetuam duorum Principum coniunctionem.

BALISTARII IVNIORES, in cœrulea parma globum aureum, duplici corona, densis cuspidibus armata, munitum gestant: Cuspides aliæ albæ, aliæ rubræ apparent. In manuscriptis, pro cuspidibus octo rhumbi cœrulei globum circumdant: Quod orbem Rom. aduersus hostes mucronibus ferendos vndique armatum esse insinuat. Marginem duo circuli, cœruleus, & luteus cingunt.

PANNONICIANI IVNIORES, ex Pannonia, post Seniores contradicti Pannonios Herodotus vocat in 7. & 8. Pannonicam legionem Marcellinus: [p] obuiam, inquit, legiones motæ sunt duæ, Pannonica & Mæsia valida prælijs manus. Forte à pileis ex pelle, quos pannonicos vocabant, sunt denominati. Vegetius, [q] vsque ad præsentem, inquit, prope ætatem consuetudo permansit, vt omnes milites pileis, quos Pannonicos vocabant, ex pellibus vterentur, quod propterea seruabatur, ne grauis esset galea in prælio homini, qui gestabat aliquid semper in capite. Quod & Virgilius. [r] expressit, Fuluosque lupi de pelle galeros Tegmen habent capiti. Hi hoc pileo insignes inde nomen habere potuerunt.

p lib. 29.
q lib. 2. c. 20.
r in 7.

In Parma alba gestant orbem aureū nigris & curuis lineis in partes, & dimidios orbes sectum, paruumque

que vmbilicum in medio tenentem. Hos viride vinculum ambit: supra est duplex, dimidiaq; & cærulea luna, cornibus sursum versis. Orbis est Romanus qui visus scissus vnus manet, & plenus. Duplex quoque dimidia luna duplex dimidiatum Imperium portendit, quod in vnum totius lunæ completur. In manuscriptis, in lunam aliquot cœruleæ totis guttæ defluere videntur, quæ cœlestem gratiam in Orbem Rom. promittunt, Sed fortè sunt saxa aut plumbatæ, quibus legio pugnabat.

THAANNI sunt Hispaniæ populi; vnde hæc legio nomen sumpsit. in antiquo Codice legitur, Tyanni; populi sunt in Oriente, quos primum se Romano imperio subiecisse Iustinianus scribit C. Nouel. 1, in princ. Horum insigne est, in albo clypeo aureus orbis circulo rubro clausus, supra quem dimidia luna, cornibus sursum versis, sex globulos purpureos complectitur, quorum quinque medium circumstat qui fortè saxa fundis in hostem iacta referunt.

Balistarij seniores sub Magistro militum per Orientem septem globulos vel tesserulas supra orbem habent. idem significantes Balistarij Theodosiaci sub eodem acutos mucrones sed hos martiobarbulos seu plumbatas fuisse dici potest, quibus hæc legio pugnabat quemadmodum Scythæ sub altero magistro militum præsentali, apud quem de his disserui.

SOLENSES GALLICANI, e Sole Ciliciæ vrbe oriundi in Gallijs morari soliti. Orbem rubrum limbo coeruleo circundatum gerunt, quos octo quadrilateres, & in obtusum angulum fastigiatæ, rubiæque munitiones circumstant Orbem duobus vtrisque imperijs vndique munitum esse insinuant. Marginem viridis circulus circumplectitur. Simile huic est insigne Lancearioium sub primo Magistro militum præsentali.

IVLIA ALEXANDRIA, fortè à C Iulio Cæsare ex alexandrinis conflata, aut ab Alexandro Imperatore instituta. In clypeo luteo orbem aureum falcia lutea cinctum tenet Marginem duo circuli cœruleus & rubeus ambiunt. Voo Rom. orbem imperio cingi innuit Fascia enim diadema insigne regium refert. In manuscriptis sex lutei trunci, seu stipites, orbem vndique firmant, quemadmodum habet Septima Gemina legio, sub Magistro militum per orientem

AVGVSTENSES idem insigne coloribus tantum differens præferunt, scilicet in rubræ parmæ vmbone cœruleum orbem luteo circulo circundatum. Marginem duo circuli, cœruleus viridisq; ambiunt: Augustenses ab Augusto eorum auctore sunt appellati, quemadmodum Augustales. Vegetius. [a] scribit dictos, qui ab Augusto ordinarijs sunt additi. [a] *lib. 2. cap. 2.*

VALENTINIANENSES, à Valentiniano Principe, vel, vt ait Pierius, [b] Valentinianenses à Valente sunt nominati. Eorum insignia ita ipse describit. Lutea erat parma, viridi circulo circumscripta, in cuius medio columella puniceа ab imo margine ad centrum vsque porrigebatur. Inde duæ lunæ coloris eiusdem sese in aduersum incuruabant, inferiori columellæ parte implicitæ, superiore aliquantulum dissidentes. A medio verò columnæ, lepores duo dimidij colore & ipsi puniceo, sed densiore, in diuersa prosiliebant. Hæc ille. Duorum Principum dimidiatum Imperium tenentium, & vigilantium est typus. Lepus enim vigilantissimum animal etiam apertis oculis dormire dicitur. Duplex dimidia luna, duo dimidiata Imperia in orbem complenda demonstrat Puniceus verò color honorem denotat, est enim solidus. extrema duo connexi circuli cœruleus & viridis circundant. [b] *lib. 13.*

GRATIANENSES, à Gratiano, vel Gratiana Mœsiæ primæ, oppido cognominati, idem planè insigne sumpserunt, quod Solenses Gallicani. nisi quod hic septem tantum munitiones alternarum rubræ viridesque luteum orbem circumstant, Hæ in Madruciano duplices sunt.

Quinque symbola sub hoc Magistro repetuntur, eadem enim hi fermè gestant.

CONSTANTINI SENIORES, & QVARTADECIMANI.

AVGVSTENSIS, & IVLIA ALEXANDRIA.

SOLENSES GALLICANI, & GRATIANENSES

SAGITTARIIQVE, lecti sub Magistro militum per Illyricum.

THAANNI, & PANNONICIANI IVNIORES.

TERTIADECIMANI, & DIVITENSES GALLICANI.

Nunc ad Magistrum militum per Illyricum transeamus.

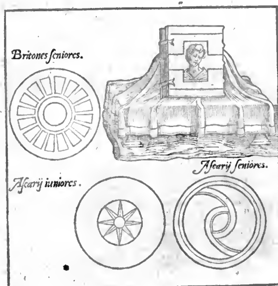
NOTI

NOTITIA

INSIGNIA VIRI

ILLVSTRIS MAGISTRI

MILITVM PER ILLYRICVM

NOTITIA

Inuicti iuniores. *Sagittarij lecti.* *Petulantes iuniores.*

Martij *Martiarij Constantes.* *Atecotti*

Secundani. *Germaniciani seniores.* *Dianenses.*

Lanceari iuniores. *Mineruij.* *Lancearij Augustenses.*

NOTITIA.

Vb dispositione illustris Magistri Militum per Illyricum Vexillationes Comitatenses II.

Equites sagittarii seniores.

Equites Germaniciani seniores.

Legio Palatina I.

Britones seniores.

Auxilia Palatina VI.

Ascarij seniores.
Ascarij iuniores.
Petulantes iuniores.
Sagittarij lecti.
Inuicti iuniores.
Atte cotti.

Legiones Comitatenses. VIII.

Martiarij constantes.
Martij.
Dianenses.
Germaniciani seniores.
Secundani.
Lancearij Augustenses.
Mineruij.
Lancearij iuniores.

Item Pseudocomitatenses. IX.

Timacenses Auxiliarij.
Felices Thodosiani iuniores.
Bugaracenses.
Scupenses.
Vlpianenses.

Met.n'es

Metenses.
Secundi Theodosiani.
Balistarij Theodosiani iuniores.
Scampentes.
Officium autem Magisterię per Illyricum potestatis, in numeris militat, & in officio deputatur. Habet autē dignitates infrascriptas.
Principem.
Numerarios duos
Commentariensem.
Primiscrinios, qui Numerarij fiunt.
Scriniarios.
Exceptores, & cæteros apparitores Magistri militum per Illyricum.

COMMENTARIVM
Cap. LIIII.

AGISTER militum per Illyricum[a] eadem habebat insignia idemque officium, quod Magister militum per Thracias, nisi quod hic vultum Principis, libro insculptum habet, non Deæ Vexillatæ, vt ille. Eius officium codicillis à Libellensibus scriptis, & à Principe Magistroque officiorum subscriptis probandum erat. Duas Vexillationes Comitatenses regebat, vnam legionem palatinam. Auxilia item sex palatina. Legiones Comitatenses octo; & Pseudocomitatenses nouem.

a l. vl. C. de diu. off. lib. 12.

DE II. VEXILLATIONIBVS Comitatensibus, Magistri militum per Illyricum. & Legione Palatina. Cap. LV.

VARVM Vexillationum Comitatensium sub hoc Magistro, altera erat EQVITVM sagittariorum seniorum, qui etiam in Occidente reperiuntur; altera EQVITVM Germaniciorum seniorum, ex Germanicia Syriæ oppido contracti. in Occidente Germaniciani iuniores sunt vna ex legionib. XXXII. Comitatensibus Occidentis: seniores sub hoc magistro vna ex VIII. legionibus Comitatensibus. Alij erant Germanici ex Germania delecti, vel qui limites Germaniæ tuebantur. Legionum enim Germanicarum ad Germaniæ limites excubantium, meminit Tacitus,[b] Legionum, inquit, Germanicarum, motu audito, trepida ciuitas incusare Tiberium: & alibi[c] tradit, Germanicum exercitum Vitellio assuisse: Hæ à Germanico ex Antonia nepte Octauiæ, sororis Augusti, nato, & adoptato à Tiberio rectæ fuerant. Velleius Paterculus Exercitus, inquit, qui in Germania militabat, præsentis Germanici Imperio regebatur. Alij fuere Equites Germanici ad Germanici defuncti memoriam instituti iuniores nuncupati. Tacitus[d] Equester ordo ait cuneum Germanici, appellauit, qui iuniorum dicebatur, instituitque vti turmæ idibus Iulijs imaginem eius sequerentur.

Legionem verò Palatinam vnam hic Magister habebat, ex Prætorianis in Illyricum accitam, qui erant BRITONES SENIORES, ex Britannia delecti. In parma rubra, album globum, lutea fascia cinctum gestabant, quem denæ trabes cœruleæ fulciebant. Hoc symbolo orbem Romanum vno Imperio contineri, atque vndique aduersus hostes munitum esse, insinuatur. Trabes enim munitionem significant, sicut in alijs similibus est dictum. Fascia regij diadematis est typus.

b lib. 1. c lib. 18. d lib. 1.

DE VI. AVXILIIS PALATINIS Cap. LVI.

EX auxiliorum palatinorum primi erant.

ASCARII SENIORES, fortè legendum Ascurij ab Ascura, Armeniæ maioris oppido, vel, Ascenij ab Ascenis, Hispaniæ Tarraconēsis ciuitate, nunc Cerueta dicta.

Hi, in parma dimidia alba, & reliqua ferruginea, duos purpureos hemicyclos, in medio coniunctos gestāt. Duo dimidij circuli, si coniungantur, orbem complent; Sic & duo dimidia orbis Rom. Imperia coniuncta vnum plenum efficiunt: Arguta symboli inuentio. Purpureus color Imperij proprius est. Extrema clypei, duo circuli, luteus, rubeusque ambiunt. In Maduciano, duo sunt gubernacula, orbiculum album in medio arctius claudentia. Hi & sequentes, inter Auxilia palatina Occidentis reperiuntur.

ASCARII IVNIORES, in luteo clypeo, quem latus limbus rubeus circumscribit, orbem aureum ferunt: vnde octo luteæ cuspides acutæ exeunt. In Maduciano, globus nigris lineis in septem partes diuiditur, quæ fortè septem terræ habitatæ climata referunt, eaque Imperio Rom. subesse.

PETVLANTES IVNIORES, fortè à loco, vt Tubantes, dicti. sed Pierius,[e] à petulantia vocatos affirmat. In rubra, inquit parma, orbem coloris lutei Præferebant, superne, canis item luteus, pedibus quoad fieri potuit exporrectis. Idque petulantiæ militum esse symbolum putat. Ego Principem, pro suo orbe hostes impetentem, indicari arbitror. Petulantes seniores in Occidente permanserunt, diuisis inter Valentinianum, & Valentem auxiliis.[f] Sed illi diuersa ab his gestant insignia. Hos auxiliares fuisse, Idem,[g] affirmat: Decentium, inquit, Tribunum, & Notarium misit, auxiliares ex inde abstractum, Herulos, & Batauos, cumque petulantibus Celtas.

e lib. 5. f Marcell. li. 16. g lib. 26.

SAGITTARII LECTI, in sagittis emittendis præcipui, & ob hanc artem, ita cognominati. Idem insigne habebant, quod Gratianenses, sub Magistro militum per Thracias.

INVICTI IVNIORES, idem ferè symbolum tenent quod Augustenses, & legio Iulia Alexandrina sub eodem Magistro militum per Thracias. Hi etiam in Occidente, sed cum diuerso insigni militabant.

ATECOTTI, ab eius nominis oppido vocati, Germaniæ populi Attocottes Marcellinus appellat.[h] Picti, inquit, Saxones, & Scoti, & Attacotti Britannos ærumnis vexauere continuis. Et alibi.[i] Attacotti bellicosa hominum natio. Aliqui Atecottos, id est scuetos dictos putant. In cæruleo scuto, vallum rubrum habent, circum-prominentibus rostris cæruleum orbem vndique sepientibus, quæ eum, ab hostibus tutum reddunt, & illis cladem minantur. Quid simile habent sub Magistro militum Præsentali, Felices Arcadiani iuniores. Honoriani Atecotti iuniores etiam inter auxilia palatina Occidentis reperiuntur.

h lib. 16. i lib. 27.

De VIII. Legionibus Comitatensibus Magistri militum per Illyricum. Cap. LVII.

RÆTER auxilia prædicta, Idem Magister octo legiones Comitatenses gubernabat, quorum nomina & insignia hæc sunt. Primi erant.

MARTIARII CONSTANTES. à Constante. Constantini Magni filio vocati, idem ferè insigne habent, quod ATECOTTI, nisi quod in Punicea parma lutea breuisque vallum vndecim acutis mucronibus horridum gestant, & in vmbone luteum orbem, luteo item circulo inclusum

elusum. Simile præferunt Felices Arcadiani iuniores, sub Magistro militum Præsentali. Manuscripti coloribus variant.

MARTII, forte loco duarum Martiarum legionum suffecti, quas periisse, & ob audaciam Martias vocatas fuisse, Appianus [a] scribit, In parma rubra aureum orbem, octo albos muciones emittentem gestant. Marginem tres circuli, viridis, luteus, & rubeus cingunt: qui Rom. Principes ter, id est arctissimè coniunctos esse significant. Sanguinolentam verò cladem rubeus clypeus, per cuspides hostibus minatur. Quarta legio Martia nuncupata ad Octauianum defecit. [b]

[a] lib. 4. de bello Ciuili.

[b] Dion. lib. 45.

BIANENSES, ita omnes manuscripti: impressus codex habet Dianenses: sed legendum esset Dinienses, à Dina oppido, quod in Alpibus maritimis Itinerarium ponit. Bianenses verò à Biana Hispaniæ oppido nuncupantur in cærulea parma, albi serpentis effigiem præferunt, qua humanum caput supernè arrectum, & in auersum respicit: ipse est vnicolor, & spiris duabus circum vmbilicum aureum datis, caudam aliquantulum infernè propendentem submittit, quemadmodum Pierius [c] describit. Marginem rubeus circulus ambit. Symbolum, Dei aut Principis sapientia orbem Rom. regi denotat. Nominis enim caput diuinitatem, aut Principis prudentiam portendit: Sapientiam serpens; Sed mihi hic non serpens, sed lotum videtur, ab humano capite ortum, quod duos orbes circumplectitur, eosque ter circumcinctos in summo, & imo arctè constringit: Orientem Occidentemque arctè coniunctos, à Diuina prouidentia gubernari indicat. In manuscriptis, duo orbes clarius, quam in impresso apparent.

[c] lib. 15.

GERMANI SENIORES, à Germanicia Syriæ vrbe denominati, In parma lutea, orbem rubrum gestabant, cum rubro circulo marginem ambiente. Quod orbem Rom. vnico Imperio arguit contineri. Germanicani iuniores, inter legiones Comitatenses Occidentis permanserunt. & supra sub hoc magistro Equites Germaniciani seniores.

SECVNDANI, Plinio, Galliæ Narbonensis populi, idem planè insigne habent, nisi quod horum in clypeo cæruleo albus est orbis: Originem, vt puto habent à secundæ legionis militibus; sicut sextani, & septimani, qui oppidis, in quæ coloni deducti sunt, nomen dederunt. Plinius. [d] In medio, inquit, Coloniæ Arelatæ Sextanorum, Bliteræ Septimanorum, Arausio Secundanorum. Liuius, [e] Dum repetunt enixè signum primes Secundani se porta eiecere. & paulò post; Secundani terga hostium cædunt, cæteri castra diripiunt.

[d] lib. 3. cap. 4.

[e] lib. 4. de bello Ciuili.

LANCEARII AVGVSTENSES: In parma cærulea, luteo cippo impositum orbem luteum tenent cui rubrum humanum caput insidet: Dei prouidentia, aut Principis à Deo inspirata, orbem prudenter regi indicant. In armarijs enim post Orientis Notitiam humanum caput, pro Diuina prouidentia exponitur, quam etiam de sua quandoque Principes intelligunt. Ab Augusto Augustales nominatos fuisse Vegetius, [f] memorat, eodem modo dicti sunt Augustenses.

[f] lib. 2. cap. 7.

MINERVII, à Mineruio prouinciæ oppido dicti. Mineruiam legionem apud Bononiam, propè Caletes Ptolemæus, collocat. Spartianus, Hadrianum Primæ legioni Mineruiæ in expeditione Dacica, à Traiano Præfectum fuisse scribit. Idem gestant insigne, quod Secundani, & Germaniciani seniores, nisi quod hi, in prima viridi rubro circulo circumscripta aureum orbem tenent.

LANCEARII IVNIORES, & ipsi idem habent symbolum, sed horum parma est alba, & orbis rubens. Malrucianus codex, his cœruleum clypeum tribuit, & Mineruijs luteum. Sub hoc magistro ter symbola duplicantur: Eadem enim fermè sunt MARTIARIORVM CONSTANTIVM, & ATECOTTORVM.

SECVNDANORVM, & GERMANICIANORVM SENIORVM:

LANCEARIORVM IVNIORVM, & MINERVIORVM.

Omnium verò Magistrorum militum, simul sunt centum quatuor symbola. Nunc ad Legiones Pseudocomitatenses est veniendum, quorum nullum insigne inuenitur, nisi codex est diminutus, & sunt sequentes.

De IX. Legionibus Pseudocomitatensibus, Magistri militum per Illyricum. Cap. LVIII.

TIMACENSES AVXILIARII, ex Timaco Mœsiæ superioris oppido delecti, qui cùm ex fœderatis Principis essent, Auxiliarij sunt vocati: Sed legionis Romanæ formam habuerunt.

FELICES THEODOSIANI IVNIORES, sub eodem merebant, posterius à Theodosio inuenti, Felicesque cognominati.

BVRGARACENSES, à Burgo Aracæ, quæ Ptolomæo est vrbs Syriæ, dicti.

SCVPENSES à Scope Marmaricæ Libyæ oppido.

VLPIANENSES, ab Vlpiano Mœsiæ superioris oppido vocati, id ab Vlpio Traiano est conditum & nominatum.

METENSES, Metis oppidum est Galliæ Belgicæ, olim Diuodunum dictum, vnde Metenses populi, & Metensis legio, videtur deducta. Sed verius puto, Mediomatrices, posteà Metenses appellatos, hic intelligi.

SECVNDI THÆODOSIANI, inter Auxilia palatina, sub altero Magistro militum Præsentali recensentur, haud dubiè à Theodosio delecti, post alios qui primi vocantur. Hæc verò secunda legio fuit, cui Theodosij nomen inditum.

BALISTARII THEODOSIANI IVNIORES, ab eodem Theodosio instituti, post alios, qui seniores dicebantur, & sub Magistro militum per Orientem inter IX. legiones Comitatenses militabant, reponuntur. Alij sub eodem, inter IX. Pseudocomitatenses legiones erant Balistarij Theodosiaci.

SCAMPENSES, à Scampes Macedoniæ oppido denominati, nunc Vdagradum vocant. Hi sunt milites, qui sub Magistris militum, Imperij Orientis merebant, quorum summa est colligenda.

EPILOGVS COPIARVM Orientis. Cap. LIX.

MILITABANT sub Magistro militum Orientis legiones Palatinæ XIII. Comitatenses XXXVIII. Pseudocomitatenses XIX. quæ simul iunctæ efficiunt legiones LXX quarum singulis si viros tribuerimus quot Præfecturas eo tempore constituisse Constantinus Porphyrogenneta [g] scribit, septuaginta millia efficient. His accedebant auxilia palatina XLI, quæ arbitror quatuor millia excessisse, tribuendo singulis Auxilijs centum, & si aliquando fuering L. aut LX. vopiscus [h] scribit. Præter hos ex minore Laterculo emittebantur cohortes LIX. quæ ex prædictis non erant, nec alicui Magistrorum parebant, quæ si habuissent D. pedites, vt singulæ continebant cohortes, effecissent viginti nouem millia, & D. pedites. omnes simul iuncti essent centum tria millia peditum, & D. pedites Imperij Orientalis CMMM.

[g] de thematib.

[h] in Proba.

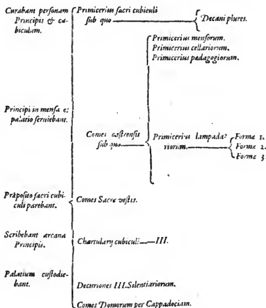
EQVITVM verò erant Vexillationes. XIII. Alæ minoris Laterculi LXVI. quæ vix pauciores quindecim millibus esse poterant, sed plures fuisse

existimo

existimo. Vexillationem enim CC. alam, minus C. equitibus continuisse non puto, sed aliàs vexillatio 500. equites capiebat. vnde Imperii iam tum inclinantis magnitudinem cognoscere licet. Accedebant & vires Imperii Occidentis non minores. Nauigabant præter hæc multæ classes, quarum VI. tantum in Illyrico Notitia nominat. Sed alia Seleucia dicta in Orunte fluuio fuisse legitur. [a] Et alia nauium XL. in Ponto Euxino. [b] Nonam in mari rubro à Traiano institutam, Sex. Rufus scribit. Reperiebantur & aliæ duæ in mari Mediterraneo, vna Alexãdrina nuncupata ad Ægyptum pertinens. Altera Carpatia vocata, mare Carpatium protegens, quæ, aduehendis speciebus fiscalibus & frumento addicta erat. [c] Itaque classes numero XII. in Oriente fuisse leguntur & si Notitia VI. tantum meminerit. Nunc de proposito sacri Cubiculi, & Principis ministris est dicendum, qui vt clarius appareant, hic summatim colligentur.

[a] l. 1. C. ex class.
[b] Ægesip. de excid. vrb. Hierosolym. lib. 2. cap. 9.
[c] l. 4. C. de nau. & nauicler. lib. 12.

ILLVSTRES PRAEPOSITI
SACRI CVBICVLI.

NOTITIA.

Sub dispositione viri illustris sacri cubiculi Comes domus diuinæ per Cappadociam.

Cod. de præpositis sacri Cubiculi & de omnibus cubicularijs & priuilegijs eorum.

DE PRÆPOSITO SACRI *Cubiculi.* Cap. LX.

N tertia classe illustrium sunt Palatini, quorum primus censetur Præpositus sacri Cubiculi. Impressa Notitia in indice, cum post Magistros militum locat, postea in repræsentandis illustrium insignibus eius non meminit. In manuscriptis verò legitur: SVB DISPOSITIONE VIRI ILLVSTRIS PRÆPOSITI SACRI CVBICVLI DOMVS DIVINÆ PER CAPPADOCIAM. Hic deest dictio, COMES, ante verba Domus Diuinæ per Cappadociam, aliàs nullus eorum esset sensus cum non recenseretur, qui sub huius Præfecti dispositione esset. Deinde ineptè appellaretur Præpositus sacri Cubiculi domus diuinæ per Cappadociam: Nam si erat Præpositus sacri Cubiculi, non erat eius officium ad domum diuinam per Cappadociam referendum aut restringendum, vnde addendum est verbum, Comes, domus diuinæ per Cappadociam, qui erat sub huius Comitis dispositione, & celebratur in iure, [d] cum enim multa essent in Cappadocia Principis prædia, his proprius Comes datus fuit. Hic verò solus sub Præpositi dispositione nominatur, & non alij Principis ministri, quia de eo magis quam de cæteris dubitabatur, vel quod etsi quo ad obsequia illi præposito parebant, sub magistri tamen officiorum ditione erant: [e] quod forte in Comite domus per Cappadociam secus obseruabatur. Alij domorum Comites

[d] l. 3. C. de prælat. sacr. larg. Nouel. 30. §. 1.
[e] l. 3. et vlt. C. de præpos. sacr. cub.

tes rerum priuatarum Comiti parebant.[a] Hic præpositus quartus inter illustrium dignitates sequentes illustres præcedebat.[b] quibus etiam in Zenonis constitutione præponitur. Nulla tamen insignia, aut officium eius apparent, quibus fortè carebat

Cubicularij erant, qui personam Principis curabant, & ipsi inseruiebant,[c] ac Ministeriam appellabantur:[e] Inter hos erant Decani, qui forte numero X. Decanos enim inquit D. Augustinus,[f] vocant, eo quod sint denis præpositi, quos ministros thori Marcellinus appellat.[g] Hi principem vestibus induebant, & cubicula, & lectos parabant, quorum Præfectus Primicerius dicebatur:[h] iidem portas cubiculorum principis custodiebant. Metaphrastes,[i] Amantius inquit præpositus per duos decanos vocauit Episcopos qui magnam pecuniæ partem, quam ab Eudoxia pro victu acceperant, inter decanos, qui præerant portis, distribuerunt. Decanus is fortè est, qui olim Decurio vocabatur. Tranquillus enim scribit Domitianum à Saturio Decurione cubiculariorum trucidatum; Erant & Castrensiani, qui mensam Principis parabant; Pædagogia, Cellarij, Mensores, Lampadarij, & Sacras vestes tractantes, quibus Comes castrensis præerat.[k] sub hoc Præposito censebatur & Comes domorum Principis,[l] & tres Chartularij spectabiles viri, qui instrumenta contractuum Principis, & alia scribebant. Præcipuè verò ad Magistratum ab eo promotos chirographo notabant, & ad Primicerium Notariorum transmittebant, vt illis codicillos cum symbolis, & insignibus obtentæ dignitatis, libroque mandatorum traderet.[m] Hanc ob causam singuli magistratus nouem aureos inter hos tres cubicularios diuidendos soluebant.[n] Comes verò Orientis, & Asiæ Proconsul, singuli his LXIII. solidos pendebant;[o] Summa pecuniæ, quam ab Orientis Magistratibus accipiebant, ad aureos 549. Iustiniano imperante, ascendebat: Cum nondum Italiam, nec Illyricum recepisset, nec Africam ordinasset. Præcipuè verò, vt exprimit Notitia. Præpositus imperabat Comiti diuinæ domus per Cappadociam, ad quem reditus fundorum Tamiacorum in vitibus spectabant, Hi erant pascua, arui, campi vitibus consiti, domus & nemora:[p] ad quorum prouentus procurandos, & exigendos, ex schola Palatina quosdam Canonicarios nuncupatos dirigebat, qui exactam pecuniam Constantinopolim in Principis domum impendendam ferebant.[q] & ideo Tamiaca prædia id est ad familiæ alimenta destinata vocabantur.[r] His & colonis prædiorum præerat Comes domorum per Cappadociam dictus. tantæ dignitatis, vt apud multos pluris Præside fieret.[s] Officium etiam tanquam Magistratus habebat, cuius Princeps erat vnus mittendariorum ex officio Comitis largitionum. Gratianus A.[t] De palatino inquit, officio ad gerendum Principatum Comitis duorum per Cappadociam emittantur, quales, Comes etiam domorum, si inhonestum aliquid gesserit, vereatur. Præpositus cubiculi cum hoc Comite, inquilinis, colonis, seruisque ius dicebat.[u] videtur etiam Silentiarijs imperasse, cum iura ad ipsos spectantia ad Præfectum cubiculi dirigantur.[x] & verisimile est illos sub eius cura fuisse, qui prospicere debebat, ne strepitus in palatio audiretur. Eodem modo Augusta, suos cubicularios, & Præpositum illis imperantem habebat.[y] Sed Magister officiorum, tàm Principis, quàm Augustæ, aulicorum supremus iudex erat.[z] Pluribus verò Præpositus cubiculi gaudebat priuilegiis. In primis Præfectis & Magistris militum æquabatur.[a] Immunis præterea erat à soluendo tyronum vel equorum precio, quo prouinciæ onerabantur, vicenos & tricenos solidos pro equo soluentes.[b] Deinde neque ipsi, neque cubicularijs angariis, aut præstandorum veredum, recipiendorumvé hospitum onere arctabantur.[c] Ab omnibus denique sordidis præstationibus ipsi & eorum vxores erant immunes,[d] scilicet à pistrinis, aut, excoquendo pane calceuè, exhibendis operis à parauere dorum præstatione, impensa ad publicas ædes, pontes, viasuè reparandas facienda, & similibus.[e] Olim præpositus sacri cubiculi Illustris non erat: sed cum Macrobius cubiculi Honorij Principis Præfectus doctrina ac prudentia excelleret, in eius gratiam omnes Præpositi sacri cubiculi, Magistris militum æquati illustres sunt declarati.[f] Nescio, an is Macrobius sit, qui Scipionis somnium interpretatus, Saturnalia celebrauit, & illustris cognominatur. Hos præpositos Paracœmomenos posteriores Græci vocauerunt, & caniclion cubiculum, auctore Volaterrano. Augustæ cubiculi Præpositus, & ipse illustris iisdem cum præposito cubiculi Principis priuilegiis gaudebat.[g] Temporibus Paleologorum capitium Phrygiatum Præpositus cubiculi gestabat, pallium purpureum, tunicam ex cocco & auro Phrygiatum in anteriori parte cum imagine Imperatoris stantis, in posteriore verò throno insidentis: sceptrum quoque ligneum, cuius primus nodus erat aureus, alij auro, argentoque conuoluti, quemadmodum Sophota? Curopalata in officiis Palatinis describit, sed quoniam hunc Præpositum silentiariis præfuisse diximus, & eorum in iure fit mentio,[h] de his est videndum.

a l. 5. C. ad l. Iul. repet.
b l. vlt. C. de præpo. sacr. cub.
c l. vlt. C. vbi senat. vel clariss.
d l. pe. C. de præpo. sacr. cub. l. le gatis, in prin. de leg. 3.
e l. vlt. C. de castren. minist.
f lib. 1. de moribus ecclesiæ Catholicæ. cap. 31.
g lib. 14.
h l. 1. & 2. C. de con.
i 26. Febru. in s. Porphirog.
k l. 1. C. Theo. qui à præbit. Tyro. l. 1. C. de præp. sac. cubic. l. vlt. C. de diuer. offic.
l d. l. 2.
m l. vlt. C. de offi. mag. offici. §. vlt. Nouel. 24. §. vlt. Nouel. 25.
n Nouel. 24. in fi. cum tribus Nouel. seq.
o Auth. vt iud. sine quoquo suffr. fiant. Authen. in Notitia seu Nouel. 8.
Comes diuinæ domus per Cappadociam.
p c. 7. d. Nou. 30.
q c. 7. d. Nouel.
r l. 1. & 2. C. de præd. Tam. lib. 11.
s d. Nou. 30. §. 1.
t l. 4. C. de pala. sacr. larg.
u l. vl. C. vbi causæ fisc.
x l. pen. & vlt. C. de silen.
y l. 3. & vlt. C. de præpo. sac. cubi.
z d. l. 3. & vl. C. eod. tit.
a l. 1. C. eo. tit.
b d. l. 1. C. Theo. qui à præbit. Tyron.
c l. 2. C. eo. tit.
d l. 15. & 18. C. Theod. de extra ord. & sordid. mune.
e d. l. 15. & 18.
f l. 1. C. de prapos. sacr. cubic.
g l. vlt. C. de prapo. sacr. cubic.
h in Lonnimodo. ad fin. C. de inoff. testam. tit. C. de silentiariis, decurionibus eorum.

DE SCHOLA SILENTIARIORVM.

Cap. LXII.

ERANT Silentiarii non à secretis Principis, vt Accursius credidit.[i] sed qui curam habebant, ne quis in Principis palatio strepitus exercitaretur, & vt silentium seruaretur. Procopius,[k] Romani, inquit, ad ea quæ quietis sunt in palatio, ministrum silentiarium vocant. Hi plures erant, sed XXX. ordinarij, & digniores in tres decurias diuisi, quorum singulis decem vnus decurio præerat,[l] Hunc Palatij Decurionum Marcellinus[m] vocat: Aliquis, inquit, palatij Decurio, qui ordo est dignitatis, signa Petulantium ingressus & Celtarum. Ita etiam Honorius A. appellat.[n] Decuriones, ait, palatij nostri, post emensum fideliter obsequium, electionem habeant, siue ex Magistris officiorum, velut agentes dignitatem consequi maluerint, siue inter viros illustres comites domesticorum. Omnes vero Magistrum officiorum tam in ciuilibus, quam criminalibus causis, iudicem habebant;[o] Sed vbi annis XIII. inculpatas excubias peregissent, à præstandis equis, & tyronibus, onereque excoquendæ calcis ad fabricas, & recipiendorum in ædibus hospitum erant immunes.[p] Præterea quod acquirebant filiifamilias Silentiarij, ex Principis stipendio, Anastasij constitutione in Castrense peculium referebatur.[q] Ex quo apparet, illos verè milites non fuisse, quia de hoc dubitandum non erat, neque lege cauendum. Præterea si parentes hanc Palatinam militiam pro filio emissent, pretium ipsis in legitimam non computabatur.[r] Vnde vendi potuisse huiusmodi officium deprehenditur. A tutela etiam & cura, erant immunes,[s] aliisque eorum liberi priuilegiis honestabantur.[t] Hi prius fuere clarissimi,[u] postea spectabiles sunt facti.[x] Deposito verò post annos XIII. officio, erant illustres. Inter eos enim, qui Magistri, vel Comitis domesticorum, officio functi erant, connumerabantur.[y]

Hæc de Silentiariis, qui etsi à Magistro officiorum iudicabantur, cum tamen sub Præpositi sacri cubiculi obsequio eos fuisse constet,[y] de ipsis hoc loco disserui,

i in l. omnimod. ad fi. ver. silentiariis C. de inoff. test. & in Rubr. C. de silentia.
k lib. 20. de bello Persico.
l l. 3. in fin. C. de silentiar. lib. 12.
m lib. 20.
n in l. 1. C. de silentiar.
o l. ne ad diuersa. C. de silent.
p l. 2. & 3. C. eo. tit.
q l. vlt. C. eod.
r d. l. vl. & l. omnimodo §. vlt. C. de inoff. test.
s d. l. vlt.
t d. l. vl. C. eod.
u d. l. omnimod. §. vlt.
x l. 1. C. eod. tit.
y l. pen. & vlt. C. eod.

DE

DE MAGISTRO OFFICIORVM Orientis, & eius insignibus.

Cap. LXII.

PRÆPOSITVM sacricubiculi sequitur Magister officiorum, quem Ducē ordinum Palatinorū Zosimus [a] & Procopi[b] appellant. Non tantum enim Palatinis, & principis ministris, ac scholis palatii arma tractātib[us] imperabat, sed & fabricis, & limitaneis Ducibus, vel Comitibus,[c] à quibus, ad Magistrū officiorum, & Quæstorem appellabatur.[d] Hanc Magisteriā dignitatem vocant iura,[e] & Cassiodorus,[f] cuius præcipuum munus fuisse dicit, vt Principi Senatores offerret. Ad ipsum inquit, palatii pertinet disciplina, ipse insolentiam scholarum, mores procellosos moderationis suæ terminis disserenat. Tum multi ordines sine confusione aliqua componuntur: Et paulo post: Per eum Senator veniens nostris præsentatur obtutibus, admonet trepidum, componit loquentem: sua quinetiam solet verba, inserere, vt nos decenter omnia debeamus audire. Aspectus regii haud irritus promissor, collocutionis nostræ gloriosus donator, aulici consistorij, quasi quidam Lucifer. Nam sicut ille venturum diem promittit, sic iste desiderantibus vultum serenitatis nostræ attribuit, causarum præterea maximum pondus in eius audaciæ finibus, optima securitate reponimus. Et paulo post: veredorum quinetiam opportunam velocitatem, quorum, status semper in cursu est, diligentiæ suæ distinctione custodit, vt sollicitudines nostras, quas consilio iuuat, beneficio celeritatis expediat. Per eum nobis legatorum, quamuis fastinantium præmunciatur aduentus, per eum nominis nostri destinatur crectio, & isti principaliter creditur, quod tam necessarium esse sentitur. His etiam laboribus æstimatis, potestatem magnam hoic decreuit antiquitas, vt nemo iudicum per prouincias fascem assumeret nisi hoc & ipse fieri decreuisset. Peræquatores etiam victualium rerum in hac vrbe regia, propria voluntate constituit, & tam necessariæ rei iudicem fecit. Hæc illæ.

Officiorum autem Magister dicebatur, quod officiis, idest Ministeriis, seu Princip ministrantibus præerat; nomen enim officij, etsi multa significat, hic pro ministerio accipitur, vt apud Marcianum.[g] si ex officio, inquit, quis ad artificium transierit, officium artificio mutatur; Et in eodem sensu sæpè apud alios sumitur.[h] Adaucus martyr Diocletiani Imper. Magister officiorum, & Quæstor fuit.[i]

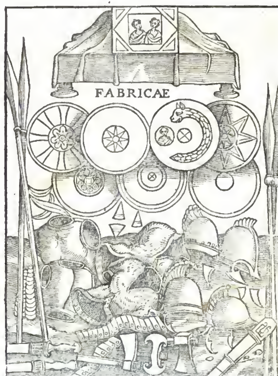
C. de off. magistri officiorum.
[a] in secundo.
[b] in 1. de bello Persico.
[c] l. pen. C. de off. Mag. off.
[d] l. pe. C. de app.
[e] §. 1. in proœm. ff. §. 4. in prima constit. C. l. 2. § hoc etiam, C. de off. P. P. Afr.
[f] lib. 6.
[g] l. legatis. §. si ex off. ff. de leg. 3.
[h] in l. seruos. ff. de manum. test. l. si non fortem. § libertus ff. de cōdi. indeb. cum si milib.
[i] Eusebius li. 8. cap. 23.

F NO

IN NOTITIAM IMP. ORIENT.

NOTITIA.

INSIGNIA VIRI ILLVSTRIS MAGISTRI OFFICIORVM.

COMMENTARIVM.

MAGISTER officiorum Orientis insignia hæc habebat: Abacum tapeto in medio surrecto instratum, quo nititur erect[a] liber, argēto tectus, aureis virgulis in rhumbū ornatus, in medio verò duorū Principū vultus aureos continet, infrascriptum est, FABRICÆ, quæ sub huius cura erant, & in quibus varia armorum genera hic depicta fiebant.

In primis spectantur, cum suis symbolis septem clypei. Sex in manuscriptis. Hos Pierius. [a] vult fuisse proprios Præfectorum fabricarum: Ego scutorum militum exemplaria fuisse puto, quæ etsi non in omnibus, certè in pluribus illis conueniunt. Itaque fabricas scutarias nuncupatas referunt, in quibus scuta militibus tradenda fabricabantur.

In horum vno cœruleo est dimidiatus serpēs luteus aureus vmbilicus, margo rubeus, intra quem à læua parte est onyx paruus cum Aethiopis sigillo, vt Pierius depingit: Sed in Codice impresso imago est togati Principis orbem tuentis, In vmbone aureus orbis decussatus, anguis dimidia parte est truncus, qualem in alio fabricæ clypeo idem Pierius describit, quod symbolum in Marcomannis, Honorianis, & Cetratis sub Magistro equitum præsentali Occidentis sum interpretatus. In Oriente enim non reperitur.

Alius clypeus rubeus in medio aureum orbem luteis; acutisque cuspides emittentem, & cladem hostibus minantem habet. Marginem cœruleus limbus cingit, prout gerunt Ascarii iuniores, sub Magistro militum per Illyricum, in quibus hoc insigne exposui.

Tertius, & ipse rubeus, aureum globum in vmbone tenet, septem paruis cuspidibus armatum, & aliis septem orbiculis circundatum, quos maior luteus orbis sustinet, octo longis luteisque radiis circum munitus. Simile symbolum in Oriente sub Magistro militum Thraciæ Flauia Gemina, in Occidente Lanceatij ferunt: exceptis orbiculis. Vnum significat esse, & magnum orbis Rom. Imperium, atque vndique munitum, etsi ob diuisionem minus videatur, vt alias dictum. In manuscriptis, est geminus orbis luteus, fenis, & duplicibus radiis munitus.

Est & alia parma rubra, continens globum luteum acutos mucrones emittentem, qui marginem pertingunt, medio, aureus vmbilicus includitur, vnde aliæ, sed breuiores luteæque cuspides exeunt. Nigræ lineæ, totam clypei faciem inumbrant. Paruus vmbilicus, Imperium etsi ob diuisionem comminutum, aduersus hostes, armatum esse ostendit, & vtrumque eius orbem vnitum, in maiusque auctum, maiorem illis cladem allaturum. Id verò tectum & latens esse, ex adumbratione significatur nisi per eas mare malimus significari. Simile insigne est Balistariis iunioribus, sub Magistro militum per Thracias. In manuscriptis hic clypeus deest.

Aliam parmam cœruleam, nigræ lineæ ad medium occupant, vbi orbis aureus splendet, qualem Lancearii iuniores, Menerurii, & alii sub Magistro militum per Illyricum gestant. Etiam id terras mareque vni Imperio Rom. subesse insinuat. Rubeus circulus marginem ambit.

In alterius parmæ cœruleæ vmbone, luteus orbis & nigris lineis decussatim diuisus, duplici luteoque vinculo cingitur: Dimidium verò clypeum, nigræ lineæ percurrunt, quæ maris sunt typus. Duplex circulus rubeus marginem ambit; Simile insigne ferunt Quarti Sagittarij, sub Magistro equitum præsentali Occidentis. Diuisum orbem Rom. vno contineri Imperio insinuat.

In vltimæ parmæ viridis vmbone, globus luteus, in medio quadram tabellam & ipsam luteam sustinet. Illum octo lutei orbiculi, in medio clauis confixi, & luteo circulo cincti circundant. Nigræ lineæ, tertiam ferè clypei partem occupant, quem rubeus limbus circumplectitur. Idem est argumentum, quod superioris symboli. Tabula legem orbi à Principe datam refert. Orbiculi clauis confixi orbem Romanum firmiter & vndique munitum esse denotant. Manuscriptis pro hoc symbolo est orbis luteus, duobus circulis item luteis cinctus, & rostris circum armatus, qualis est clypeus Comitis domesticorum peditum. Vrsini codex argenteum globum albo circulo cinctum, & vndique rostris munitum repræsentat: Madrucianus, in cœruleæ parmæ vmbone, album vmbilicum, cœruleo luteoque circulo inclusum refert, alba tabella supra eminet. In aliis quoque symbolis in paucis quibusdam manuscripti variant.

A clypeorum lateribus bina vtrinque stant spicula, quæ indicant in fabricis lanceas & arma fuisse fabricata; propè tres cuspides visuntur, quibus signa militaria infigebantur. Quatuor aut quinque galeæ cum cristis, duæ loricæ, & totidem thoraces, duo enses, & totidem spatæ, ocreæ, secures bipennes, plumbatæ seu plumbeæ pilæ, Manuscripti addunt arcum, & duas pharetras, Hæc fabricas armorum loricarias, spatarias, arcuariasque nuncupatas referunt. Et licet nulla hoc nomine appelletur in Oriente, dubitandum non est huiusmodi arma ibi fabricata fuisse, præsertim illis in locis, quibus nullum armorum genus inscribitur. Sed in Occidente suæ armorum species singulis fabricis applicantur. Nulli vero licebat hæc arma facere. [b] nisi fabris, qui in certis Imperii locis iussu Principis ea fabricabant, & Fabricenses appellabantur, [c] quibus salarium ex publico dabatur, neque ipsis hæc aliis vendere licebat. In tractu Orientis quinque tantum fabricæ, id est armorum officinæ erant, tres in Ponto, vna in Asia, duæ in Thraciis, quatuor in Illyrico. Hæc insignia in huius magistri auditorio spectabantur, & forte eo procedente præferebantur, cum præconum acclamationibus, qui eum Imperii patrem prædicabant Gratianus, [d] Qui inquit ex officiali magisterio attonito splendore viguerunt, acclamatione excipiantur solita, nec prætereantur vt incogniti officiale autem magisterium vocat Magistri officiorum. Illustris est hic Magister, [e] & Magnificus, [f] & quandoque Comes vocatur, [g] Magister palatii à Cassiodoro, quo nomine etiam appellatur Tribonianus. [h] Præerat scholis, Mensoribus Lampadariis, quamors seruis, officio admissionum, & fabricis, quæ ordine explicabuntur, & in tabula summatim repræsentabuntur. cubiculariis etiam aliisque ministris Principis, ius dicebat. Sed & Duces, ac Comites limitanei, eorumque officia, & castrorum præpositi illius subierant ditioni, [i] & ob id pedaneum iudicem ipsorum causas cognoscentem habebat. [k] Omnes summatim post Notitiæ contextum repræsentabo.

NOTITIA.

Sub dispositione viri Illustris Magistri officiorum,

SChola scutariorum prima.

Schola scutariorum secunda.

Schola gentilium seniorum.

Schola scutariorum sagittariorum.

Schola scutariorum Clibanariorum.

Schola armaturarum iuniorum.

[a] li. Hieroglyphi ca. 15.

[b] l. vl. § magnus, ff. de public.

[c] l. 1. C. de Fabricen. li. 12. & in §. 1. in auth. de armis.

[d] in l. 1. Cod. de Quæsto. & magi. offic.

[e] l. 3. C. de curs. pub. l. eos. C. de prin. age. in reb. lib. 12.

[f] in l. 4. C. de agen. in reb. lib. 12.

[g] l. vnde cib. eod. ti. C. l. pen. & vl. C. de castrensib. & ministeria. li. 12. & d. l. 3.

[h] in § ad istum. C. de Iustin. C. confir.

[i] l. viros. C. de diuers. offi.

[k] §. 1. Nouel. 82. seu auth. de iud.

Schola gentilium iuniorum.
Schola agẽtium in rebus,&deputati eiuſdem ſcholæ.
Menſores,& Lampadarij.
Scrinium Memoriæ.
Scrinium Epiſtolarum.
Scrinium libellorum.
Scrinium diſpoſitionum.
Officiorum admiſſionum.

Fabricæ infra ſcriptæ Orientis V.

Scutaria & armorum Damaſci.
Scutaria,& armorum Antiochiæ.
Clibanaria Antiochiæ.
Scutaria & armamentaria Ædeſſæ.
Haſtaria Irenopolitana Ciliciæ.

Ponticæ III.

Clibanaria Cæſareæ Cappadociæ.
Scutaria & armorum Nicomediæ.
Clibanaria Nicomediæ.

Aſianæ. I.

Scutaria & armorum Sardis Lydiæ.

Thraciarum II.

Scutaria & armorum Hadrianopoli, Hæmimontis.
Scutaria,& armorum Martionopoli.

Illyrici IIII.

Theſſalonicenſis.
Naiſſatenſis.
Ratiarenſis.
Scutaria Horreomargenſis.
Officium autẽ ſupraſcripti viri illuſtris Magiſtri officiorũ de ſchola agẽtiũ in reb. eſt ita.
Adiutor.
Subadiuua adiutores duo.
Fabricarum tres.
Barbariorum tres.
Orientis vnus.
Aſianæ vnus.
Ponticæ vnus.
Thraciarum, & Illyrici vnus.
Curioſus curſus publici Præſentalis vnus.
Curioſi per omnes prouincias.
Interpretes diuerſarum gentium.
Magiſter officiorum ipſe emittit.

NOS IN TABELLA OSTENDIMVS QVIBVS PRÆEST MAGISTER OFFICIORVM.

Magiſter officiorum præeſt;

- *Scholis VIII.*
  - *Scutariorum 1.*
  - *Scutariorum 2.*
  - *Gentilium ſeniorum.*
  - *Scutariorum Sagittariorum.*
  - *Scutariorum Clibanariorum.*
  - *Armaturarum iuniorum.*
  - *Gentilium iuniorum.*
  - *Agentium in rebus, & deputatorum ſcholæ.*
- *Menſoribus.*
- *Lampadiis.*
- *Scrinijs IIII.*
- *Officio admiſſionum.*
  - *Memoriæ, in quo viri 62. ex quibus*
    - *Antiquarij* VII.
      - *Græci* IIII.
      - *Latini* III.
    - *Adiutores Quæſtoris.* XII.
  - *Epiſtolarum, viri* 34.
  - *Libellorum, viri* 34.
  - *Diſpoſitionum.*
- *Fabricis XV.*
  - *Orientis V.*
    - *Scutaria, & armorum Damaſci.*
    - *Scutaria, & Armorum Antiochiæ.*
    - *Clibanaria Antiochiæ.*
    - *Scutaria & armamentaria Ædeſſæ.*
    - *Haſtaria Irenopolitana Ciliciæ.*
  - *Ponticæ* III.
    - *Clibanaria Cæſareæ Cappadociæ.*
    - *Scutaria, & Armorum Nicomediæ.*
    - *Clibanaria Nicomediæ.*
  - *Aſianæ* I.
    - *Scutaria, & armorum Sardis Lydiæ.*
  - *Thraciarũ* II.
    - *Scutaria, & armorum Hadrianopoli Hemimontis.*
    - *Scutaria, & armorum Martianopoli.*
  - *Illyrici* IIII.
    - *Theſſalonicenſis.*
    - *Naiſſatenſis.*
    - *Ratiarenſis.*
    - *Scutaria Horreomargenſis.*

Limitaneis —
- *Comitibus* II.
- *Ducibus* XIII.

DE

DE SCHOLIS QVIBVS PRÆERAT Magister officiorum. Cap. LXIII.

C. de priuilegiis scholarum. C. de comitibus & tribunis scholarum.

[a] lib. 14.

IN primis scholis octo Magistrum officiorum imperasse Notitia scribit. Quatuor scutariorum, duarum Gentilium, vni armaturarum, & alij Agentium in rebus, quæ scholæ Palatinæ à Marcellino [a] appellantur, qui tuebantur palatium. Solis, inquit, scholis Constantius iussit Gallum esse contentum Palatinis, & protectorum cum scutariis, & gentilibus. & infra. Aduocatos Palatinarum primos scholarum allocutus est. Scholam, non locum vbi virtuti datur opera, neque ipsam virtutis excitationum, sed tempus opportunum, quo virtuti vacatur, significare Suidas memorat: in quo sensu [b] Cicero accepisse videtur. Dierum, inquit, quinque scholas, vt Græci appellant, in totidem libros contuli: Sed hic schola pro ordine militantium accipitur Vegetius [c] pro centuria sumere videtur. Per diuersas ait, cohortes, & diuersas scholas promouentes milites, & subdit, Primipili Centurio postquam in orbem in omnes cohortes per diuersas administrauerit scholas, in prima cohorte ad hanc peruenit palmam: Hæ non legiones, non cohortes, non vexillationes erant, sed corpora militum, vulgus Italicum societates appellat. Scholas in plurali tantum Festus ponit. Præter has octo tres aliæ scholæ fuerunt silentiariorum, & equitum, peditumque domesticorum; Itaque vndecim, in toto Orientis Imperio, scholæ reperiuntur, & ita à Iustiniano [d] numerantur. Duæ inermes agentium in rebus, & Silentiariorum, & nouem armatæ militiæ: qui erant milites Armeni, omnium præstantissimi numero 3500. computatis duabus domesticorum scholis. His duo millia militum addidit Iustinianus, qui supranumerarij sunt vocati. Suidas.[e] Erant, inquit, 3500. ex præstantissimis Armenis in scholas diuisi, & Principis palatium custodiebant, & ideo huic Magistro parebant, ac vberius cæteris militibus salarium percipiebant. Hæc è Procopio *[Greek]* mutuatus videtur, vbi idem fermè scribit. Alij inquit milites non pauciores tribus millibus quingentis ad custodiam Palatii sunt constituti, quos scholares vocant, quibus longe maius stipendium, quam cæteris dari consueuit, initio ex præstantissimis Armenis delecti hunc honorem promeruerunt; Postquam verò Zeno Imperium adeptus est, inter eos etiam molles & imbelles sunt recepti, donec progressu temporis etiam seruilis conditionis homines hunc honorem emerunt. Verum Iustinianus Princeps factus, plures magna pecunia ab eis recepta ad hunc honorem promouit Et cum numerum complesset, alia duo millia addidit, quos supranumerarios vocauit, nullamque pecuniam illis dedit. Scholis nouem tantum Magister officiorum imperabat; Domesticorum, enim Equitum peditum scholæ à suis Comitibus Magistrorum militum vices agentibus iudicabantur. [f] Notitia verò VIII. tantum scholas, vt dictum est, sub Magistro officiorum ponit, Silentiariorum omittens, quos Primicerio cubiculi paruisse tradidimus. Hi tamen postea à Magistro officiorum sunt iudicati. Zeno, [g] Iubemus inquit, qui quemlibet deuotissimorum silentiariorum scholæ ciuiliter vel criminaliter pulsare maluerint, ex indicio tantummodo Magistri officiorum conueniri. Nullus verò has scholas ingredi poterat, qui à Principe probatus non esset, & ideo ipsorum nomina in scriniis maioris laterculi à Notariis tribunis scribebantur, ac singulo quadrimestri multis quotidie decedentibus vel abeuntibus, eorum album, vel matriculæ renouabantur. [h] In primis scholaribus omnibus interdicebatur, ne cuiusquam prædia conducerent, ne ab armorum exercitatione auocarentur.[i] Aliæ sub P.P. erant scholæ, [k] quibuscum hæ vndecim nihil commune habent. Cuique scholæ suus præerat Comes, vir spectabilis [l] Ita enim scholarum capita Theodosius & Honorius AA. vocant. [m] Comitem sequebatur Primicerius, qui idem Tribunus vocabatur, & ipse spectabilis. [n] Post hunc Decemprimi sequentes erant Clarissimi. [o] Quorum primus Secundocerius est dictus, postea hi ad Primicerij gradum promouebantur. [p] Decem isti primi scholarum ad exemplum Decurionum Ciuitatum sunt inuenti, qui & ipsi Decem primos habebant, [q] post hos erant Ducenarij, deinde Centenarij, mox Biarchæ postea Circitores, exinde Equites, vltimi tyrones, qui erant plures, quemadmodum in schola Agentium in rebus. [r] Hos deponendi, corrigendive facultatem, eorum Comes non habebat, sed hoc ad Magistrum officiorum spectabat.[s] Ducenarij, CC. militibus præesse consueuerant. Centenarij, C. [t] Biarcha vero erat commeatus præfectus, nam Bios victum significat: similis erat Præfecto contubernij. X. militum. [u] Circitor, publicus vrbis custos, aliàs Circitores sunt, qui res venales per vrbem circunferunt.[x] Apud milites pro eo, qui vigilias circuit, accipitur Eques vero plus erat, quam simplex miles. Pedes dicebatur, qui nullum adhuc gradum habebat. Primoribus ampliora cæteris stipendia dabantur, ait Suidas. Nam. prout gradu excellebant, plus habebant: Nemini vero licebat scholarem fieri, aut ad eorum gradum promoueri sine Principis consensu, & ob id codicillis à Notariis Laterculensibus scriptis, & à Principe subscriptis, creabantur: & eorum nomina in Laterculo maiore conseruabantur. Cum verò tria millia & quingenti Armeni, in IX. scholas diuiderentur inter hos Agentes in rebus, & Silentiarij inermes, non connumerabantur: singula schola si æqualem facimus diuisionem, plus minus 400. militibus continebat. Sub Magistro Officiorum sequentes scholæ à Notitia recensentur.

[b] li. 1. Tusculan. quæst.
[c] lib. 2. cap. 71.
[d] in l. vlt. C. loc.
[e] in verbo. [Greek] & in verb. [Greek].
[f] l. 1. C. de venatione feraL. li. 11. in inscriptione.
[g] in l. 4. C. de silentiar.
[h] l. vl. C. de offi. Mag. offic.
[i] d. vlt. C. locat.
[k] l. 2. de offic. PP. Africa.
[l] l. 1. C. de priu. scholar. l. 3. C. de off. Mag.
[m] d. l. C. de off. Mag. offic. l. 1.
[n] 1. C. de com. & tribun. scholar.
[o] l. 2. C. de domest. & protect. seu l. vlt. C. T. eo.
[p] d. l. 2.
[q] d. l. 2.
[r] l. 1. in prin. l. 3. §. Decaprotos l. vlt §. munera ff. de muneri. & honor.
[s] l. 3. C. de Agent. in reb.
[t] l. 3. C. de offic. Mag. offic.
[u] Veget. l. 2. c. 8.
[x] Veget. d. c. 8.
[y] l. quicunque. §. sed & eos. ff. de Instit.

SCHOLA SCVTARIORVM PRIMA. Hi & sequentes Principem comitari consueuerant. Zosimus. [y] Recedentibus, inquit duobus ordinibus qui Principem stipare solebant Scutarij dicuntur, scutis enim potissimum vtentes, totum etiam corpus, armis tegebant, non tamen equos, vt clibanarij, ita armis tectos pedites, Scutatos vocatos fuisse, auctor est Veget. Hi à Constantino instituti videntur, quibus, & scholæ Clybanariorum panes quosdam assignauit. [a] Huius scholæ meminit Marcellinus. [b] Obscuris, inquit paucorum suturris nomen perstringebatur Equitii scholæ primæ Scutariorum, etiam tum Tribuni; Idem. [c] De Scutariis autem, ait, & Gentilibus excepere quemque promptissimum. & alibi. Primi Scutarii sub Magistro militum Præsentali primo, & magistro per Orientem, merebant inter Vexillationes Comitatenses: sed an sint ex his subsisto. Armis vtebantur, qualia in officiorum Magistri insignibus ostenduntur: Hi & sequentes etiam in Occidente reperiuntur.

[y] in tertio.
lib. 1. cap. 20.
[a] l. 9 C. T. de an non. cum lib.
[b] lib. 26.
[c] lib. 20.

SCVTARIORVM SCHOLA II. dicta ad primæ differentiam, cuius idem Marcellinus. [d] meminit. Quibus, inquit, compertis, Valentiniano, qui cum his redierat regenda Scutariorum secunda schola committitur: Is est Valentinianus qui mox imperauit. Secunda Scutarii, equo sub Magistro Præsentali, inter Vexillationes Comitatenses militabant.

[d] lib. 25. ad fin.

SCHOLA GENTILIVM seniorum, Hi erant idololatræ ex Barbaris Rom. Imperio minime subditis, variisque gentibus collecti, vt ait Zonaras [e] Modestinus quoque [f] appellat Gentilium sacerdotia Idololatrarum: Procopius [g] Romanis fœderatos gentiles Phylarchos fuisse dicit. De his ita Marcellinus, [h] Promptè præire ante alias duo iuuenes lecti in principiis adeundi discriminis Salutius Vlpienus Scutarius vnus, alter scholæ Gentilium. Et alibi [i] Malaricus Gētiliū rector. Hi in Occidēte quoque militabāt.

[e] in Madruciam.
[f] in l. Athleta, §. 1. de excus. tut.
[g] lib. 5. de bello Persico.
[h] lib. 27.
[i] lib. 15. & lib. 20.

SCVTARIORVM SAGITTARIORVM. Hi armis vndique tecti sagittis vtebantur in prælio. Ei usdem nominis cuneus sub Duce Mœsiæ secundæ merebat, & alius sub ducæ Daciæ, nisi fuerint sequentis scholæ.

SCVTARIORVM CLIBANARIORVM, idest, Cataphractorum, ipsi, & equi, toti erant armis contecti quemadmodum supra exposuisse & à Constantino inuenti fuisse videntur, quibus certos panes quemadmodum & alijs Scutariis est elargitus [a] Eorum arma in Magistri officiorum insignibus, spectantur.

[a] d. l. 9. C. Th. de anno. civil. lib.

ARMATVRARVM IVNIORVM schola est dicta, quia non loricis, sed solidis armis supra ostensis, quas armaturas vocabant, vtebantur, vt ait Ælianus, [b] qui pedestrem ordinem in tres partes diuidit. Armaturam, Velites & Peltatos. Grauissimis armis more Macedonum munitos, grauem armaturam vocat, qui etiam armati nominabantur, quod & de equitibus est dicendum: Nam Scutum grandius, & hastam longiorem gestant. Cuneus Secundorum Armigerorum erat sub Duce Mesiæ secundæ. Armaturarum seniorum schola, in Occidente merebat. Harum & Marcellinus, [c] meminit Balcobaudes, inquit, armaturarum tribunus. Ordinem scholarium iuniorum à Gordiano iuniore restitutum, & iuniorum ab eo vocatum Cedrenus scribit.

[b] in libello de instruendis aciebus.

[c] l. 14. 15. & 27

GENTILIVM IVNIORVM ad differentiam seniorum nuncupatorum, In Occidente sex tantum scholæ nominantur.

DE SCHOLA AGENTIVM IN rebus. Cap. LXIIII.

C. de agentibus in rebus.

OCTAVA Magistro officiorum, parebat schola Agentium in rebus quam velut præcipuam, & officia à cæteris diuisam proprio capite tractandam esse censui. Hi erant Principis nuncij in prouincias. & alia loca ob diuersa negocia missi. D. Hieronymus; [d] quos inquit, nunc Agentes in rebus. vel Veredarios appellant, veteres Frumentarios nominabant. Sextus Aurelius Victor. [e] Nec minore, inquit, studio pacis officia vincta legibus æquissimis, ac remoto pestilenti Frumentariorum genere, quorum nunc Agētes rerum simillimi sunt; qui cum ad explorandum annunciandumque, qui fortè in prouincijs motus existerent, instituti viderentur. compositis nefariè criminationibus, iniecto passim metu præcipuè remotissimo cuique, cuncta fœdè diripiebant. Hactenus Victor. Frumentariorum nomen antiquitus institutum, vsque ad Constantinum permansit Ante Hadrianum enim, & postea sub multis Principibus. Frumentarij appellabantur. Spartianus loquens de Hadriano, [f] erat inquit, curiosus non solum domus suæ, sed etiam amicorum, ita vt per Frumentarios occulta omnia exploraret Lampridius in Commodo, Præfecti Prætorio, ait, Anterum eductum è palatio sacrorum causa, & redeuntem in hortos suos Per Frumentarios occiderunt. Item Capitolinus ita de Macrino, [g] cum quidam milites ancillæ hospitis pudorem deprauasse suspecti essent, atque per quendam frumentarium ille didicisset, adduci eos iussit, & pœna affecit. Idem in Maximo & albino scriptum est præterea ad omnes prouincias missis frumentariis iussumque, vt quicunque Maximinum iuuissent, in hostium numero ducerentur. Item Trebellius Pollio in Claudio, cum nunciatum esset Gallieno per frumentarios Claudium irasci, quod ille mollius viueret. nihil eum grauius accepit. Fumentarij fortè à militibus frumentariis legionum sunt dicti, quorum crebra in antiquis monumentis fit mentio. sicut enim illi frumenta perquirebant. ita isti inuestigabant, quæ in prouinciis fierent, & Principi nunciabant, eiusque mandata ad quoscunque perferebant. Postea agentes in rebus sunt vocati, qui iussa Imperatoris exequebantur. Constantinus enim ad Agentes in rebus ita scribit. [h] Ad curas agendas, & cursum illi exeant, quos ordo militiæ vocat & laborum: curas enim vel res agendis pro negociis Principis ponit. idem Constantinus, [i] Agentes inquit, in rebus ad mouendum militem mitti consueuerunt. Arcadius, & Honorius, [k] Quicunque, aiunt, [e] palatio nostro ad prouincias commeauerit, compulsor, exactor, Admonitor, Portitorue præcepti, Agens in rebus hoc tantum potestatis arripiat, quantum est mandatum. vt plurimum ergo erant Veredarij, qui litteras & mandata Principis celeriter ferebant, qualē fuisse Zenonē Anachoreta Theodoretus φιλοθέῳ ἱστορίᾳ seu libro scribit. [l] eū primum ait, Imperator Valens fuisset de medio sublatus, militate deposuit cingulum. Erat autem adscriptus in numerum eorum. qui litteras Imperatoris ferebant celeriter, Honorius A. [m] Agentes, inquit, In rebus, quibus iniuncti negocij tempus emensum est, ad comitatum reuerti probant causas necessariæ tarditatis. Varia enim iis à Principe negocia committebantur, quæ intra præfinitum tempus exequi tenebantur. Et quoniam semper in itinere versabantur, eos sæua pericula adire, & vitæ renunciare Theodosius scribit, [n] ex his aliqui ad mansiones mittebantur, vt inspicerent, ne quis sine duplomate, aut supra modum euectionis curreret. Constantius, [o] agentes in rebus in curis agendis, & euectionibus publici cursus inspiciendis, prouidebunt, ne quis citra euectionis auctoritatem moueat cursum, vel amplius postulet, quam concessit euectio. Hæc ille. Ad hoc munus singuli in singulas prouincias mittebantur vt Arcadius, & Honorius [p] sanxerunt. Agentes, inquiunt, in rebus singulos in singulas prouincias, mittendos esse censemus. quibus inspiciendarum euectionum tantum debebat cura mandari: Nec verò ex omni numero mittebantur, sed qui gradum in schola meruissent. [q] Hi curiosi dicebantur. [r] Primicerius Senatorque. qui aliis in scholis esse consueuerant: in hac non reperiuntur sed tantum Ducenarij. qui plus 48. esse non poterant, & centenarij qui numerum 200. non excedebant: Biarchæ 250 Circitores 300. Equites 450. qui simul iuncti gradu fungentes. 1248 numerum implebant. [s] Alij præter hos priuati nunciis per diuersa loca perferendis vocabatur. Instar primæ cohortis Milliariæ dictæ, erant ordinati Quemadmodum enim illa Primpilum 400. militibus præfectum habebat, & primum hastatum. qui 200. regebat. & Ducenarius vocabatur. Principem. Secundum hastatum, qui singuli CL. militibus præerant, & Vltimum, qui centum viris imperabat. [t] Sic iidem ferè gradus in schola Agentium in rebus inueniebantur.

[d] in 1. c. Abdiæ.

[e] de Cæsaribus in Diocletiano.

[f] in eo.

[g] in eo.

[h] in l. 1. C. de offic. mag. off.

[i] in l. 7. C. T. de curs. publ.

[k] in l. 2. C. de exacen. & exactor

[l] in relig. histo.

[m] in l. 14. Co. T. eo.

[n] l. principes. C. de princip. agen. in reb.

[o] in l. 2. C. de curiosis.

[p] in l. vlti. C. de curios.

[q] ll. 1. C. de offi. mag. officio.

[r] in l. 1. & sequ. de curios. & station.

[s] l. 3. C. de agentib. in reb.

[t] Vege. lib. 2. c. 8.

In hanc enim scholam recepti, primo Equites, mox Circitores, Biarchi, Centenarij, Ducenarijque gradatim fiebant. donec ad Principis gradum ascenderent, idest primi officiorum magistratuum crearentur: [u] Cum enim à laboribus itinerum quiescebant, tum Ducenarij, & Centenarij facti, in prouincias mittebantur, vt magistratuum officiis præessent, & tunc Principes vocabantur, quo munere functi, Proconsulis, aut Vicarii dignitatem assequebantur [x] Inuenio autem in Orientis prouincias XIIII. Principes officiorum ex schola Agentium in rebus exiisse. In Occidentis VI. In Scriniis etiam memoriæ epistolarum, & libellorum, Adiutorum officio fungebantur. [y]. In Fabricarum quoque scrinio quatuor ex his qui Principes fuissent, pro Subadiuuis seruiebant. [z] Stipendium à Principe percipiebant, & ideo sine scriptura probatoria ab eo subscripta eligi non poterant, quæ in scrinio memoriæ, vbi illi Subadiuuæ erant, reponebatur. [a]

[u] l. 1. C. de offic. mag. offic.

[x] l. 3. l. ins. & l. seq. C. de princ. agent. in reb.

[y] l. agentes in rebus C. eod.

[z] d. l. agent. l. ex eo. C. de agentib. in reb.

[a] l. 3. in §. C. eo. & l. vlt. C. de de. off. §. & est noti. tia, l. vl. a t med. C. de mag. test.

Aliæ

Aliæ verò scholæ à Primicerio notariorum tractabantur: Hanc scholam esse opinor, quæ palatina vocatur, & lites coram Principe agitatas exequebatur, [a] officia palatina à D. Ambrosio, appellantur, [b] palatina, inquit, omnia officia hoc est iormotiales, agentes in rebus temperant à processu. Priuilegium habebant huius scholæ Centenarii, Ducenarii, & Adiutæ, ne sub alio Romæ aut Constantinopoli quàm Magistro officiorum conuenirentur, alibi verò iure communi vtebantur. [c] & ideo magistriani huiousum officiorum à Metaphraste appellantur. Idem eorum matribus, vxoribus, liberis, seruisque priuilegium tribuitur. [e] Hos Gothi Saiones appellabant, vt ex pluribus Cassiodori locis deprehenditur.

[a] l. properandum. § sin autem vtraque parte. C. de iudi.
[b] epistol. 33. ad p. arcel. forer.
[c] Lex eo. C. eo de mod.
[d] 22. Octob.
[e] l. vl. C. eod. h. nostro tit.

In schola Agentium in rebus erant quidam Deputati dicti, quos eos fuisse opinor, qui ipsis Agentibus velut ministri inseruiebant, & eos currentes, comitabantur, quemadmodum apud Valentinianum legimus. [f] seruos publicos armorum fabricæ deputatos fuisse qui carbones accendendo, aut ligna ferendo, vel huiusmodi alia agendo, armis fabricandis inseruiebant, vt Dendrophori. & similes, quorum etiam Nouella 85. meminit. [g] Sic deputati sacræ vestis erant. qui eas manibus componebant & aptabant: [h] Reliqua agentium in rebus ex officio huius Magistri sunt petenda. quod totum ex his constabat. Hæ sunt octo scholæ, quibus Magister officiorum imperabat. Nunc ad alios palatij ministros illis subiectos est transeundum.

[f] in l. vlti. C. de ser. fugi.
[g] seu Authē. de armis §. 3.
[h] l. ferunati. §. deputati. C. de palatin. sacr. larg.

C. de mensorib.

DE MENSORIBVS, LAMPADARIIS, admissionalibus & inuitatoribus.

Cap. LXV.

MENSORIBVS etiam Magister officiorum imperabat, qui Principem in aliquam ciuitatem, iturum præibant, & domos, in quibus quisque hospitaturus esset, signo denotabant, vt ad Theodotum Magistrum officiorum Valentinianus A. scribit, [i] apud quem vulgò legitur Metatores: Sed in Codice Theodosiano est Mensores, & ita appellat Vegetius: [k] Mensores, inquit, sunt, qui in castris ad Podismum metiuntur loca, in quibus milites tentoria figunt, vel hospitia in ciuitatibus præstant. Metatores verò appellat, qui præcedentes locum eligunt castris. Plerunque tamen promiscuè Metatores & Mensores vocantur, qui ante exercitum vias complanabant. D. Ambrosius, [l] metatores, inquit itinera disponunt: id clarius in Psalm. 119. serm. 5. his verbis explicat. Miles, qui ingreditur iter, viandi ordinem non ipse disponit sibi, nec pro suo arbitrio viam carpit, nec voluptaria captat compendia, ne recedat à signis, sed itinerarium ab Imperatore accipit, & custodit illud, præscripto incedit ordine, cum armis suis ambulat, rectaque via conficit iter; vt inueniat commeantium parata sibi subsidia. Si alio ambulauerit itinere annonam non accipit, mansionem paratam non inuenit, quia Imperator iis iubet hæc præparari, omnia qui sequuntur, nec dextra nec sinistra à præscripto itinere declinant, meritoque non deficit qui imperatorem sequitur suum. Moderate enim ambulat, quia Imperator non quod sibi vtile, sed quod omnibus possibile, considerat: ideo & statiuas ordinat, triduo ambulat exercitus, quarto requiescit die. Eliguntur ciuitates. in quibus triduum, quatriduum, & plures interponantur dies, si aquis abundant commerciis frequentantur, & ita sine labore conficitur iter, donec ad eam vrbem perueniatur, quæ quasi regalis eligitur, in qua fessis exercitibus requies ministretur. Hactenus D. Ambrosius. His concinit, quod Lampridius in Alexandro scribit itinerum, ait, dies publice proponebantur, vt edictum penderet ante menses duos, in quo scriptum esset illa die, illa hora, ab vrbe sum exiturus, & in prima mansione mansurus: Deinde per ordinem mansiones, deinde statiuæ, deinde vbi annona esset accipienda: idem fermè tradit Cōstantinus Porphyrogenneta de thematibus: mensores, inquit, sunt, qui Fossatum metiuntur & constituunt, Fossatum autem castra appellat, in quo sensu hoc vocabulum ab Honorio [m] & Zosimo [n] vsurpatur. Sed a Leone A. [o] mensores inter eos ponuntur, qui in Principis palatio alio officio fungebantur, & fortè aulicis annonam, & equis pabula metiebantur. Hi quoque à Principe in scrinio libellorum probabantur. [p] Eorum Primicerius, id est primus cum biennio in eo gradu permansisset vltimi agentium in rebus locum consequebatur, id est eius scholæ tyro fiebat, Honorius [q] ad Æmilianum Magistrum officiorum scribit. Alij erant mensores apud magistros militum, qui & ipsi domos signabant in quibus milites erant hospitaturi, qui ad hunc locum non pertinet.

[i] in l. 1. & 2. C. de metatis.
[k] lib. 24. ca. 7.
[l] Lin examero lib. 5. cap. 10.
[m] in l. 1. C. T. de terris limit.
[n] lib. 3.
[o] in l. vlti. C. de diuer. off.
[p] in l. vl. ad fi. C. de diuers. offi.
[q] in l. vnica, C. de mensor.

LAMPADARIIS quoque Magister officiorum præerat non solum his, qui lampadum palatii curam habebant; vt accenderentur & niterent, sed, & aliis quos ad vsus scrinii deputatos fuisse Leo [r] scribit. Ea erant scrinia memoriæ, libellorum, epistolarum & admissionum quorum scribis in multam noctem vigilantibus. & scribentibus, cum Lampadibus opus esset, his accendendis & curandis Lampadarii præficiebantur, qui in scrinio libellorum, & ipsi a Principe erant probandi. [s] Auctor est in Commodo & Pertinace Herodianus Principi ignem prælatum fuisse, de cuius ministris vereor huc non intelligi, cum Leo A. de his notitiæ aulicis loquens eos mensores, & lampadarios suæ dispositioni reseruet qui scriniis inseruiunt. Habebant lampadarij primicerium. qui triennio tantum ea dignitate fungebatur, vt & sequētes illum gradum possent adipisci. [t] Alij erant lampadarij in officio Præfectorum Præto. de quibus Iulianus Patritius. [u] Legimus, & lampades Vicario Ponticæ & aliis prælatas fuisse, in edictis [x] Iustiniani de quibus infra dicetur. Sed etsi quattuor prædicta scrinia sub Magistri officiorum dispositione fuerint: quoniam eorum Magistri inter spectabiles à Notitia recensentur, de his & ipsorum insignibus suo loco dicendum seruabo.

[r] in d. l. vl. ad fi.
[s] d. l. vlt.
[t] Nouel. Theod. tit. 34.
[u] in epitom. Nouel. 38.
[x] in edicto 8. Nouel 41. Iulian. d. Nouel. 38.

PAREBANT & Magistro officiorum ADMISSIONALES vocati. [y] Horum munus erat, volentes adire Principem intromittere, vnde ab admittendo admissionales sunt nuncupati; cui muneri hunc Magistrum præfuisse ex Cassiodoro supra diximus. Lampridius in Alexandro. Cum amicis tam familiariter vixit, vt communis esset ei sæpè consessus, iret & ad conuiuia eorum, aliquos autem haberet quotidianos, etiam non vocatos, salutaretur verò quasi vnus de Senatoribus, patente velo, admissionalibus remotis, aut solis his, qui ministri ad fores erant. Horū primus, Magister vocabatur. Vopiscus. [z] Arrogationem, inquit, inserendam credidi ex libris Acolii qui Magister admissionum Valeriani Principis fuit, Marcellinus. [a] Per admissionum Magistrum qui non est honoratior, accito, eodem ingressu consistentium offertur purpura. Hunc sequebatur proximus vocatus. idem Marcellinus, [b] manumittendis, ait ex more inductis per admissionum proximum. Iulianus leges agi dixerat. Hæc ille. Horum corpus officium vocatur, quia officium habebant Principem allocuturos intromittendi. Imperante Caio Caligula in vsu erat admissionalis, qui legatos ad Principem introducebat. Philo de legatione ad Caium missō, inquit, ad nos Caio, qui legationibus admittendis præerat, pollicitus est se cogniturum caussam nostram per otium. Hæc ille. Is etiam acta principis seu annales scripsisse videtur, Vopiscus, enim in Aureliano narrat Acolium magistrū admissionū Valeriani plures libros illius actorū fuisse. In Occidente

[y] l. 2. C. de prim. cor. qui in sacr. palat. milit. & in l. vlt. C. de diuer. off.
[z] in Aureliano.
[a] li 5.
[b] lib. 22.

præter admissionales inter palatij officia recensentur cancellarij, qui hic omittuntur.

Erant & INVITATORES sub eodem Magistro officiorum, qui diuersos ad cœnam Principis inuitabant, aut alios vocabant, vt ad eum venirent. [a] Hos vocatores appellat Tranquillus in Caligula, [b] competerat, inquit, prouincialem locupletem ducenta sestertia numerasse vocatoribus. vt per fallaciam conuiuio interponeretur. Nec tulerat moleste tam magno æstimari honorem cœnæ suæ: idem Seneca de tranquillitate vitæ: Caligula, inquit, grauius est, quod ille prouincialis tanti fecerit secum cœnare vt ob id magnam pecuniam erogauerit vocatoribus, à quibus fuerat inuitatus: ita etiam nominat Martialis, iam dices mihi vapulet vocator: & Catullus in hendecasyllabo, quærunt in triuio vocationes. Plinius, [c] Ptolemæo regnante, inquit, Apelles Alexandriam vi tempestatis expulsus subornato fraude æmulorum Plano regio, inuitatus ad Regis cœnam venit, indignantique Ptolemæo, & vocatores suos ostendenti, vt diceret, à quo eorum inuitatus esset arrepto carbone extincto è foculo, imaginem in pariete delineauit, agnoscente vultum Plani Rege ex inchoato protinus. Hæc ille. ex quibus constat non modo Reges, sed & Principes Romanos inuitatores, seu vocatores habuisse, qui conuiuas ad Principis mensam inuitarent: Tunc enim amicos frequenter ad se vocare consueuerant, vt ex Tranquillo & aliis liquet. De his intelligit Corippus lib. 3. dum ait, iussuque regentis acciti proceres omnes.

[a] d. l. vl. C. de diuers. offic.
[b] cap. 99.
[c] lib. 35. c. 10.

Inuitatores sicut præcedentes probandi erant à Principe codicillis in scrinio libellorum conscriptis Horum Notitia non meminit: Sed quia cum Admissionalibus à Leone A. recensentur, & huic Magistro paruisse creduntur, eos hic locandos censui.

Cod. de Fabricensibus.

DE V. FABRICIS IN DIOECESI Comitis Orientis, & Fabricensibus.

Cap. LXVI.

QVINDECIM in Orientali Imperio fabricæ erant institutæ, id est loca in quibus arma fabricabantur, videlicet quinque in Oriente, tres in Ponto, vna in Asia, duæ in Thraciis, & quatuor in Illyrico, omnes in oppidis locatæ, quæ non longè à limitibus Imperij militibusvè essent. Neque vero omnia armorum genera in singulis fabricis, paucis exceptis fiebant, sed certa in diuersis. Fabricæ græcè ... dicebantur. [d] & fabricenses arma ipsa fabricantes. [e] Quæ fabricata & perfecta in publicum armamentarium deferebant, [f] Nulli autem ea vendere aut emere, sicut nec alibi facere licebat, [g] Creabantur Fabricenses idonei viri, & probati, qui curiales non fuissent, nec vlli oneri ciuitatis obnoxii. Quare prius testibus de hac re examinatis, & actis apud Præsidem prouinciæ, vel ciuitatis defensorem conscriptis qui à curia liberi apparebant, in Fabricensium collegium cooptabantur, & ex publico salarium accipiebant. [h] Formulam de armorum factoribus creandis Cassiodorus [i] recitat, semel verò Fabricenses facti donec Primicerij honore functi fuissent, nec ipsi, nec eorum liberi fabricā armorum deserere poterant, sed inuiti, cui semel erant adscripti, fabricæ obnoxij permanebant: Et ideo vt vbique dignosci possent, nota seu stigma eorum, brachiis, quemadmodum & Tyronibus imprimebatur. [k] Arcadius A. stigmata inquit, hoc est nota publica, fabricensium brachiis ad imitationem tyronum infligantur, vt hoc saltem modo possint latitantes agnosci: Hæc ille. Ob fabricanda verò arma compellebantur prouinciales carbones conferre, & exceptis palatinis, qui à sordido hoc munere erant immunes. [l] Habebant singulæ fabricæ suum collegium, in quo exemplo scriniorum quinque primi eminebant. [m] qui ampliora sequentibus stipendia consequebantur. Horum primus Primicerius fabricæ vocabatur. [n] gradatimque proximi in locum decedentium succedebant. Tribunum fabricarium primicerium Marcellinus [o] appellat, Ad Tribunum, inquit, miserat fabricæ Cremonensis. Primicerij facti post biennium a fabricandi laboribus immunes tanquam protectores, ad salutandum Principem seu exosculandum sacram purpuram admittebantur. [p] Valentinianus A. Primicerium inquit, fabricæ post biennium non solum vocatione, verumetiam honore donari præcipimus. ita vt inter protectores, eiusdem fabricæ) per biennium, adoraturus æternitatem nostram suo quisque tempore dirigatur. Intelligit autem, vt Primicerius cum protectoribus corporis Principis, ad eum salutandum admittatur, non fabricæ protectores. Mendosum enim est & ex Codice Theodosiano delenda sunt illa verba, EIVSDEM FABRICÆ. Immunes etiam ab hospitibus recipiendis erant fabricenses, [q] iudicemque solum Magistrum officiorum habebant, [r] Eius enim cura arma fabricabantur, & ad diuersa loca transferebantur [s] prout opportunum videbatur, aliquo ex fabricensibus decoquente aut fugiente pro eo cæteri tenebantur, & ideo bona sine legitimo hærede defuncti ad corpus fabricensium pertinebant (Nouel. Theo. 13.)

[d] Nouel. 85. seu Auth. de armis, §. 1.
[e] l. 1. & toto tit. C. de Fabricensib. lib. 11.
[f] d. l. 1.
[g] §. 1. Auth. de armis, l. cotem, ff. de publica.
[h] l. 4. C. de Fabricen. lib. 11.
[i] lib. 7.
[k] l. 3. l. iuro l. vl. C. eo. tit. de Fabricensibus.
[l] l. maximarum. C. de excu. mun.
[m] d. §. 1. in Auth. de armis.
[n] l. 2. C. de Fabricensibus.
[o] lib. 14.
[p] d. l. 2.
[q] l. Fabricensium C. de metat.
[r] l. pen. C. de Fabricens.
[s] l. vlt. C. eo. tit.

Fabricæ verò Orientis suo Magistro officiorum erant, Prima DAMASCI SCVTARIA armorum dicta, quia in ea scuta & arma protegendi corporis gratia, vt thoraces, ocreæ, cassides & similia fabricabantur. Scutaria clypeos Iustinianus vocat. [t] Horum forma in Magistri officiorum insignibus spectatur. Damascum totius Orientis oculum appellabant: Nummus Volusiani Coloniam nominat hac inscription ΚΟΛ ΔΑΜΑΣ ΜΕΤΡΟ. ΙΕΡΑ ΚΟΛ. Item in alio Nummo ΚΟΛ. ΔΑΜΑΣΚΟΥ ΜΗΤΡΟΠΟΛΕΩΣ ΙΕΡΑ. ΚΟΛ.

[t] in d. Nouel. 85. § pen.

Alia scutorum & armorum fabrica erat Antiochiæ quæ est vrbs omnium clarissima ad flumen Orontem Syriæ Comagenæ metropolis, vbi sæpe Orientales Principes degebant, vt constat ex plurimis iuribus ibi scriptis, [u] Epidaphne Plinio, Reblata in sacris literis vocatur. Antiochenos maximam felicissimamque vrbem inhabitantes totum fermè annum ludos, & festa concelebrare Herodotus scribit.

[u] l. 7. C. de mun. l. 4. C. de metat. 22. l. 24. C. de decurionib. l. 2. C. de pal. sacr. larg. & aliis.

Tertia clibanaria item Antiochię in qua arma protegendis cataphractis parabantur. Clibanaria voce Persica dicta. Huius fabricæ iura meminerunt. [y] Hæc credo erat Barbaricaria, in qua singuli Barbaricarij senas cassides, & buculas per dies triginta fabricabant, & octonas argento decorabant: [z] quales, [a] Poeta descripsit: Alij thoraces ahenos, aut leues ocreas lento ducunt argento.

[x] lib. 2. de hac ciuitate, Strabo lib. 16. Marc. lib. 14. Gul. Tyri Episcop. de bello sacro lib. 4. c. 9.
[y] l. Fabricensium. C. de metatis.
[z] l. 1. C. Th. de Fabricens.
[a] in 7.

Quarta erat Fabrica scutaria & armamentaria Aedessæ, in qua item scuta fiebant, & arma fabricata reponebantur. Aedessa vero vrbs erat, metropolis Ostoenæ in Mesopotamia, in læua ad Euphratam, [b] vbi Augarus Rex imperauit qui ad Dominum epistolam scripsisse dicitur, eumque D. Thadæus cū populo ad Christianā pietatem perduxit, auctor Nicephor. [c] ordini ciuitatis Aedessenæ Constantius scribit. [d] aliquot alia intra ibi sunt condita. [e] Imperante Iustino à Scirto flumine, qui eam interfluebat, est submersa, vt auctor est Zonaras, qui, aqua ad suum alueum reuersa, in fluuij ripa lapidem inuentum fuisse scribit, cui notis hieroglyphicis insculptum erat.

[b] l. quicunque per Osroenam. C. de cohortal.
[c] lib. 2. c. 7.
[d] l. 20. C. de decur.
[e] l. 2. C. erog. milit. anno.

FLVVIVS MALE SALTABIT CIVIBVS. Græci enim ... saltare dicunt Calirhoe a fonte cognominatam Plin. [f] scribit. Legendum est autem Eussa. pro Ædessa. Hanc Hebræi Harac vocant, Strabo [g] vrbem sacram quod inter aquarum impetus sita, immobilis maneat.

[f] lib. 5. cap. 24.
[g] lib. 16.

Vltima erat Hastaria Irenopolitana. Hæc Ciliciæ vrbs est ad Cydnum flumen posita, & interpretatur ciuitas pacis, hic hastæ fiebant.

DE

DE FABRICIS PONTICÆ. Cap. LXVII.

IN Pontica erāt fabricæ tres, Clibanaria Cæsareæ Cappadociæ. Hæc vrbs Mozaca appellabatur quam vt ait Eusebius Cæsarienlis, pulso Archelau, Tiberius Cæsaream vocauit; Illi præsul præfuit Basilius Magnus.

Altera Scutaria & armorū Nicomediæ: Hæc vrbs dicta est à Nicomede Bithyniæ rege, quam in sinu Astaceno condidit, multiq; in ea fuere nomine Nicomedes, Comedia vulgo dicitur: Turcæ Nichor appellant. Hic aliquot scripta sunt iura. [a] Ibi Diocletianum Imperium deposuisse, ait Eutropius. Olim Astacus est dicta, Pausania, Marcellino, Cedreno, & Polhone auctoribus: Olbiam vocatam Stephanus tradit.

Tertia Clibanaria Nicomediæ; Duæ in hac vrbe erant fabricæ: altera in qua scuta & arma ad protegenda corpora, altera vbi Clibanaria fabricabantur.

[a] vt l. 8. C. de decurionib. l. 4. C. de postulan. l. 6. C. de diuers. off. l. vlt. C ex quib. cau. infa. irrog. l. 9. C. de legit. hæred.

DE FABRICA ASIANÆ. Cap. LXVIII.

VNA tātum in Asia erat fabrica, Scutaria & armorum Sardis Lydiæ, vbi olim Crœsi, & aliorum Regū fuit regia. Hinc ortus est Chrysanthus philosophus, qui vt auctor est Suidas, omnia se diuino monitu facere profitebatur, & accersitus a Didio Iuliano, ad eum accedere recusauit, quasi Deo nolente, nec multò post ille trucidatus est. In huius honorem, Sardis singulo quadriennio fiebat certamen, Chrysanthianum vocatum [b].

[b] l. pen. ff. de an. leg.

DE FABRICIS THRACIARVM Cap. LXIX.

IN Thracijs duæ fuere fabricæ, Scutaria & armorum Hadrianopoli Hæmimonti: Ea vrbs Yscodoma ulim vocabatur, vt ait Marcellinus vel Oresta vt Lampridius, Oresthiam vocat Zonar quam cum tota regiona Lucullus subegit, eam à se postea Hadrianopolim Hadrianus appellauit. Deciorum Principum patria fuit, quibus extinctis à Scythis est capta. Hic scripta aliquot fuere iura. Altera fabrica Scutaria & armorum fuit Martianopoli: quam in Martiæ sororis honorem Traianus cognominauit, vt auctor est Marcellinus. [d] Eius originis historiam Iornandes [e] latius explicat, Martionopolim, inquit, vrbem famosam & Metropolim Traianus Imperator hanc ob causam ædificauit, vt fertur, eo quod Martiæ sororis suæ puella, dum lauat in flumine illo, quod nimiæ limpiditatis saporisque in media vrbe oritur, Potami cognomento, exindeque vellet aquam haurire, casu vas aureum quod ferebatur, in profundum cecidit, metalli pōdere grauatum, & longe post emersit, quod certum nō erat vsitatum, sed vacuum sorberi, aut certe semel voratum vndis respuentibus renatare. His Traianus sub admiratione compertis, fontique numinis quiddam inesse credens, conditam ciuitatem Germanæ suæ nomine Martionopolim nominauit. Hanc vrbem ad Pontum Euxinum inter Odyssum, & Anchialum Itinerarium ponit Zosimus [f] vrbium maximam Thraciæ appellat. Multa ibi prælia Claudium secundum Imperatorem commisisse auctor est Pollio. De hac plura Suidas. [g] Valentem toto fermè anno Martionopoli moratum fuisse, iura ab eo ibi condita indicant [h]

[c] l. 1. C. de sum. & legit.
[d] lib. 27.
[e] de reb. Gethicis
[f] in 4.
[g] in voce
[h] l. 1. C. de vestibus holober. l. 6. C. de fid. & iu. hast. fis. l. 4. C. de erog. milit. anno. l. 1. C. de milit. veste & alys.

DE IIII. FABRICIS ILLYRICI. Cap. LXX.

QVATTVOR in Illyrico fabricæ exercebantur, Vna Thessalonicæ vrbis Macedoniæ, in Amphasitide, ait Ptolemæus. Hæc Halis prius dicta, Stephanus à Cassandro Rege conditam scribit, quam Philippus Amynthæ filius, Thessalonicam appellauit, quia eo in loco Thessalos vicit: Sed Strabo ait ab eius vxore ita nuncupatā. Iulius verò Tarreus, qui de ea librum composuit, à Thessalonica illius filia appellatam affirmat. Emathiam Zonaras vocat. Nunc Salonich dicitur. Nobilis est Pauli epistola. ibi Resp. Romana quæstorium habuit, & pecuniam vectigalium tributorumque aggregabat. Cicer. pro Cn. Plancio, loquēs de eo, Thessalonicam me, inquit, in Quæstoriumque perducit. Duodecim millia eius ciuium Theodosius Imper. occidit, quod populari tumultu suos magistratus, & milites oppressissent. Vnde à D. Ambrosio Mediolani templū ingredi prohibitus est. [i] Hic erat armorum fabrica, vbi etiam plura reperiuntur scripta iura. [k]

Alia est fabrica NAISSATENSIS, in Naissitate oppido Naisso scripta est à Constātino ordini Decurionum Ædessenorum epistola, [l] quod oppidum idem cum hoc esse puto.

Tertia RATIARENSIS, fabrica erat in Ratiaria oppido. Rhetiariam legit Ptolemæus, quam in Misia superiore locat: Sed in iure [m] appellatur Retiaria, vbi quandoque Diocletianus ius condidit. Ratiaria, legio XIIII. GG. id est Gemina, hic ab Itinerario collocatur.

Quarta erat Scutaria Horreomargensis. Margum est oppidum Mœsiæ primæ prout in eius Duce videbitur. Horreomargum verò nouiter ædificatum arbitror.

Alia, Valentiniano & Valente imperantibus, fabrica Constantinopoli fuit, [n] cuius Notitia non meminit, quod forte hoc tempore esse desiisset. Numerus armorum sciri non potest. Appianus in proœmio primi non Libycæ historiæ tempore Hadriani, sub quo vixit, scribit Rom. Imperium curruum ad prælia instructorum duo millia habuisse, & armorum in supplementum trecenta millia. Alii ad reges Ægypti hoc referunt.

Reperiebantur apud singulas fabricas quidam, Deputati dicti, qui erant serui, aut ad illud opus publicum damnati, vel mercede conducti, vt Dendrophori, aut Carbonarii. [o] Valentinianus, Si qui, inquit, publicorum seruorum fabricis, seu aliis operibus publicis deputati, domibus se alienis & priuatarum ancillarum consortiis adiunxerint, conditioni pristinæ, laborique restituantur. At Leo Imp. in libello quem de bellico apparatu inscripsit, eos scribas fuisse, velle videtur, cui concinit, quod Basilidi magistro officiorum Iustinianus mandat, vt aliquot ex chartulariis in scrinio fabricensium constitutis deputet, qui priuatos arma facientes inquirant, & ea in armamentarium deferant, aliosque ad fabricanda arma idoneos quærant, qui inter fabricenses referantur. de his deputatis fortè intelligitur. Nunc ad huius magistri officium est veniendum

[i] Rufin. lib. 11. c. 18. histor. eccles. c. cum apud. 11. q. 3.
[k] vt l. 1. C. de petit. bon. subl. l. 2. C. de cap. et dist. fisci debit. l. 32. C. de decurionibus. l. 2. C. de omni agro deser.
[l] l. 20. C. de decurionib.
[m] l. 8. C. commu. de success. l. 21. C. de pignorib.
[n] l. 2. C. Theo. de fabricen.
[o] l. vlt. C. de ser. fugit.

DE OFFICIO MAGISTRI officiorum. Cap. LXXI.

AD obeunda Imperii negocia pluribus ministris & præsertim Cursorib. Magister officiorum egebat: Ideo eius officium ex agentibus in rebus ipsi subiectis constabat. [p] Quare iura, [q] quæ de illis agunt, plurimum ad Magistros officiorum sunt conscripta. Primus ergo huius officii ex agentibus

[p] l. 1. C. de offic. Mag. offic.
[q] C. de agentib. in reb.

tibus in rebus erat Adiutor, qui eius vice in gerendis negocijs fungebatur. [a] Cassiodorus. [b] Adiutor etiam Magistri nostris præsentatur obtutibus, vt Vicaria sorte beneficij eligamus eius præsidium, qui nobis præstat fidele solatiū. Hæc ille. Is à Magistro principi oblatus, eius verbo sine scriptura creabatur Constantinus ad agentes in rebus. [c] Adiutor præterea inquit, in quo totius scholæ status, & securitas Magistri constituta est, idoneus probitate morum, & bonis artibus præditus, nostris per Magistrum obtutibus offeratur, vt nostro ordinetur arbitrio: Ita enim legendum, & dictio adiutor, sequentibus est coniungenda. Hic præerat etiam iudicijs, quæ coram Magistro officiorum agitabantur: [d] & quandoque Spectabilis, [e] quandoque clarissimus tanquam Senator vocatur. [f] Depositoque officio, Vicaria dignitate gaudebat. [g] Duos quoque habebat ex ijsdem agentibus in rebus Subadiuuas, sed coadiutores, vt significat Notitia, quæ est mendosa: apud quam legendum est subadiuuæ adiutoris duo, sic enim infra in eodem Occidentis officio scriptum est subadiuuæ adiutoris: Id etiam Leo Imp. significat, [h] Patritio Magistro officiorum scribens, sub quo, & non alio, subadiuuas vult conuenire. Ex eadem schola, tres agentes, fabricarum rationes scribebant, totidem Barbariorum, lego Barbaricorum id est eorum, qui cassides, buccasque, auro & argento, expressis hominum brutorumque imaginibus exornabant; Alij quinque singuli in sua diœcesi, Orientis, Asianæ, Ponticæ, Thraciarum & Illyrici fabricas curabant.

Eorum erat officium scribere numerum armorum, quot hastæ, scuta, cassides, & id genus alia, singulis diebus ad vsum militum fabricarentur, quot armarijs inferrentur, impensas in eis factas, & ferri fabricis illati quantitatem, & similia. [i] Hæc erant tempore Notitiæ. Leo verò Imper. numerum subadiuuarum adauxit, [k] iussitque vt qui ex agentibus in rebus, in prouinciarum officijs Principes fuissent, eorum quaterni subadiuuæ singula fabricarum scrinia quæ erant xv. per annum tractassent, & totidem Barbaricorum: Vnde sexaginta quotannis subadiuuæ scriniorum fiebant, præter eos, qui Barbaricos curabant. Ex ijsdem agentibus alij subadiuuæ scrinijs vniusque laterculi inseruiebant, & omnes salarium ex publico percipiebant. [l] Vnus etiam curiosus cursus publici, Præsentalis dictus ex ipsis agentibus constituebatur, qui prospiciebat, ne quis sine iussu Principis, equis publicis curreret, nevè euectionibus, vltra statutum tempus, vel modum vteretur. [m] Hic degebat Constantinopoli, & ideo Præsentalis vocatur; Sed & alij in prouincijs singuli curiosi eodem officio fungebantur. Arcadius, [n] ad Marcellum Magistrum officiorum, agentes, inquit, in rebus, singulos, in singulas prouincias mittendos esse censemus, quibus inspiciendarum euectionum tantum debet cura mandari. Erant in hoc officio & Barbarij dicti, qui in scrinio scholarium nomina scripta seruabant. [o]

Alij ex agentibus in rebus variarum linguarum periti, diuersarum gentium postulata interpretabantur, & omnium idiomatum legatis respondebant. Interpretum dignitas, etsi magna fuit, ipsis tamen cū Imperatore epulari non licebat, Procopius: [p] Iustinianus Bradunam interpretem mensæ adhibuit, quod nunquam prius consuetum. Non enim interpretem quamquam nullo magistratu inferiorem, simul cum Imperatore epulari fas esse omnes norunt: Hæc ille. qui etsi loquitur de interpretibus legatorum, qui ad Principem mittebantur: minus tamen alij hoc honore dignabantur. Magister ipse emittit, inquit Notitia, scilicet euectiones & veredos, dat q; facultatem cui voluerit, cum equis publicis currendi, quod præter PP. nullus alius facit. Gratianus, [q] Iudicibus, inquit, faciendæ euectionis copiam denegamus, cum tantum nostro muneri, & tuæ sedi id est PP. necnon viro illustri Magistro officiorum sit reseruatum, cum neque Præfecto vrbi, nec Magistris militum, nec Ducibus, nec Vicarijs, nec cuiquam alij, præter memoratas duas potestates à nobis hoc concessum sit. Hactenus Gratianus. Idem Cassiodorus in formula magisteriæ dignitatis. Sunt autem euectiones, codicilli, quibus facultas equis publicis currendi conceditur. [r] Hæc de magistro officiorum. Nunc ad proximum illustrem, id est Quæstorem est veniendum.

[a] d. l. 1. C. de offic. mag. offic.
[b] in 6.
[c] in d. l. 1.
[d] l. in sacris 3. C. de prox. sacro scrin.
[e] d. l. in sacris.
[f] in l. vl. in fi. C. de castrensian. et minister.
[g] l. 101. C. de princip. agen. in reb.
[h] in l. ex eo. & seq. C. de agent. in reb.
[i] l. 1. & vlt. C. de fabricens.
[k] in l. agentes. in reb. C. de ag. in rebus.
[l] d. l. agentes.
[m] l. 2. C. de cur.
[n] in l. vlt. C. eo. de curios.
[o] Nouel. Theo. tit. 27. ad Florentium mag. offic.
[p] lib. 2. de bello Persic.
[q] in l. iudicibus. C. de cursu publ.
[r] Leuectiones. l. iudicium. C. de curs. publ.

DE QVÆSTORE, ET EIVS insignibus. Cap. LXXII.

Cod. de officio Quæstoris.

PRÆTER Quæstores à Regib. & populo Romano creatos, alij inuenti sunt tempore Cæsarum, Cādidati Principis vocati, qui illius epistolas, decreta, cōstitutionesque in Senatu recitabant, quæ dignitas primordium erat honorum & sententiæ in Senatu dicendæ: [s] Ex his enim Prætores prouincias recturi creabantur. Lampridius. [t] Quæstores candidatos ex sua pecunia iussit munera populo dare, sed vt post Quæsturam, Præturam acciperet, & inde prouincias regerent. Candidati verò à candida veste qua induebātur, sunt appellati, quemadmodum Regum Babyloniæ, & Ægypti familiares à purpurea veste, quā gerebāt, purpurati sunt vocati. Tertullianus, [u] Qui, inquit, familiaritate Regum vtebantur purpurati Regum vocabātur, sicut apud nos à toga candidati: Hæc ille. Mox tribuni, candidati sunt dicti, qui à secretis Principum, Egregiorum titulo honestabantur; Cassiodorus enim refert [x] suum patrem tribunum candidatum, & Notariū Valentiniano Augusto à secretis stetisse. Hi Quæstores primum ab Augusto introducti: vt Senatus decreta custodirent, quę prius tribunis plebis & Ædilibus committebantur, quemadmodum Dion lib. 54. sub finem refert. mox epistolas Principis & acta in Senatu recitarunt, (l. 1. ff. de offic. quæstor.) demùm sub posterioribus Principibus plurimum creuerunt, cum eorū vice iudicare cœperunt: Augustus enim appellationes vrbanorum litigatorum Prætori delegabat Vrbano, prouincialium Consularibus viris, quos singulos cuiusque prouinciæ negotijs præposuisset. [y] Nero ad Senatum detulit, sequentes Imperatores ad Præfectum Prætorio. Demum causæ omnes ad Principem deuolutæ Quæstori cum Præfecto Prætorio sunt commissæ: [z] quandoque soli Quæstori demandatæ. Itaque Quæstores candidati ad maximam dignitatem prouecti, illustresque facti, omnia Principis nomine peragebant, Quæstores sacri palatij appellati, quod nomen sub Constantini Imperio ipsis inditum fuit. Zosimus. [a] secundum hos, inquit, est Saluius, cuius officium erat dictare, quæ Principi viderentur, Quæstorem à Constantini temporibus appellant: Hæc ille. Denique cum eorum nutu Princeps omnia faceret, non multo minorem P. P. auctoritatem habuerunt. Principis enim assessores creati eius vice iudicabant. Procopius. [b] Tribonianus, inquit, Pamphylius Imperatoris Paredrus id est assessor, quem magistratum Romani Quæstorem, Latini Iureconsultum vocant. Idem, [c] Proclus, ait tunc Imper. Paredrus erat, magistratum Quæstoris appellatū gerens. Vnde nemo quam Iurisperitus ea dignitate fungi poterat, Leges. n. a Principe promulgandas, & edicta componebat. [d] Mandata, Præsibus danda formabat, quæ maiori laterculo inserti præcipiebat. [e] Rescripta etiam quibus causæ à Principe delegabantur, ipse dictabat [f] quæ non nisi ab eo subscripta, robur habere poterant Nam in Nouella lege Valentiniani, [g] à Quæstore dictata in fine legitur. Subscripsi, scilicet Quæstor, Id etiam in rescriptis obseruari Iustinianus præcipit. [h] Debet, inquit, subscriptio Quæstoris continere nomen iudicis, litigantium, & rescriptum ferentis. Metaphrastes, [i] Quæstor, ait, accepta carta diuinum rescriptum dictauit & subscripsit. Hodie quoque magni Cancellarii Galliarum, & Sabaudiæ, ac Neapoli,

[s] l. 1. ad fi. ff. de Quæstor.
[t] in Alexandro.
[u] in lib. de Idololatria.
[x] lib. 1. variar. in 4. epist.
[y] Tranquillus in Augusto. c. 33.
[z] l. praesumimus. C. de appell.
[a] in 5.
[b] lib. 1. de bello Persic.
[c] eod. lib.
[d] in Authen. de manda. Prin §. 1. & edicto 13. Iustinian. §. 1.
[e] d. §. 1. in Auth. de mand. Princ. seu l. vlt. C. eod. tit. Græce & Latinè edita.
[f] l. pen. C. de diuers. rescript.
[g] de homicid. casu fact. & l. vlt. eo. seq.
[h] in Nouel. 114. seu. Aut. vt diuin. iuss. subscriptionem habeant gloriosiss. Quæsto. & in Auth. gloriosissimæ C. de diuers. rescrip.
[i] 26. febr. in 8. Porphyrio.

Regiæ

Regiæ Cancellariæ Regentes, proprio nomine scripto, addunt, Vidi, vel, Legi. Imperator verò prius ipse hoc modo subscribebat. AA. manu diuina. [a] Aliquando apponunt literam. S, quæ significat subscripta; [b] Cæterum Leges & edicta ita firmata, & subscripta ad Comitem dispositionum describenda mittebantur, vt in eius scrinio conseruarentur, mox edicto Præfecti Prætorio in aliquo foro publicabantur, aliàs neminem ligabat: [c] & ideo in plurium Codicis Iustiniani, & Theodosiani subscriptionibus legitur PP. idest publicata. In Nouella verò Valentiniani, [d] scribitur. Data VIII. Kalen. Ianuarij Romæ. Accepta VI. Kal. Ianuarij Romæ à Principe alibi degente. [e] Publicata V. Kal. Ianuarij, in foro Traiani, subscripsi, scilicet Quæstor. Idem etiam apparet in præcedentibus, & sequentibus, & plerisque Valentiniani, aliorumque iuribus, [f] Aliquando legitur emissa scilicet in publicum. [g] Publicari etiam leges dicebantur, cum apud acta legebantur. Quemadmodum instrumenta actis inserta publicantur, & ideo in iure non semel inuenitur in legum subscriptionibus. Lecta apud acta. [h] Quandoque recitabantur in Senatu per Primicerium Notariorum, [i] & tunc addebatur, Recitata in Senatu apud P. V. [k] Constantinopoli, plurimum legebantur in loco, qui Septimus nuncupabatur, vbi Senatus haberi consueuerat, idque ex pluribus Iustiniani iuribus constat, & ideo iura, in quibus reperitur. Recitata septies, sunt emendanda, & reponendum Septimi: [m] quo in loco solitum fuisse cogi Senatum auctor est Nicephorus, [n] qui scribit Senatum ad Septimum vocatum, & Martianum à Pulcheria ibi Imperatorem declaratum. Hic locus alio nomine Secundianus vocatur in quadam præfatione seu epistola D. Gregorij [o] XXIIII. inquit Nouemb. temporib. D. & beatissimi Papæ Gregorij coronatus est Phocas, & Leontia Augusta Septimo palatio, quod dicitur Secundianus, & occisus est Mauritius Imper. cum omnibus filijs masculis: Erat id suburbium Constantinopolis, vt Procopius [p] memorat. Alterum, ait, templum D. Theodotæ ædificauit in suburbio, quod Hebdomō id est Septimum appellatur. Zonaras etiam Phocam prope Constantinopolim in septimo insulis Imperij ornatum fuisse scribit. Cedrenus quoque cum de eijciendo D. Chrysostomo ageretur, Epiphanium Cypri Episcopum in Septimum venisse, & ibi Synodum factam, memorat. Idem est auctor imperante Iustino, ieiunum populum supplicandi causa per septem dies ad Septimum exiuisse, ob Antiochiam terræ motu absorptam. Prope Septimum Samuelis Prophetæ ossa ab Arcadio Augusto translata & condita fuisse D. Hieronymus, [q] Martyrologium [r] & alij [s] testātur. Ibidem, id est septimo ab vrbe lapide Theodosius Magnus in basilica magnificè extructa D. Io. Baptistę caput condidit, vt D. Prosper, [t] Nicephorus, [u] & alij tradunt. Ibidem vestes Principis conseruatæ fuisse videntur: orto enim incendio Septimi in Vestiario coronam Iustiniani Imper. amissam fuisse, Cedrenus tradit: quæ post menses VIII. cum paruo vnione, & omnibus gēmis inuenta fuit.

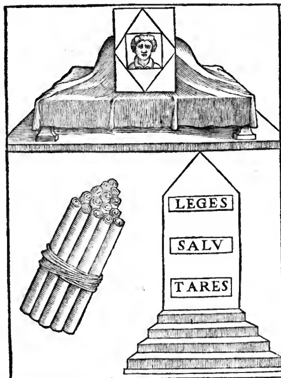
Romæ verò aliquando in Pantheo iura publicabantur, seu recitabantur, [x] aut in foro Traiani, [y] in atrio Mineruæ, [z] aut in Aproniani foro, [a] quod ab Aproniano P. V. conditum fuit, suum forum Traianus an. CVI. dedicauit, cum ingentem columnam cochlidem altam pedes CXXVIII. semis, gradus CLXXXV. intus habentem, & fenestras XLV. [b] erexit, quam Constantinus Romam profectus, teste Marcellino, [c] est admiratus. Aliquando inuenitur scriptum, lex antelata edicto Albini P. P. idest, coram omnibus posita; Quandoque prolata litteris, sub die XII. Kal. Mar. Romæ, Aut accepta, IIII. Kal. April. [d] Venabri Consulatu Valentiniani & Valentis AA. vel missa sub die VIII. Kal. Februarij Romæ. [e] Sed hic credo legendum Roma, & intelligi inde missam Constantinopolim, quia nulla lex, nisi vtroque Principe consentiente, condebatur. Extat præclarum exemplum legis conditę à Gratiano Thessalonicæ XV. Kal. Iulij. Item rursus publicatæ Constantinopoli XIII. Kal. Ianuarij, & alterius à Constantino duobus in locis latæ. [f] In Codice verò Iustiniani hæc, vt hodie superflua, vulgo à librariis omittuntur, in quo tantum legitur D. & PP. idest, data & publicata, [h] vel subscripta. Hæc autem verba, Dat. IIII. Kal. Mar. Romæ, vel PP. & similia, in margine ad latus scribebantur. [i] vt ex Valentiniani Nouella deprehenditur. Multi verò adhibebantur Iureconsulti, cum lex condebatur. Imperator Alexander inquit Lampridius, nullam Constitutionem sacrauit sine xx. iurisperitis, & doctissimis ac sapientibus viris, ijs denique disertissimis non minus. L. vt non minus in consilio essent sententiæ, quam S.C. conficeret; & id quidem, vt iretur per sententias singulorum, ac scriberetur quid quisque dixisset, dato tamen spatio ad disquirendum, cogitandumque prius quàm dicerent, ne incogitati dicere cogerentur de rebus ingentibus. Leges vel ære incidebantur, aut in cerussatis linteis vel mappis scribebantur. Venuleius, [k] qui tabulam, inquit, æream legis refixerit, vel quid inde immutauerit, lege Iulia peculatus tenetur. Hinc Poëta dixit, [l] fixit pretio leges atque refixit, quia inquit Seruius, incisę in æreis tabulis affigebantur parietibus. Vnde Plinius. [m] vsus æris, ait, ad perpetuitatem monumentorum iam pridem translatus est, in quibus publicæ cōstitutiones inciduntur. Orationes etiam Principum in senatu habitas ęre incisas fuisse in panægyrico Plinius scribit. Quod verò leges etiam in linteis aut mappis describerentur, probat Constantius. [n] Æreis, inquit, tabulis, vel cerussatis, aut linteis mappis scripta proponatur lex. Idem, [o] vt perpetua obseruatione firmetur, legem hanc incisam æneis tabulis insimus publicari. Hîc non omittam legem quandoque in iure partem appellari. Leo A. [p] Hac parte inquit, præcipimus esse memoriales in scrinio memoriæ LXII. Constantinus, [q] nemo ad hanc partem id est legem moliatur. Edicta quoque à Principe proponenda Quæstor dictabat. Vocabantur edicta, quæ non ære incisa, sed Prætorum exemplo in albo scribebantur. Erat hic murus gypso deālbatus, vt ait Suidas [r] vel vt Theophilus [s] tabella dealbata, In vniuersas verò ciuitates edictum mittebatur, ac diebus xxx. legendum proponebatur, quemadmodum in Claudij Cæsaris edicto obseruatum fuisse Iosephus [t] scribit. Hoc meum edictum, inquit, ciuitatibus per magistratus publicari volo non minus xxx. diebus ita proponendum, vt ab omnibus humi stantibus possit perlegi. Hæc ille. Denique omnium rerum publicarum, populorumque Imperii Rom. curam Quæstor habebat. [u] Hunc, inquit, Cassiodorus Princeps cogitationum & curarum suarum participem faciebat, & eiusdem linguæ vox erat; Deliberanteque Imperatore de aliqua re, ipse suam animi sententiam depromebat, & quod Principi placuisset, palam enunciabat. Deinde in persona Principis loquens, ait, si quid dubitamus, à Quæstore requirimus, qui est thesaurus famæ publicæ, armarium legum, paratus semper ad subitum. Et postea: Adesse in eo debet scientia iuris, cautela sermonis, vt nemo debeat reprehendere, quod Principem constituerit consueuisse; Hæc ille. Præerat etiam Laterculo minori, in quo Tribunatus, & præfecturæ castrorum limitumque continebantur. [x] Causas appellationum à spectabilibus Iudicibus ad Principem deuolutas ipse vnà cum Præfecto Prætorio, qui erat in Comitatu, iudicabat. [y]

[a] *vt in d. Nouel. Valentiani, de homicid. casu fac. et id erat punctare. l. 4. C. de aduoc. diuers. iud.*
[b] *vt in l. 21. & plurib. seq. C. de transact. l. 20. C. ex quib. cau. infam. irrog.*
[c] *Auth. vt facta noua constitutiones, seu Nouella 66. Aub. in c. 2. & Pel. siue. nu. 7. extra de constit.*
[d] *tit. 4. l. 2.*
[e] *l. 2. C. de P. P. sine vrb. l. 1. C. de curios. l. 4. C. de prin. eorum qui in sac. palat. milit. l. 1. C. de apparit. Mag. milit. l. 2. C. de cohortalib. l. 1. C. de lucr. aduocat. l. 16. C. de quæstionib.*
[f] *vt in l. 1. C. de vestib. holob. l. 7. C. de professorib. & med. l. 20. C. de appell. l. 1. C. de his qui pac. vel sila. occid.*
[g] *l. 9. C. de quæstionib.*
[h] *l. 4. C. si regun. l. 23. C. de procuratorib. l. 7. C. T. de naufrag.*
[i] *l. oblatione, C. Theo. lib. 8. tit. 8.*
[k] *vt in l. 22. C. Theod. de cursu publ. l. 1. C. de bonis mater. l. 1. C. eod. tit.*
[l] *l. pen. C. de sacros. eccl. l. 19. C. de iure delib. l. 30. C. de fideic. l. 34. C. de dona.*
[m] *vt l. 30. C. de iure dot. l. pe. C. de reb. cred. l. vlt. C. de legitim. tu. l. 3. C. de bon. lib. l. vnic. C. de agri. & censi.*
[n] *lib. 14. c. 10. et. 18.*
[o] *lib. epist. 11. c. 1.*
[p] *lib. 1. de ædificijs Iustinia.*
[q] *aduersus Vigilantium.*
[r] *20. August.*
[s] *Niceph. lib. 14. cap. 10.*
[t] *in chronicis.*
[u] *lib. 12. cap. 49.*
[x] *l. 10. C. T. de pistorib.*
[y] *Nouella Valentiniani tit. 4. l. 2.*

[z] *tit. 5. de collat. leg. Romana. & Moysi.*
[a] *l. 3. C. de nauic. seu naucler.*
[b] *Dion. in Traia.*
[c] *lib. 6.*
[d] *l. 22. C. Th. de cursu pub. l. 1. C. de magist. cōtine. l. 1. C. de test. milit. l. 3. C. de nauic. ser. har. inst. l. 1. C. si quis omiss. cau.*
[e] *l. 1. C. Theo. de tract. et statiuis.*
[f] *in l. 3. C. de litigiosis.*
[g] *in l. 20. & in maiorib. C. de appellat.*
[h] *in tit. de summa Trin. l. 3. & seq. C. quom. & quando iudex. & alij.*
[i] *Nouel. Valent. tit. 7. de indulg. reliquor.*
[k] *in l. 8. qui tabulam. ad leg. Iul. pec.*
[l] *in 6. Æneid.*
[m] *lib. 34. cap. 9.*
[n] *in l. 1. C. T. de alim. quæ inop. par.*
[o] *l. 2. C. T. quemadm. ciuil. mun. ind.*
[p] *in l. hac parte C. de proxi. sacr. scrin.*
[q] *in l. nemo. de malefic.*
[r] *in voce, λεύκωμα.*
[s] *in §. pœnales. Instit. d. actio.*
[t] *lib. 19. antiq. cap. 5.*
[u] *edicto 13. in prin.*
[x] *l. 1. & 2. C. de offic. Quæstor.*
[y] *l. præcipimus. §. 1. C. de appell.*

NOTITIA.

INSIGNIA VIRI ILLVSTRIS QVÆSTORIS.

COMMENTARIVM.

QVÆSTORIS insignia erant. Abacus tapeto ad terram demisso, & surrecto instratus, quo erectus liber nititur, auro tectus, & imaginem Principis in medio quadri intersecantibus lineis inclusam habens. infra ad lęuam chartarum conuolutarum fasciculis visitur, quæ sunt edicta, & leges nomine Principis Quæstoris consilio conditæ. Ad dextram stat armarium instar turris in summo fastigiatum, ad quod per quattuor gradus ascenditur: illi inscriptum est; LEGES SALVTARES. In eo enim, leges, edicta, & sanctiones à Principe promulgatæ conseruabantur. Hæc in auditorio ipso causas cognoscente astabant, forte illi in publicum exeunti, quemadmodum Asiarchis, pro insignibus depicta præferebantur.[a] Tum etiam à præcone clamabatur eum esse Imperij patrem quemadmodum de P. P. & alijs dictum est. Gratianus.[b] Qui ex Quæstore, inquit, honore attonito splendore viguerunt, acclamatione excipiantur fa- lita, oce prætereantur vt incogniti. Hæc ille Magnificus appellabatur & Illustris,[c] ac gloriosissimus,[d] Hoc titulo eum princeps, & alij honorabant, SVB LIMITAS TVA.[e] & alijs nominibus, quibus Illustres & PP. appellabantur.

[a] l. 5. C. de iniur.

[b] in l. 1 C. de quæstor.

[c] l. pe. C. de prox. sacr. scrin l. vlt. C eod. l. 2. C. de offic. Quæsto.

[d] Auth. vt diui. iussio. subscrip. ha gloriosis. quæsto seu Nou. 114.

[e] l. 1. C. de offic. Quæstor.

NOTITIA.

SVB dispositione viri illustris Quæstoris. Leges Dictandæ Preces.
Officium non habet, sed adiutores de scrinijs quos voluerit.

COMMENTARIVM.

OFFICIVM Quæstor non habebat, sed duodecim Notarios adiutores de scrinio memoriæ, septem de epistolarum, & totidem de scrinio libellorum accipiebat. Itaque omnes erant numero XXVI. quorum opera ad scribenda Rescripta, acta, & leges

vteba-

vtebatur.[a] Iudicante quoque Principe, vel eius vice Quæstore cognoscēte, idē iudicij necessaria exequebantur.[b] Hæc militia seu officiū volente Quæstore, precio centū aureorū reliquis adiutoribus soluto vendi poterat, vel in extraneos hæredes transferri, qui & ipsi centū aureos pro introitu collegis soluere tenebantur. Hic est militiæ introitus de quo Scæuola loquitur. C. Afũno, inquit præcepit militiam his verbis, Sēpronio militiā illā cum introitu cōparari volo, quęsitū est, si Sempronius eam militiā sibi cōparauerit, an preciū eius, sed & id, quod pro introitu erogari solet, ab hæredibus, consequi possit respondi posse. idem testator militiā his verbis legauit, Seio liberto meo militiā, do, lego illā, quam militiā & testator habuit, quæsitū est, an opera omnia, & introitus militiæ ab hærede sint danda, respōdi dāda. Hæc ille. In liberos verò, si habiles ad militiā fuissent eā adiutores sine onere immanē transmittebant, quibus alius in militia succedens eosdē centū solidos pēdebat.[d] Idē ferè in aliis Notariis obseruabatur. Hæ sunt militiæ, quę apud Iureconsultos leguntur vēdi, & pro ipsis salaria præstari.[e] vel testamento cū commodis relinqui.[f] Demum Iustinianus præcipuis tantum adiutorū, & casu necessario, vt infirmitatis hanc militiam vendi permisit.[g] Adiutores ex prædictis scriniis accepti, etsi Quæstori inseruiebant sub Magistri tamen officiorū ditione permanebant.[h] Viri deuoti hi nuncupabantur,[i] & his notis scribebantur V. D. vt apparet ex subscriptione Theodori adiutoris Quæstoris, quā Cuiacius vir doctissimus se inuenisse dicit, quæ est sequens, FLAVIVS THEODORVS V.D.[k] MEMORIALIS SACRI SCRINII EPISTOLARVM, ET ADIVTORVM[l] QVÆSTORIS SACRI PALATII, SCRIPSI MANV MEA IN VRBE ROMA CONSTANTINOPOLITANA III. KAL. IVNII MAVORTIO V. C. COS. IVSTINO ET IVSTINIANO IMPP Hic, vt credo est Theodorus, qui postea Pandectas conuennauit, & P. P. fuit.[m]

[a] L. comperimus. C. de prox. sacr. scrin.
[b] Nouel. 25. quæ Græcè non reperitur, sed eius extat argumentum.
[c] in l. pen. §. vlt. ff. de leg. 3.
[d] d. Nouel. 35.
[e] l. creditor. §. inter venditorem. ff. de act. empt. l. vlt. C. de pign.
[f] l. 3. §. si quid. ff. de min. l. Lucius Titius 23. ff. de leg. 2. l. mortuo boue §. 1. eod. tit. l. fideicommissa. §. si seruo, de leg. 3. l. libertis quos. §. ab heredibus. de alim. & cib. leg.
[g] in l. vlt. C. de prox. sacr. scrin.
[h] l. hac lege. C. de prox sacr. scrin.
[i] L. comperimus. in princ. Cod. d. tit.
[k] vir deuotus.
[l] Magnifici.
[m] Lancep. Cod. de aduoc. diu. iudi.

Postremo nouum, & ab hoc diuersum Quæstorē Iustinianus instituit.[n] Cum enim plurimi Constantinopolim confluerent, propriasque ciuitates, præsertim agricolæ desererent, Quæstorē, ab inquirendo appellatum, creauit, qui peregrinorū aduentus causā inquireret, & si quos litigantes inuenisset, eorum causas citò expediri curaret, eosque domū remitteret. Vniuersitatū verò lites, duo tantū, aut tres, cæteris in patriam dimissis procurarent, alios, qui negotiū ibi non haberent, excedere compelleret: serui dominis remitterentur, ciues inertes, aut pistoribus, aut hortulanis, vel artificibus operarentur, vel vrbe expellerentur. De executoribus etiam litiū, qui immoderatas sportulas accepissent, hic Quæstor cognoscebat, & ob id officium, & apparitores assessoresque habebat. Ipsi pro annonis fiscus annuas auri libras X. i. plus mille centum ex nostris aureis soluebat. Assessori verò solidos, seu aureos centum. Apparitoribus CXXX. Ipse nihil nomine codicillorū pendebat. Id anno Imperii Iustiniani XII. constitutum fuit. Hunc magistratum olim introductum sed intermissum ipse renouauit.

Nouell. 112. & seq.
[n] Nouel. 80. sub Auth. de Quæstoribus.

DE ILLVSTRI COMITE SACRArum largitionum Orientis, & eius insignibus Cap. LXXIII.

Cod. de offic. Comitis sacrarum largitionum.

HÆC alia est pars, quam ab Augusto in Rationario Imperii scriptā fuisse, Tacitus,[o] Tranquillusque[p] sunt auctores. præter numeros enim militum, & prouincias, tributa, vectigaliaque, & necessitates, id est necessarias impensas, et largitiones eodem libello est complexus quæ à posteriobus Principibus Comiti largitionum cōmissæ, & ab eius scriniariis exceptæ, Notitiæ, ordine dignitatum seruato insertæ fuerunt.

[o] lib. 1. annal.
[p] in Augu. c. 28.

Reditus Imperii sciri nequeunt: Ante Pompeiū cēsus Romanæ Reip fuit quinquagies decies centenū millium, interpretor aureorum: Pompeius verò vt auctor est Plutarchus eum auxit, vt esset octuagies decies centenū millium scilicet, aureorum. De his enim intelligendum puto, non sestertiis, quia hæc modica summa fuisset, & plerumq; Græci de pecunia loquentes, si aliud non addebant, aureos intelligebant, quos numismata appellabant. Romani de Sestertiis parius sentiebant. Collegisset summā reditus Pop. Rom. post Pompeium, vt vulgus Italicum vocat 85. milliones auri. His, inquit Eutropius, C. Iulius Cæsar ex Galliis quadringenties centena millia sestertium addidit, quæ summa quadringenta aureorum millia efficeret, ponendo centum sestertios pro aureo, vt vult Budæus. Onuphrius verò Panuinus[q] computat, reditus Imperii Rom. ante bellum Mithridaticum sex milliono auri fuisse. Pōpeium 4. aliis adiectis fecisse, vt essent x. milliones & CC. millia aureorū. Adiunctis postea Galliis & Ægypto aucta sunt vectigalia ad xv milliones, in quo eū decipi puto. Plutarchus enim 25. myriadum drachmarū[r] Romanis decies sestertiū appellari dicit quæ colligit vnde quinq; millia myriadum quas Romani ante bellum Mithridaticum capiebant summæ decem aureorum est summa quam Plutarchus vocat quinquagies decies centenū millium drachmarum, & duos milliones nō excessissent, & ita hanc summā in Nerone Xiphilinus interpretatur, quæ modica tanto Imperio fuisset. Dion quoq; 25. drachmas pro C. sestertiis seu aureo vbique ponit. Quare Plutarchū de aureis nō drachmis intellexisse verisimilius est. Ægyptus, Britannia, Mesopotamia, Dacia, aliæq; prouinciæ postea Rom. Imperio adiectæ censum auxerunt: sed aureorū numerus sciri nequit: certè centū milliones videtur excessisse, cum ex sola Ægypto quindecim nostros milliones Romani perciperent.[s] Budæus[t] ipse vult Plutarchum loqui de drachmis, qui esset exiguus tanto Imperio reditus: certè Vespasianus Cæsar professus[u] est, quadringenties millies opus esse, vt Respub. stare posset colligit hæc summa XL. auri, vt vocant milliones, qui quotannis in Imperium impendebantur, faciunt ex nostris aureis LX. milliones, ponēdo mille sestertios pro aureo, vt Paulus & Iustinianus computant,[x] secundum Budæum ascenderent ad quadringēta millia aureorum, pro quadringenties, quadragies legendum. Hos reditus Comites largitionum tractabant qui cum antiquis Quæstoribus successerint, de his est dicendum, eorumque origo altius repetenda.

[q] in Imp. Rom. de ciuit vectig.
[r] in M. Antonino paulo post princ.
[s] Strabo. lib. 17.
[t] in 3. & 4. de asse.
[u] Tranquil. in Vespas. c. 16.
[x] in l. Mania. in prin. fol. matr. §. sed nostram. Instit. de success. lib.

Iunius Gracchus, qui C. Graccho valde familiaris Gracchani cognomentum habuit,[y] Romulum & Numa binos Quæstores habuisse scripsit, vt auctor est Vlpianus:[z] sed sicut, inquit, hoc incertum est, ita constat eos Tullum Hostilium habuisse: Plutarchus verò[a] vult ipsū populo permisisse, vt duos Quæstores crearet, ac primos Publ. Veturiū, & M. Minutiū factos, qui pecuniam ad bellū necessariam, ciues pro modo facultatum conferre cōpellerent: & tum coacta fuisse centum viginti millia scilicet æris, quæ in ædem Saturni, vbi ærarium erat, delata, & à Quæstoribus custodita fuēre. His enim pecuniæ publicæ administratio est concessa, per eam nimis Consulum potestas augeretur, vt Zonaras scribit. Pomponius verò Iureconsultus ait.[b] eos aucto ærario inuentos fuisse, & ab inquirenda & conseruanda pecunia Quæstores appellatos. Hi primo à Consulibus, deinde à populo electi fuēre. Tacit.[c] Quęstores, inquit, Regibus, iam tum imperantibus, instituti sunt, quod lex Curiata ostendit à L. Bruto, repetita, mansitque Consulū potestas eligendi, donec eum quoque honorem populus mandaret: Creatique primū Valerius Postumius, Æmilius Mamerius sexagesimo anno post Tarquinios exactos, vt rem militarem comitarentur: Denique gliscentibus negotiis, duo additi, qui Romæ curarent. Mox duplicatus numerus stipendiaria iam Italia, & accedentibus prouincialium vectigalibus, post legem Syllæ XX. creari, supplendo Senatui, cui iudicia tradiderat. Hæc ille.

[y] Plin. li. 31. c. 2.
[z] in l. 1. ff. de off. quæstor.
[a] in Valerio Publicola.
[b] in l. 2. §. deinde cum ærarium de orig. iur.
[c] lib. 11.

Iulius quoque Cæsar, numerum Quæstorum au-

xit

nit, ait: Tranquil. Ex bis duo tantum manebant in vrbe Vrbani Quæstores appellati, qui pecunias publicas expensas & acceptas in tabulas referebant. Cæteri in prouincias missi prouinciales dicti vectigalium publicorũ, & redituum populi Rom. manubiarumq; belli tempore curam habebãt, & scribam sorte datum, cui ex publico salarium præstabatur, & vectigaliũ tributorumque rationes scribebãt, secũ ducebãt, Plinius lib. 4. epist. ad Arrianũ: Ignatius, inquit, Marcellinus cum in prouinciam Quæstor exijsset, scribamque, qui forte obtigerat, ante legitimum salarij tempus amisisset, quod acceperat scribæ daturus, intellexit & statuit subsidere apud se non oportere Cœcilius Strabo ærarium censuit inferendum, obtinuit. Hæc ille.

Senatus verò decurrebat, quæ prouinciæ essent Quæstoriæ, sed eorum vsus non permansit, nam loco ipsorum Præfecti ærarij sunt creati, qui Romæ tributa, & res fisci curarent. Mox Quæstores introducti, deinde rursus à Nerone Præfecti, restituti: Tacit. [a] Nero, inquit, curam tabularum publicarum à Quæstoribus ad Præfectos transtulit, varie habita, ac sæpè immutata eius rei forma. Nam Augustus permisit Senatum deligere Præfectos: dein ambitu suffragiorum suspecto, sorte ducebantur ex numero Prætorum. neque id diu mansit. quia sors deerrabat ad parum idoneos. Tum Claudius rursum Quæstores imposuit, ijsque, ne metu offensionum tardius consulerent, extra ordinem honores permisit, sed deerat robur ætatis, eum primum magistratum capessentibus. Igitur Nero præfectura perfunctos, & experientia probatos delegit. Hæc ille, & hoc diu permansit. Traianus enim, vt auctor est Paulus, de his edixit, qui causas ad ærarium detulissent. [b] & Plinius [c] iunior Præfectos ærarij salarium scribæ ante legitimum tps defuncti populo vendicasse scribit Gellius eos Quæstoribus subrogatos fuisse, se viuente, memorat [d] Manubiæ, inquit, sunt, non præda, sed pecunia per Quæstores Pop. Ro. ex præda vendita contracta. Quod per Quæstores dixi, intelligi nunc oportet Præfectũ ærarij significari. Nã cura ærarij à Quæstoribus ad præfectũ translata est. Sub Hadriano sũt & Antoninis Gellius vixit. Papinianus quoque auctor est, Marcum Antoninum [e] causas fiscales ad præfectos ærarij misisse, & Vlpianus [f] bona ad fiscum spectantia præfectis ærario denuncianda, de quibus et cognoscunt & iudicant. [g] idẽ tradit [h] de alimentis à fisco præstandis apud procuratorẽ Cæsaris scilicet in prouincijs, & præfectos ærarij posse transigi, scilicet Romæ, vbi hi præfecti causas fiscales tractabant. Perseuerasse autem nos Præfectos etiam Aureliano imperante, eius ad Senatum epistolæ verba sequentia apud Vopiscum indicant, [i] si quid est sumptum, datis ad præfectos ærarij litteris decerni iussi. Est præterea nostræ auctoritatis arca publica, quam magis refertam esse reperio, quam cupio Hæc ille, qui de præfectis Romæ degentibus loquitur. Singulas verò in prouincias, inquit Dion, [k] Augustus Quæstorum loco procuratores ex libertinis vel equitibus lectos misit, qui reditus publicos, id est tributa, & res fiscales exigerent, hisque ex publico salarium, & mandata dedit. Hi in marmoribus vulgò procuratores Augustales vocabantur, causasque et fiscales, decidebant, [l] & quandoq; prouincias, quæ admodum magnæ non fuissent, administrabant. Antoninus A. [m] Procurator meus, ait, qui vice Præsidis prouinciæ non fungitur, exigere pœnam de sorte accusationis non potest. Huiusmodi in Iudæa Pilatus fuit, cui vice Præsidis procurator præfuit. Constantino verò imperante, rerum fiscalium mutata est forma Duo enim ab eo inuenti magistratus fuere, qui vniuersam Principis pecuniã tractarent, alter Comes largitionum, alter rerum priuatarum dictus. Ille & si à muneribus nomen habebat, vniuersam tñ pecuniam publicam administrabat. Verum quod ad munera attinet, hæc ampla & frequentes Principes Rom. dare congebantur, quæ sub noĩe largitionum Augustus in Rationario Imperij est cõplexus, & idẽ huic Comiti inditum nomen. Tacitus [n] libellum, inquit, cõposuit, in quo opes publicæ continebantur, quot classes, regna, prouinciæ, tributa, ac vectigalia, necessitates, ac largitiones, quæ cuncta sua manu perscripserat Augustus: necessitates, necessarias impensas intelligit, largitiones voluntarias, & dona, à quib. hic Comes est appellatus, ita vt in illis etiã necessariæ, impensę, & stipendia continerentur. Obm aliquid donatum Principes Quæstoris candidati ministerio, vel alterius aulici vtebantur, qui acceptam ex arca Principis pecuniam elargiebantur, donec ab Alexandro inuenti sũt Ærarij, qui hoc munere fungerentur. Lampridius, [o] Ærarios verò, inquit, instituit, qui de arca fisci ederent munera, eademque parciora. Habuit in animo, vt munera per totum annũ dispergeret, vt per XXX. dies munus populo daretur. Hæc ille. Hæc munera præcipue ob lætitiã publicã fiebant, & Congiaria vocabantur, forte quod in congijs donanda pecunia in forum deferretur. Id genus liberalitatis Augustus vt sibi populum conciliaret, frequenter exercuit: Trãquill. Congiarium, inquit, populo frequenter dedit sed diuersa ferè summa, modo quadrigenos, modo trecenos, nonnunquam ducenos, quinquagenosque nũmos, ac ne minores quidem pueros prætérijt, quanuis non nisi ab vndecimo ætatis anno accipere consueuissent, Idem & Tiberius, Abique obseruarunt. Tranquillus, Prandium, inquit, de hinc populo mille mensis, & congiarium trecenos nummos viritim dedit. [p] Tacitus. [q] Tiberius nomine Germanici, trecenos populo sextertios viritim diuisit. De Caligula Tranquillus. [r] Congiarium, ait, populo bis dedit, trecenos sextertios. Toties abundantissimum epulum Senatui. De Nerone Tacit. [s] Congiarium quadrageni nummi viritim dati. Herodianus; [t] Congiarium duplex populo præsens dedit, ternos singulis aureos se absente diuisit. Idem de Seuero; Magno congiario populum Rom. victoriæ nomine prosecutus est, ac munus militibus largitus. Liberalitatis ergo nomine Comes largitionum à Constantino inuentus, in primis munera præstabat, inter quæ erat auri libra Altarchæ ex sacris largitionibus donata, ne cupressos ex Luco Daphnes, vt consueuerat, excinderet; [t] pro munere erant & decem auri libræ, quæ ex canone Phœniciæ quotannis Primicerio Notariorum à Iustiniano pendebantur. [u] Alia quoque plurima Principes per hunc Comitem elargiebantur. Cassiodorus. Donis, inquit, præsidere regalibus Comitiuam sacrarum largitionum indicia rerum verba testantur. Decorum fuit alterius honorem dicere, dum nos constat dona conferre, supplicum fortunas per te erigimus. Kal. Ianuarii, affatim dona largimur, & lætitia publica, lætitia tua est. Hæc ille.

Inter alia munera, Comitibus Consistorii, & aliis quotannis Kal. Ianuarii strenam Princeps elargiebatur, [y] sed & festo Paschatis posteriores Principes Senatui, & Ducibus militum donare solebant. Cedrenus, [z] Tempus, inquit, appetiit Imperatoriæ largitatis, quam exercere in Senatum Imperatores quotannis festo Paschatis consueuerant, ingressi sunt ad eum omnes exercituum Duces. Hactenus Cedrenus. stipẽdia quoque militibus & alia hic Comes soluebat, quæ & ipsa sub munerum nomine continentur. Vopiscus in Probo, Quæ fœlicitas, ait, emicuisset, si sub illo Principe milites non fuissent: stipendia de largitionibus nulla erogarentur: Thesauros æternos haberet Respublica. Marcellinus. [a] Venustus, inquit, largitionum Apparitor, sub Valente multo ante Nicomediam missus, vt aurum susceptum stipendii nomine militibus per Orientem diffusis, viritim destribueret. Hæc ille. Itaque hic Comes largitionum, & remunerationum est dictus, [b] quandoque thesaurorum curator, [c] aut Præfectus, vel Imperialium pecuniarum Quæstor, vt Nicephorus [d] & Theodoretos [e] Felicem appellant D. Hieronymus [f] Præfectum annonarii tituli vocat, credo legendum, canonicarii. totius enim publicæ pecuniæ ex tributis & vectigalibus exigendæ & conseruandæ illi cura erat

[a] lib. 13.

[b] in l. edicto. in princ. de iu. fisci.
[c] epist. 12. lib. 4.
[d] lib. 13. cap. 23.

[e] in l. cum quidam, de his quib. vt indig.
[f] in l. 4. § plane. de fideic. liber.
[g] l. Senatus. l. Arrianus Seuerus. in prin. de. iu. fis.
[h] in l. 8. cum hi, §. transactiones, de transact.
[i] in Aureliano.

[k] lib. 13.

[l] l. 1. 2. & 5. C. vbi cau. fis.

[m] in l. 3. C. d. tit.

[n] lib. 1. annal.

[o] in Alexandro.

[p] in 3.
[q] cap. 17.
[r] lib. 1.
[s] in Adriano.

[t] l. 1. C. de cupr. ex luco Daph. non excid.
[u] Edicto 4. Iustiniani. § 1.
[x] lib. 6.

[y] l. 4. C. de adno. diuers. rud.
[z] in Michaële. Stratiotico.

[a] lib. 26.

[b] l. Palatinos. C. de palat. sac. larg. l. 2. C. de cõment.
[c] l. 2. C. de palat. sacr. larg.
[d] lib. 10. c. 29. histor. Eccles.
[e] lib. 3. cap. 11.
[f] in 23. Ezech.

demandata, pro vectigalibus secundùm iussa Principum varia facta est exactio. Imperante Heliogabalo decima precij mercium soluebatur, quam Alexander adtricesimam redegit, vt paulo plus tribus pro centū penderentur. Lampridius. [a] vectigalia, inquit, publica in id contraxit, vt qui 10. aureos sub Heliogabalo præstiterant, tertiam partem auri præstarent, hoc est tricesimam partem. Tuncque primum semisses aureorum formati sunt. Tum etiam cum ad tertiam partem auri vectigal decidisset, tremisses, dicente Alexādro etiam quartarios futuros, quod minus non posset. Hæc ille. Formauit autem semisses Alexander, & tremisses, quia in auro tantum pendebatur vectigal, & cum tricesima soluerētur, pendebantur tres pro cētum, & tertia aurei, ob id tremisses fuerunt necessarij, sic & semisses, cum pro mercibus quibusdam precij 50. aureorum pendēdum esset vectigal, paulo plus vnū cum dimidio soluendum erat, & ideo semissib. aureis opus erat, qui dimidiam aurei valebant. Sed posteriores Principes octauam precij mercium pendi voluerunt, id est paulo plus duodecim pro centum, [b] vnde octauarij vectigalium publicani vocabantur. [c] Pro tributo populi soluebant quantum Princeps vel P.P. indixisset: [d] & quinquagesimam tritici, vini, hordei, laridique quadragesimam, vt alias est dictum: [e] sed hæc in horreis pro militum necessitate & pauperum condebantur: pecunia verò vectigalium, & pro tributis indicta ad Comitem Largitionum spectabat: Soluebant & Hebræi dedrachma pro singulo capite, quod loco eius subrogatum est, quod templo pendere consueuerant, vt auctor est Iosephus. [f] id Theodosius ad arcam huius Comitis referri iussit. [g] quemadmodum & rusticorum capitatio vocata deferabatur [h] vt vero suo muneri posset satisfacere, ex suo officio notarios palatinos qui imitendarij vocabantur, [i] in singulas prouincias, hic comes destinabat, qui Præsides ad exigenda matura tributa & fiscalem pecuniam repræsentandam compellerent, debitumque ad largitionum arcam canonem mitterent. [k]

[a] in Alexandro.
[b] Lex præstatio. ne 7. & seq. C. de vectig. l. vlt. C. de eunuchis,
[c] l. 7. C. de loc. l. à legatis. 8. C. de vectig.
[d] vlt. C de can. larg. l. vlt. C. de suscep. & arcar.
[f] lib. 7. de bello Iud. c. 20. in fi.
[g] l. Iudæorum. C. de Iudæis.
[h] l. 3. C. de capit. ciuium. cens. exim.
[i] l. 3. l. 7. l. 8. C. de pala. sac. larg.
[k] l. 1. C. de offic. com sacr. largit.

ita enim appellabatur pecuniæ quantitas ex tributis Principi debita, [l] & exactor canonicarius, qui canonem debitum largitionibus procurabat. Vnus vero vel duo in singulis prouinciis procuratores, seu exactores canonis Largitionibus à Præsidibus ex eorum officiis nominabantur, qui tributa largitionibus inferenda exigerent. Eligebantur & Tractatores, id est, Rationarij, qui illorum rationes scriberent, & hi singulo quadrimestri ratiocinia ad Comitem largitionum cum pecunia transmittere tenebantur. [m] Solebat verò Præfectus Prætorio quotannis pecuniam qua Principi opus erat, eius iussu populis indicere, & ob id literas, quæ delegatoriæ vocabantur, in Prouincias mittere, quibus continebatur, quantum ratione canonis largitionalis, & quantum sibi soluendum esset. [n] sub nomine Comitis largitionum & charta fiebat: Eius enim nomen in summa folii parte prominente scribebantur, quæ protocollum vocabatur, id est, primum illius membrum. Cassiodorus proceres chartarum vocat, in quo etiam annus quo facta erat charta, & quædam alia notabantur. [o] & id ipse alias obscurus in formula Comitis largitionum significat, dum ait: Per te damus honores, per quem & nostræ pecuniæ conferimus largitates: parum est autem: quod prouinciarum indices tuæ subiaceant dignitati: Ipsis quoque proceribus chartarum confirma, dum perfectum non creditur, nisi fuerit à te solemnitate completum: id interpretor, quia in chartis nomen huius Comitis in protocollo habentibus codicilli magistratibus dabantur. Is est illustris, [p] & D. Hieronymus [q] hanc secundam dignitatem post regem fuisse scribit, aliorumque illustrium appellationibus honorabatur. Inuento hoc Comite, Procuratores Cæsaris in prouincias mitti desierunt quorum hodie in Codice Iustiniano nullus tractat⁹ inuenitur. Assessorem hic Comes habuisse videtur: nam Diuus Augustinus in cōfessionibus scribit, [r] Alypium Thagastensem suum municipalem Commen. Largitionum assessorem fuisse.

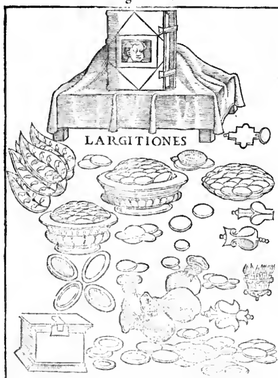
[l] l. vlt. C. de exactio. tribu.
[m] d. l. 1. C. de offic. comit. sac. la. & l. 3. C. de can. sacr. largit.
[n] l. vlt. C eo. tit.
[o] § illud in Authen. de tabellio. seu Nouel. 44.
[p] l. viros. C. de palatin. sac. lar.
[q] in 23. Ezechiel.
[r] lib. 6. cap. 10. confession.

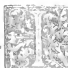
NOTI

NOTITIA

INSIGNIA VIRI ILLVSTRIS COMITIS Largitionum.

OMMENTARIVM.

NSIGNIA huic Comitis hęc sūt. Viridi corio tectus liber, rubro tapeto alteq; supra aba cū surrecto impositus. In tergo libri est aureū Pricipis caput, in medio aureis intercurrētibus lineis inclusū. In manu scriptus Codex argēto tegitur, in cornibus auro tantum ornatus: infra scriptum est. LARGITIONES, sibus variarum rerum opera eorumque rationes ostenduntur, quæ in quinque scriniis sub hoc Comite scribebantur, plures iacent sculptæ ex auro cælatæque species: Aurum signatum: Aliud in massa seruatæ in arcis à thesaurensibus pecuniæ, & texta ex serico byssoque & auro opera. Quæ enim ouali forma fusæ visuntur auri, argentique massæ, quandoque singulæ, binæ, ternæ, quaternæue, & interdum simul plures in aceruos congestæ, hæ aureæ massæ scrinium repræsentant

Primum Scrinium

Item vasa aureis plana & in medio quattuor sacculi in summo legati, tanquam numis refetti, auream, argenteamque monetam ab hoc Comite percussam aut seruatam insinuant. In Vrsini Codice quædam sacculis inscriptæ notæ numerum aureorum indicare videntur, vt B. quæ Græcè duo millia. T. decem millia significat. Ego verò hic centenaria significari puto. Ad Comitem enim largitionum pecunia sacculis condita mittebatur, qui tot centenaria capiebant. Erat hæc quantitas auri, inquit Suidas. Nicephorus,[a] & Cedrenus[b] Centenarium auri pondus fuisse scribunt. Hippocomique cum equos currentes reducebant, reuertentes hæc auri publici centenaria in sacculis condita reportabant. Theodosius, aurum, inquit, centenaria necesse est ab Hippocomis in solitis sacculis reportari: quæ hic repræsentari existimo. Prope lutea & quadrata, claustrisque obserata arca ad dextram conspicitur, quæ thesaurensiū arcas auro plenas, vel scrinia officii insinuat. Ad sinistrā cista radios sursū erectos continet. Hæc textrinæ & gynecii insigniā indicat, vel metaxæ serici, quorum Procuratores

Alia Tria Scrinia.

[a] *lib. 15. cap. 27*
[b] *in Mich. Calefatic. & aliis.*
[c] *in l. 12. C. de Cursu publ.*

Quintum Scrinium.

tatores Comiti parebant. Hæc iuxta quædam aureorum monilium effigiem habentia iacent, cum paruis in summo, & imo catenis, quibus suspendi possunt: Horum vnum cordis formam habet: Ad abaci sinistram sex velut oleæ aurea folia visuntur, quæ Augustæ ornamenta referunt, quorum proprium erat scrinium sculptorum & aurificum. [a] Aurei quoque & in manuscriptis argenteæ monetæ spectantur, quæ pecuniam huius Comitis auctoritate percussam, & vniuersum Principis thesaurum significant, ex prouentibus publicis congestum, qui in huius Comitis manu erat. In thesauris Hadriani Imperatoris Appianus in procemio Libycæ historiæ Ægyptiorum talentorum septuaginta quatuor millia fuisse scribit; valet autem talentum Aegyptium pondo 80. itaq; statuendo L. aureos eius temporis pro libra, colligetur hæc summa fermè 30. vt vocant, milliones. Ex spoliis Daciæ Mesopotamiæ, Armeniæque huius quantitatis partem à Traiano contractam fuisse existimo. Hæc insignia Comite causas cognoscente astitisse puto, & forte illi in publicum prodeunti prælata, quemadmodum sacerdotibus gentium eius dignitatis ornamenta præmissa fuisse Valetianus A. scribit. [b] Tum etiam à præcone, Imperij pater esse acclamabatur, Gratianus. [c] Qui, inquit, ex comitiua vtriusque ærarij attonito splendore viguerunt, acclamatione excipiantur solita, nec prætereantur, vt incogniti Intelligit autem Comitem largitionum, & priuatarũ, quos sub nomine vtriusque ærarij comprehendit. Hic Comes sub Paleologis Imperatoribus, Logotheta generalis est vocatus: Gerebatq; capitium albo, purpuraque & margaritis distinctum; & pallium blatteum, seu purpureum, sine alijs ornamentis. Tunicam auro, purpuraque & albo phrygiatam habentem ante & à tergo Imperatoris imaginem assidentem. Sceptro iudiciali non vtebatur, vt Suphotatus Coropalata refert: Simili habitu Magistri militum, & alij maiores Magistratus tùm vtebantur. Nunc de his, qui Comiti largitionum parebant, est dicendum.

[a] l.7.C. de palat. sacr. larg.
[b] in l.4.C. de mur.
[c] l.2.C. de quæstor.

NOTITIA.

Sub dispositione viri Illustris Comitis sacrarum Largitionum.

Omites Largitionũ per oẽs Diœceses
Comites commerciorum per Orientẽ, & Aegyptũ, Per Mœsiam Scythiam, & Pontum. Per Illyricum.
Præfecti thesaurorum.
Comes metallorum per Illyricum.
Comes & Rationalis summarum Aegypti.
Magistri lineæ vestis. Magistri priuatæ.
Procuratores Gynæciorum.
Procuratores Baphiorum.
Procuratores Monetarum.
Præpositi Bastagarum.
Procuratores Linificiorum.
Officium autẽ suprascripti viri illustris Comitis sacrarum largitionum habet.
Primicerium totius officij.
Primicerium scrinij Canonum.
Primicerium scrinij Tabulariorum.
Primicerium scrinij Numerariorum.
Primicerium scrinii Aureæ massæ.
Primicerium scrinij Auri ad responsum.
Primicerium scrinij Vestiarij sacri.
Primicerium scrinij Argenti.
Primicerium scrinij Annulatensis.
Primiceriũ scrinij A pecunijs, & cęteros scriniarios suprascriptorum scriniorum.
Secundocerium officij, qui primicerius est Exceptorum.
Tertioceriũ officij, qui tractat Bastagas Quarto loco libellos tractat, & cęteros Palatinos officij suprascripti Comitis Largitionum, quoties vsus exegerit.

Qui parerent Comiti Largitionum in Tabulam hanc etiam redegimus.

Comiti largitionum parebant.
- *Comites XII.*
  - *Largitionum VI. per VI. Diœceses.*
    - *Orientis*
    - *Aegypti.*
    - *Asiana.*
    - *Pontica.*
    - *Thraciarum.*
    - *Illyrici.*
  - *Comerciorum IIII. per IIII. regiones,*
    - *Orientem & Aegyptum.*
    - *Mœsiam.*
    - *Scythiam & Pontum.*
    - *Illyricum.*
  - *Comes metallorum I. per*
    - *Illyricum.*
  - *Comes & Rationalis summarum Aegypti.*
- *Præfecti thesaurorum ferè in singulis prouinciis I.*
- *Magistri plures.*
  - *Lineæ vestes.*
  - *Priuata.*
- *Procuratores plures.*
  - *Gynæciorum.*
  - *Baphiorum.*
  - *Monetarius.*
  - *Linificiorum.*
- *Præpositi Bastagarum plures.*

DE HIS QVÆ ERANT SVB dispositione Comitis sacrarum largitionum. Cap. LXXIIII.

COMMENTARIVM.

PLures in prouincijs Comitis sacrarũ largitionum mandata exequebantur Palatini vocati. [a] In primis singuli Comites in sex Oriẽtis Diœcesib[b], Oriẽte, Aegypto, Asiana Pontice, Thracijs, & Macedonia, illustris Comitis, nomine Magistris. Ducibus militibusque atq; aijs, stipendia, donaue soluebant. [b] & vectigalium exactionem procurabant, qui & ipsi COMITES LARGITIONVM, sed tertij ordinis vocabantur: erant enim perfectissimi. Nam Constantinus Tertullianum virum perfectissimum Comitem Diœceseos Asianæ appellat: qui erat inferior Comes largitionum. Secundi vero ordinis Comites erant clarissimi. [d] Hos Comites largitionum cum per omnes Diœceses dispositos fuisse Notitia scribat, sex fuisse significat. Nam etsi suprà à quatuor Vicariis. i. Præfectorum nomine totidem Diœceses rectas nominat, Orientis tamen & Aegypti quandoque tractus vocati [e] pro Orientalis Imperij diœcesibus à Leone, & alijs ponuntur. [f] Sub Valente Saliam Thesaurum Comitem per Thracias fuisse Marcellinus [g] scribit. His Comitibus liber mandatorum tradebatur, quemadmodum & olim procuratoribus, qui in prouincias mittebantur Augustum dedisse Dion [h] scribit. In libri dorso, vt ex codicibus post Notitiam Orientalem in armarijs dispositis apparet, inscriptum erat F.L.V A L. CO. S.T.R.L. IVSSI. D. quas notas ita interpretor. Fœlix liber vindicandus à Laterculo continens sacros titulos rerum largitionum iussione diuina. Hi enim in prouinciis ad largitiones pertinentia procurabant: Valentinianum verò, qui tum in Occidente, non in Oriente imperabat per notam. V. non intelligi arbitror. Tres tantum Vicarij Comites largitionum in Occidente fuisse reperiuntur.

COMITES COMMERCIORVM IIII fuere, scilicet per Orientem & Ægyptum vnus, per Mœsiam, alius, Scythiam & Pontum tertius per Illyricum quartus. Hi sunt negociatores, quorum Cõstantinus meminit, [i] cuius verba vicissim hinc lucem accipiunt in prouincijs necessaria ad parandas Principis vestes emebant, veluti sericum, lanam, linum, purpuram, pelles, & similia, ob quorum remunerationem ab omni onere erant immunes. Negociatores, inquit, vestiarios linteones, purpurarios, & parthicarios, qui deuotioni nostræ deseruiunt, visum est ab omni onere immunes esse. Parthicarios autem appellat, qui pelles Parthicas mercabantur, vt Cuiacius rectè exponit. De iisdem negociatoribus intelligit Valentinianus ad Iulianum Comitem Orientis, [k] quos ad domum Principis pertinere scribit. Nec tantum prędicta ad parandas vestes procurabant, sed qui in Oriẽte erant, præcipuè margaritas, gemmas, & sericam pro Principis & Augustæ vsu conquirebant, & lanam, quam in Meraxalotam ad Gynæcia Principis mittebant. [l] Gratianus, [m] Toriabando Duci Mesopotamiæ, comparandi, inquit, serici á Barbaris facultatem omnibus, præter Comitem commerciorum iubemus auferri. Nec de alio quàm hoc Comite commerciorum per Orientem intelligit, & explicat, quid mercaretur, sericum Aureliano imperante, cum auro compensabatur, & vt credo, tempore Notitiæ. Vopisc. in Aureliano, cùm ab eo, inquit, vxor peteret, vt vnico pallio blatteo serico vteretur, ille respondit. absit, vt auro fila pensentur: libra enim auri tunc serici libra fuit. Hæc ille. ex Aegypto vero vnguenta conquirebant, Nam, vt Plinius. [n] scribit, terrarum omnium Aegyptus accommodatissima est vnguentis. Argentum quoque Ægyptum, quod magno in pretio ad vasa cœlanda habebatur, & alia huiusmodi, hunc Comitem mercatum fuisse credendum est, & ad Comitatum misisse, sic adamantes, Thracias gemmas, & similia ex Scythia, Ponto, & Illyrico alij duo Comites transmittebant. Ne cui etiam purpura venderetur, aut lana, sericumve fucaretur, obseruabant. [o] Præterea operam dabant, vt à negociatoribus iusta vectigalia soluerentur. [p] & ob id in limitibus, & locis, vbi soluendum erat vectigal, stationarios tenebant. [q] Largitiones enim & stipendia ex vectigalibus soluebantur. [r] Idemque prouidebant, ne aurum, aut vetitæ merces, vt ferrum, cotes ad id subigendum, arma, falces, frumentum, vinum, oleum, aliudve liquamen ad Barbaros deferretur. [s] Neminem denique Barbarorum in Romano Imperio, aut Rom. subditos in illorum solo nundinari permittebant. [t] Itaque omnibus negociatoribus Comes largitionũ imperasse videtur, quorum opera peregrinas merces in Romanum solum afferri curabat. Cassiodorus. [u] Negociatores, inquit, huic largitionum potestati manifestum est esse subiectos: nam quicquid in vestibus, quicquid in ære, quicquid in argento, quicquid in gemmis ambitio humana potest habere pretiosum, tuis ordinationibus obsecundat, & ad iudiciũ tuum confluunt, qui de extremis mundi partibus aduenere. Hæc ille.

His Comitibus salarium ex publico pro annonis, & capitatione exhibebatur; [x] In Occidente vnus tantum erat Comes commerciorum per Illyricum.

PRÆFECTI quoque thesaurorum eidem Comitis patebant, qui ex singulis prouinciis exactam pecuniam separatim conseruabant, donec ad largitionum Comitem mitteretur, neque cum aliarum regionum tributis eam commiscebant, quod & Tiberius Cæsar obseruari voluit, qui functo sine liberis Philippo Trachonitidis tetrarcha, eam regionem Syriæ adiecit; sed quæcunque tributa in ea tetrarchia collecta intra illius terminos seruari iussit, vt auctor est Iosephus, [y] Vnde tot factæ sunt fisci stationes, in quot prouinciis separatim tributa exigebantur, & vectigalia. Hæ erant loca in quibus pecuniæ fiscalis rationes tractabantur. Antonius A. [z] compensationi, inquit, in causa fiscali, ita demum locum esse, si eadẽ statio quid debeat quæ petit. Item Alexander A. cuius ait, rei precium cum bona fide esset addicta, semel fiscus acceperit, non solum emptorem ab eadem statione, sed nec ab alia quæstionem pati debere æquum est. Idem Bassæ, [b] liberantur, inquit, fideiussores, quoties fiscus tam debitori, quam creditori, licet diuersis stationibus, succedit. vbi malè à nonis impressoribus scriptum est, rationibus, pro stationibus. Hæc statio olim Quæstorium à quæstoribus appellabatur. Cic. pro Cn. Plancio se Thessalonicam in Quæstoriũ, dum exularet, ab eo perductum fuisse memorat. Itaq; hi Præfecti exactam ex vectigalibus, & tributis pecuniam ad vnum ex insignioribus prouinciarũ oppidis mittebant, vbi tam diu conseruabatur, donec ad Comitatum Principis transmitteretur. Gratianus, [c] omnem, inquit, pecuniam auri, vel argenti, & reliquarum specierum, quæ sacris largitionibus ex more penduntur, statim, vt exactio fuerit celebrata, ad thesauros vniuscuiusque prouinciæ, vel ad proximos referri, sub obsignatione tabularij, cæterorumque quos sollicitos esse debere præcedentia iussa decreuerunt, & thesaurorũ præpositis consignari præcipimus, vt exinde ad sacrum Comitatũ integer omniũ titulorũ numerus dirigatur. Hæc ille. Tabularius sũt, cuius meminit, erat Numerarius, qui sub Præside rationes vectigaliũ ad largitiones pertinentium scribebat. [d] In exigendis verò tributis hæc forma obseruabatur. In singulis ciuitatib. ex ordine Decurionum vnus eligebatur, susceptor vocatus, qui indictum cuique aurũ susciperet, [e] & ille Thesaurorũ Præfecto statim mittere tenebat. Gratianus A. [f] Diu, inquit, minimè penes ipsos susceptores maneat facta collatio, sed statim quodcunq; à prouincialibus fuerit exsolutum sacris thesauris inferatur. Hæc ille. Hæc largitionum pecunia rhedis cursus publici ad Comitatum mittebatur 500. auri libris, mille verò argenti rhedæ impositis, [g] quam duo palatini

cum

[a] l. 1. C. de offi. Com. sacr. largi. l. 3. C. de diuers. off. rubr. C. de palat. sacr. largit.
[b] l. 3. C. de milit. veste.
[c] in l. 3. C. fini. regund.
[d] l. 2. C. de priuil. schol.
[e] in l. 1. C. vt omnes, tam ciuil. quàm mil. iud.
[f] in l. 1. C. vt nemo ad suum patrocinium.
[g] lib. 29.
[h] lib. 53.
[i] in l. negociatores, C. de excus. muner.
[k] in l. 5. C. de episc. aud. quæ est pars l. 5. C. de merca. & cõmer.
[l] l. lotas. C. de murileg.
[m] in l. 2. C. quæ res vendi. nõ poss.
[n] lib. 33. c. 3.
[o] l. 1. & 2. C. quæ res vend. non poss.
[p] l. omnium l. ex præstatione, cum duabus seq. C. de vectig. & cõmiss.
[q] l. vniuersi C. eo. tit.
[r] l. pen. C. eo. tit. de vectig. cõmiss.
[s] l. cotẽ, in prin. ff. de publ. & vectig. l. 2. & vl. C. de commerc. & mercatorib. l. 1. & 2. C. quæ res expor. non deb.
[t] d. l. 2. & vlt. C. de commerc. & mercat.
[u] de Comite largitionum.
[x] l. vnic. C. de anno & capitat.
[y] lib antiq. 18. cap. 9.
[z] in l. 1. C. de cõpensationibus.
[a] in l. 1. C. ne fiscus, quam rem vendidit euincat.
[b] in l. 2. C. de solutionibus.
[c] in l. 1. C. de cano. largit. tit.
[d] l. 2. C. de numerar.
[e] l. 4. C. de suscepto. & arcar.
[f] in l. diu. C. eo. tit.
[g] l. 48. si aurum. C. Theo. de cursu publ.

cum tribus seruis sequebantur, neque hi eum aureis, seu peris, vel manticis onus quingentarum librarum habere poterant. [a] Qui exactam ad locum thesaurum pecuniam comitabantur, prosecutores auri publici vocabantur, quod non nisi iussione Com. largi. prosecutoria dicta tacere poterant. [b] Ne verò confusio nasceretur, tabularius ciuitatis, omnium, qui tributum vel canonem soluere debebant, nomina scribebat, & Ducenariis, Sexagenariisque apparitoribus exigenda tradebat, [c] illi exacta Susceptori dabant. [d] Is soluenti, vt tutus esset apocham faciebat, in qua nomen soluentis, summa, causa solutionis, dies, Consul, & mensis continebantur, [e] & statim ad locum thesauri exactam pecuniam mittebat. Vectigalia vero pro mercib. aduectis stationarij milites opportunis locis dispositi exigebant, eodem modo apocham scribebant, exactamque pecuniam ad Præsidem mittebant, inde ad Thesaurensem dirigebatur. Constantinus Iunio Ruso Consulari Aemiliæ, [f] prouinciales, inquit, pro rebus, quas ad vsum proprium, vel exercendi ruris gratia reuehunt, nullum vectigal à stationariis exigant. Quæ verò negociationis gratia portantur, solitæ præstationi subiugamus, capitali pœna proposita stationariis & vrbanis militibus, quorum auaritia id tentari timatur. Hi milites antiquitus non modo per Italiã, sed & per prouincias ad arcẽda latrocinia erant dispositi. Tranquil. [g] Tuendæ, inquit, pacis à grassaturis, ac latrocinijs, seditionumque licentia curam habuit, stationes militum per Italiam solito frequentiores disposuit. Hæc ille. eadem & Iurecons. [h] Græci Irenarchas vocant. [i] & a singularum ciuitatum Decurionibus ad tuæ vrbis territoria custodienda eligebantur. Honorius. [k] Irenarchæ, inquit, qui ad prouinciarum tutelam per singula territoria faciunt stare concordiam, à Decurionib. iudicio Præsidum nominentur. Præfectus Prætorio & ipse in prouinciis suos thesaurorum Præfectos habebat: [l] qui pecuniam à se expendendam susciperent, & ad suam arcam transmitterent. Eorum modo in Occidente XII. in diuersis prouinciis thesaurorum Præfecti recensentur, præpositi appellati, prout etiam vocantur in iure; [m] qui verò præfatam pecuniam thesaurum dictam custodiebant, Thesaurenses sunt appellati. [n] Leo A. arcarios vocat, [o] Vulgus Italicum Thesaurarios. Earum Præfecti quandoque Comites appellantur. Gratianus A. ad Titianum Comitem S. Largitionum: [p] Nullus, inquit, Thesaurensis, vel officialis Comitis thesaurorum semel deprehensus euersor, militiam repetat, seu consequatur & Marcellin. [q] Salia, ait, thesaurum, paulo ante per Thracias Comes. Cum verò pecuniam Principis hi Præfecti tractarent, eam attingere non poterant, nisi prius de Principis indemnitate satisdedissent. Theodosius A. [r] Thesaurorum, inquit, Præpositi, non ante ad rem sacri ærarij procurandam permittantur accedere, quam satisdationibus dignis eorum administratio roboretur. In scrinio epistolarũ, litteris à Principe subscriptis tam ipsi quàm cæteri Thesaurenses probandi erant. Idem Theodosius ad Archatium Comitem S. Largit. [s] Comitum, inquit, thesaurorum diœceseos prouectiones, & ipsos Thesaurenses, vetus obseruatio dexteræ principali reseruauit. Quib. verbis subscriptionem dextera Principis faciendam intelligit. Nec aliud Leo A. sensit. [t] cum thesaurensium classis meminit, quẽ & ipse à Principe in scrinio epistolarum comprobari præcipit: classem autem fortè non nauium, vt vulgò putant, sed Thesaurensium multitudinem appellat.

COMES METALLORVM, per Illyricum eidem largitionum Comiti suberat, qui ex auro in metallis inuento portionem Principi debitam exigebat, in fluminibus enim vel fodinis aurum legentes, singuli octo, vel septenos auri scrupulos pro locorum consuetudine largitionibus inferebant, quemadmodum Valentinianus A. ad Cresconium Comitem metallorum scribens definiuit. [u] Est autem scrupulus vicesima quarta pars vnciæ, vulgo cararum appellant, seu tertia pars drachmæ, idest duo oboli. Hoc verò aurum non obryzum aurilegulí pendebant, sed in ballucea, quæ est arena aurea, & eius qualitatis, vt non coquatur. Græcè ἄπυρον dicta. [x] Sunt autem aurilegulí non qui terram effodiunt, sed qui aurum inuentum manu legunt, quod cuique facere concedebatur, modo tertiam vel duas drachmæ partem largitionibus quotannis inferret, aliqui enim aurum inueniunt in massa, aliqui arenam, quæ ballucea vocatur. Plinius. [y] Aurum arrugia quæsitum non coquitur, sed statim suum est. Inueniuntur ita massæ, necnon in puteis, etiam denas excedentes libras, palacas in Hispania, alij palacurnas, idem quod minutum est, balucem vocant. Hæc ille. Est autem arrugia, quasi auri rugia, id est scalptura, vbi auri scalpturi non effoditur. Habebat & sua in prouinciis metalla Princeps, ex quibus aurum & argentum Comes colligebat: Vlpianus. [z] Si quis inquit, ex metallis Cæsarianis aurum argentumve furatus fuerit, exilio vel metallo, prout dignitas est personæ, punitur. Creabatur hic Comes per Illyricum, vbi magna metallorum copia effodiebatur. Anno enim ab vrbe condita DXCVII. M. Aemilio, & C. Popilio Coss. metalla in Macedonia instituta fuisse Cassiodorus scribit, & Liuius [a] metalli Macedonici ingens vectigal fuisse refert: auctor est Plinius, [b] in superficie terræ in Dalmatia aurum abundasse. Inuenitur, ait, aliquando in summa tellure rara fœlicitate, vt nuper in Dalmatia Principatu Neronis singulis diebus etiã quinquagenas libras fundens. Hæc ille. Sub eo clymate, est Dacia mediterranea, Macedonia, Mœsia, seu Dardania, [c] quibus in locis ex ciuitatum curialibus, metallorum procuratores creabantur, qui effodiendis metallis præerant, quibus hic Comes imperabat. Cum vero multi in Illyricum, & Macedoniam ad quærendum aurum venissent, Valentinianus edicto eos abire iussit. [d] Hic Comes, & alia metalla procurasse videtur, cum generaliter metallorum Comes vocetur, etsi in Occidente hic Comes auri appelletur. Celebrantur in Oriente Docimenum, & Thoadense metalla in Phrygia, & Proconese in Propontide. [e] Hunc Comitem Valentinianus hac voce compellat. [f] LAVDABILITAS TVA.

COMES ITEM RATIONALIS SVMMARVM ÆGYPTI, eidem Comiti largitionum obtemperabat. Is mittebatur in Aegyptum, vt bona caduca, vel alio modo ad fiscum deuoluta inquireret. ἰδιόλογος i. priuata ratio appellatus, quemadmodum Strabo refert. [g] Nullam ab initio iurisdictionem habuit, sed postea dignitate auctus, & Comes, ac Rationalis summarum dictus, ampliorem administrationẽ obtinuit, cum enim sericum, byssus, margaritæ, gẽmæ, ac diuersi generis aromata ex India, Arabiaque in Aegyptum quotannis veherentur, quæ millies centena millia sestertium absumebant, vt ait Plinius, [h] ob idque maxima ibi essent vectigalia secundum Straboнẽ centies quinquagies centena millium nostrorum aureorum prouentum Romanis Aegyptus dabat. Itaque proprium ibi Rationalem poni oportuit, quem Comitis titulo honestatũ, summarũ Aegypti vocarũt, ita pecuniæ quantitatem appellabant. [i] Constantius. [k] summæ rei Rationalem, Bulepharum vocat: quandoq; absolutè Rationalis dicitur [l] aut procurator. Lampridius in Alexandro, vbi aliquos voluisset, vel rectores prouinciarum dare, vel præpositos facere, vel procuratores, id est Rationales ordinare, nomina eorũ proponebat. Capitolinus in Clodio Albino.: Ad procuratores meos litteras misi, quas ipse signatas accipies signis Amazoniæ, & cum opus fuerit Rationalib. dabis, ibi Rõnales vocantur procuratores. Hi splendidis vestibus induebantur. Marcellin. [m] Euenerat his diebus, inquit, vt ad demendum Imperatoris capillũ tõsor venire præceptus introiret, quidam ambitiosè vestitus, quo viso Iulian⁹ obstupuit, ego, inquit, nõ Rationalẽ iussi, sed tonsorẽ acciri. In Occidente XI Rõnales diuersarum prouinciarũ erãt instituti: In Oriente hic solus nominatur, cum tamen eos multos esse oportuerit.

[a] d. l. 48.
[b] l. 1. C. de auri publ. prosecu.
[c] l. 1. C. de exact. tribut.
[d] l. apparitores. C. eod. titu.
[e] l. 2. C. de apo. publ.
[f] in l. vniuersi, de vectigalib.
[g] in Tiberio ca. 37.
[h] l. 2. & 4. ff. de ser. fugit.
[i] l. 6. ff. de custo. reor. l. vlt. §. 1. ff. de mun. & hono.
[k] in l. 1. C. de irenarchis.
[l] l. duos. C. de suscep. prap. & arcar.
[m] in l. 1. C. de suscep. propo. & arcar.
[n] l. 15. C. Theo. de diuer. offic.
[o] l. pe. C. de can. largit. tit.
[p] in l. 2. C. de palat. sacr. largit.
[q] lib. 29.
[r] in l. priuata. C. de murileg.
[s] in l. vlt. C. The. de diuer. offic.
[t] in l. vlt. §. pe. C. de diuer. offic.
[u] Cod. de metallarus & metallis & procuratorib. metallorum.
[x] in l. 2. & l. per annos. C. de metallar.

[x] d. l. 1. C. de metalla. & Pollux.
[y] lib. 33. cap. 4.
[z] in l. sacrilegii. §. 2. ls. ad l. Iul. peculat.
[a] in 5. deca. 5.
[b] lib. 33. cap. 4.
[c] procurat. vet. C. de metallar.
[d] l. 7. C. Theod. de metalla.
[e] l. 9. & 11. C. Theo. de indulg. debitor.
[f] l. 1. de metal. lar.
[g] lib. 17.
[h] lib. 12. cap. 18.
[i] l. scire debemus. ff. de vac. & ex li. Lir. fraude. 6 fiscalis. ff. de iure fisc.
[k] l. 7. C. vbi cau. fiscal.
[l] l. 2. C. de mod. mult. l. 1. C. de mancip. & colon. l. vniuersi. C. de fun. rei priuat. l. placuit. C. de collat. fun. patrim.
[m] lib. 22.

Vnde aliqua deesse caistimn aut Comites largitinnũ qui erant in prouinciis, eorum fungebâtur officio. Tacitus enim Lucillũ Capitonẽ sub Tiberio Asię procuratorem fuisse scribit, Carũ Decianum Britanniæ. [a] sub Claudio Cappadociæ Iuliũ Pelignum, & Iulium Colonũ Ponti. [b] sub Nerone Mauritaniæ Lucetum Albinũ, [c] Dalmatiæ Coruelium Fusum. [d] Pollio [e] Zosimionẽ imperante Valeriano Syriæ procuratorem nominat. [f] Alexander Imperator, inquit Lampridius, iñnales cito mutabat, ita vt nemo nisi annum compleret eosque nisi boni essent, oderat, malũ necessariũ vocãs.

MAGISTRI præterea LINEÆ alias Linteæ vestis sub eodem Comite erant, qui Lintearis seu linifariis, [g] lintea, mappas, mantilia, indusia, & huiusinnodi vestes lineas facientib præerant. Hi opifices conditionales erant. i. cõficiendis, & texendis linea, seu vestib. lineis, ipsi & eorum liberi perpetuo manebant obnoxij. Lineæ vestis Magistri à Theodosio A vocãtur quos iubet cauere [h] rem sacri ærarij saluam fore. Vestes, autẽ appellantur quæcunq. induendi, præcingendi, amiciẽdi, insternẽdi iniiciendi, accubandi ve causa parata sunt, inquit Vlpianus. [i] Quis verò hæc ea pecunia vectigalium comparabantur, sub dispositione Comitis largitinnũ erant. Horũ magna fuit administratio, cum non modo lineas vestes ad induendũ, sed & lintea, mantilia, papiliones, pro aula & mansionibus, & similib. pararent: Linteorũ artifices à Valentiniano linteones, [k] à Theodosio lintearij appellantur. [l] Lineas vel amictoria antea rhedis cursus publici ad Comitatũ vehebant, postea statutũ est vt angariis, vel nauib. dirigerentur, solæ delicatæ vestes, & linteamen amictorium ad vsum Principis sub mille librarum pondere rhedis mittebantur. [m] Magistri lineas vestes fieri procurabant, & factas custodiebant, quarum numerus in scrinio sacri vestiarii scribebatur sub eius primicerio, procuratores etiam gynæciorum texendis vestibus studebant.

In Occidente pro Magistris lineæ vestis scribitur Comes vestiarii, qui has vestes lineas procurabat, aut conseruabat, & inter Cubicularios ab Honorio Augusto ennumeratur. [n] Vestiarium autem, inquit Suidas, locus est, in quo vestes reponuntur.

PRIVATÆ MAGISTRI, à Notitia appellati sub eodẽ Comite prædictis annectebantur, qui alias species ad Principis vestes conficiendas, præterquam lineas curabant. Lanã. n. & sericum, ad tapeta, vestes, aulæa, lectos, stragulas, & papiliones, pecti, & ad opus perduci, vniuersamque vestem confici studebat. Hos procuratores Constantinus A. appellat, [o] Procuratores, inquit, rei priuatæ, per quos priuata nostra substantia tenetur, & species gynecii confectæ corrumpũtur, suffragiis abstineãt, id est precio hoc officiũ nõ emant. Quia verò & ipsi res Principis tractabãt, priusquam hoc munus exercerent, satisdare teocbantur, sicut & præcedentes. Theodosius ad Comitem sac. largit. [p] Priuatæ, ait, vel linteæ vestis Magistri nõ ante ad rem sacri ærarii procurandam permittantur accedere, quam satisdationib. dignis eorum administratio roboretur. Nunc ad procuratores est veniendum.

PROCVRATORES GYNÆCIORVM eiusdem Iuris erant, qui textorib. vestigiũ Principis præerãt Valentinianus A. [q] Auratas, inquit, ac sericas paragaudas auro intextas viriles, priuatis vsib. cõtexere, conficereque prohibemus, & a gynęciariis tantũ nostris fieri præcipimus. A Theodosio procuratores textrinorũ vocantur. [r] Gynecium Constantinus [s] & Notitia appellant conclaue, idest locum interiorẽ ædiũ, in quo mulieres degere solent, & opera textoria, & muliorum exercere vt apud Procopiũ [t] & Vitruuiũ li. 6. c. 10. legitur. Id & textrinũ vocabatur. [u] Vnde gynæciarij dicti, qui hæc muliebria opa cõficiunt. [x] i. aulæa, stragulas, tapeta, vestesque auro depingentes texebant: inter has erant holoberæ. i. totæ holosericæ, seu totæ ea serico constantes, beros. n. sericum Balsamon [y] interpretatur. Erant & auratæ. i. auri subtegmine intextæ, Virgil. [z] Fert picturatas auri subtegmine vestes. Et paragaudæ seu sericeæ auro intextæ, forte à parando

[a] lib. 4.
[b] lib. 12.
[c] lib. 18.
[d] eod. lib.
[e] in Claudio.
[f] l. priuata. C. de murileg.
[g] l. si quis ex corpore C. d. tit. de murileg.
[h] in d. l. priuata. C. de murilegul.
[i] in d. l. vestis. §. 1. de au. & arg. le.
[k] l. 8. C. Theod. de murileg.
[l] in dic. l. si quis ex corpore. C. eo.
[m] l. 48. § si aurũ, C. Theo. de cursu publi.
[n] l. 1. C. Theo. qui à preb. tyron.
[o] in l. 2. C de murileg.
[p] d. l. priuata. C. de murileg. & gynaeciariis, & procuratoribus gynaecii.
[q] in l. 1. Cod. de vest. holober.
[r] in l. pen. Cod. de murileg.
[s] in d. l. 2. Cod. de murileg.
[t] lib. 3. de bello Vandalico.
[u] l. 6. C. de murileg.
[x] l. 2. & 3. l. si quis ex corpore. C. de murileg. l. vnusquisq. princ. C. ad l. Iul. repetũ. l. 1. Co. de vestib. holober. l. vlt. C. de re milit.
[y] in 12. canone concilij Cãgrensis.
[z] in 3. Aeneid.

gaudio dictæ, [a] quæ ad priuatorum vsum fieri nõ poterant. [b] Primus huiusmodi vestes Aurelianus induit, vt auctor est Eutropius. Hi à Gratiano, [c] aurifices specierum vocantur: (species. n. pro vestibus sæpe in iure accipiuntur.) Alij vestes tyronib. dandas texebãt. [d] Militib. verò solidus pro chlamyde a prouinciis conferebatur. [e] Aliqui ex his aurificib. serui erant, [f] Sed liberi nec ipsi, nec eorũ posteri a seruitute texẽdi eximi poterant. [g] Ea fundis Tamiacis, qui a Comite domorum in Cappadocia administrabantur, impensæ in gynæcia factæ fuisse videntur, cum ab eo quique concussionem paterentur. [h] Textrinorũ procuratores pecuniam Principis ad emẽdam & texendã materiã tractabant, & ideo antequam eis hoc officium cõmitterετur, vt alij, satisdare tenebantur. [i] Pro Gynæciis. Cynegia, duabus transpositis literis, in Occidente mendose scribitur, vbi erant in diuersis prouinciis gynecia numero quindecim, quæ hic non distinguuntur.

PROCVRATORES BAPHIORVM eidem Comiti parebant. Est autem Baphiũ officina in qua lana, aut sericum murice tinguntur: [k] Lampridius. [l] Purpuræ, inquit, clarissimę non ad vsum suum, sed ad matronarũ, si quæ aut possent aut vellent, certè ad vendẽdũ grauissimus exactor fuit, ita vt Alexandrina purpura hodie quoq. dicatur, quę vulgo probiana dicitur, iccirco quod Aurelius Probus baphiis præpositus, id genus muricis reperisset. Hæc ille. Plura erant in Oriente baphia, quib singuli præerant procuratores, [m] sed celebriora fuere in Phœnicia, ad quæ certis tẽporib. quintũ de scrinio tabulariorum, sextũ de scrinio canonũ, & septimũ de scrinio exceptorum Theodosius mitti iubet vt nundinas purpuræ prohibeant, [n] Ab alio. n. quã Principe emi nõ poterat: Hic procurator Tyri degebat Eusebius. n. Cæsariensis [o] scribit Dorotheum Eunuchum, qui postea Antiochiæ presbyter fuit, purpuræ apud Tyrum tingendæ præfuisse Is à Iuliano apostata martyrio est coronatus. [p] Horum procuratorum pręcipuũ erat officium curare, vt rectè sericũ aut lana tingeretur, mox serie in fila redacta texeretur: [q] neq. enim ea folliculis aqua calida immersis serici fila eo tpe in bombycum euoluebantur, sed depecti folliculi in metaxam redigebantur, mox nebantur: & iden metaxam à nemate serico Marcianus [r] distinguit. Id & poeta significat. Velleraque vt foliis depectãt tenuia Seres. Baphearij seu tinctores, & ipsi conditionales, nõ poterat ab ea arte, aut eorum liberi discedere. [s] Procuratores baphiorum quemadmodum & superiores satisdare tenebantur se fideliter officio functuros. [t] In Occidente noutm diuersorum baphiorum in IX. prouinciis procuratores numerantur, qui hic nõ distinguũtur.

PROCVRATORES etiã MONETARVM eiusdẽ Comitis auctoritate, pecuniam cudi curabant. Cassiodorus [u] vt figura, inquit, vultus nostri metallis vsualibus imprimatur, monetã facis de nostris tẽporib. futura secula commonere, Hæc ille. Sex tantum in locis moneta cudebatur in Occidente, vbi quot in vrbibus pecunia percutiebatur, totidem monetarum procuratores creabantur. Hic vero, vbi vel quot essent monetariæ officinæ, non apparet. Marcellinus [x] & ipse hos procuratores appellat. Pari sorte, inquit, procurator monetæ extinctus est: Sed alibi [y] monetę prępositum vocat. Theodosius [z] magistratum æris, cui annuum stipẽdium in ære solui pro annonis & capitatione iubet. Solidos aũt cudebãt, quorum sex faciebãt vnciã auri, & 72. libram. [a] Sed hic nõ ab re fuerit aliquã aurei argenteique numismatis percutiendi rõnẽ aperuisse. Et vt ab auro incipiamur, constat eius librã in vncias XII. diuisam fuisse, & aureos porro sextæ partis vnciæ auri Valentiniano imperante percussos. Itaque sex solidi seu aurei vnciam auri faciebãt. & 72. librã [b] & ob id aureus quinque sextula vocatur a Græcis numisma dicta: Constantinus verò septem solidos quaternorum scrupulorũ vnciæ põdo esse iussit. Inuentum postea est numisma duorũ, quatuor, sex, & decem aureorum, & Heliogabalus bilibres centum aureos pendentes numos percussit, quos Alexander conflauit. Lampridius. [d] Formas binarias, ternarias, quaterna

[a] l. 1. & 4. Co. de vestiu. holober.
[b] d. l. 1. C. de vestiu. holober.
[c] in l. 7. C. de pal. sac. larg.
[d] l. vlt. C. de mur. lit. veste.
[e] l. pen. C. d. tit.
[f] l. qui textrini. C. de murileg.
[g] l. 1. & l. si quis ex corpore. C. de murilegul.
[h] l. 5. C. ad l. Iul. repetund.
[i] d. l priuata. Co. de murileg.
Cod. de vestibus holob. extinctionis sacri muricis.
[k] l. 2. & l. priuata. C. de murileg.
[l] in Alexandro.
[m] d. l. 2. C. de murileg.
[n] l. vlt. C. de vestib. holober.
[o] lib. Eccles. hist. 7. cap. vlt.
[p] Martirol. 5. Iunij Anast. bibliotheca. in chron.
[q] l. lotas. Cod. de murileg. l. temperent, C. de vestib. holober.
[r] in l. vlti. §. species. de publ.
[s] l. murilegulo. l. si quis. C. de muril.
[t] d. l. priuata. Co. de murileg.
C. de murilegulis, & monetariis.
[u] in formula Comit. largit.
[x] lib. 28.
[y] lib. 22.
[z] lib. 1. C. de anno. & capita.
[a] l. quoties C. de suscep. & arcar.
[b] l. quoties. C. de suscep. & arca.
[c] d. l. 1. C Theod. de ponde. & auri illatio.
[d] in Alexandro.

terna

ternarias,& danarias &c, atque amplius vsque ad bilibres, & centenarias, quas Heliogabalus inuenerat, resolui præcepit, neque in vsu cuiusqua versari, atque ex eo his materię nomen inditum est, ita etiā appellat Constantinus.[a] & Valentinianus.[b] Addit Lampridius Alexandrum semisses, & tremisses inuenisse, i. dimidium aurei, & trientē propter eos, qui pro vectigali eas aurei partes soluere cogebātur. Hi postea sęper percussi & in vsu fuere. Arcadius.[c] Fortissimis, inquit, militibus non binos tremisses pro singulis chlamydibus, sed solidos aureos præstari præcipimus. Eiusdem tremissis & Anastasius meminit.[d]

Libra quoq. argenti est pōdus minę cōtinēs drachmas cētū, denarios 84.[e] quæ & ipsa in vncias 12. diuiditur, vncia in duos stateres, seu duas semiuncias, stater in duos siclos, vt siclus sit quarta vnciæ, qui duas drachmas continet, itaque drachma est octaua vncię, nam octo drachmæ faciunt vnciam.[f] Quare singuli aurei duas argenti vncias æquabant & sex aurei seu vncia aurei librā argenti, quod & Plato in Hipparcho in fine tradit: & id Valentiniano imperante conseruabatur.[g] Arcadius verò aurū coarctauit, voluitq. quinque solidos argenti libram æquare,[h] si codex non est mendosus, & pro quinque nō est legendū sex, plerūq; enim in notis numerorū error cōmittitur: Vncia vero argēti respōdet 10 libris æris, & 20. libræ æris aureo.[i] Hæc nō olim in officinis monetarijs obseruabatur, q̄ & hodie est in vsu. Quot vero formæ monetæ cuderentur, nimis longum esset referre cū pro tēporū varietate diuersas formas acceperint. Antiquitus nota assis ærei fuit ab vna parte Ianus geminus, ab altera rostrum nauis.[k] Denarius argenteus ab vno latere caput mulieris armatæ habebat, cum hac nota x, quæ significabat illum esse denariū, qui olim decē asses valebat, & si postea auctus est ad 16. Ad aduersa parte plurimū biga, aut quadriga erat impressa. Sextertius, paruus numus his literis imprimebatur IIS quæ denotabant eū assibus duob. cum dimidio permutari. Victoriatus habebat victoriam impressā mulierē alatā manibus coronā tollentē cū litera V. quæ significabat quinq. assibus eū olim æstimatū fuisse. Hæ florente Republica Romana monetæ percutiebantur, sub Imperatorib. eorū vultus ab vna parte imprimebātur.[l] Cōstantinus in auersa parte crucē percussit.[m] quæ illi ab Angelo demonstrata victoriā contra Maxētiū dedit. eadē in aureis nūmis Valentiniani, qui sunt apud me, cernitur quercia corona redimita, cui pila est infixa. Id ciuicam coronā sanctissimæ cruci cōuenire, significat, quæ non vnū ciuē, sed totum orbē seruauit idem signum percussit Arcadius cum literis α, & ω quæ principiū omniū, & finem esse illū, qui crucifixus est, portendit. Post Notitiam vbi de numismatis agitur, quædā notæ impressæ apparent, q̄ ibi declarabuntur, Hic pauca attigisse sit satis Monetas cudentes & ipsi erant huic arti cū vxorib. & liberis obnoxii.[n] Nec illis quisquam sine probatoria. i. Principis cōprobatione poterat aggregari.[o] Auctor est Suidas, Aureliano imperāte à monetariis monetas adulterantib. Fœlicissimum monetarū procuratorē occisum, & graue bellū motum, quod vix extingui potuit. Idē Aurel. Victor, Vopiscus, & Eutropius,[p] Ad fabricandam monetā prouinciales carbones cōferre cogebantur.[q]

PROCVRATOR VICESIMÆ Hæreditatum olim in omnib' prouincijs fuit, vnde magnus fisco reditus proueniebat, & pluribus in marmorib. legitur, procurator XX.H. i. procurator vicesimæ hæreditatis, & in hac T. CLAVDIO. T.P. GERMANO CVRATORI TRIVMPHI FELICISSIMI GERMANICI SECVNDI IMP. CÆS.FL. DOMITITIANI AVGVSTI EXORNATO SACERDOTI SPLENDIDISSIMO PONT. MIMOR. PROC. XX. HAER. VMBRIAÆ, TVSCIÆ, PICENI, BVRT. CALABR ET APVLIÆ Hem. M. F. CL. PRISCO SACERDOTI TITIALI. PR.INTER CIVES ET PEREGRINOS TR.PL.QVESTORI PROC. AVG. XX HAERED. & in alio marmore Firmi in Piceno, & sæpè alibi. Aliquādo hi procuratores hæreditatum vocabantur, ad quos Antoninus Caracalla scribit,[r] vt harum hæreditatum, vsuras debitas exigant. solebant verò vicesimæ reditus plurimū locari publicanis Plinius,[s] à publicanis partē vicesimā emisti. Hoc vectigal Augustus ad alēdas XXV. legiones instituit, tanquā hoc faciēdi inuenisset in cōmentariis C. Iulij Cæsaris, quo quisque hæres qui defuncto valde propinquus nō fuisset, & hæreditas nimia tenuis nō esset. vicesimam soluere cogebatur, vt auctor est Dion,[t] & id lege Papia introduxit. Tantiq. hic prouentus est habitus, vt duos libros ad legē vicesimā hæreditatis Aemilius Macer composuerit, quemadmodum ex diuersis Pandectarū locis in eius legum inscriptionibus apparet.[u] Antea etiam primus A. Ofilius in hanc legem scripserat, vt Pomponius refert[x] Nerua & Traianus in quibusdam hoc onus arctarant quod in Panægyrico Plinius commendat, & alias de ea leges M. Antoninus tulit, vt auctor est Capitolinus. Demum Gratianus hanc vicesimam penitus sustulit, quemadmodum Ausonius in gratiarum actione ad eum refert. Quare Iustinianus eam ante sublatam fuisse tradit.[y] itaque nulla huius procuratoris hic mētio habetur, cum tamē hæc scite ad aliquarū legū Notitiam conducat, prætermittenda non esse duxi.

PRÆPOSITI BASTAGARVM eidem Comiti parebant Bastaga est onus transferendi res publicas aut Principis,[z] a quo nemo tēpore expeditionis nec domus Imperialis, nec ecclesia excusari poterat.[a] pro modo verò iugeriū, quæ habebat quisq. onerabatur.[b] Onus publicum vocatur,[c] quod Phauorinus βαςὸς interpretatur. Vnde bastagarij erant, qui equis aut mulis res publicas ad præscripta cuiusque prouinciæ loca deducēbatur,[d] nec id munus nisi elapso tēpe sibi definito deserere poterant.[e] Erant & milites qui eas præsidij causa comitabantur. Nam in Occidente legio III Italica, sub Duce Rhetiæ transuectioni specierum erant deputata, vt in eo Notitia refert quæ bastagam, transuectionem specierum appellat. In primis verò nauicularii frumentum quotannis Alexandriā, & Constantinopolim deferre tenebātur,[f] quod erat 800. miriadum, artabarum, seu medimnorum Atticorū: ita interpretor edictum[g] Iustiniani. Hæc transuectio pia embola vocabatur.[h] Deferebant & vestes Principis, sericum, purpurā, byssum, margaritas, lapillos, gemmas, & alias species indicas, vel Arabicas,[i] arma, annonā, & cætera militibus necessaria,[k] quæ bastagæ Præpositus ad loca præscripta deferri curabat. Aliqui, priuilegio ab hac functione erant immunes, prout Syriæ cohortales.[l] Dicta est autem bastaga à βαστάζω quod est porto. Alii bastagma rectius dici putant: Necessitas transuehendi angaria dicebatur, de qua supra in cursu publico est dictum Bastagas indicēbat Tertiocerius officii Comitis Largitionū, & singulæ singulos habebant Præpositos. In Occidente quattuor recensentur singulis annis bastagæ; quæ in Orientem tendebant. Aliæ quattuor quæ in Occidentem. & si ibi codex est mendosus.

Vltimi sub eodem recensentur PROCVRATORES LINIFICIORVM, lympharii,[m] vel linifices vocati, & differūt à Magistris lineæ vestis, qui linū ipsum pecti, mūdari, excoliq. & in vestes cōuerti faciebāt. Hi rude linū procurabant, & potius linteæ nō lineæ vestis magistri sūt appellādi, vt vocat Theodosius.[n] Qui hāc artē exercebant ab ea, neq. ipsi, neq. vxores, neq. liberi poterant eximi: conditionales. n. erant.[o]

Quot essent hi procuratores non exprimitur. In Occidente duo erant; vnus Viennæ in Gallijs, alius Rauēnæ in Italia. Erant igitur Comites VI. Largitionum per Diœceses: Alij V. iisdem in prouincijs ob diuersas merces emendas & metalla. Plures thesaurorum præfecti. Rationalis vnus Ægypti. Plures lineæ vestis, & priuatæ procuratores. Magistri plures & procuratores, qui operibus faciendis instabant, & plures diuersis bastagis præpositi, qui omnes Comiti Largitionum parebant. Nunc eius officium, quod ex scriniariis constabat, est explicandum. Hi prædictorum rationes, & acta scribebant.

[a] l. 1. de pondera. & auri illat.
[b] l. vlt. C. Theod. eod. tit.
[c] l. 3. C. de milit. veste.
[d] in l. iubemus 2. C. de erogat. milita. anno.
[e] Pli. lib. 33. c. 9.
[f] Epiph. de ponder. & mens. D. Hier. in c. 4. Ezechiel. Ioseph. lib. anti. 3. cap. 9.
[g] l. quotiēs. C. de suscep.
[h] l. 1. de argenti pretio.
[i] l. 2. C. de colla. æris.
[k] Pli. lib. 33. c. 4.
[l] l. 1. C. T. de ponder. & aur. illat. l. 1. & vlt. C. de vet. numis. potest.
[m] triper. li. 1. c. 9.
[n] d. l. 1. l. edicimus, l. vlt. C. de murileg.
[o] l. vlt. Graca. C. eod. tit.
[p] in Aureliano.
[q] l. maximam, C. de excus. mune.

[r] in l. 1. C. de vsur. rei iudica.
[s] lib. 7. ep. 14.
[t] lib. 55.
[u] in l. 13. nulli, de transf. in l. 37 funeris, de relig. l. 68 computations, ad leg. Falc. l. 154. mille passus de verb. sign.
[x] in l. 2. §. ex his auditoribus, de orig. iur.
[y] in l. vlt. in prin. C. de educt. Dom. Adr. vol. Alcia. li. dispunct. 3. c. 6. C. de murilegulis & bastagariis.
[a] l. 3. C. de cohortalib.
[a] l. 2. C. de quib. muner. vel præstatio. nem. li. se excusare, l. ante pen. C. de cursu public.
[b] l. 1. C. de quib. munerib. vel præstat. nem. se. lic. excu.
[c] l. 1. C. ne quid oneri pub. impo.
[d] l. 4. l. æternam, C. de murilegul.
[e] d. l. æternam.
[f] l. 4. C. de nauic.
[g] 13. 14. cap. 8.
[h] l. iubemus nullam, C. de sacro san. eccl. quæ eadem est l. vl. Græca. C. de nauic.
[i] vt l. vlt. §. species, ff. de publ.
[k] l. vl. §. tyronum ff. de munerib. & honorib.
[l] d. l. de cohorta. C. de murilegulis, & gynaeciariis lib. 11.
[m] l. si quis, C. de murileg.
[n] in d. l. priuata.
[o] d. l. si quis.

OFFICIVM SCRINIORVM XI.

COMITIS LARGITIONVM.

- *Primicerius totius officij.*
  - *Secundocerius officij, & Primicerius exceptorum perfectissimus ordinis secundi, sub quo*
    - *Ducenarij secundi,*
      - *Tertiocerius officij bastagias tradit.*
      - *Quartocerius officij libellos tractat.*
    - *Centenarius, Primicerius instrumentorum perfect. ordin. secundi.*
    - *Epistolares perfectiss.* II.
    - *Forma prima perfectiss.* XXXVI.
    - *Forma secunda perfect.* IIII.
    - *Forma tertia perfect.* III.
  - *Primicerius Numerariorum perfectiss. ordin. tertij sub quo*
    - *Ducenarius perfect. ordin. tertij.* I.
    - *Centenarij perfectiss.* II.
    - *Epistolares perfectiss.* II.
    - *Forma prima perfectiss.* III.
    - *Formæ secunda perfectiss.* I.
    - *Formæ tertia perfectiss.* II.
  - *Primicerius tabulariorum perfect. ord. tertij idem centenarius exceptor.*
    - *Ducenarius perfectiss.* I.
    - *Centenarius perfectiss.* I.
    - *Epistolares perfectiss.* I.
    - *Formæ prima perfectiss.* III.
    - *Forma secunda perfect.* V.
  - *Primicerius canonum perfectiss. ord. tertij.*
    - *Ducenarius perfectiss.* I.
    - *Centenarius perfectiss.* I.
    - *Epistolares perfectiss.* II.
    - *Forma prima perfectiss.* IIII.
    - *Forma secunda perfectiss.* IIII.
  - *Ducenarius Mittendariorum perfectiss. ordin. tertij.*
    - *Centenarij perfectiss.* II.
    - *Epistolares perfectiss.* VIII.
    - *Formæ prima perfectiss.* VI.
    - *Formæ secunda perfect.* XXXIII.
  - *Primicerius perfectiss. ordin. tertij.*
    - *Aurea massa in qua*
      - *Secundocerius perfectiss.* I.
      - *Ducenarij perfectiss.* II.
      - *Centenarij perfectiss.* VI.
      - *Epistolares. perfectiss.* IIII.
    - *Perfecti aurificum specierum.*
      - *Præfectus perfectiss.* I.
      - *Ducenarij perfectiss.* IIII.
      - *Centenarij perfectiss.* VI.
      - *Epistolares perfectiss.* VIII.
      - *Forma prima perfectiss.* XVII.
      - *Forma secunda perfect.* IIII.
    - *Aurificum solidorum.*
      - *Ducenarius perfectiss.* I.
      - *Centenarij perfectiss.* VIII.
      - *Epistolares perfectiss.* VI.
      - *Forma prima perfectiss.* IX.
      - *Forma secunda perfect.* XXX.
    - *Sculptorum, & aliorum aurificum perfect.*
      - *Centenarius perfectiss.* I.
      - *Epistolares perfectiss.* V.
      - *Forma prima perfectiss.* VI.
      - *Forma secunda perfect.* XXIII

Primice

- *Primicerius totius officij.*
  - *Primicerius scrinij auri ad responsum perfectiss. ord. primi.*
    - *Secundo & tertiocerij perfectiss. ord. secundi.* II.
    - *Ducenarius perfectiss.* I.
    - *Centenary perfectiss.* II.
    - *Epistolares perfectiss.* III.
    - *Forma prima perfectiss.* IIII.
    - *Forma secunda perfect.* II.
    - *Forma tertia perfectiss.* I.
  - *Primicerius scrinij à Milliarensibus perfectissimus.*
    - *Ducenarius perfectiss.* I.
    - *Forma prima perfectiss.* I.
    - *Forma secunda perfectiss.* II.
    - *Forma tertia perfect.* III.
  - *Primicerius scrinij perfectiss. ordinis tertij.*
    - *Vestis*
      - *Secundocerius perfectiss. ordinis secundi.* I.
      - *Ducenarij perfectiss.* II.
      - *Centenarius perfectiss.* I.
      - *Epistolares perfectiss.* II.
      - *Forme prima perfectiss.* VII.
      - *Forme secunde perfect.* X.
      - *Forme tertia perfect.* IIII.
    - *Officialium sacrarũ vestium.*
      - *Ducenarij perfectiss.* III.
      - *Centenarij perfectiss.* III.
      - *Epistolares perfectiss.* I.
      - *Forme prima perfectiss.* XII.
      - *Forme secunde perfect.* X.
      - *Forme tertia perfectiss.* VIII.
    - *Deputatorum sacre vestis.*
      - *Perfectiss. ord. secundi.* II.
      - *Ducenarij perfectiss.* II.
      - *Centenarij perfectiss.* II.
      - *Epistolares perfectiss.* II.
      - *Forme prime perfectiss.* II.
  - *Primicerius scrinij ab argento perfectiss. ord. secundi.*
    - *Epistolaris perfectiss.* I.
    - *Forma prima perfectiss.* VI.
    - *Forma secunda perfectiss.* III.
    - *Forma tertia perfectiss.* I.
  - *Primicerius scrinij perfectiss. ordin. secundi.*
    - *A pecuniis.*
      - *Forme prima perfectiss.* I.
      - *Forme secunda perfect.* II.
      - *Forma tertia perfect.* V.
    - *Argentariorum Comitatensium.*
      - *Ducenarius perfectiss.* I.
      - *Centenarij perfectiss.* II.
      - *Epistolares perfectiss.* III.
      - *Forma prima perfectiss.* VIII.
      - *Forma secunda perfect.* XXV.
    - *Barbaricorum.*
      - *Centenarij.* I.
      - *Epistolares.* V.
      - *Forme prima perfectiss.* VIII.
      - *Forma secunda perfectiss.* I.

DE OFFICIO COMITIS *sacrarum Largitionum Orientis.* Cap. LXXV.

DECEM scrinia Comes Largitionum in officio habebat, quorum scribæ, militia literata vocabatur.[a] Nihil enim aliud erant scrinia, quam pluteі in quibus libri condebantur.[b] inquit Suidas.[c] & Scriniarij sunt chartularij, chartas tractantes. Vniuerso officio Primicerius præerat, hunc sequebantur alij tres eiusdem officij præcipui, Secundocerius, idemque scrinij exceptorum Primicerius, & Tertiocerius qui bastagas, & Quartocerius qui libellos tractabat,[d] Singula quoque X. scrinia suos Primicerios habebant. Primus erat scrinij canonum, qui chartas ad illud scrinium pertinentes curabat. Alij erant Tabulariorum, Numerariorum, aureæ massæ, auri ad responsum, Vestiarij sacri, Scrinij argenti, Annularēsis quem Gratianus [e] ad Trifolium Comitem Largitionum, huius officij scriniorum primates recensens omittit, & pro eo Miliarensium, cuius Primicerius, vt dixi, erat officii Secundocerius, Primicerius totius officii: & tres X. scriniorum primi Tribunorum prætorianorum militum dignitate honestabantur, vt Principem salutare & sacram eius purpuram adorare possent,[f] ita statuit Theodosius,[g] apud quem mendosè legitur, tres Primicerii scriniorum, pro, tres primi. Emendanda quoque est Notitia, dum addit, Habet, quarto loco libellos tractat, & cæteros palatinos officii suprascripti, Comes Largitionum, quoties vsus exegerit: quæ verba nihil significant: Legendum est itaque, Habet Quartocerium officii, qui libellos tractat, & cæteros palatinos officii suprascripti Comitis sacrarum Largitionum, quoties vsus exegerit. Sæpè etenim preces porrigebantur ob stipendia, vel munificentiam Principis executioni mandandam, quibus interuenire Comitem oportebat. Aliud scriniorum, huic officio, Gratianus A addidit,[h] mittendariorum, quibus pro Primicerio præficit Ducenarium, sed forte apud eum huius officii scrinia sunt diminuta, Aurificum quoque, sculptorum, & aliorum aurificum, Officialium sacrarum vestium, argentariorum, & Barbaricariorum scrinia in eodem officio, cum suis præfectis reperiebantur. Hi palatini vocantur, quia in Principis palatio degebant[i] Vnde & hoc officium palatinum Honorius appellat,[k] sordidisque muneribus & tyronum præstatione immunes plus minus 450. huius officii viros facit, ac perfectissimi dignitate honestat.[l] de singulis ergo huius officii scriniis est dicendum, ac primum de scrinio Canonum, vt ordinem Notitiæ sequar, etsi Gratianus A. aliũ seruet.[m]

[a] l. proximos, C. de prox. sacr. scr.
[b] l. omnium. C. de test. l. 2. & 3. C. de proxi sacr. scrin.
[c] in verb. σχηματάριος.
[d] l. 7. de pala. sac. largit.
[e] in d. l. 7.
[f] l. pen. & vlt. C. de pala. sac. larg.
[g] d. l. penult.
[h] in d. l. 7.
[i] C. de palat. sac. lar. l. 1. & ferè toto tit.
[k] in l. 2. C. de canon. largit. tit. & l. 3. C. de palat. sacr. largit.
[l] in d. l. 7.
[m] in d. l. 7.

DE SCRINIO CANONVM. Cap. LXXVI.

CANONEM regulam dici notissimum est, ipsie effectũ, vt certa pensio alicui prędio imposita Canon vocetur,[o] quẽadmodũ id quod ab emphyteuta domino soluitur. Et Canonicũ dicitur, quod solitũ est fieri, qua ratione & Canonica illatio tributũ vocatur, quæ quotannis pendi consueuit.[p] sic & Canon Largitionũ est auri quãtitas quæ earum arcæ singulis annis ex prouinciis inferri solet, quã postea ad varios vsus Princeps destinabat. Quælibet verò prouincia suũ Canonẽ id est inductã à Principe pecuniã pẽdebat sic Iustinianus,[q] ex Canone Phœniciæ X. libras auri singulis annis Primicerio Notariorum solui iubet. Exactæ enim ex vectigalibus, & tributis pecuniæ, Præfectus Prætorio partem ipse in prouinciis retinebat, vt magistratibus eorumque officialibus & aliis salaria penderet.[r] Arcæ quoque Largitionum, certam auri quantitatem inferri curabat, quæ canon vocabatur, quia ex more à prouinciis exigi, & ad Largitionũ arcam mitti consueuerat, Leo A.[s] Si delegatio, inquit, quæ ab amplissima præfectura in diuersas prouincias ex more quotannis emittitur, minus contineat omnes Largitionales titulos, nihilominus competentem exactionem procurari præcipimus. Hæc ille. Vocat delegationem scripturam P.P. quæ etsi minus contineat, quam Largitionalibus titulis debeatur, nihilominus consuetam quantitatem vult solui: Largitionibus enim destinata, vniformis fuisse videtur; quæ verò in prouinciis à P.P. impendebantur, vix certa esse poterant. Iustinianus A.[t] Sancimus, ait, depositiones functionum in auditorio cuiusque Diœceseos Præfectorum actis interuenientibus manifestari, & quid ex his in arcam inferri, & quid in vnaquaque prouincia expendi oportet. Hæc ille. Forma autem hæc obseruabatur. Præsides prouinciarum singulo quadrimestri, exactam ex subditis sibi ciuitatibus pecuniam Largitionibus destinatam, in tutum prouinciæ oppidum, ad hoc electum, ad Thesaurensium Præfectum mittebant, ac Numerarii seu tabularii, & alii exactores obsignatis litteris, missam quantitatem notabant: Inde Præfectus thesaurorum ad Comitem Largitionum mittebatur, & Principi tradebatur. Gratianus A.[u] Omnem, inquit, summam auri, vel argenti, & reliquarum specierum quæ sacris Largitionibus ex more penduntur, statim vt exactio fuerit celebrata, ad thesauros vniuscuisque prouinciæ referri, sub obligatione tabularii, & thesaurensium præpositis consignari præcipimus, vt exinde ad sacrum Comitatum integer omnium titulorum numerus dirigatur; Hæc ille. Tabularius verò cuius meminit, est Numerarius, qui tributorum ac vectigalium ad Largitiones spectantium rationes scribebat.[x] Huius scrinii homines canonicarii vocabantur, qui in codicibus pensiones ex prouinciis Largitionibus debitas notabant, an integre essent solutæ, quæ ex indictionibus, superindictis, vectigalibus, tributis, ac militari veste debebantur; Hi sunt, qui tituli appellantur. Canonem quoquem vestium, ad Largitiones spectasse Valentinianus indicat.[y] Omnem inquit, Canonem vestium ex Kalendis Septembris vsque ad Kalendas Aprilis nostris Largitionibus tradi præcipimus. Conferebatur autem pro singulis XXX. iugeribus, aut XX. pro locorum consuetudine, singula vestis[z] aut pro singula veste, aureus militibus soluendus.[a] Ex sex cum enim partibus vestium, quæ à gynæciariis texebantur, quinque dignioribus militibus in auro dabantur, idest singulis singuli aurei, Sexta pars in specie idest ipsæ vestes gregariis, seu tyronibus tradebantur:[b] quorum curam Comitem Largitionum habuisse, iura ad eum scripta, indicant.[c]

Ex mittendariorum verò scrinio, vnus in singulas prouincias mittebatur, qui vestes & alia debita, Largitionibus solui compelleret.[d]

Huius scrinii Primicerius erat perfectissimus tertii ordinis: Ducenarius item vnus, eiusque dignitatem habebat, qui CC. militibus præfuisset. Centenarius item vnus, qui Centurioni honore æquabatur. Epistolares duo, formæ primæ seu primi gradus quatuor formæ, secundæ item quattuor, quibus omnibus annonæ ex publico dabantur.[e] Credo hos post Centenarios fuisse loco Biarchorum, Circitorum, & eorum qui equites in aliis officiis vocabantur. Sextus huius scrinii ab baphia Phœniciæ nundinas purpuræ prohibiturus mittebatur.[f] Epistolares verò erant, qui ob exigendum Canonem, iussu Comitis, in diuersas prouincias, ad Præsides, Præfectos Vicariosque scribebant.

Cod. de Canone Largitionalium titulorum.
[o] l. 1. C. de præd. Tamiac.
[p] l. vlt. §. fin autẽ, C. de iure emphyteutico. & in Authen. qui rem. C. de sacros. Eccle.
[p] l. placet, C. de sacros. Ecclef.
[q] in edict. 4. §. 1.
[r] Nouell. 128 §. 1.
[s] in l. vlt. C. de Can. largit. tit.
[t] in Nouel. 128.
[u] in l. 1. C. de canone largit. tit.
[x] l. 2. C. de num.
[y] in l. 1. C. de milit. veste.
[z] l. 2. C. de mili. veste.
[a] l. 3. C. eod. tit.
[b] l. vlt. C. eod. ti.
[c] d. l. 3. C. de milit. veste.
[d] l. vlt. C. de exactorib. tribut.
[e] d. l. 7. C. de palat. sacr. larg.
[f] l. vlt. C. de vestib. holoser.

DE SCRINIO TABVLARIORVM. Cap. LXXVII.

Co. de tabulariis.

ECVNDVM, eiusdem officii scrinium erat Tabulariorum, id est, eorum, qui instrumenta seu cautiones, receptæ solutæue pecuniæ scribebant. Tabularius, enim is dicitur,[a] & Tabularium locus, in quo tabulæ conseruantur.[b] In scrinio exceptorum centenarius dictus huius scrinii erat Primicerius,[c] quod tabulariorum seu instrumentorum appellabatur. Alias tabularij sunt, qui rationes scribunt. Vlpianus. Ego, inquit aduersus tabularium puto actiones dandas, qui in computatione fefellit: & alibi,[e] calculatoribus siue tabularijs ius dicere Præses debebat. Tabularios verò huius officij, eos fuisse puto, qui solutæ pecuniæ instrumenta scribebant, apochasque accipientium in scrinio seruabant, quod idem erat scrinium securitatum apud Comitem rerum priuatarum: Porro, multi scrinij tabulariorum inseruiebant, quibus præerat Primicerius ordinis tertii, perfectissimus, post quem centenarius similiter perfectissimi titulo gaudebat. Item epistolaris vnus, nempe ex illorum numero, qui epistolas ob causas prædictas scribebant. Formæ item primi viri tres, & secundæ viri quinque eiusdem ordinis erant perfectissimi,[f] & prout digniores erant, plures annonas habebant.

[a] l.3. C. de tabul.
[b] l. si mihi. 9 2. ff. de legat. 3.
[c] l. scrinius. §.3. C. de palat. sacr. largit.
[d] in l. vlt. in fi. ff. si mensor falsum mod. dixerit.
[e] in l. 1. §. ludi. ff. de var. & extraord. cognitionib.
[f] l.7. C. de palat. sacr. larg.

DE SCRINIO NVMERARIORVM Cap. LXXVIII.

Cod. de numera. lib. 12.

VMERARIOS eos esse diximus, qui rationes numerandos supputant. D. Augustinus.[g] Multos inquit, noui numerarios, aut numeratores, vel, si quo alio nomine vocandi sunt, qui bene, & mirabiliter computant. Bini in singulis prouincijs numerarij esse consueuerunt, tabularii dicti,[h] quorum alter largitionum ratiocinia, alter ad arcam fiscalem pertinentia tractabat.[i] Alij fuere apud Comitem largitionum Numerarii, qui pecuniæ vectigalium, & tributorum ex prouincijs missę, & impensę, rationes scribebant. Multa enim hic Comes, Principis iussu elargiebatur, plura in emendis speciebus, vt serico, purpura, bysso, gemmis, lana, lino, & similibus impendebat, alijs stipẽdia aut mercedes soluebat, & alias huiusmodi impensas faciebat; vt ergo sciretur, an reliquator, an creditor permaneret, numerarii acceptorum, expensorumque rationes tractabant, Hi, & præcedentes cum Primicerii munus expleuissent, à præbendis, tyronibus, & equis immunes erant.[k]

In hoc scrinio, primus est perfectissius tertii ordinis. & ex Ducenarijs vnus, ex Centenarijs duo: Epistolares item duo, & pauci alij, qui epistolas ob prædictas causas scribebant, aut etiam perferebant. Saluianus,[l] Veniunt, inquit plerunque noui nuncii, & noui epistolarii à summis potestatibus missi: Hi annonas à Principe pro dignitatis gradu habebant.[m]

[g] lib. 2. de lib. arbit.
[h] l. duos. C. de susceptorib. & arcar. l. 2. & 4. C. de Numerariis.
[i] d. l. 4. & d. l. duos.
[k] l. palatin. C. de palat. sacr. larg.
[l] in 5. de prouidentia.
[m] d. l. 7. C. de palat. sacr. larg.

DE SCRINIO AVREÆ MASSÆ. Cap. LXXIX.

RÆTER memorata scrinia, erat & aliud Aureę massæ, in quo scribebatur, quotum auri esset in massam conflatũ. Est autem in massa aurum quod neque factum, aut cælatum, neque signatũ est. Vlpianus.[n] Argentum factum, inquit, rectè quis ita definierit, quod neque in massa, neque in lamina, neque in signatu, neque in supellectili, neque in mundo, neque in ornamẽtis insit. Est enim aurum infectum. Idem Vlpianus.[o] Infecti, ait, argenti appellatio rudem materiam continet, idest nõ factã qualis in Comitis largitionũ insignibus repræsentatur. In massam autẽ aurũ conflabãt, vt minus dissipari posset, & inde aurei cuderentur, vasa aurea, torques, monilia, & similia, ad vsum Augustę & Principis fierent. In hoc ergo scrinio scribebatur, quantum auri in massam esset conuersum, quantum inde ad species aureas fabricandas, & cudendos aureos exemptum. Itaque Gratianus huius officii scrinia recensens,[p] quatuor hominum ordines in hoc scrinio statuit. Primum illorum, qui auri in massam redacti rationes scribebant, quorum Primicerius massæ erat perfectissimus tertii ordinis. Eiusdem dignitatis erat, & Secundocerius. Ex Ducenariis vero duo, idest Tertiocerius, & Quartocerius. Ex Centenariis sex. Ex epistolaribus quatuor, qui ob prædictas causas epistolas ad Præsides scribebant, quantum auri in prouinciis in massam redactam, quantum in ballucis à metallariis pensum esset, & ad largitiones missum.[q]

[n] in l. quintus, §. 2. lt. de auro. & argent. leg.
[o] in l. cum aur. §. infecti, ff. eod. tit.
[p] in d. l. 7. C. de palat. sacr. larg.
[q] l. 1. C. de met.

Secundus huius scrinii ordo erat Aurificum specierum, qui ex massa aurum in fila deducebant, vel alio modo elaborabant, ad vestes Principi, & Augustæ texendas, murenulasue, aut reticula, conficienda, & similia, quorum rationes in hoc scrinio notabantur, in quo nullus ex his erat Primicerius, sicut nec in duobus sequentibus ordinibus: omnes enim suberant Primicerio scrinii massæ, ex quorum antiquioribus vnus tertii ordinis erat perfectissimus & Ducenarii quatuor, Centenarii sex, Epistolares octo, formæ primæ septendecim, formæ secundæ quatuor.

Tertius huius scrinii ordo à Gratiano statuitur solidorum aurificum, qui ex massa aureos solidos, signatos scribebant, quot aurei, & cuius formæ quotidie percuterentur. Hi quoque cum Primicerio carerent, ex eorum Ducenariis primus erat tertii ordinis perfectissimus, Centenarii octo, Epistolares sex, formæ primæ nouem, formæ secundæ triginta.

Quartus ordo huius scrinii erat sculptorum. & cæterorum aurificum, id est eorum, qui vasa aurea ex solido auro cælabant, torques, annulos, armillas, clauos & similia fabricabant, in quibus ars sculpendi versabatur, quorum rationes in hoc scrinio scribebantur; videlicet singulorum numerorum forma & pondus. Hinc ostenditur vsus auri in massam versi. Hi quoque Primicerio carebant: sed primus ex eorum centenariis erat perfectissimus ordinis tertii. Epistolares quinque formæ 1. sex, formæ 2. decem, & octo.[r]

[r] l. scriniis, C. de palat. sacr. larg.

DE SCRINIO AVRI AD RESPONSVM. Cap. LXXX.

ESPONSA tẽpore posteriorum Principum tam eorum, quam Præfectorum mandata dicebantur. Procopius.[s] Belisarius, inquit, quędam ex his, qui equo celeriter inuecti regia perferũt respõsa. quosque veredarios, appellant, cepit, qui eum locum latinè interpretatus est, verit literis, sed Græcè scriptum est ἀποκρίσεις, id est responsa. Zosimus,[t] erat, inquit, quidam in aula nomine Eros ab Imperatore ad efferenda foras responsa destinatus. Hinc ad responsum vocabantur, qui ad milites destinabantur, vt Magistrorum iussa exequerentur.[u] Hic quoque aurum ad responsum dicitur, quod destinatum est ad perferenda in prouincias per veredos mandata Principis. Potest etiam hic aurũ intelligi, qud ad responsum pro annonis debatur, id est, responsalibus, qui à perfectis militũ ad excercitus mittebantur, vt eorũ iniurias

audi

[s] lib. 1. de bello Vandalico.
[t] lib. 1.
[u] l. vlt Cod. de re milit. nouel. 24. c. 4. nouel. 25. c. 1. nouel. 26. c. 1. 2. nouel. 28. c. 3.

[a] d. l. vlt.
[b] in edict. 8. §. 1.

audirent, & magistrorum iussa exequerentur. [a] erant enim velut eorum vicarij. Sic Iustinianus [b] Vicarium Ponticæ prius abolitum ita restituit, vt militibus præesset, eos tanquam vices magistrorum gerens, etiam ipsis inconsultis puniret, & apud illos locum magistrorum ad responsum teneret, per quos milites compescerentur, & in officio continerentur. Eodem modo Gregorius narrat se ad responsum seruiuisse Constantinopoli pro Pontifice Romano, & ipse factus Summus Pontifex Responsales Constantinopoli apud Imperatorem habuit. Græci apocisarios vocant, vulgo nuncij dicuntur. In hoc ergo scrinio rationes auri, quod dabatur his Responsalibus pro annonis scribebantur. Exemplum Massæorum habet Primicerium aureæ ad responsum, subaudiendum esset massæ. Huius scrinij Primicerius Secundocerius, & Tertiocerius erant perfectissimi ordinis primi. Item Ducenarius vnus, centenarij duo, epistolares tres. Formæ primæ quatuor, secundæ duo, tertiæ formæ vnus, qui omnes annonis à Principe datis fruebantur. [c]

[c] d. l. in scrinijs, C. de palat. sacr. largit.

DE SCRINIO VESTIARII Sacri, Cap. LXXXI.

C. de vestibus holoser. & auratis lib. 11.
[d] in d. l. 7. C. de palat. sacr. larg.

IN hoc scrinio tres ordines scribarum Gratianus statuit. [d] Primum eorum, qui vestium curam habebant, quod generaliter de omnibus vestibus potest intelligi etiã de his quæ pro militibus aulicis, & aliis parabantur. Inter alia enim, quæ pluribus Princeps, quæ elargiebantur, erat vestis, quam militibus dabat.

Harum vestium rationes proprium scrinium habebat, quot scilicet vestes essent à subditis collatæ quod ad Comitis manus peruenissent, quod militibus traditæ, vel solidi pro ipsis erogati, & quot in specie ipsa militibus Gregariis exhibitæ essent, & quantum vestium in Principis vsum paratum, quid pro ipsis impensum. Huius scrinij Primicerius perfectissimus ordinis secundi appellabatur, similiter Secundocerius: ita enim credo emendandam legem Gratiani, [e] quæ velle videbatur. Primicerium esse perfectissimum ordinis tertij. & Secundocerium secundi, quod esset absurdum. Ducenarius similiter vnus erat ordinis tertij perfectissimus, & centenarius vnus; Epistolares duo. Formæ primæ scriniarii septem Formæ secundæ scriniarii decem. Formæ tertiæ quatuor. Huius ordinis Notitia non meminit, quem sub canonum scrinio contineri puto.

[e] in d. l. scriniis. C. de pal. sac. lar.

Alter ordo in hoc scrinio à Gratiano statuitur, officium sacrarum vestium, id est, eorum qui sacras vestes Principis, & Augustas tractabant, eas videlicet, quæ quotidie vestiario inferebantur, quot togæ, pallia, tunicæ, & aliæ huiusmodi, cuius materiæ, an holosericæ, subsericæ, auratæ, vel paragaudæ vel purpureæ, ianthinæ, coccineæ hisginæ, melineæ, coracineæue essent. [f]

[f] l. si cui lana. §. quæsitum, ff. de leg. 1.

Vestes, quibus Princeps induebatur, graphicè Corippus Africanus describit sequenti carmine loquens de inauguratione Iustini minoris,

Egreditur, tunicaque prius induitur artus
Aurata se veste tegens.
Purpurea pura resonans fulgente cothurno,
Cruraque puniceis induxit regia vinclis.
Parthica campano dederant quæ tergora fuco,
Sanguineis prælata rosis, laudata rubore,
Lectaque pro sacris tactu mollissima plantis,
Augustis solis hoc cultu competit vti.
Nobilibus gemmis, & cocto lucidus auro
Baltheus effulgens, lumbos præcinxit heriles,
Substrictoque sinu vestis diuina pependit.
Poplite fusa tenus, pretioso candida limbo,
Cæsareos humeros ardenti murice texit
Circumfusa chlamys, rutilo quæ ornata metallo
Principis exerta vincebat lumina dextra,
Aurea iuncturas morsu perstrinxit adunco
Fibula, & à summis gemma nituere catenis.

Hæ vestes, Augusto imperante, ab vno ex seruis aut libertis tractabantur, quemadmodum, & argentum, vt monet hæc inscriptio,

OSSA VIBIÆ SVCCESSÆ LIVIÆ AVG. SER. AB ARGENTO POTORIO ITEM A VESTE L. VIRIVS ARG. SER. PAMPHILVS SCRIBA LIB. ET A BIBLIOTHECA LATINA APOLLINIS CONIVGI FIDELISSIMÆ ET PIISSIMÆ B. D. S. M. idest bene de se meritæ. Vibia serua Liuia præfecta erat argento potorio & vesti, vir seruus & ipse scriba erat librorum. Tempore verò posteriorum Principum vestes Comiti sacri vestiarij (ita in Occidente appellatur) sunt commissæ. In scrinio verò earum numerus, qualitas, & species notabantur, & quæ consumerentur, aut donarentur.

Ex officio discedens Comes vestiarij vel sacræ vestis [g] successori, vel hominibus scrinius vestes earumque numerum eodem modo assignare tenebatur. & eas scriniarij iterum in codicem referre.

[g] d. l. vnica, C. T. qui à prob. tyran.

Huius tantum ordinis Notitia meminit non superioris, quem sub canonum scrinio supra posui.

Ex his Ducenarij tres sunt perfectissimi ordinis secundi, & tres centenarij; Epistolares duo. Formæ primæ duodecim, formæ secundæ decem, formæ tertiæ octo.

Tertius ordo in hoc scrinio à Gratiano ponitur, sacræ vestis deputatorum, quos scriniariorum ministros fuisse puto, excipientes quæ ab illis dictabantur aut in chartas relata describebant, & codicibus inserebant. Leo enim A. [h] Qui, inquit apud veteres deputati dicebantur, nunc scribæ appellantur. Horum Primicerius & Secundocerius erant perfectissimi ordinis secundi. & duo Ducenarii, totidem centenarii, & epistolares; Formæ vero primæ numero tres his omnibus annonæ à Principe exhibebantur, In septimo, quod Constantinopolis suburbium erat, vestes Principis reponi solitas esse Cedrenus sentit, cum orto incendio in Septimo Vestiarios coronam Iustiniani Imperatoris amisisse scribit, quæ post menses octo, cum parua margarita, & omnibus gemmis inuenta fuit. Alia ibidem preciosa & digna custodiri conseruabantur: Constantinus enim Porphyrogenneta de thematibus scribit, in sacro Arcadis Imperatoris vestiario argenti à minsuria sculpta asseruata fuisse, quæ verò hæc essent, non satis constat. Forsè codex est corruptus.

[h] in libello de bellico apparatu.

DE SCRINIO AB ARGENTO. Cap. LXXXII.

ARGENTI nomine omne aurum tam factum; quam infectum, vel in massa continetur, sed signatum, seu pecunia numerata non comprehenditur. Vlpianus [i] cum argentum inquit legatum est, quicquid argenti relictum sit legato continetur siue factũ siue infectum pecuniam autem signatam placet eo legato non contineri. hic verò omnia vasa argentea, quæ in Principis vsu erant, significari puto, quæ Comitis largitionum studio comparata, sub eius cura erant, propriòque in scrinio singula vasa potoria, escaria coquinaria, & alia scribebantur, quæ ad vsum Principis quotidie fiebant, vel alienabantur, aut collidebantur. Quæ verò in Principis ministerio erant Castrensi assignabantur, & ille officio decedens, huius

[i] in l. cum aurum et in l. Quintus & in pri. de aur. & arg. legat.

huius ſcrinij Primicerio, quæ acceperat ſingula repræſentabat: Mirumque erat cernere, quo ordine auri, veſtium, ſupellectilis, argenti, & pecuniæ in diuerſis ſcrinijs diſtinctæ, rationes tenerentur, vt in promptu omnium numerus poſſet inueniri.

Alexander Imperator, inquit Lampridius, ducentarum librarum argenti pondus in miniſterio nunquam exceſſit: alij verò Principes longè pretioſiorem habuere ſupellectilem. Nam Heliogabalus onus ventris auro excepit, in myrrhinis, & onychinis minxit, ait idem Lampridius.

Huius ſcrinij Primicerius erat perfectiſſimus ſecundi ordinis, Epiſtolaris item vnus, qui in prouincijs vaſa cælari, & ad aulam perferri curabant, formæ primæ ſex, formæ ſecundæ tres, formæ tertiæ vnus.

DE SCRINIO ANNVLARENSI vel Miliarenſi. Cap. LXXXIII.

MAGNAM annulorum copiam Principem habuiſſe oportebat cui proprium dicatũ erat annulorum ſcrinium, in quo eorum numerus, ſpecies & qualitates ſcriberentur; ſed mendoſum eſſe codicem opinor, & pro ſcrinio annularenſi, reponendũ miliarenſi; quemadmodum legitur in officio Comitis largitionum Occidentis. Gratianus quoque A. [a] ad Triſolium Com Larg ſcribens, inter huius Comitis officia quæ ordine recenſet, ſcrinium miliarenſium ſeu miliareſiorum ponit, nullam annulorum mentionem faciens. Erat autem miliarenſium, inquit Suidas, moneta argentea valens decimam partẽ aurei. Cedrenus vero [b] miliareſium duo ceracia ſiue folles 24 valuiſſe innuit, quæ eſſet ſumma vnius oboli, ſeu duorum ſolidorum Italiæ: Hunc argenteum, & minutum nummum fuiſſe Nouella Iuſtiniani [c] teſtatur, Metaphraſtes [d] ſcribit, reliquias ſeu oſſa D. Barachiſij, 500, miliarenſij Daricis, & tribus veſtibus ſericis redemptas fuiſſe. Vnde & Perſicus nummus eſſe videtur & à Dario Daricus dictus. Eius Æthius, Epiphanius [e] & alij meminerunt qui à militia milliareſium dictum putant, quaſi militare donatiuum. Cum verò frequentiſſimus huius monetæ vſus eſſet, plurima in officinis monetarijs cudebatur, & ob id proprium eius ſcrinium fuit inſtitutum, in quo notabatur huius percuſſæ pecuniæ quantitas, quæ præcipuæ militibus ſoluebatur. Cedrenus, Miliareſia, inquit, à militia ſunt dicta. Scipio enim imminente Annibale ob auri penuriam miliareſia fabricauit, & militibus ſoluit: Hæc ille, cuius auctoritati etſi non ſemper defero, quæ tamen de his ſcribit omittere nolui. Cum igitur id genus pecuniæ in primis militibus daretur, præcipuam eius ſignandæ curam Comes largitionum habuit, cuius rei gratia monetæ procuratores in diuerſis prouinciis tenuit. Maphæorum codex legit Primicerium ſcrinij antilatenſis, quem mendoſum eſſe non dubito, cum nullũ ſenſũ hæc dictio poſſet habere. Huius ſcrinij Primicerius, erat ordinis primi perfectiſſimus. Ducenarius itẽ vnus formæ primæ vnus, formæ ſecundæ duo, formæ tertiæ vnus [f] ſequitur ſcriniũ aliarũ pecuniarũ.

[a] *in d. l. ſcrinijs. C. de palat. ſacr. larg.*
[b] *in Leone Comnene, ſeu Iconomacho.*
[c] *105. §. penult.*
[d] *in D. Iona.*
[e] *de menſuris atque ponderib.*
[f] *d. l. ſcrinij, 7. C. de palat. ſacr. largit.*

DE SCRINIO A PECVNIIS Cap. LXXXIIII.

DIVERSIS in locis hic Comes aliam pecuniam percuti curabat cuius gratia plures monetarum procuratores inſtituebat, & proprium à pecunijs ſcrinium habebat, in quo pecuniarum diuerſis in officinis monetariis percuſſarum, rationes ſcribebantur, quantum auri, & argenti ſingulis locis illarum, & quantum ſignatum fuiſſet. Quot in locis in Oriente pecunia cuderetur non apparet, in Occidente tantum Romæ, & quinque alijs in locis percutiebatur. Gratianus [g] in Notitia vbi huius officii ſcrinia recenſet ei Comitarenſes, Argentarios & Barbaricarios aggregat: Intelligi poſſunt argentarii qui pecuniam permutant, aut Vaſcularii qui vaſa argentea in Comitatu, id eſt aula Principis fabricabant: Hi enim ita in iure appellantur. Iabolenus, [h] Vaſcularius inquit aut faber argentarius vxori legauit: Scæuola, [i] Procurator Seii miſit ſubſcriptionem ad argentarium vaſcularium. Quemadmodum enim in ſcrinio aureæ maſſæ erant aurifices, ſic in hoc argentarii vaſa argentea fabricantes reperiebantur.

Barbaricarii verò ſunt, qui argentea vaſa auro exornant, inquit Donatus, [k] & illi barbarica ornamenta addunt, hanc interpretationem confirmat Notitia in Occidente tres Argentariorum ſeu Barbaricorum in Galliis præfectos ſtatuens, quos quaſi pro iiſdem ponit. Vnde hos vaſcularios, non nummularios fuiſſe crediderim. Ex argentariorum Ducenariis, vnus erat perfectiſſimus ordinis ſecundi. Ex centenariis duo, epiſtolares tres, formæ primæ octo, formæ ſecundæ XXV. Ex barbaricariis centenarii duo, epiſtolares quinque, formæ primæ octo, formæ ſecundæ vnus. [l] in hoc ſcrinio Primicerius ordinis ſecundi perfectiſſimi titulo honeſtabatur, poſt quem formæ primæ vnus, formæ ſecundæ duo, formæ tertiæ quinque, omnes à Principe annonas percipiebant. [m]

[g] *d. l. ſcrinijs.*
[h] *in l. pe. de. aur. & arg. legat.*
[i] *in l. vl. de oblig. & actionib.*
[k] *in 1. Aeneid.*
[l] *d. l. ſcrinijs.*
[m] *d. l. ſcrinijs. §. ſcrinij à pecun.*

DE SCRINIO EXCEPTORVM Cap. LXXXV.

C. de num. & exceptorib. lib. 12.

HVIVS ſcrinii Primicerius, totius officii erat Secũdocerius, inquit Notitia exceptores acta cauſarum ſcribebant, quas Comes iudicabat. [n] Primicerium Ducenarii duo ſequebantur, quorum primus huius ſcrinii Tertiocerius; ſecundus erat Quartocerius, nullus enim in eo ſecundocerius reperiebatur, ne ſuo Primicerio, qui totius officii Secundocerius erat, æquari videretur. Tertium locum habebant Centenarii, quorum primus Primicerius inſtrumentorum dicebatur, cum enim hoc ſcrinium litigantium acta exciperet, erant in eo qui tranſactiones & conuentiones inter eos factas inſtrumentis demandabant, & contractus cum Comite, largitionum cauſa initos ſcribebant.

Erant & Epiſtolares, qui epiſtolas ad hoc ſcrinium pertinentes in prouincias ad Magiſtratus dirigebant ve dicta teſtium mitterent, vel acta, aut inſtrumenta ſi quæ deſiderabantur.

Ex prædictis Primicerius. Tertio & Quartocerius item Primicerius inſtrumentorum, duo Epiſtolares erant perfectiſſimi ordinis ſecundi. Formæ primæ viri XXXVI. formæ ſecundæ quatuor formæ tertiæ tres. [o] Septimus ex hoc ſcrinio mittebatur ad baphia Phœniciæ, promiſſurus ne purpura in nundinis venderetur, & ad priuatos transferretur. [p]

[n] *l. in ſacr. C. de prox. ſacr. ſcrin.*
[o] *d. l. ſcrinijs.*
[p] *l. vlt. C. de veſtib. holob.*

De ſcrinio mittendariorum Tertiocerio, & Quartocerio Largitionum. Cap. LXXXVI.

ALIVD huius officii ſcrinium Mittendariorum, hic à Notitia, & in Occidẽte omiſſum, Gratianus A. in ſua Notitia recenſet. [q] Ex palatinorum numero, alii in palatio res largitionum curabant inquit Gloſſarum, multi in prouincias mittebantur, vt integra tributa, & quæ reliqua erant ex vectigalibus exigerent;

[q] *in d. l. ſcrin. 7.*

gerent: Honorius A. [a] Neque sacrarum, inquit vel priuatarum largitionum palatina officia, ex quacunque causa fiscalis debiti, cum ad prouinciam mittuntur, possessores per se audeant conuenire, siue id ex præterito reliquum trahatur, seu præsentis temporis tributa solui conueniat, sed rectores prouinciarum frequenter adeundo commoueant, eorumque officijs incumbant, Hæc ille. Cum verò plures ob hanc causam mitterentur, statuit Anastasius vnum tantum in singulas prouincias mittendum. [b] Nec exactorum, inquit, multitudo, cum fisci rationibus, tum collatoribus damnum afferat, vnus tantum in singulas prouincias ex competenti scrinio canonicarius mittatur, qui eorum, quæ proprio scrinio debentur exactionem vrgeat. Hæc ille. Nullus in hoc scrinio a Gratiano Primicerius nominatur. Sed ex Ducenarijs prouectior erat pro Primicerio; Cingulum vt milites gerebant, ternique quotannis Ducenarij dimittebantur, & centenarij quot dimitti expedire videbatur. Gratianus A. [d] Placuit, inquit, iusta & omnibus mittendarijs Palatinis profutura suggestio, vt ex iisdem singulis annis Ducenarii terni, & Centenarii habito prouisionis intuitu, cingulo liberentur. De mittendarijs aliter scribit Græcus Interpres, quem citat Alciatus. [e] Palatini, inquit, communi nomine dicuntur omnes habitantes in palatio. Alii quidem in domo semper Augusti, perseuerantes, qui Comitatenses dicuntur. Comitatum autem appellant locum, in quo vitam ducebat Imperator; Qui vero in prouincias mittebantur, dicuntur Mittendarii à mittendo nuncia, Hæc ille. Ex prædictis Ducenariis vnus erat perfectissimus, vt credo tertii ordinis licet vino scriptoris in lege Gratiani hoc non exprimatur, [f] sed in proximè præcedentibus, ita erat statutum. Eundem gradum habebant Centenarii duo, Epistolares octo, qui per Mittendarios epistolas pro tributis exigendis scribebant. Primæ formæ, VII. Formæ secundæ, XXXIII. Hoc scrinium, fortè cum Canonum scrinio Notitiæ tempore continebatur, quæ huius officii tantum scrinia X. recenset. Gratianus verò XI.

Præter supra memoratos, Tertiocerius, totius officii Bastagas tractabat, id est eas ad futura itinera iudicebat, res transuehendas & transuectas, earumque species, quantitatem & qualitatem, vt frumenti Constantinopolim deuehendi, & publicas species transuehendas in actis scribebat; In diuersis enim Orientis regionibus erant corpora seu collegia nautarum. [g] quorum quique per vices onera publica ferre cogebantur, [h] qui nauem duorum millium modiorum capacem habuissent, propter quod incommodum à muneribus ciuilibus immunes erant, & à tributis liberi. [i] & quandoque ad mercedulam philici nomine accipiebant. [k] In mediterraneis quoque iumenta & plaustra habentes eidem oneri erant obnoxii, [l] quæ angaria vocabatur, de qua supra dixi. Hæ erant Bastagæ, quas tertiocerius huius officii indicebat, earumque rationes notabat. Euntes autem Bastagas, vt tutiores essent, pars alicuius legionis solebat comitari, quemadmodum in Occidente in Duce Rhetiæ dicetur. Bastagas translationes Honorius appellat. [m] Theodosius minor publicarum specierum transuectionem & fælicem embolam, [n] ita vulgo hoc vocabulum interpretantur, sed fortè expeditionem ad bellum significat, prout idem Theodosius videtur interpretari. [o]

Quartocerius verò officii, libellos tractabat, qui Comiti largitionum porrigebantur, puta illorum, qui salaria, vel donata à Principe petebant, responsa quoque notabat, & cum oblatis Principi precibus in scrinio seruabat. Itaque puto emendandam Notitiam quæ habet Quarto loco, puto legendum Quartocerius, libellos tractat suprascripti officii Comitis largitionum, quoties vsus exegerit. Omnes tamen codices, vt credo deprauati legunt, Comes largitionum, quæ verba cum sequentibus codex Massæorum scripta tenet literis rubris; sed ineptus huius lectionis est sensus. In Occidente tota deest hæc clausula, vbi nulla fit mentio Quartocerii.

[a] in l. 2. C. de can. larg. tit.
[b] l. vlt. Græc. C. de exactori. trib.
[c] in d. l. in scrin. 7.
[d] in l. placuit. C. eod. tit. de palat. sacr. larg.
[e] in tit. de pala. sacr. largitio.
[f] in d. l. in scrinij 7.
[g] l. 3. §. 1. ff. quod cuiusq; vniu. no. l. pe. §. 2. 3. & vlt. ff. de iur. immu.
[h] l. 1. 2. & 4. C. de nauicler.
[i] l. pe. §. negociatores. & seq. & vlti. ff. de iur. immun.
[k] l. 4. C. de nau.
[l] l. nemo, & seq. C. de curs. publ.
[m] in l. placet, C. de sacros. Eccl. l. 1. C. de quib. mun. verib. vel præsta. tio.
[n] in l. iubemus, 1. C. eod. tit. de sacros. Eccl.
[o] in l. nemo nem. quæ est l. seq. C. eod. tit.

DE ILLVSTRI COMITE Priuatarum rerum diuinæ domus in Oriente, & eius insignibus.

Cap. LXXXVII.

PRIMVM procuratores rerum priuatarum Cæsaris à Seuero est inuentus. Plurimis enim amicorum Albini, & Pescennii Nigri, qui Imperium sibi vendicauerat, proscriptis, mirum in modū ditatus, eorum bonis procuratores præfecit. Spartianus: Interfectis, inquit innumeris Albini partiū viris, inter quos multi Principes ciuitatis, multæque illustres fœminæ fuerunt, omnium bona publicata sunt, ærariumque auxerunt. Tum Hispanorum, & Gallorum proceres multi occisi sunt: Tumque primum priuatarum rerum procuratio constituta est. Hæc ille. Prius tamen Alexandriæ rationalis fuerat. vbi plures priuatas rationes Princeps habebat; & auctor est Tacitus Iulium Agricolam, qui Neruæ tempore vixit, vtrumque auum procuratores Cæsarum habuisse: sed hi vicesimas hæreditatum ac bona caduca exigebant. Seuerus vero patrimonii procuratorem inuenit, qui postea hæc omnia administrauit. Is diuersis titulis est appellatus, primò Cæsaris procurator, [p] aut curator, [q] vel Rationalis, [r] aliquando procurator priuatæ rationis, [s] quæ nomina etiam imperante Alexādro in vsu erāt. [t] Sunt qui etiam eum dispensatorem à Seuero appel-Sunt qui etiam eum dispensatorem à Seuero appellari putent, ita enim ipse Rufinum vocat. [u] Sed præfectum domus ab eo significari existimo, quem vulgo maiorem domus dicunt. Magister quoque rei priuatæ a Diocletiano nominatur. [x] Causæ, inquit, libertinitatis, & seruitutis in prouinciis inter fiscum, & priuatos exortæ, ad Rationalem vel Magistrū rei priuatæ remittantur. Græci Logistam appellauerunt, Latini Rationalem summæ rei: [y] aut domus procuratorem. [z] Arcadius A. Comitem rei dominicæ vocat. [a] Nicephorus, Imperatoris domus Præfectum, & Comitem rerum priuatarum. Præterea, inquit, Felix. Imperialium thesaurorum curator, & Elpidius, Imperialium pecuniarum Quæstores, publicarum alter, priuatarum alter. Is postea Comes etiam ærarii priuati nuncupatus [c] est illustris, [d] vniuersumque patrimonium Principis, præsertim agros in Asia, Pontica, Cappadocia, Mesopotamia, Osrohena, & per totum tractum Orientis, alibique existentes curabat: [e] saltus etiam, emphyteuticaque prædia, colonos, greges, armenta, & huiusmodi alia priuati patrimonii Princeps administrabat, cuius rei gratia prouinciarum Præsidibus imperabat: [f] omnes denique priuatas rationes in prouinciis disponebat. [g] Hoc munus solebat equestris ordinis viris demandari: Tacitus, [h] Gneus, inquit, Iulius Agricola vetere, & illustri Forojuliensium colonia ortus, vtrunque auum procuratorem Cæsarum habuit, quæ Equestris nobilitas est. Sed, & liberi principum hoc officio functi fuisse inueniuntur. Olim priuatarum procuratores antè hunc Comitem, inter seruos tantum, colonosque, & adscriptitios prædiorum Principis, deque bonis eius emphyteuticis, aut ad fiscum delatis, [i] ac viris sui officii ius dicebant, [k] quorum sententias Claudius Imperator eandem vim habere voluit ac si ipse statuisset, idque Senatusconsulto caueri plenius quam antea, & vberius iussit, vt Tacitus [l] scribit. Tiberius verò suum procuratorem in Asia deportauit, quia milites, se comitari iubebat, & præsidis auctoritatem sibi vsurpabat. Neque enim, tunc procuratori Cæsaris aliud licebat, inquit Dion, [m] quàm

Prin

C. de offic. comitis rerum priuatarum.
[p] l. 1. ff. de offic. procur. Cæs.
[q] l. vlt. eo. tit.
[r] l. ad fiscum. l. cū aliquid. l. nullum, C. vbi cau. fiscales, & in Rubr. ff. de off. procur. Cæs. vel rationalis.
[s] l. procurat. C. de eden.
[t] l. 1. C. ne fiscus rem quam ven. & l. 2. C. de mo. multar. quæ à iudic.
[u] in l. 1. C. si aduers. fiscum.
[x] in l. pen. C. vbi cau. status agi deb.
[y] l. dominicis C. vbi cau. fiscal.
[z] d. l. cum aliquid, C. eo tit.
[a] in l. vlt. C. de fund. & saltib. rei domin.
[b] lib. 10. cap. 29.
[c] l. vlt. C. de loc. prædio. ciuil. vel fisc. l. 3. C. de bon. vacan. l. vl. C. de petit. bonor. sublat. l. 1. C. de quæstorib. Not. 7.
[d] l. si quis C. vbi Caus. fisca d. l. vl. C. de loca. præd. ciuil. & d. l. vlt. C. de petit. bono. sublat.
[e] l. in quib. l. omnes l. pr. C. de fund. patrimo. & toto illo tit. & seqq. vsque ad finem lib. Nouē. 20. & 30.
[f] l. vlt. C. de colla fund. patrim.
[g] l. placuit. C. eo. tit.
[h] in vita Agricolæ.
[i] l. vl. ff. de offic. procu. Cæs. d. l. si quis & l. vlt. C. vbi cau. fisc.
[k] l. nullum, l. dominici. C. eod.
[l] in 12. annal.
[m] lib. 57.

Principis reditus exigere, in cæteris erat, tanquam priuatus. Postquam verò dignitate Comitis hi procuratores sunt adaucti, etiam causas incestus & sepulchrorum cognouerunt. Cassiodorus, [a] Comitiua, inquit, priuatarum sicut nominis ipsius sentitur insonare vocabulum, per Rationales quondam Principum priuatam fertur gubernasse substantiam, & quia iudicis fastigium exercere non poterat, inter homines extremis conditionibus inclinatos, alios quoque titulos prouida deliberatione suscepit, ne dignitas latialis causam tantum videretur habere cum famulis, sed actibus vrbanis tunc se fœliciter occupauit. Postquam agrestium causas decentes amisit, vtitur nunc dignitas liberorum causis, & legitimus Præsul veraciter habetur, quando de ingenuorum fortunis disceptare posse sentitur, primum tibi contra nefarias libidines, & humani generis improbos appetitus, quasi patenti publico decreta custodia est, ne quis probrosa commixtione pollueretur, dum vicino sanguini reuerentiam non haberet. Contra hos eligeris vnicus, & contineas inquisitor, vt dum talia probra persequeris, consequaris præmia castitatis. Defunctorum quin etiam sacram quietem æquabilia iura tuæ conscientiæ commiserunt, ne quis vestita marmoribus sepulchra nudaret, ne quis columnarum decorem irreligiosa temeritate præsumeret, nè quis cineres alienos, aut longinquitate temporis, aut voraci flamma absumptos scelerata perscrutatione detegeret, vide quæ tibi commissa sunt, castitas viuentium, & securitas mortuorum. Habes quoque per prouincias de perpetuo iure tributorum non minimam quantitatem, canonicarios dirigis, possessores admones, & cum alijs iudicibus non modica iura partiris, caduca bona non finis esse vacantia, proximos defunctorum nobis legaliter anteponis, quia in hoc casu Principis persona post omnes est. Depositiuæ quoque pecuniæ, quæ longa vetustate, cōpetentes dominos amiserunt, inquisitione tua nostris applicantur ærarijs: Hæc ille. Causas incestus ad hunc comitem pertinere innui. & Valentinianus [b] ad Andromachum comitem priuatarum scribens vbi de puniendis incestuosis agit. Sed & pœnam à corruptis pecunia indicibus exigebat, nempè triplum eius quod acceperant in causis pecuniarijs, in criminalibus vero omnia bona quæ ob hoc crimen publicabantur. [c] Quadruplum quoque aufert cohortalibus, qui immoderatas à litigantibus sportulas extorquent. [d] Flumina item publica, quæ nauigantur, sub eius cura censeri possent, quia in Principis patrimonio à nostris interpretibus ponuntur. [e] Artificibus etiam Principi operantibus stipendia soluebat, vt [f] de Aproniano Comite rerum priuatarum Cassiodorus scribit. Denique familiæ Principis & Augustæ alimenta, eorumque equis pabula subministrabat. Cum verò homo in diuersis regionibus sitis sufficere non posset, plures in prouincijs instituebat Rationales & procuratores rei dominicæ vel priuatæ dictos, [g] qui reditus prædiorum, & alia ad suam arcam pertinentia exigerent, ac publicata bona alienarent: aut conseruarent ipsorumque procuratorum periculo susceptores creabantur, quibus hæc bona aut pecunia committebatur. Honorius A. [h] ad Patricium comitem rerum priuatarum, super creandis inquit susceptoribus periculo procuratorum rei dominicæ, dispositionem tuæ sublimitatis firmam esse præcipimus, vt quæ statuta sunt in pabulis vel sumptu familiæ ministrando, intemerata permaneant Rationalibus. Hæc ille. Quod Comes largitionem tractabat, propriè ærarium dicebatur, Comitis verò priuatarum arca fiscus vocabatur; Plinius [i] ad Traianum, fortasse non eadem seueritate fiscum, qua ærarium cohibes? imo tanto maiore, quanto plus tibi licere de tuo, quam de publico credis. Dicitur auctori atque etiam procuratori tuo in ius veni. Hæc ille. Vlpianus, [k] Res fiscales, inquit, quasi propriæ & priuatæ Principis sunt. Itaque priuatæ rationis causæ sunt, quæ fiscales & iuris fisci appellantur, [l] quæ à nostris cum tributis, & vectigalibus confunduntur. [m] Alexander quoque Imperator priuatam rationem fiscum vocat, [n] & Dion est auctor, M. Antonium omnib. remisisse, quod fisco ærariové publico debebant, & cum aduersus Scythas iturus esset, eum pecuniam ex ærario à Senatu petijsse, non quod, inquit, ea non esset in Principis potestate, sed quod diceret illam, cætetaque omnia esse Senatus populique Romani. Hactenus Dion. Gratianus [o] etiam duos in prouincijs Tabularios, alterum fisci, alterum largitionum constituit. Quandoque tamen ærarium pro fisco accipitur, [p] & magistratus, de quo agimus, Comes ærarij priuati nuncupatur, [q] sicut, & fiscus quandoque pro arca largitionum capitur, [r] propriè tamen fiscus pro priuata Principis ratione intelligitur, & iura, quæ de fisci aduocatis, & controuersijs fiscalibus statuta sunt, [s] præcipuè de rebus priuatis Principis loquuntur, in quibus plus de his quam de tributis & vectigalibus disceptari contingit. Fiscus tamen non omnes res Principis priuatas significat, neque enim ad eius fundos extenditur, sed causas bonorum publicatorum, caducorum, ac quorundam vectigalium complectitur. Iustinianus, [t] scimus, inquit, quæ in alienandis rebus fiscalibus obseruata sunt, non simili modo obseruari circa res, quæ à sacratissimis Imperatoribus non fiscalibus rebus, sed ex priuata eorum substantia procedunt, quod satis irrationabile est. Quæ enim differentia introducitur, cum omnia Principis esse intelligantur, ex sua substantia, siue ex fiscali aliquid fuerit alienatum? Hæc ille. In eo enim tantum differebant, quod diuersos administratores habebant, sicut & fiscus ab ærario in alio non distabat nisi quia in diuisis arcis sub diuersis comitibus tractabant? sed se vera omnia Principis erant; Quare etiam si varia ponantur, eodem tamen lance trutinantur.

Certum verò aduocatorum numerum in suo foro hic Comes habebat, qui ab Anastasio impetrauerunt vt deposito patrocinandi munera, Clarissimi essent, & Comites ordinis primi. [u]

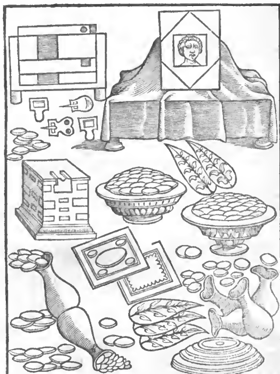
[a] in sexta.
[b] in l. qui contra. C. de incest. nup.
[c] §. 2. Noue. 124.
[d] §. Auth. de iud. §. antepen. di. Nouel. 124.
[e] arg. in l. flumina in princip. vers. in tex. publ. de damno infec. Iacob. de S. Georgio de feudis in versic. fluminib. in princip. Cepolla, titul. de fluminibus n. 4. ver. dicamus 1. & nu. 2.
[f] in 4. variar.
[g] l. procurator. C. de edendo.
[h] in l. super creādis. C. de iur. fisc.
[i] in Panegyrico.
[k] in l. 2. §. hoc interdictū, ne quid, in loco public.
[l] c. vbi causa fiscales. de iur. fisc. et ff. de aduocat. fisc. si aduers. fiscum.
[m] l. Bar. in Rub. C. de iu. fisc. vbi. Alex. & l. vlti. C. de quadrien. præscript.
[n] in l. procurat. C. de eden.
[o] in l. 4. Cod. de nume.
[p] in l. vl. & pen. C. de quadr. præscript.
[q] in l. vlti. C. de loca. prædio. ciu. & in l. 1. Cod. de Quæstor.
[r] l. 5. C. de fal. & iur. hast. fiscal.
[s] C. de aduocat. fis. vbi caus. fisc. si aduers. fisc. de priuil. fisc. & alibi mrib.
[t] in d. l. vl. C. de quadr. præscrip.
[u] l. 1. C. de aduocat. diuers. iudi.

NOTITIA

NOTITIA.

INSIGNIA VIRI ILLVSTRIS MAGISTRI

Rerum Priuatarum

COMMENTARIVM.

NSIGNIA habebat hic Magistratus, quemadmodum sacrarũ largitionum Comes, nempe erectum librum mandatorum, abaco substrato tapeto impositum. ad sinistram est sacri ærarij pluteus lutei coloris, claustris ferreis firmatus, quem officij scrinia repræsentare puto, duo lutei sacculi, siue fisci, fibulis in summo transfixi, & alij duo cœrulei, sine fibulis quadrati, in angustius collum exeuntes, qui in ventre tumentes, intus auro pleni videntur: id ex fundis priuatis, & canonibus, seu conductorum pensionibus, ac bonis publicatis venditis colligebatur. [a] prope aliquot aurei iacent, infra luteus pluteus quadratus laminis ferreis obseratus, & supra claustris confixus visitur, qui & ipse scrinia officij repræsentat, aut pecuniam in arca custoditam; Hunc iuxta duo argentea vasa aureis plena, aurum ex bonis publicatis, aut quibusdam vectigalibus huic Comiti adsignatis exactum indicant. supra à dextro latere sunt duo aurea oliuæ folia, quæ coronas ex aureis oleæ frondibus, militibus, qui aliquid egregium fecissent, donandas referre possunt. Constat autem Romæ ouantes & Athenis victores ea cinctos fuisse. [b] Hæc enim arbor nunquam folia demittens semper viret, neque eius lignum vetustatem sentit, aut cariem: Pluteo duo adiacent codices cœrulei, quorum alter quinque bullis argenteis exornatur, alter lamina fimbriata munitus, latiore limbo circundatur. Hi codices Rationum officij repræsentant. Alia tria oliuæ folia superioribus similia spectantur. Plures quoque aurei ex sex aureis sacculis effundi videntur, qui aureos à Principe ex priuata cramena dona-

[a] l. pe. §. vl. C. de quad. præscrip.

[b] Plinius li. 15. cap. 14.

tos

tos insinuat. In imo clypeorum argenteorum aceruus in fastigium surgit, quorum supremus sculptam in vmbone bullam ostendit, hos virtutis merito, fortissimis militibus Princeps elargiebatur. Veteresque in his ex argento maiorum vultus, ad eorum memoriam conseruandam exprimebant, vt auctor est Plinius.[a] Hæc insignia in Comitis adiutorio depicta astitisse puto, & in publicum exeunti fausta acclamatoribus præconibus,[b] prælata. Hunc ita Princeps appellabat SVBLIMITAS,[c] AVCTORITAS TVA.[d] DIGNATIO,[e] SINCERITAS.[f]

Alius erat Comes diuinæ domus spectabilis, qui prædia in Cappadocia administrabat,[g] de quo in Præposito sacr. cubiculi est dictum. Logotheta priuatarum imperantibus Palæologis hic Comes est appellatus, vt auctor est Sophorius Curopalata nuper excussus, is tiaram lineam gestabat phacceolim nuncupatam, vt scribit Suidas. Phacellum seu Phaceolinm ex carbaso interpretatur Niceta, quod simile est turbantibus Turcarum.

[a] Lib. 36. c. 2.
[b] L. vnica, C. de quæstor.
[c] l. super, C. de in. fisc.
[d] in l. vlt. C. ne rei domin. vel templo.
[e] l. 2. C. de fun. rei priua.
[f] l. 2. C. de priu. domus Augu.
[g] l. vl. C. vbi cau. fiscal.

NOTITIA.

Sub dispositione viri Illustris Comitis rerum priuatarum domus diuinæ.

Rationales rerum priuatarum.
Bastaga priuata.
Præpositi gregum & stabulorum.
Procuratores saltuum.
Officiū autem suprascripti viri Illustris Comitis rerum priuatarum habet.
Primicerium totius officij.
Primiscrinium beneficiorum.
Primiscrinium canonum.
Primiscrinium securitatum.
Primicerium scrinij largitionum priuatarū, & ceteros scriniarios suprascriptorū scriniorū.
Secundocerium totius officij, qui tractat chartas ipsius Officij, & ceteros Palatinos. Vetus codex addit, Quoties vsus exegerit, vt supra in Comite largitionum in fine.

COMMENTARIVM.

HIC Comes Rationales seu procuratores in singulis prouincijs, quemadmodum & Comes largitionum habebat, qui bona publicata, aut alia ratione ad fiscum pertinentia hoc ordine accipiebant.

In primis ea tenens citabatur, qui si intra XXX. dies venisset, audiebatur, cum Primicerio officij rerum priuatarum, fiscique patronis solidos quatuor soluisset, nemine verò intra hoc tempus comparente, bona occupabant; saluo tamen iure possidentis, vt veniens adhuc audiretur.[h] Comes prius bona se fisco inferre scribebat: Deinde Rationales in prouincijs ea singula describebant, & rebus Cæsaris aggregabant: hæc incorporatio vocabatur: Postremò titulos seu inscriptiones id significantes, vel insignia Principis prædijs imponebant. Valentinianus A.[i] ad Florentinum Comitem rerum priuatarum.

[h] l. vlt. Græca de delatorib.
[i] in l. si quando, C. de bon. vacant.

Si quando, inquit, alicuius publicatione, aut ratione iuris, aliquid rei nostræ addendum est, iure atque solenniter per Comitem rerum priuatarum, deinde per Rationales in singulis quibusque prouincijs commorantes incorporatio impleatur, & diligens stylus sigillatim omnia adscribat: tituli verò quorum adiectione prædia nostris sunt consecranda substantijs non nisi publica testificatione proponantur.

Hæc ille. Grauis verò pœna erat his, qui ea à Principe sibi donata peruasissent.[k] Tantum denique his rationalibus attributum est, vt causas fisci ciuiles dirimerent. Constantinus.[l] Ad fiscum, ait pertinentes causas Rationalis decidat,[m] Præsens tamen fisci aduocatus esse debebat.[n] Criminales vero causas hominum, & colonorum domus Augustæ Rector prouinciæ coram Rationali tractabat.[o] Cum igitur hic ius redderet, officium, id est, Apparitores, & Exceptores habebat, qui acta litigantium scribebant, quod rationale vocabatur officium.[p] Alii chartas, id est fiscales rationes tractabant. Gratianus.[q] Nullum inquit, ex officio Rationalis, qui exactioni vel chartis inseruiat, in aliud iudicium adduci oportet. i. à nemine eius officiales, quàm à Rationali sunt iudicandi. His annonæ ex Principis ærario in pecunia soluebantur.[r] In Occidentis Notitia prouinciæ distinguuntur, in quibus rerum priuatarum Rationales residebant. In Oriente reticentur. Verum Theodosius priuatæ rei Rationales per Ponticam & Asianam Diœceses nominat[s] in quibus plura prædia Principes possidere consueuerant.[t]

[k] l. vlt. C. de petitor. bon. subla.
[l] ind. l. ad fiscum, C. vbi cans. fisca.
[m] l. vlt. C. si aduers. fisc.
[n] l. vl. C. de adu. fisc.
[o] l. cum aliquid C. vbi caus. fisca.
[p] l. in fiscalibus, C. de exac tribu. l. officiales rationales. C. de epis. & cler.
[q] in l. pen. C. vbi caus. fiscal.
[r] l. 5. C. de anno. & capita.
[s] in d. l. 1. C. de anno. & capita.
[t] l. 6. C. de fun. patrimo.

Rationales prædia quoque templorum tuebantur. Gratianus A.[u] Vniuersi, inquit, fundi templorum ad Rationalium rei priuatæ sollicitudinem curamque pertineant: atque ab his anniuersariis solutionibus postulatis, peculiari (vt semper fuit) studio defendantur: seu loquitur, credo, de redditibus templorum Deorum Gentilium, qui iam à Christianis Principibus in fiscum fuerant delata D. Ambrosius episto. 30. Ad Valentinianum secundum: Miror, inquit, quomodo aliquibus in spem venerit, quod debeas aras diis gentium instaurare præcepto, ad vsus quoque sacrificiorum profanorum præbere sumptum, quod enim iamdudum vel fisco vel arcæ vsu dicatum, de tuo magis auferre videbere, quam de suo reddere. Id Gratianum prius statuisse innuit Symmachus inter epistolas D. Ambrosii episto 31. quod[x] postea Honorius confirmauit templorum bona ecclesiis, aut aliis piis locis applicans, & ob id iura de illis disponentia ad hunc Comitem diriguntur,[y] qui res fiscales, & quæ templorum fuerant, locasse videtur,[z] non autem ecclesiæ reditus, ipse a limi s trabat.

[u] in l. 4. C. de fu. rei priua.
[x] in l. 5. C. de paganis.
[y] l. 5. C. ne rei dom. vel templ.
[z] C. de locatio. prædior. ciuilium vel fiscal. siue templor.

Ad eundem Comitem Bastaga priuata spectabat, illis enim qui res priuatas Principis transuehebat, imperabat, quibus duo præfuisse puto. Quemadmodum. n. in Occidente duo erant duarum bastagarum rei priuatæ præpositi, sic in Oriente credendum est fuisse, Præerat & his Comes, Præpositus stabulorum, gregum, & armentorum, quæ plura ad sobolem procreandam Princeps habebat:[a] inter alia sua armenta Arcadius,[b] celebrat equarum Hermogenianarum, & Palmatiatum sobolem quam ab Olybrio Hermogene Cos. P. V. & P. P. Orientis & Illyrici, & Palmatio P. V. circa annum 414.[c] inducta fuisse puto.

[a] l. vnic. C. de gregr dominic.
[b] in d. l. vnica.
[c] l. vl. C. Theo. de priuileg. corporat. vrb. Rom.

Erant & procuratores saltuum, in quos greges ad pascendum mittebantur.[d] Nobilis inter alios fuit Gonaticus saltus, quem postea Zeno venire iussit, Sub hoc Comite fuit & comes sacri patrimonii, quem ab Anastasio inuentum Græci in Basilicis tradunt, is peculiarem prædiorum Principis curam habebat, nec alia tangebat. Alius sub hoc comite, comes stabuli dictus, equos Principis curabat, quorum plures ex Africa, cæterisque prouinciis ad vsum militum adduci iubebat, sed & hi præstari desierunt, & pro illis exhausti ærarii necessitate flagitante, pecunia ab Africanis exigi cœpit, ac primò terni viceni, mox viceni, deinde XVIII. & XV. pro singulis equis aurei sunt extorti. Alios binos Comes stabuli nōe sportularum accipiebat: Ex prioribus septeni singulis equitum contuberniis dabantur. Hi equi Canonicarii, aut curatitii vocabantur.[f] Comes stabuli hodie ab aliquibus is esse creditur, quem Galli Connestabilem appellant: sed verius is est, quem magnum

[d] l. 1. C. de pascu. publ. l. 1. C. de fun. & saltib. rei dominicæ.
[e] in l. 1. C. de præd. comite, De Comite sacri patrimonij.
[f] l. 1. a. 12. C. Theod. de equor. collat. l. 20. C. Theod. de annon. & tribut.

gnum scutarium vocant, alibi magistes stabuli dicitur.

DE OFFICIO COMITIS RERVM priuatarum. Cap. LXXXVIII.

APPARITORES tam Comitis rerum priuatarum, quam largitionum, non solum palatini, quia in palatio serbiebant; [a] sed, & Cæsariani, [b] & priuatiani seu priuati, [c] & Catholiciani [d] vocabantur: ad quorum curam patrimonium Principis, & bona ad fiscum delata spectabant. [e] Itaque reditus ex eius prædijs perceptos, sumptusque in ea factos, cum distractorum pretio notabant, idem de bonis publicatis, & alijs ad fiscum pertinentibus agebant. Et ideo si vestes, aurū, vel argentum, vel mancipia ex re Principis priuata veniebant, palatini ea emere non poterant, ne ob familiaritatem, quam inter se habebant, rebus vilius distractis fiscus deciperetur. Arcadius & Honorius Nestorio Comiti rerum priuatarum [f] vestium, inquiūt, auri, & argenti seu mancipiorum coēmendorum, si quando à priuatis nostris ea contigerit venundari, palatini sciant sibi copiam denegatam, pœna in eos amissionis precij exercenda. Minus recte nostri ibi interpretātur priuatos pro subditis Imperij, cum ministros priuatarum lex significet, item palatinos pro Principis proceribus exponunt, qui sunt ipsi res publicas, vel priuatas administrantes.

Eorum verò officium ita se habebat. Primus omnium erat Primicerius totius officii. Deinde secundocerius, qui eiusdem officii chartas, & cæteros palatinos tractabat, id est scripturas & rationes, earumque curam habebat. Quatuor verò scrinia in hoc officio fuere, beneficiorum, canonum, securitatum & largitionum priuatarum. Primis tribus totidem præerant primiscrinii, vltimo Primicerius. Primiscrinius alibi vocatur adiutor, aliquanto minoris dignitatis, quam Primicerius. Sed aliquando his quatuor scriniis præfecti, omnes primicerii vocantur. Theodosius A. [g] Priuatiani, inquit, priuilegia largitionalis officii consequantur, hoc est, vt tam Primicerius officii priuatarum, etiam alii quatuor reliquorum primicerii scriniorum ex Consularibus inter allectos, esse mereantur. Hactenus ille. Quodlibet verò scrinium post primiscrinium tres primates habebat. Theodosius. [h] Primicerios, aut officii, tresque primates scriniorum rerum priuatarum, finito tempore militiæ, inter tribunos militares Prætorianos, saluis iisdem præstitis priuilegiis sacris constitutionibus, nostram clementiam adorare decernimus.

Anno verò tantum Primicerius, aut Primiscrinii, eo officio fungi poterant. [i] Mox in aliud transferebantur.

Primiscrinius beneficiorum, scribebat res mobiles aut immobiles ex substantia Principis alicui donatas. Hæc enim nuncupabantur beneficia, qualia multa se ecclesiis, xenonibus, ptochotrophiis, episcopis, monachis, & aliis innumerabilibus personis donasse Iustinianus A. ad Florum Comitem reŭ priuatarum scribit. [k] Idem ex scrinio canonis Phœniciæ decem libras auri annuas, primicerio tribunorum notariorum dari iusserat loco alterius doni prius ipsi facti, quod, inquit, beneficium nuncupatur. [l] Sed hic de beneficiis immobilium, aut etiam mobilium specierum, non etiam pecuniæ numeratæ intelligi censeo, hæc enim ad primicerium largitionum spectabant. Sic beneficium postea appellatum est feudum alicui à Principe concessum. Beneficia etiam priuilegia vocantur, [m] veluti aquæ ducendæ, alicuius immunitatis, vel alterius rei; quorum rationes ad hoc scrinium spectabat. Hi verò quibus Princeps aliquid elargiebatur, certam auri summam pro rerum donatarum quantitate soluere cogebantur, [n] & qui prædia accipiebant egenti Principi redituum partem pendere, [o] quæ omnia beneficiorum scriniarii notabant.

[a] *in rubrica, l. 1. & vlt. C. de pal. sacr. largit. & rer. priuatar. & l. 1. C. de offic. com. sacr. patrim. proscripto.*
[b] *l. 5. & 7. C. de iure fisci. l. pe. C. de bon.*
[c] *l. vlt. C. Theo. de palat sacr. lar. l. vlt. C. de rescin. vend.*
[d] *l. pen. § vlt. C. de bon proscript.*
[e] *l. 1. C. de offic. com. sacr. patrim. l. si hæredum, Co. de inoffic. testam.*
[f] *in l. vlt. C. de reb. ven.*
[g] *in l. vltim. Cod. Theo l. de palat. sacr. largit.*
[h] *in l. vltim. C. de palat. sacr. largit.*
[i] *l. ad similitudinem, C. eod. tit.*
[k] *l. vlt. §. quia igitur multa, Cod. de quadrien. præscr.*
[l] *Edicto. 4. cap. 1*
[m] *in l. 4. ff. de constit. princ.*

Beneficiarii itaque vocabantur, scrinium beneficiorum tractantes, & eorum instrumenta conficientes sed hoc nomen latius accipit Constantinus ad Taurum P. P. scribens: [p] Beneficiarii, inquit vel officiales rationales, si interue sa ratione fiscali ad ecclesias putauerint transeundum, curialium retrahantur exemplo: Sic est emendanda illa lex, ex Codice Theodos. [q] Sed & qui tributa, aut census fisco debitos exigebant, Beneficiarii appellabantur. Tertullianus: [r] Nescio, ait, dolendum an erubescendum sit, cum in matricibus beneficiariorum, & curiosorum, inter tabernarios, & lanios, & fures balneatum, & aleones, & Lenones, Christiani quoq; vectigales continentur. Intelligit Christianos pensitasse pecuniam beneficiariis, ne accusarentur quod essent Christiani quemadmodum pensitabant flagitiosæ & viles personæ, ob artem quam exercebant.

Primiscrinius canonum, curam habebat pensionum quæ pro prædiis per Ponticam & Asianam diœcesim & in Mesopotamia, Osrhoënaque à Principe ad longum tempus conductis, vel in emphyteusim acceptis soluebantur. Hæc enim pensio cum certa esset canon vocabatur, [s] qui plerumque in auro, quandoque frumento, vino, aut oleo, pendebatur Vnde auraria & frumentaria pensio vocatur à Constantino. [t] Harum rationes in hoc scrinio notabantur, quantum exactum, quantum ex his impensum, quantum ad Comitem missum esset. Frumentum & aliæ species singulis quatuor mensibus præstabantur, aurum toto anno prout erat commodum, soluebatur. [u]

Primiscriniis securitatum, pecuniarum solutarum chirographa seruabat: Securitates enim nihil aliud sunt, quam apochæ, quibus creditores, debitam sibi pecuniam solutam fuisse confitentur. [x] Honorius, [y] Sed & aurum, inquit, quod ex huiusmodi contributione redigitur, ita debet suscepioni aurario cōsignari, vt securitatibus nomen inferentis, dies, Consul, mensis, causa, & summa comprehendatur. Intelligit autem chirographum, quod suscipiens aurum cum scribit, & soluenti pro eius cautione tradit. Id etiam [z] Cassiodorus declarat. Merito, ait testimonium solutionis, securitas dicitur. In hoc ergo scrinio reponebantur securitates, seu apochæ illorum, qui à Rationalibus pecuniam accepissent, vel illis soluissent, & eorum qui bona publicata à fisco emissent. Zeno huius scrinii & eius securitatum ad Æneam Comitem rerum priuatarum scribens, meminit, [a] Iubemus inquit, quoties competens scrinium gestis interuenientibus, distractarum rerum pretia sese deposuerit suscepisse: minime post huiusmodi solutæ pecuniæ depositionem, emptores quasi non numeratis pecuniis molestari: Hæc ille. Vult his securitatibus ita demum fidem haberi oportere, ac si gesta interuenissent, id est apud acta factæ fuissent.

Primicerius scrinii largitionum priuatarum pecuniarum, quas Princeps amicis donabat, rationes scribit curabat, & stipendiorum, quæ ministris & familiæ Principis, vel Augustæ pendebantur, siquidem largitiones pro remuneratione & stipendiis accipi, supra ostendimus. [b] Sicut ergo alter Comes publicarum erat largitionum, id est stipendiorum militibus & publicis personis soluendorum: ita hic Comes priuatarum largitionum, dona priuatis à Principe data tractabat. [c] Forte etiam manu huius Comitis, quotānis Kal. Ianuarii Comitib. consistorialibus, & aduocatis fisci Prætorianis, strenam Princeps largiebatur. Anastasius A. [d] ad Eustachium P. P. Iubemus inquit, viros clarissimos fisci pro tempore patronos fori tuæ celsitudinis, solenni die festiuitatis Kalendarum Ianuariarum, inter Spectabiles sacri nostri Consistorii Comites diuina nostræ serenitatis manu punctus consequi solatia. Hæc ille. Nullus ex hoc officio esse poterat quem Princeps propria aduotatione non probas-

[n] *l. 1. & 2. C. Theo. de collat. donat. siue releuator.*
[o] *l. 3. & 4. Cod. Theo d. tit.*
[p] *in l. beneficiarii, vel officiales 4. C. de Episcop. & cleric.*
[q] *l. 7. C. Th. de cohor.*
[r] *in lib. de fuga, & persecutione.*
[s] *l. 9. 10. & pen. C. de fund. patrimonialib. & saltuens.*
[t] *in l. 2. Cod. de fund. patrim.*
[u] *l. 3. C. Theod. de collat. fund. patri.*
[x] *l. in contractib. § sed quoniam securitatib. & §. seq. C. de non numerat. pecun. & in l. 1. 2. 3. & 4. C. de apoch. pub.*
[y] *in d. l. 1.*
[z] *lib. 11. variar*
[a] *in l. 2. §. vlti. C. de quadrienny præscript.*
[b] *l. Palatinos C. de pal. sacr. larg.*
[c] *l. non aliter, l. ad similitudinem, C. de palat. sac. larg.*
[d] *l. 4. C. de aduo. diuers. iudicium.*

[a] d.l.non aliter. *[b] l.scriniis, C.de diuers.offic.*

probasset: [a] Hoc in scrinio memoriæ expediebatur. [b] Nunc de aliis, qui postremi erant in ordine illustrium, est videndum.

De Comite domesticorum Equitum, & domesticorum peditum eorumque insignibus. Cap. LXXXIX.

PRÆTER Vexillationes Equitum, legionesque & auxilia peditũ palatinorũ, quæ olim prætoriana vocabãtur, erãt & quidã Equites, peditesq; & ipsi palatini, prętorianique dicti; sed nominatim Protectores domestici nuncupati, & à Gordiano iuniore instituti, quos posteriores Principes Græci Spatarios vocauerũt, inquit Cedrenus. De his ita Procopius *ἀνωλάτοι* sunt, inquit, & alij in Palatio longè pręstantiores, quoniam maius ipsis stipendiũ solui consueuit, ac digniore militię nomine honestãtur. Hi domestici & protectores vocantur, & à cura rerum bellicarum longè absunt. In palatio enim conscribi solent, vt sic ordo, qui tantum personæ operam præstet. Horum alibi Bysantij, alij in Galatia, nonnulli aliis in locis statuuntur. Hactenus Procopius. Qui erant præsentes, semper Principem palatio exeuntem comitabantur, & eius palatium custodiebant, quod & si ipsum nomen satis indicat, clarius tamen explicat Honorius A. [c] Deuotissimos, inquit, Protectores, qui armatam militiam subeuntes, non solum defendendi corporis sui, verum etiam protegendi lateris nostri sollicitudinem patiuntur; vnde etiam protectorum nomen sortiti sunt, ingloriοs esse non patimur, sed vt deuotissimis nuper protectoribus domesticis, ita his quoque honorem congruum condonamus, vt præter Primicerium, decem primi eorum clarissimatus dignitate fruantur. Hæc ille. Ita etiam protectores accipit & Socrates, [d] & Spartianus in Caracalla, quem scribit in scapham cum protectoribus se recepisse, & vesicæ leuandæ gratia inter protectores suos equo descendisse, & occisum fuisse. Capitolinus quoque, [e] ait Gordianum A. vocatum, cum protectoribus, & falcibus laureatis Carthaginem iuisse. D. Hieronymus scribit militum votum fuisse, vt demum protectores fierent. Suidas & Zonaras, [f] Equites propriè domesticos, protectores verò pedites dictos fuisse innuunt. Sed Iustinianus domesticos tam in Equitum, quàm in peditum scholis collocat, [g] ac præsentales tanquam Principi astantes vocat. Cassiodorus quoque [h] eos commiscet. Domesticæ, inquit, partis Equitum & peditum, qui nostræ aulæ videntur iugiter excubare. Nec Notitia eos distinguit. Hi ex septem scholis Armeniorum præstantissimorum numero MMMD. electi palatium custodiebant, vt ait Suidas, [i] scholarij, inquit, erant ter mille quingenti ad palatii custodiam deputati omnium præstantissimi ex Armeniis electi, quibus maius stipendium cæteris tribuebatur. His duo millia Iustinianus addidit, qui supernumerarij sunt appellati. [k] Non tamen prædicti omnes erant domestici, sed ex his eligebantur.

[c] in l.deuotissimos. C. T.de domest. & protect.
[d] lib. 1. cap. 13.
[e] in Maximino.
[f] in Diocletiano.
[g] l.restituenda, C.de aduocat. diuers.iudic.
[h] lib. 1.
[i] in ver. σχολάριοι.
[k] in ver. ὑπεραριθμοί. Suidas.

Aliæ duæ Scutariorum scholæ Diocletiano Imperante, inuentæ fuerunt, altera Iouiana à Ioue, altera Herculeiana ab Hercule appellata, vt auctores sunt Sozomenus [l] & Nicephorus, [m] quæ Imperatorem egredientem semper sequebantur, suosque Tribunos habebant. Marcellinus, infamabat, inquit hæc suspitio Latinum domesticorum Comitem, & Agilonem Tribunum stabuli, atque Scudilonem scutariorum rectorem. Hunc postea Tribunum appellat. Aduenit, ait, Scudilo scutariorum Tribunus. Sed has scholas duas, quæ Principem protegebant, & sub Magistro officiorum erant, Ab illis diuersas fuisse puto, quæ domesticorum, non Iouiorum dicebantur, [o] nam ita etiam eas Zonaras [p] vocat. Erat vir quidam, inquit scholarum domesticorum notus. Harum singula 50. milites continebat, quibus senæ capitationes I. VI. equorum pabula, & plures annonæ dabantur. Iulianus A. [q] scias, ait, senum capitum domesticis per singulas quasque scholas quinquagenas esse iussis in præsenti iuxta morem debere præstari. Scholæ verò sunt appellatæ, quia cum non legiones, non cohortes, nec legionum auxilia essent, hoc nomen meruêre. Hi armis cæteris splendidioribus vtebantur. Si quidem Philo [r] de stipatoribus Agrippæ regis loquens, ait, omnes in se conuertit spectantes satellitum argenteis cypeis & inauratis armis nitidum. Idem refert Corippus, [s] qui etiam explicat, quo modo palatium costodiretur, hoc carmine.

[l] lib. 6.
[m] lib. 2. cap. 1.
[n] lib. 14.
[o] l.2.& vlt.C. eod.tit.& l.vlt. C. vbi senato.vel clarissimi.
[p] in Theophilo.
[q] in l.1.C.T.eo.
[r] in Flacco.
[s] lib. 3. in laudē Iustini minoris.

Ingens excubitus diuina palatia seruans.
Porticibus longis, porta condensus ab ipsa.
Murorum in mortem lauam dextramque tegebat
Scuta sub erectis coniungens aurea pilas
Ense latus stricti, perstricti crura cothurnis.
Astabant celsi pariter, paritérque nitebant
Extantes latis humeris durisque lacertis
Et dextra lauaque acies adstare videres.
Multaque ancipites splendescere luce bipennes.
Terribiles, ætate pares, & infra, *Miratur barbara pubes*
Ingressus primos, immensaque atria lustrans,
Ingentes astare viros, scuta aurea cernunt,
Pilaque suspiciunt alto splendentia ferro.
Aurea, & auratos conos, cristasque rubentes:
Horrescunt lanceas, sæuasque astare secures,
Cæteraque egregiæ spectant miracula pompæ.
Et credunt aliud Romana palatia cælum.

Idem [t] explicat, quo modo procedentem Principem stiparent, his versibus.

[t] lib. 4.

Incedunt densæ mixto lictore cohortes.
Hinc armata manus dextram lauamque tuetur
Cæsares lateris, clypeis pia terga tegebat
Ingens excubitus, protectorumque phalanges,
Fulgebant rutilo pilis splendentibus auro.

Quidam dixerunt Diocletianum, quando Imperator creatus est, Comitem domesticorum fuisse. certè Ammianus Marcellinus historiarum sui temporis scriptor, fuit Protector domesticus Constantii Principis, quemadmodum ipse scribit, [u] Iubetur, inquit, exire Tribunus, & protectores domesticos X. vt postularat ad iuuandas necessitates publicas secum duxit, inter quos ego quoque eram cum Veretiano collega, residui omnes propinqui & familiares. Hæc ille.

[u] lib. 13.

Inter domesticos X. primi eminebant dignitate & stipendio cæteris præstantes, clarissimique vocabantur. [x] Post Comitem primus Tribunus nuncupabatur & erat spectabilis, hunc sequebatur Primicerius. Marcellinus. [y] Valentinus, ait ex Primicerio protectorum Tribunus is duci militum limitaneorum honore æquabatur. [z]

Primus post Primicerium erat Secundocetius, quo intra annum mortuo, hæredes non solum illius anni salarium percipiebant, sed & sequentes, quo Primicerij loco defunctos successisset. [a]

Defunctorum quoque parentum domesticorum filii locum subibant, & si ob teneram ætatem armis apti non erant, nihilominus protectorum matriculis inscripti quaternas annonas, id est victum quatuor hominum accipiebant. [b] Præter X. primos sequentes L. robore ac pietate præstantes, vexillum saluatoris tuebantur, quod singuli ordine humeris portabant. [c] & clarissimi dignitate X. primis æquabantur. [d] Hi sunt, qui Præpositi laborum vocantur. [e]

[x] in l.1.C.Th. de præpositis laborum.
[y] lib. 12.
[z] l. 3.C. de offic. mag.offic. l. 2.C. de domest.& protecto. quæ est l. vlt.C.Theod.
[a] l.vlt.C.eod.ti.
[b] l.2.C.T.eo.tit.
[c] Eusebius lib. 2. de vita Cõstantini cap. 8.
[d] l.1.C.T.de præpos.labor.
[e] l. 3.C.de prępo. labor.& l. 2.C.de excus.muner.

Fisci etiam patroni binos quotannis viros offerre poterant, [a] qui in domesticorum equitum aut peditum demortuorum locum succederent: modo duo millia solidorum huic Comiti soluerent. [b] Alii qui ob merita inter domesticos recipiebantur, quindenos solidos, inter Primicerium, & alios decem primos diuidendos soluebant: Cæteri, qui gratia, aut suffragio in hanc scholam admittebantur, quinquagenos. [c] Protectores Principi semper aderant, eumque quotidie salutantes, purpuram eius vestem osculabantur, hoc enim modo Imperator adorari dicebatur, [d] cum eius limbum flexis genibus venerabundi deosculabantur. [e] Primus Diocletianus genua coram se flecti iussit, & adorari Eutropius, primus, inquit, regiæ consuetudinis formam magis quam Romanæ libertatis inuexit, adorarique se iussit, cum ante eum cuncti salutarentur: Hæc ille. Cum igitur quotidie domestici id facerent, adorare purpuram is dicebatur, qui inter domesticos recipiebatur, [f] iidem, poterant Vicariorum Præfectorũ Prætorio vultum exosculari, quod non omnibus licebat. [g] Vnde Seuerus Imperator, inquit Spartianus, Lepritanum suum municipem, & olim contubernalem, fustibus cædi iussit, quod cum plebeius esset, se amplexus fuisset, & eloqui præconem præcepit, LEGATVM POPVLI ROM. PLEBEIVS TEMERE AMPLECTI NOLI.

Erant, & sub Comitibus domesticorum, quidam Deputati à Notitia & Valentiniano, [h] appellati, qui Comitum domesticorum publicas iussiones exequebantur. Hi credo sunt, qui domestici ministri à Cassiodoro [i] vocantur, & Comitibus ad obeunda munera publica obsequebantur. Antea C C. solidos & X. annonas habuere, his Athalaricus, alios L. solidos adiunxit. Deputati quoque dicti sunt fabricensium, qui armorum curam habentes, & ipsi annonas à Principe accipiebant. [k]

Alii ab his diuersi erant domestici, à secretis Principis, dicti. Procopius. [l] Romani, inquit, ad ea quæ quietis sunt, in palatio ministrum silentiariorum habebant, sicuti, domesticum arcanorum Principis cõscium: Hæc ille. Post Iustinianum, domesticorum scholæ diu permansere, quarum præfectus, posteà domesticus est nuncupatus: Nam Zonaras [m] Petrinã scholarum domesticum factum fuisse tradit, quia, inquit, Emanuel magister decesserat. In Constantini quoque Leonis filio scribit ab ipso Phocam Bardum magistrum, & domesticum scholarum Orientalium declaratum. Idem [n] ait, Ioannem scholarum Orientis præfectum, & copiatum Orientalium domesticum factum. Romanum verò Occidentis domesticum renunciatum iri, si Nicephorum Phocam de medio sustulisset. Et in eodem, [o] scribit Scippin tam scholarum domesticum, dum Tarsum obsidet, magnam cladem accepisse, idem, & Cedrenus Magnum verò domesticum postea eum vocatum fuisse Raphael Volaterranus [p] refert, qui ante Principem spatam ferebat.

[a] C. de præpositis laborum, & l. 2. C. de excus. munerum.
[b] per l. restituenda C. de aduoca. diuersor.
[c] l. 3. C. Theo. eo.
[d] l. 3. & 4. C. Th. eod. & l. 1. C. eo. le. 1. C. de appar. Pref. Prat. l. 1. C. de appar. Praf. vrb.
[e] leg. 1. C. de co. mit. & tribun. schol. l. 1. C. de silentiar. l. 2. C. de fabricens.
[f] d. l. restituenda & l. 2. C. de fabricensib.
[g] l. 5. C. de dom. & protect.
[h] l. omnis C. Th. eod.
[i] li. 9. ad Vilum
[k] §. 1. in Auth. de armis, quæ est Nouel. 85.
[l] lib. 2. de bello. Persico.
[m] in Michaële, Theophili filio.
[n] in Roma. puero.
[o] Nicepho. Phoca.
[p] lib. 29. semen. tiar.

NOTI

NOTITIA

COMES DOMESTICORVM EQVITVM. COMES DOMESTICORVM peditum, & eorum insignia.

NOTITIA.

Sub dispositione virorum Illustrium. Comitum Domesticorum Equitum, & Domesticorum Peditum.

Omestici equites.

Domestici pedites, & Deputati (vetus codex habet, Deputati eorum.)

Comitis [a] Domesticorum Equitum, & Comitis [b] Domesticorum peditum,

[a] Comes.
[b] Comes vetustus codex.

COMMENTARIVM.

OMESTICORVM COMITES abacum auleo instratum, & funectum pro insigni gestabant, quo erectus liber sustinebatur, vultum Principis in medio sculptum more Magistrorum militum habens. Illustres erant. [c] & Magnifici. [d] vicesque Magistri militum in suos domesticos agebant, & eos iudicabant. [e]

Domestici verò equites, in cœruleo clypeo ferrugineum globum fune circumligatum præferebant quem sex lutea corda circumstabant: superne verò duo angeli seu genii, Augusti & Augustæ capita se inuicem respicientia. & circulo ouato inclusa, sustinebant. In manuscriptis rectius sunt duorum Principum capita, quæ à Geniis gubernata vnum orbis Imperium, arcta vtriusque coniunctione, constrictum prudenter regunt. Cor enim animæ sedis prudentiam significat; vnde cordati homines prudentes vocantur.

Cod. de domesticis, & protector.
[c] l. 1. C. de silentiar.
[d] d. l. restituenda C. de adv. diversor. iudic.
[e] vt in inscript. C. de na. fer. ar

Pedites autem domestici in vmbone cærulei clypei orbem luteum, corona item lutea, sexdecim acutissimas cuspides emittente, circundatum ferebant; supernè lutea tabella humanum caput eiusdem coloris continet, quod vtrinque singuli angeli, siue genij sustinent. Marginem tres cingunt circuli, duo lutei, & medius cœruleus, vltimus introrsus, in superiore & inferiore parte est tesserulis æque distantibus distinctus, duarum interstitia tanta sunt, quanta eorum est latitudo. Orbem ab hoste tutum, armatumque cuspidibus contra hostes, & Dei prouidentia à duorum Principum angelis tegi significat. Caput enim Deum, & quandoque Principem insinuat, tesserulę firmitatem significare possunt; Alij duo circuli & ipsi Orientis Occidentisque connexitatem portendunt. In madruciano nouem corda globum cœruleum, quemadmodum in equitum insigni, cingunt.

Hæc de illustribus, inter quos sunt tres Præfecti, duo Prætorio, & vnus Vrbi, sex Magistri, quinq; militum, & vnus officiorum, quatuor Comites largitionum, priuatarum, equitum, & peditum domesticorū: vnus cubiculi Præpositus, & Quæstor: Omnes sunt quindecim personæ in ordine illustrium.

NOTITIA.

Sub dispositione viri spectabilis Primicerij sacri cubiculi.

COMMENTARIVM.

DE SPECTABILI PRIMICERIO Cubiculi. Cap XC.

XPLICATIO ordine Illustrium ad Spectabiles vis proximos est veniendum; inter quos primum locum Primicerio cubiculi in indice Notitia tribuit, & si codex impressus contentus illum semel in dignitatum albo indicasse, amplius eius non meminerit. Manuscripti in Occidente hæc verba tantum habent. Sub dispositione viri Spectabilis Primicerij sacri cubiculi, nec aliud scriptum apparet: postea castrensis sequitur; vnde illi obsequentes palatini, & fortè aliqua insignia desiderantur.

Is primus post præpositum cubiculariis præerat, qui Decani vocabantur, & Principis personam curabant, eum vestientes, lectos, & cubile parabant Theodosius, [a]. Nostræ, inquit, pietatis famulationibus adhærentes decanos magistri officiorum obseruare oportet examen. Decani olim Decuriones sunt dicti. Tranquillus. [b] Saucium, ait, Domitianum ac repugnantem adorti sunt Clodius Cornicularius, & Saturius Decurio cubiculariorum, vulneribus septem trucidarunt. Is postea Primicerius est vocatus, quem Secundocerius, Tertiocerius, & Quartocerius sequebantur, qui & ipsi Decani ordine ad Primiceri gradum succedebant, duobusque annis tantum in eo officio morabantur, nec vltra ad illud poterant reuerti: Honorius. Quatuor, inquit (secundocerium autem, & proximos sequentes intelligit) qui ex corpore decanorum ad primum militiæ gradum peruenerunt, biennii spacio primiceriatus gerant officium, neque vlterius cuiquam liceat in hoc immorari, omni gratia, & ambitione cessante, post duorum annorum curricula succedant prioribus sub sequentes.

Decani hi vocabantur, quod fortè decem viri essent, vel officii nomen fuit: Nam, & 950. Decani ecclesiæ Constantinopolitanæ fuerunt, [d] qui curam humanorum defunctorum habuere: Alias Decani sunt, qui decem viris præsunt, ait Vegetius. [e] Primicerius autem, inquit Suidas, vocatur ordinis primus, additio illa cerius, nominis est productio nihil significans. Hic primicerius priuilegio gaudebat, ne ad tyronum vel equorum pretia teneretur. [f] Cogebatur enim quælibet prouincia tot tyrones & equos Principi tradere, sed propter exhausti ærarij necessitatem, horum pretium exigebatur, videlicet viceni, & alicubi triceni solidi pro equo: Alii aurei pro singulis tyronibus pendebantur, à quo onere immunis erat Primicerius, & cæteri cubicularii. [g] Hic & Decani sub magistro officiorum conueniebantur, nec quùm litigabant fideiussorem iudicio sisti dabant, sed primicerii fidei committebantur, vt eos sisteret. [h] Horum exemplo in ecclesiis, instituti sunt decani, qui cæteros clericos præcedunt, [i] Primicerius quoque in iisdem ecclesiis est institutus, qui est caput acolytharum, lectorum, & psalmistarum. [k] Alicubi est dignitas inter canonicos.

C. de Decanis.

[a] *in l. 2. C de decanis.*

[b] *in Domitiano.*

[c] *in l. 1. C. de decanis.*

[d] *l. 5. & 9. C. de sacro sanct. eccles. Nouell. 43. & 59.*

[e] *lib. 2. cap. 7.*

[f] *l. 3. C. Theod. qui à prabit. tyr. vel equor. excus.*

[g] *l. 2. C. de primic. leg. cor. qui in sacr. palat.*

[h] *d. l. 2. C. de decanis.*

[i] *c. in capite 50. distin. c. ad hæc § vltimo. de offic. archidiac.*

[k] *c. perlectis §. ad Primicerium 25. distinct.*

NOTI

NOTITIA
SVB DISPOSITIONE
VIRI SPECTABILIS CASTRENSIS.

NOTITIA.

Sub dispositione viri spectabilis Castrensis.

PEDAGOGIORVM.
Ministeriales Dominici.
Curæ Palatinorum.
Officiũ autem viri spectabilis Castrensis habet
Tabularium Dominicum.
Tabularium Dominæ Augustæ.
Adiutorem.
Cartularium, & Scrinium ipsius, & cæteros Palatinos officiorum.

COMMENTARIVM.

De spectabili Castrensi. Cap. XCI.

IMPERANTE Alexandro, & ante vous ex libertis Augusti eius mensæ præerat Tricliniarcha vocatus, vt indicat saxum Corinthi ab Alciato in opusculo de magistratibus citato, quod est sequens. Theoprepon Aug, lib. Procon. Domini N. Aur. Seueri Alexandri Pii

Fel. Aug Prouinciæ Achaiæ, & Epiri, & Thessaliæ Rationalem purpuratum, Proc. ab Ephemeride, Proc. à mandatis. Proc. à præd. Gallicanis. Procur. Salrus Domitiani, Triclinarcham, Præpositum à Fiblis, Præpositum à Crystallinis, hominem incomparabilem. Tixander Aug. lib. officialis. Postea inuentus est comes castrensis, quem Primicerio notariorum index Notitiæ postponit, cum vero eorum insignia repræsenat, inter spectabiles secundum facit: hunc ordinem ego sum secutus, quem etiam Honorius A. obseruat. [a] hic Comes Principi ministrantibus extra cubiculum in palatio præerat, qui plurimi fuere, vt pincernæ, cellarij, Lampadarij, & qui in mensa seruiebant, quos eos esse puto qui messores ab Honorio & mensæ ministri à Marcellino appellantur: [b] Iidem Castrensiani, & Ministeriani sunt dicti, [c] quorum nomen imperante Alexandro, in vsu fuit; Lampridius enim [d] ita aulica ministeria appellat. Constantinus quoque Mygdonium, eodem modo honestare volens, Comitem castrensem palatij vocat. [e] Castrensiani verò sunt dicti, vel quod in castris degere plurimum cum Principe solebant, vel quod exemplo Castrensium, quemadmodum illi in Castris Principi ministrabant: [f] ita hi in palatio ipsi inseruiebant. Habent enim aulici militiæ imaginem Tertul. [g] est etiam, inquit alia militia regiarum familiarum, nam, & castrenses appellantur. Hæc ille. Ab his erant seiuncti, qui cubiculo seruiebant, Decani vocati, [h] quibus primicerius cubiculariorum præerat. [i] Comes vero Castrensis cæteris.

Paucos Alexander Seuerus ministros habuit, & tantùm necessarios, quibus singulas olim annonas dedit, aut summum binas. Lampridius. [k] Aulicum inquit, ministerium in id contraxit, vt essent tot homines in singulis officiis, quot necessitas postularet, ita vt annonas, non dignitatem acciperent, fullones, vestitores, pictores, pincernæ, omnes castrenses ministri, quemadmodum pestis illa instituerat: Sed annonas singulas, via binas. Hæc ille: apud quem pro, pictoribus, puto legendum pistores. Hæ annonæ postea in pecunia ipsis, & aliis, palatinis sunt solutæ, [l] & ob id æraria annona dici cœpit, quia in ære dabatur. [m] Theodosius verò magnus, inuenta epularum multitudine, horum ministrorum numerorum adauxit, si Zosimo Christianis infesto, credimus. Hic Princeps, inquit; auctor extitit, vt tantus sumptus in mensam Imperatoris fieret, vt propter ciborum multitudinem, & in his, apparandis magnificentiam, populosæ coquorum, & pocillatorum, & aliorum cohortes instituerentur. Hæc ille. Imperabat igitur hic Comes, inquit Notitia, Pædagogiis, Ministerialibus dominicis, & curæ palatiorum. Pædagogia erant pueri, qui caligis purpureis induebantur, hodie paggios vocant. Marcellinus [n] de Procopio tyrannidem affectante loquens. Nusquam, ait, reperto paludamento, tunica auro distincta, vt regius minister indutus à calce in pubem in pædagogiani pueri speciem purpureis opertus tegminibus pedum.

Ministeriant verò erant varii ministri, vt Pincernæ, Discerptores, Cellarij, & huiusmodi, qui omnes in scrinio libellorum erant probandi. [o]

Domitiano imperante, ministri Principis albis vestibus induebantur: Tranquillus in Domitiano. [p] Generum, inquit fratris indignè ferens albatos & ipsum ministros habere, proclamauit non esse bonum multorum imperium.

Cura, fabricæ palatij præerant, marmoraque sculpi, æris statuas fundi, vel ex gypso formari, aliaque ornamenta fieri curabat, inquit Cassiodorus. [q] eiusdem consilio mœnia ciuitatum reficiebantur, castella fundabantur, Prætoriaque Principis fabricabantur, virgamque auream gestans Imperatorem in publicum prodeuntem præcedebat, [r] & epulis cœnantis Imperatoris adesse poterat, & eum adorare, quod non omnibus permittebatur. [s] Posteriores Græci

[a] in l. 1. C. Theo. qui à præst. tyro. excusan.
[b] in l. 1. C. de mensor.
[c] l. 1. & 2. C. de castren. & minister.
[d] in eod. Alex.
[e] in l. 1. C. Theo. si pet. soc. sine hæred. dec.
[f] l. contra, C. de re milit.
[g] de corona milit.
[h] l. 2. C. de decanis.
[i] l. 2. C. d. tit.
[k] in eod.
[l] l. annonas, C. de erog. milit. ann.
[m] l. his scholaribus, C. eo. tit.
[n] lib. 26.
[o] l. in scriniis, C. de diuer. offic.
[p] cap. 11.
[q] lib. 7. variar.
[r] Cassiod. lib. 7. in formula curæ palatii.
[s] l. 1. C. de comi. scholar.

hunc Curopalatam appellauere. His præfectus erat Comes castrensis à Cassiodoro [t] Comes patrimonii appellatus, ab Honorio A. Castrensis sacri palatii, tanquam castrorum instar esset Principis palatium, ita Natus & Scholasticus ab eodem A. vocantur, [u] curabat enim vt palatium instructum esset, & Principi opportune splendideque ministraretur, cuius locum hodie tenent, qui Magistri, aut Maiores domus vocantur. Principis etiam epulas ordinabat. Cassiodorus, [x] & si, inquit, epulas nostras solus ordinatione disponas, non solum nostro palatio clarus, sed & gentibus necesse est tradaris eximius. Legati pene ex tota orbis parte venientes, cum nostris cœperint interesse conuiuiis admirantur copiosè repertum, quod in patria sua norunt esse rarissimum, stupent etiam abundantiam vnius mensæ, tantas seruientium turbas posse satiare, vt iudicent consumpta recrescere, vnde tantæ quæ probantur exire. Habent nimirum in patria sua quod loquantur, dum parentibus dicere gestiunt, quæ viderint: Sic propemodum in toto mundo celeberrimus redditur, qui prouidus nostris apparatibus inuenitur. Adde quod tempora nostræ lætitiæ secretaria tua sunt, cum pectus redditur curis alienum, tunc tibi tribuitur suggerendi locus quando cunctis adimitur: Merito vt qui es iudex tanti apparatus, & epularum definitus cibis tibi animus concedatur: Hæc Ille: Ex his apparet vniuersam Principis familiam ea cibis, qui eius mensæ superfuerant, nutritam fuisse. Hic luxus posterioribus principibus cœpit introduci. Augustus enim non nisi terna, aut summum sena fercula exhibebat. Tranquil. [y] cœnam, inquit ternis ferculis, aut cum abundantissimè senis præbebat, vt non nimio sumptu ita summa comitate. Nam aut acromata & histriones, aut etiam triuiales ex circo ludos interponebat, ac frequentissimè aretalogos: ipse cibi vulgaris fuit, secundum panem, pisciculos minutos, caseum bubulum manu pressum, & ficos viridea biferas maximè appetebat. Alexander quoque parciores cænas faciebat. Lampridius. [z] vsus, inquit, conuiuii diurni hic fuit, vini ad totum diem sextarii 30. panis mundi pondo 30. panis sequentis ad donandum pondo 150. carnis diuersæ pondo 30. Erant & gallinæ oua, adhibebatur & anser diebus festis. Kal. Ian. & maioribus festis phasianus, aliquando duo, additis gallinaceis duobus, leporem quotidie habuit venationem frequentem, sed eam cum amicis diuidebat: pomis in secunda mensa vehementer indulsit. Carinus verò vir nequissimus, centum libras auium, centum piscium, mille diuersæ carnis in conuiuio suo frequenter exhibuit, vini plurimum effudit; ait Vopiscus. Sic & Heliogabalus viginti & duo fercula ingentium epularum exhibebat in conuiuio, & nunquam cœnauit minus centum sestertiis, i. argenti lib. 30. aliquando tribus millibus sestertiis, vt cænas Vitellii, & Apicii vicerit: Hæc Lampridius. De ministerianis seu castrensianis ita Corippus. [a]

Adsunt obsequio castrorum turba virorum,
Illis summa fides, & plena licentia sacris,
Deseruire locis, atque aurea fulcra parare,
Regales mensas epulis onerare superbis.
Conseruare domum, sanctumque intrare cubile.
Internas munire fores, vestesque parare.

Quidam horum ministeriorum erant grad. 1. 2. & 3. formæ dicti, [b] prout disponebantur à Principe, & ab eodem codicillis imperabatur. Honorius A. [c] nõnulli, inquit impetratis apicibus 1. vel 2. formæ sacri. ministerii supernumerarii ordinati sunt; & paulò infra in 1. vel 2 forma diuino beneficio supernumerarii reperiuntur Hæc ille. Credendum autẽ est primæ formæ viros sequentibus plures annonas habuisse, quæ nomina & differentiæ & in scriniis palatinorum reperiuntur. [d] Hi omnes cum matribus & vxoribus sub Magistri officiorum ditione erant. [e] Migdonius ann. salut. 315. castrensis palatii Constantini [f] fuit, & Valentiniani 2. Seuerus. [g]

[t] in 6. var.
[u] in l. 1. & 2. C. de castr. & minister.
[x] in 6. variar. in formula comitis patrimonii.
[y] in Augusto cap. 74.
[z] in eod. Alex.
[a] lib. 3. in laudem Iustini minoris, in carmine.
[b] l. 2. C. de castrensian. & ministerian.
[c] in l. 2. C. Theo. de castrensia.
[d] l. scriniis, C. de palat. sacr. larg.
[e] d. l. pen. & vlt. C. de castrensia.
[f] l. 1. C. Theo. si pet. soc sine her. decess.
[g] l. 1. 2. C. Th. de palat. sacr. larg.

Officium

Officium habebat Comes, & castrensis palatii Tabularum dominicum, id est eum, qui rationes sumptuum quotidianorum in epulas Principis, & aulicos factas conscribebat. Alius sub eodem Comite erat Tabularius Augustæ, qui pro ea idem curabat, adiutor verò ipsius Comitis vices gerebat, & pro eo imperabat, vt supra in Magistro officiorum est dictum. Habebat & chartularium scrinio præfectum, qui erat loco primicerii, Hunc credo habuisse inuentariũ aureorum, argenteorumque vasorum, quæ erant in quotidiano vsu Principis, & Augustæ: mantilium, aulæorum, stragulatum, linteorum, huiusmodique aulicæ supellectilis, quorum proprium erat hoc scrinium. Cæteros quoque palatinos, quibus opus erat in suo officio, hic Comes habebat.

Symbola horum Comitum insignia non appellantur, sicut nec sequentium spectabilium aut clarissimorum, siue in Oriente, siue in Occidente, sed tantum præcedentium illustrium, forte quod ea sicut illi, in publicum prodeuntes non præferrent, sed in ipsorum codicillis tantum depingerentur, aut in adiutorio detinerentur, vt quid esset sui officii, admonerentur, prout erat mandatorum liber, quem semper propè tribunal fuisse diximus. Hæc tamen quod saltem eorum vice fungerentur insignia vbique appello.

Insignia ergo Comitis castrensis palatii erant, illa quæ ad eius spectabant officium, quemadmodum omnium aliorum magistratuum, nempè abacus cum trapezophoris purpureo tapeto instratus, qui librum erectum apertumque sustinet. In manuscriptis tapetum est cœruleum, & liber auro tectus, semi apertus: propè alter codex luteus spectatur, qui tabularii aut chartularii codicem referre potest. Ad sinistram est altum armarium seu repositorium cœruleum imagunculis elaboratum, supra basim tribus trigeltis extructum, totidemque coronis cingitur, personis signisque ac emblematibus vndique exornatum. In summo armarii plures lagenæ lata corona continentur, Id cylibanthum esse videmus. Varro enim [a] est auctor Romanos mensam vinariam rotundam habuisse, quam cylibanthum nominabant vt etiam, inquit, nunc est in castris, id videtur declinatum, ἀπὸ τῶν κυλίκων id est à calice, Hæc ille, In medio verò est aureum vas magnum gutturnio, vel aquiminario simile, id supra fundum duplicem, ac perforatum orbiculum habet in ventre tumens, in longum angustumque collum desinit, labio prominente, quale est, quo nos ad lauandas manus vtimur egregie celatam, & signis ornatam ansam habens. Infra aliud simile aureum vas cum duabus ansis cernitur, ore angustiore, sed rotondo, orbiculatoque operculo obturatum. In imò orbiculus inter pedem, & vasis ventrem intercedit, phialam esse arbitror, in qua vinum in scyphum fundendum seruabatur. Ad dextram aurata rotundaque mensa, sex rectis lignis, aliisque transuersis à summo ad imum perductis, & latis clauis stat confixa, superne corona plures panes circundat. Altera ad sinistram mensa in hemicyclum fabricata, tribus lignis erectis, & aliis oblique compactis sustinetur: in summo lata corona insertis ex testudine vel argento orbiculis mensam exornat. Ad hanc cœnantes tribus in hemicyclum, stratis lectis discumbebant, &, vt ait Martialis. C. Græcam literam formabant, in totoque contractis tibiis sedentes, lateraque aduersum mensam habentes cibos sumebant, prout multa Veneriis, & alibi, triclinia conspiciuntur, mantilibus mensas non sternebant, sed nudas patinis implebant, indeque cibos sumebant; Qui mos etiam tempore Notitiæ ex hoc insigni retentus fuisse videtur. Nos vt Domini cœnam imitemur more Hebræorum sedentes comedimus. Mensa antiquorum, inquit Varro, [b] erat, quadrata, vt etiam nunc in castris postea rotunda facta, quod à nobis media, à Græcis μέσα mensa dici potest. Codices manuscripti armario carent, sed duas phialas vtrinque ansatas, alteram maiorem, minorem alteram repræsentant. Sub postremis Principibus Orientis castrenses, præfecti mensæ sunt, appellati, capirioque & vestibus, vt logotheta generalis, qui comiti largitionum successit, vtebantur. Scepti ipsius primus condilus seu nodus erat aureus: sequentes alternatim nigri & aurei, vt Sopbotanis Curiopalata, est auctor.

[a] lib. 4. de lingua Latina.

[b] lib. 4. de lingua Latina.

DE PRIMICERIO NOTARIORVM eiusque insignibus, & laterculo maiore. Cap. XCII.

Cod. de primicerio, & secundocerio, & notariis.

NVNC de eo, qui dignitates in hoc volumine descriptas tractabat, est videndum. Olim magistratuũ, & omnium in Imperio Romano militantiũ, Præfectorumque catologum vnus ex libertis Cæsaris procurator ab ephemeride & mandatis nũcupatus scribere, & apud se conseruare, illisque mandata tradere consueuerat, quemadmodum ex marmore Corinthi ab Alciato in opusculo de magistratibus, & à nobis supra in Comite castrensi repræsentato iudicauimus, Postea verò notariis tribuni titulo honestatis id negocium est commissum, qui cunctos à Rom. Principe ad dignitatem prouectos laterculo maiori inserebant, erat hic codex, qui ipsos dignitates tam ciuiles, quam militares administrãtes eorumque insignia, & stipendia cum magistratus codicillis, & Principis mandatis continebat. [c] Scholarum etiam ordines, & in numeris militantes cum eorum symbolis cumprehendebat, Iurecconsulti id commentarium Principis nominãt. Herennius Modestinus. [d] Abesse, inquit, Reipublicæ causa intelligimus Tribunos militum, Præfectos, & Comites legatorum qui ad ærarium, aut in commentarium Principis delati sunt. Erat autem ærarium in æde Saturni, vbi plebiscita, & Senatusconsulta reponebantur. Id postea laterculum dictum, Notariorum Primicerio est commissum Mathematici enim quadratam figuram & ad aliquam altitudinem instar lateris surgentem, πλινθίον id est laterculum vocant, cui hic codex similis, laterculum est appellatus, sic & lapidem quadratum architecti, & agmen Aelianus nuncupant, à quo laterculum hoc deriuari Cedrenus autumat, qui inquit later coctus est seu πλινθίον Græcis, Laterculum a Romanis dicitur. Est autẽ hic later publicus, in quo Senatorum, & legionum nomina scribebantur. Hæc ille. [e] Huic codici Laterculi non iam Antoninis imperantibus inditum fuit Tertullianus enim, qui eo tempore vixit, aduersus Valentinianos loquens de animabus natura bonis, quas Valentinianus beatas esse volebat ait, Ex earũ ergo Laterculo, & in Reges, & in sacerdotes allegare consueuerat. Notitia hunc librum pelle inuolutum ostendit, qui in scrinio Laterculi nuncupato, in palatio Principis conseruabatur. Iustinus A. Tariano Magistro officiorum scribens. Quadrimenstruos, inquit, breues scholariũ cõscribi volumus, & eos sacro scrinio Laterculi præstari, ibi deponendos. Eius alia plura iura meminerũt. [f] Complectitur autem cum minore Laterculo omnes ferè Notitiæ dignitates administrantes, exceptis palatinis largitionũ, & priuatorum, officiisq. magistratuũ, quæ ex tribus scriniis, Memoriæ, Epistolarum, & Libellorum prodibant. Hunc Codicem Primicerius Notariorum tractabat cum suis scribis, qui Tribuni notarii, quod Tribunis dignitate æquarentur, sunt appellati. [h] Zosimus, [i] Ioannes, inquit, Præpositus aliquando notariis Principis, quos tribunos vocant. A laterculo verò Laterculenses, [k] & à notis quibus plurimum scribebant Notarij sunt vocati. Candidatos etiam dictos fuisse Cassiodorus [l] innuit. Pater meus, ait, candidati sub Valentiniano Principe gessit Tribuni, & notarii laudabiliter dignitatem, idem significat carmen corripi lib. 3. dum ait, Turba decanorum cursorũ, in reb. agentũ cumque palatinis stans

[c] §. vl. Nouell. 24 §. vlt. Nouel. 25.
[d] in l. abesse. in fin. ff. ex quibus caus. maior.
[e] l. vlt. C. de primicer. l. 61. C. de decurionibus, l. hac lege, & l. seq. C. de metat.
[f] in C. Iulio, Cæsare.
[g] l. vlt. C. de offic. mag. offic. Nouell. 8. in Notitia.
[h] l. 1. § hoc etiam C. de offic. P. P. Afric. Nouell. 17, seu in Authen, de mand. Princ. in Princ. d. Nouel. 8. § 1. seu auth. vt iud sine quoquo suffra. fiant.
[i] lib. 4.
[k] d. Nouel. 8. & Nou. 24. & 25. in fin. l. 5. in fin. C. qui milit. possunt l. compertmus. 13. Cod. de prox. sacr. scrin.
[l] in 3. ad Senatum epistola.

Fel. Aug Prouinciæ Achaiæ, & Epiri, & Thessaliæ Rationalem purpurarum, Proc. ab Ephemeride, Proc. à mandatis. Proc. à præd. Gallicanis. Procur. Saltus Domitiani, Triclinarcham, Præpositum à Fiblis, Præpositum à Crystallinis, hominem incomparabilem. Tixander Aug. lib. officialis. Postea inventus est comes castrensis, quem Primicerio notariorum index Notitiæ postponit, cum vero eorum insignia repræsentat, inter spectabiles secundum facit: hunc ordinem ego sum secutus, quem etiam Honorius A. obseruat. [a] hic Comes Principi ministrantibus extra cubiculum in palatio præerat, qui plurimi fuere, vt pincernæ, cellarij, Lampadarij, & qui in mensa seruiebant, quos eos esse puto qui mensores ab Honorio & mensæ ministri a Marcellino appellantur: [b] Iidem Castrensiani, & Ministeriani sunt dicti, [c] quorum nomen imperante Alexandro, in vsu fuit; Lampridius enim [d] ita aulica ministeria appellat. Constantinus quoque Mygdonium, eodem modo honestare volens, Comitem castrensem palatij vocat. [e] Castrensiani vero sunt dicti, vel quod in castris degere plurimum cum Principe solebant, vel quod exemplo Castrensium, quemadmodum illi in Castris Principi ministrabant: [f] ita hi in palatio ipsi inseruiebant. Habent enim aulici militiæ imaginem Tertul. [g] est etiam, inquit alia militia regiarum familiarum, nam, & castrenses appellantur. Hæc ille. Ab his erant seiuncti, qui cubiculo seruiebant, Decani vocati. [h] quibus primicerius cubiculariorum præerat. [i] Comes vero Castrensis cæteris.

Paucos Alexander Seuerus ministros habuit, & tantùm necessarios, quibus singulas nisi annonas dedit, aut summum binas. Lampridius, [k] Aulicum inquit, ministerium in id contraxit, vt essent tot homines in singulis officiis, quot necessitas postularet, ita vt annonas non dignitatem acciperent, fullones, vestitores, pictores, pincernæ, omnes castrenses ministri, quemadmodum pestis illa instituerat: Sed annonas singulas, vix binas. Hæc ille: apud quem pro, pistoribus, puto legendum pistores. Hæ annonæ postea in pecunia ipsis, & aliis, palatinis sunt solutæ, [l] & ob id æraria annona dici cœpit, quia in ære dabatur. [m] Theodosius verò magnus, inuenta epularum multidine, horum ministrorum numerorum adauxit, si Zosimo Christianis infesto, credimus. Hic Princeps, inquit; auctor extitit, vt tantus sumptus in mensam Imperatoris fieret, vt propter ciborum multitudinem, & in his, apparandis magnificentiam, populosæ coquorum, & pocillatorum, & aliorum cohortes instituerentur. Hæc ille. Imperabat igitur hic Comes, inquit Notitia, Pædagogiis, Ministerialibus dominicis, & curæ palatiorum. Pædagogia erant pueri, qui caligis purpureis induebantur, hodie paggios vocant. Marcellinus [n] de Procopio tyrannidem affectante loquens, Nusquam, ait, reperto paludamento, tunica auro distincta, vt regius minister indutus à calce in pubem in pædagogiani pueri speciem purpureis opertus tegminibus pedum.

Ministeriani verò erant varii ministri, vt Pincernæ, Discerptores, Cellarij, & huiusmodi, qui omnes in scrinio libellorum erant probandi. [o]

Domitiano imperante, ministri Principis albis vestibus induebantur: Tranquillus in Domitiano, [p] Genetum, inquit fratris indignè ferens albatos & ipsum ministros habere, proclamauit non esse bonum multorum imperium.

Cura, fabricæ palatii præerant, marmoraque sculpi, æris statuas fundi, vel ex gypso formari, aliaque ornamenta fieri curabat, inquit Cassiodorus. [q] eiusdem consilio mœnia ciuitatum reficiebantur, castella fundabantur, Prætoriaque Principis fabricabantur, virgamque auream gestans Imperatorem in publicum prodeuntem præcedebat, [r] & epulis cœnantis Imperatoris adesse poterat, & eum adorare, quod non omnibus permittebatur. [s] Posteriores Græci hunc Curopalatam appellauere. His præfectus erat Comes castrensis à Cassiodoro [t] Comes patrimonii appellatus, ab Honorio A. Castrensis sacri palatii, tanquam castrorum instar esset Principis palatium, ita Narses & Scholasticus ab eodem A. vocantur, [u] curabat enim vt palatium instructum esset, & Principi opportune splendideque ministraretur, cuius locum hodie tenent, qui Magistri, aut Maiores domus vocantur. Principis etiam epulas ordinabat. Cassiodorus, [x] & si, inquit, epulas nostras solus ordinatione disponas, non solum nostro palatio clarus, sed & gentibus necesse est tradaris eximius. Legati pene ex tota orbis parte venientes, cum nostris cœperint interesse conuiuiis admirantur copiosè repertum, quod in patria sua norunt esse rarissimum, stupent etiam abundantiam vnius mensæ, tantas ieiunientium turbas posse satiare, vt iudicent consumpta recrescere, vnde tantæ quæ probantur exire. Habent nimirum in patria sua quod loquantur, dum parentibus dicere gestiunt, quæ viderunt: Sic propemodum in toto mundo celeberrimus redditur, qui prouidus nostris apparatibus inuenitur. Adde quod tempora nostræ lætitiæ secretaria tua sunt, cum pectus redditur curis alienum, tunc tibi tribuitur suggerendi locus quando cunctis adimitur: Merito vt qui es iudex tanti apparatus, & epularum delinitus cibis tibi animus concedatur: Hæc Ille: Ex his apparet vniuersam Principis familiam ea cibis, qui eius mensæ superfuerant, nutritam fuisse. Hic luxus posterioribus principibus cœpit introduci. Augustus enim non nisi terna, aut summum sena fercula exhibebat, Tranquil. [y] cœnam, inquit ternis ferculis, aut cum abundantissimè senis præbebat, vt non nimio sumptu ita summa comitate. Nam aut acroamata & histriones, aut etiam triuiales ex circo ludos interponebat, ac frequentissimè aretalogos: ipse cibi vulgaris fuit, secundum panem, pisciculos minutos, caseum bubulum manu pressum, & ficus virides biferas maxime appetebat. Alexander quoque parciores cœnas faciebat. Lampridius. [z] vsus, inquit, conuiuii diurni hic fuit, vini ad totum diem sextarii 30. panis mundi pondo 30. panis sequentis ad donandum pondo 150. carnis diuersæ pondo 30. Erant & gallinæ oua, adhibebatur & anser diebus festis, Kal. Ian. & maioribus festis phasianus, aliquando duo, additis gallinaceis duobus, leporem quotidie habuit venationem frequentem, sed eam cum amicis diuidebat: pomis in secunda mensa vehementer indulsit. Carinus verò vir nequissimus, centum libras auium, centum piscium, mille diuersæ carnis in conuiuio suo frequenter exhibuit, vini plurimum effudit; ait Vopiscus. Sic & Heliogabalus viginti & duo fercula ingentium epularum exhibebat in conuiuio, & nunquam cœnauit minus centum sestertiis. i. argenti lib. 30. aliquando tribus millibus sestertiis, vt cænas Vitellii, & Apicii vicerit: Hæc Lampridius. De ministerianis seu castrensianis ita Corippus. [a]

Ad sunt obsequio castrorum turba virorum,
Illis summa fides, & plena licentia sacris.
Deseruire locis, atque aurea fulcra parare,
Regales mensas epulis onerare superbis.
Conseruare domum, sanctumq; intrare cubile.
Internas munire fores, vestesque parare.

Quidam horum ministeriorum erant grad. 1. 2. & 3. formæ dicti, [b] prout disponebatur à Principe, & ab eodem codicillis impetrabatur. Honorius A. [c] nõnulli, inquit impetratis apicibus 1. vel 2. formæ sacri. ministerii supernumerarii ordinari sunt, & paulò infra in 1. vel 2 forma diuino beneficio supernumerarii reperiuntur Hæc ille. Credendum autẽ est primæ formæ viros sequentibus plures annonas habuisse, quæ nomina & differentia & in scriniis palatinorum reperiuntur. [d] Hi omnes cum maritibus & vxoribus sub Magistri officiorum ditione erant. [e] Migdonius ann. salut. 315. castrensis palatii Constantini [f] fuit, & Valentiniani 2. Seuerus. [g]

Officium

[a] in l. 1. C. Theo. qui à præf. tyro. excusan.
[b] in l. 1. C. de mensor.
[c] l. 1. & 2. C. de castren. & minister.
[d] in eod. Alex.
[e] in l. 1. C. Theo. si pet. soc. sine hered. dec.
[f] l. contra, C. de re milit.
[g] de corona milit.
[h] l. 3. C. de decanis.
[i] l. 2. C. d. tit.
[k] in eod.
[l] l. annonas, C. de erog. milit. ann.
[m] l. bis scholaribus, C. eo. tit.
[n] lib. 26.
[o] l. in scriniis, C. de diuer. offic.
[p] cap. 13.
[q] lib. 7. variar.
[r] Cassiod. lib. 7. in formula curiæ palatii.
[s] l. 1. C. de comit. scholar.
[t] in 6. var.
[u] in l. 1. & 2. C. de castr. & minister.
[x] in 6. variar. in formula comitis patrimonii.
[y] in Augusto cap. 74.
[z] in eod. Alex.
[a] lib. 3. in laudem Iustini minoris, in carmine.
[b] l. 2. C. de castrensian. & ministerian.
[c] in l. 2. C. Theo. de castrensia.
[d] l. scriniis, C. de palat. sacr. larg.
[e] d. l. pen. & vlt. C. de castrensia.
[f] l. 1. C. Theo. si pet. soc sine her. decess.
[g] l. 2. C. Th. de palat. sacr. larg.

Officium habebat Comes, & castrensis palatii Tabularum domesticum, id est eum, qui rationes sumptuum quotidianorum in epulas Principis, & aulicos factas conscribebat. Alius sub eodem Comite erat Tabularius Augustæ, qui pro ea idem curabat, adiutor verò ipsius Comitis vices gerebat, & pro eo imperabat, vt supra in Magistro officiorum est dictum. Habebat & chartularium scrinio præfectum, qui erat loco primicerii, Hunc credo habuisse inuentariũ aureorum, argenteorumque vasorum, quæ erant in quotidiano vsu Principis, & Augustæ: mantilium, aulæorum, stragularum, linteorum, huiusmodique aulicæ supellectilis, quorum proprium erat hoc scrinium Cæteros quoque palatinos, quibus opus erat in suo officio, hic Comes habebat.

Symbola horum Comitum insignia non appellantur, sicut nec sequentium spectabilium aut clarissimorum, siue in Oriente, siue in Occidente, sed tantum præcedentium illustrium, fortè quod ea sicut illi, in publicum prodeuntes non præferrent, sed in ipsorum codicillis tantum depingerentur, aut in adiutorio detinerentur, vt quid esset sui officii, admonerentur, prout erat mandatorum liber, quem semper propè tribunal fuisse diximus. Hæc tamen quod saltem eorum vice fungerentur insignia vbique appello.

Insignia ergo Comitis castrensis palatii erant, illa quæ ad eius spectabant officium, quemadmodum omnium aliorum magistratuum, nempè abacus cum trapezophoris purpureo tapeto instratus, qui librum erectum apertumque sustinet. In manuscriptis tapetum est cœruleum, & liber auro tectus, semi apertus: propè alter codex luteus spectatur, qui tabularii aut chartularii codicem referre potest. Ad sinistram est altum armarium seu repositorium cœruleum imagunculis elaboratum, supra basim tribus trigeltis extructum, totidemque coronis cingitur, personis signisque ac emblematibus vndique exornatum. In summo armarii plures lagenæ lata corona conuiuentur, Id cylibanthum esse videntur. Varro enim[a] est auctor Romanos mensam vinariam rotundam habuisse, quam cylibanthum nominabant vt etiam, inquit, nunc est in castris, id videtur declinatum, ἀπὸ τῆς κύλικος id est à calice, Hæc ille. In medio verò est aureum vas magnum gutturniu, vel aquiminario simile, id supra fundum duplicem, ac perforatum orbiculum habet in ventre tumens, in longum angustumque collum desinit, labro prominente, quale est, quo nos ad lauandas manus vtimur egregie celatam, & signis ornatam ansam habens. Infra aliud simile aureum vas cum duabus ansis cernitur, ore angustiore, sed rotondo, orbiculatoque operculo obturatum. In imò orbiculus inter pedem, & vasis ventrem intercedit, phialam esse arbitror, in qua vinum in scyphum fundendum seruabatur. Ad dextram aurata rotundaque mensa, sex rectis lignis, aliisque transuersis à summo ad imum perductis, & latis clauis stat confixa, superne corona plures partes circundat. Altera ad sinistram mensa, in hemicyclum fabricata, tribus lignis erectis, & aliis oblique compactis sustinetur: in summo lata corona insertis ex testudine vel argento orbiculis mensam exornat. Ad hanc cœnantes tribus in hemicyclum, stratis lectis discumbebant, &, vt ait Martialis. C. Græcam literam formabant, in toroque contractis tibiis sedentes, lateraque aduersum mensam habentes cibos sumebant, prout multa Veneriis, & alibi, triclinia conspiciuntur, mantilibus mensas non sternebant, sed nudas pannis implebant, indeque cibos sumebant, Qui mos etiam tempore Notitiæ ex hoc insigni retentus fuisse videtur. Nos vt Domini cœnam imitemur more Hebræorum sedentes comedimus. Mensa antiquorum, inquit Varro,[b] erat, quadrata, vt etiam nunc in castris postea rotunda facta, quod à nobis media, à Græcis μέσα mensa dici potest. Codices manuscripti armario carent, sed duas phialas vtrinque ansatas, alteram maiorem, minorem alteram repræsentant. Sub postremis Principibus Orientis castrensea, præfecti mensæ sunt, appellati, capitioque & vestibus, vt logotheta generalis, qui comiti largitionum successit, vtebantur. Sceptri ipsius primus condilus seu nodus erat aureus: sequentes alternatim nigri & aurei, vt Sophotatus Curiopalata, est auctor.

[a] lib. 4. de lingua Latina.
[b] lib. 4. de lingua Latina.

DE PRIMICERIO NOTARIORVM eiusque insignibus, & laterculo maiore. Cap. XCII.

Cod. de primicerio, & secundocerio, & notariis.

VNC de eo, qui dignitates in hoc volumine descriptas tractabat, est videndum. Olim magistratuũ, & omnium in Imperio Romano militantiũ, Præfectorumque catologum vnus ex libertis Cæsaris procurator ab ephemeride & mandatis nũcupatus scribere, & apud se conseruare, illisque mandata tradere consueuerat, quemadmodum ex marmore Corinthi ab Alciato in opusculo de magistratibus, & à nobis supra in Comite castrensi repræsentato iudicauimus. Postea verò notariis triboni titulo honestatis id negocium est commissum, qui cunctos à Rom. Principe ad dignitatem prouectos laterculo maiori inserebant, erat hic codex, qui ipsos dignitates tam ciuiles, quam militares administrãtes eorumquæ insignia, & stipendia cum magistratus codicilia, & Principis mandatia continebat.[c] Scholarum etiam ordines, & in numeris militantes cum eorum symbolis comprehendebat, Iureconsulti id commentarium Principis nominãt. Herennius Modestinus.[d] Abesse, inquit, Reipublicæ causa intelligimus Tribunos militum, Præfectos, & Comites legatorum qui ad ærarium, aut in commentarium Principis delati sunt. Erat autem ærarium in æde Saturni, vbi plebiscita, & Senatusconsulta reponebantur. Id postea laterculum dictum, Notariorum Primicerio est commissum. Mathematici enim quadratam figuram & ad aliquam altitudinem instar lateris surgentem, πλίνθιον id est laterculum vocant, cui hic codex similis, laterculum est appellatus, sic & lapidem quadratum architecti, & agmen Aelianus nuncupant, à quo laterculum hoc deriuari Cedrenus autumat, qui inquit later coctus est seu πλίνθιον Græcis, Laterculum à Romania dicitur. Est autẽ hic later publicus, in quo Senatorum, & legionum nomina scribebantur. Hæc ille.[e] Huic codici Laterculi non iam Antoninis imperantibus inditum fuit Tertullianus enim, qui eo tempore vixit, aduersus Valentinianos loquens de animabus natura bonis, quas Valentinianus beatas esse volebat ait, Ex earũ ergo Laterculo, & in Reges, & in sacerdotes allegare consueuerat. Notitia hunc librum pelle inuolutum ostendit, qui in scrinio Laterculi nuncupato, in palatio Principis conseruabatur. Iustinus A. Tatiano Magistro officiorum scribens. Quadrimenstruos, inquit, breues scholarũ cõscribi volumus, & eos sacro scrinio Laterculi præstari, ibi deponendos. Eius alia plura iura meminerũt.[g] Complectitur autem cum minore Laterculo omnes ferè Notitiæ dignitates administrantes, exceptis palatinis largitionũ, & priuatorum, officiisq. magistratuũ, quæ ex tribus scriniis, Memoriæ, Epistolarum, & Libellorum prodibant. Hunc Codicem Primicerius Notariorum tractabat cum suis scribis, qui Tribuni notarii. quod Tribunis dignitate æquarentur. sunt appellati.[h] Zosimus,[i] Ioannes, inquit, Præpositus aliquando notarius Principis, quos tribunos vocant. A laterculo verò Laterculenses,[k] & à notis quibus plurimum scribebant Notarij sunt vocati. Candidatos etiam dictos fuisse Cassiodorus[l] innuit. Pater meus, ait, candidati sub Valentiniano Principe gessit Tribuni, & notarii laudabiliter dignitatem, idem significat carmen corripi lib. 3. dum ait, Turba decanorum cursorũ, in reb. agentũ cumque palatinis stans candi

[c] §. vl. Nouell. 24 §. vlt. Nouel. 25.
[d] in l. abesse. in fin. ff. ex quibus caus. maior.
[e] l. vlt. C. de primicer. l. 61. C. de decurionibus, l. hac lege, & l. seq. C. de metat.
[f] in C. Iulio. Caesare.
[g] l. vlt. C. de offic. mag. offic. Nouell. 8. in Notitia.
[h] l. 2. §. hoc etiam C. de offic. P. P. Afric. Nouell. 17. seu in Authen, de mand. Princ, in Princ. d. Noue. 8. §. 1. seu auth. vt iud. sine quoquo suffra. fiant.
[i] lib. 4.
[k] d. Nouel. 8. & Nou. 24. & 25. in fin. l. 5. in fin. C. qui milit. possunt l. comperimus. 13. Cod. de prox. sacr. scrin.
[l] in 3. ad Senatum epistola.

candida turba tribunis, Eos primum à Gordiano tumore inuentos fuisse Cedrenus scribit. Hi ergo prouinciarum, & vrbis Magistratus, cum annonis, & capitationibus ipsis debitis, Magistros militum, Legiones, cohortes, Auxilia, Vexillationes cum earum Præfectis, & stipendiis notabant, exceptis Præpositis castrorum, limitaneorum militum, qui ad munus Laterculum, & Memoriales pertinebant. Eorum etiam qui in decem scholis militabant, nomina, in laterculo reponebant: quorum multis quotidiè decedentibus, aut discedentibus, singulis quatuor mensibus album, seu matriculas renouabant. [a] Vndecima verò agentium in rebus schola à Scrinariis memoriæ tractabatur. [b] Præter hæc dignitatis codicillos cum suis insignibus depictos, & mandatorum codices cuique magistratui exhibebant. [c] Cæterum nouis quotidie creatis magistratibus, plures libros mandatorum cum codicillis in armario parato conseruabant, vt quibus opus esset, eorum tantum nominibus additis traderent. Hi sunt codices armariis inserti, quæ in medio Notitiæ inter Orientis & Occidentis dignitates spectantur, in quibus officium suum hic primicerius repræsentare voluit. Et quia in his ex laterculo describendis plurimum laborabat, illi quisque magistratus 40. vel 50. aureos, vel minus pro dignitatis magnitudine soluebat. [d] Imperante Iustiniano Comes Orientis, & Proconsul Asiæ pro codicillis aureos 50. pendebant, reliqui Spectabiles, & Consulares aureos 24. Correctores & Præsides 15. Adiutori Primicerij tres soluebant vt ex Nouella Iustiniani VIII. constat, vbi magistratus 48. numerantur, sed plures desunt, vt Comes Isauriæ, Prætor Paphlagoniæ, Moderator Phœniciæ Libanensis, Prætor Siciliæ, [e] & alii. Desiderantur & Præsides VII. Africæ posteà receptæ, restitutis [f] Italiæ etiam tum à Gothis occupatæ magistratus omittuntur, sed summa, quæ ex Nouella 8. & aliis colligitur, propè ad solidos 1000. accedit. Hæc pecunia inter primicerium, & quatuor primos laterculi scriniarios diuidebatur. [g] Adiutori alij tres aurei pendebantur, quod fortè ipsi in primis describendorum codicillorum cura demandaretur. [h] Soluet, inquit Iustinianus, Prætor Pisidiæ, Primicerio clarissimorum tribunorum notariorum, & laterculensibus, solid. 25. eius adiutori solid. 3. [i] Demum ipse, [k] decem libras auri Primicerio notariorum ex canone Phœniciæ quotannis solui iussit, ne quid illi in posterum magistratus soluere cogerentur: summa hæc colligit, circiter mille quadringentos nostros aureos, quod salarium ipsi beneficii nomine erat concessum.

Hic Primicerius spectabilis erat, Protonotarius, id est primus notariorum à Socrate, [l] & Marcellino [m] vocatus: biennio manebat in officio, cui succedebat adiutor, seu Secundocerius, huic Terciocerius, tum Quartocerius, qui secundum, tertium, & quartum in laterculo locum obtinebant. [n]

Primicerius etiam iura à Principibus condita in Senatu recitabat, vt ex lege Theodosii constat. [o] Data VI. kalend. M. Recitata in Senatu per Theodosium primicerium notariorum. DD. NN. THEOD. XII & VALENTINIANO II. AA. CONSS.

Notariorum tres erant ordines, alii Tribuni, & Notarii, vt sæpe apud Marcellinum appellabantur, honore Tribunis Prætorianis æquati; alii domestici vocabantur, quod Imperatoris essent à secretis, cuius arcana scribebant. Gratianus A. eos familiares suos vocat. [p] Cassiodorus [q] ad Imperiale secretum dixit eligi. Vltimus ordo erat inferiorum tribunorum notariorum, Decem primi post Primicerium immunitatem ædium Constantinopoli habebant, ne hospites recipere tenerentur. [r] Vicariique dignitate splendebant. [s] Domestici id est familiares Principis, & à secretis facti Consularibus æquiparabantur, [t] omnes à discussorum, & peræquatorum onere liberabantur. i. ne censum scribere, vel alicuius prædia inspicere tenerentur. [u] Inter Tribunos notarios nemo recipiebatur, qui prius egregij titulum non obtinuisset. Cassiodorus enim Senatoris pater, prius egregius factus est, quàm candidatus Tribunus, Notariusque Valentiniani Imperatoris crearetur. Cassiodorus. [x] Pater inquit, candidati sub Valentiniano Principe gessit Tribuni notariiq; laudabiliter dignitatem, qui honor tum dabatur egregiis cum ad Imperiale secretum tales constet eligi, in quibus reprehensionis vitium nequeat inueniri. Hæc ille. Factus est autem ex illis Notariis, quos domesticos diximus vocari, & erant à secretis Principis. Cassiodorus [y] ex primiscriniis notarios Tribunos factos fuisse scribit. Notarii cingulo, more militum vtebantur: Suidas enim scribit Auxentium Licinii Imperatoris Notarium, ab eo iussum insignem vuæ racemum incidere, & pedibus Bacchi apponere, illum, quod Christianus esset, id facere recusasse: Quare cingulo exutus, iussus est aula excedere: Is postea Mopsuestiæ episcopus est factus.

Primicerius officio functus, Senatoris, & Magistri officiorum dignitate honestabatur, [z] Proconsulique æquabatur. [a] Huic hodie comparari potest magnus Venetæ Reip. Cancellarius. Reliqui à secretis amplissimi eius Senatus aliis Tribunis notariis; Qui vero sunt à secretis excelsi Consilii X. Secundo Tertio, & Quartocerio.

[a] l. vlt. C. de offic. mag. officior.
[b] l. vlam §. ꝑ ꝑst Notaria, C. de diuers. offic.
[c] d. §. vlt. Nouell. 24. & §. vlt. Nouell. 25. §. 2. Nouell. 27.
[d] vt in Nouell. 8. seu auth. vt iud. sine quoque suffrag. fiant. l. 1. §. hoc etiam, & l. 2. in fin. C. de offic. P. P. Africa.
[e] Nouell. 23. 29. 104. edict. 4.
[f] l. 1. §. 2. C. de offic. P. P. Africa.
[g] d. Nouell. 8. in Notitia post principium, vbi pro formariis Græcus codex mendosè legit ferinus.
[h] d. Nouell. 24. in fine.
[i] & §. vlt. Nouel. seq.
[k] in edict. 4. §. 1.
[l] lib. 7. cap. 23.
[m] lib. 25.
[n] l. 1. & 2. C. de primicer.
[o] lib. 6. tit. 1. l. ob. latronem. in Cod. Theod.
[p] in l. penul. C. T. de primicer.
[q] in 4. epist.
[r] l. pen. C. de metat.
[s] l. pen. C. Theo. de primicer. & notar.
[t] l. 2. & 3. C. Th. d. tit.
[u] d. l. 1. & 2. Co. de primicer.
[x] in 4. epistolar.
[y] lib. 11. cap. 20.
[z] d. l. 2. C. de primicer. Cassiod. in formula notariorum.
[a] l. placet. C. Th. de primicer.

NOTI

NOTITIA

PRIMICERIVS NOTARIORVM.

NOTITIA.

Sub dispositione viri Spectabilis Primicery Notariorum.

Mnis dignitatum & administrationum notitia, tàm militarium quàm ciuilium. Scholas etiam & numeros tractat.

Officium autem non habet, sed adiutorem de schola Notariorum habet.

COMMENTARIVM.

FFICIVM hic primicerius non habet, sed adiutorē de schola suorum Notariorum accipit, cui cùm quilibet magistratus pro codicillis ternos aureos solueret, præter eos, qui Primicerio pendebantur, hoc nomine plus minus 300. aureis capiebat

Pro insignibus habet librum clausum, dorso inscriptum, eumque repræsentare arbitror, quem ipse Comitibus, Ducibus, aliisque magistratibus exhibebat. Habet & fasciculum chartarum conuolutarum loris constrictum, qui codicillos magistratibus ab eo tradendos refert: infra est laterculum maius omnes Imperii dignitates ab eo tractatas continens Is est grandior codex pelle tectus, lorisque per foramina traductis

traductis constrictus. Hæc sunt Primicerii Notariorum insignia, quæ ad eum spectantia munera indicabant. Notæ dorso libri inscriptæ sunt F. L. I. N. T. ALL. CO. M. ORD. PR. quæ vt sunt obscuræ, me diu solicitum tenuerunt; tandem ita putam posse interpretari. Felix liber iniunctus Notariis Tribunis à laterculo continens mandata ordine Principis, vel Primicerii. Exponitur quid sit, à quo expediatur, quid contineat, & vnde edatur, nempe à laterculo. Hic autem non codex, qui ab aliquo ipsi detur primicerio, sed liber est mandatorum, quem ipse magistratibus tradit, & ob id pro eius insigni ponitur, vt quid ad ipsum præcipue spectet, indicetur. Iustinianus A.[a] ad Tribonianum quæstorem palatii. Illustris, inquit, auctoritas tua, eadem mandata, & in libris legũ transcribi, & in sacro laterculo deponi præcipiat, quatenus ex his vna cum codicillis suscipiendis, administratores, quemadmodum possint Reipub. subuenire, non ignorent. Rursus,[b] deponi in nostro sacro laterculo diuina mandata iussimus. Et alibi.[c]

Nunc ad alios spectabiles scrinii præfectos accedamus.

[a] in Authen. de mandatis Princ. §. 1. seu Nouell. 17. in princip.
[b] Nou. 24. §. vlt.
[c] Nouel. 25. §. 2. 26. §. 1.

DE MAGISTRIS IIII. SCRINIOrum, & eorum insignibus. Cap. XCIII.

C. de magist. scriniorum.

VATTVOR sacris palatii scriniis Præpositi, vt à laterculi præfecto discernerentur, non primicerii, sed magistri sunt appellati, & iden nec secundo, nec Tertiocerios, vt ille; sed loco eorum Proximos habebãt: & si posteriore tempore quandoq; Primicerii sunt dicti.[d] Scrinia diximus vocari pluteos, vel armaria, in quibus commentarii breues, edicta, epistolæ, libelli, aliave litteraria monumenta claudebantur, Suidas scriniarium esse dicit eum, qui scrinium siue arculam tractat, itaque cum in chartis, & scripturis hoc officium versaretur, militia literata vocabatur.[e]

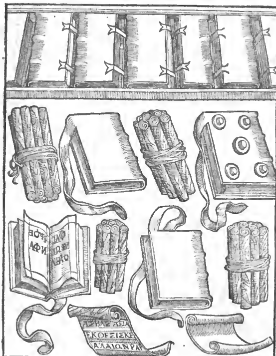
Quatuor fuerunt palatii scrinia,[f] Memoriæ, Epistolarum, Libellorum, & Dispositionum,[f] quibus singulis suus magister præerat.[g] Ab Augusto originem trahunt, qui suggerente Mœcenate propter frequentia iudicia, epistolas, decreta vrbium, priuatorum libellos, ex equitibus ministros ad hæc munera obeunda elegit.[h] Hi postea Præfectos habuerunt, qui dignitate aucti, scriniorum magistri sunt appellati, & Spectabiles dicti, Vicariisque honore æquati,[i] & ab omni onere ciuili seu personali cum Proximis, qui eos sequebantur, immunes facti:[k] & ferè omnes erant iurisperiti, vt Lampridius[l] significat; negotia, inquit, & causas prius à scriniorum principibus, & doctissimis iurisperitis, & sibi fidelibus, quorum primus tunc Vlpianus fuit, tractari, ordinarique, atque ita referri ad se præcepit. Hæc ille. Primi post magistros eorum erant adiutores,[m] quibus ipsi rescripta dictabant. Zeno ad Sebastianum P. P.[n] viri inquit, Spectabiles Magistri scriniorum, qui siue hac adiectione, si preces veritate nitantur, qualecũque diuinum responsum dictauerint, & iudices, qui susceperint, reprehensionem subibunt, & qui illicitè dictata scribere ausi fuerint, cuiuscunque scrinij memoriales, seu pragmaticarij, vel adiutores primicerij, amissione cinguli feriantur. Idem Proximi sunt appellati, quòd proximum magistro scriniorum locum teneret, olim biennio, postea vno tantum anno in officio permanserunt, & inde exeuntes, Comites cõsistorij fiebant.[o] Id verò in omnibus ferè gradibus obseruabatur, ne diu in officio morarentur, tum vt alijs ascendendi facultas daretur, tum ne in gradu aliquo consenescens otius in eo delinqueret. Hos sequuntur in scrinio, Melloproximi, id est futuri proximi, qui exeunte proximo, eius locum subibant, & clarissimi cum sequentibus vsque ad Exceptores vocabantur.[p] Proximi adiutoris vice fungebantur, & erant loco Tertiocerij.[q] cuius sequens adiutor dicebatur.[r] Scriniariorum numerus erat præfixus: Nam in scrinio memoriæ LII. viri, in alijs XXXIIII. militabant:[s] Ex his aliqui erant Exceptores, qui acta iudiciorum, coram Principe, aut P. P. vel Quæstore scribebant.[t] Præter hos & alij scrinia tractabant, supernumerarij dicti, qui cum locum alicuius defuncti ordinarij subibant, ducentos quinquaginta solidos pro ingressu nomine sportularum proximo soluebant, & alios XX. aut XV. mello proximo.[u] qui postea ex Anastasij constitutione, in hæredes defuncti translati fuêre.[x] Id autem generaliter obseruabatur, vt pro ingressu cuiusque militiæ aliquid præsertim primis solueretur:[y] XV. cuiusque scrinij primates cæteris excellentes, plures annonas alijs percipiebant:[z] quas prius in speciebus seu cibariis acceperunt, postea pro his pecunia à Principe est constituta:[a] Scriniarij in prouinciis cuncti liberas ab hospitandi onere ædes habebant:[b] & pro dignitatis insigni, cingulis tanquam milites vtebantur.[c] Vnde Iustina Valentiniani secundi mater, cum Beniuolo scrinii memoriæ Magistro iussisset, vt legem scriberet, qua Arianum dogma confirmaretur, altioremq; illi gradum polliceretur; ille ad Augustæ pedes cingulo proiecto, nullum se pro impietatis mercede honorem accepturum respondit.[d] sed etsi propriè memoriales erant, qui scrinium memoriæ tractabant,[e] alii tamen scriniarii quandoque & ipsi memoriales sunt appellati. Hos officia palatina D. Ambrosius vocat.[f] Palatina, inquit, omnia officia, hoc est memoriales, agentes in rebus temperare à processu iubentur. Tantum verò eos, qui primum gradum in scriniis obtinuissent, lucratos fuisse Procopius[g] scribit, vt centum centenaria auri quotannis excessserint. In scrinio Dispositionum nullus Magister reperitur, sed pro eo est Comes,[h] & ob id vbique in tractatu scriniorum,[i] tria, Memoriæ, Epistolarum, & Libellorum à scrinio Dispositionum, propter diuersam in his militantium formam, segregantur,[k] Scriniarii sub Magistro officiorum in causis ciuilibus & criminalibus, eorumque parentes, liberi, & vxores, serui, adscriptitiique conueniebantur, & cùm litigabant, minores cæteris sportulas soluebant. Magistrum scriniorum Alexandri Vlpianum fuisse Lampridius scribit.[l]

[d] l. vlt. C. de diuers. rescr.
[e] l. proximos. C. de prox. sac. scri.
[f] l. 3. et seq. C. eo.
[g] l. vnic. C. de magist. scrin. & l. vlt. C. de diuers. rescr.
[h] vt lib. 52. sub finem Dion memorat.
[i] l. 1. C. de prox. sacr. scrin.
[k] l. 1. C. de mag. scrin. l. eos. C. de excus. mun. l. sub bemus. C. de prox. sacr. scrin. l. maximorum. C. de vacat. muner.
[l] in Alexandro.
[m] in l. vlt. C. de diuer. rescript.
[n] in d. l. vlt.
[o] l. pro biennio. l. proximos. C. eod. tit.
[p] l. peculiari, C. eod.
[q] l. vnicuiq. & l. pen. C. eo. tit.
[r] d. l. vnicuique l. cõperimus. l. pen. C. eo. tit.
[s] l. hac parte. C. eod.
[t] d. l. peculiari.
[u] d. l. vnicuique.
[x] l. si quis in sacris. C. eod.
[y] l. pen. §. vlt. de leg. 3. l. antepe. ff. de annu. leg. l. 6. §. 1. de decurion.
[z] d. l. vnicuique.
[a] l. annonas. C. de erog. milit. ann. l. vlt. C. de inoff. testam.
[b] l. in sacris. C. de prox. sac. scri.
[c] l. vlt. C. de diuers. rescript.
[d] Sozom. li. 7. c. 13. Tripart. li. 9. c. 20. Ruffin. in D. Ambr.
[e] d. l. vlt. C. de diuers. rescr. l. vl. C. de inoff. testa. l. 2. C. de priuil. eor. qui in sacro. palat. milit.
[f] epist. 33.
[g] ἀνέκδοτοι.
[h] l. proximos. C. de prox. sacr. scrin.
[i] vt C. de proxi. sacr. scrin.
[k] vt in d. l. peculiari, & seq. & l. comperimus. C. eod. tit.
[l] in Alexandro.

NOTITIA

NOTITIA MAGISTER SCRINIORVM,

Memoriæ Epiſtolarum & libellorum Græcorum.

COMMENTARIVM.

RO inſignibus habent Magiſtri ſcriniorũ ſeptem recta linea diſpoſitos,& fibulis cõſtrictos codices,quorum alij viridi,alij rubro corio in mea Notitia tegſitur. Madrucian[a] codices ſex,tres cęruleo totidẽ luteo coloribus depictos, & omnes notis inſcriptos demonſtrat. Referunt codices mandatorum, qui Magiſtris memorię,libellorum,& diſpoſitionum tradebantur, habent has notas FL. INTALL. COM. ORD. PR. quas ſupra expoſui.

Lutei verò Magiſtris epiſtolarum traditi, his notis inſcribuntur FL. VAL. MAG. EP. IVSSI. DD. id eſt, Felix liber vindicandus à laterculo Magiſtro epiſtolarum, iuſſione diuina, Valentini, qui tum in Occidente imperabat, hic nomen non conuenit, in Vtini exemplari hæ notæ non apparent, ſed tantum in Notitia Occidentis. Plures ſpectãtur mandatorum libri, quam ſint Magiſtri, ſed tot dicis gratia oſtenduntur. Sub prædictis ſex ordine diſpoſitis codicibus, alij quatuor viſuntur, quorum vnus apertus Græcas quaſdam literas, ſed obſcuras continet. Hunc Codicem referre arbitror, cui exempla Græcarum epiſtolarum erant inſerta. Alij tres Codices in manuſcriptis rubro tecti eos indicãt, in quibus latinæ epiſtolæ, reſcripta, edicta, & diſpoſitiones Principis conſeruabantur. Meus impreſſus vnum ex his codicem praſino tectum oſtẽdit, alterum rubro, in angulis & vmbilico aureis bullis exornatum, quem Laterculum minus in ſcrinio memoriæ referre puto.[a] His quatuor inuolutarum chartarũ

[a] l. s. C. de offic. quæſtor.

faſ

fasces intermiscentur, qui libellos supplices, rescripta, epistolas Græcas, Latinaque edicta, seu leges significat. In imo duæ chartæ apertæ spectantur, altera, pura, altera his Græcis literis scripta. ΑΞΒΑΞΙΑΛΙΑ ΕΚΘΕΞΙΞΚΕ ΦΑΑΑΙΩΝΠΑΡ. id est Imperium, expositum capitum, quæ sine adiunctis nullum sensum habent, forte aliquam epistolam Græcam repræsentat. Manuscripti duas & ipsi chartas, vnam purã, & apertam demõstrant, aliam inuolutam, quæ facilè vel codicillos Præfecturæ scriniorum, aut aliqua ex supradictis referunt. Sed vt dilucidius hæc scrinia noscantur, de singulis sigillatim, ac primo de Memoriæ tanquam nobiliori tractabimus.

NOTITIA.

Magister Memoriæ.

Annotationes omnes dictat, & emittit, & precibus respondet.

Magister Epistolarum.

Legationes ciuitatum, consultationes, & preces tractat.

Magister Libellorum.

Cognitiones & preces tractat.

Magister epistolarum Græcarum.

Eas Epistolas, quæ Græcè solẽt emitti, aut ipse dictat, aut Latinè dictatas transfert in Græcum.

Officium autem de ipsis nemo habet, sed adiutores electos de Scrinijs.

COMMENTARIVM.

De Magistro Memoriæ. Cap. XCIIII.

MEMORIALIVM hanc originem Volaterranus [a] tradit, quam & ego in vetusto codice Græco legi. Eos, aut olim militum, aut aliorum nomina scripsisse, qui in bello, aut alibi, aliquid laude dignum egissent, eorumque facta Principi suggessisse, vt pro meritis præmia acciperent, & inde à rerum gestarum memoria, quam conseruabant, Memoriales appellatos: sed hoc in vsu esse desijt, alijq. horum loco sunt substituti, qui in primis laterculi minoris curam habuerunt, in quo præfecturæ, Tribunatus, & Præpositurae castrorum quæ erant in limitibus Imperij continebantur. [b] Eaque in scrinio memoriæ vocato reponebantur, in quo præter laterculum in alijs quoque voluminibus plurium memoria conseruabatur. Theodosius. [c] Ex scrinio, inquit, memoriæ totius minoris laterculi dignitates mittantur. Qui laterculum tractabant, laterculenses sunt dicti, [d] cæteris memoriæ scriniarijs digniores. [e] Alij scrinio memoriæ præfecti Memoriales appellabantur, etsi quandoque etiam epistolarum, libellorum, & dispositionum scriniarij, vt dixi, memoriales sunt nuncupati. [f] Zeno A. [g] Qui, inquit, illicitè scribere ausi fuerint, cuiuscunque scrinij memoriales, seu pragmaticarij, vel adiutores primicerii, amissione cinguli ferientur. Omnes enim quia suarum scripturarum memoriam conseruabant, memoriales sunt vocati. [h] sic Massurius Sabinus memorialium librum scripsit, in quo res memoria dignæ continebantur: Nostri interpretes singularia appellare maluerunt.

[a] lib. 29. de Magistratibus Græcorum. C. de proximis sacrorum scriniorum.
[b] l. 1. & 2. C. de offic. quæstor.
[c] in d. l. 1. C. de offic. quæstor.
[d] l. comperimus. §. vlt. C. de prox. sacro. scrin.
[e] d. l. vlt. C. de proxim sacr. scrin.
[f] l. 4. C. de priuil. eor. qui in sacro palat. milit.
[g] in l. vl. C. de diuers. rescrip.
[h] d. l. 1. & 2. C. de offic. quæstor.

Prædictum laterculum, ad curam & sollicitudinem Quæstoris palatii pertinebat, cuius arbitratu præcedente Principis auctoritate, Præfecti & Tribuni limitaneorum militum, & Præpositi castrorum emittebantur. [i] Cum verò Magistri militum id sibi vsurparent, Theodosius Iunior, duabus epistolis, altera ad Sallustium Quæstorem, altera ad Helionem Comitem, & Magistrum officiorum, missis id prohibuit: in priore ita scribit. [k] Totius minoris laterculi curam, scias ad tuæ sublimitatis sollicitudinem pertinere, ita vt tuo arbitratu, è scrinio memoriæ totius minoris laterculi dignitates, hoc est præfecturæ, numeri tribunatus, & præpositiuræ castrorum, iuxta consuetudinem priscam clementiæ meæ auctoritate deinceps mittantur. Hæc ille. Ducum verò & Comitum, rei militaris dignitates, legionum, auxiliorum, & equitum nomina, sicut & Magistratuum ciuilium sub Primicerio notariorum in maiore laterculo tractabantur.

[i] d. l. 1. & 2.
[k] in d. l. 1. C. de offic. Quæstor.

Præter curam laterculi minoris Magister memoriæ, inquit Notitia, adnotationes omnes dictat, & emittit. Adnotatio erat, breuis scriptura, continens quæ Principis nomine statuebantur, aut confirmabantur. Arcadius A. [l] Non aliter, inquit, quilibet in officio sacrarum largitionum, vel priuatarum rerum cingulum militiæ sibi sumendum existimet, nisi nostræ mãsuetudinis adnotationem meruerit. Hæc ille. Quod ergo Princeps verbo respondebat, Magister proximo breuiter dictabat, & ille vel memoriales adnotabant, & ab his quæ dictabantur excipiendis, exceptores vocabantur, cæteris aliquanto digniores.

[l] in l. 9. C. de palat. sacr. largit.

Hic Magister etiam emittit, inquit Notitia, Imperatorum diplomata ad currẽdum equis publicis nomine Principis vel Magistri officiorum, [m] quem emittendi facultatem habuisse, supra est declaratum. Præcibus etiam respondebat, (subijcit Notitia,) id est, dictabat responsa, quæ Princeps libellis supplicibus dabat, Zeno. [n] Vniuersa, ait, rescripta: siue in personam precantium, siue ad quemlibet iudicem manauerint: quæ vel adnotatio, vel quæuis pragmatica sanctio nominentur: sub ea conditione proferri præcipimus si preces veritate nitantur. Theodosius. [o] Memoriales, inquit, qui excipienda huiusmodi rescripta vel implenda curauerint, bonorum proscriptione puniri decernimus. Implebant autem, qui excepta rescripta latius extendebant. Hanc subalpini decretationem vocabant, quæ primò breuiter adnotata, cum latius extenditur, dicitur impleri. [p]

[m] l. in sacris. C. eod.
[n] in d. l. vlt. C. de diuer. rescrip.
[o] in l. vlt. §. memoriales. C. de petitionib. bonorum sublat.
[p] d. l. vlt.

In eodem memoriæ scrinio probatoriæ scribebãtur, id est, scripturæ, seu breues à Principe subscripti, quibus probabat personas Agentium in rebus, & palatinorum, qui Comitibus largitionum, & rerum priuatarum obsequebantur, vt Leo A. declarat. [q] Loca etiam cursus publici à Memorialibus descripta fuisse existimo, quale est itinerarium, quod sub Antonini nomine mansiones, seu oppida, aut vicos, in quib. equi cursus publici alebantur, recenset, quæ verisimile est in memoralium scrinio conseruata fuisse: vnde euectiones à Principe vel Magistro officiorum, qui huic scrinio imperabat, indultæ prodibant. Quare non sine ratione ante Madrucii Notitiam id itinerarium scriptum reperitur, & cum miro ordine cætera Imperii, & Principis scripta magna diligentiã cõseruarentur, rem tanti momenti, & tanto studio comparatam, in principis scriniis conseruatam fuisse credendum est. Instrumentorum quoque bellicorum, ac liburniarum typos, & limitum extruendorum rationem, & alia huiusmodi, post Notitiam descripta, iisdem commissa fuisse puto, apud quos perpetuo, & ad æternam memoriam tenebantur: quorum scriniarii non immeritò Memoriales sunt appellati. Hos Imperator Alexander apud se frequenter habebat. Lampridius. [r] Pomeridianis, inquit, horis subscriptioni, & lectioni epistolarum semper dedit operam, ita vt ab epistolis, à libellis, à memoria semper assisterent, nonnunquam si stare per valetudinem non possent, sederent, relegentibus cuncta librariis, & iis, qui scrinium gerebant, ita vt Alexander sua manu adderet, si quid

[q] l. vlt. §. & est vniuersis. C. de diuer. offic.
[r] in Alexandro.

si quid esset addẽdũ,sex ex eius sententia qui disertior habebatur:Hæc ille. In memoriæ scrinio erat 62.scriniarij,[a] ex quib. 12. erant adiutores Quæstoris palatij:[b] Septem Antiquarij, videlicet quattuor Græci, & tres Latini,[c] qui libros conseruabant,& vetustate corruptos describebant. Valentinianus [d] Antiquarios, ait, ad bibliothecæ codices componendos, & pro vetustate reparandos, quatuor Græcos, & tres Latinos scribendi peritos legi iubemus: & D. Greg. [e] cum ad monasterium uenisset, antiquarios scribentes reperit, librarios. A Græcis archeotæ appellantur. Arcadius ICtus.[f] Hi quoque inquit,qui custodes ędium,vel archeothæ,vel logographi, vel tabularij, muneri. personalib. adstringuntur. Augustus vni seruorum munus demandabat, vt docet inscriptio supra sub scrinio vestiarij recitata & alia. SVLPICIÆ THALVSSÆ ANTIOCHVS TI. CLAVDII CÆSARIS A BIBLIOTHECA LATINA APOLLINIS CONIVGI SVÆ BENEMERITÆ. itē C. IVLIVS FELIX A BIBLIOTHECA GRÆCA PALAT. Itaque in hoc scrinio erant adiutores Quęstoris 12. Laterculẽses antiquarij VII. Reliqui Exceptores, & rescripta implentes. Digniores verò exteris erant Laterculẽses.ad hũc enim locum ex adiutoribus Quæstores transibant,[g] & minoris Laterculi curã habebant; Nec alijs poterant scrinijs se immiscere:[h] cingulo sicut & Magister vtebantur,[i] stipendiumq; à Principe Kal.Ian. percipiebant,cum eius res curarẽt.[k] Officiũ Magister memoriæ non habet sed adiutoris ex scrinijs accipit. Magistrum sequebantur Adiutor Proximus dictus, quod illum prope accederet, eiusque loco Secundocerij. Hunc melloproximus pro Tertiocerio [l] sequebantur.

[a] l. hac parte. C. de prox. sac. scrin.
[b] l. comperimus. C. eo.
[c] d. l. hac parte.
[d] in l. 2. C. Theo. de stud. liber. vrb. Rom.
[e] lib. 1. Dialog. cap. 4.
[f] in l. munerum. 18 §. hi quoq; ff. de mun. et hon.
[g] l. comperimus. et d. l. hac parte. C. de prox. sacr. scrin.
[h] d. l. hac parte. C. eod.
[i] d. l. vlt. C. de diuers. rescrip.
[k] l. 14. et l. pen. C. de proxi. sacr. scrin. l. laudabilem. C. de aduo. diuer. iud.
[l] l. pro. biennio. C. de prox. sacr. scrin.
[m] lib. 5.

De Magistris Epistolarum. Cap. XCV.

AVGVSTO imperante nondũ Magistri epistolarum inuenti fuisse vñr, siquidem suas ipse epistolas scribebat, aut dictabat, quas postea M. Agrippę, aut Mœcenati emẽdandas, vel eorum arbitrio mutandas tradebat. Dion.[m] Agrippæ, inquit, & Mœcenati tantam ptãtem detulit Cæsar in rebus cibus, vt litteras quascunq; ad Senatum, vel alios mitteret, ipsi prius legere possent, & in eis, quæ vellẽt, immutare: cuius rei gratia annulũ ab eo acceperant, quo litteras obsignarent. Duplex enim signũ, quo tum maximè vtebatur, fieri iusserat, quorũ in vtroque similis sphinx impressa erat. Postea verò sui imagine signauit, qua oĩa deinceps imprimebat. Eaque reliqui post eum Imperatores pręter Galbam, sunt vsi. Nam is signo à maioribus suis accepto imprimebat, nempe cane ex prora nauis cadente. Hęc ille. idem Tranquillus,[n] in diplomatibus, libellisque & epistolis signandis, initio sphinge vsus est, mox imagine magni Alexandri, nouissimè sua Dioscoridis manu sculpta, qua signare insecuti quoque Principes perseuerarunt, Ad epistolas oẽs horarum quoque momenta, nec diei modo, sed & noctis, quib. datæ signarentur, addebat. Hactenus Tranquillus. Proximi Augusto successores, & ipsi epistolas per se habebant, aut dictabant. Philo. n. in legatione ad Caiũ de eo loquens, Tum breui, inquit, mora interiecta cuidam ab epistolis dictat respõsum ad Petronium; idem de ipso Tranquillus,[o] pari, ait, arrogantia, cum procuratorum suorum noĩe formalem dictaret epistulam, sic cæpit; Dñs & Deus noster sic fieri iubet. Non multò post inuentus est magister epistolarũ, quem, vt infra dicetur, Nero habuit, & penes sequentes Principes perseuerauit. Nam Hadrianus Suetonium Tranquillum 12. Cæsarum historiæ scriptorem nobilissimũ, magistrum epistolarum habuit,[p] & alij Imperatores postea ijsdem vsi sunt magistris. Hi accepto à Principe rerum argumento, aliis scribentibus dictabant. Zeno A.[q] Spectabiles, inquit, Magistri scriniorum, qui sine præfata adiectione qualecunq; diuinum rescriptum dictauerint, reprehensionem subibunt. Hæc ille. Epistolares primò minus nobiles fuisse vñr, siquidem auctor est Spartianus Hadrianũ primum ab epistolis & libellis equites Rom habuisse. Arcana verò Principes nulli committentes, manu propria scribebant, vt Capitoli.

[n] in Augusto. cap. 50.
[o] in Caio Caligula. c. 13.
[p] Spart. in Had.
[q] in l. vlt. C. si cont. ius vel vtil. publ.

Cõmodum erga Clodium Albinum, quẽ successorem sibi designabant, egisse memorat his verbis: Imp. Commodus Clodio Albino. Aliàs ad te publicè de successore atque honore tuo misi, sed hanc familiarem & domesticã oẽm, vt vides, manu mea scriptam epistolã dirigo, qua tibi do facultatẽ, vt si necessitas fuerit, ad milites prodeas, & tibi Cęsaris nomen assumas. Hactenus Capitolinus: cæteris verò epist. cum alij Principes subscriberent Cõmodus sępe hoc omisit Lampridius[r] de eo loquens in subscribendo, inquit, tardus ac negligens, ita, vt libellis vna forma multis subscriberet. in epistolis autem plurimis, Vale tñ scriberet Alexãdri sua manu addebat, si quid addẽdum esset, inquit idem Lampridius, sed ex eius sola, qui desertor habebatur.

Hic magister legationes ciuitatum, consultationes, & preces tractat, ait Notitia. Legationibus enim Regum aut ciuitatum intererat, vt postulata intelligeret & rñsa scriberet. Prius tamẽ in auditorio Præfecti Pręrorio desideria Legatorũ nulla facta determinatione examinabantur, postea in Principis consistorio ab epistolaribus recitabantur, qui demum ex sñia Principis rñsum acceptum scribebant.[s] Præsidibus quoque de facti specie dubia consistẽtibus ex Principis sententia rescribebat: hæc consultatio vocabatur. Vlpianus,[t] si præses, inquit prouincię consuluerit, & ad consultationem eius est rescriptum appellandi ius superest:[u] Pręclarum consultationis & rescripti Principis exemplũ extat in libro de collatione legum Romanarum cum Moysis legib.,[x] ex quo Vlpiani locus illustratur. Verba, inquit, consultationis & rescripti, ita se habent. Inter Clodium optime Imperator, & Euaristum cognoui, quod Clodius Lupi filius in conuiuio, dum sago iactatur culpa, manu Marij Euaristi, ita male acceptus fuerit, vt post diem quintum moreretur: atque apparebat nullam inimicitiã cum Euaristo fuisse, & cupiditatis culpam coercendam esse credidi, vt cæteri eiusdem ætatis iuuenes emendarentur. Ideoq. Mario Euaristo Vrbe, Italia, prouincia Bætica in quinquennium interdixi. Decreui & impendij causa duo millia patri eius persolueret Euaristus, quod manifesta eius fuerat paupertas. Velis rescribere. Verba rescripti. Pœnam Marij Euaristi rectè Egn. Taurine moderatus es ad modum culpæ; Refert enim & in maioribus delictis consulto aliquid admittatur, an casu: & sanè in omnibus criminibus distinctio hæc pœnarum, aut iustitiam prouocare debet, aut temperamentum admittere; Ex his verbis alius Vlpiani locus.[y] hinc desumptus, est emendandus, Vbi dum legitur pœnam aut iustam eligere debet, substituendum est, aut iustitiam prouocare debet, aut temperamentum admittere.

Lasciuia verò sago iactandi antiquitus erat in vsu, & hodie aliquando exercetur. Tranquillus,[z] ferebatur, inquit, & vagari noctibus solus, atque inualidum quemquam obuiorum, vel potulentum corripere, ac distento sago impositũ in sublime iactare. Martialis.[a]

Ibis ab excusso missus in astra sago.

Consultatio etiam erat, cum in consistorio cum Proceribus causas Princeps examinabat, aut aliàs statuebat. Theodosius,[b] Quæ ex consultatione, inquit, procerum statuimus, non semper iura sint generalia. eadem consulta vocantur.[c]

Vbi ab illustri persona ad Principem prouocabatur, Epistolares acta scribebant, vel si Spectabilis iudicis lnia appellatione suspensa fuisset, quã P.P. cum Quæstore cognoscebat,[d] Theodosius A. In his, ait, iudiciis, quæ consultationum introduximus loco, vel Apostolos, vel ea quæ apud eum gesta sunt, ad cuius sententiam dicitur appellatũ, suscipere ad appellatorib. & cognitiones inducere apud viros Illustres pdictos iudices, & ea, q̃ geruntur, excipere, scribere, scriptaque litigatorib. edere nostros epistolares præcipimus:[e] Idẽ significat Iustinianus,[f] Qui, inquit, ex sacro quidem epistolarum scrinio, sunt spectabilium Iudicum, vindicabunt sibi appellationis ministeriũ. Hanc ob causã & cum à Ducibus appellabat, acta scribebant:[g] ob id pragmaticarij à monumentis: q̃ scribebant, sunt appellati,[h] & hæ sunt consultationes, quas ab epistolarib. tractari Notitia indicat. Precibus & ciuitatum hic

Magi-

[r] in Commodo.
[s] l. quotiescunque. 10. C. Theo. eo.
[t] in l. 1. §. 1. de appell.
[u] l. antep. pen. et vlt. C. de appel. & consult. l. 2. C. de legib.
[x] in l. 4. §. 1. de sicar.
[y] §. vlt. d. l. 5. de pœnis.
[z] in Othone. cap. 2.
[a] lib. 1.
[b] in d. l. 2. C. ts. de legib.
[c] l. consulta. C. de testa. l. ne quis. C. de offic. recto. prouin.
[d] l. in eff. reudit. & l. si q. C. de appell. Nouell. 20.
[e] in l. praecipimus. C. eo. tit.
[f] in d. Nou. 20. siue Auth. de ad ministr. offic. in sacr. appella. in princ.
[g] l. pen. C. de appellat.
[h] l. vlt. C. de diuers. resc. l. 5. C. qui milita. poss.

Magister respōdebat, priuatorū verò petitionib. libellorum magister. Tribunatus quoq; legionū per epistolā dari solitos expediebat. Veget.[a] Tribunus, inquit, maior, p epistolā sacrā Imperatoris iudicio destinatur. Officiorū prætereà Illustriū & Spectabiliū Magistratuum codicillos scribebat. Leo A.[b] Scrinij, ait, sacrarū epistolarum Notitia sic: in officijs virorū Illustriū Præfectorum Prætorijs Orientis & Illyrici, & vrbi, officij Proconsulis Asiæ, & Africæ, Comitis Orientis, Præfecti Augustalis, Comitis diuinarū domorum, vicariorū Thraciæ, Pōti, & Asiæ, & Macedoniæ, & Thesaurensiū classis: Hactenus Leo. Classem vero hic, nō nauiū puto appellat, sed eorum multitudinem, qui Comitib. thesaurorum inseruiebant, quos Thesaurenses Valentinianus A. appellat. Nullus, inquit, thesaurensis, vel officialis Comitis thesaurorū, semel deprehensus euersor repetat militiam. Hi in hoc scrinio probabātur Theodosius ad Achatiū Comitē largitionū.[d] Comitiū, inquit, thesaurorum diœceseon prouectionis, & ipsius thesaurenses vetus obseruatio principali dexteræ reseruauit, nec aliter voluit eos in cōmittendis publicis necessitatib. hēre progresū, nisi militiā ex emissa à sacris scrinijs probatoria cōdonasset: Hæc ille. Intelligit autem scriniū epistolarū: itaq; ex tot officiorū codicillis, quos scribebāt, nō modicū lucrū faciebant. Deniq; oēs Principis epistolas hic magister expediebat, earumq; exēplum in suo scrinio reponebat. Hunc proximus loco Secundocerij, deinde melloproximus Tertiocerii loco, sicut & ipse Magistrū memoriæ sequebatur. Triginta quatuor in hoc scrinio militabat,[e] quorum septē Quæstori adiutoris titulo inseruiebāt, inde ad laterculensis gradū, in scrinio memoriæ transeuntes locum adiutoris vendebant. Iustinianus,[f] Deuotis, inquit, viris adiutoribus, desistentibus ab eodem officio non prohibendis, cū vel ad laterculensis gradum in scrinio sacræ memoriæ prouecti fuerint, vel secūdū locū obtinuerint, in duob. alijs scrinijs, i. sacrarū epistolarū, sacrorūque libellorum & cognitionum, post quē proximi curabuntur, alios pro se quos elegerint, surrogandos adiutores petere: q posteriores erunt cęteris. His verbis cōstat secūdū locū in scrinijs appellari, qui erat melloproximi, & primū proximi post Magistrū adiutoresque ad eos gradus post Laterculensis officium, tanquā digniores ascendisse. Non omitto vsum epistolarum fuisse, vt prius scriberetur nomen eorum, ad quos litteræ destinabant, nisi maior minori scripsisset: Vnde Præsides suū nomen inferiorib. præmittebant, quemadmodum D. Ambros. memorat.[g]

Alium ponit Notitia Magistrum epistolarum Græcarum, q epistolas Græcè scribebat, aut Latinè dictata in Græcum vertebat, cū Græcis essent edendę. Hic Nerone imperante, institutus erat. Iosephus n. scribit[h] Beryllum, qui Neronis pædagogus fuerat, scribendis eius Græcis epistolis præfectum. Eunapius scribit Nymphidianum Smyrnęum Philosophum Maximi & Claudiani Sophistarum germanum à Iuliano apostata dictandis epistolis, quæ Græca lingua conscribendæ essent, præfectum fuisse.

Officium neque hic Magister habebat, sed ex scriniis adiutores accipiebat. Epistolares cingulo ornabantur, vt alii scriniarii.[i] Theodori epistolarum Memorialis se hoc epigramma inuenisse Cuiacius refert, FLAVIVS THEODORVS V. D MEMORIALIS SACRI SCRINII EPISTOLARVM ET ADIVTOR V. M. QVÆSTORIS SACRI PALATII SCRIPSI MANV MEA IN ORBE ROMA CONSTANTINOPOLITANA III. KAL. IVNII MAVORTIO V. C. COS. IVSTINO ET IVSTINIANO IMP. Notæ illæ V. D. significant Vir deuotus, vt sæpe appellatur in iure[l] & V. M. Viri Magnifici.

De magistro Libellorum. Cap. CXVI.

LIBELLVS hic pro scriptura preces Principi oblatas continente accipitur:[m] cum n. non omnes possent Principem alloqui, aut tempus singula explicandi non haberent, expediens visū fuit scripto, seu libello desideria cuiusque exponere: ita. n. supplicū preces vocabant, Gordianus[n] cetores, inqt, eorū, q desideria. i. preces scribūt, veritati p iudiciū alterare non pñt. & ita alibi sępe accipit[o]. Opilius Macrinus libellis rescripta facta dānabat, cū nunquā id Traian[9] fecisset. Capitolinus[p] statuerat, inquit, oīa rescripta veterū Principum tollere, vt iure, non rescriptis ageret: Nefas esse dicēs leges videri Cōmodi & Caracalli, & hoium imperitorum voluntates. cum Traianus nunquam libellis responderit, ne ad alias causas facta pręferrentur, quæ ad gratiam composita viderentur. Hæc Capitolinus. vnde diuersa Traiani rescripta[q] ad magistratus non libellos edita sunt censenda. Libellus dictus est, q cum aliæ chartæ olim cōuoluerentur, hic in formam libelli plicabatur: Tranquillus, epistolę, inquit, eius ad Senatum extant, quas primus videtur ad paginas, & formam memorialis libelli conuertisse, cum antea Consules & Duces non nisi trāsuersā charta mitterēt scriptas Hactenus Tranquillus vt libelli Principi darentur, a Cæsare initium habuit, in quo ita idē scribit. libellum, inquit, insidiatum indicem ab obuio quodam porrectum, libellis cæteris, quos sinistra manu tenebat, quasi mox lecturus commiscuit. Hæc ille. eos ipse & augustus per se expediebat, & signabat, quemadmodum de epistolis est dictum. Tranquillus[s] in diplomatibus, inquit, libellisque & epistolis signandis initio sphinge vsus, mox imagine magni Alexandri, nouissimè sua, qua signare insequentes quoque Principes perseuerarunt. Hactenus Tranquillus. Posteriores Imperatores vt se hoc onere subleuarent, magistros libellorum inuenerunt, quemadmodum & epistolarū, quod sub Nerone factum diximus Diu tamen Principes ipsi libellis subscripserunt Lampridius[t] Commodus in subscribendo tardus ac negligens, ita vt libellis vna forma multis subscriberet. Hæc ille. Sed cum hoc opus Principes fastidire cœpissent, hic magister plures scriniarios habuit, qui responsa à Principe accepta scribebant. Sub tempus Notitiæ 34. erant sub hoc magistro libellēses vocati,[u] qui libellos supplices priuatorum vel ciuitatum accipiebant, Magister eos Principi oblatos legebat, & ipse adnotabat,[x] aut libellensibus, responsa dictabat.[y] Cognitiones, inquit Notitia, & preces hic magister tractat. Cognitio est causæ discussio & examinatio, cum litigantes audiuntur. Vlpianus:[z] Solent, ait, Proconsules custodiarum cognitionem mandare legatis. s. vt præauditas custodias ad se remittant. Cum ergo ad Principem ab eius delegato appellabatur, causam cognoscebat pro Principe Quæstor & Præfectus Præt. qui erat in Comitatu: cognitionem verò hic Magister tractabat, & acta libellenses scribebant: Theodosius A[a] si priuato, inquit, non illustri viro pluribusvé, vt assolet, nostra serenitas adita delegauerit causam, & eius definitio fuerit appellatione suspensa, vir quidem magnificus Præfectus Prætorio, qui in nostro est Comitatu, cum viro illustri Quæstore temporali iudicet die. Nostri verò libellenses quæ apud arbitros, idest delegatos gesta sunt, suscipiant, cognitiones inducant. & ea quæ gerunt, excipiant, scribant, scriptaque litigatoribus edant: qui etiam apud arbitros (licet illustres sint) ex delegatione nostra cognoscētes excipiūt, si in sacratissimo nostri numinis comitatu causæ dicantur. His verbis declarant Notitia, dū ait, hunc Magistrum cognitiones tractare. acta enim causarum, cū à Principis delegato appellabatur, cognoscentib. P.P. & Quæstore, hi à libellis scribebant: Et ideo hic Magister etiam cognitionum vocatur, ita Cratinum Iustinianus appellat.[b] in Græca Cōstitutione, quem etiam antigraphareum nominat, quoniā rescripta notat, qui regerendarius sępe à Notitia nūcupatur. Vnde Iulius Paulus dum esset à libellis Principi, sex libros Imperialium sententiarum cognitionibus prolatarum, siue decretorum composuit.[c] vbi verò sententiæ spectabilium iudicium appellatione suspendebantur, tū epistolares acta conficiebant. Id & Iustinianus cōprobat.[d] Super illis, ait, litibus, quas nō spectabiles iudices iudicāt, sed aduocati soluūt: referatur negotiū, tā ad P.P. quam ad gloriosissimū Quæstorem deuotissimis libellensibus ministrātibus eis. i. acta

scriben

[a] lib. 2. c. 7.
[b] l. vlt. §. pen. C. de diuers. offic.
[c] in l. 2. C. de palat. sacr. largit.
[d] in l. vl. C. Theo. de diuers. off.
[e] l. hac parte. C. de prox. sac. scrin.
[f] in l. comperimus & l. vlt. C. de prox. sacr. scrin.
[g] in 2. ad Corin. in princ.
[h] lib. antiq. 20. c. 14.
[i] l. vlt. C. de diuers. rescr.
[k] in l. 3. C. de prox. sacr. scrin.
[l] in l. comperimus. C. de prox. sacr. scrin. Nou. 20. in fi. l. vlt. C. vbi Senat. vel clariss.
[m] vt in titu. C. quā libel. Princip. dat.
[n] in l. 2. C. de error. aduoc.
[o] in l. 2. C. de fi. instr. & iu. hast. fiscal. l. 3. C. de postul. in l. sanc. C. de transa. l. 1. C. de suff. in l. 4. § ingressi. ff. de off. procons. & alibi.
[p] in Opilio Macrino.
[q] l. 1. de interdi. & releg. l. 1. §. D. Traianus, de quæst. d. l. 1. §. seruum. l. 3. de pe. l. cum vero §. subuentum. ff. de iu. decem. liberta.
[r] in C. Cæsare.
[s] in Augusto, cap. 50.
[t] in Commodo.
[u] l. hac parte. C. de prox. sac. scr.
[x] l. vlt. C. de diuers. resc.
[y] d. l. vlt.
[z] in l. solent. in prin. ff. de offic. proconsul.
[a] in l. præcipimus. §. hinc. C. de appell.
[b] in l. 2. §. quæ omnia. C. de vet. iur. enucl.
[c] vt in inscriptione. l. vlt. de iur. patron.
[d] in d. Nou. 20. in fine.

ſcribentibus. Vbi quoque de viro Illuſtri Principes iudicat, acta ijdem libellenſes ſcribebant. Zeno A. [e] Quoties, inquit, viro illuſtri crimen ingeritur, nullius alterius iudicis, niſi noſtræ pietatis huiuſmodi volumus eſſe cognitionem, viris deuotiſſimis ſacri noſtri ſcrinij libellenſibus ſolemnia implentibus audiantur. Cauſarū quoq; in vrbe à Principe delegatarum acta notabant, & ideo hoc ſcrinium libellorum, & cognitionum à Iuſtiniano appellatur. [a] Codicillos etiam officiorum, Magiſtrorum militum, comitum, & Ducum limitum, & plurimum palatinorum, ſeu probatorias edebant. Leo A. [b] explicans ex quibus ſcrinijs officiorum accipiendæ ſint probatoriæ, ait. Item Notitia ſcrinij ſacrorum libellorum ſic ſe habet: officijs virorum magiſtrorum militū vtriuſque præfecti Orientis & Illyrici, inuitatorum, admiſſionalium, memorialium, omniumque pædagogorum, cellariorum, menſorum, lampadariorum eorum qui in ſacris ſcrinijs deputati ſunt decanorum partis Auguſti, & curſorum partis Auguſtæ, officij virorum ſpectabilium, ducum Palæſtinæ & Meſopotamiæ, nobilis Comitis Phæniceſeos, Coſſenæ, Syriæ, & Auguſtæ Euphratenſis, Arabiæ, & Thebaidis, Libyæ, Pentapoleos, vtriuſque Armeniæ, vtriuſque Ponti, Scythię Myſię primæ Secundæ Daciæ, Pannoniæ, officij virorum ſpectabilium Comitis Ægypti, Pamphyliæ, Iſauriæ, Lycaoniæ, & Piſidiæ. Id etiam clarius explicat Iuſtinianus [c] loquens enim de Prætore Lycaoniæ ait: Vtramque cohortem in vnam contrahimus conſtituendam ex probatorijs, more ſolito ex ſacro libellorum ſcrinio, ex quo antea duciani apparitores eas accipiebant. Probatoriæ codicilli vocabantur, quibus perſonæ cohortalū primū ab ipſo Principe, deinde à Magiſtro literis ſubſcribente probabantur: [d] quare plurimum libellenſes ex tot officiorum ſcripturis lucrabantur. Ex triginta quatuor viris huius ſcrinij VII. adiutores Quæſtor exigebat, quot & ex ſcrinio epiſtolarum. [e] Inde ad ſecundum locum ſcrinij aſpirabant, id eſt ad meloproximum, mox ad proximum. [f] Magiſtri libellorum erant plerumque Iurecōſulti, qui poſtmodum Præfecti Prætorio fiebant, Nam & Papinianus libellos egiſſe dicitur, antequam ad Præfecturam perueniret. & Aurelius Arcadius Chariſius, ſe magiſtrum libellorum appellat. [h] Carini puto & Numeriani, ad quem ipſi ſcribunt. [i] Paulus quoque & Vlpianus hoc officio functi fuere, Spartianus: [k] Intimauit, inquit, etiam aſſeſſores, in quibus prouincijs aſſediſſent, in his adminiſtrarent, quod Seuerus, & multi deinceps tenuerunt, vt probant Pauli & Vlpiani præfecturæ, qui Alexandro in conſilio fuerunt, ac poſtea cum vnus ad memoriam, alter ad libellos paruiſſent, ſtatim Præfecti facti ſunt. Hæc ille. Imperante Iuſtiniano Conſtantinus fuit Magiſter ſcrinij libellorum ſacrarumque cognitionum, [l] qui fuerat aduocatus in foro P.P. [m] Is eſt Conſtantinus qui pandectarum compilator, & magiſter largitionum fuit. [n]

Libellenſes cingulo honeſtabātur, quemadmodum & cæteri ſcriniarij, [o] & à Magiſtro officiorum iudicabantur. [p]

Neque hic Magiſter officiorum habebat, ſed adiutores ex ſcrinijs accipiebat, qui negocia ad libellos ſpectantia expediebant. Formam libelli ſupplicis inuentam Romæ apud Albertinos ponit Rutilius in Celſo, quæ eſt ſequens.

Velius Fidus Iubentio Celſo collegæ ſuo ſalutem. Atrij Alphij, Atriæ Fadillæ Domini N. Imperatoris Antonini Auguſti matris liberti libellū tibi miſi cogniti mihi ex longo tempore primæ iuuentutis, etiam miratus cum ab ædibus eſſem quod eo loci ſe contuliſſet, à quo didici cauſa ſe requietionis, ſed & religionis magnopere à Domini N. Imperatore impetraſſe, ita ne qua mora videatur, ei per nos fieri libellum ſubſcriptum per eundem publicum, mihi ſine mora remittas. Opto te ſaluum, & felicem eſſe.

EXEMPLVM LIBELLI DATI.

Cum ante hos dies coniugem, & filium amiſerim & preſſus neceſſitate corpora eorum fictili ſarcophago commendauerim, donec quietis locus, quem emeram, ædificaretur, via Flaminia inter miliar. 2. & 3. euntibus ab vrbe parte læua cuſtodia monumenti Fla. Thumeles Ameſolæ M. Sini Orgili, rogo Domine permittas mihi in eodē loco in marmoreo ſarcophago, quē mihi modo comparaui, ea corpora colligere, vt quando & ego eſſe deſier, pariter cū eis ponar. Decretum fieri placet. Iubentius Celſus promagiſter ſubſcripſi, III Non. Nouemb. Antio Pollione, & Opimiano Coſſ. ordinarijs, Seuero, & Sabiniano Coſſ. Fuit is annus ſalutis 156. Antonino Pio imperante.

De comite Diſpoſitionum. Cap. XCVII.

CRINIVM Diſpoſitionum Notitia prætermiſit, ſed in pluribus eius mentio fit; [q] Vnde forte Notitiæ tempore eius vices Magiſter epiſtolarum implebat, per quā plura Princeps diſponebat, inde Magiſter diſpoſitionum eſt appellatus. Inter ſe verò differebant, cum hoc ſcrinium, nec Magiſtros, nec Proximos haberet, ſed pro his Comitem. [r] Qui ſcrinium diſpoſitionum tractabāt, Referendarij vocabantur. Hi ſupplicum deſideria, aut iudicum conſultationes Principi inſinuabant, & reſponſa data conſulentibus mittebant, quæ ēt mandata dicebantur Legitur. n. apud Theodoſium. [s] Mandata Imp. Theod. & valent. A. A. miſſa Antiocho cæteriſque Præfectis Prætorio per Referendarium. Procopius ἀνταδόντων Referendarij, inquit, erant, qui preces ſupplicum referebant Principi. Hi antea pauci erant, poſtmodum à Iuſtiniano vſque ad numerum XVIII. excreſcere permiſſi, demum ad octo ſunt redacti. [t] Nos, inquit, vt multis opitularemur, per referendarios ſingulorum petitiones diſcentes plures fecimus, quàm antea eſſe conſueuerant, qui multos nobis introducentes ſupplicantes, multis etiam petitionibus ſunt vſi. Et poſtquā VIII. eſſe ſtatuit, ſub finem addit Referendarios in petitionibus indigentium, & Principis in eos auxilium, vitam ſuam impendere. Hæc Principis reſponſa, quæ ſuper his emanabant, diſpoſitiones vocabantur Iuſtinianus: [u] Aliqui iudicum, ait, dicunt, quòd diſpoſitiones ſpectabilium noſtrorum referendariorum inſinuatæ eis ſunt, tanquam diſponentes, quemadmodum oporteat negotiū examinari aut iudicari. & propterea ſancimus, vt dum his examinatur, nullam diſpoſitionem ſpectabilium referendariorum diſponentem quomodo oportet inceptum examinare negotium valere. Et idem infra ſæpius repetit, ex quibus quid ſit diſpoſitio, & referendariorum officium ſatis apparet. Sed id clarius etiam alibi [x] ex eodem liquet: Spectabiles, inquit, referendarii noſtras iuſſiones faciant manifeſtas, & in cauſis quas docent, ſeu referunt ad noſtram tranquillitatem, neque ipſi, neque adiutores eorum quicquā teneāt, neq; ſub fide iuſſoribus conſtituant, vel paciſci cogant, aut cauſis ſe immiſceant, ſed ſolas noſtras iuſſiones aut ſcripto, aut verbo prolatas, iudicibus inſinuent. Id Procopius probat, [y] Theodotus, ait, reſponſionibus Imperatoris præerat, continuo eidem ſupplicantium preces nuncians. Referendarium Latini hos munus appellant: Hæc ille. Expoſitio verò quam Principi faciebant referendarii, relatio appellabantur: [z] Hæc iuſſa quæ pro lege ſeruari Princeps volebat, Quæſtor in prouinciis publicari iubebat. [a] Referendariis ergo præfectus erat Comes, qui adiutores habebat; [b] omneſque tenebātur ſicut & alii ſcriniarii viginti annis militare, [c] Completo verò militiæ tempore referendarii Conſulari honore decorabantur: [d] Comes cōſiſtorioanus fiebat. [e] Erat autem conſiſtorium ſeſſio virorum, inter quos, Princeps legatos cauſaſque audiebat, & definiebat, ſedens inter eos, qui appellabātur Comites conſiſtoriales. [f] Referendarii ſpectabiles dicebantur. [g] Hæc quo ad palatinos ſufficiant.

Nunc

[e] in l. vlt. C. vbi. Senatores, vel clariſſ.
[a] in l. vlt. C. de prox. ſacr. ſcrin.
[b] in l. vl. 6. vl. C. de diuer. offic.
[c] §. 1. Nouel. 25.
[d] l. pen. & vlt. C. de diuer. offic. l. 2. C. de cohort. princip.
[e] d. l. experimur. C. de prox. ſacr. ſcrin.
[f] d. l. experimus. C. eod. tit.
[g] l. reſcriptum, in prin. ff. de diſtract. pign.
[h] in l. 1. ff. de off. ſc. P. P.
[i] l. 4. C. de calum.
[k] in Peſcennio.
[l] §. 1. in 1. conſt. C. §. ad iſtum in 2. conſt. cod.
[m] §. 2. C. de emēdat. C. iuſtin.
[n] l. 2. §. quæ omnia. C. de veter. iur. enucleando.
[o] l. vlt. C. de diuerſ. reſcrip.
[p] l. 1. in ſacris, C. de prox. ſacr. ſcrin.
[q] vt in l. 1. 3. 4. & l. proximos, C. de ſacr. ſcrin. in l. vl. C. de decurionibus.
[r] d. l. proximos.
[s] in l. 2. C. de offic. eius qui vic. alter. iud. vel præ.
[t] Nouell. 10. ſeu. auth. de referendarijs.
[u] Nouel. 113. in princ. ſeu auth. in med. lit. non fier ſacr. formas.
[x] ex Nouel. 124. ſeu. auth. vt litigantes. iur. in exord. lit.
[y] lib. 2. de bello. Perſico.
[z] l. 2. & 3. C. de legib. ad l. 3.
[a] d. Nouel. 124. §. ante pen.
[b] l. 3. C. de proxi. ſacr. ſcrinio.
[c] Nouel. 113. et. 124.
[d] l. proximos, C. d. prox. ſacr. ſcr.
[f] l. vlt. C. de comit. conſiſtor.
[g] l. 2. C. eo. tit.

Nunc ad ciuiles prouinciarum magistratus est veniendum, qui magnam huius operis partem continebunt.

DE MAGISTRATIBVS PROuinciarum. Cap. XCVIII.

PRÆTER Palatinos supra explicatos erant & aliquot prouinciarum Magistratus spectabiles, vt Proconsules, Comes Orientis, Præfectus Augustalis, & Vicarij, qui plures sub se Consulares, correctores, præsidesque habebant: Ideo prius de eorum origine, auctoritate, ac differentijs, aliqua sunt præmittenda: Demum secundum Notitiæ ordinem singulos suo loco prouinciarum rectores, explicabimus. Hæc quoque est pars breuiarij, quam sub nomine prouinciarum, & regnorum ab Augusto scriptam fuisse Tacitus scribit, ᵃ quæ nunc est altius repetenda. Cum extra Italiam arma proferre, & prouincias subigere Romani cœperunt, primum Sardiniam Corsicamq. & Siciliam, deinde Hispaniam, & Galliã Narbonensem in suam potestatem redegerunt, in quas totidem Prætores, quot prouinciæ in ditionem venerant, miserunt. Victis itaque duabus Hispanijs, quatuor circa annum 520, ab Vrbe cond. ad regendas prouincias Prætores exierunt. ᵇ Liuius, ᶜ Biduo post, inquit, prætorum comitia habita, prætores illo anno primum sex crescentibus iam prouincijs, & latius patescente Imperio creati sunt, prouincias autem sorte inter se diuidebant. Idem ᵈ Prætores prouincias sortiti C. Fabritius Licinius Vrbanam, Catinius Labeo Peregrinam C. Manlius Volso Siciliam, Appius Claud. Nero Hispaniam inferiorem, M. Portius Leta Pisas. P. Manlius in Hispaniam citeriorem adiutor consuli datur. Prima Sardinia inter primum & secundũ bellum Punicum, ductu Titi Manlij Cos. Romani Imperij iugum accepit. Appius Claudius Cos. primus in Siciliam exercitum traiecit, quam post annos 52. captis Syracusis M. Leuinus Cos. prouinciam fecit. Caius verò Flaminius prætor primus rexit, vt Cicero, Liuius & Paterculus scribunt. Hispaniam primi omnium Gn. & Publ. Scipiones initio belli secundi Punici, cum exercitu sunt ingressi, inde variè possessa, & sæpè amissa, tandem vniuersa ductu Augusti facta est stipendiaria. Cum verò Prætores tantum prouincias regerent, capta Africa, & propagato latius Imperio, placuit, vt qui priore anno Coss. fuissent, sequenti Proconsules prouincias administrarent: ᵉ illam autem P. Scipio Æmilianus diruta Chartagine in formam prouinciæ redegit. Macedoniam Paulus Æmilius, Lucius Mummius Achaiam, Fuluius Nobilior Ætoliam; Asiam L. Scipio, Africam frater Antiocho eripuit, sed beneficio senatus populiq. Romani à Regibus possessam, M. Perpenna, capto Aristonico tributariam fecit, Cyprum Cato vita Rege defuncto Cretam Metellus, Syriam, Pontumque cum adiacentibus prouincijs Gn. Pompeius. Gallias magna cum clade Romanorum sæpius afflictas, & amissas C. Cæsar recepit. Idem Numantiam perdomuit, Volso Manlius Gallogræciam: Bithinia testamento Nicomedis Romanis relicta est hæreditaria. Ægyptum Augustus stipendariam fecit, in ærarium quantum pater eius ex Gallia reditus habebat conferens. Eã prouinciam tempore Ptolemæi Auletæ decem millia, & quingenta talenta pro tributo soluisse, Strabo ᶠ refert quæ summa efficit, septies centena. & quingentena millia aureorum, seu septẽ milliones cum dimidio; Sed duplum huius summæ Romani auxerunt: Nec mirum cum Alexandriam orbis emporium fuisse Plinius dicat. Omnes enim Indiæ, marisque rubri gẽmæ, purpura ac bissus, aliæque opes eo deferebantur. Tiberius verò Cæsar Illyrijs, Dalmatisque subactis, Vindelicos, Noricos, Pannoniam vt Cordiscos, deniq; & Cappadociam, nouas Imperio prouincias adiecit, vt Tranquillus & Paterculus ᵍ referunt. Claudius Cæsar Britannos, & Orchadas insulas subegit, vt Tacitus & Tranquill. memorant. Pontus Polemoniacus Rege Polemone concedente, & Alpes Cottiæ, Cottio Rege defuncto, à Nerone Rom. Imperij prouinciæ sunt factæ, vt Eutropius & alij scribunt. Iudea antea à Pompeio domita, primo Herodi, deinde Archelao, Philippo, & alteri Herodi est concessa, & illis extinctis prouincia facta, sed eam rebellantem cum Lycia, Rhodo, Byzantio, & Samo, quæ libera fuerant, præterea Thraciam, & Ciliciam Comagenem Vespasianus Imperio Romano adiecit. ʰ Daciam, Taiphalos, Vectabulos, Terguintos, Armeniã, Mesopotamiam, Traianus subegit; Arabum & Azabenorum regionem Pertinax: Nonnullæ minores regiones a posterioribus Principibus domitæ, postea amissæ fuerunt. Hæ a proconsulibus, prætoribus, Quæstoribusque sunt administratæ, donec Augustus rerum potitus, Reipub. formam mutauit. Prouincijs. 11. inter se, & popu. Rom. diuisis, illi pacatas regendas concessit: Suspectas verò, & hostibus confines sibi retinuit, veritus, ne si earum administrationem populo tradidisset, arma in se quandoque conuerterent. Illorum igitur Magistratus etiamsi Consules nõ fuissent, quod eorum loco imperarent, Proconsules appellauit, qui ex Senatoribus, etiam non consularibus forte lecti, anno tantum in Imperio manebant, & sex fascibus, consularibusque insignibus pomerio vrbis egressi, donec reuersi fuissent, vtebantur, sed nullum in milites ius habentes, nec ensem, nec clamydem gestabant. Quos verò ipse in prouincias à se retentas misisset, legatos vocauit, etiam si consulares viri essent, & proprætores, quòd Prætoris officio fungerentur. Sed hi postmodum Præsides, & omnes Legati Cæsaris sunt appellati, ⁱ Quinque fasces, inquit Dion. ᵏ præmittebant, vnumque tantum secum assessorẽ ducebant, militibusque imperantes, & ense accincti, clamydem induebant, & quantum Cæsari placuisset in magistratu manebant. Italiæ verò Præsidibus, qui militibus imperabãt, ideo Prætoris nomen imposuit, quia veteres exercitus Imperatores, Prætores nominabant. ˡ Hi postea Prætoris nomine abolito Correctores sunt dicti. Itaque Prætoris nomen, & Consulis, inquit Dion, tantum in Italia permansit, cuius rectores, Prætores & consulares appellabantur.

Duas verò prouincias his tantum, qui consules fuissent permisit, Asiam & Africam, quibus tres assessores, & ipsos consulares, quos ipse probasset, dedit. Mittebantur & Quæstores in prouincias inferiores, qui postea Procuratores Cæsaris sunt appellati, vt Pilatus qui Iudeam procurauit. Verùm Strabo in calce operis, decem Senatui, ab Augusto prætorias prouincias concessas fuisse ait, in quas Prætores mittebantur, & duas consulares, quæ à Proconsulibus administrabantur. Itaque populo XI. vel vt alij XII. prouincias concessit, cæteras sibi retinuit. ᵐ Augusto verò defuncto Tiberius populos concessos magistratus, non ab eo, sed à Senatu eligi iussit. Sic omnia paulatim in Principem sunt translata. Tacitus. ⁿ Tum primum inquit, è campo comitia ad partes translata sunt: Nam ad eam diem etsi potissima arbitrio Principis, quædam tamẽ studiis Tribunorum fiebant, neque populus ademptũ ius questus est, nisi inani rumore, & Senatus largitionibus, ac precibus sordidis exsolutus, libens tenuit moderante Tiberio, ne Plures quàm quatuor candidatos commendaret sine repulsa, & ambitu designandos: Hæc ille. Demum Imperio Constantinopolim translato, posteriores Principes aliud magistratuũ genus, vt Vicarios & Comites creauerãt. Sed quoniam prouinciarum magnitudo earum Præfectos distinguit, prius aliqua de ipsis, earumque diuersitate sunt dicenda.

Prouincia est, quæ non à Regibus, sed Magistratibus regitur, Strabo, ᵒ vniuersæ inquit, terræ pars, quæ sub Romanis est, aliam partem Reges tenent, aliam ipsi habent, quam prouinciam vocant: Præfectos & Quæstores, seu tributorum exactores in eam mittunt. Hæc ille. Prouinciæ, vt plurimum fluminib.

mon

ᵃ In 1. annalium.
ᵇ l. 2. §. capta deind. Sardinia ff. de orig. iur. et in 2. epitome L. Flori.
ᶜ in 2. de bello Macedon.
ᵈ in 3. de bello Macedon.
ᵉ de offic. proconsulis Fenestella, & alii.
ᶠ lib. 12.
ᵍ in 2. Histor. Rom.
ʰ Dion, Eutropius, & alii.
ⁱ l. pen. ff. de off. Præsid.
ᵏ lib. 53.
ˡ Ascõ. 3. in Verrem.
ᵐ Dion. lib. 53.
ⁿ in 1. annaliũ.
ᵒ lib. 17.

montibusque terminantur, Pelagius Pontifex [a] eam esse vult prouinciam, quæ vndecim vel decem tot urbium ciuitates habet: tot enim regnum constituunt. [b] Scitote, inquit, certam prouinciam esse quæ habet decem seu vndecim ciuitates, & vnum regem. Iustinianus quoque [c] absonum esse dicit, vt Hellenepontus octo, & Polemoniacus quinque tantum ciuitates habeat, quæ simul iunctæ sunt tredecim vrbes, & vix vnam constituunt prouinciam. Quare vnicum ipse vtriusque Ponti Moderatorem creauit. Vrbes autem olim erant, quæ forum causarum, & Duumuiros, seu ius dicentes magistratus habebant: Modestinus, [d] non solùm metropoles, sed & minora oppida ciuitates appellat, in quibus erat forum causarum. Pausanias verò [e] ciuitates nominat, quæ Prætorium, Gymnasium, Theatrum, forum, & Balneum habebant: loquens de Panapeo; Vrbs, inquit, ea est Phocensium, si modo vrbem eam appellare par erit, in qua ciues non prætorium, non Gymnasium, non theatrum, non forum vllum habent, non denique vllum perennis aquæ conceptaculum. Herodianus quoque libro tertio scribit Bysantium, quia Nigro fauerat à Seuero dirutum, & theatro thermisque, & omni cultu atque honore detracto in vici formam redactum. Hæc & Iureconsulti pro ciuitatum insignibus recensent, Paulus, [f] ciuitatibus, inquit legari potest etiam, quod ad honorem, ornatumve ciuitatis pertinet: Ad ornatum, quod ad instruendum forum, theatrum, stadium legatum fuerit. Martianus. [g] Vniuersitatis, ait, sunt, non singulorum, veluti quæ in ciuitatibus sunt, Theatra, & stadia, & similia ciuitatum. Procopius [h] addit Basilicam, quam porticum appellat, quòd columnis sustenetur. De Meliteuis enim sermonem faciens, ait, Domos ædificarunt, templaque fecerunt, Præfectorumque diuersoria, ac forum, & alia, quæ sunt vrbium insignia, plateas, porticus, balnea, theatra, & si quid aliud ad magnæ vrbis ornatum pertinet. Simile Diuus Gregorius Nazianzenus [i] narrat. Parua tibi, inquit, est ciuitas, ac ne ciuitas quidem, sed aridus locus, & inamœnus, atque infrequens: nobis mœnia sunt & theatra, ac equestrea cursus, & palatia, & pulchræ atque ingentes porticus, & illustris hæc, ac visenda columna, forum frequens, nobiliumque virorum præclarum concilium, num propterea, ait, morte mulctandi sumus, quòd nec ciuitatem ereximus, nec muris cincti sumus, nec equorum cursibus, nec stadiis, & venationibus, nec balneorum suauitate, ac splendore gloriamur? Hæc ille. sed declaranda sunt prædicta ciuitatum insignia, Prætorium est domus, vbi ius Præses reddebat. Iustinianus, [k] loca, inquit, in quibus publicè magistratus ius reddere, vel habitare solebant, prætoria appellarunt: ita etiam Leo vocat, [l] temporibus, ait, quibus religiosos viros à turbulenta obseruatione prætorij vacare contigerit, precatione soluta sacrosanctis altaribus obsecundent. Gymnasium erat palæstra, idest locus quadratus, perystilio, seu quattuor porticibus clausus, quale est, quod vulgò claustrum monachorum dicitur, cuius porticus ad ad meridiem posita, erat duplex, & exhedram cum sedibus habebat, in qua sedentes philosophi disputabant, quale hodie est, capitulum monachorum dictum. Prope erant lauacra, vt Vitruuius [m] describit. istud est, quod Latinè in iure stadium appellatur. [n] Palæstræ similis est Pisis campus sanctus vocatus. Theatrum est, vbi fabulæ recitabantur. Forum, vbi de exigua summa Defensores ciuitatum, aut Duumuiri ius dicebant. Porticus vocabantur Basilicæ, Latinè Regiæ dictæ, quæ testudinatæ, columnis fulciebantur, vbi negocia tractabantur, & circùm tabernas rerum venalium habebant, de quibus in iure frequens est mentio: [o] sacræ Christianorum ædes ad eam similitudinem fabricatæ Basilicæ sunt appellatæ, [p] cum verò insignioribus oppidis Episcopi fuerint præfecti, [q] hodie apud Italos ciuitas non censetur, quæ illis caret, [r] quot in aliis prouinciis non obseruatur, nec id necessarium esse, legum interpretes fatentur. [s]

[a] epistola prima.
[b] c. Scitote. 6. q. 3.
[c] in Nouel. 28. de moderatore Hellesponti.
[d] in l. si duas. §. decet ff. de excu. tutor.
[e] lib. 10.
[f] in l. ciuitatibus 122. de leg. 1.
[g] in l. non tantū. 6. de rer. diuis.
[h] lib. 3. de ædifi. Iustin.
[i] in oratione ad Arianos, & de seipso.
[k] Nouell. 24. in princ.
[l] in l. omnes. §. 1. C. de epis. & cle.
[m] in quinto.
[n] in d. l. non tantum, 6. §. 1. d. l. ciuitatibus, de leg. 1.
[o] vt in l. pediculis. §. pe. ff. de auro & arg. leg. l. inter stipulantem §. sacram, l. continuus. §. cum quis, de verb. oblig.
[p] c. perlectis, §. ad episcopum, a 3. dist.
[q] cap. quanto, de off. ord. & c. 1. de priuileg.

Prouinciæ verò pro diuersitate temporum variæ fuere. Initio omnes erant Prætoriæ, Pomponius [t] capta, inquit, Sardinia, mox Sicilia, & Hispania, deinde Narbonensi prouincia, totidem Prætores, quot prouinciæ in ditionem venerant, creati sunt, qui prouincialibus præessent. Hæc ille postea verò capta Africa, primum in eam missus est proconsul, [u] deinde in Asiam, & Achaiam; itaque duæ factæ sunt prouinciarum species, Prætoriæ, & Consulares, in quas qui Consules fuerant, mittebantur, & proconsules vocabantur: sub Prætoribus Quæstores continebantur; Primus P. Philo anno ab vrbe condita CCCCXXVIII. cum Palepolim in Græcia obsideret, prorogato sibi Imperio, donec cum Græcis debellatum esset, Proconsul est creatus. [x] Postea anno DCV. actum est, vt qui priore anno Consules fuissent, in prouincias cum potestate Consulari irent, proconsulesque dicerentur. Augusto imperante in Italia tantum prætorij magistratus, & Consulares erant, in prouincijs proconsulares, & proprætorij Sola Ægyptus præfectum Augustalem ex ordine equestri habuit. [y] Vndecim prouinciæ ab Augusto populo traditæ proconsulares fuere, Africa, Numidia, Asia, Achaia cum Epiro, Dalmatia, Macedonia, Sicilia, Creta cum Libia Cyrenaica, Bythinia cum adiacente Ponto, Sardinia & Betica. Sed Achaiam & Macedoniam, postea Tiberius, Præsidibus subiecit. Tacitus, [z] Achaiam, inquit, & Macedoniam onera deprecantes leuari in præsens proconsulari Imperio, tradique Cæsari placuit. Aliæ vndecim à Cæsare retentæ, proprætoriæ fuere. Iberia Tarraconensis, & Lusitania: vniuersa Gallia cum Narbonensi, Aquitanica, Lugdunensi & Celtica, Syria Cœle, Phœnicia, Cilicia, Cyprus & Aegyptus. Tranquillus tamen [a] Ciliciam proconsularem vocat, & Cappadociæ consularem Rectorem pro equite Romano impositum scribit, quæ postea sub Præside fuit. Itaque apparet quare Bithyniam Plinius iunior proconsul rexerit, & cur in marmoribus prouinciarum Rectores, modo proconsules, modo proprætores nominentur: sed hæc postea sunt mutata Constantinus enim nouam magistratuum formam inuenit. In primis quattuor Præfectos Prætorio instituit vnū Orientis, cui diœceses quinque sunt tributæ, Oriens, Asia, Pontus, Aegyptus, & Thracia: Alium Illyrici, cui duæ Macedonia & Dacia sunt datæ. Tertium Italiæ qui etiam Africam, & Illyricum Occidentale regebat. Quartum Galliarum, qui etiam Hispaniæ & Britanniæ imperabat. Hi in quattuor orbis partibus constituti, quia vbique esse non poterant, plures in singulis sibi commissis diœcesibus. Vicarios posuerunt, qui pluribus præsidibus imperabant: Vnde Gratianus A. Vicarios pro præfectis diœceses sibi creditas temperare scribit. [b] Singulis verò prouinciis, proconsules, aut consulares, vel correctores, aut præsides præerant. Orientem vni Comiti cum XV. prouinciis commisit, præfectum Augustalem in Aegypto reliquit: Neque tum alius præter hos reperiebatur ciuilis prouinciarum magistratus, nec plures Notitia, nec Zeno [c] nominant.

Prætoribus sex falces, & totidem proconsulibus præferebantur. [d] Appianus: [e] Prætores, inquit, ad exercitum Romani miserunt, quos *ἑξαπελέκεις* hoc est, sex securium vocant: quia Consules duodecim securibus & totidem fascibus Regum more vtebantur. Prætores autem quia dimidium dignitatis habebant, etiam dimidium insignium sunt consecuti. Plutarchus: [f] Prætor, ait, in Hispaniam missus est non cum sex securibus, tot enim prætores habent, sed totidem aliis assumptis, vt Imperij Consularis dignitatem haberet. Cicero de Verre prætore Siciliæ loquens, ait, Sex lictores circumsistunt exercitatissimi, & ad pulsandos verberandosve homines valentissimi: Fasces ex virgis betulæ fiebant.

[r] Bar. in l. vrbis in fi. ff. de ver. sig. & l. vlt. ff. de colleg. illicit.
[s] c. 1. de priuileg. vbi Abbas.
[t] in l. 2. §. capta. ff. de orig. iur.
[u] Nouell. 30.
[x] Liuius lib. 8.
[y] Strab. in 17. & Dion. lib. 53.
[z] in primo.
[a] in Vespasiano.
[b] in l. 1. C. de prox. sacr. scrin.
[c] in l. 1. C. vt tam ciuilis quam militar. iud.
[d] l. proconsules. ff. de offi. procon.
[e] in Syria historia.
[f] in Paulo Æmilio.

Plinius:[a] Betula, inquit, arbor est Gallica, mirabili candore atque tenuitate, terribilis Magistratuum virgis, eadem circulis flexilis, item corbium sportis. Hæc ille. Lictores, taurina pelle indutos fuisse Palladius [b] scribit, quod an sit verum subsisto. Demum proprætoris nomine abolito, in prouinciis Proconsules, Præsidesque fuerunt. In Italia verò Prætoribus, Correctores successerunt, vt in Apulia, Calabriaque, Lucania, & Brutiis, [c] quod nomen & in aliquas prouincias, vt Augustanicam, Paphlagoniam, & Sauiam est propagatum. Olim erant & Prouinciæ Quæstoriæ; vt Cyprus.[d] ad quas ibant nomine exigendorum tributorum hi qui Quæstores dicebantur, & ius populis Prætoris vice dicebant: verùm ius gladij non habebant, vt ait Dion. [e] Hi prius Proconsules comitabantur, & tributa exigebant: [f] postea per se ipsi ignobiliores prouincias administrarunt. Eorum loco, Imperatores suos Procuratores crearunt, qui Proconsules Præsidesve in prouinciam secuti, aliquod Imperium habebant: [g] causas enim fiscales tantùm iudicabant. [h] cum verò Præsidis loco regionem aliquam administrabant, imperium quidem habebant: sed maiorum Magistratuum insignibus vti non poterant. Quare Capitonem in Asia Procuratorem Tiberius deportauit, quòd satellitibus vsus, præfecturæ sibi auctoritatem vsurpasset. [i] Hi quandoque ex Equitibus, quandoque ex libertinis Cæsaris creabantur: Quare prouinciarum tres ordines, vt & magistratuum facti sunt, quædam maiores, quædam mediæ seu Consulares, quædam minores, id est præsidum sunt appellatæ. Iustinianus; [k] Veneranda, inquit, vetustatis auctoritas, ita magistratus digessit, vt alij maiores, alij medij, alij minores essent. Idem ad Archelaum P.P. Africæ. [l] Carthago, ait, Byzantium, & Tripolis, Rectores habeant Consulares, reliquæ Præsidibus gubernentur. Zeno A. ad Sebastianum P.P. [m] Nemo, inquit, ex Præsidibus Clarissimis, vel Consularibus, aut Correctoribus, vel qui administrationis maioris infulas meruerunt, id est viri spectabiles, Proconsules, aut præfectus Augustalis, aut Comes Orientis audeat excedere de locis, quos rexisse noscitur, antequàm quinquaginta dierum constitutus numerus finiatur. Hæc ille. Maioribus prouinciis maiores magistratus, id est spectabiles, quales sunt Proconsules. Mediis Consulares & Correctores, Minoribus præsides sunt præfecti. [n] Proconsulares prouinciæ, antea vndecim fuêre, postea ad tres redactæ sunt, Asiam, Achaiam, & Africam, qua amissa, priores duæ tantum Proconsulares permanserunt. [o] Zeno enim vtrunque Proconsulem Imperij nominat, cum hi duo soli tum reperirentur: Sed Africa à Barbaris recepta, eius Proconsulem Iustinianus renouauit, Idem Cappadociam, Armeniam primam, & Palæstinam Proconsulares fecit, [p] quas in numero maiorum esse voluit, sicut & illas, quibus Comites, Prætores, & Moderatores dedit, qui ius etiam in milites habebant, [q] erantque spectabiles.

Mediæ verò erant prouinciæ Consulares, non Consulum aut Proconsulum, sed in quas Senatores cum Consularibus ornamentis mittebantur. Minoris enim sunt administrationis, quam proconsulares. [r] Mediis prouinciis & Correctores imperabant, qui Consularibus in hoc inferiores erant, quod ornamentis Consularibus non vtebantur, sed militibus imperantes, ensem & clamydem gestabant, quibus Proconsules carebant.

Minores prouinciæ à Præsidibus regebantur,[s] qui propriè ordinarij vocantur.[t] Ita hos Præsides interpretatur Iustinianus: [u] Palæstinam, inquit, quondam Proconsul tenuit, sed eo amisso ad magistratum, quem vocant ordinarium deuenit, id est præsidem: Ordinario enim iure is prouincias regere dicitur. [x] Sed & Consulares erant ordinarij. Idem A. [y] loquens de quarta Armenia: consistat, ait, ipsa in forma ordinariorum Magistratuum, Consularis à nobis facta. Itaque prouinciarum magistratus, aut Proconsules erant, aut Consulares, vel Correctores, aut Præsides: plura enim Notitiæ tempore nomina non inueniuntur, de quibus singulis cum sit disserendum prius, quæ omnibus sunt communia, deinde in quo discrepent, dicemus.

[a] lib. 16. c. 18.
[b] in Nathanaele Abbate.
[c] l. de omnibus, l. penul. ff. de offi. præsid.
[d] Cicero in epistola ad C. Sextilium Ruffum.
[e] lib. 53.
[f] l. 1. ff. de offic. Quæstor.
[g] l. vlt. ff. de procurat. Cæsar.
[h] l. ne quicquam, in princ. ff. de of. fic. proconf.
[i] Dion lib. 57.
[k] in §. illud. Authen. de appella.
[l] in l. 1. §. Deo itaque nobis, C. de offi. P.P. Afri.
[m] in l. 1. in prin. C. vt omnes iud. tam ciuiles quam milit.
[n] d. §. illud. Authen. de appell. seu Nouell. 20.
[o] l. 1. C. de ratio. oper. publ.
[p] Nouel. 30. 31.
[q] edicto 4. de præside Phœnicis, & Libani, & Nou. 26.
[r] d. l. 1. C. vt omn. iudi. tam. ciuil. quam milit.
[s] d. l. 1. §. Deo, itaq. nobis. C. de offi. PP. Africa.
[t] l. ordinarium, C. de cohortalib. l. 1. C. de collat. fundor. fiscal. l. 1. C. si quacunque prædit. pot. l. 2. C. de prox. sacro. scrin.
[u] Nouell. 103.
[x] l. vlt. C. de mo. mulct.
[y] Iustinianus Nouel. 31. §. pen.

COMMVNIA MAGISTRATVVM. Prouinciarum. Cap. CXIX.

ETSI speciali vocabulo, qui minores prouincias regunt, Præsides appellentur, omnes tamen sub generali Præsidis nomine, Proconsules aliique prouinciis Præfecti continentur: Æmilius Macer. [a] Præsidis, inquit, nomen generale est, eosque Proconsules, & Legati Cæsares, & omnes prouincias regentes, licet Senatores sint, Præsides appellantur, Nec sola hac voce, sed & re in multis conueniebant: In primis, quia omnes cunctis in prouincia maius Imperium habebant, insontesque animaduertebant: [a] Omnes Senatorem in prouincia morantem iudicabant; [b] Vniuersis in prouincias venientibus, per aliquot stadia Decuriones occurrebant, exceptis aduocatis, qui portas exire non cogebantur. [c] Id à Postumio Albino Cos. anno ab Vrbe cond. DCXXXI. ordinem habuisse videtur, qui iratus Prænestinis, quòd apud eos sacrificans non esset honoratus, iussit, vt ipsorum magistratus sibi obuiam exirent: [d] quod postea in exemplum transijt: is enim honos aliis quoque magistratibus est habitus. Nullus rectorum cum prouincias circumibant, ad priuatos diuertere poterat, sed in mansionibus cursus publici hospitabantur; Aliæ domus, ad quas declinassent, publicabantur. Valentinianus. [e] Quisquis, inquit, prouinciæ Præsidentem propria possessione susceperit ager, quem diuersorium habuerit, prædictus in transitu, fisci iuribus vindicetur, Ita enim iudices mansiones instruere, & instaurare nitentur. Hæc ille. Omnes officia cohortalium habebant: Sed minor Præsidum numerus, in quorum officio circiter quinquaginta apparitores fuêre, cum totidem Africæ Præsidibus Iustinianus constituat. [f] Quandoque tamen plures pro locorum, siue regionum consuetudine habuerunt. Hæc dicebatur cohors prætoria, quæ olim præter paucos, Præsidis arbitrio eligebantur. [g] Cicero. [h] Atque inter hos, inquit, quos sibi Comites, & adiutores negociorum publicorum dedit Respublica, duntaxat his finibus præstabis, quod ante præscripsi. Quos verò ex domesticis coniunctioribus, aut ex necessariis apparitoribus tecum esse voluisti, qui quasi ex cohorte prætoria appellari solent, horum non modo facta, sed dicta præstanda sunt: Hæc ille. Tempore posteriorum Principum, & Notitiæ, hæc aliam formam habuerunt, vt infra dicetur.

Omnium prouincias regentium præcipua erat cura tributa exigere, [i] & ob id singuli in officio Numerarios habebant, id est arithmeticæ, & numerorum peritos, qui quandoque Tabularij vocantur, quod exacta tributa, indictiones, & capitum census scriberent. [k] Omnibus etiam mandatorum Principis codices, & codicillos magistrams cum insignibus depictos, Notarii maioris Laterculi exhibebant, [l] pro quibus aliquot aureos soluebant. Cohortales generaliter magistratus in publicum prodeuntes præcedebant. Lampridius. [m] Apparitores, inquit, nullos passus est, Tribunis, aut Ducibus, nisi milites anteire, iussitque vt ante Tribunum quattuor milites ambularent, ante Ducem sex, ante legatum decem. Hæc ille. Id autem quod Ducibus prohibuit, ciuilibus magistratibus concessit, qui apparitores præmittebant. Nicephorus enim, [n] ait Iulianum Apostatam

pro

[a] in l. 1. ff. de off. præsid.
[a] l. illicitas, §. qui vniuersas. ff. de offi. præsid.
[b] l. 2. C. vbi Senato. vel clariss.
[c] l. 1. C. quis mu. ner. excus. qui post impleт milit.
[d] Liuius lib. 12.
[e] in l. 4. C. Th. de offic. redd. pro.
[f] in d. l. 1. §. Deo itaque nobis, C. de off. P. Afr.
[g] l. quicunque, C. de cohortalib.
[h] ad Q. fratrem Asiæ propræstorem.
[i] §. 1. Auth. de mandat. Princi. seu Nouell. 17. & l. vlt. C. eod. tit.
[k] l. 2. C. de numerar. l. in prouinciis, C. eo. l. dum, C. de susceptoribus.
[l] Auth. de mandat. Princip. Nouel. 24. ad fin.
[m] in Alexandro.
[n] lib. 10. cap. 22.

prohibuisse, ne apparitores Præsides antecederent, quando delubrum ingrederentur Duorum honoris gratia, aliàs verò permisit, vt lictores cum fascibus & securibus præirent. [a] D. etiam Basilius [b] scribit præconem & setigerulos præsides præire consueuisse. Nec verò gregatim, aut bini, vel terni, sed singuli ordine vnus post alium magistratum præcedebant, quemadmodum in nummis antiquis spectantur, & Liuius [c] scribit, patrem Fabium cum venisset ad filium Cos. equo insidentem, vndecim fasces prætervectum non descendisse, nec Lictores verecundia maiestatis eius quicquam dixisse. Tum filius proximo lictori iussit, vt patrem officii sui moneret. Proximus autem magistratui lictor dignior erat, inter quem & Præsidem neminiuse interponere licebat vt Valerius [d] scribit: vnde in antiquo marmore legitur. M. VLPIO. AVG. LIB. PHOEBIMO LICTORI PROXIMO. Primus submouebat plebem & ob id Prætet fasces virgam manu gerebat. Proximus mandata magistratus exequebatur neque adeo vile erat hoc officium, nam serui Lictores esse non poterant. [e] Eadem etiam omnes ferme prouinciarum Rectores insignia gerebant, scilicet librum mandatorum abaco impositum, cui tapetum venerationis gratia substernebatur. Hic in auditorio, vbi lites dirimebantur, retinebatur, vt in Consulatibus Palæstinæ & Campaniæ Notitia ostendit. Iisdem præter codicem præfatum & vultus Principum in summo aureæ pilæ expressi præferebantur: Cassiodorus. [f] Vultus etiam, inquit, gemata obsequij pompa præmittit. Sic hodie ante Archipræsules, & Patriachas crux argentea, cum Domini effigiæ hastæ altæ præfixa præmittitur. [g] Hunc enim vsum ab antiquis præsidibus sumptum puto. Iidem purpura, & torque aureo ornabantur. Tertullianus [h] loquens de Præfectis prouinciarum, ait, Igitur purpura, illa & aurum ceruicis ornamentum eodem more apud Ægyptios, & Babylonios, insignia erant dignitatis, quo more nunc prætextæ, vel trabeæ, vel palmatæ, & coronæ aureæ sacerdotum prouincialium. Hæc ille. Erat autem torques aurum ductum implexum ex tribus quasi funiculis, quod de collo gestabant, inquit Sophoratus Curopalata. [i] Hic antiquitus victoriæ insigne fuit, qui victoribus donabatur. D. Ambrosius de obitu Valentiniani Imperat. Torques, inquit, insignia esse victoriæ dubitari non potest, cum hi, qui in bello fortiter fecerint, torquibus honorentur. Tales magistratus videri volebant, & ideo his ornabantur. Omnium verò magistratuum præcipuum insigne fuit cingulum, sine quo Principem adire non licebat, vt ait D. Chrysostomus; [k] & ideo in cingulo esse dicebantur, qui actu prouincias administrabant, ad aliorum differentiam, qui honoraria dignitate fungebantur, quæ cingulo carebat. [l] Quare exauctorati magistratu, cingulo exuebantur. [m] Habebant & singuli prouinciarum rectores suos assessores, quibus Pescennius Niger salaria ex publico constituit, ne eos grauaret, quibus assidebant, dicens, iudicem, nec dare, nec accipere debere, vt Spartianus scribit idem & Alexand. Imperat. statuit, quamuis dicebat eos ad magistratum promouendos esse, qui per se sine assessore possent administrare, vt auctor est Lampridius. Annonas etiam, id est alimenta, & pabula equorum singuli Magistratus prouinciarum accipiebant. Constantinus A. Cyndino P.P. [n] Respublica, inquit, Præsidibus annonas, & alimenta eorum pecoribus subministrat; quod vetus institutum fuit; Ex l. enim Iulia prouinciæ Proconsulibus, aut Prætoribus fœnum, ligna, lectos, supellectilem, & tectum dabant. Cicero. [o] Nos Asia accepit mirabiliter, aduentus noster ne minimo quidem fuit sumptui, scito non modo nos fœnum, aut quod de lege Iulia dari solet, non accipere, sed ne ligna quidem nec præter quatuor lectos, & tectum quicquam. Multis locis ne tectum quidem & in tabernaculo plerumque manere Hæc ille. qui significat, magistratus in itinere sub tentoriis pernoctare solitos. Ex publi-

[a] *Cassiodorus in formula Consularitatis.*
[b] *in Examero, homil. 5.*
[c] *lib. 24.*
[d] *lib. 1. de institu tis antiquitatū.*
[e] *Dion lib. 48.*
[f] *in forma Consularitatis.*
[g] *c. antiqua de priuileg.*
[h] *de Idololatria.*
[i] *de officialibus palatii, vbi de eius ferio tractat.*
[k] *in 1. ad Corin. c. 2. sermone 20.*
[l] *l. 1. C. vt dignit. ordo seruet. l. omnes C. de metat.*
[m] *§. 1. in Auth. de incest. nup. seu Nouell. 12.*
[n] *in l. 2. C. de cursu publ.*
[o] *ad Atticum.*

co etiam his argentum dabatur. Cicero, [p] Hominem, inquit, qui cum potestate ex legatione in prouinciam esset profecturus, tam amentem esse putauerunt, vt emeret argentum, dabatur enim ex publico, vt nostris. Et alibi, [q] vbi ternis denariis æstimatum frumentum? vbi tabernacula? vbi muli? vbi tot, tantaque ornamenta magistratibus, & Legatis à Senatu populoque Rom. permissa & data? Liuius quoque [r] Magistratus, inquit exeuntes, mulis tabernaculisque & omni instrumento instruebantur: Hinc dicta est supellex, quia pecunia à Republica alicui dabatur, qui suo sumptu instrueret legatos sub pellib. seu tentoriis habitaturos. [s] Ad eos hospites verò diuertebant, qui & Romæ apud ipsos priuatos hospitabantur socios nunquam onerabant: Id & Plutarchus [t] confirmat. Legati tamen si repente aliquo mitterentur, singula iumenta per oppida, qua iret faciendum erat imperabant, aliud onus non iniungebant. Veterū L. Posthumius Albinus Consul, Anno ab Vrbe condita. DLXXXI. Prænestinus iratus, iumenta & locum ad quem diuerteret, cum illac transiret imperauit. Augustus verò magistratus prouinciarum pro supellectili, ac cæteris necessariis, certam pecuniam numerauit, vnde vtensilia locari deberent. [u] Tranquillus. Auctor, inquit, fuit, ne magistratus posito honore statim in prouincias mitterentur, [x] vt Proconsulibus ad tabernacula, quæ publicè locari solebant, certa pecunia constitueretur. Verum Alexander Imperator morem antiquum renouauit. Lampridius: Cum iudices, ait, promoueret, exemplo veterum argento, & necessariis instruxit, ita vt Præsides prouinciarum acciperent argentum pondo vicena, phialas senas, mulos binos, vestes forenses binas, domesticas binas, balneares singulas, coquos singulos, aureos centenos, & si vxores non haberent, singulas concubinas, quòd sine his esse non possint, reddituri posita administratione, mulos, equos, muliones, coquos: Cætera sibi habituri, si benè se gesserint: si malè præter condemnationem, aut peculatus, aut repetundarum in quadruplo redditun. Hæc ille Constantinus quoque ijs alimenta præstitisse videtur. [y] Sed certam magistratibus pecuniam numerari Theodosius minor præcepit, [z] quem Iustinianus sequutus, pro singula annona, id est victu vnius hominis solidos quinque taxauit, pro capitatione, id est pabulo vnius equi, solidos quatuor. [a] Andronicus Commenus Impet. minoribus magistratibus 40. minas: maioribus 80. id est, 400. & 800. nostros aureos dedit, arctissimè præcipiens, ne quid aliud acciperent: [b] antea enim ciuitas, in quam Præses ibat, eum per triduum alebat, & P.P. præstanda alimenta præscribebat. [c] Vbi successor in prouinciam venisset, statim decessor discedere tenebatur, nec vltra tres menses in itinere poterat morari [d] Augustus constituit, ne vllus magistratus, nisi iubente Principe, pecuniam prouinciæ imperaret, qui hoc fecisset, crimen læsæ maiestatis incurreret: Idem statuit, neminem ante tricesimum annum prætorem creari, & qui non prius Ædilis, & Quæstor, vel Tribunus plebis fuisset [e] Sed hæc. vt alia multa postea Principum arbitrio sunt immutata: Nam etsi annuus Romanis magistratus esset institutus, manebat, tamen in prouincijs quamdiu Principi placebat: Tiberius eos diu imperare permisit, vt ait Tranquillus. Antoninus Pius septenis, & nouenis annis bonos Præsides in prouinciis detinuit, vt auctor est Capitolinus. Romam reuersuri ex prouincia, prius ad Senatum scribebant. Cicero, [f] occultus, inquit, aduentus, nullæ ad Senatum ex prouincia litteræ. Regressi, cum ad portam Vrbis venissent, insignia magistratus deponebant [g] quod Cicero Pisonem ex Macedonia Proconsulem redeuntem fecisse dicit: togulæ enim eius lictoribus præstò ad portam fuere, quibus illi acceptis, saga reiecerunt, militarique veste abiecta ciuitani induerunt: Sed ad Proconsules tantum fuisse credo Præsides vero egressos prouincia, insignia statim deposuis-

[p] *in 5. actione, in Verrem.*
[q] *in 7. actione.*
[r] *lib. 42. in prin.*
[s] *l. Labeo. in pri. de suppel. lega.*
[t] *in M. Catone.*
[u] *Dion. lib. 53.*
[x] *in Augusto. cap. 36.*
[y] *l. 2. C. de cursu publico.*
[z] *l. 1. C. de anno. & cap.*
[a] *l. 1. & 2. C. de P.P.*
[b] *Niceta lib. 2.*
[c] *Nouel. maiora. tit. 1. de curialib.*
[d] *l. 2. ad l. Iuliam maiest. Dion. lib. 53.*
[e] *Dion. d. lib. 53.*
[f] *in L. Pisonem.*
[g] *l. vlt. ff. de offi. procons.*

se. Omnes in publicis ædibus habitabant. Erant. n. in maioribus vrbibus propter palatia Principis, prætoria, id est ædes in quibus iudicabatur. [a] Anastasius, non Leo, vt vulgo impressum est, [b] præcepit ne Præsides aliiq. maiores magistratus, nisi in palatiis, aut prætoriis habitarẽt, vel in illis, quas speciebus, id est rebus ad annonam pertinentibus vacuas inuenissent. [c] Hęc prætoria ab hospitibus, vel militibus recipiendis erãt immunia. [d] Quæ si defuissent, Ciuitas domũ Magistratui inuenire tenebatur; in priuatis enim ædibus habitare non debet, vt censent iurium Interpretes.[e]

In prætoriis vbi ius dicebatur, altius tribunal ad hunc vsum erectum erat, illi credo simile, quale Vitruuius [f] dicit, se in Iulia Basilica fecisse, Tribunal inquit, est in ea æde hemicycli schœmatis minore formatum curuatura, id est non erat curuum, quemadmodum fornix formarum aquæductuum, vt faceret semicirculum rotundum, sed velut arcum formabat, ita, vt Cornua distarent, pedibus quadraginta sex. A medio curuaturæ, vsque ad lineam cornuum intercedebant pedes quindecim. Sed hæc forma non semper obseruata fuit. Cœpit enim tribunal, vt ait Isidorus, esse locus editus, ad quem per gradus ascendebant, vbi in sublimi sedens Magistratus ius dicebat, inferius in subselliis scribæ degebant In imo verò solo stabant litigantes, quemadmodum Zeno [g] describit, qui loquens de illustri reo criminis facto: sedendi, inquit, in aliqua parte secretarii, quæ iudicibus inferior altercantibus verò superior esse videatur, licentiam habebit. Præclaram tribunalis formam Notitia in Consulari Campanię repręsentat, locus aliquot gradibus eminens, in medio solium ius dicentis habet, supra purpuræ continẹæ annulis suspensæ ad latera deducuntur, quæ complicatę faciem tribunalis aperiunt, id tum velum leuatum vocabatur. [h] Obducebatur verò, cum de condemnando, vel absoluendo deliberabant: vnde secretarium vocabatur. [i] In medio verò sedens iuri dicturus librum mandatorum alto tapeto impositum habebat, quemadmodum ibi spectatur: Locus hic à Iureconsult. Auditorium appellatur. [k] Magistratus iure alibi quàm tribunali iudicare non possunt; [l] vnde tribunali præesse, & pro tribunali cognoscere dicuntur.[m]

Sed etsi summam in prouinciam Præsides, aut Proconsules auctoritatẽ haberent, [n] ante Diocletianum tamen non omnes causas ipsi iudicabant, sed litigantibus iudices dabant: id diserte aperte Seuerus, [o] negans super causa status posse, Præsidem cognoscere: & Antoninus, [p] adito, inquit, Præside prouinciæ, & accepto familiæ erciscundæ iudicio experire. Quare edictis Prætores, vel Proconsules se iudicium, vel actionem daturos pollicebantur, nõ iudicaturos.[q] Cicero: [r] Quid? Prætor solet iudicare deberi? Gellius, [s] Prætores, inquit, pro iniuriis æstimandis recuperatores se daturos edixerunt. Plautus. [t] Postquam quidem, ait, prætor recuperatores dedit damnatus, demum vi coactus reddidit D. & M. Philippum. Id & Suidas affirmat.[u] Aliquando tamen causarum & personarum fauore ipsimet cognoscebant, veluti causas liberales, id est libertatis, ingenuitatisque, [x] & quasdam alias pecuniarias, [y] quæ à Iureconsultis pro extraordinariis recensentur. [z] Verum Diocletianus sanxit, vt Præsides omnia per se ipsos negocia definire possent, non congeretur. [a] Causas verò criminales semper cognouerũt & terminarunt. [b] Magistratus extra fines suæ prouinciæ esse non poterant, nec bellũ sine Senatus, vel Principis decreto gerere. [c] Quamobrem Dion [d] M. Crassum notat, qui sine senatus decreto bellum Parthis intulit. A defensoribus ciuitatum Duumuiris, pedaneisque iudicibus ad Præsides appellabatur. [e] ab ipsis verò ad spectabiles, veluti Proconsules, vel Moderatores, si causa decem libras non excedebat, [f] alias ad præfectum prætorio ibatur. [g] Maiorano imperante, ciuitates præsidem ad se venientem per triduum alebant, & præf. præto diurna alimenta ipsi præstanda præscribebat.[h]

[a] Nouell. 24. in prin. l. omnes. §. 1. C. de episc. & cle. l. prætoria. C. de oper. publ. l. vlt. C. de of. rect. prou.
[b] in l. nulli. quæ est l. vlt. C. de off. rect. prouinc.
[c] d. l. 2. & pen. C. de nauicula. & naucler. species transformantib.
[d] l. cunctos. C. de metatis.
[e] Alber. in l. obseruare, in princ. ff. de off. Procons. & leg.
[f] lib. 5. cap. 1.
[g] in l. vlt. C. vbi Sena. vel Claris.
[h] vt in l. de submersis. C. de naufrag.
[i] d. l. vlt. C. vbi Sena. vel Claris. l. 2. C. de proxim. sac. scrin. l. vlt. C. de off. diu. iudi.
[k] vt in l. lecta. ff. si cer. pet. & l. pr. ff. de off. assess. in l. 22. ff. ad Treb.
[l] l. pen. ff. de iust. & iure l. cũ sententiam. vbi Bar. C. de sent. & interloc. om. iud. l. 2. §. dies ff. quis ord. in bon. poss. seruet.
[m] l. 1. ff. de iud. l. 2. ff. de re iud.
[n] l. 4. ff. de offic. præsid.
[o] in l. 1. C. de ordin. iudicior.
[p] in l. 2. C. eo. tit.
[q] l. 1. §. 1. ff. de dolo. l. si id quod ff. de iurisd. om. iu. l. Lucius ff. mãdati
[r] ad Q. Fratrem.
[s] lib. 2.
[t] in Bacchide, scena quinta.
[u] in ver. [illegible]
[x] l. 1. antepen. & pen. C. de ord. cognit. l. si pater. C. de statu defun. l. pen. & vlt. C. vbi cau. stat.
[y] l. 1. ff. de rei vindic. l. minor ff. de euictionib.
[z] in si. ff. de var. & extraor. cog.
[a] l. 2. C. de pedã. iudicib.
[b] l. 1. ff. de offic. eius cui manda. est iurisdict.
[c] l. 2. ff. ad leg. Iul. maiest.
[d] lib. 39. & 40.

DE PROCONSVLARIBVS, ET differentia inter eos, & alios Prouinciarum Magistratus. Cap. C.

MAGISTRATIBVS generaliter explicatis, nunc Proconsul à cæteris est distinguendus: Is sex fasces, cum totidẽ securibus præminebat, [i] Præsides quinque, vt auctor est Dion. [k] Iustinianus [l] loquens de proconsule Cappadociæ, Ciuilis, inquit, officij vtetur insignibus, curru ex argẽto, securi & fascibus; Hęc ille. Eadẽ fortè & Cõsularis gestabat insignia, qui Consularibus infulis ornatus incedebat, sed non Correctores, sicut nec præsides Proconsul etiam vrbem egressus, in itinere, & reuersus, donec portam vrbis ingrederetur, ornamentis Proconsularibus vtebatur. Vlpianus. [m] Proconsul, inquit, vbique Proconsularia insignia habet, statim atque vrbem egressus est quod & Dion [n] refert. Voluntariam præterea, vt appellant iurisdictionem, vbique extra vrbem exercebat. [o] Martianus, [p] omnes, ait, Proconsules statim, quam vrbem egressi fuerint, habent iurisdictionem: sed non contentiosam, sed voluntariam: vt ecce manumitti apud eos possunt, tam liberi, quàm serui, & adoptiones fieri. Hactenus Martianus, vnde Plinius Fabaro pro socero pollicetur se curaturum, vt Calestrius Tyro in Bæticam proconsul proficiscens in itinere prope Ticinum eius seruos vindicta manumittat: [q] & illos cum multis aliis liberauit. Hæc aliis magistratibus non concedebantur, qui dignitatis insignia, non nisi cum in prouinciam venissent assumebant, & decedentes statim deponebant, [r] Sic & Pręfectus Aegypti, cũ successor Alexandria ingrediebatur insignia deponebat. [s] In modo quoque multãdi differebant. Proconsules. n. in sex auri vnciis, vt & Comes Orientis, & Præfectus Augustalis multabat. Cæteri Præsides tantum in duab. [t] Item proconsul legatũ secum ducebat, cui vniuersam iurisdictionem demandabat. [u] Præses solo assessore contentus, pedaneis iudicib. causas delegabat; [x] vnde legati tantũ procõsulis iura meminerunt. [y] Splendidiore quoque titulo, i. spectabilis, Proconsul gaudebat. [z] Præsides erant clarissimi, [a] quod fuit post inuentum spectabilis titulum. Ante Constantinum. n. Proconsules clarissimi vocabãtur, [b] vt, & Claudium Maximum Africæ Proconsulem Apuleius vocat, qui Marci Antonini tẽporib. vixit, & Valerium Maximum sub Valeriano acta D. Cypriani appellant. CLARITATIS quoque NOBILITATIS POTESTATIS, vel SVBLIMITATIS, [c] titulo, etiam à Principe proconsul honestabatur. [d] Præses verò prudẽtiæ, aut verbo grauitatis. [e] Præterea ordinariæ erant clarissimorũ prouinciæ, nõ Proconsulum, aut spectabiliũ. [f] Item anno tãtum proconsul in prouincia morabatur [g] qui tamẽ in aduẽtum successoris ius dicebat. [h] Præses, quãtũ Cæsari libuisset. [i] Olim quoque à se vel ab aliis relegatos Procõsules restituebãt, quod postea fieri Traianus mandatis Plinio secundo traditis prohibuit. [k] Sunt qui volũt solũ Proconsulẽ deportare potuisse, non Præsidem, [l] vt Budæus, [m] maius. n. inquit, est Proconsulis Imperium quàm Præsidis, qui iurisdictionem tãtum cum imperio habebat. Proconsul verò omne tenebat imperium. & iura, quæ Romæ prætori data fuerant: [n] quare edicta contra legẽ promulgabat. [o] & hoc ius prouinciale vocabatur, [p] quod Præsidib. aliisq. clarissimis magistratib. antea negabatur, sed ipsis postea à Probo est concessum. [q] Vopiscus, patrib. ait, permisit, vt proconsules crearẽt legatos. Cõsules ius ꝑtoriũ Præsidib. darẽt, quod alias habituri nõ erãt, nec ante ipsum habuerunt. Itaq; Procõsules, quia iure ꝑtorio seu prętoris auctoritate ipsis attributa edicebant,

[e] l. Imperatores ff. de appell.
[f] §. pen. & vlt. Auth. de appell.
[g] l. 27. C. de appellationib.
[h] Nou. Maiorani, de curialib.
[*] C. de off. procõ.
[i] l. proconsules. ff. de off. procons.
[k] lib. 53.
[l] Nou. 30. §. 6.
[m] in l. 1. ff. de offic. procons.
[n] lib. 53.
[o] l. 1. 2. & vlt. ff. de off. procon.
[p] in d. l. 2. ff. eod.
[q] Pli. epist. 16. li. 7.
[r] Pli. epist. per l. 7.
[s] l. 3. l. si f. rẽ. de off. præsidis. Dion. lib. 53.
[t] l. 1. ff. de offic. præf. August.
[u] l. vlt. C. de mod. multar.
[x] vt in l. obseruare. §. post hæc ff. de off. procons. & leg.
[y] §. 1. Inst. de suspect. tutorib.
[z] l. 46. l. vlt. cum seq. l. pen. ff. de off. procos. & leg.
[a] l. 1. C. vt oẽs iudi. tã ciui. quam crimin. §. vlt. in Auth. de nõ alienan. reb. eccl. seu Nouel. 7.
[b] d. l. 1. in princ. l. si præses, vir Claris. C. de pig.
[c] l. 3. C. ex quib. cau. infa. irrog. & l. 1. C. si ex fal. instr.
[d] l. 1. C. de offic. com. sacr. palat. apud Suri. 23. Aug. & 30. Oct. in actis martyr. & D. Marcell.
[e] l. 1. C. de offic. comit. sacr. patr.
[f] l. 1. C. T. de decu.
[g] Nou. 31. §. pe. l. omn. in princ. C. de episc. & cler.
[h] l. meminisse. de off. procons.
[i] Dion. lib. 53.
[k] Plin. epist. 26. ad Traianum.
[l] l. 1. §. 4. quib. ff. de leg. 3. l. inter pœnas. ff. de interd. & releg. l. 2. §. 1. ff. de pœn.
[m] in 5. de asse.
[n] l. si in aliam. §. vlt. & l. seq. ff. de off. procons. [o] d. §. 1. Insti. de bon. poss. [p] in l. hæredem ff. de dolo. & Nou. 24. in prin. l. quod autem ff. de eo quod met. caus. l. necessarius. ff. de acq. hæred. l. 2. ff. vn. cogn. l. 1. de alien. iud. mut. caus. fact. l. 1. quod cum eo qui in alie. pot. l. ff. de mu. test. l. 7. ff. quemad. test. aper. [q] in Probo.

cabant. aliouando Prætores vocant, appellat Caius edicti prouincialis interpres,[a] vnde olim Proconsules in prouincia, vt Prætores, de liberalibus & ingenuitatis causis non præsides cognoscebant. Plinius Traiano,[b] postulantibus, inquit, quibusdam, vt de cognoscendis liberis, restituendisque natalibus secundum exempla Proconsulum ipse cognoscerem, respexi ad Senatusconsultum, quod de iis tantum prouinciis loquitus, quibus Proconsules præsunt. Hoc idem significauit Paulus: cum liberalem causam maiores iudices habere dixit.[c] Seuerus quoque Præsidem de causa status cognoscere non posse rescripsit.[d] nisi in aliam causam incidat,[e] post. Probum verò etiam Præsidibus hæc facultas data fuit.[f]

Plus etiam pro codicillis magistratus soluebat Proconsul, quam Præses, vt Iustinianus tradit,[g] cuius argumentum fortè non ab omnibus animaduersum, loci ratio postulat, vt explicem. Disponit ea Notitia quantum quisque magistratus pro codicillis administrationis soluere debeat tresque illorum classes facit. primam Comitum, quibus Asiæ Proconsulem & Thraciæ, seu longi muri Vicarium addit. Hi sacro cubiculo, seu tribus eius chartulariis, solidos 63. soluebant. Primicerio notariorum solidos 40. eius adiutori solidos 3. officio Præfecti Præt. solidos 40. & si minores Comites aliquantò minus soluerent, scilicet quantum Consulares, excepto officio P. P. cui solid. 50. pendebant: ita enim ex variis exemplaribus ille locus est emendandus. Secundus ordo Consularium chartulariis tribus sacri cubiculi solid. 9. pendebat. Primicerio notariorum solid. 24. eius adiutori tres officio P. P. 40. Tertia classis præsidum, chartulariis tribus cubiculi pendebat solid. 9. Primicerio notariorum solid. 15. eius adiutori 3. offic. P. P. 36. Ex his patet in redimendis magistratus codicillis inter Procósules Consulares, Correctores. seu Præsides differentiam fuisse. Præsides etiam, aut Comiti Orientis, aut Vicariis parebant, Proconsul autem soli Præfecto Prætorio,[h] A. Præside etiam Principis delegato in causa decẽ libras auri non excedẽte ad finitimũ Proconsulem appellabatur. A. Proconsule verò ad Præfectum Prætorio, qui erat in Comitatu, & Quæstorem palatii. Sed vbi causa x. libras auri excedebat, à Præside ad Præfectum Præto. regionis prouocabatur.[i] Præterea nullus in officio Præsidum a libellis nominatur, quod illi per se non per alios rescribere tenerentur.[k] Idem erat in Consularibus Occidentis, & Correctionibus. Sed Proconsul per Libellenses preces expediebat.[l] Solus Præses Arabiæ, adiutorem à libellis habuisse reperitur, quem Notitia post officium Ducis Arabiæ, in eius Præsidis officio recenset, quia idem etiam Dux erat. Apparitores quoque Proconsulum, & aliorum spectabilium, codicillis à Principe & Proconsule subscriptis creabantur, sicut & Illustrium. Theodosius & Valentinianus.[m] In his, inquiunt, officiis, id est, virorum spectabilium Proconsulis Asiæ, Comitis Orientis, præfecti Augustalis, & Vicariorum, nemo aliter admittatur, si eum emissa sacri scrinii probatoria consecrauerit. ita vocabantur codicilli quibus officiales probabantur, & ex scrinio epistolarum accipiebantur.[n] officiales verò præsidum, in albo tantum, vel apparitorum matriculis scribebantur.[o] Horum etiam cohortales ex eodem officio Principem habebant: Spectabilium verò apparitores ex schola agentium in rebus accipiebant, excepto solo Proconsulis Asiæ officio, cuius Princeps ex eodem corpore creabatur.

Argenteo quoque curru, & biiugo Proconsul vehebatur,[p] quem Præsidibus concessum non fuisse puto Chlamyde verò indui, aut cingulo, ensève accingi olim Proconsul non poterat, quia militibus non imperabat.[q] Et hæc secundum aliquos est ratio, quare stratores reorum custodes habere non poterat:[r] Hi enim milites erant, qui Prætoribus, & aliis nonnullis prouincias moderantibus permittebantur: sed ego interpretor eum stratores nō posse suos. i. domesticos habere. In insignibus etiam Proconsules ab aliis Rectoribus differebant, vt infra dicetur.

Legatus præterea Proconsulis maiorem quàm assessor Præsidis actoritatem habebat: vniuersa enim illi mandata iurisdictione, subdelegare, & tutores dare poterat,[s] quod Præsidum, aliorumque magistratuum assessoribus, etiam mandata iurisdictione non licebat.[t] Vlpianus,[u] Nec mandante, inquit, præside, alius tutorem dare poterat, præter municipales magistratus, qui iussu Præsidis tutores dabant.[x] Ratio differentiæ est illa, quia legatus à Principe auctoritatem ius dicendi habebat, non assessor.[y] Nam & olim à Senatu legatus Proconsuli dabatur. Cicero in Vatinium. Volo audire de te, quo Senatusconsulto legatus sis. & paulò infra. Ne hoc quidem Senatui relinquebas, quod nemo vnquàm ademit, vt legati ex eius ordinis auctoritate legerentur. Deinde, quis legatos vnquam audiuit sine Senatusconsulto? ante te nemo. Hæc ille. Posteà Vatinius Trib. pleb. lata lege ad populum id Senatui ademisse videtur. Curru etiam cum Proconsule vehebatur legatus, quod post Seuerum fieri cœpit, cum antea pedibus iret.[z] Hæc de Proconsulibus, & eorum inter alios differentiis. Consulares, correctores, ac Præsides, infra, post spectabiles explicabimus. Nunc singulos prouinciarum magistratus, vt omnes vno intuitu cerni possint, summatim collectos, in sequenti indicè repræsentabo.

[a] in l. 1. & l. 7. quemad. testam. aper. in l. vlt. quod quisque iur.
[b] epist. 36.
[c] in l. non distinguemus, 32. §. de liberali. de arbi.
[d] in l. 1. C. de ordin. iudi.
[e] d. l. 1. 13. C. de ord. cogn.
[f] l. 2. C. de pedar. iudi. l. iamdudum. C. vbi cau. stat. l. cum status. C. de ord. cogn.
[g] §. Notitia, in Auth. vt iud. sine quoquo suffr. fiant seu Nou. 8.
[h] l. 1. C. de offic. com. sacr. patr.
[i] Nouell. 23. seu §. illud. in Auth. ut app. & intra qua temp. Nou. 28. & 30. editi. 4. Post Nouel. de Præside Phœnicio. Libani.
[k] l. 2. C. de assessoribus.
[l] l. 1. C. eod. tit.
[m] in l. in his. C. de diuers. offic.
[n] vt in l. vlt. §. item scrinii sacr. epist. C. eo. tit. de diuers. off.
[o] l. quicunque 2. C. de cohort. princip.
[p] Nouel. 30. § 6.
[q] Dion lib. 53.
[r] l. obseruare §. 1. ff. de off. Procons.
[s] l. legatus. l. pe. ff. de off. Procons. & leg.
[t] l. 2. ff. de offic. eius cui mand. est iurisdict.
[u] in l. nec mandante ff. de tutor. & cur. da. ab his.
[x] l. 1 ucius. 2. §. cum testamento. ff. de admini. tuto. §. sed hoc iure. Instit. de Attilian. tutore.
[y] l. solet. § 1. & l. legatus, & l. pe. ff. de off. Procon. & leg.
[z] Spartian in Seuero.

Sequitur summarium Magistratuum ciuilium Orientis.

P. P. Orientis suberant V. Diœceses, prouinciæ XLIX.

- *Proconsul Asiæ sub quo Prouinciæ III.*
  - *Proconsularis.* — *Asia.*
  - *Consularis.* — *Hollespontus.*
  - *Præsec.* — *Insularum.*
- *Comes Diœceseos Orientis, sub quo Prouinciæ XV.*
  - *Consulares V.*
    - *Palæstina.*
    - *Phœnices.*
    - *Syria.*
    - *Cilicia.*
    - *Cyprus.*
  - *Præsides VIII. clariss.*
    - *Palæstina salutaris.*
    - *Palæstina secunda.*
    - *Phœnices Libani.*
    - *Euphratensis.*
    - *Syria salutaris.*
    - *Osrhoena.*
    - *Mesopotamia.*
    - *Cilicia secunda.*
  - *Præsides* II. *perfectissimi.*
    - *Arabia.*
    - *Isauria.*
  - *Classis Seleucia.*
- *Præfectus Diœceseos Ægypti, sub quo Prouinciæ VI.*
  - *Præsidum V.*
    - *Libya superior.*
    - *Libya inferior.*
    - *Thebais.*
    - *Ægyptus.*
    - *Arcadia.*
  - *Correctoris* I. — *Augustanica.*
- *Vicarij III.*
  - *Vicarius Diœceseos asianæ sub quo Prouinciæ* VIII.
    - *Consulares II.*
      - *Pamphylia.*
      - *Lydia.*
    - *Præsidum* VI.
      - *Pisidia.*
      - *Lycaonia.*
      - *Phrygia Pacatiana*
      - *Phrygia salutaris.*
      - *Lycia.*
      - *Caria.*
  - *Vicarius Diœceseos Pontica sub quo Prouinciæ XI.*
    - *Consulares.* II.
      - *Galatia.*
      - *Bithynia.*
    - *Præsidum* VIII.
      - *Honorias.*
      - *Cappadocia prima.*
      - *Cappadocia secũda*
      - *Hellenopontus.*
      - *Põtus Polemoniac.*
      - *Armenia prima.*
      - *Armenia secunda.*
      - *Galatia salutaris.*
    - *Correctoris* I. — *Paphlagonia.*
  - *Vicarius Diœceseos Traciæ, sub quo Prouinciæ VI.*
    - *Consulares.* II.
      - *Europa.*
      - *Thracia.*
    - *Præsidum* IIII.
      - *Hæmimons.*
      - *Rhodopes.*
      - *Mœsia secunda.*
      - *Scythia.*

DE

DE PROCONSVLE ASIÆ, ET *eius insignibus*, Cap. CI.

MAGISTRATIBVS prouinciarum, ita distinctis, nunc eos secundum Notitiæ ordinem sigillatim declaraturi, ab Asiæ Proconsule auspicabimur, qui alios Spectabiles prouinciarum magistratus præcedebat, & Præfecti Prætorio Orientis Imperio suberat, sed non eius Vicario, sicut nec Comes Orientis, & ideo in notitia à Vicariis separatur, quibus auctoritate inferior non erat, & si angustior imperio inueniebatur. Neque enim totam Asiam minorem administrabat, quæ partim Comiti Orientis, partim duabus Vicariis parebat; sed eam tantum oram, quæ Mare Myrtoum respicit. Subacta primum fuit Asia, à L. Scipione, qui ob id Asiaticus est cognominatus & prius Consules, mox Proconsules accepit. vt Gn. Manlium, quem Liuius primum in Asia Consulem fuisse scribit Augustus quoque cum prouincias ordinaret, duas solas Consulares, id est ab his qui Consules fuissent, administrandas fecit, Libyam & Asiam nec eam totam, sed illam tantum partem, quæ cis Halim Tauro includitur, exceptis etiam Galatis, Bithynia. Propontide, & gentibus, quæ sub Amynta fuerant, quemadmodum in calce operis Strabo recitat. Nam & si Asia minor, tota dicitur, quæ inter Pontum Euxinum, & Carpathium mare continetur, in ea tamen regione, vbi est Lydia, propriè strictè Asia vocatur, Ponto, & Bithynia ad Septentrionem, Galatia, Lycaonia, & Pisidia ad auroram, exclusis, vt auctor est Ptolemæus. Aeneas Syluius, [a] eam quinque prouincias continuisse scribit, Phrygiã maiorem, Mysiam, Troadem cum Aeolide, Ioniam, & Cariam, quę omnia vsque ad mare Icarium & Myrtoum, insulasque Aegei maris, Asiæ adiacentis Proconsul habuisse videtur: quod etiam imperantibus posterioribus Principibus diu est obseruatum. Cæteras verò Asiæ partes Prætores, aut Præsides regebant. Verum post Constantinum Vicariis latè imperantibus, Proconsul eam tantum partem cum insulis retinuit, quæ inter Cariam & Lydiam nominatim Asia dicitur, prope Sardos & Caistrum, vbi est Ephesus, vt auctor est D. Hieronymus, [b] Asiæ, inquit, regio, quæ cognominatur minor, vndique circundata est mari, sed specialiter vbi Ephesus ciuitas est, Asia vocatur, quod & Homerus [c] sensit; quem Virgilius; [d] ita vertit.

[a] *de Asia minore, cap. 60.*

[b] *in locis Hebraicis, in Actis Apostolorum.*

[c] *in 2. Iliadis.*

[d] *in 1. Georgicorum.*

Et quæ Asia circum,
Dulcibus in stagnis rimantur prata Caystri. [e] item
Sonat omnis & Asia longè, pulsa palus.

[e] *& in 7.*

Eunapius in Maximo loquens de Clearcho, Valens, inquit, maiorem ei præfecturam commisit, Asię quæ nunc peculiari nomine sic vocatur: Proconsulẽ eteans. Ea à Pergamo vsque maritimam oram complexa io continentem Caria tenus desinit: Tmolo monte fines eius Lydiam attingentes circumscribente. Estque prouincia illustris, & locuples, neque subiecta Præfecti Prætorio imperio.

Asia, ciuitas Lydiæ, ait Stephanus, vniuersæ Asiæ nomen dedit. Lydia verò Caria & Lycia à Vicario Asianæ regebantur. Postremò adiectus est primum à Theodosio Magno, mox ab Honorio, & Theodosio iuniore huic Proconsuli Hellespontus, quod eius Cõsulares iniquè ab Apparitoribus Vicarianis Ponticæ vexarentur. [f] In prouinciam proficiscens hic Proconsul, per mare iter facere tenebatur, ac primum omnium Ephesum metropolim attingere. Vlpianus [g] Quædam, inquit, prouinciæ etiam hoc habent, vt per mare in eam prouinciam Proconsul veniat: vt Asia, scilicet vsque adeo, vt Imperator noster Antoninus Augustus, ad desideria Asianorum rescripserit, Procõsuli necessitatem impositam per mare Asiam applicare πρῶ τῶν μητροπόλεων Ἔφεσον id est, & inter matrices vrbes Ephesum primam attingere. Post hæc ingressus prouinciam, mandare iurisdictionem legato suo debet: nec hoc ante facere, quam fuerit prouinciam ingressus: Est enim per quam absurdum, antequam ipse iurisdictionem nanciscatur (nec enim prius ei competit, quàm in eam prouinciam venerit) alii eam mandare. Hæc ille. Imperante & Consule Tiberio cum Druso, quassata terræ motu Asia prætorio viro, cum quinque fascibus regenda est commissa. [h] Ab hoc Proconsule ad Præfectum vrbi Constantinopolitanæ appellabatur. [i] Et illius fori aduocati ab Anastasio obtinuere, vt deposito patrocinandi officio essent clarissimi, & Comites ordinis primi, [k] Antoninus Pius, antequàm imperaret. Asiæ Proconsul fuit. [l]

[f] *l. 1, C. de offic. comi. sacr patri.*

[g] *in l. obseruare, §. quædam, ff. de off procon.*

[h] *Dion lib 57.*

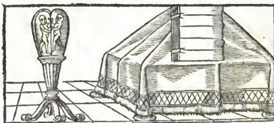
[i] *l. cũ appellatio, C. de appell.*

[k] *l. 1. C. de aduocat. diuers. iudi.*

[l] *l. 6. § 1. ff. de custod. reor.*

NOTITIA
PROCONSVL ASIAE.
CVM INSIGNIBVS.

ASIA INSVLAE HELESPONTVS

NOTITIA.

Sub dispositione viri Spectabilis Proconsulis Asiæ Prouinciæ infrascriptæ.

SIA.
Insulæ.
Hellespontus.
Officium autem habet ita,
Principem de eodem officio,
Cornicularium.
Adiutorem.
Commentariensem.
Ab actis.
Numerarios.
Scriniarios.
A libellis.
Exceptores,& cæteros Officiales.

COM

COMMENTARIVM

PROCONSVLIS insignia erant sex fasces, [a] totidem secures, & toga purpurea: præferebat & vultus Principum quemadmodū Præfectus Prætorio, & alij maiores magistratus. & abacum alba mappa instratum, librum mandatorū sustinentem, is in meo codice rubro corio tegitur, in manuscriptis argenteo, quorum capita, & medium fascia aurea complectitur; qualem tam in Oriente quam in Occidente Proconsulū, Præfectorum, & Magistrorum fuisse cernimus. Tapetum in Vrsini codice est cærulcum & virgis in cancellos dispositis munitum, in quarum medio bullæ item cæruleæ apparent. Mandatorum Proconsulis, aut Consularium præsidū codex, quid contineret, nō exprimitur, exceptis his, quę à Iustiniano renouata, aliquot capitibus explicantur. [b] Ne quid tamen desideretur, aliquot eorum capita in diuersis Pandectarum locis disposita colligam, quæ omnia ferè circa iudicantis integritatē, expurganda crimina, & exigenda vectigalia versabātur. In primis, ait Vlpianus, [c] Mandatis continentur, ne donum vel munus ipse Proconsul, vel qui in alio officio erit, accipiat, emat nè quid, nisi victus quotidiani causa. Item [d] magistratus solos, & præsides prouinciarum posse mulctam dicere, mādatis permissum est. & caput mandatorum extat, inquit Marcianus. [e] vt irenarchæ, cum apprehenderint latrones, interrogent eos de socijs & receptatoribus, & interrogationes literis inclusas, atque obsignatas ad cognitionem magistratus mittant. Præterea in mandatis Principum est, ait Paulus, [f] vt curet is, qui prouincię pręest, malis hominibus prouinciam purgare. Et, [g] ne quis perpetuis vinculis damnetur. Idem [h] de decurionibus & principalibus ciuitatum qui capitale admiserunt, mandatis cauetur, vt si quis id admisisse videatur, propter quod relegādus extra prouinciam in insulam sit, Imperatori scribatur adiecta sententia à Præside & paulò infra, [i] alio quoque capite mandatorum in hęc verba cauetur. si qui ex principalibus ciuitatis latrocinium fecerint, aliudue quod facinus, vt capitalem pœnam meruisse videātur, commiserint, vinctos eos custodies, & mihi scribes, & adijcies quid quisque commiserit. Mandatis etiam cauetur. [k] iuxta annum requirendorum bona obsignari, vt si redierint, & se purgauerint: integram rem suam habeant. Si neque responderint, neque qui se defendant, habuerint, tunc post annum bona in fiscum cogantur. Aliam mandatorum particulam Vlpianus lib. VIII. de officio Proconsulis his verbis recitat. [l] Mandatis denique ita cauetur, debetis custodire, ne dardanarij vllius mercis sint, ne aut ab his, qui coemptas merces supprimunt, aut à locupletioribus, qui fructus suos æquis prætijs vendere noluut, dum minus vberes prouentus expectant, annona oneretur. Mandatis quoque Imperatorum continetur, [m] vt in prouincijs Præsides de querelis patronorum Ius dicentes secundum delictum admissum libertis pœnas irrogent. Item [n] vt Præsides attendant, ne patroni in causa, cui patrocinium præstiterunt, testimonium dicant, & non patiantur esse collegia sodalitia. [o] Plinius ad Traianum, secundum mandata tua, inquit, ἑταιρίας esse vetueram. Mandatis & illud adijcitur, [p] ne præsides prouinciarum in vlteriorem familiaritatem prouinciales admittant: nam ex conseruatione æquali contemptio dignitatis nascitur. Et [q] ne prius deponat Imperium decessor, quam successor in metropolim venerit, licet prouinciam attigerit. Item [r] qui ob collatam in opus publicum pecuniam, nomen suum inscribit, quantitatem pecuniæ exprimat. Alia huiusmodi mandata Principum ex iuribus colligi possunt, quæ non solum Proconsulibus, sed omnibus prouinciarum magistratibus promiscuè dabantur. Postremò totum volumen mandatorum, quæ dari consueuerant, Iustinianus XVII. capitibus explicat. [s]

[a] vt l. Proconsules ff. de offi. Procons. & leg.
[b] in l. vlt. C. de mandat. Princ. & Auth. eo.
[c] in l. solent, in fi. ff. de off. Procon.
[d] in l. aliud est fraus, in fi. ff. de verb. sign.
[e] in l. 6. ff. de custod. reor.
[f] in l. 3. ff. de off. Presi.
[g] Calistratus in l. 35 ff. de pœn.
[h] in l. Diuus. §. 1. ff. eod.
[i] d. l. Diui. §. vlt.
[k] in fi. l. 1 ff. de requiren. reis.
[l] in l. 4. de extra ord. crim. in prin.
[m] l. Diuus Vespasianus. §. 1. ff. de iure patr.
[n] in l. fina. ff. de testib.
[o] l. 1. ff. de colleg. & corpor.
[p] l. obseruandū. ff. de off. præsid.
[q] l. 2. ff. de offic. Præfect. Aug.
[r] l. vlt. ff. de ope. publ.

Sed, vt ad alia insignia reuertamur: infra librum mandatorum habet hic Proconsul, imagines trium mulierum, quæ prouincias ipsi commissas referunt, scilicet Asiam, Insulas, & Hellespontum, vt nomina ipsis inscripta indicant. Hæ insigne quoddam regium in capite, & vasa aureis plena manibus gerunt, quæ exactionem tributorum ex tribus illis regionibus faciendam, ad Proconsulem pertinere significabant. Longis aureisque tunicis indutæ sunt in manuscriptis, albas aut cæruleas habent. Asia calceis, cæruleoque pallio vtitur: Aliæ calceis carent. Quæ insulas refert purpureum pallium; quæ Hellespontum, viride gestat. Sed in codice Vrsini omnes rubris cothurnis altè calceatæ habitu non differunt. In Madruciano longis vestibus demissis vix pedes ostendunt. præter hæc cæterorum quoque magistratuum insignia Asiæ Proconsul habebat.

Officium Proconsulis Asiæ constat ex 400. apparitoribus, vt aliorum Proconsulum, [t] quod probatur codicillis à scriniarijs sacrarum epistolarum scriptis, & primum à Principe, mox ab ipso Proconsule subscriptis. [u] Officiales fermè habebat, quemadmodum Vicarij. Principem de eodem officio, & ceteros, quos alij magistratus: inter eos Notitia scriniarios recenset, quos ego interpretor subadiuuas, vt in officio Comitis Orientis, & Proconsulis Africæ, ac Vicariorum Occidentis nominantur, & Iustinianus primiscrinii subadiuuas interpretatur. [x] Hi rationes numerariorum scribebant, & in scriniis conseruabant. [y] Primiscrinius autem Numerarius vocatur, qui tenet præcipuum scrinium, in quo sunt rationes vectigalium & tributorum, vt exponit Notitia in officio P.V. Romæ, [z] vbi qui numerarii subadiuuæ dicuntur hic scriniarii appellantur. [a] Alii quoque officiales omnes scrinia habebant, & scriniarii vocabantur: [b] sed in hoc loco ab illis separantur. Proconsul Asiæ pro codicillis Proconsulatus soluit sacro cubiculo solidos 13. Primicerio Tribunorum notariorum, & quatuor scriniariis laterculi solidos. 40. eius adiutoribus, officio Præfectorum quibus suberat, &c. [c]

[s] in Authen. de mand. Princ. seu Nov. 17. quæ est l. vl. C. eo. tit. sed male, cum ipsa Nov. sit post. editionem C. eu ipsa Bellisario Consule.
[t] C. de apparitoribus Proconsul. & legati.
[u] l. 2. C. de apparitori. Proconsul. & leg.
[x] l. vlt. C. de diuers. offic.
[y] in l. 1. §. in scrinio primiscrinii. C. de off. Præf. P. Africa.
[z] d. §. in scrinio.
[a] in l. 3. C. de apparitorib. P.P.
[a] l. scriniarios. C. de testa. milit.
[b] d. l. scriniarios.
[c] Nouell. 8.

DE CONSVLARI HELLESPONTI, & præside Insularum. Cap. CII.

ANGVSTVM Fretum citra Propontidem Hellespontus vocatur vulgo arctum Gallipolis nuncupant: sed hoc in loco regio Asiæ ad Hellesponti oram sita significatur: ab Oriente Pontum & Bithyniam, à Meridie Lydiam habet, à Septentrione Propontidem, ab Occasu Hellespontum fretum; Phrygia minor seu Hellespontia & Troas, à Ptolemæo nuncupatur, vbi metalla in primis fodiebantur, quandoque Troadensia, & Docimana, à Docima oppido dicta, & Proconnesia à Proconneso Propontidis insula. [d] Huic prouinciæ præerat Consularis, olim Vicario Asianæ subditus, cuius officium cum ab apparitoribus Vicarii Asianæ vexaretur, Theodosius Magnus Asiæ Proconsuli Hellespontum adiecit: quo defuncto, cum rursus ab eodem Vicario repeteretur, Honorius, & Theodosius Minor, Simplicio Asiæ Proconsuli, illam prouinciam confirmarunt: [e] officium inquiunt, Hellesponti Consularis æternæ recordationis, partem serenitatis nostræ adiit, & expositis suis incommodis, quibus à Vicarianis apparitoribus vrgebatur, orauit sub tuæ sublimitatis agere potestate, cuius allegationes humanæ procliuius pium Principem commouerunt: quod & nos obtinere censemus. Is est Simplicius, qui antea Tripolis Præses fuerat. [f] Illud verò rescriptum, expuncta Comitis patrimonii

[d] l. 9. & 11. C. [illegible] debitor.
[e] l. 1. C. de offic. com. sacr. patri.
[f] l. 9 C. Theo. de appell.

patrimonij rubrica, sub titulo, de officio Proconsulis & legati, proxime præcedenti, ad quem pertinet, locandum puto. Itaque Notitiæ tempore hic Consularis Asiæ Proconsuli paruit. Is pro magistratus codicillis solum, quantum alij Consulares. Abydum eius metropolim fuisse arbitror vulgo Amò dictam. Ab hoc Consulati, non ad Proconsulem, aut Præfectum Prætorio, sed ad vrbis Constantinopolitanæ Præfectum appellari Constantinus iussit, [a] quod locum habebat vbi causæ decem libras auri excedebant, alias ad Proconsolem prouocabatur. [b] Hæc Notitiæ tempore obtinebant. Iustinianus verò Hellespontum Ponto Polemoniaco coniunxit, eique moderatorem dedit spectabilem creatum, vnde sub eo, Proconsul iterum hanc prouinciam amisit.[c]

Præsidi verò insularum Asiæ adiacentium semper imperauit. Nam & si Præsides proximis suæ prouinciæ insulis ius dicunt, [d] vbi vltra centum milliaria non distant, vt Iurium censent interpretes, [e] Insulis tamen Asiam circumiacentibus, proprius datus est Præses, insularum appellatus. Has Ptolemæus fermè numero XVII. recenset, insulæ, inquit, adiacent Asiæ apud Hellespontum. Tenedos: in Ægeo autem pelago Lesbos, seo Mytilene, in Icario, Icaria, Polidium, Samus, in Myrtoo Arcesine, Begialis, Minya, Astipalea vna ex Cycladibus insulis: in Rhodiaco & Capathio, Syme, Celi, Coos, Coij, inquit Strabo soluebant quotannis pro annuo tributo Romanis C. talenta, quæ Augustus remisit pro Veneris statua, quã illis abstulit, & Romæ C. Iulio Cæsari dedicauit: Rhodus, etiã paucæq; aliæ Insolæ huic Præsidi paruerunt. Rhodus, & insulæ, inquit Sex. Rufus, primum Romanis infestissimæ, postea fidelissimæ, liberæ sunt relictæ, sed Vespasianus eas dato præside prouincias fecit quod & Tranquillus refert. Tenedos statione Græcorum nobilis à Virgilio celebratur. LXXX. ambit stadia, Lesbos Troadis, & Æolicarum vrbium altera metropolis, circuitus est stadiorum mille centum. Vrbes in ea celebres fuêre Mytileoe, quæ adhuc extat, & ab ea, iosula nunc Midalina vocatur, & Pyrrha. Hæc quoque vinorum generositate à poeta laodatur. [f] Samum, vbi natus est Pythagoras, 600. stadia, Icariam 300. circumire ferunt. Diocletianus ad Diogeoem Præsidem insularum scribit, [g] quem sub Imperio P. P. Orientis fuisse, aliquot iura significant. [h] Cum plurimum verò insularum præses Rhodi moraretur, eius ciues apud Valentinianum, & Gratianum Principes conquesti, obtinuerunt, vt per hyemem, quo tempore difficilis & periculosa est nauigatio, in vna ex qoinqoe illius insulæ vrbibus degeret, postea ad alias transiret.[i] Erat autem Rhodius omnium totius Asiæ, insularum metropolis opulentissima, inquit Iornandes, vbi plurimum Præses morabatur, rosarum à copia est deoominata, quas suis nummis imprimebant, cum inscriptione ΡΟΔΙΩΝ. infra legitur, ΑΡΙΣΙΟΚΡΙΤΟΣ, qui fuit primus eorum magistratus: litteræ Δ speciem præ se fert, ait Constaotinus Porphyrogenneta, triangulari videlicet figura. Dorienſiũ colonia est, qui ex Peloponoesso Argiuis & Lacedemoniis ab Hercule genus ducũt; qoemadmodum in catologo nauium Homerus scribit: eam triquetro ordine à Lyndo Ialysso, & camiro iosulis cingi dicit. Pro codicillis administrationes quantum alii Præsides hic soluebat. [k] Ab eo quemadmodum & à Præside Hellesponti ad Præfectum vrbi Constantinopolitanæ appellabatur.[l]

[a] l. eam appellatio. C. de appell.
[b] §. illud in Authent. de appell. & int. qua temp. seu Nouell. 23.
[c] Nouell. 20. seu Auth. de administ. offic. in sacr. appell.
[d] l. insula, ff. de iudic.
[e] Paul. Castr. in d. l. insula. & Barthol. in tractatu de insula.
[f] in 4. Georgicorum.
[g] in l. pen. C. vbi caus. status.
[h] vt l. 4. C. de naui cul. seu naucl. & Nouell. 8.
[i] l. 6. C de off. rector. prouin.
[k] ex forma Nopiesa Nou. 8.
[l] d. l. cum appell. C. de appellatio.

PRO CONSVLE ACHAIÆ *& eius insignibus.* Cap. CIII.

NOTITIA impressa in indice Achaiam tanquam partem Macedoniæ sub Præfecto Illyrici statuit: Cum verò eius Proconsulis insignia, & officium repræsentat, spectabiliom seriem secutã, Asiæ procõsuli subiecit, & à suo Præfecto longè separat. Ego quoque eius vestigiis inhærens, eundem ordinem seruabo. Manuscriptus Visini codex indicis parte, quæ P. P. Illyrici respicit, prætermissa, eius tantum insignia, cum Macedoniæ, & Daciæ imaginibus depingit, cætera omittit: quod argumentum est eam regionem tum à Barbaris occupatam, non totam Imperio Romano paruisse auctor enim est Paulus Diaconus, Attilam Hunoorum Regem, Martiano, & Valentiniano III. imperantibus cũ Pannonias, Daciamque teneret, Macedoniã, Mysiam, & Achaiam cum vtriusque Thraciis deuastasse. Achaia vocatur Græcia, ab Achæis, quia quo tẽpore è Mummio subacta est, in ea Principatum Achæi tenebant, [m] & ideo Achaia Græcia est vocata. In ea est Athenarum ciuitas cuius Pyræus portus, inquit. D. Hieronymus, [n] septemplici muro erat communitus. Achaia Græciæ oobilis regio, ac pene insula Ægeo, & Ionio mari cincta, ab Occideote Macedonia, & parte Ægei pelagi circundatur, contingitque Isthmum Corinthiacum, olim XII vrbibus clara, [o] A Nerone immunis facta, postea à Vespasiano rursus tributis fuit subiecta. [p] Huius metropolis erat Corinthos in Isthmo, vbi Proconsul degebat, & eò ad L. Iunium Gallionem Achaiæ Proconsulẽ D. Paulum adductum fuisse D. Lucas scribit. [q] Hic Proconsul etiam Peloponoesum nunc Moream vocatum rexit, quam Achaiæ partem Ptolemæus esse voluit, [r] eius Præsidis à Notitia nulla mentio fit, & Plinius [s] ad Maximum Achaiæ Proconsulem scribens auctor est Athenas, & Lacedæmonem Peloponesi metropolim sub Achaiæ proconsulatu contineri ita enim scribit, cogita te missum in prouinciam Achaiam illam veram & veram Græciam, in qua primum humanitatis literæ & fruges inuentæ esse creduntur. Deinde hanc esse terram quæ nobis miserit iura, quæ leges non inuitis, sed petentibus dederit, Athenas esse, quas adeas, Lacedemonem esse quam regas. Hæc ille, qui literas primum ibi inoentas, & frumenti semina à Cerere Triptolemo in Attica tradita significat, quod & Pausanias, Diodorus, Iostinus, Ouidius, & alii prodiderunt. Achaia cum esset prætoria, lege Clodia Proconsularis est facta, [t] & sub Romanis Principibus posteà Proconsulem semper habuit, vt sub Traiano Maximũ. [u] Apud Vlpianum quoque [x] Hadrianus Calphurnium Rufum Proconsulem Achaiæ mouet, ne legatum ante se è prouincia dimittat. & Paulus Iureconsultus Valerii Proculi Achaiæ Proconsulis meminit, [y] eandem sub Gallienis à Valente proconsulari Imperio gubernatam fuisse Capitolinus, & Spartianus [z] scribunt. Sed & Constantius Seueriano eiusdem proconsuli scribit. [a] Raphael quoque Volaterranus [b] recitat inscriptionem, quæ videbatur in columna in arce Athenarum Græcè scripta, & latina est huiusmodi. Clarissimo Proconsuli Græciæ Ruffo Festo, & Areopagitæ Areopagi Senatus trecentorum, & populus Atheniensis beneuolentiæ, & beneficentiæ gratia. Is forte est Festus qui sub Valentiniano, Consularis Syriam, & Procoosul Africam rexit. [c] Denique Iulianus Apostata Vectium prætextatum Achaiæ proconsulem fecit, vt auctor est Marcellinus [d] Decius tamen apud Trebellium Pollionem, [e] Messalam Achaiæ præsidem appellat. Imperante verò Iustiniano, desijsse in Græciam Proconsules mitti suspicor, quia in Notitia octauæ Nouellæ, in qua omnes prouinciarum Orientis magistratus recẽsentur nullus nominatur Achaiæ, aut Græciæ Præses, quæ fortè tom à Barbaris tenebatur.

[m] Pausan. lib. 7.
[n] in Act. Apostolor.
[o] vt scribit Polybius
[p] auctore Pausania.
[q] Actu. Apost. 18.
[r] Aeneas Sylu. in Europa. c. 18.
[s] epist. vlt. lib. 9.
[t] Cicero in Pis.
[u] Plinius d. epistol. vlt.
[x] in l. meminisse, ff. de off. procons. & lega.
[y] in l. vlt. ff. ad Trebell.
[z] in Valente.
[a] in l. 9. C. Theo. de epis. & cler.
[b] in li. 8. libro Geographia.
[c] l. 1. C. vbi de poss. agi. oport. 3. C. de cohorta.
[d] lib. 21.
[e] in Claudio.

NOTI

NOTITIA
PROCONSVL ACHAIAE
CVM INSIGNIBVS.

NOTITIA.

Sub dispositione viri Spectabilis Proconsulis Achaiæ, Prouinciæ infrascripta.

ACHAIA.

Fficium autem habet ita. Principem de schola Agētiū in rebus ducenariorum, qui adorata clementia principali cum insignibus exit trāsacto biennio.

Cornicularium.
Commentariensem.
Quæstorem.
Adiutorem.
Ab actis.
Numerarios.
A libellis.
Exceptores, & cæteros apparitores.

COMMENTARIVM.

NSIGNIA proconsulis Achaiæ sunt, liber ribro corio tectus, aureisque fascijs in summo, & medio cinctus, is supra abacū albo tapeto, quē aureus limb⁹ ornat eminet, queādmodū in Procōsule Asię visitur. Manuscripti argento opertum, & aureis facijs cinctū ostenduot, vt in alijs Proconsulibus. Duo quoque Principes

Principes in aurata columna alte ſpectantur, & ipſius Achaiæ imago vas aureis plenuon dextra teoens quod ſiniſtra apetite videtur Tutulum ſeu petaſum in capite geſtat, purpuream togam humero dextro connexam ſuper auream talaremque tunicam induta, nudis pedibus incedit. In manuſcriptis tunica purpurea auroque & albo diſtincta, ſub viridi pallio, & aureis cothurnis induta ſpectatur, reliqua ſunt ſicut in Proconſule Aſiæ cuius omnia habet inſignia.

In officio etiam exemplo aliorum Proconſulum, hunc CCCC. apparitores habuiſſe veriſimile eſt,[a] quorum primus erat Princeps, ex Ducenariis ſcholæ agentium in rebus, qui clariſſimus vocabatur,[b] & adorata clementia principali, cum inſignibus tranſacto biennio exibat, id eſt eo munere liberatus ad adorandum, ſeu exoſculandum reuerenter purpuram Principis admittebatur,[c] ita enim ſalutabatur. Notum eſt autem ex D. Hieronymo & aliis deoſculationem pro adoratione accipi, is enim[d] ſcribit ſe in ſecundo pſalmo, καταφιλήσατε, id eſt deoſculamini vertiſſe, adorate: quia, inquit, qui adorant, ſolent deoſculari manum & capita ſubmittere, quod beatus Iob ſe elementis feciſſe negabat, dicens, ſi vidi Solem, cum fulgeret, & oſculatus ſum manum meam ore meo: Et Hebræi iuxta linguæ ſuæ proprietatem deoſculationem pro veneratione ponunt: Hæc D. Hieronymus. Plinius;[e] in adorando, inquit, dextram ad oſculum referimus: de quo plura Cœlius Rhodiginus.[f] Princeps ergo huius officii, oſculando Principis purpuram eam adorare dicebatur. Hic autẽ ritus in adorando Principe ita obſeruabatur, duo veſtem eius purpuream extollebant, quam adorans oſculabatur. Procopius, Gilimer inquit,[g] & Belliſarius iuſſi ab his, qui Imperatoriam purpuram ſuſtinebant: Iuſtinianum ſupplices adorauerunt. Hæc ille. Id ergo huius Principi officii indulgebatur, quod aliis Præſidum officialibus non licebat, vt Principem ſcilicet officio liberatus, adoraret.[h] Tumque Vicarii dignitatem conſecutus, Comes primi ordinis fiebat.[i] Hic primus Proconſulem ſalutabat, & apud eum ſedebat.[k] ſi cohortalis fuiſſet ab eo onere, princeps officii factus, liberabatur: & qui poſt eius principatum nati erant ex illo liberi.[l] minores etiam ſportulas ipſe, vxores liberi, & coloni, cum litigebant executoribus ſoluebant.[m]

Inſigne autem cum quo hic Princeps exibat, erat cingulum, quo ipſe & pauci alii apparitores vtebantur,[n] functique officio illud deponebant, niſi maiorem dignitatem eſſent aſſecuti, vt iſte qui comes primi ordinis creabatur.

Non omnes verò agentes in rebus ad principis gradum promouebantur, ſed illi tantum, qui ducenarii dignitatem attigiſſent, & hoc ſenſit Conſtantinus ad gentes in rebus ſcribens:[o] ad ducenariam, inquit, centenariam, & biarchiam, nemo ſuffragio ſed labore vnuſquiſque perueniat; principatum verò adiſpiſcatur matricula decurrente: ita vt ad curas agendas & curſum illi exeant, quos ordo militiæ vocat, & eius laborum adiutor: Hæc ille.

Habebat Proconſul Achaiæ in officio, & Cornicularium, Commentarienſem, Quæſtorem, adiutorem, ab actis, Numerarios à libellis, Exceptores, & cæteros apparitores. In huius officio, & aliorum Proconſulum, omittitur, cura epiſtolarum, quam alij magiſtratus habebant, & pro ea ſubſtituitur Quæſtor qui in aliorum officiis non nominatur, Is erat, quem vulgo Cancellarium vocant, vel à ſecretis. Niceta[p] ait, Domeſticum a Latinis ſeu cancellarium, à Græcis Logothetam vocari id etiam ſignificat Caſſiodorus,[q] & ſi loquitur de Quæſtore Principis. Aſiæ Proconſul habebat Sciniarios qui hic omittuntur. Proconſul Africæ in Occidente Primiſcrinium. Hi omnes probabantur à Principe, codicillis ſcriptis à ſcriniarijs ſacratum epiſtolarum, & ab ipſo Principe, ac demum Vicario ſubſcriptus.[r]

[a] l. 2. C. de apparitorib. Proconſ. C. de principibus agentiũ in rebus.
[b] vt in l. fin. C. de princip. ag. in reb.
[c] l. 2. C. de priuileg. ſcholar.
[d] ad Pammachiũ in Apologia aduerſus Ruffinum.
[e] lib. 28. c. 2.
[f] lib. 20. ca. 8. in fine.
[g] lib. 2. de bello Vandalico.
[h] l. 1. C. de apparitorib. Præfect. vrb.
[i] l. eos. & l. ſeq. C. de princip. ag. in reb.
[k] l. 4. C. eod. tit.
[l] l. pen. C. d. t.
[m] l. fi. C. eo.
[n] l. 3. C. de numerar. l. princeps. C. de princip. ag. in reb. l. vl. C. de apparitorib. magiſt. milit.
[o] in l. 1. C. de offic. mag. offic.
[p] lib. 7.
[q] in 6. in formula Quæſturæ.
[r] l. vlt. C. de diuerſ. offic.

DE COMITE ORIENTIS, EIVSque inſignibus, & officio,
Cap. CIIII.

SEPTEM totius Imperii Orientalis erant Diœceſes, id eſt plurium ſimul prouinciarum adminiſtrationes, quarũ quinque Præfectu prætorio Orientali patebãt, ſcilicet Orientis Ægypti, Aſianæ, Põtice, & Thraciarum. Aliæ, duæ, Macedoniæ & Daciæ Præfecto Illyrici ſuberant, prout iura,[s] & Notitia in indice diſtinguunt, ſingulæque ſuos prouinciarum Rectores habebant. Prima ergo ſub memorato Præfecto Prætorio erat Orientis Diœceſis Comiti commiſſa.

Orientem veteres plagam vocabant, vbi ſol oritur, à Tigri fluuio vſque ad Cyprum, & Thracias verſus Occidentem, & à ponto Septentrionali vſque ad Arabiam verſus Meridiem, totamque eam regionem olim Syriam dictam, auctor eſt Plinius,[t] quam terrarum maximam appellat. Vniuerſæque huic regioni Præfectus Prætorio Orientis imperabat. Ammianus verò,[u] ita de Oriente ſcribit. Orientis limes in longum porrectus, & rectum ab Euphratis fluminis ripis ad vſque ſupercilia porrigitur Nili, Læua Saracenis conterminatus gentibus, dextra pelagi fragoribus patens, quam plagam Nicator Seleucus occupatam auxit mirum in modum; cum poſt Alexandri Macedonis obitum ſucceſſorio iure teneret regna Perſidis: Hæc ille. Guilielmus Tiri Epiſcopus,[x] totam Syriam Orientem fuiſſe ſcribit: Syria, inquit, aliquando largius accipitur, vt ſit nomen totius Orientis: Aliquando ſtrictius, vt parti tantum conueniat: Syria maior, multas prouincias intra ſuum continet ambitum, à Tygridi enim habens initium, vſque in Ægyptum protenditur, & à Cicilia vſque in mare Rubrum, cuius ab inferiore parte, quæ eſt inter Tygridem, & Euphratem, prima eius partium Meſopotamia eſt, poſt hanc verò eiuſdem Syriæ Cœleſyria maxima portio eſt, in qua Antiochia ciuitas illa nobilis cum ſuis ſufraganeis vrbibus ſita eſt, cui quaſi à Septentrione vtraque Cilicia contermina eſt, quæ eiuſdem Syriæ ſunt partes. Ab Auſtro verò Phœniciæ ſtatim coniungitur. Inter partes eius præcipuas ſunt etiam Syriæ partes, vtraque Arabia, prima cuius Metropolis eſt Boſtrum Secunda Metropolis eſt Petra deſerti; ſed & Syria Sobali eius Syriæ maioris pars eſt nouiſſima ad Ægyptum reſpiciens: Hæc ille. Nos quoque Orientem hîc intelligimus totam eam regionem, quæ à Cilicia, Cypro, & Arabia, vſque ad Tigrim extenditur. Ea eſt tota plaga Orientalis, excepta Aſia minore. Cum igitur Perſæ Armeniam, & Meſopotamiam, aliaſque vicinas regiones denaſtarent, opus erat maiore magiſtratu, qui eorum conatus, frangeret. Itaque inuentus eſt Comes vir ſpectabilis, qui Orienti cum militum robore præeſſet, ſed eum Præfecti Prætorio Orientis Vicarium fuiſſe puto, qui Comitis titulo eſt inſignitus, varijſque nominibus appellatus, ſub Dacio enim & Fl. Claudio Metaphraſtes Eumolpium Comitem Orientis nominat ſub Diocletiano Bibianum Præfectum Orientis, & Domitianum, Licaoniæ Comitem. Alii Præſidem, vt Vopiſcus.[y] eum, inquit, conſediſſet. Valerianus Auguſtus in Thermis apud Byzantium præſente exercitu, aſſidentibus Bebio Marco P. P. Q. Vicario, Præſide Orientis: Hæc ille: Is eſt Vicarius proprio nomine ita appellatus, ad quem Diocletianus, & Maximianus ſcribunt[z] Conſtantinus & ipſe quandoque Vicarium Orientis nominat,[a] quandoque Comitem, ſicut & Conſtantinus, Gratianus, & alii.[b] Auctor eſt Marcellinus lib. quarto, imperante Conſtantino poſt Marcellinum.[c] Ho-

nutatum

Cod. de offi. comitis Orientis.
[s] l. nulli. C. de numerar. l. vnic. C. vt nemo ad ſuum patroc.
[t] lib. 5. ca. 12.
[u] lib. 14.
[x] lib. 4. de bello ſacr. cap. 9. & lib. 13. cap. 2.
[y] in Aureliano.
[z] l. 14. C. de pœnis.
[a] in d. l. 1. C. in quib. cauſ. coloni. l. 15. C. Theo. de Decurion.
[b] l. 2. C. de op. pub. l. 4. C. de aqua du. l. 1. C. de præb. ſalario. qui antiquam a. q. C. pro comite correctorem nominent. l. 6. C. Th. de oper. pub. l. 33. & 90. C. Theo. de decurio. l. 2. C. Theo. ... deb. l. vlti. in tex. C. de his, qui per. met. iud. non appell. l. 1. C. de ... 36. C. Th. de operi. pub. l. 26. C. Th. de epiſc. ... l. 8. C. Theo. de ...
[c] l. 4. C. de oper. publ.

noratum postea Nebridium Comites Orientis fuisse, quibus Modestus, [a] mox Philagrius successit, Huic Iulianus Apostatæ auunculus, deinde Rufinus Arabianus. [b] Quis verò hunc magistratum inuenerit, non constat, certe vniuerso imperabat Orienti, Zosimus. [c] Comitis inquit, Orientis magistratus ea potestas est, vt qui eum gerit, omnibus prouincias Orientis administrantibus præsit, & quæcunque, non aguntur, vt par est, corrigat XV. enim prouincijs imperabat, quinque Consularibus, & octo præsidialibus, duabusque perfectissimorum. Quinque Cousulares sunt Palæstina, Phœnicia, Syria, Cilicia, & Cyprus. Initio hæ proprætoriæ fuerunt, postea factæ Cousulares. Aliæ octo præsidium manserunt, nempe, Palæstina salutaris, Palæstina secunda, Phœnicia Libani, Euphratensis. Syria salutaris, Osrhoena, Mesopotamia, & Cilicia secunda. Ijs additæ sunt Arabia, & Isauria, quæ perfectissimos iudices habuerunt. Itaque XV. prouinciæ Comiti Orientis paruerunt, quarum appellationes ipse cognoscebat, [d] & Rectores corrigebat. [e] Classi, quoque Seleuciæ dictæ imperabat, quæ ad purgandum latronibus Orientem, aliasque necessitates obeundas, per Oruntem flumen nauigabat. [f] Antiochiæ, quæ Syriæ est metropolis, residebat. Vbi Strabo, [g] Orientis præfectos prætorium habuisse scribit, eamque esse tetrapolim: ex quatuor enim contiguis vrbibus constabat, quarum quælibet proprio muro cingebatur, sed omnes simul communibus mœnibus claudebantur: Daphnes lucus omnium amœnissimus, in eius erat suburbio, cuius nullam arborem exscindere, vel distrahere licebat. [h] D. Hieronymus, [i] hanc vrbem, totius Orientis metropolim appellat, vbi primum Christianorum nomen est inuentum qui prius homines viæ vocabantur, [k] ibi & D. Petrus primo sedit: Constantinopolitana synodus, [l] Orientis, inquit, Episcopi, solum Orientem administrent, seruatu honore primatus Ecclesiæ Antiochenæ. Eam incendio hostili exustam Iustinianus restituit, ac mirifice ædificiis exornatam, Theopolim vocauit, [m] & ita eam Procopius appellat. [n]

Verum amplam huius Comitis potestatem Iustinianus valde coarctauit, [o] cui solam Syriam primam, & illi contiguam Cyrrhesticam reliquit.

Appellabatur è Comite Orientis ad P. P. qui erat in Comitatu, & Quæstorem palatij: causis inseruiebant, officiom Præfecti, & scrinium epistolarum: Hoc enim erat generaliter statutum. vbicunque à spectabili appellabatur. [p] Multat Comes Orientis tantum in VI. auri vncijs, [q] quæ est ferè summa 55. Nostrorum aureorum: alii spectabiles in tribus tantum vnciis.

Soluit Comes Orientis pro codicillis suæ administrationis sacro cubiculo solidos 63. Primicerio Tribunorum notariorum, cum quattuor scriniariis sacri Laterculi solidos 50. eius adiutori, tres, officio Præfectorum prætorio 80. tota hæc summa est solidorum 196. [r] In foro Comitis Orientis 40. tantum aduocati orabant, qui non minus quinquennio iuri operam dedissent: Horum primus per biennium fisci patronus creatus, [s] ex publico salarium fermè aureorum 600. percipiebat, quod Kalen. Octob. soluebatur, quemadmodum & aduocatis P. P. [t] Incipiebat fisco Kalend. Aprilis patrocinari, [u] & finito biennio, nullius, nisi propinquorum causas tuebatur. Priuilegium habebat, ne milites, aut alios hospitari teneretur. [x]

[a] Marcell. li. 19.
[b] Marcell. li. 21.
[c] in 5. post prin.
[d] l. nemo. C. de susp. vnic. iud.
[e] l. 51. C. T. de off. rector. prouinc.
[f] l. 1. C. de Class.
[g] lib. 16.
[h] l. 1. & 2. C. de cupress. ex luco Daphnensi. non excidend.
[i] epistol. 61. ad Pammachium.
[k] cap. 9. Act. Apost. ubi Oecumenius.
[l] canone 2.
[m] l. 6. in fi. C. de sum. Trinc. Nou. 7. c. 8. Nou. 123. §. 3. Nou. 42. §. 1 No. 109. in prin.
[n] lib. 2. de aedific. Iustin. & Codren. 2. anno Imperij Iustiniani.
[o] Nou. 8. §. hoc autē ipsum dicimus per §. quia verò dua, in Authen. de admini. off. in sacr. appel. seu Nouel. 20. l. præcipimus, §. 1. C. de appellat.
[q] l. fin. §. 1. C. de mod. mulctar.
[r] in §. quantam. Nouel. 8.
[s] l. iubemus. C. de aduo. diuer. iud.
[t] l. per hanc. C. d. tit.
[u] d. l. per hanc. eo. tit.
[x] d. l. iubemus.

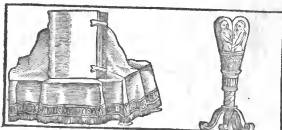

NOTI

NOTITIA.

COMES ORIENTALIS

CVM INSIGNIBVS.

Palestina *Phœnice* *Syria* *Cyprus* *Cilicia.*

Palestina secunda *Palestina salutaris* *Phœnice libani* *Eufratensis* *Syria salutaris*

Osrhœna *Mesopotamia* *Cilicia secunda.* *Isauria* *Arabia.*

NOTITIA.

Sub dispositione viri Spectabilis Comitis Orientis, Prouinciæ infrascriptæ.

PALESTINA.
Phœnice.
Syria.
Cyprus.
Palæstina secunda.
Palæstina salutaris.
Phœnice Libani.
Eufratensis.
Syria salutaris.
Osrhoëna.
Mesopotamia.
Cilicia secunda.
Isauria.
Arabia.

Officium autem viri spectabilis, Comitis Orientis habet ita.
Principem de schola agētium in rebus ducenariorum, qui adorata clementia principali, cum insignibus exit.
Cornicularium.
Commentariensem.
Adiutorem.
Ab actis.
Numerarios.
A libellis.
Subadiuuas.
Exceptores, & cæteros officiales.

COM

COMMENTARIVM.

COMES Orientis pro insignibus, ducrum Principum effigies in summo aoratæ columnæ præferebat, & librum purpura tectum atque, (vt in Procōsule Asiæ dictum est.) abaco impositum: Manuscripti codices argenteum eius tegumen ostendunt, cuius summum aurea fascia cingit. In vmbilico aureæ tabellæ aureus item Principis vultus includitur. Abaci tapetum est, vt Proconsulum cæruleum. Infra verò depictæ sunt XV. imagines mulierum, vario vestium habitu amictarum, quæ totidem prouincias Comiti parentes referunt, sola Palæstina purpuream togam gestat: Aliæ, pallium, aut pallam auream, vel viridem aut purpuream: Omnes auream coronam in capite pro more prouinciæ comptæ, & ante pectus vas aureis plenum, Tributorum exigendorum à Comite typum manibus gestant. Aliquæ collo monile baccatum tenent, sola Isaoria velut caput tegit. In Vrsini codice omnes pallijs partim cæruleis, partim viridibus, aut purpureis indutæ, capillis per humeros sparsis, aureum folium supra frontem gestant. In Madruciano cæruleis pallijs velatæ spectantur. Tres verò harum prouinciarum facti sunt ordines, & quinæ in singulis ordinibus recta linea collocatæ. Quinque superiores sunt Consulares, videlicet Palæstina, Phœnicæ, Syria Cyprus, & Cilicia. Reliquæ X. sunt Præsidum, & omnes clarissimorum, exceptis vltimis Isauria & Arabia, quæ sunt perfectissimorum. & ideo in indice præsidales non connumerantur. Hæc in magistratus codicillis depingebantur, & forte ante Comitem progredientem præferebantur, [a] certe in auditorio coram populo pro tribunali retinebantur.

[a] l. 4. C. de inin-rijs.

Aliud insigne Comitis præcipuum erat ensis, quo accinctus ibat, sed eo Proconsules carebant. [b] Imperabat enim non tantum populis, sed & militibus. [c] Cassiodorus. [d] Quamuis inquit, omnium dignitatum officia à manu secludantur armata, & ciuilibus vestibus videantur induti, qui districtionem publicam docentur operari, tua tamen dignitas, & terroribus ornatur, quæ gladio bellico, rebus etiam pacatis accingitur: Vide quo iudicio fueris euectus, quando alijs vigorem fascium videamus esse creditum, tibi autem ab ipsis legibus ferrum constat esse porrectum: Rem cruentam dederunt animo pacato, vt & noxij nimium metuerent, & læsi de optata vltione gauderent. Hæc ille. Alia præterea præsidum ornamenta, nempè fasces cum argentata securi, vehiculum item argentatum, & alia huiusmodi habebat.

[b] Dion. lib. 53.
[c] Nouell. 27. de Comite Isauriæ.
[d] lib. 7. in formula comitiuæ prouinciæ.

Sexcentos verò apparitores tenebat, [e] qui sine sacra probatoria creari non poterant, sicut nec alij illustrium & spectabilium magistratuum cohortales, [f] Probatoriæ sunt litteræ à Notarijs scrinij epistolarum scriptæ, & manu Principis subscriptæ, quibus apparitores officio Comitis Orientis aggregandos comprobabat. [g] Hæc subscriptio encausto tantùm fiebat: Is erat liquor cocto murice, & trito conchylio constans, qui vicem atramenti, cum tamen purpureus esset, exhibebat. [h] Hoc fortè fiebat encaustica pictura, cuius Plinius [i] meminit, non igne, vt aliqui existimant, tabula inusta. Habet hic Comes in officio Principem, inquit Notitia: de schola agentium in rebus ducenarium, qui adorata Clementia principali, cum insignibus exit: Hæc in officio Proconsulis Achaiæ sum interpretatus: sed hic fortè addendum, exit (transacto biennio) quemadmodum ibi legitur, & infra in officio Vicarij Ponticæ: Hunc sequebantur Cornicularius, Commentariensis, Adiutor, Ab actis, Numerarij, A libellis, Subadiuuæ, Exceptores, & cæteri officiales. Hic etiam, vt in Proconsulibus cura epistolarum emittitur, cuius loco, Subadiuuæ positi videntur. Ad hoc officium Alytarchiæ, vel secundum aliquos Lyciarchiæ munera spectabant: ideoque horum occasione aliqua de his, & de Syriarchis sunt dicenda; quorum iura non semel meminerunt. [k]

[e] l. vnic. C. de apparit. com. Orient. Cod. de apparitoribus Comitis Orientis.
[f] l. pen. & fin. C. de diuers. offic.
[g] l. probatorias, C. d. ti. de diuer. offic.
[h] vt in l. pen. C. de diuer. rescrip.
[i] lib. 35. cap. 11.
[k] l. 1. C. de offic. Comit. Orient. l. 1. C. de naturalibus liber. l. Athleta. §. 1. ff. de excusationib. tutor.

DE LYCIARCHI, ET SYRIARCHI *muneribus & ludis.* Cap. CV.

LYCIARCHVS, Syriarchusque suarum prouinciarum sacerdotes, pro illarum, vt opinabantur, salute, sacra procurabant. Ideoque initio magistratus munera edere consueuerant, id est gladiatores inter se, & cum feris in amphitheatro committere, vt Tertullianus de spectaculis refert. [l] In actis Proconsularibus martyrum, [m] legitur Numerium Maximum Proconsulem Ciliciæ iussisse Terentiano Ciliciæ sacerdoti, vt munera ederet, & illum plures emisisse feras, quæ multorum corpora deuorarunt: cùm verò martyres non tangerent, præses iussit Terētiano, vt munus gladiatorum ederet, à quibus martyres sunt confossi. Ludos etiam Circenses, equorum cursus, & theatrales in scenis, exercebant. Qui à Lyciarcho editi, sub Comitis eiusque officij cura ordinabantur. Syriarchi verò ludi à Syriæ Rectore procurabantur. [n] De Lyciarchis hæc Strabo; [o] Lycij, inquit, adeo ciuiliter & continenter vixerunt, vt fæliciter vsque ad Italiam in mari imperrauerint, & in nullo turpi lucro se extulerunt, sed in patrio more Lyciaci conuentus permanserunt. Sunt quattuordecim vrbes, quæ in eo suffragium ferunt, & in commune cominum ex quaque ciuitate conueniunt, & quod maior pars comprobânt, decernunt. Maximæ ciuitates tria habent suffragia: Mediæ duo: Aliæ vnum. Eadem pro portione tributa pendunt, aliaque munera subeunt. & paulò post. In conuentu primum eligitur Lyciarchus, idest Lyciæ præfectus: post alij vrbium magistratus, iudicia in communi fiunt prius de bello, & pace, & sociis belli consultabant: nunc id eis non licet, sed in Romanorum est potestate: sub quibus positi imaginem antiqui magistratus retinuerunt creandi Lyciarchi, qui non amplius, vt olim imperat, sed sacerdotio fungens ludis publicis præest: Hæc ille. Idem in pluribus alijs prouinciis fiebat, in quibus negocia publica legati ciuitatū tractabant, ad quorum conuentus plura Principum rescripta extant, vt Adriani, [p] siue Pij Antonini, [q] τῷ κοινῷ τῶν Θετταλῶν πρὸς κοινὸν τῶν ... [r] τῷ κοινῷ τῆς Ἀσίας [s] Alexandri, τῷ κοινῷ ἐν Βιθυνίᾳ Ἑλλήνων, [t] id est communi seu vniuersitati Thessalorum, Thracum, Asiæ, & qui in Bithynia sunt Græcorum, ita eorum comitia appellant, in hic etiam causæ tractabantur, & sacra à Lyciarcha & Syriarcha fiebant. Tertullianus, [u] Quid ergo, inquit, mirum si apparatus agonum Idololatria conspurcat, de coronis prophanis, de sacerdotalibus Præsidibus, de collegiarum ministris. Sic Pausanias, [x] Sacra, ait, Ioui Nemeo Argiui in Numæa faciunt, eique certum sacerdotem deligunt, & armatis viris cursus certamina proponunt in ipso Numæorum conuentu. Hæc ille. Dubium vero est, quomodo Lyciarchi sacerdotis munera, & ludos, officium Comitis Orientis, Leonis A iussu, [y] curaret, cum Lycia non ad Orientis Comitem, sed Vicarium Asiæ spectet: Cuiacius vir doctissimus, [z] Leonis illud Rescriptum, [a] deprauatum esse ait, & ex vetustis codicibus, pro Lyciarchiæ legendum Alytarchiæ. Fuit autem, inquit, Alytarcha sacerdos Antiochiæ in Syria: ita dictus, quod in ludis, qui in honorem deorum fiebant τοῖς ἀλύταις, id est mastigophoris præesset; eius fit mentio in Legibus, [b] & auctor est Phauorinus, ipsum qui olympica certamina ordinabat, Alitarcham dictum. Similia sacerdotia Modestinus recenset, [c] scilicet Asiarchiam, & Bithiniarchiam, & Cappadocarchiam, prout in Græco archetypo legitur, quæ sacerdotia gentium esse dicit, seu gentilium, & ita etiam appellat Strabo in calce sui operis.

[l] tit. de munere.
[m] apud Cæsarem Baron. Card. an. 290.
[n] L. 18. C. de off. Comit. Orientis.
[o] lib. 14. Geograph.
[p] in l. 37. ff. de iudic.
[q] in l. 5. ff. ad L. Iuliā de vi publ.
[r] & in l. 1. §. 1. ff. de appellation.
[s] l. 6. ff. de excusationib. tut.
[t] l. 25. ff. de appellationib.
[u] lib. de spectaculis.
[x] lib. 2.
[y] in l. vnic. C. de off. Com. Orient.
[z] lib. 2. obser. 13.
[a] d. l. vnica.
[b] in l. vlt. C. T. de expens. ludor. l. 12. C. T. de iure fisci, & l. vlt. C. de cupressis ex luc. Daphn. secundum correctiorem lectionem.
[c] in l. Athleta, par. 1. de excus. tutor.

ἀεὶ δὲ καὶ δυνάσται τινὲς, καὶ φυλαρχοὶ καὶ ἱερεῖς ὑπ' αὐτοῖς, id est sunt autem Principes quidam sub ipsius phylarchi, & sacerdotes. Horum & Phœniciarchorum Constantinus Iustinianusque meminerunt. [a] Asiæ quoque sacerdotium nominatur à Papiniano, [b] & ab Hermogeniano prouinciæ sacerdotium vocatur. [c] Eusebius porro Cæsariensis [d] narrat, rogarum fuisse Philippicum Asiarcham: vt Leonem emitteret in Polycarpum, & ille negauit sibi licere, quod munus suæ editionis expleuisset. Ruffinus Asiarchiam muneratium vertit: sumptus enim in edenda munera ipsi Phœniciarchi faciebant. Alexander A. [e] Si de proprio suo, inquit, patrimonio muneris editionem tuo nomine pater tuus repromisit, ideoque etiam sacerdotem te creari impetrauit: onus erogationis commune omnium hæredum eius esse præses prouinciæ non ignorabit. Idem Honorius A. [f] iudices, inquit, in ludis duos aureos non excedant, exceptis Alytarchis, Syriarchis, itemque Asiarchis, quorum nomen votiuæ festiuitatis solennitas dedicabat. [g] Constantinus verò, & Gratianus AA. [h] nec non alij [i] hæc simpliciter sacerdotia vocant. Coronam auream in capite, togam auro purpuraque intextam hi sacerdotes gestabant. Tertullianus: [k] Eodem more, ait apud Ægyptos & Babylonios insignia erant dignitatis, quo more nunc prætextæ, vel trabeæ, vel palmatæ, & coronæ aureæ sacerdotum prouincialium.

De iis ornamentis intelligit Valerianus A. [l] ad Vindium prouinciæ cuiusdam sacerdotem factum scribens Atrocem, inquit, sine dubio iniuriam esse factam manifestum est, si tibi illata est, cum esses in sacerdotio, & dignitatis habitum & ornamenta præferres. Hactenus de Comite Orientis, Lyciarchis & Syriarchis: nunc de prouinciarum Rectoribus qui ipsi parebant, est differendum, & iuxta Notitiæ ordinem, à Consularibus vt dignioribus auspicari, ab eo qui Palæstinam regebat incipiemus: deinde ad Præsidales Præfectissimorum prouincias veniemus.

a in l. 1. C. de naturalib. lib. Edicto. 4. de magistratu. Phœnicia Liban. Nouell. 89 §. vlt.
b in l. 6. de vacation. muner.
c in l. 17. de munerib. & honoribus.
d lib. 4. ecclesiastic. histor. c. 15.
e in l. vnic. C. de periculo success. parent. lib. 10.
f in d. l. fin. C. T. de expens. ludor.
g l. 103. C. Th. de Decurionib.
h in l. 46. 75. C. Th. d. tit.
i in l. non distinguemus. §. sacerdotio, ff. de arbitr. l. 1 §. 1. ff. ad l. Iul. de ambit. l. pen. C. de pact. l. 53. & 51. C. de episc. & cler. l. pen. ff. de vacat. muner.
k de idololatria.
l in l. 4. C. de iniur.

De Consulari, & posteà Proconsule Palæstinæ, eiusque insignibus. Cap. CVI.

PRIMVS inter Orientis Rectores qui Comiti parebant, Cósularis Palæstinæ recésetur, eadem Iudæa dicta ab Oriente, & Septétrione Libano, & Antilibano: Ab occidente parte Phœniciæ terminatur: & à Sidone vsque in Gazã, & Arabiam secundam Syriaci littus maris extenditur; A meridie Arabia Petræa cingitur. Latitudo eius à Ioppe oppido ad Thracones montes, siue Antilibanum, est circiter millium passuum LX. quam mediam ferè Iordanis fluuius diuidit. Longitudo à fontibus Iordanis, & monte Libano, vsque ad Bersabeam vrbem atque initium Ægypti, est millium passuum CLX Plinius ait CLXXXVIII. Clauditur vndique montibus hinc abruptis rupibus, & profundis vallibus concursu torrentium, inde altis, & implexis anfractibus sic contractis, vt per angustos colles vix pateat transitus viatori. Appellata est Palæstina à Philistin, quem nos corruptè Palæstinum dicimus. Is descendit à Cham filio Noe, ait D. Hieronymus. [m] Dirutis Hierosolymis, caput Palæstinæ fuit Cæsarea, ad littus maris Syriaci, cis Iordanem sita, prius turris Stratonis à Stratone Sidonis Rege ædificata, postea Cæsarea a Vespasiano vocata, inquit, Iustinianus, [n] quod in eius oblidiones is Cæsar sit appellatus. Plinius ait Vespasianum eo coloniam deduxisse, vnde togatus eius populus incedebat, & Palæstinæ imago togata in Comitis Orientis insignibus conspicitur. Iosephus verò, [o] & Ammianus, [p] ac D. Hieronymus, [q] in honorem Octauiani Principis eam vrbem ædificatam, & Cæsaream ab Herode seniore vocatam volunt; quam ampliatam mirificè ædificauit, ac templum ibi albo marmore Augusto construxit, & Palæstinæ primæ, [r] vel vt ait Gulielmus Tyri Episcopus [s] secundæ metropolim esse voluit. D. quoque Hieronymus [t] Cæsaream Palæstinæ caput appellat, vbi Herodes primi nepos Ab Angelo percussus, Cornelius Centurio baptizatus, & Abagus Propheta, [u] Zona D. Paulum ligauit, ibidem & milites ad vtrasque Iordanis ripas sub duce Palæstinæ stationem habebant. Ea demum iuris Italici, idest immunis facta fuit. [x] Cum verò populo opibusque abundaret, prius sub Iuliano Apostata Consularem habuit, [y] deinde sub Gratiano Proconsulem, [z] quo tempore in duas prouincias diuisa fuit, siquidem Theodosius in vtraque Palæstina Iudæorum Synedria, seu seniorum, ac magistrorum collegia fuisse scribit: [a] postmodum in tres partes est diuisa: Primam idest maiorem, cuius metropolis fuit Cæsarea, seu turris Stratonis, & Secundam, cuius caput fuit Samaria, Sebaste, ab Herode Rege dicta, quæ fuit colonia, [b] alii dicunt Scythopolim, [c] & Tertiam Salutarem, cuius metropolis erat Hierosolyma. Prima tantùm Consularis fuit, reliquæ à Præsidibus regebantur. Hæc prouincia celebris erat Rhetorum atque artium academiis, in quibus se institutum fuisse D. Gregorius Nazianzenus in oratione funebri Cæsarei fratris memorat. Iustinianus verò [d] Palæstinam primam Proconsularem fecit, vt prætexta, id est veste purpura circumtexta, quali & alii Proconsules, & aureo torque, curruque argentam publicè vteretur, & more aliorum Proconsulum sex fasces præmitteret. [e] Viginti duas libras auri, quæ efficiunt fere 2400. nostros aureos à Principe percipiebat, quibus ipse, & assessor, officiumque alebantur; ac stationariorum militum manu & aliorum opera quietam pacatamque regionem tenebat. Ab eo quemadmodum & ab aliis spectabilibus ad P. P. qui erat in Comitatu, & Quæstorem sacri palatii, administrante officio P. P. appellabatur. [f] Pro codicillis magistratus soluebat hic Consularis tribus chartulariis sacri cubiculi solidos nouem. Primicerio Tribunorum notariorum 24. Eius adiutori tres, officio Præfectorum 40. Hæc colligebant summam solidorum 76. [g] Proconsul verò vltimo creatus, soluebat quantum alii Prococonsules. [h]

Sub finem Notitiæ Orientalis, spectatur Consularis Palæstinæ, habens à dextra abacum purpureo tapeto surrectoque instratum, cui liber mandatorum viridi corio tectus inhæret, propè aurei Principum vultus, aureæ item columnæ, præfixæ astant, quæ sunt eius insignia, ipse in solio ense aurata vagina, balteoque item aurato, accinctus sedet, sinistra hastam tenens, in cuius summo tabula nomen prouinciæ Palæstinæ scriptum ostendit, dextra auratum cornu aureis plenum gerit: quod tributum in primis ex prouincia ab ipso exigendum refert. [i] In capite galeatum cum aureis pinnis phrygiatum præfert. A pede sursum ad poplitem purpureis ocreis per medium auro diuisis indutus, viridi pallio dextrum humerum tegit; In manuscriptis supra tunicam cæruleam pallio purpureo amictus, in solio aurato alte sedet. Mandatorumque liber argento tectus, quatuor auratis loris constringitur. Alios Consulares iisdem vsos insignibus Notitia monet.

Officium Consularis Palæstinæ hoc habebat, nempè Principem de eodem officio, Cornicularium, Commentariensem, Adiutorem, Numerarium, ab actis, A libellis, Exceptores, & cæteros cohortalinos, quibus non licet ad aliam transire militiam, sine annotatione clementiæ Principalis. Hæc Notitia. Eadem ferme verba sunt Theodosij A. ad Florentium, P. P. [k] Nullum, inquit, ex Principe cohortalis officii, vel ad aliam posse militiam adspirare, vel ministeriis sibi contra publicam vtilitatem blandiri, vel ad quamlibet aliam dignitatem ad præiudicium præteriti status accedere concedimus. Hæc ille. Ita enim cohortali erant obnoxii apparitores, vt eam non possent deserere.

m in quæst. in Genes. cap. 10.
n Nouel 103. de Proconsf. Palæstina.
o lib. 15. Antiq. Iudaica. c. 10. & lib. 16. c. 5.
p lib. 14.
q in Act. Apost.
r d. Nouell. 103. in prin.
s lib. 10. belli sacri. cap 15.
t in epist. ad Pammachium.
u in Act. Apost. vbi D. Hieronymus.
x l. 1. et vlt. ff. de censib.
y l. si quis decurio. 24. C. de decurio. l. 55. C. Th. eod. tit.
z l. 41. C. Th. de appel. l. 28. C. T. quor. appel. non recip. & d. Nou. 103. in prin.
a in l. Iudæorum. C. de Iudæis.
b d. l. 1. ff. de censib.
c Pratum spirituale, cap. 50.
d d. Nouel. 103.
e l. antepe. ff. de off. procons.
f l. præcipimus, §. 1. C. de appel. § 1 in Auth. de admini. off. in sacr. appel. seu Nouell. 20.
g Nouell. 8.
h d. Nouell. 8.
i Nouel. 103.
k in l. pen. C. de cohortalib.

ferere [a] Hæc officia militiæ vocabantur, [b] & ideo Notitia dixit. Hos non posse ad aliam transire militiam SINE ANNOTATIONE CLEMENTIÆ PRINCIPALIS. Annotatio erat subscriptio Principis. Leo enim A [c] iubet hisqui militiæ, id est, officij maiorum iudicum sociantur, edi authenticas scripturas, quæ diuinam, inquit, nostræ pietatis continent adnotationem, id est subscriptionem, & ita in præcedente rescripto idem Leo de officiis loquens, interpretatur. [d] Militiam, ait, sortiantur ex authenticis sacris probatoriis manu nostra subscriptis. Ita verò Princeps subscribebat A. M D. id est, Augusti manu diuina, vt apparet in nouella lege Valentiniani. [e] Et quia notis subscribebat, puncti diuina manu dicebantur illi quorum litteris Imperator subscribebat. [f] Hanc diuinam subnotationem appellauit Iustinianus. [g] Præfata clausula, vt apparitores ad aliam non transeant militiam, in Illustrium, aut spectabilium officijs non reperitur, quia illi cohorti non erant obnoxij. [h] alij Consulares, subiicit Notitia, ad similitudinem Consularis Palæstinæ officium habent: hunc enim Consularem tanquam digniorem, aliorum exēplar esse voluit. Cæteras Palæstinas iustâ inter præsidiales prosequemur. Nunc alias Consularas continuabimus.

[a] l. 7. & l. vlt. C. eo.
[b] d. l. 7.
[c] in l. vlt. C. de diuers. offic.
[d] et in l. pen. C. eod.
[e] de homicidio casu facto.
[f] l. 4. C. de aduocat. diuersor. iudicum.
[g] l. prima in fin. C. de iusiu. C. confirmand.
[h] l. 1. C. de apparitorib. P. P.

DE CONSVLARI PHOENICIAE. Cap. CVII.

MARCELLINVS, [i] de Phœnicia hæc scribit. Acclinis Libano mōti Phœnice regio plena gratiarum, & venustatis, vrbibus decorata magnis, & pulchris, in quibus amœnitate celebritateq; nominum Tyrus excellit, Sidon & Berythus, iis denique pares Emissa & Damascus, seculis conditæ priscis Hæc ille. A palmarum copia, quas Græci phœnices appellant, dictam esse Phæniciam Procopius [k] scribit. Guilielmus Tyri Episcopus, [l] ita diuidit. Olim per multa tempora Phænicia simpla fuit, & vniformis, nunc autem in duas diuisa est, quarum prima maritima dicitur, cuius metropolis est Tyrus, vrbs habens XIIII. suffraganeos: altera verò dicitur Phœnicia Libanensis, cuius metropolis est Damascus, quę etiam aliquando dicitur Syria. Hæc iterum Phænicia postea diuisa est in duas partes, quarum altera dicitur Damascena; altera Emissena: Hæc ille, D. Hieronymus [m] Phænicia, ait prouincia Syriæ est, cuius partes sunt Samaria, Gallilæa, & aliæ plurimæ regiones. Gallilææ quoque duæ sunt, vna gentium vicina finibus Tyriorum in tribu Nephtalim, vbi & Salomon vigintiquinque ciuitates donauit Hiram Regi Tyris altera circa Tyberiadem, & stagnum Genezaret in tribu Zabulon: Hæc D. Hieron. tota regio inter Palæstinam & Syriam Palmirenā trianguli speciem præbet, Ab Oriente habet fontem Eleutheri, & Chrysorhoæ caput, à Meridie montem Libani: ab Occidente mare Aegyptium, vbi in latum extenditur, Phœnicia maritima, a Corsæo fluuio cincta, vbi Biblus, & Tripolis, Berythus, ac Sidon, Consularem habuit, qui Tyri residebat: altera Phœnicia Libani præsidem, itaque Diocletianus ad Crispinum, [n] & Constantinus ad Marcellinum [o] Phæniciæ Præsides scribentes, de hac intelligunt. Iulianus verò Apostata, Iulianum [p] & Valentinianus Leontium, [q] Phœniciæ Consulares vocantes, de maritima loquuntur, quam & Iustinianus inter Consulares recenset, [r] in ea etiam Dux cum pluribus Equitum peditumque copiis castramerabantur, vt Phæniciæ maritima Tyrus metropolis esset ab Hadriano Paulus Tyrus rhetor ad eum legatus profectus impetrauit. [s] Postea Theodosius Iunior Berythum eiusdem prouinciæ metropolim fecit. [t] Itaque duas metropoles habuit, sicut Pontica Amasiam & Neocæsaream. [u] sequitur Syriæ Consularis, & ipse Comiti Orientis subiectus,

[i] lib. 14.
[k] in primo de bello Persico.
[l] lib. 13. sacri belli cap. 2.
[m] in act. Apostolor.
[n] l. 3. C. de diuer. rescript.
[o] in l. vnic. C. de form. & imp. sub lat.
[p] l. 52. C. Theod. de decurionib.
[q] l. 9. C. T. de lustra. collat.
[r] Nouel. 8. in Notitia.
[s] Suidas in ver. παῦλος τύριος. Alceat lib. 14. parerg. cap. 15.
[t] l. 2. C. de metropo. Berytho.
[u] Nouell. 28.

De Consulari Syriæ primæ. Cap. CVIII.

SYRIA Septentrionem versus, Cilicia, & Amano monte terminatur: ad Orientem Euphrate ab Occasu Syrio & Aegyptio pelago: à Meridie Arabia Felici, & Aegypto. Plinius terrarum maximam appellat. Sub ea Palæstinam, Phœniciam, & Mesopotamiam complexus. Marcellinus verò [x] sub Syria Comagenam seu Euphratensem Phænicem, & Palæstinam comprehendit. Eius latitudo inter Ciliciam & Arabiam est 470 millium passuum. Longitudo 525. Antea Assyria dicta, ab Assur, cuius metropolis est Damascus inquit D. Hieronymus, [y] vbi Syriæ præses degebat. Ante Hadrianum hæc vna prouincia fuit, cui Augustus Saturninum mox Cirinum, Quintilium, Varum, & alios legatos præfecit, [z] sub Claudio Cæsare, defuncto Rege Sohemo Ituræ, & mortuo Agrippa Iudæa Syriæ sunt additæ, vt auctor est Tacit. [a] & Ioseph. [b] Imperante Nerone Consularem habuit vt auctor est Tranquillus, Iudæi, inquit, cæso præposito insuper Syriæ Consularem suppetitias ferentem, rapta aquila fugauerunt. Hæc ille. Eodem titulo hanc prouinciam Catilium Seuerum sub Hadriano administrasse puto; [c] qui, inquit Spartianus, eam à Phœnicia separare voluit, ne Antiochia, quam odio prosequebatur, ciuitatum metropolis diceretur. Ea regio Libano monte intersecta, in duas prouincias scinditur Phœniciam, & Syriam Cœlem, id est cauam Syriam, sic dictam, quia inter duos mōtes clauditur. Demum exclusis Iudæa, & Phœnicia tres prouinciæ factæ; Syriæ in plurali sunt appellatæ, [d] & in tres diuisæ: Syriam cœlem, quæ prima nuncupatur, & Consularem habebat, Palmyrenam seu salutarē secundamque Syriam dictam, & Comagenam seu Euphratensem prope Amanum montem. Ammian. [e] Post Osrhoenam, inquit, Comagena, nunc Euphratensis assurgit Hierapoli vetere, Nino, & Samosata ciuitatibus amplis, & illustribus. Deinde Syria per spaciosam inter patet diffusa planiciē. Hanc nobilitat Antiochia mundo cognita ciuitas, Laodicea, Apamea, & Seleucia: post hanc acclinis Libano monti Phœnice regio, Vltima terrarum est Palæstina, per interualla magna patentia, cultis abundans terris, & nitidis. Quibus verbis, quatuor Syrias describit, Phœnicia, & Iudæa inclusis, sed exclusa Palmyrena. Notitia Syriam Cœlem siue primam Consularem ponit, Euphratensem seu Comagenam, & Syriam salutarem, seu secundam: Præsidales: Iustinianus verò, [f] primam & secundam Syriam Consulares statuit, Euphratensem Præsidalem. Quæ ergo à Notitia simpliciter Syria vocatur, est Cœles, quæ prima à Leone Imperatore nuncupatur, [g] & hæc diuisis Syriis Consularem habuit. Constantinus enim Hieroclem, & Theodorum Syriç Consulares appellat. [h] Marcellinus, [i] Theophilum, Valentinianus Festum. [k] Huic sub Antonino Caracalla Claudius Triphoninus Iureconsultus præfuisse creditur, sub Diocletiano Arcadius Charisius, & ipse Iureconsultus illi ius dixit. [m] Sub Cōstantino Dalmatius eius fratris filius. [n] Postremò Iustinianus hanc prouinciam cum Cyrrhestica regione Comiti Orientis regendam commisit. [o] Huius Metropolis erat Antiochia, omnium totius Orientis ciuitatum nobilissima Tacitus. [p] Discessere, inquit, Mutianus Antiochiam, Vespasianus Cæsaream; illa Syriæ, hæc Iudeæ caput est. Herodianus libro secundo scribit Syriorum gentem esse leuissimam, pronamque ad res nouandas, ac ludis oblectari. Hactenus, de Consulari Syriæ, primæ. Nunc vt Notitiæ ordinem seruemus, aliis

[x] lib. 14.
[y] in quæstio. ad 10. cap. Genes.
[z] Lucas 2. Ioseph & Aegesipp. de excid. vrb. Hierosolymit.
[a] lib. 13. & 18.
[b] in 19. antiq. c. vlt.
[c] l. 1. C. de testa. Spartia. in Hadriano.
[d] l. 7. § quibusdam ff. de interd. & relegat. l. 3. ff. de consib.
[e] lib. 14.
[f] in Nouella 8. in Notitia.
[g] in l. vnic. C. de offic. com. Orien.
[h] l. 6. C. Th. de in. fisc. & l. 78. C. quor. appellat. non recipiant.
[i] lib. 14. & 15. ad fin.
[k] l. 3. C. de cohortalib.
[l] l. 1. C. de iudais.
[m] l. 9. C. de quæstionib.
[n] Eutrop. & Nicephor. lib. 8. c. 48.
[o] §. hoc autem ipsum, Nouel 8 §. quia verò duæ. Nouel. 20.
[p] lib. 18.

Syriis Præsidialibus intermissis, cæteros Orientis Cõsulares prosequemur: & Cypri Consularem continuabimus.

DE CONSVLARI CYPRI. Cap. CIX.

YPRVS insula in Pamphilio mari sita, à Cypro Cyniri, & Veneris filio est appellata, vt Stephanus de vrbibus & insulis, & de coloniis Aegyptiorum Constantinus Porphyrogenneta tradit. Addit eam XIII. vrbes habuisse, Coustantiam metropolim, Citium, Amathum, Cyreneam, Paphum, Arsionem, Solos, Lapithum, Cerbeam, Tamaham, Trymithum, ex qua S. Spiridoo & Carpasus prodiere. Diuersis Regibus paruit, inter quos fuit Dæoronicus, ad quem Isocrates orationes scripsit, donec ad Reges Ægypti, & inde ad Romanos peruenit, vt infra dicetur. De hac ita Marcellin. [a] Cyprum insulam, inquit, procul à continenti discretam, & portuosam, inter municipia crebra, vrbes duæ faciunt claram, Salamis & Papbus altera Iouis delubris, altera Veneris insignis. Tanta autem tamque multiplici fertilitate abundat rerum omnium, vt nullius externi iodigens adminiculi, indigenis viribus à fundamento ipso carinæ ad supremos vsque carbasos ædificet onerariam nauem, omnibosque armamentis instructam mari committat. Nec pudet dicere, auide magis hanc insulam Populum Romanum inuasisse, quam iuste. Ptolemæo enim Rege fœderato nobis, & socij ob ærarij nostro angustias iusso sine vlla culpa proscribi, ideoq; hausto veneno voluntaria morte deleto, & tributaria facta est, velut hostiles eius exuuiæ classi impositi in vrbem adductæ sunt per Catonem. Hæc ille. Ob penuriam ergo ærarij Rom. à Pub. Clod. Trib. Pleb. lege lata est publicata, & mortuo Ptolemæo eius & Ægypti Rege, à M. Catone in prouinciæ formam redacta, primosque eam C. Sextilius Rufus Quæstor iure prætorio administrauit; Deindæ Ciliciæ attributa à Proconsule est administrata, Strabo [b] eam prætoriam fuisse scribit, aliquando tamen à Proconsulibus rectam ex marmoribus constat, & D. Lucas [c] à Sergio Paulo Proconsule eã sub Claudio administratam fuisse refert. Demum Consularem habuit, qui pro codicillis magistratus pendebat quantum alij Consulares. [d] In sacris literis Chetim vocatur, quia is primus ibi vrbes condidit, à quo Cithium oppidum tempore D. Hieronymi extabat, vt ipse in locis Hebraicis narrat. Appellabatur olim à Consulari Cypri ad quæstionem exercitus Iustiniani; Deinde cautum est, vt ad eum & Quæstorem palatij prouocaretur. [e]

Auctor est Nicephorus, [f] imperante Anastasio corpus D. Barnabæ Apostoli in Cypro sub arbore siliqua inuentum, super cuius pectore Matthæi Euangelium ipsius D. Barnabæ manu scriptum iacebat, hac de causa Cyprij ab Antiochiæ Archipræsule, cui suberant, fuere liberati, itaque tum Metropolitanum habere cœperunt. Id Iustinianus in gratiam Theodoræ coniugis Cypriæ confirmauit. [g]

[a] lib. 14.
[b] lib. 14. in fin. & 17. in fi.
[c] Actu. 13.
[d] Notitia Nou. 8.
[e] Nouel. 41.
[f] lib. 16, cap. 37.
[g] d. cap. 37.

DE CONSVLARI CILICIÆ PRIMÆ, & præside secunda. Cap. CX.

LTIMVS sub Comite Orientis Cõsularis est Ciliciæ: hæc ab Oriẽte Amano monte à Syria eælæ separatur, à Septẽtrione parte Armeniæ & Cappadociæ, ab Occidente Famphilia, à Meridie Issico sino terminatur. Eam Marcellinus [h] ita describit: Superatis Tauri montis verticibus, qui ad Solis ortum sublimius attollun-tur Cilicia spatiis porrigitor latè distentis, diues bonis omnibus terra, eiusque lateri dextro adnexa Isauria & intrà. Hæ duæ prouinciæ bello quondam Pyratico eatenus mixtæ prædonum à Seruilio Proconsule missæ sub iugum, factæ sunt vectigales. Hæc ille. Idem Sext. Rufus, Cilicia, & si pars Asiæ minoris, Orienti tamen attribuitur, non Asianæ. Eius metropolis est Tharsus D. Pauli Apostoli patria, & Proconsulis sedes, quæ Cidno fluuio intersita, vulgò Terassa nuncupatur. Prouincia Carmania dicitur, à Carmanis Turcis qui eam an. 250. tenuere, donec à suæ sectæ hominibus expulsi sunt. Huic olim Proconsul imperabat: Nam Cicero, Plinius, & alij Ciliciæ Proconsules, aut eorum loco fuere. Hadriano imperante Viuium Varum legatum habuit, [i] deinde Benidium Rufum. [n] sed dubium tantum esset Consularis, an postea à M. Antonino sit facta: Is enim prouincias inquit Capitolinus, ex proconsularibus Consularibus, aut ex Consularibus Proconsulares, aut prætorias, pro belli necessitate fecit. Certè sub Antonino Caracalla Rutilianus Ciliciam Consularis regebat. [l] Vopiscus Aurelianum, Constantino imperante Proconsulem Ciliciam rexisse scribit. Duplex verò Cilicia fuit, [m] Campestris Cilicia prima dicta, & Trachæa Cilicia secunda. Prima à Consulari regebatur, [n] cuius metropolim Tharsum fuisse diximus. Secunda à Præside, [o] cuius metropolis Amauarza vrbs antiquissima fuit. Strabo, [p] Cilicia, inquit, quæ extra Taurũ est, diuiditur in Ciliciam Thrachæam, id est asperam, & Campestrem. Thrachæa oram maritimam perangostam habet, & nullum, vel raro locum planum, ci Taurus imminet, parum frequens incolis vsque ad latera Borealia, quæ circa Isauriam sunt, & Homonodes vsque in Pisidiam. Eadem Thracbiotis dicitur, & incolæ Thrachiotæ. Campestris verò, à Solis, & Tarso Issum vsque portendit. Hæc ille [q] Hanc inter Consulares, & aliam inter præsidales etiam Iustinianus recenset. [r] Ciliciam Thrachæam antea Regibus concessam in prouinciæ formam Vespasianus conuertit. Tranquillus, [s] Thrachæam, inquit, Ciliciam & Comagenam ditionis Regiæ vsque ad id tẽpus, in prouinciæ formam redegit, vulgo codices sunt corrupti, pro Thrachæam enim legunt Thraciam, quæ longè ante Romanis paruerat, id & Pub. victor. [t] comprobat. Syria, ait, Palæstina, necnon Cilicia Thrachæa, & Comageoe, quam Augustophratensem nominamus, prouinciis accessere, additique sunt Iudæi. Hanc Ciliciam Dario Persarum Regi 50. talenta olim pro tributo soluisse, Herodotus [u] est auctor. Cilices insignes nautæ & piratæ fuere, ac nauibus plurib. M. D. cũ sociis mare vexarunt, donec à Gn. Pompeio sunt extincti, [x] eorum mores in prouerbia abierunt [y] Ciliciæ primæ Rector pro codicillis magistratus soluebat, quantum alij Consulares: Secondæ quantũ Præsides. [z] Hi sunt Consulares, qui Comiti Orientis suberant: nune de aliis eius præsidibus est dicendum, & à reliquarum Palæstinarum rectoribus auspicabimur.

[h] lib. 14.
[i] l. 1. §. 1. ff. de testib.
[n] l. 2. in fin. ff. de iure immunit.
[l] l. 1. C. de generali abolitio.
[m] l. 5. C. de tempor. appellat.
[n] Nouell. 8. in Notitia.
[o] l. 24. C. T. de appellat. l. 1. de inoffic dotib. d. Nouel. 8.
[p] lib. 14.
[q] Ptolem. lib. 5. cap. 8. Plin. lib. 5. cap. 27.
[r] in d. Nou. 8. in Notitia.
[s] c. 8. in Vespasiano.
[t] in Vespasiano.
[u] in quinto.
[x] Plutarchus in Pompeio.
[y] Cilix haud facile verum dicit. Cilicij sermones, Cilicium exitiũ Cilicij Imperatores.
[z] d. Nouel. 8. in Notitia.

DE PRÆSIDIBVS, II. ET III. Palæstinæ salutaris. Cap. CXI.

VB eodem Comite præsidem habuit secunda Palæstina, cuius metropolis fuit Samaria, postea ab Herode Rege, Sebastæ appellata, id est Augusta. Hæc regio inter Galileam, & Iudęam sita à Iosepho Samaritis, ab aliis secunda Palæstina vocatur. Tertia verò Palæstina sub eiusdem Comitis Imperio ab alio præside regebatur, qui à salubribus aquis, salutaris est dicta. Hæ repetiuntur propè opidum Emaus postmodũ Nicopolim à Romanis vocatum ob victoriam con-tra

[a] lib. 5. c. 21.

tra Iudæos obtentam. Sozomenus, [a] Ante hanc vrbem, inquit, in triuio, vbi Christus cum Cleopha post resurrectionem incedens, simulabat se ad alterum pagum contendere: Fons est quidem salutaris, in quo non homines modo, qui ægrotant loti curantur sed & alia pariter animalia diuersis detenta languoribus emundantur, quod ex eo contigisse traditur, quia Christus ad fontem cum discipulis pedes lauauit, Vnde aqua facta est diuersarum medicamen passionum. Iosephus verò [b] id naturali aquæ virtuti non miraculo tribuit. D. Hieronymus, [c] est ait, in tribu Aser, villa quædam nomine Sethanea in quintodecimo à Cæsarea lapide, sita in monte contra Orientalem plagam, in qua & lauacra dicuntur esse salubria. Marcellinus, [d] loquens de Palæstina. In his inquit tractibus nauigerum nusquam visitur flumen, at in locis plurimis aquæ suapte natura calentes, emergunt ad vsus aptæ multiplicium medelarum. Hæc ille. Idem tradit Gulielmus Tiri Episcopus. [e] Iosephus quoque [f] scribit aquas calidas apud Callirhoen vltra Iordanem fluuium, præter vim medicā potu quoque iucundas fuisse. Epiphanius contra Ebionitas [h] proficiscuntur, inquit, ad Gadara ad quas calidas, quo loco singulis annis conuentus celebratur. Accedunt enim vndequaque, qui lauare volunt ad dies aliquot, morborum videlicet deponendorum gratia. Hæc ille. Huius prouinciæ metropolis fuit Ælia Capitolina, ita ab Aelio Hadriano, qui eam restituit, appellata, prius Hierusalem dicta: His tanquā minoribus regionibus Præsides imperabant, quorum officia & insignia erant vt aliorum Præsidum. Vnde Pilatus, quandoq; præses, quandoque Procurator Iudeæ vocatur. Primam & Secundam Palæstinam inter Consulares Nouella 8. recenset. Tertiam verò, quæ salutaris à Notitia nuncupatur inter præsidales: vnde apparet Iustiniano imperante prouinciarū formā mutatam fuisse, quemadmodū & in secūda Syria est dictū.

[b] lib. 4. belli Iudaic. c. 1.
[c] de locis Hebr.
[d] lib. 24.
[e] lib. sacri belli 7. cap. 24. & lib. 13. cap. 2.
[f] lib. 17. antiq. Iud. c. 8.
[h] hæres. 30.

DE PRÆSIDE PHOENICES Libani. Cap. CXII.

LTERA est Phœnicia Libani dicta, quæ ab eo monte incipit Libanensis ab Honorio vocatur. [h] Libanus à Libano, id est thure, quod producit, est appellatus, Arabiam contingit, ait Ptolemæus. Ad eius radices & Iordanis fontes est Cæsarea Philippi, ab eo in honorem Tiberij Cæsaris condita, & cognominata. Totius prouinciæ Metropolis erat Damascus, vrbs nobilis, vt refert D. Hieronymus, quæ quondā, ait, in omni Syria tenuit principatū, vt nunc Saracenorum metropolis perhibetur, vnde & Rex eorum Nauias famosam in ea sibi gentique suæ basilicam dedicauit, Christianis in circuitu cibus Baptistæ Ioannis ecclesiam frequentantibus. Hæc D. Hieronymus. [i] Hæc prouincia præsides habuit Crispinum sub Diocletiano, [k] & Marcellinum sub Constantino, [l] Verum Iustinianus illi Moderatorem spectabilem virum dedit, qui decem libras annuas pro annonis ex scrinio Phœniciæ percipiebat, [m] Ea summa efficit ferme nostros 1100. aureos. Præterea milites Tertiodalmatas dictos, cū onere exigendorū triburorum habuit, nihilque pro codicillis magistratus Primicerio Notariorum soluebat. Degebat in hac prouincia & Dux cum militibus. sequuntur Syriarū præsides eidem Comiti parentes.

[h] in l. 10. C. de ædif. priuat.
[i] de locis Hebr. in Act. Apost.
[k] l. 3. C. de diu. rescript.
[l] l. vnic. C. de formula. & imper. sublat.
[m] Edicto 4. Iustiniani. de magistratu Phœnicia Libanica.

De præsidibus Euphratensis Syriæ, & Salutaris. Cap. CXIII.

YRIA olim Comagena, postea Euphratensis nuncupata, ad Euphratem porrigitur: vt ait Ammianus. [n] Procopius, [o] Regio, inquit, Samosatis iuxta Euphratem est iam dudum Comagena, nunc autem ex fluuii nomine Euphratisia vocata: Hæc ille. Antiocho Comagenorum Rege defuncto, eam Tiberius Cæsar Romano Imperio adiecit, & illi Q. Seruæum Pretorē dedit, sicut Tacitus [p] refert. Sed Tranquillus Vespasianum, eam, in prouinciam redegisse scribit. Huius metropolis est Samozata Luciani patria, vbi Euphratis pons. Euphratensem hāc regionem Notitia, & Honorius [q] vocant. Augustam Euphratensem Leo Imperator. [r] De hac ita Aulius Victor, [s] Comagena, inquit, quam hodie Augustam Euphratensem vocant: ab Euphrate fluuio, cui adiacet, est appellata, sicut Libanēsis: Hæc ille. Augustus suum illi nomen addidit quando Armeniam cum signis M. Crasso ademptis recuperauit præsides Euphratensis, & Syriæ salutaris, soluebant pro Codicillis magistratus vt alii præsides nempè Chartularis cubiculi solid. 9. primicerio Tribunorum Notariorum XV. eius adiutori tres officio P.P. Orientis XXXVI.

[n] lib. 14.
[o] lib. 5. de bello Persico.
[p] in 2.
[q] l. per prouincias, 10. C. de ædific.
[r] in l. vlt. C. de diuer. offic.
[s] in Vespasiano.

Vltima est Syria salutaris à salubribus aquis in ea scaturientibus appellata: Ammianus. [t] In his, inquit, tractibus nauigerum nusquam visitur flumen: at in locis plurimis aquæ suapte natura calentes emergunt: ad vsus aptæ multiplicium medelarum. Hæc est Palmyrena, Syria secunda ab Anastasio vocata. [u] In huius Præsidis foro 30. aduocati patrocinabantur, quorum primus per biennium fisci aduocati officio fungebatur, eo tempore exacto, amplius non patrocinabatur, ab onereque hospitandi muneris, aliis etiam gaudebat priuilegiis. [x] Iustiniano imperante, secundæ Syriæ rector Consularis fuit. [y] Tres enim & ipse Syrias recenset: primam quæ est caua, & Consularis: secundam Palmyrenam, quæ antè ipsum a Præside regebatur: & Euphratensem quæ semper Præsidum fuit. In his limite Imperii Romani posito dux statiua habebat, vt infra dicetur. Nunc alii huius Diœceseos præsides sunt continuandi.

[t] lib. 14.
[u] in l. petitiones, C. de aduoc. diuer. iud.
[x] d. l. petitiones.
[y] d. Nouel. 8. in Notitia.

De Osrhoene, & Mesopotamiæ Præsidibus. Cap. XIV.

SRHOENA Ciuitas regioni proximæ Mesopotamiæ nomen dedit, vt sentit Suidas: Procopius ab Osrhno qui ibi regnauit, dictam putat. Ædessa, inquit, cum ipsis circa locis Osrhoinæ vocatur. Est. n. Osrhoës viri nomen qui hic regnauit, superioribus temporibus, quando hi coloni Persis fœderati erant. Hæc ille. Osrhoena ab Honorio vocatur: [a] Ea pars est Mesopotamię, inter Armanum & Masiū montes: a Septentrione habens Armeniam maiorem: ab Occasu Euphratem, quo à Comagena diuiditur: ab Ortu ad Nisibim extenditur, cuius caput est Aedessa, Valentinianus: [b] Quicunque, inquit, per Osrhoenam primipilatius maiore lætatur numero filiorum, vnum loco suo veluti hæreditario iure substituat, alterum pro amore patriæ, Aedessenæ curiæ tradat obsequiis: Hæc vrbs imperante Iustino à flumine Scirto est submersa. Zonaras, [c] Ædessa, inquit, vrbs illustris Osrhoenæ prouinciæ submersa est, cum Scirtus fluuius, qui eam mediam perfluit, exundasset, & vrbis ædificia deiecisset, atque auexisset, & ciues partim ruina, partim vndis oppressisset. Aliquot diebus elapsis aqua imminuta, lapidea tabula in ripa fluminis est reperta, cui notis Hieroglyphicis insculptum erat Scirtus fluuius malè saltabit ciuibus: σκιρτᾷν, enim saltare Græci dicunt: Eadem Cedrenus.

[x] lib. 1. de bello Persico.
[a] in l. 10. C. de ædif. priuat.
[b] in l. 5. C. de cohortalib.
[c] in Iustino.

Iustinianus [d] Osrhoenam inter Consulares recēset cum ante semper præsidem habuisset. Pro singulis XXX. iugeris agri, Osrhoeni vestē in ipsa specie militibus soluebant. Osrhoënæ nomen antiquitus non inuenimus, Adiabena. n. vocabatur primum à Gn. Pompeio, postea à Traiano, Romano Imperio adiecta, verū amissa ab Alexandro Seuero, deinde ab Aureliano recuperata fuit. Hic contra Persas erectum limitem Imperij Dux cum militaribus copiis tuebatur.

[d] in d. Nouel. 8.

Mesopotamia, μέση τῶν ποταμῶν, à Stephano & Iustiniano,[a] vocatur, id est inter Tygrim & Eufratem flumina media: Carrham insignem ciuitatem habebat Crassi clade; inquit D. Hieronymus,[b] apud Christianos hospitio Abraham Patriarchæ, & parentis eius morte nobilem. Hanc cum Osdroëna Gn. Pompeius subegit, & amissam, Traianus Alexander, & Aurelianus recuperarunt. Iustinianus & ipse inter Præsidales recenset.[c]

[a] in Nouel. 154.
[b] de locis Hebr. in act. Apost.
[c] in Nouel. 8.

In his duabus prouincijs, Princeps Constantinopolitanus plura prædia ad alendos milites destinata habebat, quæ nec alienari, nec locari, nec in emphyteusim dari poterant,[d] & limitotropha, id est limitaneos milites alentia vocabantur, qui sub duce vltra Tygrim, & citra Eufratem, & in ipsa Mesopotamia plurimi castrametabantur. Hi erant sub Comite Orientis Præsides clarissimi: nunc ad reliquos duos Isauriæ & Arabiæ est veniendum, qui perfectissimi nuncupabantur.

[d] l. omnes, l. nulli. C. de fund. patrimo. facit Nouell. 187.

DE ISAVRIÆ PRÆSIDE, ET postea Comite. Cap. CXV.

ISAVRIA Ciliciæ ad Taurum montē proxima, Lycaonibusq. finitima, à Publio Seruilio Isaurico subacta fuit. De hac ita Marcellinus, Ciliciæ lateri dextro aduexa Isauria vberi palmite viret, & frugibus multis, quam mediam, flumen nauigabile Calicadnus intersecindit: Et hanc quidem præter oppida multa duæ ciuitates exornant, Seleucia, opus Seleuci Regis & Claudiopolis, qua deduxit colniam Claudius Cæsar: Isauria enim ante hac mœnium potens olim subuersa, vt rebellatrix inter vicina, ægrè vestigia claritudinis pristinæ monstrat admodum pauca: Hæc Marcellinus. A Præside, vt puto viro perfectissimo regebatur, neque enim hic præses, neque Arabiæ quem perfectissimum fuisse constat, in Notitiæ indice inter Consulares aut Præsides inuenitur, vnde eos tanquam perfectissimos à clarissimorum catalogo exclusos fuisse existimo.

Cæterum Iustinianus illi primò Prætorem militibus præfectum, postea Comitem virum spectabilem, dedit,[e] qui populis & militibus imperaret.[f] Exigebat is prouinciæ tributa, & pro annona 300. solidos à fisco percipiebat, ita enim credo legendum in Nouella 27. cum tantum etiam Præsidibus Pisidiæ, Licaoniæ, & Thraciæ daretur,[g] Ad quorum exemplum hic Comes est creatus.[h] Ea summa excedit nostros 420. aureos, vitio verò librariorum tantum 200. aurei ibi sunt scripti; Similiter dum legitur assessori dari aureos 12. reponendum est 72. quot prætori Pisidiæ, & pluribus dabantur. Officiales duas libras auri, idest aureos nostros 220. Percipiebant, & à Principe in scrinio libellorum probabantur, inde enim codicillos officii accipiebant. In causis 700. aureos non excedentibus in Isauria motis, vel à Principe delegatis, ad hunc Comitem prouocabatur, qui pro codicillis administrationis, tribus tabulariis sacri cubiculi solidos XI. soluebat. Primicerio Tribunorum notariorum, & laterculensibus 24. eius adiutori 3. officio Præfectorum prætorio pro Iussionibus, & quacunque alia causa solidos 13.[i] Isauri pro insignibus latronibus eo iure notantur.[k] quos collecta iuuenum manu prædari solidos Zosimus scribit. Isauros clamydes rubro circumtextas gestasse auctor est Cedrenus. Hanc prouinciam cum duabus legionibus Dux custodiebat.

[e] in Nou. 20.
[f] Nouell. 27.
[g] Nou. 24. 25. & 26. in fi.
[h] Nou. 27. §. 2.
[i] Nouell. 27.
[k] l. pen. C. de feriis l. vlt. C. ad. l. Iuliā de vi publ.

DE PRÆSIDE, ET MODERATORE Arabiæ. Cap. CXVI.

ARABIA à Septētrione Eufratē habet: ab Oriente montes Babiloniæ, à Meridie Arabiā fælicem, ab Occidente Iudæā Hanc primus Romanorum Ælius Gallus ab Augusto missus armis subegit. Rebellantem Traianus in prouinciæ formam redegit.[l] Seuerus rursus ipsos domuit, etsi aliud Dion refert. Triplex est Arabia, Fœlix, quam nunquam ingressi sunt Romani, nec de illa hic sermo habetur: Alia est Arabia deserta, quæ nec ad nos pertinet: Tertia Petræa dicta, cuius metropolis erat Bostra vulgo Busereth dicta, vbi legionem fuisse Ptolemæus scribit, quæ erat tertia Cyrenaica. Alii volunt Petram prouinciæ caput fuisse, vnde Petrensis Arabia, vel Petræa vocatur, sed id antea fuerat. Bostram enim Iustinianus[m] postea eius metropolim fuisse innuit. Huic præerat Præses, qui etiam ducis officio fungebatur perfectissimus nuncupatus, vt infra in Duce Arabiæ legitur,[n] & ideo neque hic, nec præcedens in Notitiæ indice, aut inter Consulares, aut Præsides clarissimos repetitur: A Iustiniano verò inter præsides recensetur.[o] præcipua eius cura erat, vt scopelismum prohiberet, Vlpianus.[p] In prouincia Arabia, inquit; σκοπελισμὸν id est lapidum positionem, crimen appellant: cuius rei admissum tale est: Plerique inimicorum solent prædium inimici σκοπελίζειν, id est lapides ponere indicio futuros, quod si quis eum agrum coluisset, malo læto periturus esset insidiis eorum, qui scopulos posuissent; quæ res tantum timorem habet, vt nemo ad eum agrum accedere audeat, credulitatem timens eorum qui scopelismon fecerunt, hanc rem præsides exequi solent grauiter vsque ad poenam capitis, quia & ipsa res mortem comminatur. Hæc Vlpianus.

[l] Sext. Ruffus.
[m] Nou. 102.
[n] l. 1. C. de pæn. l. 4. C. Ik. eo. tit.
[o] Nouella 8. in Notitia.
[p] in l. 9. ff. de extraor. crimin.

Huius præsidis cohortales post officium Ducis Arabiæ Notitia recitat: scilicet Principem ex eodem officio Cornicularium, Ordinarios, Commentariensem, Numerarios, & Adiutores eorum, Adiutorem, A libellis, siue Regerendarium, Exceptores, & cæteros officiales, Ordinarios autem interpretor ab epistolis, & ab actis, alii enim significari non possunt: Quod autem scriptum est Adiutorem, intelligo totius officii succurentem, vbi opus est, & præsidis vices agentem: erant à libellis qui alio nomine Regerendarii vocabantur, quibus alii præsides carebant: Sed hic ipsis tanquam dux vtebatur. Postea verò separatum est eorum officium & diuisos Præsidem, ac Ducem hæc prouincia habere cœpit, qui vt sæpè inter æmulos euenit, cum inter se dissiderent, discordiasque inter populos alerent, & ideo Respublica malè administraretur, Iustinianus ei Moderatorem præfecit, virum spectabilem,[q] cui quindecim libras auri cōstituit, quę summa excedit 1600. nostros aureos, & assessori duas auri libras, i. fermè 220. nostros aureos. Officio verò 9. quæ efficiūt plus minus mille aurei. Pro codicillis antea soluebat vt Præses Eufratensis, postea moderator quantum alii spectabiles dedit A quo appellabatur quemadmodum ab aliis spectabiles. In hac prouincia est Cassius mons sepulchro Pompei Magni nobilis, & mons Sinai, vbi Deus legem Moisi dedit, & nunc D. Catharinæ ossa iacent. Hi sunt Magistratus, qui Comiti Orientis parebant. Nunc ad secundam Imperii Orientis dioecesim, i. ad Ægyptum, & præfectum Augustalem secundum Notitię & Codicis Iustiniani ordinem, quæ eum Comiti Orientis subnectunt, est transeundem.

[q] in Nou. 102. de moderatore Arabia.

DE PRÆFECTO ÆGYPTI, *eiusque insignibus, & officio,* *Cap. XVII.*

ff. & C. de offic. Praefecti Augustalis.

EGYPTVS omnium regionum fertilissima, & opulentissima, à Septentrione Aegyptio pelago: ab Oriente mari Rubro, & Palæstina, Isthmoque terminatur: ab Occidente Catabathmo à Cyrenaica Lybia diuiditur: à Meridie vltra Thebas, & Mœroen insulam ad cataractam Aethiopiæ coniungitur. Tota regio in tres summas præfecturas diuiditur, Thebaicã, Mediam, & Inferiorem: Hæc Δ id est deltæ figuram habens insula à Nilo efficitur, qui mediam Aegyptũ interfluit, & multo ante quam ad mare perueniat, in duas partes diuisus vno alueo Africam versus Canopum petit: altero Pelusium ad Asiam, quæ duo ostia inter se distant millibus passuum, 161. inquit, D.Hieronymus: [a] alij dicunt 120. Ex his alia orta flumina in mare currunt. A. summo Δ. & Memphi Thebas vsque vocatur Media: postea Thebaica, aut Aegyptus superior vsque Sienem. Hec olim in decem præfecturas, seu nomos diuidebatur: inferior in totidem: Media in XVI. itaque erant XXXVI. præfecturæ seu prouinciæ Aegypti: Sed posteriores Impp. addita etiam Libya, non plures quam sex præfecturas fecerunt, Libyæ Cyrenaicæ, seu superioris: Libyæ inferioris: Thebaidis: Aegypti: Arcadiæ, & Augustanicæ, Aegyptus enim inferior quæ Delta erat, duplex facta fuit. Augustanica versus Pelusium, & quæ specialiter Aegyptus vocatur, sed & hæ duæ, eodem nomine Aegypti sunt dictæ Et ideo Gratianus vectigal Arabarchiæ per Augustanicam, & Aegyptum tanquam contiguas confirmat. [b] Ammianus quoque [c] fermè similem ponit diuisionem, Tres, inquit prouincias Aegyptus fertur habuisse temporibus priscis Aegyptum ipsam, Thebaidem, & Libyam, quibus duas adiecit posteritas: Ab Aegypto Augustanicam & Pentapolim à Lybia sicciore disparatam: Hæc ille. Vniuersa hæc regio Aegyptiaca diœcesis appellatur, [d] cuius quælibet prouincia suum habebat Præsidem, inter quos nullus est Consularis. Absurdum enim visum est Consularem, non Consulari, sed equestris ordinis viro) qui est Præfectus Augustalis,) subesse. Cum enim Augustus prouicias inter se, & populum diuideret nouam Imperii formam constituens, in alias quidem Senatores, in Aegyptum verò, quam sibi præcipuam reseruarit, equestris ordinis virum misit, & à se Præfectum Augustalem vocauit. [e] Primus eam prouinciam Aeli. Cornelius Gallus rexit, vt Strabo, Sex.Ruffus, & Eutropius scribunt, eum postea de coniuratione in se suspectum Augustus occidit: Is est, quem Virgilius in Ecloga vltima decantat. Postea Seuerus concessit, vt Ægyptij non amplius equitem Rom. sed Senatorem præfectum haberent, [f] vnde hic nec fasces, nec secures præmittebat, quemadmodum Proconsul, Trebellius enim Pollio [g] Proconsulem in Aegyptum mitti non potuisse dicit, quia apud Memphim in ærea columna scriptum erat, Ægyptum liberam fore, cum in eam Romani fasces, & prætexta peruenissent, & ob id antea nec Senator, nec Consularis mittebatur, quem decorum non erat sine prætexta aut fascibus esse: id olim fuit, sed postes, hic Præfectus insignibus Proconsularibus est exornatus. [h] Alii causam reddunt, quia cum primum sub Regibus Aegyptus esse desiit, Augustus nouitate fascium, & securium eum populum perterrefacere noluit. Quidam, [i] ne propter maximum eius prouinciæ prouentum, opibus potentes facti Senatores Imperio Romano negocium facerent. Duodenum.n.millium, & quingentorum talentorum censum Auletes Cleopatræ pater ex Aegypto percipiebat, quæ est summa septuagies quinquies centenum, millium nostrorum aureorum, vulgus, Italicum septem milliones cum dimidio appellat, quam summam ea prouincia potius Augustus duplicauit. [k] At D.Hieronymus [l] ait, Ptolemæum Philadelphum ex Ægypto quinquies tricies centena millia modiorum frumenti exegisse, & talentorum quatuordecim millia & octingenta, quæ summa efficit fermè nouem, vt vulgus loquitur milliones, & quindecim modiorum frumenti.

[a] de locis Hebr. in Act. post.
[b] in l. vsurpationem. C. de vectigal. & commiss.
[c] lib. 22.
[d] in l. 5. C. vt nemo ad suum patroc. l. 2. C. de militari veste.
[e] Dion. lib. 53.
[f] Dion. lib. 21.
[g] in Aemilio Tyranno.
[h] l. 1. ff. eod. de off. Praef. Aug.
[i] Tacit. lib. 6. 12. & 17.
[k] Strabo. lib. 17.
[l] Lin 9. Daniel.

Cæterũ Seuerus Imp. Aegyptiis Senatores dedit, [m] & Antoninus eius filius Ægyptius in Senatum adsciuit. Præfectus Augustalis erat Spectabilis, Proconsuli comparatus, cuius insignia, & titulos gestabat, [n] locumq; Regum tenere dicebatur. Tacitus. [o] Aegyptum, inquit, iã inde à D. Augusto equites Romani obtinent loco regum, idem Strabo [p] erat.n. ait, hæc prouincia velut regnum peculiare Imperatoris. Vnde Nero ab omnibus destitutus, Aegypti præfecturã concedi sibi orare cogitauit, vt auctor est Sueton. [q] Hic Præfectus vt alii magistratus tributa prouinciarum suarum exigebat.

[m] Dion. lib. 51.
[n] lib. 1. ff. eo.
[o] in 7.
[p] lib. 17.
[q] cap. 47.
[r] vt in l. 1. C. eo.

Primum vero omnium ipsum curare oportuit felicem embolã, i. frumenti ex Aegypto transuectionem vt Constantinopolim intra præstitutum diẽ veheretur, & aliud Alexandriam intra mensem Septembrem pro alendis eius vrbis pauperibus cõduceretur, pæna in dicta solidi in ternas artabas, i. ternos medimnos Atticos, nisi id esset executus: [s] Nullaq; nauis quæ plus duobus millibus modiorum caperet, ab hac embola etiam religionis prætextu excusari poterat. [t] Augusto imperante, inquit Aurelius Victor, ex Ægypto vrbi ducenties centena millia frumenti inferebantur, scilicet modiorum. Itali viginti milliones vocant: pendebat modius circiter libras XX. vnde excellisset hæc summa decies centena millia ex nostris saccis. Hegesippus quoque scribit, [u] Aegyptum quattuor mensibus anni Romanus aluisse. Verùm translato Constantinopolim Imperio, hoc triticum eò conductum populo vendi cœpit, inopibusq; donari, inter quos Pius Constantinus octuaginta millia panum quotide distribuebat, vt Metaphrastes [x] narrat. At Socrates [y] auctor est Constantinum Magnum donasse populo Constantinopolitano octuagies centena millia medimnorum frumenti, ex quibus dimidium, id est quadragies centena millia Constantius illius filius vrbi ademit. Capit autem medimnus modios sex, seu libras CXX, vt vult Suidas. Iustiniano verò imperante tritici 800. myriades artabarum seu medimnorum Atticorum Constantinopolim mittebatur, id est octo, vt vulgus loquitur, milliones, pro quorum naulo Princeps nautis octuaginta millia solidorum soluebat, quæ summa efficeret plusquàm centum millia nostrorum aureorum, [z] capiebat autem medimnus modios sex seu librãs 120. Hoc modo emebatur. Erat apud vrbis Præfectum, vel annonæ liberalitate Senatus & aliorum seposita summa sexcentarum vndecim librarum auri, i. ferme 62. millium nostrorum aureorum ad hoc triticum coemendum. [a] Hac pecunia in Aegypto triticum emptum constantinopolim transmittebatur.

[s] edict. 13. Iusti.
[t] l. iubemus. 10. C. de sacros. eccl. quæ est l. vlt. C. de naufr. non ex causan.
[u] lib. 2. c. 9. de excid. vrb. Hierosolymitana.
[x] in Paulo, Constantinopolis Patriarcha.
[y] lib. 2. c. 20.
[z] d. edicto, 13.
[a] l. 1. C. The. de frum. vrb. Constant.

Commissorum sibi Præsidiũ hic Præfectus crimina inquirebat, & delictis ipsorum prius Principi denunciatis eos puniebat vel remouebat. [b] ipse Alexandriæ degebat, quæ primum totius Imp. Rom. emporium à Plinio, [c] Strabone, & aliis appellatur. Eo enim Indiæ ac totius Orientis merces confluebant, quæ nunc in Lusitaniam conuertuntur. Iustinianus verò [d] huius Præfecti Imperium coarctauit, quem Alexandriæ tantum. & vtrique Aegypto, i. vniuersæ Deltæ. ac militibus præsentalibus ibi degentibus præfecit. Excepta tamen Mareotide, & Menelai vrbe, quam Libyæ adscripsit, duos harum prouinciarum Præsides solos illi parere voluit, eiusque officium 600. apparitorum statuit. inter quos 100. primates præcellebant quorũ 50. augustaliani, alii quinquaginta Ducum appellabantur. Tenebatur hic Præfectus quotannis cursum 36. equorum populo exhibere, idcirco Iustinianus illi aureus 1520. ad hunc vsum præstituit, quorum 320.

[b] l. 3. C. eo.
[c] lib. 5. c. 10.
[d] edicto, 13.

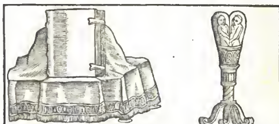
in cursu equorum impendebantur, reliqui in annonas ipsius. [a] Is olim 100. quinquaginta Philippeos quotannis pro salario à Valeriano Principe. & alios 160. trientes aureorum percipiebat, & in strenis aureos 47. quot Kal. Ianuarii aduocatis fisci, ac Comitibus consistorij, alijsque dabantur [b] & hæc præter frumẽtũ vinum, oleum, vestes, argentum, laridum, fœnum, paleam, hordeum, equos, & alia. [c] Verum Iustinianus suo Præfecto Augustali annonas quinquaginta, id est cibaria, pro viris totidem, & quinquaginta capita, id est totidem equorum pabula dedit: præterea libras auri 40. annuas, quæ possunt efficere nostrorum aureorum 4350. Assessori verò libras auri quinque, id est aureos nostros fermè 550. mille solidos apparitoribus, qui à Vindice soluebantur. [d] Is erat Quæstor ad exigenda tributa à Principe Alexandriæ constitutus, quem Anastasius inuenit. [e] Præter hæc quadringentos nonaginta duos aureos ex fisci crumena in accendendis balneis publicis Præfectus Augustalis impendebat, & alios ob quasdam alias causas publicas. [f] Præfectus Aegypti, inquit Vlpianus, [g] non prius deponit præfectum, vel Imperium, quam Alexandriam ingressus sit successor eius, licet in prouinciam venerit, & ita mandatis eius continetur.

[a] *edict. 13. c. 16.*
[b] *l. 4. C. de aduo. diuer. iud.*
[c] *de quibus Trebellius Pollio in Claudio.*
[d] *d. Edicto 13.*
[e] *Euagr. lib. 3. c. 42. Niceph. li. 6. c. 44. de quo in edicto. 8. c. 3. & edicto. 13. c. 14. & 13.*
[f] *vt in d. edicto 13. c. 15. & 16.*
[g] *in l. vni. de off. Præfect. August.*

NOTITIA

PRAEFECTVS

AVGVSTALIS CVM INSIGNIBVS.

Lybia superior. *Lybia inferior.* *Thebais.*

Ægyptus, *Arcadia* *Augustanica.*

NOTI

NOTITIA.

Sub dispositione viri spectabilis, Praefecti Augustalis prouinciæ infra scriptæ.

IBYA superior.
Libya inferior.
Thebais.
Aegyptus.
Arcadia.
Augustanica.
Officium autē habet ita.
Principem de Schola Agentium in rebus, Ducenarium, qui adorata clementia principali cum insignibus exit
Cornicularium.
Adiutorem.
Commentariensem,
Ab actis.
Numerarios.
Curam Epistolarum.
Exceptores, & cęteros Officiales

COMMENTARIVM.

ADEM gestabat insignia Præfectus Augustalis, quæ Comes Orientis, nempe Augustorum vultus in summo auratæ columnæ, abacum albo tapeto instratum, qui librū tegimine argenteo tectum sustinebat: infra effigies sex prouinciarum ipsi subiectatum, vasa aureis plena tenent, id erat tributum, quod Aegyptus pendere tenebatur, & Præfectus exigere, Auro baccatis monilibus colla, circundatæ, aureas in capite coronas gestant. aliquæ pallia ex humeris abiecerunt: In manuscriptis, his humeros tegunt, & Libya inferior læuam manum, Arcadia dextram eleuant, quod adorationis fidelitatisque signum esse creditur. Liber est qualis Magistrorum militum In iisdem codicibus abaci aulæum, vt superiorum, est cœruleum.

Officium habebat vt Vicarij, & ferè vt Præfectus Orientis, exceptis his qui à libellis erant, & singularijs, quibus carebat, ipse enim per se libellis subscribebat, vt Præsides, [a] Singulariorum verò officio alij cohortales fungebantur. Princeps officii adorata clementia principali, cum insignibus exibat, intelligo, transacto biennio, vt in Proconsule Achaiæ, & Vicario Ponticæ. Et hæc verba Notitiæ addenda censeo. Officiales à Principe probabantur codicillis, à notariis scrinii epistolarum conscriptis, prout & in aliis spectabilium magistratuum officiis obseruabatur. [b]

[a] l. 1. C. de adsessoribus.

[b] l. vlt. C. de diuers. offic.

Totius Aegypti populus Nerone imperante, erat, decies septingentorum quinquaginta millium hominum, præter Alexandriæ incolas. In Ægypto ciuitates, & oppida insignia fuisse vltra 18. millia Diodot. Sicul. tradit Plinius vltra viginti millia. Hic limes Imperii erat constitutus, quem Dux cum pluribus militum copiis tuebatur.

De præsidibus vtriusque Libyæ. Cap. CXVIII.

AVGVSTALI præfecto, inter alios duo vtriusque Lybiæ præsides parebant superioris, & inferioris: Superior seu prima ab Orobo Cyrenaica appellatur: Hanc, ait Strabo [c] Alexandriæ & Mareotidi regionem primam Libyam vocari, quæ post Ægyptum in parte Africæ prima incepit à Ciuitate Paretonio, & montibus Catabathmi, inde secundum mare ad aras Phileniorum extenditur, vbi Orientis terminabatur Imperium, eadem Pentapolis est dicta à Plinio, & Ptolemæo, ob numerum quinq; clariorū ciuitatū, quas continet, scilicet Cyrenem; Apolloniā, Barcen, Arsionē, Berenicen, Sed Ammian. [d] pro Apollonia Ptolemaidem ponit. In Pentopoli Libya, inquit Cyrene posita est vrbs antiqua, sed deserta, quam Spartianus condidit, Barcus, & Ptolemais, & Arsinoe eadem quæ Theuchira & Darius & Berenice quas Hesperidas appellant. In sicciore vero Libya Paretonion, & Chetecla, & Neapolis inter municipia pauca & breuia: Hæc ille. Cyrene patria fuit Callimachi, prius Callisto, deinde Thera, post Cyrene dicta. Ptolemaidis Episcopus fuit Synesius inde oriundus, qui multa sub Arcadio scripsit. Ptolemæus antiquior Cyrenarum Rex, populum Romanum hæredē reliquit, cuius vrbes Senatus liberas esse iussit, vt Sext. Ruff. scribit. Augustus verò eam regionē in prouinciæ formam redactam Cretę administrationi coniunxit, vt Dion, & Strabo memorant. Sed posteriores Principes proprium Cyrenensi præsidem dederunt, Iustinianus. [e] vnum vtriusque Libyę præsidem constituit, à pręfecto Augustali separatum, cui Mareotidam, & Menelaitum vrbes addidit, in quas voluit ab eo Vicarium mitti, qui eius vice ciuiles criminalesque causas cognosceret: Habebat is viginti apparitores ex officialibus præsidis, & quinquaginta illius regionis milites. & pro honorario aureos centū, [f] si codex non est mēdosus. Hic præses pro codicillis dignitatis obtentæ, soluebat quantum alii præsides. [g]

[c] lib. 17.

[d] lib. 22.

[e] in Edicto 15.

[f] d. Edicto 13. c. 21. & 23.

[g] d. Nouell 8.

Ab Alio præside Libya inferior regebatur, quæ longe versus Oceanum Meridianum extenditur: à Septentrione habet Cyrenaicam: ab occasu Syrtes maiores, & Trogloditas; à Meridie Aethiopam Hanc quoq; Appion Rex Romanis testamento reliquit. Sext. Ruff. Cyrenas, inquit cum cæteris ciuitatibus Libyæ, Pentapolis, & Ptolemæi antiquioris liberalitate suscepimus Libyam supremo Appionis Regis arbitrio sumus assecuti: Hunc genere nothum Regem Laginorum fuisse Appianus [h], scribit, & Cyrenaicam fœdere Romanis concessisse. Sed Marcellinus [i] Ruffo adhęret, cuius verba tacito Auctore recitat. Huius Iustinianus neq; alibi, neq; in Catalogo magistratuū Orientalium [k] meminit in vtraque Libya alius limes erat Imperii Rom. vbi Dux cum multis equitum alis, & peditum cohortibus degebat Libya alias tota ora Africæ dicebatur, quam Augustus Consularem fecit, [l] de qua hic non agimus.

[h] in fine belli. Mithridatici.

[i] lib. 22. in fi.

[k] vt in d. Nou. 8. neque in d. Edicto 13. quod forte eam in potestate non haberet.

[l] vt Strabo in fine operis memorat.

De Præside Thebaidis, cum eius insignibus. Cap. CXIX.

THEBAIS tertia pars Aegypti à Thebis vsque ad Syenem versus Meridiē porrigitur, à Thebis regionis metropoli est dicta. Ea magna fuit Ciuitas ambitu 17. milliū passuum, magnis ędificiis quæ ad quintam contignationem surgebant, magnificisque templis exornabatur. Centum portas ab Homero habuisse dicitur, quas aliqui tum mœnium, tum templorum, atque aliorum publicorum operum, fuisse interpretantur. Sed Marcellinus. [m] murorum Ciuitatis vult fuisse. Extra vrbem ad Nilum Memphim versus centum stabula habuisse fertur, singula 200. equorum capacia, olim Busiris à conditore est nominata. Alij Diospolim appellant, nunc paruus est 300 domorum pagus. Hic, inquit Marcellinus, obeliscos vidimus plures, aliosque iacentes & comminutos, quos antiqui Reges bello domitis gentibus, aut prosperitatibus summarum rerum elati, montium venis excisos erectosque diis superis in religione dicarunt, & alia quæ sequuntur. Stephanus hanc tredecim millia villarum & 30. habuisse scribit, & hominum myriades 700. & in

[m] lib. 23.

 longum

longum per 400. stadia extensam fuisse.

Cum verò tota Ægyptus olim Heptapolis à septẽ primis vrbibus diceretur: ex his quatuor Thebaidis fuerunt, Panopolis, Antinous, Lycopolis, & Hermopolis; aliæ tres Arcadiæ sunt tributæ. Ammian.[a] Thebaix, inquit, multas inter vrbes clariores, aliis, Hermopolim habet, & Copton, Antinam, quam Adrianus in honorem Antinoi condidit sui; Hæc ille. D. Hieronymus[b] hanc putat esse regionem, quæ olim dicta est Gessen, in qua Patriarcha Iacob cum filiis habitauit, cum venisset in Aegyptum.[c]

[a] lib. 22.

[b] in lib. Hebrai. par. quæstion.

[c] Genes. 47. 46.

Iustiniano imperante duæ fuêre Thebaides, ab vno Præside rectæ,[d] quibus Ducem, eundemque Præsidem præfecit. Strabo[e] scribit tres Romanorum cohortes in Thebaide circa Syenem excubasse, & alias in proxima regione, præter tres legiones in Aegypto commorantes: sed in Notitia, sub Duce Thebaidis, octo legiones fuisse leguntur.

[d] ut in d. Edicto 13. cap. 22. § sequitur.

[e] lib. 17.

Huius Præsidis insignia, pro aliorum exemplari à Notitia ostenduntur, videlicet liber viridi corio tectus, quem substinet abacus, albo surrectoque tapeto, & ad terram vsque demisso instratus, illum in ima parte aureus limbus circundat. Is codex est mandatorum Imperatoris, in cuius dorso scriptæ sunt hæ notæ. F.L. V A.L. P.N.E.N IVSSV. A.V. quas possumus ita interpretari. Fœlix liber, veniens à laterculo Principis nostri eius numinis iussu Augustali, vel Primicerij notariorum, & nummis iussu Augustalis. In manu scripta Vrsini Notitia pro PNEN. ET PNEVZ, quæ tres vltimæ notæ significant, eius vt Paulus Diaconus interpretatur, & hanc lectionem emendatiorem puto: illas verò notas. VAL, non sum ausus pro Valentiniano exponere, qui tempore huius Notitiæ Romæ, non in Oriente imperabat. Tegumentum libri in manuscripto est auratum. Infra verò oppidi est effigies, quod metropolim & sedem Præsidis significare censeo, scilicet Thebas. Aliorum præterea habebat insignia Præsidum de quibus supra dictum fuit. Principum simulachris caret quæ Consulares, & omnes spectabiles præmittebant; In Occidente verò omnibus Præsidibus, etiam perfectissimis tradebantur. Thebaidis Præses apparitores habebat non pauciores quinquaginta, quemadmodum, & alij præsides, scilicet Principem de eodem officio, Cornicularium, Commentariensem, Adiutorem, Numerarium, Ab actis, Exceptores, & cæteros cohortalinos, quibus tanquam cohorti obnoxiis, non licet, inquit Notitia, ad aliam transire militiam sine auctoritate Clementiæ Principalis: Hanc clausulam supra in Consulari Palæstinæ recitatam explicui: Cum verò dicit hos cohortales ad aliam militiam transire non posse, intelligit, ad alterius prouinciæ officia, aut scrinia notariorum, vel largitionum, rerum priuatarum quorum exercitatio militia appellabatur.[f] subdit Notitia cæteros omnes Præsides ad similitudinem præsidis Thebaidis officium habere, hunc enim tanquam dignorem aliorum exemplar esse voluit. In hac prouincia limite Imperii Rom. constituto, Dux cum multis Equitum peditumque numeris excubabat.

[f] l. 9. pen. & vlt. C. de cohortal. l. vlt. C. de inoffic. testam. l. vlt. C. de pignorib.

DE PRÆSIDIBVS ARCADIÆ & Ægypti augustanicæque correctore. Cap. CXX.

RCADIA ab Arcadio Imperatore nominata, pars est Ægypti, quæ antea Hepranom* à septẽ nomis, id est præfecturis vocabatur seu Heptapolis à septem primis vrbibus, quarum quatuor Thebaidis, tres Arcadiæ fuêre,[g] Heraclea, Memphis, & Oxyrinthus. Ea regio extra Deltã, Libyã versus, Nilo adhæret, Ptolemæus in Marmarieo collocat. Huic præerat suus Præses sicut & Thebaidi.

[g] vt aiit Stephanus, & Raphael Volater. lib. Geograph. 12. & Eusthatius.

Tres verò præcipuas Ægypti partes Ammianus[h] facit Aegyptum, Thebaidem, & Libyam, quam priscorum temporum partitionem fuisse memorat: Sed duas, inquit adiecit posteritas, ab Ægypto Augustanicam, & Pentapolim à Libya sectore disparatam: Est autem propne Ægyptus. Delta. Hæc ille. Eodem modo Gratianus A.[i] ab Ægypto Augustanicam diuidit, quam aliqui quasi Augustanicam, id est fluuialem prouinciam interpretantur; alia Augustaneam legunt. In ea, ait Ammianus, est Pelusium nobile oppidum, quod Peleus Achillis pater dicitur condidisse lustrari Deorum monitu iussus in lacu, qui eiusdem ciuitatis alluit mœnia, cum post interfectum patrem nomine Phocum horrendis furiarum imaginibus raptaretur, & Cassius mons vbi Pompei sepulchrum est Magoi, & Ostranicæ, & Rhinocurular. Hactenus ille. Hæc regio extra Deltam, inter Nilum & Arabiam petream iacet, Imperatore Constantio Præsidem habuit Antentium.[k] Notitiæ vero tempore sub correctore fuit, Iustinianus duas Augustanicas ponit, primam quæ Consularem habebat secundam quæ Correctorem.[l] Reliquum verò quod intra Deltam continetur, specialiter Ægyptus vocatur, olim à Præside administrata. Demum, & ipsa in duas prouincias est diuisa, primam & secundam, quæ singulæ à suo Præside regebantur,[m] & vtraque Aegyptus nominatur,[n] quibus Iustinianus vnum Præfectum Augustalem præfecit, nec vltra eum imperare voluit, cum olim vniuersæ Ægypto & Thebaidi vnus ius diceret, & Alexandriam, omnesque Deltæ maiores vrbes administraset: minores verò à Præsidibus regerentur: Ammianus enim scribit: Ægyptus ipsa, quæ iam indè vt Romano Imperio iuncta est regitur à Præfectis, exceptis minoribus multis Athribi, Oxyrincho, Thmui, & Memphi maximis vrbibus nitet, quibus Augustalis Præfectus imperauit. Hæc ille. Per totam Aegyptum & Augustanicam vectigal Alabarchiæ pro traducendis animalibus erat constitutum.[o] Nunc de Iuridico Alexandriæ, est dicendum, quem etsi vt minorem Magistratum Notitia omittit, eius tamen faciendam esse mentionem censui, cum Præfecto Ægypti subsit, & sæpe iura de eo loquantur.[p]

[h] lib. 22.

[i] in l. 9. C. de vectigalib. & commiss.

[k] in l. 34. C. Th. de Decurionib.

[l] Nou. 8. in Notitia.

[m] in Notitia d. Nouel. 8. & Edicto 14.

[n] d. Edicto 13. cap. 6.

[o] d. l. 9. C. de vectigal. & commiss.

[p] ff. & C. de offi. iurid. Alexand. l. 41. § Lucia Titia. ff. de fideic. libert. ff. nos autem Instit. d. Attiliã. tutore. C. de officio iuridici Alexand.

DE IVRIDICO ET ALIIS ALEXANDRIÆ Magistratibus, Cap. CXXI.

Egypti totius metropolis est Alexandria inclyta ciuitas, ab Alexãdro Macedunum Rege eius conditore appellata prius No dictam ait D. Hieronymus.[q] Hęc diuitiis, aeris temperie, mercium negotiis studiis & pulchritudine ceteras antecellebat, vt Strabo[r] refert: præter amplas enim & latas vias, quibus tota distinguebatur, duabus latissimis patebat, quæ plus iugere expandebantur, & sese medias ad rectos angulos secabant, præter fana pulcherrima, præclaras regias, seu Basilicas habebat, earum pars erat Musæum, quod ambulacrum, exædram, & maximam domum continebat, in qua erat cœnaculum, vbi studiis operam dantes degebant: Horum cœtus communes pecunias tenebat, & sacerdotem Musæo præfectum, olim à Regibus, nunc à Cæsare constitutum, cui ciuitatis cura incumbebat. ibi omnium liberalium studiorum scholæ florebant, quarum tantam dignitatem. & existimationem fuisse Ammianus[s] narrat, vt medicis ad commendandam artis scientiam sufficeret, si se Alexandriæ eruditos fuisse dixissent. D. Gregorius Nazianzenus:[t] hanc vrbem doctrinarum omnium officinam, omniumque ciuitatum verticem appellat: Strabo verò ob mercium frequentiam, maximum orbis

[q] de locis Hebraicis in Act. Apost.

[r] lib. 17. Geograph.

[s] lib. 22.

[t] in oratione funebri, Cæsaris fratris.

orbis terrarum emporium: Procopius Sophista mundi barathrum. Stephanus per excellentiam, inquit, πόλις vocabatur, sicut Athenæ ἄστυ & Roma, vrbs nuncupatur. In ea quotidie pauperibus frumentum dabatur, quemadmodum Romæ & Constantinopoli: Nam Theodosius Valentinianusque, præter alios consuetos, ibi centum decem modios diurnos inter plebem distribui iusserunt.[a] In purgandum Nilum quotannis 400. solidi impendebantur, ex diuinimio huius ciuitatis vectigali præcepti.[b] Viri quoque sexcenti sub Patriarcha ægrotos curabant, parabolani dicti.[c] Quædam etiam priuilegia eius aduocati, & primates habebant.[d] in hac splendidissima ciuitate Iuridicus degebat, qui erat vt in alijs Ciuitatibus defensor, aut duum viri. hos enim in dandis tutoribus Iustinianus comparat,[e] ac sicut coram Ciuitatum defensoribus, donationes insinuabantur, id est actis inferebantur, idem & coram Alexandriæ Iuridico fiebat.[f] Maiore tamen is, quàm illi, potestate præditus erat. Strabo enim inquit, sub Præfecto Augustali est Δικαιοδότης Iuridicus, qui maximam in iudicijs potestatem habet: Nam velut is, qui à Cæsare creabatur, de omnibus ciuilibus cognoscebat; sicut autem propter Augustalem Præfectum tota Ægypti prouincia ab alijs differentem habebat, dictum quoque fuit tam inclytæ ciuitati, vt erat Alexandria, iudicem dari, quem non ciuitatis defensorem, vt aliarum iudices vrbium dicebant, sed præcipuo nomine Alexandriæ Iuridicum: Hæc Strabo. Itaque de quacunque pecuniæ quantitate iudicabat, quod ciuitatum defensoribus non licebat: hi enim olim quinquaginta tantum aureorum causas cognouerunt,[g] postea 300.[h] Verum Alexandria Iuridicum, & non duumuiros habebat, quoniam hi ex Decurionibus tantum creabantur qui Alexandriæ non erant: Paulus,[i] Is, inquit, qui non fit decurio, duumuiratu, vel alijs honoribus fungi non potest: quia decurionum honoribus plebeij fungi prohibentur. Hactenus Paulus.

Alexandrini autem velut sub Regibus viuere soliti, decurionibus carebant, & ideo duumuiros non creabant, sed à Cæsare Iuridicum accipiebant. Seuerus verò Imperator, illis decuriones concessit, Spartianus, Deinde Alexandrinis, inquit, ius βουλευτῶν, id est curialium dedit, qui sine publico consilio, ita vt sub Regibus ante viuebant, vno iudice contenti, quem Cæsar dedisset.

Erat & Alexandriæ sacerdos, qui sacra curabat, sicut de Lyciarchis, Asiarchis, Phœniciarchis, & alijs huiusmodi diximus, qui indutus purpura, patriæ honore gaudebat, ait Strabo.[k] Tertius erat scriba actorum, qui iudicijs præerat: Quartus Prætor nocturnus, vt Præfectus vigilum Romæ, qui obseruabat, ne quid criminis nocte committeretur, & delinquentes corrigebat. Huiusmodi magistratum Constantinopoli Iustinianus creauit, ac Prætorem plebis dictum, dignitate auxit.[l] Quintus fuit vindex, qui rebus publicis Alexandriæ præerat, ab Anastasio inuentus,[m] Balnea etiam iuridicus incendi curabat, in quæ ex reditibus vrbis 492. aurei impendebantur, & 419. in id, quod vocabatur Anticantarum, & 558. cum dimidio receptori naulorum, quæ summa est aureorum 1469. In cursum quoque equorum, & equos 36. vt supra diximus, fiscus aureos 140. soluebat, & alios 100 pro exagogio, ex quib. colligitur summa aureorum 1889. quos fiscus Alexandriæ impendebat. Iustinianus verò superfluis amputatis, præcipit ex hac summa 320. in cursum equorum ab Augustali exhiberi, reliquos 1400. ipsi pro annonis solui.[n] Alexandriam quoque vnus ex palatinis mittebatur, qui præpositi cubiculi locum tenebat, ad quem certa tributa deferri curabat.[o] Hæc sunt quæ ad secundam præfecti Orientis diœcesim pertinent, nunc ad tertiam, id est Asianam, & eius Vicarium est accedendum secundum Notitiæ & codicis Iustiniani ordinem, à quibus Præfecto Augustali subnectitur.

[a] in l. vlt. C. de frumento Alexandrino.
[b] l. vnica. C. de Alexan. prim.
[c] l. placet 17. cū seq. C. de episc. et cler.
[d] l. Alexā'drinis, cū 2. seqq. C. de decurionib. l. vl. C de legationib.
[e] in §. pen. Instit. de Atilian. tutor.
[f] d. l. 1. C. eod.
[g] l. 1. C. de defensorib. ciuitat.
[h] §. 1. in Auth. de defensorib. ciuit.
[i] in l. honores, §. 2. ff. de decurionibus.
[k] lib. 27.
[l] in Nouell. 13. Edicto 8. & Edicto 13.
[m] Euagr. li. 3. c. 42. Niceph. li. 19. cap. 44.
[n] d. Edicto 13. c. 16.
[o] in c. 20 Edict. 13.

De Vicario Asianæ, & eius insignibus.
Cap. CXXII.

QVATTVOR erant in Oriẽte Vicarij. Asianæ Diœceseos, Ponti, Thraciarum & Macedoniæ, quot etiam Leo recensct.[p] Primus, Præfecti Prætorio Orientis Diœcesi, Asianæ dictæ, Vicarius præerat, octo prouincijs imperans. Gratianus A.[q] ad Cynegium P.P. scribens. Proximos, inquit memoriæ, epistolarum ac libellorum, atque dispositionum ita Vicariorum honore cumulamus, vt inter eos merito dignitatis habeantur, qui pro Præfectis Diœceses sibi creditas temperarunt: Hæc ille. Asiana Diœcesis erat tota illa Asiæ minoris pars, quæ mare Icarium, & Carpathium respicit, cuius, & eius Vicarij, iura sæpe reperioerunt. Vicarij autem sunt dicti, quod vices ipsius Præfecti Prætorij gerebant, Vlpianus,[r] A Præfectis, inquit, Prætorio, vel eo, qui vice præfecti, ex mandatis Principis cognoscit, deputatus statim amittit ciuitatem, & Valentinianus A.[s] præcipit Vicarios in ciuilibus causis Comitibus antecedere: Siquidem, inquit, præfecturæ meritum cæteris dignitatibus antestat, & Vicaria dignitas ipso nomine eius se trahere indicat portionem. Constantinus quoque[t] Vicarios vice Præfecti cognoscere dicit, quum ad Valerianum agentem vicariam præfecturā scribit, & Nicephorus Patricium, Metaphrast.[u] Elиodorum Vicarios P. prætorio appellat. Ammianus item,[x] Fidustium pro præfecto Asiam rexisse scribit. eodem modo Cassiodorus,[y] Vices, ait, agentium mos est, sic iudicum voluntatibus obedire, vt suas non habeant dignitates, splendent mutuo lumine, nituntur viribus alienis, & quædam imago in illis videtur esse veritatis, qui proprii non habent iura fulgoris. Tu autem Vicarius diceris, & tua priuilegia sine te loquis, quando propria est iurisdictio, quæ datur à Principe: Habes enim cum præfectis aliquam portionem, partes apud te sub Prætoriana adunatione confliguntur, Vice sacra sententiam dicis, & subdit, additur, quod nec salutari te sine clamyde iura voluerunt, scilicet, vt sub veste militari semper visus, nunquam credaris esse priuatus, sed hæc omnia ad Præfecturæ gloriam iudicamus esse concessa, vt qui tantæ sedis Vicarium diceret, vmbratile nil videlicet: Hæc ille, qui licet loquatur de Vicario præfecti vrbis Romæ, idem tñ de alijs est dicendum, & ideo Vicarii sæpè his notis significantur.[z] V. P. id est Vicarii præfecti. Cum itaque a Præfectis Vicarii penderent, illis præsentibus priuati erant D. Ambrosius,[a] præfectorum, inquit, Vicarij præsentibus eis, priuati sunt. Tempore Iureconsultorum Vicarii præfectorum fuere, quos ex mandatis Principis vice præfecti cognouisse Vlpianus scribit.[b] Sed hi certas prouincias non regebant: Diocletianus quoque & Gordianus Vicarijs scripsisse inueniuntur,[c] à quibus ego pedaneos iudices significari suspicor. Verum alibi legitur Diocletianum in Hispaniis Viatorem Vicarium habuisse,[d] Constantinus Vicariis Comitis titulum addidit: Octauianum enim Hispaniarum Comitem creauit,[e] mox Tiberianum, quem aliquando Vicarium,[f] quandoque Comitem appellat:[g] Eo imperante, Tertullianus Asiæ Vicarius fuit, quem ipse V. P. Comitem diœceseos Asianæ vocat,[h] ei Veronicianus successit,[m] mox Clearchus,[n] deinde Ausonius Gallus poeta,[o] & sub Theodosio Euthymius.[p] Vicarii sub Constantino erant Perfectissimi: nam ipse & Tertullianum, de quo supra, & verum Vicarium Virum perfectissimum in epistola ad Probianum Africæ Proconsulem appellat:[q] postea spectabiles sunt facti. sub eodem Aristænetum Asiæ Vicarium fuisse Marcellinus scribit,[r] qui ab Eusebia vxore Eusebius, idest pius cognominabitur: Vicarii à Principe creabantur, & si P. P. vices agebant, vnde Vicarii Augustales vocantur à

Iuliano

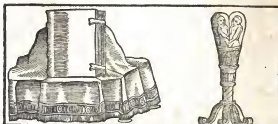
C. de offic. Vicarij.
[p] in l. fi. C. de diuers. offic.
[q] in l. 1. C. de prox. sacro. scrin.
[r] l. 5. C. de reporib. appell. l. antep. C. de Numer. l. 2. C. de milit. vest. l. 1. C. vt nemo ad suū patrocin. l. vlt. C. de diuers. offic. l. 8. C. de cohortal. l. 1. C. de palat. sacr. Largit. & alia.
[s] in l. 1. §. 4. de legat. 3.
[t] in l. 1. C. de officio Vicarij.
[u] in l. à proconsu. lib. 19. C. de appellationib.
[x] in l. quauis, C. de iur. & fact. ignor.
[y] lib. 7. c. 42.
[z] 19. Septem.
[a] lib. 20.
[b] lib. 6. varie. de Vicario Præfecti vr. 1.
[c] l. 3. C. fin. regū. l. 1. C. T. de extraord. & sord. muner.
[d] in epist. ad Colossen. c. 2.
[e] in d. l. 1. § 4. de leg. 3.
[f] in l. 1. & 2. C. de pedan. iudic.
[g] Martyrolog. a 3. Octob.
[h] l. cum seruū, C. de seru. fug.
[i] l. si à sp̄ōso, C. de don. ante nup.
[k] d. l. cum seruum C. de seru. fug.
[l] in l. 3. C. fin. regundor.
[m] l. 4. C. T. de numera. l. 1. C. eod. l. 1. C. de palat. sacr. largit. l. 6. C. Th. de extraord. siue sord. mun.
[n] l. 1. C. T. ne colon. inscio dom.
[o] l. 69. C. Th. de decurion.
[p] l. 19. C. T. de cohortalib. princ. & cornicular.
[q] epistol. 68. D. Aug. & contra Donatistas post collation. c. 33.
[r] lib. 18.

Iuliano A.[a] & inter Senatores censebantur, chlamyde militari induti, carpento vehebantur, vt auctor est Cassiodorus.[b] Quæ à præfectis imperabantur, & præsertim ad tributa spectantia exequebantur; obseruabantq; præsides prouinciarum ne quid iniquum committerent. Asianę Vicarius cis Taurum in Asia minore octo prouincias regebat, quarum duæ erant Consulares Pamphylia, & Lydia, aliæ Præsidum, Pisidia Lycaonia, Phrygia Pacatiana, Phrygia salutaris, Lycia, Caria. Hellespontus verò Consularis, & Insulæ sub præside proconsulem Asiæ sequebantur, & ideo Nicephorus[c] Asiam suo tempore ab vndecim præsidib. rectam fuisse testatur,[d] quod verum est, his duob. & Asiæ proconsulæ computatis Vicariùs Asianæ idem Pręses erat Phrygię Pacatianæ,[e] quę illi committebatur, vt propriam haberet administrationem. Verũ Iustinianus[f] sublato nomine Vicarii, & potestate; vnum Phrygiæ Pacatianæ præfecit, Comitem appellatum, qui vtriusque salarium, & apparitorum officia in vnũ conflata habebat, & illius prouinciæ militibus imperabat.[g] hic Vicarius in vsum quattuor lampadum oleum à Principe accipiebat, quemadmodum infrà in Vicario Ponticæ dicetur, cuius ferè omnia habebat iura, & insignia. Appellabatur ab eo ad P.P. qui est in Comitatu, & Quæstorem sacri palatii,[h] quemadmodum & in aliis spectabilibus obseruabatur.

[a] in l. vlt. C. de his qui per met. iud. non appell.
[b] lib. 9. variar.
[c] lib. 13. c. 3.
[d] & Tripart. lib. 10. c. 4.
[e] Nouell. 8. §. 3. Nouel 27.
[f] d. Nou. l. 8 §. illud tamen.
[g] Nou. 20 § quia vero duo, d. Nou. l. 8. §. illud tamen, d. Nouel. 27. §. 2. & Nou. 24. §. quamq. igitur,
[h] l. præcipimus C. de appella.

N O T I T I A

VICARIVS DIOECESEOS
ASIANÆ CVM INSIGNIBVS.

Pamphylia Lydia Caria Lycia

Lycaonia Pisidia Phrygia Pacatiana Phrygia salutaris

NOTI

NOTITIA.

Sub dispositione viri Spectabilis Vicarii Dioeceseos Asianæ, Prouinciæ infrascriptæ.

Amphylia.
Lydia.
Caria.
Lycia.
Lycaonia.
Pisidia.
Phrygia Pacatiana.
Phrygia salutaris.

Officiorũ autem viri spectabilis Vicarij dioeceseos Asianæ habet ita.

Principem de schola Agentium in rebus Ducenariũ, qui adorata Clementia principali cum insignibus exit.
Cornicularium.
Commentariensem.
Adiutorem.
Ab actis.
Numerarios.
Curam epistolarum.
Exceptores, & cæteros officiales.

COMMENTARIVM

NSIGNIA Vicarii Asianæ sunt purpurea chlamys, quæ est vestis militaris, nos cappã vocamus: vultus Principum in summa auratæ columnæ, abacus albo tapeto instratus, qui librum viridi corio tectũ sustinet, in eo mandata Principis cõtinebãtur, quibus Vicario iurisdictio demandabatur, & vt vice Præfecti cognosceret, Vlpianus, [a] A Præfecto Prætorio, inquit, vel eo qui vice Præfecti ex mandatis Principis cognouit, Item a Præfecto vrbis deportatos statim amittere ciuitatem constat. Hæc ille. infra imagines octo mulierum, totidem illi subiectas prouincias significantes, coronam in capite gestant, collaque monilibus, ac torquibus circundata, & vasa aureis plena tenent: Ex illis Phrygia Pacatiana & Pisidia sunt velatæ: sola Lycia pallio puniceo humeros tegit, Phrygia Pacatiana dextram manum extollit, Salutaris, & Caria indicem eleuant, quod fidei & adorationis signum esse diximus: Hellespontos & insulæ desunt, quia Proconsuli Asiæ parebant: In manuscriptis omnes palliatæ, sparsos post terga capillos habent. Codicilli magistratus, & auro tectus codex mandatorum, cœruleo abaco inhærent, codici hę notæ sunt inscriptæ F.L.I.N.T.A.L. CO. M. ORD. PR. quas notas ita sum interpretatus, Fœlix liber intinctus notarijs tribunis à Laterculo continens mandata ordine Primicerii. In manuscriptis easdem notas, & codicillos, omnes Vicarii habent tàm in Oriente quàm in Occidente: In impressu nec notæ, nec codicilli apparent, præterquam in Vicario Britanniæ, Comites, verò & Duces in codicibus, & notas, & prope codicillos præferunt. Illustres pro notis vultum Principis libri dorso insculptum tenent.

[a] in l. 2. § deportator, de leg. 3.

Officium habebat ferè vt Comites & Proconsules, videlicet Principem de schola agentium in rebus Ducenarium, qui adorata clementia principali, cum insignibus exit, inquit Notitia, idest cum cingulo, q erat insigne huius Principis, & illud ex officio exiens retinebat, quod aliis non concedebatur. Neque hic, neque cęteri officiales poterant creari, nisi à Principe, mox à Vicario, litteris probatorijs in scrinio epistolarum scriptis comprobati fuissent, sicut in maiorum Magistratuum officijs obseruabatur. [b] Iis, qui à libellis erant, Vicarii carebant, quia per se illis subscribebant, [c] vt Pręsides, & Correctores, nec singulares officiales habebant. Asiani pro tricenis iugeribus agri singulam vestem, idest chlamydem militibus soluebant, quæ solido seu aureo æstimabatur. [d] Nunc de magistratibus Asianæ Vicario parentibus, ac primò de Consularibus Pamphyliæ, & Lyciæ est videndum, postea de Præsidibus tractabimus.

[b] l. 2. lt. C. de diuers. offic.
[c] l. 2. C. de assessor.
[d] l. 2. C. de mil veste.

DE CONSVLARIBVS *Pamphyliæ, & Lydiæ.* *Cap. CXXIII.*

AMPHYLIA olim Mopsia cognominata, nũc vulgo Sattalia, corrupto vocabulo, ab Attalia eius metropoli, ciuitate maxima dicitur. Ab Oriente habet Ciliciam, ab Occasu Lyciam, a Septentrione Galatiam. à Meridie mare Pamphylium. Dicta est Pamphylia, inquit, Metaphrastes, [e] quod ex omnibus gentibus esset conflata: Id enim sonat Græca hæc dictio. Stephanus verò deriuat à Pamphylia Rhacii & Mantus filia: eius metropolis est Aspendus, olim Clara dicta. Vulgatum est prouerbium, [f] Aspendius Cytharista, quod furem significat, quia Aspendii inius sinistra tantum manu chordas carpunt, nec dextra plectro vtuntur.

[e] in S. Matrona
[f] in 3. in Verrem Ciceronis.

Imperante Constantino, Lycia, & Pamphylia ab vno Præside regebantur: ad Eusebium enim Lyciæ, & Pamphyliæ Præsidem scribit, [g] quem virum perfectissimum appellat, vnde cum hæ prouinciæ, tum nec Consulares essent, nec Præsidem clarissimum haberent, inter minores prouincias censebantur Pamphylia postea Consularis facta est, & à Lycia diuisa & à Iustiniano [h] inter Consulares recensetur. Pamphyliæ ciuitatibus Iulianus Apostata concessit, vt quicquid acquisiuissent, earum esset, [i] eum de hoc controuersiam paterentur.

[g] in l. 1. C. de capit. ciuz. censibus eximend & l. 2. C. Th. o. de censu sine adscriptitia.
[h] in Noue. 8.
[i] l. 2. C. de diuer. præd. vrb.

Lydia inter Cariam, & Hellespontum iacet, cuius metropolis Sardis fuit, sub Crœso Rege, insignis: Lydia, ait Sext. Ruffus, sedes antiqua regnorum Antiocho à L. Scipione adempta fuit. Prius Proprætorem, mox Consularem habuit, Gratiano imperante, qui ad pallium Lydiæ Consularem scribit, [k] & inter Consulares recensentur à Iustiniano in Notitia, [l] & si generali nomine ἀρχὴ vocatur Itaque tantum pro codicillis magistratus soluebat, quantum alii Consulares. Ab eo ad præfectum vrbi Constantinopolis appellabatur, [m] quod in aliis erat secus Consularibus Asianæ explicatis, ad eius præsides accedamus.

[k] in l. 6. C. de delatorib.
[l] d. Nouel. 8.
[m] l. eum appellatio. C. de appellatio.

DE PRÆSIDIBVS LYCIÆ, *& Cariæ, Lycaoniæ, & postea Prætore Iustiniano. Cap. CXXIIII.*

YCIA inter Pamphyliam, & Cariam media à Septentrione, cõfinis est Phrygiæ, olim LX. oppidis clara ex quibus ætate D. Pauli 36. tantum permanserant, Earum opulentissima metropolis fuit Myra, [n] ad quam ipse in Italiam nauigans appulit: [o] Ex his initio quatuordecim ferebant suffragium de reb. belli & pacis, ac Lyciarchum creabant, qui vniuersæ prouinciæ ius dicebat. Olim mari vsque ad Italiam imperarunt vt ait Strabo [p] Lycia à Lycio Pandionis filio nomen habuit: Hæc & sequentes tempore Notitiæ

[n] Martyrolo. 6. decem.
[o] act. Apost. 23.
[p] lib. 3.

titiæ Præsides habebant. At Iustinianus Lyciam inter Consulares recenset. [a] Caria vero ab Oriente habet Lyciam. A Septentrione Lydiam, ab Occidente mare Icarium, vel Ægeum, à Meridie Carpathium. A Carc Phoronei filio dicto est Caria, ait Stephanus: quam inter Consulares Iustinianus connumerat. [b] Ad littus promontorium instar peninsulæ habebat, Doris dictum, in quo Gnidus insignis ciuitas sita erat, [c] vbi Veneris templum, & simulachrum à Praxitele mira arte fabricatum spectabantur. Lycaonia mediterranea ab Oriente Tauro, à Cilicia Thrachæa diuiditur, à Septentrione contermina est Cappadociæ; ab occasu Pisidiæ, à meridie Isauriæ. Hunc Lycaon Arcadiæ Rex nomen dedit, quem in eã præfectum, & à Ioue, cui membra humana comedenda apposuerat, in lupum conuersum, poetæ fabulantur. Is ante Æneam Oenotrios in agrum Romanum deduxit, vt Iustinianus narrat: [d] eius prouinciæ insignes vrbes erant Lystra, & Derbe, in quibus D. Paulus versatus est, [e] & Iconium [f] metropolis, vbi Præses & Dux limitaneus ius dicebant, sed ibi Præses tantum ciuilia tractabat, & si postea imperante Iustiniano inter Consulares est connumeratus. [g] Militum Dux crimina cognoscebat. Iustinianus vero duos eos magistratus in vnum contraxit, & pro his Prætorem Iustinianum virum spectabilem constituit, qui tam populo quàm militibus præesset. [h] Veteres enim militum magistratus Prætores nominabãt. [i] Fasces ante eum securi argento cælata præmittebat, & apud se ad tribunal retinebat. Argentato etiam curru vtebatur, quæ eius erant insignia; pro annona & capite siue alimentis & equorum pabulis aureos 300. percipiebat, eius assessor 72. officium libras duas auri, id est nostros aureos 220. [k] Pro codicillis iussus est soluere quantum Consulares, id est tribus chartularijs sacri cubiculi solidos octo. Primicerio notariorum, & Laterculensibus 24. eius adiutori 3. Officio Præfectorum, cui parebat, solidos 40. [l] Prius soluebat quantum alij Præsides. Appellationis causas in sua prouincia à Principe, vel alio delegatas, nisi quingentos aureos excederent, ipse cognoscebat, nec ad delegantem deuoluebantur, ne dispendium in re parua litigantes sentirent; [m] In primis mœnia, & publica opera, aquæ ductus, pontes, vias, & similia curare debebat. [n] Eius officium erat centum apparitorum, in quo eminebat Princeps Cornicularius, cæterique primates. [o] Iconi, quæ prouinciæ erat metropolis, hic Prætor residebat.

[a] nouel. 8.
[b] in d. Nouel. 8.
[c] de qua 26. Act. Apostolor.
[d] in Nouel. 25. de Præs. Lycaoniæ.
[e] Act. Apost. 14.
[f] Ptolemæus.
[g] d. Nouel. 8.
[h] Nouel. 25.
[i] §. 1. d. Nouell. 25.
[k] §. pe. d. Nouel. 25.
[l] §. vlt. d. Nouel. 25.
[m] §. pen. d. Nouel. 25.
[n] § antep. d. Nouell.
[o] §. 2. d. Nouel.

DE PRÆSIDIBVS PISIDIÆ, *Phrygi Pacatianæ, & Salutaris.* *Cap. CXXV.*

INTER Lycaoniam ab Ortu, & Pamphyliam ab Occasu est Pisidia; Isauriam habet à Meridie, Galatiam à Septentrione. huius Præses cum Duce militibus imperante continuas rixas exercens vilescebat. [p] Quare Iustinianus eum [q] de Præside Prætorem fecit, & ciuilem militaremque administrationẽ illi commisit, & centum apparitores ex publico seu fisco alendos dedit. In primis verò mandauit, vt prouinciam delinquentibus purgaret, item annonam, publicaque opera curaret. Inter spectabiles censebatur, & Prætor Iustinianus nominabatur.

Insignia habebat argentatum currum, & fasces cũ securibus argento cælatis. [r] Causas appellationum intra 500. aureos in sua prouincia, etiam à Principe delegatas cognoscebat; quemadmodum Prætor Lycaoniæ pro annonis & capitibus solidos 300. percipiebat, Assessor 72. Officium libras auri duas, seu nostros aureos 220. pro codicillis soluebat chartularijs sacri cubiculi solidos 9. Primicerio Notariorum, & Laterculensibus 24. eius adiutori tres. Officio Præfecti Prætorio 40. illi præter codicillos insignia magistratus continens, mandata Principis ex sacro Laterculo tradi iubentur, [s] Appellatur ab hoc, quemadmodum ab alijs spectabilibus. [t] Phrygia Asiæ minoris regio, quam Suidas Achillim credit nominatam, in maiorem & minorem à Xenophonte, Ptolemæo & Strabone diuiditur, qui minorem Epictetũ, & Hellespontiacum vocat, Hellesponto etiam à Diodoro [u] attribuitur; eadem Troas dicitur. Maior ab Aristide superior, à Strabone Patoria appellatur, quæ Olympo & Hellesponto adiacet, in ea Colossæ, vnde Colossenses, ad quos D. Paulus scribit. Laodicæa metropolis, & Hierapolis [x] claræ vrbes habebantur, quæ Nerone imperante, terræ motu periere, [y] sed Laodicea à locupletibus ciuibus est restituta. Minor Phrygia postea Pacatiana forte, ab Ouinio Pacatiano est dicta, qui sub Constantino P. P. Orientis, ea diu resedit, ac Consul & P. V. fuit. [z] Ab Oriente habet Cappadociam, ab occasu Phrygiam maiorem, seu salutarem vocatam, à Septentrione Galatiam, Ab Austro, Lydiam. Olim singulæ singulos habuere Præsides, postea Phrygiæ Vicarius hanc prouinciam, vt Præses administrauit. [a] Iustinianus verò sublato Vicario Phrygiæ Pacatianæ Comitem præfecit, qui nulli alij Asianæ Præsidi imperabat. illi tamen totum, quod pro vtroque magistratu. Vicarius habebat, cum vtriusque officij cohortibus salarium reliquit. [b] Is omnia Comitum insignia gestans, curru & ipse argentato vehebatur, aureoque torque ornatus, fasces cum argentatis securibus præmittebat. Soluebat pro codicillis promotionis quantum Consulares. [c] Prior præses officium habebat, vt alij prouinciarum Rectores.

Maior Phrygia, quæ ad oram Ægæi maris, prope Hellespontum, vbi Troas, seu minor Phrygia extenditur, Caio flumine intersecatur, à Galatia Iero fluuio disterminatur, inquit D. Hieronymus, [d] Salutaris ob plurimos ibi à Michaele Archangelo sanitati restitutos est vocata. Nicephorus, [e] Memoriæ, inquit, proditum est Argonautas Græcorum, cum ad eum quoque locum peruenissent prædari; atque diripere regionem eam cœpisse, & ab Amyco, qui tum ibi rerum potiebatur, in fugam versos, & palantes in quendam nemorosum, & incultum propter densitatem arborum locum profugisse, ibique eis latitantibus virtutem cœlitus aduenisse, viri specie, alas veluti Aquilæ in humeris habentem, victoriamque aduersus Amycum Oraculo denunciasse, illos porrò id secutos cum illo conflixisse, & victoriam reportasse, & ipsum vna cum copiis suis concidisse, atque vt gratiam visione ei referrent, fanum illi & statuam, ea, quæ illis apparuerat forma, in loco eo excitasse, nomenque ei regioni Sostenium indidisse, quod scilicet robore ibi accepto salui euasissent. Eam statuam laudatissimus princeps Constantinus, cum in eam oram necessaria de causa diuertens vidisset, familiaribus Comitibusque suis rem talem exposuit, regionemque eam cum stupore admiratus ibi mansit: Somni porrò capiendi tempore assistens illi visio statuæ eius similitudine, Ego, inquit, Michaël Archidux Domini Sabaoth virtutum, Christianorum fidei tutor, qui tibi contra impios tyrannos belligeranti auxiliaria arma contuli: Itaque ex somno excitatus regionem illam pulcherrimè excoluit, & ara Imperiali, magnificaque manu, & liberalitate in parte Orientali constituta, celeberrimum id templum ciuibus simul, & aduenis reddidit: Maximè tamen eam sacram ædem illustrauit Archangelus: Nullus enim graui quopiam casu, aut inelectabili periculo, aut ægritudine incognita, morbo denique incurabili circumuentus, qui ibi Deum orans implorauerit non facile opem, & auxilium inuenerit. Et certo satis creditur D. Michaëlem Archãgelum apparere ibi solitum, salutiferum eum efficere locum, cuius rei gratia ab antiquis etiam Michaëlium est vocatus. Eadem Nicephorus, [f] alibi repetit. Alia mira de aquis salubribus, ope D. Michaëlis factis recitat Simeon Metaphrastes, qui precibus D. Alberti aquas etiam in Phrygia minore scaturisse scribit. Pytea

[p] Nouel. 30. c. 4.
[q] Nouel. 24.
[r] §. 4. Nouel. 24.
[s] §. pen. & vlt. d. Nouel. 24.
[t] d. §. pen. et vlt. Nou. 24. & l. principemus. C. de appellatio.
[u] lib. 18.
[x] de quib. in 2. 4. ad Colossenses.
[y] Euseb. in Cronicis. Tacit. 14.
[z] l. 4. C. Theo. de sponsal. l. 2. C. The. de aduocatis.
[a] Nouel. 8. c. 2.
[b] §. illud tamen. Nouel. 8. Nouel. 20. c. 6.
[c] d. Nouell. 8. in Notitia. in princip.
[d] in act. Apost.
[e] lib. 7. c. 50.
[f] lib. 8. c. 4.

bit. Pytea ciuitas in Phrygia ad mare sita, ob aquarum calidarum ibi scaturientium salubritatem, Sotoropolis, idest salutaris ciuitas est appellata, à qua prouinciç nomen inditum, & ibi Constantino Magno venenum datum Zonaras scribit. Alios, qui hoc in loco curati sunt, recenset Sozomenus.[a] In Phrygia Docimia vicus est, vnde Docimius lapis, aliàs Symandius effoditur, ex quo integræ columnæ varietate alabastro persimiles fiebant.[b]

Præsidem Notitię tempore Phrygia salutaris habebat. Iustinianus verò illum inter Consulares recenset, quem pro codicillis magistratus tantum soluere voluit, quantum alij Consulares.[c] Ab eo ad Præfectum vrbi Constantinopolitanæ appellabatur.[d] Hæc de Asianæ diœcesi dicta sufficiant: Nunc ad Ponticam veniamus.

[a] lib. tripart. 2. cap. 19.
[b] Aeneas Syluius de Asia minore.
[c] in Notitia Nouel. 8.
[d] l. cum appellatio. C. de appell.

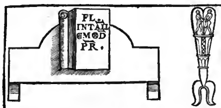
DE VICARIO PONTICÆ & eius insignibus. Cap. CXXVI.

QVARTA Orientis diœcesis Pontica fuit, cuius Vicarius XI. prouincijs præerat, duabus Consularibus Galatię, Bithynię, & IX. præsidalibus, Honoriadi, Cappadocię primæ, Cappadociæ secundæ Hellesponto, Ponto Polemoniaco, Armeniæ primæ, Armeniæ secundæ, & Galatiæ salutari, & Paphlagoniæ, quod & Tripart.[e] refert. Pontum Pompeius in prouinciæ formam redegit; sed eam Cæsar Mithridati Pergameno concessit, deinde ad Polemonem peruenit, quo extincto, cum Pythodoris eius vxor nomine duorum filiorum illud regnum administraret, à Nerone Imperio Romano est adiectum, concedente Rege Polemone, inquit Eutropius, quod de filio dictum puto. Idem Eusebius refert, & Tranquill. Ponti, ait, regnum concedente Polemone, in prouinciæ formam redegit: Sed Sext. Aurelius, Regia stirpe deficiente, Neronis tempore, inquit, Pontus prouincia facta est: Tota ea Regio à Bosphoro Thracio vsque ad Colchidem, & Orientem versus, & Armeniam, Pontus dicebatur, Paphlagoniamq; Galatiam, & Cappadociam continebat: Sed propriè à Bosphoro Thracio, vsque ad Bithyniam, & Sangariũ fluuium perueniebat; vnde duplex Pontus fuit,[f] sed vsque ad Eufratem tota diœcesis Pontica vocabatur.[g] Theodosius Imperium adeptus Pontum in VIII. regiones diuisam vbi Vicario commisit, videlicet Pontum Polemoniacum, Amasiam, Honoriadem, Bythyniam, Paphlagoniam, Armeniãs duas & Cappadociam, quemadmodum Stephanus & Volaterranus[h] scribunt. Huic tractui Præfectus sæpe Vicarius Ponticæ dicitur,[i] quandoque Comes diœceseos Ponticæ,[k] Marcellinus[l] refert Constantium in honorem vxoris Eusebiæ, hunc Vicarium pietatis cognominasse, qui Præses etiam Galatiæ primæ erat,[m] duplex officium & salarium, alterum tanquam Vicarius, alterum tanquam Consularis habebat. Iustinianus verò abolito Vicario, pro Præside primæ Galatiæ Comitem dedit, quem etiam militibus præfecit,[n] pristinoque illi vtriusque magistratus stipendio relicto, duorum officiorum cohortes in vnum contraxit, cum verò is tollendis latronibus non sufficeret, Vicarium rursus restituit,[o] quem etiam militibus, & vniuersæ regionis Prætoribus præesse iussit, & Magistri officiorum in Ponticæ fabricis, & Comitis patrimonii, in prædiis Principis, quæ plurima ibi erant, locum tenere voluit: & Phylarchu prouinciæ sacerdoti, aliisque omnibus imperante. Denique in Pontica causas delegatas, & appellatione suspensas, quæ 500. aureos non excedebant, ad eum remota apellatione deuolui, & ipsum, in qua velit prouinciæ parte morari, & à Bithynia vsque ad Armeniam, Trapezuntium, & fines Persarum delinquentes punire iussit. Septuaginta in eius officio Vicarianos appaitores à Principe codicillis in scrinio epistolarum probandos constituit,[p] quod & in aliis maiorum magistratuum officijs obseruabatur. Mulos eidem, tanquam circumire coacto ex publico dedit, assessoremque & Præconem addidit, ac quatuor lampades seu candelas sumptu Principis ardentes concessit, eas illis similes esse puto, quas ad dextram, & sinistram libri mandatorum, in Præfectorum insignibus prælucere vidimus. Responsales quoque Magistrorum præsentalium, apud eum esse iussit, qui illorum nomine militum palatinorum causas iudicabant. Græci apocrisarios nominant.[q] Galatiæ verò suus Præses est restitutus.

[e] lib. 10. c. 4.
[f] Nouell. 29. c. 2. in fi. l. vlti. ad fi. C. de diu. offic. Nou. 27. in princ.
[g] l. 5. C. de tempo. appel. l. antep. C. de Numera. l. 2. C. de militar vest. l. 1. C. vt nemo ad suum patroc.
[h] lib. 10. Geographia.
[i] in l. fi. §. pen. C. de diuers. off. & in l. 10. C. Theo. de hæret. l. 7. C. Th. de deserto. l. 12. C. Theo. de exac.
[k] l. vnic. C. de comit. & tribun. scholar.
[l] lib. 17.
[m] §. 3. Nouel. 8.
[n] §. hoc autem ipsius. Nouel. 8. et Nouel. 27.
[o] Edicto. 8. de Pontico tractus Vicario.
[p] l. vlt. C. de diuers. offic.
[q] in Nouell. 25. cap. 1. de fin.

NOTITIA

VICARIVS DIOECESEOS PONTICÆ CVM INSIGNIBVS.

Bythinia.

Galatia *Paphlagonia* *Honorias* *Galatia salutaris* *Cappadocia prima.*

Cappadocia secunda *Hellespontus* *Pontus Polemoniacus* *Armenia prima* *Armenia secunda.*

NOTITIA.

Sub dispositione viri Spectabilis Vicarii Dioeceseos Ponticæ, Prouinciæ infrascriptæ.

BITHYNIA.
Galatia.
Paphlagonia.
Honorias.
Galatia salutaris.
Cappadocia prima.
Cappadocia secunda.
Hellenopontus.
Pontus Polemoniacus.
Armenia prima.
Armenia secunda.
Officium autem habet ita.
Principem de schola Agentium in rebus Ducenariũ, qui adorata clementia principali, cum insignibus exit transacto biennio.
Cornicularium.
Commentariensem.
Adiutorem.
Ab actis.
Numerarios.
Curam epistolarum.
Exceptores, & cæteros officiales.

COMMENTARIVM.

INSIGNIA Vicarij Ponticæ sunt, duo Principes in summo aureæ pilæ, quisq; in sua cella, idest proprio Imperio, dextras coniungentes, ac codicilli, liberque viridi corio tectus, rubroque ac surrecto tapeto inhærens, cum notis, quas in Vicario Asianæ manuscripti ostendunt, in quibus huius Vicarij codex auro tectus spectatur. Notæ in impresso ita se habent FL. IN TALL. COM. ORD. PR.

quas

quas per ecrorem in alijs Vicariis ficut, & codicillos nmiffas fuiffe arbitror: Infra XI. mulierum vifuntur effigies, codẽ habitu ornatuque, quod aliàs fub Vicario Afianæ defcripfimus, quæ XI. prouincias huic Vicatio parentes denotant: Sola Cappadocia prima viridem togam finiftro humero connexam gerit; Armenia prima velatum caput habet; Reliquæ præter Galatiam, & Hellenopontum pallio carent; Manufcripti omnes eodem habitu referunt, quod aliàs fub Vicario Afianæ repræfentarunt, aliquas fcilicet cum pallio cœruleo, aliàs albo vel aureo, fparfis in humeros capillis. In Madruciano vafa aurea in manibus recta tenent, in quibus intus aurum contineri fignificatur. Hic Officium habebat, vt alij Vicarij, caret his, qui erant ab actis, & Singularijs.

Soluebant Pontici pro fingulis triginta iugeribus agri, folidum nomine fingulæ clamydis militibus dandæ. [a] Rectores Ponticæ diœcefeos funt fequentes.

[a] l. 2. & 3. C. de milit. vest.

DE CONSVLARIBVS Galatia, & Bithyniæ. Cap. CXXVII.

ONSVLARIVM prouinciarũ, quæ duæ Vicario Ponticæ fuberant, prima fuit Galatia, à Gallis dicta, qui olim in auxilium à Rege Bithyniæ vocati, in Afiam traiecerunt, & victoria potiti regnum cum eo diuiferunt, ficque Græcis admixti, primo Gallogræci, poftea Galatæ funt apellati, [b] Sext. Ruffus: Gallogræciam, inquit, id eft, Galatiam: (funt enim, vt nomen refonat ex Gallis Galatæ) quòd Antiocho contra Romanos auxilium præbuiffent, inuafimus. Gu. Manlius: (ita enim ex Liuio Floro, & Appiano, legendum eft, non Mummius,) Proconful Galatas profecutus eft, & confugientes partim in Olimpum, partim in Ancyram (ita legendum pro Megaram de arduis eos in plana detrufit, & victos in perpetuam pacem redegit. Poftea Galatiam Deiotarus Tetrarches, nobis permittentibus tenuit. ad extremum fub Octauiano Cæfare Galatia in formam prouinciæ redacta eft; Eam primus M. Lollius Paulinus adminiftrauit: Hactenus Ruffus. [c] Ad hunc extat Horatii epiftola. Hæc prouincia ab ortu Cappadociam; ab occafu Sangarium fluuium, & Bithiniam: à Meridie Pamphiliam. à Septentrione Pontum habet. Gomoritas à Gomor prius dictos, auctor eft Iofephus. [d] Cæterum Theodofius duas Galatias fecit, primam & fecundam falutarem dictam, vt auctor eft Stephanus de vrbibus, & Volaterranus. Prima Confularem habebat, fecunda Præfidem, quod confirmat Notitia. [e] Sed primam Vicarius poftea adminiftrauit, quem Iuftinianus depofitum, vt dixi, reftituit, [f] Huius metropolis Ancyra fuit, Synodo ibi habita celebris, quæ ab anchoris nauibus ereptis nomen habuit, inquit Apollonius. Comes Galatiæ primæ pro codicillis magiftratus foluebat, quantum maiores Rectores prouinciarum. Præfes autem fecundæ Galatiæ quantum alij Præfides.

[b] D. Hieron. in act. Apof. ad eos Apoft. Paul. fcribit. Iornandes & alij.

[c] & Dion. li. 54. & Eutrop.

[d] lib. 1 antiq. Iudaica.

[e] Nouell. 8.

[f] Nouel. 8. & edict. 8.

Bithynia ab Oriente Sangari fluuio, à Galatia diuiditur ab occafu, & Septentrione Ponto: à meridie Epictetu, & Afia minore à Proconfule recta: Hæc prius Bebricia deinde Migdonia, poftremo à Rege eius nominis Bithunia eft vocata, [g] Herodotus, & Strabo à Thracibus Bithinijs, dictam volunt: cuius Rex Nicomedes Philopater liberis carens, Augufto imperante, eam prouinciam populo Romano teftamento reliquit, [h] quæ poftea cum Ponti parte, in qua Mithrydates regnauerat, vna prouincia facta eft, & tota Bithiniæ nomine appellata; eius metropolis Nicœa, vel vt Leo Imp. vult, Nicomedia fuit. primo proconfularis in eo gradu diu manfit. Nerone enim imperante, C. Petronius eam Proconful rexit, [i] fub Hadriano Seuerus, qui poftea imperauit, [k] fub Traiano Seruilius Caluus, Iulius Baffus, Velius Paulus & Cœlius clemens, [l] quibus Plinius iunior, [m] extra ordinem fucceffit. [n] Poft Traianum M. Antoninus, quem plurium prouinciarum formam mutaffe Capitolinus Scribit, [o] virum Confularem, & Patris Ælij Pertinacis patronum, Sed Maximus, qui cum Balbino imperauit, ibi Proconful fuit. [p] Demum Bithynia cum Galatia Confularis facta, in eo ftatu, vfque ad Iuftinianum permanfit. [q] ab eius Rectore ad Conftantinopoli Præfectum appellabatur, [r] quod Conftantius inftituit, cum illi vrbi Præfectum dedit. Hic Confularis pro codicillis magiftratus, quantum alij Confulares foluebat. [s] Ab Bithynos extat Conftantini refcriptum. [t] Nunc ad Præfides Ponticæ Diœcefeos eft veniendum.

[g] D. Hierony. de locis hebraicis, in act. Apoft. & Solinus.

[h] Dion. Iornandes, Ruffus, Liuius lib. 93. Appianus in Mithridatico.

[i] Tacit. lib. 16.

[k] Dion, in Seuero.

[l] Plin. Epift. 11. & 16. & 18. ad Traianum.

[m] Epifto. 7 ad Traianum.

[n] Epift. 36. ad Traianum.

[o] l. 3. §. 2. ff. de decurio.

[p] Capitolin. in Maximo.

[q] Nouel. 8. in Notitia.

[r] l. cum appellatio. C. de appellatio.

[s] d. Nouell. 8. in Notitia.

[t] in l. 2. C. de murilegul.

DE PRÆSIDIBVS HONORIADIS feu Paphlagonia. Cap. CXXVIII.

APHLAGONIA Haly ab ortu, ab occafu Billæo fluuis clauditur: Pylemeniam prius dictam fuiffe fcribit Plinius, [u] poftea Plinius Ægyptius eã inuafit, qui filium Paphlagonem reliquit, à quo Paphlagonia regio eft cognominata, vt Stephanus & Conftantinus Porphyrogenneta referunt: fex habet vrbes, Gangram, Metropolim, Amaftram, Sotam, Dadybram, Ionopolim, & Pampeiopolim. Gens, inquit Conftantinus Porphyrogenneta, ftolidiffima, & contemptiffima impudentia, & nequitia famofa cuius in catalogo nauium Homerus meminit, & inde mulas prouenifse dicit. Philomenes eius Rex amicus populi Rom. inquit Ruffus, eam tenuit; fæpe à Mithridate pulfus regno, à nobis eft reftitutus, quo mortuo prouincia eius Paphlagonibus impofita eft. Romanos enim teftamẽto hæredes reliquit. Hæc ille. Cum verò pofteriori ætate Paphlagonia vrbibus effet deftituta, Ponto ad fcripta, proprium Præfidem habere defiit, eiufque partem in Honorii filii honorem Honoriadem Theodofius vocauit; Ea regio ad oram Ponti Euxini expofita, ab ortu habet Amafiam, ab occafu Pontum: à Meridie Bithyniam. Illius fex erant vrbes Prufias Cratia, Adrianopolis, Tiis, Claudiopolis, & Heraclea, fed hæ duæ cum Prufia Bithyniæ ademptæ Honoriadi funt attributæ, cuius Claudiopolis facta eft Metropolis, Paphlagoniæ verò cum Ponto aliæ VI. remanferunt, Germanopolis, Gangra, Pampeiopolis, Dadybrus, Tumulus Amaftridis, Ionopolis: & hæc prouincia à Correctore egebatur. Itaque duo tantum in Orientis Imperio erant Correctores, alter Auguftanicæ in Ægypto, alter Paphlagoniæ Ponticæ in Afia. Honorias à Præfide adminiftrabatur. [x] Verum Iuftinianus antiquato Honoriadis nomine, vniuerfam eam regionem, vt prius Paphlagoniam effe voluit, [y] fiquidem magna olim ea gens fuerat, quæ Venetos, & Aquileiam Italiæ vrbem quondam maximam condiderat, eique Prætorem Iuftinianum præfecit, qui XII. vrbes prædictas regeret, manentibus Metropolitis, qui prius fuerant: Centum illi parebant apparitores, fub Principe Carniculario, & cæteris officii primatibus. Ipfe pro annonis percipiebat aureos 725. qui efficiunt plus mille noftrorum aureorum, affeffor aureos 72. apparitores verò 447. & tertiam aurei partem, qui à P.P. Orientis foluebantur. Spectabilis erat, & militibus in fua prouincia degentibus, vt alii prætores, imperabat. Cognofcebat caufas appellationum in Paphlagonia delegatas, quæ aureos 500. non excedebant. Ab eo verò ad P.P. & Quæftorem palatij appellabatur, quemadmodum ab aliis fpectabilibus. [z] fed antea ab eo ad Præfectum vrbis Conftantinopolitanæ prouocabatur. [a] Pro codicillis magiftratus Honoriadis Præfes foluebat, quantum alij Præfides.

[u] lib. 6. cap. 2.

[x] Nouell. 8. in Notitia.

[y] Nouel. 29.

[z] d. Nouel. 29.

[a] l. cum appellat. C. de appellatio.

DE PRÆSIDE CAPPADOCIÆ Cap. CXXIX.

CAPPADOCIA ab Oriente Armeniæ magnæ finitima est, ab occasu Galatiæ, & parti Pamphyliæ, à Meridie Ciliciç, a Septentrione habet Pontum Euxinum, nunc mare maius dictum. Olim adeò magna fuit, vt ferme totam Pontum occuparet. Cappadoces olim Leucosyri dicti, nam etsi qui extra Taurum sunt, Syri vocantur, cum tamen colore sint adusto, ad horum comparationem Cappadoces Leucosyri sunt appellati, vt Strabo scribit.[a] Herodotus & Plutarchus à Syro Apollinis & Sinopes filio eos Syros dictos fuisse tradunt. Ibi Sinope Diogenis Cynici, & Marcionis hæretici patria. Cappadociam verò à flumine inter eam & Galatiam defluente Plinius scribit denominari. Eius magnitudo à Persis originem traxit: nam Cappadocia nomen est Persicum, vt auctor est Constantinus Porphyrogenneta de thematibus, in themate Armeniaco, cum, inquit, Artaxerxi Regi, aut nescio an alteri cuidam Leo inter venandum occurrisset, eiusque equum inuasisset, oblatus casu Persa quidam in hoc Leonis occursu, stricto acinace Regem de vita periclitantem liberauit, & Leonem interfecit. Hic itaque Persa cum altissimum quendam montem conscendisset, vniuersamque regionem, quoad longissimè humani oculi acies pertingere posset, circomspiciens tam Orientem, & Occidentem, quàm Meridiem, & Septentrionem versus, omnem eam à Rege dono accepit. Hæc porrò (ait) narrat Polybius, cuius multa sunt deperdita.

Cappadociæ Metropolis Cæsarea à Tiberio Cæsare, extincto Archelao eius Rege, ita est appellata.[b] Sext. Aurelius, & Iornandes, prius Mazacham dictã, & in honorem Augusti Cæsaream vocatam fuisse scribunt. Quomodo autem in Romanorum potestatẽ venerit, historiam ita Tacitus [c] explicat. Rex Archelaus quinquagesimum annum Cappadocia potiebatur, inuisus Tiberio, quòd eum Rhodi agentem nullo officio coluisset: Nec id Archelaus per superbiam omiserat, sed ab intimis Augusti monitus, qui florente C Cæsare, missoque ad res Orientis in tuta Tiberii amicitia credebatur: vt versa Cæsarum sobole Imperium adeptus est, elicit Archelaum litteris matris, quæ non dissimulatis filii offensionibus, clementiam offerebat, si ad precandum veniret, ille ignarus doli, vel si intelligere crederetur, vim metuens, in vrbem properat, exceptusque immiti à Principe, & mox accusatus in Senatu, non ob crimina, quæ fingebantur, sed angore simul fessus senio, & quia Regibus æqua, nedum infima insolita sunt, finem vitæ sponte an fato, impleuit: Regnum in prouinciam redactum est. De hoc aliter Dion,[d] Archelaum, inquit, Regem Cappadociæ, cui iratus erat, accersitum, qua si res nouas moliretur, tradidit Senatui, vt de eo cognosceret, hominem non solum senectute, sed etiam podagrę doloribus confectum, fuissetque Archelaus affectus vltimo supplicio, nisi testis, qui contra ipsum productus fuerat asseruisset, eum dixisse, se Tiberio ostensurum postquam domum rediisset, quales sibi nerui essent. Qua ex re risus tam magnus excitatus est, propterea, quod ille non solum stare non poterat, sed nec sedere quidem, vt eum Tiberius amplius occidi noluerit. Itaque Archelaus tunc saluus euasit, qui tamen non multo post mortuus est: post cuius mortem, Cappadocia venit in potestatem populi Romani, illique Q. Veranium legatum acceperunt: & quædam ex Regiis tributis diminuta, qua mitius Romanorum Imperium speraretur: Hæc ille. Sext. verò Russus, Archelaus, inquit, fauente Antonio, Rex factus est, quem sub Augusto, Tiberius oratione defendit Imperio deinde succedens, eundem blande Romam accersitum non remisit, ibique diu detentus, cũ occubuisset, testamento Romanis Cappadociam reliquit, & sic in prouinciæ speciem migrauit, vel, vt alias legitur in prouinciam per Germanicum redegit. His concinnit & Tranquillus,[e] Germanicus, inquit, ad componendum Orientis statum expulsus, cum Armeniæ Regem deuicisset, & Cappadociam in prouinciæ formam redegisset, annum agens ætatis 34. diutino morbo Antiochiæ obiit, non sine veneni suspitione Eutropius, Tacito, & Dioni, consentit. Prius ex ordine equestri Rectorem habuit. Mox Vespasianus ei Consularem dedit: Tranquillus,[f] Cappadociæ, ait, propter assiduos Barbarorum incursus, Legiones addidit, Consularemque Rectorem imposuit, pro equite Romano. Hactenus Tranquillus sed rursus ad Præsidem rediit, Sub Constantino enim Eutychius Præses Cappadociæ fuisse legitur.[g] Verum pluribus Cappadociis factis, Iustiniano imperante, Cappadocia prima Consularem habuit.[h] Valens namque Imperator secta Arianus, in odium D. Basilii, vt eius auctoritatem minueret, & ne vniuersæ prouinciæ Archipræsul esset, duas fecit Cappadocias, primam seu maiorem, & secundam seu minorem, inquit Stephanus: primæ Cæsarea Metropolis est relicta, secundæ Tyana, facta, vt auctor est D Gregorius Nazianzenus,[i] Maior, ait Constantinus Porphyrogenneta, à Cæsarea & Tauro ad Ponticum mare extenditur, quam terminat Haly fluuius ab occasu, Melitene ab Oriente, vt etiam testatur Polybius. Minor Cappadocia finitima Lycaoniæ, Cæsaream vsque pertingit, extenditurque ad initium Bucellariorum. vlteriora sunt Ciliciæ. Temporibus verò Iustiniani, siue aliorum quorundam Principum Cappadocia in tres partes est secta, Caroniam, quæ à Melitea incipit, & eam, quæ à Tauro monte Taurisca appellatur, ac tertiam in mediterraneam, quæ Charsianum à Charsio quodam Præside vocatur, qui bello aduersus Persas prosperè gesto, celebris, regioni nomen dedit. Primæ Cappadociæ vrbes sunt Cæsarea Metropolis, Nyssa, Therina, Rhege. Podautus. Secundę vrbes sunt Thyana Metropolis, Faustinopolis, Cybistra, Nazianzum, Erusima, Parnasum, Rhedegora, Mocissam, & eorus propugnaculum. Tertiæ vrbes sunt septem, Amasea, Ibora, Zalichus, Antrapa. Aminsus, Neocæsarea, Synope. Hæc Constantinus, Addit Niceta,[k] Musicyssum Metropolim. Notitia tertiæ non meminit, quod tum non esset ab aliis distincta. Prima, vt dixi, Consularem habuit, aliæ Præsidem. Verum Iustinianus vniuersæ Cappadociæ in pristinum statum restitutæ, Proconsulem triplici dignitate auctum dedit. Cum enim plurima ibi haberet prædia, quib. prius Comes domus sacræ præerat, Proconsule non minor auctoritate, in duas partes scindebantur ciuitates, alii fiscales, alii liberi vocabantur: quare ad tollendam rixam, abolito Comite, vnum Proconsulem Iustinianum nominatum, populo, & militibus, qui ante Comiti parebant, imperare iussit, cui etiam vtriusque officii apparitores, patrimoniumque Principis curandum dedit. Ipse inter Præfectos Prætorianos positus, & curru vectus argentato, securim, fasces, & alia Proconsularia insignia præferebat. Pro annonis viginti libras auri, id est aureorum nostrorum ferme 2160. percipiebat. Assessor auri libras duas. Officium salarium, quod illi antea soluebatur, retinuit, Codicilli huius magistratus gratis expediebantur, quia ex redditibus prædictorum prædiorum, præter vestes, quinquaginta libras auri Augustæ pẽdebat, quæ summa facit nostrorum aureorum 5500. Appellationum quoque causas in vtraque Cappadocia à Principe, vel alio delegatas, quæ quingentos aureos, non excedebant diffiniebat. Ab eo ad P. P. qui erat in Comitatu Principis, sacrique palatii Quæstorem appellabatur,[l] sublatis tractatoribus. XIII. ciues ab officii primatibus ad exigenda tributa eligebantur, & pro nominatione 50. aureos accipiebant.[m] Strabo [n]

memorat,

[a] lib. 12.

[b] Nouell. 30. de Proconsule Cappado.

[c] in secundo.

[d] lib. 57.

[e] in Caligula.

[f] in Vespasiano, cap. 8.

[g] in l. pen. C. de liberali cauf.

[h] in Nouel. 5. in Notitia.

[i] in oratione quã habuit in funere patris, vbi has Niceta.

[k] in oratio. D. Gregor.

[l] Nou. 20. & 30.

[m] d. Nouel. 30.

[n] lib. 11.

memorat, Cappadoces quotannis præter argentum, mille & quingentos equos, mulorum duo millia ouium quinquaginta millia Persis pendere solidos & duplum eorum Medos: in Morimena Cappadociæ regione Iouis templum fuit, cuius sacerdos ex sacra regione xv. talenta annua percipiebat, & vsque ad mortem sacerdotio fungebatur, diadema gerebat, & primus dignitate post regem erat, vt auctor est Strabo lib. xij. in Cappadocia terni viri, & quaternæ mulieres pro vna persona, in soluendo censu capitis computabantur.[a] Commodo imperante, Claudius Hieronianus huic prouinciæ Præfectus,[b] ob vxorem Christianam in reos sæuiit, & morbo pediculari consumptus est, vt[c] Tertullianus scribit, qui eum Herminianum appellat. Possumus, inquit, æquè & exitum quorundam præsidum tibi proponere, qui in fine vitæ suæ recordati sunt deliquisse, quod vexassent Christianos. Claudius Herminianus in Cappadocia: cum indignè ferens vxorem suam ad hanc sectam transijsse, Christianos crudeliter tractasset: solusque in Prætorio suo vastatus peste, cùm viuus vermibus ebullisset: Nemo sciat, aiebat, ne gaudeant Christiani. Hæc Tertullianus Cappadoces ob nequitiam famosi fuêre, vnde abiit in prouerbium tria K.K.K. pessima, Cappadocia, cilicia, creta.[d] Cappadocum verò solum à Iustiniano mirifice commendatur.[e]

[a] l. 1 c. C. de agricol. & censit.
[b] de quo in l. quæsitum. xx. §. idem respondit. ff. de fundo instructo.
[c] ad Scapulam.
[d] Constant. porphyroge. de Thematibus, in themat. 2. Armeniaco ad fin.
[e] in Nouel. 30.

DE PRÆSIDIBVS PONTI POlemoniaci, & Helenoponti. Cap. CXXX.

PRIVS à Bosphoro ad Sangarim fluuium vna fuit Pontus, postea in duas est diuisa, Polemoniacum, ac Helenopontum, quæ vix octo vrbes continebat, Amasiam, Iboram, Euchaitam, Zelam, Andrapam Ægeum ad climacas, id est gradus situm, Sinopã & Amisum, postea addita est Leontopolis.[f] Quinque verò in Polemoniaco erant, Neocæsarea, Commana, Trapezus, Cerasus, & Polemonium, quibus addita est Petræorum ciuitas Iustiniana appellata. Item duo castra Pitius, & Sebastopolis præter alia, infra sub Armeniæ Duce recensita. Vtraque olim ab vno Præside regebatur,[g] postea duplex facta;[h] duos Rectores habuit;[i] Hellenopontus Consularem, Polemoniacus Præsidem.[k] Pontus Polemoniacus ab ortu habet Armeniam minorem, à Meridie Cappadociam, à Septentrione Pontum Euxinum, per cuius oram vsque ad Paphlagoniam occasum versus extenditur. Pontus Polemoniacus, à Polemonio vrbe à Polemone tyranno condita nuncupabatur, ait Strabo.[l] Hæc sub Nerone, Polemone Ponti Rege mortuo, in Romanorum potestatem venit.[m] Iornandes eam cum Paphlagonia testamento Romanis relictam scribit. Helenopontum verò in Helenæ matris honorem Constantinus appellauit.[n] Hanc C. Plinius Consulari potestate rexit, vt testatur inscriptio Mediolani in basilica D. Ambrosii, Verum Iustinianus vtranque regionem tenuem, & angustam in vnam contraxit XIII. Vrbibus constantem, & nomine Polemonis abolito, totam prouinciam Helenopontum esse voluit, satius esse existimans, eam ab Helena Christiana & pia fœmina, quam ab impio tyranno denominari. Cum verò duæ essent metropoles, Amasia, & Neocæsarea, vtramque metropolim permanere voluit, sed vnum vtrique prouinciæ, & militibus Moderatorem Iustinianum dictum, virum spectabilem præfecit: quo nomine suos prouinciarum Præfectos Lacedæmonii nuncupabant, eumque Responsalem habere permisit, qui criminales, ciuilesque causas nomine Magistrorum militum cognoscebat, minimas gratis, maiores cum moderatis sportulis. Pro annonis 725. solidos percipiebat, assessor 72. apparitores aureos 447. & tertiam partem aurei, abolitisque locorum seruatoribus, ipse prouinciam circumire tenebatur. Causas appellationum in prouincia delegatas, infra aureos 500. audiebat, quemadmodum & alii spectabiles. Ab eo vt ab aliis spectabilibus appellabatur.[o] Inter Consulares à Iustiniano connumeratur,[p] & ideo pro codicillis magistratus, quantum alii Consulares soluebat. Verùm Iustinianus receptis Armenia, & Ponto, bis Zetam Magistrum militum præfecit.[q] Terni huius prouinciæ viri, & quaternæ mulieres vnam capitationem pendebant.[r]

[f] Nouella. 28.
[g] d. Nouella. 28.
[h] l. vlt. in fin. C. de diuers. offic.
[i] Nouella 28.
[k] d. Nouel.
[l] lib. 12.
[m] Tranquil. Eutrop. Sext. Aurelius, Eusebius in Chronicis, Vopiscus in Aureliano.
[n] d. Nouel. 28.
[o] d. Nouel. 28.
[p] Nouella 8.
[q] in l. fin. C. de offic. magist. milit.
[r] l. 1 c. C. de agric. & censit.

DE PRÆSIDIBVS ARMENIArum. Cap. CXXXI.

DVAS notum est olim Armenias fuisse, maiorem, & minorem; Maior prima dicta,[s] nunc Turcomania vocatur, ac versus Septentrionem Cyro fluuio à Colchide, Albania, & Iberia diuiditur. Ad ortum habet mare Hircanum, à Meridie Taurum, quo à Mesopotamia secernitur. Ad Occasum ab Armenia minore Euphrate flumine separatur. Minor vero secunda nũcupata[t] ad Meridiem vsque ad Taurum montem Ciliciæ extenditur, Ad Occasum, & Septentrionem Cordisco monte clauditur. Prius L. Lucullus, mox Gn. Pompeius, deinde Augustus, vsque ad Euphratensem eam subegit.[u] Traianus maiorem domuit, & Tygrim Romani & Parthici Imperii limitẽ posuit.[x] Diuque duæ vsque ad Iustinianum sub Præsidibus, & Ducibus stetere Armeniæ, Nam Leo & Zeno Erythrio P.P. scribentes, vtriusque Armeniæ Duces nominant. Armeniæ primæ vrbes erant VII. metropolis Bazanis seu Leontopolis, Theodosiopolis, Satala, Nicopolis, Sebastea, Sebastopolis, & Colonia. est hoc inquit Constantinus Porphyrogenneta, munitissimum, & præceps castrum, Græci enim κολώνεια ardua, editissimaque iuga vocant.

Armeniæ secundæ vrbes septem fuere Metropolis Militena, Arca, Arabissus, Ariarathea, Comana altera, seu Chrusa, Cucusum, Petræ. Cucusum & Arabyssus nobiles exilio D. Io. Chrysostomi fuere, qui demum Comanæ decedens, ibi sepultus est.[y] Iustinianus verò subactis finitimis Barbaris, magnam, & interiorem Armeniam dictam, nouam prouinciam creauit,[z] quam Zetæ Magistro militum commisit. Magnam, inquit, Armeniam, quæ interior dicebatur, & gentes, Antizenam videlicet, Ingilenam, Astyanenam, Sophenam, Sophonenam, in qua est Martyropolis, Belabitenam, & primam, & secundam Armeniam, & Pontum Polemoniacum tuæ curæ cum suis Ducibus committimus. Tum[a] magna Armenia, item secunda inter Consulares censebantur, prima inter præsidales. Demum ipse & non Iustinus (vt Eustathius,[b] & Raphael Volaterranus crediderunt) Armenias in quatuor diuisit, in magnam, seu interiorem; item in aliam, quæ antea prima, seu maior dicebatur: & tertiam, quæ prius minor, seu secunda vocabatur, & quartam, quæ prius formam prouinciæ non habebat, sed ex Barbaris constabat.[c] Prima constituit Heptapolim, id est septem vrbium prouinciam, vbi Armenia minor incipit prope Euphratem, cuius metropolis erat, vt dictum est, Bazanis seu Leontopolis, quam à se Iustinianeam vocauit, cui Satalam, Nicopolim, & Coloniam, primæ & maiori Armeniæ ademptas addidit. His præterea ex Ponto Polemoniaco Trapezuntem, nunc Tetrizundam appellatam adiecit, & Cerasuntem, vnde primum Lucullus cerasa in Italiam attulit, vt auctores sunt D. Hieronymus,[d] & Plinius.[e] Eidem Pro-

[s] in l. vlt. C. de offic. magist. milit.
[t] in d. l. vlt.
[u] Sext. Ruffus.
[x] Dion. Ruff. Eutrop. Oros.
[y] Nicepho. lib. 14 cap. 37.
[z] l. vlt. C. de off. magist. militum.
[a] in Nouella. 8. in Notitia.
[b] in Dionysium.
[c] Nouell. 31.
[d] in epistola. 19.
[e] lib. 15. cap. 25.

consulem spectabilem præfecit, ad quem causas appellationum, etiam secundæ Armeniæ, à Principe vel aliis delegatas deuolui iussit, modo 500. aureos non excederent, aliaque omnia Proconsulum insignia ei tradidit.

Secundam verò Armeniã Pentapolim, id est quinque tantum vrbes habentem in Armenia maiore fecit, quæ antea prima dicebatur, cuius metropolis erat Sebastea id est Augusta: hic vrbes Sebastopolis, Commana ex Polemoniaco Ponto, & Zela ex Hellenoponto, & Brisa sunt adiectæ; eique reliquit Præsidem, qui prius erat.

Tertiam quoque fecit Armeniam, eam, quæ minor & secunda vocabatur, cuius erat metropolis Melitana, vrbs antiqua, Euphrati fluuio, propinqua, cui Arca Arabissus, Ariarathea, altera Comana, seu Chrusa, & cucusum parebant, quæ vrbes sex Hexapolim constituunt. His Comitem Iustinianum præfecit, qui populis militibusque imperabat. Pro annonisque solidos 700. percipiebat, assessor 72. apparitores, 360. Spectabilis erat, ad quem causæ appellationum, ex tertia & quarta Armenia, à quocunque delegatæ deuoluebantur modo aureos 500, non excederent, quemadmodum sæpè in aliis spectabilibus est dictũ. Huic Armeniæ Thomas est præfectus, qui prius eam etiam texerat. Is est Thomas, qui Cos. & Quæstor Palatii Principis fuit, vnus ex illis qui Codicem compilarunt.[a]

[a] §. 1. C. de nouo Codice faciendo, & §. ad esium. C. de Iustin. C, cõfirmando.

Quartam præterea Armeniam cõstituit, quæ priùs prouincia non erat, sed ex varijs gentibus, & Barbaris constabat, nempè, ex Trophæna, Anzethena, Ophena, Asteana, & Balabithena, quibus Martyropolitanorum ciuitatem, & Citharizam præsidium addidit, quæ loca sunt vltrà Euphratem, inter Taorum & Antitaurum, antea à magistratus Satrapis, seu Phylarchis Saracenorum, inquit Ruffus, administrata. Hanc ergo prouinciam ordinariam factam à Præside regi voluit. Vndè ex quattuor Armeniis duæ erant Spectabilium, magna Proconsulis, & tertia quæ prius secunda fuerat, Comitis. Duæ aliæ secunda quæ prima dicebatur, & quarta ordinaria, id est sub clarissimis Præsidibus sunt relictæ, hic limitem Imperii Romani aduersus Persas erectum Dux eũ magna Equitum peditumque manu defendebat. Olim in Armenia secunda terni viri, & quaternæ fœminæ, vnius capitis tributum soluebant.[b] Hæc sunt, quæ ad Ponticam administrationem pertinent. Nunc ad Vicarium Thraciarum est transeundem;

[b] l. 10. C. de agri col. & censit.

De Vicario Thraciæ & eius insignibus,
Cap. CXXXII.

LTIMVS Præfecti Prætorio Orientis vices agens, est diœceseos Thraciç Vicarius, quam inter validissimas Europæ gentes in strategeas, id est, præfecturas 50. diuisam fuisse Plinius scribit, sed propriè, inquit, Thracia dicitur, quæ à septentrione Hemo monte clauditur, ab Oriente propontide, à meridie mari ægro, ab Occidente Nesso flumine. Gulielmus verò Tyri Episcopus tres Thracias ponit, Ptolemæus fermè xiij. eius præfecturas statuit, posteriores Principes sex sub vno Vicario Thraciæ prouincias fecerunt, duas Consulares nempè Europam, & Thraciam, & quatuor Præsidum, Hæminontis, Rhodopes Mœsiæ secundæ seu inferioris, & Scythiæ, quæ sub generali nomine Thraciæ continentur. Eam quoque Sext. Ruffus, & Tripertita[c] in totidem prouincias diuidunt: Europam regionem appellant, in qua est Constantinopolis, & eius arces, vel præsidia. Eandem diuisionem Ammianus,[d] sequitur. Sext. Lucullus, ait omnes Thracias in dictionem redegit, hocque modo Reipublicæ sex prouinciæ sunt quæsitæ, inter quas primæ, quæ ex fronte Illyriis est confinis, Thracia speciali nomine est vocata, quam Philoppopolis, Eumolpuiterus, & Beroea, amplæ ciuitates exornant: post has Hæmimontus Hadrianopolim habet, quæ dicebatur Vscudama, & Anchialon ciuitates magnas. Deinde Mæsia, vbi Martianopolis est à sorore Traiani Principis ita cognominata, & Dorostorus, Nicopolis, & Odyssus, iuxtaque Scythia, in qua celebriora sont oppida, Dionysiopolis, & Zami, & Calatia. Europa omnium vltima, præter municipia, vrbibus nitet duabus Ayri, & Perintho, quam Heracleam posteritas dixit, Rhodope huic annexa Maximianopolim habet, Maroneam, & Aenum post quam conditam, & relictam, Æneas Italiam, auspiciorum prosperitate, post diuturnos occupauit errores. Hactenus Marcellinus. His prouinciis vnus præfuit Vicarius, qui sub Valentiniano II. Filoxenus fuit.[e] Hunnis verò Thracias vastantibus, pro vno, duo minoris Thraciæ Vicarij sunt facti, & vterque in ciuitate Longimuri degebat, quæ maxima à sinu Melanæ in propontidem extensa Chersonessum excludebat, Mileia disque opus fuit, & ideò Longimuri Vicarij dicebantur, sed alter populis, vice Præfecti Orientis, alter militibus, loco Magistri militum, ius dicebat. Itaque Iustinianus,[f] in quadam magistratuum notitia de industria Vicariũ Longimuri repetit; quia duo erant, quod aliqui non intelligentes, & per errorem duplicatum eorum numerum existimantes, vnum deleuerunt: cum verò in Reip. perniciem hi odia inter se exercerent, Iustinianus bono publico consulens, vtroquo sublato, vnum tantùm vtrique Thraciæ præesse voluit, quem Prætorem Iustinianeum vocauit, ac militibus, & more veterum Prætorum iuri dicendo præfecit. Hic vir spectabilis codicillos à Principe vt alii spectabiles accipiebat. Responsalem & ipse habebat ac tributorum exigendorum, militumque in armis exercendorum curam: opera etiam omnia publica, pontes, mœnia, vias, aquæductus, & similia, fisci pecunia faciebat. Delegatas in prouincia appellationũ causas, vt alij Prætores cognoscebat. Pro annonis, & capitatione solidos trecentos percipiebat, si codex non est mendosus. Assessor 72. eius centum apparitores libras auri duas, quæ efficiunt fermè 220. nostros aureos: ita ex præcedentibus[g] legendum conijcio Ipse pro codicillis magistratus tribus chartularijs sacri cubiculi, solidos nouem soluebat. Primicerio clarissimorum Tribunorum, & Laterculensibus solidos 24. eius adiutori tres, officio Præfectorum Prætorio, pro Imperio, quod in ipsum exercebat, & quacunque alia causa solidos 40.[h] Præter hunc & Ponticæ Vicarium, nullus Iustiniano imperante, in Oriente Vicarijs fuisse legitur.

[c] lib. 10. c. 4.

[d] lib. 27.

[e] l. 124. C. Th. de decurio.

[f] in Notitia Nou. l. 8.

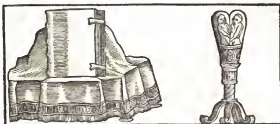
[g] in Nouella 26.

[h] Nouella 26 de Prætore Thraciæ.

NOTI

NOTITIA

VICARIVS DIOECESEOS THRACIARVM CVM INSIGNIBVS.

Europa. Thracia. Hæmimontus

Rhodopa. Mœsia secunda. Scythia.

NOTITIA.

Sub dispositione viri Spectabilis Vicarii Dioeceseos Thraciarum Prouinciæ infrascriptæ.

EVROPA.
Thracia.
Hæmimontus.
Rhodopa.
Mœsia secunda.
Scythia.

Officium autem habet.
Principem de Schola agentum in rebus.
Commentariensem.
Adiutorem.
Ab actis.
Numerarios.
Curam epistolarum.
Exceptores,& cæteros officiales.

COMMENTARIVM.

INSIGNIA Vicarii Thraciarum erant, abacus alto & surrecto tapeto, quod aureus limbus circũibat, instratus, cui liber rubro corio tectus inhęrebat, & aurata columella duorum vultus Principũ in summo pręferens, quemadmodum in aliis Vicariis est dictum. Infrà sex mulierum imagines, subiectas prouincias referentes, visuntur, eodem habitu & ornatu, qui sub aliis Vicariis est descriptus. Manuscripti Codices, & ipsi easdem, & codicillos magistratus, librumque mandatorum cum iisdem notis, eodemque modo, vt sub aliis Vicariis repræsentat: vnius verò tantùm Principis vultum auratæ pilæ præfixum referunt. In Vrsini Codice effigies apparet, qualis termini depingi solent. quòd fortè immobiles Imperij Romani fines esse denotabat.

Officium quoque habebat, quæmadmodum alii Vicarii & Proconsules, quod probabatur codicillis à scriniariis sacrarum epistolarum scriptis, & ab ipso Principe, mox à Vicario subscriptis. [a] Soluebant inter alia Tributa Thraces pro singulis viginti iugeribus agri vestem militarem. [b] Postmodum ea diœcesi primo ab Hunnis, postea à Gothis fœdè vastata, tributa remitti oportuit, [c] vt quædam lex Græca ex 57. Basilicon. libro desumpta explicat. In Thracia, inquit, tributa fiscalia in solidum non inferantur, Barbarorum incursionibus colonis attritis, nec sufficiente specierum collatione ad alendos milites in ea consistentes.

[a] l. vlt. C. de diu. uerf. offic.
[b] l. 1. C. de milit. veste.
[c] l. pen. Græca C. vt nemini liceat in coempt. specier. se excusare.

DE CONSVLARIBVS EVROPÆ & Thraciæ. Cap. CXXXIII.

DVÆ sub Vicario Thraciæ sunt prouinciæ Consulares, Europa, quæ est Constantinopolis regio, & ita vocatur, quòd prima sit eius pars supra Athum fluuium in mare porrecta. Quod verò est citra Athum vsque ad mare Aegeum, propriè Thracia vocatur, vbi erat murus, quem ad excludendum Chersonessum à Gordia ad Pactiam Miltiades duxit, vt auctor est Herodotus, ibique erat vrbs Longus murus dicta. Plinius: [d] Oppida, inquit, Cipsella, Byzante, Macrothycos dictum, quod à Propontide ad Meltam sinum, inter duo maria porrectis muris procurrentem excludit Chersonessum. Hæc ille. De hoc ita Euagrius [e] Anastasius opus planè amplissimum, & cum primis memorabile ædificauit, quod longus murus vocatur, in Thracia loco commodo situm. abest Constantinopoli summum CCLXXX. stadijs. Mare vtrũque complectitur ad CCCCXX. stadia instar freti cuiusdam, & vrbem fermè insulam pro peninsula efficit, transportatque eos, quibus libitum est nauigare à Ponto ad Propontidem & mare Thraciũ cum summa securitate: Barbaros denique, qui ex Ponto Euxino & Cholchida & Meotide palude excursiones faciunt, quique ex locis vltra Caucasum, & qui ex Europa erumpunt, arcet repellitque. idem tradunt Suidas, Zonar. & Nicephorus, [f] erat longitudinis millium passuum quingentorũ, & latitudinis pedum viginti, opus memorabile ex silicibus torrentium extructum inquit Cyrus Manuel, in encomio vtriusque Romæ, vt potius mons, quam murus videretur, quod Barbaros excludebat, à quibus captum & ruptum postmodum Iustinianus restituit, turribusque muniuit, inquit Procopius. [g] Hæ duæ prouinciæ sub Galba à procuratoribus regebantur. Tacitus [h] duæ, inquit, Mauritaniæ, Rhetia, Noricum Thraciæ, & quæ aliæ procuratoribus cohibentur. Hæ postea Consulares factæ Vicario paruerunt, sub eo Præsidales sunt sequentes.

[d] lib. 4. c. 11.
[e] lib. 3. c. 38.
[f] lib. 16. c. 39.
[g] in quarto de ædif. Iust.
[h] lib. 27.

DE PRÆSIDIBVS HÆMIMONtis Rhodopes Mœsiæ inferioris, & Scythiæ. Cap. CXXXIV.

ALIÆ quatuor sub eodem Vicario prouinciæ erant Præsidum Hæmimons, inter Mysiam, vel vt alij vocant, Mœsię, & Thraciã posita, vbi Hadrianopolis, Vscudoma, & Anchialon fuit.

Secunda erat Rhodopes, ab eius nominis monte ita appellata, & in mare Ægeum protensa. ab Oriente flumine Nigro continetur: ab Occidente Nessin. Ab hoc etiam Præside, & Hæmimontis, ad Præfectum vrbis Constantinopolis, non Prætorio appellari Constantinus iussit. [i]

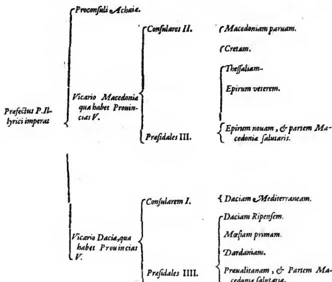
Tertia à Præsidibus inferior Mysia regebatur. Hęc duplex fuit, [k] superior, quæ Vicario Daciæ, & inferior, quæ Thraciæ suberat, inter Danubium & Hęmimontem, supra Thraciam ad Septentrionẽ. Mœsiam Augustus per L. Pisonem eorum vnum. ad quos Horatius Poëticam scripsit, in potestatem redegit, inquit Volaterranus: mansitque sub Romano Imperio, vsque ad Notitiæ tempora. Seuero imperante Ouinium Tertullum Mysiæ inferiori præfuisse Vlpianus scripsit, [l] ad quem etiam eo magistratu fungentem, illius Principis rescriptum reperitur. [m] In Mysia vitium incisores grauius, quàm alibi plectuntur, [n] quod hoc crimen ibi magis frequentaretur, aut propter vini inopiam.

[i] l. eum appellatio. C. de appell.
[k] l. 3. ff. de offic. assesso. & Ptolomæus.
[l] in l. 9. ff. de captiu. & postlim. reuers. & in l. 1. §. interdum, ff. ad Senat. cons. Tertyl.
[m] in l. 1. C. de postlim. reuers.
[n] l. aut facta. §. vlt. ff. de pœn.

Vltima est Scythia, quam alii Scythiam vocant, quæ per oram Ponti Euxini à flumine Phanysso ad Istrum, Septentrionem versus extenditur. Hæc dicta est Scythia, quia Scythæ Aroteres totum eum tractum tenuêre, vt ait Plinius; [o] Sed cùm Martianus, & Leo hanc partem cum Mysia, Hunnis, & Zabergann eorum Duci sub tributo concessissent. & ibi termini finium Rom. Imperii sunt positi, [p] quos Dux Scythiæ cum multis militum numeris tuebatur, & alios limites proximos Duces Mœsiæ primæ, & secundæ, defendebant. Alii volunt Mysiam cùm Pannonia Ostrogotis, qui Hunnos eiecerant, à Leone concessam, & Theodoricum obsidem acceptum. [q] Constat tamen Mysiam inferiorem posteà Iustiniano paruisse, [r] & à Correctore administratam fuisse.

Quare illi citra Hæmimontem, Thraciam, Romaniam, tanquam ad Romanos pertinentem appellauerunt, quod nomen & hodiè retinet. [s] Mysia inter alia tributa pro singulis 30. iugeribus. & totidem capitibus, quotannis vnam vestem militibus pendebat. [t] Hæc de quinque Orientis Diœcesibus, nunc ad reliquas duas Imperii Orientalis præfecto Illyrici subiectas est veniendum, quæ ex adscripto summario clarius cernentur.

[o] lib. 4. c. 11.
[p] Iornandes.
[q] Blond lib. 2. Decad. 1.
[r] Nou. 8. in Notitia, seu Auth. vt iusiur. quod præstatur ind.
[s] Lazius lib. 1.
[t] l. 5. C. de milit. veste.

DE VICARIO MACEDONIÆ.

Cap. CXXXV.

LLYRICVM in XVII. prouincias à Sex. Russo, diuidi diximus, cuius VII. ad Occidentale Imperium pertineot, videlicet Noticorum duæ, Pannoniorum duæ, Valeria, Suauia, & Dalmatia. Reliquæ X. Orientali relictæ sunt Imperio, Mœsia, Daciæ duæ, & Macedonia septem continens Prouincias Macedoniam, Thessaliam, Achaiam, Epiros duas Præualitanam, quæ Daciæ est attributa, & Cretam. Præfectus Illyrici, secundo loco inter Illustres, à Notitia collocatur, duos Vicarios, totidem Diœceses regentes habebat, quos infra inter spectabiles prosequemur, Macedoniæ scilicet, & Daciæ, quæ sub mulierum imagine à Notitia sui Præfecti insignibus anectuntur, & in indice cum suis prouinciis explicantur: Cæterùm omisso Daciæ Vicario, vnus Macedoniæ, in indicæ nominatur: Sed nulla eius insigoia vel officium ostenditur, qui tamen diu vsque ad Zenonem permansisse inuenitur; [a] inter alios sub Valentiniano Fœlix; [b] sub Gratiano Lucianus, [c] Vicarij Macedoniæ fuisse leguntur. Sed ea regione Notitiæ tempore à Barbaris deuastata, nudum huius Vicatij nomeo sine administratione relinquebatur. Dacia quoque, altera Illyrici Diœcesis, Gallieni ignauia amissa, nunquam recepta fuit: vt Capitolinus Eutropiusque referunt, & alia Dacia cis Danubium translata, ab Hunnis detinebatur. [d] Macedonia, inquit Sext. Ruffus, ter rebellauit, sed Philippo, sub Perseo, sub Pseudophilippo. Philippum Flaminius, Perseum Paulus, Pseudophilippum Metellus, oppressit. Sub eius Diœceseos Vicario VI. erant prouinciæ, & pars Macedoniæ salutaris, ex quibus Achaia habebat Proconsulem. Duæ erant Consulares, Macedooia parua, & Creta, Reliquæ Præsidum, videlicet, Thessalia, Epirus vetus, Epirus noua, & pars Macedoniæ salutatis. Olim Macedonia ad Thraciam, Dalmatiam, & Mysiam, extensa, Proconsulem habuit, mox Prætoria facta, vt Cicero, [e] & Florus referunt: rursus ad Proconsulem redijt: Imperante enim Hadriano, Iunium Rufinum Proconsulem habuit. [f] & Tacitus [g] Pompei Sabini Macedoniæ, & Achaiæ Proconsulis meminit: postea mutata prouinciarum forma Vicario paruit, qui à Constantino Comes Macedoniæ vocatur, ita ipse Acatium ei regioni Præfectum appellat: [h] Sed plurimum Vicarius nuncupatur. [i] Et quia hæc prouincia erat præcipua, eius exemplum aliæ Illyrici regiones sequebantur. [k] Ferax erat metallorum, Aono enim ab vrbe condita 595. in Macedonia metalla instituta fuisse, auctor est Cassiodorus, & eorum Iura sæpè meminerunt. [l] Gratiano imperante à Barbaris vexata, à Theodosio Magno liberata fuit, mox penitus amissa, & ideo nulla huius Vicarij apparent insignia aut officium, quòd Notitiæ tempore à Barbaris hæc regio deuastata, ægrè sub Imperio Romano retineretur. vt auctor est Paulus Diaconus, Hic Officium habebat, vt alii Vicarii quod codicillis, à Notariis sacrarum epistolarum conscriptis, & à Principe, ac denique Vicario subscriptis, approbari oportebat: [m] Huius Diœcesis prouinciarum Rectores sequuntur.

[a] l. vlt. §. itē scrinij sacrarum epistol. C. de diuers. offic.
[b] in l. 5. C. Theo. de iurisd.
[c] in l. 6. C. de ferijs.
[d] Cassiod. Comes Marcell. Iornandes.
[e] in L. Pisonem, & in Oratione de prouin. Consul.
[f] l. 3. §. idem Diuus ff. de testib.
[g] in quarto.
[h] l. 2. C. T. si censu. vel reliq.
[i] in l. 1. C. T. de iurisd. l. 6. C. de ferijs.
[k] in l. id ab vna quaque. 12. C. de annon. & tribut.
[l] vt l. 4. C. de metallar.
[m] l. vlt. C. de diuers. offic.

DE CONSVLARIBVS MACEDOniæ, & Cretæ. Cap. CXXXVI.

ACEDONIA strictè sumpta vna ex VII. latioris Macedoniæ Prouinciis ab Oriente Strymone in Ægeum mare fluente, à Thracia diuidebatur. Alij eam vsque ad Nessum extendebant; ab Occidente Ionium pelagus habebat, à Meridie Peneum amnem, quo à Thessalia distinguebatur, & montibus ab Epiro ad Calidnum fluuium; à Septentrione monte Orbelo, à Dacia, & Mysia separabatur. In duas partes à Pausania, Plinio, & Strabone diuiditur; superiorem vltra Candauius montes, Libram nuncupatam: & primam qua Ionium pelagus contingit, vnde legitur in nummo Macedonum argēteo MAKE ON N PΩ THΣ vbi in prima Macedonia eam monetam percussam fuisse significatur. Altera erat Macedonia inferior & salutaris dicta, qua infra dicetur. Tiberio imperante à Popeo Sabino, Macedonia cum Achaia & Mœsia est administrata, vltra annos XVI.[a] Proconsularisque fuisse ex marmoribus apparet, postea Consularis est facta, cuius nullibi inter prouinciarum Rectores à Iustiniano fit mentio, quarum, vt credo, à Barbaris occupata, Rom. Imp non patebat.

[a] *Tacit. li. 1. & 5.*

Nulla huius Consularis, aut aliorum Macedoniæ magistratuum conspiciuntur insignia, aut officia. Dubitandum tamen non est ea aliorum prouinciarum Rectorum instar fuisse, hoc excepto, quod Illyrici magistratuum officia centenos homines continebant.

Arcadius A.[b] per Illyricum, inquit, in quo plurima ac maxima publicarum necessitatum emolumenta officijs constant Præsidalibus expediri, centeni numero singulis iudicibus obsecundent. Publicas autem his necessitates credo fuisse metallorum quæ ibi erant plurima. [c] & eorum qui in metalla damnabantur.

[b] *in l. per Illyricum C. de cohortalib.*

[c] *l. 4. C. de metallariis.*

Sub Vicario Macedoniæ fuit & Creta, à Consulari, inclinante iam Imperio, administrata, centum quōdam oppidis insignis, inquit D. Hieronymus. [d] & Poeta, centum vrbes habitant magnas, ditissima regna, famosaque diuitiis, maximè æris, vbi prima huius metalli inuentio, & vtilitas fuit. Olim Cureta à Curetibus, qui primo eam insulam inhabitauerunt, & inde per Syncopen Creta dicta. Secundum Stephanum à Crete Iouis, & Ideæ nymphæ filia, secundum Plinium, à Cresa nympha Hesperidis filia, nomen suscepit. Macaron aliqui, id est beatam, à cœli temperie appellauerunt. Ab occasu Hadriatico, à Septentrione Cretico, à Meridie Punico, ab Ortu Carpathio maribus terminatur, vt auctor est Ptolemæus. Eam Metellus Proconsul cognomento Creticus in Romanorum potestatem redegit. [e] quam postea Augustus eum Cyrenaica vnam prouinciam fecit, & ei Proconsulem dedit, qui diu permansit. Tiberio enim imperante eius insulæ Proconsul fuit Cæsius Cordus repetundarum & maiestatis accusatus, inquit Tacitus. [f] qui sub Nerone quoque illam à Proconsule rectam fuisse scribit: sub Hadriana Salutus Carus illi Proconsul ius dixit: [g] Sed à posterioribus Principibus à Cyrenaica separata, Consularem habuit. Constantino imperante 36. annis, quibus nunquam in ea insula pluit, incolis destituta fuisse dicitur: postmodum reuertens Hierosolymis Helena Constantini mater, cum eo applicuisset, & loci calamitatem vidisset, precibus pluuiam à Deo impetrauit.

[d] *in Act. Apost.*

[e] *Sext. Ruffus. Liuius lib. 98. & seq. Florus lib. 3. Plutarc. in Pompeio.*

[f] *in 3.*

[g] *l. Diuus 14. ff. ad Senatusconsul. Turpillian.*

Quare ex Ægypto, Syria, Cilicia, & proximis regionibus accolis accitis, insulam habitari fecit, ac Græcis impleuit. [h] Præstantes cotes ibi inueniebantur, quas Imperatores locare consueuerant. [i] Hæc insula à Iustiniano inter magistratus Imperii Orientalis omittitur: [k] vnde à Barbaris eam tum detentam fuisse suspicor, vel codex deficit: constat enim eum vrbem ibi ædificasse Iustinianam secundam à se vocatam, quam in honorem Theodoræ coniugis eius insulæ indigenæ erexit, vt auctor est Nicephorus (lib. hist. ecclesi. 16. c. 37. & lib. 17. c. 28.) Hi sunt Macedoniæ Diœceseos Consulares, sequuntur Præsides.

[h] *Cedrenus.*

[i] *l. Cæsar. ff. de publican.*

[k] *vt in 8. Nouella edicto.*

DE PRÆSIDIBVS THESSALIÆ vtriusque Epiri, & partis salutaris Macedoniæ. Cap. CXXXVII.

HESSALIA, inquit Eustrathius, [l] est campus maximus ac vndique montibus cinctus, ab Oriēte Ossa, & Pelio, ab Occasu Pindo, vnde Peneus defluens Orientem versus eam à Macedonia diuidit: ab Aquilone Olimpum; à Meridie Octam montes habet, omnes coniuncti, & theatri instar inflexi, in cauea LXXV. vrbes claudunt. Plinius auctor est XXIV. nobilissimos amnes hanc regionem interfluere. Pelasgia olim est dicta, inquit Stephanus. & proprium habebat Præsidem, Vicario Macedoniæ subiectum.

[l] *in Homerum.*

Epirus secunda Macedoniæ prouincia, Præsidalis olim regnum Pyrrhi, ab Oriente Thessaliam, & Acheloum fluuium. Ab Arcto Macedoniam: ab Occasu Ionicum: à Meridie Hadriaticum mare habet, cuius metropolis erat Dyrrachium. Hæc est prima Epirus vsque ad montem Dagularium cognominatum, itinere dierum quatuor protensa, vt ait Gulielmus Tyri Archiepiscopus. [m]

[m] *lib. sacri belli 2. cap. 4.*

Alia addita est huic Epirus noua dicta, quam vltra Acheloum Locros esse arbitror, & Phocenses Orientem versus, sub Valentiniano, & Valente Zosimus hanc prouinciam Præses administrauit, [n] cui Paulinus successit. [o] Parebat huic Vicario, & pars Macedoniæ salutaris, quam fuisse existimo iuxta Epirum, & Dalmatas, vbi est Apollonia. Hæc regio ob aquarum salubritatem, salutaris est appellata. Totius Macedoniæ salutaris in duas diuisæ, vnum Præsidem Notitia ponit, qui pro partibus quas regebat, duobus Macedoniæ, & Daciæ Vicarijs respondebat, & iussa exequebatur. Hi sunt Præsides, qui Vicario Macedoniæ parebant, quorū nulla vt dixi, mentio est apud Iustinianum. [p] Nunc de Vicario Daciæ est dicendum quæ etsi nullibi à Notitia nominetur, neque aliquod eius officium, aut insignia extant, quod tum à Barbaris ea regio detineretur, à me tamen pro virium tenuitate restituetur.

[n] *l. vnic. C. de stratoril. l. 2. C. de apparitorib. P. P.*

[o] *l. 22. C. T. de episc.*

[p] *in Nouel. 8. in Notitia.*

DE VICARIO DACIÆ, ET REctoribus, qui sub eo erant. Cap. CXXXVIII.

ETVS Dacia vltra Danubium ab hac, de qua agimus, differt: à Septentrione enim à Sarmatis monte Carpato, ab Occasu Iazigibus, & amne Tibisso diuidebatur: à Meridie, & Oriente Danubium habebat: Ea regio nunc Vualachia & Transiluania vocatur, eam tres gentes hodie incolunt, ait Æneas, Siluius, (de Europa ca. 2. in princ.) Teutones, Siculi & Vualachi. Hi Flacci prius dicti à Flacco, qui eo coloniam deduxit, postea corrupto vocabulo Vualachi pro Flaccis nuncupati. Dacos primum vltra Danubium per Lētulū Augustus repulit. Traianus verò Decebalo eorū Rege deuicto, Daciā prouinciam fecit & in eam colonias iuris Italici deduxit, ab Vlpiano [q] relatas, apud quē mēdosè legitur Iodicia pro in Dacia. [r] Iulius Cæsar [s] scribit Dacia Romanis, in tributum aurum & argētum soluisse, quod fodinis abundaret, etsi nondum in prouinciæ formam redacta esset. In circuitu habebat decies centena millia passuum, [t]

[q] *in l. 1. §. vlt. ff. de censibus.*

[r] *Auctores Dion Sext. Ruffus, Eutropius, & Orosius.*

[s] *in 5. de bello ciuili.*

[t] *Sext. Ruffus.*

sub

sub Gallieno Principe amissa, per Aurelianum est recepta, sed destituta, translatisque inde in mediam Mœsiam illius incolis, & Romanorum coloniis, eam regionem Daciam appellauit, quæ duas Mœsias diuidis, & est in dextra Danubio, mare influenti, cum antea fuerit in læua, inquit Paulus Diaconus. Idem affirmat Sext. Ruffus, loquens de Dacia sub Gallieno amissa, Per Aurelianum, ait translatis exinde Romanis, duæ Daciæ in Mœsiæ regionibus Dardaniæ factæ sunt. Vopiscus quoque, [a] de Aureliano loquens cum vastatam, inquit, Illyricum, & Mœsiam deperditam videret, prouinciam trans Danubium Dacicum à Traiano constitutum sublato exercitu, ac prouincialibus reliquit, desperans eã posse retineri, abductosque ex ea populos in Mœsia collocauit, appellauitque suam Daciam, quæ nunc duas Mœsias diuidit. Hactenus ille. De hac Dacia intelligit Notitia, prior enim nunquam amplius est recepta, vt etiam Orosius testatur [b] vniuersæ huic diœcesi P. P. Illyrici Vicarius præerat, cuius officium, vel insignia non apparent, nec Iustinianus in Orientalium Præsidum catalogo eius meminit, quod tum ab hostibus hæc regio teneretur. Attila enim Hunnorum Rex, cum fratre Bleda, Martiano & Valentiniano imperantibus totam eam regionem deuastauerat, [c] Leonis tamen tempore in Imperii Romani potestatem rediisse videtur, nam de eius Ducis officio disponit, [d] Demum Iustinianus populis omnibus cis Danubium Romano adiectis Imperio, pristinos magistratus renouauit.

[a] in Aureliano.
[b] lib. 7. c. 22.
[c] Paulus Diaconus lib. 15.
[d] in l. vlt. ad fin. C. de diuers. offic.

Daciæ itaque posterioris diœcesis, in V. prouincias diuidebatur, Duas Dacias, Mediterraneam & Ripensem, Mœsiam primam, Dardaniam, Prævalitanam, & partem Macedoniæ salutaris. Sola Dacia mediterranea erat Consularis, reliquæ Præsidum: Hæc Dacia dicta inferior, Hæmomonti adiacebat, celebrisque aurariis erat, in quas mittebantur procuratores, aurariarum vocati, non Proconsules, vt aliqui interpretantur. Hi à Decurionibus creabantur, nec prius in patria dignitatem assequi poterant, quam hoc munus impleuissent. [e] Dacia Ripensis ad Danubii ripas sita à Præside regebatur, idque etiam Constantino imperante fuit, qui ad Claudium prouinciæ Daciæ Præsidem scribit. [f] Hunc imperij nouum limitem factum Dux IX. Cuneis Equitum, & aliquot legionibus tuebatur. [g]

[e] l. 4. C. de metallariis.
[f] in l. 28. C. de inoff. testamen.
[g] l. 13. C. Th. de operib. public.

Mysia, vel, vt alii scribunt, Mœsia superior seu prima, inter Danubium, & montes claudebatur, id est ab Occidente, monte Sardonio à Dalmatia diuidebatur: Meridie, monte Orbelo à Macedonia, ab ortu verò Thraciam, & Hæmum montem habebat: Hic præter Præsidem degebat Dux cum octo cuneis equitum, & aliquot legionibus; nunc paret Turcæ, Bosina dicta, Pontanus vult esse partem Hungariæ. Hæc etiam metallorum ferax erat: Mœsia verò inferior seu secunda sub Præside, Thraciis erat adiecta. [h]

Dardania alia prouincia Mœsiæ superiori contigua est, [i] ad Meridiem inter Sardunium & Orbelum montes velut hemicyclo inclusa, nunc Rassia, & Seruia, seu Segoria dicitur, & ipsa hodie Turcæ subiecta, quæ proprium habebat Præsidem & ipsa metallis fertilis. [k] Erat & sub eodem Vicario Daciæ Prævalitanæ Præses, cuius metropolis facta est Iustiniana patria Iustiniani, [l] de qua supra latius dictum fuit. [m] Hi Tribali appellantur, quos Raphael Volaterranus Bulgaros esse existimat & in extrema Mœsia superiore, inter Danubium, & montem Hæmum sitos; Ego populos illis vicinos esse puto.

[h] l. 1. C. de post. lim. reuers. l. 1. §. interdum. ff. ad S.C. Tertullia. l. apud hostes, ff. de captiuis & postlim. reuer.
[i] l. 4. C. de metallar.
[k] d. l. 4.
[l] Nou. 11. & 131. §. 1. in Græco contextu.
[m] c. 23. de præf. præto. Illyrica.

Pars quoque Macedoniæ salutaris Vicario Daciæ parebat: Ea Scardo monte, propè Dardaniam versus Septentrionem claudebatur. Vnus, totius Macedoniæ salutaris in duas diuisæ, Rector in indice Notitiæ inter Præsides nominatur, cum tamen eius prouinciæ pars, Vicario Macedoniæ, pars Vicario Daciæ subesset, vnde idem Præses pro vna parte vni, pro alia alii paruisse videtur. Hi sunt sub Daciæ Vicario Præsides, qui officium, & eius insignia, vt alii supra memorati, habebant, etsi eorum aut Vicarii aliud vestigium non extet: Explicitis igitur quæ ad Orientis prouinciarum magistratus pertinent; Nunc ad alios spectabiles, id est rei militaris Comites, & Duces limitaneos est veniendum, qui vt facilius intelligantur, limitum origo altius est repetenda.

DE LIMITANEIS COMITIBVS & Ducibus. Cap. CXXXIX.

AVGVSTVS rerũ potitus, cum prouincias inter se, & populum Romanũ diuideret illi pacatas tradidit. Barbaras vero gentes, & quæ præsidio, militarique cura indigebant, sibi tenuit. Itaq, militibus in finib' Rom. Imperii locatis, nouem limites à legionibus defendendos constituit. [n] Vnum, in Hispania cum tribus legionibus. Secundum, in Germania inferiore super Rhenum cum quattuor. Tertium in superiore super Danubium, cum aliis quatuor. Quartum in Dalmatia, cum duabus. Quintum in Pannonia cũ tribus. Sextum in Syria cum quatuor. Septimum in Aegypto cum duabus. Octauum in Africa cum vna. Nonum in Mœsia super Danubium cum duabus, quæ omnes erant legiones 25.

C. de Comitibus rei militaris.
C. de ofi. militarium iudicum.
[n] Dion. lib. 55.

Decimum limitem Claudius in Britannia, cum legionibus tribus, addidit. Vndecimum Vespasianus in Cappadocia, cum legionibus duabus. Duodecimum, Traianus in Dacia cum duabus, & decimum tertium in Armenia, & Mesopotamia super Tygrim cum legionibus item duabus. Decimum quartum in Arabia cum legione vna: quæ omnes fuere legiones 35. Ceterum nouis hostibus quotide, in orbem Romanum ingruentibus, antiquis limitibus alij quandoque additi quãdoq; veteres minuti fuere: Dion enim [o] tredecim limites Alexandro imperante nominat; Notitia, in solo Oriente 25. videlicet in Ægypto, & Isauria, vbi duo Comites degebant: Item in Libya, Thebaide, Phœnicia, Euphratensi, Palæstina, Osrhoëna, Mesopotamia, Arabia, Armenia, Mœsia secunda, Scythia, Dacia Ripensi, Mœsia prima, quas XIII. Duces cum legionibus quadragintaocto, cuneis equitum 102. alis equitum 105, cohortibus peditum 53. auxiliis militum 32. classibus, fluuialibus VI. & vna in Ponto Euxino, tuebantur Aliæ quattuor maritimæ classes species, & annonas manutenebant. Zosimus [p] auctor est Diocletianum extremis in limitibus vbique Imperium Romanum, oppidis, castellis, & burgis munuisse: omnesque copias militares in his domicilium habuisse, ne barbari eos fines transire possent Constantinum verò amotis præsidiorum munitionibus, maiorem militum partem à limitibus abstractam, in oppidis præsidio minimè egentibus collocasse, qui Theatris & voluptatibus emolliti, vrbes onerabant, quæ desertæ manserunt, vnde hostes fines denudatos irrupisse. Cæterum post huius Notitiæ tempus, euerso Occidentis Imperio. Leo tres Orienti, cum totidem Comitibus, limites addidit, nempe Pamphyliæ, Licaoniæ, & Pisidiæ, quibus & Pannoniæ Occidentali Ducem adiecit. Itaque tum quinque Orientis Comites sunt facti, & aliis intactis manentibus pro duobus vnus Palæstinæ, & Mesopotamiæ Dux creatus. [q] In iis limitibus munitiones extenebant, quæ castella, aut clisuræ, seu clausuræ appellabantur. Paulus Orosius, [r] Crebra, inquit, habitacula, per limitem constituta, burgos vulgo vocant, quorum situs, formas, & militum numeros, Magister officiorum, illi curæ præfectus, quotannis

[o] lib. 55.
[p] lib. 2.
[q] l. vlt. in fi. C. de diuers. off.
[r] lib. vlt. c. 4. 33.

Principi insinuare tenebatur: Theodosius A. ad Nomum Magistrum officiorum, [a] Quemadmodum, ait, te militum numerus habeat, castrorumque, ac clausurarum cura procedat, quotannis significare uobis propria suggestione procures.

Idem in alio rescripto, eodem die, ad eundem misso, fieri iubet. [b] Iustinianus quoque Duci Sardiniæ mandat, vt clausuras, & castra bene muniat. [c] Qui librum de rebus bellicis, post Notitiam locauit, de limitum munitionibus, ita differit: Est inter commoda Reipublicæ, vtilis limitum cura ambientium vbiq; latus Imperij, quorum tutelæ, assidua castella melius prospicient, ita vt millenis interiectis passibus stabili muro, & firmissimis turribus erigantur, quas quidem munitiones possessorum distributa sollicitudo, sine publico sumptu constituat, vigiliis in his & agraris exercendis: Hæc ille. Vult igitur vt castella per circuitum mille passibus distantia, rusticorum opera erigantur. Maiores munitiones castra à castris militum: Minores castella nuncupabantur, [d] aut burgi. [e] Vegetius: [f] Castellum, inquit, paruum, quod burgum vocant, inter ciuitatem & pontem conuenit fabricari. Instar castrorum militum, castra & castella appellata esse [g] Virgilius significat.

Ipse humilis designat mœnia fossa
Castrorum in morem pinnis atque aggere cingit.

Hinc hodie plures in Italia pagi burgorum, castrorum & castellorum nomen retinuere, in quibus olim pro Ducibus castrorum Præpositi excubabant, cuiusmodi est castellum Bononiense, & S. Petri in agro Bononiensi, castellum vetus Rangonum in Mutinensi agro. Castellum nouum in Regiensi, & aliis in locis. Burgus nouus in Placentino S. Donnini, Vallis Tarri. Burgus fortis in Mantuano, & plures alii simili nomine appellati. Clausuræ dicebantur ipsæ munitiones, quæ fossis, murisque & aggeribus altè extructis cingebantur. [h]

Aliqui has lustrationes appellari crediderunt, ita interpretantes Thodosii rescriptum, [i] quod iubet, Duces militum castrorum, refectionis, lustrationisque curam habere: Sed ego iis committi puto, vt lustrent, idest castra circumeant. Cassiodorus quoque [k] & Suidas κ·ιεσνρι limitum munitiones vocant. Qualia verò essent hæc castella aut clausuræ Procopius [l] explicat, Romani, inquit, olim Impetatores, vt Barbaris vltra fluuium Istrum habitantibus, transitum præcluderent, vniuersam ripam huius fluminis propugnaculis vallarunt, non ea quidem ratione estructis, vt ab irruentibus expugnari nequirent, & forent inaccessa. Sed vt ripa fluminis, virorum custodia non vacaret, quod tum satis erat ad deterrendos Barbaros, vt cauerent ab incursu in Romanos: Posteriore sæculo Attila cum ingenti exercitu ingressus, nullo fermè labore propugnacula euertit, quæ deinde Iustinianus reparauit: non quidem qualia prius erant, sed validissima: Hæc ille. Hæc castra fluminum ripis plerumque imponebantur. Herodianus. Romanorum castra, inquit, imposita fluminum ripis, Imperii limites tuentur.

In Oriente vltra 300. præsidia fuere: sed quæ fuerāt in Isauria & Lybia Notitia prętermittit, quod fortè ea loca tum ab hostibus essent occupata. Verum in his non minus quindenis præsidiis credendum est fuisse. Nulla enim prouincia ferè pauciora habuit.

[a] in l. 4. C. de offic. mag. offic.
[b] in l. fi. C. de offic. milit. iudi.
[c] in l. 2. C. de offic. P. P. Afr.
[d] l. 1. C. de fundis limitrophis.
[e] d. l. 2. §. in Sardinia. C. de offic. P. P. Afric. & l. pen. C. de fundis rei priuatæ.
[f] lib. 4. cap. 10.
[g] in 7. Aeneid.
[h] d. l. 4. C. de off. mag. offic. d. l. 2. §. in Sardinia C. de offic. P. P. Africa.
[i] in l. vlt. C. de offic. milit. iud.
[k] ad Faustum.
[l] in quarta de ædificiis Iustiniani oratione.

HÆC AVTEM IN TOTO ORIENTE
Præsidia fuere.

In Aegypto.	31	*Equit.*	1760	*Pedit.*	6500
Isauria.	8			*Pedit.*	2000
Lybia.		*Equit.*	2500		
Thebaide.	40	*Equit.*	1700	*Pedit.*	13500
Palæstina.	30	*Equit.*	1400	*Pedit.*	6000
Arabia.	21	*Equit.*	2000	*Pedit.*	4000
Phænicia.	26	*Equit.*	1200	*Pedit.*	4000
Syria & Euphratensi.	18	*Equit.*	1500	*Pedit.*	4000
Osrhoena.	18	*Equit.*	1000	*Pedit.*	2000
Mesopotamia.	15	*Equit.*	1200	*Pedit.*	3000
Armenia.	25	*Equit.*	700	*Pedit.*	8000
Scythia.	22	*Equit.*	700	*Pedit.*	9000
Mœsia secunda.	22			*Pedit.*	8000. *Classis 1.*
Mœsia prima.	15	*Equites.*	800	*Pedit.*	7000 *Classes 2.*
Dacia Ripensi.	23	*Equit.*	980	*Pedit.*	10000
Quæ omnia sunt	314	*Equit.*	16600	*Pedit.*	78500

HÆC sunt, quæ præsidia in iure appellantur, [m] in quorū interpretatione Glossa errat, ita etiā D. Hieronymus vocat. [n] Ptolemęus prefecturas, vbi plerique legiones statuit. Singuli Comites, aut Duces diuersos prouinciarū limites tuebātur. Singulis verò oppidis vnus præficiebatur, Præpositus appellatus. Valentinianus ad Seuerum Magistrum militum, [o] Si P. P. inquit, significauerit ratiocinijs publicis obnoxium, ad præposituram castri, aut limitum: (ita lego pro militum) ita transisse retractus adsignet officio ratiocinii. Et Leo A. ad Ioannem Magistrum officiorum: [p] ait limitaneos, castrorumque præpositos tantummodo ex sublimis tui iudicii sententia conueniri, nec aliis subiacere iudicibus præcipimus. Theodosius ad Salustium Quæstorem, [q] Minoris inquit,

[m] vt in l. in bello. §. marummittendo. ff. de captiu. l. non omnes. §. qui captus. ff. de re milit.
[n] de locis Hebraicis.
[o] in l. 1. C. de diuers. offic.
[p] in l. 8. C. eo.
[q] in l. 1. C. de offic. quæstor.

inquit, Latereuli curam scias ad tuæ sublimitatis sollicitudinem pertinere. id est præfecturæ tribunatus, & præpositurae castrorum. Quare emendandum est Diocletiani rescriptū ad Pumpeianum P.P.[a] vbi pro proposito legendum est. Præpositum. Is Viatur vocabatur, cuius vxor nomine Materia adulterij accusata, viri præsentiam tempore ferendæ sententiæ postulabat. Non putauimus, inquit Diocletianus, præpositum ab excubijs limitis reuocandum. De his Præpositis intelligit Modestinus. [b] qui, inquit, præpositum suum protegere noluerunt, vel deseruerunt: occiso eo, capite puniuntur. Idem & Arrius Menander dicit. [c] Hinc castrorum præposituræ apud Theodosium, [d] & Valentinianum, [e] quæ à minore laterculo ea scrinio memoriæ prodibant. Quare Præpositi, & Tribuni Codicillos suæ dignitatis inde accipiebant. Horum, & Tribunorum munus erat milites in officio continere, vt supra ex Æmilio Macro retuli. [f] Theodosius [g] quoque & Iustinianus [h] magistratibus militaribus mandat vt milites nominatim vocent, inquirant, de ipsorum annonis dispiciant, si quod iniustè egerint, supplicio afficiant. Horum exemplo, qui in aliqua ecclesia clericis præsunt Præpositi sunt nominati. [k] Singuli verò Duces vnius prouinciæ limites tuebantur, quo nomine appellabantur olim vniuerso exercitui Præfecti. Vlpianus, [l] Publica, inquit, conuentio est, quæ fit per pacem, quoties inter se Duces belli quædam paciscuntur. Idem ait, [m] si Dux cum exercitui tui præest, dimissus erit, notatur. Modestinus; [n] Desertorem inquit, auditum, ad suum Ducem cum elogio præses mittet. Postmodum hoc nomen ad limitum præfectos transijt. Duces enim appellati sunt Mysiæ, vel Galliarum vbi copijs militum præerant, quod etiam Vitellio imperante fuisse inuenio. Tacitus, [o] petuntur, ait, ad supplicium Asiaticus, Flauius & Ruffinus Duces Galliarum, quod pro vindice bellassent. DE Ducibus verò limitum ita Lampridius, in Alexandro. Quæ de hostibus capta sunt, limitantes Ducibus, & militibus donauit. Item Tribunis. & Ducibus nisi milites anteire voluit, iussitque, vt ante tribunum quattuor milites ambularent, ante Ducem sex. Vopiscus, [p] Assidentibus, inquit, Æmilio Saturnino Scythici limitis Duce, Mutentio ad Ægyptum destinato, Iulio Triphone Orientalis limitis Duce, Vlpio Crinito Duce Illyriciani limitis, & Thracij, & Fuluio Boio Duce Rhetici limitis. Hactenus ille. Hæ præfecturæ Ducatus appellabantur. Spartianus [q] Commodi Imp. epistolam his verbis recitat. Pescennium fortem virum noui, et etiam tribunatus duos dedi, Ducatum mox dabo. Capitolinus. [r] Quid, inquit, tantum laboras, cum etas loci iam sis, vt Ducatum possis accipere. Loquitur autem de Maximino, qui tribunus legionis ab Alexandro factus fuerat. Hos fuisse etiam Nerone imperante Trāquillus insinuat. Priuignum, inquit, Ruffum Crispinum Poppæa natum, impuberem adhuc, quia ferebant, ducatus, & imperia ludere, mergendum mari, dum piscaretur, seruis ipsius demandauit. Vopiscus in Aureliano. Habuit, ait, multos ducatus, multos tribunatus. Hinc Ducianum iudicium, ipsius Ducis sententia vocatur. [s] Itaque Ducum limitaneorum origo vetusta, ab antiquioribus Principibus initium trahit. Hi verò limitum Ducatus à Ptolemæo præfecturæ appellabantur, de quibus intelligit cum prouinciarum præfecturas nominat, vt in Cappadocia, Armenia, & alijs: & ita etiam in iure vocantur. [t]

Comitis verò titulo aliqui Duces à Constantino Magno honestati fuere. Nam vt Eusebius [u] scribit. Comitum, alios in primo ordine collocauit, alios in secundo, alios item in tertio. Atque ista ratione alij propè innumeri clarissimos honores sunt adepti. Nā vt plurimos honoribus afficeret, diuersos dignitatum gradus excogitauit. Quos igitur ex limitaneis Ducibus, Comites ordinis primi creauit, [x] Comites per prouincias appellat. [y] Eratque hic, gradus, ait Cassiodorus, [z] aliquando altior spectabili, sed inferior illustri & ideo ij vt Ducibus digniores, ante ipsos collocabantur, qui nunc propter temporum abusum postponuntur.

[a] in l. quamuis. 19. C. ad l. Iul. de adult.
[b] in l. 3. §. si præsidis, & §. vlt. ff. de re milit.
[c] in l. omne delictum. 6. ff. eod.
[d] in l. 1. C. de offic. Quæstor.
[e] in l. 1. C. de diuers. offic.
[f] in l. 2. C. de off. Quæstor.
[g] in l. officium 12. §. vlt. ff. de re militari.
[h] in l. vlt. C. de offic. milit. iud.
[i] in l. 2. §. hec autem, C. de off. P. P. Afri. & Nouel. 31. §. pen.
[k] c. quamuis. 9. de verb. signif. c. innouamus. 60. distin.
[l] in l. 5. ff. de pactis.
[m] in l. 2. in princ. de his, qui not. infam.
[n] in l. 3. in prin. ff. de re milit.
[o] lib. 18.
[p] Aureliano.
[q] in Pescennio.
[r] in Maximino.
[s] in l. pen. C. de appell.
[t] in d. l. 1. C. de off. Quæst.
[u] lib. 4. c. 1. de vita Constantini.
[x] l. vni. C. ne rei milit. l. 1. & 2. C. de comitibus rei milit.
[y] in l. 3. C. de off. rector. prouin.
[z] in 6. variarum.

Comites verò à Principis Comitatu, à quo prodeunt, seu nominari, quod ipsum soleant comitari. Lampridius, [a] purgauit & palatium suum, Comitatumque omnem, abiectis ex aulico ministerio cūctis obscœnis, & infamibus, & infrà dicebat grauem esse prouincialibus Principis Comitatum. Marcellinus, [b] hortatur, vt ad Comitatum dignitate afficiendus properaret, item, & ad Comitatum reuersus itari Principis sacramento exutus abijt ad lares, & iterum, ad Comitatum misere legatos. Symmachus ad Theodosium A. Comitatum, inquit, sacrum vestri numinis adire iussus est: Diocletianus Aurelio Archiatro, [c] cùm te ob medendi curam à Comitatu nostro discedere non posse palàm sit, Præf. Præt. noster inter eos cognoscet, & sæpè alibi, quorum exemplo Legati à latere nunc Summi Pontificis vocantur, sic olim assessores, Præsidum Comite dicebantur. [d] Huius Notitiæ tempore in Oriente, duo tantum rei militaris Comites fuēre; Ægypti, Isauriæ. Reliqui Duces sunt dicti, qui erant XIII. Vtrique causas militum cognoscebant, & decidebant, [e] idemque imperium, eandemque per totum prouinciæ limitem, ditionem, quam & Tribuni legionum in milites sibi commissos habebant. Qui si Comitis titulo honestabantur, [f] vice Magistri militum in eos animaduertebāt, vt Vegetius [g] de legionis Præfecto loquens tradit, à Ducum sententijs ad Magistrum officiurunt, & Quæstorem palatij appellabant. [h] Notitiæ tempore Duces suos milites legebant, quos posteà Zeno solius principis auctoritate creari voluit, [i] Neminem, inquit in vllo numero Equitum, vel peditum, vel in quolibet limite, sine nostri numinis sacra probatoria in posterum sociari concedimus, consuetudine, quæ hactenus tenuit, antiquata, quæ magisteriæ potestati, vel Ducibus probatorias militum facere, vel militibus adiungere licentiam tribuebat: vt hi tantùm in numeris, vel limitibus militent, qui à nostra diuinitate probatorias consequuntur. Hactenus ille.

Ducibus & limitaneis militibus, vt alacrius pugnarent, & quæ tuebantur loca, libentius amarent, captos ex hostibus agros, vnde alerentur, primus Alexander Imperator assignauit. Lampridius, quæ de hostibus, inquit, capta sunt, limitaneis Ducibus, & militibus donauit, ita vt eorum essent, si hæredes eorum militassent, ne vnquàm ad priuatos pertinerent, dicens attentius eos militaturos, si etiam sua rura defenderent. Addidit his, & animalia, & seruos, vt possent colere, quod acceperant, ne per inopiam hominum vel senectutem possidentium desererentur rura vicina Barbariæ, quod turpissimum esse dicebat. Hæc Lampridius. Hoc institutum Theodosius [k] secutus, cauit, ne hi agri à priuatis teneri, nevè præscribi possint, vel vllo tributo onerari, qualia sunt hodie feuda. Idem Gratianus, & Theodosius iunior, [l] in fundis per Mesopotamiam, & Osthoenam, & tractum Orientis, limitaneis militibus assignatis statuere. Itaque hi fundi Limitotrophi ab alendis militibus sunt appellati, aliquando limitanei, tanquam in limitibus, & finibus Imperij siti. [m] Antè Alexandrum verò agri ex hostibus capti sæpè publicabantur, inquit Pomponius, [n] & distrahebantur, quandoque etiam in præmium veteranis adsignabantur, vt in prædiis in Germania trans Rhenum captis factum fuisse, Paulus Iureconsultus scribit, [o] in quibus quia certi limites statuebantur limitati agri appellabantur. [p] Ideo autem ager manucaptus, inquit Florentinus. [q] limitatus fuit, vt sciretur, quid cuique datum esset, quantum venisset, quid in publico relictum. [r] Hi Duces non, vt alii magistratus ad tempus, sed in perpetuum creabantur: Procopius, [s] locum, inquit, nomine Artales muro munitissimo cingens, præsidium inexpugnabile ibi ordinauit, militaresque constituit cohortes, quibus Principem perpetuò futurum definiuit, quem Romani Ducem Latina voce appellant. Sed & prædia illis in limitibus in perpetuum colenda tradita,

eos

[a] in Alexandro.
[b] lib. 16. & lib. 28.
[c] in l. 2. C. quo. non obst. long. temp. præscr.
[d] l. 4. ff. de off. assess. & alibi.
[e] d. l. pen. C. de appell.
[f] l. 1. de off. vicar. l. nemo. C. de assessor. & tot. C. de comit. rei militar.
[g] lib. 2. cap. 9.
[h] l. pen. C. de appellat.
[i] l. pen. C. de re milit.
C. de fundis limitrophis.
[k] in l. fi. C. de fund. limitro.
[l] in l. omnes, & l. nu. C. de fun. patrimo.
[m] l. fi. C. de fun. limitroph. l. 2. §. pro limitaneis, C. de off. P. P. Af.
[n] in l. si captiuus. ff. de capti. & postli. reuers.
[o] in l. Lucius, ff. de euict.
[p] in l. in agris. ff. de acq. rer. dom. l. 1. §. 3. & 4. ff. de flumin.
[q] in d. l. in agris.
[r] Aggenus Vrbicus Frontinus de limitibus. Alcia. lib. 1. parer. c. 18. lib. prætermiss. in ver. limitati.
[s] lib. 3. de ædif. Iustin.

eos perpetuos fuisse arguunt. Rufas tunicas, & alia ornamenta à Vopisco [a] descripta gestabant: Cape, ait, tunicas Ducales rufas quattuor, item balteum argenteum, aut inauratum, annulum bigemmem, brachialem torquem, cassidem inauratam, scutum auro illitum, fibulam auream, latum clauum, tunicam purpuream. [b]

Illis discumbentibus retto consistere Equites mos erat, inquit Procopius, [c] nec vllis quam Ducibus secum armatos ducere fas erat. Amplæ iisdem annonæ dabantur, quæ in epistola Valeriani à Pollione in Claudio referuntur, cui Valerianus iubet tantum dari quantum Ducibus. Huic, inquit, salarium de nostro priuato ærario dabis.

[a] in Aureliano. [b] & Pollio in Claudio. [c] lib. 2. de bello Vandal. ad fin.

Frumenti annuos modios	3000.
Laridi libras	200.
Vini veteris sextarios	3600.
Olei boni sextarios	150.
Olei secundi sextarios	600.
Salis modios.	20.
Ceræ pondo	150.
Argenti in opere annua pondo	50.
Philippeos annuos	150.
In strenis	47.
Trientes	160.
Tunicas rufas militares annuas	2.
Sagochlamydes annuas	2.
Fibulas argenteas in auratas.	10.
Fibulam Cypriam auream.	1.
Baltheum argenteum inauratum.	1.
Cassidem inauratam	1.
Scuta chrysographata	2.
Loricam quam refundat	1.
Albam subsericam cum purpura succubitana	1.
Subarmalem cum purpura maura	1.
Ligni quotidiani pondo	100.
Accubitalium Cypriorum paria.	2.
Pellium tentoriorum decurias	30.
Mulos annuos	8.
Equos annuos	3.
Camelos annuos	10.
Mulas annuas	9.
Vestes, seruos, & alia quæ non recenseo.	
Fœni, paleæ oleris, herbarum, quantum satis est.	

BALTHEO præcipuè siue cingulo Duces conspicui erant, id enim eorum erat, & militum insigne: D. Ambrosius [d] Duces, inquit, & Principes omnes etiam militantes accuratè sericis vestibus accincti, operosis cingulis, auro fulgente preciosis ambiunt solito nitidius in conspectu Regis incedere. Hæc ille. Demum Iulianus apostata his quinquaginta libras argenti, seu quaternos aureos pro singula libra addidit, [e] quæ summa 200. solidos colligebat. Sed his Duces non contenti, etiam militum annonas vsurpabant. Quare Theodosius iunior earum duodecimam inter ipsos, & præpositos castrorum diuidendá cum abusum tollere non posset illis coactus est relinquere [f] Cæterum Ducibus pro præfatis annonis a noua pecunia est constituta. [g]

In prouinciam sibi decretam proficiscentes Duces veredis cursus publici vti poterant. [h] postea cum iter faciebant, suis iumentis vehebantur. Iustinianus 190. annonas, & 158. capitationes, id est impensas pro 158. equis, vt Marcellinus interpretatur, singulis quinque Ducibus Africæ assignauit, ac solidos quinque pro singula annona. & quattuor pro capitatione taxauit. [i] colligebat ea sũma solidos 1582. monetæ eius temporis, nostræ essent plus minus aurei 2200. pro codicillis magistatus Duces in Laterculo maiore primicerio notariorum soluebant solidos VI. Magistro militum pro insinuandis literis magistratus solidos XII. officio P.P. Africæ ob eandem causam solidos XII. [k] eodem Iustiniano imperante, duces quoddam vexillum gestabant, quo ab alijs dignoscerentur, Procopius. [l] Aigan inquit, omnium animosissimus inter ordines Ducis ferre signum consueuit, quem bandophorum Romani vocant.

[d] Sermone 14. [e] l. secundum, l. pro singulis. C. T. de cohortal. [f] l. vl. C. de offi. milit. iud. [g] l. 1. C. de annonis & capitatio. [h] l. nemo. C. de cursu publ. [i] l. 2. §. et hac Notitia. C. de offic. P. P. Afr. [k] l. 2. C. de offic. P. P. Afr. in notitia. [l] lib. 2. de bello Vandali.

Duces spectabiles erant, [m] & licet Iustinianus quandoque eos clarissimos vocet, [n] ipsos dignitate Senatoria cumulat, quo & si inferiore titulo magis honestabantur. Comites quoque Spectabiles dicebantur, [o] & si aliquanto Ducibus digniores. Hi eorumque officia, & castrorum Præpositi, non à Magistris militum, sed officiorum iudicabantur, [p] nisi consuetudo aliter se habuisset, vt in Orientis, Illyrici, Thraciarumque limitibus, vbi subagistri militum conueniebantur. [q] At in Occidente Limitanei Duces, Comitesque Magistro militum Præsentali paruerunt, quod & in Italia post euersum Occidentis Romanum Imperium à Iustiniano recepto, vsque ad Longinum Iustini secũdi Præfectum est obseruatum. Is Exarchatus sede Rauennæ posita, non prouincijs, vt antea, sed singulis oppidis Duces præfecit, quod per multos annos obtinuit, inquit Blondus, [r] Vnde Narniensis, Spoletanus, atque adeo Romanus, dicti sunt Ducatus. Huius exemplo Longobardi Clephis Regis tyrannidem exosi, eo extincto, triginta Duces creauerunt, qui in singulis vrbibus imperabant: Sed & Germani Principes oppidorum, quæ in feudum concedebant, Comites dixerunt: In limitibus verò Constitutos Marchiones. Hæc vox eorum lingua limitum Præfectos significat: march enim ipsi limitem vocant: quibus verò XII. Comitatus subijciebant, Duces appellarunt, vt ex Gregorio Turonēsi, & Aimone colligitur Itaque minores Ducibus facti sunt Comites, qui prius præcellebant, Hinc hodierni Duces, & Comites descendunt. At plerisque in locis hodie singulæ ciuitates suos Duces habuère

[m] l. pen. C. de appella. l. viros, C. de diu. offic. l. 2. § aa verò, C. de off. P. P. Afri. [n] in d. l. 2. C. de off. P. P. Afr. [o] l. 1. C. de priuileg. schol. l. fina. C. de silentiar. l. 3. C. de off. mag. offic. [p] l. l. viros, C. de diuers. offi. [q] l. cura, & l. vl. C. de offi. Magist. officio. [r] lib. 8. 1. de cad.

Ad Ducem ita Princeps scribebat, EXPERIENTIA TVA, aut LAVDABILITAS, Sic Arcadius & Honorius Aristheum Arabiæ Ducem appellant. [s] vel GRAVITAS VESTRA [t] Innocentius III. Duci Carinthiæ scribens ait, NOBILITAS TVA [u] Officiales Comitum & Ducum iudicio Principis creabantur, officij enim codicillos ex scrinio libellorum accipiebant. Hæc exemplaria, & probatoriæ appellabantur. quoniam primo à Principe, deinde Comite aut Duce, cui inseruiebant, subscribebantur, & in officio conseruabantur. [x] Nos de his dicturi Notitiæ ordine obseruato, prius de Comitibus, deinde de Ducibus dicemus, in quibus etiam loca præsidiorum quamquam plurimum obscura, pro viribus explicare conabimur. A Comite igitur Ægypti auspicabimur.

[s] in l. 27. C. Th. de curs. publ. [t] l. 4. C. Th. de cohortalib. [u] c. venerabilem. de electio. [x] d. l. vlt. §. 5. C. de diuers. offic.

DE COMITE LIMITIS Ægypti. Cap. CXL.

NONDVM inuenitis Comitibus in limitibus Ægypti, prius Dux fuit, Vopiscus enim Murentium, ad limitem Ægyptium Ducem à Valeriano destinatum fuisse [y] memorat, nec inter multos Duces quorum meminit, vnquam Comitem nominat. Spartianus quoque sub Galieno Æmilianum Ægypti Ducẽ fuisse scribit. [z] Pollio Probatum sub Claudio, [a] & Ammianus imperante Constantio Artemium Ducem Ægypti extitisse dicit [b] item Valentinianus Victori Duci Ægypti scribit, [c] cui eodem titulo Puseus præfuit, vt auctor est Marcellin. [d] Verum hic Dux Comitis quidem dignitate est auctus, Sed potestate diminutus. Cùm enim vniuersis Ægypti militibus præesset, aliis duobus Libyæ & Thebaidis Ducibus factis earum ditiones amisit. Id Gratiano imperante factum fuisse videtur, sub quo Romanus Comes Aegypti fuisse inuenitur, & [e] post eum sub Arcadio

[y] in Aureliano. [z] in Æmiliano. [a] in Claudio. [b] lib. 22. [c] in l. 5. C. Th. de legat. [d] lib. 24. [e] in l. 11. C. Th. de pagan.

cadio Heraclion. [a] Duo verò tantùm in Oriente Comites rei militaris fuêre: alter Ægypti, alter Isauriæ, quod vsque ad notitiæ tempus permansit. Postmodum Leo Imp. tres alios Comites addidit, [b] Pamphyliæ, Lycaoniæ, & Pisidiæ. Cum iam Occidentis Imperium cecidisset. Limitis Ægypti Comes supra Libyam, vbi est Memphis. & Oasis minor, militum copijs imperabat. Augustus tres legiones ibi, quasque suis locis collocauit: Strabo enim qui tum scripsit, [c] loquens de Ægypto, Sunt, inquit, tres militum legiones, quarum vna circa vrbem Alexandriæ sedet, aliæ in reliqua sunt regione. Præter has nouem cohortes Romanorum, tres in eadem vrbe, tres in finibus Æthiopiæ præsidio circa Sienem, reliquæ in cætera regione sunt collocatæ.

Erant, & tres equitum turmæ, per loca oportuna eodem modo dispositæ. Sed tempore huius Notitiæ quatuor legiones, alæ Equitum XVI. Cunei II. cohortes peditum IX. Ægyptum tuebantur, de quibus infra dicetur.

[a] *l. 3. C. de patroci. vico.*

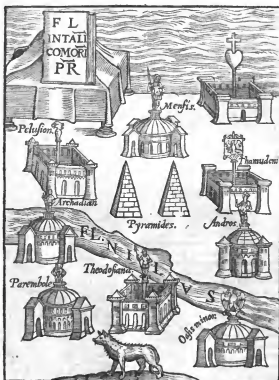
[b] *in l. vlt. ad fi. C. de diuer. offic.*

[c] *lib. 17.*

N O T I T I A.

COMES LIMITIS

CVM INSIGNIBVS.

NOTI

NOTITIA.

Sub dispositione viri spectabilis Comitis rei Militaris per Aegyptum.

Egio quinta Macedonica Memphi.
Legio tertiadecima gemina Babylonia.
Equites Stablesiani Pelusio.
Equites Saraceni Thamudeni Scenis veteranorum.
Legio tertia Diocletiana Thebaidos Andro.
Legio secunda Traiana parembole.
Ala Theodosiana nuper constituta.
Ala Arcadiana nuper constituta.
Ala secunda Armeniorum Oasi minore.

Et quæ de minore Laterculo emittuntur.

Ala tertia Arabum Thenenuti.
Ala octaua Vandilorum Neæ.
Ala Septima Sarmatarum, Scenis Mādrorū.
Ala prima Aegyptiorum Sellæ.
Ala veterana rasa Gallorum Rinocoruræ.
Ala prima Herculia scenis extrage rasa.
Ala quinta Retorum scenis veteranorum.
Ala prima Tingitana Thinunepsi.
Ala Apriana Hippone.
Ala secunda Assyriorum Sosteos.
Ala quinta prælectorum Dionysiadc.
Cohors tertia Galatarum Cefro.
Cohors secunda Astarum Busiri.

Prouinciæ Augustanicæ.

Ala secunda Vlpia Afrorum Thaubasteos.
Ala secunda Aegyptiorum Taeasiri.
Cohors prima Sagittariorum Naithu.
Cohors prima Augusta Pannoniorum Tohu.
Cohors prima Epireorum Castris Iudæorū.
Cohors quarta Iurhungorum Aphrodito.
Cohors secunda Itureorum Aiy.
Cohors secunda Thracum Muson.
Cohors quartā Numidarum Narmunthi.

Officium autem habet.
Principem de schola Agentiū in rebus ducenarium, qui adorata clementia principali cū insignibus exit.
Numerarios.
Commentariensem.
Adiutorem.
A libellis, siue Subscribendarium.
Exceptores, & cæteros Officiales.

COMMENTARIVM

NSIGNIA habebat abacum rubro tapeto & surrecto instratum, quo libet nitebatur, in cuius viridi tegumento, sequentes notæ scriptæ erant, F. L. I N. T. A. LL. CO. M. ORD. PR. quas ita interpretor: Fœlix liber iunctus notarijs Tribunis à Laterculo continens mandata ordine Primicerij. Hæ notæ in tergo mandatorum aliorum Comitum, & Ducum cernuntur. In manuscriptis, libro aurorecto, apud hunc Comitem, & sequentes limitaneos Duces inhærent codicilli, qui in impresso hic, vt puto, per errorem desunt. Huius Comitis & sequentis purpureum est tapetum, qui color Comitum dignitati tribuitur. Duces Orientis, librum sine abaco, & tapeto præferunt, & in hoc à Comitibus differunt.

Nouem huius Comitis muuitiones ostenduntur, cum duabus piramidibus, quæ à Numeris a Maiore Laterculo prodeuntibus defendebantur, eas interfluit Nilus: in ima parte ambulat Pardus, aut Panthera, in ea regione frequens. Alia XXII. oppida minore Laterculo emissæ copiæ tuebantur, quorum nulla apparent vestigia, vel imago, quod fortè breui charta nequiuerunt comprehendi. Vniuersa hæc defendebant Equitum turmæ duæ, alæ XVI. legiones II. cohortes IX. poterant omnes esse Equites circiter 1700. pedites 6500. Nam, vt ait Constantinus Porphirogenneta, agmina in præfecturas diuidebantur, quarum aliæ millæ, aliæ quingentis capitibus constabant. Officium hic Comes habebat Principem de schola agentium in rebus Ducenarium, qui adorata clementia principali cum insignibus exibat: interpretor transacto biennio, imò hæc verba addenda censeo, ex officio Proconsulis Achaiæ, & Vicarij Ponticæ. Huius officii Principis insigne erat cingulum, quod etiam apparitoribus Magistrorum militum tanquam militibus & quibusdam alijs dabatur. [a] Hic causas militum ad Comitem introducebat, & vt alii Principes officiorum exequebatur.

Præsidia XXXI. Equites 1700. Pedites 6500.

[a] l. vlt. C. de apparitor. Magist. milit.

Habebat præterea Ægypti Comes, Numerarios, Commentariensem, Adiutorem, A libellis, seu Subscribendarium. Exceptores, & cæteros officiales, quemadmodum Magistri militum, quos apud eos sumus interpretati, vbi monuimus numerarios Comitum actuarios à Gratiano appellari, [b] Scribis ab actis, carebat, quibus, nullus militum Præfectus vtebatur: Qui enim instrumentis, aut alijs actibus, auctoritatem addere volebant, prouinciarum Rectores non militares iudices adibant. Prædicti apparitores codicillis à Libellensibus Principis scriptis, & ab eo, Comiteque subscriptis probabantur [c]

[b] in l. 3. in fin. C. de diuers. offic.

[c] l. vlt. C. de diuers. offic.

Legiones, Cohortesque, & Equitum, quas hic Comes regebat, alæ erant sequentes.

LEGIO QVINTA MACEDONICA Memphi locata, quam olim in Macedonia ab Augusto cōstitutam fuisse Dion [d] testatur. Hæc postea fuit vna ex IX. Legionibus Comitatensibus Magistri militū per Orientem. Vnde constat Comites, & Duces limitum, militibus Magistrorum vsos, sed & alios ex minore Laterculo Magistris minimè subditos habuere. Hæc legio per plura oppida dispersa fuit: Pars. n. Comiti Ægypti, pars Duci Daciæ Ripensis obtemperabat, & quinque in locis excubabat, vt infra dicetur.

[d] lib. 55.

Memphis Regum Ægypti regia fuerat, vbi nunc creditur esse Cairum, Moph, & Migdol Hebræis dicitur caput, est Heptapolis Arcadiæ. Quadraginta stadijs ab hac vrbe est collis, in quo multæ pyramides, & regum sepulturæ erant: Earum tres eximiæ magnitudinis, sed duæ præcipuè inter orbis spectacula numerabantur, singulæ altitudine stadii, figura quadrata, & latitudine paulo minore: In summo

erat

erat insignis & turbinatus lapis: vnde per cochleares scalas ad regis sepulchrum ibatur, quemadmodum Strabo, Diodorus, & alij tradunt: Hæ sunt duæ pyramides, quæ in Comitis insignibus, sub Memphi describuntur. Ipsum oppidum supra tectum purpureum statuam dextra hastam tenentem, & læuam, lateri admotam habet: Quem Principem Martis habitu esse credo. In codice Vrsini, in summo hastæ, præfixa tabella, viri imaginem continet.

LEGIO XIII. GEMINA BABYLONIÆ insidet: hanc olim in Dacia fuisse Dion scribit, quæ inter hunc Comitem, & Ducem Daciæ Ripensis diuisa, partim in Ægypto, partim in Dacia militabat. Babylonia autem oppidum erat Ægypti, quod, Cambyses in Ægyptum proficiscens condidit, alij Babylim vocant, vbi legio degebat. Iosephus Letuspolim antea dictum affirmat:[a] supra huius turrim ab alto stipite, pro insigni crux cordi infixa exibat: significabat, eam cordi militibus, & Principi inhærere. In manuscripto Vrsini, loco cordis pila videtur, orbis typus, & portendit, crucem orbi dominari.

[a] l. 2. antiq. c. 13.

EQVITES STABLASIANI Pelasij degebant, erat hoc vnum ex septem ostiis Nili, cum oppido munitissimo, vbi nunc est Damiata, clauem Ægypti vocat Suidas. D. Hieronymus,[b] Robur, inquit, appellatur Ægypti Pelusium, quia portum habet munitissimum, negotiationes maris maximè ibi exercebantur: & subdit Vergilium[c] dixisse.

[b] in 30. Ezech.
[c] in 1. Georgicorum.

Nec Pelusiacæ curam aspernabere lentis.

Non quod ibi præcipue lens nasceretur, sed quia ex Thebaide & alijs locis Ægypti per Nilum eò plurima deferebatur. Septuaginta verò interpretes, eo in loco Diospolim, & Memphim pro Pelusio posuisse: Hæc D. Hieronymus, Olim Æliopolim ab Ælio Principe, qui eam triplici muro circundedit, dictam putat Sabellicus, Hanc vrbem in Augustanica Marcellinus[d] locat: In Augustanica, ait, Pelusium oppidum est nobile, quod Pelleus Achillis pater dicitur condidisse, lustrari Deorum monitu iussus, in lacu, qui eiusdem ciuitatis alluit mœnia, cum post interfectum fratrem, nomine Phocum, horrendis furiarum imaginibus raptaretur. & Cassium, vbi sepulchrum Pompei est magni, & Ostracinæ, & Rhinocorura: Hæc ille. In hoc oppido pro insigni stat longo stipite præfixum caput albæ aquilæ, cum pectore implumi sine alis: per eam forte Nilus significatur, qui etiam vocatur aquila, vt tradit Pierius.[e] In manuscriptis aquila est cœrulei coloris, qui aquæ conuenit, sine alis est & implumis, ne Imperii aquila crederetur, vel ad denotandam Ægypti antiquitatem: Aquila enim cum valde senuerit, plumas ac pennas toto corpore amittit, vt aiunt D. Ambrosius,[f] & D. Gregorius.[g] Ægypti verò, se omnium populorum vetustiores asserebant, vt refert ex Trogo Iustinus, & in primis Pelusium omnium se prætendebat antiquissimum. Possumus etiam interpretari Imperium à Barbaris deuastatum, esse renouandum. Legitur enim in Psalmo renouabitur vt aquila iuuentus tua. D. Hieronymus ait, aquilam senio confectam, pennis valde grauari, quas aqua aspersas reiicit, tum calore intra se collecto, primum oculos sanari, mox iuuentutem redire. Eucherius quid simile narrat. STABLASIANI à loco vnde orti, sunt dicti, fortè legendum STABALIANI, qui fuere Galliæ populi. Hi erant ex X. Vexillationibus Comitatensibus Magistri militum per Orientem.

[d] lib. 22.
[e] li. 16. Hieroglyphicorum.
[f] sermo. 54.
[g] Homel. 17. in Ezechiel.

EQVITES SARACENI Thamudæni Scenis veteranorum morabantur. Hi equites sunt ex Arabia Fælici: vnde ortus est impius Mahumetes. Ab Ismaele & Agar descendunt, & ideo proprie Agareni vocantur: Sed à Sara se Saracenos vocant, à qua volunt videri venire, vt ait D. Hieronymus.[h] Thamudæni, à Thamuda Nabatheorum sunt dicti, quam Arabiæ proximam fuisse Stephanus scribit: inter eos Saraceni habitabant vnde hi equites sunt delecti, sub Duce Palestinæ alii equites Thamudæni militabant Scena verò est oppidum Arabiæ Ptolemæo, inter Pelusium & Memphim, auctore Itinerario: à quo vocata est Scenitis regio cuius incolæ erant Saraceni Marcellinus[i] scribit Scenitas Arabes, Saracenos à Posteritate appellatos. Scenæ autem Latinè sunt tentoria, inquit D. Hieronymus.[k] Et Scenitas Arabes ab vsu tentoriorum dictos[l] Zosimus memorat. Veteranis autem ibi degentibus, hoc oppidum veteranorum est nuncupatum, qui fortè à Vetera oppido apud Rhenum,[m] sunt appellati. Erant, & castra, quibus Veterum nomen erat, vt Tacitus refert,[n] à quibus Veterani nominari potuerunt. Thamuda est locus, in quo Iacob regressus de Mesopotamia, habitauit, & lingua Hebraica appellatur Sichor. Hic etiam ala equitum quinta Retorum dicta degebat, vt infra dicetur. Supra hoc oppidum pro insigni erat aurea aquila, hastæ altæ præfixa, & tabulæ inclusa, alas expandens: Hoc legionis signum Imperium Roman. referebat. In manuscripto, viridis aquila tabulæ insidet: Hi equites sub aliquo Magistro militum non leguntur,

[h] in 25. Ezech.
[i] lib. 22.
[k] de locis Hebraicis.
[l] lib. 1.
[m] Tacitus lib. 1. annal.
[n] lib. 20.

LEGIO TERTIA DIOCLETIANA THEBAIDOS in Andro oppido commorabatur, quod est in ea Ægypti parte, quæ Delta vocatur, & dicitur Andron, quasi virorum ciuitas, vt Ptolemæi interpres annotat. Huius loci & Itinerarium meminit, in quo erat mansio. Supra supercilium templi pro insigni huius loci stat statua, dextra hastam tenens, quemadmodum erat & Memphi. Hæc vero est vna ex legionibus XXI. Magistri militum per Thracias, quæ Tertia Diocletiana Thebæorum vocatur, seu Thebaidis vnde à Diocletiano est conscripta. Hanc legionem diuisam fuisse oportet, quia etiam sub Duce Thebaidis reperitur.

LEGIO SECVNDA PAREMBOLÆ insidebat, huius meminit etiam Itinerarium, Latinè dicitur castrametatio, aut castra seu tentoria. est forte locus Aendor, vbi D. Hieronymus[o] ait, filios Israhel se ad prælium præparantes castra posuisse: est hodie, inquit, grandis vicus Aendor iuxta montem Tabor, ad Meridiē in quarto milliario. Iosephus in Galaditide ponit. Supra huius munitionis pinnaculum, stant duo viri, sese inuicem complectentes, Hi sunt vtriusque Romani Imperii Principes inter se concordes. In Vrsini codice, capita tollunt extra tabulam, cui sunt infixi. Hanc legionem secundam Traianam esse puto, à Traiano institutam, quam in Ægypto collocatam Dion[p] scribit. Hæc etiam sub Duce Thebaidis reperitur; vnde eam diuisam necesse est fuisse, & raro hic legiones integræ reperiuntur. Plures secundæ legiones sub Magistro militum per Orientem sine cognomine merebant, sed non apparet, quæ fuerint.

[o] de locis Hebr.
[p] lib. 55.

ALA THEODOSIANA, nuper constituta, vna ex quattuor vexillationibus Comitatensibus Magistri militum per Thracias, cui tanquam nouæ fortè certus locus nondum erat assignatus, Theodosiana, à Theodosio iuniore eius auctore est denominata. Vnde arguitur hanc Notitiam eo imperante scriptam fuisse, quia alæ nuper ab ipso constitutæ meminit. sequens quoque Arcadiana nuper constituta fuisse dicitur, non ab Arcadio, sed in Arcadia contracta, aut in memoriam Arcadii denominata. Hic in alta colūna pro insigni est, vir dextra hastam tenens, & ipsum Theodosium Principem referri puto. In Vrsini codice vir extra tabulam cui inhæret, caput emittit. In Madruciano dextra clypeum tenet, læua hasta nititur.

ALA ARCADIANA nuper constituta, vna vexillationum Comitatēsium Magistri militum per Orientem. Arcadiana dicta est ab Arcadia Ægypti oppido, quod tuebatur. Est autem Arcadia, inquit Stephanus ciuitas Ægypti, vna ex tribus, quæ sunt in Amorgo insula, quæ olim erant Melania, Minoe, Arsenice. Hāc oportet fuisse Nili insulam, non eam, quæ est vna huius nominis ex Sporadibus. Supra oppidum vbi

hæc

hæc ala morabatur est inscriptum , ARCADIANI, In vertice recti purpurei est, vir indicem sinistræ manus attollens , qui est Princeps Orientalis hostibus minitans, prout etiam alibi repetitur.

ALA SECVNDA ARMENIORVM , in Oasi minore degebat non longe à Mareotide palude, Marmaricam versus ; Auasim Stephanus appellat similem esse dicens Pardi pelli , maculosam enim videri ob ratas ædes in deserto & aquoso sitas ; ita huiusmodi loca Ægyptij Auases vocant. Duæ vero vrbes Oases vocantur , quarum altera magna Oasis dicitur, non longe ab Abydo , in quam deportabantur delinquentes.[a] Huc in exilium à Constantio missus est magnus Athanasius, & à Theodosio Nestorius , & ab Arcadio Timasius magister militum , Zosimus, [b] Timasius , inquit relegatus in Oasim cum publico satellitio deducebatur. Is erat locus insigniter sterilis ,è quo nemo posset euadere , qui eo deportaretur: Nam terra in medio arenosa vasta prorsus & inhabitata, notitiam tendentibus huc omnem adimit , partim quod venti arena vestigia compleăt, & aboleant, partim quod nec arbor vlla, nec domicilium sit , quæ indicium aliquod iter facientibus ad coniecturam relinquere possint. Hæc ille. Zonaras quoque [c] hoc oppidum à ventis agitari scribit. Alij à culicibus & muscis nimium infestari. Quare olim prohibitum fuit,[d] ne quis , præter Præfectum Augustalem , vel Ducem Ægypti reos in Gypsum , vel Oasim deportaret , nec vltra sex menses vel annum ibi esse possent deportati. Hoc oppidum cum præsidio munitum fuit. Alia Oasis minor à Ptolemæo vocatur , de qua hic intelligitur , [e] super cuius supercilio sedet Aquila signum Imperij , alas in Vrsini codice supra tabulam extendit, Hæc ala est vna Vexillationum palatinarum Magistri militum præsentalis , qui comites sagittarij Armeni vocabantur. Omnes autem supradictæ , tam equitum, quàm peditum copiæ , ex maiore laterculo prodeuntes Magistris militum parebant , & in præscriptis nouem oppidis excubabant : Sequentes vero , quæ de minore Laterculo prouenichant , eorum Imperio non suberant. Oppida , in quibus degebant neque sub hoc , neque alijs Ducibus exceptis paucis Mesopotamiæ , depicta apparent , quæ vel ad euitandum laborem tot munitiones describendi, prætermissa fuere , vel quod plura oppida simul vna charta non possent comprehendi , satisque visum fuit ad præsidiorum cognitionem , eorum partem ostendisse,

[a] l. relegatorum 7. §. et quoddam, ff. de interd. et releg. l. fina. C. de pœn. l. 1. C. T. de Nili agger. non rump.
[b] in quinto.
[c] in Theodosio,
[d] in d. l. fin, Græci scripta, C. de pœnis.
[e] Niceph. l. 14. ca. 35. 36. & lib. 9 c. 29.

DE ALIS , QVÆ DE MINORE Laterculo emittuntur.

VPLEX fuisse laterculum , supra diximus , maius & minus , illud omnes magistratus ciuiles & militares cum eorum copijs , præter limitaneos continebat , hoc vero præfectos, Tribunos , & Præpositos castrorum limitum , [f] à Notarijsque in scrinio memoriæ quæ sub dispositione tractabatur. [g] qui laterculenses vocabantur , [h] ix gradus antiquioribus illius scrinij tantum dabatur, Itaque non vexillationes , aut cunei equitum, vel legiones, aut auxilia , sed alæ tantum equitum, & cohortes ad limites Imperii destinatæ, ex illo prodibant , nec à magistris militum , sed à Principe probabantur , solumque Magistrum officiorum iudicem habebant. [i] In Occidente verò omnes hæ alæ, & cohortes ex maiore Laterculo emittuntur. Dictæ autem sunt alæ , quia instar auium alarum pedites legiones tegebant , continebantque equites 686. secundum alios 732.[k] Itaque suis legionibus, cũ opus erat , adiungebantur, vnde Itinerarium in Germania secunda alas legionum VI. VII. VIII. IX. & X. locatas fuisse scribit. Cunei vero equites absque legione intelliguntur. In minore ergo laterculo alæ quæ suas cohortes tuebantur , singulæ erant equitum numero 56. aut summum 66. vt Vegetius tradit.[l] Harum Duces præfecti vocabantur , ad quod munus Augustus adolescentes Senatorum filios eligebat. Tranquillus,[m] liberis , inquit , Senatorum, quo celerius Reipub. assuescerent , protinus virilem togam latum clauum induere, & curiæ interesse permisit, militiamque auspicantibus, non tribunatum modo legionum , sed , & præfecturas alarum dedit. At ne quis expers castrorum esset, binos plerumque laticlauios præposuit singulis alis. ex his verbis constat pluris fuisse alæ quam legioni tribunum præfici.

[f] l. 1, C. de offic. Quæstor.
[g] toto tit. C. de offic. Quæsto. l. 3. in fin. C. de agen. in reb.
[h] l. 5. in fin. C, qui milit. poss. l. comperimus, l vl. C. de proxim. sacr. scrin.
[i] l. viros C. de diuers. offic.
[k] Veg et. li. 2. c. 6.
[l] lib. 2. cap. 8.
[m] in Augusto c. 38.

In totius verò Orientis minore laterculo, summatim continebantur alæ 66. cohortes 59. hoc modo.

In Ægipto	alæ	13.
Thebaide	alæ	15.
Palestina	alæ	6.
Arabia	alæ	6.
Phœnicia	alæ	7.
Syria	alæ	2.
Osrhoena	alæ	6.
Mesopotamia	alę	3.
Armenia.	alæ	8.
Omnes alæ.		66.
Cohortes Ægypti.		9.
Cohortes Thebaidis.		10.
Cohortes Palestinæ.		11.
Cohortes Arabiæ		5.
Cohortes Phœniciæ.		5.
Cohortes Syriæ.		4.
Cohortes Osrhoenæ.		2.
Cohortes Mesopotamiæ		3.
Cohortes Armeniæ		10.
Cohortes		59.

Alæ Comitis Ægypti , quæ de minore laterculo emittebantur, erant sequentes.

1 ALA TERTIA ARABVM degebat Thenuthi.

2 ALA OCTAVA VANDALORVM, habitabat Neæ. Hæc vrbs est Ægypti in Thebaide prope Chemmim oppidum , ait Herodotus. [n] Iornandes Deuxippi historiographi auctoritate scribit. Vandalos ab Oceano ad limites Danubii vix anni spacio peruenisse , præ nimia terrarum immensitate: Eos verò Gebenchus Rex Gothorum profligauit, Quare reliqui pauci Vandali superstites Pannoniam à Constantino Imp. obtinuerunt , vbi per annos plus minus 40. vt incolæ quieuerunt. longo verò post tẽpore à Stilicone inuitati , Gallias , mox Hispaniam, ac demum Africam occuparunt. Ex his hæc ala est collecta.

3 ALA SEPTIMA SARMATARVM, morabatur Scenis Maudrorum , Scenas Mandras appellat Itinerarium , Latinè tentorium est , [o] Id oppidum est Ægypti inter Babylonem & Aphroditopolim. Mons etiam fuit Antiochiæ Syriæ è ciuitate 30. stadijs distans , in cuius summo Simeon Stilites templum in crucis formam ædificauit. Mandra significat speluncam. Sarmatæ à Vespasiano contra Vitellium fuerunt acciti. Tacitus , [p] At, ne inquit , inermes prouinciæ Barbaris nationibus exponerentur, Principes Sarmatarum Iazigum , penes quos ciuitates regimen, in comilitium acciti.

4 ALA ÆGYPTIORVM excubabat : Sellæ, fortasse legendum Syllæ , quæ distat Pelusio millibus passuum 24.

L ALA VETERANA RASA. Gallorum Rinocorure. Itinerarium , Iosephus 5 Epiphanius. [q] Martyrologium , [r] Rinocoruram appellant , olim Neclectam dictam fuisse testatur Epiphanius à Sortibus, quibus

[n] in Euterpe.
[o] D. Hieronymus de locis Hebraicis.
[p] in 19.
[q] in Panarei hæres. 66 contra Manichæos.
[r] 17. Kal Feb.

quibus Noe terram in tres filios diuisit. Marcellinus, [a] eam cum Pelusio in Augustanica locat. Alia est eiusdem nominis, in Syria, de qua Strabo, [b] & Iosephus, [c] Hæc est vltra montem Cassium ab Ostracina distans millibus passuum XXIIII. olim ab equitibus Ægypti condita, quos Rex naribus truncauerat, vnde nomen vrbi inditum: Ῥῖνας, enim Græci nares vocant, κολούειν truncationem. Diodorus, [d] Actisanus inquit, Æthiopum Rex, occupata Ægypto, latrocinia nouo more compescuit, sontes neque morte plectens, neque linquens impunitos, eorumque iudicio constituto, conuictos omnes in vnum coactos miti supplicio affecit; Amputatis enim naribus in vltima deserti ire compulit, ibique ciuitatem condidit, ab excisis naribus Rhinocoruram appellatam: ea in Ægypti, Arabiæque finibus haud procul à mari sita, omnibus vitæ commodis caret: Nam omnis vicina regio salsa est, & intra mœnia vnicus puteus, atque is inutilis, vtpote aqua gustu amara. Hæc Diodorus. Stephanus verò ait, quod eius loci homines summas nares sibi amputare consueuissent. D. Hieronimus, [e] Rhinocorura, inquit, ciuitas est Ægypti, cuius meminit Esaias. [f] Sciendum autem, quod hoc vocabulum in libris hebraicis non habetur, sed à septuaginta interpretibus propter notitiam loci additum est. Hæc ille. Madrucianus codex habet Rhinocorina mendose. Veterana hæc ala est appellata à veterum castris de quibus supra in equitibus Saracenis. Aliam in Gallia Belgica Tacitus [g] ponit, Rasa verò in Mesopotamia est oppidum, vnde hæc ala posset esse deducta, vel à loco, vbi diu steterat, est appellata, sed in manu scriptis deest Rasa, vt puto rectè, quia hinc longe distat; vnde per errorem hic transpositam fuisse suspicor, & hanc dictionem adiungendam syllabæ. Ge, loci sequentis, vbi legendum, Gerasa.

[a] lib. 22.
[b] lib. 16.
[c] lib. antiq. Iud. & 13. cap. 21.
[d] lib. 2.
[e] de locis hebraicis.
[f] 19.
[g] Lib. 20.

6 ALA PRIMA HERCVLEA habitabat Scenis extra Ge. Prima tantum huius vocis dictio apparet in Codice impresso, sed manuscriptus Vrsini habet GERASA, Madrucianus, EXTRA GERASA, alter vetustus, SEXTA GERASA, quæ ciuitas est Syriæ curuæ Ptolemæo, Iosephus Gesaram vocat Plinius Gelasam, Stephanus, Gerasa, inquit, Syriæ Cœles ciuitas, vna ex 14. vnde Ariston Rhetor, & Cericus Sophista, & Platonomicus Rhetor. D. Hieronymus. [h] Gerasa, ait, vrbs insignis Arabiæ. Quidam ipsam esse Gadaram existimant. aliqui codices habent, Scenis sexta Gerasa. vt scribit Ortelius. Epiphanius, [i] memorat in Gerasa Arabiæ aquæ fontem in vinum versum ea hora, qua Dominus in Cana Gallilææ aquam in vinum vertit: sed & Plinium, [k] in Andro insula fontem Nonis Ianuarijs semper viui sapore fluere ex Mutiano. ter. Cos. tradit, is vno die aberrat, quo Dominus id miraculum edidit. Gerasæ Dominus à dæmonio retentum curauit. eam D. Lucas [l] esse contra Gallilæam scribit, D. Marcus [m] dicit esse trans mare in Decapoli, vnde aut hæc Gerasa est diuersa à nostra, aut hic Comes longiorem tractum habuit.

[h] de locis Hebr.
[i] hæres. 31.
[k] lib. 2. c. 106.
[l] cap. 8.
[m] cap. 5.

7 ALA QVINTA RHETORVM Scenis veteranorum. hæc ex Rhetis erat contracta, vnde lego Rhetiorum, Inter Pelusinum & Memphim, Scenas Veteranorum Itinerarium ponit, de quo supra.

8 ALA PRIMA TINGITANA in Thinnnepsi oppido Ægypti morabatur. Thimonepsi legit Itinerarium

9 ALA APRIANA ex Apris colonia Thraciæ degebat Hippune, huius nominis oppidum in Cœlesyria Phorus & Ptolemæus locant. Itinerarium verò in Marmarica.

10 ALA SECVNDA ASSYRIORVM SOSTEOS præsidio erat. si legamus Sostheos, saluum à Deo significat.

11 ALA V. PRÆFECTORVM, idest ante lectorum, vel præ cæteris electorum: Lecti enim milites vocabantur, qui velut præstantes eligebantur. Marcellinus, [n] Triginta, inquit, millia lectorum militum commisit Procopio. Dionysiade morabantur. Hic locus est inter Mœridem Paludem, & Oasim Ptolemæo à Dionysio, idest Baccho dictus. Duo cohortes sequuntur, alijs pro locorum diuersitate intermixtæ.

[n] lib. 23.

1 COHORS AERTIA GALATARVM, quæ ex Galatia contracta erat, Cefro degebat, quod erat Ægypti oppidum. Cephro Eusebio est regionis nomen.

2 COHORS SECVNDA ASTARVM, Itinerario Hasta est Tudertanorum vrbs in Hispania, alia est in Liguria, vnde forte hæc cohors est collecta; degebat Busiri: Hic locus non longè est à Diospoli, In media Ægypto, idest in Delta Busirin conditam esse Stephanus ait, Osirimque ab Iside in ligneo boue sepultum Busiri nomen dedisse, quasi bouis Osiri. Alij a Busiri loci præfecto denominatam volunt.

De alijs numeris Prouinciæ Augustanicæ.

AVGVSTANICAM illã regionem dici, quæ est vltra Pelusium vsque ad Arabiã, supra in eius Præside ex Amiaiano est dictum, qui Pelusium, Cassium, Ostracinam & Rhinocoruram in ea locat. [o] Sed Notitia aliam diuisionem facit Hanc Augustancam Gratianus vocat. [p] in qua erant infrascripti numeri.

[o] lib. 22.
[p] l. 9 C. de ve. Ii-galibus.

12 ALA II. VLPIA AFRORVM, in Thaubasteos oppido degebat Ptolemæo Thaube est oppidum Arabiæ desertæ. Thebeste publicata est quædã lex à Constantino [q] quod fortè idem est oppidum. Thaubasium legit Itinerarium. Ala verò Vlpia ab Vlpio Traiano est dicta.

[q] l. 1. C. vt lite pendente, & l. 13. C. de appell.

13 ALA II. ÆGYPTIORVM TACASYRI excubabat. Tacassium Ptolemæo ciuitas est Assyriæ, nunc Ressa dicta. Itinerario Tacaua vrbs est Ægypti inter Memphim & Pelusium. Hæ sunt alæ XIII. Laterculi minoris cohortes reliquæ sequuntur.

3 COHORS PRIMA SAGITTARIORVM, in Naithu Ægypti ciuitate residebat. Cohortis Sagittariorum meminit Marcellinus. [r]

[r] lib. 25.

4 COHORS I. AVGVSTA Pannoniorum Thou inhabitabat, est locus prope Heliopolitas, quem inter Pelusium & Memphim Itinerarium collocat.

5 COHORS I. EPIREORVM castris Iudæorum immorabatur vicum Iudæorum legit Itinerarium: locus est Ramessæ, vbi primo fugientes ex Ægypto Iudæi castrametati sunt. inde castra Iudæorum sunt vocata. hoc oppidum Sucho, idest Castra Iosephus [s] appellat, vbi postea Babylis constructa est à Cambyse, dum Ægyptum inuaderet. D. Hieronymus. [t] Achm castra Iudæorum interpretatur. qui, inquit, locus est in deserto, in quo XII. fontes, & LXX. palmarum arbores Moyses de mari Rubro exiens reperit. [u] Aliqui Bubastum appellant. Ex Epiro hi equites erant contracti, cuius equos [x] Virgilius celebrat Epirotecos pro Epireis Cicero [y] & Varro [z] appellant.

[s] lib. 14. antiq.
[t] de locis.
[u] Exod. 15. Nu. 33.
[x] in 3. Georgicu.
[y] in 12. ad Atticum.
[z] lib. 2. cap. 3. de re rustica.

6 COHORS IIII. IVTHVNGORVM Aphrodito insidebat, quod oppidum nominat etiam Plinius & Itinerarium. Iuxta Æthiopiam Stephanus locat. A Venere deriuatur, Aphroditopolim Strabo appellat. Aphrodite est etiam insula maris Rubri. Iuthungos Marcellinus [a] Alemanorum partem vocat, ex quibus infra sub Duce Syriæ ala meret.

[a] lib. 18.

7 COHORS II. ITVREORVM degebat Aiy, Airi in Itinerario legitur. D. Hieronymus [b] vocat Ai vel Ain. Alij Agai, cuius, inquit, vix paruæ ruinæ resident. Strabo, montanos Arabes esse Itureos dicit. Plinius Assyrios. Seruius Parthos ita interpretatus illud: [c] Ityreos taxi curuantur in arcus.

[b] de locis Hebr.
[c] in 2. Georg.

D. Lucas Philippum fratrem Herodis Antipæ tetrarcham Ituræ & Trachonitidis fuisse scribit. continebat Auranitidem, quam D. Lucas, & Dion [d]

[d] lib. 49.

Ituream

Ituream vocat. Erant hi milites sagittarii: Vopiscus, enim scribit Valerianum CCC. sagittarios Ituceos Aureliano obtulisse.

8 COHORS II. THRACVM MVSON, incolebat, Musæ est apud Itinerarium, hæc forte est, quam Constantius ad Martianum Vicarium Africæ scribens, Mursam appellat.[a]

[a] l. 46. C. Th. de decur.

6 COHORS QVARTA NARMVNTHI excubabat: Legendum est COHORS QVARTA NVMIDARVM NARMVNTHI, vt in manuscriptis: Hæc de Comite Ægypti sequitur alius Isauriæ Comes.

De Comite Isauriæ, & Præside. *Cap. CXLI.*

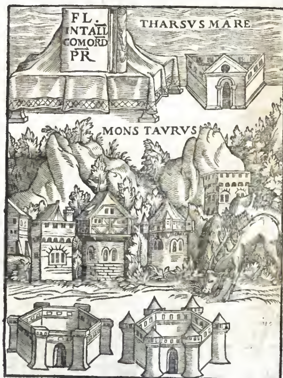

ISAVRIA inter Lycaoniã & Ciliciam ad radices Tauri montis sita longe ab Ægypto distat: Sed ne Comites separentur, hoc loco is Comes statuitur, qui etiam Isauriæ, vt supra exposui, populis ius dicebat, & duabus legionib. s. 2. & 3. Isauriæ à loco, vbi degebant appellatæ, præerat. Itaque Comes rei militaris per Isauriam etiã Præses erat. Postmodũ Iustinianus,[b] antiquato nomine Præsidis, illum tantùm Comitem dici voluit.

[b] Nouell. 27. de Comite Isauriæ

NOTITIA.

COMES ISAVRIÆ CVM INSIGNIBVS.

NOTITIA

NOTITIA.

Sub dispositione viri Spectabilis Comitis militaris per Isauriam. Et præsidis.

LEGIO secunda Isauria.
Legio tertia Isauria.
Officium autẽ habet ita.
Principem de eodem officio.
Cornicularium.
Commentariensem.
Numerarios.
Adiutorem.
Ab actis.
A libellis.
Exceptores, & cæteros officiales.

Dux Isauriæ, Lybiæ

Numerarios & Adiutores eorum.
Commentariensem.
Adiutorem.
A libellis siue Subscribendarium.
Exceptores, & ceteros officiales.

INSIGNIA habebat, librum viridi corio tectum, & super abaco purpureo tapeto instrato erectum, vt alij Comites, & oppidũ ad mare Cilicium, cui inscriptum est, THARSVS MARE. Hæc est metropolis Ciliciæ maritima à Sardanapalo condita, prout eius monumento literis Assyriis inscriptum epitaphium sequens indicat. Sardanapalus Anacyndaraxis filius Anchialem & Tharsum vna die condidit, & tu hospes vale, ede, bibe, lude: Hæc Strabo. [a] Dignum, Cicero inquit epitaphium, quod non in hominis sed in bouis sepulchro inscriberetur. Hanc vrbem præ cæteris D. Pauli natales nobilitarunt.

[a] lib. 14.

In Vrsini exemplari inscriptum est, THARSVM MARE: vt non ciuitas, sed mare ab ea denominatũ significetur. Tarsos sine aspiratione Stephanus legit Ad radices montis Tauri fermè VIII. oppida vel castra visuntur, & ceruus herbam depascens, quo animali fortè ea regio abundat, supra scriptum est MONS TAVRVS. In Tharsi metropoli proximè Isauriam, præsidium tenebat Comes cum duabus legionibus sine equitatu, qui in montibus non erat vsui, poterant esse duo millia peditum, tribuendo hoc tempore mille pedites legioni secundum Constantinum Porphyrogenneram. Officium habebat Principem de eodem officio, non ex schola agentium in rebus, vt alius Comes, quia hic Præsidis vice fungebatur, item Cornicularium, Commentariensem, Numerarios, Adiutorem, Ab actis, à libellis, Exceptores, & cæteros officiales. quos codicillis, à scriniariis libellorum scriptis, & à Principe, ac demum Comite subscriptis probari oportebat, vt tradit Leo A. [b] qui huius Comitis, eiusque officij mentionem facit. Scribas verò ab actis habebat, quibus alii Comites & Duces rei militaris carebant, quia etiam Præsidis officio fungebatur, apud quem robur contractibus, & negociis dabatur, quod in militariũ tribunalibus non fiebat.

Præsidia 8.
Peditum. 2000.
[b] in l. vlt. C. de diuers. offic.

Sequitur in Notitia Dux Isauriæ Libiæ mendosè, cui subnectitur officium, quod posset illud esse, quo Comes Isauriæ vtebatur, quemadmodum duplex officium Dux & Præses Arabiæ habebat: sed quia errore librarii totus hic contextus est confusus, hoc potius ad sequentem Ducem Libyæ pertinere putauimus, & in eo interpretandum reseruauimus.

De Duce Libyæ. Cap. CXLII.

IN Notitia pro Duce Lybiæ mendosè scriptum est, Dux Isauriæ, qui nullus per eam prouinciam fuit, sed tantum Comes: Nam eo tempore in Oriente duo duntaxat Aegypti & Isauriæ Comites fuerunt: Duo item per Aegyptum Duces, vnus Libyæ, alter Thebaidis, in Notitiæ indice recensentur: [c] vnde necesse est Ducem Libyæ scribi: In codice manuscripto est idem error sed in fine notarum est, Dux Libyarum III. id est tertius numero Præfectus rei militaris, & hæc verba literis rubeis in suo codice scripta esse Benedictus Maphæus vir nunquam satis laudatus, mihi pro sua singulari humanitate significauit. Huius verò Ducis vix nomen apparet, quod sub hæc tempora, Theodosio iuniore, Valentiniano imperantibus, à Genserico Vandalorum, Alanorumque Rege, Africa occuparetur, [d] vbi nullus amplius Libyæ Dux esse poterat: Itaque in primo indice, & hoc loco in manuscriptis solum eius nomen scriptum reperitur: Nulla verò eius insignia, aut præsidia, numerive militum apparent.

[c] & in l. vlt. C. de diuers. offic.
[d] Paulus Diaconus lib. 14. D. Prosper. in chronicis.

Olim vnum in vniuersa Ægypto & Libya Ducem fuisse [e] dixi, quo postea Comite facto, [f] duo Duces, alter Libyæ, alter Thebaidis sunt creati: Spartianus in Celso tyranno scribit Fabium Pompeianum sub Gallieno Ducem limitis Libyci fuisse. Huic Dux Libyæ ad Paratonium, & adiacentia oppida statiua habebat. [g] Vocatur hæc regio Libya Marmarica, incipiens à Catabathmo vsque ad Cyrenem vrbem, quod iter esse stadiorum 900. ait Strabo. [h] Huic Mareota, & Menelaita vrbes à Iustiniano sunt adiectæ. Duci Libyæ à Iustiniano constituti sunt aurei MV. & quadrans pro XC. annonis, & CXX. capitationibus, quæ illi anteà in speciebus dabantur. Pro annonis verò L. quæ in auro debebantur, & capitationibus L. aurei CCCC. Item eius cohorti aurei illius tẽporis 187. [i] Taxati videntur circiter aurei 7. pro annona, & 6. pro capite. Hic Dux regionis sibi cõmissæ tributa exigere, & ad Palatinum exigendis vectigalibus præfectum Alexandriam mittere tenebatur. Nulla huius Ducis insignia, aut militum ordines spectantur, nullumque ostenditur officium, solum scriptum reperitur: Numerarios, & Adiutores eorum: Commentariensem, adiutorem, à libellis, siue subscribendarium: In manuscripto legitur Rescribendarium. Exceptores & cæteros officiales, subaudiendum est, habet. Qui erat à libellis alio nomine vocatur subscribendarius, quia rescriptis ad libellos subscribebat, vel si legimus Rescribendarium, intelligemus, qui rescribit iussu Ducis, sed legendum est subscribendarium, vt in aliis sequentibus.

[e] l. 8. C. Th. de legat.
[f] l. vlt. C. de diuers. offic.
[g] Edicto 13. ca. 18. & seq. post Nou. Iustin. De Paretonio, Ptolemæus & Plinius lib. 7. ca. 6. Ammiã. lib. 22.
[h] lib. 17.
[i] d. Edicto 13. cap. 18.

Hic Dux, vt alii, spectabilis fuit. [k] Ab eo ad Magistrum officiorum & Quæstorem palatii appellabatur. [l] Ducibus enim in Oriente magister officiorum præerat. [m] Leone, & Anthemio imperantibus Præfectus Augustalis, Dux etiam Ægypti fuit, [n] quòd non diu permansit: Libyæ enim & Thebaidi sui Duces non multò post sunt restituti. [o]

Hic insignia, vt alii Duces habet, etsi non appareant. Generale verò est omnium Ducum, & Comitum, vt easdem notas dorso codicis inscriptas gerant, quibus significatur illum esse librum mandatorum Principis.

[k] l. pen. C. de appell. C. de diuer. offic. & ita Leo hunc appellat in l. vlt. C. de diuer. offi.
[l] d. l. pen. C. de appell.
[m] l. pen. C. de off. mag. offic.
[n] vt in l. 13. C. de aduoc. diuer. iudic. l. vni. C. de offi. iurid. Alex.
[o] d. l. fi. C. de diuers. offic.

De Duce Thebaidis & eius militibus,
Cap. CXLIII.

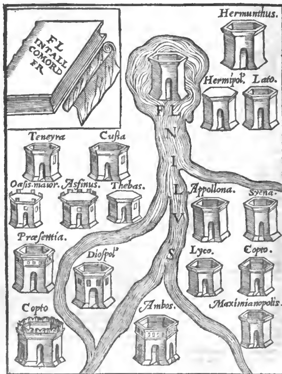

HEBAIDEM tertiam partem Ægypti fuisse in eius Præside dixi, quæ à Thebis vsque ad Syenem porrigitur in qua 40. præsidia erant, quæ Dux cum equitum Cuneis 9. & aliis equorũ 19. legionibus 7. & cohortibus 11. tuebatur, poterant hi esse fermè equites 2500. pedites 13500. Hęc de Syenę D. Hierony.[a] Turris Syenis vsque hodie permanet, castrum ditioni Romanæ subditum, vbi sunt Nili Cataractæ, & vsque ad quem locum de mari nostro Nilus est nauigabilis. Eiusdem meminit & in Ezechielem.[b] Est, ait, in extremis finibus Aegypti, Aethiopiæ & Blemmiarum, vbi Nilus innauigabilis, & Cataractarum fragor, & omnia inuia, plenaque serpentum, & venenatorũ animantium. Est autem Cataracta petrosum quoddam supercilium in medio fluminis, superiora parte planum, vt recipere flumen possit, desinitque in præceps, ex eo flumen cadit in inferiorem alueum, quo facile nauigari potest: Itaque Scapharij spectaculum exhibere Principibus volentes, huc adnauigabant, & defluunt in Cataractam, in præcipitiumque detruduntur scaphis & illis illæsis: Hæc ille. Duplex imperante Iustiniano erat Thebais, à Nilo diuisa, cui ipse vnum præfecit Ducem, qui eandem quam Præfectus Aegypti potestatem haberet, & prouinciarum magistratibus imperaret. Ipse verò P.P. Orientis parebat. Eius præcipua cura erat, vt limites Imperii tueretur, & 800. myriades artabarum, seu medimnorum Atticorum tritici antè nonam diem Augusti ratibus imponi, & Constantinopolim deuehi curaret: antè decimum verò Septembris Alexandriam ad Præfectum Augustalem perueniret; aliud quoque ad alendos Alexandrinos destinatum, intra Idus Octobris transmittere tenebatur, quod nisi effecisset, in ternas artabas tritici non deuecti singulos aureos pendebat.[c] Est autem artaba medimnus Atticus, ait Suidas.[d]

Præsidia 40.
Equites 2500. Pedites 13500.
[a] *in 29. Ezech.*
[b] *in cap. 30. D. Hieronymus.*
[c] *vt in edicto 13. Iustiniani c. 22.*
[d] *in verb. ἀρτάβα.*

NOTITIA.

DVX THEBAIDOS

CVM INSIGNIBVS.

NOTITIA.

Sub dispositione viri Spectabilis, Ducis Thebaidos.

CVneus Equitũ Maurorũ scutariorum. Lyco.
Cuneus Equitũ Scutariorum Hermopoli.
Equites Sagittarij indigenæ. Teutyræ.
Equites Sagittarii indigenæ Copto.
Equites Sagittarii indigenæ Diospoli.
Equites Sagittarij indigenæ Lato.
Equites Sagittarij indigenæ Maximianopoli.
Equites Promoti indigenæ Legionis tertiæ Diocletianæ Ambo.
Legio secunda Flauia Constantia Thebæorũ Cussæ
Legio tertia Diocletiana Præsentia.
Legio secunda Traiana, Apollonos superioris.
Milites miliarenses Syenæ.
Legio prima Valentiniana Copto.
Legio prima Maximiana Filis.
Legio tertia Diocletiana Thebis.
Legio secunda Valentiniana Hermunthi.
Equites Felices Honotiani Asphynis.
Ala prima AbasgorumHibe Oaseos maioris.
Et quæ de minore Laterculo emittuntur.
Ala secunda Hispanorum Poisattemidos.
Ala Germanorum Pesca.
Ala quarta Britonum Isui.
Ala prima Hiberorum Thmoi.
Ala Neptunia Chenobosčio.
Ala tertia Dromedariorum Maximianopoli.
Ala octaua Palmyrenorum Phœnicone.
Ala septima Herculia voluntaria cõtra Lato.
Ala prima Francorum Apollonos.
Ala prima Iouia catafracta Ripampane.
Ala octaua Abydum Abocedo.
Ala secunda Herculia Dromedariorum Psinaula.
Ala prima Abasgorum Oasi maiore.
Ala prima Quadrorum Oasi minore Trinytheos.
Ala prima Valeria Dromedariorũ Precteos.
Cohors prima Lusitanorum Theraco.
Cohors scutata ciuium RomanorũMutheos.
Cohors prima Apamenorum Silili.
Cohors vndecima Chamauorum Peamu.
Cohors nona Thanorum Nitriæ.
Cohors nona Alamannorum Borgoseueri.
Cohors prima Felix Theodosiana apud Elefantinen.
Cohors quinta Suentium Suene.
Cohors sexta saginarum in Castris Lapidariorum.
Cohors septima Francorum Diospoli.

Officium autẽ viri Spectabilis ducis Thebaidę habet ita.
Principem de Schola Agentum in rebus.
Numerarios, & Adiutores eorum.
Adiutorem.
Commentariensem.
A libellis siue subscribendarium.
Exceptores, & cæteros Officiales.

COMMENTARIVM.

INSIGNIA habebat hic Dux librum purpureo tegumẽto inscriptum, quemadmodum Comes limitis Aegypti. In manuscriptis, est coloris aurei. Prope librum est charta conuoluta, qui suot dignitatis codicilli, quandoque chartæ appellati.[a] Habet & Nili imaginem depictam: in cuius superioris partis medio est insula munita, cui in manuscriptis inscriptũ est FILARI. flumen paululum infra sinistrorsum ramum emittit, mox in duos diuiditur, ex quibus dexter insulam efficit, vbi est Diospolis: In medio currentis fluuij inscriptum est FLV. NILVS. Præterea XVIII. castra repræsentantur, quorum vnum idest FILARI, est in ipso flumine, aliud in insula Diospolis: In his excubabant à maiore Laterculo prodeuntes milites: Quæ verò de minore Laterculo copiæ emittebantur, in quædam ex his & XX. alia præsidia[b] diuidebantur, quæ a Notitia sicut & in aliis non repræseotaotur.

[a] l. 1. §. hoc etiam præsenti. l. 2. §. pen. & vlt. C. de offic. P. P. Afr.

[b] Præsidia XI.

Officium hoc modo habebat, Principem de schola agentium in rebus, Numerarios, & adiutores eorum, Adiutorem, Commentariensem, quæ verba forte sunt transferenda, & post Commentariensem ponendus adiutor, vt fere io omnibus sequentibus. Habet, quoque à libellis, siue subscribendarium, Exceptores, & cæteros Officiales, qui à Principe, vt de aliis dictum est, erant probandi.[c] Huic Duci sequentes ordines militum parebant.

[c] L. vl. C. de diu. offic.

CVNEVS EQVITVM MAVRORVM SCVTARIORVM in oppido Lyco degens; quod Cassianus[d] in extrema Thebaide esse scribit, vbi Ioannes abbas commorabatur, quem Theodosius Magnus contra Eugenium tyrannum pugnaturus, de victoria consuluit, & eam vir spiritu diuioo afflatus prædixit, quod & Paulus Diaconus recitat. Hic mansionem Itinerarium ponit. Duas vrbes huius nominis io Nomis Ægypti fuisse Strabo & Stephanus memorant, quarum altera erat maritima: altera in nomolycopolitaoo, de qua hic arbitror intelligi, cum animalia bruta Ægyptij pro diis colerent: ab eorum etiam nominibus vrbes aliquot nominarunt, inter quas à lupo lyco seu Lycopolim dixerunt. Magistris hos equites paruisse non apparet.

[d] lib. 4. de institutis renunciantis m.

2 CVNEVS EQVITVM SCVTARIORVM Hermopoli statiua habebat. Hæc latinè ciuitas Mercurij dicitur: in qua Hermes maior, Mercurii Trismegisti auus est sepultus. D. Augustinus.[e] Hic inquit, Hermes maior idest Mercurius, quem dicit auum sum fuisse in Hermopoli, hoc est sui nominis ciuitate perhibetur esse sepultus. Hactenus D. Augustinus. Hermopolis magna est in Aegypto ciuitas, & nomus Hermopolitana, inquit Ptolemæus ab occasu fluuii mediterranea euntibus ad mare nostrum superior est Crocodilopoli, in septimo parallelo climatis tertii. Persicam arborem huic fuisse Sozomenes & Cedrenus scribunt, cuius folium vel cortex cuius morbo medebatur: Eam ferunt fugiente in Ægyptum Christo, sese inclinasse, & ipsum adorasse, atque vmbram præbuisse. Iulianus Apostata ad inuidiam nominis Christiani hanc arborem excidit; Iura Perseum vocant, quam cædi, aut vendi prohibent.[f] De Hermopoli & aliquot sequentib. ita

[e] lib. 8. c. 26. de ciuita. Dei.

[f] l. 1. C. de cupress. ex luco Daphnensi vel Persetis per Aegypt. nõ excidend. vel vendend.

Marcellinus. [a] Thebais multas in vrbes clariores aliis, Hermopolim habet & Copton, & Antinoon. Septem Hermopoles Stephanus enumerat, quarum tres statuit in Ægypto, Magnam, Paruam, & Tertiã dictam. De Hermopoli Ptolemæus & Strabo. Scutarii erant ex sex Vexillationibus Comitatensibus Magistri militum Præsentalis.

1 EQVITES SAGITTARII INDIGENÆ, id est nati in Thebaide, Tentyræ residebant: ita etiã Strabo, Ptolemæus, & Itinerarium appellant. Est contra Vacuam ex parte Africæ distans Diospoli 27. millibus passuum. Hic trucidant Crocodillos, nihil eos timentes. Stephanus Tentyrin, & Tentyrum appellat. Diuersi equites Sagittarij sub pluribus Magistris merebant, cum quo verò hi aut sequentes fuerint, non apparet.

2 EQVITES SAGITTARII Indigenæ Copto insidebant. Copton vocat Itinerariũ, quod & sequentiũ meminit. Nomi Ægyptii insignis ciuitas fuit, quam Strabo, Plutarchus, Ptolemæus, Statius, [b] & Marcellinus inter clarissimas Thebaidis vrbes recensent.

3 EQVITES SAGITTARII indigenæ statiua habebant Diospoli, non est hæc Diospolis olim Thebę dicta, de qua infra dicetur, sed illa, quam diuisus, & postea vnitus Nilus insulam facit. Iouis ciuitatem Latinè Plinius vocat. Duas Paruã, & Magnam Diospoles Ægypti superioris vrbes Ptolemeus, Strabo, & Stephanus, Aliam in Busiride Strabo & Suidas [c] collocant.

4 EQVITES SAGITTARII Indigenæ Laro immorabantur, alias Latopolis, vel Latonæ ciuitas, iuxta Androna vocatur. A Latonæ templo propè ædificato Lato dictam esse Stephanus testatur, sed à Lato pisce in Nilo copiosissimo deriuari puto, cum enim bruta Ægypti colerent, ab iis vrbes aliquot nominârunt vt Leontopolim, Crocodilopolim, lycopolim, & similes; Hunc autem piscem ad CC. librarum & plurium pondus in Nilo nasci Athenæus. [d] memorat, quam dicit esse candidissimum, optimumque & suauissimum, quacunque ratione condiatur. Latopolis est Ptolemæo, & Straboni, Latum Itinerario.

5 EQVITES SAGITTARII Indigenæ Maximianopolim incolebãt, quæ à Maximiano nomẽ habuit.

6 EQVITES PROMOTI Indigenæ Legionis tertiæ Diocletianæ, tuebantur Ambos. Hoc oppidum est insula inter duo brachia Nili, cuius Itinerarium meminit. Ombos legit Ptolemæi interpres: Ombitem Nomum vocat Plinius, vnde Ombitæ populi sunt apud Ælianum. [e] Ex diuersis vexillationibus sub Magistris militum Promoti merebant. Hi sunt ex corpore legionis tertiæ Diocletianæ, quæ statiua Thebis habebat, vt infra dicetur.

LEGIO II. FLAVIA CONSTANTIA Thebæorum residebat Cusæ, qui est locus Aegypti, apud D. Athanasium, [f] Alii Thebæi, id est ex Thebis lecti, aut qui Thebis excubabant, sub Diocletiano & Maximiano apud Agaunũ martyrio sunt coronati, quorum Primicesius magnus fuit D. Mauritius, vt refert Gulielmus Tyri Episcopus, [g] pro Agaunium verò, lego Ingaunium, aut Ingaunos, qui sunt subalpini, apud quos sunt occisi. Hæc legio vna est ex IX. Comitatensibus Magistri militum per Orientem.

LEGIO III. DIOCLETIANA morabatur Præsentiæ: Hæc vna est Comitatensibus Magistri militum per Thracias, quæ sub Comite Aegypti militabat, & sub hoc quoque Duce ter recensetur, vnde in partes diuisa fuit. Præsentia locus est Thebaidis.

LEGIO II. TRAIANA erat in loco Apollinis Superioris, Apollino superiore legit Itinerarium: Duplex enim in Aegypto erat Apollinis, ciuitas Ptolemæo, Magna, quæ & superior, & Parua, quæ inferior dicebatur. Hæc non procul à Copto sita, Hydræum Apollinis à Plinio nuncupatur ob cisternas aquarum in itinere ad eam factas, de qua etiam Strabo. Itinerarium Apollinos minores appellat. Hic de Magna propè Latopolim, superiore vocata intelligitur: Stephanus tres Apollinis ciuitates ponit: Paruam Libyam versus, Magnam in Ægypto, Tertiam in Æthiopia secundum mare Rubrum. Hanc quoque legionem puto diuisam fuisse: nam & sub Comite Aegypti militabat.

[a] Lib. 22.
[b] Lib. 1. Thebaidos.
[c] in ver. Demetrius.
[d] lib. 9. c. 29.
[e] lib. 10. animal. cap. 21. & 26.
[f] tom. 2.
[g] lib. sacri belli. 19. cap. 24.

MILITES MILIARENSES Syenæ degebãt: Hoc oppidum est sub æquinoctiali, vbi in puteum sol radios meridie immittens vmbram non facit: vt inter alios auctor est Strabo, [h] qui tres cohortes hic præsidii causa à Romanis locatas fuisse scribit. ciuitas est, inquit Stephanus, Agypti, & Æthiopiæ ad Nilum sita, à Syeno Daeti filio vocata: Eustathius Syenim ab Aethiopibus nominari dicit, & hodiè fuodirus euertiam. Miliarenses fortè à Miliaria aue sunt dicti, quod eius instar galeas gestarent: sicut Alaudam legionem eodem modo Cæsar vocauit: vel fortè à Miliarensi loco in hortis Salustii. Vopiscus, [i] Miliarensem, inquit, porticum in hortis Salustii ornauit, in qua quotidie, & equos, & se fatigabat. Miliare etiam flumen Daciæ fuisse Iornandes scribit, Gepidæ, ait, sedent iuxta flumina Marisia & Miliare: à quo hi possent deriuari. Mihi non displicet dici Miliarenses, quod à prima alicuius legionis cohorte sint contracti, illa verò miliaria vocabatur, quia ex MCV. peditibus constabat. [k]

LEGIO I. VALENTINIANA residebat Copto: de hoc supra. Ammianus. [l] Thebais, inquit: multas inter vrbes clariores aliis Hermopolim habet, & Copton. Hæc legio sub Magistris militum non reperitur.

LEGIO I. MAXIMIANA, Filis statiua habebat. Philas vocat Ptolemæus. Insula est Ægypti, inquit Stephanus, in magno flumine Tritone, quod in magnam Tritonidem paludem fluit. Alia Filia est in Macedonia: intelligit Filarum insulam Aegypti, de qua supra in huius Ducis insignibus. Hæc vna est ex XXI. Legionibus Comitatensibus Magistri militum per Thracias, prima Maximiana Thebæorum nuncupata, quod in Thebaide à Maximiano esset instituta.

TERTIA LEGIO DIOCLETIANA Thebis manebat: Nouem huius nominis vrbes recenset Stephanus. vna est in Ægypto, propè speluncam omnibus diebus vento plena præterquam triceno quo nunquam spirat. Hic puto intelligi magnam Thebaidis ciuitatem, ab Osiride & Iside cõditam, centum portis nobilem, quam Stephanus scribit tredecim millia villarum, & triginta habuisse: hominum verò myriades septem, seu septies decies centena millia, & in longum per 400. stadia porrectam fuisse. Hæc etiam Diospolis est vocata. D. Hieronymus [m] suo tempore Thebistim appellatam scribit. Tertia legio Thebæorum inter Comitatenses Magistri militum per Thracias nominatur, quia Thebis statiua habere consueuerat, cuius partes inde extractę sunt, vt aliis in locis seruirent.

LEGIO II. VALENTINIANA Hermunthi morabatur quæ, inquit Stephanus, est vrbs Aegypti. Hæc legio vna est ex nouem Comitatensibus Magistri militum per Orientem, quæ secunda Fœlix Valentis Thebæorum vocabatur, quia Thebis antea erat collocata.

7 EQVITES FELICES HONORIANI Aphynis statiua habebant, vna est ex Vexillationibus Comitatensibus Magistri militum per Orientem.

ALA I. ABASGORVM Hibe Oaseos maioris in præsidio erat. Codex Vrsini legit Hipus Oaseos maioris, de qua in Comite Ægypti, nomen est oppidi propè Oasim maiorem. Abasgiam propè Iberiam & Tzanos supra Pontum Iustinianus [n] & Cedrenus [o] locant, inde hæc ala extracta. Hi de mare Laterculo emissi XVIII. oppida hic repræsentata incolebant.

[h] lib. 17.
[i] in Aureliano.
[k] Vegeti. lib. 2. cap. 6. glo. in l. 2. in prin. in ver. cohortis. ff. de his qui not. infam.
[l] lib. 23.
[m] in epistol. ad Galatas.
[n] Nouella 28. §. 1.
[o] in Basilio.

DE MINORE VERO LATERCVLO *emittebantur sequentes, qui XXV. oppida tuebantur.*

1 ALA. II. Hispanorum Poisartemidos oppidum incolebat: credo legendum Polis Artemidus, id est ciuitas Dianæ. Pentatemidos mendosè habet Itinerarium.

2 ALA GERMANORVM PESCLE manebat. Passalum vocat Ptolemæus. Pessa Itenerarium.

3 ALA IIII. BRITONVM Isui morabatur. Isin est apud Itinerarium, Stephanum, & Madrucianũ: Alij habent vsui: sed legendum Isiu: quod oppidum esse Ægypti, ait Stephanus, ab Iside dictum, in quo degũt mercatores, qui ab artificibus necessaria emunt, & populis vicinis vendnot.

4 ALA I. HIBERORVM Thmoi degebat. Thmoim appellant Ptolemæus, Itinerarium, Stephanus, & Ammianus, ciuitatem Aegypti, & inter maximas eius vrbes, Marcellinus recenset, [a] Aegyptus, inquit, Athrobi, & Oxyrincho, & Thmoi, & Memphi, maximis vrbibus nitet.

[a] lib. 22.

5. ALA NEPTVNIA Chenoboscio insidebat, Ptolomæus, Chenoboscіam vocat, Itinerarium Cenobosio, Chenobasciam legit Stephanus, Latinè sonat anserum paseuum, quod ad loci deriuationem non attinet, cum nulla ibi sint anserum pascua, sed incolæ solis studeant occandis crocodilis, inquit, Stephanus. Ala est ex Neptunio oppido Italiæ, olim Antium dicto.

6 ALA III. DROMEDARIORVM Maximianopoli statiua habebat, de hac ala supra, à Camelis est vocata, quos Dromedarios vocant, à *Δρόμος* quod est cursu. Hi enim cursu Dromedariis erant similes, D. Hieronymus, [b] Videmus, inquit, Camelos, quos ob nimiam velocitatem Dromedarios vocant, qui præteritos cibos in ore voluere, & in aluum missos iterum rettahere consueuerunt.

[b] de vita Malchi ad finem.

7 ALA VIII. PALMYRENORVM Phœnicone excubabat. Palmyrena est regio exposita ad Euphratem, cuius caput est Palmyra vrbis maxima, fatalis Rom. Imperij, & finis, vbi eius erat præsidium. Phœnicon, verò voa est ex ciuitatibus Syriæ, inquit Stephanus. Phœnicon Nieonon est apud Itinerarium corruptè, vt puto. Verus codex habet, Fenitionis,

8 ALA VII. HERCVLEA voluntaria, quæ sponte se militiæ obtulit, ita voluntarios milites appellat Cæsar. [c] Statiua habebat, contra oppidum Lato de quo supra. Herculeaoi ab Hercule Maximianus appellauit, vt alibi dictum.

[c] lib. 5. de bello Gallico.

9 ALA I. FRANCORVM, Apollonos incolebat. Hoc alterum est ex duobus Apollinis oppidis, de quibus supra. Codices manuscripti habent, contra Apollonos. Franci prius Sicambri vocabantur: sed cum Valentinianus edicto immunes eos per decennium fecisset, qui Alanos fregissent: Sycambri illis profligatis, immunitatem tributorum adepti Franci sunt appellati, qui postea Gallias occuparunt. & à se Franciam denominarunt. [d] vt infra in Duce Phœnices latius dicetur.

[d] Zosimus li. 3. Iornandes de reb. Gothicis, Sabellicus, l. 13. Aenne. 10.

10 ALA I. IOVIA CATAPHRACTA, Ripampanæ morabatur: Manuscripti legunt Pampanæ, vt apud Ptolemæum, quam lectionem probo.

11 ALA VIII. ABYDVM, Aboeedo incolebat fortè Aboecenæ, quæ est ciuitas Aethiopiæ; Ptolomeus Ahuncim, Plinius Abœcim vocat. Abydus verò est oppidum ad Hellespontem, nunc strictum Gallipolis dicitur. Sed hic credo, aliud Abydum Aegypti, oppidum intelligi, de quo, apud Ptolemæum, Plinium, & Strabonem: vnde hæc ala videtur contracta

12 ALA II. HERCVLIA DROMEDARIORVM residebat Psinaulæ, fortè Psinaphæ, quam paruam Ægypti ciuitatem fuisse Stephanus asserit. Psinablam D. Athanasius appellat.

13. ALA I. ABASCORVM, statiua habebat in Oasi maiori de quibus supra.

14 ALA I. QVADORVM, in Oasi minori Trinytheos morabatur. Trinytheos interpretatur trinus Deus nomen à Christianis impositum, locus propè Oasim minorem, quem hæc ala incolebat. Quadi sunt Germaniæ populi.

15 ALA I. VALERIA DROMEDARIORVM Præcteos custodiebat. Est ex Valeria propè Pannoniam. Hæ sunt alæ sequuntur cohortes.

1 COHORS I. LVSITANORVM Thetaco excubabat, interpretatur locus feratum. In iure legitur Tetico, vnde Valentinianus ad Senecam defensorem patriæ suæ scribit. [e]

[e] l. 1. C. de defensorib. ciuitat.

2 COHORS SCVTATA ciuium Romanorum Mutheos morabatur. Muthi legit Itinerarium.

3 COHORS I. APAMENORVM Silili degebat Selinum vocat Itinerarium. Apameni dicti sunt ab Apamea vrbe Syriæ, à Seleuco in Apameæ vxoris honorem condita.

4 COHORS RI. CHAMAVORVM vetustus, cod. chamanorum gentilium; ita vocantur Christianæ religionis expertes. & extra Romanum Imperiũ siti. [f] Hæc Peamu inhabitabat. Sunt qui Panopolim hanc esse putant, Pano vocatur ab Itineratio.

[f] l. vl. C. de offic. milit. iudic. l. 8. C. de vectigal. l. 5. C. de temporib. appellat.

5 COHORS II. THANORVM sunt populi Aegypti. Tanicum enim sine aspiratione vnum est ex ostijs Nili. Ezechiel, [g] Dabo ignem super Tanim quam Taphim D. Hieronymus interpretatur, vrbem Aegypti. vetus codex legit Rannorum, de quibus supra. Hæc cohors statiua habebat Nitriæ, Nitriæas vocat Stephanus, Locus est, inquit Ægypti. Strabo, [h] Nicephorus, Calistus, [i] & Socrates ita montem in Aegypto circa Scetim fortè à Nitro nominant: Plinius Nittarias prope eum collocat, vetustus codex habet Nitnu.

[g] cap. 30.

[h] lib. 17.

[i] lib. 11. cap. 30.

6 COHORS IX. ALAMANNORVM, morabatur in Burgoseueri, id est in vico Seueri, ab eo Principe nomen habuit.

7 COHORS I. FOELIX THEODOSIANA apud Elephantinen custodiebat, vel Elephantinem vt legit antiquus codex. Insula est Nili, prope Syenem vbi olim præsidij causa locatæ erant tres Romanorũ cohortes. de hac Herodotus, & alii.

8 COHORS V. SVENTIVM Suenæ excubabat, vnde nomen hæc cohors sumpsit: huius & Itinerarium meminit.

COHORS VI. Saginarum in castris Lapidariorum statiua habebat, forte legendum Saganeorum, à Saganeo oppido Achaiæ, vel sagittariorum. Hi castra metabantur in loco, vbi lapides cædebantur, cohortis VI. Plinius ad Traianum [k] meminit, cuius tum P. Auius Aquila centurio fuit.

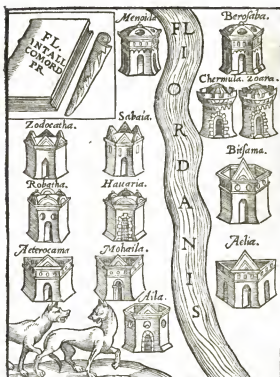
[k] epist. 72.

COHORS VII. FRANCORVM Diospoli, de qua supra. Hæ sunt decem cohortes Thebaidis, cuius Dux est spectabilis. [l] vt alii.

[l] l. 3. C. vt omnes iud. tã ciuil. quã milita.

NOTITIA.

DVX PALESTINAE CVM INSIGNIBVS.

NOTITIA.

Sub dispositione viri Spectabilis, Ducis Palestinæ.

Quites Dalmatæ Illyriciani Berosabæ.
Equites Promoti Illyriciani Menoide.
Equites Scutarii Illyriciani Chermulæ.
Equites Mauri Illyriciani Aeliæ.
Equites Thamudeni Illyriciani Bitsamæ,
Equites Promoti indigenæ Sabaiæ.
Equites Promoti indigenæ Zodochatæ.
Equites Sagittarii indigenæ Hauanæ.
Equites Sagittarij indigenæ Zoaræ.
Equites primi Fœlices sagittarij indigenę Palæstinæ Saburæ siue Veterocatiæ.
Equites Sagittarii indigenæ Mohaile.
Præfectus Legionis decimæ Fretensis Ailæ.

Et quæ de minore Laterculo emittuntur.

Ala prima miliaria Sebastena Asuadæ.
Ala Antana Dromedariorum Admathæ.

Ala

Ala Constantiniana Tolohæ.
Ala secunda Felix Valériniana apud Præsidiũ.
Ala prima miliaria Hastæ.
Ala Idiota Constitutæ.
Cohors duodecima Valeria Afro.
Cohors decima Carthaginensis Carthæ.
Cohors prima Centenaria Tarbæ.
Cohors quarta Phrygum Præsidio.
Cohors secunda Gratiana Iehybo.
Cohors prima equitata Calamonæ.
Cohors secunda Galatarum Arieldelæ.
Cohors prima Flauia Moleahæ.
Cohors secunda Cretensis iuxta Iordanem Fluuium.
Cohors prima Salutaria inter Aeliã, & Hierichunta.
Officium autem habet ita.
Principem de schola agentium in rebus.
Numerarios & adiutores eorum.
Commentariensem.
Adiutorem.
A libellis, siue subscribendarium.
Exceptores,& cæteros Officiales.

COMMENTARIVM.

RÆTER duos per Aegyptũ, alij sex Duces Orientẽ tuebãtur, scilicet Palæstinæ, Arabię, Phœniciæ, Syrię Euphratẽsis, Osrhoenæ, & Mesopotamiæ, Hic nõ seruatur ordo indices vbi Dua Phœnices aliis Oriẽtis præponitur. Palestina eadem Iudæa & cœlosyria dicebatur cuius Dux eadem gerebat insignia, quæ Dux, Thebaidis, videlicet librum clausum, & viridi corio tectum; Sed in manuscriptis omnes Duces codices auro tectos habent Astar & Chartæ volumen, & Iordanis fluens inter 13. munitiones, quibus præsidio erant milites à maiore laterculo prodeuntes: inter has Robathæ nulli milites adscribitur, vbi tamen cõstat præsidium fuisse. Alterius verò laterculi copię, alia XVII. oppida hic nõ descripta tuebãtur. Vnde omnia Palestinæ præsidia erant XXX. Iordanis nomen in ipso flumine est scriptũ, D. Hieronymus [a] Iordanis, inquit, fluuius diuidens Iudæam, Arabiam, & Aulonẽ, & vsque ad mare mortuum fluens post multos circuitus circum id iuxta Hierico mortuo commixtus mari nomen amittit. Hæc ille. Infra videtur esse duo Onagri. Præfatas munitiones equitum turmæ XI alæ VI. Legio I Cohortes XI. tuebantur, quæ esse poterant equitum circiter 1700. & peditum 6000. Hic Dua eodem modo habebat officium, quo Dux Thebaidis, quod à Principe probabatur. [b] Vrsini codex eum, qui erat à libellis, Rescribendarium pro subscribendarium vocat: Milites sub eius cura ea maiore laterculo sequentes emittebantur.

[a] de loc. Hebr.

Præsidia 30. Equites 1700. Pedites 6000.

[b] Lib. C. de diuers. offic.

EQVITES DALMATÆ ILLYRICIANI Berosabæ morabantur. Bersabea ab aliis dicta à matre Salomonis, alias Bezamã. In Madruciano legitur Benosabe, credo legendum Bersabeæ, quæ, vt ait D. Hieronymus, [c] erat in Tribu Iuda, siue Simeonis, est vsq; hodie vicus grandis in vicesimo à Chebron milliario vergens ad Austrum, in quo & Romanorum militum præsidium positum est, à quo loco termini Iudææ incipientes, extendebantur vsque ad Dan, quæ iuxta Paneadem cernitur. Interpretatur verò Bersabeæ puteus iuramenti, eo quod ibi Abraham & Isaach fœdus cum Abimelech sociauerunt iuramento: Hæc D. Hieronymus.

[c] de loc. Hebr.

2 EQVITES PROMOTI Illyriciani degebant Menoidæ, Manuscriptu Menochiæ, & malè. D. Hieronymus, [d] Medemana ait, in Tribu Iudæ, cuius meminit Esaias, nunc est Menois oppidum iuxta ciuitatem Gazam,

[d] de loc. Hebr.

3 EQVITES SCVTARII Illyriciani, Chermulæ seu Carmelo residebant, quem asperum montem esse Stephanus testatus D. Hieron. [e] Carmelus inquit, vbi quondam Nabal Carmelius fuit, & nunc villa est Carmelia nomine, decimo lapide oppidi Chebron vergens ad Orientalem plagam, vbi & Romanorum præsidium est positum: & ad finem subdit Chermula, ait in scripturis sanctis Carmelus vocatur vicus hodie Iudæorum, vnde fuit Nabal Carmelius.

[e] loco citato.

4 EQVITES MAVRI Illyriciani Aeliæ excubabant, Hæc est Hierusalem, quam dirutam Aelius Hadrianus restaurauit, & à se Aeliam Capitolinam appellauit, quia Ioui ibi sacra fieri voluit. ob quam rem Iudæi a Cæsare deficientes, bello, & fame consumpti sunt vltra hominum 500. millia. [f] D. Hieronymus, Hierusalem, inquit metropolis quondam totius Iudeæ, quæ nunc ab Aelio Hadriano Cæsare, [g] quod eam à Tito destructam latiore situ instaurauerit, Aelia cognominata est, cuius ope factum est, vt loca sancta, id est Dominicæ passionis, & surrectionis. sed & inuentionis S. Crucis quondam extra vrbem iacentia, nunc eiusdem vrbis muro Septentrionali circundentur. Idem ad Paulinum de institutione monachi, Ab Hadriani, ait temporibus vsque ad Imperium Constantini per annos circiter CLXXX. in loco resurrectionis simulacrum Iouis, in crucis rupe statua ex marmore Veneris à gentibus posita colebatur, existimantibus persecutionis auctoribus quod tollerent nobis fidem resurrectionis & crucis, si loca sancta polluissent.

[f] Dion & Stephan.

[g] in Act. Apost.

4 EQVITES THAMVDENI Illyriciani Birsamę residebant. Thamydeni sunt Arabes, vt ait Ptolemæus à Thamuda Nabatheorum oppido nuncupari, qui in Illyrico diu permansere, & inde nomen traxerunt: sub Comite Aegypti alij Saraceni Thamudeni tuebantur. Bethsamis autem, inquit D. Hieronymus, [h] est ciuitas sacerdotalis in Tribu Beniamin, quæ vsq. hodie demonstratur de Eleutheropoli pergentibus Nicopolim, in decimo milliario contra Orientalem plagam. Huius fit mentio primo Regum. Ibant, inquit vaccæ per viam, quæ ducit Bethsamis, loquitur de arca Domini reportata ad Israhelitas. Bethsamis altera est, in Tribu Neptalim, in qua etiam pristini cultores permanserunt.

[h] de loc. Hebr.

6 EQVITES PROMOTI Indigenæ Salaiæ morabantur, fortè legendum Sabaiæ, quod est oppidum prope Apameam. Stephanus Sabaiam magnam maris Rubri præsidium esse dicit.

7 EQVITES PROMOTI Indigenæ stat'ua Zodocathæ habebant: Hi erant sub Magistro militum Præsentali.

8 EQVITES SAGITTARII Indigenæ degebant Hauanæ. vna est ea quatuor Vexillationibus Comitatensibus sub Magistro militum per Thracias: alii erant Comites Sagittarij Iuniores sub Magistro militum præsentali.

9 EQVITES SAGITTARII Indigenæ manebant Zoaræ quod est oppidum Arabiæ, Ptolemæo: sed Stephanus Magna villa est, inquit. Zoara in Palæstina apud mare Asphaltiten, vbi seruatus est Lot fugiens ignem Sodomiticum, voa est Hebraica paruũ significans: Hæc Stephanus. D. Hieronymus vero, [i] de hoc ita scribit. Bala est Segor, nunc Zoara nuncupatur, sola de quinque Sodomorum vrbibus Lot precibus reseruata: Imminet autem mari mortuo, & præsidium in ea positum, est militum Romanorum: habitatoribus quoque proprijs frequentatur, & apud eam gignitur balsamum, & poma palmarum, antiquæ vbertatis indicia: Nullum autem moueat, quod Segor eadem Zoara dicitur, cum idem sit nomen paruulæ, vel minoris: sed Segor Hebraicè, Zoara Syriacè nuncupatur: Hæc D. Hieron. [k]

[i] de loc. Hebr.

[k] De eadem Iosephus lib. 5. belli Iudaic. cap. 5. Aegesippus 4.

15 EQVITES I. FOELICES Sagittarij Indigenæ Palestinæ, Saburæ siue Veterocainæ morabantur; forte legendum Sabanæ, vnde à Constantio, & Valentiniano Valenteq; aliquot Iura scripta fuere. [a] Præsidium in impresso pro Veterocamæ, inscriptum habet Aeterocamæ, sed legēdū Veterocariæ, vt in manuscriptis, qui habent Sagittarij indegenæ Palæstini.

[a] vt l. 6. C. T. de pet. & vl. l. 5. C. T. de suscep. & arcar. l. 3 C T. de aur. corona.

16 EQVITES SAGITTARII indigenæ ruebantur Mohaslam: Aila est oppidum maris Rubri, de quo in sequētibus. cui addita syllaba, Mo, efficitur Moaila, sine aspiratione. Vetustus codex legit Mohalulæ.

12 PRÆFECTVS LEGIONIS X. Fretensis, Ailæ residebat, hæc sub Magistris militum non reperitur; forte à freto aliquo vnde extracta est, Fretensis dicitur. Fretanam etiam legionem esse Apuliæ Plinius scribit, vnde forte Fretenses Vna est ex tribus ab Augusto in Hispania constitotis; Alia est legio Fortensis dicta, à Fortensi oppido Mauritaniæ, de quo Marcellinus. Ailam in littore maris Rubri positam fuisse D. Hieron. [b] ita scribit; lingua, maris Rubri in cuius littore Aila posita est, vbi nunc moratur legio, & Præsidium Romanorum. Idem. [c] Ailat, inquit, in extremis finibus Palestinæ iuncta Meridianæ solitudini, & mari Rubro, vnde ex Aegypto in Indiam, & inde ad Ægyptum nauigatus. sed & ibi legio Romana, cognomento Decima: & olim quidem Ailat à veteribus dicebatur, nunc verò appellatur Aila, quæ verba Notitiæ conueniunt [d] legionem VI Ferream nominatam olim in Iudæa collocatam, Dion [e] scribit cui postmodum decima successit. Hi de maiore Laterculo emissi Numeri in XII. oppidis suprascriptis morabantur. Robathum etiam oppidum XIII. depictum ostenditur, sed qui illud incoleren, non appatet, constat tamen ibi præsidium fuisse Rohoboth D. Hieronymus appellat [f] vrbs inquit iuxta Fluuium, vbi erat Rex Edom, & vsque hodie est præsidium in regione Gabalena.

[b] in 47. Ezech.

[c] de loc, Hebr.

[d] de hac habetur Io re 21.

[e] lib. 56.

[f] de loc, Hebr.

QVÆ VERO DE MINORE laterculo emittuntur, sunt sequentes Alæ & Cohortes.

1 ALA I. MILIARIA SEBASTENA, Asuadæ manebat. Sebastena Latinæ est Augustana seu Cæsarea forte ex Cæsarea Iudææ delecta: Milliaria dicta est, quia forte ex mille equitibus constabat, sicut prima legionis cohors vocata est Milliaria, quæ mille viros continebat, vt ait Vegetius [g] aut quia XXXII. equites loricatos contiebat prædicta cohors, ex quibus hæc ala contrahi potuit. & inde miliaria appellari, vel ab aue miliaria est denominata, vt dictum est de militibus Miliarensibus, & Alauda. Sed mihi placet à mille equitibus quos continebat, milliariam dictam. Nam & Tranquillus triplices porticus vestibuli domus Neronis milliarias à longitudine mille passuum appellat:

[g] lib. 2. c. 6.

2 ALA ANTANA Dromedariorum, ex Anthana Achaiæ oppido Plinio, erat ex corpore Dromedariorum, de quibus supra Admathæ excubabat. Ammatam vocat D Hieron. [h] quæ erat in Tribu Iuda

[h] de loc. Hebr.

3 ALA CONSTANTIANA, à Constantio eius auctore, statiua Tolohæ habebat.

4 ALA II. FOELIX VALENTINIANA, apud præsidium, credo præsidium in regione Gabalena intelligi, hoc nomine appellatum à D. Hieronymo. [i] Hodiæ, inquit, est præsidium in regione Gabalena, & Vicus grandis, qui hoc nomine nuncupatur. Aliud est in Thracia Ptolemæo Præsidium oppidum. Est & Præsidiū Iuliū in Hispania quę ad hūc locū nō pertinent.

[i] de loc, Hebr,

5 ALA I. MILIARIA Hastæ degebat, Astaol à D. Hieronymo [k] appellatur Astaol, ait, in Tribu Iuda, & vsque hodie villula vocabulo Astæ inter Azotum, & Ascalonem permanet.

[k] dicto loco.

6 ALA IDIOTA Constitutæ, Constituta legitur in manuscriptis, vt Idiota sit nomen loci forte legendum Ideæ constituta, quod estodum Tyri, inquit Plinius: infra in Duce Osthoenæ, & aliis constitutæ pro locata accipitur. Posset etiam legi Constantiæ. quam ciuitatem in Palestina à Constantino Magno conditam, & à nomine Constantię Sororis dictam, Socrates scribit. [l] Cohortes sequuntur.

[l] lib. 1. c. 14.

1 COHORS XII. VALERIA residebat, Afro, Effrem vocat D. Hieron. [m] Est, inquit, in Tribu Beniamin, & hodie vicus Effrem, in quinto milliario Bethelis ad Orientem respiciens. A Valeria filia Diocletiani hęc cohors est denominata, vel à Valeria prouincia, quę ab eodem nomē habuit, vt Marcellin[9] tradit.

[m] supra citato loco.

2 COHORS X. Carthaginensis; Carthe statiua habebat. Locus est inter Tyrum & Betythim, inquit Seruius; [n] de quo Iosue, [o] vnde ita legendum, non Carræ, vt aliqui putant, qui locus nobilis est morte Crassi, & hospitio Abraham, & morte eius patris, inquit D. Hieron. Ciuitas est ad mare Rubrum vt Stephanus est auctor.

[n] in 4. Aeneid.

[o] 21.

3 COHORS I. CENTENARIA, quia ex centum militibus constabat, sicut milliaria ex mille, Arabæ morabatur; Id oppidum est Cretæ, sed aliud homonymon fuit in finibus Arabiæ, & Palestinæ. Hoc præsidium & cohors deest in manuscripto Vrsini.

4 COHORS IIII. Phrygum, Præsidio præerat, de quo supra.

5 COHORS II. GRATIANA excubabat Iehybo forte est. quæ Ieba à Plinio dicitur. D. Hieron. [p] Thabim appellat, Ciuitas est, inquit, trans Iordanem, nunc villa prægrandis à ciuitate Pella sex millibus distans pergentibus Gerasam.

[p] de loc. Hebr.

6 COHORS I. EQVITATA Calamonæ degebat. Calamiūtham Phœniciæ ciuitatem fuisse Stephanus tradit. Equitata hæc cohors, à loco, vt puto, est denominata. Similis denominationis Equestrem coloniam in Heluetiis, Plinius ponit.

7 COHORS II. GALATARVM manebat Arieldelæ. Arindelam in tertia Palestina Stephanus locat Glaucus inquit, eam villam appellat. Vnde credo legendum Arindelæ.

8 COHORS I. FLAVIA habitabat Moleahæ, locus est Palestinæ. Vetustus codex legit, Moleathiæ. FLAVIA cohors à Flauio Constantino dicta.

9 COHORS IIII. Palestinorum, statiua habebat Thamanæ. Thamna est Ptolemæo, Stephano, & Iosepho, [q] D. Hieronymus, [r] Thamna, inquit villa Themnitice regionis nomen dedit in finibus Diospoleos, locus est vbi oues suas totōdit Iudas. Ala Thamna est ciuitas principiū Edom forte à Thamna concubina Eliphaz filij Esau dicta. Sed legendum Themana, quia ibi in Palestina erat præsidiū. D. Hieron. [s] Themana, ait, est villa distans à Petra quinque millibus passuum vbi & Romanorum præsidium sedet; Hæc ille. Vrsini codex habet cohors tertia.

[q] in 5. Iudaic. histor.

[r] de loc. Hebr.

[s] de loc. Hebr.

10 COHORS II. CRETENSIS degebat iuxta Iordaoem fluuium.

11 COHORS I. SALVTARIA residebat inter Æliam & Hierichunta; castellum intelligit, vbi erāt milites qui viatoribus contra Latrocinantes auxiliū ferebant D. Hieron. [t] Abdomin, ait quondam villula, nunc ruina in sorte Tribus Iudæ, qui locus vsque hodie vocatur Maledomin. & Græcè dicitur

Latinè appellari potest, ascensus rufforū seu rubentium propter sanguinem, qui illic crebrò à latronibus funditur, Est aūt confinium Tribus Iudæ, & Beniamin descendentibus ab Aelia Hiericum, vbi & castellum militum situm est, ob auxilia viatorum. Huius sanguinarij, & cruenti loci Dominus quoq; in parabola descendentis Hierichum de Hierosolyma recordatur. [u] Hæc D. Hieron. Hiericon vallis celebrata est à Iosepho vbi balsamum nascebatur, & est inter Hierosolymam & Iordanem. D Hieronymus. [x] alium locum in Palestina ponit trans Iordanem Mephaat, vbi erat præsidium Romanorum militum propter vicinam solitudinem, cuius Notitia non meminit. Salutaria oppidum sub Duce Syriæ nominatur, vnde hæc cohors contracta salutaria est dicta, & ala salutaria sub Duce Osthoenæ.

[t] de loc. Hebr.

[u] Luce 10.

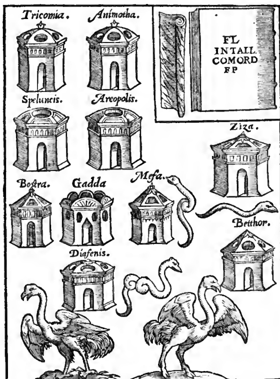
[x] de loc. Hebr.

NOTI

NOTITIA

DVX ARABIAE

CVM INSIGNIBVS.

NOTITIA.

Sub dispositione viri Spectabilis, Ducis Arabiæ.

EQuites Scutarij Illyrici Animothæ.
Equites promoti Illyriciani Tricomiæ.
Equites Dalmatæ Illyriciani Ziza.
Equites Mauri Illyriciani Areopoli.
Equites promoti indigenæ Speluncis.
Equites promoti indigenæ Mœsiæ.
Equites Sagittarij indigenæ Gaddæ.
Præfectus Legionis tertiæ Cyrenaicę Bostrę.
Præfecturæ Legionis quartæ Martiæ Betthoræ.
Equites Sagittarij indigenæ Diaphenis.

Et quæ de minore Laterculo emittuntur.

Ala nona miliaria Acauathæ.
Ala sexta Hispanorum Gomothæ.
Ala Constantiana Libonæ.
Ala secunda miliarensis Naarsafari.
Ala prima Valentiniana Thamathæ.
Ala secunda fœlix Valētiniana apud Adittha.

Cohors

Cohors prima miliaria Thracum ad Titha.
Cohors prima Thracum Asabaiæ.
Cohors octaua voluntaria Valthæ.
Cohors tertia Fœlix Arabum in Ripa vadi Apharis fluuij in castris Arnonensibus.
Cohors tertia Alpinorum apud Arnona.
Officium autē viri spectabilis, Ducis Arabiæ & Præsidis ita habet.
Principem de schola Agētium in rebus. Numerarios,& adiutores eorum. Commētariensē. Adiutorē. A libellis, siue subscribēdarium. Exceptores,& cæteros Officiales.
Idem Officium præsidis eiusdem prouinciæ.
Principem de eodem officio. Cornicularium.
Ordinarios. Commentariensem. Numerarios & adiutores eorum. Adiutorem. A libellis siue Regerendarium. Exceptores, & cæteros officiales.

COMMENTARIVM.

DE DVCE ARABIÆ. Cap. CXLV.

ARABIA Ducem, eundemque Præsidem, vt clarius manuscripti Codices indicant, habuit, & si eorum officia Notitia impressa distinguat. Idem enim duplex officium, alterum vt Dux, alterum vt Præses tenuit. De hoc intelligit Theodosius, disponens à Duce, si idem sit præses, ad P. P. prouocari (in l. præcipimus. § quod si. C. de appellation.) Eadem gestabat insignia, & quæ superiores Duces, nempe librum eodem modo inscriptum, cū codicillis magistratus, & X. muniones, io quibus ex maiore Laterculo emissi milites excubabant, & alias XI. à copijs minoris Laterculi defensas, quæ hic non apparent, & raro in aliis visuntur: Igitur [a] XXI. præsidia erant in hac prouincia Equitum turmæ VIII. ALÆ VI. Legiones II. cohortes V, quę poterant esse equitum circiter MCCC.[b] peditum quatoor millia. Infra spectantur duæ aues, quæ sunt Ibis. & Struthio camelus, & tres serpentes, quibus abundat Arabia, & ab his auibus occiduntur. Officiumque eodem fermè modo habebat, quo supradicti Duces, videlicet Principem de schola agentium in rebus, numerarios & adiutores eorum, Commentariensem, adiutorem, à libellis siue scribendarium, Exceptores, & cæteros officiales, qui probabantur codicillis à libellensibus palatij scriptis, & à Principe ac Duce subscriptis. [d] Aliud officium, quod tanquam Præses tenebat, erat quemadmodum & aliorum Præsidum. Post Notitiam suus Præses Arabiæ est restitutus, sed cum Armis Ducis opprimeretur, commode ciuilia administrare noo poterat. Quare Iustinianus vtroque abolito, vnum Arabiæ Moderatorem, virum spectabilem, etiam militibus imperatorem instituit, [e] quemadmodum in Præside Arabiæ dixi. Duci, milites de maiore Laterculo emissi parebant infrascripti.

[a] Præsidia XXI.
[b] Equites 1400.
[c] Pedites 4000.
[d] l. vlt. C. de diuers. offic.
[e] in Nouel. 102.

1 EQVITES SCVTARII Illyrici statiua Animothæ habebat, quod erat oppidum Arabiæ. A grandioribus scutis, quibus vtebantur dicti sunt Scutarii.

2 EQVITES PROMOTI Illyriciani manebant Tricomiæ, Latinè sunt tres vici, sicut Tripolis tres vrbes. Aliqui legunt Triconia, vnde Triconiensis Episcopus, apud Guilielmum Tyri Episcopum.

3 EQVITES DALMATÆ Illyriciani incolebant Ziza oppidum. Ex Dalmatia contracti habitarunt in Illyrico, vnde Illyriciani sunt vocati.

4 EQVITES MAVRI Illyriciani morabantur Areopoli, vrbs Martis Latinè dicitur, olim Moab ab vno filiorum Lot, qui ita vocabatur, denominata, vt ait D. Hieronymus.[f] Appellabatur autē, inquit, Moab, ex nomine vrbis, vt regio, porrò ipsa ciuitas quasi proprium vocabulum possidet. Equites ex Mauritania contracti Mauri sunt dicti, & Illyriciani, quod diu in Illyrico hyberna habuerint, vel quòd ex vtrisque sint contracti.

5 EQVITES PROMOTI Indigenæ Speluncis excubabant, speluncam vocat Ptolemæus, est vrbs Syriæ, vbi Herculis, Mercurii, & Appollinis Idola erant erecta, ait Stephanus de promotis supra est dictum.

6 EQVITES PROMOTI Indigenæ, residebant Mesæ. Hæc quoque est vrbs Syriæ, vnde orta est Iulia Domna, Seueri Imperatoris vxor, & Mesa eius soror, auiaque materna Heliogabali, & Alexandri Imperatorum. Emissam seu Emesam, Stephanus vocat, quam dicit in Phœnicia fuisse, ita etiam appellat Constantius, qui ibi iura condidit: [g] Massam vertunt 70. Interpretes.[h]

7 EQVITES SAGITTARII Indigenæ morabantur Gaddæ. Hanc Plinius [i] inter Essenos ponit, qui tertiam sectam Iudæorum fecerunt, infra hos, inquit Gadda oppidum fuit secundum ab Hierosolymis fertilitate palmarumque nemoribus, nunc alterum bustum Stephanus, Gadda, ait, est locus io Arabia.

8 PRÆFECTVS LEGIONIS TERTIÆ CYRENAICÆ Bostræ statiua habebat, hic legionem fuisse Ptolemæus scribit. Dion, [k] Tertia, inquit, legio tripartita est, Gallica in Phœnicia, Cyrenaica in Arabia, Augustalis in Numidia. Hæc sub Magistro militum non reperitur, nec sequens. Qui præerant legionibus, præfecti vocabantur, & inde sæpe Præfecturæ legionum nominantur, & ita Ptolemæus appellat: alias Tribuni dicebantur Bostra locus est Arabiæ, inquit Stephanus, vnde Bostreni. Marcellinus [l] loquēs de Arabia: Hęc, ait, ciuitates habent inter oppida quædā ingentes, Bostrā, & Gersā, atq. Philadelphiā murorum firmitate cautissimas. Bostram ab Augusto conditam io Græco codice auctoris incerti inueni, cum Augustus, inquit, vrbes condidisset, vnam in Ponto, aliam in Arabia, & tertiam in Syria collapsam nomine Salaminam restituisset, primam Ancyram id est Ancoram apellauit, quod medio sita loco inter duo maria esset, Ponticum, & Asiaticum, alteram Bostram, quam structuræ præfecerat, Tertiam in Diospolium mutauit. Bostra Philippi Imperatoris patria vulgo Bustereth dicitur, quam à se Philippum nominauit, vt Zonaras ait, coloniam eo alexander deduxisse videtur ex nūmo Iuliæ Mammeæ vbi est hæc inscriptio COL. BOSTRAN. T. R. ALEXANDRIANÆ Hanc prouinciam Traiaous Imperator fecit.

2 PRÆFECTVS LEGIONIS. IIII. MARTIÆ habitabat Betthoræ: hanc legionem in Syria fuisse Dion memorat. [m] Ob audaciam fuisse vocatam MARTIAM Appianus tradit: Impressa Notitia legit PRÆFECTVRÆ legionis, sed manuscripta PRÆFECTVS, vtraque legio stare potest. Nam & in iure nostro qoandoque præfecturæ, [n] quandoque præfecti vocantur, varieque apud Duces Orientis legitur, Ptolemæus quoque, cum in prouinciis præfecturas fuisse scribit, legionum intelligit, & quandoque loca illa legiones vocat. Hic verò vbi habemus Præfecturæ, subaudiemus scilicet Tribunus, aut milites, vetustus codex legit, præfectus.

7 EQVITES SAGITTARII Indigenæ morabant Diapbenis, Plinius. [o] Diaphenem ait esse flumen in ora Syriæ, à quo id oppidum videtur denominatum: Hæc sunt præsidia X. oppidorum quæ pro Ducis insignibus depicta repræsentantur.

[f] de locis Hebraic.
[g] l. 25. C. Th. de decurionib.
[h] Genes. cap. 10.
[i] lib. 5. c. 17.
[k] lib. 55.
[l] lib. 14.
[m] lib. 55.
[n] vt in l. 3. C. de offic. Quæstor. & abesse ex quib. caus. maior.
[o] lib. 5. c. 27.

DE MINORE VERO LATERCVLO hi emittebantur.

ALA IV. MILIARIA Auathæ degebat.

Ptolemæus, & Stephanus legunt Auaræ, cur hæc

ala

ala Miliaria vocetur, dictum est supra in Duce Palæstinæ & Thebaidis.

ALA VI. HISPANORVM habitabat Gomohæ.

ALA II. CONSTANTIANA statiua habebat Libnnæ. Hic decimam septimam mansionem in deserto Hebręi habuere [a] D.Hieron.mansione XVII.legit, Libioa profecti, inquit, de Romon Pharis Hebræi castrametati sunt in Libna, Decima septima mansio est quam in laterem possumus vertere, licet quidam Lebbona transferentes malè candorem interpretati sint, Hæc D.Hieronymus.

ALA II. MILIARENSIS residebat Naarsafari. De Miliarensi supra dictum est.

ALA I. VALENTINIANA à Valentiniano instituta manebat Thamathæ. Themma oppidum Arabiæ desertæ Ptolemæus vocat. Thamnata vertunt 70.interpretes,[b] de qua Iosephus.[c]

ALA II FOELIX VALENTINIANA morabatur apud Aditha Andattha Ptolemæus appellat locum Arabiæ desertæ, Adaula verò oppidum est Palmyrenæ.

3 COHORS I. MILIARIA Thracum degebat ad Titha.

COHORS I. THRACVM habitabat Asabaiæ, quod erat oppidum Arabiæ.

COHORS VIII. VOLVNTARIA Valthæ statiua habebat. Voluntarij milites à Cæsare, & Plinio [d] appellantur, qui sponte se offerunt, non à prouincialibus inuitis exhibentur.

COHORS III. FOELIX Arabum, stabat in Ripa vadi Apharis fluuij in castris Amonensibus. t 50. Arabas, & legionem tertiam fœlicem, ex qua fortè hæc cohors fuit. Valerianum obtulisse Aureliano, Vopiscus scribit. [e] Ex Arabia erat extracta hæc legio, nec nisi probatissimis Ducibus committi consueuerat, vt ex epistola Valeriani apud eundem Vopiscum [f] constat. Res gestæ tuæ Probe charissime, faciunt, vt & serius tibi tradere maiores exercitus videar, & citò tamen tradam; recipe in fidem tuam legionem tertiam Fœlicem, quam ego adhuc nulli, nisi prouecto iam credidi. Mihi autem eo tempore credita est, quo & me canosum, qui credebat, cum gratulatione vidit. Sed ego in te non expecto ætatem, cum & virtutibus fulgeas, & moribus polleas. Notitia in castris Arnonensibus hanc cohortem locat, quia non in certis oppidis, sed diuersis in campis castra metabatur. D.Hieronymus. [g] Arnon, inquit, rupes quædam est in sublime porrecta, in finibus Amorrhæorum, inter Moab, & Amorrhæos: Moab verò Arabiæ Ciuitas est, quæ nunc Areopolis nominatur. Ostendunt regionis illius accolæ locum vallis in prærupta demersæ, satis horribilem, & periculosum, qui à plerisque vsque nunc Arnonas appellatur, extenditurque ad septentrionem Areopoleos, in quo & militum ex omni parthæ præsidia distributa, plenum sanguinis, & formidinis testantur ingressum. Hic quodam Moabitarum Rex fuit, & postea Seon Rex Amorrhæorum iure belli eum obtinuit. Sed & terra filiorum Israel trans Iordanem incipiens ab Arnone vsque ad mõtes Hermon, & Libanum extenditur. Ar, locus vel oppidum Arnonis, quod a 70. Interpretibus per extensam vocalem Ad dicitur. Hæc D. Hieronymus. Arnon erat etiam fluuius, de quo mox dicetur.

COHORS III. ALPINORVM morabatur apud Arnona. Is est fluuius currens cum Iordane in Lacum Asphaltitem, Moabitas ab Amorrhæis distinguit, vt legitur in sacris literis. [h] Seuero imperante, cohortis XII Alpinorum Centurio fuit Valerianus. [i] Præter memoratas, imperauit hic Dux olim & classi, quam in mari rubro à Traiano institutam fuisse Sext. Rufus memorat, cuius Notitia non meminit, quòd fortè eo tempore esse desierat. Nunc ad Ducem Phœnicis est veniendum.

[a] Epi.127.ad Fabiolam.
[b] Iudic. 14. & Machabeor. 1.
[c] lib. 13. antiquita.
[d] de viris illustribus.
[e] in Aureliano.
[f] in Probo.
[g] de locis Hebraicis.
[h] Numer. 21. et Iudic. 11. de hoc & Iosephus.
[i] L. 1. C. de test. milit. de quo in L. 3. C. de test. milit.

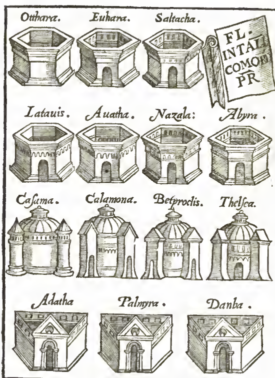
NOTI

N O T I T I A

D V X P H OE N I C E S

CVM INSIGNIBVS.

N O T I T I A.

Sub diſpoſitione viri ſpectabilis Ducis Phœnices.

EQuites Mauri Illyriciani Ottharæ

Equites Scutarij Illyriciani Eutharæ.

Equites promoti indigenæ Saltachæ.

Equites Dalmatæ Illyriciani Latauí.

Equites promoti indigenæ Auathæ.

Equites promoti indigenæ Nazalæ.

Equites Sagittarij indigenæ Abyræ.

Equites Sagittarij indigenæ Caſamæ.

Equites Sagittarij indigenæ Calamonæ.

Equites Saraceni indigenæ Betproclis.

Equites Saraceni Thalſeæ.

Equites Sagittarij indigenæ Adathæ.

Pręfecturæ Legionis primæ Illyricorum Palmiræ.

Præfecturæ Legionis tertię Gallicę Danabę

Et quæ de minore Laterculo emittuntur.

Ala prima Damaſcena in monte Iouis.

Ala nona Diocletiana Vætiaracæ.

Ala

Ala prima Francorum Cumæ.
Ala prima Alamannorum Neiæ.
Ala prima Saxonum Vero fabulæ.
Ala prima Phœnicum Renæ.
Ala secunda salutis Aresæ.
Cohors tertia Herculia Veranecæ.
Cohors quinta pacata Alamannorum Oneuathæ.
Cohors prima Iulia lectorum Valle alba.
Cohors secunda Ægyptiorum Valle Diocletiana.
Cohors prima Orientalis Thamæ.
Officium autem habet ita.
Principem de Schola agentum in rebus.
Numerarios & adiutores eorum.
Commentariensem.
Adiutorem.
A libellis siue subscribendarium.
Exceptores,& cæteros officiales.

COMMENTARIVM. CAP. I.

De Spectabili Duce Phœnices.
Cap. CXLVI.

HOENICIÆ Dux in Indice alijs Orientis Ducibus præponitur. Hic verò inter eos medius locatur: sub Constantino Phœniciæ Dux Serenianus fuit [a] postea Vadomarius: [b] Hic Dux idem officiũ, eadémque habet insignia, quæ superiores cum XIIII. oppidis,in quib. præsidia [c] ex maiore Laterculo emissa tenebat. Alia XII. à copijs Laterculi minoris defendebãtur. Vniuersa hæc a XII.equitum turmis,& VII. alis, Legionibus duabus. & cohortibus V. inhabitabantur, quæ summam ferme duorum millium equitum, [d] & quatuor millium peditum colligere poterant,constituendo turmam, & alam 100. equitum, legionum 4.millium,& cohortem 400. peditũ. Huic prouinciæ postmodum nouum limitem Zeno & Leo imposuerunt. [e] Phœniciæ Ducis milites ex maiore Laterculo hi emittebantur.

[a] Marcell. li. 14.
[b] Marcell. lib. 4.
[c] Præsidia. 26.
[d] equites 2000. pedites 4000.
[e] L. vlt. C. de diuers. offic.

1 EQVITES MAVRI Illyriciani Otharæ morabantur, fortè legendum Ottaoæ, quam Armeniæ Vrbem esse Stephanus memorat, propè Cyrum fluuium.

2 EQVITES SCVTARII Illyriciani Euharæ residebant.

3 EQVITES PROMOTI Indigenę Saltachę degebant, hi erant ex Phœniciæ incolis.

4 EQVITES DALMATÆ Illyriciani, Latani habitabant; Hinc Latauienses appellati sunt milites in Occidente sub Duce Sequanici.

5 EQVITES PROMOTI Indigenæ Auathæ residebant. Auara Ptolemæo & Stephano. Vetustus Codex hic & in Duce Arabiæ Anathæ.

6 EQVITES PROMOTI Indigenæ, Nazalæ statiua habebant.

7 EQVITES SAGITTARII Indigenæ, Abyrę manebant, fortè Abilæ, quam Phœniciæ ciuitatem fuisse Stephanus tradit, patriam Diogenis Sophistæ credo esse, quam D. Hieronymus [f] Dabiram vocat, Dabira, inquit ciuitas in tribu Dan, cuius regem interfecit Iesus: Est aũt & alia Villula Iudæorum in monte Tabor regionis ad Diocæsaream pertinentis, De Abila Ptolemæus Polybius, Stephanus, Plinius. & Iosephus, [g] Lysaniam Abilinæ Tetrarcham fuisse D. Lucas [h] scribit.

[f] de locis Hebr.
[g] antiq. lib. 4. c. 7. & lib. 5. c. 1.
[h] cap. 3.

8 EQVITES SAGITTARII Indigenæ, Casamæ hospitabantur. Hanc in Palmyrena collocat Ptolemæus.

9 EQVITES SAGITTARII IndigenæCalamonę sedem habebant: Calamintham Phœniciæ ciuitatem Stephanus ponit, Calamæ verò Peloponessi.

10 EQVITES SARACENI Indigenæ, in Phœnicia nati, sed ex Saracenis parentibus orti, in Berprocli præsidio erant. His caret Madrucianus codex.

11 EQVITES SARACENI, Thalsæ oppidum incolebant, Saracenos CC. Aureliano obtulisse Valerianum Vopiscus scribit.

12 EQVITES SAGITTARII indigenæ Adathæ locati erant, fortè Adanæ, quæ ciuitas est ad Euphratem. Alia est in Arabia Fœlici, inquit Stephanus, de qua supra.

1 PRÆFECTVRÆ LEGIONIS I. Illyricorum sedes erat Palmyræ, in manuscriptis hic, & in sequenti legitur Præfectus, non Præfecturæ. A Solomone condita est Palmyra, postea Hadrianopolis, Thamor Hebraicè dicta: D. Hieronymus, [i] vrbs, inquit, in solitudine est, quam & Salomon miris operibus extruxit. & hodie Palmyra nũcupatur, quòd ibi palmeta sint plurima. Idem alibi repetit. [k] Restituta ab Hadriano ea vrbe, ciues Hadrianopolitæ sunt dicti, ait Stephanus. Plures huius legionis, & sequentis Præfecti fuisse videntur. Vnde apparet has legiones in plures diuisas fuisse. Neque hęc, neque sequens sub Magistris militum fuit.

[i] in 57. Ezech.
[k] in 8. Ezech.

2 PRÆFECTVRÆ LEGIONIS III. Gallicæ constitutæ Danabę. Hanc vrbem non longe à Palmyra collocat Ptolemæus. Aliam ponit in Mesopotamia. De hac legione ita Dion. [l] Tertia legio tripartita est Gallica in Phœnicia, Cyrenaica in Arabia, Augustalis in Numidia. Hi sunt numeri ex maiore Laterculo profecti, qui in XIIII. oppidis Ducis Phœnices hybernabant. Alias munitiones minoris Laterculi sequentes copiæ tuebantur.

[l] lib. 55.

QVI VERO DE MINORE
Laterculo emittebantur.

1 ALA I. DAMASCENA, ex Damascenis conflata, in monte Ioois degebat. Damascum à Damasco seruo Abrahæ conditam, & olim Aram dictam D. Hieronymus testatur, [m] ibique primus parens Adam creatus dicitur.

[m] 17. Esaiæ & 1. Sophon.

2 ALA IX. DIOCLETIANA Veriaracæ oppidum tuebatur. Visini codex habet Inuarca: Madrucianus Noua Diocletiana, pro Nona.

3 ALA I. FRANCORVM, morabatur Cumæ, Cuniam vocat Ptolemæus, Cyne dicitur à Plinio, Mela,& Tacito. Franci à Troianis descendere feruntur, qui deleto Ilio, duce Priamo Priami Regis sororis filio per pontum Euxinum in Mœotidem paludem,& Scythiam venerunt, [n] demum Romano Imperio subiecti, ipsi tributa vsque ad Valentinianum penderunt. Eo imperante, cum Alani limites Romani Imperij turbarent, immunitas per decennium edicto est illis promissa, qui Alanos fudissent. Eo præmio allecti Sicambri, qui tum ita vocabantur, sumptis armis prælio Alanos deleuerunt. Quare immunitate in decennium accepta, mutato nomine Franci, id est immunes sunt appellati. Exacto decennio cùm Imperator solitą tributa repeteret. Franci libertate effrænes facti parere detrectarunt. Commisso ob id prælio Franci profligati in Germaniam se receperunt, ac propè Turingiam consederunt. Sed hoc vanum esse non dubito, nam Gallieno & Probo imperatoribus, vt in illis auctor est Pollio, Franci vocabantur. Nazarius quoque in Constantini Panegyrico ita eos appellat, vnde sub Valentiniano hoc nomen accipere non potuerunt. His addendum Sicambros nunquam Valentiniano paruisse, vt eos immunes facere debuerit. Quare Francos ipsorum lingua velut libere agentes dictos fuisse existimo. Franci Feramundo Rege creato,& transmisso Rheno, tandem Galliã occuparunt, & à se Franciam nominarunt. Ex his tùm Germaniam incolentibus, hæc ala erat contracta.

[n] Æneas Sylu. de Europa. c. 38. & Sabellicus lib. 3. Æneid. 10.

4 ALA

4 ALA I. ALAMANNORVM, Neiæ residebat, Neam Plinius vocat, & Herodotus, [a] qui in Thebaide eam collocat. legendum Alemanorum, forte ab Alemano Fluuio

[a] in Euterpe.

5 ALA I. SAXONVM manebat Vero fabulæ, locus à vero, falso commixto est appellatus. Aliqui legunt, Vuestfalia. [b] Saxonia, vnde hæc alia est collecta, regio Germaniæ est notissima.

[b] Verus codex.

6 ALA I. PHOENICVM Renæ habitabat: De hac in sacris [c] literis.

[c] Judicum 15.

7 ALA II. SALVTIS, Atefæ statiua habebat: Atphas Iosephus & Isidorus. Ex oppido Salutis Hispaniæ hæc ala est extracta. Cohors Salutaria suprà sub Duce Palestinæ, fortè & ipsa hinc nomen habet; & ala Salutaria, infrà sub Duce Syriæ.

1 COHORS III. HERCVLIA, Veranocæ morabatur, fortè Bernnicæ, quæ sex fuere, vna quarum est in Syria, ait Stephanus.

2 COHORS V. PACATA Alamannoram Oneuathæ degebat. Ombatem ciuitatem fuisse Ægypti, Stephanus scribit, de qua forte hic intelligit, eum prope Phœniciam esse.

3 COHORS I. IVLIA Lectorum, Vallem albam tenebat. Alba, inquit Stephanus, ciuitas est Phœniciæ, de qua hic fortè sentit. Lectum verò est promontorium Phrygiæ, vnde hæc Cohors lectorum potuit extrahi, vel ita vocatur, tanquam cæteris præstantior selecta, quemadmodum dictum est supra de V. ala prælectorum sub Comite Ægypti.

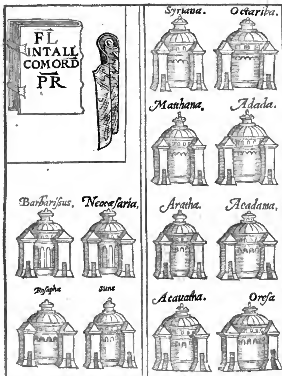
4 COHORS II. ÆGYPTIORVM, Vallem Diocletianam tuebatur.

5 COHORS I. ORIENTALIS, manebat Thamæ. Eam Arabiæ ciuitatem fuisse, Stephanus tradit, de qua sub Duce Palestinæ est dictum. Hi sunt numeri Ducis Phœniciæ. Nunc ad Ducem Syriæ & Euphratensis est transeundum.

NOTITIA.

DVX SYRIAE

CVM INSIGNIBVS.

NOTI

NOTITIA.

Sub dispositione viri spectabilis Ducis Syriæ, & Eufratensis.

Equites Sagittarij Illyrici Syrianæ.
Equites promoti Illyriciani Octaribæ.
Equites Sagittarij indigenæ Matthanæ.
Equites promoti indigenæ Adadæ.
Equites Sagittarij indigenæ Arathæ.
Equites Sagittarij Acadamæ.
Equites Sagittarij Acauathæ.
Præfectura Legionis quartæ Scythicæ Oresæ.

In Augusto Eufratensi.

Equites Dalmatæ Illyriciani Barbatisso.
Equites Mauri Illyriciani Neocæsareæ.
Equites promoti indigenæ Rosaphæ.
Præfectura Legionis sextædecimæ Flauiæ, Firmæ, Suræ.
Et quæ de minore Laterculo emittuntur.
Ala prima noua Herculia Amudæ.
Ala prima Iuthungorum Salutariæ.
Cohors prima Gotthorum Helelæ.
Cohors prima Vlpia Daeorum Claudianæ.
Cohors tertia Valeria Marmaræ.
Cohors prima Victorum Ammaithæ.
Officium autem habet ita.
Principem vnum.
Numerarios, & Adiutores eorum.
Commentariensem.
Adiutorem.
A libellis, siue subscribendarium.
Exceptores, & cæteros Officiales.

COMMENTARIVM.

DE SPECTABILI DVCE SYRIÆ. & eufratensi, seu Augusteufratensi. Cap. CXLVII.

LVRES Syriæ fuere. Comagena ut Eufratem extrema, Eufratensis, Palmyrena, seu Emesena dicta. Augusteufratensis. & Cœle. Quarum Dux eadem habebat insignia, & officium, quæ & alij Duces.[a] Duodecim depicta tenet oppida, à militibus maioris laterculi inhabitata. Alia lex à minoris laterculi copijs defendebatur. Omnes erant equitum turmæ X. alæ II. legiones II. cohortes IIII. quæ poterant efficere equites circiter 1200. peditum quatuor millia. Numeri maioris laterculi Syriæ erant sequentes.

[a] *l. vlt. C. de diuers.*
Præsidia 12.
Equites 1200.
Pedites 400.

1 EQVITES SCVTARII ILLYRICI, Syrianæ degebant, Syrienos nominat Plinius inter Indos, de quibus hic non intelligitur.
2 EQVITES PROMOTI Illyriciani, Octaribæ statiua habebant: Madrucianus Occariba legit, & vetustus codex.
3 EQVITES SAGITTARII Indigenæ Matthanã inhabitabant: Manthanam vertunt 70. Interpretes.[b]
4 EQVITES PROMOTI Indigenæ, Adadæ morabantur, fortè Adanæ, quam ad Eufratem locat Stephanus; apud Ptolemæum Adada est Palmyrenæ oppidum.
5 EQVITES SAGITTARII indigenæ, Arathæ residebant. D. Hieronymus,[c] Arath, inquit, vbi sedit David, est villa Arath nomine, ad Occidentem Æliæ.
6 EQVITES SAGITTARII Acadamę manebant.
7 EQVITES SAGITTARII, statiua habebant Acauathæ.
1 PRÆFECTVRÆ LEGIONIS IIII. SCYTHICÆ, Oresæ excubabant: De hac legione ita Dion[d] scribit: Quarta, legio Scithica in Syria supra sub Magistro secundo Præsentali recensetur, vna ex sex Legionibus palatinis Scythæ dicta.

[b] *Numeri 21.*
[c] *de locis Hebraicis.*
[d] *lib. 55.*

AVGVSTO EVFRATENSIS copia.

A CILICIA, & Amano monte, incipit Syria Comagena, & vsque ad Eufratem extenditur, à quo Eufratensis vocatur,[e] Augusteufratensis à Leone A. & alijs dicta,[f] Euphratisiam appellat Procopius,[g] Constat quatuor præclaris vrbibus, quas Seleucus Nicanor condidit, Primam nomine patris Antiochiam dixit: Secũdam à se Seleuciam, Tertiam ab vxore Apameam, Quartam à matre Leodiceam. Aurelius Victor.[h] Comagenam, inquit, hodie Augufratensem vocant; In hac regione sub Duce Syriæ erant hi Numeri.

[e] *l. 18. C. de aedific. priuatis.*
[f] *l. vlt. C. de diuers. offic.*
[g] *in primo de bello Parthico.*
[h] *In Vespasiano.*

8 EQVITES DALMATÆ Illyriciani in oppido Barbarino morabantur: Barbarissam Ptolemæus appellat oppidum apud Eufratem. Barbalisson Stephanus, præsidium est, inquit, in Oriente muro munitum.
9 EQVITES MAVRI ILLYRICIANI Neocæsareæ manebant: Ita etiam Plinius, Solinus, & Ptolemæus nominant vrbem Cappadociæ in Ponto, quam postea Hadrianopolim vocatam, Suidas, & Stephanus.
10 EQVITES PROMOTI Indigenæ, Rosaphę residebant. cis Eufratem vetustus codex legit, Rosafa.
2 PRÆFECTVRÆ LEGIONIS XVI. Flauiæ Firmæ, Suræ hybernabant, penes Eufratem, Surã collocat Ptolemæus, Stephanus in Phœnicia, quam etiã Soram appellat. Sur legitur in sacris literis.[i] Hæc legio non recensetur sub Magistris militum. XVI. Legio ab Augusto in Germania superiore fuerat instituta, quæ non est hæc. Alia sextadecima à Vespasiano fuerat Flauia fidelis cognominata, de qua hic arbitror intelligi. Alia ciuitas Firma vocata est, à Firma metropoli in Illyrico, in qua residebat P.P. Sed ea regione à Barbaris deuastata, coactus est sedem Thessalonicam transferre:[k] Vrsini codex pro XVI. legione, XVII legit.

[i] *Genes. 25. 16.*
[k] Nouell. 11.

HÆ VERO DE MINORE LAterculo emittebantur.

1 ALA I. noua Herculia, statiua habebat Amudæ; infra sub Duce Mesopotamiæ legitur Amidæ, quam ab hac diuersam esse opinor. Amudi munitionis, Ammianus meminit.[l] Hæc ala instituta fuit à Maximiano, qui se Herculem vocabat, atque illum præ cæteris Diis colebat, vt aliàs est dictum,

[l] *lib. 18.*

2 ALA

2 ALA I. IVTHVNGORVM, manebat Salutariæ, vnde cohors prima sub Duce Palestinæ, & ala secunda sub Duce Phœnices, Salutariæ sunt dictæ Manuscriptus Vrsini legit Viturgorum, sed prior lectio est verior. Erant Iuthungi Germaniæ populi, quos Istrum traiecisse, Suidas scribit. Marcellinus, [a] Iuthungos Alemannorum partem vocat Italicis conterminantem tractibus, & Iuthiuntugos appellat. Aliqui in Tyrolensi comitatu eos locant: Horum cohors quarta merebat sub Comite Ægypti.

[a] lib. 17.

1 COHORS I. COTTHORVM, Helelæ morabatur.

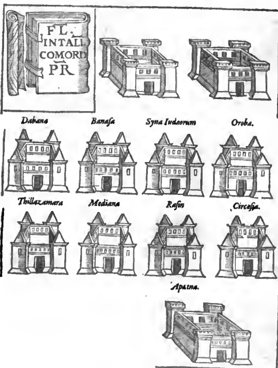
2 COHORS I. VLPIA Dacorum, ab Vlpio Traiano, qui Dacos subegit instituta, vel potius ab Vlpio oppido Daciæ, ab ipso condito extracta Claudianæ residebat.

3 COHORS III. Valeria, à Valeria prouincia, à Valeria Diocletiani filia dicta, Marmaræ degebat. Marmen vrbem Phœniciæ, Stephanus ponit. Manuscripti habent Marmatarum.

4 COHORS I. Victorum, residebat Ammaithæ: D. Hieronymus. [b] Æmath, inquit, vrbs est, quæ cecidit in sorte Ruben, sed & nūc Amathus villa dicitur trans Iordanem, vicesimo primo milliario, Pellæ ad Meridiem: est & alia villa in vicinia Gadaræ, nomine Amatha, vbi calidæ aquæ erumpunt. In regnorum quoque libris scribitur. ab introitu Emath vsque ad mare Araba; id est deserti, quod est mare mortuum. Hæc ille. Ego autem intelligo Emath vrbē Cœles Syriæ appellari, quæ nunc Græco sermone Epiphania dicitur. Hæc quoad Ducem Syriæ; Nunc de Duce Osrhoenæ est videndum.

[b] de locis Hebr.

NOTITIA
DVX OSRHOENAE
CVM INSIGNIBVS.

NOTITIA.

Sub dispositione viri spectabilis Ducis Osrhoenæ.

Qvites Dalmatæ Illyriciani Gallabæ.
Equites Promoti Illyricani Gallinico
Equites Mauri Illyricani Dabanæ, alias Danabæ.
Equites Promoti indigenæ Banasæ.
Equites Promoti indigenæ Synæ Iudæorum.
Equites Sagitt. indigenæ Orabę, alias Arabę.
Equites Sagittarij indigenæ Thillazamaræ.
Equites Sagittarii indigenę Medianeses, Medianæ.
Equites Sagittarii indigenæ primi Osrhoeni Rasin.
Præfecturę Legionis quartę Parthicę Circesio

Et quæ de minore Laterculo emittuntur.

Ala septima Valeria prelectorũ Thillacamę.
Ala prima Victoriatorum contra Bintha.
Ala secunda Paphlagonum Thillasicæ.
Ala prima Parthorum Resaiæ.
Ala prima noua Diocletiana inter Thannurin & Orobam.
Cohors prima Getulorum Thillaamanæ.
Cohors prima Eufratensis Marathæ.
Ala prima Salutaria duodecimo constituta.
Officium autem habet ita.
Principem de Schola agentium in rebus.
Numerarios, & adiutores eorum.
Commentariensem.
Adiutorem.
A libellis siue Subscribendarium.
Ehceptores, & cæteros officiales.

COMMENTARIVM.

DE SPECTABILI DVCE Osrhoenæ Cap. CLXVIII.

SRHOENAM esse Mesopotamiæ partem inter Tigrim & Euphratem ab Osrhoena Vrbe nominatam ex Suida supra retuli, Osdroenam appellat Honorius,[a] Osdruenam Marcellinus.[b] Vltimus, inquit, omnium Osdruenæ Dux Secundinus. Eius Ducis,[c] eadem sunt insignia, quæ & aliorum, & idem officium eodem modo probatum.[d] decem munitiones ostenduntur, in quibus ex maiore Laterculo emissi milites excubabant. Aliæ octo à Numeris minoris Laterculi custodiebantur. Omnes erant turmę equitum IX. Alæ VI. Legio I. Cohortes II. quæ poterant efficere equitum exercitum 1500 peditum 2000. & sunt sequentes.

[a] in l. per prouincias. 10. C. de ædific. priuat.
[b] lib. 24.
[c] l. 5. C. T. de pagan.
[d] d. l. vlt. C. de diuers. rescrip.
Præsidia 10.
Equites 1500.
Pedites 2000.

1 EQVITES DALMATÆ Illyriciani excubabant Gallabæ. Gallabam oppidum Arabiæ Stephanus ponit, fortè legendum, Gabalæ, quæ vrbs est Syriæ. Vetustus codex habet Ganaba. Sub Magistris militum reperiuntur Tertiodalmatæ, Quintodalmatæ, Sextodalmatæ, Nonodalmatæ equites, ex quorum numero hi esse possunt, in tot scholas diuisi, ita sunt appellati, vt alias est dictum.

2 EQVITES PROMOTI Illyriciani, insidebant Callinico, Latinè sonat pulchra victoria, olim Hieropolis dicta, nunc Nepo. Erat in finib. Imperii Rom. prope Persas, quod Iustinianus, dirutis vetustis muris, inexpugnabile fecit, vt ait Procopius.[e] Inter Callinicum & Carras, Galeriũ Maximinũ à Narsæo prælio fusum Eutropius scribit: Vltra hanc ciuitatẽ Gratianus prohibuit cum Persis contrahi.[f] auctor est Procopius,[g] Iustinianum, ingruente bello Callinicum, tanquam victorẽ solitum cognominari. Hoc oppidũ Callinisum Marcellinus appellat,[h] ventum est, inquit, ad Callinisum munimentum robustum, commercandi opimitate gratissimum.

[e] lib. 2. de ædifi. Iustinia.
[f] l. 4. C. de commerc. & mercat.
[g] lib. 1. & 2. de bello Persico.
[h] lib. 23.

3 EQVITES MAVRI Illyriciani Dabanæ degebant: Rectius in Vrsini Codice legitur Danabæ, quæ Ptolemæo est in Mesopotamia, ita &, Zosimus[i] appellat: Inter Danaban, inquit, & Synã Persæ multos interemerunt. Alia est in Syria, Dauanam Marcellinus,[k] appellat: Dauanam, inquit, venit, castra præsidiaria, vnde ortus Belias fluuius funditur in Euphratem. Dabanæ, etiam Suidas meminit.[l]

[i] lib. 3.
[k] lib. 23.
[l] in voce Timagenes.

4 EQVITES PROMOTI indigenæ Banasæ statiua habebant.

5 EQVITES PROMOTI Indigenæ Synæ Iudeorum residebant. Zosimus.[m] Synẽã vocat prope Danabam. Syna est mons non longe à fonte Euphratis, & diuersus à monte Syna, vbi data fuit lex Moysi, propè Casium, & vbi sepultus est Pompeius Magnus, Sin, est desertum inter Elim & Syna, quod cades vocatur.[n]

[m] in 3.
[n] Exod. 16. Numer. 33. Ezechi. 30. Sais vertunt. 70. interpret.

6 EQVITES SAGITTARII Indigenæ, Orabæ manebant: Vrsini codex legit Arabæ, quæ est ciuitas Arabiæ Fœlicis, apud Ptolemæum. Orobe vero est oppidum Assyriæ.

7 EQVITES SAGITTARII Indigenæ, i. Osrhoeni Thillazamaræ morabantur. Hos Alexander Imp. aduersus Persas profectos transfugas suos milites fecit. Herodianus[o] Alexander, inquit, vim ingentem Sagittariorum, quos secum ex Oriente adduxerat, partim ex agro Osrhoenorum, partim è Parthia transfugas, pecunia illectos aduersus Germanos instruebat. eos ob amorem in Alexandrum à Maximino defecisse Capitolinus scribit.[p]

[o] in 6.
[p] in Maximinis.

8 EQVITES SAGITTARII Indigenæ Medianenses, Medianæ locati erant, vnde nomen habent. Medenem Ptolemæus vocat: Ruffus iuxta Euphratem in Mesopotamia statuit: Suburbium est Nissi vrbis, tertio lapide ab ea distans, ait Marcellinus:

9 EQVITES SAGITTARII Indigenæ, primi Osrhoeni Rasim tuebantur. Rasam vocat Ptolemæus, quã in Mesopotamia collocat: Olim Rages in sacris literis dicta. vbi Tobias decem talẽta argenti Gabaelo mutuo dedit. & Tobiam filium eò ad recipiendam pecuniam misit.[q] & si dicatur esse in Media.

[q] Tob. 1. & 9.

1 PRÆFECTVRÆ Legionis IIII. Parthicæ Tribunus Circesio insidebat. Castelli nomen est, inquit Zosimus.[r] quod Abora fluuius & Euphrates circumfluunt, vbi erat præsidium Romanorũ prope flumẽ Euphratem in extremis Mesopotamiæ, quod Diocletianus ædificauit, & temporis iniuria labefactũ Iustinianus muniuit, insignemque ciuitatẽ fecit Procopius.[s] Est, inquit, in altera fluminis ripa Romanorũ oppidum munitum, quod Circesium vocatur, præruptum ex magna parte, vbi Abora fluuius ingens hic ostia emittens Euphrati miscetur. Cingulum iuxta oppidum facit, ac murus extra castellum in longum regionem vtriusque fluminis mediam complectens, triangularem efficit loci formam. Ammianus,[t] Cercusium appellat; Tendens, inquit. Imperator Iulianus agili gradu Cercusium ingressus munimentum tutissimum, & fabrè politum, cuius mœnia Abora & Euphrates ambiunt flumina, velut spatium insulare fingentes, quod Diocletianus exiguum ante hac, & suspectum, muris, turribusque circumdedit celsis, cum ipsis Barbarorum confinijs, interiores limites ordinaret, ne vagarentur per Syriam Persæ. Hactenus Marcellinus. Auctor est Capitolinus ibi esse tumulum Gordiani Imp. quod Circelum appellat: postea

[r] in 3.
[s] lib. 2. de ædif. Iustin. idem. in 2. de bello persico.
[t] lib. 23.

Constantina Circesium est nuncupata, q à Constantino sit instaurata. Circensium Constantius vocat, ad eius oppidi ordinem scribens.[a] Hæc legio sub Magistris non legitur. sed tantum sexta Parthica sub Magistro militum per Orientem. Parthos diximus ab Alexandro Imp. in Rom. militiam traductos.

[a] lib. 29. C. Th. decu.

QVÆ VERO DE MINORE
Laterculo emittebantur, sunt hæ.

1 ALA VII. VALERIA prælectorum Thillacamæ morabatur. Thillacame, Thillamanæ, & Thillazamene, atque Thillasece, oppida erant Euphrati imminentia. A Valeria filia Diocletiani hæc ala nomen habuit, sicut cohors tertia Valeria sub Duce Syriæ, vel à Valeria prouincia in Pannonia, quæ ab eadem filia est denominata.

2 ALA I. VICTORIATORVM, contra Bintha statiua habebat, forte illa quam Bitham Ptolemæus in Mesopotamia statuit. Hæc ala à Victoria Mauritaniæ Cæsariensis, vel Hispaniæ dicta, vnde est desumpta.

3 ALA II. Paphlagonum Thillasice degebat. Euphrati hoc oppidum imminebat, vt supra est dictum.

4 ALA I. Parthorum Resaiæ morabatur. Resainam Marcellinus [b] vocat, vbi Gordianus, ait, Regē Persarum profligauit; verum ipse insidiis Philippi P.P. occubuit, ibique est sepultus, sed ab eo alij dissentire videntur.[c]

5 ALA I. noua Diocletiana, inter Thannurin & Oroba in Assyriæ montes sedem habebat. Hos prope Ninum seu Niniuem Ptolemæus ponit in Assyria.

2 COHORS I. Euphatensis Marathæ [d] morabatur.

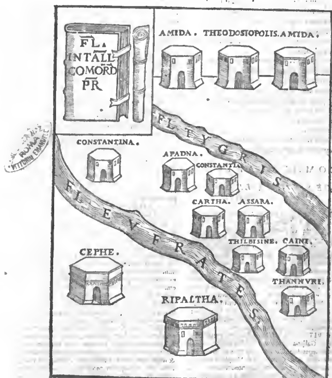
6 ALA I. SALVTARIA Duodecimo constituta. Duodecimum loci nomen esse puto, possēt intelligi post alias XI. alas, hanc duodecimo loco institutam nisi ipsa prima nuncupatetur, & nomen oppidi, vbi degebat, non deesset. Salutariam vrbem esse in Syria supra vidimus. Demonstratur in Notitia sub hoc Duce sine ala aut cohorte locus præsidii Apacoa nuncupatus, sed sub sequenti quoque Duce est Apadna, cum militum præsidio hoc ponendo. quod errore librariorum transpositum puto. Hæc forte est Aphadoma Ptolemæi.

[b] lib. 23.

[c] Vt Eutropi. Sex. Ruffus & Capitolinus.

[d] De hoc loco Metaphra. in 5. Daniele Stylit.

DVX MESOPOTAMIAE
CVM INSIGNIBVS.

NOTITIA.

Sub dispositione viri Spectabilis, Ducis Mesopotamiæ.

Quites Scutarii Illyriciani Amidæ.
Equites Promoti Illyriciani Resaui, Theodosiopoli.
Equites Ducatores Illyriciani primi Ducatores Amidæ.
Equites Felices Honoriani Illyriciani Constantinæ.
Equites Sagittarii indigenæ Arabanenses Carthæ.
Equites Scutarij indigenæ Pasenses Assaræ.
Equites Sagittarij indigenæ Thilbithenses Thilbisinæ.
Equites Sagittarij indigenæ Thannuri.
Præfecturę Legionis primæ Parthicę, Nisibenæ Constantinæ.
Præfecturę Legionis secũdę Parthicę Cephę.

Et quæ de minore Laterculo emittuntur.

Ala secunda noua Aegyptiorum Chartæ.
Ala Octaua Flauia Francorum Ripaltæ.
Ala quintadecima Flauia Carduenorũ Caini.
Cohors quinquagenaria Arabum Bethallahæ.
Cohors quartadecima Valeriæ Zabdenorum Maiocariti.
Officium autem habet ita.
Principem de Schola agentium in rebus.
Numerarios & adiutores eorum.
Commentariensem.
Adiutorem.
A libellis siue subscribendarium.
Exceptores,& cæteros officiales.

COMMENTARIVM.

DE DVCE MESOPOTAMIAE viro Spectabili. Cap. CXLIX.

ESOPOTAMIAM inter Tygrim & Euphratẽ iacere notissimũ est, vnde nomẽ obtinuit, olim Adiabene dicta, vt ait Stephanus. Constantino imperante Aurelius Dux Mesopotamię fuit [a] mox Cassianus, [b] deinde Vrbitius: [c] Sub Gratiano Tortobandus, [d] Hic Dux librum, & codicillos, vt alii pro insignibus gestabat. Idemque habebat officium, quod à Principe & Duce, vt aliorum Ducum, in scrinio libellorum probabatur. [e] sed propria eius insignia sunt, regio inter Tigrim, & Euphratem flumina iacens, & XIII. oppidorum imagines, quorum octo intra Mesopotamiam clauduntur, tria vltra Tigrim, & duo citra Euphratem visuntur: alia duo forte ob breuitatem prætermittuntur. Itaque XV. erant huius Ducis præsidia. quæ VIII. equitum turmis constabant aliis III. Legionibus II. cohortibus item II. quæ efficere poterant circiter mille equites, & peditum 300. Militum verò copiæ ex maiore Laterculo per illa dispositæ sunt istæ.

[a] l.1.C.de eunuchis.
[b] Marcellin.lib. 16.18.25.
[c] Marcellin.lib. 30.
[d] l.1.C. quæ res vendi non poss.
[e] 4l.vlt.C.de diuers.offic.

Præsidia 15.
Equites 1000.
Pedites 3000.

1 EQVITES SCVTARII Illyriciani Amidæ degebant, vltra Tygrim. Amidam à Iustiniano nouo muro munitam fuisse Procopius [f] scribit. De hac, ita Ammianus Marcellinus [g] in ipso Amidæ meditullio sub arce Fons diues exundat, potabilis quidem sed vaporatis æstibus nonnunquã fœtens, cuius oppidi præsidio erat semper quinta Parthica legio destinata cum indigenarum turma non contemnenda, eius & Procopius [h] alibi meminit. Supra sub Duce Syriæ legitur Amudæ, quam dirutam Constantinus amplíauit, ac Constantiam vocauit, eam etiam Emetam nuncupari Zonaras scribit.[i]

[f] lib.2 de ædifi. Iustin.
[g] lib.18.& 19.
[h] lib.1. belli Persici.
[i] in Basilio Porphirogenneta.

2 EQVITES PROMOTI Illyriciani Resaui Theodosio polo excubabant, Ressu ciuitatem Mediæ ponit Ptolemæus, quæ postea à Theodosio, qui eam instaurauit, nomen habuit. Hanc prope flumen Aborram vltra Tygrim à Theodosio extructam, & Anastasio instauratam fuisse Procopius [k] ait, & semidirutam à Iustiniano restitutam, ipse in Armenia collocat. [l] Resam legit vetustus codex.

[k] lib.2.de ædif. Iustin.
[l] Nouel.31.§.1.

3 EQVITES DVCATORES Illyriciani primi Ducatores dicti, à Ducatu, sub quo forte erant educati, aut illi diu seruierant; Ducatus enim est ipsius Ducis dignitas: Tranquillus, [m] Priuignum, inquit Ruffum Crispinum Poppea natum, impuberem adhuc, quia ferebatur Ducatus, & imperia ludere, mergendum mari, dum piscaretur, seruis ipsius demandauit. Vopiscus in Aureliano, Habuit multos Ducatus, multos Tribunatus: & Lampridius Heliogabalum præpositutas, ducatus, officia que palatina vendidisse scribit. Sed generaliter pro qualibet militum præfectura ponitur, & præfecti Ductores vocantur. Hi primi sunt vocati, quia ante alios, & ipsos Ducatores appellatos sunt instituti. Amidæ excubabant, quam a superiore diuersam Notitia repręsentat: duplicem in Mesopotamia Amidam statuens.

[m] in Nerone.

4 EQVITES FOELICES Honoriani Illyriciani degebant Constantinæ a Constantino dictæ, quæ in ipsa est Mesopotamia. Ammianus [n] Constantiam appellat, quam, inquit olim perquam breuem Cæsar etiam tum Constantinus turribus circumdedit amplis & mœnibus, locatoque ibi condictorio muralium tormentorum fecit hostibus formidatam, suoque nomine voluit appellari. Mesopotamiæ plana despectat, Nymphæo amni vicina. Hæc tne Procopius [o] corrupte Constantianam pro Constantina legit. Alia est Constantina à Constantino condita, vbi Constantinus, [p] & Valentinianus, [q] ac Gratianus, [r] iura condiderunt. Hanc etiam Iustinianus muro, turribusque muniuit, & aquis instruxit. Aliæ fuêre Constantinæ, vna Circensium appellata, ad quorum ordinem seu curiam Constantius A. scribit, [s] ita sub præcedenti Duce Circesium vocatur: alia Nisibena nuncupatur, de qua infra: Alia in Phœnicia, quam Christianam pietatem secutam à se Constantiam Constantinus denominauit.[u]

[n] lib.18.
[o] lib.1.de bello Persico.
[p] in l.1.C.Th. si quis pecun. conflau.
[q] in l.9.C.Th. de susp. Cęsar. car.
[r] in l.15. C. Th. de numerel.
[s] Proc. lib.2. de ædific. Iustin.
[t] in l.29.C.Th. de decurio.
[u] Sozome. lib.2. c.4.ad fi.

5 EQVITES SAGITTARII Indigenæ Arabanenses populi Arabiæ fœlicis, qui Ptolemæo sunt Arabanitæ Chartæ residebant: ita etiam appellat Marcellinus, [x] Egressi, inquit, exinde proxima nocte Chartam occupauimus, Zosimus Carras nominat, quod oppidum, ait, Romanos ab Assyriis disterminare, vrbs est, in quam sacræ literæ narrant Tharam cum Abraam filio ex Chaldæa profectum & inde à Dño iussum Abraam exire; [y] D.Hieronymus, [z] ciuitas est, inquit, Mesopotamiæ trans Edessã

[x] lib.25.
[y] Genes.11.& 12.
[z] de locis Hebr.

quæ vſque hodie Charra dicitur, vbi Romanus cæſus eſt exercitus, & Craſſus Dux captus, id ſentit, & Lucanus,[a] illo carmine, *Aſſyrius Latio maculauit ſanguine Charras.* Vnde falſum eſt, quod Cedrenus à Caro Imperatore eam conditam, & ab ipſo appellatam fuiſſe ſcribit. Stephanus refert Charras vrbem Meſopotamiæ, à Charra fluuio Syriæ vocari. Eius etiam meminit Marcellinus.[b] Hoc oppidum Iuſtinianus muniuit, vt ait Procopius,[c] Auctor eſt Eutropius, Galerium Maximianum à Narſeo inter Callinicum & Carrhas prælio fuſum. In manuſcriptis eſt Mephana Cartha. Mepha eſt metropolis in Arabia fœlici.

[a] *in Craſſo.*
[b] *lib. 18.*
[c] *lib. 2. de ædif. Iuſtin.*

6 EQVITES SCVTARII Indigenæ Papheoſes à Papho Cypri oppido vbi diu morati fuerant: ſed ſcribendum eſſet, Paphienſes. Aſſaræ ſtatiua habebant. Stephanus Aſſeram vrbem Chalcidæorum eſſe ſcribit.

7 EQVITES SAGITTARII Indigenæ Thilbitheſes, Thilbiſinæ habitabant Thilbin in Albania collocat Ptolemæus: ſed hi à loco Meſopotamiæ vbi morabantur, ſunt nominati.

8 EQVITES SAGITTARII Indigenæ Thannuri manebant, ea forte eſt, quam Zoſimus[d] Tumaram appellat. Hæc omnia ſunt Meſopotamiæ loca, quorum plura à Poſterioribus Principibus ſunt ædificata.

[d] *lib. 3.*

1 PRÆFECTVS LEGIONIS PRIMAE PARTHICÆ, incolebat Niſibenam Conſtantinam, prope Niſibin, quæ in ſacris literis Niniue appellatur, eſt vltra Tygrim, ait Stephanus, ſignificat lingua Phœnicia lapides congeſtos, ſecundum alios columnas D. Hieronymus[e] dicit hanc fuiſſe vrbem regni Nemrod in Babylone, Achad dictam, poſtea Niſibi vocatam, & à Lucullo quondam Romano Conſule obſeſſam, captamque, & ante paucos, inquit, annos, à Iouiano Imperatore Perſis traditam. Eius meminit Honorius A.[f] dum vltra Niſibim merces ad Barbaros portari prohiberet. Hæc Conſtantina non longe à ſuperiore ponitur: In aliis codicibus legitur Conſtantinæ, & ita oppidi imagini inſcriptum habent omnes codices. Conſtantinus portum Gazæ in Palæſtina ob deſertam ſuperſtitionem, & pietatem Chriſtianam apprehenſam à Conſtantino filio Conſtantiam vocauit:[g] idem forte huic euenit, Legio prima Parthica, & ſequens, ſub Magiſtris militum non reperiuntur; Iouentas à Seuero Dion[h] ſcribit, & primam ac tertiam Parthicam, & in Meſopotamia conſtitutas, Marcellinus lib. 20. primam Parthicam, & primam Flauiam in Meſopotamia fuiſſe ſcribit.

[e] *de locis Hebraicis.*
[f] *in l. 4. C. de commer. & mercat.*
[g] *Sozome. lib. 2. c. 4. ad fin.*
[h] *lib. 55.*

2 PRÆFECTVS LEGIONIS SECVNDÆ Parthicæ excubabat Cephæ, qui locus eſt cis Euphratem. Hanc legionem cum duabus alijs ad Bezabdem munimentum locatas fuiſſe Marcellinus[i] ſcribit: ad cuius, inquit, tutelam tres legiones ſunt deputatæ, ſecunda Flauia, ſecunda Armeniaca, & Parthica item ſecunda, cum ſagittarijs multis Zabdicenis, in quorum ſolo, tunc nobis obtemperantibus, hoc municipium eſt poſitum.

[i] *lib. 20.*

QVI VERO DE MINORE Laterculo emittebantur, ita diſpoſita erant.

1 ALA SECVNDA noua Aegyptiorum manebat Carthæ, de qua ſupra.

4 ALA VIII. FLAVIA Francorum, morabatur Ripaltæ cis Euphratem. De Francis ſupra dictum fuit.

3 ALA XV. FLAVIA Carduenorum, populi ſunt Meſopotamiæ, quos cum aliis tribus, & quindecim caſtellis à Iouiano Perſis turpiter traditos Zoſimus,[k] ſcribit, ex quibus hæc ala eſt deſumpta. Alii ſunt Cardueni Thraciæ populi in Cherſoneſſo. Hæc ala degebat Caini in ipſa Meſopotamia.

[k] *lib. 3.*

2 CORORS XIIII. Valeriæ Zebdenorum, Maiocariti reſidebat, Marcellinus Meiocarire libro 18. ad fin. vocat. Zabidam in Arabia fœlici Stephanus ponit. vnde hi ſunt contracti, quare legendum eſſet Zabidonorum. Marcellinus,[l] Zabdicenos quoſdam milites ſagittarios appellat ex Zabdicenis populis contractos, quos & ipſos Zoſimus[m] à Iouiano, Regi Perſarum pace turpiter facta, traditos memorat. Neque hoc, neque proximè præcedens oppidum eſt depictum, cætera verò repræſentantur: iotet quæ Apadna, nullum militem habet, quod ſub Ducis ſuperioris tutela eſſet, vt ſupra eſt viſum. Hi ſunt VI. Duces Orientis, nunc ſequitur Dux Armeniæ.

[l] *lib. 20.*
[m] *in 3.*

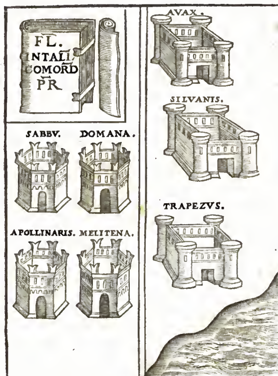

NOTI

NOTITIA

DVX ARMENIAE

CVM INSIGNIBVS.

NOTITIA.

Sub dispositione viri spectabilis Ducis Armeniæ.

EQVITES Sagittarij Sabu.
Equites Sagittarii Domanæ.
Præfecturæ Legionis quintædecimę Apollinaris, Satalæ.
Præfecturæ Legionis duodecimæ Fulmineæ, Militenæ.

In Ponto.

Præfecturæ Legionis primæ Ponticæ, Trapezunte.
Ala Rizena, Daleatizæ.
Ala Theodosiana apud Auaxam.
Ala Felix Theodosiana, Syluanis.

Et quæ de minore Laterculo emittuntur.

Ala prima Augusta Colonorum, Chiacæ.
Ala Auriana, Dascusæ.

Ala prima Vlpia Dacorum Suissæ.
Ala secunda Gallorum Ælianæ.
Ala Castello Tablatiensi constituta.
Ala prima Prætorica nuper constituta.
Cohors tertia Vlpia milliaria Petræorum Metitæ.
Cohors quarta Rethorum Analibæ.
Cohors milliaria Bosporiana Arauracæ.
Cohors milliaria Germanorum Sisilæ.
Ala prima Iouia Felix Chaszanicæ.
Ala prima Felix Theodosiana Pithiæ.
Cohors prima Theodosiana Valentiæ.
Cohors Apuleia ciuium Romanorum Ysiporto.
Cohors prima Lepidiana Cænæ Parembolę.
Cohors prima Claudia Equitata Sebastopoli.
Cohors secunda Valentiniana Ziganne.
Cohors Mochoræ.
Officinm autem habet ita.
Principem de Schola Agentium in rebus.
Numerarios, & Adiutores eorum.
Commentariensem.
Adiutorem.
A libellis siue subscribendarium.
Exceptores, & cæteros officiales.

COMMENTARIVM.

DE DVCE ARMENIÆ.
Cap. CL.

IN vtraque Armenia Poto attributa vnum Ducem militib' pręfuisse præter Notitiā Leo A. ad Erithrium P.P. [a] & Arcadius ad Rimistea,[b] scribūt. Is Comes postea est dictus,[c] Iustinian' Maiorem Armeniā, interiorem vocat, quæ & prima dicitur: minorē verò secundam, ab Armeno Rhodio dictā, Stephanus scribit. Hic eadē quæ alij Duces, officium, & insignia, librum, & codicillos habebat, præterea septem castrorum typos, præter alia XVIII. qui hîc non delineātur. Itaq; Armenia XXV. præsidia cōtinebat, à duab' Equitum turmis, alia X. legionibus tribus, & cohortibus X. defensa, quę poterant efficere circiter Equitum 1200. peditum fermè octo millia. Ptolemæus & ipse tres legionum præfecturas in limitibus Armeniæ statuit, sed in locis ab his, qui hîc nominantur, diuersis. Ex munitionibus his descriptis, tres sunt quadratæ cum rotundis turribus in angulis, quæ supra murum eminent: vnde formam veterum munitionum hic spectare licet. Cum verò Persæ fines Romani Imperij ingressi, veteres limites turbassent; Iustinianus, per Belisarium strenuū Ducem, illis magnis prælijs fusis, non solum pristinos Imperij fines recepit, sed etiam protulit, & nouos in finibus Barbarorum statuit, ac proprium Magistrum militum Ponto Polemoniaco, & vtriq; Armeniæ, aliisque gentibus subactis præfecit.[d] Mox quatuor Armeniis constitutis,[e] tertiæ Comitem imposuit, qui nō tantum populis, sed etiam militibus imperaret. Noster hic Dux Armeniæ in Ponto, quatuor præsidiis pręerat: sub quo sequentes de maiore Laterculo emissi milites Armeniam tuebantur.

[a] l. vlt. C. de diuer. offic.
[b] sol. 57. C. Th. de cursu publico.
[c] l. vlt. C. de off. Mag. milit.

Præsidia 25.

Equites 1200.
Pedites 8000.

[d] l. vl. C. de offic. Mag. milit.
[e] Nouel. 31.

1 EQVITES SAGITTARII excubabant Sabu. Sabus Itinerarium appellat.

2 EQVITES SAGITTARII degebant Domanæ: hanc in Armenia minore collocat Ptolemæus: huius etiā & sequentiū Itinerarium meminit, Marcellinus [f] Dauanam appellat, vbi castra pręsidiaria fuisse scribit.

1 PRÆFECTVRÆ Legionis XV. Apollinaris tribunus Satalæ manebat. Hęc est vrbs Armeniæ, ait Stephanus, cuius & Iustinianus meminit: [g] Dux in Marmaria fuerāt Apollinis ciuitates, Magna, & Parua: quarum ex altera hanc legionem contractam fuisse credo & Apollinarem vocatam. Appollomam vocat Dion,[h] quam ait in Cappadocia excubasse, & à Vespasiano institutam, & inde in Pannoniam ac demum Satalam traductam, eam in prima Armenia Iustinianus statuit. [i] Nulla legionum huius Ducis apud Magistros militum fuisse reperitur.

2 PRÆFECTVRÆ Legionis XII Fulmineæ tribunus Militenæ statiua habebat. Hanc quoque ab Augusto institutam, & à Vespasiano in Cappadocia locatam Dion [k] memorat. quæ etsi Fulminatrix est, vocata, iustius tamen hoc nomine M. Antonino imperante est appellata, vt aliàs explicui. Ex qua quatuor milites martyrio coronatos Procopius [l] scribit, loquens. n. de Irenæi martyris templo ab eodem Iustiniano condito, ait: Ibi reconditæ sunt reliquiæ iam olim virorum sanctorum quatuor, qui Romani milites in XII. legione erant descripti, quæ in vrbe secundæ Armeniæ metropoli Melitenæ quondam fuerat constituta Hęc ille. Eam vrbem antiquam insignemq; in fælici solo, & cælo nō longè à flumine Euphrate in tertia Armenia, seu minore Iustinianus [m] ponit, Marcellinus,[n] Melitenam, inquit, minoris Armeniæ oppidum venimus, De hac ita Procopius,[o] Erat locus in Armenia non longè ab Euphrate, in quo præsidium Romanorum militum constitutum fuerat: locus is Melitenæ. Præsidium verò illud legio vocabatur. Illic forte munitionem quadratam in terra plana Romani quondam ædificarunt. At cum Traiano Romano Imperatori commodum videretur, in vrbem munitam locus cessit: fuitque ea metropolis genti constituta. Procedente vero tempore creuit vrbs Melitenorum: ac ciuium multitudine abundauit, itaque cum intra murum habitare nō possent, quia breuiore spacio conclusa erat, in campo illi proximo domos ædificarunt, templaque sibi ipsis fecerunt, Præfectorumque diuersoria, ac forum aliaque quæ sunt vrbium insignia, plateas, porticus, balneas, ac theatra, & si quid aliud, ad magnæ vrbis ornatū, pertineret: atque hoc pacto contigit Melitenem muris. munitionibus, turribusque carere. Verum Anastasius Imperator. eam totam mænibus circundare cępit, sed voluntate nondum perfecta, in fata concessit, Imperator autem Iustinianus illam ex omni parte muro cinxit, effecitque vt Meliteoe, magnum esset Armeniæ munimentum, simul & ornamentum. Hæc ille. Aliam Melitenem in Cappadocia, Stephanus ponit.

[f] lib. 33.
[g] in d. Nouel. 31.
[h] lib. 55.
[i] d. Nouel. 31.
[k] lib. 55.
[l] Orosius lib. 6. c. 15. Tertull. ad Scap. & in Apologetico, Eusebius in Chron. & lib. 5. c. 5. Metaphra. 9. Ian.
[m] in d. Nou. 31.
[n] lib. 19. & 20.
[o] lib. 3. de ædif. Iustiniani.

QVÆ VERO SEQVVNTVR COPIÆ IN PONTO DEGEBANT.

Notitia sub Duce Armeniæ pontum ponit, sed Leo A. vtrique, Armeniæ, & vtrique Ponto, proprios Duces postea dedit.[p] antea ergo hi ex maiore laterculo emissi in Ponto excubabant.

3 PRÆFECTVRÆ LEGIONIS Primæ Ponticæ. statio erat Trapezunti. Hanc Ponti Polemoniaci vrbem fuisse, Iustinianus memorat, sed ipse quatuor constituens Armenias, hanc primam fecit: [q] fuit insignis ciuitas, ac eruditos viros edidit inter quos Georgium Trapezuntiū Stephanus eam in Ponto Euxino, Sinopensium coloniam esse tradit: ibi ex buxo mel graue olens fluere, Aristoteles scribit,[r] quod comedentes in furorem agit: epilepticos verò sanat.

1 ALA RIZENA, Daleanzæ habitabat: ex Risana Illyridis oppido, nunc Rudine dicto hæc ala est contracta, vel potius ex Rizeo loco, post Trapezuntiorum fines, vt ait Procopius,[s] quem

[p] l. vlt. §. vlt. C. de diuer. offic.
[q] d. Nouel. 32.
[r] de admirabilibus audit.
[s] lib. 3. de ædif. Iustiniani.

quem Iustinianus munijt. Daleariza ignobile oppidum fuisse puto, quia inter vrbes Ponti à Iustiniano [a] recensitas omittitur. In manuscriptis, quos mendosos puto pro vna, duæ alæ ponuntur, videlicet ala Rizena, & ala Daleariza. vetustus codex legit, Alcadeariza.

[a] Nouel. 28.

2 ALA THEODOSIANA, Auaxam tuebatur.

3 ALA FOELIX THEODOSIANA, Syluanis residebat. In recensendis Ponti ciuitatibus, hæ à Iustiniano prætermittuntur, vel tanquam castra ignobilia, vel quia tunc erant deleta.

QVÆ DE MINORE VERO LATERCVLO EMITTABANTVR ALAE, ET COHORTES SEQVVNTVR. Hæ tam in ponto quam Armenia residebant.

ALA I. AVGVSTA Colonorum Chiacæ statiua habebat, Huius meminit Itinerarium, & sequentium. Aliud huius nominis oppidum, est in Sicilia Ptolemæo. Hæc ala ex oppido Colonia est desumpta, quod in prima Armenia fuisse, Iustinianus memorat.[b]

[b] in d. Nouel. 31.

4 ALA AVRIANA, Auria oppidum est Hispaniæ, vndè hæc ala est collecta, Dascusæ morabatur, Dascutam Ptolemæus vocat, in Armenia minore Orosius [c] non longè à fluuio Euphratis in finibus Cappadociæ & Armeniæ ponit.

[c] lib. primo.

5 ALA I. VLPIA Dacorum ex Dacis ab Vlpio oppido contracta, Suissæ excubabat: Suissam Itinerarium appellat.

6 ALA II. Gallorum. Aelianæ habitabat.

7 ALA Castello Tablariensi constituta: Hæc ala nomine caret, nisi Tablariensis vocetur.

8 ALA I. PRÆTORICA nuper constituta: fortè legendum Prætoria, ab Augusta Prætoria, Huic oppidi nomen deest, quòd nuper constituta nondum ad certum locum esset destinata: vel Prætoria locus præsidij vocatur.

1 COHORS III. VLPIA Milliaria Prætorum, statiua habebat Metitæ Petræorum ciuitas fuit Laziceæ regionis, propè Polemoniacum Pontum, posteà à Iustiniano vrbs facta, & ab eo Iustinianea appellata, quam ipse in Ponto ponit. [d] Ptolemæus in Armenia minore, sub Lauiniensi præfectura locat, quæ diuersitas. ex variis prouinciarum diuisionibus per tempora factis prouenit. cur Miliaria cohors vocetur, supra est dictum. Vetustus codex hic & infra legit Militaria.

[d] Nouella 28. §. 1.

2 COHORS IIII. RETHORVM morabatur Analibæ. Analibam vocat Ptolemæus, est & ipsa in Armenia minore Ex Retiis sumpta est hæc cohors.

3 COHORS MILIARIA Bosphoriana: lego Bosphorana, ex populis Bosphoranis, suprà Bosphorum Cimerium lecta: excubabat Arauracæ in Armenia minore. Præfecturas limitum Arauenæ, seu iuxta Euphratem, Ptolemæus recenset, quæ forte sunt istæ sed mutata sunt nomina.

3 COHORS MILIARIA Germanorum, residebat Sisilæ: Sisilisas vocat Procopius.[e]

[e] lib. 3. de ædific. Iustin.

9 ALA I. Iouia Fœlix Chafzanicæ morabatur.

10 ALA I. Fœlix Theodosiana, degebat Pithiæ Pitium Iustinianus Polemoniaci Ponti castrum non ciuitatē fuisse dicit.[f] In Caria ponit Stephanus Pitiū.

[f] in Nouel. 28.

5 COHORS I. Theodosiana, manebat Valentiæ, à Valente dictæ, qui eam ædificauit.

6 COHORS Apuleia Ciuium Romanorum, Ysiporto morabatur: Hanc cohortem ex Apulo Daciæ oppido contractam puto, quæ Colonia ciuium Romanorum fuit à Traiano deducta:[g] & ideo ciues Romanos se vocant: In manuscriptis est Apuleta.

[g] l. 1. ad fin. ff. de censib.

7 COHORS I. Lepidiana, incolebat locum Cœnæ Parembolæ dictum: fortè à Regio Lepidi extracta. Cœna Parembola est communis centoriorum ordo consertus, & continuata series, ex metatione castrensi constans, de quo Suidas, κοινὴν enim Græci communem vocant.

8 COHORS I. Claudia Equitata, habitabat Sebastopoli, idem est quod Augusta ciuitas. Polemoniaci Ponti castrum quondam fuisse Iustinianus refert. [h] Postea mutata prouinciarum forma Armeniæ secundæ vrbem fuisse memorat: [i] Stephanus olim Dioscuriam appellatam esse scribit, à Castore & Polluce, qui Dioscuri id est Iouis filii dicebantur, & simul cum Iasone Pontum sunt ingressi, teste Trogo. [k] Nunc, inquit, Sebastiam appellant in Armenia oppidum. Procopius [l] antea castellum cum præsidio fuisse dicit, quod Iustinianus muro circundatum inexpugnabile, & ædificiis exornatum vrbem pulchritudine & magnitudine fecit.

[h] Nouel. 28.
[i] Nouel. 31.
[k] lib. 1.
[l] lib. 3. de ædif. Iustin.

9 COHORS II. Valentiniana, Ziganneæ excubabat, Ziganæ, per simplex n, Itinerarium scribit, in Ponto est sita.

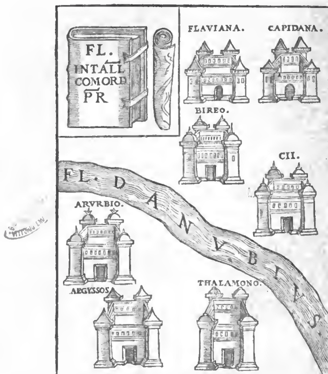
10 COHORS Mochoræ statiua habebat, qui locus est Armeniæ. Mocharam Arabiæ Felicis vrbem esse Ptolemæus scribit, vnde Mochuritæ. Cohortis nomen deest. Hæc loca & plura ex superioribus, Iustinianus in recensendis Armeniæ vrbibus prætermittit: vnde aut ignobilia castra erant, aut tunc diruta. Hæc de Duce Ponti, Nunc duo Thraciarum sequuntur.

NOTITIA

DVX SCYTHIAE

CVM INSIGNIBVS.

NOTITIA.

Sub dispositione viri Spectabilis, Ducis Scythie.

CVNEVS equitum Scutariorum Sacidauæ.

Cuneus equitum Solēſium Capidauæ.

Cuneus equitum Stableſianorum Cij.

Cuneus equitum Stableſianorum Bireo.

Cuneus equitum Catafractariorum Arubio.

Cuneus equitum Armigerorum Ægyſſo.

Cuneus equitum Arcadum Talamodio.

Auxiliares.

Milites Nauclarij Flauianæ.

Milites Superuentores Axiupoli.

Milites Scythici Carſo.

Milites ſecundi Conſtantini Troſmis.

Milites Scythici Dirigothia.

Milites primi Conſtantini Nouioduno,

Milites quinti Conſtantini Salſouia.

Milites primi Gratianenſes Gratiana.

Item Legiones Riparienſes.

Præfecturæ Legionis ſecundæ Herculianæ Troſmis.

Præfe-

Præfecturæ Ripæ Legionis secundæ Herculiæ, cohortis quintæ Pedaturæ inferioris Axiupoli.

Præfecturę Legionis Herculię, Cohortis quintæ Pedaturæ inferioris Trosmis.

Præfecturæ Legionis primæ Iouiæ Nouioduno.

Præfecturæ Ripæ Legionis primæ Iouię; Cohortis quintæ Pedaturæ superioris Nouioduno.

Præfecturæ Ripæ Legionis primæ Iouiæ, Cohortis quintæ Pedaturæ inferioris Aceisso.

Præfecturæ Ripæ Legionis primę Iouiæ Gohortis secundæ Herculiæ, Musculorũ Scythicorum & Classis in Platypegijs.

Officium autem habet ita.

Principem de eodem Officio, qui completa militia adorat Protectorem.

Numerarios & adiutores eorum.

Commentariensem.

Adiutorem.

A libellis, siue subscribendarium.

Exceptores, & cæteros Officiales.

COMMENTARIVM.

DE SPECTABILI DVCE SCYthiæ. Cap. CLI.

SCYTHIA ab ortu habet Seres; & Sarmatiam Asiaticam, ab Occasu alios Sarmatas Europæos: à Meridie Sacos, & Sogdianos; à Septentrione, terram incognitam, vulgò Tartariam vocatam. Secatur per medium, ab Imauo monte, & Tanai fluuio: Sed hic Scythia accipitur, quæ est vltra Danubium, supra Mysiam inferiorẽ, & extenditur per totam maris Euxini, circa paludem Meotidem, qua Danubius Pontum Euxinum ingreditur, vt dictum est in Vicario Thraciæ. Imperante Valeriano Vopiscus [a] Amulium Saturninum Scythici limitis Ducem fuisse scribit. Is eadem, quæ alij Duces, habent insignia: Librum scilicet, & codicillos conuolutos, cum septem munitionibus, suæ prouinciæ, omnibus quadratis, & turribus in angulis, item quadratis, quas Danubius interfluit. Præter hæc alia quindecim erant oppida, quorum imago non cernitur: Itaque fuêre huius limitis XXII. præsidia, à septem equitum cuneis, & VIII. numeris militum, & VIII. legionibus, aut partibus legionum defensa: omnes simul ad 700. equites, & nouem millia peditum officio poterant.

[a] In Aureliano.

Præsidia 22.

Equites 7000. Pedites 9000.

Officium habet ita; Principem de eodem officio, qui completâ militia adorabat, id est salutabat Protectorem, sed fortè legendum Principem, vel, Purpuram inter Protectores, quia solus Princeps non alij adorabantur [b] Præterea cum plures essent protectores, non diceret Protectorem in singulari, quia de quo loqueretur, non constaret. Simile priuilegium datur Apparitoribus P. Vrb. vt singulis annis adorent sacram purpuram. [c] & cornicularijs P. Prætorio, non alijs. [d] Habet Dux Scythiæ & Numerarios ac adiutores eorum, Commentariensem, adiutorem, à libellis, siue subscribendarium, Exceptores, & cæteros officiales, quemadmodum & alij Duces, qui omnes sunt probandi codicillis à scriniarijs libellorum conscriptis, & à Principe, mox Duce subscriptis. [e] Ad hos inter cætera spectabat onus exornandæ classis Istricæ, nauium 125. vt quotannis pro septima parte renouaretur. [f] Quod etiam Magistri militum per Thracias, qui hanc regionem tuebatur, munus erat. Hæ Ducis Scythiæ copiæ, in prædictis castris excubabant.

[b] l. 2. C. de fabri. censf. l. 1. C. de silentiar. l. 1. C. de Comitib. & tribun. scholar.
[c] l. 1. C. de apparito. præf. vrb.
[d] d. l. 2.
[e] d. l. vlt. C. de diuers. offic.
[f] l. 1. C. Theo. de Inferijs Danubij.

1 CVNEVS EQVITVM Scutariorum, statiua habebat Sacidauæ, quam citra ripam Danubij, in Mysia inferiore Ptolemæus collocat. Huius & sequentium, Itinerarium meminit. Hoc oppidum depictum non reperitur, subsequente enim Duce Mœsiæ secundæ in alio cuneo equitum rectius repræsentatur.

2 CVNEVS EQVITVM Solensium, Capidauæ morabatur: Mysiæ inferioris vrbs est Itinerario. Solenses à Sole Ciliciæ oppido dicti, quod Solon, inquit Suidas, ædificauit: postea Pompeiopolis est vocatum, quia Pompeius Piratas, quos seruauerat, eò transtulit: Alius Cuneus equitum Solensium militabat cum Duce Mœsiæ secundæ. Hi sub nullo Magistro reperiuntur.

3 CVNEVS EQVITVM Stablesianorum, degebat Cij; in Mysia inferiore, ad Danubium hoc oppidum ponit Itinerarium. Hic Cuneus est vnus ex X. Vexillationibus Comitatensibus Magistri militum per Orientem, qui Equites secundi Stablesiani dicebantur, quorum pars Comiti Ægypti inseruiebat, & duo Cunei huic: Duci: vnde Vexillationes in Cuneos diuisas fuisse apparet.

4 CVNEVS EQVITVM Stablesianorum præerat Bireo. Hæc omnia sunt loca vltra Danubium, Bitoe legitur in Itinerario, apud quod hæ oppida numinantur.

5 CVNEVS EQVITVM Cataphractariorum Arubio insidebat, citra Danubium: Artubio, scribit Itinerarium. Hic, & sequentes erant ex X. Vexillationibus Cumitatensibus Magistri militum per Orientem, aut ex V. palatinis Magistri Præsentalis: quorum Cunei etiam Duci Mœsiæ inseruiebant.

6 CVNEVS EQVITVM Armigerorum habitabat in Ægysso: Ægyso apud Itinerarium.

7 CVNEVS EQVITVM Arcadum, manebat in Talamonio, qui locus est citra Danubium. Telamonem vrbem, in Tyrrhenia fuisse Stephanus scribit. Hic etiam erat pars vnius ex V. Vexillationibus palatinis Magistri militum Præsentalis.

Auxiliares verò hi erant.

1 MILITES Nauclarii, degebant Flauiæ trans Danubium, forte, quòd naues 125. Classis Danubij sequerentur, & tuerentur, nauclarii sunt vocati: Erant & milites tertii Nauclarii, subsequenti Duce Mœsiæ secundæ.

2 MILITES Superuentores, habitabant Axiupoli, vrbs in Troglodytis secundum Danubium, citra Axium Macedoniæ fluuium, in sinum Thermaicum erumpentem, inquit Ptolemæus; vnde Axiupolis i. Axii ciuitas. Axium olim Bardarium dictũ vult Zonaras in Basilio Porphyrogenneta Repentinum verò hostis aduentum vocat superuentum Vegetius; [g] & subiungit. Globus autem dicitur, qui à sua acie separatus vagos superueniens incursat hostes. Hi ergò ab aliis separati, quòd repẽtina incursione hostes inuaderent. Superuentores potuerunt appellari, sicut & Præuentores, quorum infrà fiet mentio, qui hostes præueniebant, & eos turbabant, vel ante ipsos se cum castris opportunum præoccupabant. Horum meminit Marcellinus, [g] Tricesimani, inquit, Decimique Fortenses, Superuentores, & Præuentores, cum Aemiliano iam Comite, quos Tyrones, tùm etiam Nouellos, hortante adhuc memorato protectore erupisse Singara, Persasque fusos in Somnum remlimus trucidasse quàm plures. Manuscriptus legit, Milites superuentorum, auxiliares erant, nec cohortis, vel legionis formam habentes, quorum numerus sciri nequit.

[g] lib. 19.

3 MILITES Scythici in Carso morabantur, Carsum vocat Itinerarium, Ptolemæus citrà Danubium

ad

ad ripam ponit. Horum auxiliarum meminit Marcellinus [a] loquens de Constantio, Auxilia, inquit, Scytharum poscebat mercede vel gratia.

[a] lib. 20.

4 MILITES Secundi Constantini statiua habebant Trosmis, Trismas habet Ptolemæus, citra Danubium ad eius ripam. Legionem primam Iouianam Scythicam Itinerarium hic collocat, quæ legio Antoninis imperantibus nondum erat, quare aut Itinerarium non est Antonini aut plura illi volumini à posterioribus addita fuêre. Videndum, an pro Troimis legẽdum sit Tomis. De qua ita Sozomen. [b] Scithia multas quidem vrbes, pagos, & castella, sed principatum obtinuit Tomis, quæ est vrbs magna & opulenta prope mare sita ad læuam, cum quis ad pontum Euxinum nauigat. Vetus consuetudo est, quæ ibi etiamnum seruatur, vt vnus Episcopus totius illius gentis ecclesiis præsit.

[b] lib. 6. cap. 21.

5 MILITES Scythici incolebant Dirigothiam, Dimiguthia est apud Itinerarium, Dinogetia apud Ptolemæum.

6 MILITES Primi Constantiana, insidebãt Nouioduno; id ponit Ptolemæus citrà Danubium, secundum eius ripam. Nouiodunum etiam est in Pannonia in Occidente, quod ab hoc diuersum esse videtur nisi vtriusque Imperii Duces, ad hoc oppidum castra coniunxissent: propè enim eius fines erant. Dunum est Mœsiæ secundæ ciuitas hoc vero Nouum dunum, alibi Nebrodunum vocatur, [c] sed Nouiodunum Marcellus appellat, [d] Per Nouioduuum, ait, nauibus ad transmittendum amnem connexis, Greutungos bellicosam gentem aggressus est: Ibi Valens aliqua iura condidit. [e] Itinerarium Nouiodum legionem II. Herculeam locat. est & aliud Nouiodunum in Heluetiis, quod ab ipsis in Iulij Cæsaris inuidiam incensum fuisse Dion memorat.

[c] l. 1. C. de vestibus holober.
[d] lib. 27.
[e] l. 4. C. de commerciend. fisci debitorib.
[f] lib. 40.

7 MILITES Quinti Constantiani, Salsoniæ manebant, cuius Itinerarium meminit: Erant ex XVIII. Auxilijs palatinis Magistri militum in præsenti.

8 MILITES primi Gratianenses, Gratianam tenebant, vnde sunt appellati: Vrbs est in Illyricorum finibus, ait Procopius. [h] Aliqui putant esse Gradiscam.

[g] lib. 1. de bello goth.

ITEM LEGIONES RIPARIENSES.

Ripariẽses dicti sunt, qui ad fluminum ripas castra habebant, quod vt plurimum in limitibus Imperij eueniebat. Gratianus A. [h] Cum supra ripentes fluminum ripas ait omnis legionũ multitudo consistit: nullus omninò immundo fimo sordidatis fluentis commune poculum polluat. Herodianus in 6. Romanorum castra, inquit, imposita fluminum ripis Imperii limites tuentur. Hinc castra Riparensia Castrensiana, ab Arcadio sunt dicta. [i] Inde etiam Pannonia secunda & Dacia riparienses sunt dictæ à ripis fluminum. vbi milites castrametabantur, sic Castrensiani milites dicti, qui in castris Ripariensibus perpetuo excubabant. Quæ hac in regione Danubij ripam tuebantur, legiones erant numero septem.

[h] in l. cum supra 14. C. de re mili.
[i] in l. contra 14. C. eod. tit.

1 PRÆFECTVRÆ Legionis secundæ Herculianæ, habitantis Trosmis, seu Trismis, de quibus supra: Eundem enim locum auxilia secunda Constantiana incolebant, Hic tota legio non mansit, vt ex sequentibus constat, vnde fortè cohortis numerus, aut nomen hic deest, vel pars legionis pro tota nominatur. Nulla legio huius Ducis, sub Magistris militum reperitur: in vetusto codice, hic & in sequentibus legitur, præfectus.

2 PRÆFECTVRÆ ripæ Legionis secundæ Herculiæ, cohortis quintæ pedaturæ inferioris, manentis Axiupoli; de qua supra. Pedaturam vocat pedationem seu munitionem ex aggeribus, & pedamentis factam ad ripam. Pedationem enim Columella [k] pro fulcimento, quo pedamentis vinea sustinetur, accipit: Pedaturam ergo inferiorem intelligit, vbi stabat quinta cohors secundæ legionis Herculiæ, non tota legio, cuius pars erat etiam Trosmis, vt in sequenti.

[k] lib. 4. c. 12.

3 PRÆFECTVRÆ Legionis Herculiæ, cohortis quintæ Pedaturæ inferioris Trosmis commoranti, de qua in proximè præcedenti.

4 PRÆFECTVRA Legionis primæ Iouiæ Nouioduno insidebat, de quo supra, & hîc puto deficere cohortis numerum, quia tota hæc legio hic non residebat, sed per plura oppida sequentia erat diuisa, & forte prima cohors, vel alia huius legionis hic statiua habuit.

5 PRÆFECTVRÆ Ripæ Legionis primæ Iouiæ cohortis quintæ Pedaturæ superioris Nouioduno castra habentis. Hanc præfecturam vitio scriptoris duplicatam, & præcedentem, apud quam cohors deest, ex hac supplendam esse puto.

6. PRÆFECTVRÆ Ripæ Legionis primæ Iouiæ, cohortis quintæ Pedaturæ inferioris Accisso. oportuit hanc quintam cohortem legionis primæ Iouiæ diuisam fuisse, quia duobus in locis statuitur, aut alter numerus pro quinta substituendus.

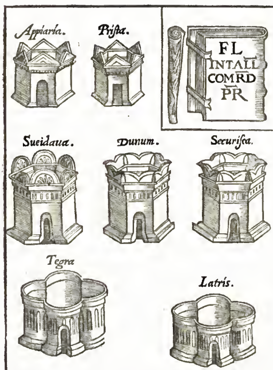
7 PRÆFECTVRÆ Ripæ Legionis primæ Iouiæ, Cohortis secundæ Herculiæ Musculorum Scythicorum & classis in Platipegijs, quæ vox latine sonat, latam plagam. Huius legionis cohors secunda Herculia est dicta, cum legio Iouia cognominaretur, & præerat Musculis, id est minoribus machinis, quibus tecti milites fossas complanabant: Horum meminit Cæsar, [l] Classis quoque stationem habebat Platyplagiis, qui locus erat ad Pontum Euxinum, vbi stabat Classis 125. nauium, quæ hoc ordine cura Ducis, & eius officii reparabatur XVII. quotannis nouæ fabricabantur, ita vt per septennium compleretur numerus nauium CXIX. ex illis XVII. quinque Iudiciariæ, decem Agrarienses appellabantur, fortè, quod Iudices & Domini pro numero agrorum ad eas construendas stipem conferrent. Lusoriæ hæ naues, seu rates vocabantur, [m] ita etiam appellat Marcellinus, & Vegetius, [n] Classium, inquit, duo sunt genera, vnum liburnarum, aliud Lusoriarum, Classibus enim maria vel flumina, peditibus colles, vrbes, plana, & arbusta seruantur, & in fine operis eas per Danubium excurrisse dicit: Itaque naues illæ annis septem durabant, & quotannis pars renouata, Classem perpetuò integram conseruabat. In Vrsini Codice mendosè legitur, Xyplatypegijs.

[l] lib. 7. belli Gallici, & 8. belli ciuilis.
[m] l. 1. C. T. de lusor. Danub.
[n] lib. 2. c. 1.

NOTI

NOTITIA.

DVX MOESIÆ SECVNDÆ CVM INSIGNIBVS.

NOTITIA.

Sub dispositione viri Spectabilis Ducis Moesiæ secundæ.

CVNEVS equitum Scutariorum Securiscæ.
Cuneus equitum Solensiū, Duno.
Cuneus equitum Scutariorum, Latris.
Cuneus equitum Armigerorum Sexagintapristræ.
Cuneus equitum secundorum Armigerorum Tegræ.
Cuneus equitum Scutariorum Appiariæ.
Cuneus equitum Stablesianorum Sucidauæ.

Auxiliares.

Milites Præuentores, Ansamo.
Milites Constantini, Trimammio.
Milites Dacisci, Mediolano.
Milites tertij Nauclarij, Appiariæ.
Milites Nouenses, Transmariscæ.
Milites primi Mœsiaci, Candidianæ.
Milites Mœsiaci, Teglicio.
Milites quarti Constantiani, Durostoro.

Milites

Milites Cimbriani, Cimbrianis.
Milites Nauclarij Altinenses, Altino.

Item Legiones Riparienses.

Præfecturæ Legionis primæ Italicæ Nouis.
Præfecturę Ripæ Legionis primæ Italicę, cohortis quintæ Pedaturæ superioris Nouis.
Præfecturę Ripę Legionis primę Italicæ, cohortis quintę Pedaturæ inferioris Sexagintapristæ.
Prędecturæ Legionis vndecimæ Claudię Durostoro.
Præfecturæ Legionis vndecimæ Claudię, cohortis quintæ Pedaturæ superioris Transmariscæ.
Pręfecturę Ripę Legionis vndecimęClaudię, cohortis quintæ Pedaturę inferioris Transmariscæ.
Præfecturæ nauium Amnicarum & militum ibidem deputatorum.
Officium autem habet ita.
Principem de codē officio qui completa militia adorat protectorem.
Numerarios, & Adiutores eorum.
Commentariensem.
Adiutorem.
A libellis siue Subscribendarium.
Exceptores, & cæteros officiales.

Et quæ de minore Laterculo. emittuntur.

In prouincia Rhodopa, Cohors quarta Gallorum Vlucitræ.
In prouincia Thracia Cohors prima Aureliana, sub radice Viamatæ.
Cohors tertia Valeria Baccarum Drasdeæ.

COMMENTARIVM.

Cap. CLII.

VÆ fuor inter Æmum montē, & Danubium Mœsiæ, seu Mysiæ. Prima quæ superior, & secunda, quæ inferior vocatur, vt appellant codices manuscripti, & Iureconsulti, [a] Quælibet proprium Ducem habebat, & vtrique eadem erant insignia, & officium, videlicet liber, & codicilli magistratus, prout in alijs Ducibus est visum. Vrsini codex, etsi turbata ostendit eorum insignia, Ducem tamen Mœsiæ primæ, Duci Mæsiæ secundæ, vt puto rectius præminit. Ego verò impressi ordinem sequor: Prius vniuersiæ Illyrico, id est Mœsijs, & Daciæ, Thracijsque vnus Dux præerat: sub Valeriano enim Vlpius Crinitus Illyricum protexit, auctor est Spartianus Regillianum sub Gallieno Illyrici Ducem fuisse, & Marcellinus [b] Valentinianum sub Constantio ex primicerio protectorum tribunum ducis in Illyrico egisse: Postea verò separatim his prouincijs proprius dux datus fuit: Theodosium enim, qui deinde imperauit, prima lanugine iuuenem, ducem Mœsiæ fuisse, idem Marcellinus [c] scribit, sed de qua Mœsia loquatur, non aperit. Mœsia secunda seu inferior ad Pontum Euxinum tendens, Bulgaria, seu Segitia nuncupatur. Eius Dux habebat imagines septem munitionum, quarum duæ contiguæ rotundaque habebant propugnacula, scilicet Tegra, & Latris Auxiliares in alijs XV. oppidis degebant, cum Legionibus & cohortibus, Itaque omnia erant XXII. quæ à septem cuneis equitum, decem auxiliarium peditum numeris, & cohortibus tribus, alijsque sex legionibus defendebantur. Septima cohors erat Classica: Omnes poterant esse equites 700. peditum circiter 8000. Hic Dux officium eodem modo habebat, quo dux Scythiæ. [d] reparandæque classis Mysiacæ centum nauium, quæ lusoriæ vocabantur. [e] curam habebat. Huius Ducis de maiore laterculo hæ copiæ emittebantur.

Præsidia 22
Classis 1.
Equites 700.
Pedites 8000.

1 CVNEVS Equitum Scutariorum, manebat Securiscæ, quam vetustate collapsam Iustinianus restituit. Procopius.[f] Post regionem, inquit, quam Burgum vocant, Securiscam castellum ædificauit Iustinianus, idque nouum fecit. Erant Scutarij ex VII. Vexillationibus Comitatensibus primi Magistri militum Præsentalis, & ex VI. alterius: Iidem seruiebant Comiti Ægypti Pelusij.

2 CVNEVS equitum Soleosiom, Duno degebat, Alios Solenhum Cuneus cum Duce Scythiæ merebat. Duno autem significabat collem, vt ait Goropius libro primo Gallicorum, & multa oppida in hanc vocem desinunt, vt Singidunum infra sub sequenti Duce Mœsiæ primæ, & Segedunum sub Duce Britanniarum.

3 CVNEVS Equitum Scutariorum Latris statiua habebat, hi & sequentes sunt ex VII. Vexillationibus Comitatensib. primi Magistri militum Præsentalis, aut ex X. Magistri militum per Orientem, quorū duo Cunei, alter cum Duce Scythiæ, alter cum Duce Ægypti militabat Manuscripti pro Latris, mendosè habent, latins. Latrum. n. Mœsiæ flumen fuisse Iornandes [g] scribit: Emua, inquit, Nicopolim accedit, quæ iuxta Latrum fluuium est ciuitas notissima: Hinc denominatum est oppidum Latris, vb. hic Cuneus residebat, & secundum fluuium Latrum castrametabatur.

4 CVNEVS equitum Armigerorum Sexagintapristæ morabatur Hic est ex septem Vexillationibus Comitatensib. Magistri militum per Orientem, quorum Cuneus militabat sub duce Scithiæ: Itinerarium pro Sexagintapristæ legit, Sex tanta Pistus. Socrates [h] Τεξανταπρισταὶ, idest Texantapristæ. Vrsini codex habet Sexaginta, sine alia dictione: Vt intelligantur hi equites LX. fuisse: Sed est nomen loci, qui vel Sextantaprista, vel Sexagintapristæ vocabatur: vtrunque enim reperitur, infra in legione, quæ ibidem habitabat. Tirista Ptolemæo est vrbs Mysiæ inferioris; Brista à Cedreno vocata.

5 CVNEVS equitum secundorum Armigerorum Tegtæ residebat, Tigtam Itinerarium vocat.

6 CVNEVS equitum Scutariorum, manebat Appiariæ, Itinerarium huius meminit, & sequentis. Hic degebant & Tertij Nauclarij pedites, de quibus infra.

7 CVNEVS Equitum Stablesianorum, hospitabatur Sucidauæ. Etiam præcedens Dux, Sucidauæ præerat, quæ ab hac videtur diuersa fuisse, quia, duo Duces in diuersis prouincijs eidem oppido non præsidebant, nisi dixerimus vtrumque prope hoc oppidum castrametatum fuisse. Hic Cuneus erat ex X. Vexillationibus Magistri militum per Orientem, Alter eiusdem nominis sub Comite Ægypti militabat.

AVXILIARES VERO COPIÆ erant istæ.

1 MILITES Præuentores Ansamo præsidebant, hi, quod cæteros in pugna præuenirent. Præuentores sunt appellari, Superuentores verò, qui prælio superueniunt, de quibus supra.

MILITES

[a] in l. apud hostes. ff. de captiu.
[b] lib. 18.
[c] lib. 29 ad fin.
[d] d. l. 1. C. T. de lusor. Danub.
[e] d. l. 1. C. Th. de lusor. Danub.
[f] lib. 4. de ædif. Iustin.
[g] de reb. Geticis
[h] in Historia Ecclesiastica.

2 MILITES Constantini, statiua habebant Trimãmiu. Tromammium appellat Itinerarium. Trimanium Ptolemæus.

3 MILITES Dacisci, ex Daci proxima regione, in Mediolani oppido excubabant. Aliud est Mediolanum Insubrium, vbi multa Iura sunt condita.[a] multa sunt huius nominis oppida, vt apud Insubres in Gallia & Germania; significat hæc vox secundum Gotopium [b] lingua Cimbrica regionem suppeditantem magnam copiam metodorum.

4 MILITES tertij Nauclarij, habitabant Appiariæ, vbi etiam Cuneus equitum Scutariorum: Hi classem, vt puto, sequebantur, de quibus supra, in præcedente Duce Scythiæ. Appiaria, & sequentia oppida, ponuntur etiam in Itinerario.

[a] l. 2. C. de bonis vacantib. l. 6. C. de ann. & tribut. l. 6. & 7. C. de exaction. tribut. l. vnic. C. de super indicto. l. fi. C. ne de statu defunc. l. 6. C. qui test. fac. poss. l. pe. C. de excus. tut. cum multis alijs.

[b] lib. 1. Gallicorum. in ij.

5 MILITES Nouenses, Transmariscæ morabantur. ex Nouæ oppido, ad ripam Danubii vbi excubabant, Nouenses sunt appellati. Tromariscam Ptolemæus vocat, quam secundam ripam Danubii, Pontum Euxinum versus ponit; vbi, inquit, erat legio scilicet XI. Claudia, de qua infra. Hic quandoque iura Diocletianus condidit, [c] in quibus mendose legitur trana mare pro Transmariscæ.

[c] l. 18. C. de fideicom.

6 MILITES primi Mœsiaci, Candidianæ statiua habebant, ita etiam Itinerarium appellat.

7 MILITES Mœsiaci, in Teglicio oppido residebant, ad ripam Danubii. Teglicium legit Itinerarium; forte hi milites secundi. Mœsiaci appellandi, ad differentiam præcedentium.

8 MILITES quarti Constantiani Durostoro; Dorosdoro in Itinerario, vbi, inquit, legio XXI. Claudia. Durostro verò apud Marcellinum [d] Mysia, ait, vbi Marcionopolis, à sorore Traiani Principis ita cognominata, & Durostorus, & Nicopolis, & Odyssus. Ptolemæus Durostulum appellat, vbi, inquit, est legio prima Italica. Durostolam alii legunt, quæ & Dristra vocatur à Zonara, vbi semper fuit præsidium Rom. etsi numeri militum murati.

[d] lib 27.

[e] in Ioanne Zimisce.

9 MILITES Cimbriani, Cimbrianis excubabant, vndè nomen habuere. Ciambrum fluuium in Mæsia prima Ptolemæus ponit, vnde forte hi, paucia mutatis literis, sunt denominati, Cimbrianam appellat Itinerarium.

10 MILITES Naucleri Altinenses, Altino præsidebant, vnde denominantur. Hæ sunt copiæ mediterraneæ. Nunc ad Riparenses est transeundum.

ITEM LEGIONES Riparenses.

Apud Notitiam, & Ptolemæum, Præfecturæ propriè sunt legionum, quæ hic Riparenses vocantur, quia ripam Danubii tuebantur: Hæ erant duæ; prima Italica, & XI. Clandia, neque hæ integræ, quia earum pars etiam alibi militabat, vt infra dicetur. ita verò erant dispositæ.

1 PRÆFECTVRÆ Legionis primæ Italicæ Nouis: Nouæ aliæ, vel Theodosiopolis, meminit Chalcedonense Concilium. Iornandes Eustesium alio nomine dictum affirmat, Cniua, inquit, nonnullos ad vastandam Mœsiam dirigit, ipse cum septuaginta militibus ad Eustesium, id est, Nouas conscendit. Hanc legionem Durostori collocatam fuisse Ptolemæus scribit, quæ postea diuisa, huc translata fuit. Est vna ex V. Legionibus Pseudocomitatensibus Magistri militum per Orientem, quæ à Nerone instituta, & à Vespasiano victa, per Illyricum dispersa, fuit, postmodum à posterioribus Principibus est restituta. In manuscripto Vrsini legitur. Præfect. Legionis primæ Italicæ, cohortis quintæ Pedaturæ superioris Nouas; quod est idem cum sequenti: Vnde per errorem in eo codice hanc præfecturam repetitam existimo. Vetus codex pro præfecturæ, vbique legit, præfectus.

2 PRÆFECTVRÆ Ripæ Legionis primæ Italicæ, cohortis quintæ Pedaturæ superioris, degebat Nouis. Hic erat tantum pars cohortis quintæ ipsius legionis, quia eadem infra repentur. Additur Ripæ, quia secundum ripas Danubii excubabat hæc legio: nam & Riparenses vocantur hæ legiones.

3 PRÆFECTVRÆ Ripæ Legionis primæ Italicæ, cohortis quintæ Pedaturæ interioris, seu valli, mutabatur Sexaginta pristæ, de qua supra, longa erant hæc castra, quæ plures capiebant.

4 PRÆFECTVRÆ Legionis XI. Claudiæ, Durostoro inhabitantis, vbi etiam Itinerarium hanc legionem statuit, sed hic, primam Italicam fuisse, Ptolemæus scribit, quæ Nouos est translata, & loco eius, Claudia XI. posita, quæ tamen non tota hic degebat, cum pars esset Transmariscæ. Dion [f] refert, Vndecimam Claudianam Legionem in Mysia inferiore fuisse, quam à se Claudius cognominauit: Furium enim Camillum Scribonianum Dalmatiæ legatum, Imperatorem appellatum, cum neque aquilæ conuelli, signave moueri potuissent, miraculo moti milites occiderunt, & ad Claudii fidem reuerterunt. [g] Quintam quoque legionem, quæ cum Camillo conspirauerat, ad sacramentum reuocatam, Claudiam, Claudius nominauit. [h]

[f] lib. 55.

[g] Orosius & Tranquil.

[h] Dion. lib. 55.

5 PRÆFECTVRÆ Legionis XI. Claudiæ, cohortis quintæ Pedaturæ superioris, degebat Transmariscæ: de qua supra. Et hæc cohors diuisa, duobus tribusve in locis excubabat, vt ex sequentibus liquet. Pars etiam in Occidente, sub Comite Hispaniarum merebat: Legiones enim Valentinianus cum Valente diuisit, vt auctor est Marcellinus. [i] & sæpe dixi.

[i] lib. 26.

6 PRÆFECTVRÆ Ripæ Legionis XI. Clandiæ, cohortis quintæ Pedaturæ inferioris, Transmariscæ manebat. Hæc cohors superiorem & inferiorem Ripam tuebatur Transmariscæ; aut per errorem, quod suspicor, est duplicata. Sub Magistris militum hæc legio fuisse non legitur, nisi sunt Vndecimani VI. Legionis palatinæ sub Magistro militum in præsenti.

PRÆFECTVRÆ nauium Amnicarum, & militum ibidem deputatorum. Intelligit autem amnem Danubium & quatuor valida eius ostia à Ptolemæo descripta, & Hierasum Fluuium, in quibus nauigabatur.

Classis.

QVÆ DE MINORE LATERCVLO emittuntur, sunt sequentes

Prouincia RHODOPA, à monte Rhodo per dicta in mare Ægeum porrigitur, & ab Oriente Nigrum, ab Occidente Nessum flumina habet, vt in eius Præside est dictum: In hac prouincia erat COHORS IIII. Gallorum, quæ Vlucitiæ excubabat.

In prouincia verò THRACIA, quæ à Septentrione Æmo monte, ab Oriente Propendite, à Meridie Ægeo mari, ab Occidente Nesso flumine cingitur, vt Ruffus, & Ammianus [k] referunt, erant duæ sequentes cohortes.

[k] lib. 27.

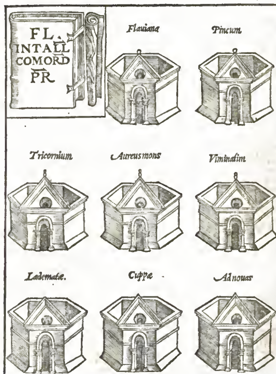
COHORS prima Aureliana sub radice Viamatæ montis. Ab Aureliano Imperatore eius auctore hæc cohors est appellata. Vetustus codex habet Marmatæ.

COHORS III. Valeria Baccarum Drasdeæ: In Pannonia inferiore Ptolemæus Bachiam ponit, vbi erat pars Valeriæ: inter Drauum, & Danubium, alii dicunt Sauum, vnde delecti erant huius cohortis milites. Hactenus de ducibus Thracias tuentibus: Nunc de duobus alijs Illyrici est dicendum.

NOTI

NOTITIA.

DVX MOESIÆ PRIMÆ CVM INSIGNIBVS.

NOTITIA.

Sub dispositione viri Spectabilis, Ducis Moesiae primae.

Cuneus equitum Constantiacorum Pinco.
Cuneus equitum Promotorum Flauiana.
Cuneus equitum Promotorum Flauiana.
Cuneus equitum sagittariorum Tricornio.
Cuneus equitum Dalmatarum Autemonte.
Cuneus equitum Promotorum Viminacio.
Cuneus equitum sagittariorum Lædenatæ.
Cuneus equitum Dalmatarum Pinco.
Cuneus equitum Dalmatarum Cuppis.

Auxiliares.

Auxiliatenses Reginenses contra Reginam
Auxiliares Tricornienses Tricornio.
Auxiliares Nouenses ad Nouas.
Auxilium Margensæ Margo.
Auxilium Cuppense, Cuppis
Auxilium Gratianense, Gratiana.
Auxilium Taliatense, Taliata.

Auxilium Aureomontanum Tricornio.

Item Legiones.

Præfecturæ Legionis quartæ Flauiæ Singiduno.

Præfecturæ Legionis Septimæ Claudiæ Viminacio.

Præfecturæ Legionis septimæ Claudiæ Cuppis.

Præfecturæ Militum contra Margum in castris Augusto flauianensibus.

Præfecturæ Militum exploratorum Nouis.

Præfecturæ Militum exploratorum Taliatæ.

Præfecturæ Militum Vincentiensium Laedenatæ.

Præfecturæ Militum exploratorem Zmirnæ.

Præfecturæ Classis Histriæ Viminacio.

Præfecturæ Classis Stradensis, & Germensis Margo.

Officium autem habet ita.

Principem de eodem Officio, qui completa militia adorat Protectorem.

Numerarios, & Adiutores eorum.

Commentariensem.

Adiutorem.

A libellis siue subscribendarium.

Exceptores, & cæteros officiales.

COMMENTARIVM.

DE DVCE MOESIÆ PRIMÆ. Cap. CLIII.

[a] *in 1. Rhetor.*

E T S Iprima in primis sunt præmittenda, vt ait Aristoteles, [a] & hic debuisset secundæ Mœsiæ Duci anteponi, quem ordinem etiam in prouincijs Ptolemæus obseruat: Notitia tamen impressa primum secundo postponit, cuius ordinem sequutus hic, de primæ Mœsiæ Duce tractabo, quæ in codicibus manuscriptis prima & superior Mœsia vocabantur, cui Dardaniam Ptolemæus addit; eas etiam Gratianus A. ad Eusinium P. P. scribens coniungit: [b] & hanc prouinciam iam tum à Barbaris vexatam fuisse significat. XV. loca hic Dux, octo cuneis equitum, nouem auxiliis & sub octo Præfectix, sex legionibus, & duobus classibus tuebatur: poterant esse equites 800. peditum septem millia, tribuendo mille pedites legioni, secundum Constantinum Porphyrogennetam. Is eadem habet insignia, cum octo typis munitionum, & idem officium, quod Dux Mœsiæ secundæ: octo tantum oppida hic repræsentantur, sed alia septem desiderantur, sequentes Cunei Equitum illi parent.

[b] *in l. 4. C. de metallar.* *Præsidia* 15. *Classes* 2. *Equites* 800. *Pedites* 7000.

1 CVNEVS Equitum Constantiacorum, excubabat Pinco, à quo Pinsensios Ptolemæus vocat. Hic alius cuneus Dalmatarum sub hoc Duce residebat. Alij Constantiani Equites limites Daciæ Ripensis sub eorum Duce tuebantur.

2 CVNEVS Equitem Promotorum Flauianæ degebat. Sabellicus vult esse Viennam. Hic cuneus erat vnus ex quinque vexillationibus palatinis Magistri militum Præsentalis.

3 CVNEVS Equitum Sagittariorum manebat Tricornio, vnde Tricornesios deducit Ptolemæus. Oppidum est ad ripam Danubii prope Sigidunam: Hi sub Magistris militum per Trachias constituti, plures limites sub diuersis Ducibus tuebantur. Hoc in loco erant etiã auxiliares Tricornienses nuncupati.

4 CVNEVS Equitum Dalmatarum degebat in oppido Aureo monte: Huius meminit Itinerarium & sequentis. Aureum montem Aurelius Victor à Probo vineis consitum fuisse memorat.

5 CVNEVS Equitum Promotorum habitabat in oppido Viminacio: est secundum Danubium, vbi legionem fuisse Ptolemæus scribit: Hanc vrbes vetustate dirutam, Iustinianus reædificans nouã effecit, inquit Procopius. [c] Ibidem à Seuero Antoninum Caracallam filium Cæsarem dictum auctor est Spartianus, circiter annum 294. Diocletianum Viminacii diu degisse plura ab eo condita iura ostendunt, [d] sed, & alia ibi à Constantio scripta fuere.

[c] *lib. 4. de ædif. Iustin.*

[d] *l. 4. C. de his q. vi vel met. cau. l. 21. C. de nego. gest. l. vl. C. de error. aduoc. l. 23. C. de iure dotiũ. l. 20 et seq. C. de don. inter vir. et vxo. l. vnic. C. de alienati. iudic. mut. cau. facta. & alia.*

6 CVNEVS Equitum Sagittariorum. Laedenatæ residebat, vbi erant & milites Vincentienses, de quibus infra sub hoc Duce.

7 CVNEVS Equitum Dalmatarum, Pinco præsidebat, vbi etiam erant Constantiaci supradicti. Hic cuneus in manuscripto Vrsini deest.

8 CVNEVS Equitum Dalmatarum. Cuppis morabatur: vbi quoque auxilium Cuppense, & pars legionis 7. Claudiæ residebat. Ex diuersis Vexillationibus Magistrorum militum in præsenti, & per Thracias sub pluribus Ducibus limitum earundem vexillationum cunei merebant.

AVXILIARES.

1 AVXILIARES Regionenses, statiua contra Reginam habebant. Regionem Ptolemæus nominat, secundum Danubium in Mœsia inferiore: forte illud est, quod Procopius [f] Regium appellat.

[f] *lib. 4. de ædif. Iustiniani.*

2 AVXILIARES Tricornienses, in oppido Tricornio habitabant, vbi etiam Equites Sagittarij supradicti sub hoc degebant.

3 AVXILIARES Nouenses morabantur ad Nouas. Hæ forte erant diuersæ à Nouis, quæ supra sub Duce Mœsiæ secundæ sunt positæ, ne iura duorum Ducum, in eodem loco confunderentur, sed forte castra vtriusque ad Nouas coniuncta fuere. Hi milites, & sequentes, à loco vbi residebant sunt denominati.

5 AVXILIVM Margense, à Margo loco vbi excubabat nomen habuit. Meargum legit Eutropius, Mœsiæ oppidum inter Viminacium & Aureum montem, vbi Carinus occubuit. [g] Marcellinus Comes, Margum planum appellat, inter Danubium & Martianum flumina.

[g] *Auctores Cassiodor. Iornand. & Eutropius.*

AVXILIVM Cuppense, Cuppis statiua habebat.

6 AVXILIVM Gratianense, Gratianæ à Gratiano nuncupatæ degebat.

7 AVXILIVM Taliatense, Taliata morabatur. Taliam Itinerarium vocat. Hic erant & milites exploratores.

8 AVXILIVM Aureomontanum præsidebat Tricornio. Hi ex Aureomonte erant contracti.

ITEM LEGIONES SEQVENTES.

Limitaneis Mœsiæ primæ equitibus, & auxiliis præmissis, nunc præfecturæ, quæ proprie legionum erant subijciuntur: & ideo omnes sequentes milites legionum fuêre, quod etiam inscriptio ostendit, & minimum quatuor legiones fuisse videntur. Quarta Flauia, septima Claudia, alia exploratorum, Vi-

tima

cima Vincentiensium, quæ per varia castra, & classes duas hoc ordine erant dispositæ.

PRÆFECTVRÆ Legionis quartæ Flauiæ, Singiduno tribunus præerat; Singidocium appellat Ptolemæus, alij [a] Siogidonium. Singidunum vocat Constantius, vbi aliquot intra condidit. [b] Est secundum Danubium initio Mysiæ. Hanc legionem à Flau. Vespasiano institutam Dion [c] scribit, & ab eo Flauiam nuncupatam, in Syriaque locatam, quæ postea in Mœsiam primam traducta fuit. Hæc, & sequentes sub Magistris militum reperiuntur.

[a] vt Iornandes, Tripartit. Aurelius Victor in Iouiano. [b] l. 28. C. The. de appell. [c] lib. 55.

PRÆFECTVRÆ Legionis VII. Claudiæ, Viminacio præsidebat, vbi etiam erat cuneus Equitum Promotorum. Ptolemæus de hac legione intelligit, cum Viminacii legionem fuisse scribit. Dion quoque [d] dicit eam in Mœsia superiore ab Augusto locatam, cui Claudianæ postea nomen fuit, ob causam in XI. Claudia, sub præcedente Duce adductam. Tota vno in loco non erat hæc legio, sed per plura dispersa, vt patet ex sequentibus.

[d] d. lib. 55.

PRÆFECTVRÆ legionis VII. Claudiæ, statiua habebat Cuppis; vbi quoque cuneus Equitum Dalmatarum, & Auxilium Cuppense erat. Diuisa hæc legio duobus in locis residebat.

PRÆFECTVRÆ militum contra Margum, in castris Augusto flauianensibus; ita à Fla. Vespasiano hæc castra sunt appellata, qui etiam Flauiam legionem instituit. Horum militum nomen deest. forte Exploratores, vt sequentes vocabantur, & in quatuor præfecturas diuidebantur: præfecturæ enim omnes legionum fuere.

PRÆFECTVRÆ militum exploratorum, Nouis vbi etiam degebant auxiliares Nouenses. Exploratores sunt milites in exercitu, qui consilia, & actiones hostium inuestigant, quod onus his iniunctum fuisse videtur, Herodianus octo speculatores, inquit, atque exploratores exercitus narrant Maximino vacua relicta vrbe, aufugisse omnes incolas. Et paulo post, nunciant exploratores maximam Italiæ vrbem Aquileiam portas occlusisse. Plinius [e] loquens de cortice fagi, & quarundam arborum ita scribit: In recenti cortice, ad Duces Exploratores incidunt literas à succo. Hos ex publico nutritos fuisse Procopius. [f] refert, Exploratores, inquit, antiquitus, tam apud Romanos, quàm Persas, lex est publice ali, qui clam aduersus hostes ire consueuerũt, vt illorum facta diligenter vestigata, Ducibus renuncient. Constantinus Porphyrogenneta, [g] exploratores, inquit, sunt, qui ea quæ de hostibus intellexerint, renunciant.

[e] lib. 16. c. 9. [f] in 1. de bello Persico. [g] de thematibus ad fin.

PRÆFECTVRÆ militum Exploratorum degentium Taliatæ; vbi quoque erat auxilium Taliatense.

PRÆFECTVRÆ militum Vincentiensium, excubantium Laedenatæ; vbi etiam degebat cuneus Equitum sagittariorum, de quibus supra sub hoc Duce, forte Vincentia vrbe Valeriæ Vincentienses sunt denominati; alia est Vincentia Venetorum ciuitas clarissima.

PRÆFECTVRÆ militum Exploratorum Zmirnæ commorantium, sunt qui Syrnam scribendum putant.

PRÆFECTVRÆ Classis Histriæ, ab Histro, per quem vehebatur, dictæ, Viminacio stationem habebat. *Classis.*

PRÆFECTVRÆ Classis Stardensis, & Germensis, in Margo oppido stationem habebat: Marco legit Itinerarium, sed credo legendum Margo à Marge, quem Mœsiæ clarum fluuium fuisse Plinius scribit, per quem hæc classis nauigabat. Stradensis, verò & Germanensis, classes, à locis, ad quæ applicabant, nomen habuere. In Mœsiaco limite centum naues lusoriæ appellatæ fluuios permanebant, quemadmodum Honorius, & Theodosius scribunt. [h] & supra in Duce Scythiæ est dictum. Tempore verò Notitiæ in hac Mœsia prima duæ fuere classes Stradensis & Germensis, quę per Danubium, aut Margum flumẽ excurrebant aduersus hostes, & species, armane militum, vel res Principis transuehebant. Hactenus de Duce Mœsiæ primæ. *Classis.*

[h] in l. 1. C. Th. de lusor. Danu.

NOTI

NOTITIA
DVX DACIAE RIPARENSIS
CVM INSIGNIBVS.

NOTITIA.

Sub dispositione viri spectabilis Ducis Daciæ Ripensis.

Cuneus Equitum Dalmatarum Forensium Bononiæ.
Cuneus Equitum Dalmatarum Diuitensium Dortico.
Cuneus Equitum Scutariorum Cebro.
Cuneus Equitum Dalmatarum Diuitensium Augustæ.
Coneus Equitum Dalmatarum Augustæ.
Cuneus Equitum Dalmatarum Varinæ.
Cuneus Equitum Stablesianorum Almò.
Cuneus Equitum Scutariorum Ægetæ.
Cuneus Equitum Constantinianorum Vto.

Auxiliares.

Auxilium Miliarennum Transalba Daciæ.
Auxilium primorum Daciscorum Drobetæ.
Auxilium Crispitiense Crispitiæ.
Auxilium Mariensium Oesco.
Auxilium Claustrinorum Traosluco.
Auxilium Secundorum Daciscorum Burgo Zono.
Præfecturæ militum exploratorum Transdiernis.

Item Legiones.

Præfecturæ Legionis quintæ Macedonicæ Variniana.
Præfecturæ Legionis quintæ Macedonicæ Cebro.
Præfecturæ Legionis quintæ Macedonicæ Oesce.
Præfecturæ Legionis decimę tertiæ Geminię Ægetæ.

Præfecturæ Legionis tertię decimæ Geminię Transdrobeta.

Præfecturæ Legionis tertiædecimę Geminiæ Burgonouo.

Præfecturæ Legionis tertiædecimæ Geminię Zernis.

Præfecturæ Legionis tertiædecimæ Geminię Ratiariæ.

Præfecturę Legionis quintę Macedonicæ Sucidauæ.

Tribunus Cohortis secundorum reducum Siostæ.

Tribunus Cohortis nonæ, Sostiacæ.

Præfecturæ Classis Histricæ Agetæ.

Præfecturæ Classis Ratiariensis.

Officium autem habet ita.

Principę de eodem Officio, qui completa militia adorat Protectorem.

Numeratios, adiutores eorum,

Commentariensem,

Adiutorem,

A libellis siue Subscribendarium.

Exceptores, & cæteros officiales.

COMMENTARIVM.

DE DVCE DACIÆ RIPENSIS. Cap. CLIIII.

a Pollio in Gallieno.

LIM Dacia vltra Danubium vsque ad Sarmatas ad Septentrionem per ambitum mille milliariorum extendebatur; Traiano in Prouinciæ formam est redacta, deinde sub Gallieno amissa, cum in ea Ceronius, velut alii, Cecropius Dux esset; a demum cum illam ægrè Aurelianus recuperasset, ipsius populos trans Istrum duxit, limitibusque ad flumen transpositis, Daciam Ripensem citra Danubium vsque ad Sauum appellauit & ita Valentinianus Vocat Tautomedi Daciæ Ripensis Duci scribens. b Interiorem verò Daciam mediterraneam, dixit. c Auctor est Iornandes, d Dacos inquit, sub Imperio suo Traianus, Decebalo eorum Rege deuicto adiecit, ac terras vltra Danubium, quæ habent mille millia passuum, in Prouinciam redegit. Sed Gallienus eos dum regnaret, amisit. Aurelianusque Imperator euocatis inde legionibus in Mœsia collocauit, ibique aliquam partem Daciam mediterraneam, Daciamque Ripensem constituit. & Dardaniam iunxit. Hæc ille. Eadem habebat insignia hic Dux, idemque officium, quæ superiores Duces, & nouem oppidorum imagines, præter alia XIIII hic non repræsentata. Itaque omnia erant præsidia XXIII. defensa cuneis equitum 9 Auxiliis 6 Legionibus 10. & aliis numeris, idest cohortibus 2. & Classibus 2. poterant esse equites 900. peditum 10000. Verum tempore Notitiæ, Dacia e ab Attila Hunnorum Rege, Martiano, & Valentiniano Imperantibus, deuastata fuit, inquiunt Paulus Diaconus, & Iustinianus f Sed à Leone recepta fuisse videtur, cum de eius Ducis, & vtriusque Mœsiæ, ac Scythiæ officiis disponat. f Iustinianus certè omnibus eis Danubium Romano Imperio adiectis pristinos limites restituit. g Ducis Daciæ Numeri sequuntur.

b in l. 3 1. C. Thc. de opt. publ.

c l. 4. C. de metallar. Nouel. 11.

d de regnor. & temp. succ.

Præsidia 23.

Equites 900.
Pedites 10000.
Classes 2.

e Nouel. 11.

f in l. vlt. ad fin. C. de diuer. offic. & d. Nouell. 11.

1 CVNEVS Equitum Dalmatarum Forensium, excubabat Bononiæ: est inter Drauum, & Sauum fluuios in Pannonia superiore. Marcellinus lib 31. ad Ripam Danubii locat; Gratianus, inquit, permeato Danubio delatus Bononiam, Sirmium introiit, & quatriduum ibi moratus, per idem flumen ad Martis castra descendit. Huius, & sequentium, itinerarium meminit, vbi Constantinus iura condidit. h Forenses autem à loco Forum dicto sunt nuncupati: nisi legamus Forensium. Hos, & sequentes cuneos Dalmatarum, ex Vexillationibus Comitatensibus Magistrorum militum Præsentalium, & Magistri per Orientem esse puto.

h l. 1. C. de præ. leg. dcm. Aug.

2 CVNEVS Equitum Dalmatarum Diuitensium, Dortico præsidebat, de quo Itinerarium, & Ptolomæus: sunt ex oppido ad Rhenum sito è regione Agrippinæ, quod munimentum Diuitense, & vulgo Deutsch, appellatur. Diuitensium meminit, & Marcellinus. i

i lib. 26. & 27.

3 CVNEVS Equitum Scutariorum, Cebro præerat: à Ciambro Daciæ fluuio, aliqui hunc locum detrinant. Hic etiam erat pars legionis primæ Macedonicæ sub hoc Duce.

4 CVNEVS Equitum Dalmatarum Diuitensium Augustæ degebat. Prætoriam Augustam, Ptolemæus vocat in Dacia. Itinerarium legit Augustis.

5 CVNEVS Equitum Dalmatarum, & ipse Augustæ morabatur; nisi fortè vitio librarij, bis idem præsidium sit repetitum: vel Augustiam oppidum intelligit, de quo Ptolemæus.

6 CVNEVS Equitum Dalmatarum habitabat Varinæ, Varianæ Itinerarium, quod & sequentium præsidiorum meminit. Credo legendum Varinianæ, de qua infra, vbi pars legionis V. Macedonicæ, sub hoc Duce excubabat.

7 CVNEVS Equitum Stablesianorum, præsidebat Almo. Mons est Pannoniæ, quem Probus allatis ex Italia vitibus conseuit. k Hi erant ex X. Vexillationibus Magistri militum per Orientem, per plura loca dispertiti.

k Aurel. Vict.

8 CVNEVS Equitum Scutariorum, manebat Agetæ legit Itinerarium. Hic morabatur & pars legionis XIII. Geminæ, sub hoc Duce, & Classis Histrica appellata. Scutarii erant ex Vexillationibus vtriusque Magistri militum Præsentalis in Oriente.

9 CVNEVS Equitum Constantinianorum, in Vto oppido degebat Vrsini codex habet, Liso: sed prior lectio placet, ab Vto enim fluuio Daciæ Ripensis, l dictum puto, quem Plinius, ex monte Hæmo in Mœsia manare tradit. Alter horum cuneus fines Mœsiæ defendebat. Hi erant equites, qui Daciam tuebantur: sequuntur pedites, & primo.

l vsque Cum Marcellin.

AVXILIARES.

1 AVXILIVM Miliarensium Transalbam Daciæ incolebat. Dicit Daciæ, quia alia oppida Transalbæ extra Daciam reperiebantur. Miliarensis, locus est Romæ in hortis Salustianis, vnde fortè hi nomen habuere, Vopiscus. m Miliarensem, inquit, porticum in hortis Salustii ornauit, in qua quotidie & se, & equos fatigabat.

m in Aurelian.

2 AVXILIVM primorum Daciscorum, Drobetæ præsidebat. Ex Dacia primi erant lecti, & ad differentiam secundorum, de quibus infra, primi appellati. sed legendum, Dacicorum.

3 AVXILIVM Crispiriense, Crispitiæ excubabat, à loco nomen traxit.

4 AVXILIVM Mariensium, Oesco insidebat. Oescum Triballorum propè Danubium Ptolemæus collocat: vbi etiam erat pars legionis quintæ Macedonicæ, sub hoc Duce. ab Oesco fluuio, quem ex Rhodope manare Plinius scribit, est dictum. Apud Itinerarium legitur, OESCO LEG. MAC. idest legio Macedonica, quam hic resedisse significat. Maria est opppidum Peloponessi Ptolemæu, vnde hoc auxilium extrahi potuit: fortè legendum, Martensium.

5 AVXILIVM Claustrinorum, Transluco præerat, id est vltra Lucum oppidum, sic infra Transdiernis, & Transdrobeta, nomen tamen est loci ita

dicti

dicti Clostra oppidum est in Latio Italiæ: sed à loco apud Barbaros Claustra nominato, aut à claustris, quæ sunt limitum munitiones, [a] hos Claustrinos vocatos puto.

[a] l. cura. 4. C. de offi. mag. offic.

6 AVXILIVM Secundorum Daciscorum, ex Dacia secundo lectorum, manebat in Burgo Zono.

LEGIONES.

1 PRÆFECTVRÆ militum exploratorum. Trãsdiernis habitantium. Diernam oppidum Ptolemæus statuis in Dacia propè Tybiscum. Hæc verò præfectura, erat Transdiernis, oppido ita vocato, quæ per errorem auxilijs est adiuncta, cum sub legionibus sequentibus, inter præfecturas legionum esset collocanda. Exploratores Legionarii milites sunt quoque sub Duce Mœsiæ primæ.

ITEM LEGIONES.

2 PRÆFECTVRÆ Legionis quintæ Macedonicæ Varinianæ, pars Legionis, habitauit. Quintam Legionem Macedonicam, sub Augusto, in Dacia mansisse, Dion [b] memorat, quæ hic in quatuor præsidia diuidebatur. Alia pars sub Comite Ægypti merebat: Reliquũ, apud Magistrum militum per Orientem residebat: vnaque erat ex nouem Legionib. Comitatensib. ipsius in plures diuisa præfecturas, quarum aliæ mille peditibus, aliquæ 500. costabãt, vt auctor est Constantinus Porphyrogenneta in themate.

[b] lib. 55.

3 PRÆFECTVRÆ Legionis quintæ Macedonicæ, Cebro, vbi etiam erat Cuneus equitum Scutariorum, sub hoc Duce: Huius loci meminit & Itinerarium.

4 PRÆFECTVRÆ Legionis quintæ Macedonicæ, præsidebat Oesco, scilicet pars Legionis. Hic quoque erat auxilium Martensium, huius Ducis.

5 PRÆFECTVRÆ Legionis decimæ tertiæ Geminæ, morabatur Ægetæ: vbi etiam erat cuneus equitum Scutariorum, sub hoc Duce. Legendum, Geminæ, Dion, [c] enim ait, Decimam tertiam Legionem duplicatam siue geminam in Dacia ab Augusto locatam. Eiusdem pars militabat sub Comite Ægypti: alia hic in Dacia. Reliquæ quattuor in sequentibus locis excubabant: vnde in sex præsidia dispertita reperiebantur et si sex millium tota legio fuisset, quodlibet præsidium mille pedites habuisset.

[c] lib. 55.

6 PRÆFECTVRÆ Legionis decimætertiæ Geminæ Transdrobeta in oppido, ita nuncupato vltra Drobetam, de qua supra.

7 PRÆFECTVRÆ Legionis decimæ tertiæ Geminæ insidebat Burgonouo, Burgos vocabant crebra habitacula per limites constituta, inquit Orosius; [d] quo nomine appellator castrum in agro Placentino. & alia in Italia. vbi fuêre præsidia.

[d] lib. ult. c. 33. l. ult. §. in Sardinia. C. de offic. P.P. Africa.

8 PRÆFECTVRÆ Legionis decimæ tertiæ Geminæ Tribunus morabatur Zernis, quo iuris Italici Coloniam Traianus deduxit. [e] In quodam marmore citato à D. Cuiacio viro eruditissimo, de hac Colonia id legitur. I. O. M. Romulo parenti, Marti auxiliatori, fœlicibus auspicijs Cæsaris D. Neruæ Traiani August. condita Colonia Dacia Zernis per M. Scaurianum Proprætorem. Hæc oppida, & si in antiqua Dacia, cum prope Danubium essent, in Romanorum potestate permanserunt. Alia semel amissa, nunquam in eorum ditionem rediere.

[e] l. 1. §. in Dacis quoque. ff. de censibus.

9 PRÆFECTVRÆ Legionis decimæ tertiæ Geminæ Ratiariæ, in Infe legitur Retiariæ, vbi quandoque Diocletianus Iuta condidit. [f] Hæc erat vna ex fabricis Illyrici. Ratiaria est apud Ptolemæum, Mysiæ superioris oppidum; & RATIARIA Legio decimaquarta GG. idest, Gemina in Itinerario fuisse legitur, pro decimatertia.

[f] l. 8. C. communia, de success.

10 PRÆFECTVRÆ Legionis quintæ Macedonicæ. Sucidauæ excubabat. Hoc oppidum erat in Mæsia secunda sub eius Duce, vbi cuneus equitum Stablesianorum residebat; Vnde aut hoc aliud oppidum eiusdem nominis in Dacia Ripensi fuit, aut vterque castra ibi coniuncta habebat. Hæc enim præfectura sub duobus Ducibus esse non potuit.

1 TRIBVNVS cohortis secundorum reducum, residebat Siostæ. Tribuni sunt cohortium: vexillationum, numerorum, & scholarum. [g] Hi fortè reduces sunt dicti, quod ab hostibus capti reduces fuissent.

[g] l. 8. C. de erog. milit. annon.

2 TRIBVNVS cohortis decimænonæ Sostiacæ stasina habebat. Vetustus codex habet cohortis nonæ.

11 PRÆFECTVRÆ classis Histricæ. Agetę, vbi erat & cuneus equitum Scutariorum, & pars Legionis XIII. Geminæ.

12 PRÆFECTVRÆ classis Ratiarensis, à Ratiaria oppido, vbi manebat, nomen habuit; Hic, & pars Legionis XIII. Geminæ sub hoc duce, locata fuerat Præter præsidia in Notitia recitata Zosimus [h] scribit aliud Constantinopoli fuisse, quod duobus militum numeris constabat, cuius nulla in hoc libro fit mentio.

[h] li. 4. post. prin.

Hæc sunt Orientalis Imperij præsidia, seu equites alæ, & Cunei, auxilia, Legiones, & Cohortes, quæ limites illius Imperij, & vniuersam eius ditionem tuebantur, cum quibus & Spectabiles dignitates sunt explicatæ. Nunc de Clarissimorum insignibus, & Officijs, est videndum.

DE PALESTINÆ, ET ALIARVM Prouinciarum Consularibus, eorumque insignibus, & officijs.

Cap. CLV.

ILLVSTRIVM, & Spectabilium officijs, insignibusque explicatis. Notitia ad Clarissimos prouincias administrantes transit qui erant Consulares, Correctores, & Præsides, ferè omnes clarissimi, proquorum exemplaribus Consularem Palestinæ, & Thebaidis Præsidem proponit, vt quemadmodum ex Thebaidis simulacro, statuarij olim artis delineamenta accipiebant: sic illi cæterorum Consularium, & Præsidum imago atque exemplar essent: itaque cuiusque prouinciæ Præsides cum eorum ornamentis, aut officijs à Notitia sigillatim non referuntur, quia hic accipiuntur, illosque sub Comite Orientis, Præfecto Augustali, & Vicarijs, cum prouinciarum imaginibus satis est demonstrasse: Præterea, cum eadem omnium fine insignia, & officia, idem sæpius repetere non modo superfluum, sed etiam tædium legentibus erat allaturum.

Primi ergo inter Clarissimos erant Consulares prouinciarum rectores, qui non intelliguntur Consulari dignitate functi, sed insulis Consularibus ornati, quos primum ab Augusto inuentos fuisse puto: Cum enim prouincias cum populo diuideret, huius Proconsulares fecit, suas verò Proprætorias: Sed in Italia, inquit Dion, [i] Prætoris, & Consulis nomen seruauit, prouincijs verò Præfectus nomina dedit quæ illorum loco esse significant, idest proconsules, & proprætores appellauit: pars ergo eorum, qui in Italia ius dicebant, Consulares sunt vocati, quod nomen primò in Italia introductum, postea in prouincias est extensum: De hoc Tranquillum sentire existimo, qui Augustum Legato Consulari, successorem vt rudi & indocto dedisse scribit, [k] suius manu IXI. pro ipsi, scriptum animaduertit. Idem ait [l] Tiberium in Capream insolam regressum, prouinciarum Præsides non mutasse, & Hispaniam, Syriamque per aliquot annos sine consularibus legatis fuisse. sub Claudio Aulus Plantius Consularis legatus Britanniam administrauit. (Tranquill. in Vespasiano c. 4. Martyrologium quoque Aurelianum Consularem circa Neronis tempora in Italia ius dixisse narrat. Et Tacitus [m] eodem imperante Britannia, inquit Consularem

[i] lib. 55.

[k] c. 88 in Augusto.

[l] in Tiberio ca. 40.

[m] in Agricola.

ſularem, Petilium Cerealem accepit,& ſub Vitellio nullum in Hiſpaniis Conſularem fuiſſe lib. 18. ſcribit. Itaque hic honor paulatim pluribus prouinciis eſt conceſſus. Nam præter Hiſpaniam & Syria Conſularem habuit. Tranquillus,[a] Iudæi, ait, rebellarunt, cæſoque Præpoſito, Legatum inſuper Syriæ Conſularem ſuppetias ferentem rapta Aquila fugauerunt, ſed & Veſpaſianus Cappadociam Conſularem fecit. Tranquillus (in eo c.8.) Cappadociæ, inquit propter aſſiduos Barbarorum incurſus, legiones addidit. Conſularemque Rectorem impoſuit pro equite Romano: Hæc Tranquillus. Sub Domitiano Memmius Rufus Campaniæ, Attilius Rufus Syriæ Conſulares fuiſſe leguntur, vt Tacitus [b] refert. Sed & Plinius Ponto cum poteſtate Conſulari à Traiano eſt præfectus, vt in marmore Mediolani in templo D. Ambroſii legitur. C.PLINIVS L.F.O. V.E. CAECILIVS AVGVR.LEGAT. PROC. PROPROVINCIÆ PON. CONSVLARI POTESTATE IM EAM PROVINCIAM ET IMP. CAES. NERVA TRAIANO AVGV. GERMAN. CVRATOR ALVEI TIBERIS ET RIPARVM. Poſtea Hadrianus nouam magiſtratuum formam inuenit. vt ait Sext. Aurelius victor, officia, inquit, publica & palatina, nec non militiæ in eam formam ſtatuit, quæ paucis per Conſtantinum immutatis, hodiè perſeuerat: Inter alia, quatuor per Italiam Conſulares inſtituit, vt auctor eſt Spartianus, inter quos Antoninum Pium, ad eam Italiæ partem regendam elegit, in qua plurimum poſſidebat: Sed & Lucinium ſub eo, in Italia Conſularem fuiſſe, apud Martyrologium legitur. [c] Antoninus quoque Pius Præfectos ſuos locupletauit, & ornamentis Conſularibus donauit. Marcus item Antoninus, inquit Capitolinus, [d] prouincias ex Proconſularibus, Conſulares aut ex Conſularibus Proconſulares, aut Prætorias pro belli neceſſitate fecit. Sub Antonino etiam Caracalla, Rutilianus Ciliciæ Conſularis præfuit. [e] Capitolinus quoque Pertinacem in prouinciis, quas Conſularis geſſit, ſordide ſe geſſiſſe ſcribit. Itaque Conſulares Magiſtratus prouinciis Conſularibus

[a] *in Veſpaſiano cap. 4.*

[b] *in Agricola, Martyrolog. 7. & 18. Maij.*

[c] *16. Kal. Martij. item 17. Iulij.*

[d] *in Marco Antonino.*

[e] *l. 1. C. de general. abolito.*

ius dixerunt, de quibus fortè intelligit Vlpianus, [f] cum ait: Si mulier, & maritus diu ſeorſum quidem habitauerint, ſed honorem inuicem matrimonij habeant (quod ſcimus interdum, & inter Conſulares perſonas ſubſecutum) puto donationes non valere, quaſi durauerint nuptiæ. Conſulares appellare poteſt prouinciis Conſularibus præfectos, qui domi vxores ex conſilio eiuſdem Vlpiani relinquebant. [g] Hi, quod Conſularibus ornamentis vterentur, Conſulares ſunt vocati: Sic Socrates D. Ambroſium Liguriæ, Aemiliæque præſidem Conſulari dignitate honeſtatum fuiſſe ſcribit, & earum prouinciarum Conſularem dictum. Paulinus quoque in eius vita, ipſum Conſulatitatis inſignia ſuſcepiſſe refert, vt Liguriam, Aemiliamque regeret. Sed & exercituum præfecti Conſulares vocabantur: Tacitus, [h] inferioris, inquit, Germaniæ legiones diutius ſine Conſulari fuere, donec miſſu Galbæ Vitellius aderat. & infra [i] de eodem loquens. Nec Conſalaris, ait, legati menſura, ſed in maius omnia accipiebantur: ad Imperium enim aſpirabat; & iterum, [k] ipſo Kal. Ianuarij die dirumpunt imagines Galbæ Spectator flagitij Hordionius Flaccus Conſularis legatus aderat. Hæc ille. Ita autem eſt nuncupatus, quia ex Conſularibus creabatur, vt vult Vegetius. [l] Sed Vlpianus quia Conſularibus inſignibus vtebatur, [m] qui inquit, exercitui præeſt licet Conſularibus inſignibus vtatur, ignominiæ cauſa ab Imperatore miſſus nota laborat. Huic concinit quod Tacitus [n] ſcribit legati, ait legionum Conſularibus ornamentis donantur: ſic maiores prouincias adminiſtrantes, tanquam Conſularium inſignibus honeſtati, Conſulares ſunt appellati.

Erant inſignia Conſularium ſecures, faſces quos Proconſulum exemplo [o] ſex fuiſſe puto, ſella curulis & vultus Principum præmiſſi. Eodem modo Conſularis Byzantii appellatus eſt Honoratus, primus Conſtantinopolis vrbi Præfectus, [p] & Conſularis aquarum ſub præfecto vrbi Romæ. [q] quem Conſulari veſte inſignitum fuiſſe cenſeo, vt illi Magiſtratui maieſtas adderetur.

[f] *In Leam hic ſu. tus, §. ſi mulier. ff. de don. inter vir. & vxor.*

[g] *in l. obſeruar. 4. §. proficiſci. ff. de off. procon.*

[h] *lib. 17.*

[i] *eo. lib.*

[k] *eo. lib.*

[l] *lib. 2. cap. 9.*

[m] *in l. 2. §. 1. de his qui notan. infam.*

[n] *lib. 17.*

[o] *Lareep. ſ. de offic. leleg.*

[p] *l. 1. C. de off. comit. rer. priu.*

[q] *l. 1. C. de aquæduc.*

NOTI

NOTITIA.

CONSVLARIS PALÆSTINÆ, CVM INSIGNIBVS.

NOTITIA.

Sub dispositione Clarissimi Consularis Palæstinæ.

Rouincia Palestina.
Officium autem habet ita.
Principem de eodem Officio,
Cornicularium.
Commentariensem
Adiutorem.
Numerarium.
Ab actis.
A libellis.
Exceptores,& cæteros Cohortalinos, quibus nō licet ad aliam transire militiam, sine annotatione Clementiæ Principalis.
Ceteri omnes Consulares ad similitudinem Consularis Palæstinæ officium habent.

IN NOTITIAM IMP. ORIENT.

COMMENTARIVM.

ONSVLARES maiores Præsidibus, minores, verò Proconsulibus erant: medias enim prouincias regebant. [a] Præter insignia prædicta in aliis etiam differebant: Consulares enim mulieris imaginem habebant, quæ ipsis creditam prouinciam referebat. Item librum mandatorum nullis notis inscriptum, quæ in Correctorum, & Præsidum codicibus incisæ inueniuntur, quemadmodum in Oriente in Consulari Palæstinæ, & in Occidente in Consulari Campaniæ cernitur. PALÆSTINÆ Consularis, vir, barba & capillis demissis, pinnis aureis caput ornatus, sedensque repræsentatur, librumque mandatorum viridi corio tectum, ac purpureo surrectoque tapeto, abaco instrato suffultum, tenet, item aureos Principes sese amplectentes, aureæ pilæ præfixos, ipse cingulo aureis bullis distincto. & ab humero dextro in sinistrum latus demisso, ensem annectit, quem argenteo capulo prominente, aurata claudit vagina: Viridi vero pallio, dextro humero iniecto, ac genibus circumuoluto, dextra cornucopiæ aureis plenum premit, læua hastam tenet, cui tabula altè est præfixa, in qua scriptum est, PROVINCIA PALÆSTINA: pedes verò ac suras, purpureis ocreis infra genua est inductus, quas aurea virga à summo ad imum intercurrit. In manuscriptis purpureum pallium gestat: prope latomias, seu carceres, præruptis saxis munitos habere videtur. Hic Consularis, forte in honorem Domini, in Palæstina nati, cæterorum Consularium exemplar, à Notitia positus est. In Occidente pro viro Consulari, imago fœminæ prouinciam simulantis, cernitur, qualis in Consulari Campaniæ spectatur & quomodo vbique prouinciarum imagines in Notitia repræsentantur: Correctores verò & Præsides, pro mulieris imagine, effigiem oppidi tenebant, quod & ipsum prouinciam ab illis administratam referebat, vt in Thebaidis, & Dalmatiæ, Præsidibus visitur. Omnes tamen clarissimi, præter paucos Præsides, perfectissimos nuncupatos, vocabantur; Nam & Theodosius A. [b] Consularem dignitatem clarissimatum interpretatur. Hi appellatione GRAVITATIS, [c] aut synceritatis [d] honorabantur, etiam ab Imperatore cum ad eos scribebat, iidem iustissimi, & vigilantissimi dicebantur. [e]

[a] l. 1. C. vt omnes iudic. tam ciuiles quàm militares, in princ.

[b] in l. 2. C. de domestic. & protector.

[c] l. 1. C. de offic. Cō. rer. priuat.

[d] l. 3. C. de pedan. iudicib.

[d] l. 9. C. vbi causæ fiscales.

[e] l. 3. C. de offic. rector prouinc.

Erant in Oriente Consulares XV. In Occidente XXII. qui vsque ad Iustinianum permansere, nam & ipse Consulatium prouinciarum meminit, [f] quatum Consulares pro codicillis magistratus soluebant tribus chartularis cubiculi aureos 9. Primicerio notariorum 14. eius adiutori 3. officio P.P. 40.

[f] in Nouell. 8. §. hac omnia.

Officium habebant Consulares, vt Præsides, & alii clarissimi: & olim binos Numerarios, vt præfecti, quorum alter vectigalium, tributorum, & aliorum quæ ad largitionum curam pertinebant rationes tractabat, & summas pecuniarum, ad Proconsulem, vel thesaurorum Præfectum delatas diligenter notabat. Alter verò, ea, quæ ad Comitem rerum priuatarum spectabant, in codices referebat, vt bonorum in prouincia publicatorum, vel, quæ alio modo ad fiscum deuoluebantur, & quorundam vectigalium iura illi rationi assignatorum. Gratianus A. [g] In prouinciis singulis, inquit, duo numerarii, qui & tabularii, collocentur: quo ad vnum fiscalis arcæ ratiocinium, ad alterum largitionales pertinere simul iubeantur: Hactenus ille. Verum tempore huius Notitiæ singulos tantum Numerarios Præsides, aliique clarissimi habuere. Hi etiam tabularii vocati Præsidibus tributa non soluentium nomina suggerebant, Valentinianus A. [h] Qui numerarii, ait, appellari consueuerant, Consularium atque Præsidum, duntaxat tabularii post hanc nostram sanctionem, vocabantur scientes se tormentis esse subiectos, nisi iudicibus, vel exactoribus debitorum, aut reliquorum modum frequenter ingesserint, sub actorum testificatione. Item Arcadius Imp. [i] Tabularios, inquit oportere fideliter prouidere nomina debitorum: Hæc ille. Consularibus verò Correctoribus, ac Præsidibus Orientis, vnus sufficiebat numerarius, qui vtroque officio fungebatur. In Occidente, vbiq. apud omnes Præsides, duo pro numerariis erant tabularii dicti, quemadmodum Valentinianus constituit, qui triennii tantum spacio, officio numerarii fungi poterant. [k] Cætera, quæ de aliis Præfectorum officialibus diximus, hic repetita esse censeantur.

[g] in l. 4. C. de numerariis.

[h] in l. 2. C. de numerar.

[i] in l. vnic. 7. C. de exactoribus.

[k] d. l. 2. in fi. C. de numerar.

De Correctoribus eorumque insignibus. Cap. CLVI.

ORRECTORES medium inter Consulares, & Præsides locum tenuisse, illisque inferiores, his verò aliquanto digniores fuisse, ex ordine à Notitia obseruato liquet. Hi antiquissimi fuisse videntur, si quidem Marmor supra portam Ariminensem, imperante Augusto Correctores in Italia fuisse, significat, id est sequens.

IMP. CÆSAR DIVI IVL. FI. AVGVSTVS PONT. MAX. COS. XXIII. TRIB. POT. XII. P.P. MVRVM DEDIT CVRANTE L. TVRNO SECVNDO APRONIANI PRÆF. VRBIS FL. ACTEIO V. C. CORRECTORE FLAM. ET PICENI. Sed hæc inscriptio vitiata est, quia nullus Augusto imperante Apronianus vrbi præfuit, sed Statilius Taurus & L. Piso. vt Tacitus scribit. Quare intelligit Rufium Turcium Apronianum; quem Marcellinus sub Valentiniano vrbi præfuisse scribit. [l] Et pro Turno legendum Turcio, reponendumq; nomen Valentiniani pro Augusto, puto vetustate corruptum marmor ab aliquo qui non intellexit, malè restauratum, certè sub Seuero & Antonino Caracalla Correctores fuerunt: Eorum enim Hermogenianus, [m] & Papinianus [n] meminerunt. Post ipsos vnus totius Italiæ Corrector fuit: Spartianus enim scribit Tetricum Tyrannum, ab Aureliano totius Italiæ Correctorem factum, idest Campaniæ, Samnii, Lucaniæ, Brutiorum, Apuliæ, Calabriæ, Hetruriæ, Vmbriæ, Piceni, Flaminiæ, omnisque annonariæ regionis. Hic Magistratus per multa tempora continuauit: Nam Diocletianus Iulianæ scribens, [o] Si post diuisionem, inquit, factam, testamenti vitium emerserit, ostende hoc apud Correctorem virum clarissimum amicum nostrum, quem, Numidium tum Italiæ Correctorem significari puto. [p] Ceionius etiam Ruffus Volusianus sub Constantino, totius Italiæ annis octo Corrector extitit: [q] Sed diuisa ab eo in regiones 17. Italia, duo in ea correctores sunt relicti, vnus Lucaniæ, & Brutiorum: [r] alter Apuliæ, & Calabriæ. Extra Italiam prouinciæ diu Consulares tantum, aut Præsides habuerunt, non Correctores. Vnde Accursius non male eos pro Italiæ præsidibus interpretatur. [s] Tandem & prouinciis Correctores sunt dati, idest Augustamnicæ & Paphlagoniæ in Oriente, Et Sauiæ in Occidente. [t] Hi clarissimi erant vt Præsides, [u] sed militibus Præfecti, quod cum scientia Magistrorum puniebant.

[l] lib. 26.

[m] in l. ex omnib. 10. ff. de off. præs.

[n] in l. pen. ff. in. tut.

[o] in l. 4. C. de in. & fact. ignor.

[p] l. 3. C. quib. non obstat. long. temp. præscrip.

[q] ex marmore.

[r] l. 21. C. ad leg. Corn. de fals. & l. 15. C. de decurionibus.

[s] in l. ex omnib. 10. ff. de off. præsid.

[t] l. 1. C. vt omn. iudic. tam ciuil. quam militar. & in d. § hæc omnia. Nouella 8.

[u] d. l. 1. C. vt om. iudic. tam ciu. quã milit. & d. l. si post diuisionem 4. C. de iur. & fact. ignor.

Chlamyde purpurea induti, vultus Principum præmittebant, quemadmodum in Correctore Calabriæ, & Apuliæ, Notitia ostendit. Cassiodorus in formula Rectoris, quem correctorem fuisse insinuat. Te, ille inquit, prouinciæ Rectorem nostra mittit electio, vt re vera corrigere nitaris, quos tibi commissos cognoscis, clamydis tuæ inter alia clauos intende, vt scias non immerito positos: Hinc fit, vt eum publicum agentes purpuram cernerent, de vigore semper Principis admonerent. Tibi fiscalium tributorum credita monstratur exactio, constat tuæ fidei esse commissum Principi renunciare, quod in prouinciis

probatur

probatus emergere, Tu etiam Senatorem ibidem residentem iubens audire, Tuum tu præfecti militem cum illius tantum conscientia vindicare, Tuum nomen in subscriptionibus iusseruut honoratis prouincialibus anteferri: additur, quod à Principe frater vocaris: Hæc ille.

Aliis Insignibus a Consularibus Correctores differebant, quorum ornamentis omnibus non vtebantur, neque vtilli, mulieris magnitudinem prouinciam ab ipsis administratam referentem, sed oppidi idem significantis effigiem præferebant, quemadmodum in Correctore Apuliæ, & Calabriæ, in Occidente spectatur: in Oriente enim nulla Correctorum apparent insignia. Notas etiam libris mandatorum inscriptas, diuersas à Præsidibus habebant, quibus Consulares carebant: Pro codicillis tamen magistratus soluebant quantum Consulares.[a] Correctores à corrigenda prouincia dictos Cassiodor. autumat:[b] Sunt, qui eosdem Moderatores prouinciarum esse putant, qui & ipsi erant Clarissimi.[c] sed illud generale Rectorum nomen tempore huius Notitiæ erat.[d] Verum Iustinianus nouos Moderatores, spectabiles factos, inuenit: vt Hellenoponti,[e] quos vult antiquo nomine à Græcis ἁρμοστὰς dictos Idem habent officium Correctores, quod Consulares & Præsides.

[a] l. Nouel. 8. ad fin.
[b] in formula rectoris prouinciæ.
[c] l. vnic. C. de off. iurid. Alex.
[d] vt in l. vnic. C. de off. Comit. Orientis. l. 10. C. de assessorib.
[e] Nouel. 28. Arabia, Nou. 102.

DE THEBAIDIS, ALIISQVE *Præsidibus tam Clarissimis quam perfectissimis, eorumque insignibus.* *Cap. CLVII.*

C. de offic. præsid.

PLVRES prouincias prætorias, à Propætoribus iussu Augusti, administratas fuisse diximus; Alexander verò Imperator plurimas ex his in præsidales mutauit. Lampridius, Prætorias, inquit, præsidiales prouincias plurimas fecit. Denique prætoribus sublatis, quæ ab illis regebantur, factæ sunt præsidiales, donec à Iustiniano renouati sunt prætores. Itaque tempore huius Notitiæ prouinciæ omnes, aut Proconsulares, aut Consulares, aut Correctoriæ, aut Præsidiales fuere.[f]

Præsides & alii Clarissimi, vt dictum est, ordinarij appellantur, quo nomine à spectabilibus distinguebantur. Valentinianus A.[g] In sacris, ait, scriniis nostris militantes in prouinciis à salutatione ordinariis, vel spectabiles iudices non arceant. Ita etiam intelligitur Theodosij rescriptum ad Ruffinum P.P.[h] præfectus, inquit, prætorio, Augustalis, ordinariorum sub se iudicum examinandi flagitia, & super his referendi, non amouendi, vel puniendi habeat potestatem, de præsidibus intelligit. Aegyptus enim Consularem, aut maiorem Magistratum non habebat. Sic etiam ordinarias clarissimorum Rectorum prouincias Iustinianus appellat,[h] quæ non à Comite aut Proconsule, sed Præsidibus regebantur: Et ordinariam sedem Præsidum Constantinus[i] Nemo, inquit, post litem contestatam ordinariæ sedis declinet examen: nec prius præfecti prætorio, aut Comitis Orientis, vel alterius spectabilis iudicis imploret auxilium quàm coram præside egerit. Item Valentinianus A.[k] Ordinariorum, ait, iudicum apparitores, nullo annorum numero, nulla stipendiorum contemplatione laxentur. Itaque à spectabilibus ordinariis separantur, sub quibus præsides, & alii prouinciarum Rectores Clarissimi titulo honestati continentur. Propriæ tamen præsides minoribus prouinciis imperabant,[l] qui & ipsi clarissimi vocabantur,[m] paucis exceptis, qui erant perfectissimi, vt sub Comite Orientis Arabiæ præses,[n] & vt puto, Isauriæ, quæ minimæ prouinciæ habebantur, & à Ducibus, qui vicem præsidum agebant, regebantur: præses frater à Principe appellabatur, Cassiodorus.[o] A Principe, inquit frater vocaris. Iustissimi etiam ac vigilantissimi titulo honestabantur,[p] eos etiam ἀρίστους, idest optimos, aut præstantissimos appellabant ita apud acta Apostolorum,[q] Claudius Lysias Felicem, & D. Paulus Festum vocant,[r] vnde dicti optimates vrbium videntur, tanquam omnium præstantissimi.[s] A præside ad P.P. appellabatur.[t]

[f] in l. 7. C. de prox. sacr. scrin.
[g] in l. 2. C. de off. Præf. Aug.
[h] Nouel. 21 § constituimus autem ibi secunda verò & quarta ordinarii.
[i] in l. 4. C. de in resid. omn. iud.
[k] in l. 4. C. de cohortal.
[l] l. 1. § Deo nobis. C. de off. P. P. Afr. l. 1. in prin. C. vt omnes iudi. tam ciuil. quam milit. § illud, in Auth. de appel.
[m] l. 5. C. de pœn.
[d] l. 1. in prin. C. vt omnes iud. tā ciuil. l. 2. C. de ordin. iud.
[n] l. cū reis 18. C. de pœnis.
[o] in formula Rectoris prouinciæ.
[p] l. 3. C. de offic. Rect. prou.
[q] c. 24.
[r] cap. 26.
[s] in c. fundamenta. § ne autem, electio. in 6.
[t] l. præcipimus. 32. § 1. C. de appellat. § illud in auth. eod. tit.

NOTITIA.

PRAESES THEBAIDOS

CVM INSIGNIBVS.

NOTITIA.

Sub dispositione viri Clarissimi Praesidis Thebaidos.

PROVINCIA Thebais.
Officium autẽ habet ita.
Principem de eodem officio.
Cornicularium.
Commentariensem.
Adiutorem.
Numerarium.
Ab actis.
Exceptores,& ceteros Cohortalinos. quibus non licet ad aliam transire militiam sine annotatione clementiæ principalis.
Ceteri omnes præsides ad similitudinem præsidis Thebaidæ,Officium habent.

COM

COMMENTARIVM.

QVINQVE fasces præmittebat, [a] cum libro mandatorum quibusdam notis inscripto, & viridi tegumento inuoluto, quem in auditorio penes se iudicans tenebat, quemadmodum in Thebaidis, & Dalmatiæ Præsidibus Notitia ostendit. Præsides in Oriente imaginibus Principum carent, quas in Occidente præferunt; oppidique effigiem prouinciam à se rectam referentem, vt Correctores habebant. Præterea codicem mandatorum dorso his notis inscriptum, quibus Consulares carent FL. VAL. PNEN. IVSSV AV. eas ita sum interpretatus: Fœlix liber veniens à Laterculo primiceriis Notariorum, & notarijs iussu Augustali. Exemplo Præsidis Thebaidis ceteri Præsides eadem insignia, & officium habent. Is fortè vt dignior pro aliorum exemplari est positus. Insignia: Præsidibus prælata fuisse supra diximus, & hoc etiam Martyrologium significat, quod hæc vexilla appellat. Beatum enim Fabium martyrem cum ferre vexilla præsidialia recusaret, primo in carcerem trusum, mox capite punitum fuisse scribit. [b] noluit fortè vultus Principum consecratos, qui adorabantur, vel alias idolorum imagines ferre. Per annum tantum prouincijs Præsides præficiebantur, sed tempus arbitrio Principis prorogabatur, inquit Cassiodorus.

Hi sunt tres. Magistratuum prouinciarum ordines clarissimi: supersunt Perfectissimorum ostendenda insignia, quæ nulla in Oriente à Notitia repræsentantur, vbi tamen constat Arabiæ, atque adeo Isauriæ Præsides hoc titulo honestatos. [c] Verum in Occidente in Dalmatiæ Præside, perfectissimorum insignia & Officium demonstrantur, quæ fermè eadem erant, sicut correctorum, & aliorum præsidum, nempè duorum Principum in vnum virum desinens imago, auratæ columellæ prosixa, qua tamen Orientis Præsides carent, item liber mandatorum viridi tegumento tectus, & abaco purpureo, surrectoque tapeto substrato impositus. Infra est oppidi effigies prouinciam à Rectore perfectissimo administratam referens, cuius nomen supra est inscriptum. Notas tergo codicis mandatorum nullas incisas habent. Horum officia, in nullo à Correctorum, aut Consularium officijs discrepant: cum verò in quibusdam à spectabilium & illustrium cohortalibus differrent, pauca de his sunt dicenda.

[a] Dion. lib. 53.
[b] pridie Kal. Aug.
[c] in d. l. 18. C. de pœnis.

DE DIFFERENTIIS INTER officia magistratuum. Cap. CXVIII.

IDEM fermè erat Consulatium, ac Correctorum Præsidumque officium, quod & Præfectorum, exceptis Singularijs, qui inter clarissimorum cohortales non nominantur, nisi sub cæterorum apparitorum classe comprehendantur, quemadmodum in Vicarijs Orientis, sub hoc nomine videntur contineri. In Occidente verò in Vicariorum officijs singularij reperiuntur. In quibusdam etiam illustrium & clarissimorum officia differebant, nam horum apparitores conditionales censebantur, i. conditioni suæ obnoxij. [d] vt semel facti apparitores, ab officio, nisi primipili munere completo, liberari non possent: & ideo à Paulo Iurecon. perpetui appellantur. [e] præsidis prouinciæ, inquit, officiales, quia perpetui sunt, mutuam pecuniam dare, & fœnebrem exercere possunt. Quare Notitia subiicit, his non licere ad aliam militiam seu officium transire, sine annotatione seu indulgentia clementiæ principalis. Idem Affirmat Valentinianus. [f] Ordinariorum, inquit, iudicum apparitores, qui vel speculatorum, vel ordinariorum attigerint gradum, nullo annorum numero, nulla stipendiorum contemplatione laxentur, prius quam primipili pastum digesta ratione compleuerint. Ipsorum quoque liberi patris fortunam secuti, eodem modo cohortales esse cogebantur, [g] quod & in legionarijs militibus obseruabatur, vt patris militis in bello defuncti, filius locum subiret. [h] Sic & tabularij Reipublicæ serui conditionales vocantur, [i] cæterum qui primipili munere functus erat, etsi officij onere liberabatur, curiæ tamen patriæ cōpellabatur seruire. [k] Illustrium verò aut spectabilium apparitores liberi nulla officii necessitate obstringebantur. [l]

2 Vt igitur clarissimorum Magistratuum apparitores, ab alijs dignoscerentur, discoloribus penulis, seu pallijs tegebantur, qualibus hodie Nuncij Taurinenses vtuntur: subtus verò pro cingulo, loro, aut fascia lanea à dextro humero in sinistrum latus descendente cingebantur. Qui mos est antiquissimus Gellius. [m] Tyro inquit, Tullius M. Ciceronis libertus lictorem, vel à Lino, vel à Licio dictum scripsit, Licio enim transuerso, quod Linium appellatur, qui magistratibus præministrabant, cincti erant. Gratianus A. [n] Officiales, inquit, per quos statuta complentur, ac necessaria peraguntur, vti quidem penulis iubemus, verum interiorem vestem ad modum cinguli ol seruare, ita tamen vt discoloribus quoque pallijs pectora contegentes conditionis suæ necessitatem ex huiusmodi agnitione testentur. Quæ verba de Clarissimorum apparitoribus conditioni obnoxijs, non alijs intelliguntur.

3 Eosdem in albo cohortalium, seu matriculis satis erat scribi. [o] Spectabilium verò & illustrium apparitores Principis litteris probatorijs vocatis comprobari oportebat. [p] In officio quoque Præsidum nullus à libellis inuenitur, qui apud alios maiores prouinciarum magistratus frequentabantur, quia Præsides ipsi per se precibus subscribere tenebantur. [q] Tot etiam ex suo officio quotannis prouinciarum Rectores ad mansiones mittebant, quot in ea prouincia cursus publici loca reperiebantur, [r] qui equis pabula exhiberi curarent, & euectiones inspicerent, Præsidique subscribendas offerrent, nè in illis abusus committeretur.

In cæteris omnium officia conueniebant eosdemque primates habebant, vt Principem Cornicularium, Commentariensem, Adiutorem, Ab actis, Numerarium, Exceptores, & cæteros apparitores, quemadmodum Notitia in Præside Thebaidis ostendit. Omnium denique apparitores de suo officio Cancellarium eligebant [s] Is est, quem vulgo secretarium, Iura verò domesticum vocant, [t] Hæ sunt illustrium, spectabilium, clarissimorum ac perfectissimorum ex laterculo maiore emissæ dignitates, secundum Notitiæ ordinem explicatæ.

Alij quidam spectabiles reperiebantur, vt Tribuni Notarii [u] Magister census. [x] Item alij clarissimi, vt silentiarii. [y] Primicerii Scholarum, seu Comites ordinis secundi. [z] & Tribuni Prætoriani, notariique [a] Inter perfectissimos quoque præter quosdam prouinciarum magistratos, alij plures inueniuntur inter quos primiscrinii sub Comite largitionum eminebāt. [b] Sed Notitia de maioribus tantum, qui à laterculis prodibant, non aliis tractat. Cæterum quia inter vtriusque Orientis, Occidentisque dignitates duo armaria libris referta reperiantur, ne quid in hoc volumine intactum relinquatur, & ipsa pro virium mearum tenuitate explicare conabor.

[d] l. 8. l. 17. C. de aduoc. diuer. iudiciorum, l. 1. & 2. C. vbi quis decur. vel cohort. alia. condit. contineat.
[e] In l. præsidis. 34. si cert. pet.
[f] in l. 7. pen. & vlt. C. de cohortalib.
[g] l. 12. C. de cohortalib. l. 1. & seq. C. de filijs offic.
[h] l. fi. C. eod.
[i] l. scripturas. 11. C. qui potiores in pign. hab.
[k] l. 7. C. de iure fisc. l. 3. §. 7. & 8. C. Theo. de numerar. actuar.
[l] d. l. pen. & vlt. C. de cohortal.
[m] d. l. 7. C. de cohort. l. 1. & vlt. C. de apparit. P. P.
[m] lib. 12. cap. 3.
[n] in l. 1. C. T. de habi. quo vti. vrb. vti oport.
[o] l. 10. C. de cohort. l. 16. C. de testa milit.
[p] l. vlt. ad fi. C. de diuer. offic.
[q] l. 5. C. de assess.
[r] l. 34. 46. C. T. de cursu publ.
[s] l. mulier. 8. C. de assessor.
[t] l. 4. 5. 6. 8. C. de assessor.
[u] l. 2. C. de primicer. & secund.
[x] l. explanatorios. 32. C. de episcop. & cler.
[y] l. vlt. C. de silentiar.
[z] l. 2. C. de priuileg. scholar.
[a] l. 6. C. de diuer. rescr.
[b] l. 7. C. de palatii. sacr. larg.

NOTI

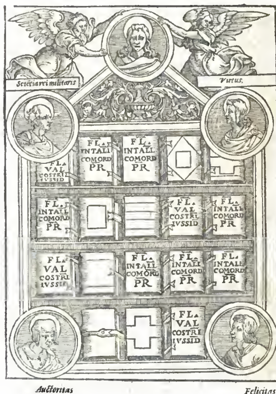
IN NOTITIAM IMP. ORIENT.

NOTITIA.

IMAGINES

ARMARIORVM.

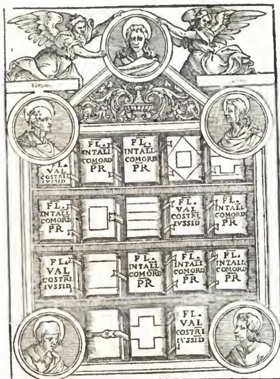
DIVINA PROVIDENTIA.

Auctoritas *Felicitas*

NOTI

DIVINA ELECTIO.

Autumnus. *Hyems.*

COMMENTARIVM.

De Armarijs librorum hic à notitia repræsentatis. Cap. CLIX.

ª lib. Hieroglyphi cor. 32.

ARMARIA inter vtriusque Imperij dignitates inserta in Thebaidis Præsidis atrio depicta fuisse Pierius ª scribit: cuius verba ita se habent In Theodosij & aliorum qui eo seculo fuerunt Imperatorum insignibus, in atrio Præsidis Thebaidos nuncupati, argumentum hoc pictum spectabatur, cuius exemplum in quodam eius militiæ ordinum, officiorumque canone descriptum Romæ apud Maffeos inspexi: Tabula est libris quodam ordine dispositis onusta, quorum nonnulli Syllabarij, quibusdam notis inscripti sunt, quibus per compendium contentæ in eis rationes indicabantur, alij nihil præscriptum habent. Supra tabulam fastigium attollitur, in media cuius facie, genii duo, latum sustentant orbem, in quo caput instar humani, cuius ita inscriptio est DIVINA PROVIDENTIA: In angulis verò tabulæ, quæ descriptos, vt diximus, libros continet, singulis, capita singula suos apposita, quorum superius à dextra inscriptionem circunductam ostendit VIRTVS, alterum à læua SCIENTIA, inferius à dextra AVCTORITAS. Quartum à læua FOELICITAS. Quod quidē, vt puto innuit rerum omnium gerendarum summam à Deo primum emanare, eumque conciliandum in primis vt nostra omnia fortunemur: Mox necessariam esse virtutem, quippè animosum, aptum. & idoneum debere esse hominem, qui præclara sit facinora aggressurus: Verùm virtutem solam parum prodesse, nisi accesserit disciplina, cuius scientia eruditi, & tempora. & occasiones internoscamus: sed enim & hæc, & illa vix sufficient, nisi & auctoritas adiuncta fuerit, qua milites

tes populi que sub Imperio cootineantur, iussaque noo cunctanter exequantur. Vnde legas de Vespasiano, cum esset iam à militibus salutatus Imperator auctoritatē, & quasi maiestatem quandam ioopioato scilicet, & adhuc nouo Principi defuisse, quæ non prius accesserit, quàm è plebe quidam luminibus orbatus, item alius debili crure sedentem pro tribunali pariter adijssent orantes, vt Tranquillus ait, opem valetudinis demonstratam à Serapide per quietem restiturum, oculos si inspuisset, coofirmaturum crus si dignaretur calce contingere: cumque vix fides esset, rem vllo modo successuram, ideoque ne experiri quidem auderet: Extremò hortantibus amicis palàm pro concione vtrumque tentauit, nec euentus defuit, atque ita, quod primum desiderabatur, auctoritatem indeptus est. Sed & quarta necessaria est, fælicitas, quippe licet eoim animis valeas, experientia sis eruditus, auctoritate præstans, nisi tibi res fœliciter succedat, ruere plerumque omnia, & elabi in irritum experiens.

Addita huic & altera tabula, cum ijsdem libris, & librorum notis. & genijs in fastigio orbem caput referentem sostollentibus, sed angulares circuli affixi adscripta habent nomina singula, singulis. VER, ÆSTAS, AVTVMNVS, HYEMS, vt scilicet, admoneamur diligenter nos animaduertere debere, vt suo quæque tempore agantur, procurenturvè. Hæc Pierius, qui pauca ex multis explicat. Sed ego hæc aliter interpretor: Hic enim Primicerij notariorum, qui magistratuum insignia in manu habebat, atque mandatorum codices scribi curabat, & edebat, totamquè ferè hanc Notitiam tractabat, officium & diligentiam repræsentari existimo. Itaque libros Magistratibus tradendos in armario dispositos ostendit, qui ex notis, quibus sunt inscripti non rationum codices, vt opinatus est Pierius, sed mandatorum, Magistratibus tradendi, esse dignoscuntur. In manuscriptis plures etiam dignitatum codicilli spectantur, quę à maiore laterculo, & eodem Primicerio prodibant, ad quem omnium ferè dignitatum cura spectabat. Armaria quoque illa esse io quibus hi codices reponebantur, quatuor contignationes arguunt. Hic ergò præcipua magistratuum insignia id est Principis mandata à se accipienda Primicerius notariorum ostendit. Hæc ab Augusto inuenta fuisse Dion [a] scribit, quæ procuratoribus suis, Proconsulibus, & Proprætoribus seu Legatis dabat, & illorum particulæ ab Vlpiano, [b] & alijs recitantur. Illa diu intermissa Iustinianus renouauit, quæ mittenda prouinciarum Præsidibus XVII. capitibus explicuit; [c] & laterculo maiore, ac legibus inseri præcepit. Hæc, cùm primum in prouincias venissent Præsides, clero, cum Episcopo, & populo metropolis conuocato, palàm legi & actis inseri iussit, eorumq; exemplum publicè in omnibus prouinciæ ciuitatibus legendum proponi, vt omnes an mandata seruarentur, scire possent. [d]

[a] lib. 53.

[b] in l. solent. 6. §. vlt. ff. de offic. procons.

[c] Nouella 17.

[d] §. pen. d. Nou. 17. & l. vlt. C. eod. scilicet de mand. Princip.

Duplex autem armarium, duplicis prouinciarum Imperii Orientis, & Occidentis typum refert, ad quorum concordiam significandam, vtrorumque codicum tegumenta, coloribus & notis sibi respondentia cernuntur. In his colores quatuor exprimuntur, viridis, luteus seu aureus, purpureus, & ferrugineus huius loco manuscripti codices, album ponunt: librorum tegumenta, pro magistratuum dignitatibus, varia reperiuntur: qui Illustribus tradebantur, in vmbilico vultum Principis aureum, aut eius loco notas quasdam habebant, quibus alii carebant: Codices manuscripti albos siue argenteos, & aureis fasciis in capitibus, & medio, cinctos, tam in Oriente, quàm Occidente, illustrium libros repræsentant. In meo codice, pro albo, purpureus color spectatur. Vicarii duo & ipse Primicerius Notariorum, omnesque rei militaris Comites, Ducesque notas suis libris inscriptas habebant, quarum aliæ sunt. FL. IN. TALL. COM. ORD. PR. quas ita sum interpretatus, Fœlix liber iniunctus notariis laterculi continens mandata ordine primicerii. Aliæ sunt, FL. VAL. COS. TRI. IVSSI. D. quas ita exposui Fœlix liber venit à laterculo continens sacros titulus rerum largitionalium iussione diuina. Sic in iure debita fiscalia vulgo tituli largitiones vocantur. [e] Verba quoque diuinæ iussionis reperiuntur, & apud Iustinianum. [f] Aliæ notæ codicibus horum armariorum inscriptæ in impressa Notitia non reperiuntur: at in manuscriptis hæ visuntur. FL. VALL. P. N. EVS. IVSSV. DD. quas interpretor. Fœlix liber venit à laterculo primicerii Notariorum eius, iusso diuino. Constat enim apud Petrum Diaconum has notas, EVS. significare eius. Hæc inscriptio in tergo Codicis mandatorum Præsidis Thebaidis inuenitur, qui in Notitia impressa loco EVS. habet E. N. IVSSV. AV. idest & Notariorum iussu Augustali. In eadem Notitia manuscripta, in vnius Codicis dorso hæ notæ reperiuntur. FL. VALE. MAG. MEM. IVSSI. D. quæ sunt pro insignibus Magistri scriniorum Occidentis, & significant. Fœlis liber venit à laterculo edendus Magistro memoriæ iussione diuina: alias verò notas VALE. credo esse scribendas VALL. vt aliæ similes sunt in eodem armario FL. VALL. PNV. IVSS. DD. Difficile est has notas exponere, quas Iustinianus [g] signa, & compendiosa ænigmata appellat: sed quantum coniectura assequi potui, pro virium tenuitate explicare sum conatus, si scopum non attigero, satis erit propius accessisse, aut saltem aliis acutioris ingenii verius interpretandi viam aperuisse.

[e] l. 2. C. de Canonic. larg. tit.

[f] Nouel. 114.

[g] in l. 1. §. vlt. C de vet. iure enucleando.

Armaria in summo fastigata, binos vtrinque habent genios, purpureis stolis amictos, qui muliebre caput circulo inclusum, flexis genibus sustinent, supra Orientale scriptum est DIVINA PROVIDENTIA; super Occidentale, DIVINA ELECTIO. sed in Vrsini codice primum est uiri caput purpureo pallio humeris iniecto. Pierius ad Deum hæc refert, pro vt omnia sunt referenda: sed vereor ne humani Principis prouidentia significetur, velut à Deo ministrantibus angelis ipsi sospitata, quam sub fœminæ effigie repræsentat; Insinuat autem Principis diuina prouidentia afflati, orbem Romanum gubernari, qui libris mandatorum traditis magistratus ad illum rectè administrandum instruit; similiter diuina eius electio esse intelligitur, cum inspirante Deo, viros ad hoc munus idoneos, & scientia, ac rerum vsu expertos legit. Actiones verò, & res Principis, passim in iure, diuinæ appellantur, vt diuina indulgentia, [h] diuina delegatio, [i] sanctio, [k] domus, [l] & alia huiusmodi. Eodem modo diuina eiusdem prouidentia, & electio est appellata.

[h] l. 3. ff. de constit. Princip.

[i] l. pen. C. de appellat.

[k] l. 4. C. de tempor appell.

[l] l. 7. C. de sacros. eccl. l. 8. C. de exactorib. tribu. l. 15. C. de re milit.

In singulis præterea vtriusque armarii angulis, singula humana capita circulis inclusa spectantur, quæ eodem oris & vestium habitu sibi respondent, primum enim idest Orientale armarium in summo à lęua habet hominis effigiem tonso capite, tunica purpurea, & supra eam toga prassina indoti. cuius inscriptio est, SCIENTIA REI MILITARIS, sed in manuscriptis est VIRTVS, vtrumque pro eodem Veteres habuere. Alterum quoque armarium idest Occidentale, in summo & ipsum à læua eiusdem oris, & habitus caput habet, cui inscriptū est VERNVS, hoc est primum tempus anni, adolescentiæ comparatum, qua scientiam rei militaris apprehendendam esse significatur. Hæc enim ætas apta est ad discendū, [m] & ob id scientiæ militari Ver respondet. Totam viridem gestant, quòd hic color verno tempori, quo omnia virent in primis conueniat. Cassiodorus [n] loquens de coloribus quatuor factionum aurigarum, quarum vna prassiui coloris ver imitabatur. Prassinus, inquit, virenti verno est dicatus, vnde solet esse argumentum spei, quæ ex rei militaris scientia concipitur. Toga vero propria est Romanorum vestis, [o] indicat in ea ipsos excelluisse. Rubeus color in tunica significat partem caloris æstiui inesse veri. In manuscriptis, capita mulicbria capillos in humeros spargunt.

[m] l. 37. ff. de adilitio edicto.

[n] lib. 3. variar. ad Faustum.

[o] l. 32. ff. de usurp. & usucap.

A dextra summi anguli armarii Orientalis est imago capitis muliebris cauo orbi inclusa, quæ supra

viridem

viridem tunicam, togam gestat roseam, cui inscriptum est VIRTVS, sed manuscripti habent SCIENTIA REI MILITARIS. In eodem angulo alterius armarij, simile omnino caput huic respondet, cui inscriptum est, ÆSTAS, quæ cum propter ardorem ignem imitetur, roseam togam induit, Cassiodorus [a] Roseus, inquit, æstati flammeæ dicatus est, Hæc virilem ætatem, robore firmatam refert, cui æstiui labores conueniunt. Robur enim pro virtute Veteres accipiebant, vt indicat Gordiani nummus, in quo spectatur Hercules nodus, cum claua, & inscriptione VIRTVS AVGVSTI. significant ergo hæ imagines, ex scientia rei militaris, virtutem & robur æstati respondens oriri. Prassinus color in tunica, forte denotat virtutem virentem, rei militaris scientia produci, quemadmodum æstas veri succedens, eius viriditatem retinet: At manuscripti togam æstatis auream, tunicam verò rubram ostendunt. Toga, Romanos, & eorum Imperium indicat quod virtute excelluisse, & Virgilius [b] significat.

[a] in loco sup. cit.

[b] in 7. Æneid.

Hinc progeniem virtute futuram
Egregiam, & totum qua viribus occupet orbem.

A læua Orientalis armarij in imo est aliud caput humanum, duplici luteo circulo inclusum, subscriptum, est, AVCTORITAS. Caput purpureo pileo tegitur, tunica viridis ab humeris circa collum rubeo limbo ornata pendet, Ante pectus rubeum pallium à sinistro humero descendit.

In imo læuæ Occidentalis armarij, est omnino huic simile caput, cui subscriptum est, AVTVMNVS: Prassina tunica, indicat verni aeris temperiem, & plenum virentibus fructibus autumnum redire, pallium rubens ante pectus eo tẽpore adhuc æstatem calescere ostendit, fœcunditas verò fructuum in primis adscribitur autumno, quod & Virgilius [c] hoc carmine cecinit.

[c] in 2. Georgico.

Et varios fœtus ponit autumnus, & alte
Mitis in apricis coquitur vindemia saxis.

Ob id eum Græci ἰσχὺν vocant: significatur autem ex scientia rei militaris, & virtute auctoritatem, ac imperium, cum vtilitate, & commodo acquiri, quod in primis Romano contigit Imperio. Pileus purpureus caput tegens, sapientiæ signum est, vt Hesychius & Pierius volunt, propterea quod in capite cerebrum sapientiæ est organum: Purpura Principis propria, eius prudentiam, & imperium insinuat: autumnus & ipse capite tecto pingitur, ob ventos & aeris frigiditatem, quibus vexatur, vnde noxius ab Hipocrate prædicatur: sed in manuscriptis hęc duo capita sunt mulierum, sparsis in colla capillis cum croceis pallijs humeris iniectis.

In imo dextræ Orientalis armarij, vltimum est caput hominis, duplici & ipsum orbi cauo, luteoque inclusum, cuius humeris rubens tunica pendet, prassinum pallium ante pectus tegit, subscriptum est, FELICITAS, cui in occidentalis armarij parte dextra, simile caput respondet, infra scriptum est HYEMS, quæ ex prassino pallio superiore, Veri se obuiam ire ostendit, rubens tunica æstatem mox reuersuram indicat: Id tempus autem, quo fructibus fruimur, fœlicitati aptum esse constat, & genio opportunum, quod & Virgilius [d] significat.

[d] in 1. Georgic.

Frigoribus parto agricolæ plerumque fruuntur.
Et mutuo inter se læti conuiuia curant.
Inuitat genialis hyems, curasque resoluit.

Itaque ea scientia rei militaris virtus, ex virtute auctoritas, ea auctoritate fælicitas prouenit, quæ omnia Imperio Romano contigere. In manuscriptis pro hyeme est mulier, pallio purpureo caput, tergumque, & pectus tecta. Hanc ante duæ albæ corniculæ, quæ auersæ conspiciuntur, sunt Hyemis symbolum, inquit Pierius. [e] albæ propter niuem hyemalem ostenduntur. Ego eas hic concordiæ typum esse puto, ob eximiam fidem, quam inter se seruant. Principum enim concordia, & mutui amoris candor, per albas aues insinuatur. Summatim verò plurimi codices ordine dispositi, rectam Imperij Romani Magistratuũ administrationem repræsentant, quæ ex libris Mandatorum ipsis traditis, indicatur. Explicitis Romani Orientalis Imperij dignitatibus, ad Occidentales Notitia transit, quas pro viribus interpretari conabimur.

[e] auctoritate Hesiodi & aliorum.

Finis Primi Libri, Et dignitatum Rom. Imperij Orientalis.

LVGDVNI,
Ex Typographia Iacobi du Creux dict Molliard.
M. D C V I I.

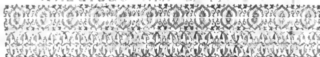
GVIDI PANCIROLI
Commentarium,
IN NOTITIAM VTRANQVE
IMPERII ROMANI.
Liber Secundus.

IN QVO DIGNITATES ET ADMINISTRATIONES, tam Ciuiles, quàm Militares in partibus Occidentis exactè declarantur.

Cui adiectus etiam est eiusdem Auctoris Libellus de Magistratibus Municipalibus,

LVGDVNI,
EX OFFIC. Q. HVG. A PORTA, SVMPT. IO. DE GABIANO.
M DC VIII.

DE

OCCIDENTALIS IMPERII

Dignitatibus tam Ciuilibus, quàm Militaribus,

LIBER SECVNDVS.

NOTITIA DIGNITATVM OMNIVM TAM CIVILIVM, QVAM MILITA-rium, in partibus Occidentis.

De initio, terminis, diuisione, ac dignitatibus Imperii Occidentalis.

CAPVT I.

COMMENTARIVM.

IMPERIVM Roma ab Augusto penes vnum Principem vsque ad M. Antoninum, & Verum continuauit: Hi simul primi imperare cœperunt: deinde Seuerus cum Antonino filio, & alii sed hi nullam prouinciarum diuisionem fecerunt, cum semper apud maiorem tota auctoritas permaneret. Probus & Florianus primi [a] diuersis partibus, sed paucis mensibus regnauerunt. Cum verò Diocletianus, & Maximianus principatu se abdicassent, Orientem cum Illyrico, Galerio Maximino: Constanti verò Chloro Constantini Magni patri, cum Africa Occidentis partes assignârunt. [b] Sed is, Italia tum à Maxentio occupata, vltra alpes Cottias tantum regnauit. Post hos Magni Constantini filii aliter Imperium diuiserunt: quod fratribus extinctis, primo in Constantium, mox in Iulianum apostatam in solidũ peruenit, donec Valentinianus illud denuo cum fratre est partitus, Orienteque Valenti tradito. Occidentem sibi retinuit; quorum deficientibus successoribus, solus Theodosius Magnus rerum potitus, Arcadio Orientem, Honorio Occidentẽ, idest Italiam Gallias, Hispaniam, Britanniamque, & Africam dedit, [c] ad fines Meridiem versus ad Berenicen vltimam ciuitatem Cyrenaicæ seu Libyæ superioris, quæ Pentapolis, à numero quinque vrbium dicebatur, sunt positi inde Africa minor seu Tripolitana à Syrtibus, & à Boreo promontorio Occidentalis Imperii initium fuit. Ad Septentrionem verò Principi Orientis Macedoniam, cum Mysia prima & secunda, vsque ad Scardum montem seu Drilonem fluuium, & Danubium tenuit. Vltra Pannoniam & Dalmatiam omnia ad Occidentale Imperium spectabant, quemadmodum ex notitia, & Procopio [d] deprehenditur, qui Honorio imperante Occidentale Imperium à Gadibus meridiem versus vsque ad fines Africanæ Tripoleos itineris dierum XC fuisse scribit, ab altera Herculis columna secundum Europæ littus vsque ad Sinum Ionium dierum LXXV. Orientis verò Imperium à finibus Cyrenes vsque ad Epidamnum seu Dyrrachium nauiganti iter CXXII. dierum fuisse, & Byzantio ad Istri ostia dierum XXII. E Chalcedone in Phasim fluuium dierum XL. addito itinere Dyrrachio Constantinopolim vsque totum Orientale Imperium ambitum dierum 3?7. habuisse memorat: Notitiæ tempore hæc Imperii Romani diuisio fuit, quæ in pluribus nolitum insignibus decussatis repræsentatur, in quibus Orientis, Africæ, Illyrici, & Occidentis partitio duobus typis indicatur, Orbe scilicet hoc O linea vna per medium ducta diuiso, aut cruce obliqua instar literæ X. distincto. Relictæ autem sunt Orienti prouinciæ LX. videlicet sub P.P. Orientis L. sub P.P. Illyrici X Occidenti LVIII. ex quibus XXIX P.P. Italiæ parebant, totidem Præfecto Galliarum. Communi tamen consensu, vterque Princeps res Imperii semper administrauit, leges coniunctim promulgauit, arma coniunxit, ac simul Consules creauit: quorum alter Romæ, alter Constantinopoli residebat, vt duo dimidia coniuncta viderentur Imperia. Ob duplicem verò administrationem, dignitates, & magistratus geminari oportuit, qui similes, ac ferme iidem vtrobique creabantur, & si ob regionum, & rerum diuersitatem, in quibusdam differebant. Post operis inscriptionem sequitur in Notitia index dignitatum Imperii Rom. Occidentalis: Quarum nomina & seriem prius volui hac in Tabella proponere Lectori.

[a] *auctore Zonara.*

[b] *vt Aurelius Victor de Cæsaribus & alii referunt. vt Orosius li. 7. ca. 25. qui hanc primã Imperii diuisionem fuisse dicunt.*

[c] *Zosimus in 54.*

[d] *in 1. de bell. Vandalic. in princ.*

P 2 Dignita

Annonarii Tusciæ,& Vmbriæ.
Piceni suburbicarii.
Campaniæ.
Siciliæ.
PER Africam duo.
Byzantii, alias Byzatii.
Numidiæ.
PER Hispanias tres.
Beticæ.
Lusitaniæ.
Galleciæ.
PER Gallias sex.
Viennensis.
Lugdunensis primæ.
Germaniæ primæ.
Germaniæ secundæ.
Belgicæ primæ.
Belgicæ secundæ.
PER Britannias duo.
Maximæ Cæsariensis.
Valentiæ.

Correctores tres.

PER Italiam duo.
Apuliæ, & Calabriæ,
Lucaniæ,& Brutiorum.
PER Pannoniam vnus,Sauiæ.

Præsides triginta vnus.

PER Illyricum quattuor.
Dalmatiarum.
Pannoniæ primæ.
Norici Mediterranei.
Norici Ripensis.
PER Italiam septem.
Alpium Cottiarum.
Rhetiæ primæ.
Rhetiæ secundæ.
Samnii,
Valeriæ.
Sardiniæ.
Corsicæ.
PER Africam duo.
Mauritaniæ Sitifensis.
Tripolitanæ.
PER Hispanias quatuor.
Tarraconensis.
Carthaginensis.
Tingitanæ.
Insularum Balearium.
PER Gallias vndecim.
Alpium maritimarum.
Alpium Poeninarum & Graiarum.
Maximæ Sequanorum.
Aquitaniæ primæ
Aquitaniæ secundæ.
Nouem populanæ.
Narbonensis primæ.
Narbonensis secundæ.
Lugdunensis secundæ.
Lugdunensis tertiæ.
Lugdunensis Senonicæ.
PER Britannias tres.
Britanniæ primæ.
Britanniæ secundæ.
Flauiæ Cæsariensis.

COMMENTARIVM.

OTITIA. & Orientis dignitatib. explicatis, Occidentales eodem ordine repræsentat: primo Illustres,deinde Spectabiles,postremo Clarissimos, Perfectissimosq́.recensei. Inter Illustres, quemadmodum in Oriente fecerat, duos Præfectos Prætorio, Italiæ & Galliarum, Præfectumque Vrbi præmittit. Sed Galliis hos tempore à Barbaris magna ex parte occupatis, eius Præfecti insignia omittuntur. In numero tantum magistratuum Orientale Imperium ab Occidentali discrepasse videtur. Inter illustres enim pro quinque magistris Orientis hic tres tantum recitantur,duo in præsenti,alter peditum, equitum alter Tertius & ipse equitum per Gallias, prout Constantinus distinxerat, qui peditum magistros,ab equitum præfectis diuiserat. In Oriente quinque magistri mixtim equitibus, peditibusque imperabant.

Inter Spectabiles quoque Proconsules numero differebant, qui in Oriente duo reperiebantur. Asiæ & Achaiæ:Hic vnus tãtum Africæ. Vicarii etiam quattuor totidem Diœceses Orientis gubernabant, sex in Occidente.Hic autem animaduertendum est, dum legitur Proconsul Africæ, cuius Vicarii sex: intelligendum est,cuius scilicet Africæ, non Proconsulis, quia soli Præfecti Vicarios habebant, non Proconsules:inter hos est Vicarius VII. prouinciarum,ita tum Galliæ videntur appellatæ, etsi re vera XVII. prouincias continerent, quia ad VII redigebantur, vt infra suo loco explicabitur. Vetustus tamen codex legit.Proconsul Africæ vnus. Comites etiam Orientales ab Occidentalibus numero differebant:nam in Oriente duo tantum erant, sex in Occidente. Similiter Duces Orientis XIII. numerantur, Occidentis XII. Clarissimorum quoque numerus dissidebat: Siquidem in Oriente XV. Consulares reperiebantur, in Occidente XXII. in quibus Codex impressus deficit. Nam XX. solum numerat, quibus duo in fine addendi,scilicet per Britannias duo, Maximæ Cæsariensis, & Valentiæ, qui numerum XXII. complent. Correctores etiam duo erant Orientis, tres Occidentis. Item illius Præsides XL. huius XXXI. quibus Mauritaniæ Cæsariensis Præses deesse videtur: sed quia eius prouinciæ Dux etiam præsidis officio fungebatur, non Præsidibus, sed Ducibus adscribitur. Verè tamen XXXII. erant præsidales prouinciæ, inter quos perfectissimus nullus in hoc indice nominatur, qualis in calce operis præses Dalmatiæ cum suis insignibus repræsentatur. Nullus verò in Oriente perfectissimus apparet, vbi tamen duos fuisse dixi. quia in hac dignitate explicanda non multum Notitia laborauit. singuli igitur magistratus suis locis quo ordine, in Oriente cuiusque insignia & officia sunt ostensa infra exponentur: & à P.P. Italiæ, tanquam digniori auspicabimur.

DE PRÆFECTO PRÆTORIO Italiæ. Cap. II.

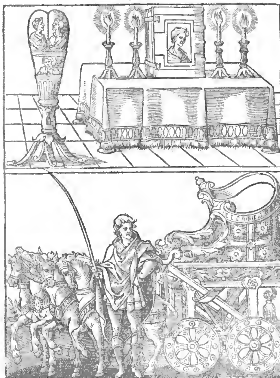

NTE Valerianũ duo tantum in solidum erant P. P. postea diuisas regiones habere cœperunt. Ragonius enim vt auctor est Spartianus in Balista Tyranno sub Valeriano Illyrico, & Gallis præfuit: primus verò Constantinus quattuor

instituit, inquit Zosimus,[a] vnum Orienti, secundum Illyrico, tertium Italiæ, Africæque præfecit quartum Galliis, Hispaniis, & Britanniæ, idque obseruatum est, & sub Constantio, qui ad Taurum PP. scribit,[b] quem Italiam rexisse Ammianus[c] affirmat. Sed idem scribit,[d] Marmertinum Iuliano Apostata imperante, Italiæ, Illyrici, & Africæ præfectum prætorio fuisse, itaque Illyricum non semper suum præfectum habuit. Verum diuiso inter Valentinianum, & Valentem Imperio, quemadmodum auctor est Marcellinus, Præfectus Italiæ solum Illyricum Occidentale obtinuit, quod prius totum suo parebat Præfecto. Valentinianus enim Polemio,[e] item Fabiano[f] P.P. Italiæ & Illyrici scribit; Galliæ Præfectus vt prius erat, permansit. Sed præfectus Italiæ in Principis Comitatu degebat, sicut & præfectus Orientis Cōstantinopoli, qui præfecti prætorio Comitatus vocabatur.[g] Italiæ ergo præfecto tres nobiles, amplæque traditæ sunt Diœceses. Italia, Illyricum, & Africa.[h] Quare idem P.P. Illyrici, Italiçque appellatur: Ad quem à præsidibus prouinciam[i] ipsi commissarum appellabatur.[k] Constantius,[l] ad Taurum P.P. Italiæ, De Sardinia, inquit, Sicilia, Campania, Calabria, Brutiis, & Piceno, Aemilia, & Venetia & ceteris, interpositas appellationes laudabilis sublimitas tua more solenni debebit audire. A Spectabilibus quoque ad eundem, & Quæstorem palatii prouocabatur, officio tamen præfecti litigantium acta excipiente, & iudicata exequente.[m] In Iustiniani Codice nulla Præfectorum Italiæ, aut Galliarum fit mentio: sed tantum Orientis, & Illyrici, scilicet Orientalis, quia eo tempore extinctum erat Occidentis Imperium. Ipse verò Africa denuo recepta, illi proprium Præfectum adiecta Sardinia tradidit. Italiæ serius recuperatæ suus Præfectus redditus non inuenitur. Eam quidem à Narsete Eunucho rectam fuisse constat: sed eius magistratus titulus in iure non apparet. Qui post eum fuerunt Exarchi, id est præcipui Præsides sunt vocati. Præfecti verò Eparchi dicebantur.

[a] lib. 20.
[b] l. 49. C. Theo. de Decur.
[c] lib. 21.
[d] lib. 26.
[e] l. 16. C. Theo. de oper. pub.
[f] l. pen. C. de contrah. empt.
[g] l. præcipimus, 32. C. de appel.
[h] l. 21. C. Th. de naucul.
[i] l. 15. C. Theo. de appel.
[k] d. l. præcipimus 32 C. de app. §. ad. laud. & § sic. in auth. eo tit.
[l] in l. 27. C. Th. eod. tit.
[m] §. 1. in Auth. de adminis. offi. in sacr. app.

NOTITIA
INSIGNIA VIRI ILLVSTRIS, PRÆFECTI
Prætorio per Italias.

ITALIA ILLYRICVM AFRICA.

COMMENTARIVM.

OMNIA Orientis Præfectorum insignia,& ornamenta officiumque Præfectus Italiæ tenuit, scilicet auratum Carpentum quattuor albis equis tractum, & vultus Principum. prætetea abacum albo tapeto instratum, qui librũ erectum purpuraq; tectum binis hinc inde Cereis accensis sustinet: In cuius medio aureum Principis caput spectabatur In manuscriptis argenteum tergum aureæ fasciæ in capitibus,& medio cingunt. Præferebat quoque effigies trium mulierum, vasa aureis plena gestantium: quæ capita aureis pinnis ornatæ, purpureo pallio auro circum texto, & in humeros demisso velantur. Talaribus, albisque tunicis indutæ, nudis pedibus incedunt: Primæ inscriptum est ITALIA. Secundæ ILLYRICVM. Tertiæ AFRICA. In Vrsini codice rubris Cothurnis euinctæ, palliis humeros tegunt. Italiæ XVII. fuere prouinciæ, Illyrici VI. Africæ VII. Harum trium Diœceseon hic P. P. totidem Vicarios habuit, videlicet Romæ, Italiæ, & Africæ: Illyrici verò tum deuastati. nullum Notitia Vicarium ponit, eius tantum Diœcesim in indice nominat: antea tamen fuit, quem infra suo loco post alios restituere conabor. idem omnino officium hic Præfect⁹ habet, quod alii Oriẽtis,& latè supra est explicatum.

***

NOTITIA.

Sub dispositione viri Illustris Præfecti Prætorio Italiæ Diœceses infra scripta.

Italia, Illyricum, Africa.

Prouinciæ Italiæ decem & septem.

VENETIÆ.
Aemiliæ.
Liguriæ.
Flaminiæ, & Piceni Annonarij.
Tusciæ,& Vmbriæ.
Piceni Suburbicarii.
Campaniæ.
Siciliæ.
Apuliæ, & Calabriæ.
Lucaniæ,& Brutiorum.
Alpium Cottiarum.
Retiæ primæ.
Retiæ secundæ.
Samnii.
Valeriæ.

Sardiniæ.
Corsicæ.

Illyrici Sex.

Pannoniæ Secundæ.
Sauiæ.
Dalmatarum.
Pannoniæ primæ.
Norici Mediterranei.
Norici Ripensis.

Africæ Septem.

Byzacium.
Numidia.
Mauritania Sitifensis.
Mauritania Cæsariensis.
Tripolis.
Præfectus Annonæ Africæ.
Præfectus fundorum patrimonialium.
Officium viri illustris Præfecti prætorio Italiæ.
Princeps.
Cornicularius.
Adiutor.
Commentariensis.
Ab actis.
Numerarij.
Subadiuuæ.
Cura Epistolarum.
Regerendarius.
Exceptores.
Adiutores Singularij.

COMMENTARIVM.

QVEMADMODVM in numero magistratuũ Orientale Imperiũ ab Occidentali differebat, ita in Diœcesibus Vicariorum discrepabat. Præfectus enim Orientis quinque Diœcesib⁹ præerat. Præfectus Italiæ, tribus tãtum, Italiæ, Illyrici, & Africæ. Italiæ prouinciæ erant XVII. Illyrici VI. Africæ VII. Vt apud Notitiam scriptum extat, sed verè non erant nisi VI, computata in his etiam Mauritania Cæsariensi à Duce administrata. & supra in indice omissa, quoniam à Duce regebatur, & Africa, à Proconsule recta, ideoque omissa, quia inter Consulares, aut Præsidales non numeratur. Verum numerus augetur, quoniam inter prædictas VII. Africæ prouincias Notitia Præfectum annonæ Africæ, & Præfectum fundorum patrimonialium recenset, quem eum esse puto, qui Gildonis patrimonium procurabat, & officium quemadmodum Comes rerum priuatarum habebat, & ferè illi æquabatur, vt in eo dicitur. Hi tamen prouinciarum rectores non erant, sed quia amplam habebant administrationem, Præsidibus comparabantur, & pars diœcesis Africanæ habebantur, de quibus infra suo loco dicetur. His ergo duobus præfectis ademptis, prouinciæ Africæ VI. remanebant, duæ Consulares. Byzacium & Numidia, tres Præsidales. & si Notitia in indice duas tantum ponat, scilicet Mauritaniæ duæ, Sitifensis, & Cæsariensis. & Tripolis His addenda est Africa cũ Proconsule. itaque sunt VI. prouinciæ.

Idem omnino officium hic Præfectus, quod alij P P. Orientis habent. Quare quæ ibi dicta sunt, hic repetenda non putaui. Vt autem apertius huius Præfecti pateat imperium eorum, quibus præerat, breuiarum apposui. Post hunc ad alium P.P. qui secundum inter illustres gradum tenet, erit transeundum

PRÆF

P. P. Italiæ parebant prouinciæ XXIX. Vicarij III.

Præfectus P.		Quibus imperaret.
Proconsul Africæ I.		*Africa.*
Vicarius Romæ, cui prouinciæ X.	*Consulares IIII.*	*Campania* *Tuscia* *Picenum Suburbicarium.* *Sicilia.*
	Correctores II.	*Apulia Calabriaque* *Brutij*
	Præsides IIII.	*Samnium* *Sardinia.* *Corsica* *Valeria.*
Vicarius Italiæ. VII.	*Consulares IIII.*	*Venetia & Histria* *Æmilia* *Liguria* *Flamminia & Piceni annonarii.*
	Præsides III.	*Alpes Cottiæ* *Rhetia prima* *Rhetia secunda.*
Vicarius Africæ V.	*Consulares* II.	*Bysantium* *Numidia.*
	Præsidum III.	*Tripolitana* *Mauritania Sitifensis.* *Mauritania Cæsarea*
Vicarius Illyrici VI.	*Consularis* I.	*Pannonia secunda.*
	Corrector I.	*Sauia.*
	Præsides IIII.	*Pannonia prima* *Noricum Mediterraneum* *Noricum Ripense* *Dalmatia.*

NOTITIA.

Sub dispositione viri Illustris Præfecti Prætorio Galliarum Diœceses infrascripta.

Hispaniæ septem Prouinciæ, Britanniæ.

Prouinciæ Hispaniæ septem.

AETICA.
Lusitania.
Callecia.
Tarraconensis.
Carthaginensis.
Tingitania.
Baleares.

Prouinciæ Galliarum decem septem.

VIENNENSIS.
Lugdunensis prima.
Germania prima.
Germania secunda.
Belgica prima.
Belgica secunda.
Alpes Maritimæ.
Alpes Penninæ, & Graiæ.
Maxima Sequanorum.
Aquitania prima.
Aquitania secunda.
Nouem populi.
Narbonensis prima.

Narbo

Narbonensis secunda.
Lugdunensis secunda.
Lugdunensis tertia.
Lugdunensis Senonia.

Britanniarum quinque.

MAXIMA Cæsariensis.
Valentia.
Britannia prima.
Britannia secunda.
Flauia Cæsariensis.
Officium viri Illustris Præfecti Prętorio Galliarum.
Princeps.
Cornicularius.
Adiutor.
Commentariensis.
Ab actis.
Numerarii.
Subadiuuæ.
Cura Epistolarum.
Regerendarius.
Exceptores.
Adiutores singularii.

COMMENTARIVM.

DE PRAEFECTO PRAETORIO Galliarum. Cap. III.

ONSTANTINVS quarto Præfecto Prætorio, inquit Zosimus, [a] trans Celtas & Hispanos cum insula Britanniæ commisit; Sed & si pluribus regionibus præesset, à Galliis Italiæ proximioribus,& opulentioribus, P. P. Galliarum est appellatus. Ita Valentinianus Vincentium,[b] Florentium, [c] & Antonium, [d] Arcadius Vincentium. [e] Honorius Dardanum [f] appellant. Itaque XXIII. prouincijs imperabat, VII. in Hispania; XVII. in Gallijs, & V. in Britannia. His omnibus in tres Diœceses diuisis, totidem Vicarios præfecit Verum Britannia, & Hispania, Gallijsque à Barbaris captis, [g] hic P.P. esse desijt, vnde nulla eius hic repræsentantur insignia, tantùm recitantur Diœceses, & officium, quod idem est cum Præfecto Prætorio Italiæ: vel forte quia eadem, quæ & P P Italiæ gestabat insignia, frustrà visum est ea repeti Elenchus, in quo hæ Diœceses recitantur, est mendosus. Tres enim recensentur. Prima Hispaniæ. Secunda septem prouinciarum, legendum est XVII. quæ prouinciarum, quæ erant in Gallijs Tertia Britanniæ in quinque prouincias diuisa Hispania verò VII habebat. Nullam verò Iustinianus in suo catalogo Præsidum [h] harum prouinciarum tum Romanum Imperium non agnoscentium, mentionem fecit. His summatim de Præfectis Prætorio Occidentis degustatis ad tertium, Occidentis illustrem, id est Præfectum Vrbi progrediamur.

[a] lib. 1.
[b] in l. 2. C. de relatio. l. vnic. C. ne opera, à collato. exig.
[c] l. 3 C. Theo. de cens. siue adscr.
[d] l. decuriones. 16 C. de quæstio.
[e] l. 1. 2. & 3. C. de his qui conditio. propr. reliq.
[f] l. 171. C. Th. de decurio.
[g] Niceph. lib. 14. c. 56. Pa. Diacon.
[h] in Nouel. 8. ad fin.

DE PRÆFECTO VRBI ROMÆ, Cap. IIII.

RÆFECTVS Vrbi Romæ ab Augusto potius restitutus, quam inuectus videtur. Nam vt Tacitus [i] scribit. Antea profectis domo Regibus, mox Magistratus, ne vrbs sine Imperio foret, vnus in tempus deligebatur, qui illis absentibus ius diceret, ac subditos moderaretur, feruntque à Romulo Dentrem Romulium, post à Tullo Hostilio, Numam Martium, & à Tarquinio superbo SP. Lucretium vrbi impositos. Cæterum Augustus bellis ciuilibus implicitus, Cilinicum Mœcenatem, equestris ordinis virum Romæ atque Italiæ proposuit. Mox rerum potitus, ob magnitudinem populi, ac tarda legum auxilia, sumpsit à Consularib. qui coercerent seruitia, quod ciuium audacia turbidum, nisi vim metuat. Primusque Messala Coruinus eam potestatem, sed paucos intra dies finem accepit, quasi nescius exercendi. Tum Taurus Statilius, quanquam prouecta ætate egregie tolerauit. Dein L. Piso per XX. annos pariter probatus, Publico funere ex decreto Senatus celebratus est. Hæc Tacitus. Fuit hic vnus ex his, ad quos Horatius poeticam scripsit, & anno à Christo nato XXXIII & Imperij Tiberij XVII. decessit. Pisoni Ælius Lamia successit, qui non amplius biennio superstes in magistratu obijt. Cæterum Eusebius Cæsariensis ait Messalam Coruinum, qui primus vrbi ab Augusto est præfectus, intra sex dies se abdicare. Inciuilem eum Magistratum esse contestatus, cui omnem Imperij potestatem Augustus concesserat, non tantum in vrbe, sed & extra, intra centesimum lapidem idest centum millia passuum. [k] Vnde rectè Paulus refert quendam municipem Gabiorum, quæ ciuitas est Volscorum, Roma LXX millibus passuum distans, à Præfecto vrbi legatum fuisse. [l] Dion [m] scribit ex sententia Mœcenatis vrbi Præfectum ab Augusto creatum fuisse, qui omnes ciuiles, & criminales causas in vrbe, & extra intra 550. stadia iudicaret,& ad eum ex prouincijs appellaret, quod postea emendatum fuit, & actum, vt tantum ex regionibus huic Præfecto subiectis ad ipsum prouocaretur. Vopiscus. [n] Omnis prouincia, inquit, Prefectis vrbis erat, quæ tamen à Proconsulibus, & ab ordinariis iudicibus emerserat: & Paulò post. Præfecturæ Vrbanæ appellatio vniuersa decreta est. quod postea ad suburbanas prouincias est restrictum, vt ab earum Rectoribus tantum ad Præfectum vrbi prouocaretur. Valens A. [o] Referant, ait, de suburbanis prouincijs iudices ad Præfecturam sedis Vrbanæ, de cæteris ad Præfecturam Prætorio. Hæc ille. Suburbanæ autem vocabantur Italiæ prouinciæ quas suburbia Romæ pertingebant. Cæterum Valentinianus placidè diuisis cum Genserico Vandalorum Rege Africæ prouincijs, ab illis quas sibi retinuit, nempe Numidia & vtraque Mauritania. & Tripolitana, cum Vicarius ibi esse desijsset, ad P V. appellari concessit. [p] A Prætoribus etiam, qui imperante Constantino duo tantum Romæ erant, ad Præf. vrbi prouocabatur, [q] Alexander verò Imperator intra vrbem Præfecti autem diminuit, quem cum viribus Consularib. iudicare iussit. Lampridius, [r] fecit, inquit, Romæ & curatores vrbis XIIII. Sed ex Consularibus viros, quos audire vrbana negocia cum Præfecto iussit. De capite quoque Senatoris, adiunctis sibi quinque patritiis Senatoribus, vel sorte eductis, & magistratu functis cognoscere cœpit. Valens A. [s] Præfecto ait, vrbis cognoscente de capite Senatorum spectatorum maximè virorum iudicium quinqueuirale sociabitur, & de præsentibus, & administratorum honore functis licebit adiungere sorte ductos, non sponte delectos. Hoc est quinqueuirale iudicium, cuius

mem-

C. de off. Præfec. vrb.
[i] in quinto.
[k] l 1. § initio ff. de offi. Præfect. vrb.
[l] in l pollicitatio de pollicitationibus.
[m] lib. 25.
[n] in Floriano.
[o] in l. 13. C. Th. de accusat.
[p] Nouell. Valentiniani prima titu. 22.
[q] l. si apud. C. de appellat.
[r] in eodem Alexandro.
[s] in d. l. 13.

meminit Honorius [a] Quare Basilio & Prætextato Senatoribus, coram Argolico P. V. artis magicæ accusatis Theodoricus [b] quinque patritios adiunxit: ciuiles verò causas, cum Senatores conueniebantur, solus audiebat. [c] Ab vrbi Præfecto appellabatur. [d] quod & Constantius A. confirmauit, [e] qua in re P. P. inferior inueniebatur, à cuius sententia appellare non licebat. [f] Vtrique concessum est, vt deportare possent, quod Præsidibus non licebat. Vlpianus. [g] A præfecto prætorio, inquit, & eo qui vice Præfecti ex mandatis Principis cognoscet, item à præfecto vrbi deportatos, quia ei quoque ex epistola P. Seueri, & Imperatoris nostri ius deportandi datum est, amittere ciuitatem constat. Hæc ille. Præfectus vrbi quosdā milites in vrbis stationibus dispositos habebat, ad tumultus, siqui orti essent, sedandos. [h] Ad eundem disciplina spectaculorum, cura carnis, vt iusto prætio venderetur, & fori animalium, & totius annonæ studium pertinebat. [i] Omnes denique artes sub eius imperio exercebantur. [k] Quarum tamen moderatio minoribus magistratibus à Principe eligendis demandabatur. Symmachus, [l] cum ad præfecturam, inquit, vrbanam ciuilium rerum cura pertineat, minoribus officiis certa quædam membra creduntur, quibus agendis industrios, & priuatos oportebat adhiberi. Tales nunc de iudicio numinis tui publicus vsus expectat scribit autem ad Theodosium Imp.

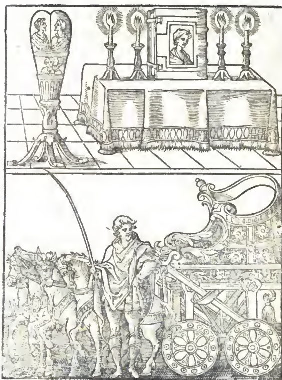
Huius Præfecti curam Cassiodorus [m] paucis complectitur, Carpento, ait, veheris per nobilem plebem publicate vota comitantur: habes copiosè vnde tibi gratiam tantæ ciuitatis acquires, si merces diuersæ nulla venalitate vendantur, si exhibitio salubriter accensa, thermarum rapidarum ardoribus non tepescat, si spectaculum, quod præbetur voluptati sit causa litigijs. Hæc ille. Itaque agitatores, scenicique, & omnia ad ludos pertinentia à Præfecto vrbi disponebantur. [n] In primis verò vrbem à ciuibus & artificibus costodiri iubebat, Theodosius [o] nullus, inquit, de ciuib. Romanis, nullus de corporatis ad militiam cogendus est, sed tantum ad murorum, portarumque custodiam, quoties vsus exegerit, i. V.P.V. dispositionib. ab omnibus obsequendum. Cuius ordinatio etiam in muris, turribus, & portis, quæ sunt labefactata restituat, ita vt reparatione murorum, vel omnium, quæ supra dicta sunt, nullus penitus excusetur. Hæc ille. Ob id hic præfectus curabat, vt calx pro reparandis formis aquæductuum fieret, cuius coctoribus primo pro tribus vehis calcis singulas vini amphoras dabat, & singulas vectoribus pro binis millibus, & nongentis pondo calcis, quam Romam vehebant. [p] postea inductum est, vt vectorib. pro singulis vehis singuli solidi præstarentur, quorum tres partes possessores prædiorum, quartam præfectus vrbi in vinio pendebat: Quotannis enim terna millia minorum vehum calcis Vmbri, Piceni, & Campani Romæ præstabant, Tusci 900. [q] Ex his 1500. oneta aut vehæ pro reparandis formis aquæductuū, reliquum in facienda tecta publica vrbis insumebatur, quorum cura ad vrbis præfectum spectabat. [r] Denique obseruare tenebatur, ne quis pistorum corpori annexus aufugeret. [s] Hic Præfectus vrbi vocatur, nulla Romæ facta mentione, quia quemadmodum Athenas tanquam cæteris ciuitatibus præstantes peculiari verbo ἄστυ appellabant, inquit, Stephanus, sic Romam per Antonomasiam vrbem vocauere. [t] Primus in Senatu sententiam P. V. dicebat, vt auctor est Cassiodorus, [u] & supra Consulares sedebat in actis D. Sebastiani & aliorum martyrum; Fabianus V. P. Illustrissimus à S. Tiburtio appellatur, Diocletiano imperante, anno salut. 286. [x]

[a] in l. vlt. C. T. de vnisdic.
[b] apud Cassiodorum lib. 4. Variar.
[c] l. 4. C. Th. de iurisdic.
[d] l. Æmilius. 48. de mino.
[e] l. 23. C. Th. de appell. l. fin. C. de his qui per met. iud. non appellar.
[f] l. vnic. ff. de off. Præf. Præt. l. præfectus. 17 ff. de minor. l. vnic. C. de offic. præf. præto. l. 19. l. 30. l. 35. C. de appel. l. 8. C. de episco. audien. l. 16. C. Th. de appellat. Nouel. 139. c. 5.
[g] in l. 1. §. 2. de leg. 3. l. 1. §. 1. de off. Præf. vrb.
[h] l. 1. §. quies. ff. de offi. Præf. vrb. & Dion.
[i] d. l. 1. §. cura carnis. l. vlt. in fin. ff. ad l. Iul. de ann.
[k] l. 4. C. de off. Præf. vrb.
[l] epistola 26.
[m] Lib. 6. variar. in formula præfecturæ vrbanæ.
[n] l. 14. & seq. C. The. de scenic. l. vl. C. T. de leno. l. 1. C. Th. de vsu sellar.
[o] in Nou. ei. 41. de pantapolis.
[p] l. 1. C. Thc. de cal. coct.
[q] l. 3. C. Th. de cal. coct.
[r] d. l. 5.
[s] l. 8. C. Theo. de pistorib.
[t] Quintilianus. lib. 8. cap. 2.
[u] li. 6. in formula præfecturæ vrbanæ.
[x] Cæsar Baron. Card. in Annal

NOTI

NOTITIA.

INSIGNIA VIRI ILLVSTRIS, PRÆFECTI Vrbis Romæ.

NOTITIA.

Sub dispositione viri Illustris Præfecti Vrbis habentur administratio nes infra scripta.

RÆFECTVS Annonæ.
Præfectus Vigilum.
Comes Formarum.
Comes riparum,& aluei.
Tiberis,& cloacarum.
Comes portus.
Magister census.
Rationalis Vinorum.
Tribunus Forisuarij.
Consularis aquarum.
Curator operum maximorum.
Curator operom publicorum.
Curator statuarum.
Curator Horteorum Galbanorum.
Centenarius portus.
Tribunus rerum nitentium.
Officium viri illustris præfecti vrbis est ita
Princeps.
Cornicularius.
Adiutor.

Com

Commentariensis.
Ab actis.
Primiscrinius, siue Numerarius.
Subadiuuæ...
Cura Epistolarum.
Regerendarius.
Exceptores.
Adiutores.
Censuales.
Nomenclatores.
Singularij.

COMMENTARIVM.

INSIGNIA P.V. habet, vt P. P. Orientis, & Italiæ. In Visini Codice auriga pedes supra rubram tunicam, album colobium indutus vtrinque brachia exerit, peronesque cœruleos supra rubras caligas celeeatus, læua virgam tenet, dextra habenas, à capite quadrigæ vltimi equi pendentes regit, ceteri tres equi infrænes videntur. In Madruciano, auriga viridi colobio supra sagum prasinum iniecto, cœruleos cothurnos altè ad genua induit, proximique equi habenas dextra tenet, læua virgam gestat. Currus ab equis albis auratus trahitur, quem carrucham vocabant. [a] Gratianus ad Nebridium Præfect. vrbi [b] omnes, inquit, honorati seu ciuilium, seu militarium, vehiculis dignitatis suæ, id est carruchis intra vrbem sacratissimi nominis semper vtantur, supra abacus cœruleo tapeto instratus, & surrectus librum mandatorum argenteo corio tectum sustinens eum in medio & capitibus aureæ fasciæ cingunt, vt in omnium Illustrium insignibus cernitur. Aurea item Principis imago medio libri tergo includitur. Illo monebatur, vt totius vrbis curam haberet, ac eius vectigalia exigeret.

[a] l. 1. C. de hono. vehic.
[b] in d. l. 1.

Eius officium idem erat, quod Proconsulum. Hic amplius cæteris magistratibus, censuales, & Nomenclatores habebat, qui in aliorum officiis non reperiuntur, quia in priuatis ciuitatibus censum decurionibus præsentibus Censuales agebant: [c] vnde hoc ad officia Præsidum non spectabat. At Romæ, vbi pro curia erat Senatus, qui hæc non curabat, agendi census sollicitudo in vrbi Præfectum reiectatur, qui ob id censuales habuit, aliis magistratibus minimè necessarios. Hic censum expediebant, idest, cuiusque nomen, prædia cum numero iugerum scribebant, ac testamenta insinuabant. Nomenclatores verò olim erant, qui candidatis nomina ciuium suggerebant. [d] Spartianus. [e] Nomina, ac plurimis sine Nomenclatore reddidit, quæ semel & simul congesta audierat. Hæc ille Fartores Nomenclatores Festus appellat, qui clam velut infarcirent nomina salutandorum in aurem candidati. Sed hic Nomenclatores esse puto, qui ciues se aut bona sua non profitentes nominabant, vt censui adscribi cogerentur, à nominando enim vel citandis ciuium nominibus, sunt appellati Hi in aliorum magistratuum officiis minimè necessarij fuêre, in aliis enim vrbibus tabularij ciuitatum coram defensoribus municipalium nomina cum eorum substantia notabant. [f] Iidem apud Præfectum tutores nominabant, qui idonei pupillis darentur, [g] & ideo nominatores vocabantur. [h] Alios etiam publica munera subituros suggerebant, & nominabant pro quibus tenebantur, siquid illi in demandato munere deliquissent. [i] In eodem officio Numerarius fuit, Primiscrinius cognominatus, cuius officium erat calcis Romam vectæ, impensamque in ædificia factarum, tritici Romam vecti, & inter populum distributi, & aliorum huiusmodi rationes scribere; Millenos quoque denarios, quos pro lardo debito populo Romano, Lucani, Brutij, & Campani pendebant in Codices referebant. [k] Erat & huius prætorianæ sedis adiutor Primicerius vocatus, [l] qui delinquentes ligandi, & carceribus mancipandi per biennium curam habebat. Quotannis Præfecti vrbi apparitores sacram purpuram adorabant, id est, purpuream vestem exosculantes, Principem reuerenter salutabant, quod aliis apparitoribus, præterquam prætorianis, non licebat. [m] Cæteri huius officij homines in P.P. sunt declarati.

C. de apparitorib. Præfect. vrb.
[c] l. susceptores. 10. C. de suscep. & arcar.
[d] Festus in ver. Fartores.
[e] in Hadriano.
[f] d. l. susceptores. 10.
[g] §. sed hoc iure, Instit. de Attil. tutor.
[h] rubr. ff. de fide iuss. & nominatorib.
[i] l. 2. §. 1 ff. ad municip. l. 1. & toto tit. C. de filijs fam. et quemad. pater pro his teneatur.
[k] l. fi. C. The. de suar. et.
[l] in l. vlt. C. eod.
[m] in l. 1. C. de apparitor. Præf. vrb.

Præter officium imperabat Præfectus vrbi XV. magistratibus seu curatoribus, idest Præfectis duobus videlicet Annonæ, & Vigilum, tribus Comitibus, scilicet formarum, item riparum, alueique Tiberis, cloacarumque, & portus. Item Magistro census, Rationali vinorum, Tribuno fori suarij; Consulari aquarum, quatuor curatoribus operum maximorum, operum publicorum, statuarum, horreorum Galbanorum, Centurioni portus & Tribuno rerum nitentium, quorum officia à Præfecto annonæ exorsi ordine explicabimus.

DE PRÆFECTO ANNONÆ. Cap. V.

PRÆCIPVA Romanorum cura fuit, ne plebs fame laboraret, cui etiam ad eam sibi conciliandam frumentum, quandoque vilius dederunt, atque etiã donarunt. Mannium Marcium Ædilem plebis primum frumentum populo assibus in medios clargitũ fuisse Plinius scribit. [n] Idẽ, & alij quandoq. fecerunt. C. verò Gracchus Tribun. plebis, legem tulit, vt semisse, & triente frumentum populo daretur. [o] post eum M. Cato, ad diminuendam C. Iulij Cæsaris potentiam 1250. talenta, ad diuidendum plebi menstruum frumentum quotannis impendi suasit. [p] Demum P. Clodius Tribun. plebis. [q] Legem annonariam tulit, vt frumentum populo, quod ante semisse æris, ac triente, in singulos medios vendebatur, gratis daretur. Fuerunt viginti & trecenta millia hominum qui hoc frumentum acceperunt, quem numerum C. Iulius Cæsar ad centum quinquaginta millia retraxit. [r] postmodum capta Africa iussit viginti myriades medimnorum Atticorum frumenti, idest CC. millia ad alendum populum Romam aduehi, & olei librarum myriades, CCC. idest tricies centena millia, vt auctor est Plutarchus, duosque prætores, & totidem Ædiles Cereales, à Cerere nuncupatos instituit, qui hoc frumentum, Romam aduehendi & populo distribuendi curam haberent. [s]

[n] lib. 18.
[o] vt auctor est Florus.
[p] Plutar. in C. Cæsare.
[q] auctore Asconio.
[r] Tranquil. c. 41. Dion. lib. 43.

Augustus verò, & ipse rerum potitus, vnum ex ordine equestri annonæ Præfectum elegit, cum enim rei frumentariæ penuria plebs premeretur. Anno ab vrbe cõdita DCCXXXII. Illi cum fascibus XXIIII. occurrens dictaturam, annonæque præfecturam obtulit, qui illa reiecta hanc accepit. Ex Ægyptoque ducenties centena millia modiorum frumenti Romam aduehi curauit, [t] esse possunt ferme decies ducena quinquaginta millia saccorum frumenti Est enim modius, quantum octo diebus ad vnius hominis victum sufficit, & pendit libras XVIII. alij dicunt XX. Medimnus est lib. 120. secundum alios 108. [u] Duos etiam viros prætorios creauit, qui prout vsus exigebat, hoc frumentum inter plebem gratuito, aut admodum vili prætio distribuerent. Tranquillus; [x] Frumentum, inquit, in Annonæ difficultatibus sæpè leuissimo, interdum nullo pretio viritim admensus est, ac ne plebs frumentationum causa à negociis auocaretur, ter in annum quaternorum mensium tesseras dare destinauit. Hæc ille. Erat autem tessera

signum

[s] l. 2. §. capta deinde Sardinia. ff. de orig. iur.
[t] vt refert Sex. Aurel.
[u] Suid. in ver. μέδιμνος. Rhe. Fanni. Palæmon. de ponderib. Bud. de asse.
[x] in Augusto c. 40. & 41.

signum æneum, in quo nomen accipientis, & grani accipiendi quantitas continebatur. Isidorus. [a] Tesseræ, ait, sunt, quibus frumentorum numerus designatur. Hæ vendi poterant, & legari. Vlpianus. [b] Si libertis suis, inquit, tesseras frumentarias emi voluerit: quamuis maior pars hæreditatis in prouincia sit: tamen Romæ debere fideicommissum solui, dicendum est, cum appareat id testatorem sensisse ex genere comparationis, quia hæ tesseræ tantum Romæ emi poterant. Paulus. [c] Si Titio, ait frumentaria tessera legata sit, & is decesserit, quidam putant extingui legatum, sed hoc non est verum; nam cui tessera legatur, æstimatio videtur legata. Idem: [d] Titia, inquit, Seio tesseram frumentariam comparari voluit, post diem trigesimum à morte ipsius, quæro, cum heres, viua testatrice tesseram frumentariam ex causa lucratiua habere cœpit: nec possit id, quod habet, petere: an ei actio competat. Paulus respondit, ei, de quo quæritur pretium tesseræ præstandum, quoniam tale fideicommissum magis in quantitate, quam in corpore consistit. Hæc Paulus. Sed cum hoc frumentum præstari desijsset. Nerua ferme quingentis millibus aureorum agrum emit, vnde pauperes alerentur, vt auctor est Dion. Mox, Traianus quinque millia impuberum ex publico aluit, [e] quem numerum Adrianus, & Antoninus auxerunt, vt Capitolinus memorat, & alimenta vsque ad XVIII. annos pueris dederunt, [f] quod & ipsum primum à Commodo per annos IX intermissum, è Pertinace sublatum fuit. Capitolinus, [g] Alimentaria, inquit, compendia, quæ nouem annorum ex instituto Traiani debebantur, obdurata verecundia sustulit. Sed enim Seuerus Imp. vt in Heliogabalo auctor est Lamprid. moriens. VII. an. canonē Romæ reliquit, ita vt quotidiana LXXV. millia modiorum expendi possent. Itaque dederunt postea operam posteriores Principes, vt frumentum pecunia publica comparatum in vrbe abundaret. panes & ipsi inter plebem diuiserunt, quibus Aurelianus, inquit Vopiscus, vnciam addidit, frumentū enim ex Africa vehebatur. [h] ac ducenta millia modiorum purgati tritici leuiore pretio pistoribus venundabantur, vt plebs vilius emeret, [i] sed cum panis sordidus, duarum vnciarum, & semis, pondus non excederet, cum mundum, & sex vnciarum Valentinianus, & Valens, fieri præceperunt, & nullo pretio inter pauperes distribui, quorum nomina æneo titulo, seu tabulæ, cum modo panis, quem accipiebant inscribebantur. Valentinianus A. [k] Gradilis, inquit, titulus figendus est æneus, in quem & panis modus, & percipientis nomen debebit incidi. Hunc titulum quandoque æream tabulam appellat. [l] Panis verò vocabatur ciuilis, quia inter ciues diuidebatur: & gradilis, quoniam à Præfecto annonæ in alto tribunali, ad quod per gradus ascendebatur distribui consueuerat, neque enim ex pistrino, aut aliundè sumi poterat. [m] Hunc credo esse panem, qui vno nummo idest sextertio Arcadio imperante veniebat. [n] Porrò Romæ pecunia à diuitibus ad emendum triticum conferebatur, quemadmodum & Constantinopoli, [o] vbi ducenta millia modiorum empta, pistoribus leuiore pretio vendebantur, vt & ipsi vilius plebi panem distraherent, [p] ex pretioque venditi frumenti, pecunia in aliud cōparandum conuertebatur. [q] Hæc omnia & panem gradilem inter plebem diuidi, annonæ Præfectus curabat. [r] Cassiodorus [s] Tui, inquit, studii est, vt sacratissimæ vrbi præparetur annona, vbique redundet panis copia, & tam magnus populus, tanquam vna mensa satietur. Per officinas pistorum, ciboşque discurris, pensum, & munditiem panis exigis, nec vile iudicas esse, vnde te Roma possit laudare: & addit. Carpentum Præfecti vrbi mixta glorificatione conscendis. Tu illi in spectaculis coniunctissimus inueniris, vt plebs, quam industria tua satiat, in suam reuerentiam te honoratum esse cognoscat. Nam si querela panis, vt assolet, concitetur, tu promissor vbertatis seditiones ciuicas momentaneâ satisfactione dissoluis: & subdit. Agentes res pistorum per diuersas mundi partes annonæ Præfecto subiectas esse, vt suauitas & mox. Tribunal, ait, tuum non est inter minimas dignitates, quando & Romana gratia frueris, & prouinciis iura transmittis. Triticeas quidem copias præfectura prætoriana procurat, sed non minor laus est dispensationem probabilem facere, quam frumenta colligere: sic. Ceres frumenta dicitur inuenisse, Pan primus conspersas fruges coxisse perhibetur, vnde & nomine eius panis est appellatus. Ita & illa prædicata est, quæ reperijt, & iste laudatus, qui decenter edenda humanis vsibus applicauit, panis pondera æquus examinator intende. Hæc ille. Cum verò Romæ conficiendo coquendoque pane pistores non sufficerent, [t] singulo quinquennio ex Africa noui pistores Romam mittebantur, qui hoc officium illi exercerent. [u] scholis, & militibus ipse P. V. officialium manu panem distribuebat."

Oleum etiam ex Africa aduehebatur, quod & ipsum eo modo plebi ab hoc Præfecto vendebatur, [x] & ex pretio aliud emebatur, [y] vel publico restituebatur. [z] Ministri verò Præfecti, qui populo oleum diuidebant, capulatores vocabantur, nam capitulis, quæ erant vasa vtrinque ansata, illud distribuebant. Cato de re rustica. [a] Cum præmisisset custodis olei, & capulatoris officia, subiungit, custos oleum frequenter capulet, id est transfundat, & infrà, [b] capulator, inquit, concha oleum quàm diligentissimè poterit, tollat. ita etiam appellat Columella, [c] quod primum, ait, oleum defluxerit, in rotundum labrum protinus capulator depleat, & in fictilia vasa huic vsui parata defundat. Hæc ille. Conueniebant autem quotidie capulatores cum Quæstoribus in locum, vbi erat oleum populo dandum, vt hi rationes, id est olei quantitatem singulis datam, & accipientium nomina scriberent, alli diuiderent: vnde in tertia vrbis regione apud Sex. Rufum, & P. Victorem, & in alia descriptione quæ est ante hanc Notitiam, schola Quæstorum & capulatorum fuisse legitur. Primus oleū populo Seuerus dedisse videtur, cuius tātam copiam Romam vehi iussit, ait Spartianus, [d] vt per quinquennium non solum vrbis vsibus, sed & totius Italiæ, quæ oleo egeret, sufficeret. Id partim ab Heliogabalo populo subtractum Alexander Imp. restituit, Lampridius [e] oleum, inquit, quod Seuerus populo dederat, quodq; Heliogabalus imminuerat, turpissimis hominibus præfecturam annonæ tribuendo, integrum restituit. Constantinus ad Cerealem Præf. annonæ illud vicenis follibus in libras venire præcepit. [f] Est autem follis duodecima pars oboli, vt vult Hermanopulus, & est vt noster quadrans.

Vini præterea, carnis, & salis curam Præfectus annonæ habebat, & ne immodico pretio obsonia venderentur, inter quæ ne primæ qualitatis pisces plus aureo in libras vicenas venirent, prospiciebat. [g] Posteriores Principes oleum & carnes suillas gratuito plebi dederunt, quæ à Præfecto distribuebantur. Vopiscus [h] statuerat, inquit, vinum gratuitum Turebanus populo Romano dare, vt quemadmodum oleum, panis, & porcina gratuita præberentur, sic etiam vinum daretur, quod à Præfecto Prætorio prohibitus, non fecit, dicebat enim, si vinum populo Romano damus, superest vt & pullos & anseres demus. Hæc ille. & infrà subiungit Alexandrum carnem populo addidisse. Vendebatur caro suilla & bubula octo minutis, quæ est quarta pars oboli, vt ait Suidas. Sed Alexander efflagitāte populo Romano, carnes, fœminas animantes vetuit occidi; Quare intra biennium tanta carnū fuit copia, vt duobus aut vno minutis venderentur. Lampridius, [i] cum ædulitatem inquit, populus Roma. ab eo peteret, interrogauit per decurionem, quam speciem caram putarent, illi continuo exclamarunt carnem bubulam atque porcinam. Tunc ille, non quidem ædulitatem proposuit, sed iussit, ne quis suminatam occideret, ne quis lactātem, ne quis vaccam, ne quis damalionem tau-

[a] lib. orig. vlt. cap. 14.
[b] in l. sed ersi. 52. §. 1. ff. de iud.
[c] in l. mortuo. 49. §. 1. de leg. 2.
[d] in l. Titia Seio 77. in prin. eo. tit. ff. ver. de leg. 2.
[e] Plinius in Panegyr. eo.
[f] l. Mela. 14. §. 1. ff. de alimen. & cibar. legat.
[g] in Pertinace.
[h] l. 5. C. Th. de can. frumen. vrb. Rom.
[i] l. 1. C. T. d. tit.
[k] in l. ciues, C. T. de anno. ciuil. & pan. gradil.
[l] d. l. ciues, C. Th. eod. tit.
[m] l. 1. C. T. eo. & ll. seq. ibid.
[n] l. 1. C. Th. de pretio panis ostiensis.
[o] l. 1. C. Theo. de frum. vrb. Cōst.
[p] l. 1. C. T. de can. frum. vrb. Rom.
[q] l. vlt. §. ijdem rescripserunt. 5. ff. de admin. rer. ad ciuit. pertinent. l. 18 § 5. & §. qui annonam. 8 ff. de muner. & hono. l. 2. §. ad frumente. de admin. rer. ad ciuit.
[r] l. 3. & 8. C. Th. de annon. ciuil.
[s] in 6. in formula præfecti annonæ.
[t] l. secundum. C. Th. de pistorib.
[u] l. 8. & seqq. C. Th. de anno. ciuili. & pane gradili.
[x] l. 1. C. Th. de mens. olear.
[y] d. l. vlt. §. iidem rescripserunt, de admin. rer. ad ciuit. pertin. l. 2. §. ad frumenti. ff. eo.
[z] d. l. 2. §. ad frumenta.
[a] cap. 66.
[b] cap. 67.
[c] lib. 12. c. 50.
[d] in Seuero.
[e] in Alexandro.
[f] l. 1. C. T. eo. tit. de mens. oleor.
[g] l. 1. C. T. de pretio piscium.
[h] in Aureliano.
[i] in Alexandro.

tantumque intra biennium, vel prope annum porcinæ carnis fuit & bubulæ, vt cum fuisset octiminutalis libra, ad duos, vnumque vtriusque carnis libra redigeretur. Hæc ille. carnem porcinam, quæ præstari deberat, populo Roma. Aurelianus exhibuit, vt Sex. Aurelius Victor refert. Honorius quatuor millia pondo carnium diurna populo Ro. dabat. Præter carnes, quas alii Principes plebi elargiri consueuerant. Erat & vniuerso populo de obsoniis prospectum, & ob id corpus suariorum Romæ fuerat institutum,[a] qui huic arti cum bonis obnoxii, eam & posteris exercere tenebantur. His permixti erant pecuarii, qui vnum cum ipsis corpus faciebant,[b] eorum tres præcipui Comitis tertii ordinis honore fruebantur, primus etiam militiæ cingulum gerebat, vt tanquam miles maiore auctoritate animalia in vrbem transmitteret.[c] Tenebantur enim Campani, Samnites, Lucani, Brutii, & Tusci, aliqui vnam & semis. alii duas decimas pecorum quas alebant, populo Romano exhibere. Tota hæc summa ascendisse videtur ad tricies sexies centena viginti millia, id est triginta sex milliones, & viginti octo millia pondo carnis,[d] quam aut in specie animalium, aut pecunia numerata pro suo arbitrio soluebant.[e] Æstimabantur autē pecora pro anni fertilitate, & vsu temporum.[f] modo senos folles, id est dimidium obulum precium in singulas carnis libras non excederet.[g] Demum ad remouendas difficultates, quæ oriebantur, est actum, vt Lucani nomine suum, quos præstabant solidorum 6400. Campani 1950. penderent. Alii pro pecore 950. solidos soluebant. Hanc pecuniam Præfectus Prætorio à populis exactam suariis dedisse videtur, qua emptas carnes CL. anni diebus certo precio populo vendere tenebantur, exemptis enim ieiunii & abstinentiæ diebus, paulò pluribus eas comedere licebat, Suarii à personalibus muneribus erant immunes, in quos.[h] Præfectus annonæ animaduertere poterat, exceptis tribus primis patronis corporis dictis, quos capitis pœna ei plectere non licebat.[i] Hoc enim Præf. vrbi ius erat, ciuiles verò causas inter eos cognoscebat: ac pecorum, carniumquæ, & aliorum ad victum ciuium spectantium arbiter erat. Suillas etiam carnes, quas plebi Princeps elargiebatur, ipse fortè distribuebat. Zosimus,[k] Maxentius: inquit, administris Marcellino & Marcellino tribunis militum, & Luciano Suillæ carnis præbitore, quam fiscus populo Romano largiebatur, & aulicis præterea militibus, quos prætorianos vocant, in solium ab his est collocatus. Hæc ille. Valentinianus A. pretium Lardi in 80. libras militibus aureos taxauit, tantundem in 80. libras olei, & duodenos modios salis,[l] quod pretium fortè in gratiam militum vilius est constitutum. Multis curis hic Præf. districtus à tutela, & curationibus excusabatur.[m] Olim magistratus non fuit.[n] Sed postea aucta eius auctoritate inter pistores,[o] nautas,[p] mensores,[q] & negociatores frumenti iudicauit,[r] propriumque officium & apparitores,[s] ab officio Præfecti vrbi separatos habuit.[t] quibus Centurio præerat Scæuola,[u] Centurio ait, ex officio annonæ missus sustulit culleos ex horreo Seii ad annonam. Hæc ille. Ob publicam enim vtilitatem res priuatorum accipi poterant · præcones etiam & fortè lictores, aliosque ministros hic Præfectus habuit, vt Sen. consulti à Frontino recitati verba significant, quod præfectis aquarum binos lictores, seruos publicos ternos, scribas, & librarios, accensos, præconesque totidem decernit, quot habent ij, per quos frumentum plebi datur. Multabat etiam aut modicè castigabat eos, qui in annonam deliquissent[x] In municipiis eius loco creabatur curator annonæ. Huic successit, quem vulgò in Italia Iudicem victualium vocant, Antiquitus hoc munus fuit Ædilium, qui multis io locis esse desiere. Anno salut. CCXXIII. Vlpianus Iureconsf præfectus annonæ fuit,[y] quo Alexander imperare cœpit.

[a] l. 1. C. Theo. de suar.
[b] l. vlt. C. Theod. de suar.
[c] Nou. Valentin. 37. de suar.
[d] d. Nouella Valentin.
[e] l. 1. C. The. de suar.
[f] d. l. 2.
[g] l. 3. C. Theod.
[h] d. Nouel. Valentiniani.
[i] l. pen. C. Th. eo. Nou. Valentin. 36. de suar. boarus & pecuariis.
[k] lib. 2.
[l] l. 17. C. The. de cohort. alib.
[m] l. administrantes. §. 1. de excus. tut.
[n] l. 2. §. & hæc omnia ff. de origin. iur.
[o] l. 12. C. The. de pistor.
[p] l. 1. C. T. de his, qui ven. ae. imp.
[q] l. mensores. ff. de excus. tutor.
[r] l. §. ff. quod cum eo, qui in alien. pot. l. 1. §. est autem, de exercit.
[s] l. 3. C. T. de anno. l. 4. C. Th. de cano fru. vr. Ro. l. vlt. C. T. de pistor.
[t] l. 1. C. de appariti. præf. anno.
[u] l. fin. §. Titius. ff. de præf. anno.
[x] l. vlt. §. vlt. ad l. Iul. de anno. l. mulierem. de ac cusa.
[y] l. 4. C. de contrah. & commit. stipul.

DE PRÆFECTO VIGILVM. Cap. VI.

OLIM Triumuiri[a] ad extinguenda incendia inuenti, ea cum Ædilibus ac Tribunis plebis arcebant. Sed orto semel magno in vrbe incendio, Augustus binas vrbis regiones septem cohortibus ad ignes defendendas commisit, singulis Tribunos, & omnibus Præfectum vigilum ex ordine equestri electum præficiens,[a] Paulus,[b] Augustus, pluribus vno die exortis incendiis, septem cohortes oportunis locis constituit, vt binas regiones vrbis vnaquæque cohors tueatur, præpositis eis Tribunis, & super omnes Spectabili viro, qui Præfectus vigilum appellatur. Hæc ille. Id & Tranquillus affirmat.[c] Aduersus incendia, inquit, excubias nocturnas, vigilemque commentus est. Sed etsi vna cohors duas vrbis regiones tuebatur, non eodem tamen in loco degebat, sed diuisa in binis castris habitabat, ita vt vnaquæque regio à dimidia cohorte custodiretur. Nam P. Victor & vrbis descriptio huic Notitiæ annexa VII. cohortium vigilum, XIIII. excubitoria ponit. Opinor autem has cohortes millenos homines habuisse, quod etiā prætorianas fuisse Dion scribit.[d] Sed quatuor ad vrbis præsidium collocatæ mille quingentos continebant. Hic Præfectus etiam vrbis tranquillitati studebat, prospiciens, ne tumultus nocte exorirentur.[e] Incendiarios quoque fures, latrones exceptatores, & effractores puniebat, modo in eorum caput non animaduerteret[f] Tota nocte vigilabat, & more militum calceatus cum hamis, & dolabris obambulabat, ædium inquilinos, vt ab incendio cauerent, admonens,[g] Ob hos labores à tutela, & cura excusabatur.[h]

[a] l. 1. ff. de offic. præf. vigil.
[a] Dion lib. 55.
[b] in l. 1. in fi. 2. & 3. de offi. præf. vigil.
[c] in Augusto c. 30.
[d] lib. 55.
[e] Dion. Tranqu. & Strabo in 5.
[f] l. 3. §. 1. & l. vlt. ff. eo. & l. 1. C. eod.
[g] d. l. 3. §. penul.
[h] l. administrantes. § 1. de excus. tutor.

A Paulo spectabilis appellatur,[i] quod nomen à compilatoribus Pandectarum additum puto nullibi enim aliàs apud Iureconsultos hic titulus legitur, nec ibi dignitatis gradus esse potest, quia Præfectus Vigilum pluris quam præses & Proconsul fuisset, qui tum erant clarissimi.[k] Hic Præfectus diu in existimatione fuit: Demum post Notitiæ tempus, conspirantibus cum eo furibus, ferè pro infami est habitus. Quare eo antiquato, Iustinianus loco illius Prætorem plebis creauit, cui etiam in eos, qui nocte deliquissent, vt fures, & mœchos, ius gladii tradidit.[l] Id Constantinopoli fuit.

[i] in d. l. 3.
[k] l. 3. & l. 5. C. ex quib. caus. infa. irrogat. l. 1. C. si ex fals. instrum.
[l] in Nouel. 13.

Ad vrbis quoque tutelam Augustus sex millia militum collocauerat, vt auctor, est Dion,[m] quos in partes quatuor seu cohortes sub totidem Tribunis diuisit, ita vt singula cohors 1500. haberet, & hæ sunt cohortes vrbanæ quatuor, à P. Victore in vrbis epilogo descriptæ, quæ in vrbe castra habebant, vrbana vocata. Vlpianus[n] si quis, inquit, præsens sit, vice tamen absentis habeatur, vt puta qui in vigilibus, vel vrbanis castris militat, dicendum est deferri hunc posse. Et ipsi milites à Paulo vrbaniciani appellantur,[o] in vrbanicianis, ait, militibus idem D. Pius constituit, vt Reip. causa abesse videantur.

[m] lib. 55.
[n] in l. si maritus 15. §. 1. ad l. Iul. de adulter.
[o] in l. qui mittuntur. §. 1. ex quib. caus. maior.

Præter vigiles erant & Lecticarii, qui mortuos lectis impositos efferebant, vnde & nomen habuerunt, qui à Constantino fuere Constantinopoli instituti, vt gratuitam hanc defunctis operam præstarent:[p] ob id 950. ergasteria maiori illius vrbis ecclesiæ donauit, vnde alerentur. Alia CL. Anastasius addidit. Eorum exemplo & Romæ Lecticarii sunt introducti, quos Constantinopolitanis pauciores non fuisse credendum est, qui primo 950. deinde MC. fuerunt, cum igitur magnus illorum esset numerus vt facile & in promptu possent inueniri, vnis in castris degebant, quæ castra Lecticariorum, vocata in XIIII. vrbis regione à P. Victore, & aliis erant locata.

[p] Nouell. 43. & 59.

Nunc

Nunc ad Comites P V. parentes est veniendum inter quos primus erat Formarum Comes nuncupatus.

DE COMITE FORMARVM. Cap. VII.

ORMARVM Comes reparandis aquæductuum formis studebat, quæ erant ex firmis lateribus constructi canales. Tribus enim modis aqua in vrbem ducebatur, fistulis plumbeis, aut tubulis fictilibos, vel structilibus canalibus, quæ formæ appellantor, vt tradit Vitruuius. [a] Addit Palladius [b] Canales ligneos, Forma igitur erat incarus structilis, seu ex lateritio opere fabricatus, per quem aqua ducebatur. [c] Hæc olim prealtis fornicibus summam sustinentibus vtrinque muro inclusa per colles Romanos discurrebat, cuius etiam nunc veteres extant reliquiæ. Palladius quam formam structilem dixerat, posteà simpliciter formam vocat, itaque lapide strato continebatur, [d] vt Pomponius his verbis insinuat. [e] Si prope tuum fundum ius est mihi aquam riuo ducere; tacita hæc iura sequuntur, vt reficere mihi riuum liceat vt adire, qua proximè possim ad reficiendum eum ego, fabrique mei, item vt spacium relinquat mihi dominus fundi, quo dextra & sinistra ad riuum adeam, & quo terram, limum, lapidem, arenam, calcem iacere possim. Aliæ verò priuatorum aquæ, inquit Paulus, [f] non est consuetudinis, vt per lapidem stratum ducantur, sed per fistulas, nisi aliud inter contrahentes actum fuisset. Viginti verò quattuor aquæ Romam deductæ à P. Victore nominantur: sed ob hostium incursiones & bella, aliquarum meatibus intercIusis, XIX tantum in descriptione vrbis ante Notitiam reperiuntur. Itaque magna aquarum copia Romam per aquæductus deriuata, deinde in lacus, thermas, & priuatorum ædes diuisa, [g] magistratum creari oportuit, qui sartas, integrasque formas esse curaret, ne aqua exiret, sed pura, salubrisque curreret, & adnatas formis arbores ædificia corrumpentes exscindi iuberet. Dextra enim læuaque per xv. pedes prope aquæductos arbores esse non licebat: [h] quod Augusto imperante, anno ab V.C. 742. Senatus consulto à Frontino recitato est prohibitum. Quod inquit, Q. Ælius Tubero, P. Fabius Max. Cos V. F. [i] aquarum, quæ in vrbem venirent, itinera occupari monumentis, & ædificiis, & arboribus. [k] Q. F. P. D. E. R. I. C. cum ad reficiendos riuos, speccusque, per quæ & opera publica corrumpontur placere circa fontes, & fornices, & muros vtraque ex parte vacuos relinqui circa quinos denos pedes patere. & circa riuos, qui sub terra essent, & specus intra vrbem & extra vrbem continentia ædificia vtraque ex parte quinos pedes vacuos relinqui, ita vt neque conserere arbores liceret, si quæ nunc essent arbores intra id spacium exscindentur, præterquam si quæ ex villa continentes, & inclusæ ædificiis essent, siquis aduersos ea commiserit, in singulas res in dena millia damnas esset, ex quibus pars dimidia præmium accusatori daretur, cuius opera maximè conuictus esset, qui aduersus hoc Sen. cons. commisisset, pars autem dimidia in ærarium redigeretur, deque ea re iudicarent cognoscerentque curatores aquarum. De formis verò ita Cassiodorus [l] ad Comitem formarum. Formis, ait, Romanis, vtrumque præcipuum est, vt fabrica sit mirabilis, & aquarum salubritas singularis. Quod enim illuc flumina quasi constructis montibus perducuntur, naturales credas alueos soliditates saxorum, quando tot impetus fluminis, tot seculis potuit firmiter sustinere: & paulò post Currit aqua virgo sub delectatione purissima, quæ ideo sic appellata creditur, quod nullis sordibus polluator. Nam cum aliæ pluuiarum nimietate terrena commixtione violentur, hæc autem perpetuo serenum purissime labens vnda mentitur. Quis possit talia sermonibus idoneis explicare, Claudiam per tantam fastigii molem sic ad Auentini caput esse perductam, vt cum ibi ex alto lapsa ceciderit, cacumen illud excelsum, quasi imam vallem irrigare videtur. Quanto pulchrius est Claudiam Romanam per tot montium siccas summitates lauacris, ac domibus liquores purissimos fistularum vberibus emisisse, & ita æqualiter fluere, vt nonquam se possit desiderata subducere, In primis noxias arbores, quæ inferunt fabricarum ruinam, dum sunt quidam mœnium importabiles arietes, censemus radicitus amputari: siquid autem conficiente senio fuerit demolitum, peruigili celeritate reparetur, ne crescente defectu, augeatur nobis causa dispendij, & in fine. Agat ergo peritia fidesque tua, vt & constructio fabricæ illibata permaneat, & aquæ distributio nulla se custodum venalitate subducat Hæc ille.

Comitis ergo formarum erat officium, vt eas reficeret. & æqualiter aquas distribueret. Vehebantur autē, vt supra diximus, quotannis tria millia vehum calcis Romam, quorum 1500. erāt pro formis aquæductuum restituendis, aliæ pro sartis rectis habendis, Valentinianus A. ad Volusianum vrbis Vicarium. [m] De calce locutus Non amplius, inquit, quàm terna millia calcis minoris vehæ annuæ postulentur. Huius autem vehationis, ita ratio sit partita, vt mille quingēta onera formis, alia sartis rectis annua deputentur. Hæc ille, qui onus minorem veham appellat, eratque certum librarum pondus, veluti quod pluribus in locis apud Italos XXV. libris constat. Hæc ad curam Comitis formarum pertinebant. Idem obseruabatur Constantinopoli. [n] Nunc ad alium Comitem Riparum sub P.V. est transeundum.

[a] lib. 8. c. 7.
[b] lib. 9. c. 1.
[c] l. 1. C. de aquæductu.
[d] l. si prius, 17. §. 1. ff. de aqua & aqua plu. arcen.
[e] in l. refectionis 11. § fi. ff. cōmunia prædior. tam vrban.
[f] in d. l. 17. de aqua & aqua plu. arcen.
[g] l. si venditor, in fi. ff. de act. empt.
[h] l. 1. C. de aquæductu.
[i] verba fecerunt.
[k] quid fieri placeret de ea re, ita censuerunt.
[l] lib. 7. variar. in for. comitiua.
[m] in l. 3. C. T. de calcis coctorib.
[n] tit C. de calcis coctorib. vrb. Roma vel Constantinopol.

DE COMITE RIPARVM ET ALVEI Tiberis, & Cloacarum. Cap VIII.

B Augusto inuentus est curator alue i, & riparum Tiberis. Tranquillus. [o] Quo plures, inquit partē administrandæ Reipub caperent, noua officia excogitauit curam operū publicorum, viarū & aquarum, aluei Tiberis, frumēti populo diuidēdi Præfectura vrbis. Hæc ille Vule autem hoc officium fuit, quia ripas fluminum publicorum reficere, munireque expedit, [p] dandaque est opera, ne in illis aliquid fiat, per quod nauigatio, aut vsus publicus impediatur; sic & alueum Tiberis purgare, vt aqua facilius currat, Reipub. interest. Hic curator, vt nobiliore titulo splenderet, postmodum Comes riparum, atque aluei Tiberis est appellatus Inter alias inscriptiones antiquæ curatoris, vna est Ti. Iulii Ferocis, Traiano imperante huiusmodi. TI. IVLIVS FEROX CVRATOR ALVEI ET RIPARVM TIBERIS ET CLOACARVM VRBIS TERMINAVIT RIPAM P.R. PROXIMO CIPPO P. CCCLXXX. C.S. Alia similis est inscriptio Messii Rustici sub Hadriano, quæ omittitur.

Cloacas quoque mundare ad salubritatem, & tutelam ciuitatis pertinet. Nam cœlum pestileos, & ruinas inquit Vlpianus. [q] minuantur immunditiæ cloacarum, nisi mondentur. Est autem cloaca locus concauus, per quem colluuies quædam fluit. [r] Cloacæ appellatione, & tubus, & fistula continentur. [s] Eas Tarquinius Priscus primus Romæ inuenit, vt, aquas ex collibus in conualles, & plana descendentes eueheret, quod plebis manibus fecit, cloacis è fastigio in Tiberim ductis. [t] Illarum amplitudinem, inquit Plinius. [u] eam fecisse proditur, vt vehē fœni largè onustam transmitteret, vnde eas opus omnium dictu maximum appellat, per quas postea cœptum est nauigari suffossis, inquit, montibus, atque vrbe pensili, subterque nauigata. id M. Agrippa fecit

[o] cap. 43.
[p] l. 1. §. 1. ff. de ripa munien.
[q] l. 1. §. 1. ff. de cloac.
[r] d. l. 1. §. cloaca.
[s] d. l. 1. §. cloaca.
[t] Liuius in 1.
[u] lib. 36. c. 15.

fecit in Ædilitate per meatus, corriuatis septem amnibus, cursu præcipiti torrentium modo rapere, atque auferre omnia coactis. Hæc Plinius. Dion [a] & ipse scribit M. Agrippam cloacas purgasse, & per ipsas in Tiberim nauigasse. Cassiodorus quoque, [b] ad Argolicum P.V. cloacæ, ait, Romæ tantum visentibus conferunt stuporem, vt aliarum ciuitatum possint miracula superare. Videas illic fluuios quasi montibus concauis clauos per ingentia stagna decurrere, videas structis nauibus per aquas rapidas non minima sollicitudine nauigari, ne præcipitato torrenti marina possint naufragia sustineri. Auctor est Dionysius Halicarnasseus [c] cloacas cũ aquas nõ trãsmitterent à censoribus mille talentis purgandas locatas fuisse: efficit hæc summa aureorum sexcenta millia. Has cloacas præter Tiberis alueum, & ripas, hic curator purgari curabat. Hanc curam & sequentes procurationem Vrbicam Vlpianus [d] appellat, Saluianus inquit, beneficio Principis Vrbicam procurationem erat adeptus, curam riparum Tiberis, vel similem intelligens.

[a] lib. 49. prope finem.
[b] lib. 5. epist. 30.
[c] lib. 3.
[d] in l. verum. §. ex facto. ff. de minor.

DE COMITE PORTVS
Cap. IX.

ALIVS, & tertius Comes portus dictus P.V. parebat. Hũc in Hetruria prope Hostiã ad læuam Tiberis Claudius fabricauit. [e] Per id tempus, inquit, ingens fames fuit, qua in re tãta fuit Claudij prudẽtia, vt ea nõ solum ijs, qui tum erant, sed & posteris vilem annonam fecerit. Nam cum ferè frumentum omne aliundè ad populum Romanum adueheretur, neque regio, quæ erat ad Tiberis ostia, tutas stationes, & portus commodos haberet, foretq; propterea inutile maris imperium; cumque præter id, quod aduectum fuerat opportunis temporibus, & in horreum repositum, hyeme nihil importaretur, atque ei, qui in hac re vellet periculum suscipere, malè succederet: Claudius his cognitis rebus, portum ædificare instituit. Nec eum deterruit, quod præfecti fabrum, cum interrogarentur, quantos sumptus ea res postularet, responderunt tam magnos, vt nollet eum portum facere, sperabant enim eum cognita sumptus magnitudine, si prædixissent, à proposito deterreri. Sed is nihilominus sibi faciendum putauit, induxitque in animum rem dignam gloria, atque magnificentia populi Romani, primum, quod loco non paruo perfosso in continenti, iactisque circum vndique fundamentis, eo mare intromisit Deinde in ipso mari factis vtrinque magnis aggeribus, ac multo mari concluso, in eo insulam fecit, atque in ea turrim ædificauit, ex qua lumẽ nauigantibus nocturno tempore præberetur. Is locus, vt est, patria lingua portus appellatus. Hactenus Dion, quod & Tranquillus, [f] his verbis recitat. Perfecit portum Ostiensem à Diuo Iulio sæpius destinatum, ac propter difficultatem omissum, & paulo infrà. Portum Ostiæ extruxit, circunducto dextra sinistraque brachio, & ad introitum profunda iam solo mole obiecta, quam quo stabilius fundaret, nauem ante demersit, qua magnus obeliscus ex Aegypto fuerat aduectus, congestisque pilis, superposuit altissimam turrim in exemplum Alexandrini Phari, vt ad nocturnos ignes cursum nauigia dirigerent. Eius meminit, & Plinius. [g] Diuus, inquit, Claudius, aliquot per annos asseruatam eam nauẽ, quam Caius Cæsar importauerat, omnibus, quæ vnquam in mari visæ sunt, mirabiliorem, turribus, puteolis ex puluere ædificatis, perductam Ostiam portus gratia mersit, alia ex hoc cura nauium, quæ Tiberi subuehebant. Quo experimento palam fuit non minus aquarum huic amni esse quam Nilo. Hæc ille. Ibidem Aurelianus, inquit Vopiscus, [h] forum nominis sui ad mare fundare cœpit, in quo postea forum publicum est constitutum. Ad reparandum verò hunc portum, & Pharum Tarracinenses quotannis calcem eo vehere tenebantur, [i] quorum omnium curam hic Comes habuit. Portus autem generaliter est conclusus locus, quo importantur merces, & inde exportantur. Aliàs vocatur statio conclusa, atque munita, inde angiportum dictum ait Vlpianus. [k] Sed cum alio non addito, portus nominatur, hic intelligitur, qui est apud Hostiam, quo transmittendæ Romam merces inuehebantur, distatque Roma XII. milliariis. Eo destinabatur hic Comes, qui etiam curam mercium Romam vehendarum haberet, prospiceretque, ne cui in portu iniuria inferretur. Is aliquod munus à negociatoribus, quod ipsis placuisset, accipere poterat. Cassiodorus, [l] Delitiola, inquit, magis quam laboriosa militia est in portu Romano Comitiuæ gerere dignitatem, vnusquisque per solennitatem commonitus offerat voluntarium munus, Xenia enim sunt ista non debita: sit ergo tibi cura præcipua non solum abstinere, verum etiam cohibere præsumentium manus. Hæc ille. Curam tamen mercium portus eius Comiti in primis demandatam fuisse Cassiodorus [m] scribit, dabatque operam, ne quis adueniens grauaretur; curabat & horrea portus, in quæ aduectum frumentum condebatur, [n] & vt saccarij (ita baiulos appellabant) soli merces in portum vectas iusto pretio comportarent. [o] Minebat, & ex officio apparitores ad portum Præfectus Vrbi, si quid noui ibi agendum emersisset, vt ex epistola D. Ambrosij [p] colligitur. Apparitor, inquit, Præfecturæ, qui propter operas Portuenses offensam contraxerat, iam in portu nauigat; nam simul vt accepi litteras tuas, vidi præfectum, rogaui pro eo, ignouit illicò, iussit retrahi epistolam, quam de facultatibus eius publicandis dictauerat. Hæc ille. Generaliter verò portubus præerant, qui à Græcis Liminarchæ vocantur, quorum erat sollicitudo, ne latrones, aut delinquentes fugerent. [q] Aristoteles. [r] λιμενοφύλακας, id est, portuum custodes vocat. Ij in mediterraneis Irenarchæ dicebantur. [s] Sed illi militum officio functi, ab hoc Comite differebant. His credo præfuisse Centenarium portus dictum, de quo infra agetur. In hoc porto Pammachius & Fabiola opulentum Xenodochium ædificarunt. [t]

[e] Xiphilin. in Claudio.
[f] in Claudio cap. 10.
[g] lib. 36. c. 9. & c. 15. ad fin.
[h] ad finem.
[i] l. 3. C. T. de calcis coctorib.
[k] in l. portus 59. ff. de verb. sign.
[l] lib. 7. in form. Comit portus.
[m] lib. 7. formul. 23.
[n] l. 1. C. T. de patron. horreo. por.
[o] l. 1. C. T. de sac. car. port. Roma.
[p] 35.
[q] l. 4. ff. de fuu. fugit.
[r] in 5. VI. Polit. cor.
[s] l. 8. §. 1. quoque. ff. de mune. & honor.
[t] D. Hieronym. in vita Fabiola ad Oceanum.

DE MAGISTRO CENSVS
Cap. X.

CENSVM primus Romæ Ser. Tullius [u] inuenit, vt pro modo prædiorum quisque tributa penderet, nam Augustus per orbem ampliauit inquit Cassiodorus, [x] Censum verò definit Theophilus [y] tabulam, seu chartam, in qua Romani suas facultates scribebant, vt tempore belli quisque secundum substantiæ suæ modum conferret. Itaque in prouinciis, vbi tributa soluebantur, cuiusque nomina cum facultatibus, id est, prædiis, eorumque finibus, & qualitatibus, quæ intra X. annos arua pratanè essent, vineæ, olineta cum numero vitium & oliuarum describebantur. [z] Hunc vulgo æstimum vocant. Olim in Italia immuni facta, [a] hæc descriptio non admodum frequentabatur. Dion enim [b] scribit Metellum Nepotem Prætorem rogata lege, tributis Italiã liberasse, vnde prædia, vt prouincia, tributaria non habuit. [c] Sed hæc immunitas non semper mansit, ingruentib. enim bellis, primum moderatè, mox grauiter & ipsa est onerata. Id accidit, facta inter Galerium,

[u] Dionys. Halicar. li. 4. Liui. in primo.
[x] lib. 3. variar. epist. pen.
[y] in §. vlt. Instit. de libert.
[z] l. forma 4. in prin. ff. de censib.
[a] l. vnic. C. de priuileg. vrb. Constantinopolit.
[b] lib. 37.
[c] §. 1. Inst. de vsucapio.

Maximianum, & Constantium orbis Romani diuisione, Aurelius Victor Huius, inquit, parti Italiæ infunctum tributorum ingens malum. Nam cum omnis eadem functione moderataque ageret quo exercitus, atque Imperator, qui semper, aut maxima parte aderant, ali possent, pensionibus inducta lex noua. Hæc ille. Quare sub eius Præfecto Italiæ effigies & ipsa vas aureis plenum, quod pensitandi tributi indicium est, quemadmodum & aliæ prouinciæ gestat. Roma tamen tum ab hoc onere illæsa permansit, aut certe liberata fuit.[a] Vtile igitur fuit bona ciuium Romanorum describi, vt cuiusque facultates sciri possent; cum pro rata bonorum ad ciuium vsus necessarios, & prout temporum conditio ferebat, pecuniam conferre oporteret. Necesse præterea fuit, apud censuales scribas testamenta aperiri, publicari, seu actis inseri, quod gratuito fiebat, si hæreditas centum aureos non excederet.[b] Sed id munus postea Quæstori est delatum.[c] Donationes quoque quæ aureos quingentos non excedebant, apud Magistrum census insinuabantur:[d] & acta, decretaque Senatus scribebantur præmia à Consulibus aut Prætoribus in Curia certantibus proponenda, & pecunia in spectacula impendenda apud censuales deponebatur: Symmachus,[f] cum argenti, inquit, publici ratio quæreretur, quod censualibus editores munerum contulerunt, repertum est quosdam debitum Reip. non dedisse. Hactenus ille. His præerat census Magister, à Leone perfectissimus appellatus.[e] Sed Anastasius Clarissimum nominauit.[g] Qui Romam discendi causa veniebant, huic magistro literas suorum Præsidum ostendere tenebantur, quibus eorum oppida, natales, & merita exprimebantur, & ipsi profiteri debebant, quibus studiis operam essent daturi, & officialibus census sua hospitia indicare, & post annum ætatis XXI. Roma excedere[i] iidem censuales singulis mensibus peregrinos, qui, vnde verè essent, & quid agerent, inquirebant, & otiosos in patriam remittebant.

[a] l.1.C.de priuileg. vrb. Constantinop. qua est pars l.6.C.de sacrosanct.eccl.
[b] l.1 § ... l. consultissima 23. C.de testa. l. r. petita, 41. C.de episc. & cler. quæ est eius pars.
[c] Nouella Leonis 44.
[d] l.in hac 30. & l. secundum 32. C.de donatio.
[e] l.omnia 2.C. de princip. agent. in reb.
[f] Epistola ad Th. A. 21.
[g] in l. orphanotropos. 32.C. de episc. & cle.
[h] d.l. secundum 32.C.de donat.
[i] l.1.C.Theo. de studiis liberal. vrb.Rom.

DE RATIONALI VINORVM
Cap. XI.

Vemadmodum ex Tuscia, Campania, & Piceno carnes præsertim suillæ, fructus, & alia ad annonam spectantia Romam perferebatur, ita & vinum ad vsum populi vehebatur. Itaque Alexander Imperator[k] prout omnium artium, ita & vinariorum corpus seu collegium instituit, qui hanc negociationem vini in vrbem vehendi exercerent. Id in proprio foro veniebat, quod vicarium vocabatur, & illi Tribunus præerat, Symmachus.[l] De tribunatu vicarij fori orta contentio. Sed hoc forum in descriptione vrbis omittitur. Hunc tribunum esse puto, qui à Notitia Rationalis appellatur, & inuecti Romam vini quantitatem, & ex eius vectigali, quod ingens erat, exactam pecuniam scribebat.[m] Rationalis enim dicitur, qui alicuius rei rationes tractat, sic procurator rei priuatæ Principis, Rationalis appellatur.[n] Notabat & rationes vinorũ, quæ vectoribus calcis, pro formis aquæductuum Romæ reparandis & sartis templorum tectis habendis,[o] data fuisse diximus. Non tamen negociatoribus prohibere poterat, ne quibus mensuris, quouè pretio vellet, vina venderent Papirius Iustus[p] Quibus, inquit, mensuris, aut preciis negociatores vina compararent, in contrahentium est potestate. Præter hunc Rationalem, erat & qui in Iure susceptor vini appellabatur, is vinũ vectoribus calcis aut[q] aliis ex publico dandũ custodiebat. A Græcis caupones sunt dicti. i. ... Ad Victorem Rationalem vrbis Romæ Constantinus scribit,[r] quem res fiscales ibi tractasse dicit, & ab hoc diuersum fuisse puto.

[k] auctore Lampridio.
[l] epist. 51.
[m] l.4.C.Th.de suari. & pecuar.
[n] in l.fin.C.de aduo.fisc. l.vniuersi.4.C.de fundis rei priua. l. 1. C.de modo mult. l.2.C. ne uxor pro marito. l.4. C.de episcop. & cler.
[o] l.3.C.Theo.de calc.coctio.
[p] in l. Imperatores.C. de contra. empt.
[q] tit. Cod. de suariis, & susceptorib. vini & cæteris corporatis.
[r] in l.14.C.T.de appel. l.18.C. eo.

DE TRIBVNO FORI SVARII.
Cap. XII.

NTER XI. Romæ fora, duo animalibus vendendis erant destinata, quorum alterum boarium alterum forum suarium vocabatur, vbi tantum sues veniebant. Id erat in VII. vrbis regione, quæ via lata nuncupabatur, vt auctor est P. Victor, & qui Vrbe ante Notitiam descripta conspicitur. valde necessarium est hoc animal ad cibos condiendos, quod & ipsum carnis copiam exhibet, vnde magna eius educandi cura veteribus fuit. Plinius.[s] Neque ex alio inquit animali numerosior materia ganeæ, quinquaginta ferè sapores, cum cæteris singuli. Hinc censoriarum legum paginę, interdictaque cœnis abdomina glandia, testiculi, vuluę, sincipita verrina, vt tamen Publij Mimorum poëtæ cœna, postquam seruitutem exuerat, nulla memoretur sine abdomine etiã vocabulo suminis ab eo imposito. Placuere, & ferisues. Catonis censoris orationes aprinum exprobrant callum. In tres tamen partes diuiso apro media ponebant, lumbos aprinos appellatã. Solidum aprum Romanorum primus in epulis apposuit P. Seruilius Rullus, pater eius Rulli, qui Ciceronis Cõsulatu legem Agrariam promulgauit. Tam propinqua origo nunc quotidianæ rei est. Est hoc annales notârunt, horum scilicet ad emendationem morum, quibus notata esse quidem cœna, sed in principio bini ternique pariter mandebantur apri. Hæc Plinius Quare creatus est Tribunus fori suarij, qui curam habebat, vt iusto pretio, & sine fraude, ac morbo, sues venderentur, forum etiam ipsum curabat. Huius Romæ est inscriptio huiusmodi. DOMINO NOSTRO FL. CLAVDIO CONSTANTINO FORTISSIMO CÆSARI FL. VRSACIVS V.P.[t] TRIBVNVS COHORTIVM VRBANORVM X. XI. ET XII. ET FORI SVARII. Hæ verò erant tres ex VI. Cohortibus Præfecti vigilum, quibus Tribunus Vrsacius præfuit, & vir perfectissimus appellabatur, quemadmodum & magister census. Hic est ille Vrsacius qui mox Præfectus cohortis Prætorianæ, & Magister officiorum fuit, vt auctor est Marcellinus[u] Romæ corpus seu collegium erat suariorum, qui ex Tuscia, Campania, & Piceno debitos populo Romano sues, & aliunde adduci procurabant & P.V. iudicem habebant,[x] à sordidisque muneribus immunes erant.[y]

[s] lib.8 cap. 51.
[t] vir perfectissimus.
[u] lib. 26.
[x] l.vlt.C. de suariis, & susceptorib. vini.
[y] l.1.C.eod.tit.

DE CONSVLARI AQVARVM,
Cap. VIII.

B Augusto curatorem aquarũ primum inuentum fuisse ex Tranquillo supra diximus, q postea Consularis est appellatus. Is curã habebat aquarum quas XIX Romam venisse, in vrbis descriptione, ante Notitiam traditur. Sed P. Victor XXIIII. recenset, Appiam, Martiam, Virginem, Claudiam, Herculeam aliàs Herculeanam, Tepulam, Damnatam, Traianam, Anniam, aliàs Annam, Alsiam seu Halsietinam, aut Halsientinam, quæ & Augusta dicitur, Cœruleam Iuliam, Algentianã, Ciminam, Sabatinam, Aureliã, Septimianã, Seuerinam, Antonianã, Alexandrinam. Anienem nouam, Anienem veterem. Albudinam, Crabram. Quæ ferè omnes ab earum auctoribus & ductoribus nomen habent. Sed in XIIII. vrbis regionibus ante Notitiam descriptis, Augustea ab Alsia diuiditur, quas P. Victor, pro iisdem ponit. Iustiniano verò imperante, XIIII aquæductus vrbem ingrediebantur. Procopius,[z] Romæ, inquit, aquædu-

ctus

[z] in primo de bello Goth.

ctus decem & quatuor numero sunt, cocto ex latere per priscos homines illos ædificati, & latitudine ac simul profunditate, vt equester vir aliquis ipso cum equo per eus superne euadere liberius queat. Hactenus Procopius. His in vrbem deriuandis, & diuidendis vnus præpositus est, qui aquarum curatos à Iulio Frontino appellatur, quo officio & ipse Nerua Imp. demandante, functus est, is postea Consularis est dictus, ex eo arbitror, quòd Consularibus ornamentis esset honestatus: ita imperante Constantino appellatus est Versennius Fortunatus circa annum salutis 316.[a] cui successit Maximilianus quem Consularem aquarum idem Constantinus vocat, [b] apud quem ita legendum est, non Consulem, vt vulgò habetur, & dictio aquarum, à qua Rescriptum incipit, referẽda est ad Consularem, & hoc modo scribendum, Imp. Constantinus August. ad Maximilianum Consularẽ aquarum, deinde incipit les, possessures. Iulius Frontinus [c] recitat quoddam Senatusconsultum, quo cautum est vt aquarum præfectus extra vrbem lectores binos, seruos publicos ternos, architectos singulos, scribas, librarios, accensos, & præcones totidem haberet quot habent hi, per quos frumentum plebi datur. Hoc erat eius officium. [d] Duæ prætera familiæ illi præsto erant, altera publica, altera Cæsaris nuncupata, publica antiquior CCLX. hominum fuit, ab Agrippa instituta, quam moriẽs Augusto commisit, & ille publicauit, vt ex publico aleretur. Cæsaris familis CCCCLX. continebat, quam Claudius Imp. cum aquas in vrbem perduceret, constituit. vtraque familia in aliquot ministeriorum species deducitur, villicos, castellanos, curatores, silicarios, rectores, aliosque opifices: ex his aliquot extra vrbem esse oportet ad ea, quæ non sunt magnæ molitionis, maturum tamen auxilium videntur exigere in vrbe circa castellorum & munerum stationes & opera, quæ vrgebant in primis ad subitos casus. Hæc Frontinus, quia curator aquarum à Nerua Imp. creatus: de se hæc subijcit. Publica ministeria ita instituimus, vt pridie quid esset agendum, dictaremus, & quid quaque die egisset, actis comprehenderetur. Publicæ familiæ ex ærario impensæ dantur, quod impendium exonerauit vectigalium reditu ad ius aquarum pertinentium. Ea constat ex oliuetis, quæ sunt circa ductus aut castella, aut munera, aut lacus, quem reditũ prope sestertium CC. millium, i. duorum millium aureorũ proximis temporibus in Domitiani loculos versum industria D. Neruæ populo restituit, nostra sedulitas ad certam regulam redegit, vt constarent, quæ essent ad hoc vectigal pertinentia loca. Cæsaris familia ex fisco accipit commoda, vnde & omne plumbum & omnes impensæ ad ductus, & castella, & lacus pertinentes erogabantur. Hæc Frontinus, qui XVI. recenset ante se aquis præfectos, inter quos fuere Atteius Capito, & Coccius Nerua, Iureconsulti. Mox officiũ curatoris subijcis, obseruare, inquit, debebit, ne quis sine literis Cæsaris, i. ne quis aquam publicam non impetratam, & ne quis amplius quam impetratum fuerit, docat. Deinde ductus extra vrbem suot circumeundi ad recognoscenda beneficia, idem in castellis salientibus publicis faciendum, vt sine intermissione diebus aqua fluat, quæ Senat. consulto curator facere iubetur, scilicet vt inspiciat aquas publicas, inearque numerum salientium publicorum, & vt salientes publici quam assiduissimè, interdum & noctu aquam in vsum populi funderent, & addit. Qui aquam in vsus priuatos ducere volet, impetrare eam debet, & à Principe epistolam ad curatorem afferre, curator deinde beneficio Cæsaris præstare maturitatem, ad procuratorem eiusdem officij libertum Cæsaris protinus scribere. Procuratorem autem primus T. Claudius videtur admonisse, postquam Anienem nouum & Claudias induxit, is signabat calices modulorum: & infra subiicit: ius impetratæ aquæ neque hæredem, neque emptorem, neque vllum nouum dominum prædiorum sequitur, Balneis, quæ publicè lauarent priuilegium antiquitus concedebatur, vt semel data aqua perpetuo maneret. Qua verò arborum radicibus formarum concamerationes, & latera soluebãtur, eas ab vtraque parte xv. pedes vacuas esse Sen. con. iussit, [e] & qui intra id spacium arbores seuerit, vel ædificauerit: vel formas læserit, in dena millia, i. centũ aureos in singulas res damnas erit, ex quibus pars dimidia præmium erit accusatori, dimidia in ærarium redigetur: de ea re iudicabunt, cognoscentque curatores. Hæc Frontinus. illi ex hoc aliquam iuridictionem & officium, seu apparitores [f] habuisse probatur, supradictæ enim familiæ cum lictoribus, & aliis supra nominatis in illius erant officio. Inter Consularem aquarum, & Comitem formarum, illud etiam interfuit, quod hic tantum formas tuebatur, id est structiles canales aquam ferentes sarciebat. Consularis verò operam dabat: vt ea debito modo in priuatas ædes deriuaretur, & publico, ac thermis, alijsque vsibus seruiret, item ne à priuatis vsurparetur: & epistomia, fistulæ, salientesque integri essent, & castellum reparatetur. Id Vlpia. receptaculum interpretatur, quod aquam publicam suscipit [g] Hoc officium honorificum multorum beneuolentiam conciliabat, cum tantum totius populi commodum in manu haberet. Quantum verò id esset, Plinius [h] docet. Quod si quis, inquit, diligentius æstimauerit aquarum abundantiam in publico, balneis piscinis, domibus, euripis, hortis suburbanis, villis spacioque aduenientem, extructis arcus, montes perfossos, conualles æquatas, fatebitur nihil magis mirandum fuisse in toto orbe terrarum. De Appia verò, Martia, & virgine aqua ita scribit. Sed dicantur vera æstimatione inuicta miracula, quæ Q. Martius Rex fecit, is iussus à Senatu aquarum Appiæ & Aniensis regula ductus reficere, nouam à nomine suo appellatam, cuniculis per montes actis, intra Præturæ suæ tempus adduxit Agrippa vero in Ædilitate sua, adiecta Virgine aqua, cæterisque corriuatis atque emendatis, Lacus DCC. fecit; prætera fontes CV. castella CXXX. complura etiam cultu magnifica, & operibus. Idem [i] clarissima ait aquarum omnium in toto orbe frigoris salubritatisque palma præconiò vrbis Martia est, inter reliqua Deum munera vrbi tributa. Primus in vrbem ducere auspicatus, Ancus Martius vnus è Regibus, postea Q. Martius Rex in Prætura, rursusque restituit Magnus Agrippa. Idem & Virginẽ adduxit, ab octaui lapidis diuerticulo duo millia passuum Prænestina via, iuxta est Herculaneus riuus, quem refugiens, Virginis nomen obtinuit. Hæc ille. Alij Virginem appellatam volunt, quod purissima nullisque sordibus polluta curtat.[k] De Claudia aqua à Claudio Cæsare deriuata, idem Plinius, [l] ita scribit: Vicit antecedentes aquarum ductus nouissimum impendium operis inchoati à C. Cæsare, & peracti à Claudio, quippe à lapide XL. ad eam excelsitatem, vt in omnes vrbis montes leuarentur, influxere Curtius atque Cæruleus fontes, erogata in id opus sestertia DLV. millia. De eadem Claudia Tranquillus, [m] opera, inquit, magna, potiusque necessaria, per multa fecit. sed vel præcipue aquæductum à Caio inchoatum, & postes, Claudiæ aquæ gelidos, & vberes fontes, quorum alteri Cæruleo, alteri Curtio, & Albudino, nomẽ est, simulque riuum Aniensis nouo lapideo opere in vrbem perduxit, diuisitque in plurimos, & ornatissimos lacus De eadẽ aqua Tacitus [n]. Itẽ Frontinus; Claudia, ait, aqua concipitur via Sublacensi diuerticulo sinistrorsus ex fontibus amplissimis, Cœruleo, qui à similitudine appellatus est, & Curtio. Item duorum aquæductuum, quos Claudius consummauit. Alteri Claudiæ nomen datum est; alter Anio nouus appellari cœpit. Hæc ille. Aurelia verò à M. Aurelio; Septimiana, & Seuerina, à Septimio Seuero Imperatore, Antoniniana ab Antonino sunt deriuatæ, Alexandrina ab Alexandro. Per structiles formas in vrbem, mox in castellum deducebantur. id erat amplum aquæ receptaculum instar lati cubiculi in fornicem versum. Vitruuius. [o] Cum aqua, inquit, venerit ad mœnia, efficiatur castellũ, & castello coniunctum

[a] l. 1. C. T. de diuers. offi.
[b] in l. 1. C. de aquaduc.
[c] idem Cælius Rhodiginus lib. 18. c. 40. lectio. antiqua.
[d] l. 1. C. de aquaduct. lib. 10.
[e] l. 1. C. de aquaduct.
[f] d. l. 1. C. de aquaduct.
[g] l. 1. §. interdictum necessario ff. de aqua quot. & æstiu.
[h] lib. 36. 15. ad fin.
[i] lib. 31. c. 3.
[k] Cassiodor. lib. 7. variar. in formula Comitiua formarum.
[l] lib. 36. c. 15.
[m] in Claudio c. 20.
[n] in 12.
[o] lib. 8. c. 7.

ad recipiendam aquam triplex emissarium, collocentque in castello tres fistulæ æqualiter diuisæ, intra receptacula coniunctæ, vnde aqua publica in tres partes destinabatur; vna in lacus emittebatur in quibus plebs Romana lotca abluebat, animalia potabat, & ad fullonum, coriariorumque atq; alias necessitates inseruiebat; altera in balneas emittebatur, ob quam vectigal quotannis populo præstabant, qui ea vtebantur. Hactenus Vitruuius. Hæc est pensitatio quam pro aquæductu præstari, auctor est Papinianus.[a] In venditione, super annua pensitatione pro aquæductu infra domum Roinæ constitutam, nihil commemoratum est, deceptus ob eã rem, ex empto actionem habebit. Idem credo sentire Paulum,[b] dum ait, Fiscus vsuras accipit de fornicariis, qui tardius pecuniam inferunt. Sunt enim fornicarij, qui fornaces in balneis curant.[c] Hanc etiam quandoque priuati excipiebant, cum in humum cadebat. Frontinus enim scribit apud antiquos omnem aquam in publicos vsus erogari solitam, legeque cautum, ne priuati aliam ducerent, quam quæ ex receptaculo publico seu castello in humum recidisset, quam caducam vocabant, & hanc ipsam nõ in aliũ vsum, quam balnearum, & fullonicorum, vectigalemque esse statuta mercede, quæ in publicum penderetur: aliquid & in domos Principum dabatur sed crescente aquarum copia. Tertiam aquam Principes in domos priuatas ex castello deduci permisit, inquiunt Vitruuius & Vlpianus.[d] Hæc in plumbeum castellum deriuata per fistulas sub terram missas, non modo in ædes, sed & aëna lateribus circumstructa deducebatur, cuiusmodi insigne exemplum apud Celsum reperitur.[e] Firmus, inquit, à Proculo quæsijt, si de plumbeo castello fistulæ sub terram missæ aquam ducerent in aënum lateribus circumstructum, an hæ ædium essent, & esse existimant. Aeno verò quæ calefiebat ad bibendum,[f] vel vasa olerave lauanda.[g] Quandoque etiam ad irrigãdos hortos, vel prædia priuatis, aqua permittebatur,[h] & ob id Prætor edicto promittit se facturum, ne vis fiat ei, qui aquam obtinuit à Principe, quo min[us] eam ducat. Ex flumine verò publico aqua iure deriuatur. Pomponius.[h] Quo minus, inquit, ex flumine publico ducatur aqua, nihil impedit, si modo ea aqua in vsu publico non erit, i. ciuitatis vsibus, vt supra dictum est, non deseruiant. Consularis ergo aquarum illas ad destinatos vsus curabat deriuari, & debitum vectigal pro ea solui. In prouinciis aquæductus ex reditibus Ciuitatum fiebant,[l] & ideo eorum cura ad Decuriones spectabat. Nunc ad Curatores P. V. imperio parentes est transeundum.

[a] in l. 41. ff. de actionib.
[b] in l. cum quidam. 17. § fiscus, ff. de vsuris.
[c] l. 14. ff. de instruc. & instru. legat.
[d] in l. 1. § permittitur, ff. de aqua quotid. & æstiu.
[e] in l. si venditor in l. fin. de act. emp.
[f] l. cum de lanionis. §. 2. de fund. instruct.
[g] l. sed addes. §. 2. ff. locati.
[h] in l. vsum. 4. C. de aquæductu.
[i] d. l. 1 §. ait prætor, de aq. quotid.
[k] in l. 2. ff. de flumin.
[l] l. vnica. C. de ratiocin. ope publ.

DE CVRATORE OPERVM MAximorum, Cap. XIIII.

OPERA appellantur magnifica ædificia, aut fabricæ, vt indicant tractatus in Pandectis & Codice Iustinianæo de operibus publicis & de ratiociniis operum publicorum. Vergilius.[m]

Adde tot egregias vrbes, operumque laborem,

Maxima verò opera in vrbe erat Circus Maximus in XI. regione vrbis, qui loca trecenta octoginta millia capiebat, sed in descriptione vrbis ante Notitiam legitur. 485000. continebat, & VII. metas, quas aurigæ circumibant, & XII. portas, per quas currebant.[n] Mœnia quoque, Amphitheatrum castrense.[o] Campum Viminalem sub aggere in V. regione inter maxima opera pono. Campum Martium in IX regione. Erant & opera magna vocata, quæ fortè huic Curatori commissa non erant, vt Forum Romanum magnum in VIII. regione, & Macellum magnum in II. Circus Flaminius capiens stabula 4. factionum, multas porticus, & similia in eadem regione P. Victor Ludum magnum statuit. Erat hæc domus, in qua olim gladiatores exercebantur, tyrones quoque & lanistæ. Isidorus dum hoc dictum scribit, quod in eo iuuenes vsum armorum condiscant. Tranquillus in C. Iulio Cæsare:[p] tyrones, inquit, neque in ludo, neque per Lanistas, sed in domibus per equites Roma. ac etiam per Senatores armorum peritos erudiebat. Superioribus operibus, quæ præcipua diligentia egebant, datus fuit Curator, maximorum operum dictus, qui illa munda, integraque seruari curaret. Hanc & sequentes curas, Procuratores vrbicas Vlpianus appellat.[q]

[m] in 2. Georgi. cor.
[n] Cassiodorus.
[o] l. 3. ff. de oper. publ. & l. pen. in V. vrbis regione
[p] cap. 26.
[q] in l. verum §. ex facto. ff. de minor.

DE CVRATORE OPERVM publicorum. Cap. XV.

HOC quoque officiũ ab Augusto primum inuentũ fuit Tranquillus.[r] Quo plures, inquit, partem administrãdæ Reipub. caperẽt, noua officia excogitauit, curam operum publicorũ, viarum, & aquarum. Inter opera verò publica Constantius A. ad Edicium Præfectum Ægypti,[s] Prætoria, id est ędes, in quibus Præsides degebant, & ius reddebant & alias domus publicas recenset. Itẽ portus aquæductus,[t] thermas,[u] horrea, & stabula ad equos cursus publici destinata,[x] & alia plura.[y] Opera publica vocantur & illa, quę pro admirandis Plinius recitat, qualia ab Augusto, Tiberio, & aliis Principibus condita Tranquillus narrat. Inter hæc erat Amphiteatrum in III. regione, capiens loca octoginta septem millia, & Theatra IIII. in IX regione, videlicet Balbi loca triginta millia, octoginta quinque continens; id Claud Cæsar dedicauit, sed Balbi est appellatum, quod prope eius Cryptam esset.[a] item Theatrum Marcelli loca triginta millia capiens in quo erat templum Iani, & alia duo minora theatra: Inter opera publica Iustinianus[b] muros, pontes, vias, & aquæductus recenset. P. Victor, & descriptio vrbis Romæ ante Notitiam huiusmodi plura nominat, vt thermas XI. Victor XVI. Basilicas X. Victor XVIIII. pontes VII. obeliscos V. Victorias magnas VI paruas XLII. Bibliothecas XXIX inter quas præcipuæ erant Vlpia & Palatina. Lucos XIIII. Capitolia II. totidem Amphiteatra, columnas Cochlides II. macella II. Ludos VI. naumachias V. stadia II. nymphea seu lauacra XII. tabula & signa sine numero: Arcus marmoreos XXXVI. Lupanaria XLVI. pistrina CCLIIII. fora XVI. campos VIII. Senacula III. & alia, quibus hic Curator præerat, exceptis maximis operibus, item aquæductibus & formis, quæ tempore Notitiæ proprios Curatores habebãt; sed olim hæc distinctio nõ fiebat, Vnus enim operum publicorum Curator vocabatur.[c] Hic opera publica, integra conseruari curabat, & collapsa restituebat, noua redemptoribus facienda locabat.[d] Nullius verò nomen operi inscribere licebat, quam Principis, vel eius, cuius pecunia opus fiebat.[e] In prouinciis autem tertia pars redituum ciuitatis mœnibus, & balneis restituendis destinabatur.[f] Hæc cura ad Præsides pertinebat. Vlpianus,[g] ædes sacras, inquit, & opera publica circumire inspiciendi causa, an farta tectaque sint, an aliqua refectione indigeant, Proconsul debet, Curatoresque operum diligentes solenniter præponere.

[r] in Augusto.
[s] in l. 4. C. de op. publ.
[t] in l. ad portus. 7. C. eo.
[u] l. ne splendidissima. 6. C. eod. 2. § 1. ff. de op. publ.
[x] l. nemo. 13. C. eod.
[y] l. a. tesiciæ. 14. cum ll. seq. C. eod. tit. l. 3. & l. 5. eisdem.
[z] lib. 36. c. 15.
[a] de quo in 5. regione.
[b] Nouell. 25. § oportet.
[c] l. 1. ff. de oper. publ.
[d] l. 2. §. vlt. ff. de ope. publ.
[e] l. 2. in princ. l. 3. in pr. l. vl. ff. de op. pub. l. 4. in fi. ff. de adminis. ad ciuit. pert.
[f] d. l. ne splendidissima. 11 C. eodem tit.
[g] in l. si in aliis § 1. ff. de off. proconsul.

DE CVRATORE STATVARVM Cap. XVI.

STATVÆ plurimæ Romæ fuerunt, inter alias nominat P. Victor statuam Mercurij plumbeam, Quirini, & Fortunæ publicę in colle VI. regionis, signũ Ionis Imperatoris in IX Erãt propterea Colossi ænei XXXVII. marmorei II. equi magni ænei XXIII. maurati LXXXIIII. eburnei-

eburnei CXXIIII. quibus præfectus hic curator, prospiciebat vt nitescerent, ne deuastarentur, aut forte tollerentur. Officium seu apparitores habebat, qui nocte vigilabant, & obseruabant ne statuæ aut auferrentur, aut læderentur, earumque fures, & effractores, puniebat. Hunc curatorem Cassiodorus,[a] Comitem Romæ appellat, Si clausis, inquit, domibus, ac munitis insidiari solet nequissimum votum, quanto magis in Romana ciuitate videtur illici, qui in plateis pretiosum reperit, quod possit auferri? Nam quidam populus copiosissimus statuarum, greges etiam abundantissimi equorum, tali sunt cautela seruandi, quali, & cura videntur affixi, & paulo post. Quid dicamus, marmora metallis & arte pretiosa, quæ si vacet eripere, rara manus est, quæ possit à talibus abstinere. Ibi sunt exposita, quæ facere potuerunt diuitiæ generales, & labor mundi: Qua de se comitiuæ Romanæ cum priuilegijs, & iustis commodis suis tibi concedimus dignitatem, vt fideli studio, magnoque nixu, quæras improbas manus, & insidiantes aut priuatorum fortunis, aut mœnibus ad tuum facias venire iudicium, & rei veritate discussa, congruam subeant de legibus vltionem. Officium tuum & milites consuetos noctibus potius inuigilare compelle. In die autem ciuitas se apsa custodit. Statuæ nec in foro mutæ sunt, quando à furibus percussæ custodem videntur tinnitibus admonere. Proinde, prudentiam tuam deuotione laudabili sentiamus, vt cui nunc laboriosos fasces iniungimus, securos honores postea conferamus. Hæc ille. Ingentem verò Romæ statuarũ multitudinem populum appellat, & greges equorum. Non tantum enim Principum, sed & aliorum, omnis generis statuæ, Romæ reperiebantur.

[a] lib. 7. var. epist. 14.

DE CVRATORE HORREORVM Galbanorum. Cap. XVII.

HORREA Galbæ, vt præcipua inter plura alia nominantur, tam in descriptione vrbis ante Notitiam, quam à P. Victore in III. regione. Sed ipse legit Horrea Galbiana, quemadmodum & in hoc monumento antiquo scriptum reperitur.

NVM. DOM. AVG. SACRVM FORTVNÆ CONSERVATRICI HORREORVM GALBIANORVM M. LORINVS FORTVNATVS MAGISTER S. P. DD. id est, sua pecunia dedicauit.

Dominis Augustis Theodosio iuniori & Valentiniano III. vel, vt habet inscriptio, Numini Dominorum Augustorum dicatum est hoc simulachrum Fortunæ conseruatricis, quam horrea conseruare opinabantur. Galbio vnus fuit ex Ducibus Valentiniani contra Bonifacium Africæ tyrannum missus, circa annum 429.[b] à quo Galbiana horrea, quæ fortè ille annona impleuerat, aut ad hunc vsum Reipubl. tradiderat, sunt appellata, & ita porro legendum, vt est apud Victorem. Galbana vero à Galba Principe, vel alio ex ea familia deriuantur, sed aliqua anterioribus temporibus eorum mentio fieret. Magister autem de quo in supradicto Epigrammate, fuit regionis XIII. Cum enim Augustus in regiones, vicosque vrbem diuisisset, his ex plebe viros præfecit, quos Magistros appellauit, vt ait Tranquillus.[c] Plura Romæ erant horrea, in quibus non tantum frumentum, sed gemmæ, aurum, & argentum, aliaque pretiosissima, homines reponebant, præsertim qui hæc apud se tuta non esse timebant.[d] Ego tamen hic horrea Galbiana interpretor, in quibus frumentum populo dandum condebatur, quorum vt sarta tecta essent, hic curator prospiciebat: nam de operum & ædificiorum curatoribus hic agitur. Alius verò huic, & omnibus horreis frumentarijs, Comes horreorum dictus,[e] præerat, qui grana illæsa conseruari, panemque plebi, & militibus distribuendum confici prouidebat. Vetustus codex legit. Horreorum. Gallorum, sed non rectè.

[b] vt auctor est D. Prosper.

[c] in Augusto c. 30.

[d] l. 3. §. effracturæ ff. de off. Præf. vigil. l. pignus 9. C. de pigneratit. actione.

[e] l. vnic. C. de pistorib.

DE CENTENARIO PORTVS. Cap. XVIII.

CENTENARII centum militibus præerant. Vegetius,[f] Erant inquit, Centuriones, qui singulas centurias gubernabant, qui centenarij nominantur. Idem Modestus,[g] tradit. centenarium ergo portus eum fuisse existimo, qui cum centum, aut plus minus militibus portum tuebatur. Nam & centenarij in officiis palatinorum, viris sexaginta, aut paucioribus præerant. Hunc esse credo, quem Cassiodorus[h] Vicarium portus appellat: cuius cura erat præcipua, ne peregrini cum ciuibus rixarentur, vt latrones ac delinquentes detinerentur. A Iurecõsulto limenarchæ appellantur, id est portus principes. Paulus,[i] Limenarchæ, inquit, & stationarij fugitiuos deprehensos rectè in custodia retinent. Inuenti sunt & ab Augusto, qui agros viasque publicas custodirent, ne cui iniuria fieret Tranquillus;[k] Grassatorum, inquit, plurimi se ferebant succincti ferro quasi tuendi sui causa, & rapti per agros viatores sine discrimine liberi, seruique ergastulis possessorum, supprimebantur. Igitur grassatores dispositis per opportuna loca stationibus inhibuit. Has postea Tiberius crebriores fecit. Idem Tranquillus,[l] tuendæ pacis, ait à grassaturis ac latrociniis, seditionumque licentia curam habuit, stationes militum per Italiam solito frequentiores disposuit. Sed quod ad hunc Comitem pertinet, Cassiodorus[m] in comitiua portus Rauennatis eius Comitem naues priuatorum ob transuehendas species, vel res Principis, vel publicas retinuisse scribit, quod & hic forte procurabat.

[f] lib. 2. c. 8.

[g] in libello de vocabulis castrensibus.

[h] lib. 7. varia.

[i] in l. pendt. ff. de fugit.

[k] in Augusto c. 32.

[l] in Tiberio c. 36.

[m] eod. lib. in formula comitiua. Rauennatis.

DE TRIBVNO RERVM NITENTIVM. Cap. XIX.

VLTIMVS sub Præfecto vrbi erat Tribunus rerum nitentium, cuius erat sollicitudo, vt ædes sacræ basilicæ, fora, balnea, circi, theathra amphiteatra, viæ, bibliothecæ, campi, & omnia denique loca publica nullis sordibus vitiarentur, sed nitescerent, tantum erat veteribus mundiciei, nitorisque studium, Tribunus verò hic Præfectum significat, sicut Tribuni militum, & Ærarij, aliique pro Præfectis accipiuntur. Hoc munus olim Ædilium Curulium fuit. De duobus Prætoribus, qui imperante Constantino Magno duo tantum Romæ erant,[n] nihil Notitia tractat, quod forte præter insigniũ magistratus splẽdorem nullum ferè tenebat Imperium, Tantum enim liberales causas cognoscebat, Minoribus alienãtibus decreta interponebat, eos integrum restituebat, vindicta manumittebat, & emancipantibus liberos auctoritatem præstabat.[o] Hæc de Præfecto vrbi, eiusque magistratibus dicta sufficiant: Nunc ad alios illustres, id est Magistros militum, est transeundum, quorum copiarum breuiarium præmittemus.

[n] l. si apud. C. de appellat.

[o] l. 1. C. de offi. Prætoris.

ad recipiendam aquam triplex emissarium, collocenturque in castello tres fistulæ æqualiter diuisæ, intra receptacula coniunctæ, vnde aqua publica in tres partes deriuabatur; vna in lacus emittebatur in quibus plebs Romana lintea abluebat, animalia potabat, & ad fullonum, coriariorumque atq; alias necessitates inseruiebat: altera in balneas emittebatur, ob quam vectigal quotannis populo præstabant, qui ea vtebantur. Hactenus Vitruuius. Hæc est pensitatio quam pro aquæductu præstari, auctor est Papinianus.[a] In venditione, super annua pensitatione pro aquæductu infra domum Romæ constitutam, nihil commemoratum est, deceptus ob eam rem, ex empto actionem habebit. Idem credo sensisse Paulum,[b] dum ait, Fiscus vsuras accipit de fornicariis, qui tardius pecuniam inferunt. Sunt enim fornicarij, qui fornaces in balneis curant.[c] Hanc etiam quandoque priuati excipiebant, cum in humum cadebat. Frontinus enim scribit apud antiquos omnem aquam in publicos vsus erogari solitam, legeque cautum, ne priuati aliam ducerent, quam quæ ex receptaculo publico seu castello in humum cecidisset, quam caducam vocabant, & hanc ipsam nō in aliū vsum, quam balnearum, & fullonicorum, vectigalemque esse statuta mercede, quæ in publicum penderetur. aliquid & in domos Principum dabatur sed crescente aquarum copia. Tertiam aquam Principes in domos priuatas ea castello deduci permisit, inquiunt Vitruuius & Vlpianus.[d] Hæc in plumbeum castellum deriuata per fistulas sub terram missas, non modo in ædes, sed & aëna lateribus circumstructa deducebatur, cuiusmodi insigne exemplum apud Celsum reperitur.[e] Firmus, inquit, à Proculo quæsijt, si de plumbeo castello fistulæ sub terram missæ aquam ducerent in aenum lateribus circumstructum, an hæ ædium essent, & esse existimant. Aeno verò quæ calefiebat ad bibendum,[f] vel vasa olearia lauanda.[g] Quandoque etiam ad irrigādos hortos, vel prædia priuata, aqua permittebatur,[h] & ob id Prætor edicto promittit se facturum, ne vis fiat ei, qui aquam obtinuit à Principe, quo min⁹ eam ducat.[i] Ex flumine verò publico aqua iure deriuatur. Pomponius.[k] Quo minus, inquit, ex flumine publico ducatur aqua, nihil impedit, si modo ea aqua in vsu publico non erit, i. ciuitatis vsibus, vt supra dictum est, non deseruiant. Consularia ergo aquarum illas ad destinatos vsus curabat deriuari, & debitum vectigal pro ea solui. In prouinciis aquæductus ex reditibus Ciuitatum fiebant,[l] & ideo eorum cura ad Decuriones spectabat. Nunc ad Curatores P. V. imperio parentes est transeundum.

[a] in l. 41. ff. de actionib.
[b] in l. cum quidam. 17. § fiscus, ff. de vsuris.
[c] l. 14. ff. de instruc. & instru. legat.
[d] in l. 1. § permittitur, ff. de aqua quotid. & æstiu.
[e] in l. si venditor in l. fin. de act. empt.
[f] l. cum de lanionis. §. 2. de fund. instruct.
[g] l. sed addes. §. 2. ff. locati.
[h] in l. vsum. 4. C. de aquaductu.
[i] d. l. 1. § ait prætor. de aq. quotid.
[k] in l. 3. ff. de flumin.
[l] l. vnica. C. de ratiocin. oper. public.

DE CVRATORE OPERVM MAximorum, Cap. XIIII.

OPERA appellantur magnifica ædificia, aut fabricæ, vt indicant tractatus in Pandectis & Codice Iustinianæo de operibus publicis & de ratiociniis operum publicorum. Vergilius.[m]

Adde tot egregias vrbes, operumque laborem.

Maxima verò opera in vrbe erat Circus Maximus in XI. regione vrbis, qui loca trecenta octoginta millia capiebat, sed in descriptione vrbis ante Notitiam legitur. 48 3000. continebat, & VII. metas, quas aurigæ circumibant, & XII. portas, per quas currebant.[n] Mœnia quoque, Amphitheatrum castrense.[o] Campum Viminalem sub aggere in V. regione inter maxima opera pono. Campum Martium in IX regione. Erant & opera magna vocata, quæ fortè huic Curatori commissa non erant, vt Forum Romanum magnum in VIII. regione, & Macellum magnum in II. Circus Flaminius capiens stabula 4. factionum, multas porticus, & similia in eadem regione P. Victor Ludum magnum statuit. Erat hæc domus, in qua olim gladiatores exercebantur, tyrones quoque & lanistæ. Isidorus dum inde dictum scribit, quod in eo iuuenes vsum armorum condiscant. Tranquillus in C. Iulio Cæsare:[p] tyrones, inquit, neque in ludo, neque per Lanistas, sed in domibus per equites Roma. ac etiam per Senatores armorum peritos erudiebat. Superioribus operibus, quæ præcipua diligentia egebant, datus fuit Curator, maximorum operum dictus, qui illa munda, integraque seruari curaret. Hanc & sequentes curas, Procurationes vrbicas Vlpianus appellat.[q]

[m] in 2. Georgi. cor.
[n] Cassiodorus.
[o] l. 3. ff. de oper. publ. & l. pen. in V. vrbis regione
[p] cap. 26.
[q] in l. verum §. § ex facto. ff. de minor.

DE CVRATORE OPERVM publicorum. Cap. XV.

HOC quoque officiū ab Augusto primum inuentū fuit Trāquillus.[r] Quo plures, inquit, partem administrādæ Reipub. caperēt, noua officia excogitauit, curam operum publicorū, viarum, & aquarum Inter opera verò publica Constantius A. ad Edicium Præfectum Ægypti, Prætoria, id est ędes, in quibus Præsides degebant, & ius reddebant & alias domus publicas recenset Itē portus aquæductus,[s] thermas,[t] horrea, & stabula ad equos cursus publici destinata,[u] & alia plura.[y] Opera publica vocantur & illa, quę pro admirandis Plinius[z] recitat, qualia ab Augusto, Tiberio, & aliis Principibus condita Tranquillus narrat. Inter hæc erat Amphiteatrum in III. regione, capiens loca octoginta septem millia, & Theatra IIII. in IX. regione, videlicet Balbi loca triginta millia, octoginta quinque continens; id Claud Cæsar dedicauit, sed Balbi est appellatum, quod prope eius Cryptam esset.[a] item Theatrum Marcelli loca triginta millia capiens in quo erat templum Iani, & alia duo minora theatra: Inter opera publica Iustinianus[b] muros, pontes, vias, & aquæductus recenset. P. Victor, & descriptio vrbis Romæ ante Notitiam huiusmodi plura nominat, vt thermas XI. Victor XVI. Basilicas X. Victor XVIIII. pontes VII. obeliscos V. Victurias magnas VI. paruas XLII. Bibliothecas XXIX. inter quas præcipuæ erant Vlpia & Palatina. Lucos XIIII. Capitolia II. totidem Amphitearta, columnas Cochlides II. macella II. Ludos VI. naumachias V. stadia II. nymphea seu lauacra XII. tabula & signa sine numero: Arcos marmoreos XXXVI. Lupanaria XLVI. pistrina CCLIIII. fora XVI. campos VIII. Senacula III. & alia, quibus hic Curator præerat, exceptis maximis operibus, item aquæductibus & formis, quæ tempore Notitiæ proprios Curatores habebāt; sed olim hæc distinctio nō fiebat; Vnus enim operum publicorum Curator vocabatur.[c] Hic opera publica, integra conseruari curabat, & collapsa restituebat, noua redemptoribus facienda locabat.[d] Nullius verò nomen operi inscribere licebat, quam Principis, vel eius, cuius pecunia opus fiebat.[e] In prouinciis autem tertia pars redituum ciuitatis mœnibus, & balneis restituendis destinabatur.[f] Hæc cura ad Præsides pertinebat, Vlpianus,[g] ædes sacras, inquit, & opera publica circumire inspiciendi causa, an sarta tectaque sint, an aliqua refectione indigeant, Proconsul debet, Curatoresque operum diligentes solenniter præponere.

[s] in l. 4. C. de op. publ.
[t] in l. ad portus. 7. C eo.
[u] l. ne splendidissima. 2. C. eo. l. 2. § 1. ff. de ope. publ.
[y] l. nemo. 13. C. eod.
[z] l. adificia. 14. cum ll. seq. C. eod. tit. l. 3. & l. 5. eiusdem.
[a] lib. 36. c. 15.
[a] de quo in 5. regione.
[b] Nouell. 25. § oportet.
[c] l. 1. ff. de oper. publ.
[d] l. 2. § vlt. ff. de ope. publ.
[e] l. 2. in prin. l. 3. in pr. l. vlt. ff. de op. pub. l. 4. in fi. ff. de admin. rer. ad ciuit. pertin.
[f] d. l. ne splendidissima. 11. C. eadem tit.
[g] in l. si in aliam § 1. ff. de offi. proconsul.
[r] in Augusto.

DE CVRATORE STATVARVM Cap. XVI.

STATVÆ plurimæ Romæ fuerunt, inter alias nominat P. Victor statuam Mercurij plumbeam, Quirini, & Fortunæ publicę in colle VI. regionis, signū Iouis Imperatoris in IX Erāt propterea Colossi ænei XXXVII. marmorei LI. equi magni ænei XXIII. maurati LXXXIIII.

ebutnei

eburnei CXXIIII. quibus præfectus hic curator, prospiciebat vt nitescerent, ne deuastarentur, aut forte tollerentur. Officium seu apparitores habebat, qui nocte vigilabant, & obseruabant ne statuæ aut auferrentur, aut læderentur, earumque fures, & effractores, puniebat. Hunc curatorem Cassiodorus,[a] Comitem Romæ appellat, Si clausis, inquit, domibus, ac munitis insidiari solet nequissimum votum, quanto magis in Romana ciuitate videtur illici, qui in plateis pretiosum reperit, quod possit auferri? Nam quidam populus copiosissimus statuarum, greges etiam abundantissimi equorum, tali sunt cautela seruandi, quali, & cura videntur affixi, & paulo post. Quid dicamus, marmora metallis & arte pretiosa, quæ si vacet eripere, rara manus est, quæ possit à talibus abstinere. Ibi sunt exposita, quæ facere potuerunt, diuitiæ generales, & labor mundi: Quadere comitiuæ Romanæ cum priuilegijs, & iustis commodis suis tibi concedimus dignitatem, vt fideli studio, magnoque nixu, quærtas improbas manus, & insidiantes aut priuatorum fortunis, aut mœnibus ad tuum facias venire iudicium, & rei veritate discussa, congruam subeant de legibus vltionem. Officium tuom & milites consuetos nocti bus potius inuigilare compelle. In die autem ciuitas se ipsa custodit. Statuæ nec in foro mutæ sunt, quando à furibus percussæ custodem videntur tinnitibus admonere. Proinde, prudentiam tuam deuotione laudabili seruiamus, vt cui nunc laboriosos fasces iniungimus, securos honores postea conferamus. Hæc ille. Ingentem verò Romæ statuarũ multitudinem, populum appellat, & greges equorum. Non tantum enim Principum, sed & aliorum, omnis generis statuæ, Romæ reperiebantur.

[a] lib. 7. var. epist. 14.

DE CVRATORE HORREORVM *Galbanorum. Cap. XVII.*

HORREA Galbæ, vt præcipua inter plura alia nominantur, tam in descriptione vrbis ante Notitiam, quam à P. Victore in III. regione. Sed ipse legit Horrea Galbiana, quemadmodum & in hoc monumento antiquo scriptum reperitur.

NVM. DOM. AVG. SACRVM FORTVNÆ CONSERVATRICI HORREORVM GALBIANORVM M. LORINVS FORTVNATVS MAGISTER S. P. DD. id est, sua pecunia dedicauit.

Dominis Augustis Theodosio iuniori & Valentiniano III. vel, vt habet inscriptio, Numini Dominorum Augustorum dicatum est hoc simulachrum Fortunæ conseruatricis, quam horrea conseruare opinabantur. Galbio vnus fuit ex Ducibus Valentiniaci contra Bonifacium Africæ tyrannum missus, circa annum 429.[b] à quo Galbiana horrea, quæ fortè ille annona impleuerat, aut ad hunc vsum Reipubl. tradiderat, sunt appellata, & ita puto legendum, vt est apud Victorem Galbana vero à Galba Principe, vel alio ex ea familia deriuantur, sed aliqua anterioribus temporibus eorum mentio fieret. Magister autem de quo in supradicto Epigrammate, fuit regionis XIII Cum enim Augustus in regiones, vicosque vrbem diuisisset, his ex plebe viros præfecit, quos Magistros appellauit, vt ait Tranquillus.[c] Plura Romæ erant horrea, in quibus non tantum frumentum, sed gemmæ, aurum, & argentum, aliaque pretiosissima, homines reponebant, præsertim qui hæc apud se tuta non esse timebant.[d] Ego tamen hic horrea Galbiana interpretor, in quibus frumentum populo dandum condebatur, quorum vt sarta tecta essent, hic curator prospiciebat: nam de operum & ædificiorum curatoribus hic agitur. Alius verò huic, & omnibus horreis frumentariis, Comes horreorum dictus,[e] præerat, qui grana illæsa conseruari, panemque plebi, & militibus distribuendum confici prouidebat. Vetustus codex legit. Horreorum Gallorum, sed non rectè.

[b] vt auctor est D. Prosper.

[c] in Augusto c. 30.

[d] l. 3. §. effractores ff. de off. Præf. vigil. l. pignus 9. C. de pignoratit. actione.

[e] l. vnic. C. de pistorib.

DE CENTENARIO PORTVS. *Cap. XVIII.*

ENTENARII centum militibus præerant. Vegetius,[f] Erant inquit, Centuriones, qui singulas centurias gubernabant, qui centenarij nominantur. Idem Modestus,[g] tradit. centenarium ergo portus eum fuisse existimo, qui cum centum, aut plus minus militibus portum tuebatur. Nam & centenarij in officiis palatinorum, viris sexaginta, aut paucioribus præerant. Hunc esse credo, quem Cassiodorus[h] Vicarium portus appellat: cuius cura erat præcipua, ne peregrini cum ciuibus rixarentur, vt latrones ac delinquentes detinerentur. A Iurecõsulto limenarchæ appellantur, id est portus principes. Paulus,[i] Limenarchæ, inquit, & stationarij fugitiuos deprehensos rectè in custodia retinent. Inuenti sunt & ab Augusto, qui agros viasque publicas custodirent, ne cui iniuria fieret. Tranquillus,[k] Grassatorum, inquit, plurimi se ferebant succincti ferro quasi tuendi sui causa, & rapti per agros viatores sine discrimine liberi, seruique ergastulis possessorum, supprimebantur. Igitur grassatores dispositis per opportuna loca stationibus inhibuit. Has postea Tiberius crebriores fecit. Idem Tranquillus,[l] tuendæ pacis, ait à grassaturis ac latrociniis, seditionumque licentia curam habuit, stationes militum per Italiam solito frequentiores disposuit. Sed quod ad hunc Comitem pertinet, Cassiodorus[m] in comitiua portus Rauennatis eius Comitem naues priuatorum ob transuehendas species, vel res Principis, vel publicas retinuisse scribit, quod & hic forte procurabat.

[f] lib. 2. c. 8.

[g] in libello de vocabulis castrensibus.

[h] lib. 7. varia.

[i] in l. penult. ff. de fugit.

[k] in Augusto c. 32.

[l] in Tiberio c. 36.

[m] eod. lib. in formula com itiua. Rauennatis.

DE TRIBVNO RERVM NITENTIVM. *Cap. XIX.*

LTIMVS sub Præfecto vrbi erat Tribunus rerum nitentium, cuius erat solicitudo, vt ædes sacræ basilicæ, fora, balnea, circi, theatra amphiteatra, viæ, bibliothecæ, campi, & omnia denique loca publica nullis sordibus vitiarentur, sed nitescerent, tantum erat veteribus mundiciei, nitorisque studium; Tribunus verò hic Præfectum significat, sicut Tribuni militum, & Ærarij; aliique pro Præfectis accipiuntur. Hoc munus olim Ædilium Curulium fuit. De duobus Prætoribus, qui imperante Constantino Magno duo tantum Romæ erant,[n] nihil Notitia tractat, quod forte præter insigniũ magistratus splẽdorem nullum ferè tenebat Imperium, Tantum enim liberales causas cognoscebat, Minoribus alienãtibus decreta interponebat, eos integrum restituebat, vindicta manumittebat, & emancipantibus liberos auctoritatem præstabat.[o] Hæc de Præfecto vrbi, eiusque magistratibus dicta sufficiant: Nunc ad alios illustres, id est Magistros militum, est transeundum, quorum copiarum breuiarium præmittemus.

[n] l. si apud. C. de appellat.

[o] l. 1. C. de offi. Prætoris.

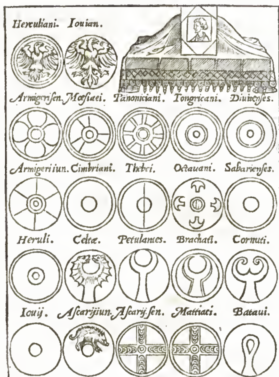
Magister Peditum. — Quibus imperat.

Magister peditũ in præsenti Occidentis imperat,

- *Commitibus VIII. limitum,*
  - *Illyrici praest* — *Præfectis* XX*IIII.* —
    - *Auxiliorum palatinorum peditum* XVI.
    - *Legionum Comitatensium* V.
  - *Italiæ per Alpes* —
    - *Peditum numeris* XXX*VI.* —
      - *Legionum pseudo Comitatensium* III.
    - *Equitũ vexillationib. VII.* —
      - *Legionibus* XIII. *Auxiliis* XXI.
      - *Peditum numeris* XII.
  - *Africæ, qui praest.* — *Præpositis limitum* X*VI.* —
    - *Vexillationibus equitum* XIX.
    - *Vexillationibus equitum* III.
  - *Tingitanæ, qui praest* —
    - *Tribunis cohortium VI.*
    - *Præpositis equitum.* — *Alæ equitum* I.
  - *Hispaniarum* — *Præfectis XVI.* —
    - *Auxiliorum* XI.
    - *Legionum V.*
  - *Britanniarum* —
    - *Numeris peditum III.*
    - *Vexillationib. equitum VI.*
  - *Littoris Saxonici per Britanniam.* —
    - *Præpositis VIII.* —
      - *Numerorum peditum* V.
      - *Vexillationum equitum* II.
    - *Tribuno cohortis I.* — *Legionis.* I.
  - *Argentoratensis.*
- *Mauritaniæ Cæsariensis.* — *Præpositis limitum VIII.*
- *Ducibus XII. limitum,*
  - *Tripolitanæ* —
    - *Præpositis limitum XII.*
    - *Numeris militum II.*
  - *Pannoniæ II.* —
    - *Præfectis* XXX*I.* —
      - *Cuneorum equitum* VI.
      - *Numerorũ aliorum equitũ* XI.
      - *Legionum V.*
      - *Numerorum militium* V.
      - *Classium.* IIII.
    - *Tribunis III.* — *Cohortium.* III.
  - *Valeriæ Riparensis.* —
    - *Præpositis* XXVII. —
      - *Cuneorum equitum V.*
      - *Numerum equitum* XVII.
      - *Auxiliorum peditum V.*
    - *Præfectis* IX. —
      - *Legionum* VIII.
      - *Classis* I.
    - *Tribunis VI.* — *Cohortium* VI.
  - *Pannoniæ primæ & Norici Riparensis.* —
    - *Præfectis* XXVII. —
      - *Cuneis equitum* II.
      - *Numerorum aliorum equitum* IIII.
      - *Legionum* VIII.
      - *Classium* III.
    - *Tribunis V.* — *Cohortium* V.
  - *Rhetiæ primæ.* —
    - *Præfectis* XIII. —
      - *Numerorum equitum III.*
      - *Alarum equitum III.*
      - *Legionum* VII.
    - *Tribunis cohortium VIII.*
    - *Militibus Latauiensibus.* — *Cohortium* VI.
  - *Prouinciæ Sequanici.* —
  - *Tractus Armoniaci.* —
    - *Præfectis* IX. — *Numerorum peditum* IX.
  - *Belgicæ II.* —
    - *Tribuno I.* — *Cohortis* I.
    - *Præfectis* II. —
    - *Tribuno* I. — *Numerorum equitum* II.
  - *Germaniæ primæ.*
  - *Britanniarum.*
  - *Mogontiacensis* — *Præfectis* XI. — *Numerorum* XI.
- *Legionib. palatinis XII.*
- *Auxilius palatinis LXV.*
- *Legionibus Comitatensibus XXII.*
- *Legionibus Pseudo Comitatensibus XVIII I.*
- *Classibus XVII.*
- *Tribunis cohortium. XXIII.*

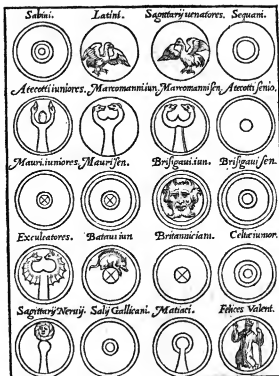
NOTITIA.

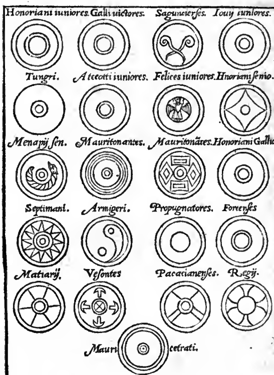
INSIGNIA VIRI ILLVSTRIS MAGISTRI PEDITVM.

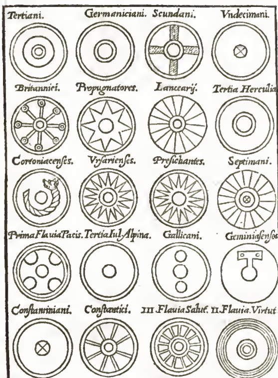

Leones iun.
Leones seniores.
Sagittarij Neruij
Cornuti.
Felices seniores.
Gratf.
Salij.
Tubantes.
Augustei.
Inuict.
Gratianenses seniores.
Felices iunio.
Bructeri.
Batau.
Victores.
Iouij.
Reti.
Valentinianenses.
Gratianens. iun.
Ampsiuarij.

Sabini. Latini. Sagittarij uenatores. Sequani.
Atecotti iuniores. Marcomanni.iun. Marcomanni ſen. Atecotti ſenio.
Mauri.iuniores. Mauri ſen. Briſigaui.iun. Briſigaui ſen.
Exculcatores. Batauı iun Britanniciani. Celtæ iunior.
Sagittarij Neruij. Salij Gallicani. Matiaci. Felices Valent.

Honoriani iuniores.
Galli uictores.
Saguntenses.
Iouij iuniores.
Tungri.
Attecotti iuniores.
Felices iuniores.
Hnoriani senio.
Menapij sen.
Mauritonantes.
Mauritonãtes.
Honoriani Gallic
Septimani.
Armigeri.
Propugnatores.
Forenses
Matiarij.
Vesontes
Pacatianenses.
Regij.
Mauri cetrati.

Tertiani.
Germaniciani.
Scundani.
Vndecimani.
Britannici.
Propugnatores.
Lanceariĳ.
Tertia Herculia
Cortoniacenses.
Vrsarienses.
Prefichantes.
Septimani.
Prima Flauia Pacis.
Tertia Iul. Alpina.
Gallicani.
Geminiacenses
Constantiniani.
Constantici.
III Flauia Salut.
II Flauia. Virtut

Nunc ad Comites P.V. parentes est veniendum inter quos primus erat Formarum Comes nuncupatus.

DE COMITE FORMARVM. Cap. VII.

FORMARVM Comes reparandis aquæductuum formis studebat, quæ erant ex firmis lateribus constructi canales. Tribus enim modis aquā in vrbem ducebatur, fistulis plumbeis, aut tubulis fictilibus, vel structilibus canalibus, quæ formæ appellantur, vt tradit Vitruuius[a] Addit Palladius[b] Canales ligneos. Forma igitur erat meatus structilis, seu ex latericio opere fabricatus, per quem aqua ducebatur.[c] Hæc olim prealtis fornicibus formam sustinentibus vtrinque muro inclusa per colles Romanos discurrebat, cuius etiam nunc veteres extant reliquiæ. Palladius quam formam structilem dixerat, postea simpliciter formam vocat, itaque lapide strato continebatur,[d] vt Pompeius his verbis insinuat.[e] Si prope tuum fundum ius est mihi aquam riuo ducere: tacita hæc iura sequuntur, vt reficere mihi tuum liceat vt adire, qua proximè possim ad reficiendum eum ego, fabrique mei, item vt spacium relinquat mihi dominus fundi, quo dextra & sinistra ad riuum alleam, & quo terram, limum, lapidem, arenam, calcem iacere possim. Aliæ verò priuatorum aquæ, inquit Paulus,[f] non est consuetudinis, vt per lapidem stratum ducantur, sed per fistulas, nisi aliud inter contrahentes actum fuisset Viginti verò quattuor aquę Romam deductæ à P. Victore nominantur: sed ob hostium incursiones & bella, aliquarum meatibus intercelusis, XIX tantum in descriptione vrbis ante Notitiam repeiuntur. Itaque magna aquarum copia Romam per aquæductus deriuata, deinde in lacus, thermas. & priuatorum ædes diuisa,[g] magistratum creari oportuit, qui sartas, integrasque formas esse curaret, ne aqua exiret, sed pura, salubrisque curreret, & adnatas formis arbores ædificia corrumpentes exscindi iuberet Dextra enim læuaque per xv. pedes prope aquæductus arbores esse non licebat:[h] quod Augusto imperante, anno ab V.C 742. Senatusconsulto à Frontino recitato est prohibitum. Quod inquit, Q. Ælius Tubero, P. Fabius Max. Cos V. F.[i] aquarum, quæ in vrbem venirent, itinera occupari monumentis, & ædificiis, & arboribus.[k] Q. F.P.D.E.R.I.C. cum ad reficiendos riuos, specusque, per quæ & opera publica corrumpuntur, placere circa fontes, & fornices, & muros vtraque ex parte vacuos relinqui circa quinos denos pedes patere. & circa riuos, qui sub terra essent, & specus intra vrbem & extra vrbem continentia ædificia vtraque ex parte quinos pedes vacuos relinqui, ita vt neque conserere arbores liceret, si quæ nunc essent arbores intra id spacium exscindentur, præterquam si quæ ex villa continentes, & inclusæ ædificiis essent, siquis aduersus ea commiserit, in singulas res in dena millia damnas esset. ex quibus pars dimidia præmium accusatori daretur, cuius opera maximè conuictus esset, qui aduersus hoc Sen. cons. commisisset, pars autem dimidia in ærarium redigeretur, deque ea re iudicarent cognoscerentque curatores aquarum. De formis verò ita Cassiodorus[l] ad Comitem formarum. Formis, ait, Romanis, vtrumque præcipuum est, vt fabrica sit mirabilis & aquarum salubritas singularis. Quod enim illuc flumina quasi constructis montibus perducuntur, naturales credas alueos soliditates saxorum, quando tot impetus fluminis, tot seculis potuit firmiter sustinere: & paulò post. Currit aqua virgo sub delectatione purissima, quæ ideo sic appellata creditur, quod nullis sordibus polluatur. Nam cum aliæ pluuiarum nimietate terrena commixtione violentur, hæc aerem perpetuo serenum purissime labens vnda mentitur. Quis possit talia sermonibus idoneis explicare, Claudiam per tātam fastigii molem sic ad Auentini caput esse perductam, vt cum ibi ex alto lapsa ceciderit, cacumen illud excelsum, quasi imam uallem irrigare videtur. Quanto pulchrius est Claudiam Romanam per tot montium siccas summitates lauacris, ac domibus liquores purissimos fistularum vberibus emisisse, & ita æqualiter fluere, vt nunquam se possit desiderata subducere, In primis noxias arbores, quæ inferunt fabricarum ruinam, dum sunt quidam mœnium importabiles arietes, censemus radicitus amputari: siquid autem conficiente senio fuerit demolitum, peruigili celeritate reparetur, ne crescente defectu, augeatur nobis causa dispendij, & in fine. Agat ergo peritia fidesque tua, vt & constructio fabricæ illibata permaneat, & aquæ distributio nulla se custodum venalitate subducat Hæc ille.

Comitis ergo formarum erat officium, vt eas reficeret. & æqualiter aquas distribueret. Vehebantur autē, vt supra diximus, quotannis tria millia vehum calcis Romam, quorum 1500. erāt pro formis aquæductuum restituendis, aliæ pro sartis tectis habendis, Valentinianus A. ad Volusianum vrbis Vicarium.[m] De calce locutus Non amplius, inquit, quàm terna millia calcis minoris vehæ annuæ postulentur. Huius autem vehationis, ita ratio sit partita, vt mille quingēta onera formis, alia sartis tectis annua deputentur. Hæc ille, qui onus minorem veham appellat, eratque certum libratum pondus, veluti quod pluribus in locis apud Italos XXV. libris constat. Hæc ad curam Comitis formarum pertinebant. Idem obseruabatur Constantinopoli.[n] Nunc ad alium Comitem Riparum sub P.V. est transeundum.

DE COMITE RIPARVM ET ALVEI Tiberis, & Cloacarum. Cap VIII.

AB Augusto inuentus est curator alueí, & riparum Tiberis. Tranquillus.[o] Quo plures, inquit partē administrandæ Reipub. caperent, noua officia excogitauit curam operū publicorum, viarū & aquarum, aluei Tiberis, frumēti populo diuidēdi Præfectura vrbis. Hæc ille Vtile autem hoc officium fuit, quia ripas fluminum publicorum reficere, munireque expedit.[p] dandaque est opera, ne in illis aliquid fiat, per quod nauigatio, aut vsus publicus impediatur; sic & alueum Tiberis purgare, vt aqua facilius curtat, Reipub. interest. Hic curator, vt nobiliore titulo splenderet, postmodum Comes riparum, atque aluei Tiberis est appellatus Inter alias inscriptiones antiqui curatoris, vna est Ti. Iulii Ferocis, Traiano imperante huiusmodi. TI. IVLIVS FEROX CVRATOR ALVEI ET RIPARVM TIBERIS ET CLOACARVM VRBIS TERMINAVIT RIPAM P.R. PROXIMO CIPPO P. CCCLXXX. C.S. Alia similis est inscriptio Messii Rustici sub Hadriano, quæ omittitur.

Cloacas quoque mundare ad salubritatem, & tutelam ciuitatis pertinet. Nam cœlum pestilens, & ruinas inquit Vlpianus.[q] minuantur immunditiæ cloacarum, nisi mundentur. Est autem cloaca locus concauus, per quem colluuies quædam fluit.[r] Cloacæ appellatione, & tubus, & fistula continentur.[s] Eas Tarquinius Priscus primus Romæ inuenit, vt[t] aquas ex collibus in conualles, & plana descendentes eueheret, quod plebis manibus fecit, cloacis è fastigio in Tiberim ductis.[t] Illarum amplitudinem, inquit Plinius,[u] eam fecisse proditur, vt vehē fœni large onustam transmitteret, vnde eas opus omnium dictu maximum appellat, per quas postea cœptum est nauigari suffossis, inquit, montibus, atque vrbe pensili, subterque nauigata. id M. Agrippa fecit

---

[a] lib. 8. c. 7.
[b] lib. 9. c. 1.
[c] l. 1. C. de aquæductu.
[d] l. si prius, 17. §. 1. ff. de aqua & aqua plu. arcen.
[e] in l. refectionis. § 1. § fi. ff. cōmunia prædior. tam vrban.
[f] in d. l. 17. de aqua & aqua plu. arcen.
[g] l. si venditor, in fi. ff. de act. empt.
[h] l. 1. C. de aquæductu.
[i] verba fecerunt.
[k] quod fieri placeret de ea re, ita censuerunt.
[l] lib. 7. variar. in for. comitiua.
[m] in l. 3. C. T. de calcis coctorib.
[n] tit. C. de calcis coctorib. vrb. Romæ vel Constantinopol.
[o] cap. 43.
[p] l. 1. §. 1. ff. de ripa munien.
[q] l. 1. §. 1. ff. de cloac.
[r] d. l. 1. §. cloaca.
[s] d. l. 1. §. cloaca.
[t] Liuius in 1.
[u] lib. 36. c. 15.

fecit in Ædilitate per meatus, corriuatia septem amnibus, cursu præcipiti torrentium modo rapere, atque auferre omnia coactis. Hæc Plinius. Dion [a] & ipse scribit M. Agrippam cloacas purgasse, & per ipsas in Tiberim nauigasse. Cassiodorus quoque, [b] ad Argolicum P. V. cloacæ, ait, Romæ tantum visentibus conferunt stuporem, vt aliarum ciuitatum possint miracula superare. Videas illic fluuios quasi montibus concauis clausos per ingentia stagna decurrere, videas structis nauibus per aquas rapidas non minima sollicitudine nauigari, ne præcipitato torrenti marina possint naufragia sustineri. Auctor est Dionysius Halicarnasseus [c] cloacas cũ aquas nõ trãsmitterent à censoribus mille talentis purgandas locatas fuisse: efficit hæc summa aureorum sexcenta millia. Has cloacas præter Tiberis alueum, & ripas, hic curator purgari curabat. Hanc curam & sequentes procurationem Vrbicam Vlpianus [d] appellat, Saluianus inquit, beneficio Principis Vrbicam procurationem erat adeptus. curam riparum Tiberis, vel similem intelligens.

[a] lib. 49. prope finem.
[b] lib. 5. epist. 30.
[c] lib. 3.
[d] in l. verum. §. ex facto. ff. de minor.

DE COMITE PORTVS Cap. IX.

ALIVS, & tertius Comes portus dictus P. V. parebat. Hũc in Hetruria prope Hostiã ad læuam Tiberis Claudius fabricauit. [e] Per id tempus, inquit, ingens fames fuit. quã in re tãta fuit Claudij prudẽtia, vt ea nõ solum ijs, qui tum erant, sed & posteris vilem annonam fecerit. Nam cum ferè frumentum omne aliundè ad populum Romanum adueheretur, neque regio, quæ erat ad Tiberis ostia, tutas stationes, & portus commodos haberet, foretq; propterea inutile maris imperium; cumque præter id, quod aduectum fuerat opportunis temporibus, & in horreum repositum, hyeme nihil importaretur, atque ei, qui in hac re vellet periculum suscipere, malè succederet: Claudius his cognitis rebus, portum ædificare instituit. Nec eum deterruit, quod præfecti fabrum, cum interrogarentur, quantos sumptus ea res postularet, responderunt tam magnos, vt nollet eum portum facere, sperabant enim eum cognita sumptus magnitudine, si prædixissent, à proposito deterreri. Sed is nihilominus sibi faciendum putauit, induxitque in animum rem dignam gloria, atque magnificentia populi Romani, primum, quod loco non paruo perfosso in continenti, iactisque circum vndique fundamentis, eo mare intromisit. Deinde in ipso mari factis vtrinque magnis aggeribus, ac multo mari conclusa, in eo insulam fecit, atque in ea turrim ædificauit, ex qua lumẽ nauigantibus noctrmo tempore præberetur. Is locus, vt est, patria lingua portus appellatur. Hactenus Dion, quod & Tranquillus, [f] his verbis recitat. Perfecit portum Ostiensem à Diuo Iulio sæpius destinatum, ac propter difficultatem omissum, & paulo infrà. Portum Ostiæ extruxit, circunducto dextra sinistraque brachio, & ad introitum profunda iam solo mole obiecta, quam quo stabilius fundaret, nauem ante demersit, qua magnus obeliscus ex Ægypto fuerat aduectus, congestisque pilis, superposuit altissimam turrim in exemplum Alexandrini Phari, vt ad nocturnos ignes cursum nauigia dirigerent. Eius meminit, & Plinius. [g] Diuus, inquit, Claudius, aliquot per annos asseruatam eam nauẽ, quam Caius Cæsar importauerat, omnibus, quæ vnquam in mari visæ sunt, mirabiliorem, turribus, puteolis ex puluere ædificatis, perductam Ostiam portus gratia mersit, alia ex hoc cura nauium, quæ Tiberi subuehebant. Quo experimento palam fuit non minus aquarum huic amni esse quam Nilo. Hæc ille. Ibidem Aurelianus, inquit Vopiscus, [h] forum nominis sui ad mare fundare cœpit, in quo postea forum publicum est constitutum. Ad reparandum verò hunc portum, & Pharum Tarracinenses quotannis calcem eo vehere tenebantur, [i] quorum omnium curam hic Comes habuit. Portus autem generaliter est conclusus locus, quo importantur merces, & inde exportantur. Aliàs vocatur statio conclusa, atque munita, inde angiportum dictum ait Vlpianus. [k] Sed cum alio non addito, portus nominatur, hic intelligitur, qui est apud Hostiam, quo transmittendæ Romam merces inuehebantur, distatque Roma XII. milliariis. Eo destinabatur hic Comes, qui etiam curam mercium Romam vehendarum haberet, prospiceretque, ne cui in portu iniuria inferretur. Is aliquod munus à negociatoribus, quod ipsis placuisset, accipere poterat. Cassiodorus, [l] Deliciola, inquit, magis quam laboriosa militia est in portu Romano Comitiuæ gerere dignitatem, vnusquisque per solennitatem commeantibus offerat voluntarium munus, Xenia enim sunt ista non debita: sit ergo tibi cura præcipua non solum abstinere, verum etiam cohibere præsumentium manus. Hæc ille. Curam tamen mercium portus eius Comiti in primis demandatam fuisse Cassiodorus [m] scribit, dabatque operam, ne quis aduenien grauaretur; curabat & horrea portus, in quæ aductum frumentum condebatur, [n] & vt saccarij (ita baiulos appellabant) soli merces in portum vectas iusto pretio comportarent. [o] Mittebat, & ex officio apparitores ad portum Præfectus Vrbi, si quid noui ibi agendum emersisset, vt ex epistola D. Ambrosij [p] colligitur. Apparitor, inquit, Præfecturæ, qui propter operas Portuenses offensam contraxerat, iam in portu nauigat; nam simul vt accepi litteras tuas, vidi præfectum, rogaui pro eo, ignouit illicò, iussit retrahi epistolam, quam de facultatibus eius publicandis dictauerat. Hæc ille. Generaliter verò portubus præerant, qui à Græcis Liminarchæ vocantur, quorum erat sollicitudo, ne latrones, aut delinquentes fugerent. [q] Aristoteles. [r] [illegible], id est, portuum custodes vocat. Ij in mediterraneis Irenarchæ dicebantur. [s] Sed illi militum officio functi, ab hoc Comite differebant. His credo præfuisse Centenarium portus dictum. de quo infra agetur. In hoc portu Pammachius & Fabiola opulentum Xenodochium ædificarunt. [t]

[e] Xiphili. in Claudio.
[f] in Claudio cap. 10.
[g] lib. 36. c. 9. & c. 15. ad fin.
[h] ad finem.
[i] l. 3. C. T. de calcis coctorib.
[k] in l. portus 59. ff. de verb. sign.
[l] lib. 7. in form. Comit portus.
[m] lib. 7. formul. 23.
[n] l. 3. C. T. de patron. horreo. por.
[o] l. 1. C. T. de sac. car. port. Roma.
[p] 35.
[q] l. 4. ff. de seru. fugit.
[r] in li. VI. Politicor.
[s] l. 8. §. Irenarchæ quoque. ff. de mune. & honor.
[t] D. Hieronym. in vita Fabiola ad Oceanum.

DE MAGISTRO CENSVS Cap. X.

CENSVM primus Romæ Ser. Tullus [u] inuenit, vt pro modo prædiorum quisque tributa penderet: mox Augustus per orbem ampliauit inquit Cassiodorus, [x] Censum verò definit Theophilus [y] tabulam, seu chartam, in qua Romani suas facultates scribebant, vt tempore belli quisque secundum substantiæ suæ modum conferret. Itaque in prouinciis, vbi tributa soluebantur, cuiusque nomina cum facultatibus, id est, prædiis, eorumque finibus, & qualitatibus, quæ intra X. annos arua prataue essent, vineæ, olivueta cum numero vitium & oliuarum describebantur. [z] Hunc vulgo æstimum vocant. Olim in Italia immuni facta, [a] hæc descriptio non admodum frequentabatur. Dion enim [b] scribit Metellum Nepotem Prætorem rogata lege, tributis Italiã liberasse, vnde prædia, vt prouincia, tributaria non habuit. [c] Sed hæc immunitas non semper mansit, ingruentib. enim bellis, primum moderatè, mox grauiter & ipsa est onerata. Id accidit, facta inter Galerium,

[u] Dionys. Halicar. li. 4. Liui. in primo.
[x] lib. 3. varia. epist. pen.
[y] in §. vlt. Instit. de libert.
[z] l. forma 4. in prin. ff. de censib.
[a] l. vnic. C. de priuileg. vrb. Constantinopolit.
[b] lib. 37.
[c] §. 1. Inst. de vsucapio.

Maximianum, & Constantium orbis Romani diuisione Aurelius Victor. Huius, inquit, parti Italiæ iniunctum tributorum ingens malum. Nam cum omnis eadem functione moderataque ageret quo exercitus, atque Imperator, qui semper, aut maxima parte aderant, ali possent, pensionibus inducta lex noua. Hæc ille. Quare sub eius Præfecto Italiæ effigies & ipsa vas aureis plenum, quod pensitandi tributi indicium est, quemadmodum & aliæ prouinciæ gestat. Roma tamen tum ab hoc onere illæsa permansit, aut certè liberata fuit.[a] Vtile igitur fuit bona ciuium Romanorum describi, vt cuiusque facultates sciri possent, cum pro rata bonorum ad ciuium vsus necessarios, & prout temporum conditio ferebat, pecuniam conferre oporteret. Necesse præterea fuit, apud censuales scribas testamenta aperiri, publicari, seu actis inseri, quod gratuito fiebat, si hæreditas centum aureos non excedebat.[b] Sed id munus postea Quæstori est delatum.[c] Donationes quoque quæ aureos quingentos non excedebant, apud Magistrum census insinuabantur:[d] & acta, decretaque Senatus scribebantur[e] præmia à Consulibus aut Prætoribus in Curia certantibus proponenda, & pecunia in spectacula impendenda apud censuales deponebatur: Symmachus,[f] cum argenti, inquit, publici ratio quæreretur, quod censualibus editores munerum contulerunt, repertum est quosdam debitum Reip. non dedisse. Hactenus ille. His præerat census Magister, à Leone perfectissimus appellatus. Sed Anastasius Clarissimum nominauit.[g] Qui Romam discendi causa veniebant, huic magistro literas suorum Præsidum ostendere tenebantur, quibus eorum oppida, natales, & merita exprimebantur, & ipsi proferri debebant, quibus studiis operam essent daturi, & officialibus census sua hospitia indicare, & post annum ætatis XXI. Roma excedere[i] iidem censuales singulis mensibus peregrinos, qui, vndevè essent, & quid agerent, inquirebant, & ociosos in patriam remittebant.

a l. 1. C. de priuileg. vr. Constantinop. quæ est pars l. 6. C. de sacrosanct. eccl.

b l. 18. §. 1. l. consultis. 23. C. de testa. l. r petita, 41. C. de epis. & cler. quæ est eius pars.

c Nouella Leonis 44.

d l. in hac 30. & l. secundum 32. C. de donatio.

e l. omnes 2. C. de princip. agent. in reb.

f Epistola ad Th. el. 21.

g in l. orphanotropos. 32. C. de epis. & cle.

h d. l. secundum 32. C. de donat.

i l. 1. C. Theo. de studiis liberal. vrb. Rom.

DE RATIONALI VINORVM
Cap. XI.

QVemadmodum ex Tuscia, Campania, & Piceno carnes præsertim suillæ, fructus, & alia ad annonam spectantia Romam perferebantur, ita & vinum ad vsum populi vehebatur. Itaque Alexander Imperator[k] prout omnium artium, ita & vinariorum corpus seu collegium instituit, qui hanc negociationem vini in vrbem vehendi exercerent. Id in proprio foro veniebat, quod vicarium vocabatur, & illi Tribunus præerat, Symmachus.[l] De tribunatu vicarij fori orta contentio. Sed hoc forum in descriptione vrbis omittitur. Hunc tribunum esse puto, qui a Notitia Rationalis appellatur. & inuecti Romam vini quantitatem, & ex eius vectigali, quod ingens erat, exactam pecuniam scribebat.[m] Rationalis enim dicitur, qui alicuius rei rationes tractat, sic procurator rei priuatæ Principis. Rationalis apppellatur.[n] Notabat & rationes vinorũ, quæ vectorib⁹ calcis, pro formis aquęductuum Romę reparandis, & sartis templorum tectis habendis,[o] data fuisse diximus. Non tamen negociatoribus prohibere poterat, ne quibus mensuris, quovè pretio vellet, vina venderent. Papirius Iustus[p] Quibus, inquit, mensuris, aut preciis negociatores vina comparent, in contrahentium est potestate. Præter hunc Rationalem, erat & qui in Iure susceptor vini appellabatur, is vinũ vectoribus calcis aut[q] aliis ex publico dandũ custodiebat. A Græcis caupones sunt dicti [illegible] Ad Victorem Rationalem vrbis Romæ Constantinus scribit,[r] quem res fiscales ibi tractasse dicit, & ab hoc diuersum fuisse puto.

k auctore Lampridio.

l epist. 51.

m l. 4. C. Th. de suari. & pecuar.

n in l. fin. C. de aduo. fisc. l. vniuersi. 4. C. de fundis rei priua. l. 1. C. de modo multa. l. 2. C. ne uxor pro marito. l. 4. C. de episcop. & cler.

o l. 3. C. Theo. de calc. coctio.

p in l. Imperatores. C. de contra. empt.

q tit. Cod. de suariis, & suscepto rib. vini & cæteris corporatis.

r in l. 14. C. T. de appell. l. 18. C. eo.

DE TRIBVNO FORI SVARII.
Cap. XII.

INTER XI. Romæ fora, duo animalibus vendendis erant destinata, quorum alterum boarium alterum forum suarium vocabatur, vbi tantum sues veniebant. Id erat in VII. vrbis regione, quæ via lata nuncupabatur, vt auctor est P. Victor, & qui Vrbe ante Notitiam descripta conspicitur. valde necessarium est hoc animal ad cibos condiendos, quod & ipsum carnis copiam exhibet, vnde magna eius educandi cura veteribus fuit. Plinius.[s] Neque ex alio inquit animali numerosior materia ganeæ, quinquaginta ferè sapores, cum cæteris singuli. Hinc censoriarum legum paginę, interdictaque cœnis abdomina glandia, testiculi, vuluę, sincipita verrina, vt tamen Publij Mimorum poëtæ cœna, postquam seruitutem exuerat, nulla memoretur sine abdomine etiã vocabulo suminis ab eo imposito. Placuere, & ferisues. Catonis censoris orationes aprinum exprobrant callum. In tres tamen partes diuiso apro media ponebant, lumbos aprinos appellata. Solidum aprum Romanorum primus in epulis apposuit P. Seruillius Rullus, pater eius Rulli, qui Ciceronis Cõsulatu legem Agrariam promulgauit. Tam propinqua origo, nunc quotidianæ rei est. Est hoc annales notarunt, horum scilicet ad emendationem morum, quibus notata esse quidem cœna, sed in principio bini ternique pariter mandebantur apri. Hæc Plinius. Quare creatus est Tribunus fori suarij, qui curam habebat, vt iusto pretio, & sine fraude, ac morbo, sues venderentur, forum etiam ipsum curabat. Huius Romæ est inscriptio huiusmodi. DOMINO NOSTRO FL. CLAVDIO CONSTANTINO FORTISSIMO CÆSARI FL. VRSACIVS V. P.[t] TRIBVNVS COHORTIVM VRBANORVM X. XI. ET XII. ET FORI SVARII. Hæ verò erant tres ex VI. Cohortibus Præfecti vigilum, quibus Tribunus Vrsacius præfuit, & vir perfectissimus appellabatur, quemadmodum & magister census. Hic est ille Vrsacius qui mox Præfectus cohortis Prætorianæ, & Magister officiorum fuit, vt auctor est Marcellinus[u] Romæ corpus seu collegium erat suariorum, qui ex Tuscia, Campania, & Piceno debitos populo Romano sues, & aliunde adduci procurabant, & P. V. iudicem habebant;[x] à sordidisque muneribus immunes erant.

s lib. 8. cap. 51.

t vir perfectissimus.

u lib. 26.

x l. vlt. C. de suariis, & suscepto rib. vini.

y l. 1. C. eod. tit.

DE CONSVLARI AQVARVM,
Cap. VIII.

AB Augusto curatorem aquarũ primum inuentum fuisse ex Tranquillo supra diximus, qui postea Consularis est appellatus. Is curã habebat aquarum quas XIX Romam venisse, in vrbis descriptione, ante Notitiam traditur. Sed P. Victor XXIIII. recenset, Appiam, Martiam, Virginem, Claudiam, Herculeam aliàs Herculeanam, Tepulam, Damnatam, Traianam, Anniam aliàs Annam, Alsiam seu Halsietinam, aut Halsientinam, quæ & Augusta dicitur. Cœruleam, Iuliam, Algentianã, Ciminam, Sabatinam, Aureliã, Septimianã, Seuerianam, Antonianã, Alexandrinam. Anienem nouam, Anienem veterem, Albudinam, Crabram. Quæ ferè omnes ab earum auctoribus & ductoribus nomen habent. Sed in XIIII. vrbis regionibus ante Notitiam descriptis, Augustea ab Alsia diuiditur, quas P. Victor, pro iisdem ponit. Iustiniano verò imperante, XIIII. aquæductus vrbem ingrediebantur. Procopius,[z] Romæ, inquit, aquæductus

z in primo de bello Goth.

ctus decem & quatuor numero sunt, cocto ex latere per priscos homines illos ædificati, & latitudine ac simul profunditate, vt equester vir aliquis ipso eum equo per eos superne euadere liberius queat. Hactenus Procopius. His in vrbem deriuandis, & diuidendis vnus præpositus est, qui aquarum curator à Iulio Frontino appellatur, quo officio & ipse Nerua Imp. demandante, functus est, is postea Consularis est dictus, ex eo arbitror, quòd Consularibus ornamentis esset honestatus: ita imperante Constantino appellatus est Versennius Fortunatus circa annum salutis 316.[a] cui successit Maximilianus quem Consularem aquarum idem Constantinus vocat, [b] apud quem ita legendum est, non Consulem, vt vulgò habetur, & dictio aquarum, à qua Rescriptum incipit, referēda est ad Consularem, & hoc modo scribendum, Imp. Constantinus August. ad Maximilianum Consularē aquarum, deinde incipit lex, possessores. Iulius Frontinus [c] recitat quoddam Senatusconsultum, quo cautum est vt aquarum præfectus extra vrbem lectores binos, seruos publicos ternos, architectos singulos, scribas, librarios, accensos, & præcones totidem haberet quot habent hi, per quos frumentum plebi datur. Hoc erat eius officium. [d] Duæ præterea familiæ illi præsto erant, altera publica, altera Cæsaris nuncupata, publica antiquior CCLX. hominum fuit, ab Agrippa instituta, quam moriēs Augusto commisit, & ille publicauit, vt ex publico aleretur. Cæsaris familia CCCCLX. continebat, quam Claudius Imp. cum aquas in vrbem perduceret, constituit. vtraque familia in aliquot ministeriorum species deducitur, villicos, castellanos, curatores, silicarios, tectores, aliosque opifices: ex his aliquot extra vrbem esse oportet ad ea, quæ non sunt magnæ molitionis, maturum tamen auxilium videntur exigere in vrbe circa castellorum & munerum stationes & opera, quæ vrgebant in primis ad subitos casus. Hæc Frontinus, quia curator aquarum à Nerua Imp. creatus: de se hæc subijcit. Publica ministeria ita instituimus, vt pridie quid esset agendum, dictaremus, & quid quaque die egisset, actis comprehenderetur. Publicæ familiæ ex ærario impensæ dantur, quod impendium exoneratur vectigalium reditu ad ius aquarum pertinentium. Ea constat ex oliuetis, quæ sunt circa ductus aut castella, aut munera, aut lacus, quem reditū prope sestertium CC. millium, i. duorum millium aureorū proximis temporibus in Domitiani loculos versum industria D. Neruæ populo restituit, nostra sedulitas ad certam regulam redegit, vt constarent, quæ essent ad hoc vectigal pertinentia loca. Cæsaris familia ex fisco accipit commoda, vnde & omne plumbum & omnes impensæ ad ductus, & castella. & lacus pertinentes erogabantur. Hæc Frontinus, qui XVI. recenset ante se aquis præfectos, inter quos fuere Ateius Capito, & Coccius Nerua, Iureconsulti. Mox officiū curatoris subijcit, obseruare, inquit, debebit, ne quis sine literis Cæsaris, i. ne quis aquam publicam non impetratam, & ne quis amplius quam impetratum fuerit, ducat. Deinde ductus extra vrbem sunt circumeundi ad recognoscenda beneficia, idem in castellis salientibus publicis faciendum, vt sine intermissione diebus aqua fluat, quæ Senat. consulto curator facere iubetur. scilicet vt inspiciat aquas publicas, ineatque numerum salientium publicorum, & vt salientes publici quam assiduissimè, interdum & noctu aquam in vsum populi funderent, & addit. Qui aquam in vsus priuatos ducere volet, impetrare eam debet, & à Principe epistolam ad curatorem afferre, curator deinde beneficio Cæsaris præstare maturitatem, ad procuratorem eiusdem officij libertum Cæsaris protinus scribere. Procuratorem autem primus T. Claudius videtur admouisse, postquam Anienem nouum & Claudias induxit, is signabat calices modulorum: & infra subiicit: ius impetratæ aquæ neque hæredem, neque emptorem, neque vllum nouum dominum prædiorum sequitur. Balneis, quæ publicè lauarent priuilegium antiquitus concedebatur, vt semel data aqua perpetuo maneret. Qua verò arborum radicibus formarum concamerationes, & latera soluebantur, ea ab vtraque parte xv. pedes vacuas esse Sen. con. iussit, [e] & qui intra id spacium arbores seuerit, vel ædificauerit: vel formas læserit, in dena millia. i. centū aureos in singulas res damnas erit, ex quibus pars dimidia præmium erit accusatori, dimidia in ærarium redigetur: de ea re iudicabunt, cognoscentque curatores. Hæc Frontinus. illi ex hoc aliquam iurisdictionem & officium, seu apparitores [f] habuisse probatur, supradictæ enim familiæ cum lictoribus, & aliis supra nominatis in illius erant officio. Inter Consularem aquarum, & Comitem formarum, illud etiam interfuit, quod hic tantum formas tuebatur, id est structiles canales aquam ferentes sarciebat. Consularis verò operam dabat: vt ea debito modo in priuatas ædes deriuaretur, & publico, ac thermis, alijsque vsibus seruiret. item ne à priuatis vsurparetur: & epistomia, fistulæ, salientesque integri essent, & castellum repararetur. Id Vlpia. receptaculum interpretatur, quod aquam publicam suscipit [g] Hoc officium honorificum multorum beneuolentiam conciliabat, cum tantum totius populi commodum in manu haberet. Quantum verò id esset, Plinius [h] docet. Quod si quis, inquit, diligentius æstimauerit aquarum abundantiam in publico, balneis piscinis, domibus, euripis, hortis suburbanis, villis spacioque aduenientem, extructos arcus, montes perfossos, conualles æquatas, fatebitur nihil magis mirandum fuisse in toto orbe terrarum. De Appia verò, Martia, & virgine aqua ita scribit. Sed dicantur vera æstimatione inuicta miracula, quæ Q. Martius Rex fecit, is iussus à Senatu aquarum Appiæ & Aniensis regula ductus reficere, nouam à nomine suo appellatam, cuniculis per montes actis, intra Præturæ suæ tempus adduxit Agrippa vero in Ædilitate sua, adiecta Virgine aqua, cæterisque corriuatis atque emendatis, Lacus DCC. fecit; præterea fontes CV. castella CXXX. complura etiam cultu magnifica, & operibus. Idem [i] clarissima ait aquarum omnium in toto orbe frigoris salubritatisque palma præconiō vrbis Martia est, inter reliqua Deum munera vrbi tributa. Primus in vrbem ducere auspicatus, Ancus Martius vnus è Regibus, postea Q. Martius Rex in Prætura, rursusque restituit Magnus Agrippa. Idem & Virginē adduxit, ab octaui lapidis diuerticulo duo millia passuum Prænestina via, iuxta est Herculaneus riuus; quem refugiens, Virginis nomen obtinuit. Hæc ille. Alij Virginem appellatam volunt, quod purissima nullisque sordibus polluta curreret.[k] De Claudia aqua à Claudio Cæsare deriuata, idem Plinius, [l] ita scribit: Vicit antecedentes aquarum ductus nouissimum impendium operis incohati à C. Cæsare, & peracti à Claudio, quippe à lapide XL. ad eam excelsitatem, vt in omnes vrbis montes leuarentur, influxere Curtius atque Cæruleus fontes, erogata in id opus sestertia DLV. millia. De eadem Claudia Tranquillus, [m] opera, inquit, magna, potiusque necessaria, per multa fecit. sed vel præcipue aquæductum à Caio inchoatum, & postea, Claudiæ aquæ gelidos, & vberes fontes, quorum alteri Cæruleo, alteri Curtio, & Albudino, nomē est, simulque riuum Aniensis nouo lapideo opere in vrbem perduxit, diuisitque in plurimos, & ornatissimos lacus De eadē aqua Tacitus [n]. Itē Frōtinus; Claudia, ait, aqua concipitur via Sublacensi diuerticulo sinistrorsus ex fontibus amplissimis, Cæruleo, qui à similitudine appellatus est, & Curtio. Item duorum aquæductuum, quos Claudius consummauit. Alteri Claudiæ nomen datum est; alter Anio nouus appellari cœpit. Hæc ille. Aurelia verò à M. Aurelio; Septimiana, & Seuerina, à Septimio Seuero Imperatore, Antoniniana ab Antonino sunt deriuatæ, Alexandrina ab Alexandro. Per structiles formas in vrbem, mox in castellum deducebantur. id erat amplum aquæ receptaculum instar lati cubiculi in fornicem versum. Vitruuius. [o] Cum aqua, inquit, venerit ad mœnia, efficiatur castellū, & castello cōiunctum

[a] l. 1. C. T. de diuers. offi.
[b] in l. 1. C. de aquæduc.
[c] idem Cælius Rhodiginus lib. 18. c. 40. lectio. antiquar.
[d] l. 1. C. de aquæduct. lib. 10.
[e] l. 1. C. de aquæduct.
[f] d. l. 1. C. de aquæduct.
[g] l. 1. §. interdictum necessario ff. de aqua quot. & æstiu.
[h] lib. 36. 15. ad fin.
[i] lib. 31. c. 3.
[k] Cassiodor. lib. 7. variar. in formula Comitiua formarum.
[l] lib. 36. c. 15.
[m] in Claudio c. 20.
[n] in 12.
[o] lib. 8. c. 7.

ad recipiendam aquam triplex emissarium, collocenturque in castello tres fistulæ æqualiter diuisæ, intra receptacula coniunctæ, vnde aqua publica in tres partes dirimebatur; vna in lacus emittebatur, in quibus plebs Romana lotica abluebat, animalia potabat, & ad fullonum, coriariorumque atq; alias necessitates inseruiebat: altera in balneas emittebatur, ob quam vectigal quotannis populo præstabant, qui ea vtebantur. Hactenus Vitruuius. Hæc est pensitatio quam pro aquæductu præstari, auctor est Papinianus.[a] In venditione, super annua pensitatione pro aquæductu intra domum Romæ constitutam, nihil commemoratum est, deceptus ob eã rem, ex empto actionem habebit. Idem credo sentire Paulum,[b] dum ait, Fiscus vsuras accipit de fornicariis, qui tardius pecuniam inferunt. Sunt enim fornicarij, qui fornaces in balneis curant.[c] Hanc etiam quandoque priuati excipiebant, cum in humum cadebat. Frontinus enim scribit apud antiquos omnem aquam in publicos vsus erogari solitam, legeque cautum, ne priuati aliam ducerent, quam quæ ex receptaculo publico seu castello in humum recidisset, quam caducam vocabant, & hanc ipsam nõ in aliũ vsum, quam balnearum, & fullonicorum, vectigalemque esse statuta mercede, quæ in publicum penderetur. aliquid & in domos Principum dabatur sed crescente aquarum copia. Tertiam aquam Principes in domos priuatas ex castello deduci permisit, inquiunt Vitruuius & Vlpianus.[d] Hæc in plumbeum castellum deriuata per fistulas sub terram missas, non modo in ædes, sed & aëna lateribus circumstructa deducebatur, cuiusmodi insigne exemplum apud Celsum reperitur.[e] Firmus, inquit, à Proculo quæsijt, si de plumbeo castello fistulæ sub terram missæ aquam ducerent in aenum lateribus circumstructum, an hæc ædium essent, & esse existimant. Aeno verò quæ calefiebat ad bibendum,[f] vel vasa olearia lauanda.[g] Quandoque etiam ad irrigãdos hortos, vel prædia priuatis, aqua permittebatur,[h] & ob id Prætor edicto promittit se facturum, ne vis fiat ei, qui aquam obtinuit à Principe, quo min[us] eam ducat. Ex flumine verò publico aqua iure deriuatur. Pomponius.[h] Quo minus, inquit, ex flumine publico ducatur aqua, nihil impedit, si modo ea aqua in vsu publico non erit, i. ciuitatis vsibus, vt supra dictum est, non deseruiant. Consularis ergo aquarum illas ad destinatos vsus curabat deriuari, & debitum vectigal pro ea solui. In prouinciis aquæductus ex reditibus Ciuitatum fiebant.[l] & ideo eorum cura ad Decuriones spectabat. Nunc ad Curatores P. V. imperio parentes est transeundum.

[a] in l. 41. ff. de actionib.
[b] in l. eum quidam. 17. § fiscus, ff. de vsuris.
[c] l. 14. ff. de instruc. & instrum. legat.
[d] in l. 1. § permittitur, ff. de aqua quotid. & æstiu.
[e] in l. si vendider in l. fin. de act. emp.
[f] l. cum de lanionis. §. 2. de fund. instruct.
[g] l. sed addes. §. 2. ff. locati.
[h] in l. vsum. 4. C. de aquaductu.
[i] d. l. 1. §. ait prætor. de aq. quotid.
[h] in l 2. ff. de flumin.
[l] l. vnica. C. de ratiocin. ope publ.

DE CVRATORE OPERVM MAximorum, Cap. XIIII.

OPERA appellantur magnifica ædificia, aut fabricæ, vt indicant tractatus in Pandectis & Codice Iustinianæo de operibus publicis & de ratiocinijs operum publicorum. Vergilius,[m]

Adde tot egregias vrbes, operumque laborem.

Maxima verò opera in vrbe erat Circus Maximus in XI. regione vrbis, qui loca trecenta octoginta millia capiebat, sed in descriptione vrbis ante Notitiam legitur 485000. continebat, & VII. metas, quas auriga circuibant, & XII. portas, per quas currebant.[n] Mœnia quoque, & Amphitheatrum castrense.[o] Campum Viminalem sub aggere in V. regione inter maxima opera ponit: Campum Martium in IX regione. Erant & opera magna vocata, quæ forte huic Curatori commissa non erant, vt Forum Romanum magnum in VIII. regione, & Macellum magnum in II. Circus Flaminius capiens stabula 4. factionum, multas porticus, & similia in eadem regione P. Victor Ludum magnum statuit. Erat hic domus, in qua olim gladiatores exercebantur, tyrones quoque & lanistæ. Ludorum dum inde dictum scribit, quod in eo iuuenes vsum armorum condiscant. Tranquillus in C. Iulio Cæsare.[p] tyrones, inquit, neque in ludo, neque per Lanistas, sed in domibus per equites Roma. ac etiam per Senatores armorum peritos erudiebat. Superioribus operibus, quæ præcipua diligentia egebant, datus fuit Curator, maximorum operum dictus, qui illa munda, integraque seruari curaret. Hanc & sequentem curas, Procurationes vrbicas Vlpianus appellat.[q]

[m] in 2. Georgi. cor.
[n] Cassiodorus.
[o] l. 3. ff. de oper. publ. & l. pen. in V. vrbis regione
[p] cap. 26.
[q] in l. verum §. § ex facto. ff. de minor.

DE CVRATORE OPERVM publicorum. Cap. XV.

HOC quoque officiũ ab Augusto primum inuentũ fuit Trãquillus.[r] Quo plures, inquit, partem administrãdæ Reipub. caperẽt, noua officia excogitauit, curam operum publicorũ, viarum, & aquarum Inter opera verò publica Constantius A. ad Ecdicium Præfectum Ægypti,[s] Prætoria, id est ędes, in quibus Præsides degebant, & ius reddebant & alias domus publicas recenset Itẽ potius aquæductus,[t] thermas,[u] horrea, & stabula ad equos cursus publici destinata,[x] & alia plura.[y] Opera publica vocantur & illa, quę pro admirandis Plinius[z] recitat, qualia ab Augusto, Tiberio, & alijs Principibus condita Tranquillus narrat. Inter hæc erat Amphiteatrum in III. regione, capiens loca octoginta septem millia, & Theatra IIII. in IX regione, videlicet Balbi loca triginta millia, octoginta quinque continens; id Claud Cæsar dedicauit, sed Balbi est appellatum, quod prope eius Cryptam esset.[a] item Theatrum Marcelli loca triginta millia capiens in quo erat templum Iani, & alia duo minora theatra: Inter opera publica Iustinianus[b] muros, pontes, vias, & aquæductus recenset. P. Victor, & descriptio vrbis Romæ ante Notitiam huiusmodi plura nominat, vt thermas XI. Victor XVI. Basilicas X. Victor XVIIII. pontes VII. obeliscos V. Victorias magnas VI. paruas XLII. Bibliothecas XXIX inter quas præcipuæ erant Vlpia & Palatina. Lucos XIIII. Capitolia II. totidem Amphiteatra, columnas Cochlidea II. macella II. Ludos VI. naumachias V. stadia II. nymphea seu lauacra XII. tabula & signa sine numero: Arcus marmoreos XXXVI. Lupanaria XLVI. pistrina CCLIIII. fora XVI. campos VIII. Senacula III. & alia, quibus hic Curator præerat, exceptis maximis operibus, item aquæductibus & formis, quæ tempore Notitiæ proprios Curatores habebãt; sed olim hæc distinctio nõ fiebat; Vnus enim operum publicorum Curator vocabatur.[c] Hic opera publica, integra conseruari curabat, & collapsa restituebat, noua redemptoribus facienda locabat.[d] Nullius verò nomen operi inscribere licebat, quam Principis, vel eius, cuius pecunia opus fiebat.[e] In prouinciis autem tertia pars redituum ciuitatis mœnibus, & balneis restituendis destinabatur.[f] Hæc cura ad Præsides pertinebat. Vlpianus,[g] ædes sacras, inquit, & opera publica circumire inspiciendi causa, an sarta tectaque sint, an aliqua refectione indigeant, Proconsul debet, Curatoresque operum diligentes solemniter præponere.

[r] in Augusto.
[s] in l. 4. C. de op. publ.
[t] in l. ad portus. 7. C. eo.
[u] l. vt splendidissima. 8. C. eod. & § 1. ff. de ope. publ.
[x] Lucemo. 13. C. eod.
[y] l. a desiderat. 14. cum ll. seq. C. eod. tit. l. 3. & l. 5. eodem.
[z] lib. 36. c. 15.
[a] de quo in 5. regione.
[b] Nouell. 25. § oportet.
[c] l. 1. ff. de oper. publ.
[d] l. 2. § vlt. ff. de ope. publ.
[e] l. 2. in prin. l. 3. in prin. l. vlt. ff. de op. pub. l. 4. in f. ff. de adminis. rer. ad ciuit. pertin.
[f] d. l. vt splendidissima. 11 C. eodem tit.
[g] in l si in aliam § 1. ff. de offi. proconsul.

DE CVRATORE STATVARVM Cap. XVI.

STATVÆ plurimæ Romæ fuerunt, inter alias nominat P. Victor statuam Mercurij plumbeam, Quirini, & Fortunæ publicę in colle V. regionis; signũ Iouis Imperatoris in IX. Erãt propterea Colossi ænei XXXVII. marmorei II. equi magni ænei XXIII. inaurati LXXXIIII. eburnei

eburnei CXXIIII. quibus præfectus hic curatur, prospiciebat vt nitescerent, ne deuastarentur, aut forte tollerentur. Officium seu apparitores habebat, qui nocte vigilabant, & obseruabant ne statuæ aut auferentur, aut læderentur, earumque fures, & effractores, puniebat. Hunc curatorem Cassiodorus, [a] Comitem Romæ appellat. Si clausis, inquit, domibus, ac muniris insidiari solet nequissimum votum, quanto magis in Romana ciuitate videtur illici, qui in plateis pretiosum reperit, quod possit auferri? Nam quidam populus copiosissimus statuarum, greges etiam abundantissimi equorum, tali sunt cautela seruandi, quali, & cura videntur affixi, & paulo post. Quid dicamus, marmora metallis & arte pretiosa, quæ si vacet eripere, rara manus est, quæ possit à talibus abstinere. Ibi sunt exposita, quæ facere potuerunt, diuitiæ generales, & labor mundi. Qua de re comitiuæ Romanæ cum priuilegijs, & iustis commodis suis tibi concedimus dignitatem, vt fideli studio, magnoque nixu, quæras improbas manus, & insidiantes aut priuatorum fortunis, aut mœnibus ad tuum facias venire iudicium, & rei veritate discussa, congruam subeant de legibus vltionem. Officium tuum & milites consuetos nocti bus potius inuigilare compelle. In die autem ciuitas se apsa custodit. Statuæ nec in foro mutæ sunt, quando à furibus percussæ custodem videntur tinnitibus admonere. Proinde, prudentiam tuam deuotione laudabili sentiamus, vt cui nunc laboriosos fasces iniungimus, securos honores postea conferamus. Hæc ille. Ingentem verò Romæ statuarũ multitudinem, populum appellat, & greges equorum. Non tantum enim Principum, sed & aliorum, omnis generis statuæ, Romæ reperiebantur.

[a] lib. 7. var. epist. 14.

DE CVRATORE HORREORVM Galbanorum. Cap. XVII.

HORREA Galbæ, vt præcipua inter plura alia nominantur, ram in descriptione vrbis ante Noõam, quam à P. Victore in III. regione. Sed ipse legit Horrea Galbiana, quemadmodum & in hoc monumento antiquo scriptum reperitur.

NVM. DOM. AVG. SACRVM FORTVNÆ CONSERVATRICI HORREORVM GALBIANORVM M. LORINVS FORTVNATVS MAGISTER S. P. DD. id est, sua pecunia dedicauit.

Dominis Augustis Theodosio iuniori & Valentiniano III. vel, vt habet inscriptio, Numini Dominorum Augustorum dicatum est hoc simulachrum Fortunæ conseruatricis, quam horrea conseruare opinabantur. Galbio vnus fuit ex Ducibus Valentiniaci contra Bonifacium Africæ tyrannum missus, circa annum 429. [b] à quo Galbiana horrea, quæ fortè ille annona impleuerat, aut ad hunc vsum Reipubl. tradiderat, sunt appellata, & ita puto legendum, vt est apud Victorem Galbana vel à Galba Principe, vel alio ex ea familia deriuantur, sed aliqua anterioribus temporibus eorum mentio fieret. Magister autem de quo in supradicto Epigrammate, fuit regionis XIII. Cum enim Augustus in regiones, vicosque vrbem diuisisset, his ex plebe viros præfecit, quos Magistros appellauit, vt ait Tranquillus. [c] Plura Romæ erant horrea, in quibus non tantum frumentum, sed gemmæ, aurum, & argentum, aliaque pretiosissima, homines reponebant, præsertim qui hæc apud se rata non esse timebant. [d] Ego tamen hic horrea Galbiana interpretor, in quibus frumentum populo dandum condebatur, quorum vt farta tecta

[b] vt auctor est D. Prosper.

[c] in Augusto c. 30.

[d] l. 3. §. effractura ff. de off. Praef. vigil. l. pignus 9. C. de pignoratit. actione.

essent, hic curator prospiciebat: nam de operum & ædificiorum curatoribus hic agitur. Alius verò huic, & omnibus horreis frumentariis, Comes horreorum dictus, [e] præerat, qui grana illæsa conseruari, panemque plebi, & militibus distribuendum confici prouidebat. Vetustus codex legit. Hurreorum Galbiorum, sed non rectè.

[e] l. vnic. C. de pistorib.

DE CENTENARIO PORTVS. Cap. XVIII.

CENTENARII centum militibus præerant. Vegetius, [f] Erant inquit, Centuriones, qui singulas centurias gubernabant, qui centenarij nominantur. Idem Modestus, [g] tradit. centenarium ergo portus cum fuisse existimo, qui cum centum, aut plus minus militibus portum tuebatur. Nam & centenarij in officiis palatinorum, viris sexaginta, aut paucioribus præerant. Hunc esse credo, quem Cassiodorus [h] Vicarium portus appellat: cuius cura erat præcipua, ne peregrini cum ciuibus rixarentur, vel latrones ac delinquentes deterrentur. A lurecõsulto limenarchæ appellantur, id est portus principes. Paulus, [i] Limenarchæ, inquit, & stationarij fugitiuos deprehensos rectè in custodia retinent. Inuenti sunt & ab Augusto, qui agros viasque publicas custodirent, [k] ne cui iniuria fieret. Tranquillus, [l] Grassatorum, inquit, plurimi se ferebant succincti ferro quasi tuendi sui causa, & rapti per agros viatores sine discrimine liberi, seruique ergastulis possessorum, supprimebantur. Igitur grassatores dispositis per opportuna loca stationibus inhibuit. Has postea Tiberius crebriores fecit. Idem Tranquillus, [l] tuendæ pacis, aut à grassaturis ac latrociniis, seditionumque licentia curam habuit, stationes militum per Italiam solito frequentiores disposuit. Sed quod ad hunc Comitem pertinet, Cassiodorus [m] in comitiua portus Rauennatis eius Comitem naues priuatorum ob transuehendas species, vel res Principis, vel publicas retinuisse scribit, quod & hic forte procurabat.

[f] lib. 2. c. 8.

[g] in libello de vocabulis castrensibus.

[h] lib. 7. varia.

[i] in l. penult. ff. de fugit.

[k] in Augusto c. 32.

[l] in Tiberio c. 36.

[m] eod. lib. in formula comitiua. Rauennatis.

DE TRIBVNO RERVM NITENTIVM. Cap. XIX.

VLTIMVS sub Præfecto vrbi erat Tribunus rerum nitentium, cuius erat sollicitudo, vt ædes sacræ basilicæ, fora, balnea, circi, theathra amphiteatra, viæ, bibliothecæ, campi, & omnia denique loca publica nullis sordibus vitiarentur, sed nitescerent, tantum erat veteribus mundiciei, nitorisque studium. Tribunus verò hic Præfectum significat, sicut Tribuni militum, & Ærarij aliique pro Præfectis accipiuntur. Hoc munus olim Ædilium Curulium fuit. De duobus Prætoribus, qui imperante Constantioo Magno duo tantum Romæ erant, [n] nihil Notitia tractat, quod forte præter insigniũ magistratus splendorem nullum ferè tenebat Imperium. Tantum enim liberales causas cognoscebat, Minoribus alienãtibus decreta interponebat eos integrum restituebat, vindicta manumittebat, & emancipantibus liberos auctoritatem præstabat. [o] Hæc de Præfecto vrbi, eiusque magistratibus dicta sufficiant. Nunc ad alios illustres id est Magistros militum, est transeundum, quorum copiarum breuiarium præmittemus.

[n] l. 2. apud C. de appellat.

[o] l. 1. C. de offi. Praetoris.

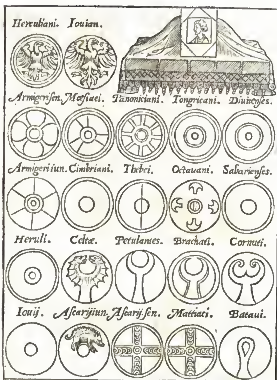
Magister Peditum. — Quibus imperat.

Magister pedită in præsenti Occidentis imperat,

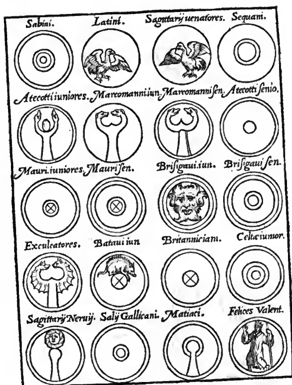
- *Commitibus VIII. limitum.*
  - *Illyrici praest* — *Præfectis* XX*IIII.* —
    - *Auxiliorum palatinorum peditum* XVI.
    - *Legionum Comitatensium* V.
  - *Italiæ per Alpes* —
    - *Peditum numeris* XXX*VI.* —
      - *Legionum pseudo Comitatensium* III.
    - *Equitū vexillationib. VII.* —
      - *Legionibus* XIII. *Auxiliis* XXI.
      - *Peditum numeris* XII.
  - *Africæ, qui praest.* — *Præpositis limitum* X*VI.* —
    - *Vexillationibus equitum* XIX.
    - *Vexillationibus equitum* III.
  - *Tingitanæ, qui praest* —
    - *Tribunis cohortium VI.*
    - *Præpositis equitum.* — *Alæ equitum* I.
  - *Hispaniarum* — *Præfectis XVI.* —
    - *Auxiliorum* XI.
    - *Legionum V.*
  - *Britanniarum* —
    - *Numeris peditum III.*
    - *Vexillationib. equitum VI.*
  - *Littoris Saxonici per Britanniam.* —
    - *Præpositis VIII.* —
      - *Numerorum peditum* V.
      - *Vexillationum equitum* II.
    - *Tribuno cohortis I.* — *Legionis.* I.
  - *Argentoratensis.*
- *Ducibus XII. limitum.*
  - *Mauritaniæ Cæsariensis.* — *Præpositis limitum VIII.*
  - *Tripolitanæ* —
    - *Præpositis limitum XII.*
    - *Numeris militum II.*
  - *Pannoniæ II.* —
    - *Præfectis* XXX*I.* —
      - *Cuneorum equitum* VI.
      - *Numerorū aliorum equitū* XI.
      - *Legionum V.*
      - *Numerorum militium* V.
      - *Classium.* IIII.
    - *Tribunis III.* — *Cohortium.* III.
  - *Valeriæ Riparensis.* —
    - *Præpositis* XXVII. —
      - *Cuneorum equitum V.*
      - *Numerum equitum* XVII.
      - *Auxiliorum peditum V.*
    - *Præfectis* IX. —
      - *Legionum* VIII.
      - *Classis* I.
    - *Tribunis VI.* — *Cohortium* VI.
  - *Pannoniæ primæ & Norici Riparensis.* —
    - *Præfectis* XXVII. —
      - *Cuneis equitum* II.
      - *Numerorum aliorum equitum* IIII.
      - *Legionum* VIII.
      - *Classium* III.
    - *Tribunis V.* — *Cohortium* V.
  - *Rhetiæ primæ.* —
    - *Præfectis* XIII. —
      - *Numerorum equitum III.*
      - *Alarum equitum III.*
      - *Legionum* VII.
    - *Tribunis cohortium VIII.*
  - *Prouinciæ Sequanici.* — *Militibus Latanienfibus.* — *Cohortium* VI.
  - *Tractus Armoniaci.* — *Præfectis* IX. — *Numerorum peditum* IX.
  - *Belgicæ II.* —
    - *Tribuno I.* — *Cohortis* I.
    - *Præfectis* II.
    - *Tribuno* I. — *Numerorum equitum* II.
  - *Germaniæ primæ.*
  - *Britanniarum.*
  - *Moguntiacensis* — *Præfectis* XI. — *Numerorum* XI.
- *Legionib. palatinis XII.*
- *Auxilus palatinis LXV.*
- *Legionibus Comitatensibus XXII.*
- *Legionibus Pseudo Comitatensibus XVIII.*
- *Classibus XVII.*
- *Tribunis cohortium. XXIII.*

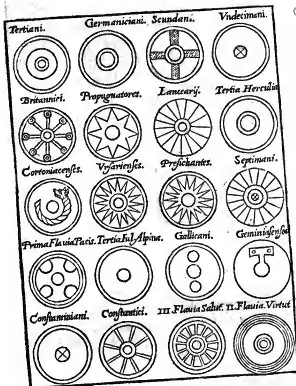
NOTITIA.

INSIGNIA VIRI ILLVSTRIS MAGISTRI PEDITVM.

Leones iun.
Leones seniores.
Sagittarij Neruij
Cornuti.
Felices seniores.
Grati.
Salij.
Tubantes.
Augustei.
Inuict.
Gratianenses seniores.
Felices iunio.
Bructeri.
Bataui.
Victores.
Iouij.
Reti.
Valentinianenses.
Gratianens. iun.
Ampsiuarij.

Sabini.
Latini.
Sagittarij uenatores.
Sequani.
Atecotti iuniores.
Marcomanni iun.
Marcomanni sen.
Atecotti senio.
Mauri iuniores.
Mauri sen.
Brisigaui iun.
Brisigaui sen.
Exculcatores.
Batavi iun.
Britanniciani.
Celtæ iunior.
Sagittarij Neruij.
Salij Gallicani.
Matiaci.
Felices Valent.

Tertiani.
Germaniciani.
Scundani.
Vndecimani.
Britannici.
Propugnatores.
Lanceariј.
Tertia Herculia
Cortoniacenses.
Vrsarienses.
Prefichantes.
Septimani.
Prima Flauia Pacis.
Tertia Iul. Alpina.
Gallicani.
Geminiasenses
Constantiniani.
Constantici.
III Flauia Salut.
II. Flauia. Virtut

Auxilia Palatina sexaginta quinque.

Cornuti seniores.
Brachati seniores.
Petulantes.
Celtæ seniores.
Heruli seniores.
Batauí seniores.
Mattiaci seniores.
Ascarij seniores.
Ascarij iuniores.
Iouij seniores.
Cornuti iuniores.
Sagittarij Neruij.
Leones seniores.
Leones iuniores.
Exculcatores seniores.
Sagittarij Tungri.
Exculcatores iuniores.
Tubantes.
Salij.
Grati.
Felices seniores.
Felices iuniores.
Gratianenses seniores.
Inuicti seniores.
Augustei.
Iouij iuniores.
Victores iuniores.
Batauí iuniores.
Bructeri.
Ampsiuarij.
Gratianenses iuniores.
Valentinianenses iuniores.
Rheti.
Sequani.
Sagittarij Venatores.
Latini.
Sabini.
Brachati iuniores.
Honoriani Atecotti seniores.
Honoriani Marcomanni seniores.
Honoriani Marcomanni iuniores.
Honoriani Atecotti iuniores.
Brisigaui seniores.
Brisigaui iuniores.
Honoriani Mauri seniores.
Honoriani Mauri iuniores.
Celtæ iuniores.
Inuicti iun.Britanniciani.
Batauí.
Exculcatores iun.Britanniciani.
Felices Valentinianenses.
Mattiaci iuniores Gallicani.
Salij Gallicani.
Sagittarij Neruij Gallicani.
Iouij iuniores Gallicani.
Seguntienses.
Galli Victores.
Honoriani Victores iuniores.
Honoriani Ascarij seniores.
Felices iuniores Gallicani.
Atecotti iuniores
Tungri.
Honoriani Gallicani.
Mauritonantes iuniores.
Mauritonantes seniores.

Legiones Comitatenses triginta duæ.

Menapij seniores.
Fortenses.
Propugnatores seniores.
Armigeri defensores seniores.
Septimani seniores.
Regij.
Pacatianenses.
Vesontes.
Mattiarij iuniores.
Mauri cetrati.
Vndecimani.
Secundani Italiciani.
Germaniciani iuniores.
Tertiani siue tertia Italica.
Tertia Herculea.
Lancearij Gallicani Honoriani.
Propugnatores iuniores.
Legio secunda Britannica,siue Secundani.
Septimani iuniores.
Præsichantes,alias Præsidiantes.
Vrsarienses.
Cortoriacenses.
Geminiacenses.
Honoriani Felices Gallicani.
Tertia Iulia Alpina.
Prima Flauia Pacis.
Secunda Flauia Virtutis.
Tertia Flauia Salutis.
Flauiæ Victrices Constantinæ, id est, Constantici.
Secundæ Constantiniani tertio.
Augustani.
Fortenses.

Pseudocomitatenses decem, & octo.

Legio prima Alpina.
Legio secunda Iulia Alpina.
Lancearij Lauriacenses.
Lancearij Comagenenses.
Taurunenses.
Antianenses.
Pontinenses.
Prima Flauia Gallicana Constantia.
Martenses.
Abrim Cateni.
Defensores seniores.
Naurosismiaci.
Prima Flauia Metis.
Superuentores iuniores.
Constantiaci.
Corniacenses.
Septimani.

XII. PALATINAE LEGIONES *Magistri Militum Præsentalis Occidentis.* CAP. XXI.

X XII. palatinis legionib⁹, VIII. magister peditum præsentalis in Italia ipse retinebat, vnam Magistro equitum per Gallias concedebat, Comiti Africæ tres, sunt autem sequentes.

1 IOVIANI SENIORES. Hæc legio in oriente non reperitur: In Italia sub eius Comite, sicut & quinque legiones sequentes, militabat. Purpuream gestabat aquilam in parma cærulea, duoque erant pro margine circuli, ruber interior exterior luteus, prout Pierius [a] describit, eodem modo se habent manuscripti codices: sed in meo exemplari parma est alba, nullusq; in extremitate apparet circulus. Ioviani iuniores vna ex sex palatinis legionibus sub Magistro Præsentali Orientis, eodem modo aquilam, sed diuersi coloris habebant, quorum clypei margineio tres circuli ambibant, cuius argumentum ibi expressimus. Sozomenus [b] scribit Iouianos, & Herculeanos duas fuisse cohortes ex primarijs militibus constitutas, quæ Imperatorem proximè à tergo præsidij causa sequebantur. Apud Comitem Italiæ tuste pro Iouianis infra Iouij seniores sunt scripti.

[a] *inf. lib. 19.*

[b] *lib. 6.*

2 HERCVLIANI seniores & ipsi Aquilam sed cæruleam, alijs spatijs in rubra parma gestant, latus circulus lutei coloris marginem cingit, quem nigra linea circundata in partes duas æquè distantes dissecabat, ita Pierius. [c] Aquila Imperium Romanum refert, quod vnum esse per circulum significatur, etsi diuisum, vt linea nigra insinuat: interpretor enim circulos etiam cum extrema clypei cingunt, vnitatem & perpetuitatem denotare. In meo codice aquila est lutea in alba parma, & rubeus albusque circuli marginem ambiunt, vt in manuscriptis qui vtriusque Romani imperij coniunctionem, vnitatemque portendunt. Herculiani iuniores vna ex sex palatinis legionibus Magistri militum præsentalis Orientis idem aquilæ insigne habebant.

[c] *eod. lib. 19. ad fi.*

3 DIVITENSES seniores à Diuero Siciliæ oppido dicti. In rubeæ parmæ vmbone globum luteum rubro luteoque circulo clausum præferunt. Marginem alius luteus ambit: Orbem Romanum duplici coniunctoque imperio regi significat Exterior circulus, vt sæpe vmbilico concolor maiorum indicat concordiam. Pierius [d] hanc legionem in Gallijs mansisse scribit, & insigne cærulei accipitris, colore tamen dilutiore, cum tauro gestasse. Accipiter volatu cæteras aues antecellens, gloriam victoriamque insinuat, & cæruleus color, altitudinem: taurus verò laborem, per quem ad gloriam, & victoriam peruenitur. Duo hæc animalia pro duobus Principibus imperij, ad gloriam laborantibus, ponuntur. Diuitenses Gallicani inter XXI. Legiones Magistri militum per Thracias reperiũtur: & Dalmatæ Diuitenses sub Duce Daciæ Ripensis.

[d] *lib. 21.*

4 TONGRICANI seniores ex Tongris, Germaniæ secundæ populis lecti, idem ferè gerunt insigne, quod Diuitenses, nisi quod horum clypei marginem, duo, luteus, & viridis, circuli cingunt: Manuscripti in coloribus variant. Duplicis Romani imperij connexitas, perpetuitasque indicatur. Hi non sunt in Oriente. Tungri Diuitensibus à Marcellino [e] coniunguntur: Diuitenses, inquit, Tungricanosque iuniores ad procinctum vrgentem per Thracias inter alios celerare disposuit. Item, [f] Seuerianus, ait Comes apud Calidona Diuitensibus præsidebat, & Tungricanis.

[e] *lib. 26.*

[f] *lib. 27.*

5 PANNONICIANI seniores, gestant idem insigne, quod Gratianenses, aut secunda Flauia Gemina legio in Oriente, sub Magistro militum per Thracias; nisi quòd hic octo trabeæ, duplicem orbem firmant, ibi septem. Manuscripti coloribus varij sunt. Vrsinianus coniunctos aggeres orbem munientes habet. Pannoniciani vero iuniores, vna ex XXI. legionibus Comitatensibus Magistri militum per Thracias in Oriente repetiuntur. Hi numero vtrobique duplicati, sæpe hic seniores, ibi iuniores, id est posteriores nominantur.

6 MOESIACI seniores, ex Mæsia deducti: Mœsicos Marcellinus & Tacitus appellant, [g] Fremebant, inquit, venire Mœsicas legiones, maximam exercitus partem Bebriaci remansisse, qui pro Othone contra Vitellium stabant. Marcellinus; [h] Moto, inquit, velitari auxilio, Herculeis scilicet, & Battauis, Numerisque Mœsicorum pluribus, Constantius Bononiam venit. Hanc legionem alibi commendat, [i] & cum Pannonica præcedente coniungit. Obuiam, ait, motæ sunt legiones duæ, Pannonicia & Mæsiaca, valida prælijs manus.

[g] *lib. 18.*

[h] *lib. 20.*

[i] *lib. 29.*

Gestabant in clypeo rubro aureum orbem, alio cæruleo inclusum, quem à tribus lateribus, tres lutei cippi æqualiter distantes fulcire videntur: id tres orbis partes aduersus hostem vndique muniri significat. Cippi enim firmitatem insinuant. Manuscripti, cippos albos ostendunt; Madrucianus, globum interiorem decussatum, quod Imperij diuisionem, verius que Principis vnione firmatam portendit. Id genus symboli, apud alios etiam inuenitur, vt in Armigeris senioribus & iunioribus: Quid simile habent & Octauani, & Pannoniciani proxime explicati. Hi non sunt in Oriente. Morsiciani, vitio typographi infra inter XII. legiones palatinas appellantur.

7 ARMIGERI propugnatores, seniores pro insigni, in parma viridi, quatuor orbes luteos præferunt, qui globum aureum rubro & luteo circulo cinctum fulciunt: à quatuor partibus mundum munitum esse, & duo imperia, in vnum orbem Romanum coire portendunt. Exterior circulus interiori globo, vt sæpe concolor, idem esse imperium innuit. In Madruciano tres cærulei aggeres orbes coloribus varios muniunt. Vrsinianus albam crucem duos orbes id est duo imperia sustinentem ostendere videtur. Hi Comiti Africæ parebant. in Oriente non leguntur.

8 SABARIENSES Lancearij, à Sabara Arabiæ Felicis regione delecti, orbem rubum in alba, vel, vt in Madruciano, in puniceа parma gerunt. Marginem luteus ambit circulus: quod vnum & perpetuum esse orbis Rom. imperium denotat. Vrsinianus orbem cœruleum rubro circulo cinctum tenet. Idem insigne habent & Secundi, Germaniciani seniores, Lancearij iuniores, & Mineruij in Oriente. In Gallijs sub Magistro equitum merebant: in Oriente non sunt.

9 OCTAVANI, ab octaua legione deriuantur, quæ ab Augusto in Pannonia locata, Augusta cognominabatur, inde à Claudio in Mœsiam abducta, postea in Italiam pro Vitellio venit: Demum suis sedib. est restituta. [k] In vmbone luteæ parmæ orbem aureum rubra Zona in medio diuisum, & rubro circulo cinctum, gestant. Hunc quatuor rubræ peltæ crucis instar, à quatuor partib. æqualiter inter se distantes circumstant: Id vnum esse Romanum imperium, etsi in Orientem, Occidentemque diuisum, & à quatuor mundi partibus defendi indicat: Pelta enim signum est propugnantis, Ruber color imperij, Luteus felicis sæculi sunt indices. Hi apud ipsum Magistrum peditum permanserunt. In Oriente non leguntur.

[k] *Dion, lib. 55.*

10 THEBAEI diuisum coloribus clipeũ, à dextra luteum, à sinistra rubrum gestant. Orbis vero in vmbone conuersis coloribus à dextra est rubeus, à læua luteus; Marginem rubeus circulus cingit: Madrucianus puniceum pro rubro habet: Id quoque vnũ esse Rom. orbis imperium significat, & si ob duos imperatores scissum videatur, qui mutuum sibi auxilium præstant. Hi sub Comite Italiæ merebant: Plures in Oriente Thebæorum legiones visuntur, omnes à Thebaide collectæ.

11 CIMBRIANI à Cimbris Germaniæ populis qui Cimbricam Chersonesum incolebant, lecti, Horum, & Sabariensium idem fere est insigne: par-

ma enim rubea, luteum orbem, Sabarienses in alba rubrum tenent. Madrucianus puniceam parmam ostẽdit. Hi & sequentes sub Comite Africæ militabant.

12 ARMIGERI propugnatores iuniores, idem ferè & ipsi insigne habent, quod Mœsiaci, nisi quod in istorum cœrulea parma orbis aureus, luteo, rubeoque circulo clauditur, sed nullo margo parmæ cingitur. In Oriente non reperiuntur. Et hæc de duodecim legionibus palatinis: Nunc ad sexaginta quinque auxilia item palatina est veniendum.

DE AVXILIIS PALATINIS LXV. Magistri peditum Præsentalis per Occidentem. Cap. XXII.

AVXILIA LXV. sub hoc Magistro infra in catalogo numerorum recensentur, symbola vero tantum LXI. repræsentantur, quare aliquot insignia deesse oportet, quatuor enim, scilicet, Exculcatores seniores, Sagittarij, Tungri, Exculcatores iuniores in catalogo post viginti quatuor auxilia locati, & Brachati iuniores, tricesimum octauũ locum tenentes, suis symbolis destituuntur. Auxilia LXV. sequuntur

1 CORNVTI seniores in parma lutea gestabant rubrum cippum, duo eiusdem coloris cornua emittentem, quæ in summo instar lunæ flectuntur: Duos Imperatores coniunctos portendunt. Sed Pierius.[a] aliud Cornutorum insigne describit, nempe parmam totam luteam, sed nigro circulo aliquanto interius circumducto, in cuius medio angues rubri duo, non è baculo, sed velut è cippo quodam identidem rubro emissi ad osculum incuruabantur. In cippi medio ancile paruum erat colore depictum luteo, duabus in medio nigris lineis, à dextra ad læuam in parallelum dissecantibus. In superiore cuius parte T. Centurionis signum notatum erat: Hæc Pierius. Id est duplicis Principis vnicum imperium, quod ea duobus serpentibus ab eodem cippo prodeuntibus insinuatur. Duæ parallelæ lineæ diuisum orbis imperium, vnum permansisse indicant. T. vero non Centurionis, sed crucis signum esse arbitror, quod Principes tuetur: est enim salutis signum.[b] Ancile orbem Romanum à Principibus defendi significat. Idem fere est insigne aliorum Cornutorum ex XVIII. auxilijs secundi Magistri militum præsentalis in Oriente. A cornuto oppido cornutos vocatos fuisse dicimus. Hi cum quinque sequentibus in Italia manebant.

[a] lib. 15.

[b] Ezech. 10.

2 BRACHATI seniores, à Bracha, vrbe Hispaniæ nominati Vetustus codex pro his vbique legit Braebiatos. In parma cærulea, bina cornua lutea, vt superiores, sed duplicata ex eodem cippo luteo prodeuntia habebant, quæ sunt duplicis imperij typus. Rubeus circulus marginem complectitur. Similis est clypeus Valentinianensium sub Magistro militum per Thracias. Apud Magistrum peditum resident. Brachati iuniores in Oriente sunt ex XVIII. Auxilijs palatinis Magistri militum præsentalis.

3 PETVLANTES seniores: In parma lutea idem ferme insigne habent, cornua ex luteo cippo prodeuntia, & orbem item luteum alte complectentia. Hoc solo differunt quod horum cippus est albus, cornua item alba, sed in manuscriptis cœrulea, & quemadmodum in Brachatis duplicia. Is duplicis imperij vnum orbem complectentis est typus. Petulantes iuniores, sub Magistro militum Illyrici; inter ses auxilia palatina in Oriente reperiuntur, in Occidente suum Magistrum peditum sequuntur. Hos, & sequentes, sæpe Marcellinus coniungit, vt mox dicetur,

4 CELTÆ seniores, eodem modo in rubro clypeo, duos luteos Dracones ex eodem cippo exeuntes, & capita in summo sibi admouentes tenebant. Idem insigne gestabant Cornuti, sub Magistro militum præsentali in Oriente, De Celtis, & sequentibus, ita Marcellinus;[c] Misit auxiliares Herulos, & Batauos, cumque Petulantibus Celtas. Et alibi.[d] Aliquis palatij decurio signa Petulantium ingressus atque Celtarum. Sunt Galli, quos Celticos Sozomenus[e] appellat. Cæsar, Celtas.

[c] lib. 20. loquens de Constantio.

[d] eod. lib.

[e] lib. 3.

5 HERVLI seniores, in vmbone lutei clypei, vel vt in manuscriptis albi, argenteum vmbilicum rubro circulo inclusum habebant. Alius circulus rubeus marginem circumibat: Id vno imperio vrbem Romanum contineri denotabat, quod sub diuersis typis sæpissimè significatur. Herulos fortissimam gentem in Sarmatia supra Istrum flumen habitasse Procopius[f] scribit, Cum Turingis sub Odoacre Rege, Italiam aliquot annis tenuere. Herulos, & Batauos, velitare auxilium Ammianus appellat.[g] Herulorum, inquit, Batauorumque vexillum direptum: simul enim militabant. item[h] moto ergo velitari auxilio Herulis, scilicet & Batauis, numerisque Mœsicorum Dux Bononiam venit.

[f] de bello Gothico.

[g] lib. 20. paulò post. prin. & lib. 27.

[h] libro 20. post prin.

6 BATAVI seniores, in rubra parma album gestabant cippum, qui orbem rubrum, in imo turbinatum sustinebat, Vrsini codex, duplicem cuspidem, alteram alteri insitam ostendit, acutus turbo, Barbaros pungendos ab orbe Romano insinuat. Hi Comiti Italiæ obsequebantur. In Oriente quoque inter XVIII. auxilia palatina primi Magistri militum præsentalis militabant, sicut & sequentes.

7 MATTIACI seniores: his quatuor catenæ ex luteis orbiculis compositæ, in albo clypeo crucem formabant: Luteus item orbiculus in medio vmbilicum luteum continebat. Nobile inuentum, quo per crucem vtrinque connecti Romanum imperium, & in omnibus eius partibus charitate coniungi significatur, sicut ex connexis orbiculis catena colligitur. Totum symbolum est concolor, ad eandem vtriusque Principis ostendendam voluntatem. Luteus color seculi fœlicitatem insinuat. Hæc VII auxilia, cum pluribus ex sequentibus sub Comite Italiæ merebant. Reperiuntur & in Oriente Mattiaci sub primo Magistro militum præsentali.

8 ASCARII seniores, seu ASCERII, ab Ascera vrbe Hispaniæ profecti, idem omnino insigne cum præcedentibus gerebant. Hi & sequentes cum Comite Hispaniarum militabant, ex copijs Magistri militum Orientalis Illyrici, inter sex auxilia palatina censebantur.

9 ASCARII iuniores, purpureum aprum horrentibus setis supra pilam auream, in cœrulea parma præferebant: Id bellicam ferocitatem Principis orbem tuentis indicat. Ea est enim apri natura, vt prouocatus non fugiat, sed pugnam ferox ineat; vnde bellicæ ferocitatis est symbolum.[i] Purpureus pingitur, quia hic color est Principis propius. Idem fere insigne infra tenent Bataui iuniores. In Vrsini exemplari, pro apro canis rubeus hostibus allatrat.

[i] Pierius lib. 9.

10 IOVII seniores, in cœruleo clypeo aureum orbem gestabant, de quo, & horum nomine, supra dixi. Simile symbolum præferebant Sabarienses sub hoc Magistro: Hi, & sequentes, sub Comite Italiæ merebant. In Oriente non repetiuntur. De Iouijs Marcellinus,[k] Agmina, inquit, duo præcedere iussit, quibus nomina sunt Iouij, atque Victores,

[k] lib. 26.

11 CORNVTI iuniores, hominem viridem, & alatum, quæ victoria est, in alba parma præferebant, quemadmodum infra Bructeri. Triplici circulo, duobus rubris, & medio luteo margo circundatur: Id perpetuum est virentis victoriæ Principum symbolum. Duo rubei circuli, medium luteum tenentes, duorum Principum arctam, in vnum & idem imperium perpetuamque coniunctionem insinuãt. medius circulus imperij diuisionem demonstrat. Verum Pierius,[l] hus milites Asinnem prassini coloris, quod est noctuæ genus in orbiculo luteo habuisse scribit, quem cæruleus ambitus latè complectebatur, à quo mox arctior, & ipse luteus, & alius circa marginem extremus rubeus cingebatur. Hæc ales Mineruæ sacra victoriam, prudentiamque significat. Cornuti Comitem

[l] lib. 25.

rem Italiæ sequuntur, à Cornuto Illyrici oppido dicti, vbi Cornutensis scutaria fabrica exercebatur.

12 SAGITTARII NERVII; Horum parma coloris est prassini, rubro circumducta limbo, medium occupat orbis luteus, in quo angues purpurei, rubro coaliti, fulcimeon ad osculum in circuli formam se incuruabant, prout describit Pierius.[a] Hoc ipse habet pro dimidio caduceo pacem præ se ferente. Verum purpurei angues, sunt Romani Imperij duo concordes Principes referentes. Luteus in orbe color, vt sæpe dictum sæculi fælicitatem, & Imperii vigorem demonstrat. Purpureus verò est Imperatoris proprius. Hi Comiti Hispaniarum inseruiebant. In Oriente non visuntur. Neruij erant Belgicæ Galliæ populi, de quibus hæc Marcellinus.[b] Inter hos, Neruij mediterranea incolunt loca, vicini verticibus celsis, quos præruptos, geluque torpentes Aquilones astringunt.

[a] lib. 15. Hieroglyp.

[b] lib. 31.

13 LEONES seniores, à ferocitate, vel à Leono Marmaricæ oppido vocari, idem ferè habent insigne, quod legio prima Flauia Constantia sub Magistro militum per Orientem, solum coloribus differunt: Hi enim in parma viridi orbem item viridem, rubro circulo inclusum, vnionis vtriusque Romani Imperij typum gestant: In cæteris conueniunt. In Galliis eom Magistrm Equitum merebant, in Oriente non leguntur.

14 LEONES iuniores, in cœruleo clypeo duplicem purpureum orbem, duplici cippo eiusdem coloris præfixum tenent, supra est luteum hominis caput, quod Principis, vel diuinam prouidentiam in vtrumque orbis Imperium demonstrat. Caput enim pro Deo poni Pierius tradit, & supra in armariis in medio vtriusque Imperii repræsentatis id exprimitur Hi & sequentes, cum Comite Italiæ merebant. In Oriente non sunt.

15 EXCVLCATORES seniores, sagittarii Tungri, & Exculcatores iuniores infra in catalogo auxiliorum bis recensiti, hic in albo symbolorum omittuntur, nullumque insigne tenent: Infra verò alij Exculcatores iuniores Britanniciani post Batauos iuniores sua quidem symbola gestant, sed ab his differunt. Exculcatores autem dicti, quasi calcantes & atterentes hostes, aut quasi exculcantes puluerem hostibus, vt apud Plautum, in Captiuis parasitus minitans pistoribus, ait: meis pugnis exculcabo furfures. Hi saxa fundis in hostes iaculabantur, ense ac telis tantum instructi. Vegetius[c] qui Exultatores vocat, Post hos, inquit, erant ferentarii, & leuis armaturæ, quos nunc Exultatores, & Armaturas dicimus, quasi exultantes, aut hostibus insultantes.

[c] lib. 2. c. 15.

16 SAGITTARII Tungri in Germania secũda post Tabudam, seu Sealdam fluuium, nunc Brabanti dicti, contra Othonem pro Vitellio steterunt. Tacitus,[d] aderant, inquit, legati coloniarum auxilium orantes; Duas Tungrorum cohortes misit. Hi in Oriente non erant. Alii eiusdem nominis infra suum symbolum retent.

[d] lib. 18.

17 EXCVLCATORES iuniores, & hi symbolo carent, sed alii eiusdem nominis infra cum suo insigni referuntur post Batauos iuniores, vt supra dixi.

18 TVBANTES, idem ferè insigne, quod Leones iuniores, ferebant, in alba parma geminatum albumque orbem rubro circulo cinctum, qui cippo item rubro est præfixus, supra est luteum caput humanum, pro barba, & capillis iubas Leonis emittens, quod perpetuam Principis, vel Dei, in duplex Imperium prouinciam indicat, Leonis iubæ fortitudinem denotant, clypeum rubet circulus ambit. Hi sub Comite Hispaniarum merebant, sicut & sequentes. Alii Tubantes in Oriente inter decem septem auxilia Palatina primi Magistri Præsentalis militabant, de quorum nomine ibi dictum.

19 SALII sunt populi Sarmatarum. Alii sunt in Germania pars Francorum. Marcellinus loquens de Iuliano Parisijs egresso, petit, ait, omnium primos Francos, eos videlicet, quos consuetudo salios appellauit, ausos olim in Romano solo apud Toxandriam locum, habitacula sibi figere prælicenter Hæc ille. A saliis Germanis hæc auxilia conttacta puto. In cœruleo scuto geminum orbem, alterum cœruleum, alterum album, albo item loro vel, vt in Vrsini exemplari, fune circundatos, & infra arcto nodo constrictos præferunt, cuius capita vtrinque pendent, rubeus circulus marginem claudit. In manuscriptis hoc symbolum clarius repræsentatur, Ingeniosum est commentum, vtriusque Romani Imperii arctam in orbem Roman. coniunctionem indicans: qui vnico loro aut fune, id est Imperio constringitur. funis enim pluribus contortis cordulis connectitur, Eodem modo duo se Imperatores complectuntur. In Galliis Magistrum Equitum sequuntur. In Oriente quoque inter XVIII auxilia, & ipsa palatina primi Magistri præsentalis recensemur.

20. GRATI, dimidios canes erectos, pedibusque colludentes, in cœruleo clypeo gestabant. Hoc enim animal nunquam beneficii est immemor, quod & Grati nomine milites se obseruaturos hoc symbolo promittere dici posset: Sed ego, duos referri Principes puto, dum dimidia Imperia tenentes, qui se complectentes amorem mutuum ostendunt. Clypei marginem albus circulus cingit. Hi & sequentes sub Comite Italiæ merebant. Non sunt in Oriente.

21 FOELICES seniores, insigne præferunt, dimidium cattum rubei coloris in parma punicea, dilutiore colore, qui à margine rubro surrectus pedibus ad lusum compositis adblandiri videtur prout Pierius[e] describit. Per dimidium hoc animal, dimidium Occidentalis Principis Imperium intelligitur, qui ex se, vt fælis mures, ita ipse absque alterius auxilio sua dexteritate hostes capiebat. Aliqui credunt, id animal ad vices lunæ, oculos maiores, aut minores habere, significarique idem Imperio Romano euenire, quod Lunæ exemplo pleuũ est, licet ob diuisionem minus videatur; sed longe hæc interpretatio petita videtur. In meo codice viridis est parma, & cattus ferrugineus. In Madruciano est canis albus hostibus allatrans, qui dimidius apparet. Marginem rubeus circulus ambit. A Comite Hispaniarum hi regebantur. Alii in Oriente Fœlices ferè omnes iuniores inter auxilia Palatina inueniuntur.

[e] lib. 15.

22 FOELICES iuniores, in cœrulea parma album cippum iunctis in spinam piscis fasciis tectum gestant, cui luteum humanum caput cum iubis leoninis est præfixum; quod firmam pro orbe Romano vigilantiam, prudentiamque Principis demonstrat Leoninæ iubæ robur Imperii insinuant. Iunctæ fasciæ quæ Regium diadema referunt, cippo additæ, firmam ac munitam Principum coniunctionem insinuant, Cippus enim soliditatis est typus. Madrucianus idem alio symbolo significat: Sol enim luteam catenam ex orbiculis compositam, ab imo sursum erectam irradiat, diuinum numen principium concordiæ, in orbem Romanum aspirare inuenit: Extrema rubeus circulus claudit. Simile insigne est Victoribus, & Inuictis aliis sub hoc Magistro auxiliis. His Fælicibus Comes Italiæ imperabat, & sequentibus.

23 GRATIANENSES seniores, à Graciano vel Gratiana Mœsiæ primæ oppido appellati in clypeo albo humanam faciem lutei coloris cærulcis fasciis circumuolutis cinctam gestabant, rubeus circulus marginem claudit: quod & ipsum magnam principum in orbem Romanum prouidentiam indicat. Fasciæ verò circumligatæ, diademata & vires vtriusque Imperii coniunctas insinuant. In manuscriptis à fasciis iubæ pendent, quæ sunt roboris typus. In Madruciano nigra linea circularis capiti apposita orbem refert, in quem inuigilatur. Hi sub Comite Italiæ militabant. In Oriente non visuntur.

24 INVICTI seniores, & ipsi in rubra parma album cippum præferunt, cui humanum caput prasini coloris, iubis leoninis, vt supra, circundatum præfigitur, tribusque circulis, albo, luteo, & rubro, margo est circumductus: Id quoque ope diuina, firmam perpetuamque in orbem Principis prudentiam portendit. Simile est insigne Fœlicium iuniorum, & infra, Victorum. Comiti Hispaniarum parebant. In Oriente sunt Inuicti iuniores, inter VI. auxilia palatina Illyrici.

25 AVGVSTEIS ab Augusto cognominatis, erat Cattus prasini coloris in alba parma, quem ruber circulus ambibat, latè marginem circumflexus. Gestus felis est, vt currentis, reflexo in dorsum capite, quemadmodum describit Pierius. ᵃ Viridis color, vigentem dexteritatem Principis, ad inuadendos hostes denotat, quod supra felis proprium esse ostendimus: suum Magistrum peditum sequuntur. His Oriens caret. legionem Augustam cognominatam hoc nomine appellari Agryppa vetuit, quod malè contra Hispanos pugnasset, vt libro 54. auctor est Dion. Hæc vero fuere auxilia Augustea dicta.

ᵃ li. Hieroglyph. 13. ad fin.

26 IOVII iuniores, suem vel aprum coloris rufi habitu quodam residentis in clunibus, ac reliquo corpore erecto in cæruleo clypeo habebant, cuius marginem ruber circulus ambit: ita Pierius. ᵇ Setæ in dorso horrescunt: Hæc est Principis purpureo colore nitentis bellica ferocitas, per aprum indicata, sedensque hostibus minatur, quasi eos etiam quiescens sit superaturus. Hi sub Comite Illyrici merent. In Oriente non sunt.

ᵇ lib. 9. Hieroglyphic.

27 VICTORES, in viridi clypeo humanum caput rufum, cippo item ruffo præfixum, vt ferè Inuicti seniores sub hoc Magistro gestant. Italiam sub Comite tuebantur cum sequentib. qui inter XVIII. auxilia palatina primi Magistri militum Præsentalis etiam in Oriente reperiuntur. Zosimus ᶜ sub Iuliano apostata Victorum hanc cohortem fuisse scribit.

ᶜ lib. 8.

28 BATAVI seniores, in parma tota rubra cæruleos tenent angues, in caducei morem flexos. Anguium verò album est pedamentum, veluti squamis acutis, quatuor altera super alteram scandentibus, quarum apices fermè submittebantur, prout describit Pierius. ᵈ Similis cippus est supra in Fœlicibus iunioribus, id non tam caduceum, quàm firmam duorum Principum in eodem Imperio concordiam denotare arbitror: Squammæ verò implicitæ vel fasciæ in spinam piscis conuersæ, arctam eorum coniunctionem indicant. Et per duos angues, duo Principes insinuantur. Impressus codex squammis caret, quæ sunt in Visiniano. Madrucianus transuersas lineas cippum cingentes pro squammis habet.

ᵈ lib. 15. Hieroglyph.

29 BRVCTERI sunt Germaniæ populi, ex quibus hi milites constant. Tacitus, ᵉ Exciuit ea sedes Bructeros, Tubantes, Vsipetes idem, ᶠ Illi, inquit, Bructeros, Tencteros, vlteriores etiam nationes sociasque bello vocabant. Item ᵍ Iunguntur Bructeri, Tencterique & excita nunciis Germania ad prædam famamque Bructeros ad Rhenum à parte Septentrionali Germaniæ habitare Ptolemæus scribit, eos esse Aeneas Syluius in Europæ historia putat, qui Prureni appellantur. In parma lutea iuuenem purpureum alatum, triplici latiore circulo, medio cæruleo, aliis rubeis circumscriptum gestant. Id victoriam Principum Roman. alatam, atque volantem refert. Purpura Imperii Rom. Principum propria est. In Galliis cum Magistro Equitum militabant. In Oriente non reperiuntur.

ᵉ lib. 1.
ᶠ lib. 13.
ᵍ lib. 20.

30. AMPSIVARII, fortè legendum Angrinarij, vt aliqui codices legunt, de quibus sæpè Tacitus, aut Ansibarij, quos Frisiorum agros occupasse Nerone imperante, idem lib. 13. scribit Ansuarios Marcellinus vocat, lib. 20. Rheno, inquit, transmisso regionem petiasit Francorũ, quos Ansuarios vocant. ex his collecti sunt hi milites. In alba parma, purpureum orbem cippo item purpureo præfixum, & albo limbo cinctum habent, alius purpureus limbus, clypei marginem circundat, quod & ipsum firmi vnitique in orbem Rom. Imperij est typus. Magistrum Equitum in Galliis sequuntur. Si pro Ampsiuariis Angleuarios substituamus, iidem erunt qui in Oriente leguntur sub primo Magistro militum Præsentali.

31. 32 GRATIANENSES iuniores, & VALENTINIANENSES iuniores, ab eius nominis Principibus vel eius nominis oppidis cognominati.

33 RETIQVE ex Retiis collecti omnes idẽ ferè gerũt insigne, nempe humanum caput pedamento præfixum, quod vigilantiam, prouidentiamque Principis in subiectos ostendit. Sed vt in aliquo differant, primi cæruleam parmam, cum cippo rubro: secundi albam cum cippo cæruleo: tertij, cæruleam cum cippo albo tenent. Comitem Italiæ sequebantur. In Oriente non sunt.

34 SEQVANI ex Galliarum populis desumpti, orbem aureum rubro circulo inclusum, in viridi clypeo gestant, cuius sensum supra in Sabariensibus Cimbrianis, & Leonibus senioribus, sub hoc Magistro exposui. Cum Comite Illyrici militant. In Oriente non sunt.

35 SAGITTARII Venatores, accipitrem luteum in parma item lutea tenent: ita Pierius. ʰ Sed meum exemplar accipitrem ferrugineum habet. Is volatu alias aues superare fertur: sic & Romanus Princeps alias gentes & hostes vincit. Sed fortè symbolum ad ipsos milites aucupes, aut venatores, est referendum, qui hac aue venabantur. Vnde falsa esset Blondi opinio, qui Fridericum Aenobarbum, dum Parmam obsideret, primum accipitre ad aucupandum vsum fuisse autumat. Sub Comite Italiæ militabant, sicut sequentes. Nulli horum sunt in Oriente.

ʰ lib. 21. Hieroglyphic.

36 LATINI ex Latinis delecti, eodem modo in parma lutea accipitrem habebant, sed hoc discrimine, quod Sagittariorum accipiter in alam læuam spectabat, Latinorum in dextram. Pierius, ⁱ hos Launos, pro Latinis appellat; sed arbitror corruptum eius codicem fuisse: Nam hos sequuntur Sabini milites, natione Latinis proximi, nec Launi populi facile inueniuntur, nisi legamus Lauinij, qui & ipsi sunt Latinorum populi.

ⁱ in loco proximè supra cum

37 SABINI, in parma viridi, orbem album luteo, rubroque circulis cinctum tenent: Marginem alius luteus ambit: Et hoc duplicis Romani Imperij arctam coniunctionem denotat. Duo enim circuli, duplex imperium coniunctum, vnum orbem Romanum amplecti insinuant. Comiti Italiæ suberant. Neque hi sunt in Oriente.

38 BRACHATI iuniores, nullum hic insigne ostendunt, nec in toto albo symbolorum nominantur; fortè per errorem sunt omissi. Hi & sequentes cum Magistro Equitum Gallias tuentur, Inter auxilia quoque XVIII. Palatina Orientalis Illyrici inueniuntur.

39 HONORIANI ATECOTTI seniores, ex gente Atecottorum Germaniæ ab Honorio cognominati, luteum orbem, in cærulei clypei vmbone gestabant, quemadmodum Sabarienses, & Cimbriani.

40. 41 HONORIANI MARCOMANNI seniores & HONORIANI MARCOMANNI iuniores, ex illis Germaniæ populis sunt contracti, qui nunc Moraui vocantur: Illi in alba parma prasinas habent caducei colubres, quas luteus ambit circulus, rubra verò sedes erat pro fulcro supposita, cui appliciti erant colubri. Hi vero in rubro clypeo albos præferebant angues cuius marginem albus circumplectebatur circulus: album quoque erat pedamentũ vsq; ad angues. sic Pierius. ᵏ Sed in meo codice illorũ duplex est pedamentũ, & duplicati angues cærulei; horũ est simplex cippus, lutei; & sine circulo sunt angues. In Madruciano pilã rubeã id est orbẽ in medio angues tueri videntur. Hi vt sæpe dixi nõ caduceum, sed duorum

ᵏ lib. 15.

rum Principum vnitatem præferebant & referebant. Albus color sinceritatem, rubeus imperium indicat, prassinus autem vigorem roburque, Luteus florens ac fælix imperium Marcomanni neque in Oriente leguntur: neque in Occidente, cum aliquo Comite aut Duce merent: sed resident apud Magistrum.

42 ATECOTTI HONORIANI iuniores, ita in Comite Italiæ cui parebant, legitur. Erant & in VI. auxilijs palatinis per Illyricum Orientis. anguesque luteos tenebant, ex caduceo cum rubro pedamento in parma cœrulea dilutiore, quam margo ruber ambibat: Intra ambitum anguium, figura cordis erat coloris purpurei; Hæc Pierius, Quod ardentem Principum inter se amorem exprimebat, vel prudentiam. In impresso duo dimidiati angues in summo cippi coniuncti sursum spectant, inter quos est lutei coloris geminis orbis onali forma oblongus: Hic quoque duorum Principum coniunctorum, ad duplex orbis imperium defendendum, diuinamque opem implorantium, est typus: oblonga forma geminatum orientis, occidentisque orbem, vt & alibi, insinuat. Hi Magistrum equitum per Gallias sequuntur.

43 BRISIGAVI seniores, in parma alba, luteam pilam cœruleo circulo cinctam præferunt, duplex circulus luteus, & rubeus, clypei marginem complectitur. Idem insigne sub hoc Magistro Sequani habent, & Inuicti iuniores sub Magistro militum per Illyricum Orientis, qui Comitem Illyrici sequebantur. Brisigaui sunt Germaniæ populi, inter Heluetios & Sueuos, quorum metropolis est Friburgum, vbi celebris Academia Hi cum Comite Hispaniarum erant.

44 BRISIGAVI iuniores, humanum caput cœruleum, in albi parma gestabant, cuius capilli quasi in duo cornua flectuntur: barba item est tripertita ad aures quoque villi erecti, quasi cornua efficiunt. Margo clypei duobus circulis, luteo & albo cingitur, qui & ipsi vnam duplicis imperii coniunctionem, & in illud prouidentiam significant. Caput humanum prudentiam, qua orbis regitur, insinuare diximus. In manuscriptis rubens caput, circum iubas emittit. Cornua ductum Principum potestatem significare possunt. Hi in Italia manebant. In Oriente non reperiuntur.

45 46 HONORIANI Mauri seniores, HONORIANIQVE Mauri iuniores, idem ferè insigne ferunt: Illi in parma rubra; hi in alba, à duabus lineis nigris se intersecantibus decussatum orbem, cuius duæ partes albæ, duæ sunt cœruleæ; illum cœruleus item circulus ambit Margo vero clypei Seniorum duplici luteo circulo, Iuniorum simplici rubro cingebatur: significat orbem diuisum, sincero tamen ardentique amore duorum Principum vnitum manere. In Madruciano, Mauri iuniores idem ferunt insigne, quod Tubantes. Hi à Comite Illyrici regebantur. Non sunt in Oriente. Mauros iaculatores fuisse Herodianus scribit. [a] Mauri, inquit, longius iacula torquent, suntque faciles ad incursus recursusque, vt pote leues atque expediti, & sagittarij.

[a] in prin. 8.

47 CELTÆ iuniores, in alba parma orbem album rubro, & cœruleo circulis cinctum præferunt. Extremitatem clypei rubeus circulus cingit. quod & ipsum duplici imperio connexo Romanum orbem regi insinuat. His Comes Africæ præerat.

48 INVICTI iuniores Britanniciani, in parma cœrulea orbem luteum decussatim diuisum gestant, sicut & Mauri iuniores sub hoc Magistro. Manuscripti, duas globi partes albas, reliquas rubras ostendunt. Marginem latior rubeus limbus circuit. Erant cum Comite Hispaniarum in Occidente, & inter sex auxilia palatina Illyrici Orientalis.

49 BATAVORVM iuniorum insigne est in cœrulea parma setis horrescens aper purpureus qui anterioribus, posterioribusque pedibus, luteum orbem, modo quo supra transuersis lineis decussatum arctè complectitur. Marginem rubeus circulus circundat: bellica est Principum ferocitas, vnum orbis imperium, quod diuisum videtur, tenens. Sub Magistro equitum Galliarum militabant.

50 EXCVLCATORES iuniores Britanniciani, duos instar caducei luteos angues auritos tenent, quorum terga cristis acutioribus inhorrescunt: alba est parma, quam margo rubet complectitur: sic Pierius, [b] qui pro Exculcatoribus, Exultatores scribit: Vegetius Exultatores. sic dicti, quod exculcent hostes. sunt, qui legunt sculratores, pro auscultatores, quos pro exploratoribus Constantinus Porphyrogenneta ponit. Forte legendum excursatores, quos ita nominat Marcellinus lib. 24. post prin. & lib. 25. post prin. Simile insigne habebant Celtæ. Meum exemplar, cœruleam habet parmam: & hic duorum Principum sincerus amor, & concordia indicatur. Comiti Hispaniarum parebant. Neque hi, & sequentes sunt in Oriente. In catalogo auxiliariorum ter recensentur; sed hi ab illis diuersi in tabula insignium semel tantum cum simbolo reperiuntur.

[b] li. 9. Hieroglyph.

51 FOELICES Valentinianenses, in luteo clypeo ipsum Principem Valentinianum, corona regia caput redimitum ostendunt; qui sinistra hastam tenet, dextra indice eleuato hostibus minari videtur se hasta ipsos confossurum. Purpuream tunicam ante clausam, & ad media crura demissam, cum latioribus manicis induitur, qui habitus eius temporis Principum est notandus. Purpureus clypei circulus marginem cingit. In Vrsiniano auream tunicam reticulato opere elaboratam, ac dextra clauam, sinistra orbem tenet. In Madruciano totus purpureus, & lorica munitus, hastam dextra, læua orbem gerit. Cum verò vltra Arcadij & Honorij tempora, hæc Notitia sit scripta, Valentinianus hic III. esse credendus est. Secundus enim ante Arcadium decesserat. Hi milites Comiti Illyrici parent.

52 MATTIACI iuniores Gallicani, in rubra parmæ cœruleum orbem eiusdem coloris cippo coniunctum gestabant, quem circulus albus cingit. Id orbem Romanum vnico stabilique imperio contineri denotat, vt sæpe est dictum, Comitem Illyrici sequuntur. Mattiaci seniores inter XVIII. auxilia palatina, Magistri militum præsentalis in Oriente merebant, vbi eorum origo est explicata. Iuniores in Oriente non inueniuntur.

53 SALII Gallicani iuniores, & ipsi in albo clypeo album orbem rubro circulo inclusum præferunt. Extrema rubeus circulus cingit. Idem insigne habebat, Constantia Flauia Thebæorum sub Magistro militum per Orientem, & Leones seniores, & alij Salij, sub hoc Magistro. Erant cum Comite Hispaniarum, sicut & sequentes. Salij inter XVIII. auxilia palatina Magistri militum præsentalis in Oriente connumerabantur. Hos à Francis profectos Zosimus [c] scribit, Batauiamque occupasse, & inde eiecto Iuliano apostata, postea legionibus Romanis adscriptos.

[c] lib. 3.

54 SAGITTARII NERVII Gallicani, in albo clypeo purpureum globum, cippo item purpureo præfixum ferunt, supra est humanum caput, purpurea corona ex fascijs cæruleis contorta, instar funis redimitum, vt habent Gratianenses seniores sub hoc Magistro: Circum extremitatem sunt duo circuli, luteus interior, & alter purpureus; Rom. orbis imperii stabilitatem indicat, quod prudentia, arctaque concordia Principum, instar funis, aut fasciarum complicatarum, regitur: Fasciæ enim funis instar contortæ diademata regia referentes, vtriusque Principis connexitatem significant. Madrucianus, album globum duabus nigris lineis decussatum ostendit,

quem circulus cœruleus claudit : Cum Magistro equitum Gallias tuentur. Non sunt in Oriente : nisi hos Sagittarios seniores, aut iuniores Gallicanos intelligamus, qui sub primo Magistro militum præsentali merebant.

55 IOVII iuniores Gallicani, idem insigne gerebant, quod Salii Gallicani sub hoc Magistro, nempe in cœrulea parma rubeum orbem cippo eiusdem coloris præfixum, & circulo luteo cinctum, purpureus circulus latè marginem circumplectitur. Cum Comite Illyrici militabant, sicut sequentes. In Oriente non leguntur.

56 SAGVNTIENTES à Sagunto Hispaniæ vrbe nota famis tolerantiâ, dicti, in cœruleo clypeo, duo purpurea nauium gubernacula, transuersè coniuncta, præferunt : marginem circulus purpureus ambit : à duobus Principibus orbem coniunctim regi insinuat. In Vrsiniano, videntur duo angues purpurei, implicitis caudis coniuncti. Comiti Illyrici parebant. Neque hi, nec sequentes sunt in Oriente.

57 GALLIS VICTORIBVS in alba parma est orbis albus luteo circulo inclusus, quemadmodum Brisigauis senioribus : Manuscripti viridem clypeum ostendunt : Extrema rubeus circulus latè cingit. Sub Comite Italiæ merebant. In Oriente non leguntur.

58 HONORIANORVM Victorum iuniorum idem ferè insigne erat, in lutea parma, luteus orbis, cœruleo circulo contentus, circulus rubeus marginem latè circumplectitur. Comitem Illyrici sequuntur. In Oriente inter XVIII. auxilia palatina Magistri militum Præsentalis primi recensentur.

59 HONORIANI ASCARII seniores, in luteo clypeo purpureum globum, ferrugineo quadrangulo, lateribus introrsus curuatis, & in acutam cuspidem desinentibus, inclusum ferebant, qui externum purpureum circulum pertingunt : Roma. imperij firmum robur hostes confossurum indicat. Quadratum enim stabilitatis apud Pierium est typus. In Vrsiniano videntur quattuor stipites orbem firmantes. Comiti Hispaniarum parent. Ascarij iuniores inter sex auxilia palatina Magistri militum per Illyricum in Oriente merebant.

60 FOELICES iuniores Gallicani, in cœruleo clypeo purpureum iuuenem alatum, luteo globo inclusum pro orbis victoria gerebant. Marginem rubeus ambit circulus. Simile scutum habebant sub eodem Magistro peditum Cornuti. His, & sequentibus, Comes Italiæ præerat. In Oriente Fœlices Honoriani iuniores inter XVIII. auxilia palatina, primi Magistri militum Præsentalis inueniuntur : sed non Gallicani.

61 62 ATECOTTI iuniores, & TVNGRI : sed in parma cœrulea, purpureum orbem, albo circulo inclusum, hi in rubra, album globum luteo inclusum circulo habebant. Marginem circulus rubeus ambit. Idem ferè est insigne Honorianis Gallicanis sub hoc Magistro. In Madruciano, Tungris, in vmbone prassinæ parmæ luteus anguis globum album, luteo circulo cinctum, circundat Prudentiam Principum, vno imperio orbem regentium indicat. Sed librarius hoc insigne cum Menapijs senioribus, qui primi inter legiones Comitatenses proxime sequentes connumerantur, permutauit. Tungri sunt cum Comite Illyrici. In Oriente non reperiuntur. bis scribuntur in catalogo auxiliariorum : sed hos à superioribus differre puto, quorum semel tantum symbolum exprimitur. Atecotti inter sex auxilia palatina Magistri militum per Illyricum militabant.

63 HONORIANI Gallicani, idem insigne gestant, quod Sequani, aut Salij, id est, orbem cœruleum purpureo circulo inclusum. In Oriente non inueniuntur.

64 MAVRITONANTES iuniores, in cœruleo clypeo album globum circulo luteo inclusum ferunt : supra & infra singulæ quadrangulares, & albæ tabulæ duplo longiores quam latæ, & vtrinque aliæ duæ rhumbi formam habentes, omnes purpureis limbis cinctæ circumstant. Margo clypei purpureo circulo cingitur : Ostendunt leges quatuor vtriusque orbis partibus à principibus coniunctim dari : Rubeus enim limbus album cingens duorum consensum insinuat, Madrucianus, tabellas puniceas ostendit. Globus verò circulo cinctus, orbem vnico imperio contineri iudicat. Hi & sequentes, erant cũ Comite Tingitanæ. In Oriente non sunt. In manuscriptis legitur Mauritonantes, forte legendum Mauritonenses à Mauritania. Mauritonantes vero sunt Mauri hostibus intonantes.

65 MAVRITONANTES seniores, aureum orbem luteo circulo cinctum in alba parma ferebant : Marginem quatuor circuli, alternatim lutei & rubri cingunt : Orbem Romanum conuexo vnicoque imperio contineri insinuant. In Madruciano aureus vmbilicus duplici circulo luteo, & alio lato purpureo cingitur : Duplicis, sed concors imperij orbis Roma. typum ostendit. Quattuor marginem ambientes circuli quater annexa imperia esse indicant, id est quæ dissolui nequeunt. Ex prædictis auxilijs hic magister XVII. magistro equitum per Gallias impertiebatur. Comiti Hispaniarum XI. Comiti Illyrici XIIII. Comiti Africæ, id est Comiti Tingitanæ II. Comiti Britanniæ, I. ipse in Italia XXIII. retinebat. Quare aliquot abundare videntur, quod inde prouenit, quia aliqua auxilia diuidebat, quorum partem alijs dabat, partem sibi reseruabat, aut error scribendo interuenit. Hæc de palatinis auxilijs: sequuntur legiones Comitatenses XXXII.

LEGIONES COMITATENSES XXXII. Magistri peditum per Occidentem, Cap. XXIII.

MENAPII seniores, anguem luteum pro insigni habent in parma viridi, cuius marginem rubeus ambit limbus. Vmbilicus est argenteus luteo coniunctus, hunc circa serpens inferne terga habebat, caput & caudam sursum inflectens. Hæc Pierius,[a] qui Menapes appellat. Anguis in meo exemplari in alba parma est in funem effictus, qui circum album globum luteo circulo clausum inflectitur : Hi sunt duo Principes, qui funium instar ex pluribus funiculis complicatorum constricti, & se inuicem arctè complexi, vnum corpus efficiunt, & orbem eodem imperio prudenter administrant. Serpens enim prudentiæ, funis non solùm connexionis, sed & fortitudinis est typus. & globus circulo cinctus, orbem vno rectum imperio referens ingeniosum est insigne, cui simile præferunt Cortoriacenses infra sub hoc Magistro Menapii. verò sunt Belgarum populi, ex quibus constat hæc legio, quæ in Gallijs cum Magistro equitum Galliarum militabat. Est inter legiones Comitatẽses XXI. per Thracias in Oriente, de quorum nomine ibi dictum.

[a] lib. 15. Hieroglyphic.

2 FORTENSES, insigne gerebant vt Atecotti iuniores sub hoc Magistro. Hæc legio, & sequens parebant Comiti Hispaniarum. Fortensis in Oriente vna est ex VI. palatinis sub Magistro militum Præsentali primo.

3 PROPVGNATORES seniores, in alba parma luteum orbem præferebant, quemadmodum Atecotti seniores. Rubeus circulus marginem circundat. Merebant & ipsi cum Comite Hispaniarum. Non sunt in Oriente, à propugnando & defendendo nomen habuerunt.

ARMI

4 ARMIGERI Defensores seniores, in imo cærulecæ parmæ argenteum orbem gestabant:ad dextram supra eum eminet album nauis gubernaculum: Extrema rubeus circulus latè circumplectitur, à Principibus Rom. orbem regi denotat, quemadmodum nauis à temone gubernatur. Id fuit Augisti inuentum, vt ex eius nummismatis apparet. Manuscripti, coloribus tantum variant. In Galliis sub Magistro equitum pugnabant. Non sunt in Oriente.

5 SEPTIMANI seniores, in cœrulea parma aureum orbem duobus luteis circulis clausum præferebant: inde circum circa XII acutæ cuspides exeunt: Orbis Romanus est ex duobus connexis Imperiis in vnum constrictus, qui acutis mucronibus munitus, cladem hostibus minatur. Septimani à VII. legione sunt dicti. Duæ verò septimæ legiones fuerũt, altera Gemina, Pia Felia, ab Augusto in Dalmatia locata: deinde à Nerone in Syriam traducta, vt ait Tacitus; altera ab eodem Augusto in Mœsia posita, postea à Claudio Imperatore Claudiana, Pia, Fœlia, Fidelis, cognominata, quæ à Vespasiani Ducibus contra Vitellium in Italiam vocata, demum in sua statiua discessit. Septimani seniores, ad iuniorum & posteriorum differentiam vocantur. In Galliis cum Magistro equitum Galliarum militabant. Septima Gemina vna est ea IX. Comitatẽsibus per Orientem, quæ ex duabus dimidiis coostata, nomen habuit.

5 REGIIS est in cœrulea parma globus purpureus, quem quatuor semiorbes albi, vt velut propugnacula circumstant: Marginem latus rubeus circulus ambit: Munitum aduersus Barbaros orbem Romanum insinuat. Idem ferè insigne habent Armigeri propugnatores seniores sub eodem Magistro militum. Vrsinianus habet album globum circulo rubro inclusum: Madrucianus, decussatum, & quatuor albis triangulis, hisque geminatis munitum. aliis videtur crus cœrulea purpureum globum in medio tenens, quæ orbem Christi Domini sanguine tinctum tuetur. Regii, Ptolemæo sunt Sarmatæ. Græcè Basilici dicti, qui Regij Germaniciani vocati sub Comite Italiæ merebant. His Oriens caret.

7 PACATIANENSES idem ferè gestabant insigne, quod Mœsiaci, qui sunt vna ea XII. legionibus palatinis sub hoc Magistro: Horum stipites aliquanto crassiores sunt, quam illorum, & rubri, orbemque aureum in vmbone cœruleæ parmæ circulus albus continet, rubens verò circulus marginem latè circundat: Manuscripti coloribus variant. Pacatianenses à Phrygia Pacatiana, vel potius à Pacatiana Mauritaniæ Tingitanæ Ciuitate, vnde veniunt, sunt appellati. Regebantur à Comite Illyrici. In Oriente non inueniuntur.

8 VESONTES à Visuntio Hednorum oppido, nunc Bisuntiono appellati, albam parmam habent, quattuor cœruleis peltis insignitam, quæ æqualiter inter se distantes, orbem rubro globo inclusum circumstantis nigris lineis decussatus in quattuor partes diuiditur quarum duæ albæ & duæ rubeæ permanent Parmæ marginem limbus cœruleus cingit. Ita Pierius: [a] Vnicum Roman. Imperium etsi diuisum, vndique à quattuor orbis partibus defendi, circum dispositæ peltæ indicent. Idem ferè insigne gestant Octauani sub hoc Magistro. Hi apud suum Magistrum manebant. Non sunt in Oriente.

[a] lib. Hierogly-phi. 42.

9 MATTIARII iuniores. ita etiam eos Zosimus [b] appellat à Mattio Germaniæ oppido dicti sub Magistro equitum Galliarum merebant: eiusmodi ferè insigne habent, sicut Armigeri iuniores supra, & Pacatianenses sub hoc Magistro, nisi quod hi decussatum obliquis nigrisque lineis orbem tenent, vt Vesontes Id vnum permanere Imperium, quanquam diuisum, indicat, vt sæpè dixi. Alii Mattiaci iuniores Gallicani nuncupati sub eodem Magistro Galliarum militabant, alii sub Comite Illyrici: seniores Mattiaci sub Comitè Italiæ: diuisæ enim erant hæ legiones.

[b] lib. 7.

10 MAVRI Cetrati, qui cetra vtuntur: hoc breue loreum scutum, quo Afri Hispanique pugnabant. Hircius, [c] Scutatæ, inquit, citerioris prouinciæ, & Cetratæ vlterioris Hispaniæ cohortes. Horum sæpius Liuius meminit. In alba cetra purpureum vmbilicum luteo circulo clausum gerebant. Marginem clypei, duplex latiorque ambit circulus, luteus interior, alter cœruleus. Manuscripti, coloribus variant, & tres in margine circulos ponunt. Idem insigne ferunt Brisigaui, Fortenses, Honoriani Gallicani, & alij sub hoc Magistro: Hoc quoque coniunctum, & perpetuum duorum Principum in Rom. orbem imperium denotat. Sub Comite Illyrici militabant. Non sunt in Oriente.

[c] in 1. de bello. Ciui.

11 VNDECIMANI, in parma cœrulea album globum obliquis lineis decussatum præferebant, purpureus limbus marginem latè circumplectitur. Simile habent Britanniciani, Mauri seniores & iuniores: sub hoc Magistro peditum. Madrucianus his adscribit insigne Lanceariorum, de quo infra. Comiti Hispaniarum parebant. Vndecimani ab XI. legione sunt dicti, quæ ab Augusto in Mœsia locata, postmodum Claudiana, Pia, Fidelis, à Claudio, cognominata, quoniam Camillum Scribonianum noua molientem, cum septima legione deseruit; [d] pro Othone contra Vitellium in Italiã venit, & ad sua hyberna redijt, donec in Hispaniam est traducta. Vna est ex VI. palatinis Magistri Præsentalis in Oriente.

[d] Dion. lib. 55.

12 SECVNDANI Italiciani, id est secundæ Italicæ legionis milites, luteam, & sanguine aspersam crucem gestabant, clypei extremitatem pertingentem, in cuius medio est orbis albus circulo rubro cinctus: Id crucem Christi sanguine tinctam, orbem Roman. qui vno imperio continetur, tueri significat. Marginem latus limbus purpureusque cingit. His Comes Africæ præerat. Non repetiuntur in Oriente.

13 GERMANICIANI iuniores, in albo clypeo argenteum globum circulo luteo inclusum ferunt: rubens circulus marginem ambit. Manuscripti coloribus variant: Multis hoc insigne sub eodem Magistro est commune, vt Gallis Victoribus, Iouianis iunioribus, Honorianis Gallicanis, & aliis. Coloribus tantum differunt. Germaniciani seniores vna est ex octo Comitatensibus legionibus Illyrici in Oriente. Germanicenses vocantur sub Magistro equitum per Gallias: sub Comite verò Italiæ Germaniciani, fortè à Germanicia Syriæ Ciuitate. Vel à Germanico, quo defuncto, equester ordo, inquit Tacitus lib. 2. Cuneum Germanici appellauit, qui iuniorum dicebatur, idem & ordini peditum euenire potuit.

14 TERTIANI, siue tertia Italica legio, in alba parma vmbilicum argenteum albo circulo, & alio latiore rubro inclusum gestant: Romanum orbem duplici Imperio contentum in vnum & magnum exite latus, vltimusque circulus insinuat. Clypei marginem purpureus circulus ambit. Manuscripti, orbem prassinum luteo limbo cinctum ostendunt. Hæc & sequens sub Comite Illyrici, & Africæ merebant. Tertia Augusta legio in Africa ab Augusto locata fuerat. Hi in Oriente non reperiuntur.

15 TERTIA HERCVLEA, à Maximiano instituta idem habebat symbolum, quod Germaniciani sub hoc Magistro, nisi quod huius lutea est parma, & purpureus circulus luteum orbem includit. In Vrsiniano, rubeus globus luteo circulo cinctus, vndique duplicibus stipitibus, id est duplicis Imperij viribus munitur. Madrucianus, album globum nigris lineis in cruce dispositis diuisum ostendit. Herculiani in Oriente sunt vna ex VI. legionibus Præsentalis.

16 LANCEARIIS Gallicania Honorianis, in lutea parma orbem argenteum luteo limbo clausum octo albi stipites fulciunt: quem aduersus hostes munitum esse significant, prout in Lancearijs

senioribus, iunioribusque Magistri militum Præsentalis Orientis retuli, qui simul vtuntur insigni. Madruciano, stipites rubeos, & duplicatos habet. Hi in Galliis sub Magistro equitum morabantur. In Oriente non apparent, vbi alij Lancearij fuisse leguntur.

17 PROPVGNATORES iuniores, sub Comite Africæ merebant, in parmaque cœrulea argenteum globum octo acutis, purpureisque cuspidibus prominentibus munitum gerebant: Romanum Imperiū aduersus hostes mucronibus iugulandos armatum esse portendit: purpurea verò imperium insinuat. Manuscripti, in globi colore variant. Funditores Orientis, & Martij in Illyrico simile scutum habebant. Non sunt in Oriente.

18 BRITANNICI siue LEGIO SECVNDA BRITANNICA, aut SECVNDANI, in luteo clypeo album orbem rubro circulo inclusum præferebant, octo rubris trabibus fultum, in quorum summo singuli prominent orbiculi clauis confixi, quos rubeus circulus complectitur. Idem orbem Romanum vndique aduersus hostes munitum & firmatum esse portendit, quod orbiculi in summo clauis confixi rotunda propugnacula imitantes indicant. In Vrsiniano globum album limbo rubro cinctum, albi stipites circumfulciunt. In Galliis sub Magistro equitum degebant, sicut sequentes. Inueniuntur sub Comite Africæ. Non sunt in Oriente.

19 SEPTIMANI iuniores, eandem, quam Lancearii sub hoc Magistro parmam, ferebant: hoc tantum differunt, quòd illa luteos octo cippos habet: hæc purpureos nouem, & album orbem lineis obliquis decussatum, duobusque circulis albis clausum: Quod Romanum orbem, etsi diuisum, à duobus coniunctis Principibus munitum esse denotat. Quatuor partes ex decussatione factæ, Orientem, Africam, Illyricum, & Occidentem, inter diuisos Imperatores insinuant. Magistrum equitum per Gallias sequuntur. In Oriente non sunt.

20 PRÆSICHANTIVM purpurea parma globum album habet XI. cœruleis cuspidibus armatum. Marginem cæruleus ambit circulus: Hostibus Romanum orbem impetentibus cladem minatur: vt in Septimanis, & Propugnatoribus sub hoc Magistro est dictum. Horum nominis rationem non inuenio: sed Barbaros populos fuisse oportet. Ego eos esse puto, qui alibi a Notitia Præsidiantes vocantur, à Præsidio Thraciæ oppido, aut aliis, quæ Præsidia vocantur: & ita Vrsini codex appellat. Præsidienses sub Magistro equitum in Galliis appellantur. Præsidiarios Zosimus [a] vocat, qui extremū excercitus agmen tuebātur: Persæ, inquit, cum agminis extremi Præsidiariis congressi, multos interfecerunt, & paulo infra. Turmæ Persarum extremi agminis Præsidio relictos adortæ.

[a] in 1.

21 VRSARIENSES ferè Præsichantium insigne tenent; sed horum luteus orbis duobus circulis, rubro & luteo includitur. Marginem alius luteus ambit. Hi, & sequentes, cum Magistro equitum in Galliis merebant: Sed neque ipsi, neque superiores, in Oriente inueniuntur. Ab Vrso ciuitate Hispaniæ, Vrsarienses sunt dicti.

22 CORTORIACENSES vel Cortonēses ex Cortonensibus Hetruriæ populis delecti, idem fere insigne habent, quod Menapij seniores. Hi enim in rubra parma Draconem album ferebant, cuius vmbilicus erat argenteus. In margine erant duo circuli interior prasinus, albus exterior. ita Pierius, [b] qui legit Cortonacenses, pro Cortoniacensibus, & rectius. Meum exemplar interiorem circulum album, exteriorem luteum habet. Draconi pars caudæ abscissa; dimidiata Imperia insinuat, quæ tamen vnum implent. Magistro equitum in Galliis seruiebant. In Oriente non reperiuntur.

[b] lib. 15. Hieroglyphic.

23 GEMINIACENSES in rubra parma orbem aureum gerebant, cui infixa aurata columella. auream item tabellam in summo præfixam sustinet, cius longitudo triplo maior est, quam latitudo, & vtrinque in capitibus duobus clauis configitur; Hæc est lex communi consensu à duobus Principibus orbi data, qui per duos clauos eam configentes insinuatur, & hæc summum in orbem iudicat imperium. Vel fortè duo orbiculi duo Romani Imperii orbes pari concordia coniuncti esse denotantur. Madrucianus hoc insigne sequentibus attribuit, in quo & tabula alba, cum globo, & columna, velut duos codices rubros includit. A Gemina legione deduci Geminiacenses videntur: sed forte Germaniciacenses à Germanicia oppido sunt nominandi, vt legitur sub Magistro equitum in Galliis vbi merebant. Alii volunt à Germaniaco in Belgis oppido denominatos fuisse, vt apud Itinerarium Antonini. In Oriente non reperiuntur.

24 HONORIANI FOELICES Gallicani, in albo clypeo tres aureos orbes gerebant, quorum medius, magnitudine cæteros superat, purpureus circulus marginem clypei circundat, quod Imperii Romani vnionem significat: Duo minores orbes, duo Orientis, Occidentisque Imperia portendunt, quæ diuisa velut diminuta ostenduntur, sed coniuncta, in vnum magnum conflantur, quod medius magnus globus innuat. Manuscripti, medium orbem prasinum, reliquos albos, demonstrant. Hi in Oriente non videntur: Cum Magistro equitum in Galliis militabant.

25 TERTIA Iulia Alpina, argenteum orbem in cœrulea parma tenet, purpureo circulo in margine clausum, quemadmodum Attecotti seniores, oppugnatores, & alii. Sub Comite Italiæ circa Alpes excubabant, & ideo Alpina hæc legio est vocata. Iulia verò, ab Augusto eius auctore, qui plures Tertias legiones instituit, Augustam in Africa, aliam Tertiam Cyrenaicam in Ægypto, aliam Gallicam dictam. Hæc legio in Italia retinebatur, quæ nec ipsa, neque sequentes in Oriente reperiuntur.

26 PRIMA Flauia Pacis, in huius purpurea parma, crux cœrulea, purpureum orbem medio infixum tueri videtur. Duo circuli, rubeus, albusque marginem ambiunt: color crucis aereus crucem cœlestem Dominum & Deum sustinuisse insinuat. Orbis, ob sanguinem Christi pro eo effusum, purpureus depingitur. In Vrsini exemplari simile est insigne Regiorum, & armigerorum propugnatorum sub hoc Magistro peditum. Madrucianus orbe caret. Tacitus, [c] Flauium Vespasianum secundam legionem instituisse scribit, quæ Flauia creditur vocata: & Vegetius [d] Flauiales à Vespasiano legionib. additos memorat, Sed forte hæc, & sequentes à Flauio Constantino Flauiæ sunt dictæ. Hæc pacis est appellata, à Pace Iulia, oppido Hispaniæ, vnde est contracta. Sub Magistro equitum in Galliis degebat.

[c] lib. 20.
[d] lib. 2. c. 7.

27 SECVNDA Flauia Virtutis, in viridi parma argenteum globum, circulis rubro & albo cinctum præfert, alii quatuor, duo lutei, & totidem rubri, parmæ marginem circumscribunt, qui coniunctum in quatuor orbis partibus vnum Roma. Principum Imperium significāt. Medius vmbilicus duplici limbo circundatus, orbis Romani duplici Imperio recti est typus. Simile symbolum est Sabinis, & Celtis iunioribus sub hoc Magistro. A Virtute Hispaniæ oppido hæc legio nomen habet: quæ, & sequentes apud suum Magistrum peditum degebant. Est & Virtutis oppidum in Galliis.

28 TERTIA Flauia Salutis, à Salute Iulia, alio Hispaniæ oppido dicta, idem ferè gestabat insigne, quod Solenses Gallicani, & Gratianenses sub Magistro militum per Thracias Orientis, nempe in lutea parma XIII. cœruleos aggeres, argenteum orbem in vmbone circulo rubro inclusum fulcientes. Extrema clypei, alij duo, luteus rubeusque circundant.

29 FLAVIÆ Victrices Constantinæ, id est Constantici: In parma rubea cœruleam crucem gestare videntur, quæ globum album limbo luteo circunscriptum

ptum in medio sustinet: Crux vtrinque luteis limbis ornatur, qui duorum Principum spem in cruce sitam portendunt. Madrucianus, quatuor cippos orbem fulcientes habere videtur. In Vrsini exemplari alba est crux, luteusque limbus marginem ambit, legendum est Constantiaca, vel Constantiani à Constantia instituti.

30 SECVNDA Flauia Cõstantiniani, idẽ insigne habẽt, quod Vndecimani; & Secũda Flauia Thebæorũ in Oriẽte. Hęc est vna ex IX. Comitatẽsibus per Oriẽtẽ.

31 TERTIO AVGVSTANI in rubra parma album globum tenent. Marginem quattuor, vnus albus, duo lutei, rubeusque circuli cingunt, Coniunctum, vnumque in quattuor orbis partibus imperium significant. Manuscripti tribus tantum circulis marginem claudunt. Erant sub Comite Africæ Augustani. Tertio ad priorum differentiam dicti: Vel potius, quod tres essent eorum scholæ, quemadmodum equites secundi scutarij iuniores inter vesillationes XXXII. Comitatenses apud Comitem Africæ secundæ scholæ appellantur. In Manuscriptis legitur Tertio Augustani, in impresso exemplari, dictio, tertio, præcedentibus Constantinianis coniungitur, minus rectè, vt puto. Hæc vna est ex XXI. legionibus Comitatensibus per Thracias in Oriente, qui vocantur Augustenses. Nero ad V. millia equitum conscripsit, quos Augustanos vocauit, & eos se plausib. sequi voluit. Tacit. [a] Tunc primum, inquit conscripti sunt equites Romani cognomento Augustanorum, ætate ac robore conspicui. Hi dies ac noctes plausibus personare formam principis vocemque Deum vocabulis appellantes quasi per virtutem clari honoratique agere. idem Tranquillus (cap. 16.) sequentibus currum, ait ouantium ritu plausoribus Augustanosque se milites triumphi eius clamantibus. Dion ἀυγουςᾶνοι vocat quos quinque millia fuisse scribit; interpres Augustales vertit. Hi pedites ab illis equitibus nomen accepisse videntur.

[a] lib. 1.

32 FORTENSES, in parma lutea argenteum orbem prassino circulo inclusum gestabant. Principum vnum in orbem Rom. imperium tenentium est typus Comiti Hispaniarũ parebant. Alij Fortenses in Oriente sub Comite Africæ merebant. Ab oppido Sarmatiæ Fortia Mœnia dicto, Fortenses appellatos puto. In Oriente vna est ex VI. legionibus palatinis Magistri præsentalis. vetustus codex legit Fonteuses. Hæc de legionibus Comitatensibus XXXII. quarum XI. hic magister, alij magistro equitum per Gallias concedebat, Comiti Hispaniarum quinq;, Comiti Illyrici quinq;, Comiti Africæ VII. Tingitanæ II. In Italia sibi III. retinebat. Hic etiam duæ legiones vltra numerum XXXII. abundare videntur; quia propugnatores iuniores inter Comites Illyrici, & Africæ diuisi infra in Notitia reperiuntur, item Secundani partim apud Magistrum per Gallias, partim penes Comitem Africæ merebant. Nunc ad XVIII. Pseudo Comitatenses legiones est veniendum.

DE XVIII. LEGIONIBVS PSEVDO Comitatensibus Magistri peditum Occidentis. CAP. XXIIII.

RIMA Alpina seu Alpini, ab Alpibus Italiæ, quos tuebantur, dicta, sub Comite Italiæ merebat, apud quem Iulia vocatur, sed hic & ibi legendũ Iulia Alpina, quæ ab Augusto est instituta, vt & sequens. In parma viridi cattum coloris punicei diluti recta facie progrediente ostendunt. Marginem albus circulus ambibat. Sic Pierius. [b] Id symbolum in Augusteis auxiliaribus sub hoc Magistro est expositum. Hæc legio, & sequẽtes in Oriente, nisi admodũ paucæ non inueniuntur.

[b] lib. 13. Hieroglyph.

2 SECVNDA Iulia Alpina idem insigne habebat. quod Iouij iuniores, Germaniciani, Tertia Herculea & Fortenses sub hoc Magistro. f. in viridi parma orbem argenteum limbo puniceo cinctum, albus circulus extrema cingit. sub Comite Illyrici eius alpes tuebatur. Ab Augusto eius actore Iulia hæc legio est dicta. Erat & XII. Alpinorum cohors, cuius sub Seuero Valerianus Centurio fuit. [c]

[c] l. 1. C. de vest. milit.

3 LANCEARII Lauriacenses, vel Laurineuses à Lauriaco Illyrici oppido, vbi Fabricam fuisse Notitia infra memorat aureum globum octo ferreis cuspidib. munitum in rubro clypeo gersit, quemadmodum Propugnatores sub hoc Magistro. Marginẽ albus limb. circũdat. Hi & sequẽtes à Comite Illyrici regebantur.

4 LANCEARII Comagenenses, à Syria Comagena nominati, crucem viridem in viridi clypeo ferunt, quem rubeus limbus circundat: In hoc venerabili signo salutem Rom. imperii sitam esse insinuat. Viridis color spei est index: Purpureum, imperij typum esse, sæpe diximus. Manuscripti, coloribus variant.

5 TAVRVNENSES, à Taurunn Pannoniæ inferioris oppido profecti, vulgo Belgradum nominant: In rubro clypeo orbem duabus lineis decussatum, quemadmodum Vndecimani, & Constantiani sub hoc Magistro gestabant: pars superior, inferiorque est alba, aliæ virides. Hi suum Magistrum sequebantur, sicut & infrascripti.

6 ANTIANENSES, ab Antio Thraciæ oppido postea Apollonia dicto, cognominati, in punicea parma argenteum globum albo cippo præfixum, & limbo item albo circumscriptum tenent. Quatuor circuli, luteus, & albus, & duo rubei exteriores extrema parmæ occupant; Vnum, & firmum Rom. imperij orbẽ esse insinuantes. Manuscripti, cippum cũ exteriore limbo rubrum habent. Vbi nam hi degerent, non apparet.

7 PONTINENSES, à Pontina palude Campaniæ dicti, in qua XIII. vrbes fuisse Plinius memorat, Idem insigne ferebant, nisi quòd duo tantum circuli, interior luteus, & albus exterior, prassini clypei marginem ambiunt, & cippum album tenent. A Comite Italiæ regebantur.

8 PRIMA FLAVIA Gallicana Constantia, à Constantio eius auctore, & à Gallis vbi degebat, denominata Huic rutilus in cærulea parma equus, in medio viridis orbis consistebat, cui quadrupes toto inniti pectore videbatur, vt Pierius [d] describit Principem totum orbem victoria superasse indicat; siquidem equus victoriam denotat. Sed in meo codice, & Vrsiniano, videtur lepus currens, qui Vigilantiæ, & velocitatis est symbolum. Madrucianus aprum habere videtur. Sub Magistro equitum in Galliis degebat, sicut & sequentes.

[d] lib. 4.

9 MARTENSES, seu Marteni, erant populi iuxta Babyloniam, vnde hi sunt extracti. In parma cærulea orbem transuersis lineis decussatum ferunt, quemadmodũ Taurunẽses sub hoc Magistro: Marginẽ rubeus limb. ambit. Magistro equitum per Gallias parebant.

10 ABRINCATENI, Abringatui sunt Celtogalliæ gentes, vnde hi nomen traxerunt. Abrincates sub duce tractus Armoricani & Neruicani infra Notitia ponit inter copias, quæ recensentur intra Gallias pro Abrincatenis, Abrincateni ponuntur. In alba parma argenteum orbem circulo luteo inclusum gestabant, supra quem alius minor orbis purpureus pendet; parmæ extremum rubeus limbus circundat: Ob separationem diminutum videri, sed integrum permanere imperium portendit. Manuscripti coloribus variabant. Cum suo merebant Magistro.

11 DEFENSORES Seniores, in albo clypeo argẽteum globum octo acutas cuspides emittentem, gestant Marginem clypei duplex albus ambit circulus. Simile habent sub hoc Magistro Lauriacenses. Merebant sub Magistro equitum in Galliis.

12 MAVRI Osismiaci, apud Osismios Celtogalliæ Lugdunensis populos morabantur, in viridi parma duo præferebant gubernacula inuicem inuersa, luteum, & prassinum. Viridis item limbus marginem ambit. Vnum orbem à duobus Principibus vno consensu regi significãt. Hi quoq; & sequentes cum Ma-

gistro equitum in Galliis militabant, apud quem legitur Sismiaci, pro Osismiaci.

63 PRIMA Flauia Metis, hoc est Belgiæ oppidum, vulgo Metz dictum, vbi hæc legio excubabat. In rubro clypeo argenteum orbem duobus circulis, albo, & luteo cinctum gestant, quod duplex in vnum orbem duorum Principum imperium insinuat: Id duo limbi, luteo interior, & viridis, marginem clypei ambientes, confirmant. Duo enim circuli, duorum Imperatorum coniunctionem denotant. In Madruciano, duo lutei circuli purpureum globum cingunt. Secunda Flauia Virtutis sub hoc Magistro simile habet symbolum.

14 SVPERVENTORES iuniores, de quib. supra Constantio Imperante, cum Præuentoribus erant institui, Marcellinus. [a] Vbi, inquit, Superuentores, atque præuentores, cum Aeliano iam Comite, quos tyrones tum etiam nouellos erupisse retulimus. Erat tum annus salutis ferme CCCLXI & XXI. imperij Constantii, cum hæc scripsit. Aureum orbem in medio rubræ parmæ gerunt, ferè vt Tertia Iulia Alpinæ, & aliæ. In Vrsini exemplari idem est insigne cum Taurunensibus sub eodem Magistro. Madrucianus, purpuream pilam in viridi clypeo ostendit. Cum equitum Magistro in Galliis degebant.

[a] lib. 18.

15 CONSTANTIACI, in rubra parma duplicem orbem luteum ostëdunt, ex quo duo item lutea cornua à lateribus prodeuntia, & sursum flexa sibi occurrere videntur: Ii sunt duo eiusdem orbis Principes in vnum concordes. Comiti Africæ parebant. A Constantio, vel Constantia, quæ vrbs est Mesopotamiæ, apud Marcellinum, [b] sunt appellati. Vel ab aliis Constantiis, quæ erant in Palestina, [c] Armoricanis, & alibi. Duas Constantiacas in Gallias à Iuliano missas Marcellinus [d] scribit.

[b] lib. 18.
[c] Euseb. in vita Constantini. lib. 4 cap. 36. 37. Sozom. lib. 2. ca. 4. lib. 5. c. 3. Nicet. lib. 1. c. 4. lib. 8. c. 35.
[d] lib. 21.

16 CORNIACENSES, à Cornaco Pannoniæ inferioris oppido denominati, in rubro clypeo argenteum orbem albæ columellæ præfixum gestant, à cuius medio vtrinque album exit cornu, caprino simile, quod supra orbem inflectitur; capram autem iustitiæ symbolum esse Pierius tradit, Id eandem habet interpretationem. Hæc legio fortè ab insigni cornuũ nomen sumpsit. Apud Magistrum equitum Galliarum, cum quo erant, legitur Cornacenses.

17 SEPTIMANI, in vmbone albæ parmæ purpureum orbem habent, quemadmodum tertia Iulia Alpina, aut Superuentores sub hoc Magistro. Marginem purpureus limbus cingit. Madrucianus globum decussatum in rubro clypeo ostendit; Cum Comite Hispaniarum merebant. Septimani verò iuniores, vna ex XXXII. legionibus Comitatensibus, sub Magistro equitum in Galliis militabant. Septima Gemina legio inter nouem Comitatenses Magistri militum per Orientem inuenitur.

17 ROMANENSES, peditum postremi, & ex vrbe contracti, idem ferè habent insigne, quod Britones seniores in Oriente, aut Tertia Flauia salutis sub hoc Magistro, coloribus tantum differunt. Hi enim in cœruleo clypeo circa orbem album, lato circulo purpureo cinctum, XV. purpureos cippos præferunt, quos purpureus limbus circumplectitur. Vrsini exemplar rubeum clypeum, & trabes cœruleas, Madrucianus album, & trabes geminatas hinc rubras inde cæruleas ostendit. Hæc legio sub Magistro equitum Gallias tuebatur: ex his enim legionibus illi IX. Magister peditum tradiderat, Comiti Illyrici, III. Comiti Africæ I, In Italia quinque apud se retinebat, vt infra Notitia ostendit. Hæc sunt insignia militum sub Magistro peditum in præsenti Occidentis, à me pro virium tenuitate explicata. Nunc alterius Magistri equitum præsentalis copiæ sunt exponendæ.

DE COMITE ET MAGISTRO equitum Præsentalis Occidentis, eiusque militibus, & eorum insignibus.
CAP. XXV.

COMMENTARIVM.

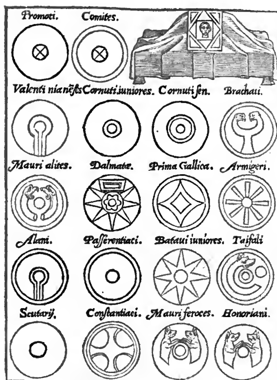

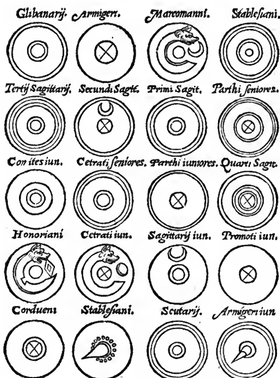
QVITVM Magister vexillationib. XLI. imperabat, quarũ magnam & ipse partem Comitib. limitaneis & Ducib. cõmittebat: Ex nouẽ enim palatinis Vexillationib[e], quas habebat, VI. Comiti Italiæ, III. Magistro equitum per Gallias assignabat. Ex Comitatensibus XXXI. VI Comiti Italiæ, XIX. Africæ I. V. Britanniæ, III. Tingitanæ. VIII. Magistro equitum, per Gallias, quæ excedunt numerum XXXII. sed aliquæ ex his dispertitæ variis Comitibus concessæ, eas plures esse videri faciunt: non enim semper integras vexillationes, sed sæpè cuneos, vel alas ipsis credebat. Præter hos alias alas, & cuneos equitum, cohortesque & auxilia peditum in limitibus Comites & Duces apud se tenebant, quæ sub Magistro non reperiuntur. Magister quoque per Gallias præter prædictos Brachiatos iuniores & primos Gallicanos proprios milites habebat. Hic Magister XLI. Vexillationes regebat, quarum IX. palatinæ, & XXXII. Comitatenses dicebantur, vt ex sequente summario clarius apparebit. Is Comes & Magister vocabatur, quas diuersas dignitates fuisse supra ostendimus. Officium habet, vt præcedens magister peditum, excepto primiscrinio, quo ille caret. Hæc nomina in officio Magistri militum præsentalis in Oriente sunt explicata: Insignia, quoque eadem habet, vt superior Magister, exceptis numerorum symbolis, in quibus differunt.

NOTI

NOTITIA.

INSIGNIA VIRI
ILLVSTRIS MAGISTRI
Equitum.

NOTITIA

Sub dispositione viri illustris Comitis & Magistri equitum præsentalis.

Vexillationes Palatinæ. IX.

OMITES Seniores.
Equites Promoti Seniores.
Equites Brachati Seniores.
Equites Batauj Seniores.
Equites Cornuti Seniores.
Equites Cornuti Iuniores.
Comites Alani.
Equites Batani Iuniores.
Equites Constantes Valentinianenses Seniores.

Vexillationes Comitatenses. XXXII.

Equites Armigeri.
Equites Prima Gallica.
Equites octauo Dalmatæ.
Equites Dalmatæ Passerentiaci.
Equites Mauri alites.
Taifali Iuniores.
Equites Honoriani Seniores.
Equites Mauri feroces.
Equites Constantiaci feroces.
Equites Scutarij.
Equites Stablesiani Africani,
Equites Marcomanni.

Equites

Equites Armigeri Seniores.
Equites Sagittarij Clybanarij.
Equites Sagittarij Parthi Seniores.
Equites primi Sagittarij.
Equites secundi Sagittarij.
Equites tertij Sagittarij.
Equites quarti Sagittarij.
Equites Sagittarij Parthi Iuniores.
Equites Cetrati Seniores.
Comites Iuniores.
Equites Promoti Iuniores
Sagittarij Iuniores.
Equites Cetrati Iuniores.
Honoriani Iuniores.
Armigeri Iuniores.
Equites secundi Scutarij Iuniores.
Equites Stablesiani Italiciani.
Equites Sagittarij Cordueni.
Equites Sagittarij Seniores.
Cuneus equitum Promotorum.
Officium supraścriptæ Magisteriæ potestatis.
Princeps.
Numerarius.
Primiscrinius.
Commentariensis.
Adiutor.
Regerendarius.
Exceptores, & reliqui apparitores.

VERVM PRIVS A NOBIS IN TABELLAM IIS relatis, quibus Magister Equitum Præsentalis in Occidente imperabat, ad singula mox pro more nostro explicanda accedemus.

Magister equitum Præsentalis, in Occidente regebat.
- *Vexillationes XLI.*
  - *Palatinas IX. quarum habebat.*
    - *Comes Italiæ VI.*
    - *Magister equitum in Gallys.* ——— *III.*
  - *Comitatenses XXXII. dispertitas. Aliæ, præter has, erant cum Comitibus, & Ducibus. Ex prædictis habet.*
    - *Comes Italiæ VI.*
    - *Magister equitum per Gallias VIII.*
    - *Comes Africæ XIX.*
    - *Comes Britanniarum. VI.*
    - *Comes Tingitanæ III.*
- *Cuneum equitum promotorum.*
  - *Sub Duce Pannoniæ Ripariensis.*

DE IX. VEXILLATIONIBVS Palatinis Magistri equitum Præsentalis Occidentis. Cap. XXVI.

1 COMITES Seniores, in parma cœrulea album orbem decussatum gerunt: vt Martenses sub Magistro peditum Occidentis. Rubeus limbus marginem Clypei, circumplectitur. Merebat, & sub Magistro militum secundo Præsentali in Oriente. Hi cum duobus numeris sequentibus intra Italiam continebantur.

2 EQVITES Promoti Seniores, idem habent insigne quod Taurunenses sub Magistro peditum, nisi quod duæ partes orbis decussati à dextra, & sinistra sunt cœruleæ. Sub Magistro militum Præsentali primo in Oriente reperiuntur.

3 BRACHATI Seniores, in parma prassina albas præferunt colubros, cum pedamento itidem albo, rostar caducei. Marginem ruber ambit limbus. Ita recitat Pierius, [a] Brachiatos pro Brachatis appellans, à Bracha enim Hispaniæ oppido deriuantur. Idem symbolum gestant Marcomanni, & Atecotti Iuniores sub Magistro peditum. Refert firmam duorum Principum in orbem Romanum syncera fide, ardentique amore coniunctionem, quod per album rubrumque colorem innuitur.

[a] li. Hieroglyph.

4 EQVITES Batavi Seniores, quorum nullum in impresso Codice insigne reperitur, obliuione, vt reor prætermissum. In manuscriptis symbolum habent ferè vt Tertiani, Mauritonantes, Mauri Cetrati sub Magistro peditum: nempe in rubra parma globum album, tribus circulis, albo, cæruleoque largioribus, & luteo arctiore cinctum, sunt duo Imperia in vnum coeuntia, quæ totum Rom. orbem seu tres eius partes complectuntur: cum Magistro equitum per Gallias merebant.

5 CORNVTI Seniores equites in albo Clypeo orbem argenteum, cæruleo & luteo circulis inclusum tenent fermè vt habent Celtæ Iuniores, & Sabini sub Magistro peditum. In manuscriptis hoc symbolum sequentibus vitio librariorum adscribitur. Italiam tuebantur.

6 EQVITES CORNVTI iuniores idem ferè insigne habent vt Forenses sub Magistro peditum. In alba

alba parma argenteum orbem lato circulo cœruleo circundatum, Magistrum equitum per Gallias sequebantur, apud quem per errorem legitur Seniores pro Iunioribus.

7 COMITES ALANI, & sequentes Batavi cum suis insignibus in impresso per errorem infra inter sequentes Comitatenses sunt translati, quos manuscripti hic ponunt. Eadem horum erant symbola, quæ & sequentium Constantium, Valentinianensium, exceptis coloribus, scilicet columellæ rubræ præfixus globus cœruleus, quem limbus albus vestit. Marginem albus item circulus complectitur. Duplicis Imperij coniunctio insinuatur. Alani intra Italiam militabant, Batavi cum Magistro equitum per Gallias.

8 BATAVI Iuniores, & hi ipsorumque insignia vt diat, per errorem inter symbola Comitatensium equitum translata inveniuntur: in Palatinorum verò catalogo scripti leguntur. In manuscriptis autem hic suo loco cum symbolis, repræsentantur. Horum insigne est in cœrulea parma pila argentea, vel vt in Madrusiano, aurea, acutos mucrones emittens, vt apud Defensores, Propugnatores, & Lauriacenses sub Magisto peditum. Batavi Iuniores, sub secundo Magistro militum in præsenti in Oriente merebant. aut horum pars. vel eiusdem nominis alij.

9 EQVITES Constantes, Valentinianenses Seniores in rubra parma argenteum orbem columellæ præfixum præferebant. Hanc cum globo cœruleus limbus vestit. Id supra expositum fuit. Hi in Italia manebant. Hæ sunt IX. Vexillationes Palatinæ, quarum tres hic Migister alij Magistro equitum per Gallias tradebat, sibi in Italia VI. retinens, vt infra Nutitia explicat. sequuntur Comitatenses.

VEXILLATIONES COMITATENses XXXII. Cap. XXVII.

RMIGERI equites in parma lutea octo rubeos cippus albo orbi inhærentes gestant. Simile Pannoniciani & Septimani habent sub precedente Magistro peditum. Hi cum duobus numeris seqnẽtibus erãt cum Magistro equitum per Gallias.

2 PRIMA GALLICA in viridi Clypeo quadtangulum habet coloris lutei, aliud intra sed album continens, acutosque mucrones emittit, quemadmodum in Honorianis Senioribus sub Magistro peditum est visum. Purpureus limbus marginem complectitur. Duplicis Imperij firmum robur ostendit. Cladem hostibus acutæ cuspides minantur.

3 OCTAVO Dalmatæ, equites octauo loco ex Dalmatia electi: vel potius in octaua eorum schola descripti, in tot enim diuidebantur, quemadmodum secundi Scutari, iuniores equites apud Comitem Africæ, secundæ scholæ appellantur: præferunt in alba parma duplicem argenteum globum, quorum primum minorem sex virides munitiones circumstant, alter septem acutas cuspides emittit. Supra est quadrata tabella, quæ vnam legem duplici orbi Romano dari insinuat: prominentes mucrones cædem hostibus nunciant. Tertio Dalmatæ. Quinto Dalmatæ, Sexto & Nono Dalmatæ equites in Oriente inveniuntur. In catalogo sequuntur equites Dalmatæ Passerentiaci, qui post tres sequentes in tabula insignium inferius ponuntur.

4 MAVRI ALITES, à velocitate cognominati, in parma viridi duos dimidios angues albi coloris se inuicem inspectantes gerunt, quos margo ruber ambit. Vmbilicus parmæ transuersis lineis est decussatus, cuius duæ oppositæ partes albæ aduersæ sunt cœruleæ, ita Pierius. [a] Sed meus codex in alba parma argenteum orbem non decussatum habet, quem

[a] lib. Hieroglyph. 15.

duo lutei & dimidij angues capita sibi admouentes circumstant. Sunt duo Principes dimidijs Imperijs vnum orbem Romanum tuentes, quem decussatum inter seque diuisum tenent. Vrsini exemplar coloribus differt, & his Passerentiacos subiungit, qui secundum catalogi ordinem erant præmittendi. Madrucianus album orbem inter duas tabellas ponit: leges ab vtroque Principe vni orbi dari significans.

HONORIANOS In Vexillatione Comitatensium catalogo impressus Codex per errorem Mauris Alitibus adiungit: Sed hic in insignibus repræsentandis recte prætermittit: & ideo nullum eorum hoc in loco symbolum apparet, nam infra repetuntur, quatuor sequentibus postpositi.

5 TAIFALI Iuniores in alba parma cœruleum anguem gestabant, terga læuam versus porrigentem, in dextram verò caput, & caudam abscissum incuruantem, qui gestus in Cornonacensibus diuersus erat. Vmbilicus, sive orbis, circa quem anguis vertitur, est argenteus, rubro circumductus circulo. Inter caput & caudam colubri alius est orbiculus violaceus. Hæc Pierius. [b] Hos equites Taipialos appellans, credit tamen legendum Thessalos. Sed errat, vt supra in Magistro militum Præsentali Orientis ostendi. Insinuat Occidentis Imperatorem, etsi dimidius videtur, instar dimidij serpentis hic depicti, suum tamen orbem, qui Orientali coniunctus integer manet, tueri. Globus limbo cinctus vnum Romani orbis Imperium esse indicat. Meus Codex variat coloribus, in quo albus circulus marginem circumplectitur. Hi Comiti Britanniæ erant adiuncti, vt infra videbitur. Sunt & in Oriente equites Taifali sub Magistro militum Præsentali.

[c] lib. 15

BATAVI Iuniores hic per errorem in exemplari impresso sunt inserti, qui supra inter Vexillationes Palatinas cum suo insigni erant collocandi.

6 PASSERENTIACI forte à passera Syriæ vrbe dicti, aureum orbem in cœrulea parma quemadmodum Septimani sub præcedente Magistro peditum, & quidam alij gerebant. Purpureus limbus marginem cingit. Vrsini Codex supra album globum, duplicem tabellam, leges orbi duorum Principum consensu datas insinuantem ostendit. Madrucianus, duos angues cœruleos ex albo pedamento prodeuntes habet, qui erecti ad osculum penè coeunt, orbemque album in medio decussatum tenent. Duo sunt Romani Principes orbem inter se diuisum administrantes. In exemplari impresso ALANI per errorem his sunt adiuncti, qui inter Vexillationes Palatinas cum suo symbolo erant ponendi. Hi cum sequentibus vexillationibus magistrum equitum per Gallias sequebantur.

7 HONORIANI Seniores equites, album ferebant clypeum, in quo aureus vmbilicus à luteo circulo circumscribitur. Orbiculo nituntur duo porci dimidiati prassini coloris, pedibus anterioribus illi impositis, alter alterum spectantes, ita Pierius [c] Sed in meo Codice in rubra parma, sine circulo solus aureus visitur orbis, quem non duo sues, sed dimidiati vrsi complecti videntur; facile error impressoris esse potuit. Hi vim bellicam duorum Principum referunt, qui ob diuisum Rom. orbis Imperium, dimidij ambo visi, illum totum vlnis amplectuntur. Prassinus color ipsorum vigorem: aureus, aureum sub ipsis seculum portendit. Hi etiam sub Magistro militum per Orientem militabant.

[d] lib. 9. Hieroglyphic.

8 MAVRORVM Feroicum simile sequitur insigne, scilicet in alba parma duo rutili coloris dimidij equi sese quodammodo lacessentes, orbi viridi impositi, cuius luteus est vmbilicus, vti Pierius, [d] describit. Sed in meo Codice luteo vmbilico quem albus circulus includit, pedes anteriores equi imponunt. Hoc animal Imperij, victoriæque, & pugnacitatis est symbolum; Sunt ergo ij duo Imperatores, qui orbem Romanum quisque suam partem dimidiam pugnando fœlici victoria conseruant, quod & viridis, luteusque color insinuant. Mauri verò

[d] in 4. Hieroglyphic.

equo

equo præcipuè bellabantur, & ideo pro symbolo Mauritaniæ ponitur, vt vult Pierius. Impressum exemplar visos, non equos ostendit. Vbique globus circulo inclusus, vnum duorum Principum in orbem imperium denotat: id enim vnicus circulus globum amplexus significat. Madrucianus rubeum clypeum ostendit. Hi Italiam tuebantur, vt infra Notitia ostendit.

9 CONSTANTIACI Feroces in parma alba, duplicem, & purpuream, idest, Christi sanguine tinctam crucem gerunt, vt prima Flauia Pacis, & Regij. In hac vterque Princeps spem se posuisse testatur. Duplex limbus, interior cœruleus, & alter albus marginem cingunt. Manuscripti velo tegere crucem videtur Barbaris ignotam, cuius vim experientur. Hi apud magistrum equitum, per Gallias militabant.

10 SCVTARII equites aureum orbem in vmbone rubræ parmæ tenent. Vnum orbis imperium Romanum esse significantes. Idem planè insigne est Superuentorum sub Magistro peditum. Apud Comitem Africæ cum XI. sequentibus merebant.

11 STABLESIANI Africani, idem symbolum habent quod Prima Flauia Metis sub Magistro peditum, nempe in rubra parma, orbem aureum, duob. luteis circulis cinctum, duo limbi, luteus interior, albusque parmæ marginem circundant. Orientis, Occidentisque vnum esse Romani orbis imperium significant, vt sæpè est dictum. EQVITES secundi & tertij Stablesiani reperiuntur in Oriente, sub Magistro militum per Orientem.

12 MARCOMANNI dimidium serpentem coloris lutei præferunt in alba parma, cuius aureus est vmbilicus. Inter segmentum serpentis, & caput, est lutea lunula dimidia; sic Pierius, [a] Insigne Taifalorum huic simile pro luna globum habet. Hic etiam serpens duplicatus videtur, qui duos dimidios refert Principes orbem Romanum tuentes. Hæc enim omnia signa sunt duplicis dimidij imperij, quod á duobus velut dimidijs Principibus defenditur. Dimidia verò Luna aptius symbolum pingi non potuit, quæ in orbem completur; sic imperium Romanum, quod dimidium videtur plenum manet. Idem color luteus, in luna & serpente vtrobique seculi fœlicitatem promittit.

[a] lib. 15.

13 ARMIGERI Seniores equites in cæruleo Clypeo duabus transuersis lineis decussatum orbem habent, quemadmodum Promoti, & Comites Seniores sub hoc Magistro, superior, inferiorque globi partes sunt albæ, reliquæ rubræ. Hi equites sunt in Oriente sub primo Magistro militum Præsentali.

14 SAGITTARII Clybanarij idem ferebant insigne, quod Secunda Iulia Alpina sub præcedente Magistro peditum, scilicet in lutea parma orbem luteum albo circulo cinctum. Marginem clypei viridis limbus ambit. In Vrsini exemplari duo circuli globum cingunt, quod indicat duos vnum orbem Romanum tueri principatus.

15 SAGICTARII Parthi Seniores equites, simili vtebantur symbulo, quo Tungritani, aut Diuitenses, sub præcedente Magistro peditum, scilicet in parma viridi, globum luteum obliquis lineis decussatum, & duobus vno lato vtroque, & alio arcto luteo circulis cinctum, quod & ipsum duplicis imperij, vt sæpè dictum est, vnionem insinuat. Circuli duo lutei marginem Clypei circundant: & ipsi duorum Principum coniunctionis indices. Hic militibus Commodum Imp. vsum Herodianus scribit. [b] Erant, inquit, cum eo assiduè Parthorum lectissimi Sagittarij, & Numidæ iaculatores. quos ille tamen omnes longè artificio superat.

[b] lib. 1.

16 PRIMI Sagittarij equites idem ferebant insigne quod Sagittarij Clybanarij, nisi quod horum parmæ marginem duplex ambit limbus luteus interior, & alius rubeus. In manuscriptis legitur. PRIMO Sagittarij, & in sequentibus, secundo, tertio, & quarto loco lecti. Sed puto primo Sagittarios dictos, non quod prius lecti fuerint, sed quia in quatuor scholas erant diuisi, nam & secundi Scutarij Iuniores, vna ex vexillationibus Comitatensibus apud Comitem Africæ secundæ scholæ appellantur. Hi etiam sub Magistro militum per Orientem merebant.

17 SECVNDI Sagittarij equites, in albo Clypeo orbem decussatum diuisum ferunt, pars superior inferiorque globi alba, reliquæ sunt rubræ: supra orbem luna cœlum cornibus sursum versis spectat, simplici luteo limbo margo clypei circundatur. Id quoque vnum duorum Principum imperium indicat, etsi diuisum cernitur. Idem & dimidia luna portendit, quæ etsi tota non appareat, semper tamen solida integraque manet.

18 TERTII Sagittarij equites, eodem vtebantur insigni, quo primi Sagittarij, nisi quod horum parmam triplex circumplectitur circulus, duo lutei, & medius rubeus: In vmbone purpureus globus luteo circulo includitur. Vna ex vexillationibus Sagittariorum á Cereali Magistro militum Honorij ad pedites translata fuit. Sinesius; [c] Adsunt, inquit, mihi milites ordinis Balagritarum. Hi, priusquam Cerealis principatum obtineret, erant equites Sagittarij. Hoc autem Magistro constituto diuenditis equis facti sunt solum Sagittarij. Mihi sufficiunt etiam sine equis.

[c] epistola 132.

19 QVARTI Sagittarij equites; eodem & ipsi erant symbolo insigniri quo Parthi Seniores, hoc excepto, quod horum clypeum simplex ambit luteus limbus: illorum verò duplex quorum est, & alba parma: horum viridis. Manuscripti coloribus variant,

20 SAGITTARII Parthi Iuniores equites, ferè idem ferebant insigne, quod Promoti, aut Comites Seniores sub hoc Magistro; nisi quòd horum rubea est parma: illorum cœrulea, quam luteus limbus cingit.

21 CERTATI Seniores equites, idem ferè gerebant insigne, quod Brisigaui, Seniores sub præcedente Magistro peditum, exceptis coloribus, quos hi in globo & circulis luteos habent. Madrucianus in parma lutea album vmbilicum nigra linea per medium diuisum, & lato cœruleo circulo inclusum habet.

22 COMITES Iuniores simile Stablesianorum symbolo insigne tenent: videlicet in alba parma argenteum globum, duobus luteo & albo latiore circulis circumscriptum. Manuscripti globum plurib. lineis diuisum tenent, & coloribus variant. Vbi hi degerint. non apparet.

23 PROMOTI Iuniores equites, idem gestabant insigne, quod Parthi iuniores, nisi quod horum sine limbo & cœruleus est Clypeus. Hi & tres sequentes cum Comite Africæ merebant.

24 SAGITTARII Iuniores, argenteum globum albo circulo inclusum in parma rubea ferunt, supra quem dimidia Luna cornua sursum erigit: & id vtrumque imperium coniunctum insinuat, quod etsi dimidium videtur, instar lunæ in orbem impletur.

23 CERTATI Iuniores equites, in nigra parma luteum ferunt serpentem, cauda truncum, orbi cœruleo circumuolutum, qui ad angulos rectos est decussatus, transuersis lineis: partes duæ aduersis angulis oppositæ sunt albæ. Alius orbiculus cæruleus, inter caput, & caudæ serpentis incisionem collocatur est. Hæc Pierius, [d] qui hos equites Ceratios appellat. Sed mendosum habuit Codicem, legendum est enim Certati Iuniores, ad differentiam Seniorum, de quibus paulò ante. Non multum ab hoc distans insigne ferebant Taifali, sub hoc Magistro. In meo Codice & manuscriptis viridis est parma, & orbiculus geminatus, albus maior est decussatus. totusque albus; id quoque significat imperium Romanum, quod diuisum, & dimidium videtur, vnum esse, & Principum vigilantia, cuius typus est serpens, tutum conseruari. Geminatus orbiculus duplex est Orientis Occidentisque principatus, qui in vnum

[d] lib. 15. Hieroglyph.

magnum

magnum coit, per maiorem orbem significatus.

26 HONORIANI Iuniores, mutilati serpentis lutei frustum eodem modo ferebant, totam ferè parmam circumplexi. Inter caput & segmentum stat quadra & ipsa lutea angulis in os & cæsuram versis, in qua inspicitur tessela purpurei coloris. Intra anguem parma tota est rubra, extra tergum circulus albus ducitur, & vmbilicus seu orbis in vmbone positus, est argenteus, vt Pierius,[a] describit. Meum exemplar habet parmam puniceam, & cœruleum vmbilicum, quem duo dimidij luteique serpentes amplectuntur, in medio vtero semicæsi, lutea tabella aliam puniceam inter capita & segmenta serpentum includit. Hi sunt duo dimidiarorum principatuum Imperatores, qui vnum orbem Romanum magna vigilantia tuentur. In vtero semicæsi, in tergo tamen integri manent, sic eorum imperium licet videatur cæsum, integrum relinquitur. Principum verò vigilantiæ typum esse serpentem supra dixi. In manuscriptis orbis magnus paruum continet, Tessela legem orbi datam significat, quæ in tabula scribebatur. Duplex ostenditur, quia à duobus Principibus, vna vtrique orbi Romano datur. Luteus verò tabellæ & serpentum color eandem in his imperij vim indicat.

a lib. 15. Hieroglyphic.

27 ARMIGERI Iuniores gerebant in vmbone albæ parmæ luteum globum, luteo item circulo inclusum, qui longum, & acutum mucronem emittit, quod armatum esse ad feriendos hostes orbem Romanum minatur. Similis mucro visitur in insignibus magistri Officiorum Orientis in Fabricis: Manuscripti Clypeum rubro depingunt. Hi erant cum Comite Africæ.

28 SECVNDI Scutarij Iuniores, idem planè symbolum habent, quod primi Sagittarij, exceptis coloribus. Album enim globum rubro circulo circumscriptum, in lutea parma gestant, & cœruleus interior, aliusque rubeus circulus marginem circumplectitur. Scutati, auctore Vegetio,[b] sunt qui plumbatis, vel gladijs, missilibusve armantur. Merebant sub Comite Africæ, apud quem appellantur Scutari secundæ scholæ: erant enim in duas scholas diuisi. In Oriente militant secundi Scutati sub secundo Magistro militum præsentali. Hæc vna est ex VI. eius vexillationibus Comitatensibus.

b lib. 2. c. 15.

29 STABLESIANI Italiciani, equites in vmbone rubri clypei geminatum orbem, imum rubeum, superiorem cœruleum in acutam cuspidem desinentem præferunt. Idem portendit, quod insigne Armigerorum iuniorum sub hoc Magistro; orbem circumstant XIIII. globuli, qui propugnacula referre possunt, quibus vndique Roma. imperium munitum esse indicatur. Forte plumbata seu martiobarbulos referunt, quibus hi equites hostes feriebant, quemadmodum in Scythis sub altero Magistro peditum præsentalli est dictum: & hi sub Comite Africæ militabant, vt infra patebit

30 SAGITTARII Corduení equites, vel potius Cordubeni, à Corduba Hispaniæ oppido, in alba parma globum duabus lineis decussatum, & luteo circulo clausum gestabant, vt Parthi Seniores, & Promoti sub hoc Magistro, & alij, superior inferiorque globi partes sunt albæ, reliquæ rubræ. Cum Comite Tingitanæ merebant, vt & sequentes.

31 EQVITES Sagittarij Seniorus in vexillationũ catalogo prædictis subnectuntur, quorum hic nullum apparet insigne: Militabant, & sub Magistro militum per Illyricum in Oriente.

32 CVNEVS equitum Promotorum vltimo loco & ipse in eodem catalogo inter insignia omissus recensetur. Hæ sunt vexillationes palatinæ IX. Comitatenses XXXII. Ex quibus VIII. Magistro equitum per Gallias concedebantur, Comiti Africæ. XIX. Tingitanæ III. Comiti Britanniæ II. Ex his Stablesianorum dimidia magister sibi retinebat, alia dimidia Comiti Africæ seruiebat. Omnia verò Occidentis militum insignia sunt CLXII. Orientis CIIII. simul iuncta sunt CCLXVI. præter bina Comitis domesticorum peditum, equitumque tam Orientis, quàm Occidentis, quæ efficiunt CCLXX. symbola. Huc usque copiæ vtriusque Magistri Præsentalis in Occidente sunt expositæ: nunc prouinciæ, in quibus statiua habebant, sunt declarandæ.

NOTITIA.

Qui numeri ex prædictis, per infrascriptas prouincias habentur.

Intra Italiam.

OVIANI Seniores.
Herculeani Seniores.
Diuitenses Sen.
Tungritani Seniores.
Pannoniciani Sen.
Mœsiaci Seniores.
Cornuti Sen.
Brachati Sen.
Petulantes Seniores.
Celtæ Seniores
Heruli Seniores.
Batavi Seniores.
Mattiaci Seniores.
Iouij Seniores.
Victores Seniores.
Cornuti Iuniores.
Leones Iuniores.
Exculcatores Seniores.
Grati.
Sabini.
Felices Iuniores.
Atecotti Honoriani Iun.
Brisigaui Iuniores.
Mauri Honoriani Iuniores,
Galli Victores.
Octauani.
Thebaei.
Mattiaci Iuniores.
Septimani Iuniores.
Regij.
Germaniciani.
Prima Iulia
Tertia Iulia.
Placidi Valentinianici fœlices.
Gratianenses Iuniores.
Marcomanni.
Pontenenses.

Intra Illyricum cum viro spectabili Comite Illyrici.

Sagittarij Tungri.
Iouij Iuniores.
Sequani.
Retij.
Sagittarij Venatores,

Latini.
Valentinianenses fælices.
Honoriani Victores.
Seguntienses.
Tungri.
Mauri Honoriani seniores.
Mattiaci.
Honoriani Gallicani.
Tertiani.
Tertia Herculea.
Paeatianenses.
Mauri Cetrati.
Propugnatores iuniores.
Lancearij Lauriacenses.
Lancearij Comagenenses.
Secunda Iulia.
Valentinianenses.
Catarienses.

Intra Gallias cum viro illustri Magistro Equitum Galliarum.

Mattiaci iuniores.
Leones seniores.
Brachari iuniores.
Salij seniores.
Gratianenses.
Bructerij.
Ampsiuarij.
Valentinianenses.
Bataui.
Batani iuniores.
Britones.
Atecotti Honoriani seniores.
Sagittarij Neruij Gallicani.
Iouij iuniores Gallicani.
Mattiaci iuniores Gallicani.
Ateeotti iuniores Gallicani.
Ascarij Honoriani seniores.
Armigeri defensores seniores.
Lancearij Honoriani Gallicani.
Lancearij Sabarienses.
Menapij seniores.
Seeundani.
Britones.
Vrsarienses.
Præsidienses.
Germaniacenses.
Cortoriacenses.
Honoriani fælices Gallicani.
Prima Flauia, Gallicani.
Marienses.
Abricanteni.
Defensores seniores.
Mauri Sismiaci.
Prima Flauia
Soperuentores iuniores.
Balistarij.
Defensores iuniores.
Garronenses.
Aoderenicïani.
Acincenses.

Comacenses.
Septimani iuniores.
Cursarienses iuniores.
Musmagenses.
Romanenses.
Insidiatores.
Tricesimani.
Abulci.
Exploratores.
Officium viri illustris Magistri Equitum per Gallias.
Princeps ex officijs Magistrorum militum Præsentalium vno anno à parte peditum, alio à parte Equitum.
Commentariensis.
Numerarij ex viris, & officijs singulares.
Adiutor.
Regerendarius.
Exceptores, & reliqui apparitores.

Intra Hispanias cum spectabili Comite.

Ascarij seniores.
Ascarij iuniores.
Sagittarij Neruij.
Exculcatores iuniores.
Fælices seniores.
Inuicti seniores.
Victores iuniores.
Inoicti iuniores Britones.
Brisigaui seoiores.
Salij iuniores Gallicani.
Fortenses.
Propugnatores seniores.
Septimani seniores.
Vesootes.
Vndecimani.

Intra Tingitanam cum viro spectabili Comite.

Mauritonantes seniores.
Mauritonantes iuniores.
Constaotiniani.
Septimani iuniores.

Intra Africam cum viro spectabili Comite Africa.

Celtæ iuniores.
Armigeri Propugnatores seniores.
Armigeri Propugnatores iuniores.
Secundani Italiciani.
Cimbriani.
Primani.
Secundani.
Tertiani.
Constantiniani.
Constantiaci.
Tertia Augustani.
Fortenses.

Cum

Cum viro spectabili Comite Britanniarum.

Victores iuniores Britanniciani.
Primani iuniores.
Secundani iuniores.

Item vexillationes intra Italiam.

Comites seniores.
Equites Promoti seniores.
Equites Brachati seniores.
Equites Cornuti seniores.
Comites Alani.
Equites Mauri Feroces.
Equites Constantes Valentinianenses iun.

Intra Gallias cum viro illustri Comite & Magistro Equitum Galliarum.

Equites Bataui seniores.
Equites Cornuti seniores.
Equites Bataui iuniores.
Equites Brachati iuniores.
Equites Honoriani sen.
Equites Honoriani iun.
Equites Armigeri seniores.
Equites octauo Dalmatæ.
Equites Dalmatæ Passerentiaeenses.
Equites Primi Gallicani.
Equites Mauri alites.
Equites Constantiaci feroces.

Intra Africam cum viro spectabili Comite Africæ.

Equites Stablesiani Italiciani.
Equites Scutarij seniores.
Equites Stablesiani seniores.
Equites Marcomanni.
Equites Armigeri seniores.
Equites Clibanarij.
Equites Parthi sagittarij seniores.
Equites Cetrati seniores.
Equites primi sagittarij.
Equites secundi sagittarij.
Equites tertij sagittarij.
Equites quarti sagitt.
Equites Parthi sagittarij iun.
Equites Promoti iun.
Equites scutarij iuniores Comitatenses.
Equites Honoriani iun.
Equites scutarij iuniores scholæ secundæ.
Equites Armigeri iuniores.

Intra Britannias cum viro spectabili Comite Britanniarum.

Equites Catafractarij iuniores.
Equites scutarij Aureliaci.
Equites Honoriani sen.
Equites Stablesiani.
Equites Syri.
Equites Taifali.

Intra Tingitanam cum viro spectabili, Comite Tingitanæ.

Equites scutarij seniores Comitatenses.
Equites sagittarij seniores Comitatenses.
Equites Cardueni Comitatenses.

COMMENTARIVM.

NVMERATIS vtriusque Magistri militum Præsentalis copijs, quia per diuersas prouincias dispersæ erant, quæ ex his in quibuscunque regionibus essent, explicatur. ac primo de peditibus enunciatur, qui per septem prouincias dispositi reperiebantur Italiam, Illyricum, Gallias, Hispanias, Tingitanam, & Africam, & Britannias; Equites per quinque, Italiam, Gallias, Africam; Britannias, & Tingitanam. In Hispanijs enim & Illyrico non reperiebantur. In his erant & Numeri, quos Magister per Gallias habebat, à nullo prædictorum Magistrorum acceptos, ideo de eo & ipsius copijs aliquid est dicendum.

DE MAGISTRO EQVITVM PER Gallias, Cap. XXVIII.

ERTIVS in Occidente Magister, fuit Equitũ per Gallias, cuius nulla extant insignia, ob occupatam hoc tempore à Barbaris eam prouinciam. Tantũ eius officium, & copiæ militũ recensentur, quę non solum ex Equitibus, sed & ex pluribus peditibus constabant, quorum paucos ipse ex se habebat, plurimos verò à Magistris peditum, Equitumque Præsentalibus accipiebat. Equitum tamen Magister dicebatur, fortè quòd in his præcipuum ipsius robur consisteret. In Hispanijs, vt dixi, aut Britannijs nullus Magister reperiebatur, sed duobus illis prouincijs [a] Magistrorum locum Comites implebant. Hic autem Magistris Præsentalibus paruisse videtur, quia non modo militum copias, sed & aliquot cohortales ab eorum officijs assumebat, quod illorum imperij in ipsum non leue erat argumentum, officium enim hoc modo habebat Principem ex officijs Magistrorum militum Præsentalium vno anno à parte peditum, alio à parte Equitum, Commẽtariensem, duos Numerarios ex viris, & officijs singularis, inquit Notitia, legendum est singulis, vt in Codice Vesini, id est vnum numerarium ex officio magistri peditũ, alium ex officio equitum accipiebat: item Adiutorem, Regerendarium, Exceptores, & reliquos officiales, de quibus supra est dictum. Habet autem tam ex legionarijs, quàm auxiliarijs numeros XLIX. quorum XI. à nemine accepti ab ipso Gallicarũ magistro pendẽt, inter eos duas legiones fuisse puto, scilicet defensores iuniores, & Tricesimanos, cætera erant auxilia. Alias copias à Magistro peditum habebat, nempè XXI. Legiones, vnam Palatinam, XI. Comitatenses, & IX. Pseudocomitatenses. Reliqua erant auxilia. XVII. Numeri, quos suo iure Magister per Gallias habebat, erant sequentes.

[a] *l. 4. C.T. de decur. & infra in Notitia.*

Legiones magistri peditũ XX[illegible] Auxilia XVIII.

1 BALISTARII, balistis vtentes, de quibus in Oriente est dictum.

2 DEFENSORES IVNIORES. Hanc legionem fuisse puto; nam defensores Seniores vna sunt ex

XXXII.

XXXIII. legionibus Palatinis, de eorum nomine tractatum fuit in Oriente, vbi hi reperiuntur sub primo Magistro Præsentali.

GARRONENSES, fortè legendum Garumnenses, à Garumna magno Galliæ fluuio, apud quẽ castrametabantur.

4 ANDERENICIANI, ab Anderedo Aquitaniæ oppido rectius vocarentur Anderediani.

5 ACINCENSES, ab Acineo, vnde sunt contracti, nomen habent. Aciocum verò est ciuitas Valeriæ in Illyrico, vbi sub Magistro officiorum in Occidente fabricam fuisse Notitia scribit, quam Aciocensem Sentariam vocat, ibidem legio secunda adiutrix excubabat.

6 CVRSARIENSES IVNIORES, lego Vrsarienses ab Vrso Hispaniæ oppido; iuniores autem sunt appellati ad differentiam aliorum Vrsariensium inter XXXII. legiones Comitatenses: si legamus, Cursarienses, à currendo deriuabuntur, quod currendo fugientes hostes insequerentur. Constantinus Porphyrogenneta [a] Cursores nominat.

7 NVSMAGENSES, Visini codex habet Rusmagenses, quos ex Barbaris populis fuisse arbitror.

8 INSIDIATORES. Hos Constantinus Porphyrogenneta [b] ἐνεδρεύτας appellat, qui in locis absconditis insidias hostibus tendebant.

9 TRICESIMANI, à tricesima legione dicti.

10 ABVLCI. ex gentibus ignotis deriuati.

11 EXPLORATORES, qui res hostium explorabant & Duci exercitus renunciabant, inquit Constantinus Porphyrogenneta, [c] quos etiam Sculcatores pro auscultatores vocant. Hi erant proprii Magistri equitum per Gallias numeri. Qui sequuntur, à Magistro peditum Præsentali accipiebantur, & erant,

[a] de thematib. ad fin.

[b] de themat ad fin.

[c] de thematib. ad fin.

EX XII. legionibus Palatinis, vna scilicet.

LANCEARII SABARIENSES.

Ex XXXII. Comitatensibus XI. legiones.

ARMIGERI DEFENSORES SENIORES. LANCEARII HONORIANI GALLICANI. MENAPII SENIORES. SEPTIMANI IVNIORES. SECVNDANI. VRSARIENSES. PRÆSIDIANTES, aut Præsidentes. GERMANICIACENSES. CORTORIACENSES. HONORIANI FELICES GALLICANI.

Ex XVIII. Pseudo Comitatensibus, IX. Legiones sequentes.

PRIMA FLAVIA GALLICANA. MARTENSES. ABRINCATENI. DEFENSORES SENIORES. MAVROSISMIACI. PRIMA FLAVIA METIS. SVPERVENTORES IVNIORES. CORNIACENSES. ROMANENSES. quorum nomina supra sunt exposita. Legiones tempore Notitiæ in præfecturas diuidebantur, quæ ex mille aut quingentis capitibus constabant, inquit Constantinus Porphyrogenneta. [d] Vnde hæ XXI. legionum præfecturæ colligerent minimum decem millia & quingentos pedites.

[d] de themate Anatholico.

Ex auxiliis verò LXV. ab eodem Magistro XVII. accipiebat, quæ sequuntur.

MATTIACI IVNIORES. LEONES SENIORES. BRACATI IVNIORES, SALII SENIORES. GRATIANENSES. BRVCTERI. AMPSIVARII. VALENTINIANENSES. BATAVI. BATAVI IVNIORES. BRITONES. ATECOTTI. HONORIANI SENIORES. SAGITTARII NERVI GALLICANI. IOVII IVNIORES GALLICANI. MATTIACI IVNIORES GALLICANI. ATECOTTI IVNIORES GALLICANI. ASCARII HONORIANI SENIORES. Statuendo ducentos pedites, pro auxilio, hi essent 3400. Alia huius Magistri auxilia XI. constituerent duo mille ducentos milites, qui simul omnes essent. 1610o, sed plures fuisse existimo, quia plerumque legionis præfectura mille capiebat.

Pedites. 16100.

Vexillationes XII. habebat, duas à se, decẽ à Magistro equitum Præsentali, videlicet tres Palatinas, & septem Comitatenses. Ab ipso pendebant BRACATI IVNIORES, & PRIMI GALLICANI.

Ex IX. Palatinis vexillationibus accipiebat à Magistro equitum tres sequentes.

BATAVOS SENIORES. CORNVTOS SENIORES. BATAVOS IVNIORES.

Ex XXXIII. Comitatensibus VII. vexilllationes habebat, scilicet.

HONORIANOS SENIORES. HONORIANOS IVNIORES. ARMIGEROS SENIORES. OCTAVO DALMATAS PASSERENTIACOS. MAVROSALITES. CONSTANTIACOS FEROCES. Constituendo autem vexillationem CC. equitum duo millia & quadringentos equites habuisset hoc tempore, quo in augusta Galliarum parte hic Magister claudebatur. Nunc ad alios Illustres, id est Palatinos est veniendum, inter quos primus est Præpositus sacri cubiculi, cuius ministrorum breuiarum præfixi.

Equites 2400.

ILLVSTRIS PRÆPOSITVS SACRI Cubiculi.

Prepofito sacri cubiculi parebat.

- *Primicerius, cui parebant.*
  - *Decani.*
- *Comes Castrensis mensam & palatium curabat, sub quo.*
  - *Primicerius mensorum.*
  - *Primicerius cellariorum.*
  - *Primicerius Padagogiorum.*
  - *Primicerus Lampadariorum quorum aliqui erant.*
  - *Forma prime.*
  - *Forma secunde.*
  - *Forma tertie.*
- *Decuriones III.*
- *Chartularii sacri cubiculi III. scribebant.*
  - *Silentiariorum XXX.*
- *Comes domorum.*

DE ILLVSTRI PRÆPOSITO Sacri cubiculi. Cap. XXIX.

ERTIAM Classem illustrium tenent Palatini, quorum præcipuus Præpositus sacri cubiculi censetur. Itaque primus inter eos illustres in indice Notitiæ recensetur: verum nulla amplius eius fit meotio, sed eodem modo se habebat, quo Præpositus sacri cubiculi Orientis. Cum enim Valentinianus cum Valente fratre exercituum copias diuisisset, Palatinos quoque cum eo est partitus, quorum auctus est numerus. Marcellinus. * Militares, inquit, partiti sunt oumeri, & cum ambo fratres Sirmiam introissent, diuiso palatio Valentiniaous Mediolanum, Constantinopolim Valens discessit. Palatium pro Palatinis accipit, vt & alibi. Itaque ipsorum duplicatæ dignitates, vt quæ erant apud Principem Occidentalem, eædem essent apud Orientalem, vnde duo facti suot cubiculorum Præpositi: duo Magistri officiorum, totidem Comites Largitiooum, & priuatarum, & sic de aliis. Præpositum cubiculi sequitur Magister officiorum, cuius ministrorum summarium præmittam, * lib. 26.

Magister officiorum in Occidente praeest.

- *Scholis VI.*
  - *Scutariorum prima.*
  - *Scutariorum secunda.*
  - *Armaturarum seniorum.*
  - *Gentilium seniorum.*
  - *Scutariorum tertia.*
  - *Agentium in rebus, & deputatorum eius schola.*
- *Admissionalibus,*
- *Cancellariis,*
- *Fabricis* XIX.
  - *In Illyrico V.*
    - *Sirmiensis scutorum balistarum, & armorum.*
    - *Acinensi scutaria.*
    - *Cornutensi scutaria.*
    - *Lauriacensi scutaria.*
    - *Salonitana armorum.*
  - *In Italia* VI.
    - *Concordiensi sagittaria.*
    - *Veronensi scutorum & armorum,*
    - *Mantuana loricaria.*
    - *Cremonensi scutaria,*
    - *Ticinensi arcuaria.*
    - *Lucensi spataria.*
  - *In Galliis* VIII.
    - *Argentoratensi armorum omniũ,*
    - *Martiscomensi sagittaria.*
    - *Augustodunensi loricaria.*
    - *Suessionensi scutaria balistaria. & clibanaria.*
    - *Remensi spataria.*
    - *Triberorum scutaria.*
    - *Triberorum balistaria.*
    - *Ambianensi spataria & scutaria,*
- *Scriniis* IIII.
  - *Memoriæ.*
  - *Dispositionum,*
  - *Epistolarum.*
  - *Libellorum.*

NOTI

NOTITIA

INSIGNIA VIRI ILLVSTRIS MAGISTRI Officiorum.

NOTITIA.

Sub dispositione viri illustris Magistri Officiorum.

SCHOLA Scutariorum prima.
Schola Scutariorum secunda.
Schola Armaturarum Seniorum.
Schola Gentilium Seniorum.
Schola Scutariorum tertia.
Schola Agentium in rebus, & deputati eiusdem scholæ.
Scrinium memoriæ.
Scrinium dispositionum.
Scrinium Epistolarum.
Scrinium libellorum.
Admissiones.
Cancellarii.

Fabricæ infrascriptæ in Illyrico.

Sirmiensis Scutorum, Balistarum, & Armorum.
Acinensis Scutaria.

Cornutensis Scutaria.
Lauriacensis Scutaria.
Salonitana Armorum.

Italiæ.

Concordiensis Sagittaria.
Veronensis Scutorum, & Armorum.
Mantuana Loricaria.
Cremonensis Scutaria.
Ticinensis Arcuaria.
Lucensis Spataria.

In Galliis.

Argentoratensis Armorum omnium.
Matisconensis Sagittaria.
Augustodunensis Loricaria.
Suessionensis Scutaria, Balistaria, & Clibanaria.
Remensis Spataria.
Triberorum Scutaria.
Triberorum Balistaria.
Ambianensis Spataria & Scutaria.
Officium autem infrascripti viri illustris Magistri officiorum de Schola Agentium in rebus habetur hoc modo.
Adiutor.
Subadiuuæ Adiutoris.
Subadiuuæ Fabricarum diuersarum.
Curiosus cursus publici in præsenti.
Curiosi omnium prouinciarum.
Interpretes omnium gentium.

DE MAGISTRO OFFICIORVM Occidentis, Cap. XXX.

COMMENTARIVM.

MAGISTRI Officiorum Occidentis officium est idem, quod alterius in Oriente, & eadem fermè insignia, videlicet liber eodẽ modo erectus, nisi quod hic vnius habet Principis vultum libri dorso insculptum, ille duorum, infra verò tres thoraces cum brachiali visuntur, quorum duo aureos habent limbos, bullis aureis distinctos, item scuta duo, quorum alterum inflexum, aureum orbem in vmbone ostendit aureis quernis frondibus circundatum, cuius marginem limbus aureus, aureis item bullis distinctus ambit. Alterum oblongum, & ipsum aureum oualem globum tenet, nigris lineis diuisum, & luteo limbo circundatum, à quo vndique acuta spicula exeunt; quernæ verò frondes id circundant. illa feriendorum Rom. Imperii hostium, hæ conseruandorum ciuium sunt indices. Tertius est clypeus aureum orbem circulo luteo cinctum in medio continens, quẽ XIIII. columelæ siue balaustii fulciunt. Subtus aquas simulantes nigræ apparent lineæ. Triplex circulus luteus marginem cingit. Vtriusque connexi Romani Imperij terra, marique firmitatem, & robur insinuant. Est & cœrulea buccula, cui quadrupes serpens pro crista insidet, duo acinaces, totidem enses, spicula, hastis præfixæ secures, fuscina ferrea ferreis thoracibus immissa, tuba, cuspis, & alia armorum genera, quæ internosci nequeunt, & pro vsum illorum fabricabantur. Hæc omnia insinuant fabricis, id est fabricandis armis hunc Magistrum præfuisse, quæ præcipua eius cura erat. Manuscripti clypeos fermè eosdem ostendunt, qui in Magistro officiorum Orientis impressi reperiuntur, aut parum differentes, in quo ibi dicta sufficiant. Hic Magister iisdem, quibus magister Orientis præerat. In primis scholaribus palatium custodientibus imperabat, sicut & ille. Sed huius tantum quinque erant scholæ, illius septem, quarum etiam nomina sunt mutata. Hic enim scholam armaturarum seniorum, & scutariorum tertiam habebat, quæ apud illum non inueniuntur. Item hic adduntur cancellarii in Oriente omissi, vbi quæ de illis dicta sunt, hic non reperiuntur.

DE FABRICIS OCCIDENTIS, Cap. XXXI.

FABRICIS quinque hic Magister in Illyrico imperabat, sex in Italia, octo in Galliis, erantque omnes numero XIX. cum fabricæ Orientis essent tantũ XV. Sirmii in Illyrico fabrica scutorũ, balistarum, & armorũ exercebatur. Sirmiensis nuncupata. Est hoc oppidum in Pannonia inferiore, inter Sauum & Danubium, propè Mysiam superiorem, nunc Simade vocatum, vbi etiam procurator Gynæcij degebat, & Præfectus Prætorio Illyrici, cuius erat metropolis, vt ex Synodo Aquileiensi, Gratiano imperante, celebrata constat. Eam vrbem maximam omnium eius regis Herodianus,[a] appellat. Sed ea prouincia ab Attila Hunnorum rege deuastata, & capta, eius metropolis facta est Thessalonica, demum prima Iustiniana, Valentinianum Sirmij Palatinos cum fratre Valente paritum fuisse Ammianus [b] scribit. Hic etiam multa iura à Diocletiano, Constantinoque, & Gratiano condita fuere,[c] Non committam, quod Io. Baptista Fulgosius [d] scribit Sirmii in vitibus interdum capreolos verè aureos inuentos fuisse, ex quibus aurea moneta est percussa, quæ eius temporibus circumferebatur. In manuscriptis pro Sirmiensis scutorum balistarum, est fabrica scutorum, scordiscorum, qui sunt Pannoniæ populi, apud quos arma fabricata fuisse innuitur. Itaque secundum hanc lectionem VI. in Illyrico fabricæ fuissent sed non discedo ab impresso exemplari. Erat & in eadem regione Acinensis scutaria id est scuta fabricabantur Acinci, quod est oppidum Illyrici, vbi etiam excubabat legio secunda adiutrix sub duce Valeriæ. Hinc veniunt Acinccoses milites, qui in Galliis sub Magistro equitum merebant.

[a] in v.
[b] lib. 26.
[c] l. 2. C. si cont. ius vel vtil. pub. l. 19. l. 22. l. 23. & seqq. C. de pal. l. 3. C. de palatin. sacr. larg. l. 7. C. de iur. fi. l. 2. C. de vi bo. rapt. l. 7. C. de muner. l. 12. C. de qualit. cũ infinitis aliis præsertim sub titulis restitutionũ in C. positis.
[d] lib. 1. c. 6. de dictis, & fact. memorabil.

Tertia erat fabrica Cornutensis scutaria: legitur oppidum Cornutum sub Duce Pannoniæ primæ, vnde milites cornuti.

Quarta Lauriacensis scutaria erat Lauriaci, vbi scuta fabricabantur, & inde veniunt milites Lauriacenses, vna ex XVIII. legionibus Pseudocomitatensibus. Ibidem Constantius aliquot condidit iura.[e] est in Pannonia ad ostia Anasi, fluminis cuius & Itinerarium meminit.

[e] l. 1. C. de tabular. quæ est l. 1. C. T. eod.

Quinta Salonitana armorum. Ptolemæus Salonianam appellat inter flumen Briuum & montem Sardonium Notitia infra in Comite Largitionũ hanc ciuitatem Dalmatiæ fuisse significat, vbi Præpositum thesaurorum locat. Præpositus, inquit. thesaurorum Salonitarum Dalmatiæ, ibidem purpura tingebatur. Nam sub eodem Comite procurator Baphii Salonitani Dalmatiæ ponitur. In ea vrbe Iulianus Apostata quandoque iura condidit.[f] Hanc Iustiniani patriã fuisse multi autumant,[g] de qua supra in P. P. Illyrici. Armorum autem nomine hic non gladii vt aliàs continentur,[h] sed cassides, cataphractæ pectus tegentes, ocreæ, manicæ ferreæ, & similia.

[f] l. 2. C. de ponder. & aur. illat.
[g] gl. in c. scripsit, in ver. prima. 7. q. 1.
[h] l. armorum. de verb. sign.

FABRI

FABRICÆ IN ITALIA VI. Cap. XXXII.

IN Italia verò hæ fabricæ exercebantur. Concordiensis Sagittaria. Concordia erat opulentum Venetiæ oppidum, vbi Valentinianus,[a] & Theodosius[b] aliquot iura scripserunt. Id postea ab Atila Hunnorum Rege circa annũ salutis 453, solo æquatum. De eo loquens Paulus Diaconus.[c] Plura, prætetea, inquit, eiusdem regionis castella, immanis hostis vel captiuitaris ciuibus succensis, ac diruit Concordiã, Altinom, & Patauium vicinas Aquileiæ ciuitates, fulminis instat demolitionis solo æqoauit: vnde pacet hanc Notitiã, ante prædictũ tẽpus scriptam fuisse.

[a] l. 11. C. T. de fid. test. & inst.
[b] lib. 3. C. de apostat.
[c] lib. 15.

Secunda Italiæ fabrica erat Veronensis scutorum & armorum. Verona opulentissima Cænomannorum ciuitas fuit, vbi scuta, & arma fabricabantur. Eam, & Ticinom, ab igne & ferro abstinens Atila diripuit, inquit Paulus Diaconus. Hic à Constantino, & aliis Principibus plorima condita reperinotur iura:[d] ibidem erat præsidium Sarmatarum gentiliom, de quo infra post Duces. Hic arma à Scutis separantur. & sunt Cassides ac cataphractæ, vt supra.

[d] l. C. fini. regun. l. 2. C. communia de successf. l. 3. C. ad l. Iul. de vi pub. & alia. quã plura.

Tertia fuit fabrica Mantuana Loricaria, insignis est Italiæ cioitas, & nobilis natalibus Virgilii.

Quarta Cremonensis scutaria, cuius meminit, Ammianus.[e] Ad Tribunum, inqoit, miserat fabricæ Cremonensis nomine Syluani. Hic etiam stabat præsidium Sarmatarum gentilium.

[e] lib. 13.

Quinta Ticinensis arcuaria. Ticini quandoq. Valentinianus iura condidit.[f]

[f] l. 11. C. T. de legat.

Sexta Locensis spataria vbi spatæ seu enses fabricabantur. Sunt omnes insignes Galliæ Cisalpinæ ciuitates, & notissimæ.

IN GALLIIS FABRICÆ VIII. Cap. XXXIII.

IN Galliis quoque erat Argentoratensis armorum omnium, nunc Argentinam vocant. Vrbs est secũdum Rhenum clarissima, in Germania prima. Hic armorum nomine non tantum Cassides cataphractasque contineri puto, sed & enses, hastasque & scuta,[g] quia dicit omnium.

[g] l. armorum de ver. sig.

Secunda Matisconensis Sagittaria. Matiscona Cæsari Hæduorum ciuitas ad Ararim. Matisconense castrum vocatur in itinerario, vbi legio X. vulgo Mascon dicitur.

Tertia Augustodunensis Loricaria: Augustodunum est oppidum Hæduorum celeberrimum, olim Hædua dictum in Cemenis situm montibus in prouincia Lugdunensi, nunc Augustunth dictum. Marcellinus[h] magni ambitus ciuitatem olim fuisse scribit, loquens enim de Constantio Imperatore, comperit, inquit, Augustoduni ciuitatis antiquæ muros spacio si quidem ambitus, sed carie vetustaris inualidos. Hæc ille. Residebat hac in vrbe etiam procurator Gynæciorum.

[h] lib. 16.

Quarta Suessionensis Scutaria, Balistaria & Clibanaria. Soessi sunt Heluetiorum populi. Cæsari Augusta est Vessonum Ptolomæo, vbi legio XXV. apud Itinerarium; nunc Suilleni dicuntur.

Quinta Remensis Spataria. Remi vel Remenses sont iuxta Sequanam fluuium in Belgica seconda. vbi Remus metropolis, ait Itinerarium. Ibidem iura quædam à Valentiniano A. condita sunt.[i] Degebat ibi Præpositus argentariorum, qui auro argentoque arma ornabat.

[i] l. 1. C. de can. frum. vrb. Ro. l. 1. C. T. de post. lim.

Sexta erat Triberorum scutaria. Vrbem Triueris Transalpinatum gentium maximam Zosimus[k] appellat. Hic etiam degebant Præpositi Thesaurorum, & Brambaricariorum. seu argentariorum, & procuratores Gynæciorum. ac monetarum, quæ ibi cudebantur. Hic quoque multa condita sunt iura.[l]

[k] in 3.

Septima Triberorum Balistaria Itaque duæ erant Triberis fabricæ, altera scutorum, altera balistarum.

Octaua Ambianensis spataria, & scutaria, Ambiani & ipsi sunt in Belgica Cæsari, & Ptolomæo, vbi legio XXIII. Itinerario, vulgo Amens dicitur. Inde Valentinianus ad Prætextatum P. V. scripsit.[m] Hæ sunt Occidentis fabricæ, sub Magistri Officiorum cura.

[l] l. 5. C. de fid. & iur. hast. fiscal. l. 1. C. de his, qui ex pub. ration. mut. pec. accep. l. 9. C. de excus. mun. l. 9. C. de profess. & medic. l. 20. C. de admin. tuto. l. unic. C. quã do ciuil. act. criminal. praeiud. l. 2. C. T. de priuileg. eor. qui in sacr. palat. mili. l. 7. C. Th. de re milit. cum multis alics legibus.

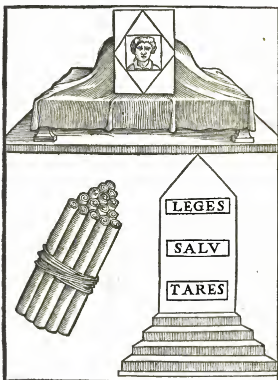
DE QVÆSTORE Cap. XXXIIII.

SEQVITVR Quæstor, qui & ipse eadem habet insignia, quæ in Oriente sunt expressa, exceptis quibusdam chartis conuolutis, quas hic addunt, manuscripti, Iisdem etiam vtitur adiutoribus, quibus Quæstor Orientis, de quibus cum ibi satis dictum sit, non repetentur.[m]

[m] l. 1. C. Th. de inge. lib.

N O T I T I A.

INSIGNIA VIRI
ILLVSTRIS QVÆSTORIS.

N O T I T I A

Sub dispositione viri illustris Quæstoris.

Leges dictandæ, Preces:

Habet Subadiuuantes. Adiutores, memoriales, de scriniis diuersis,

Vetus codex pro, Subadiuuantes, legit, subaudientes,

LLVSTRIS Comitis sacrarum Largitionum, prius quam narrationem ineamus, explicare breui tabella placuit, quibus ille imperaret, singula deinde etiam de nostro more prosequemur.

Comes

Comes largitionum Occidentis imperabat.

- *comitibus VI.*
  - *Comiti largitionum per Illyricum.*
  - *Comiti vestiarii.*
  - *Comiti auri.*
  - *Comiti largitionum Italicianarum.*
  - *Comiti titulorum largitionalium per Africam.*
  - *Comiti commerciorum per Illyricum.*
- *Rationalibus XI.*
  - *Summarum Pannoniæ. secundæ Dalmatiæ. & Saviæ.*
  - *Summarum Pannoniæ primæ Valeriæ, & Norici.*
  - *Summarum Italiæ.*
  - *Summarum Vrbis Romæ.*
  - *Summarum trium provinciarum, Siciliæ, Sardiniæ, & Corsicæ.*
  - *Summarum Africæ.*
  - *Summarum Numidiæ.*
  - *Summarum Hispaniæ.*
  - *Summarum quinq; provinciarum.*
  - *Summarum Galliarum.*
  - *Summarū Britanniarū.*
- *Præpositis Thesaurorum XII.*
  - *Thesaurorum Salonitarum Dalmatiæ.*
  - *Thesa. Scisianorum Saviæ.*
  - *Thesaur. Sabariensium Pannoniæ primæ.*
  - *Thesaur. per Italiam Aquileiæ.*
  - *Thesau. Mediolanensium Liguriæ.*
  - *Thesau. Vrbis Romæ.*
  - *Thesau. Augustæ Vindelicensis Retiæ secundæ.*
  - *Thesau. per Gallias Lugdunenses.*
  - *Thesau. Arelatensium.*
  - *Thesau. Hommasensium.*
  - *Thesau. Triberiorum.*
  - *Thesau. Augustensium in Britannis.*
- *Præpositis brambaricariorum sive argentariorum. III.*
  - *Argentariorum Arelatensium.*
  - *Argentariorum Rhemensium,*
  - *Argentariorū Triberorum.*
- *Præpositis Bastagarum. P.*
  - *Bastagæ primæ Orientalis, & quartæ.*
  - *Bastagæ tertiæ.*
  - *Bastagæ tertiæ Orientalis.*
  - *Bastagæ quartæ Orientalis*
  - *Bastagæ primæ Gallicanorum, & quartæ.*

Comes largitionum Occidentis imperabat etiam.

- *Procuratoribus monetarum. VI.*
  - *Monetæ Scissianæ.*
  - *Monetæ Aquileiensis.*
  - *Monetæ urbis Romæ.*
  - *Monetæ Lugdunensis.*
  - *Monetæ Arelatensis.*
  - *Monetæ Triberorum.*
- *Procuratoribus Gynecij XV.*
  - *Gynecii Bassinensis Pannoniæ secundæ.*
  - *Gynecii Sirmiensis Pannoniæ secundæ.*
  - *Gynecii Iouiensis Dalmatiæ à Spalato.*
  - *Gynecii Aquileiensis Venetiæ inferioris.*
  - *Gynecii Mediolanensis. Liguriæ.*
  - *Gynecii urbis Romæ.*
  - *Gynecii Canusini, & Venusini in Apulia.*
  - *Gynecii Carthaginensis Africæ.*
  - *Gynecii Arelatensis provinciæ Viennensis.*
  - *Gynecii Lugdunensis.*
  - *Gynecii Rhemensis Belgicæ secundæ.*
  - *Gynecii Tornacensis Belgicæ secundæ.*
  - *Gynecii Triberorum Belgicæ primæ.*
  - *Gynecii Augustoduni.*
  - *Gynecii in Britannis Bentensis.*
- *Procuratoribus Linificij.*
  - *Linificii Biennensis Galliarum.*
  - *Linificii Ravennatium. Italiæ.*
- *Procuratoribus Baphiorum.*
  - *Baphiæ Tarentini Calabriæ.*
  - *Baphii Salonitani Dalmatiæ.*
  - *Balphii Cissensis Venetiæ, & Histriæ.*
  - *Baphii Siracusani Siciliæ.*
  - *Baphiorum omnium per Africam.*
  - *Baphii Girbitani provinciæ Tripolitanæ.*
  - *Baphii insularum Balearum in Hispania.*
  - *Baphii Telonensis Galliarum.*
  - *Baphii Narbonensis,*

NOTITIA.

INSIGNIA VIRI ILLVSTRIS COMITIS sacrarum largitionum.

NOTITIA,

Sub dispositione viri illustris Comitis Sacrarum largitionum.

COMES Largitionum per Illyricum.
Comes Vestiarii.
Comes Auri.
Comes Largitionũ Italicianorum.
Comes Titulorum Largitionalium per Africam,

Rationales,

Rationales summarum Pannoniæ secundæ Dalmatiæ,& Sauiæ.
Rationalis summarum Pannoniæ primæ,Valeriæ,Norici Mediterranei & Ripensis.
Rationalis summarum Italiæ.
Rationalis summarum vrbis Romæ.
Rationalis summarum trium Prouinciarum, id est Siciliæ,Sardiniæ,& Corsicæ.
Rationalis summarum Africæ.
Rationalis summarum Numidiæ,

Ratio

Rationalis summarum Hispaniæ.
Rationalis summarum quinque prouinciarũ.
Rationalis summarum Galliarum.
Rationalis summarum Britanniarum.
Præpositus Thesaurorum Salonitarum Dalmatiæ.
Præpositus Thesaurorum Siscianorum Sauiæ.
Præpositus Thesaurorum Sabariensium pannoniæ primæ.
Præpositus Thesaurorum per Italiam Aquileiæ.
Præpositus Thesaurorum Mediolanensium Liguriæ.
Præpositus Thesaurorum Vrbis Romæ.
Præpositus Thesaurorum Augustæ Vindelicensis, Retiæ secundæ.
Præpositus Thesaurorum per Gallias Lugdunenses
Præpositus Thesaurorum Arelatensium.
Præpositus Thesaurorum Nemaurensium.
Præpositus Thesaurorum Triberorum
Præpositus Thesaurorum Augustensium in Britannia.

Procuratores Monetæ.

Procurator Monetæ Scissianæ.
Procurator monetæ Aquileiensis.
Procurator monetæ Vrbis Romæ.
Procurator monetæ Lugdunensis.
Procurator monetæ Arelatensis.
Procurator monetæ Triberorum.

Procuratores Gyneciorum.

Procurator Gynecij Bassianensis Pannoniæ secundæ translati Balonis.
Procurator Gynecij Sirmiensis Pannoniæ secundæ.
Procurator Gynecij Iouiensis Dalmatiæ à Spalato.
Procurator Gynecij Aquileiensis Venetiæ. inferioris.
Procurator Gynecij Mediolanensis Liguriæ
Procurator Gynecij Vrbis Romæ.
Procurator Gynecij Canusini & Venusini in Apuleia.
Procurator Gynecij Carthaginensis Africæ.
Procurator Gynecij Arelatensis Prouinciæ Viennensis.
Procurator Gynecij Lugdunensis.
Procurator Gynecij Remensis Belgicæ secundæ.
Procurator Gynecij Tornacensis Belgicæ secundæ.
Procurat. Gynecij Triberorũ Belgicæ primæ.
Procur. Gynecij Augustoduni trãslati Metis.
Procurator Gynecij in Britannis Bienuensis.

Procuratores Linificii.

Procuratores Linificij Biennensis Galliarum.
Procurator Rauennatium Italiæ.

Procuratores Baphiorum.

Procurator Baphij Tarentini Calabriæ.
Procurator Baphij Salonitani Dalmatiæ.
Procurator Baphij Cissensis Venetiæ & Illstriæ.
Procurator Baphij Siracusani Siciliæ.
Procurator Baphiorum omnium per Africam.
Procurator Baphij Girbitani Prouinciæ Tripolitanæ.
Procurator Baphij insularum Balearium in Hispania.
Procurator Baphij Telonensis Galliarum.
Procurator Baphij Narbonensis.

Præpositi Brambaricariorum siue Argentariorum.

Præpositus Brambaricariorum siue Argentariorum Arelatensium.
Præpositus Brambaricariorum siue Argentariorum Remensium.
Præpositus Brambaricarior. siue Argentariorum Triberorum.

Præpositi Bastagarum.

Præpositus Bastagæ primę Orientalis & quartæ.
Præpositus Bastagæ secundæ Orientalis & tertiæ.
Præpositus Bastagæ tertiæ Orientalis.
Præpositus Bastagæ quartæ Orientalis.
Præpositus Bastagæ primæ Gallicanorum & quartæ.
Comes Commerciorum per Illyricum.
Officium autem viri illustris suprascripti Comitis sacrarum Largitionum habet.
Primicerium totius Officij.
Primicerium Scriniorum Canonum.
Primicerium Scriniorum Tabulariorum.
Primicerium Scriniorum Numerariorum,
Primicerium Scriniorum Aureæ Massæ.
Primicerium Scriniorum Auri ad respõsum.
Primicerium Scrinij Vestiarij Sacri.
Primicerium Scrinij ab Argento.
Primicerium Scrinij à Miliarensibus.
Primicerium Scrinij à pecunijs, & cæteros Scriniarios.
Secundicerium officij, qui Primicerius est exceptorum.
Tertiocerium Officij, qui tractat Bastagas.
DE

DE ILLVSTRI COMITE SACRA-rum Largitionum. CAP. XXXV.

COMMENTARIVM.

COMES Largitionum Occidẽtis ferè eodem modo se habet, quo Oriẽtis, exceptis ministris quibus hic quandoque pluribus vtitur; & hic in notitia latius clariusque distinguuntur, sigillatim enim inferiores Comites largitionum, Rationales, Procuratores diuersorum negociorum, Præpositosque recenset, quod in Oriente non est obseruatum.

Comites Largitionum inferiores in Oriente sex erant, quod & diœceses, hic verò quinque tantùm, ex quibus tres in totidem diœcesibus pluribus stipendia soluendo largitionum officium exercebant, videlicet in Illyrico, Italia, & Africa. In Gallijs, & Hispania nullus largitiones procurasse inuenitur, quod vt puto, hoc tempore hæ diœceses à Barbaris vexarentur aut detinerentur, quidam tamen in his Præfecti & Procuratores, qui antè ibi esse consueuerant, infra referuntur. Itaque duobus largitionum Comitibus, qui in Hispanijs, & Gallijs esse solebant, prætermissis, alios referemus. Primus per Illyricum largitionès tractabat, eiusque diœceseos tributa, ac vectigalia exigi, ac militibus; ibi ducentibus; magistratibus, alijsque stipendia persolui procurabat. Secundus Comes Largitionum erat in Italia. Sed inter hanc & præcedentem à Notitia duo Comites interferuntur, scilicet vestiarij & auri, ille vestes Principis, lintea, stragulas, mantilia, aulæa, & huiusmodi alia custodiebat. In Oriente pro hoc Magister lineæ vestis, & priuatæ ponitur, vnde vtriusque officio hic fungebatur. Ne verò vlla harum vestium subtrahi vel perire posset, in officio Comitis Largitionum scrinium sacri vestiarij erat, in quo numerus omnium vestium sub Primicerio erat descriptus.[a]

Altat Comes auri dicebatur, forsan qui argentum auro permutari, & in massam conflari curabat, vnde in officio largitionum erat scrinium, aureæ massæ, in quo huius negocij rationes scribebantur. Fortè intelligitur, qui auri fodinis, & metallis præerat, aut qui tractabat aurum ad responsum, cuius scrinij scribas Gratianus Perfectissimorum titulo honestat.[b] Quia verò vestiarij Comiti hic coniungitur, fortè is intelligitur, qui annulos aureos, coronas, torques, & alia principis ornamenta custodiebat. In Oriente hic non legitur. Sed fortè eius officio Præfectus thesaurorum, aut Comes metallorum fungebatur in Occidente omissi, quorum vices hic auri Comes implere poterat.

Secundus Comes Largitionum Italicianarum, sed quartus in numero Comitum, largitionibus in Italia faciendis præerat, vbi stipendia militibus, alijsque persolui curabat.

Vltimus sequitur Comes titulorum largitionalium, per Africam, qui dona & salaria in ea prouincia facienda tractabat. Hi omnes locum Comitis primi largitionũ tenebãt, eiusque mãdata exequebantur.

Rationales quoque vndecim in diuersis prouincijs canones arcæ largitionum debites, & tributa, vectigaliaque exacta, & exigenda scribebant, eorumque rationes quisque in sua prouincia notabat, qui Rationales summarum, id est pecuniæ vocabantur. Id enim hic summa significat, vt sæpe in iure accipitur.[c] Quandoque Rationales, aut procuratores summæ rei appellantur,[d] sic Iulianus Apostata verecundum Rationalem summarum nominat,[e] idest, pecuniarũ Principis, officium seu cohortales habebant, qui bona non soluentium tributa sub hasta vendebãt. Cõstantinus Faustino Præsidi Beticæ,[f] si quis, inquit fundum, aliamvè rem ob cessationem tributorum, vel vestium, auri, argentique debitum, quæ annua exactione soluuntur, sub hasta distracta comparauerit, perpetuam emptionis obtineat firmitatem, nihil intersit, vtrum officium summæ rei procuratoris, an rectoris prouinciæ, id quod debitum fuerit, proposuerit. Hæc ille. Hi etiam officiales Rationales vocantur,[g] quod etiam de omnibus rationes tractantibus, potest intelligi. Ijdem procuratores, appellabantur, Lampridius,[h] vbi aliquis, inquit, voluisset, procuratores, idest Rationales ordinare, nomina eorum proponebat, etsi quandoque pro diuersis ponuntur, prædicti verò Rationales erant sequentes, viri perfectissimi nuncupati,[i] ita enim Symmachus[k] ad Theodosium scribens Bassianũ Rationalem appellat. Hoc nomine eos, & Imperator ita honestabat.[l] GRAVITAS TVA.

RATIONALIS summarum Pannoniæ secundæ. Dalmatiæ, & Sauiæ.

RATIONALIS summarum Pannoniæ primæ, & Valeriæ, Norici mediterranei & Ripensis.

RATIONALIS summarum Italiæ, vrbis Romæ, cuius sub Constantio Rationalis Victor fuit,[m] qui, vt alij Rationales de causis fiscalib⁹ cognoscebat.[n]

RATIONALIS trium prouinciarum, idest, Siciliæ. Sardiniæ, & Corsicæ, quarum Constantino imperante Eutaxius Rationalis fuit.[o] Cui Gerulus successit,[p] mox Callepius.[q] Ob vicinitatem his tribus insulis vnus sufficiebat Rationalis.

RATIONALIS summarum Africæ, quo officio sub Constantino Maximus fungebatur.[r] Huius Rationalis meminit in Gordianis Capitolinus.

RATIONALIS summarum Numidiæ, cuius sub eodem Constantino Rationalis erat Iuuenalis.[s]

RATIONALIS summarum Hispaniæ, qui proprium officium, quemadmodum alij Rationales habebat.[t] Constantinus Rationali Hispaniarum, is, inquit, cuius tacitè fidei commissa est hæreditas, officio grauitatis tuæ nunciet.

RATIONALIS summarum quinque prouinciarum, videlicet Hispaniæ vlterioris, trans Iberum, scilicet Carthaginensis, Lusitaniæ, Galliciæ, Beticæ Transfretanæ seu Tingitanæ, vt diuidit Sext. Ruffus.

RATIONALIS summarum Galliarum, & RATIONALIS Britanniarum, quæ regiones, etsi eo tempore magna ex parte à Barbaris occupatæ, suos tamen retinuere Rationales, qui vbi poterant, officium exercebant. In Oriente vnus nominatur Rationalis, & Comes summarum Ægypti. In alijs eius prouincijs Comites Largitionum per omnes diœceses eorum fungebantur officio. In Occidente verò per XI. regiones erant dispositi, de quorum auctoritate, & officio in Oriente est dictum.

DE PRÆPOSITIS THESAVrorum, Cap. XXXVI.

EXACTA ex oppidorum vectigalibus pecunia in munitum prouinciæ locum deferebatur, inde ad Comitatum mittenda.[u] Locus ille Thesaurus vocabat. eius custodes Thesaurẽses, & qui præcipuam eorum curam habebant, Thesaurorum præpositi, qui XII. hic recitantur, quot erant Thesauri, seu loca, in quibus summa pecuniæ ex prouincia exactè conseruabatur. Nullus verò Africæ aut Hispaniarum Thesaurus nominatur, etsi supra earum Rationales sint descripti. Quod occupatis tum his prouincijs à Barbaris, sola prioris status vestigia permanebant. Præpositi igitur in prouincijs Thesaurorum erant sequentes

PRÆ

[a] l. 2. C. de milita. veste.
[b] in l. scriniis, C. de palatin. sacr. largit.
[c] l. Stire debemus § 9. ff. de ver. obl.
[d] l. 7. vbi causs. fiscal.
[e] in l. 7. C.T. de iur. fisc.
[f] in l. vlt. C. si propt. publ. pens.
[g] l. Officiales rationales, C. de episc. & cler.
[h] in Alexandro.
[i] l. 2. C. de bon. vacan.
[k] lib. 1 epistola.
[l] l. 1. C. de bo. qui se defer.
[m] in l. 14. C.T. de appell.
[n] d. l. 14.
[o] l. 2. C. de fisco, & arca. l. 2. C.T. eo. l. 1. C. de fid. & auri illat.
[p] l. hi. C.T. com. diuid.
[q] l. 5. C. T. de pet. vlter. dat.
[r] l. 1. C.T. de metal. & metallis.
[s] l. 4. C. Theod. bon. vacan.
[t] l. 1. C. de bo. qui se defer.
[u] l. 1. C. de can. largit. tit.

1 PRÆPOSITVS Thesaurorum Salonitarum Dalmatiæ. Hic degebat Salonæ, quæ est vrbs ad mare Hadriaticum Ab Asinio Pollione, Imperante Augusto expugnata, vbi deposito Imperio Diocletianus in hortis à se consitis consenuit, Eusebius Victor & Eutropius tradunt. Hic erat etiam fabrica armorum, & purpuræ baphium, & aliquot iura ibi sunt condita.[a]

2 PRÆPOSITVS Thesaurorum Siscianorum Sauiæ, hic morabatur Siscis. Alij scribunt Scisciæ vbi etiam moneta cudebatur, & est propè Albanum montem, citra Sauum in regione Pannoniæ superioris, quam Notitia Sauiam vocat.

3 PRÆPOSITVS Thesaurorum Sabariensium Pannoniæ primæ, pro Sabaria alij scribunt Sauariæ est oppidum inter Danubium, & Sauarium flumen, vbi erat alius thesaurus. Ibi Constantinus & Valentinianus aliquot iura scripserunt.[b]

4 PRÆPOSITVS Thesaurorum per Italiam Aquileiæ. Hæc fuit prima vrbs post Romam in Italia, vbi Maximinius Cæsar est occisus: Eam Attila anno salutis 453. euertit.[c] Hic etiam plura iura condita fuere.[d] Secunda Roma est appellata,[e] Alij Romanam seu Romantianam[f] vocant.

5 PRÆPOSITVS Thesaurorum Mediolanensium Liguriæ. Mediolanum inter vrbes Galliæ Cisalpinæ Insubrum opulentissimum, olim in Liguria fuit, nunc caput Longobardiæ, vbi plura iura fuere scripta.[g]

6 PRÆPOSITVS Thesaurorum vrbis Romæ.

7 PRÆPOSITVS Thesaurorum Augustæ Vindelicensis Rhetiæ secundæ Augusta Vindelicorum vocatur prope Lycum amnem in Vindelicia posita.

8 PRÆPOSITVS Thesaurorum per Gallias Lugdunenses.

9 PRÆPOSITVS Thesaurorum Arelatensium, Arles nunc dicitur vrbs opulentissima in prouincia ad Ripam Rhodani sita. Hic cudebatur moneta, argentum armis inducebant, & Procurator Gynæciorum degebat. Aliquot etiam iura ibi condita reperiuntur,[h] eius & Iureconsulti meminerunt.

10 PRÆPOSITVS Thesaurorum Nemautensium Namautium, nunc Nimes vocatur, est in Narbonensi inter Aratum & Monobium flumina. Nemasia à Valentiniano appellatur,[k] sed mendosè, vt puto.

11 PRÆPOSITVS Thesaurorum Tribetiorum, sunt in Gallia Belgica, vt in fabricis Galliarum est dictum. Hic etiam moneta cudebatur, fabrica exercebatur, argento arma ornabantur, & Gynæciorum procurator degebat, pluraque iura ibi condita fuere.[t]

12 PRÆPOSITVS Thesaurorum Augustensium in Britannia. Hi Præpositi cum ministris à Valentiniano A. appellantur Thesaurenses,[m] qui nauibus necessarias ad Largitiones species transuexisse creduntur, quia Thesauriensium classis à Leone appellatur.[n] Sed ego vereor, nè ibi Thesaurensium numeros ob multitudinem hominum classis vocetur, qui sine probatoria Principis, quæ ex scrinio epistolarum emanabat, creari non poterant. Nunc ad alios largitionum ministros, idest, Procuratores est transeundem.

[a] l. 2. C. de ponder. & aur. illat.
[b] li. 6. C. Theo. de pet. & vltr. dat. l. 15. C. Theo. de suscep. & arcar. l. 3 C. Th. de auro coro.
[c] Paulus Diac. Cassiodo. D. Prosper.
[d] l. 7. C. de anno. & tribut. l. 25. C. de decurio. l. 4. C. de malefic. l. 7. & 9. C. de murilegul. l. pe. C. de dilat. l. 11. C. qui dar. tut. poss.
[e] Leandri Cosmographus.
[f] Martyrologiū. 22. Iuny.
[g] l. 2. C. de bon. vacan. l. 3. C. de assesser. l. 7. C. de defensorib. ciuit. l. 1. C. de sportul. l. 5. C. de iurisd. om. iud. l. 9. C. de pig. act. l. 1. C. de tuto. vel curat. illustr. person. l. 1. C. quan. mul. tu. offi. fung. & alia multa.
[h] l. 5. & 6. C. Th. de appellat.
[i] l. 34. de vsur. leg. l. 13. de instit. tor.
[k] in l. vlt. C. Th. de pond. & aur. illat.
[t] vt supra in fabricis Galliarum dixi.
[m] l. 2. C. de Pal. sacrar. largit.
[n] in l. vl. 6. item scriniis sacrarum epistolarum. C. de diuer. offic.

DE PROCVRATORIBVS Monetæ Cap. XXXVII.

RIGINTA duo procuratores eidem Comiti parebant, nempe VI. monetæ, XV. Gynæciorum & IX baphyorum. Monetam non ciuitates, non Præsides, Vicariíve, aut P. P. cudebāt, sed hæc facultas à Principe Magistro largitionum demandabatur, vt qui Principis pecuniam tractabat, eam quoque percuti curaret. In Occidente VI. tantum in locis moneta signabatur, quibus totidem procuratores præerant, videlicet.

1 PROCVRATOR monetæ Sciscianæ. Sisciam vrbem Sauiæ in Pannonia secunda, seu inferiore Notitia in eius Duce collocat, vbi degebat Tribunus cohortis III. Alpinorum, & ibidem stationem classis Ægentensium habebat.

2 PROCVRATOR monetæ Aquileiensis; Aquileiæ enim tantum moneta in Italia imprimebatur, & Romæ. Aquileia, inquit Herodianus,[o] vrbs magna populo abundabat, ac velut Italiæ quoddam emporium ad mare sita, quasique terminus Illyriæ copiam rerum è continente per terram, fluuiosque conuectam nauigantibus suggerebat. Ex quo factum, vti semper ingentem ciuium numerum, etiam magna vis hospitum ac mercatorum eam vrbem frequentaret. Hæc ille. Ad ipsam Flumine aduerso onerarijs nauibus, per Natisonem Flouium plus stadijs LX. nauigabatur, vinum, oleum, mancipia, pelles, iumentaque eo ab Illyricis gentibus subuehebantur, inquit Strabo in quinto.

3 PROCVRATOR monetæ vrbis Romæ. In æde Iunonis monetæ, quæ est in tertia vrbis regione, pecuniam Romæ percussam fuisse auctor est Suidas,[p] cum Romani, inquit, pecunia indigerent in bello contra Pyrrhum & Tarentinos, Iunoni supplicarunt, quæ respondit, non defuturam illis pecuniam, si armis iuste vterentur, quod cum illis ex voto successisset: Iunonem monetam sunt venerati, & ob consilium in eius templo monetam cudi voluerunt. Hæc Suidas, Liuius,[q] & Cicero[r] aliam Iunonis monetæ originem tradunt.

4 PROCVRATOR monetæ Lugdunensis.

5 PROCVRATOR monetæ Arelatensis, de qua vrbe supra. Imperante Iustiniano hic non vultus Principis, vt alibi, monetæ imprimebatur, sed ipsorum Arelatensium insigne. Procopius,[s] vt Gallias, inquit, Germani haberent, Iustinianus permisit; ex quo tempore Principes Germanorum Massiliam, & cætera circa id mare. loca tenuerunt, vnde & Arelate resident. Aureum nummum natiuo è Galliarum metallo hi cudunt, non Romani Imperatoris, vt cæteri solent, imagine, sed sua impressa, qui erat genius forma hominis alati percussus. Hæc ille.

[o] in 8.
[p] in ver. μονήτα.
[q] lib. 1.
[r] in 1. diuin.
[s] lib. 1 de bello Goth.

DE PROCVRATORIBVS Cynegiorum, aut Gynæciorum, Cap. XXXVIII.

YNEGIVM locum esse ait Suidas, in quo feræ conficiebantur, vt erat Amphiteatrum vel leporarium à κύων quod canem significat. Hanc κυνηγίαν, Iustinianus appellat,[t] si ita legamus, venatio intelligeretur, qua feræ capiebantur ad Principis comitatum & mensam transmittendæ, & aliæ ad spectacula populo in Amphiteatro exhibendæ: Verum Cynegij lectionem non probo; nam huic studio non certi procuratores, sed Duces in limitib. vocabant, qui vrsos, leones, aliasque feras viuas ad Principem mittebant, nec vltra septem dies in ciuitatibus, per quas meabant, retineri poterant, ne ciues, qui illis cibaria ministrabant, nimis onerarentur.[u] Deinde stultum, vt puto, fuisset, tot procuratores in prouincijs venandi causa aluisse, qui nec Comiti largitionum, sed potius castrensi obsequi debuissent. His accedit, quòd in Oriente nulli Cynegiorum procuratores leguntur. Quare scriptorum culpa impressum exemplar deprauatum fuisse non dubito, & pro CYNEGIO, GYNECIVM reponendum, vt habent manuscripti, & Notitia Orientis. Postremò nulli in occidente Gyneciorum procuratores inuenirētur, qui texendis tot Principis, militumve

vestis,

[t] in Nouel. 105. §. 1. seu. Auth. de Consulib.
[u] in l. 2. C. Theo. de venat. fera.

vestis, nauium velis, stragulis, linteis, & alijs ad instruendas mansiones erant necessarij. Quot essent in Oriente, non exprimitur: sed in Occidente XV. diuersis in prouincijs Gynęcia procurabant, duo in Illyrico, quatuor in Italia, vnus in Africa, duo in Gallijs, quinque in Belgis, & vnus in Britannijs, præter alios duos linificij procuratores. Erant autem sequẽtes.

1 PROCVRATOR Gynæcij Bassianensis Pannoniæ secundæ translati Salonis. Hæc textrina consueuerat esse Salonæ, quam diximus esse in Dalmatia, ad littus maris Hadriatici: Inde, vt credo, propter Barbarorum excursiones Bassianam est translata, quæ vrbs est in Pannonia inferiore, siue secunda, prope Sauum flumen ad radices montis Tarsij, vbi hic procurator telas texi curabat.

2 PROCVRATOR Gynæcij Sirmiensis Pannoniæ item secundæ. Sirmium Danubium versus propius Septentrionem non longe distat à Bassiana, de quo supra in Fabricis.

3 PROCVRATOR Gynæcii Iouensis Dalmatiæ à Spalato. Hic fuit palatium Diocletiani propè Salonam, inquit Volaterranus, & quoniam se Iouem, vel Iouium appellabat, præter milites quos Iouianos dixit, etiam hanc regionem Spalato proximiorem à se Iouiam nominauit, vbi hoc tempore à Spalato propter vicinos hostes remotum Gynæcium exercebatur.

4 PROCVRATOR Gynæcii Aquileiensis Venetiæ inferioris. superior enim Venetia est vltra Tilauentum flumen, alij dicunt Natisonem.

5 PROCVRATOR Gynæcii Mediolanensis Liguriæ.

6 PROCVRATOR Gynæcii vrbis Romæ, vbi præcipuè rerum pretiosarum textrina erat.

7 PROCVRATOR Gynæcii Canusini, & Venusini in Apuleia, Canusium est iuxta Aufidũ amnem propè Cannas, vbi memorialem cladem ab Annibale Romani acceperunt, non longè abest à Venusia patria Horatii poetæ.

8 PROCVRATOR Gynęcii Carthaginensis Africæ. Hoc solum Gynęcium erat in Africa.

9 PROCVRATOR Gynęcii Arelatensis prouinciæ Viennensis. olim Vienna erat caput Allobrogum, vnde Viennensis ad Rhodanum vsque extendebatur, ac Arelate continebat. Hic erat etiam locus thesauri, & brambacariorum, vbi & iura Constantinus condidit; [a] & moneta cudebatur. Eiusque meminerunt Iureconsulti. [b]

[a] l. 4. C. T. de appellat.
[b] l. 13. de instit. l. 14. de vsuf. leg.

10 PROCVRATOR Gynęcii Lugdunensis. Hic etiam erat thesaurus Principis, & moneta percutiebatur.

11 PROCVRATOR Gynęcii Remensis Belgicæ secundæ, Remi non longè absunt Parisiis vltra Sequanam fluuium in Belgica secunda apud itinerarium, ibi quoque erat fabrica spataria, præpositus brambacariorum, ibidem Valentinianus quandoque iura scripsit. [c]

[c] l. 1. C. de cap. frum. vrb. Rom. l. 1. C. de postli.

12 PROCVRATOR Gynæcii Tornacensis Belgicæ secundæ, vulgo Tornacum itinerarium legit Turracum.

13 PROCVRATOR Gynæcii Triberorum Belgicę primæ Triberi aliàs Treuirenses dicuntur: apud quos & Comes priuatarum suum Gynęcium priuatum habebat.

14 PROCVRATOR Gynæcii Augustoduni translati. Augustodunum est in montibus Cemenorum in Burgundia, quo Metis translatum est Gynæcium: Metis autem non longe est à Tiberis.

15 PROCVRATOR Gynęcii in Britannis Drementensis.

PRÆTER hos erant & Procuratores Linificii ad comparandum linum instituti duobus in locis in quibus magna colligebatur lini copia. Primus erat Biennensis Galliarum; puto legendum Biennensis, prope montes Pyreneos in Galliis, vel Viennensis, quæ est metropolis Delphinatus in Allobrogibus inter Isaram & Rhodanum flumina: Gallis, inquit Plinius, loquens de lino, hoc reditu censentur: In Æmilia vero Italiæ Fauentinum linum laudat. Alius erat in Italia Procurator Linificii Rauennatium etiam nunc lini prouentu celebratorum, qui linum ad lintea, mantilia, indusia, aliasque vestes ad vsum Principis & aulæ excoli, conficique curabat. Rauennam, vt auctor est Zosimus, [c] Imperii sedem Honorius transtulit, vbi plura ipse iura, & alii sequentes Principes condiderunt, [e] Rauenna, inquit, est metropolis Flaminiæ, prisca ciuitas, colonia Thessalorum Rhene dicta, quòd eam aquæ ab omni parte circum fluunt, non autem, velut Olympiodorus Thebanus ait, quòd Rhemus Romuli frater huius vrbis conditor fuerit. Hoc enim Quadrato relinquere debuerat, qui de hac vrbe in historia Marci Principis id commemorauit: Hæc Zosimus. Iornandes [f] eam ad ostia Eridani amœnissimum portum habuisse scribit, CCL. naues tutissima statione continentem: is tum Iustiniano imperante, in spaciosissimos, & speciosissimos hortos conuersus erat, Vrbs ipsa Trigemina tribus etiam nominibus appellabatur, prima Rauenna; vltima Classis, media Cæsarea inter vrbem & mare plena mollitie, arenaque munita, & vectationibus apta. Hæc Iornandes.

[e] l. 10. C. de iure fisc. l. 4. C. de bo. vacã. l. 2. C. vt inter. cert. semp. crim. act. l. fi. C. de requir. reis. l. 35. C. de adult. l. vlt. C. de his qui accu. pos. l. 9. C. de reuoc. donat. l. fin. C. de postlim. reuers.
[f] de reb. Geticis.

DE PROCVRATORIBVS Baphiorum. Cap. XXXIX.

NOVEM alii sub eodem Comite Largitionum Occidentis erant Procuratores Baphiorum, in quibus totidem in locis purpura ad vsum Principis, lana, & sericum tingebantur, [g] quod à priuatis fieri primus Nero prohibuit, vt auctor est Tranquillus, [h] post quem alii Principes id capitali pœna imposita districtis vetarunt. Gratianus [i] ad Faustum Comitem largitionum, fucandæ, inquit, aut distrahendæ purpuræ vel in serico, vel in lana facultatem nullam habere possit priuatus: sin autem aliquis supradicti muricis vellus vendiderit, fortunarum & capitis sciat se subiturum discrimen: Cum ergo vsus purpuræ ad solum Principem spectaret, pluribus in locis coquebatur, & eius vestes tingebantur. Baphiorum autem erant hi procuratores.

[g] l. 1. C. quæ res ven. poss. l. 3. & seq. C. de vest. holob.
[h] cap. 32.
[i] in l. 1. C. quæ res ven. non poss.

PROCVRATOR Baphii Tarentini Calabriæ; nota est ciuitas, vbi purpura excoquebatur.

PROCVRATOR Baphij Salonitani Dalmatiæ, de quo supra.

PROCVRATOR Baphii Cissensis Venetiæ, & Histriæ, pro Cissensis, lego Cistensis, genus est tincturæ, florem cisti rosaceum vel puniceum imitans, auctore Plinio, & Dioscoride. Rhodinum ita appellant, [k] colorem cissites gemmæ intelligit, quæ inquit Plinius, [l] in candido collocet. hederæ foliis similis. Hoc Baphium per totam ferè Venetiam Histriamque exercebatur. vnde Cissensis loci nomen esse potest.

[k] l. 5. C. de vest. hol. vel aur.
[l] lib. 37. c. 15.

4 PROCVRATOR Baphii Siracusani Siciliæ. Siracusis in Sicilia tingebatur lana & sericum.

5 PROCVRATOR Baphiorum omnium per Africam, quæ plura erant, sed eorum loca reticentur.

6 PROCVRATOR Baphii Girbitani prouinciæ Tripolitanæ.

7 PROCVRATOR Baphii insularum Balearium in Hispania, nunc Maiorica & Minorica appellantur.

8 PROCVRATOR Baphii Telonensis Galliarum: lego Tollonensis, à Tollona prope Massiliam ad littus maris.

9 PROCVRATOR Baphii Narbonensis in Galliis.

DE

DE PRÆPOSITIS BRAMBARICARIORUM, SEU ARGENTARIORUM, Cap. XL.

RGENTARIOS à Barbaricarijs, tam Constantinus [a] quam Gratianus, [b] de officio Comitis Largitionum agens distinguit. Notitia verò ferè pro ijsdem ponit & Brambaricarios vocat. Leo. A. [c] Barbarios mendosè, vt puto pro Barbaricarijs appellat. Hi Argentarij sunt qui vasa argentea fabricant, quos Iuuenalenus, [d] fabros argentarios nominat. Iustinianus [e] argenti distractores. Barbaricarij verò sunt, qui, vt ait Poeta [f] thoracat ahenos, aut leues ocreas lento ducunt argento. Donatus, [g] Barbaricarij, inquit, dicuntur, qui ex auro coloratis filis exprimunt hominum formas, animalium, & aliarũ specierũ imitatam subtilitate veritatem. Quod à Barbaris hæc opera emanarint, barbarica sunt appellata, & Barbaricarij eorum operatores, Valentinianus ad Tacianum Comitem Largitionum scribit, [h] Antiochiæ octo cassides tondemque buculas auro tectas deauratasque singulis XXX. diebus solitas fabricari. Sub his ergo continebantur tam, qui aurea argẽteaque vasa quàm qui vestes auratas signis conspicuas & alia huiusmodi faciebant. Hi in Oriente sub hoc Comite non inueniuntur, fortè quia in fabricis hæc ars sub Magistro Officiorum exercebatur. [i] Tribus verò in locis Occidentis pro Principe vasa & arma deaurata elaborabant, quibus sub Comite Largitionum tres sequentes imperabant.

[a] l. 1. C. de excusat. artific.
[b] in l. fereniijs. 7. in fine. C. de pal. sacr. Largit.
[c] in l. 5. C. de agẽtib. in reb. alias est l. 1. C. de præpos. agent. in reb. tit. sequen.
[d] in l. pen. ff. de aur. & arg. leg.
[e] in l. vlt. C. de pign. l. pen. §. vl. C. de const. pecu.
[f] in 7. Aeneid.
[g] in 2. Aeneid.
[h] in l. 1. C. T. de fabricensibus.
[i] l. 5. C. de agen. in reb.

1 PRÆPOSITVS Brambaricariorum, siue Argentariorum Arelatensium.
2 PRÆPOSITVS Brambaricariorum, siue Argentariorum Remensium.
3 PRÆPOSITVS Brambaricariorum, siue Argentariorum Triberorum, de quibus suis locis supra dictum fuit.

DE PRÆPOSITIS BASTAGARUM. Cap. XLI.

ASTAGAM onus esse transferendi res Principis, vel arma commeatumve ad milites in Orientali Imperio diximus: Hæc plaustris, equis, nauibusque vehebantur. Sed hic fortè de nauticis tantum intelligit, vbi octo nominantur Bastagæ, quarum quattuor diuersis vicibus in Orientem: aliæ quattuor in Occidentem ibant, singulæque à suis Præpositis sollicitabantur, qui erant cohortales. Nam Valentinianus apparitoribus Syriæ Bastagæ curam remittit, quod aliorum cohortalium id onus fuisse indicat. [k] Bastaga ad milites spectans à Præfecto Prætorio, [l] seu eius officio, vel proximo Præside indicebatur, vt arma, annona, sarcinæ & similia transferrentur. Militares verò vestes, vel pecunia transferenda, & alia huiusmodi, ad Comitem Largitionum pertinebant, Tertioceriusque eius officij, quemadmodum in Oriente, rerum transuectarum tempus, numerum, & qualitates in codices referebat. At Bastagæ, quibus vestes Principis & eius argentum, supellex, & alia huiusmodi transferebantur, ad Comitem priuatarum spectabant. Vt verò tutius irent, Bastagis pars legionis III. Italicæ sub duobus Præfectis comitabatur, qui singuli peditibus circiter mille imperabant. Aliæ tres partes huius legionis sub alijs tribus Præfectis, limitem Reticum custodiebant, quemadmodum sub eius Duce videbitur. Præpositi autem Bastagarum erant sequentes.

[k] l. 3. C. de cohor.
[l] l. 2. C. de quib. mun. vel præst. nem. lic. se excu.

PRÆPOSITVS Bastagæ primæ Orientalis. & quartæ. Hæ transuectiones erant specierum, quæ ex Oriente quater quolibet anno nauibus aduehebantur, vt lana, sericum, byssus, purpura, & fortè frumentum ex Alexandria, saccarum, cinnamomum, & cætera, quæ à Marciano recensentur. [m] Is Præpositus primam, & quartam transuectionem curabat, sed verendum ne delendum sit Quartæ: Nam alius legitur infra Quartæ Orientali Bastagæ præfuisse.

[m] in l. vlt. §. species. ff. de publi.

ALIVS Præpositus curam habebat secundæ & tertiæ Bastagæ, seu transuectionis Orientalis, id est, rerum ex Oriente aduehendarum. Hic etiam vereor ne superfluum sit verbum, tertiæ, cui infra alius datur Præfectus.

TERTIVS igitur fuit Præpositus Bastagæ tertiæ Orientalis.

PRÆPOSITVS Bastagæ quartæ Orientalis: Hæc vitio librariorum bis repetitur, sicut & tertia. Itaque quælibet Bastaga suum habuit Præpositum Hi erant Præpositi Orientali Bastagæ: Sequentes verò Occidentali, quæ tendebant in Occidentem, & Gallicana appellatur.

PRÆPOSITVS Bastagæ primæ Gallicanorum, & quartæ. Hic erat Præfectus transuehendis rebus ex Gallijs, aut per Gallias. Sed cum quarta nominetur Bastaga Gallicana, oportuit esse secundam & tertiam quæ hic reticentur: vnde mendosum hunc codicem fuisse oportet, & secundæ tertiæque Bastagæ Præpositum desiderari. In Oriente Præpositi Bastagarum generaliter nominantur, nulla primæ, aut secundæ tertiæve facta distinctione.

Præter hos Comes vnus commerciorum per Illyricum in Occidente, & non in alijs prouincijs, sub generali Comite Largitionum reperiebatur, cum quattuor essent in diuersis Orientis prouincijs, quorum officium ibi est declaratum.

Comes Largitionum Occidentis eadem habebat insignia, quæ Comes Largitionum Orientis, idemque planè officium, in quo mendose ibi scriptum est, ab anulatensibus, hic rectè, à milliarensibus, qui sunt genus monetæ, vt ibi est explicatum. Hic etiam primis quinque primicerijs, & cuique plura scrinia tribuuntur, in Oriente singula singulis. Item in codice impresso, mendosè legitur Primicerius numerorum pro numerariorum, vt habent manuscripti, in cæteris conueniunt. Vrsini codex in insignibus præter grande scrinium claustris, ac ferreis laminis firmatũ, aliud rotundum armarium ostendit rotundo hemispherio tectum, & tres fibulas ad saccos claudendos & transfigendos. Madrucianus quoque duas arcas, luteam & cœruleam claustris firmatas habet, & quattuor fiscos operculo obseratos, & quintum aureos effundentem. Loculos præterea & fibulas, aliaque in Orientis largitione ostensa, & ibi declarata Hæc de Largitionibus sufficiant: nunc ad Comitem rerum priuatarum est veniendum, cuius ministrorum breuiarium subieci,

Comes rerum priuatarum Occidentis imperij.

- *Comitibus II.*
  - *Largitionum priuatarum.*
  - *Gildoniaci patrimonij.*
- *Rationalibus* XI.
  - *Rerum priuatarum per Illyricum.*
  - *Priuatarum per Italiam.*
  - *Rei priuata per vrbem Romanam , & suburbicarias regiones cum parte Faustinæ.*
  - *Rei priuata per Siciliam.*
  - *Rei priuata per Africam.*
  - *Rei priuatæ per Hispanias.*
  - *Rei priuata per Gallias.*
  - *Rei priuata per V. prouincias.*
  - *Rei priuata per Britannias.*
  - *Rei priuatæ fundorum domus dominica per Africam.*
- *Procuratoribus* XI.
  - *Rei priuata per Siciliam.*
  - *Rei priuatæ per Apuliam , & Calabriam , siue saltus Carminianenses.*
  - *Rei priuata per Sequanicum , & Germaniam primam.*
  - *Rei priuata per Dalmatiam.*
  - *Rei priuata per Sauiam.*
  - *Rei priuatæ per Italiam.*
  - *Rei priuata per vrbem Romam.*
  - *Rei priuata per vrbicarias regiones rerum Iuliani.*
  - *Rei priuata per Mauritaniam Sitifensem.*
  - *Rei priuatæ Cynegiorum Triberorum.*
  - *Cynegij Iuuarensis rei priuatæ Mati translata anhelas.*
- *Præpositis II.*
  - *Bastaga rei priuata Orientalis inferioris.*
  - *Bastaga priuatarum Galliarum.*

NOTI

NOTITIA.

INSIGNIA VIRI

ILLVSTRIS COMITIS

Rerum Priuatarum.

NOTITIA

Sub dispositione viri illustris Comitis Rerum Priuatarum.

COMES Largitionum priuatarum.

Comes Gildoniaci patrimonij.

Rationalis rerum priuatarum per Illyricum.

Rationalis rerum priuatarum per Italiam.

Rationalis rei priuatæ per r Italiam.

Rationalis rei priuatæ per Vrbem Romã, & suburbicarias regiones cum parte Faustinæ.

Rationalis rei priuatæ per Siciliam.

Rationalis rei priuatæ per Africam.

Rationalis rei priuatæ per Hispanias.

Rationalis rei priuatæ per Gallias.

Rationalis rei priuatæ per quinque prouincias.

Rationalis rei priuatæ per Britannias.

Rationalis rei priuatæ fundorum domus diuinæ per Africam.

Rationalis aliàs.

Procu

Procurator rei priuatę per Siciliam.
Procurator rei priuatæ per Apuliam, & Calabriam, siue saltus Carminianensis.
Præpositus rei priuatæ per Sequanicum & Germaniam primam.
Procurator rei priuatæ per Dalmatiam
Procurator rei priuatæ per Sauiam.
Procurator rei priuatæ per italiam.
Procurator rei priuatæ per vrbem Romam.
Procurator rei priuatæ per Vrbicarias regiones rerum Iuliani.
Procurator rei priuatæ per Mauritaniam Sitifensem,
Procurator rei priuatæ Cynegiorum Tribcorum,
Procurator Cynegij Iuuarensis rei priuatæ.
Meti translatæ Anhelas.
Præpositus Bastagæ rei priuatæ Orientalis inferioris.
Præpositus Bastagæ priuatarum Galliarum.
Officium autem supra scripti viri illustris Comitis rerum priuatarum habet
Primicerium totius officij.
Primiscrinium Beneficiorum.
Primiscrinium rationum.
Primiscrinium securitatum.
Primiscrinium largitionum priuatarum.
Scriniarios etiam reliquos suprascriptorum Scriniorum.
Secundicerium totius officij, qui tractat chartas officij.
Cæteros etiam Palatinos. Sed in manuscriptis.
Comes Gildoniaci patrimonij habet procuratores, præpositos, & rationales per diuersas prouincias, vt Comes rerum priuatarum, & Secundocerium totius officij, qui tractat chartas officij.

DE ILLVSTRI COMITE RERVM priuatarum. Cap. XLII.

COMMENTARIVM.

OMITIS Largitionū æmulus Comes rerum priuatarum fuit, qui suos & ipse Comitis priuatarum II, Rationales XI. & Procuratores XI. atque duos Præpositos habuit. Primus Comes fuit priuatarum largitionum, sicut alij erant per Illyricum, Italiam, & Africam sub Comite largitionum, qui salaria aulicis, & alijs quibusdam soluebant. Alter fuit Comes Gildoniaci patrimonij, quod Gildo in Africa Comes possederat. Is circa annum salutis 395. vtriusque militiæ Magister in Africa fuerat, vt epistola Theodosij Magni ad eum scripta indicat.[a] Post cuius mortem tyrannide arrepta à fratre iussu Honorij profligatus, & necatus est, eiusque bona publicata, quæ Gildonis patrimonium sunt dicta. Paulus diaconus.[b] interea, inquit, Gildo Comes Africæ cognita Theodosij morte, arbitratus minimam in paruulis spem fore, Africam iure proprio cœpit vsurpare. Huius frater Mescelzet Germani perfidiam perhorrescens, in Italiam redijt. Gildo duos eius filios, quos pater reliquerat, dolo circumuentos occidit. Ad hunc iam hostem insequendum Mescelzet frater missus est. Is iam à Theodosio sciens quantum viris desperatissimis oratio hominis, per fidem Christi, clementiam Dei impetraret, Capraniam insulam adijt, inde secum sanctos viros adducens, cum quibus, orationibus, & ieiunijs dies aliquot continuauit, & noctes: ante triduum quoque quam hosti contiguus foret, cernit noctu Beatum Ambrosium defunctum, quo Victoriam caperet, diem sibi indicantem, ac locum, & tertio demum die post noctem orationibus, hymnisque peruigilem, cum quinque solum modo millibus, aduersus octoginta millia hostium pergens, eos Dei nutu sine bello in deditionem accepit. Quo viso auxiliares Gildonis Barbari illico terga dedere, Gildo & ipse fugam arripiens, ascensa naui cum in Africam redijsset, post aliquot dies strangulatus interijt. Hæc Paulus Diaconus. Idem Claudianus Marcellinus Comes, & Zosimus, Gildo gentilis seu paganus Saluinam filiam reliquit Nebridio ex sorore Placillæ Augustæ nato nuptam, quam viro amisso D. Hieronymus[c] ad viduitatem hortans solatur. Gildonis bona sunt in Principis ærarium relata: Fuit is annus humanæ salutis CCCCI. quo Honorius tum ea bona Peregrino Comiti & Procuratori diuinæ domus per Africam commisit,[d] quibus alia eius Satellitum accessere.[e] Tandem cum peramplum hoc esset patrimonium, & plures in regiones dispersum, proprius ei datus est Procurator Gildonia appellatus, qui Rationales, Procuratores & Præpositos illi præfecit, propriumque officium velut ipse Comes priuatarum habebat. Vnde in manuscriptis additur hæc clausula, quæ in impressis desideratur. Comes Gildoniaci patrimonij, habet Procuratores, Præpositos, & Rationales per diuersas prouincias, vt Comes rerum priuatarum, & Secundocerium totius officij, qui tractat chartas officij. Hunc esse arbitror, qui in indice Præfecti Italiæ Præfectus fundorum patrimonialium appellatur.

[a] Constantinopoli scripta est l. vlt. C. ad l. Iul. de adulter.
[b] lib. 13. in princip.
[c] in epist. 9.
[d] l. 16 C. T. de bon. proscript.
[e] d. §. 16.

Rationales quoque XI. Comes priuatarum habebat, qui rationes redituum bonorum Principis scribebant: quandoque Rationales summæ rei appellantur, scilicet priuatæ. Sic Constantinus Bulephorum vocat,[f] sed plurimum Rationales rei priuatæ dicũtur, vt Constantinus Æmilium appellat.[g] Hi erant XI.

1 Vnus priuatarum per Illyricum, qui bonorum ibi publicatorum, & aliorum principis rerum curam habebat.

2 RATIONALIS rerum priuatarum, per Italiam, qui rationes ibi Principis redituum scribebat.

3 RATIONALIS rei priuatæ per Italiam: quemadmodum enim plures erant in Italia rei priuatæ Procuratores, vnus per Italiam, alius per Apuliam & Calabriam, & tertius per Vrbicarias regiones rerum Iuliani, præter eum, qui res Romæ curabat, ita duo in Italia erant Rationales rerum priuatarum rationes in Codices referentes, Procuratores verò bona ipsa administrabant, & reditus exigebant. Madrucianum exemplar hic vnum Rationalem ponit, quem infra repetit.

4 RATIONALIS per vrbem Romam, & suburbicarias regiones cum parte Faustinæ. Pars hic pro substantia ponitur. D. Gregorius,[h] ornamenta, ait, de Antonini parte vel substantia tecum defer. Quinque verò Faustinas fuisse inuenio. Rupiliam Faustinam, auiam paternam M. Aurelij Antonini. Galleriam Faustinam Augustam, vxorem Pij Antonini, Anniam Faustinam, eius filiam, & vxorem M. Aurelij Antonini, & aliam vxorem Maxentij, quæ D. Catharinæ martyrio, & prodigijs commota, & ipsa Christiana facta, martyrque Alexãdriæ fuit. Vltima fuit Faustina Constantij Principis filij Magni Constantini vxor Marcellinus,[i] Constantius, inquit, eodem tempore, Faustinam nomine sortitus est coniugem, amissa iam pridem

[f] in l. 7. C. de cauf. fiscal.
[g] in l. 2. C. de bon. vacant.
[h] lib. 1 epi. 30.
[i] lib. 21.

pridem Eusebia,cuius fratres erant Eusebius, & Hyparius viri Consulares,corporis, morumque pulchritudine pluribus antestantes.Hæc ille. Vnam de prioribus Faustinis intelligit, postrema enim Romæ habitasse non legitur. Hæc prædia per manus in posteriores Principes transierunt, quæ pars Faustinæ appellantur. Suburbicariæ autem regiones Picenum & Tuscia significantur. Honorius. & Theodosius, [a] Picenum,inquiunt,& Tusciam suburbicarias. regiones septimam tributorum iubemus agnoscere. Valentinianus etiam Picenum suburbicarium nominat, [b] Rufinus quoque suburbicarias ecclesias,vt puto, Tusciam & Picenum nuncupat. [c] Fortè quod desitientibus vrbicariis regionibus,de quibus infra, annonam vrbi subministrarent.

[a] in l. 1 2. C. Th. de indulgen. debitor.
[b] in l 9. C. T. de anno. & tribut.
[c] lib. historiar. 1. cap.

5 RATIONALIS rei priuatæ per Siciliam.

6 RATIONALIS rei priuatæ per Africam. Constantino imperante Seuerus rationalis Africæ erat, [d] cui Maximus successit. [e] Hic eius prouinciæ reditus in Codices referebat. Alius Magister rei priuatæ per Africam dictus,prædia Principis administrabat: qualis fuit Domitius Braconous Magister rei priuatæ per Africam nuncupatus, [f] qui etiam Procurator vocabatur: ferè enim omnes prouinciæ vbi priuatum erat Principis patrimonium, Rationalem & Procuratorem habebant.

[d] l. 2 C. Theo. de iure fisci.
[e] l. 1. C. T. de metallis.
[f] l. 4. C. Theo. de iure fisci.

7 RATIONALIS rei priuatæ per Hispanias. Citeriorem Hispaniam intelligit: nam alius erat rationalis quinque prouinciarum vltra Iberum, ad quos Constantinus quandoque scripsit.[g]

[g] l. 1. C. T. de his qui se defer.

8 RATIONALIS rei priuatæ per Gallias.

9 RATIONALIS rei priuatæ per quinq; prouincias in vlteriore Hispania, de quibus supra.

10 RATIONALIS rei priuatæ per Britannias.

11 RATIONALIS rei priuatæ fundorum domus diuinæ per Africam. Hæc erant prædia Tamiaca nuncupata, [h] ad impensas in domo Principis faciendas destinata, quæ latifundia ob amplitudinem proprium habuere rationalem, & proprium administratorem; qui Comes ac Procurator diuinæ domus vocabatur. Fungebatur autem hoc officio Peregrinus, Honorio imperante.[i]

[h] tot. tit. C. de præd. tamiac.
[i] l. 16. C. Theo. de bon. proscript.

RATIONALIS rei priuatæ per Siciliam: qui per errorem hic est repetitus aut duo in Sicilia erant rationales,quod non puto. Quare fortè pro rationali, legendum est Procurator. Alius fuit rationalis trium prouinciarum,id est,Siciliæ,Sardiniæ,& Corsicæ, qui publicorum tributorum, & aliorum ad largitiones pertinentium rationes tractabat, nec ad res priuatas spectabat. Et quia trium insularum bona publicata omnia cum rebus Siciliæ computabantur, & forsan in Sicilia tantum,& non in aliis duabus insulis prædia Princeps possidebat, solum Sicania rei priuatæ rationalem & procuratorem habuit. Qui bona emphyteutica, aliasq; res Principis curabant, generaliter palatini vocabantur. [k] Cum verò in prouinciis rationales exactæ pecuniæ rationes scriberent, procuratores verò reditus Principis,& bona administrarent,hi pari numero XI. illis subnectuntur.

[k] l. 1. C. de offic. com. sac. patrim.

1 PROCVRATOR rei priuatæ per Siciliam.

2 PROCVRATOR rei priuatæ per Apuliam & Calabriam, siue saltus Carminiacensis: nomen proprium illius nemoris,quod erat in Calabria seu Apulia.

PRÆPOSITVS rei priuatæ per Sequanicum, & Germaniam primam, idem est qui & Procurator, in Orietali [l] etiam Noritia appellatur. Præpositus gregum & stabulorum,qui erat procurator saltuum.

[l] l. 1 4. C. Theo. de indulg. debitor

3 PROCVRATOR rei priuatæ per Dalmatiam.

4 PROCVRATOR rei priuatæ per Satiam.

5 PROCVRATOR rei priuatæ per Italiam.

6 PROCVRATOR rei priuatæ per vrbem Romã.

7 ROCVRATOR rei priuatæ per vrbicarias regiones rerum Iuliani. Vrbicarias regiones nõ XIIII. Romæ, quæ vrbanæ appellantur,significari puto, sed alias,quæ certam annonam ad vrbem conferebant, & videntur in Africa fuisse. Constantinus, [m] non per Italiam, inquit, tantum, sed etiam per vrbicarias regiones, & Siciliam patrimonialium fundorum vires seruandas esse perspeximus. Item Gratianus. [n] Sinceritas tua id ipsum per omnem Italiam, tum etiã per vrbicarias Africanasque regiones, ac per omne Illyricum præclara oraculi huius auctoritate firmauit. Ita etiam Arcadius & Honorius in quodam rescripto intelligunt. Didium credo Iulianum intelligit. qui creatus Imperator Didiæ Claræ filię emancipatę patrimonium, quod habebat opulentum dedit, & Augustam appellauit,sed ipso occiso, & Seuero Imperatore declarato, ei cum nomine Augustæ patrimonium est ademptum, & in fiscum relatum, vt in eo auctor est Spartianus:& quia amplum fuit id patrimonium proprium habuit Procuratorem. Fuit & Iulianus Licinius,ab Opilio Vlpiano in insulam deportatus, & ab Antonino Caracallo honoribus quidem ordinique restitutus, sed bona nunquam recepit, [o] de quo vix potest intelligi, cum non appareat eum tot bona possedisse, vt proprium procuratorem habere meruerint.

[m] l. 9. C. Th. de extraor. seu sordid. mun.
[n] in l. 1. C. Th. si per obreption.
[o] l. 1 & 5. C. de senten. pass.

8 PROCVRATOR rei priuatæ per Mauritaniam Sitifensem,de qua in eius Præside.

9 PROCVRATOR rei priuatę Gynæciorum Triberorum, qui sunt in Belgica prima, in priuatis saltibus Principis, in quibus venationes exercebantur, & hoc si legamus Cynegiorum, sed manuscripti rectius habent Gynęciorum, loca vbi mulieres lanificia exercebant,& vestes texebant; neque enim opus fuit Cumiti priuatarum Triberis venationi aliquem præficere. Hic etiam Gynęcium Comes largitionum ad vsum militum & publicum exercebat, & Comes priuatarum aliud ad vsum proprium Principis.

10 PROCVRATOR Cynegii Iuuarensis rei priuatæ Meti translati Anhelas:& hic legendum Gynæcii. Iuuarensis autem nomen est loci Iunara dicti, in Belgica propè Anhelas, quo Gynæcium Meti velut in locum opportuniorem fuerat translatum. Exemplar Vrsini legit Viuatensis. Iuuense oppidũ in Pannonia Noritia infra statuit. de quo non puto hic intelligi Beatus Rhenanus lib. 1. de Francia, c. 7. Iuuariam ex itinerario Augustano appellat. & vulgo Saltemburgum.

11 PRÆPOSITVS Bastagæ rei priuatæ Orientalis inferioris, hæc erat pro transuehendis rebus priuatis Principis, vt pecunia ex priuato patrimonio exacta & aliis huiusmodi, quæ hic Comes ære Principis priuato, in eius & Augustæ atque aulicorum vsum emebat. Quemadmodum & alia ad vsum publicam, & militum transuehi curabat Comes sacrarum largitionum. Inferiorem verò Bastagam hanc Orientalem fortè appellat, tanquam minorem, ad aliarum differentiam,quas Comes largitionum procurabat quæ erant maiores.

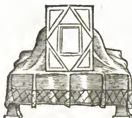
PRÆPOSITVS Bastagæ priuatarum Galliarum, quæ ea prædiis Principis inde transuehebantur, aut species priuata eius pecunia emptæ conducebantur.

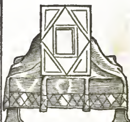
Officium verò Comes rerum priuatarum Occidentis & insignia habet, quemadmodum dictum est in Orientali. Hi sunt duo magistratus ad quos vniuersa tributa.& quicquid à populis, vel aliunde exigebatur, deferri consueuerat. Codex Vrsini clausulam addit huiusmodi. Habet Comes iste & Rationales, & Prępositos,ac Procuratores, vt supra scripti, scilicet rerum priuatarum per diuersas prouincias & vltimu Secundocerium totius officii,qui tractat chartas officii, & subdit. Multa desunt vsque ad hoc signum ⊙ quod est infra sub Primicerio Notariorum, vnde multa videntur desiderari. Quęcunque tamen sunt in impresso,in eo reperiuntur.

NOTITIA

COMES DOMESTICORVM PEDITVM.

COMES DOMESTICORVM EQVITVM.

DOMESTICI PEDITES.

DOMESTICI EQVITES.

NOTITIA.

Sub dispositione virorum Illustrium Comitum domesticorum equitum siue peditum.

Omestici Equites.
Domestici Pedites.
Deputati eorum.
Sub dispositione viri Spectabilis Primicerij sacri cubiculi.

De comitibus domesticorum Peditum, & Equitum. Cap. XLIII.

COMMENTARIVM.

ODEM modo se habent Comites domesticorum peditum, & equitum Occidentis, quo Orientis. Insignia verò hæc habet Comes domesticorum peditum. In rubra parma vmbiculum decussatum, cuius partes superior & inferior albæ sunt reliquæ purpureæ, & tribus circulis rubro, alboque,& vltimo latiore,luteo, cinguntur. Inde octo acutæ cuspides luteæ emanant, inter quas octo lutea corda prominent; Rubeus limbus marginem ambit. Alter Comes Equitum idem ferè gestat insigne, nisi quod quattuor circuli,duo albi, & alii lutei globum amplectuntur,ad indicandam arctissimam vtriusque Imperii coniunctionem, quod bini duplicatique circuli insinuant. Luteus item limbus clypeum ambit; Portendit vtrumque symbolum orbem Rom. qui videtur diuisus, esse vnum, & ad feriendos atrociter hostes munitum. Mucro enim cladem minatur, cor animum ad inuadendum, aut consilium prudentiamque.vt Pierius docet Manuscripti cœruleam parmam habent. In Madruciano equitum corda flammas emittunt, quæ ardentes esse ad pugnandum animos militum pro Principe innuunt. Peditum flammę in duas partes scindunt, vt ardentem in duos Principes amorem indicent. In cęteris quę dicta sunt de Comitibus domesticorum Orientis, hic repetita intelliguntur. Huc vsque illustres dignitates Occidentis, nunc spectabiles sequuntur.

***

NOTI

NOTITIA CASTRENSIS SACRI PALATII.

NOTITIA.

Sub disputatione viri spectabilis. Castrensis,

AEDAGOGIA Ministeriales Dominici.curæ Palatinorum.
Officium autem viri spectabilis Castrensis habet.
Tabularium Dominicum.
Tabularium Dominæ Augustæ.
Adiutorem.
Cartularium,& Scrinium ipsius, & cæteros Palatinos officiorum.

De Primicerio sacri Cubiculi,& Castrensi palatii Occidentis. Cap. XLIIII.

COMMENTARIVM.

NTER spectabiles primus est sacri cubiculi Primicerius, qui in impresso exemplari omittitur, in manuscriptis verò hæc leguntur. SVB DISPOSITIONE PRIMICERII VIRI SPECTABILIS SACRI CVBICVLI, nec aliud sequitur, vnde aliqua necesse est desiderari, quemadmodum & in Oriente.

Secundum ſpectabilium eſt Caſtrenſis ſacri palatij qui menſam Principis, & totum palatium curabat Notitia impreſſa eadem huius refert inſignia, quæ ſunt Caſtrenſis Orientis. Manuſcripti codices altum & cœruleum armarium oſtendunt, in ſummo lagenis plenum, quemadmodum eſt in impreſſis. Duas præterea menſas panibus onuſtas; inſuper verò duo repoſitoria vaſa cibis plena ſuſtinent, ea Madrucianus tecta oſtendit, Vrſini exemplar aperta, & epulis referta. prope aſtat liber mandatorum auro terga tectus, & ſuper abaco cœruleo, ſurrectoque tapeto inſtrato erectus, in cuius dorſo inſcriptæ ſunt notæ, quas habent Comites & Duces limitanei. Huic alter iunctus eſt liber, quem rationum de impenſis in familiam factis eſſe puto. Parebant Caſtrenſi palatij pædagogia, miniſteriales dominici, & curæ palatii, quemadmodum in Caſtrenſi Orientis eſt dictum, idemque, quod ille habebat officium.

NOTITIA.

PRIMICERIVS NOTARIORVM.

NOTI

NOTITIA.

Sub cura viri Spectabilis Primicerij Notariorum.

OTITIA omnium dignitatum,& administrationum tam ciuilium quam militarium. Officium autem nó habet, sed Adiutores.

DE PRIMICERIO NOTARIORVM Occidentis. Cap. XLIIII.

COMMENTARIVM.

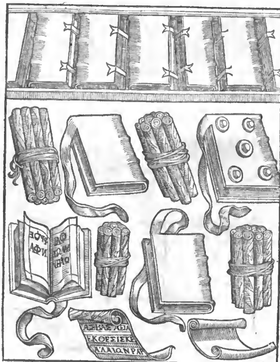

NSIGNIA Primicerii Notariorum Occidentis in impressa Notitia in nullo ab Orientalibus differunt. Manuscripti eius libtum mandatorum viridi corio tectum, iisdemque notis inscriptum habent, vt Comites Limitanei & Duces, nempe F.L.IN TALI COM. OR. PR. Non est autem hic codex mandatorum, qui ipsi detur, sed quem ipse magistratibus tradit, quem ad iudicandum præcipuum suum officium præfert. Sequuntur alii spectabiles palatii.

NOTITIA.

MAGISTER SCRINIORVM CVM INSIGNIBVS.

Memoriæ Epistolarum & Libellorum.

NOTITIA.

Agister Memoriæ annotationes omnes dictat, & emittit. Respōdet tamen & precibus.
Magister Epistolarum legationes Ciuitatum, & consultationes, & preces tractat.
Magister Libellorum cognitiones & preces tractat.

DE MAGISTRIS SCRINIORVM Occidentis. Cap. XLV.

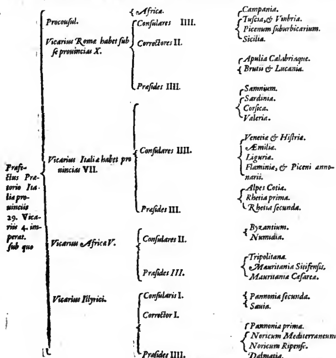
COMMENTARIVM.

AISTRI quoque scriniorum Occidentis eodē modo se habent, quo & Orientales: Sed hic Magister epistolarū (Græcarum) deest, quod pro more suo Roman⁹ Princeps omnia Latinè scriberet. Quin olim iure cautū erat vt Latinè tātū decreta interponerentur, [a] quæ sicut & sententias Græci Imperatores [b] Græcè ferri posse, postmodum sanxerunt. [b] Impressa Notitia eadem in hoc repræsentat insignia, quæ in Oriente posuit; Manuscripti verò codices sex librorum terga, alternatim cœrulea, & lutea ordine disponunt, alternis item notis inscripta, cœruleorum hæ notæ sunt, F. L. IN TALL. COMOR. PR. Luteorum istæ F. L. VALE MAG. E. P. IVSSI. D. quas ita interpretor. Fœlis liber veniens à laterculo, Magistri epistolarum iussione diuina. Hæ notæ in Oriente omittuntur. Sunt verò hi codices exempla librorum mandatorum, qui ipsis Magistris Scriniorum, à Primicerio notariorum tradebantur, sed memoriæ & libellorum libris omissis, epistolarum tantum pro exemplo demonstrantur, Infra hos codices alii quatuor cum loris rubro tecti cernuntur, quorum vnus est apertus, alii clausi, quaterni item spectantur colligati chartarum fasciculi, qui libellos supplices, epistolas, probatoriasque referunt, quemadmodum in scriniis Orientis est dictum. Hæc de spectabilibus Palatinorum dignitatibus. Nunc spectabiles prouinciarum magistratus sequuntur, quos secundum Notitiæ ordinem explicaturi, à Proconsule Africæ incipiemus: Sed prius breuiarium magistratuum, qui Præfecto Prætorio parebant, præmittemus, vt omnes simul repræsentari clarius conspiciantur.

[a] l. decreta. 48. ff. de rei iud.

[b] l. iudices. 12. C. de sent. & interlor. omn. iud.

Classis Africana à Commodo instituta. Lamprid.

DE

DE PROCONSVLE AFRICÆ, & eius insignibus. Cap XLVII.

CAPTA à Scipione minore, atque incensa per xvii. dies Carthagine, Decemuiri eo missi, Africam in prouinciæ formam redegerunt, vt Appianus ait; Decretumque est vt eo Prætor quotannis mitteretur, qui postea Proconsul fuit,[a] ac primo ea prouincia facta est proconsularis. auctores Sext. Ruffus & Iustinianus,[b] statutumque vt Proconsulem semper haberet. Vnde cum Proconsularis prouincia alio non adiecto, vel Proconsul simpliciter nominatur, Africæ intelligitur[c] Prim[9] Marcellus Claudius in Africam missus est Proconsul Nam Scipio antea non vt magistratus, sed Dux militum ibi bellum gessit, [d] Carthaginem postea Augustus instaurauit, sed submissiorem quam antea fuerat, vt Appianus[e] & Tertullianus[f] memorant. Quare hic proconsul Carthagini, & tractui vbi propriè Africa dicitur, imperans, sub se Consularem habuit, qui præerat regioni vltra Bagradam fluuium, vbi est Vticensis & ideo in Notitia impresse legitur, sub dispositione spectabilis Proconsulis Africæ prouinciæ Consularis, scilicet est. In manuscriptis legitur, prouincia, & Consularis. Duos hic legatos ducebat propter amplam prouinciam & Auctoritatem illi datam: Sed Sext. Ruffus suo tempore totam eam, sub Consularibus fuisse refert, qui omnes cum Proconsule Præf. Præt. Italiæ parebant. olim Proconsul Africæ legionem cum auxiliis tegebat, sed C. Caligula eum timens proprium legioni Legatum præfecit. Tacitus[g] Legio inquit in Africa auxiliaque tutandis imperii finibus sub D Augusto, Tiberioque Principibus Proconsuli parebant. Mox C. Cæsar turbidus animo, M. Syllanum obtinentem Africam, metuens ablatam Proconsuli legionem, misso in eam rem Legato tradidit: Æquatus inter duos beneficiorum numerus, & mixtis vtriusque mandatis, discordia quæsita auctaque: prauo certamine Legatorum ius adoleuit diuturnitate officii, vel quia minoribus maior æmulandi cura Proconsulum splendidissimus quisque securitati magis quam potentiæ consulebant: Hactenus Tacitus. Qui prò mãdatis libros mandatorum vtriusque traditos intelligit; quod verò ait æquatum inter eos fuisse beneficiorum numerum, legendum est beneficiorum, idest cohortalium & apparitorum, vt appellant iura.[h] Verum Aureliano imperante Proconsul Africæ etiam Dux limitis Africani fuit, Spartian[9] in Firmo tyranno eo tempore tres Firmos fuisse plerique Græcorum ignorant, vnum Præfectum Aegypti, alterum Ducem limitis Africani, eundemque Proconsulem, Hic P.P Italiæ tantum parebat, nun illius Vicario in Africa, sicut nec proconsul Asiæ vel Achaiæ Orientis Vicariis, Africa præter Proconsulem quinque Rectores habuit, duos Consulares, & tres præsidiales. Constantinus enim in quinque prouincias Africam diuisit. Numidiam, Byzatium, quæ Consulares fuêre, Mauritaniam Cæsariensem, & Tripolim præsidales, sed Proconsul Carthagini tantum, & illi prouinciæ quæ vt dixi speciali nomine Africa dicebatur, imperabat, inquit Sext. Ruffus, fœcundissima verò hominum est Africa ait Herodianus[i] quæ plurimos agrorum cultores habebat.

[a] L. 1. & Deo itaque, C. de offic. P.P. Africa.

[b] §. 1. Nouel. 30. de proconsule Cappadociæ.

[c] vt in l. de bitoribus. 31. ff. de re iud.

[d] Liuius lib. 38.

[e] in fine belli Lybici.

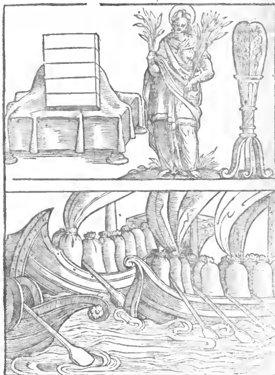
[f] de pallio, paulo post prin.

[g] lib. 20.

[h] l. 4. C. de episc. & cler. l. 17. C. T. de cohortalib.

[i] in septimo.

NOTITIA
PUOCONSUL AFRICAE
CUM INSIGNIBUS.

NOTITIA.

Sub dispositione viri spectabilis Proconsulis Africæ.

PROVINCIAE Consularis (aliàs Prouincia) & Consularis & Legati eius duo.
Officium autem habet ita.
Principem de schola Agentium in rebus Ducenarium.
Corniculatium.
Numerarios duos.
Primiscrinium.
Commentariensem.
Adiutorem.
Ab actis.
Subadiunas.
Exceptores.
Singulares, & reliquum Officium.

COMMENTARIUM.

MULIERIS Africam simulantis effigies pro insigni Proconsuli præferebatur, quam de spico loquens Pierius, ita describit, Mulier quædam insp[illegible]citur pileo in primis coopertа caput, cœrulea palla hinc inde ab vtraque parte reiecta, eaque ad summum vsque fusa: Interiore verò tunica in-

fra,

bra, imo limbo ad vnius pedis altitudinem albo cuius superiorem inferioremque aureæ fibræ duæ circumeunt: Brachia nuda vtrinque exporriguntur, binas vtraque manu spicas sustentantia; sub pedibus naues duæ frumento onustæ depictæ sunt litteræ supernæ sunt PROC. AFRICÆ. Hæc Pierius, qui aliter vestes, earumque colores exprimit, atque in meo & alijs exemplaribus reperiantur. Vbi mulier purpureum pallium supra dextrum humerum reiicit: subtus prassina, breuioreque tunica, supra auream pallam ad nudos pedes demissam induta. In Madruciano sub albo pallio cæruleam, talaremque tunicam gestat. Vrsini codici Pierii descriptio conuenit, sed quem ipse imum limbum vestis esse credit, est longior palla interior, quæ sub breuiore tunica ad pedes descendit. Alia insignia sunt à sinistra duo Principes in summo auratæ pilæ dextrarum indices simul attollentes, quod iunctæ fidei indicium est. Ad dextram est liber ferrugineo colore tectus, & supra abacum albo tapeto instratum erectus. Item tres naues frumento onustæ velis, remisque actæ, curam significant, quam habet Proconsul frumenti ex Africa Romam mittendi: Nam propter hoc potissimum Carthago restaurata fuit, ad quod alludit Prudentius.[a]

[a] lib. 2. ad Symmachum.

Respice num Lybicis desistat ruris arator
Frumentis onerare rates, & ad ostia Tibris
Mittere triticeos, in pastum plebis aceruos.

Et titulus est in Codice Theodosiano, de frumento Carthaginensi. Horatius quoque de Africæ fertilitate ait. Quicquid de Libycis verritur areis, quod ex Pyndaro desumptum est, qui πυροφόρον λιβύαν in Isthmiis dixit Propter magnum commodum, quod ex frumento Africæ percipiebatur, grauius [b] ibi messium incensores quam alibi plectebantur.

[b] l. aut facta 9. ult. ff. de pœnis.

Proconsul Africæ officium habebat, vt Proconsul Asiæ, & Achaiæ, apparitorum aliqui nomine tantum differunt: Nam qui vocatur Scriniarius Proconsulis Asiæ, & Quæstor Proconsulis Achaiæ, Primiscrinius Proconsulis Africæ dicitur, qui re sunt iidem, de quo in subadiuua præfecti prætorio Orientis est dictum. Nunc ad alios spectabiles prouinciarum magistratus, inter quos Romæ Vicarius primum locum tenet, est transeundum.

NOTITIA.

Sub dispositione viri spectabilis Vicary vrbis Romæ Prouinciæ infrascriptæ.

Consulares.

CAMPANIÆ.
Tusciæ, & Vmbriæ.
Piceni Suburbicarij.
Siciliæ.

Correctores.

Apuliæ, & Calabriæ.
Brutiorum & Lucaniæ.

Præsides.

Samnij.
Sardiniæ.
Corsicæ.
Valeriæ.

Officium autem supradictus vir spectabilis Vicarius habet ita.
Principem de schola Agentium in rebus Ducenarium, alias ex Ducenarijs.
Cornicularium.
Numerarios duos.
Commentariensem
Adiutorem.
Ab actis.
Curam epistolarum.
Subadiuuas.
Exceptores.
Singulares & reliquos Officiales.

DE VICARIO VRBIS ROMÆ. Cap. XLVIII.

COMMENTARIVM.

EX in Occidente erant Vicarij quorum tres P. P. Italiæ vices agebant. Reliqui P. P. Galliarum: Notitia impressa in Indice est mendosa, in qua legitur, Proconsul Africæ, cuius Vicarij sex: delenda est enim dictio, cuius, quæ in codicibus manu scriptis rectè deest: Vicarij enim vices præfectorum gerebāt non Proconsulum, qui in Notitia etiam ante illos recensentur. Tres ergo P. P. Italiæ Vicarii fuere, vnus Vrbis, alius Italiæ, tertius Africæ. Primus Romæ Vicarius appellabatur, qui causas in X. Italiæ prouinciis appellatione suspensas audiebat. Principisque iussu iudicabat, & si præfecti prætorio Vicarius vocabatur, vt ait Cassiodorus,[c] qui etiam Prætorianos aduocatos coram eo patrocinatos fuisse dicit: Causas itaque ciuiles & criminales vice sacra, idest, iussu Principis iudicabat nō tantum in vrbe, sed & extra inter quadragesimum lapidem.[d] Quare cum in marmoribus legitur, vice sacra iudicans, Vicarius fuisse significatur. Idem Senatoria dignitate honestatus chlamyde militari induebatur, & carpento vehebatur. Cassiodorus.[e] vices, inquit, agentium mos est, sic iudicum voluntatibus obedire, vt suas non habeant dignitates, splendent mutuo lumine, nituntur viribus alienis, & quædā imago in illis videtur esse veritatis, qui proprii non habent iura fulgoris. Tu autem Vicarius diceris, & tua priuilegia non relinquis, quando propria est iurisdictio, quæ datur à Principe. Habes enim cum Præfectis aliquam portionem, partes apud te sub Prætoriana aduocatione confligunt, vice sacra sententiam dicis, & quod maximæ fidei signum est, in inscriptionibus vita tibi committitur hominum, quod inter mortales constat esse pretiosum. Additur, quod nec salutari te sine chlamyde iura voluerunt, scilicet, vt sub veste militari semper visus nunquam crederesis esse priuatus: sed hæc omnia ad præfecturæ gloriam iudicamus esse concessa, vt qui tantæ sedis Vicarium dicerent, vmbratile nihil viderent: Ad similitudinem summorum carpento veheris; Intra quadragesimum sanctissimæ vrbis iura custodis, Præneste ludos ædis, in vicem Consulis in honore positus, dignitatemque Senatoris acquiris, & illa tibi panduntur atria, quæ summatibus probantur esse collata: Hęc ille. Ammianus sępè & ipse Vicarii Romę meminit. Nam[f] Artemius, inquit curans Vicariam præfecturam pro Basso quoque agebat, cui recens promotus vrbis Præfectus, fatali decesserat sorte. Et alibi.[g] Maximus regens quondam Romæ Vicariam præfecturam Vicarii Romæ Claudio iuniore imperatore fuisse leguntur, si quidem in actis martyrum Museranus sub eo Romam Vicarius rexisse dicitur,[h] & sub Dioclet. Flauinianus.[i] Sub Constantio post Volusianum, Artemius Vicariam vrbis præfecturam administrauit,[k] cui Iuliano imperante Hymetius successit,[l] huic Probus sub Valentiniano:

[c] in formula Vicary Vrbis.
[d] Cassiod. in for. Præf. vrb.
[e] lib. 6. in form. Vicar. vrb. Rom.
[f] lib. 17. & 21.
[g] initio lib. 28.
[h] apud Surium 24. Februar.
[i] apud Cæsarem Baro, an. 298. in anna.
[k] l. 2. C. T. de incest. nupt.
[l] l. 29. C. T. de appellat.

niano: [a] deindè Benignus, [b] mox sub Valentiniano Z. Oruorus. [c] Sed præter ditionem, quam in vrbe habebat, ex XVII. Italiæ prouincijs, ipse X. imperabat, nempe quatuor consularibus, scilicet Campaniæ, Tusciæ, Vmbriæque, Piceno suburbicano, ac Siciliæ, & duobus Correctoribus, Apuliæ, Calabriæque Bruttiorum, & Lucaniæ, & quattuor Præsidibus, Samnij, Sardiniæ, Corsicæ, & Valeriæ. Reliqua Vicario Italiæ parebant. Eius desiderantur insignia nescio qua ratione omissa. Officium habebat vt alij Vicarij Principem de schola agentium in rebus, Ducenarium, Cornicularium, numerarios duos, & reliquos eademque insignia. Primiscrinij numerarii vocabantur, [d] ad quorum curam spectabat præter alia munera exigere millenos denarios, à Campanis, Lucanis, Bruijs: pro lari do debito populo Romano pendendos, quod munus pariter ad Primiscerinium præfecti vrbis spectabat, [e] Romæ quandoque indicabat cum præfecto vrbi, & quandoque per se cognoscebat. Credo fuisse in arbitrio litigantium, apud quem agere mallent, & locum præuentioni factum. Nunc Italiæ Magistratus, qui huic Vicario parebant, ordine recensebimus, cum de his pauca præmiserimus.

[a] l. 77. C. T. de decurion.
[b] l. 51. C. de suscep. & arcar. li. 16. C. T. eod. lib. 162. C. T. de decurionib.
[c] l. 6. C. T. ad l. Iul. de adult. collatio legum Romanar. cum Moysis legib. tit. 5.
[d] in offic. præf. vrb.
[e] vt l. vlt. C. T. de suarijs.

DE ITALIÆ MAGISTRATIBUS. Cap. XLIX.

LIM Italia Æsi fluuio in Senonib. ad Mare superum: Macra verò ad inferum terminabatur: postmodum victis Gallia Senonibus; vsque ad Rubiconem processit. Demum Triumuiri Rei publicæ cõstituendæ nè vllus proconsul intra Alpes cum exercitu esset. totam Galliam Cisalpinam Italiam fecerunt, & vsque ad Alpes protulerunt. [f] eam Augustus, a C. Mœcenate persuasus, in XI. regiones diuisam [g] ad Polam vsque extendit, singulisque prætorem præfecit, quibus vir Consularis imperabat Romæ verò intra stadia 470. Præfectus vrbi indicabat [h] Ceterum Hadrianus noua magistratuum forma inuenta, Italiam quattuor Consularibus regendam commisit. Spartianus, Quatuor inquit, Consulares per omnem Italiam Iudices constituit. Iulius Capitolinus. [i] Ab Hadriano, ait, inter quatuor Consulares, quibus Italia committebatur Antoninus Pius electus est ad eam partem Italiæ regendam, in qua plurimum possidebat. Et alibi, [k] Datis, inquit, Iuridicis Italiæ consuluit ad exemplum, quo Hadrianus Consulares viros reddere iura præceperat, postmodum vnus totius Italiæ corrector vsque ad Constantinum fuit. Tetricus enim ab Aureliano Italiæ corrector factus est, & à Diocletiano Numidius. [l] quem Iulianæ scribens, amicum suum nominat. [m] Sed & sub Constantino Rufius Volusianus, annis octo Italiam Correctorexit. [n] Demum in decem & septem prouincias ab eo Principe diuisa Italia totidem Rectores accepit, quorum octo consulares, duo correctores, septem Præsides fuerunt, consulares quatuor Vicario Romæ parebant: videlicet, Cãpaniæ Tusciæ, & vmbriæ, Piceni suburbicarijs, & Siciliæ, quæ & ipsa pars Italiæ censebatur. [o] Correctores prius tres fuerunt, duo Apuliæ & Calabriæ, Bruttiorum & Lucaniæ: Tertius Venetiarum, & Histriæ quarum Cæcilianus Placidus [p] Corrector fuisse legitur. Is est qui sub Constantio, etiam vrbi præfuit: [q] sed hæ prouinciæ postea consularem habuerunt, vnde duo Correctores in Italia permanserunt præsides vero quattuor Samnij, Sardiniæ, Corsicæ, & Vmbriæ De his igitur sigillatim, & primo de consulari Campaniæ tanquam digniore est dicendum.

[f] Dion. lib. 87.
[g] Strabo lib. 4. Dion. li. 49. Plin. lib. 3. cap. 5.
[h] Dion lib. 52.
[i] in Pio.
[k] in Marco.
[l] l. 5. C. quib. non obycit. long. temp. prescript.
[m] in l. 4. C. de iu. & fact. ignor.
[n] in marmore Romæ apud Massæos.
[o] l. nationem, lib. 1. de verb sig. 3.
[p] in marmore Neapoli.
[q] l. 37. C. Th. de decurionibus.

DE CONSVLARI CAMPANIÆ. Cap. L.

AMPANIA inter Lirim fluuium, nunc Garilianum dictum & Sarnum continetur, vbi est Capua eius metropolis, & Neapolis: Nunc terra laboris dicitur a campis laborinis, vel quod ille ager ob fertilitatem sit elaborandus. De hoc ita Cicero. [r] Campani semper superbi bonitate agrorum & magnitudine fructuum, salubritate aeris, & pulchritudine regionis. Eam cunctis terris Dionysius Halicarnasseus [s] Plinius cum Liuio, Polybius, [t] Virgiliusque præferunt, quod vini, frumenti oleique copia ceteris antecellat, vnde Felix est cognominata. Omnium, inquit Iornandes, [u] non modo Italiæ, sed pene toto orbe terrarum pulcherrima Campaniæ plaga est, nihil mollius cœlo, bis floribus vernat, nihil vberius solo, ideo liberi Cererisque certamen dicitur. Hæc ille. idem L. Florus, & plura Strabo. Itaque assignata cuique oppido certa frumenti quantitate pro alimentis reliquum Romanis horreis inferabatur. Symmachus, [x] Puteolanis, ait municipibus D. Constantinus CLM. modiorum in alimoniam ciuitatis indulsit, quæ summa à D. Constante regente Rempublicam media parte mutilata est post quem Constantius annonam Puteolani populi XXV. M. modiorum adiectione cumulauit atque ita factum est, vt C. M modiorum eiusdem populi victus acciperet: sed Iuliano moderante Rempublicam, cum Lupus Consulari iure Campaniæ præsidens Terracinensium contemplaretur angustias V M. & DCC. mod. Puteolanis municipibus derogans, Terracinensium vsui deputauit. addit Symmachus, Terracinenses lauacris publicis Romæ ligna, & calcem reparandis mœnibus subministrasse; magnam quoque suum copiam forte duas decimas Campani quotannis Romanis debebant [y] pro quibus tandem mille nongentos quinquaginta solidos soluerunt: [a] Hanc pecuniam primo Consularis Campaniæ postea P. P. exigit [a] Nec poterant ludum equorum curulium Campani exercere, nisi prius duo millia modiorum fabæ quos singulis factionibus ad alendos equos currentes Romæ contulissent. [b] sub Domitiano Memmius Rufus Consularis Campaniæ in pios sæuit. [c] Constantino imperante Pompeianus Consularis Campaniæ fuit, [d] mox Lupus, vt ait Symmachus; deinde Bulephorus [e] huic Felix successit, [f] deinde Amphilocus, [g] & alij.

Notitia in Consulari Cãpaniæ hæc insignia ostendit: Imaginem mulieris pro tribunali sedentis, à cuius dextro humero cingulum suspensum ad sinistrum latus oblique descendit, sinistra scutum dextra hastam tenet, in cuius summo præfixa est tabella, vbi scriptum est CAMPANIA. Ipsa in capite titulum cum prominentibus pinnis gerit Nuda pedes, Albaque palla succincta. Viride pallium, à parte sinistra brachio retenta ad genua fluere permittit. Ad dextram abacus albo tapeto, vt in alijs, instratus, librum luteo tegmine tectum sustinet In Codice Vitini supra rubram pallam albo pallio induitur. Madrucianus pro muliere, virum eodem modo indutum, & pro tribunali sedentẽ ostendit. Ad dextram liber mandatorum luteo tectus albo ac surrecto tapeto abaco instrato inhæret. Vnde apparet ius dicentes propè se hunc librum semper habuisse. Tribunalis, seu vt eum appellabant Secretarij forma hæc visitur: Locus amplius sellam in medio continet, cui ius dicens insidet: supra purpureæ cortinæ annulis suspensæ, & à lateribus conuolutæ tribunalis faciem aperiunt, id ita deductum & complicatum, velum leuatum vocabatur: [h] Cum verò de causis decidendis, vel reis torquendis,

[r] de lege Agraria contra Rul. pum.
[s] lib. 1.
[t] lib. 3. cap. 5.
[u] de regnor. & temp. success.
[x] lib. 1. epist. 39
[y] l. 3. cap. vlt. de suarijs.
[a] nouel. Valent. de suarijs. tit. 37.
[a] l. 2. C. Theo. de suarijs.
[b] d. nouel. Valen.
[c] l. vlt. C. T. de equis curul.
[d] Martyrolog. 7. & 12. Maij.
[e] l. 4. C. si contra ius vel vtil. pub.
[f] l. 1. C. vt armor. vsus sit interd.
[g] l. 10. C. T. de liber. causa.
[h] l. 21. C. Th. de ... muneri.b.

sum

condemnandis consultabant, illud obducebant. Clemens.[a] Aspicite inquit mundana iudicia, quorum potestati videmus trahi homicidas, adulteros, veneficos, sepulchrorum perfossores, latrones, de quibus cum quæsiuerint, Præfecti iudicio interrogant reos, an illa ita se habeant, quibus affirmantibus non concinno eos ad supplicium mittunt, sed per plures dies quæstiones exercent, cum multo consilio & velo in tenebris. Hoc idem in actis martyrum apparet.[b] Lysias, inquiunt, intrò egressus obduxit velum, posteà exiens ex tabella recitauit sententiam. Et in alijs actis S. Euplij, cum esset, aiunt, extra velum secretarij Euplius, Caluisianus Consularis intra velum interius ingrediens, sententiam dictauit, & foras egressus afferens tabellam legit: Euplium Christianum edicta Principum contemnentem, & Deos blasphemantem, gladio animaduerti iubeo. Idem ferme D. Basilius,[c] Qui rerum, ait in hoc mundo potiuntur, quando facinorosum hominem morti sunt adiudicaturi, cortinas obducunt, & expertissimus quosque ad causæ transactionem aduocant: Hæc ille. Secures etiam cum fascibus, & vultus Principum Consularis præmittebat, curruque argentato vehebatur, vt ait Cassiodorus.[d]

[a] Constit. lib. 2. cap. 56.
[b] apud Suri. 23. August.
[c] epist. 79.

Clarissimus est, officiumque habet huiusmodi. Principem de officio P. P. Italiæ, quem solum ex eius apparitoribus accipiebat, item corniculanum, Tabularios duos pro Numerario, Adiutorem, Commentariensem, ab actis, Subadiuuam, Exceptores reliquos cohortalinos, quibus non licet ad aliam transire militiam, sine annotatione clementiæ principalis. Cæteri omnes Consulares ad similitudinem Consularium Campaniæ officium habebant, inquit Notitia.

[d] in 6 in formula consularit.

Officina Consularis ac præsidum Orientis in hoc ab Occidentalibus differebant, quod in illis vnus erat Numerarius, in his pro vno Numerario duo erant tabularij, Valentinianus enim & Valens, eos primis nominibus mutatis instituerunt[e] qui inquiunt, Numerarij appellari consueuerant. Consularium atque præsidum duntaxat tabularij post hanc nostram sanctionem vocabantur. Mox Gratianus eos duos esse voluit, quorum alterum fisci res, alterum largitiones tractare iussit. His verbis.[f] In prouincijs duo numerarij qui & tabularij collocentur, quo ad vnum fiscalis arcæ rationum, Ad alterum largitionales pertinere tituli iubeantur. Hæc ille. Idem Arcadius confirmauit duobus susceptoribus additis:[g] Duos inquit, tabularios seu numerarios & susceptores eosdem per vniuersas prouincias oportere constitui clementia nostra præcepit. Hæc iura in Occidente recepta, in Oriente nunquam obseruata fuisse videntur. Grauis verò pœna bis tabularijs ac susceptoribus imminebat, si quis suæ arcæ rationes in alterius scrinium transtulisset,[h] M. Antoninus tabularios & ipse in prouinciis instituerat, apud quos nomina natorum ingenuorum scriberentur, vt ait Capitolinus qui à prædictis sunt diuersi. Ab hoc Consulari & cæteris Consularibus, Correctoribus, & Præsidibus Italiæ ad P. P. appellabatur.[i] Cassiodorus[k] Comitem Neapolis, qui illam Vrbem regebat, Consulari obsecutum fuisse scribit. Alii Italiæ Consulares sequuntur.

[e] in l. 2. C. de Numer.
[f] in l. 4.
[g] in l. duos. C. de suscept.
[i] l. 27. C. Th. de appel.
[k] lib. 6. variar.

DE CONSVLARE ANNONARIA TVSCIA VMBRIAQVE. Cap. LI.

HETRVRIA seu Tuscia ab Oriente fluuio Tibri à Latio, ab Occidente Macro flumine à Liguribus separatur. Ad Septentrionē Appennino, ad Meridiem mari Thyrrenno clauditur. Vmbria verò à Meridie Hetruscos, ab Occidēte Picenos, ab Oriente Sabinos & Picentes, ac mare Hadriaticum à Septentrione habet. Trecenta eius oppida fuisse Plinius memorat, quorum metropolis fuit Spoletum. His duabus regionibus vnus præerat Tusciæ Consularis.[l] Vnde non ab re hæ duæ prouinciæ à Scæuola connectuntur, ac proximo Piceno Aggregantur.[m] Epistula, inquit, testator ab hæredibus petiit, vt regionem Vmbriæ Tusciæ in Piceno, cohæredi vxori suæ restituerent, cum omnibus, quæ ibi essent, & mancipiis rusticis, & vrbanis: quæsitum est, cum Eros & Stichus serui in diem vitæ testatoris in Vmbria, in Piceno actum administrauerint: Sint autem Damæ, quem testator vnus manumiserat, filij naturales, vtrum eidem Romæ ex codicillis præstandi sint, & respondit esse. Hic Vmbriæ Tuscia connexa, ob vicinitatem Piceno adiungitur, & vtraque ab eodem Rectore administrabatur, qui prius corrector fuit. Sub Constantino enim Iunius Iulianus Tusciam, & Vmbriam Corrector rexit;[n] Iuliano Apostata imperante, Iulius Tusciæ Ausunius,[o] sub Ioniano Terennius,[p] sub Valentiniano Maximinus,[q] sed Paulo post Tusciæ Consularis Olybrius fuit:[r] in quo statu pluribus annis permansit, Valētiniano enim secundo, & Theodosio imperantibus Claudius Tusciam Consularis rexit.[s] qua postea Vmbriæ iuncta, vtraque ab vno Consulari est administrata. Tuscia, adiacensque regio à copia tritici, vini, casei, & carnium, quas producit, & Romæ suppeditabat, annonacia est appellata: Spartianus[t] Aurelianus, inquit, Tetricum, quem triumphauerat, Correctorem totius Italiæ fecit, id est Campaniæ, Samnij, Lucaniæ, Brutiorum, Apuliæ, Calabria, Hetruriæ, atque Vmbriæ, Piceni, & Flaminiæ, omnisque annonariæ regionis. Ammianus quoque[u] Hetruriam annonariam appellat: Hoc tempore, inquit, vel paulo ante noua portenti species per annonariam apparuit Tusciam. Nec solum ad victum necessaria, sed & nongentas vehas calcis ad fornias aquæductuum reparandas in vrbem mittebat:[x] Quod & Symmachus prodit.[y] Vmbriæ quoque magna fuit fertilitas. Aristoteles enim scribit in Vbria ter animalia parere, arbores bis anno fructus, eosque laudatissimos producere, & mulieres plerumque geminos parere.[z] De hac regione sensisse fertur Poëta, cum dixit.

[l] l. 5. C. Th. de d. e nunc. & edit. rescript.
[m] in l. vxorem. 41 §. codicillis. ff. de leg. 3.
[n] ex marmore.
[o] l. 6. C. T. de numerar.
[p] l. 61. 65. C. T. de decurion. l. 4. C. T. de iurisd.
[q] l. 8. C. T. de accusat.
[r] l. 72. C. T. de decur.
[s] l. 5. C. T. de denunc. vel edit. rescript.
[t] in Tetrico tyranno.
[u] lib. 17.
[x] vel l. 3. C. Th. de calc. coctor.
[y] epist. 39. lib. 1.
[z] lib. de admirabilib. au [illegible] liber non est insitetius.
[a] Idem & Stephanus.

Bis grauidæ pecudes, bis pomis vtilis arbor.

Auctor quoque est Plinius[b] Cæsarem Vopiscum cum apud Censores causam ageret, dixisse, Campos Rosiæ, qui sunt in Vmbria, Italiæ sumen esse, in quibus perticas pridiè relictas gramē operiret. Polybius,[c] hanc regionem & Galliam Cisalpinam in omnia frugum genera fœcundam esse scribit, vt sæpenumero modius frumenti Siculus non amplius quattuor obolis venierit; hordei non amplius duobus, dolium vini tantūdem, mellis & farris tantam fuisse copiam, vt hominum opinionem superaret: Infinitam verò pecudum multitudinem Italici generis homines aluisse, & ad priuatos vsus, & ad necessarium exercitibus apparatum abundè alimenta administrasse: Hospites viatoribus honorificè exceptis, & omnibus ad victum necessariis abunde subministratis, non amplius quam siliquam, id est, tertiam oboli partem accepisse. Quare cum populo Rom. affatim annonam exhiberent, Iure annonariæ hæ regiones sunt appellatæ. In indico verò XXII. Consularium, vbi habetur annonarij Tusciæ, & Vmbriæ, lego annonariæ, Consularis enim ipse annonarius non vocabatur, sed prouinciæ.

[b] in 17. cap. 4.
[c] lib. 2.

DE

DE CONSVLARI PICENI SVBurbicarij. Cap. LII.

PICENVM vulgo Marchia Anconitana dictum Pentapolis prouincia vocatur à Synodo VI Constātinopoli habita sub Constantino Pogonato, hanc Piceni denominationem Festus tradit: Picena, inquit, regio, in qua est Asculum, dicta quod Sabini, cum Asculū proficiscerentur, in vexillo eorum Picus consederit. Duplex Picenum fuisse Notitia significat, Annonarium, & Suburbicarium, vtrumque à suo Consulari rectum. Valentinianus,[a] Per suburbicarias, inquit, regiones vir Clarissimus Anatolius pabula ad munitiones, mansionesque singulas animalibus cursui publico deputatis, pro longinquitate itineris ab vnoquoque oppido certo ac denunciato tempore deuehi ordinabit. Anatolio Valentinus Consularis Piceni successit,[b] aliàs Valentinianus,[c] mox Sophronius.[d] Ante hos sub Constantio Patruinus Piceni Consularis fuerat, vt Ammianus[e] scribit. In porta Arimini Actæus V.C. Flaminiæ & Piceni Corrector, Augusto imperante fuisse legitur quod falsum fuisse supra redarguimus. Codex Vrsini habet suburbicanum, quam lectionem non improbo, quia dicitur suburbicanum sicut rusticanum: Cicero[f] Tusculanos, Atinates, Arpinates, aliosque vicinos, municipes Romæ Suburbanos vocat. Quod tempore belli Punici cum Annibale Piceni sensisset, illos vicatim habitare Romani coegerunt, & militiæ loco tabellariorum, ac viatorum officio fungi, vti Strabo[g] memorat, legemque à C. Flaminio Tribuno pleb. latam fuisse de eorum agro viritim diuidendo, Cicero[h] refert. Quia ergo in formam suburbiorum redactum est Picenum, & mœnibus desolatum, suburbicanum potuit appellari. Alii ita dictum volunt quod ea pars Romę propior esset, ac fere vrbis suburbijs cōiungeretur. Nam Plinius[i] scribit Romam per directū efficere passuum triginta millia DCCLXV. Ad extrema vero tectorum cum castria prætoria à milliario, quę erat columna aurata in foro, vt auctor Plutarchus, per vicos omnium viarum mensuram colligere paulo amplius LXX millium passuum. Quod si quis altitudinem tectorum addat, dignam profectò ęstimationem concipiat, fateaturque nullius vrbis magnitudinem in toto orbe potuisse ei cōparari. Hæc Plinius. Postea cū Traianus, deinde Aurelianus vrbis pomerium protulissent, vt Vopiscus, Eutropius, & Zosimus referunt, constat vsque ad Tiberis ostium suburbia peruenisse, quod & Aristides Smyrnæus[k] affirmat: Descendit, hæc, inquit, vsque ad mare, vbi commune emporium communisque omnium, quæ terra proueniunt, dispensatio. Quicquid nunc Italiæ restat, complectorum vniuersa mihi videtur, vnaque futura vrbs perpetua in Ionium mare protensa. Hæc ille. Itaque tam longe se extendentibus suburbiis, non mirum, si Piceni pars suburbicaria dici potuit. His concinit Symmachus[l] tum P. V. Spoletum, inquit, suburbanitas nostra est. A suburbanis enim prouinciis ad P V. appellabatur. Valens A.[m] Referāt, ait iudices de suburbanis prouinciis ad præfecturam sedis vrbanæ, de cæteris ad Præfecturam Prætorianam. His in locis multa prædia Princeps possidebat; inter quæ & bona Faustinæ, vnde constitutus erat Rationalis rei priuatæ per vrbem Romam, & suburbicarias regiones, cum parte Faustinæ sub Comite rerum priuatarum. Picenum verò erat, quod inter Aesim & Aternum fluuiumcontinebatur. Exceptis decurionibus & bis maioribus, per Picenum olim nemo vti equo poterat.[n]

[a] in l. 9. C. T. de anno, & tribut.
[b] l. 1. C. de exc. hib. ren. l. pen. C. T. quib. equo. vs. concess.
[c] l. 17. C. Th. de per publ. l. 5. C. T. de pact.
[d] l. 71. C. Th. de decurion.
[e] lib. 15.
[f] pro Cn. Plancio
[g] in li. 5. Geographic.
[h] in Catone.
[i] lib. 3, cap. 5.
[k] in Panegyrico vrbis.
[l] epist. 80 lib. 2.
[m] in l. 13, C. Th. de accus.
[n] l. 1. & vlt. C. Th. quib. equor. vsus conce.

DE CONSVLARI SICILIÆ. Cap. LIII.

INSVLÆ Italiæ adiacentes, eius pars esse censentur, sicut & aliæ prouinciæ, inquit Vlpianus.[o] Sed & prouinciam idem ait, Siciliam magis inter continentes accipere nos oportet, quæ modico freto ab Italia diuiditur.[p] Addunt Iurium Interpretes,[q] insulas modo non vltra centum millia passuum ab Italia & prouinciis distent, earum partes censeri. Sicilia itaque modico freto separata ab Italia eius pars erit. Item Corsica quę & ipsa non plus centū millibus passuum ab ora Ligustica distat, illius pars censetur. Sic & Sardinia, quæ augusto freto quinque millium passuum à Corsica distinguitur, Italiæ attribuetur, quæ nunc Hispaniæ adscribitur. Sicilia ergo tanquam pars Italiæ, Consularē habet Vicario Romæ parentem.

Hanc primam Romanorum prouinciam factam Cicero, Sex. Ruffus. & alii volunt aliqui Sardiniam fuisse malunt, vt Pomponius.[r] Primumque in eam C. Flaminium Prætorem missum Solinus memorat. Verum tamen est partem Siciliæ primo prouinciam factam, totam verò post Sardiniam fuisse subactā: Tam sub Repub. quam Principibus diu Prætoria mansit. Inter alios Sext. Biduceus Quæstore M. Tullio Cicerone ibi Prætor ius dixit, mox C. Sacerdos, deinde C. Verres eam per triennium tenuit, quod Archelaus, cui ea prouincia decreta erat, eò nō venisset. Verri Metellus successit: Deinde Proconsulem Sicilia obtinuit: Seuerus enim Imperator, vt auctor est Spartianus, Siciliam Proconsularē sorte meruit Deinde à posteriorib. Principibus commissa est Præsidibus, ait Sex. Ruffus: Et nunc, inquit, à Consularibus administratur. Eo enim tempore sub Valentiniano Donnus Siciliæ Consularis erat.[s] vltimo vero Iustinianus illi prætorem dedit,[t] qui etiam impensarum, quę in milites fiebant, curam habebat, eiusdem decreto defensores & patres ciuitatum Siciliæ confirmabantur.[v]

Vigente Repub. duo Quæstores vnus Lilibetanus, alter Syracusanus eius insulæ tributa exigebant.[x] sub posterioribus Principibus ad Comitē priuatarum Italiæ hoc onus est deuolutum. Vnus verò trium prouinciarum scilicet Siciliæ, Corsicæ, & Sardiniæ Rationalis vectigalium rationes scribebat.[y] Ab hoc Consulari ad P.P. Italiæ olim appellabatur.[z] postea ad Quæstorē palatii ab eo est prouocatū.[a] Aratores Siciliæ, idest qui ibi agros possidebant, decimam frumenti quod colligebant, Romanis pensitarunt; rursusque alteram decimam ternis H S. in singulos modios vendebant.[b] Hæc erat summa DCCC. millium modiorum, qui efficiunt plus sexaginta sex millibus nostrorum saccorum tritici. Cum Ternos itaque H·S. in modios pro hac decima Respublica, ex vectigalibus vel ærario solueret, penderetque modius libras 20. efficiebat hæc sūma circiter libras quattuor solidos XI. nostrę monetę in saccum, Verum quia hoc frumentum populo Romano, aut militibus non sufficiebat, æqualiter omnibus Siculis tertiadecima imperabatur, daria in modium H S. quattuor, erat fermè summa librarum sex cum dimidia in nostrum saccum. Cicero[c] loquens de hoc frumento à Sicilia præstando, Emundi, inquit, duo genera fuerunt, vnum certarum decumarum; alterum quòd præterea ciuitatibus æqualiter esset distributum, Illius decumani tantum, quantum ex primis decumis fuisset, tritici mod. D C C C. millia, pretium autem constitutum decumano in modios singulos H S. ternos Imperato H-S. I I I I. sta in frumentum imperatum H S. duo de tricies in annos singulos Verri decernebantur, quod aratoribus solue-

[o] in l. insula. 9. ff. de iud.
[p] l. nationē. 69. ff. §. 1. ff. de verb. signif.
[q] Paul. Castren. & aly in d. l. insula. 9. Bar. de insula.
[r] in l. 2. §. capis. ff. de orig. iur.
[s] l. 29. C. T. de curs. publ.
[t] vt indicat in Nouel. 104. quæ non extat, sed index, argumentum Latine conscriptum indicat.
[v] Nou. 75. quæ deest.
[x] auctores Cic. in Verrem & Asconius.
[y] l. 1. C. de suscep. & arcar. l. 1. C. Th. commeat. decurion.
[z] l. 27. C. Th. de appell.
[a] d. Nouel. 104.
[b] Cic. in 5. actione in Verrem & Asconius in diuinatione. Cas. fid. in 6. de Comite qui milit. præcept. Plin. in Panegyrico.
[c] in 5. in Verrem actione.

ret

ter. In alterat decumas fermè ad nonagies, ſic per triennium ad hanc frumenti emptionem Sicilienſem propè centies & tricies erogatum eſt. Ex verbis Ciceronis tres decimæ videntur à Siculis ſolutæ, prima ſine pretio, altera empta tribus HS. in modium, tertia quattuor. Prætori verò Siciliæ concedebatur, vt frumentum in cellam, id eſt, in ſuum & familiæ victum ſumere poſſet, quod æſtimabatur quaternis HS. in modios tritici, binis in hordei, & ex ærario hæc pecunia numerabatur: poſtea verò non decima ab aratoribus, ſed quinquageſima, aut quadrageſima, vt ab aliis prouinciis exigi cœpit. [a] Naues præterea ſuo ære inſtructas, nautas, & milites, Siculi præſtabant Cicero, [b] Nauem inquit, imperate ex fœdere debuiſti, remiſiſti in triennium: Militem nullum vnquam popoſciſti per tot annos. & alibi. [c] Superiorum prætorum conſuetudo cum hæc fuiſſet, vt naues ciuitatibus, certuſque numerus nautarum, militumque imperaretur, maximè & locupletiſſimæ ciuitati Mamertinæ, nihil horum imperauiſti: & rurſus Sumptũ omnem in claſſem frumento, & ſtipendio ceteriſque rebus ſuo quæque nauarcho ciuitas ſemper dare ſolebat. & paulò poſt. Erat hoc vt dico factitatum ſemper non ſolum in Sicilia, ſed in omnibus prouincijs, etiam in Sociorum, & Latinorum ſtipendio ac ſumptu. tum cum illorum auxiliis vti ſolebamus: Hæc ille. Septendecim populos Siciliæ fuiſſe idem Cicero [d] ſcribit, cuius metropolis fuere Syracuſæ, vbi Prætor, ſeu Præſes per hyemem degebat, quod ea eſſet maxima pulcherrimaque omnium Græcarum vrbium. Cicero, [e] Vrbem, inquit Syracuſas maximam eſſe Græcarum vrbium pulcherrimamque omnium ſæpe audiſtis. Eſt Iudices ita, vt dicitur, eaſque quattuor maximis vrbibus conſtitiſſe ſcribit. Hic erat Baphium Syracuſanum Siciliæ appellatum, vbi veſtes Principis purpura tingebantur: Vere autem prætores inſulam circuibant cuius, inquit Cicero, hic ſitus, atque hæc natura eſſe loci cœlique dicitur, & nullus vnquam dies, tam magna turbulentaq; tempeſtate fuerit, quin aliquo tempore Solem eius diei homines viderent. Deinde æſtate ſumma, inquit, cæteri prætores obire prouinciam, & circumcurſare conſueuerunt, aut etiam in tanto prædonum metu, & periculo ipſi nauigare: Hæc ille. Siculis ius Latij C. Iulius Cæſar dedit. M. Antonius Conſul ciuitatem. [f] Hi ſunt quatuor Italiæ Conſulares, qui Vicario Romæ ſuberant, Nunc ad duos Correctores qui eidē parebant venienius.

[a] l. 1. modios. 9. C. de ſuſceptoribus & arcariis.
[b] in actione 6. in Verrem.
[c] in 7. actione.
[d] in 7. actione.
[e] in 6. actione.
[f] Cicero in 4. ad Atticum.

DE CORRECTORIBVS APVLIÆ & Calabriæ, item Bruttiorum & Lucaniæ. Cap. LIIII.

Silari flumine vitra Campaniam vſque ad Laum flumen tenuere Lucani, vt Plinius refert, nunc Baſilicatam vocant; inde vſque ad Leucopetram promontorium ſequitur Brutia, à Brutia regione, inquit Iornandes, olim nominati, nunc Calabri dicuntur. Antiquitus hæc regio Oenotria nuncupata vbi Græci reſederunt, quæ peninſulam efficiens Tarentum vſque eius Calabria, mox vſque ad Garganum montem Apulia ſed nunc tota à Lao flumine Tarentum vſque eſt Calabria, cuius illa ciuitas erat metropolis; vbi purpureæ veſtes Principis tingebantur. His quattuor regionibus duo dati ſunt Correctores alter Apuliæ & Calabriæ, alter Lucaniæ & Brutiorum. Conſtantino imperante Claudius Plotianus harum correctoc extitit. [g] mox Mechilius Hilarianus, [h] deinde Octauianus, [i] ſub Valentiniano Symmachus. [k] Correctoris Apuliæ & Calabriæ inſignia in calce operis à Notitia oſtenduntur, vt inde velut in ſimulachro aliorum correctorum inſignia & officiorum conſpiciantur. Sunt autem in ſummo auratæ columnæ. duo auerſi, ſed ita connexi Principes, vt in vnum deſinant: Ingenioſum inuentum ad miram duorum Imper. concordiam oſtendendam: Nigra tenuiſque linea vtriuſque caput & corpus diuidit, vt fermé ex inuiſibili hac diuiſione ipſorum vnitas minimè colli poſſe videatur. Prope eſt abacus albo tapeto inſtratus, qui librum rubro corio tectum ſuſtinet, infra imago eſt oppidi cum hac inſcriptione, PROVINCIA APVLIA ET CALABRIA. Vnus enim correctoc vtrique præerat regioni. In manuſcriptis vultus tantum duorum principum apparent. Liber auro tectus cœruleo ſuttectoque tapeto nititur, in cuius dorſo hæ notæ leguntur, FL. VAL. CORR. IVS. DD. quas ita interpretor, Fœlix liber vendicandus à laterculo correctori iuſſu dominorum Impreſſi notis carent. Meus codex tergum libri purpurea tectum oſtendit. Officium habebat vt Conſularium, excepto Principe, qui ex eodem officio accipiebatur videlicet ipſum Principem, Corniculatium, Tabularios duos pro Numeratiis, Commentariensem. Adiutorem, ab actis, Subadiuuam, Exceptores, & cæteros cohortalinos, quibus non licet ad aliam tranſire militiam ſine annotatione clementiæ principalis. Cæteri Correctores ad ſimilitudinem Correctorum Apuliæ & Calabriæ officium habent Ab his ad P.P. appellabatur. Conſtantinus ad Taurum P.P. [l] De ſardinia, inquit, Sicilia, Campania, Calabria, Brutiis, & Piceno, Aemilia, & Venetia, cæteraſque interpoſitas appellationes laudabilis ſublimitas tua more ſolẽni debebit audire, competenti appellatione terminandas. Præfectus.n. Vrbi noſtra reſponſione prædictis cognitionibus ſibi temperãdum eſſe cognouit. Symmachus verò [m] refert à Correctore Apuliæ, quem Moderatorẽ appellat, ad Præfectum vrbi prouocari. Lucani Romanis ſues pendebant: vnde Lucanica, Brutij dabant boues, ſicut [n] Strabo ſcribit. Dimidias quoque decimas ſuum & pecorum quæ alebant, & aliquot millia amphorarum vini tradidiſſe videntur, [o] Caſſiodorus, [p] Hinc, inquit, montuoſa Lucania ſues pendet: hinc Brutii Boum, pecus indigena vbertate præſtant. Fuit nimirum vtrunque mirabile, vt prouinciæ tantæ ciuitati ſufficerent, & ampla ciuitas earum beneficiis victualium indigentiam non haberet. & ſubijcit. iuſtum his ſtatutum fuiſſe pretium: Hæc ille. Inde Princeps plebi & prætorianis militibus carnes ſuillas elargiebatur, certo viro ad hoc munus deſtinato. Zoſimus, [q] Maxentius, ait, adminiſtris Marcellino & Marcello tribunis militum, & Luciano ſuillæ carnis præbitore, quam fiſcus populo Romano largiebatur, & aulicis præterea militibus, quos prætorianos vocant, in regium ab his ſolium collocatus eſt. Vopiſcus. [r] Statuerat, inquit, vinũ gratuitum populo Romano dare, quemadmodum oleum & panis & porcina gratuita præberentur, ſic etiam vinum daretur, quod tamen nõ fecit. Lucani ad curãdas difficultates, quæ oriebantur, 6400. ſolidorum nomine ſuum permittente principe ſoluerunt. (Nouel. Valentiniani. tit. 37. de ſuarijs) Vicarij Romæ præſides ſequuntur.

[g] l. 1. C. T. de relat. l. 1. C. T. de appellat.
[h] l. ſi quis Decurio. 21. C. de falſis. l. vniuerſos. 15. C. de Decurionib. l. 5. C. T. ad l. Flauiam.
[i] l. 2. C. T. de epiſco. & cler.
[k] l. 25. C. T. de curſu publico.
[l] in l. 27. C. T. de appel.
[m] epiſt. 37 li. 1.
[n] in quarto.
[o] l. 4. C. Theo. de ſuarius.
[p] lib. 1. ad Vitalianum Cancellarium, Lucaniæ & Brutiorum.
[q] lib. 4.
[r] in Aureliano.

DE PRÆSIDIBVS SAMNII & Valeria. Cap. LV.

AMNITES ab Occidente, Truento, ab Oriẽte Aterno fluminibus à meridie Appennino, Campaniſque clauduntur, à Septentrione mari Hadriatico, nunc Aprutios vocant. Hos quinquaginta annis, inquit Iornãdes, Fabii ac Papirii patres ac liberi ita domuerunt, atque vrbes diruerunt, vt hodie Samnium in ipſo Samnio requiratur, nec facile appareat materia XXIIII. triumphorum: Hæc ille. Iuxta

hos

hos est Valeria regio, à via, & ciuitate Valeria dicta, quæ vt tradit Strabo, à Tiburtinis initium capiens, ad Marsos, & Corfinium Pelignorum Metropolim extenditur, & partem Latij continet. In ea Latij vrbes sunt, Valeria, Bonifacij IIII. Pontificis Patria, nunc extincta, Arscoli, & Alba, propè quam, est ciuitas Cuculum. In Romæ verò conspectu sunt Tibur, Præneste, & Tusculum. Valeriæ Metropolis erat Amiternum, hodie Aquila dicta: Harum Præsides Vicario Romæ parebant, sicut & sequentes.

DE PRÆSIDIBVS Sardinia, & Corsica. Cap. LVI.

SARDINIAM à Sardo Herculis filio, qui primus eam occupauit, vocatam ferunt. Prima populi Romani prouincia à M. Pomponio est facta anno Vrbis DXXI. & biennio post Corsica à C. Papirio, sed vtraque ab vno Prætore regebatur, primusque M. Valerius vtramque administrauit, sub posterioribus verò Augustis sunt diuisæ, & singulæ singulis Præsidibus commissæ. Nunc, inquit Sex. Ruffus à suis Præsidibus reguntur. Constantino enim imperante Festus Sardiniæ præses fuit, [a] cum Felix esset Corsicæ [b] sub Constantino etiam Constantini successore Bibulenius Restitutus solam Sardiniam Præses rexit; [c] sub Valentiniano, & Valente Laodiceus: [d] sub Gratiano Marronianus: [e] & id vsque ad Notitiæ tempora permansit. Postremo recepta à Vandalis Africa, Iustinianus illius Præfecto Prætorio Sardiniam tribuit: Itaque non amplius Italiæ, sed postea Africæ prouincia est habitata: Nūc verò Hispaniæ annectitur. Frumentum & ipse Romæ pendebat, Hircius de bello Africo, item Liuius, Iulius Cæsar pro decumis octauas frumenti imperauit. [g] Prudentius.

Nec det vela fretis Romana, nec horrea rumpat,
Sardorum, congesta vehens granaria classis.

Symmachus, [h] Benignus, inquit, rei frumentariæ negocium peruigili animo executus, nihil de Sardinia reportauit, nisi bonam conscientiam, & malam valetudinem. Horreis autem tantum frugis inuexit, quantum illi prouinciæ anni fortuna contulerat. Corsica verò modico freto à Sardinia discreta, & aliquanto minor 390. milliaria circumit, prius Cirna, à Cirno Herculis filio dicta. Vinum producit, optimum, alumen, & ferrum. Et ipsa suum habebat Præsidem, [i] Ab his Rectoribus ad P. P. Italiæ appellabatur, [k] quod Constantinus statuit, cum antea ad P.V. prouocaretur.

Horum Præsidum insignia erant, duorum Principum velut vnius viri effigies, duos vultus, & pectora exprimens, nigra enim linea vtriusque caput, & totum corpus diuidit: Vnum esse ob communem consensum duorum Principum Imperium, melius exprimi non poterat. Abacus purpureo tapeto tectus, erectum librum sustinet, infra oppidi effigiem habet, supra nomine suæ prouinciæ inscripto, vt apud Notitiam in Præside Dalmatiæ visitur. Officium habebant vt Correctores. Vnus Rationalis trium prouinciarum tributa exigebat, Siciliæ, Sardiniæ, & Corsicæ, vti apud iura legitur, [l] & Notitia interpretatur. Hi sunt Italiæ Magistratus, qui Romæ Vicario obtemperabant: Nunc de aliis, qui Vicario Italiæ suberant est disserendum, & si à Notitia sunt omissi.

[a] l. 5. C.T. de pœnis.
[b] l. 3. C.T. de tempor. cursu.
[c] l. 2. C. de capiend. & distrah. pignorib. tributis causa.
[d] l. antepe. C. de his qui accus. non poss. l. 12. C. T. de accusat.
[e] l. 1. C. ad l. Iul. repetundar. l. 2. C. T. eodem.
[f] l. 1. §. Deo itaque. C. de offic. P. P. Africa.
[h] lib. 2. ad Symmachum.
[h] lib. 9. epi. 114.
[i] l. 2. C. T. de tempor. curs.
[k] l. 27. C. T. de appell.
[l] in l. 1. C. de susep. et arcar. l. 1. C. T. commun. dividun.

DE VICARIO ITALIÆ. Cap. LVII.

PRÆTER Vicarium Romæ, alium habebat P. P. Italiæ, cui quattuor parebant Consulares, vnus Venetiæ, Histriæq; alij Æmiliæ Liguriæ, & Flaminiæ, cum Piceno. Tres verò Præsides, Alpium Cottiarum, Rhetiæ primæ, & Rhetiæ secundæ. Vicario enim Romæ regiones ad Orientem velut antiquæ Italiæ committebantur. Huic aliæ ad Occidentem, quæ ante Triumuiros Reipub. constituendę extra Italiam censebantur, scilicet, Galliæ Cisalpinæ, & Liguriæ à quibus omnibus ad hunc Vicarium prouocabatur. Repetitur Romæ quoddam epigramma, quo Cranio Eusebio Vicario Italiæ ob singularem eius virtutem addita est Æmilia, quæ prius Vicarij Romæ fuerant Constantino imperante Iulius Verus Italiæ Vicar. extitit, [m] cui Septimus Bassus successit; [n] huic sub Valentin. Fauentius: [o] mox Catafronius; [p] deinde Italicus. [q] Hic Vicarius in primo indice Notitiæ recensetur, nulla postea eius insignium, officii, aut magistratuum fit mentio, vel quod aliqua folia sint deperdita, vel quod tum à Barbaris hæc regio vexabatur: Æmiliam enim & adiacentes prouincias sed deuastatas vidisse, & ciuitates semidirutas D. Ambrosius deplorat. Hanc cladem prius Alaricus, deinde Attila Hunnorum Reges intulerunt. Verum insignia & officium, vt alij Vicarij, habebat. Eius verò Magistratus ex iuribus collectos explicabimus, à Consulari Venetiæ & Istriæ auspicati.

[m] l. 4. C. T. de priuil. eor. qui in sacr. palat. milit.
[n] l. 1. C. si quis eam cuius tut.
[o] l. 5. C. de agricol. & censit.
[p] l. 3. C. T. de cursu publico.
[q] l. 10. C. T. de lustr. collat.

DE CONSVLARI VENETIÆ, & Istria. Cap. LVIII.

VENETIA à flumine Athesi vsque ad Timauum extenditur, vulgo Marchiam Triuisanam vocant, quæ à Longobardis Marchionibus Taruisij sedem habentibus nomen habuit, quemadmodum alius in Piceno Anconæ degens, Marchiæ Anconitanę nomen dedit. Venetiæ Metropolis erat Aquileia, prima post Romam Italię ciuitas, vbi prouinciæ thesaurus conseruabatur, & si imperante Augusto, extra Venetiæ fines censebatur, vt lib. 5. auctor est Strabo. A Timauo autem vsque ad Arsiam fluuium non longe à Pola est Istria, cuius caput est Iustinopolis. His duabus regionibus vnus Consularis sub Vicario Italiæ, præerat. Imperante Constantino hæ prouinciæ Correctorem habuere Cæcilianum Placidum, vt ex marmore Neapoli constat, quod est sequens.

M. MÆCIO MEMMIO BALBANO CÆCILIANO PLACIDO C. V. PONTIFICI MAIORI AVGVRI XV. VIRO SACRIS FACIVNDIS CORRECTORI VENETIARVM, ET ISTRIÆ, PRÆFECTO ANNONÆ VRBIS SACRÆ CVM IVRE GLADII, COMITI ORDINIS PRIMI, COMITI ORIENTIS, ÆGYPTI, ET MESOPOTAMIÆ, IVDICI SACRARVM COGNITIONVM TERTIVM CONSVLI ORDINARIO PATRONO PRÆSTANTISSIMO REGIO PALATINA POSVIT.

Postea hæ prouinciæ Consularem habuere, vt sub Valentiniano Florianum. [r]

In Venetia, & Istria erat Cissense baphium vbi sericum & lana Principis tingebantur. [s]

[r] l. 1. C. T. de exact. quæ repetita est in l. 10. C. T. de execut. & exact.
[s] Notitia sub com. larg.

DE

DE CONSVLARIBVS ÆMILIÆ, Flaminiæ, & Piceni. Cap. LIX.

ALLIA togata, erat tota ea regio, quæ est intra Padum, Apenninum, Rubiconem, ac Trebiam vt Plinius, Ptolemæusque referunt, ita dicta, quod ciuitate donati, toga Romana eius incolę vterentur. Totus hic tract⁹ in duas regiones diuiditur, Flaminiam, & Æmiliam. Nam M. Æmilius Lepidus, & C. Flaminius Coss. deuictis Liguribus Apuanis, ne in ocio milites tenerent, alter Roma per Thusciã & Vmbriam Ariminum vsq. viam à se Flaminam dictã strauit.[a] Alter Placentia ad Ariminum, Æmiliam; Itaque Flamina est appellata, quæ Ariminum ducit, cuius metropolis fuit Rauenna. Æmilia verò est, quæ inde Placentiam tendit. Nos tamen ita diuidemus, vt quod est ab Aesi ad Aternum fluuium, sit Picenum, seu Marchia Anconitana: ab Aesi ad Rubiconem Flaminia, quam Romandiolam appellant: Inde Placentiam vsque, aut ad flumen Trebiam Æmilia. M. enim Æmilius Lepidus ibi Proconsul, totam eam prouinciam reformauit, inter alias ciuitates Regium dirutum instaurauit, quod etiam ostendit hæc antiqua inscriptio, M. LEP. CIV. REG INTS. quam Valerius Probus ita interpretatur, M. Lepidus ciuitatem Regij instaurauit, ibique forum causarum habuit, vnde Regium Lepidi forum appellatur. Hęc regio ab ipso Æmilia est dicta, quæ prius Aurelia vocabatur, sed hodie tota Longobardia Bononiam vsque censetur. Flaminiam verò Carolus Magnus Ecclesiæ tradens, tanquam territorium ad Romam spectans Romandiolam appellauit. His duabus regionibus duo præfuere Consulares, alter Æmiliæ, alter Piceni, & Flaminię. Æmilia post Diocletianum semper Consularem habuit: Constantino enim imperatore, eius Consularis Ruffinus fuit:[b] deinde sub Constantio Dulcitius,[c] Reperitur tamen Æmilia cum Liguria quandoque Consulari commissa. Constantinus enim Vlpio Flauiano vtramque regendam tradidit.[d] Valentinianus secundus & Theodosius Romulo,[e] pro arbitrio namque Principum varij statuebantur magistratus.

[a] Strabo lib. 5.
[b] L. 1. C. T. de vestig. & commiss.
[c] L. 2. C. de agricol. & censit.
[d] L. 2. C. T. de extraor. siue sord. muner.
[e] L. 4. C. T. de denunc. vel edit. rescr.

DE CONSVLARI LIGVRIÆ. Cap. LXI.

VBIVM non est Ligures nunc eos esse, qui ab Apennino inter Macram, & Varum, & mare Tyrrhenum continentur, quorum caput est Genua, sed olim vlterius etiam per Apenninũ ad eos Subalpinos, qui vulgò Pedemõtani vocantur, & Vercellas procedebantur, Astamque Coloniam, Dertonam, Starellamque complexi vsque ad montem Balistam in Regiensi agro nunc mõtem Valestrum nominatum, ac montem Larum seu Sancti Peregrini perueniebant, & Pisas vsque extensi fuisse videntur.[f] His ergo populis, vt numerosis, latamque regionem tenentibus proprius datus est Consularis, qui sub Arcadio Artanus fuisse legitur.[g] Quandoque tamen Æmiliam & Liguriam vnum Consularem rexisse, supra diximus:[h] Liguriæ caput tum erat Mediolanum, vbi totius prouinciæ pecunia publica condebatur, cui Præfectus thesaurorum Mediolanensium Liguriæ vocatus sub Comite Largitionum residebat. Hi sunt quatuor Consulares, qui Vicario Italiæ parebant, nunc de eius Præsidibus est tractandum.

[f] Liuius lib. 10. de bello Macedonico et Asiatico seu Decad. 4.
[g] L. 4. C. T. vnde vi.
[h] L. 4. C. T. de extraord. siue sord. muner.

DE PRÆSIDIBVS AMPLIVM COTIARVM Retia I. & II. Cap. LXI.

OTIÆ alpes sunt, vbi nunc mons Cinesius dicitur, à Cotio Rege appellatæ, qui XII, ibi ciuitates condidit, vti Plinius[i] memorat. Is Marcellino teste,[k] Cæsari Augusto amicissimus fuit, sed eo, & filijs extinctis, hæc regio à Nerone in potestatem imperij Romani redacta, & Latii iure donata,[l] proprium Præsidem accepit.[m] Incipiunt hæ Alpes vt ait Marcellinus, à Segouione oppido, quod nunc Susam vocant, vbi Cotij ipsius sepulchrum memorabile visebatur, aliaque oppida vsque ad Nauolensam continebant. Alpes Gallicum vocabulum, & pro altis montibus accipi Seruius scribit: Gotopius lib. 1. Gallicorum glaciem montium significari sua lingua affirmat. Retia verò vt Stephanus, & Ptolemæus[n] referũt, etiam ipsa est in Alpibus, quæ Galliam Cisalpinam, à Germanis diuidunt, ab Occasu montẽ Adulam fontesque Danubij habet, ab Oriẽte Lycum flumen, quod Danubium influit, Retiamque a Vindelicia separat: ad Septentrionem Danubio, ad Meridiem Alpibus clauditur, & hæc Retia prima seu superior vocatur. Vltra Lycum vsque ad Oenum fluuium Orientem versus, & Vindeliciam, Retia secunda, seu inferior est dicta. Hodie hunc tractum Sueuiam nominant: Huius metropolis fuit Augusta Vindelicorum, vbi pecunia Principis à Procuratore thesaurorum Augustæ Vindeliciensis Retiæ secundæ nuncupato seruabatur. Hæ duæ regiones à duobus Præsidibus administrabantur, & Italiæ Vicario parebant: Olim vtraque regio ab vno Prætore regebatur. Tacitus,[o] Infesta Retia, cui Pactius Septimius Prætor erat incorruptæ erga Vitellium fidei. P. quoque Ælius, Pertinax, qui postea imperauit, sub M. Antonino Prætor Retias gubernasse fertur, sed idem Tacitus eas quandoque à procuratoribus administratas fuisse scribit.[p] Cassiodorus[q] ipsas munimina Italiæ & claustra prouinciæ vocat, quæ, inquit, non immeritò sic appellata esse iudicamus, quando contra feras agrestissimas gentes sunt velut quædam plagarum obstacula, Retia Italiæ eas esse significat. Alij à Reto Duce deriuant; In his limiti Rom. Imperii erecto, Dux cum militaribus copiis præerat. Hi sunt Magistratus prouinciarum, qui Vicario Italiæ eiusque Præfecto obtemperabant. Præter hos Comes rei militaris cum XVI fermè præsidiis Italiam custodiebat. Nunc ad Illyrici prouincias est veniendum.

[i] lib. 3. cap. 15.
[k] lib. 15.
[l] Tacit. lib. 1.
[m] Europ. lib. 7. cap. 6. Vopiscus in Aureliano.
[n] lib. 2.
[o] in 20.
[p] lib. 17.
[q] lib. 7. variar in formula Ducatus Retiarum.

DE VICARIO ILLYRICI OCCIDENTALI. Cap. LXII.

ERTIVS in Occidente fuit Vicarius Illyricanæ Diœcesos & si à Notitia omissus; quod ea regio tum à Barbaris teneretur. Illyricum prius C. Iulio Cæsari cum Gallia Cisalpina est demandatum,[r] deinde sub posterioribus Principibus Italiæ annexum. Id olim Claudio iuniore imperante Thracas, Mysos, Dalmatas, Pannonios, & Dacos, continebat, vt Pollio scribit,[s] postea quicquid est circa Danubium vsque ad Pontum Euxinum, Illyricum est dictum, inquit Zonaras Duplex Arcadio & Honorio imperantibus est factum, vt in P. P. Orientalis Illyrici exposuimus, alterum Orientale, alterum Occidentale. quod Herodianus[t] dicit Italiam à Germania diuidere, ad Præfectumque Prætorio Italiæ, pertinebat, cuius sex prouincias Notitia recenset.

[r] Tranquill. in C. Iulio cap. 22.
[s] in Claudio.
[t] in Alexandro.

Duas

Duas Pannonias primam, & secundam, Noricum Mediterraneum, & Ripense, Sauiam, & Dalmatas, ex quibus sola Pannonia secunda Consularem habebat. Quare cum ad Elpidium Pannoniæ Consularem Constantinus scribit, [a] de secunda est intelligendum. Sauia Correctorem, reliquæ Præsides habuere. Huic Illyrico & Africæ P. P. Italiæ imperabat. Marcellinus, [b] Velentinianus inquit, Mediolanum, valens Constantinopolim discessit, & Orientem quidem regebat potestate Præfecti Salustius, Italiam verò cũ Africa & Illyrico Mamertinus. Hæc ille Illyrici regiones ita se habebant, vltra Oenum fluuium, à quo Retiam secundam terminari diximus, Orientem versus erat Noricum, quo vsque ad Cecium montem peruenie bar, à Meridie & Alpibus vsque ad Danubij ripas versus Septentrionem extendebatur, & ob id huius regionis pars Ripense Noricum vocabatur, hodie Bauaria dicitur. Aliud Noricum mediterraneum dicebatur, cuius Præses Constantino imperante, erat perfectissimus, vt apparet ex sequanti inscriptione apud Celeiam Stiriæ in pariete templi Franciscanorum. D. N. FL. CONSTANTINO CLEMENTISS. ATQVE VICTORI AVG. MARTINIANVS V. [c] P. PRÆSES PROVINCIAE NORICI MEDITERRANEI.

[a] l. 6. C. T. de veteran.

[b] lib. 26.

Noricum.

[c] vir perfectissimus.

Vltra montem Cecium ad Orientem vsque ad fluuium Æuonem inter Alpes Liburniæ, & Danubium est Pannonia prima seu superior, nunc Austria vocata, quæ à Præside regebatur.

Pannonia I.

Pannonia II.

Vltra Æuonem Draua, & Danubio, Pannonia inferior clauditur, vbi Ister Draua miscetur. Nunc Bossina & Seruia nominatur, cui Consularis præerat. Inter Sauum verò & Drauam Sauia est, nunc Croatia dicta, cui præerat Corrector. Aliqui existimant, vbi nunc est Seruia & Bossina, Sauiam fuisse, quod ego non affirmo. Præsidis Valeriæ, quæ nunc Stiria dicitur, ijsdem finibus clausæ, Nomina non meminit, cum tamen proprium infra illi Ducem assignet, fortè à Consulari Pannoniæ secundæ regebatur. Tres ergo diœceses PP, Italiæ parebant, Italia, Illyricum & Africa, cuius solius Vicarij insignia, cum suis Consularibus, correctoribusque, & Præsidibus, eorumque imaginibus Notitia ostendit, Illyrici verò Consularem vnum, & Correctorem, quattuorque Præsides in Indice tantum recenset, sed nullum eius Vicarium nominat, aut Præsidum insignia, vel officia repræsentat, quæ tamen quemadmodum Vicarij Africæ, & aliorum olim cum suis magistratibus exercitata fuisse constat. Sub Valentiniano enim III & Theodosio, ea regione ab Hunnis deuastata, vt auctores sunt D. Prosper & alij, Rectores eo mitti desiere. Paolus Diaconus, [d] Per hæc tempora, inquit, scilicet Theodosij Iunioris. Hunnis Thracias, & Illyricum populatione vastantibus, exercitus qui Siciliæ morabatur, ad defensionem Orientalium prouinciarum reuertitur: & alibi, [e] sub Martiano, & Valentiniano Iuniore, Rex, ait, Hunnorum Attilia, dum regnum intra Pannonias, Daciamque gereret, Macedoniam, Mysiam, & Achaiam, vtrasque etiam Thracias, immanissima rabie deuastabat. Alij [f] volunt Valentinianum Placidiæ Theodosio socero Illyricum cessisse, vt Eudoxiam eius filiam vxorem haberet. Nullus ergo ibi tum Occidentis Vicarius, aut Præses, Sed nec vllus Comes aut Dux rei militaris fuit. Antea verò Vicario Illyrici sex prouinciæ paruerunt, quas, à Consulari Pannoniæ secundæ vt digniore incipiens, pro viribus restituere conabor.

Sauia.

[d] lib. 14.

[e] lib. 19.

[f] Iornandes.

DE CONSVLARI PANNONIÆ secunda, & correctore Sauiæ, ac præside Pannoniæ primæ, & vtriusque Norici, Cap. LXIII.

PANNONIA intra Sauum fluuiũ & Danubium clausa, a Tiberio Cæsare viuente Augusto bisimo est subacta. Peoniam appellari Appianus scribit, quam Zonaras, & aliqui diuersam faciunt, & in Macedonia ad Axiũ flumen constituunt. Ptolemæus in duas Pannoniam diuidit, superiorem seu primam vbi nunc est Austria, & inferiorem, seu secundam Narbone fluuio à prima separatam, nunc Vngaria dicitur Prius Proconsularis fuit, siquidem Seuerus A. vt scribit Spartianus. Pannonias proconsulari Imperio rexit. Mox hæc diu Consularis fuit. Eius enim Constantio imperante, Africanus, [g] mox Elpidius, Consulares extitere, [h] cui sub Iuliano Apostata Sex. Victor Historiographus successit, qui postea eiã vebi præfuit, vt Marcellinus [i] scribit. Hunc Fortunatus sub Valẽtiniano in eodem magistratu sequutus est. [k]

Pannonia II.

[g] Marcel. lib. 16.

[h] l. 6. C. Thc. de veteran.

[i] lib. 2.

[k] l. 27. C. Th. de cursu public.

Superior verò seu Pannonia prima præsidem habebat. Huius metropolis erat Sabaria, vbi prouinciæ thesaurus sub præpositum thesaurorum Sabariensium seruabatur. Pannoniæ annis 50. ab Hunnis retentæ, anno salutis 429. sub Valentiniano secundo sunt receptæ ac rursus amissæ. [l] Ostrogothi enim, qui Hunnis superatis circa Danubium resederant, cum Illyricum vastare cœpissent, eas à Leone primo A. cum Mysia acceperunt, & illi Theodoricum [m] Theodemiris ex Ailona concubina filium, obsidem dederunt.

Pannonia I.

[l] auctor Marcellinus Comes.

[m] Blon. prima Decad. lib. 1.

Sauia citra Sauum, à quo nomen accepit, sita, vbi est Liburnia, Correctorem habuit, cuius sub Constãtio Rectorem fuisse Africanum Marcellinus [n] scribit, sed Correctorẽ intelligit. Huius metropolis erat Sciscïana, vbi prouinciæ thesaurus reponebatur, cui præerat præpositus thesaurorum Sciscianorum Sauiæ nuncupatus. Hic etiam Procurator monetæ Sciscianæ sub Comite largitionum monetam percuti curabat. Sauiam & Pannoniam secundam limites Rom. Imperii vnus Dux cum pluribus numeris tuebatur, & alius Pannoniam primam.

Sauia.

[n] lib. 15.

Noricum Cecio monte ad Orientem à Pannonia diuidebatur, ab Occidente Oeno fluuio à Vindelicia & vsque ad Danubium Septentrionem versus extendebatur. Duplex erat Noricum, Ripense vltra Narabonem, secundum Danubij ripam tendens, & illud quod est citra, Mediterraneum vocatum, & vtrũque suum præsidem habebat. Prius à Procuratoribus, Galba, imperante administrabatur. Tacitus, [o] Duæ, inquit, Mauritaniæ, Retiæ, Noricum, Thraciæ, & quæ aliæ procuratoribus cohibentur. Dalmatiæ præses sequitur.

Noricum.

[o] lib. 7.

DE PERFECTISSIMO PRÆSIDE Dalmatiæ. Cap. LXIIII.

DALMATIA à monte Sardinio versus Septentrionem ad mare Hadriaticum, & Meridiem contra Apuliam protenditur: ab occasu habet Liburniam, ab Oriente Macedoniam, à qua Drilone fluuio diuisa, antiquum nomen retinet. Quatuor habebat metropoles, Ladram, Salonam quæ alio nomine Spalatum dicitur vbi erat præpositus Thesaurorum Salonitarum. Dalmatiæ. sub Comite largitionum, & Baphium Salonitarum Dalmatiæ vocatum, vbi sericum, & lanæ Principis purpura tingebantur. Hic

etiam

etiam arma fabricabantur. Aliæ metropoles fuere Antibarus, & Ragusa, Latinum habentes idioma; reliquæ Sclauono sermone, & habitu vtebantur, vt ait Gulielmus Tiri Archiepiscopus. [a] Dalmatia olim Proconsuli Macedoniæ paruisse aliquibus videtur, Vlpianus enim scribit sc ab Herennio Modestino Proconsuli de Dalmatia consultum, [b] sed illa dictio, Proconsule, in Florentina lectione deest: Et certum est Præsidem imperasse, non clarissimum, vt alii, sed Perfectissimum: neque enim ex Senatoribus, sed ex inferioribus eligebatur, aut Equitibus, quos dignitate perfectissimi anteibant, vt & Constantinus ad Verrinum Præfectum vrbi significat. [c] Senatores, inquit, qui veniam ætatis impetrant, apud P.V. officium de suis moribus, & honestate perdoceant: Perfectissimi apud Vicariam Præfecturam: Equites Romani apud Præfectum Vigilum, quæ verba in Codice Iustiniani [d] sunt immutata. Itaque positi sunt perfectissimi supra Equites, qui non primum, sed secundum post Clarissimos locum habebant, & in iure à Perfectissimis separatis tractatibus distinguuntur, [e] & post eos locantur.

[a] lib. . belli sacri 9. cap. 17.
[b] in l. si quis vxo ri. §. 2. §. si quis asi num. ff. de furt.
[c] in l. 1. C. T. de his qui veniam ata. impetr.
[d] in l. 2. C. de his quā veni. ata. impetra.
[e] tit. C. de perfe ctissimatus dignitate.

Insignia Magistratus Perfectissimi sunt duo Principes in summo auratæ pilæ, in vnum vterum desinentes, vt supra in Correctore Apuliæ, & Præside Cappadociæ exposui: Item abacus rubro tapeto instratus, qui librum viridi corio tectum regit; infra est forma oppidi cum hac inscriptione PROVINCIA DALMATIA, In manuscriptis dorso libri insunt hæ notæ. LELG. P. PRVM. IVSSV DD. quas ita sum interpretatus. Liber fœlix legendus Præsidibus prouinciarum iussu dominorum. In Madruciano litera G. est minuscula.

Officium habet Pincipem ex eodem officio, Cornicularium, Tabularios duos, Commentariensem, adiutorem, Ab actis, Subadiuuam, Exceptores, & cæteros cohortalinos, quibus ad aliam non licet transire militiam sine annotatione clementiæ principalis. Cæteri præsides, ad similitudinem præsidis Dalmatiæ, officium habent. Hæc sunt, quæ de Vicario Illyrici & eius Magistratibus, scribere necessaria existimaui. Nunc ad Vicarium Africanæ Diœceseos, & eius iudices est veniendum, quod de nouis Africæ magistratib⁹. disserendi occasionem dabit.

DE VICARIO AFRICÆ ET EIVS Consularibus, ac Præsidibus. Cap. LXV.

RÆTER Romæ, Italiæque, atque Illyrici Vicarium; Quartum Africæ P.P. Italiæ habuit, vt sub Diocletiano Aureliom Agricolaum, vt ex actis D. Marcelli martyris, constat [f] sub Constantino Eubulidem. [g] Constantio Aconiom Catulinum, [h] mox Anatolium; [i] deinde Petronium, [k] & Maximianum: [l] sub Iuliano Apostata Vitianum: [m] sub Valentiniano Dracontiū, [n] & Crescentem. [o] Gratiano Comenium. [p] Arcadio Dominatorem. [q] Quinque regebat prouincias, duas Consulates Byzanum & Numidium, Tres præsidum: Tripolitanam, Mauritaniam Sitifensem, & Mauritaniam Cæsarcam, quam in indice Notitia tanquam à Duce rectam prætermittit: sed insignia repræsentando, eam quintam prouinciam Vicarii ponit. Sext. verò Rossus sex prouincias, inter quas & Tripolitanam Consularem facit, & Africam propriè dictam, qui est tractus Carthaginensis, cui proconsul præerat, sextam prouinciam ponit. Vniuersam igitur Africam in sex prouincias ita diuidit. Proconsularem in qua, inquit, est Carthago. Numidiam, Byzatium, Tripolitanam Consulares, ac duas

[f] apud Surium, 30. octobr.
[g] l. 2. C. de lucris aduocator.
[h] l. 24. 26. C. T. de decurionibus.
[i] l. 28. C. T. eod. de decurionib.
[k] l. pen. C. de dilationib.
[l] l. 44. C. T. eod. tit.
[m] l. 7. C. de adific. priuat.
[n] l. 10. 11. 13. & 16. C. T. de anno. & tribut. l. 6. C. eod. tit. l. 8. C. de iure fisci l. 9. C. T. de susceptorib.
[o] l. 17. C. T. de an no. & tribut.
[p] l. 48. C. T. de decurionib.
[q] l. 31. C. T. de ha- ret.

Mauritanias, Cæsariensem, & Sitifensem præsidales. Aliter Ptolemæus diuidit, sed nos Notitiam sequimur. Numidia ab Ampsaca ad ortum tendens, vsque ad Sisaram fluuium peruenit, cuius caput est Cirtha, Antonino Pio imperante, Legatom seu præsidem habuit Tuscium Fuscianum, [r] sub Diocletiano Concordium Proconsulem, [s] Postea sub Constantino Valentinum Consularem, [t] sub Arcadio Ianuarium. [u] In hac prouincia Rationalis summarum Numidiæ appellatus, sub Comite Largitionum residebat.

Numidia.

In mediterraneis inter Bragadam, & Tritonem fluuios, est Byzatii regio Consularis omnium fertilissima. Plinius. [x] E medio, inquit, In Byzatio Africæ campo centeni quinquageni modij redduntur. Misit ex eo loco D. Augusto Procurator eius ex vno grano, (vix credibile dictu) quadringenta paucis minus germina, extanque de ea re epistolæ. Misit & Neroni similiter CCCLX. stipulas ex vno grano. Hæc ille.

[r] l. nam secundū 7. ff. de leg. prast. contr. tab.
[s] l. 28. C. Th. de adult. l. ita nobis 28. C. eo. tit.
[t] l. 7. C. Theo. de episc.
[u] l. 17. C. Theo. de lustra. collat.
Byzantium.
[x] lib. 18. c. 10.

In Byzatio est vrbs Adrametum, quam olim magnam & metropolim Iustinianus muro muniuit, & à se Iustinianam appellauit, [y] Nunc Macomedia dicitur. Adrimetinam coloniam D. Cyprianus appellat, [z] de qua in actis Apostolorum, [a] Iuliano Apostata imperante, Aginarius Byzacenæ Consularis fuit, [b] sub Valentiniano Honoratus. [c] Ad Byzacenos est Valentiniani rescriptum, [d] Byzancenos legit Stephanus.

[y] Procop. lib. 6. de adif. Iustiniani.
[z] epist. 45.
[a] cap. 25.
[b] l. 1. C. Theo. de colla. don. vel relat.
[c] l. 1 C. de offic. com. rer. priuat.
[d] l. curialis. 25. C. de decur.

Mauritania, quæ vltima pars Africæ ad Oceanum vergit, & ab Hispanis freto Herculeo, seu Gaditano diuiditur, ab ortu Ampsaco fluuio à Numidia secernitur. Eam C. Iulius Cæsar, Iuba Rege victo in prouinciam redegit, vbi Crispum Salustium Proconsulem reliquit, [e] Appianus, [f] Cæsar, inquit, Iubæ regnum Romanis sub tributo contulit, cui Crispus Salustius Proconsul præfuit. Ac Romanis vsque ad annum humanæ salutis CCCCXLI. paruit, quo Gensericus Vandalorum Rex, à Bonifacio magistro militum accitus, eam cum tota Africa occupauit: [g] & cum per triennium vario præliorum euentu pugnatum esset, tandem inter eum, & Valentinianum III. pax firmata est, & certis spaciis Africa inter vtrunque diuisa, vt auctor est D. Prosper, [h] sed quæ partes vtrique obuenerint, non aperit. Verum ex eiusdem Valentiniani constitutione ad Albinum [i] P.P. apparet, Numidiam, & vtranque Mauritaniam, & Tripolitanam ipsum habuisse, & cum eos populos à Barbaris attritos inuenisset, octaua soluti tributi parte contentus, reliquum remisit, vt scilicet Numidæ, si mendosa non est constitutio, es XXXIII. millibus aureorum & DC. pendi consuetis, IIII. millia tantum & CC. soluerent, & mille ducentos militares annonas, quæ antea erant IX. millia & DC. & DC. & CC. capita, id est equorum pabula, quæ prius MDC. fuerant, lingulasque annonas solidis quatuor, per annum iussit æxistimari. Iustinianus capti & ipse capitationem, sed solidis quinis singulas annonas adærari seu compensari [k] mandat. Alia præterea Numidæ tribuebant, vt salem, alumen, suum maceratum, siliquas, pro quibus duo millia solidorum pendebant, [l] herbam Rubiam, & alia, quæ ob corruptum Codicem legi nequeunt. & hæc pro numero hominum, & cuiusque facultate largitionibus inferri præcepit. Rubia à Græcis Erythrodanum dicta, ad tingendas lanas maximum vendentibus quæstum præstabat, vt Dioscorides scribit. Plinius, [m] in primis, inquit, Rubia ingendis lanis, & coriis necessaria. Cum verò diminuto in hac diœcesi Imperio, nullus amplius ibi Vicarius iudicaret, sanxit Valentinianus, vt ab illius præsidibus, qui sub Romanis principibus remanserant, ad præf. vrb. prouocaretur. [n] In hoc statu Africa vsque ad annum CCCCLVII. fit, quo occiso Valentiniano; Gensericus non modo Numidiam cum Mauritania recepit, sed Roma etiam

MAVRITANIA.
[e] Cæsar li. 5. de bello ciui.
[f] lib. 2. belli ciuilis.
[g] Marcellinus. Comes l. 1. in princ. C. de offic. præf. præt. Africa.
[h] in chr onicis.
[i] Nouell. 1. Theo. de tributis fiscalib. tit 22. & Nouel. Valentin. de pradiis pistoriis tit. 38.
[k] in l. 1. & 2. C. de off. Præf. præto. Afr. in Notitia.
[l] Nouell. Theodosij tit. 38. de pradys epist.
[m] lib. 19. c. 9.
[n] d. Nouell. 4.

omnibus ornamentis spoliata, Eudoxiam Valentiniani vxorem cum duabus filiabus abduxit. Occidentaleque occidit imperium. Verum Iustinianus post annos XCV. quàm à Vandalis occupata fuerat, Africam recepit,

MAVRITANIAE.

Mauritaniam, C. Caligula, inquit Plinius, in duas diuisit, Mauritaniam Tingitanam, quę alluitur Oceano, & altera Sitifensis à loco nominabatur, & Cæsariensem ita à se dictam. Ipsas interfluens Malua diuidit. Dion verò [a] id à Claudio factum scribit, & vtranque prouinciam à duobus equitibus administrari iussam. Sub Galba à procuratoribus regebantur. Tacitus, [b] duæ, inquit, Mauritaniæ, & quæ aliæ procuratoribus, cohibentur: Tingitana à Tingi ciuitate appellata, nunc regnum Fessæ, & Marochi nuncupatur, vbi limite Rom. Imperii constituto, Comes VIII. oppida custodiebat.

[a] lib. 58.
[b] lib. 17.

Mauri Sitifenses Valentiniano à Genserico ex pacto relicti, pro XL. millibus solidorum, quos annui tributi nomine pendere solebant, octauam & ipsi, id est, quinque millia soluerunt, præter annonas & capita, quæ ducibus, ac militibus præstabant. [c] Ad Mauros Sitifenses est Valentiniani epistola. [d]

[c] d. Nouel. 2. ti. 9. 2.
[d] priuilegio. 27. C. de decurion.

Cæsariensis verò Mauritania est regnum Tremiscenæ siue Telesin. Tempore Notitiæ Mauritaniæ Cæsariensis Præses, idem & Dux militibus imperabat. Is Iustiniano imperante insignia à cæteris diuersa gerebat, nempe sceptrum argenteum, pileum loris, & calceos auro ornatos. Procopius. [e] Lex, inquit, Mauritanis erat, præfectum nullum esse oportere, qui Romanis sit aduersus, qui vè non insignia prius magistratus à Romanorũ ferat Imperatore. Sunt autem insignia hæc, baculus argenteus, supraque auratus, pileus argenteus non totum obtegens caput, sed veluti corona loris argenteis circumpendentibus ornatus, vestis vilis admodum, & alba, variaque distincta. Arbyta (genus id est soleæ) aurata. Hæc Procopius. A Tritone vsque ad aras Phyleniorum, inter duas syrtes est Tripolitana, à tribus vrbibus nominata, quæ sunt Leptis magna, eadem Neapolis vocatur, ortu Seueri Imperatoris nobilis, teste Procopio, quam desertam Iustinianus restaurauit. Taphra, & Abrotana, vt vult Solinus. Tripolitanam Notitia Præsidialem facit. Hic erat Baphium Girbitanum, à loco appellatum, vbi sericum Principis, & lanæ purpura tingebantur. Proprius quoque Comes XIIII. limites Africæ cum totidem castrorum Præpositis tuebatur; cum in Numidia, & vtraque Mauritania, & Tripolitana Vicarius esse desijsset ab earum rectoribus ad P.V. appellari Valentinianus concessit. [f]

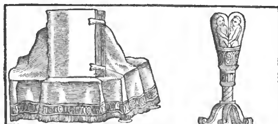
[e] lib. 1 de bello Vandal.

TRIPOLITANA.

[f] Nouel. Valentinia. 1. tit. 31.

VICARIVS AFRICAE.

Byzacium

Numidia.

Tripolitana

Mauritania Sitifensis

Mauritania Cæsariensis.

NOTITIA.

Sub dispositione viri Spectabilis Vicarii Africæ.

Consulares.

BYZACII. NVMIDIAE.

Præsides.

Ripolitanæ.
Mauritaniæ Sitifensis.
Mauritaniæ Cæsariensis.
Officium autem habet, idem vir spectabilis hoc modo.
Principem de schola Agentum in rebus Ducenarium.
Cornicularium.
Numerarios duos.
Commentariensem.
Ab actis.
Curam Epistolarum.
Adiutorem.
Subadiuuas.
Exceptores.
Singulares, & reliquos officiales.

COMMENTARIUM.

INSIGNIA habet hic Vicarius, Librum & imagines Principum, vt alii Vicarii: In manuscriptis codex aureo tectus notas habet, quæ in aliis Vicariis tam Orientis quam Occidentis repræsentantur: Principum quoque vultus auratæ pilæ præfixos præfert: Infra quinque mulierum effigies vasa aureis plena gestant, coronis capita, & colla monilibus circundatæ: Quinque prouincias huic Vicario subiectas simulant: His supra inscriptum est, BYZACIVM, NVMIDIA, TRIPOLITANA, MAVRITANIA SITIFENSIS, MAVRITANIA CÆSARIENSIS. Tripolitanæ Honorio imperante Simplicius Præses fuit (l. 59. C Theo. de appella.) Cæterum Theodosio iuniore & Valentiniano III. imperantibus, cùm Africam Aetius & Bonifacius Comites tenerent, contra hunc ab illo proditionis accusatum, aliquot missi Duces sunt profligati. Demum Bonifacius Africā se tueri posse diffisus, an. salutis CCCCXXXIX. Vandalos vocauit, qui eam per annos 95. occuparunt, [a] donec Iustinianus per Belisarium illis profligatis Africam recepit, [b] cui, Vicario abolito, proprium Præfectum constituit. Hic Vicarius officium, vt alii Vicarii, habuit, & duobus Præfectis annonæ & fundorum patrimonalium, imperauit, qui nullam in prouinciis ditionem exercebant; sed quia in Indice sub Præfecto Italiæ instar duorum præsidum ponuntur, de ipsis aliquid est dicendum.

[a] l. 1. in princ. C. de offi. P. P. Afri.
[b] d. l. 1. in princ. Niceph. li. 14. c. 16. & lib. 17. c. 12. & Procopius.

DE PRÆFECTIS ANNONAE Africæ, & patrimonialium fundorum, Cap. LXVI.

CAius Iulius Cæsar XX myriades id est, CC. millia medimnorum Atticorum frumēti, & olei librarum myriades CCC. id est, ter decies trecentena millia ad alendum populum Romanum aduehi iussit, [c] duosque Prætores, & totidem ædiles instituit, qui eius rei curam haberent. [d] Sed & ex Alexandria Romam frumenta vehebantur, quæ cum maris tempestate quandoque retardarentur. Commodus Imperator, inquit Lampridius, Classem Africanam instituit, quæ subsidio esset, si forte Alexandriæ frumenta cessarent, & hanc classem Commodianam Herculeam appellauit, vt ex Africa annonam in vrbem transferret: cuius rei gratia, præter eum, qui Romæ erat, alius in Africa annonæ Præfectus creabatur, qui frumenti illic colligendi, & Romam transmittendi curam haberet. Huius minister vel adiutor fuit, quem Symmachus [e] Notarium appellat: Oro, inquit, perennitatis vestræ salubre præsidium, vt iudices Africanos, & notarium, cui æternitas vestra mandauit frumentarios commeatus, seueriora scripta stimulent: Idem curam habebat olei ex Africa Romam mittendi: Symmachus ad eundem: [f] Olei, inquit, species victum plebis tenuiter inuecta sollicitet: quare oramus, vt quam primum iudices Africanos super hac specie Romanis horreis inferenda diuinus sermo stimulet.

[c] Plutarchus in C. Iulio Cæsare.
[d] l. 2. § deinde Cornelius Sylla ff. de orig. iur.
[e] epist. 27. lib. 10. ad Theodosium.
[f] epist. 34. lib. 10.

Alius sub eo Præfectus fundos patrimoniales Principis, quos plurimos habebat, in Africa curabat, olim Africæ Procurator vocatus, ita enim Constantinus Proculum appellat, [g] qui res Africæ procurans, Præfectus patrimonalium est dictus: Gildonis enim amplum patrimonium, aliaque Principis latifundia administrabat, & Comitis titulo honestatus officium instar Comitis rerum priuatarum habebat, vt in eo est declaratum: & de hoc in indice sub PP. Italiæ intelligi arbitror. Hic etiam prædia, quæ alendis militibus non erant addicta vendebat, vel locabat, aut in emphyteusim dabat, [h] & precium Comiti rerum priuatarum repræsentabat. Tanti verò erant hi Præfecti, vt in Indice Præfecti Italiæ pars diœceseos Africæ habeantur Præsidibus æquati: In hac diœcesi residebat & Rationalis summarum Africæ, qui Comiti Largitionum parebat. Hæc Notitiæ nostræ tempore sic se habebant. Postea verò recepta à Vandalis Africa, eius proprius præfectus prætorio est creatus. Hic longe antea à Constantino aliquibus institutus fuisse videtur, cum ad Catullinum P.P. Africæ scribat. [i] sed suspecta est ea lectio. In Codice enim Theodosiano [k] habetur ad Catullinum P. V. Africæ, quas notas interpretor, prouinciæ Vicarium Africæ, quam ipse Eubulide Vicario illi dato, [l] diœcesim P.P. Italiæ fecit: antea enim nullus Africæ P P. fuisse apparet, sed ea à Barbaris cum Italia occupata, cum eius Præfectus esse desiisset, demum Iustinianus circiter annum salutis DXXXIII. Africæ receptæ proprium Præfectum constituit, qui abolito Vicario, & Proconsule, Carthagini sedem habuit, [m] primoque Archelao ad eum honorem prouecto, pristinos magistratus renouauit: duabus tantum ex Præsidalibus in Consulares mutatis, & vna ex Consulari Præsidali facta. Mauritania enim Tingitana, & Africa, vbi degebat Proconsul, Byzacium, & Tripolitana, Consulares dictæ, Numidia & Mauritania Cæsariensis præsidales quibus Sardinia [n] & ipsa Præsidalis est addita, quæ prius iuris Italici fuerat. Horum singuli apparitores quinquagintia habuere: Pro codicillisque magistratus Laterculensibus solidos sex, tertium P P. XII. soluebant, [o] salarium quoque illis præstitutum in Notitia quadam seu breuibus Iustinianus explicat; [p] sed ob mendas vix aliquis sensus inde percipi potest. Ego tamen eam Constitutionem pro virium tenuitate restituere conatus, alibi sum interpretatus, quam hic tanquam Notitiæ minus necessariam omisi.

[g] in l. 1. C. de col. lat. fund. patrim. & emphyteus.
[h] l. 1. 4. & seqq. C. de fund. rei priuatæ.
[i] l. 2. C. de colla. fundo. patrim.
[k] lib. 11. tit. 16. lib. 1.
[l] l. 2. C. de locat. aduocat. l. 26. C. T. de decurio.
[m] l. 1. §. Deo itaque. C. de offic. P.P. Africæ.
[n] d. § Deo itaq.
[o] d. l. §. penul.
[p] d. l. 1 in fi.

Officium eiusdē Præfecti erat virorū CCCXCVI. [q] sed fortè legendum CCCLXXXVIII. Ipse laterculensibus pro expediendis codicillis magistratus XII. solidos seu aureos pendebat: [r] Illi verò libræ centum auri, id est, vltra decē millia & DCCC. nostri aurei sunt præstituti: Cancellario auri libræ septem quæ fermè 750. nostros aureos efficiunt. Nunc ad Præfecti Prætorio Galliarum Vicarios est veniendum, quibus ante summarium eorum magistratuum præfixi.

[q] d. §. Deo itaq.
[r] l. 2. §. 6. C. eod.

Præfect,

- *Praefectus Praetorio Galliarum prouinciæ* XXIX. *parent Vicarii III.*
  - *Vicarius Hispaniarum cuius prouinciæ* VII.
    - *Consulares* III.
      - *Betica.*
      - *Lusitania.*
      - *Gallecia.*
    - *Præsidum* IIII.
      - *Tarraconensis.*
      - *Carthaginensis.*
      - *Tingitania.*
      - *Insulæ Balleares.*
  - *Vicarius* XVII. *prouinciarum, cuius sunt*
    - *Consulares* VI.
      - *Viennensis.*
      - *Lugdunensis.*
      - *Germania prima.*
      - *Germania secunda.*
      - *Belgica prima.*
      - *Belgica secunda.*
    - *Præsidum* XI.
      - *Alpes maritimæ.*
      - *Alpes Pannoniæ & Graiæ.*
      - *Maxima Sequanorum.*
      - *Aquitanica prima.*
      - *Aquitanica secunda.*
      - *Nouem populi.*
      - *Narbonensis prima.*
      - *Narbonensis secunda.*
      - *Lugdunensis secunda.*
      - *Lugdunensis tertia.*
      - *Lugdunensis Senonia.*
  - *Vicarius Britanniarum* V.
    - *Consulares* II.
      - *Maxima Cæsariensis.*
      - *Valentia.*
    - *Præsidum* III.
      - *Britannia prima.*
      - *Britannia secunda.*
      - *Flauia Cæsarensis.*

DE VICARIO HISPANIARVM & earum magistratibus. Cap. LXVII.

TRES Præfecti Galliarum erāt Diœceses, Hispaniarū, Galliarum, & Britanniȩ, quibus singulis singuli prȩerant Vicarii præmittitur autem qui Hispaniā regebat, vt puto, quia hæc prima continētis populi Rom. facta est prouincia, vt ait Sext. Ruffus. Nam antea duȩ solæ insulæ Sicilia, & Sardinia prouinciæ factæ fuerant. [a] Verum Q. Aelio, & M. Iunio. Coss. quemadmodum [b] Liuius recitat, Hispania in doas prouincias est diuisa citeriorem cis Iberum, & vlteriorem, & si quandoque vltra id flumen multæ vrbes citerioris fuisse videntur. Citerior prætorem habuit, Liuius, [c] Prætorum sortes fuere Gn. Folmii Hispania citerior, vlterior autem à Proconsule regebatur, Liuius, [d] L. Manlius, inquit, Proconsul ex Hispania redierat, Cæsar, [e] litteras, ait, ad Marcellum Lepidum Proconsulem in Hispaniam vlteriorem mittit. Augustus verò totam Hispaniam à se sub iugum missam, in tres prouincias diuisit, Beticam Lusitaniam, & Tarraconensem. Beticam populo Romano reliquit, in quam Prætor mittebatur, in alias Legati. Strabo Betica, inquit, populo Romano attribuitur, ad quam Prætor mittitur, qui legatum habet, & Quæstorem. Reliqua Hispania est Cæsaris, qui duos mittit legatos, Prætorium, & Consularem, Prætorius Legatum habet, qui Lusitanis vicinis ius dicit. Hæc ille. Sed Tiberius Cæsar Beticam cum aliis prouinciis in se transtulit, [f] & illi Proconsulem Vitbium Serenum præfecit, quem postmodum damnauit. Tacitus, [g] Vibius, inquit, Serenus Proconsul Vlterioris Hispaniæ de vi publica damnatus, in insulam Amorgum deportatur. Is magistratus vsque ad M. Antonium continuauit, [h] postea Hispaniam Præsides rexerunt, & [i] Seuero imperante, à solo Mæcio Probo præside est administrata. [k] Cæterum Constantinus septem prouincias, Hispaniæ fecit, Lusitaniam, Beticam, Galleciam, Carthaginensem, Tarraconensem, Tingitanam, & Balearem. Sextus Ruffus in sex prouincias diuidit, Tarraconensem, Carthaginensem, Lusitaniam, Galleciam, Beticam, Transfretanam Insulam terræ Africæ, seu Tingitaniam. Notitia addit insulas Baleares, à Sexto Ruffo omissas.

[a] *l.2.§. capta ff. de orig. iur.*
[b] *lib. 55.*
[c] *lib. 5. deca. 5.*
[d] *lib. 9. deca. 4.*
[e] *lib. 4. ciuilis belli.*
[f] *Tacitus in 1.*
[g] *lib. 4.*
[h] *l. 4. §. 1 ff. de sicar. l. 2. ff. de his quæ sunt sui vel alieni iur.*
[i] *l. fin. C. si propter public. pensitat.*
[k] *l. relegatorum 7 §. interdicere, ff. de interdic. & relegat.*

omiffas. Itaque factæ funt feptem prouinciæ, quarum Betica, Lufitania, & Gallecia erant Confulares, reliquæ præfidales, inter quas Ruffus etiam Galleciã ponit. Sulpitius verò Seuerus vult eam à Proconfule rectam fuiffe, qui inquit, fub Gratiano effe defijt, vltimusque, fuit Voluentus, qui donis corruptus, Gnofticis hæreticis fauit, poftmodum folum Vicarium & Præfides habuit. Hoc ille. Id fub Gallieno euenifse puto, quo imperante Franci Hifpaniam funt ingreffi[a] poftea verò à Diocletiano Viator[b] Hifpaniis Vicarius eft datus. Conftantinus titulo Comitis illi conceffo, modo Vicarium, modò Comitem vocat, Octauianum enim Comitem Hifpaniarum anno falutis 318. creauit[c] mox Tiberianum, quem Comitem,[d] eundemque Vicarium Hifpaniarum appellat.[e] Hunc ab eodem, non Diocletiano, vt male fcriptum eft, fuffectus eft Seuerus.[f] Sub Valentiniano Valerianus[g] mox Anthemius,[h] deinde Arcadio & Honorio imperantibus Petronius Vicarij Hifpaniam rexerunt.[i] Demum irruentibus in eam prouinciam Barbaris, ijdem principes, circa annum humanæ falutis CCCXCIX. Macrobium Præfectum Prætorio Hifpaniarum, & Proclianum Vicarium quinque prouinciarum conftituerunt.[k]

Erant hi loco Magiftri militum, ibi ad hoftium vim arcendam collocati.

Betica mari Ibero ad Meridiem cingitur, à Septentrione Affa fluuio à Lufitania feparatur, illi Berus fluuius interfluens nomen dedit. Nunc à Cocco, quod ibi plurimum nafcitur, Granata nominatur, Domitiano imperante Bebium Maffam,[l] mox Cæcilium clafficum vtrunque repetundarum damnatos, Proconfules habuit. Deinde Calleftrinum Tironenem.[m] fub Hadriano Ignatium Taurinum,[n] fub Pio Aelium Marcianum Iureconfultum,[o] fub Conftantino verò Præfidem Egnatium Fauftinum,[p] & fub Conftantio Cæleftinum.[q] Hæc poftea Confularis eft facta.

Lufitania Ana & Buria fluuiis, Oceanoque clauditur, nunc Portugaliam nominant, cuius caput eft Vliffipone, vulgo Lisbooa dicta. Hæc quoque confularis fuit. Vltra Buriam vfque ad Neriam, promontorium, quod nunc eft caput S. Mariæ finis terræ, tertia eft prouincia Gallecia, nunc Gallicia vocata, cuius Metropolis eft Flauium Brigantinum, hodie Compoftella nuncupatum. Quidam volunt hanc olim vocatam Brachariam Auguftam. Hę tres prouincię erant Confulares.

[a] Aurelius Victor & Eutropius.
[b] Martyrol. 23. Octobr.
[c] l. 1. C. vbi Senator. vel clarif. l. 4. C. Theo. de decurion.
[d] l. cum feruum. C. de fer. fugit.
[e] l. 16. fi à fponfo. C. de donat. ante nupt.
[f] l. 14. fcriptura. C. de fid. inft. vnde emendanda hæc lex C. T. l. 2. et. d. 27. data C. de donat.
[g] l. 3. C. T. de off. rector. prouin.
[h] l. 1. C. de difcu. l. 2. C. T. de tabu.
[i] l. vlt. C. quor. bonor.
[k] l. 3. C. de paga.

BETICA.

[l] Plin. epift. 23. lib. 9. epifto. vlt. lib. 4.
[m] Plini. epifto. 36. lib. 7.
[n] l. 4. in prin. ff. de ficar.
[o] l. 2. ff. de his. qui funt fui vel. alieni iur.

LVSITANIA

[p] l. vlt. C. fi propr. pub. penfit. l. 2. C. Theo. de distrac. pignor.

GALLECIA.

[q] l. 3. C. Theo. de bon. profcripto.

Tarraconenfis verò eft vlterior, quarta Hifpania, cui quinta Carthaginenfis additur, quæ duos Præfides etiam Conftantino imperante habuere, fub quo Iulianus præfes Tarraconenfem rexit.[r]

Sexta Hifpaniæ prouincia à Ruffo Transfretana infula recenfetur, à Notitia Tingitana dicta. Hæc eft infula Gadira, fub qua Tingus Mauritaniæ pars continebatur.

Septima Hifpaniæ prouincia funt infulæ Baleares nunc Maiorica & Minorica appellatæ, ad quas Præfectum miffum fuiffe[s] Liuius fcribit. Hę quatuor vltimæ prouinciæ præfidales cum aliis tribus Confularibus Vicario Hifpaniarum parebant. Sed cum Vandali & Alani Hifpanias inuafiffent, Arcadio Honorioque imperantibus, proprius, vt dixi Hifpaniarum Pręfectus Macrobius, cum Procliano Vicario eft creatus,[t] cui cum quinque tantum prouinciæ effent relictę, quinque prouinciarum Vicarius dicebatur.[u] Orofius & Marcellinus Comes, Barbari inquiunt ad aratra conuerfi, diuifis fedibus, refiduos Romanos, vt focios, & amicos fouent. Sed miffus eo Conftantius citeriorem Hifpaniam recepit, vlteriorem inter fe Barbari diuiferunt. Vandalis, & Sueuis Gallecia, Alanis Lufitania, Turcilingis Betica, fub diuerfis Regibus euenit, quod fuit circiter an. falutis CCCCXIII. Mox Honorius confenfit vt Vandali, & Gothi in Hifpania habitarent. Caffiterides infulas, quarum nulla hîc fit mentio, ab iifdem occupatas fuiffe puto. Eas P. Craffus auiditate metallorum fubegerat.[x] Vicefimas frumenti pop. Rom. Hifpanos tributi nomine foluiffe Liuius fcribit, M. Marcellus tributum ex Celtiberia exegit C. talentorum.[y]

Plin. lib. 33. cap. 4. recitat quofdam tradidiffe Afturiam Galleciam, & Lufitaniam Vicena millia pondo fingulis annis, ex Aurifodinis præftitiffe. Excederet hæc fumma duos milliones noftrorum aureorũ. Strabo, lib. 3. ex Polybio narrat, argentifodinas circa nouam Charthaginem xxv. millia drachmarum perfingulos dies Pop. Rom. exhibuiffe. Effent mille aurei illius temporis fingulis diebus. Vnde redditus, quos ex fodinis Romani ex Hifpania percipiebant poffunt intelligi.

TARRACONENSIS.
CARTHAGINENSIS.
TINGITANA

[r] l. 1. C. Theo. de curfu publ.

BALEARES.

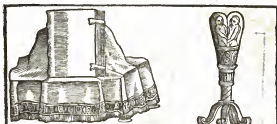
[s] de bello Philippico.
[t] l. 3. C. de paga. l. 15. C. Theo.
[u] d. l. 3. & 15.
[x] Strabo lib. 3.
[y] Strabo lib. 3.

NOTI

NOTITIA

VICARIVS HISPANIAE.

Betica *Lusitania* *Gallecia*

NOTITIA.

Sub dispositione viri Spectabilis Vicarii Hispaniarum.

Consulares.

BETICÆ. LVSITANIÆ. GALLECIÆ.

Præsides.

ARRACONENSIS.
Carthaginensis.
Tingitanæ.
Insularum Balearium.
Officium autẽ habet idẽ vir spectabilis hoc modo.
Principem de schola Agentium in rebus ex ducenariis.
Cornicularium.
Numerarios duos.
Commentariensem.
Ab actis.
Adiutorem.
Subadiuuas.
Exceptores.
Singulares, & reliquum officium.

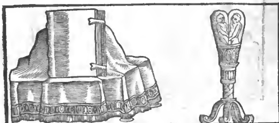
COMMENTARIVM.

INSIGNIA Vicarii Hispaniarum sunt duo Principes inuicem complexi. Abacus alba mappa instratus, qui librum viridi corio tectum sustinet, vt in aliis Vicariis est dictum. Continebat hic codex ad huius Vicarii officium spectantia. Trium mulierum imagines infra visuntur, reticulo & coronis aureis caput ornatæ, quod quamlibet earum regnum continere insinuat, vasaque aureis plena gestant. Referunt tres prouincias Consulares Hispaniarum tributum Imperatori pendentium. Inscriptum est, BETICA, LVSITANIA, GALLECIA. Reliquarum quattuor præsidalium nulla apparet imago, fortè quod tum Imperatori non parerent. In manuscriptis codicilli magistratus libro mandatorum auro tecto inhærent, cui inscriptæ sunt notæ, quæ in aliis Vicariorum codicibus cernuntur. F.L.IN TALL.COM ORD.PR. Mulieres supra tunicas palliis indutæ, capillos post terga spargunt, vt tum moris fortè fuit.

Officium habebat Principem de schola agentium in rebus ex Ducenariis, Cornicularium, & reliquos vt ceteri Vicarii.

NOTITIA

VICARII SEPTEM PROVINCIARUM.

Viennenses *Lugdunensis* *Germania prima* *Germania secunda* *Belgica prima*

Belgica secunda *Alpium Maritimarum* *Alpiū Pœnnarū* *Maxima Sequanorū* *Aquitanica prima*

Aquitanica secunda *Novem populorum* *Narbonensis prima* *Narbon. secunda* *Lugdunen. secunda*

Lugdunensis Senonia.

NOTI

NOTITIA.

Sub dispositione viri Spectabilis Vicarii Septem Prouinciarum.

Consulares.

IENENSIS.
Lugdunensis.
Germaniæ primæ.
Germaniæ secundæ.
Belgicæ primæ.
Belgicæ secunde.

Africæ.

Alpium Maritimarum.
Alpium Penninarum & Graiarum.
Maximæ Sequanorum.
Aquitanicæ primæ.
Aquitanicæ secundæ.
Nouem Populorum.
Narbonensis primæ.
Narbonensis secundæ.
Lugdunensis secundæ.
Lugdunensis tertiæ.
Lugdunensis Senoniæ,
Officium autem habet idem vir Spectabilis Vicarius hoc modo.
Principem de schola Agentum in rebus ex Ducenarijs,
Cornicularium.
Numerarios duos.
Commentariensem.
Ab actis.
Curam Epistolarum.
Adiutorem.
Subadiuuas.
Exceptores.
Singulares,& reliquum officium.

DE VICARIO GALLIARVM seu XVII. Prouinciarum, earumque Magistratib. Cap. LXVIII.

COMMENTARIVM.

ECVNDVS Præfecti Galliarum vicarius XVII. prouincias, in quot Gallia scindebatur, regebat. Gallia à Pyreneis montibus vsque ad Rhenum fluuium extenditur, & nostris alpibus Oceanoque clauditur. Galliam Cæsar in tres partes diuisit. Aquitaniam, Lugdunẽsem,& Belgicam. Augustus in quatuor his addita Narbonensi, quæ diu Proconsulem habuit, vt auctor est Tacitus,[a] qui T. Iunium Proconsulatu Galliam Narbonensem seuerè, integrè rexisse scribit, & Capitolinus de maximo Augusto loquens, ita scribit. Inde Proconsulatum Bitiniæ egit, ac deinceps Græciç, ac tertio Narbonç Constantinus verò Galliam in XVII. regiones partitus est. Hæc diuisio nostræ Notitiæ tempore obseruabatur, quæ tãtam hic quàm in indice semper VII. prouincias pro Gallijs nominat, vt tunc vocati videbantur, & si re essent XVII. Nã Lugdunensibus, Germanijs, Belgicis, Alpibus, Aquitanijs, tum Nouem populana, & Narbonensibus, quibus Vienensis adscribebatur, pro vnis positis, ad numerum VII. prouinciarum rediguntur. Quædam etiam ad Agricolaum P.P. Galliarum FL. Constantini Constitutio, qui Honorio imperante, ibi tyrãnidem exercebat, Arelate, vbi ipse residebat, VII. Galliarum Præfectos quotannis conuenire iussit. Verùm Sextus Ruffus XVIII prouincias fecit. Alpes maritimas, Aquitaniam, Ambianensem, Viennensem, Narbonensem, Nouempopulanam, Aquitanias duas, primam & secundam, Alpes Graias. Maximam Sequanorum, Germania duas, primam & secũdam, Lugduenses duas, & Belgicas duas, & his addidit Britannias duas, primam & secundã. Notitia in XVII. diuidit, scilicet Viennensem, Lugdunensem primam, Germaniam primam & secundã. Belgicas duas: Alpes maritimas, Penninas, Maximam Sequanorum, Aquitanias duas, Nouem populos, Narbonensem primam & secundam, alias Lugdunenses duas, & quartam Senoniam. Ex his Viennensis, & Lugdunẽsis prima, duæque Germaniæ, & duæ Belgicæ sunt Consulares, aliæ Præsidales. Viennensis in Prouincia apud Allobroges inter fluuios Hisaram & Rhodanum sita est, cuius caput est Vienna, nunc Delphinatus vocatur. Eius vrbes XIIII. Itinerarium recenset · Metropolim Viennensium, Gennauensium, Gratianopolitanorum, Albensium Ciuitatem seu Viuario. Decensium, Valentinorum, Auenicorum, Arelatensium, Carpentoracensis, Massiliensium, Ricattinorum, Vasioneosium, Arausinorum, Cabellicorum.

VIENNENSIS.

Vniuersa Lugdunensis à Lugduno metropoli est appellata: ad Occasum Ligeri fluuio, vel vt alij volunt, Garumna diuiditur, ab Ortu Sequana à Germania superiore separatur: ad Meridiem Tisata fluuio à Narbonensi: ad Septentrionem Oceanum Britannicum habet. Hadriano imperante, huic Vittalius P. Iulio præfuit,[b] qui M. Antoninum Grammaticam docuit, & Cos. iterum vrbem Præfectus rexit. Cum verò Constantinus plures Lugdunenses fecisset, prima Præsidem habuit, inter alios Antonium Marcellinum:[c] Sed postea Consularis est facta Ab Ortu Iura monte, ab alijs partibus Gebeno & Arari fluuio cingitur, vbi Præfectus Araricæ classis degebat. Ciuitates V. habebat, inquit Itinerarium Lugdunum metropolim, Ciuitatem Eduorum, Lingonum, Castrum Caballionense, & Matisconense.

LVGDVNENSIS.

[b] l. Spadonẽ 15. in fi. aliàs incipit si quis. ff. de excusa. tuto.

LVGDVNEN. I. anno salu. 310.

[c] l. 1. C. Th. sine censu vel reliq.

Germania antiquitus duplex fuit, Æmilius Macer,[d] si eadem inquit, prouincia postea diuisa sub duob. Præsidibus constituta est, velut Germania Mysia, ex altera ortus in altera adsidebit. Hæc ille. Domitiano imperante L. Antonius superiorem Germaniam administrabat, Tranquillus,[e] bellum ciuile, inquit, motum à L. Antonio superioris Germaniæ Præside confecit absens felicitate mira. Demum Consularis fuit. Altera Germania superior seu prima super Rhenum sita. vbi est Maguntia, à Meridie habet Burgundos, & montem Iuram, ab Ortu Renum, ab Occasu Lugdunenses Senones. Ciuitates quatuor continet, vt refert Itinerarium. Metropolim Ciuitatem Maguntiacensium, quos Dux cum valido præsidio tuebatur.

[d] in l. 3. ff. de offic. assesso.

GERMANIA.

[e] in Domitiano. cap.

Germania I.

Argentoratensium, in quorum tractu Comes rei militaris castrametabatur, Nemetum, id est, Spiram, Vagionensium; id est, VVormensium. Hic Consularis Germaniæ primæ ab Eumene Rhetore in Panegyrico vocatur perfectissimus.

Inferior seu secunda Germania, vbi est Agrippina, inter Mosam & Rhenum, ad Germanicum Oceanum porrigitur. Duas tantum eius eius vrbes Itinerarium ponit. Metropolim Agrippinensem, id est, Coloniam, & Tungrorum Ciuitatem. Inter Mosam verò & Sequanam est Belgica, & ipsa Consularis, quæ à flumine Ethudo diuiditur, & Belgica prima dicitur: Ciuitates quatuor Continet, inquit Itinerarium: Metropolim Treuerorum Ciuitatem, Mediomatrico

Germania II.

Belgica I.

[a] lib. 17.

matricenum, ideſt Metis, Leucorum, ideſt Tullo, & Vereduneoſem.

Belgica II.

Belgica ſecunda ſiue inferior, vbi nunc eſt Flandriæ pars ad Oceanum pertinens, & tranſitus ad Britanniam & Remos XII. ciuitates continet, ſecundum Itinerarium. Metropolim ciuitatem Remorum. Sueſſianom, Catalauoorum, Veromanduorum, Atrebatum Cameracenſium, Turnacenſium, Siluanectum, Bellouacorum, Ambianenſium, Morioum, ideſt Ponticum Bononienſium. Hic Dux cum tribus præſidijs caſtrametabatur. Hæ ſunt ſex Galliarum prouinciæ Cõſulares, reliquæ verò Præſidales ſuot XI. inter quas eſt Lugdunenſis ſecunda, tertia, & quarta, à quibus auſpicabimur, ne contiguæ & eiuſdem nominis prouinciæ longius quærantur.

Lugdunenſis II.

Secunda Logdunenſis Præſidalis vergit ad Oceanom Britannicum, vbi eſt Rotomagus metropolis in Hormandia, habet ciuitates VII. inquit Itinerarium, Rotomagum metropolim, Boiocaſſium, Abricantum, vnde Abricanti milites, Ebroicorum, Salaium, id eſt Saiorom, Loſouiorum, Conſtantiam, vnde Conſtantiaci milites.

Lugdunenſis III.

Tertia Lugdoenſis verſus Occidentem, vbi eſt Turoons in Britannia, inter Argenam & Ligerim flumios, Præſidalis. IX. continebat ciuitates ſecundum Itinerarium. Metropolim ciuitatem Turonum, Cenomaoorum, Redonum, Anciubentum, Namnetum, Curioſpium, Ciaoſtium, ideſt Venetum, Oſſiſmorum, vnde Oſſiſmij milites, Diablinum.

Lugdunenſis IIII.

Vltra Gemenum eſt Lugdunenſis IIII. ſeu Senonia, inter Sequanam & Ligerim, vbi nũc eſt Lutetia & morabatur Præfectus claſſis Anderetianorum, quæ ſtationem habebat Pariſijs. Huius prouinciæ caput erat Senis, & ſeptem habebat ciuitates ſecundum Itinerarium: Metropolim Ciuitatem Senonum, Carnotum, Altiſiodorum, Tricaſſium, Aurelianorum, Pariſiorum, Meldunorum.

Alpes maritimæ.

Alpes Ligusticæ.

Alpes Maritimæ, vbi eſt mons Adula, inter Genuenſes, & Prouinciam, & ipſæ Præſidem habebant. Alpes verò Liguſticæ dicuntur propè Nicæam, & Villam francam. Harum apud Itinerarium VIII. ſunt vrbes. Metropolis ciuitas Ebreduno, Dinienſium, id eſt Dina, Rigomagenſium, Sollinenſium. Sanicienſium, ideſt Sanicin. Glanatenna. Cemelenenſium, Venſicienſium, ideſt Ventio.

Alpes Penninæ, & Graiæ.

Poſt has ſunt Alpes Peninæ & Graiæ vltra montes Cotios ſeu montem Cioiſium, vbi ſunt Allobroges, ſiue Sabaudi, & Tarantaſia, ac pars Heluetiorum. Itinerarium duas harum ciuitates ponit. Metropolim Centronium, ideſt Tarantaſium, & Valentium, ideſt Octodorum, quibus Præſes ius dicebat.

Maxima ſequanorum.

Sexta Præſidalis eſt Maxima Sequanorum, in qua eſt Veſontienſis. Hæc & Maxima Cæſarienſis in Britãnia à Clemente Maximo tyranoo ſuot denominatæ quemadmodum Arcadia in Ægypto Ab Arcadio & Valeria à filia Diocletiani. Fuit Maximus genere Hiſpanus, & Theodoſij Magni commolito, qui copiarũ Comes in Britannia an. ſalut. 383. Auguſtus eſt appellatus, in Galliaſque irrumpens per Andragathium Gratianum A. interfecit, ad conſors Imperij cum Valentiniano. II. & Theodoſio factus, per quinquennium imperauit. Sed cum rupto fœdere Hiſpanias, & Africam inuaſiſſet, in Italiam quoque irruit, inde in Paonooiam traijciens à Theodoſio profligatus, & occiſus eſt.[a] Cum tũo igitur in Britanoia, & Gallijs, Maximus imperaſſet, duas vtrobique prouincias à ſe Maximas appellauit. Maximæ Sequanorum Sext. Ruffus meminit, qui à C. Iulio Cæſare latius extendontur. Hi ſunt Burgundi, quorum caput eſt Viſontiom vulgo Biſanzonum dictum. Habent à Meridie Aratim: ab ortu Heluetios, ab occaſu Lugdunenſes, à Septentrione Germaniam ſuperiorem, & montem Iuram. IX. oppida ſecundum Itinerarium continet. Metropolim Viſontienſem, ciuitatem Equeſtrium, ideſt Neuiduno, Eluntiorum ideſt Auenticum, Nuidenolex Aoenticom, Baſilienſiom, ideſt Baſileam, Caſtrum Vindoniſe, Ebrodunenſe, Argentarienſe, Rautacinſe, ideſt portum Abucine. Hic limite Romani Imperij poſito Dux cum militibus excubabat.

[a] auctores. Dr. Proſper, Paulus Diaconus. Sulpitius, Seuerus, et alij.

Armoricum.

Aquitania & ipſa præſidalis, olim auctore Plinio, Aremorica nuncupabatur, ab Occidente cingitur Oceano, à ſeptentriõne & Oriente Ligeri fluuio, vbi à Lugdunenſibus ſeparatur; à Meridie Pyrenæo, & Gallia Narbonenſi. Sed ipſa quoque in duas regiones diuiditur, & in primam, & ſecundam Aquitaniã: Quæ inter Garumnam & Pyrenæos montes clauditur, Aquitania prima vocatur, in qua eſt Bituricum VIII. ciuitates apud Itinerarium habet. Metropolim Bituricum aliàs Beturicum, Aruernorum, Retenorum, Abigenſium, Cadorcorum, Lemanicum, Gabalum, Vellauorum. Imperante Anthemio in Aquitania prima, ſolum Aruernum, ſub Imperio Romano retinebatur. Sidonius,[b] De vrbibus, inquit, Aquitaniæ I. ſolum oppidum Aruernum Romanus reliquum partibus bellum fecit. Eius Epiſcopus erat Sidonius Apollinaris, qui[c] deplorat Euaricem Regem Gotorum plurimas occupaſſe ciuitates, quæ deſolatis eccleſijs paſtore carebant.

Aquitania 1.

[b] epiſto. 5. lib. 7.

[c] in ſeq. epiſtol.

Aquitania 2.

Inter Ligerim verò & Garumnam eſt ſecunda Aquitania, nunc Guaſconia dicta, & ipſa Præſidalis, in qua eſt Burdegala, & VI. ciuitates continet, Burdegalenſium, Agenoenſium, Ecoliſnenſium, Santonum, Pictauorum, Petrogoriorũ. Tota Aquitania ſe antequam diuideretur à Præſidibus regebatur.[d] Hic Armoricano, & Neruicano limitibus Dux præerat.

[d] l. milites. 12. ff. de cuſt. reor.

Nouem populi ſunt propè Aquitaniam, aut in Aquitania, vbi degunt Auſcij, Marcellinus:[e] Nouem, ait populos Auſci commendant, & Oſatæ: D. Hieronymus,[f] Aquitaniæ, inquit, Nouemque populorum Lugdunenſis, & Narbonenſis prouinciæ præter paucas vrbes populata ſunt cuncta. Regio eſt, vbi ſunt Vibiſci, Vaſates, Meduli, Boij, Auſcij: Conueni, Conſuarani, Bigertiones, Terbelli, qui nouem ſunt populi in tertia Aquitania. Itinerarium XII. eius vrbes cenſet. Metropolim Auſciorum, Aquenſium, Laſtoracium, Conuenorum, Conſantaoorum, Boatum quod eſt Bot, Beranenſium, ideſt Benarnas, Aturenſium, Vaſaticam, Tarſaubicam, Tralugorram, Elloronenſium, Elloſaticum. ſed quædam ex his oppida poſtea ſunt adiecta. IV. enim tantum populi erant.

[e] lib. 15. ad fin. vbi Gallias prouincias deſcribit.

[f] in 11. epiſtola ad Achcruchiam.

Nouem populi, Aquitania III.

Narbonenſis I.

Duæ quoque Narbonenſes fuere præſidales: prior quæ à Varo flumine incipiens vſque ad Rhodanum ab ortu in occaſum, Meridie verſus mare Gallicum extenditur: Huic Itinerarium XIII. ciuitates attribuit. Metrop. Narbonenſium, Toloſatium, ideſt Toloſam Beterrenſium, Agatenſium, Nemauſenſium, Magalonenſium, Lutenſiom, ideſt Lutauam caſtrum, Vcetienſe. Narbonenſis Gallia prius Braccata,[g] à Braccis dicta, in prouinciæ verò formam à Q. Fabio redacta, & deducta Narbonẽ colonia Narbonenſis eſt vocata[h] cætera Gallia trãs alpes comata eſt appellata.[i]

[g] Plin. lib. 3. c. 4.

[h] Patercul. & Europ.

[i] Plin. li. 4. c. 17.

Narbonenſis II.

Secunda vſque ad Pyrenæos montes, & Gemenum montem extenditur, à quo ad Septentrionem cingitur, & Toloſam complectitur, mare Gallicum ad Meridiem habet. Hæc Alexandro imperante à Iuliano Proconſule adminiſtrabatur,[k] poſtea præſidalis eſt facta. Hanc vltimam Galliarum prouinciã Roma. Imperium amiſit, quã primam Q. Fabius prouinciã fecerat. Geruandus à Valentiniano illi præfectus vſq; ad Anthemij Auguſti tẽpora defendit donec tyrãnus effector, & prælio fuſus in exilium actus eſt. Fuit is annus ſalutis 468.[l] Bilimir Viſigotus ei ſuffectus dũ Anthemio opẽ laturus venit, à Rimicero eſt occiſus. Itinerarium huic VII. ciuitates adſcribit. Metrop. Aquenſium ciuitatẽ Abreſiõ, Retenſiũ, 1. Reias Foroiolenſium, Appẽcenſium, Segeſterorum. Antipolitaniã. Oẽs verò Galliarum ciuitates ab Itinerario numerantur CXXVI. quibus fortè plures eo tẽpe nõ reperiebantur.

[k] l. Gracchus. 4. C. ad l. Iul. de adult.

[l] Bion. lib. 2. de cad. prima.

Hæ prouinciæ numero XVII. Vicario Galliarum patebant: & ſi in Notitia mendosè ſcriptum eſt, VII. prouinciarum pro XVII. Hæc erant ante Notitiam, anno enim ſalutis CCCCVIII. Vãdali & Alani Rhenotraiecto intrarunt Gallias, & ſexennio poſt exacto Gothi ſub Rege Ataolpho, quibus Honorius

Aqui

Aquitaniam concessit. [a] Hos secuti sunt Burgundiones: demum Franci, quorum Dux Feramundus primus se Franciæ Regem appellauit, anno CCCCXX. Tandem Clodueus Syagrio Ægidii filio P. P. occiso, Imperij Romani milites, & magistratus, è Gallijs penitus expulit, quibus subactis, quadringenties sextertium C. Iulius Cæsar imposuerat, inquit Eutropius: Tantum ab Augusto Pop. Rom. legatum fuisse Tranquillus scribit, Dion interpretatur fuisse CCCC. millia aureorum. Sed hæc summa postmodum est aucta. Cum verò tractaretur de imponendo superindicto Gallijs Florentius P. P. Iuliano imponendi oneris auctori restitit, factumque est, inquit Marcellinus, [b] vt præter solita nemo Gallis exprimere conaretur.

Insignia Vicarij Galliarum erant, vt aliorum, aureæ Principum effigies: Abacus albo tapeto instratus, qui rubro corio tectum librum sustinet. Infra sunt XVII. mulierum effigies, reticula, coronasque in capite, & vasa aureis referta gestantes, quæ memoratas prouincias referunt. Ex his Germania secunda, & Lugdunensis tertia sunt velatæ, sola Aquitania secunda togam gerit. In manuscriptis liber auro tectus notis inscriptus est, quemadmodum in Vicario Hispaniarum, & alijs est dictum, codicillique magistratus libro adhærent. Mulieres omnes pallijs supra tunicas aut prasinis, aut cæruleis sunt indutæ. Hic Vicarius, & ipse spectabilis, officiumque habebat, quemadmodum, & alij Vicarij.

NOTITIA.

VICARII BRITANNIARVM, EORVMQVE INSIGNIA.

NOTI

NOTITIA

Sub dispositione viri Spectabilis, Vicarii Britanniarum.

Consulares.

AXIMÆ Cæsariensis.
Valentiæ.

Præsides.

Britanniæ primæ.
Britanniæ secundæ.
Flauiæ Cæsariensis.

Officium autem habet idem vir spectabilis Vicarius hoc modo.

Principum de schola Agentium in rebus ex Ducenariis.
Corniculariam.
Numerarios duos.
Commentariensem.
Ab actis.
Curam Epistolarum.
Adiutorem.
Subadiuuas.
Exceptores.
Singulares & reliquos officiales.

DE VICARIO BRITANNIÆ, & eius Magistratibus. Cap. LXIX.

COMMENTARIVM.

VPEREST Vicarius Britanniæ insulæ, quæ à Notitia repræsentatur oblonga, & forma velut triangulari, lateribus inæqualibus, ac tribus erecta promontorijs, Cantio Heleno, & Orcha, & ob id in tria regna secundum tres annulos olim fuit diuisa. Primus eam C.Iulius Cæsar ingressus; posteris ostendisse potius, quam tradidisse dicitur. Claudius Cęsar proximam cõtinenti partem Imperio subiecit, quam Consulatum primus A. Plancius administrauit.[a] Tacitus [b] eandem sub Vitellio Consularem habuisse scribit, loquens enim de Britannia, quies, inquit, prouinciæ, quanquam remoto Consulari mansit; & in Agricola, Breui deinde, Britannia Consularem Petilium cerealem accepit; postea Præsides eam rexerunt vt sub Alexandro, Virius Lupus, [c] Hadrianus illius insulæ partem, quæ nunc Scotia dicitur, muro exclusit. auctor post Dionem & Eusebium Spartianus, Murum, inquit, per octoginta millia passuum primus duxit, qui Romanos Barbarosque diuideret, neque enim Caledonia seu Scotia Romanis parebat. Hunc murum vetustate collapsum Seuerus restituit. Idem Spartianus, Britanniam, inquit maximum eius Imperij decus, muro per transuersam insulam deducto, ad finem Oceani muniuit: vnde et Britannici nomen accepit: Hæc ille. Hoc fuit vallum ex cespitibus extructum non muris; Beda, [d] Seuerus, ait, genere Afer, Tripolitanus receptam partem insulæ, à cæteris indomitis gentibus, non muro, vt quidam existimat, sed vallo distinguendam putauit. Murus enim de lapidibus: Vallum verò, quo ad repellendam vim hostium castra muniuntur, fit de cespitibus quibus circumcisis, è terra velut murus extruitur altus super terram, ita vt ante fiat fossa, de qua leuati sunt cespites, supra quam sudos de lignis fortissimis præfiguntur. Itaque Seuerus magnam fossam firmissimumque vallum, crebris insuper turribus communitam, è mari ad mare duxit; Hæc ille. Constantinus vero Magnus, quinque eius prouincias fecisse dicitur; Eam, quæ postea Maxima Cæsariensis est dicta, Valentiam, Britanniam primam, Britanniam secũdam quæ antea fuerant, & Flauiam Cæsariensem, à se qui Flauius Constantinus vocatus, appellatam. prima vero dicitur, vel quod prius subiecta, aut prima venientibus ex Gallijs occurrat, Sext. Ruffus, In Britannia, inquit, est Maxima Cæsariensis, Britannia prima, Britannia secunda: ea olim Caledonia, nunc Scotia dicitur, & à reliqua Britannia seu Anglia, arduis montibus, & duobus Eurippis maris est diuisa. Alij [e] Britanniam minorem appellant quam Sext. Ruffus Britanniam II. vocat. sed verius est Britanniam minorem Hiberniam esse, & vt Ptolemæus in secundo operis magni nominat, Præter I. & II. Britanniã Tertia pars versus Hyberniam Vicalia vocatur, vbi est Helenum promontorium, ab Helena Constantini matre nuncupatum, ibi olim Brigantes populi fuere. Sabrina fluuio à reliquis Anglis ab Ortu diuiditur, & quasi peninsula Oceano circundatur: Hanc esse arbitror quam Notitia Valentiam appellat. Theodosius dum Britannias corrigeret in honorem Valentis Principis ita hanc prouinciam nominasse videtur Marcellinus lib. 28. recuperatam, inquit, prouinciam quæ in ditiones concesserat hostium, Theodosius ita reddiderat statui pristino, vt rectorem haberet legitimum, vt Valentia deinde vocaretur arbitrio Principis.

[a] Tacit. li. 13. & in Agricola.
[b] lib. 17.
[c] l. 2. § prius. ff. de vulg.
[d] li. ecclesiastic. histor. gent. Anglor. 1. cap.
[e] Volaterranus ex Ptolemæo, & Sex. Rufo.

Quarta pars Cornubia dicitur, & est velut Chersonessus, brachium in mare extendens, cornuque formam habet, quæ in vndas protensa latius excurrit. Hanc esse arbitror, quæ Flauia Cæsariensis à Notitia nuncupatur.

Quinta circa Humbrum fluuium Gallias spectat, vbi est Condiuum, quam Maximam Cæsariensem vocari puto. Hæc à Clemente Maximo, qui in Britannia Comes Augustus est appellatus, nomen habit sicut & Maxima Sequanorum in Gallijs, vt supra est dictum: His quinque prouinciis sub Vicario Britanniarum, totidem præerant Rectores', duo Consulares, & tres Præsides. Consulares prouinciæ erant, Maxima Cæsariensis. & Valentia seu Vuestphalia. Præsidales Britannia I. Britannia II. quæ est pars Scotiæ, & Flauia Cæsariensis, quem puto esse Cornubiam. Sub Constantino Pacatianus, fortè primus, Vicarius Britanniarum fuit. [f] sub Constantio Martinus, qui casu se ipsũ interfecit. [g] Imperante Valentiniano, Ciuilem Britanniæ Vicarium, & Dulcitium scientia rei militaris insignem Ducem fuisse Marcellinus scribit. [h] Officium habebat Principem de schola agentium in rebus, ex Ducenarijs, Cornicularium, Numerarios duos, Commentariensem, Ab actis, Curam epistolarum, Adiutorem, Subadiuuas. Exceptores, Singulares & reliquos officiales Insignia verò præfert librum clausum, & viridi corio tectum; Manuscripti cum codicillis eius tegumentum ostendunt, notas dorsi inscriptas habet, vt Comites & Duces, quibus in exemplari impresso alij carent Vicarii, nullos Principum vultus, nec mulierum imagines, vt alii vicarii præfert, sed quinque oppidorum typis prouincias sibi commissas indicat, his inscriptum est, MAXIMA CÆSARIENSIS. VALENTIA, BRITANNIA PRIMA, BRITANNIA SECVNDA, FLAVIA CÆSARIENSIS. Insulam duo Comites, & vnus Dux à Barbaris tuebantur. Hi sunt spectabiles ciuiles Magistratus in Roma. Occidentalis Imperii prouincias missi. Nunc reliquos spectabiles, qui in Imperij limitibus excubabant, ordine referemus.

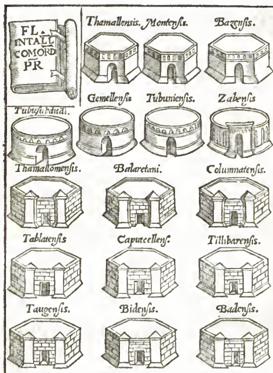
[f] l. 2. C. T. de exactorib.
[g] Marcell. li. 14.
[h] lib. 17.

NOTI

NOTITIA

COMES AFRICAE

AC EIVS INSIGNIA.

NOTITIA.

Sub dispositione viri Spectabilis Comitis Africæ Limitanei.

Præpositus Limitis Thamallensis.

Præposit⁹ Limitis Mōtēsis in castris Leptitanis.

Præpositus Limitis Bazensis.

Pręposistus Limitis Gemellensis

Præpositus Limitis Tubuniensis.

Præpositus Limitis Zabensis.

Præpositus Limitis Tubusubditani.

Præpositus Limitis Thamallomensis.

Præpositus Limitis Balaretani.

Præpositus Limitis Columnatensis.

Præpositus Limitis Tablatensis.

Præpositus Limitis Caput cellensis.

Præpositus Limitis secundanorum in Castris Tillibarensibus.

Præpositus Limitis Taugensis.

Præpositus Limitis Bidensis.

Præpositus Limitis Badensis.

Officium autem habet idem vir spectabilis Comes hoc modo.

Principem ex officio Magistri militum præsentalium

ſentalium vno anno à parte peditum, alio anno è parte equitum.
Cornicularium.
Adiutorem.
Commentarienſem ex officio Magiſti militũ præſentalium alternis annis.
Numerarios duos ex vtriuſque officijs Magiſtri militum præſentalium, ſingulos.
Subadiuuam.
Regerendarium.
Exceptores.
Singulares, & reliquos officiales.

DE COMITE AFRICÆ. Cap. LXX.

COMMENTARIVM.

QVEMADMODVM in Oriente, ita hic quoque Ducibus Comites præponuntur, qui octo fuere, Italiæ, Africæ, Tingitanæ, Tractus Argentoratenſis, Britanniarum, Littoris Saxonici per Britanniam, Illyrici & Hiſpaniarum. Sed his duabus prouincijs à Barbaris occupatis, ſex tantum Comites permanſere. Aliorum nomina duntaxat, non inſignia, nec officium à Notitia repræſentantur. nec illorum quicquam aliud apparet, præter quorundam militum numeros, qui apud eos eſſe conſueuerant. Vandali enim, & Alani ſub Honorio Hiſpanias, circa annum ſalutis CCCCIX. inuaſerant. [a] deinde Theodoſio iuniore, Valentinianoque III. imperantibus, Attila Illyricum occupauerat, vt Paulus Diaconus, [b] & D. Proſper tradunt. Itaque duabus his prouinciis Imperio Romano ablatis, ſex tantum aliarum regionum relicti ſunt Comites, inter quos primum Italiæ Comitem Notitia in indice nominat. poſtmodum in ipſis explicandis, omiſſo eius officio ſolo, inſignia inter vltimos Comites oſtendit. Primuſque inter limitaneos Comes Africæ recenſetur cum XVI. Præpoſitis, ita vocabantur, qui ſingulis munitionibus aut caſtris præerant, vt Diocletianus ad Pompeianum Francum P. Præt. ſignificat. [c] Non putauimus, inquit, Viatorem Præpoſitum ab excubiis limitis reuocandum. Caſtri Præfectum Præpoſitum nominat, vt & Theodoſius ad Saluſtium Quæſtorem. [c] Valentinianus ad Seuerum Magiſtrum militum. [e] ſcribens, & Leo, A. ad Ioannem Magiſtrum, [f] quod latius in Oriente eſt demonſtratum.

[a] Poſſidonius in vita D. Aug.
[b] lib. 7. cap. 40.
[c] in l. quamuis. 19. C. de adalt.
[d] in l. 1. C. de offi. Quæſtor.
[e] l. 1. C. de uer. offi.
[f] in l. viros, 8. C. eo. tit.

IN OCCIDENTE ERANT Præſidia CCLXIX. cum totidem Præpoſitis ſeu Præfectis hoc modo.

In Africa,	*XVI.*
Tingitana	*VIII.*
Litore Saxonico per Britanniam	*IX.*
Italia	*XVI.*
Argentorato	*I.*
Mauritania	*VIII.*
Tripolitana	*XIIII.*
Pannonijs	*XXVI.*
Valeria	*XXXV.*
Pannonia I.	*XXVII.*
Retio	XIX.
Sequanico.	I.
Armorica	X.
Belgica II.	III.
Britannia	XXXVII.
Maguntiarenſi.	XI.
Gallijs, & Belgica I.	XXI.
Hiſpanijs.	VI.

INSIGNIA geſtabat Comes Africæ, librum, quemadmodum alii Comites, cum iiſdem notis libri dorſo inſcriptis, ac Magiſtratus codicillis. Præterea XVI. munitiones, quæ exceptis quatuor rotundis, formam exagonam oſtendunt. Porta duabus turribus hic inde muniuntur: in manuſcriptis alia forma repræſentantur. Spectabilis appellabatur hic Comes.

Ita verò officium habebat, Principem ex officio Magiſtri militum præſentalium, vno anno à parte peditum, altero à parte equitum. In manuſcriptis legitur, ex officiis Magiſtrorum, & rectius. Item Cornicularium, Adiutorem, qui loco Cornicularii pleriſque Ducibus erat, Commentarienſem ex officio Magiſtrorum militum præſentalium, ita legendum ex manuſcriptis, alternis, ideſt vno ab eo, qui eſt peditum, altero ab eo qui eſt equitum. Numerarios duos, ex vtriſque officiis Magiſtri militum præſentalium ſingulos, ideſt vnum illorum à ſingulo officio extrahebat. In manuſcriptis pro Magiſtri legitur Magiſtrorum, Item Subadiuuam, Regerendarium, Exceptores, ſingulares & cæteros officiales, qui ſupra ſunt declarati. Sexdecim præſidiorum Præpoſitis imperabat, qui quot numeris præeſſent, ſciri non poteſt: ſed dando CCC. pedites cuique limiti, fuiſſent 4800. iiſdem 50. equites tribuendo efficerent 800. A Magiſtro verò peditum præſentali accipiebat auxilium vnum, Legiones Palatinas tres, Comitatenſes VII. Pſeudocomitatenſem vnam. Item à Magiſtro equitum præſentali Vexillationes Comitatenſes 19. ſed ipſum vt cæteros Comites alias copias habuiſſe credendum eſt. Nunc XVI. eius Præpoſitos explicabimus, quorum primus erat.

Præſidia 16.
Pedites 4800.
Equites 800.

PRÆPOSITVS limitis Thamallenſis à Thamalla oppido, forte legendum Thamiſſenſis, qui non longe abeſt à ſequenti limite. In itinerario legitur. Turre Tamalleni, vbi erat manſio. Infra alius limes Thamallomenſis, ſimile non habet.

2 MONTENSIS in caſtris Leptitanis, erant in propria Africæ regione, vbi erat Carthago; & Leptis montana, ſeu parua: ſed credo ſignificari limitem, à monte quem occupabat, Montenſem appellatum, quem ſcheda Volſeri Mortem vocat. Præter hæc alia erant caſtra Leptitana, quæ ſub Duce Tripolitanæ à Fortenſibus defendebantur prope Leptim magnam in Tripolitana eundo ad aras Philenorum, de quibus infra. Forte hæc ſunt, quæ in ſcheda poſteriore Volſeri caſtra alio non adiecto vocantur.

3 BAZENSIS limitis in Marmarica vbi eſt Baziũ promontorium, & Bazenum oppidum.

4 GEMELLENSIS limitis Præpoſitus Gemellis degebat, quod oppidum nomen dedit limiti, vbi quoque manſio erat curſus publici. Itinerarium Lemelenſe caſtellum appellat. Martyrolog. [g] In Africa, inquit, in caſtello Lemelenſe S. Martyrum Primi & Donati diaconorũ, qui cum altare in eccleſia tuerentur à Donatiſtis occiſi ſunt, ſed credo legendum Gemellenſe. Erat Gemelle vrbs Africæ propriæ, inquit D. Auguſtinus.

[g] 8. Id. Febr.

5 TVBVNENSIS ab oppido Tubunis Africæ propriæ, de quo etiam D. Auguſt.

6 ZABENSIS Herodotus in Melpomene ad finem, Zabeces in Africa inter Maxyes & Zygances ponit. vnde legendum eſſet Zabecenſis.

7 TVBVSVBDITANI limitis, Tubuſuptũ, appellat Sitifenſis Mauritaniæ oppidum Marcellinus, [h] loquens

[h] lib. 29.

loquens de Theodosio, ad Tubusuptum, inquit, progressus oppidum, Ferrato contiguum mond. Io Mauritania Cæsariensi collocat Ptolemeus. Eius meminit & Photius, inde limes nomen habuit.

8 THAMALLOMENSIS, à Thamallomo oppido io Africa propria. Itinerarium Themellamum appellat, quod est diuersum à Thamalla, de qua supra. vetus codex habet, Thamallonensis.

7 BALARETANI, ab oppido Balarem in Africa propria.

10 COLVMNATENSIS, à columnato oppido. Hic limes & sequens, longius se extendentes, duos habebant Præpositos. Hunc scilicet & alium sub Duce Mauritaniæ Cæsariensis, qui fortè ad eundem locum castra iungebant.

11 TABLATENSIS. à Tablata oppido. Tablata legit Itinerariũ, vbi mansio cursus publici fuit. Thasbalum D. Cyprianus, & Augustinus appellant. Africæ propriæ vrbis fuit.

12 CAPVT CELLENSIS, alias Celamensis. Celama Ptolemæo est oppidum Africæ. Itinerarium Celasitacum nominat, & caput Cillanum Mauritaniæ Cæsariensis oppidum, vnde limes nomen habet.

13 SECVNDANORVM in castris Tillibarensibus à loco ita vocatis. Tillaburum oppidum Africæ propriæ Itinerarium ponit, vnde castra nomen habent Sub Duce Tripolitanæ, alius præpositus limitem Tillibarensem tuebatur. Equites Secundani Italicani supra inter numeros Africæ à notitia recensentur. Secundanos populos in Gallia Plinius locat, Italiciani equites in secundis oppido Pannoniæ II. infra sub eius Duce ponuntur, vnde hi deriuari videntur. Vetus codex legit, secundum forum.

14 TAVGENSIS, à Tauga vrbe hic limes deducitur.

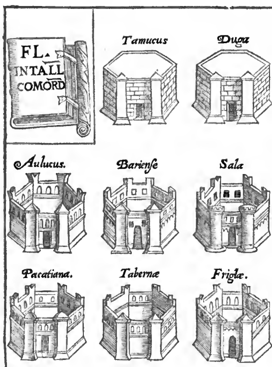
15 BIDENSIS, Bidil municipiũ Itinerariũ in Mauritania Cæsariẽsi ponit, vnde Bidilensis limes esset vocãdus: q; esset lõgioc hic limes aliũ sub Duce Mauritaniæ Præpositũ habuit Vidẽsem vocatũ, pro Bidensem.

16 BADENSIS. à Bada Mauritanniȩ Cȩsariẽsis oppido de quo apud D. Cyprianum, [a] caput Bada Procopius vocat. Multa ex præfatis nominib. vel noua sunt, vel postea mutata. Hic limites, nõ oppida notãtur vbi hi numeri degebant, q; secus in aliis Comitib. & Ducib. est actũ, forte quia in castris hi statiua habebant.

[a] in Concilio Carthaginensi.

NOTITIA

COMES TINGITANIAE EIVSQVE INSIGNIA.

NOTI

NOTITIA

Sub dispositione viri illustris Comitis Tingitanæ limitanei.

RÆFECTVS Alæ Herculeæ Tamuco.
Tribunus cohortis secūdæ Hispanorum Duga.
Tribun' cohortis primæ Herculeæ Auluco.
Tribunus cohortis primæ Itereorum Castrobariensi.
Tribunus cohortis Pacatianensis. Pacatiana.
Tribunus cohortis tertiæ Hastatorum, alias Hastorum Tabernis.
Tribunus cohortis Friglensis Friglis.
Officium autem habet idē vir spectabilis Comes hoc modo.
Principem ex officio Magistri militum prǽsētalium vno anno à parte peditū, alio anno à parte equitum.
Commentariensem vt supra.
Numerarios duos, singulos ex officio supradicto.
Cornicularium.
Adiutorem.
Subadiuuam.
Regerendarium.
Exceprores.
Singulares,& reliquos officiales.

DE COMITE TINGITANÆ Cap. LXXI.

COMMENTARIVM.

INGITANA vltima est Africæ pars, vltra Numidiam, Oceanum versus, vt supra in eius Præside est declaratum: vbi Limitaneus Comes cum VIII. Prępositis excubabat. Idem officium eademque insignia; quæ superior gerebat, scilicet librum, codicillos,& VIII. castra, Sed VII. tantum Præfecti, aut Tribuni recensentur, vnde aliquid desit, necesse est. Erat autem locis præsidio ala equitum vna, *Præsidis 8.* cohortes VI. quæ efficiebant circiter 3000. peditum, & Equites 100. Præter hos hic Comes duo auxilia Magistri peditum præsentalis regebat, scilicet Mauritonantes Seniores, & Mauritonantes iuniores; item duas legiones ex XXXII. Comitatensibus, nempe Constantinianos, & Septimanos iuniores; item Magistri equitū præsentalis vexillationes III. ex XXXII. Comitatensibus, videlicet equites Scutarios Seniores, Sagittarios Seniores, & Corduenos, quemadmodum Notitia infra explicat. Hic verò non recensentur, quia proprij huius Comitis milites non erant sed velut commodati. Præfecti sunt sequentes. *Equites 300. Equites 100.*

1 PRÆFECTVS Alæ Herculeæ Tamuco præsidebat, quod erat nomen vici. Thamudat appellat Itinerarium. Ala verò Herculea ab Herculeo Maximiano est dicta. Videntur autem qui alæ, idest maiori turmæ equorum præerant, Præfecti dicti. Qui verò cohorti Tribuni. Sed & legionis Præfecti quandoque Tribuni vocabantur.[a]

2 TRIBVNVS cohortis secundę Hispanorum Dugæ degebat. Dugam in Africa Ptolemæus ponit,

3 TRIBVNVS cohortis primæ Herculeæ in Auluco morabatur, Mauritaniæ Tingitanæ oppido.

4 TRIBVNVS cohortis primæ Ityreorum in castro Bariensi excubabat. Barin oppidum Tingitanæ fuisse Stephanus scribit, vnde castrum Bariense. Ityreos in Syria Plinius, & Iosephus collocant, quibus & Strabo[b] adstipulari videtur. Probus Scythus esse dicit, Seruius Parthos in illud carmen Poetæ.

Ityreos taxi curuantur in arcus.

Verius est regionem Iudeæ conterminatam fuisse.[c] Hi milites ex illis populis constabant.

5 TRIBVNVS cohortis Pacatianensis, Pacatianę residebat, à quo loco nomen habuit, aut forte à Phrygia Pacatiana est dicta. Procopius[d] scribit Maurusios Pacatos vocari, quia cum Romanis fœdera inuiolata semper tenuerunt.

6 TRIBVNVS secundæ scilicet cohortis Hastatorum, Tabernis manebat. Hic erat mātio cursus publici apud Itinerarium. Hastati hi milites sūt dicti, quod hastis pugnarent. In manuscriptis legitur Hastorum ex Hasta Ciuitate, quod magis placet.

7 TRIBVNVS cohortis Fringlensis residebat Friglis, à quo loco nomen hæc cohors habuit. Frigilos Itinerarium in Mauritania Tingitana, inter Baçatā & Lixum ponit. Hæ sunt copiæ Comitis Tingitanæ, qui non diu permansit, anno enim Salutis 427. Bonifacius Africæ Comes apud Placidiam Valentiniani III. matrem proditionis insimulatus, Gesericum Vandalorum Regem ex Hispania in Mauritaniam Tingitanam vocauit, qui cum 80. milibus hominū totam eam prouinciam, mox Cæsariensem, ac deinde Numidiam, reliquasque Africæ prouincias tenuit. Reliqua Africæ in eius regionis Ducibus infra exponentur. Nunc alios Comites percurremus.

[a] l. 2. in prin. ff. de his, qui not. infa. l. Titius. 25 ff. de testa. mil.
[b] lib. 17.
[c] ex Iosepho Iu. ca. 13. Tacit. 12.
[d] lib. 6. lib. de ædif. Iustin.

NOTITIA
COMES LITTORIS
SAXONICI PER BRITANNIAM
eiusque insignia.

NOTITIA.

Sub dispositione viri spectabilis Comitis littoris Saxonici per Britanniam.

Ræpositus numeri Fortensium Othonæ.

Præpositus militum Tangricanorum Dubris.

Præpositus numeri Turnacensium Lemannis.

Præpositus equitum Dalmatarum Branodunensis Branoduno.

Præpositus Equitum Stablesiani Gariannonensis Gariannono.

Tribunº cohortis primę Vetasiotũ Regulbio.

Præpositus Legionis 2. Aug Rutupis.

Præpositus numeri Abulcorum Anderidæ.

Præpusitus numeri Exploratorum portus Adurni.

Officium autẽ habet idem vir Spectabilis Comes hoc modo.

Principem ex officio Magistri Præsentalũ à parte peditum.

Numerarios duos vt sup. ex officio supradicto

Commentariensem ex officio supradicto

Cornicularium.

Adiutorem.

Subadiuuam.

Regerendarium.

Exceptores.

Singulares, & reliquos officiales.

DE COMITE LIMITIS Saxonici per Britanniam. *Cap. LXXII.*

COMMENTARIVM.

PICTI assumptis ex Hybernia Scotis, cum sæpè Britanniã vexassẽt, tandẽ auxilio Romanorum destitutã inuenientes, subactam extremam insulæ partẽ inhabitarunt, nec vltra exinde, inquit Paulus Diaconus,[a] valuerũt expelli. Idem Beda[b] tradit. Quare Britanni Anglos Saxones Germaniæ populos cum Rege Vertegerno, ad defendendam insulam vocauerunt, qui cum hostes abegissent, in Britannos arma conuerterunt, stipendia sibi promissa non solui causati: Itaque aliam insulæ partem & ipsi occuparunt, vnde limes contra eos à Comite creato erectus Saxonicus est dictus. Hinc apparet non ita primum ab Anglis Saxonibus totam insulam, vt multi credunt, occupatam, quam postea cum Scotis diuisam tenuerunt. Hi Aquilonari parte potiti, Scotiam: Illi, reliquam tenentes Angliam appellarunt. Verum Saxones ab Anglis Beda diuidit. Polyd. Virgilius[c] Orientalem Britanniæ partem circiter annum salutis CCCCL. vbi est Loadinum, eos occupasse autumat: quod si sequitur Valentiniano III. & Martiano imperantibus, hanc Notitiam scriptam fuisse oportet, quo tempore Barbari insulæ parte capta, limiti Saxonico iam nomen dederant. Sed Beda aliud sentit, & Marcellinus[d] qui hunc Comitem maritimi tractus appellat, scribitque Nectaridum Comitem & Bulchobaudem ducem Valentiniano I. imperante à Britannis occisos Itaque longe ante Comes maritimi tractus fuisse videtur. Præter hunc Comitem, erat & alius Comes Britanniæ dictus, cuius nullæ propriæ apparent copiæ. Item Dux Britanniarum qui pluribus præsidiis, ac Tribunis, Præfectisque præerat.

[a] lib. 14. ad fin.
[b] de eccles. hist. lib. 1. c. 22.
[c] lib. 5. Anglic. histor.
[d] lib. 27.

Hic Comes eadem, quæ & alii Comites gestabat insignia scilicet, librum purpureum, vel luteum, vt habent manuscripti, cum notis sæpe relatis aliorum Comitum inscriptum, & codicillos insulamque cum nouem oppidis, quæ infra referentur.

Præsidis. 9.

Officium habet hoc modo Principem ex officio Magistri præsentalium ex parte peditum, ex Officiis Magistrorum legunt manuscripti. Item Numerarios duos ex officio supradicto, Commentariensem ex officio supradicto, Cornicularium, Adiutorem, Subadiuuam. Regerendarium, Exceptores, Singulares, & reliquos Officiales. Sub eius dispositione erant VII. Præpositi, & tribunus: vous infrascripti.

1 PRÆPOSITVS Numeri Fortensium Othonæ degebat. Hæc legio inter Comitatenses Magistri peditum recensetur, ex qua Numerum Præpositus Othonæ tenebat. Cohortem à Latinis Numerum vocari auctor est D. Chrysostomus,[e] Cohors, inquit, erat quæ vocatur Numerus, quod & Oecumenius[f] recitat, & Triparit.[g] innuere videtur. Sed quandoque pro quibuscumque militum copiis numeri accipiuntur.

[e] homilia. 23. in Act. Apost.
[f] in c. 10. Act. Apost.
[g] lib. 1. capit. 9. fenetis Lvls. C. de testam. milit.

2 PRÆPOSITVS militum Tungricanorum Dubris excubabat. Hic portus erat nam Itinerariam ad portam Dubris hunc locum appellat. Tungri sunt Germaniæ secundæ apud Itinerarium populi, nunc Brabanti vocati, ex quibus constabant cohortes, prius Tungræ, postea Tungricanæ dictæ. Tacitus,[h] Duas, inquit, Tungrorum cohortes, quatuor equitum Turmas Vniuersum Treuirorum alam cum Iulio Classico Præfecto misit. Idem[i] Tres Batauorum cohortes, ac Tungrorum duas cohortatus est. Tungricanorum & Marcellinus[k] meminit.

[h] de Fabio Valente Vitelly legato loquen. libro 18.
[i] in vita Agricolæ.
[k] lib. 26. & 27.

3 PRÆPOSITVS Numeri Turnacensium Lemanis manebat. Ad portum Lemanis, hunc locum vocat Itinerarium. Lemauio legitur, in quibusdam schedis Augustæ inuentis, & à clariss. viro Marco Velseio in lucem emissis. Est Tornacum vrbs eiusdem Galliæ Belgicæ secundæ, nunc Tornay dictum, vnde hi milites sumpti.

4 PRÆPOSITVS equitum Dalmatarum Branodunensis, Branoduno præsidebat, ita ipse à loco vbi degebat, vocabatur. Branogenium in Britannia oppidum Ptolemæus ponit, & Dunum sinum, quod fortè huic loco nomen dedit.

5 PRÆPOSITVS equitum Stablesianorum Gariannonensis, in Garionnono residebat: De his equitibus supra in copiis Orientis dixi. præcedentes puto auxiliis & equitibus præfectos fuisse: Sequens cohortis Tribunus inter præpositos legionarios equitibus postponitur.

TRIBVNVS cohortis primæ Vetasiorum Regulbio insidebat; fortè legendum Vetarasiorum, à Vetarasia Galliæ Belgicæ vrbe, aut Vetusiorum, qui sunt Plinio Italiæ Alpini populi.[l] Sequentes Sunt legiones, aut pars earum.

[l] lib. 3. cap. 20.

6 PRÆPOSITVS legionis secundæ Augustæ. Rutupis Excubabat. Rutupiæ est oppidum Britanniæ, & Rutipe portus, vulgò Sandouis dictus, de quo Ptolemæus. Marcellinus.[m] Lupicinus, inquit, Bononiam venit, quæsitisque nauigiis, & omni imposito milite ad Rutupias sitas ex aduerso defertur Londinum versus. Idem lib. 27. Rutupias stationem Britanniæ tranquillam vocat. Hunc portum nominat etiam Tacitus,[n] & simul, inquit, classis secunda tempestate ac fama Rutupensem portum tenuit. Ad portum Rutupis vocat Itinerarium. eius meminit Lucanus,[o] Rutupinaue litora feruent, Ausonius,[p] Iuuenalis[q] & alii. Locus est superioris Britanniæ Nam Diõ[r] recensens legiones Impetit, ait, Secundam Augustalem vocatam in superiore Britannia hyemasse, & partẽ secundę Victricis in inferiore. Hęc legio secũda Britanica est vocata, & erat vna Comitatensium. Vetustus codex legit, Præfectus legionis, & tecti us.

[m] lib. 20. paulo post principium.
[n] in vita Agricolæ.
[o] in 6.
[p] Iuuenal l. 18. de vrbib. 6.
[q] Satr. 4.
[r] lib. 55.

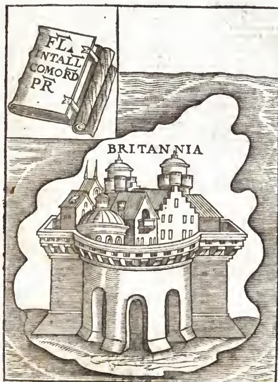
7 PRÆPOSITVS numeri Abulcorum, Anderidæ. Anderido aliud oppidum eiusdem nominis in Celtogallica Ptolemæus nominat Abulcorum Zosimus[s] meminit. Arcadius, inquit, Dux ordinis Abulcorum cecidit.

[s] in fin. lib. 2.

8 PRÆPOSITVS Numeri Exploratorum portu Adurni Madurnum habet codex manuscriptus, ita etiam se legisse in membranis scripsit Ortelius. Exploratores hi sunt appellati, quod explorandi res hostium officium haberent, vt Constantinus Porphyrogenneta tradit[t] Sub hoc Comite erat vna legio fortè 1000. peditum & seni Numeri, fortè 1200. & duo ordines equitum ferme 200. Summa est peditum ferme 220. & equitum 200. præfecturam enim mille peditum hoc tempore fuisse Constantinus Porphyrogenneta scribit.[u]

[t] de themat. b.
Peditum 2200
Equitum 200.
[u] de themat.

COMES BRITANNIAE EIVSQVE INSIGNIA.

NOTITIA.

Sub dispositione viri spectabilis Comitis Britanniæ.

PROVINCIA Britanniæ.
Officium autem habet idem vir spectabilis Comes hoc modo.
Principem ex officio Magistri militum præsentalium alternis annis.
Commentariensem vt supra.
Numerarios duos singulos ex vtroque officio supradicto.
Adiutorem.
Subadiuuam.
Exceptores.
Singulares, & reliquos Officiales.

DE COMITE BRITANNIÆ, Cap. CLXXXIII.

COMMENTARIVM.

VAlentiniano primo imperante, duo scilicet Comes Britanniæ, & Dux, ille maritima tuebatur, hic mediterranea, Marcellin[a] Britānias, inquit indicabat Barbarica conspiratione ad vltimā vexatas inopiam. Nectaridumque Comitem maritimi tractus occisum & Bulchonaudem Ducem hostilibus, insidiis circumuentum. & alibi scribit[b] Theodosium, qui postea imperauit, ibidem Ducē fuisse. sed tota fere insula in Barbarorum potestatem redacta, sine præsidiis, & copiis hic Comes cum sola insulæ imagine repræsentatur. Transrhenanis enim populis insulam inuadentibus circa annum salutis 411. Britanni eiectis Romanis præsidibus & Comite, in

[a] lib. 27.
[b] lib. 28.

[a] *lib. 6.*

libertatem se vendicarunt, Zosimus. [a] Transrhenani, inquit Barbari cuncta pro libito inuadentes, eò tum incolas insulæ Britanniæ, tum quasdam Celticas nationes redegerunt, vt ab Imperio Romano deficerent. & Romanorum legibus non amplius obedientes, arbitratu suo viuerent. Itaque Britanni sumptis armis, & pro salute sua periclitati, ciuitates suas à Barbaris imminentibus liberarunt, eiectis Romanis præsidibus, & propria quadam Republica ex arbitrium suo constituta. Hæc Britanniæ rebellio, quo tempore Constantinus regnum vsurpabat, accidit. Hæc ille. Non tamen omnes tum simul defecerunt, sed aliqui in fide Romani Imperii remanserunt, vt ex Beda liquet. Demum cum prius Aquilonaris insulæ pars à Scotis, & magna Orientalis occupata esset, postmodum Australis ab Anglis & Saxonis subacta tota insula est amissa. Interea alius Comes limitis Saxonici in suis munitionibus se tuebatur, & Dux Britanniæ reliquam Roman. Imperio parentem insulæ partem cum suis militum copiis retinebat. Comes Britanniæ in inferiori, & secunda Britannia olim degebat cum sexta legione, quam ab Augusto in Syria locatam, deinde in duas diuisam, & alteram in Britanniam missam fuisse Dion scribit, [b] Altera, inquit, Victrix appellata in inferiore Britannia excubabat. Hi sunt qui à Notitia Victores iuniores Britannicani inter LXV. auxilia palatina Magistri peditum in præsenti vocantur, & supra post Catalogum vexillationum sub hoc Comite militasse dicuntur. Merebant sub eodem Comite aliæ quæ

[b] *lib. 53.*

legiones prima Iunior, siue primani iuniores, qui nullibi in Catalogo militum Magistri peditum reperiuntur, nisi sint prima Flauia, aut prima Maxima à Maximo Clemente ibi Augusto creato appellata. Altera legio erat secunda Britannia, siue Secundani, vna ex legionibus Comitatensibus XXXII. sub Magistro peditum. Aliam Pictis Britannos infestantibus legionem militum ab Honorio missam hostes repulisse Paulus Diaconus scribit, quæ ibi non mansit. Equitum quoque VI. Vexillationes hic Comes regebat, videlicet equites Cataphractarios iuniores, qui non reperiuntur in albo Vexillationum Magistri æquitum in præsenti. Equites scutarios Aureliacos qui erant vna ex XXXII. Vexillationibus Comitatensibus eiusdem Magistri, sicut & sequentes, videlicet Honoriani seniores Stablesiani & Syri, qui in Catalogo Vexillationũ Magistri equitum nõ leguntur, & suprà sub hoc comite meruisse scribuntur. poterant esse equites 600. peditum 3000.

Peditum 3000. Equites 600.

Eadem plane insignia habebat, quæ & alii Comites, scilicet librum cum codicillis magistratus inscriptum, & insulam vnius tantum vrbis effigiem tenentem. Præsidia enim, quæ amiserat, omittuntur; supra scriptum est BRITANNIA.

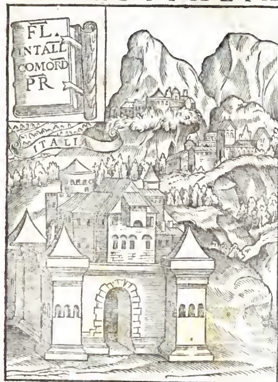
Hic officium, vt Africæ & Tingitanæ Comes habebat. cornicularius tamen & regerendarius, qui apud alios Comites erant, incuria forte librarii, hic desunt. in Oriente nullus Comes aut Dux eum habebat.

NOTI

NOTITIA

COMES ITALIÆ

Sub dispositione viri spectabilis Comitis Italiæ tractus Italiæ circa Alpes.

De Comite Italia. Cap. LXXIIII.

COMMENTARIVM.

Ic Comes in Notitiæ indice ceteris præmissus in insignibus repræsentatis post Comitem Britanniæ, & ferme omnes alios collocatur, quia, vt puto, nullę ipsius militum copię aut præfecturæ, officiumve ostenditur, quod cum vires Imperij vniuersæ contra hostes in Gallijs essent conuersæ, Italia vndique mari & alpibus cincta, alios limites quàm ipsas alpes non habebat. quibus cum militibus hic spectabilis [a] comes præerat Pro insigni librum erectum in tergo notis inscriptum habebat, vt alij Comites his Madrucianus errore scriptoris caret Sub libro depictæ sunt Alpes cum tribus oppidis, inscriptumque est ITALIA, & infra subscriptum, SVB DISPOSITIONE VIRI SPECTABILIS COMITIS ITALIÆ TRACTVS ITALIÆ CIRCA ALPES. Eius officium non scribitur, quòd fortè suis finibus ab incursantibus Barbaris Valentiniano III. imperante esset expulsus. Quod copias haberet, non exprimitur; sed legiones XIIII. intra Italiam merebant, peditum auxilia XII. erant ferme peditum 1600 Equitum Vexillationes VII. poterant constare 700. equitib. Imperante Galba, Mennius Rufinus cum Ala equitum Hadriæ præsidebat, vt Tacitus [b] recitat, Bassus, inquit, Liburnicis nauibus Hadriam profectus à præfecto alæ Mennio Rufino præsidium illic agitante vincitur. Ex prędictis XIIII. Legionibus, VIII erant ex numero XII. Legionum palatinarum nempe Iouiani Seniores, Herculiani Seniores, Diuitenses Seniores, Tungritani Seniores, Pannoniaci Seniores, Mœsiaci Seniores ex Mœsia, sed in Catalogo Magistri peditum vocantur Mœsiciani corruptè, vt puto, Octauiani ex Legione VIII. Augusta in Pannonia, ab Augusta olim constituta, & Thebei. Nona Legio erat Pontinensium vna ex XVIII. pseu-

a l. vlt. C. de silentia. l. 1. C. de castrensi. l. 1. C. de primi. scholis.

b lib. 19.

do Comitatensibus. Reliquæ sequentes quinque erāt ex 32 Legionibus Comitatensibus, videlicet Martiaci iuniores, qui in Catal. Ministri peditum vocantur Martiarii iuniores, sed mendose, quia infra sunt Martiaci seniores, Septimani iuniores à Septima Gemina Pia fœlici, in Dalmatia ab Augustó locātā Regii Germaniciani, prima Iulia. Secunda Iulia, ab Augusto ita vocatæ, à quo illa in Germania inferiore, hæc in Numidia est collocata. Prima Iulia non legitur in Catal Magistri peditum.

Quæ verò sequuntur auxilia XXII. erant ex LXV. auxilijs Palatinis sub eodem Magistro in Italia militantia, scilicet.

Cornuti seniores.
Braechati seniores.
Petulantes seniores.
Celtæ seniores.
Herculi Seniores.
Batauí seniores.
Martiaci seniores.
Iouii seniores.
Victores seniores.
Cornuti iuniores.
Leones iuniores.
Exculcatores seniores.
Grati.
Sabini.
Fœlices iuniores.
Atecoti, Honoriani iuniores.
Brisigaui iuniores.
Mauri Honoriani iuniores.
Galli Victores.
Placidi Valentiniani Fœlices, à Placida matre Valentiniani III. dicti.
Gratianenses iuniores.
Mateomanni. Notitia legiones, & auxilia cōmiscet.

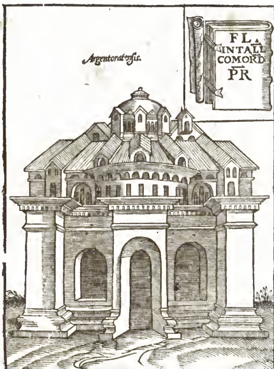
Ex VII. verò vexillatione Italiæ, sex erāt ex palatinis, scilicet.

Comites Cornuti seniores.
Equites Promoti seniores.
Equites Bracchati seniores.
Equites Cornuti seniores.
Comites Alani Constantes Valentinianenses seniores.

Item Vexillatio vna Comitatensis, idest, MAVRI FEROCES Itaque erant fermè omnes simul peditum sexdecim millia CC. & equites circiter 700. Præter hos erant in Italia XVI. præsidia aliquot Legionum præter Classes; Præfectus enim iuniorum Italicorum Rauennam custodiebat. Præfectus Sarmatarum Gentilium Apuliæ & Calabriæ oram tuebatur Alius eorundem Sarmatarum Gentilium aliam regionem per Brutios. & Lucaniam Præfectus Sarmatarum Gentilium Forofuluiensi, seu Valentiæ propè Padum præerat. Alii Præfecti Sarmatarum Gentilium Opitergio, Patauio, Veronæ, Cremonæ, Taurinis, Aquis, siue Tertonæ, Nouariæ, Vercellis, regioni Samniti Bononiæ in Æmilia, Quadratis seu Eporizio; Polentiæ in Liguria. Hæ legiones Sarmatarum per tot loca dispersæ, continebant fortè 12. millia peditum. In Flaminia quoque Rauennam tuebatur Præfectus militum iuniorum Italicorum fortè 1000 Erant, & quartuor classes in Italia, Venetum Aquileiæ, Comensis. Misenatium, & Rauennatium de quibus tractabitur. *Peditū* 16200 *Equitum* 700.

COMES ARGENTORATENSIS

NOTITIA.

Sub dispositione viri spectabilis Comitis Argentoratensis tractus Argentoratensis.

De Comite Argentoratensi.Cap. LXXV.

COMMENTARIVM.

RGENTORATVM. Ciuitas est in Germaoia prima, inquit Itioerarium, secuodum Rhenum, nunc Argentina dicta. Marcellinus, Aurelius Victor, cum Paulo Diacono, Argentariam vocant. Habet Germania prima Maguntium metropolim.& Argentoratum, qoibus præter Docem prouinciæ datos est huic Comes illi Dux, vt plores iruentibus in agrum Rom.hostibus com suis copijs occurrerent. Huic igitur vrbi, & eius tractui proprius Comes eum manu militum præerat, Argentoratensis oencupatus. Nulli sub eo Numeri recensentur: sed legionem VIII Sebastam, id est Augustam Ptolemæus hic collocat, quæ minimũ eoorioet 1900. peditea Eius insignia sunt liber codẽ modo dorso ni scriptus & codicilli, vt in aliis Comitibus est dictũ Muoitionem magnificè extructam habet, supra scriptũ est ARGENTORATENSIS & infra, SVB DISPOSITIONE VIRI SPECTABILIS COMITIS ARGENTORATENSIS TRACTVS ARGENTORATENSIS: In quo erant Vãgiones & Treueri secondum Rhenum siti In indice hic Comes quartũ locum tenet hic postremum. Officii etiam illius aut militum nulla fit mentio, qood ea loca tum ab hostibus tenerentur Gothi enim antea Gallias ingressi, rursus ab Ataulpho Rege circiter annum salutis 413. eas repecierunt: Ac biennio post Burgundiones partem Galliæ Rheno coniunctam teooerunt, quæ ab illis nomen accepit, circiter annum verò 430. Aetius [a] Comes Belgicæ partem Rheno proximam, quam Franci occupauerant, recepit: sed illi rursus irruentes post multa & varia prælia, tandem eã obtinuerunt. [a]

[a] authore Cassiod. rus. D. Prosper, & Paulus Diaconus.

De comite Illyrici. Cap. LXXVI.

DEFVNCTO Theodosio Magno, relictis Arcadio & Honorio adolescentibus, Barbari à Stilicone noua moliente acciti Illyricum inuaserunt, D. Hieron.[a] Viginti inquit, & eo amplius anni sunt, cum Scythiam Thraciam, Macedoniam, Dardaniam, Daciam, Thessaliam, Achaiam, Epirum, Dalmatiam, cunctasque Pannonias, Gothus, Sarmata, Quadus, Alanus, Huni, Vandali, Marcomani iostant rapiunt. Hæc D. Hieronymus. Alaricus enim circa annum 400. multa in Illyrico occupauit. Demum Valentiniano III. in Occidente, & Martiano in Oriente imperantibus, circa annum salutis 452. Attila Hunnorũ Rex Illyricum deuastauit. Daciaque. Macedonia. Achaia, ac Pannoniis occupatis, vtrasque etiam Thracias fœde deformauit.[b] Itaque tempore huius notitiæ amissis Illyrico & Hispaniis, eorum Comites esse desijsse arbitror. Nam etsi in numerorum catalogo eorum pluribus præfuisse dicantur, in indice tamen aut insignibus Comitum repræsentandis, nulla illorum fit mentio, quod & in ciuilibus Illyrici magistratibus actum fuit. Iornandes verò auctor est, Valentinianum Placidiæ, vt Eudoxiam Theodosij filiam vxorem haberet, Illyricum socero cessisse, Ego tamen quantum licuit, eius Comitem restituere sum conatus.

Insignia & officium, vt alii Comites habuisse censendus est. Equitum, quos secum aliquot habuisse verisimile est, hic nulla habetur mentio. Peditum verò aliquot millia sub eo meruisse, inueniuntur Nam ex auxiliis palatinis LXV. sub Comite Illyrici auxilia XV. sequentia Notitia post Magistri equitum copias recensent. Et sunt.

[a] *epistola 3.*

[b] *vt Paul. Diaconus & alii scribunt,*

Sagittarii Tungri, & Iouii iuniores.
Sequani, & Rhetii.
Sagittarii Venatores, & Latini.
Honoriani Mauri seniores.
Mattiaci.
Honoriani Gallicani.
Valentinianenses fœlices.
Honoriani victores iuniores.
Tungri.
Seguntienses.
Valentinianenses iuniores.
Caterianenses, hi non reperiuntur sub Magistro peditum forte legendum,
Gratianenses, aut,
Catarienses. vt in Codice Vrsini.

Ex legionibus Comitatensis XXXII. sub eodem Comite sunt legiones V.

Tertiani, siue tertia, Italica.
Tertia Herculea, Pacatianenses.
Mauri Cetrati, & Propugnatores iuniores.

Ex Pseudocomitatensibus XVIII. Legiones III.

Lancearii Lauriacenses.
Lancearii Comaginenses.
Secũda Iulia Alpina. De quibus supra in Magistris peditum est dictum. Poterant efficere circiter decem millia peditum, de quibus supra dictum fuit.

De Comite Hispaniarum. Cap. LXXVI.

HONORIO & Theodosio iuniore imperãtib⁹, circa annũ salutis CCCCXI vt dixi. Vandali Hispanias occuparunt, ab Honoriacis militibus acciti, & prodita Pyrenæi custodia intromissi, eas, multis commissis præliis, tandem obtinuerunt.[c] Hanc itaque ob causam, vt puto, Notitia in catalogo Comitum Hispanias prætermittit, nec aliquã earum Comitis insignia, aut officium ponit, quem tamen certum est extitisse. Constantinus enim circiter annum CCCXVIII. Ad Octauianum,[d] Seuerum,[e] & Tiberianum[f] Comites Hispaniarum scribit, in catalogo quoque copiarum Magistri equitum Præsentalis Notitia Comitis Hispaniarum & Tingitanæ omissis insignibus, & officiis numeros recenset, scilicet XI. auxilia, ex LXV. palatinorum Magistri peditum Præsentalis. Legionum Præfectos V. itẽ[g] V. cohortium. Tribunos, & præsidia VI. quæ infra post Duces ponentur. Efficere poterant circiter septem millia peditum Numeri equitum non apparent. Auxilia verò erant sequentia.

[c] *vt Cassiodor. D. Prosper Paulus Diaconus, & Orosius memorant.*

[d] *l. 4. C. T. de decurionib.*

[e] *l. 14. C. de fide instr. l. 27. C. de donat.*

[f] *l. 6. C. de seru. fugit.*

[g] *infra post Duces limitaneos.*

Ascarii seniores.
Ascarii iuniores.
Sagittarii Neruii.
Exculcatores iuniores.
Tubantes.
Felices seniores.
Inuicti seniores.
Victores iuniores.
Inuicti iuniores Britones.
Brisigaui seniores.
Salii iuniores Gallicani.
Legiones verò V. erant ex XXXII. Comitatẽsibus scilicet,
Fortenses,
Propugnatores seniores.
Septimani seniores. Hi sunt legio VII.
Vesontes, &c.
Vndecimani Septimani seniores.

Hi sunt legio septima, Gemina, Pia, Fęlix ab Augusto in Dalmatia locata.[h] Hæc legio infra in Notitia in catalogo copiarum post Duces locatur in Hispania Gallæcia.

[h] *Dion lib. 55.*

Vesontes à Visontio oppido sunt nuncupati. Vndecimani. legio XI. postea Claudiana, Pia, Felix nuncupata ab Augusto in Mœsia constituta fuerat. Ex Mœsia in Dalmatiam à Claudio, inde in Italiam pro Othone transducta, & suis sedibus restituta. Demum in Hispanias venit.

Præter has in Gallecia erat præfectus legionis septimæ geminæ: legione TRIBVNVS cohortis secundæ Flauiæ Pacatianæ Pætaonio præfectus TRIBVNVS cohortis secundæ Gallicæ ad cohortem Gallicam, degens ita castra vocabantur, TRIBVNVS cohortis Lucensis Luco præsidens, TRIBVNVS cohortis Celtiberæ, Brigantiæ, nunc Iuliobrigæ excubans. In prouincia Tarraconensi TRIBVNVS cohortis primæ Gallicæ Veleiæ manebat, quæ loca cum tribunis recitantur infra post Ducum explicationem de his ibi tractabitur.

Hæc de VIII. Comitibus Occidẽtis; nunc de XII. Ducibus sub Magistro peditum præsentali dictum, à Duce Mauritaniæ exordium sumemus.

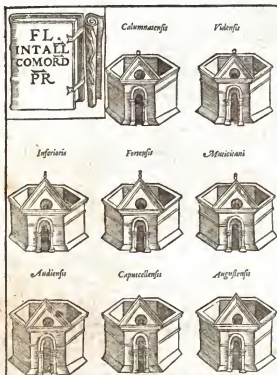
NOTI

NOTITIA

DVCIS ET PRAESIDIS

PROVINCIÆ MAVRITANIÆ.

INSIGNIA.

NOTITIA.

Sub difpofitione viri Spectabilis Ducis & Præfidis prouinciæ Mauritaniæ Cæfarienfis.

Præpofitus limitis Columnatẽfis.
Præpofitus limitis Videnfis.
Præpofitus limitis inferioris.
Præpofitus limitis inferioris.
Præpofitus limitis Muticitani.
Præpofitus limitis Audienfis.
Præpofitus limitis Caputcellenfis.
Præpofitus limitis Auguftenfis.
Officium autem habet idem vir Spectabilis Dux,& Præfes hoc modo.
Principem ex officio Magiftri militum Præfentalium alternis annis.
Numerarios duos, fingulos ex officijs fupra fingulis.
Cõmentarienfem ex officijs fupra fingulis alternis annis.
Corniculatium.

Adiutorem

Adiutorem.
Subadiuuam.
Regerendarium.
Exceptores.
Singulares,& reliquos officiales.

DE DVCE ET PRÆSIDE MAVritaniæ Cæsariensis. Cap. LXXVIII.

COMMENTARIVM.

VÆ erant Mauritaniæ, inquit Ptolemæus, Tingitana, quæ Comitem,& Cæsariensis, quę Ducẽ habebat, & à Malua fluuio diuidebatur. Itinerarium, flumẽ Malua, inquit, dirimit Mauritaniæ Duces. Sed Tingitanę postea Comes factus est. Spectabiles vtriq; erant. [a] Primos autem inter Duces, qui præerat Mauritaniæ, recensetur, quia idem Præses, populis ius dicebat, & ideo ab hoc ad præfecturam prouocabatur,[b] non ad Magistrum officiorum, & Quæstorem palatij, vt in simplici Duce iussum est obseruari. Eadem quæ & Comites insignia habebat. scilicet librũ ijsdem notis purpureo tegmento inscriptum, cum codicillis magistratus, & VIII. castra, quæ totidem præsidiorum præfecturas referunt. Et quoniam non tantum pedites, sed & equites hic Dux regebat, officium hoc modo habebat, vno anno Principem ex officio Magistri peditum, alio ex magistri equitum accipiebat. quemadmodum & sequentes Duces. Vnde Principem non nisi vno anno in officio fuisse patet. Habebat & Numerarios duos, singulos ex officijs Magistrorum alternatim vt supra acceptos, sicut & Commentariensem. Cornicularium vero, Adiutorem, Subadiuuam, Regerendarium, Exceptores, Singulares, & cæteros officiales ipse statuebat. Præpositi itaque limitibus VIII. quibus imperabat, sunt hi.

[a] l. pen. C. de appella. l. viros. 8. C. de diu. offic.
[b] l. præcipimus. §. quod si, de appellat.
[c] l. pen. C. de appellatio.

1 PRÆPOSITVS Limitis Columnatensis, fortè ab aliquibus columnis, vel a loco ita appellatus. Hic limes, cum latius se extenderet, alium sub Comite Africæ Præpositum habuit, sicut & Caputcellensis, & Bidensis, de quibus infra.

2 PRÆPOSITVS Limitis Vidensis Hic limes, in longum protensus, alium & ipse sub Comite Africæ præpositum habuit, vbi Bidensis pro Vidensis appellatur, fortè ab aliquo eius nominis oppido ita vocatus. Vetustus Códex habet, Indensis.

3 PRÆPOSITVS Limitis inferioris Oceanum versus.

4 PRÆPOSITVS Limitis Fortensis, quem milites Fortenses cognominati, tuebantur.

5 PRÆPOSITVS Limitis Muticitani, quod nomen non inuenio, Codex membraneus Ortelij, & alter vetustus, habent, Mauricitani, vt puto, rectius.

6 PRÆPOSITVS Limitis Audiensis, est in Mauritania Cæsariensi. Audum promontorium, & Audus fluuius, nunc Balassa dictus, vnde Audiense castellũ, & Audiensis limes nomen habuere. Marcellinus, [a] Duces, inquit, suos incolumes reducit ad Audiense castellum. sed idem lib. eod. Addense municipium appellat. Eiusdem etiam nominis est mons in Africa qui ad hunc locum non pertinet. [a] lib. 29.

7 PRÆPOSITVS Limitis Caputcellensis, fortè vbi Celaniam ponit Ptolemæus, vt pro Calamensi dictum sit Cellensis. Alius Præfectus sub Comite Æfricæ hunc limitem longius se extendentem tuebatur, vt in Columnatensi & Centum cellensi limitibus fiebat.

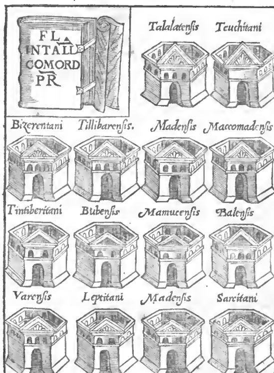
8 PRÆPOSITVS Limitis Augustensis, fortè hic limes à tertia legione Augusta denominatus est. quã Dion [c] in tres diuisam fuisse memorat, Gallicã, quæ in Phœnicia, Cyrenaicam, quæ in Arabia: & Augustalem, quæ in Numidia degebat: inde in Mauritaniã est translata. Est & Augustum oppidum in Africa. sed ab hoc limite distans. Hæc sunt VIII. præsidia Ducis Mauritaniæ, quot numeros haberet, non constat, sed ponendo 200. pedites pro præsidio, & equites 50. essent pedites 1600. Equites verò 400. [c] lib. 55. Præsidia. 8. Pedit. 1600. Equit. 400.

NOTI

NOTITIA.

DVX PROVINCIAE TRIPOLITANAE EIVSQVE INSIGNIA.

NOTITIA.

Sub dispositione viri spectabilis Ducis Prouinciæ Tripolitanæ.

PRÆPOSITVS Limitis Talalatensis.
Præpositus Limitis Teuchitani
Præpositus Limitis Bizerentani.
Præpositus Limitis Tillibarensis.
Prępositus Limitis Madensis.
Præpositus Limitis Maccomadensis.
Præpositus Limitis Tintiberitani.
Præpositus Limitis Budensis.
Præpositus Limitis Mamucensis.
Præpositus Limitis Balensis.
Præpositus Limitis Varensis.
Milites Fortenses in castris Leptitanis.
Milites Munifices in castris Madensibus.
Præpositus Limitis Sarcitani.
Officium autem habet idem vir spectabilis Dux hoc modo.

Prin

Principem ex officiis Magiſtrorum militum præſentalium alternis annis
Numerarios vtroſque.
Commentarienſem vtrunque.
Cornicularium.
Adiutorem.
Subadiuuam.
Regerendarium.
Exceptores.
Singulares,& reliquos officiales.

DE DVCE TRIPOLITANÆ Prouinciæ. Cap. LXXIX.

COMMENTARIVM.

TRIPOLITANA regio, vt ſupra dictum eſt, ab Africa minore Tritone fluuio diuiſa, vſque ad aras Phileniorum extenditur à tribusque vrbibus, Lepti magna ſeu Neapoli, Taphna, & Abrotana, Tripolis id eſt triplex [c] Inrias vocatur, cui cum XIIII. præſidiis Dux præerat,& eadem inſignia, quæ Dux Britanniæ,geſtabat, nempè librum iiſdem notis tergo inſcriptum, & XIIII munitiones, totidem præſidia repręſentantes Officium etiam ferme eodem modo,quo Duces alii,habebat.Principem ex officiis Magiſtrorum militum præſentalium alternis annis Numerarios vtroſque,ex vtriuſque Magiſtri officiis nempè ſingulos ex ſingulis,& vtrunque Commentarienſem.Lego vtrinque id eſt ex vtroque Magiſtrorum militum officio alternis annis, vt apud alios Duces, neque enim vnquam duos Commentarienſes inueni. Cornicularium verò,Adiutorem,Subadiuuam,Regedariũ,Exceptores & ſingulares, ac reliquos officiales ipſe conſtituebat.Præter hunc & præcedentem Ducẽ & alium Belgicæ ſecundæ nullus in Occidente nec in Oriente Dux Cornicularium habuit,ſed alius officialis eius vice fungebatur.Huius limitis Siluanus Dux & Corrector fuiſſe inuenitur. l.6.C.Theo. de dome. & protector.Vnde idem Ducis,& pręſidis officio functus eſſe videtur XIIII. eius limitum prępoſiti ſunt ſequentes.

1 PRÆPOSITVS Limitis Talalatenſis, quod nomen à Tala fluuio,quẽ in Marmaria proxima regione Ptolemęus ponit,poteſt deriuari. Hic limes latius ſe extendens,alium ſub Comite Africæ præpoſitum habuit.

2 Prępoſitus limitis Teuchitani, vel Teuchirani à Teuchura oppido, quod etiam Arſinoe dicebatur, vulgò Trochera. A Ptolemęo in Cyreuaica ponitur.

3 Prępoſitus limitis Byzetentani, forte, Bizacenani à Bizacena prouincia: Bizacia Procopio & Valentiniano dicta,[a] vel à Bezereo Africæ loco,vt apud Itinerarium.

[a] l.1.C.de offic. com.ser.priuat.

4 Pręfectus limitis Tilibarenſis. Etiam ſub Comite Africę in caſtris Tillibarenſibus Secundanorum alius præpoſitus reſidebat, latius enim hic limes ſe extendebat.

5 Prępoſitus limitis Madenſis,vel Madienſis à Madia huius regionis oppido.Madiã Libyę inſulam fuiſſe Stephan⁹ ſcribit Milites Munifices extra oppidum in Madenſibus caſtris,infra fuiſſe dicuntur.

6 Prępoſitus limitis Maccomadenſis,à Maccomada Africæ oppido,nunc Macres nominato ad Syrtim maiorem Itinerarium ponit, Maccodamam ad Syrtim minorem Ptolemæus in propria Africa, cuius D. Auguſtinus meminit,ſed in caſtris Madenſibus hic præpoſitus degebat.

7 Præpoſitus limitis Tintiberitani, quod nomen inuentum fuiſſe nouiter exiſtimo.

8 Præpoſitus limitis Bubenſis, fortè legendum Burtenſis à Butta oppido,quod in hac regione Ptolemęus collocat, aut dicti ſunt à Bubeiis Africæ interioris populis, a Corn.Balbo ſuperatis.

9 Præpoſitus limitis Mamucenſis, quod nomen non inuenio.

10 Prępoſitus limitis Balenſis.Balym Libyæ ciuitatem prope Cyreneum eſſe Stephanus ſcribit, à Baleo nominatam,cuius etiam ibi erat templum,de quo ſępè in ſacris literis.

11 Præpoſitus limitis Varenſis, à Vari oppido vel Bari,cuius Stephanus meminit.

12 MILITES Fortenſes in caſtris Leptitanis. Tripolitanam regionem Leptim magnam habuiſſe dixi,vbi militum caſtra à Fortenſi legionis militibus cuſtodiebantur,aliis caſtris Lepitanis in montibus, alius ſub Comite Africæ prępoſitus pręerat.

13 Milites Munifices,in caſtris Madenſibus,prope Madam oppidum,non enim in ipſo oppido manebant. Munifices autem vocabantur, qui nullo fulti priuilegio, omnia neceſſaria munera exequebantur,nec tantũ vigilias agebant, ſed ligna,aquam, & alia huiuſmodi in caſtra portabant. Vegetius [b] Faſcicularia tamen,inquit, ideſt, ligna,fœnum, aquam, ſtramen, & legitimi milites in caſtra portabant. Munifices enim ex eo appellantur,quod hæc omnia munera faciunt.Hæc ille.Alii verò ab his immunes principales milites Candidati vocabantur.Idem Veget. [c] Candidati,ait,hi ſunt milites principales, qui priuilegiis muniuntur,reliqui Munifices appellãtur, qui propter munera militiam facere coguntur.Hactenus ille. Hi milites fortè quod nunquam immunes eſſent,Munifices ſunt vocati.

[b] lib.2. cap. 1[illegible]

[c] eod.lib.2.c.7. in fi.

14 Vltimus eſt Prępoſitus limitis Sarcitani. Erant hæc omnia XIII. Limitanea præſidia ſub hoc Duce. Quot verò ea equites aut pedites fuerentur non apparet, ſtatuendo tamen CC. milites in ſingulis pręſidiis, eſſent peditum 2800.

Præſidia 14.

Pedit. 2800.

Verum Imperante in Occidente Valentiniano, anno ſalut CCCXLI. [d] Vandali à Bonifacio ex Hiſpania in Africam acciti, eam plus centum annis tenuerunt. Tandẽ Valentinianus III. diu à Genſerico vocatus an.ſal.CCCCXLIIII. vt auctor eſt D. Proſper pace inita barbaro Africæ partem reliquit. Sed eo extincto rupto fœdere illi omnia occuparunt, donec Beliſarius Barbaris arcticis eandem recepit, cuius antiquis limitib.renouatis,Iuſtinian⁹ quattuor Duces conſtituit.[e] Vnum in Tripolitana prouincia,& in Lepti magna,Lepti Magnenſi vocata,alium in Bizacena. Tertium in Numidia in vrbe Conſtantinatẽſi. Quartum in Cæſarienſi Mauritania.[f] In traiectu quoque freti Gaditani prope Abilam,in loco,qui ſepta dicitur Tribunum cum cohorte,ac dromones,id eſt leuia nauigia,fregatas volgò dictas collocauit,qui exploraret, quid Babari in Hiſpaniis,quidve in Galliis agitarent. Quintum præterea Ducẽ in Sardinia creauit,qui eam ab hoſtibus tueretur.[g] In his limitibus clauſuras, ſeu burgos muniri præcepit. Duces verò eos appellat qui limites cuſtodiunt,Comitatenſes,qui longius à limitibus in caſtris degunt non multum tamen ab ipſis diſtant.[h] His eorumque officiis ſtipendia pro annonis. & capitibus Calendis Septembris ex tributis Africanis perſolui iuſſit:hac inita ratione,vt pro ſingulis annonis ſolidi quinque,& pro ſingulis capitibus. 4. ſoluerentur,etſi codex vbique mendis ſcateat. Singulis igitur Ducibus pro ipſis, & officii hominibus loco annonarum CXC.ſoluebantur ſolidi 950. Item pro capitationibus, ſeu pabulis equorum 158. ſol.632. qui aliis iuncti efficiunt ſolidos eius temporis 1582. Ex his annonæ 107. erant Ducis, pro quibus percipiebat ſolidos DXXXV.& CVI. capitationes, ſeu ſolid. 440. quæ tota ſumma efficiebat ſolidos 959 8. annonæ ſeu ſolidi 4. & capitationes, quattuor ſeu ſolidi ſexdecim dabantur aſſeſſori, ſi codex eſt integer, qui ad ſolidos quinquaginta ſex aſcendunt,

[d] Marcellin. Comes,l.1.n. Prom.C.de off. praf.pret.Afr.

[e] l.2.§.2.&.ſeq. C.de offic.P.P. Afric.

[f] d.l.2.§.1.

[g] d.l.2.§.itemmus.

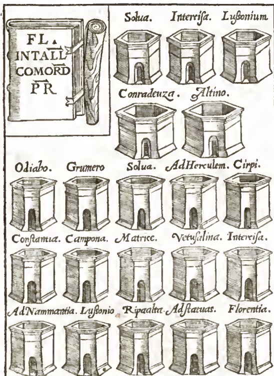
[h] d.l.2.§.pro limitaneis.

Reliquum

Reliquum erat officii apparitorem. Singuli verò Duces habebant Assessorem iurisperitum, qui erat ex officium. In singulis officij, erant viri XL. Hoc modo, Primicerius seu Princeps dictus, Numerarius vnus, Ducenarij quatuor, qui antea Commentariensi parebant. Centenarij sex, qui sub adiutore esse solebant. Biarchi VIII. pro Regerendarijs. Circitores IX seu exceptores, & reliqui homines XI Singulares qui efficiunt homines XL.

NOTITIA

DVX PANNONIAE ET EIVS INSIGNIA.

NOTITIA.

Sub dispositione viri Spectabilis Ducis Prouinciæ Pannoniæ secundæ Ripariensis siue Sauiæ.

CVNEVS equitum Scutariorum Cornaco.
Cuneus equitum Dalmatarum Teutiborgio.
Cuneus equitum Constantianorū Burgenæ.
Cuneus equitum promotorum Cuccis.
Cuneus equitum Constantium Aciminci.
Cuneus equitum Italicianorum Secundis.
Equites Dalmatæ Nouis
Equites Dalmatæ Albano.
Equites promoti Teutiburgio.
Equites Dalmatæ Carnaco.
Equites Sagittarij Cuccis.
Equites Dalmatæ Bononiæ.

Equites

Equites Dalmatæ Cusi.
Equites Sagittarij Acimini.
Equites Dalmatæ Ricti.
Equites Dalmatæ Surgenæ.
Equites promoti Taurino.
Auxilia Herculia ad Herculem.
Auxilia Nouensia Arsaciana siue Nouis.
Auxilia Augustensia contra Bononiam in Barborico in Castello Onagrino.
Auxilia præsidentia in castris Herculis.
Auxilia Arcarij Taurino siue Marsonia.
Præfectus Legionis quintæ Iouiæ cohortis quintæ partis superioris Bononiæ.
Præfectus Legionis Sextæ Herculeæ cohortis quintæ partis superioris Aureo monte.
Præfectus Legionis quintæ Iouiæ Burgenis.
Præfectus Legionis sextæ Herculeæ Teutiborgio,
Præfectus legionis, quintæ Iouiæ sextæ Herculeæ in castello Onagrino.
Præfectus milit. Calcariensium Sirmij.
Præfectus Classis primæ Flauiæ Augustæ Sirmij.
Præfectus Classis secundæ Flauiæ Graio,
Præfectus Classis Istricæ Murse,
Tribunus cohortis tertiæ Alpinorum Dardanorum Ala Sirmiensis, Sirmij.
Præfectus Clasis primæ Pannoniæ seruitij Clasis Ægetensium, siue secundæ Pannoniæ nunc Siscia.
Tribunus cohortis tertiæ Alpinorum Sisciæ.
Tribunus cohortis primæ Iouiæ Leonatæ.
Tribunus cohortis primæ Thracum ciuium Romanorum caput Basensis.
Officium autem habet idem vir spectabilis hoc modo.
Principem de eodem officio.
Numerarium.
Adiutorem,
Commentariensem.
Subadiuuam.
Regerendarium,
Exceptores.
Singulares, & reliquos officiales.

DE DVCE PANNONIÆ Secunda Riparensis, siue Sauiæ. *Cap.* LXXXI.

COMMENTARIVM.

PAnnonia secunda seu inferior vltra Æmonem fluuium, ab Oriente Draua & Danubio clauditur, vbi Draue Ister miscetur, nunc Bossina & Seruia vocatur. Inter Sauum verò & Drauū flumina Sauia est, nunc Croatia, eadéq; olim Riparensis dicta, quia ad ripā Danubij & inter ipsa flumina est sita. Hadrianus Æhum verū, quem adoptauit, Pannoniis Ducem & Rectorem imposuit, ut in eo auctor est Spartianus. Hic Dux, cum cuneis VI & alis equitum XI. auxilijs V. Præfectis legionum V. aliis Classium IIII. Tribunis cohortium III. præerat. præsidijs 26. quorum 18. tantum repræsentantur. Eadem insignia ferebat, quæ alij Duces, scilicet, librum vt supra inscriptum & XVIII. munitiones, cum tamen XXVI. tueretur, quarum VIII. non apparent Officium habebat, Principem ex eodem officio. Numerarium, Adiutorem, Commentariensem, Subadiuuam, Regerendarium, Exceptores, Singulares, & reliquos officiales, qui gradu carent Cornicularo, quemadmodum & alij Duces paucis exceptis; carebant. Hi numeri ab illo regebantur.

1 CVNEVS equitum Scutariorum Cornaco præsidebat, quod Ptolemæo est oppidum propè Teutiborgium. nunc Quinque ecclesias vocant, cuius meminit & Itinerarium & sequentium. Hic etiam equites Dalmatæ sub hoc Duce degebant.

2 Cuneus equitum Dalmatarum Teutoborgium incolebat, quod est ad ripam Danubij, olim hic erat saltus, Tacitus, [a] Ductum, inquit, agmen ad vltimos Bructerorum, quantumque Amisiam, & Luppiam amnes, inter vastatum haud procul Teutoborgiensi saltu, in quo reliquiæ Vari legionumque insepultæ dicebantur. Hæc ille. Eodem in loco alij sub hoc Duce, promoti nuncupari excubabant, & legio sexta Herculea. [a] *in* 1.

3 Cuneus equitum Constantianorum Burgenæ manebat. à Constantio vel Constantia oppido sunt denominati. Burginatium in Germania ponit Itinerarium, vbi legio VI. Hic etiam erant equites Dalmatæ sub hoc Duce.

4 Cuneus equitum promotorum, Cuccis statiua habebat: apud Itinerarium Cucci legitur. Hic alij equites sagittarii sub Duce degebant.

5 Cuneus equitum Constantium Acimincj morabatur, ita & Itinerarium. Acumincium vocat Ptolemæus, infra Cornacum, ad Danubij ripam, vbi legionem olim fuisse dicit. Acamincium est apud Marcellinum. [b] Hic & alij Equites Sagittarij sub hoc Duce residebant, de quibus infra. [b] *lib.* 16.

6 Cuneus equitum Italicianorum Secundis; vnde fortè Secundani milites, supra sub Comite Africæ.

1 EQVITES Dalmatæ Nouis statiua habebant, Nouæ sunt etiam non longè hinc in Mœsia prima & secunda sub eius Ducibus in Oriente.

2 Equites Dalmatæ Albano insidebant, qui est mons diuidens Pannoniam ab Illyrico.

3 Equites promoti manebant apud Teutoborgium vltra Danubium in eius ripa. Hunc locum etiam Cuneum equitum Dalmatarum, sub hoc Duce tutatum fuisse supra vidimus. Est secundum Danubium apud Ptolemæum.

4 Equites Dalmatæ Cornaro præerant, in ripa Saui non longè à Teutoborgio. Hic & Cuneus Scutariorum manebat sub hoc Duce.

5 Equites Sagittarii, Cuccis præsidebant, vbi alius Cuneus equitum Promotorum sub hoc Duce morabatur.

6 Equites Dalmatæ Bononiæ manebant, quam Ptolemæus in Pannonia inferiore collocat. Notitia Orientis in Dacia, vltra Danubium eam Marcellinus [c] ponit, loquens enim de Valente, permeato, inquit, Danubio delatus Bononiam, & Sirmium introijt Hæc ille. Fortè duo vtriusque Imperij duces, hic propè castrametabantur. Constantinus Bononiæ ad Italicum scripsit. [d] Hic etiam cohors VI. Legionis VII Iouiæ sub eodem Duce residebat. [c] *lib.* 31. [d] *l.* 1. *C. de re mil. leg. d. am. &c.*

Equites Dalmatæ Cusi residebant.

Equites Sagittarij Acimini manebant. In Buius, oppidi medio mansionem Itinerarium collocat. Hoc oppidum bis Notitia repræsentat. Quare id diuersum est à superiore Acimi nco, vbi Cuneus equitum Constantium sub hoc Duce morabatur, nisi idem bis dicamus per errorem repetitum.

9 Equites Dalmatæ Ricti degebant, Ptolemæus

legit

legit Riđij, qui eſt locus propè Aciminum, vulgo dicitur.

10 EQVITES Dalmatæ Burgeoæ præerant. Hinc etiam erat Legio V. Iouia, de qua infra, & Cuneus equitum Conſtantianorum ſub hoc Duce.

11 EQVITES Promoti Tauruno præſidebant, eſt propè Ritium, vbi Drinus in Sauum confluit. Ptolemæus Taurunum appellat, Plinius Albam Græcam, vulgò Belgradum dicunt.

Hi ſunt VI. Cunei & XI. turmæ equitum, quæ in XII. munitionibus excubabant. Nunc ſequuntur quinque eiuſdem Ducis Auxilia.

Item Auxilia.

1 AVXILIA Herculis, ad Herculem excubabant, vnde nomen habuerunt. Hæc & ſequentia plura eiuſdem nominis auxilia fuiſſe videntur. Erat & tertia legio, vel cohors eum Comite Illyrici, ad caſtrum Herculis. Equites Dalmatæ ſub Duce Valeriæ, & ipſi ad Herculem reſidebant. Fortè limites ad illũ locum coniungebantur, vel erant diuerſa eiuſdem nominis oppida. Iornandes caſtrum Herculis propè villam Vlpianam in Pannonia locat. Huc vſque ſub hoc Duce in Notitia depictæ præſidiorum munitiones reperiuntur, quæ ſunt XVIII. Sequentium nulla oppida repræſentantur.

2 AVXILIA Nouenſia Arſaciana ſiue Nouis, quod in hoc oppido reſiderent Nouenſia ſunt dicta, quia verò ex oppido Arſacia ſunt contracta, Arſaciana vocantur. Arſacia Ptolemæo, & Ammiano eſt vrbs Mediæ vnde Arſacidæ.

3 AVXILIA Auguſtenſia habitabant cõtra Bononiam in Barbarico, in caſtello Onagrino. Hæc ab Auguſto nomen habent, in agroque Barbarorum id eſt hoſtili excubabant, quod Barbaricum vocabatur. Gratianus A. [a] Si aurum, inquit, ad Barbaricum fuerit tranſlatum à mercatoribus ſupplicijs ſubiugantur. Lamprid, [b] Expeditio Barbarica eſt nunciata. Valens A. [c] Ad Barbaricum transferendi vini, olei, & liquaminis nullam quiſquam habeat facultatem. Caſtellum verò Onagrinum ſitum erat è regione Bononiæ, ab aſinis agreſtibus quibus abundabat, vocatum Ibidem degebat legio V. Iouia, & VI. Herculea, de qua infra.

4 AVXILIA Præſidentia in caſtris Herculis, à præſidio oppido vnde extracta, nomen habent: ſunt autem plura oppida Præſidia nuncupata, in Sardinia, Hiſpania, & alibi. Caſtra Herculis ciuitatem à Iuliano apoſtata in Germania occupatam. Marcellinus ſcribit. [d]

5 AVXILIA Aſcarii præfecta Tauruno ſiue Marſonia, fortè legendum Aſcanij, qui ſunt populi Ponti, propè Aſcanium flumen, & Aſcaniam paludem. Nomen hoc erat auxilianorum Marſouiam pro Marſonia Ptolemæus in Pannonia inferiore loca. Idem Dux præter equites memoratos, & auxilia, etiam X. legionum Præfectos, & III. cohortium Tribunos regebat, qui ſequuntur.

[a] in l. 2. C. de cõmerc. & mercat.
[b] in Alexandro.
[c] in l. 2. C. quæ res expor. non
[d] lib. 28. poſt. princip.

Item Præfecti.

1 PRÆFECTVS Legionis quintæ Iouiæ cohortis quintæ partis ſuperioris Bononiæ, ita à Diocletiano, qui ſe Iouem nominabat, eſt vocata; vel à Iouia ciuitate Valeriæ, quæ & ipſa ab illo nomen habuit. Hic Præfectus legionis vocabatur, etſi non amplius quam vni cohorti id eſt quintæ imperaret. Præerat verò ſuperiori parti Bononiæ, vbi etiam equites Dalmatæ, ſtatiua habuiſſe diximus.

2 PRÆFECTVS cohortis quintæ legionis ſextæ Herculeæ, à Maximiano, qui Herculem ſe faciebat, denominatæ. Hæc ſuperiorem partem Aurei montis tenebatur, quod erat oppidum Mœſiæ primæ, vbi vtriuſque Imperij Duces ad fines propè caſtra habuiſſe videntur. Diuiſa hæc legio Nouioduni, & Teutoburgi caſtrametabatur.

3 PRÆFECTVS Legionis quintæ Iouiæ Burgenis degebat, ſupra Burgenam: ibi etiam equites Dalmatæ, & Cuneus equitum Conſtantianorum morabantur. Huius legionis quinta cohors, in ſuperiori parte Bononiæ excubabat: partem huius legionis hic Præfectus regebat, aliam alius.

4 PRÆFECTVS Legionis ſextæ Herculeæ, Teutoburgio præerat, vbi Cuneum equitum Dalmatarũ fuiſſe vidimus, & equites Promotos ſub hoc Duce. Huius legionis quinta cohors degebat in Aureo monte.

5 PRÆFECTVS Legionis, quintæ Iouiæ ſextæ Herculeæ in caſtello Onagrino, vbi etiam erant auxilia Auguſtenſia. Hie duæ legiones nominantur, Iouia & Herculea, quas diuerſos præfectos habuiſſe vidimus, vnde corruptum codicem eſſe puto, & pro Herculeæ ſuſtituendum cohortis. Aut duos legionum præfectos cum earum partibus, eidem loco præfuiſſe oportet, quod rarò legitur

6 PRÆFECTVS Militum Calcarienſium Sirmii ſtatiua habebat. Calcaria Itinerario eſt locus inter Maſſimiliam, & Foſſam Marconam: eſt etiam oppidum in Britannia.

Sirmium eſt ciuitas Probi Imp. natalibus nobilis, vulgò Sirmadi dicitur, eſt prope Tarſium inter Rimũ & Cornacum apud Danubium. Pæonium ciuitatem eſſe Stephanus ſcribit, aliquot iura ibi ſcripta extant. [e] Sequentibus etiam IIII. Claſſibus hic Dux imperabat, quibus infraſcripti præerant.

7 PRÆFECTVS Claſſis primæ Flauiæ Auguſtæ Sirmii ſtationem habebat. Strabo [f] ſcribit, Auguſtum, Cæſarem in bello contra Dacos ſuſcepto, duas in Sauo Claſſes inſtruxiſſe, alteram ad Segeſtam, ad Sirmium alteram. Poſteriores verò Principes Claſſes quatuor in Danubio tenuerunt, quæ fuere Flauia Auguſta fortè à Flauio Veſpaſiano, aut Conſtantino cognominata, quæ apud Sirmium manebat, vbi etiam ala Iornienſis degebat. Aliæ tres in Danubio Claſſes cum ſuis Præfectis ſequuntur.

8 PRÆFECTVS Claſſis ſecundæ Flauiæ ad Cruium reſidebat. Craiam alii appellant.

9 PRÆFECTVS Claſſis Iſtricæ Murſæ applicabat. vrbs, eſt ſecundum Danubium, vbi Conſtantinus quandoque iura condidit, [g] ita etiam Itinerarium appellat, Coloniam Ptolemæos facit, alias Muſia Colonia, nunc Mutrouiza dicitur. Eſt ſecundum ripam Drauæ Iſtrum influentis. Iſtrica verò Claſſis vocatur, quia per Iſtrum nauigabat. Tribunum cohortis, & alam equitum claſsibus Notitia hic interſerit, ego infra aptius locandos cenſui,

10 PRÆFECTVS Claſſis primæ Pannoniæ ſeruitii Claſſis Ægetenſium, ſiue ſecundæ Pannoniæ, nunc Siſciæ ſtationem habet. Supra ſub Comite largitionum à Procuratore monetas Siſciæ percuſſas fuiſſe vidimus. Vrbs eſt non longè à Sauo, in qua hæc Claſſis nauigabat, in ſuperiore Pannonia, vt tamen deſeruiret Ægetenſium Claſſi, ſiue ſecundæ Pannoniæ. Ægetenſes credo accolas Saui fuiſſe, de quibus Itinerarium. Fortè eſt, quã Ptolemæus mendosè Eretam, pro Ægeta vocat.

ALA SIRMIENSIS quæ Sirmii morabatur infra poſt ſequentem Tribunum ponitur, ſed ne Tribunus intermiſceretur hic aptius locandam cenſuimus. Tribunis etiam IIII. ſequentibus idem Dux præerat, qui ſunt.

1 TRIBVNVS cohortis tertiæ Alpinorum Dardanorum: hi ſunt populi Mœſiæ ſuperiori contigui ſecundum Oroſium & Volaterranum, nunc Seruiam & Raſcium appellant, ex quorum alpibus extracta eſt hæc cohors. Eidem Duci ſuberat ALA Sirmienſis Sirmii, à loco vbi reſidebat, appellata, hic ponitur, quæ ſupra ante hunc Tribunum magis congruè viſa eſt locari XII. Cohortis Alpinorum Antoninus A. meminit. [h]

2 TRIBVNVS cohortis tertiæ Alpinorum degebat Siſciæ, quæ eſt propè Albanum montem, & ideo cohors Alpina vocatur,

[e] l. 15. cum ſ. ſeqq. & l. 27. C. de iure dot. l. 7. C. de iure fiſci.
[f] lib. 7.
[g] l. 46. C. Th. de decurionib.
[h] in l. 1. C. de re. ſtit. milit.

3 TRI

3 TRIBVNVS cohortis primæ Iouiæ Leonæ morabatur, quæ Sauiæ vrbs est Itinerario, vbi hæc cohors degebat.

4 TRIBVNVS cohortis primæ Thracum ciuium Romanorum caput Basensis, fortè legendum Bassinensis, siquidem Bassina est oppidum Pannoniæ inferioris, Ptolemæo apud Tarsium, vulgo Bachia dictũ. Vocabatur autem locus, vbi residebat hic Tribunus, Caput bassinensis, sicut Caputcellensis, fortè quòd ea loca in limitibus Sauiæ essent præcipuæ. Hæc cohors erat ex colonia ciuium Romanorum, quemadmodum Apulenses in Dacia, quorum cohors Apuleia ciuium Romanorum sub Duce Armeniæ merebat. Plinius in Thracia quattuor nominat Colonias, Philippus, Fluuiopolim, vbi antea Zeta fuit, Apros, & Patium, ex quarum aliqua hæc cohors Thracum fortè est extracta. Huius Ducis erant præsidia XXVI. Equitum Cunei VI. Ala I. Turmæ XI. Peditum Auxilia V. Legiones III. in VI. præfecturas diuisæ Tribunatus IIII. Erant equitum fermè 1800. Peditum 5000. & Classes 4. Nunc ad Ducem Valeriæ veniemus.

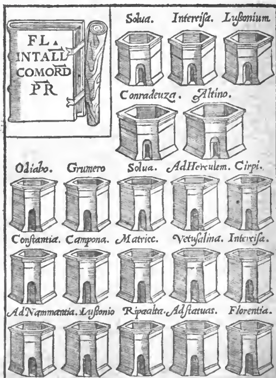
Præsidia 24.
Equites 1800.
Peditum 500.
Classes 4.

NOTITIA.

DVX PROVINCIAE

VALERIÆ ET EIVS

INSIGNIA.

NOTITIA

NOTITIA.

Sub dispositione viri spectabilis Ducis Prouinciæ Valeriæ Ripensis.

CVNEVS equitum Scutariorum Soluæ.
Cuneus equitum Dalmatarum Intercisæ.
Cuneus equitũ Constãtianorũ Lussonio,nũc Intercisa.
Cuneus equitum Stablesianorum Ripa alta nunc Contradeuza.
Cuneus equitum Fortensium Altino.
Equites Dalmatæ Odiabo.
Equites Promoti Crumero.
Equites Mauri Solua.
Equites Dalmatæ ad Herculem.
Equites Dalmatæ Cirpi.
Equites Dalmatæ Constantiæ.
Equites Dalmatæ Camponæ.
Equites Promoti Matricæ.
Equites Dalmatæ Vetussalinæ.
Equites Sagittarii Intercisæ.
Equites Dalmatæ ad Nammantia.
Equites Dalmatæ Lussonio.
Equites Dalmatæ Ripa alta.
Equites Dalmatæ ad Statuas.
Equites Dalmatæ Florentiæ.
Equites Sagittarij Altino nunc in Burgo contra Florentiam.
Equites Flauianenses ad Militare.
Auxilia Herculensia ad Herculem.
Auxilia Vrsarensia pone Nauata nunc ad statuas.
Auxilia Vigilum contra Acinco trans in Barbarico.
Auxilia Fortensia Cirpi.
Auxilia Insidiatorum Cardabianica.
Præfectus Legionis primæ adiutricis cohortis quintæ partis superioris Bregetione.
Præfectus Legionis secundę adiutricis cohortis partis superioris Alisca.
Præfectus Legionis secundæ adiutricis partis inferioris Florentiæ.
Præfectus Legionis secundæ adiutricis tertiæ partis superioris Acinco.
Præfectus Legionis secundę adiutricis in castello contra Tautantum.
Præfectus mil. secundæ adiutricis Cirpi.
Pręfect' Legionis secũdę adiutricis Lussonio.
Præfectus Classis Histricæ Florentiæ.
Tribunus cohortis Vincentiæ.
Tribunus cohortis Quadriborgio.
Tribunus cohortis Iouiæ.
Tribunus cohortis ab Borgum Cẽtenarium.
Tribunus cohortis Alescæ.
Tribunus cohortis Marinanæ.
Præfectus Legionis Transacinco.
Officium autem habet idem vir spectabilis Dux hoc modo.
Principem de eodem corpore.
Numerarium.
Commentariensem.
Adiutorem.
Subadiuuam.
Regerendarium.
Exceptores.
Singulares,& reliquos officiales.

DE DVCE VALERIÆ RIPENsis. Cap. LXXXII.

COMMENTARIVM.

DVPLEX est Valeria,altera in Italia apud Abrutios, altera Panoniæ, de qua Ruffus ita scribit, Marcomanni & Quadi de locis Valeriæ, quæ sunt inter Danubium, & Drauum, pulsi à Tiberio sunt,& limes ab Augusto inter Romanos, & Barbaros, per Vindeliciam Noricum,Pannoniam, & Mœsiam est constitutus. Idem Iornandes. Hanc partem hodie Croatiam aliqui esse volunt. Aeneas Syluius [a] Stiriã esse autumat. Valeriam à Valeria Diocletiani filia: Calerio Cæsari nupta dictam fuisse Marcellinus [b] tradit. Huic limitaneus Dux præerat, vir spectabilis, qui sub Valentiniano primo fuit Marcellianus Maximini P. P. filius. [c] Eadem quæ & alii Duces gestabat insignia,cum typo XX.castrorum.XV.etiam alia tuebatur,quorum nulla extat imago.

Officium habebat, vt alii, nempè Principem de eodem corpore,Numerarium,& alios.Quinque equitũ Cuneos regebat,XVII.alas aut turmas, quina auxilia nouem Præfectos,& sex Tribunos,& erant sequentes.

1 CVNEVS equitum Scutariorum Soluæ habitantium,aliàs Solæ.Soluene oppidum in Norico collocat Plinius, [d] prope Claudiam fluuium; Itinerarium habet Salua mansio, ibi enim erant animalia cursus publici cum hospitio. Hic etiam erant Mauri Equites,de quibus infra.

2 CVNEVS equitum Dalmatarum Intercisæ statiua habebat. Huius, & sequentium meminit Itinerarium, quod intercisam in Pannonia inferiore locat

3 CVNEVS equitum Constantianorum,olim Lussonio,nunc Intercisæ præest. Hic Cuneus equitum Lussonio Intercisam translatus fuit. Est autem Lussonium Ptolemæo in Pannonia inferiore. Hic etiam erant Dalmatæ proximè nominati equites, & alii.

4 CVNEVS equitum Stablesianorum, in Ripa alta degebat,nunc Contradeuzam est translatus. Equites etiam Dalmatæ sub hoc Duce Ripam altam tenuerunt.vt infra dicetur.

5 CVNEVS equitum Fortensium Altino insidebat oppidum est in Foro Iulii huius nominis. Sed hic aliud intelligit, quod erat in Valeria. Hoc fortè est Altinum vbi Valentinianus, & Valens,defuncto Iouiano degentes,plura iura mense Octobri condiderunt

1 EQVITES Dalmatæ Odiabo loco Valeriæ præerant [e]

2 EQVITES Promoti Crumero præsidebant.Crumerum ad Sauum in Pannonia inferiori.Itinerarium locat vbi etiam legio prima adiutrix manebat, cuius iura meminerunt. [f]

3 EQVITES Mauri Soluæ,vbi etiam Cuneus equitum Scutariorum degebat,de quibus supra.

4 EQVITES Dalmatę ad Herculẽ.Viginti nomine Herculis

[a] in Europam, c. 8 in princ.
[b] lib. 19.
[c] Ammianus. lib. 29.
[d] lib. 3. c. 24.
[e] l. 1 C. ut armor. usus inscij. Princ. l. 1. & 2. C. Th. quib. equor. usus conceß. l. 7. C. Th. de pœnis.
[f] l. vlt. C. de castr. pecul. l. 1. C. de appar. præf. prætor.

Herculis vrbes, Stephanus recenset quarum vna erat in Thessalia, aliam in Pannonia inferiore, supra posuit Notitia, vbi sub eius Duce degebant auxilia, ab eo loco Herculis appellata.

5 EQVITES Dalmatæ Cirpi statiua habebant. Cirpi castra in Pannonia locat Itinerarium, fortè Carpi, quod oppidum apud Istrum Ammianus, & Ptolemæus ponunt; à Diocletiano subactum Eutropius scribit; eius etiam Capitolinus [a] & Vopiscus, [b] meminerunt. Hic erant & Auxilia Fortensia sub hoc Duce.

[a] in Balbin. *[b] in Aureliano.*

6 EQVITES Dalmatæ Constantiæ manebant; à Constantio id oppidum est nominatum.

7 EQVITES Dalmatæ Camponæ statiua habebant, Camponiam vocat Itinerarium, Camponia, inquit, in medio è Quinquo leg. 2. Legionem secundam adiutricem hunc locum tutatam. & Camponiam in medio itinere, à Quinquo discendentibus fuisse significat.

8 EQVITES Promoti Matricæ morabantur: ita & Itinerarium.

9 EQVITES Dalmatæ Vetussalinæ excubabant. Aliter Itinerarium Vetussalinus. In medio, inquit à Matrica, scilicet itinere. Disiungenda ergo est hæc dictio, & legendum Vetus Salinæ.

10 EQVITES Sagittarii Intercisæ residebant, de qua supra, ibi erat alius Cuneus Equitum Dalmatarum sub hoc Duce.

11 EQVITES Dalmatæ ad Namantia, scilicet castra habitabant.

12 EQVITES Dalmatæ Lussonio: hinc Cuneus equitum Constantianorum sub hoc Duce Intercisam est translatus, & fortè eorum loco hi sunt substituti. Legionis secūdę adiutricis pars sub eodē Duce hic excubabat.

13 EQVITES Dalmatę Ripam altam loco Cunei Stablesianorum tenuerunt, quos inde Contradenza transmissos fuisse supra sub hoc Duce vidimus. De Ripa alta, loco ad statuas, & Alisca, ita apud Itinerarium scriptum reperitur, ad statuas, in medio Alisca, ad latus Ripa alta. Deinde, ad muros & ad statuas, in medio ad Robona.

14 EQVITES Dalmatæ ad statuas degebant, locus ita vocabatur, quòd forte ibi aliquæ statuæ essent, de quibus supra.

5 EQVITES Dalmatę Florentiæ morabantur. Diuersa est à Florentia Italiæ; vnde Valentinianus, ad Maximinum Tusciæ correctorem scribit. [c] Hic etiam pars legionis adiutricis sub hoc Duce excubabat. Hu vsque Notitia, huius Ducis munitiones aliis omissis depingit, quòd fortè charta omnibus describendis non sufficeret, vel quòd hæc ad insignia huius Ducis satis esse crediderit.

[c] l. 8. C. T. de accusat.

16 EQVITES Sagittarii Altino præsidebant: nunc sunt in Borgo contra Florētiam, id est ex aduerso seu è regione Florētię, sed antea Altini esse consueuerant.

17 EQVITES Flauianenses ad Militare, ita locus vocabatur. Hæ sunt turmæ equitum: Auxilia sequuntur, quæ non singula, sed plura eiusdē nominis simul iuncta erant.

1 AVXILIA Herculensia ad Herculem, vbi etiam equites Dalmatæ sub hoc Duce excubabant, & alia Auxilia sub Duce Pannoniæ secundæ. In Itinerario legitur, ad Herculem castra. credo illa esse quæ castra Herculis sub Duce Pannoniæ secundæ appellantur.

2 AVXILIA Vrsarensia pone Nauata; nunc ad Statuas Vrso est oppidum Hispaniæ Plinio, & Vrsentini populi Lusitaniæ, vnde hæc auxilia desumpta erant quæ antea degebant ad locum Nauata dictum nunc ad Statuas sunt translata, de quibus supra sub hoc Duce. Vetustus codex legit, pone Vata.

3 AVXILIA Vigilum contra Acinco vel è regione Acinci degebant trans in Barbarico, scilicet trans Istrum fluuium in solo Barbarorum & hostili. Est autem Acincum oppidum Illyrici ad Danubium, Marcellinus. [d] Valentinianus, inquit, Acincum propè castra commouit; nauigiisque ad repentinum casum coniunctis, & contabulato celeri studio ponte, per partem aliam transiit in Quados & subditis eum ibi moratum per Autumnum. Hinc Acincenses milites, qui sub magistro equitum per Gallias merebant. Acinci erat fabrica Scutaria, vt in Magistro officiorum est visum. Sub hoc Duce erat, & cohors tertia legionis secundæ adiutricis in superiori Acinci parte. Vetus codex habet Acincōtras, infra reperitur, Transacinco.

[d] lib. 30.

4 AVXILIA Fortensia Cirpi manebant, vbi etiam equites Dalmatæ sub hoc Duce, & pars legionis secundæ adiutricis, de qua infra. Itinerarium, Cirpi, inquit, mansio seu locus publici cursus.

5 AVXILIA Insidiatorum Cardabiancam incolebant. forte legendum Cannabiaco, qui est locus Pannoniæ primæ, vbi etiam cohors excubabat. Insidiatores verò, quòd insidias clam hostibus tenderent, sunt dicti. [illegible] Constantinus Porphyrogenneta appellat (in thematibus.) Hæc erant sub Duce Valeriæ auxilia.

Sequuntur Præfecti X. Legionum, aut earum cohortium.

1 PRÆFECTVS Legionis primæ adiutricis cohortis quintæ partis superioris Bregetione. ita etiam Itinerarium. & Aurelius Victor, Bregeonem vocat Ptolemæus, Bregetionem Ammianus; Paulus Diaconus Brigionem, Valentinianus, inquit, anno Imperii sui XI. dum apud Brigionem oppidum Quadorum legationi respondet, anno eius LV. subita effusione sanguinis, quæ Græcè [illegible] vocatur, voce amissa, sensu integer expirauit. Id Ptolemæus in Pannonia superiore cum legione prima adiutrice collocat, quam interpres auxiliariam vertit, sed Notitiæ tempora tantum cohors quinta ipsius legionis hic manebat.

PRÆFECTI appellabantur, qui toti, aut parti legionis præerant, qui cohortem regebant TRIBVNI. Hinc verò Præfectus vocatur tanquam legionis partem regeret, etsi verè non nisi quintæ legionis cohorti imperabat. Hanc legionem ab Othone Cæsare institutam fuisse Tacitus [e] memorat. fortè adiutrix est dicta, quod alteri, vt illi opem ferret, sit adiuncta, huius legionis meminit & Theodosius, [f] in iure ciuili.

[e] lib. 17. *[f] in l. 5. C. de castr. pecul. & l. vlt. C. de appar. P. P.*

2 PRÆFECTVS legionis secundæ adiutricis cohortis partis superioris. In codice impresso deest nomen oppidi, sed ex manuscripto reponendum est, Aliscæ. In cuius superiore parte vna cohors huius legionis excubabat, cuius etiam numerus deest, sicut & sequentis. Hic locus infra reperitur. Eius meminit & Itinerarium. Huius legionis tribunus fuit Hadrianus, qui postea imperauit, vt auctor est Spartianus, eiusque mentionem Antoninus Caracalla facit. [g]

3 PRÆFECTVS Legionis secundæ adiutricis partis inferioris Florentiæ: hic pars legionis degebat. quam ex præcedentibus, sequentibusque per varia loca dispersam fuisse apparet. forte cohortis, hic locandæ nomen, & numerus desideratur. Eodem in loco degebant & equites Dalmatæ sub hoc Duce.

[g] L. 1. C. de profess. & medic.

4 PAÆFECTVS legionis secundæ adiutricis tertiæ partis superioris Acinco præerat, & hic fortè deest dictio, cohortis, quia hic erat Præfectus tertiæ cohortis, secundæ legionis adiutricis, sicut alius supra quintæ cohortis, primæ adiutricis, hic in superiori parte Acinci morabatur, vbi erant, & Auxilia vigilum, & equites Dalmatæ sub hoc Duce. Itinerarium quater Acinci meminit. Marcellinus [h] hoc oppidum ad ripam Histri locat, Valentinianus, inquit, Acincum prope castra commouit, nauigiisque ad repentinum casum coniunctis, & contabulato celeri studio ponte, per partem aliam transiit in Quados & subdis, eundem apud Acincum autumno mortuum fuisse,

[h] lib. 30.

PRÆ

5 PRÆFECTVS Legionis secũdæ adiutricis in Castro contra Tantantum, & hic arbitror vocem cohortis deesse, in sex enim præsidia hæc legio diuisa reperitur. Pro Tantanto, fortè legendum Taurunum, quod est Ptolemæo secundum Sauum.

6 Præfectus militum secundæ adiutricis Cirpi excubabat & hic aliquid desideratur, quia non exprimitur, quot hic essent milites, nec cuius cohortis. Hunc locum etiam auxilia Fortẽsia, & equites Dalmatæ sub hoc Duce tuebantur.

7 Præfectus Legionis secundæ adiutricis Lussonio præerat, vbi etiam equites Dalmatæ residebant. Hic quoque cohortis nomen omissum fuisse censeo.

8 Præfectus Classis Histriæ Florentiæ nauigabat per Istrum, & Florentiæ degebat. In Notitia hic Tribuni commiscentur Præfectis; sed ad euitandam confusionem eos separatim expediam.

9 Præfectus Legionis trans Acinco, id est vltra Acincum castrametabatur, quod trans Istrum in Barbarico esse videmus. hic & legionis nomen desideratur, & fortè cohortis. Hunc præfectum Notitia post Tribunos ab alii Præfectis commodius locat, nos aliis præfectis commodius adiungendum censuimus. Hi legionum præfectorum titulum ferebant, etsi solam legionis cohortem regerent.

Sequuntur cohortium Tribuni.

1 TRIBVNVS cohortis Vincentiæ residebat cohortis nomen desideratur. Vincentiæ aliquot iura condita fuere,[a] nescio an Vincentiæ Valeriæ vel Venetiæ in Italia.

2 Tribunus cohortis Quadriborgio præerat; ita vocatur oppidum, quod quatuor burgis constabat. Quadriburgum in Germania inferiore Ammianus ponit,[b] neque hic cohortis nomen exprimitur.

3 Tribunus cohortis Iouiæ statiua habebat, quæ erat ciuitas Valeriæ, à Diocletiano, qui se Iouem nũcupabat, appellata, quæ cohors hæc fuerit non scribitur.

4 Tribunus cohortis ad Borgum Centenarium, fortè legendum Burgum centenarium Est enim burgum, vicus aut castrum.[c] Centenarius autẽ fortè vocatus est, à centum militibus ibi morantibus. Nam cẽtenarii vocabantur centum militibus præfecti, ait Vegetius.[d] Neque huius cohortis nomen apparet.

5 Tribunus corhortis Alescæ excubabat, vbi etiam præfectus legionis secundæ adiutricis sub eodem Duce morabatur. Huius quoque cohortis nomen desideratur.

6 Tribunus cohortis Marinanæ excubabat, locus erat Valeriæ, de quo Itinerarium; cohortis nomen deest, vt & superiorum. Hi sont Præfecti præsidiorum Ducis Valeriæ, in qua erant præsidia 55. equitum cunei VI. Turmæ XVII. Auxulia peditum V. Legiones III. quarum vna in VI. præfecturas scindebatur, & omnes erant VIII. præfecturæ, singulæ fortè millenos pedites continentes. Cohortes VI. Classis I. credo fuisse minimum equitum 2000. peditum 6000. Sequitur Dux Pannoniæ primæ.

[a] *l. 12. C. de iuris, & fact. igno.*

[b] *libro 18. post princip.*

[c] *l. 2. § 1. C. de of PP. Afric.*

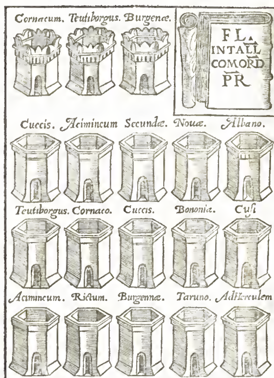
[d] *lib. 2. c. 13. & Modestinus in lib. de vocab. re militar.*

Præsidia 55.

Equites 2000. Pedites 6000. Classis 1.

NOTITIA

DVX PANNONIAE PRIMÆ ET EIVS INSIGNIA.

NOTITIA.

Sub dispositione viri spectabilis Ducis Pannoniæ pr n.æ, & Norici Ripensis.

CVNEVS equitum Dalmatarum Flexo.
Cune⁹ equitū Stablesianorum Arrabonæ.
Equ. promoti Arrabonæ.
Equit. Sagittarii Quadriburgio.
Equites Dalmatæ ala Noua.
Equites Dalmatæ æquinoctiæ
Equites Dalmatæ ad herculem.
Equites Sagittarii Gerolatæ.
Equites promoti Flexo.
Equites Mauri Quadrato.
Tribunus gentis Marcomannorum.
Præfectus Legionis decimæ Vindomanæ.
Præfectus Legionis quartæ decimæ Geminæ militum Liburnariorum cohors partis superioris Carnunto.
Præfectus Legionis decimæ, & quartæ decimæ Geminatę militum Liburnariorum Arabonę.
Præfectus Classis histricæ Carnunto, siue Vindomanæ

Vindomanæ à Carnunto translata.
Trib. Cohortis Arrianis.
Tribunus Cohortis Caratensis.
Equites promoti ad Mauros.
Equites Sagittarii Lentiæ.
Equites Sagittarii Lacufelicis.
Equites Dalmatæ Ariape.
Equites Dalmatæ Augustianis.
Equites promoti Comagenis.
Præfectus secundæ Italicæ militum Liburnariorum Iouiaco.
Præf. Legionis Italicæ partis inferioris Letiæ.
Præfectus Legionis secundæ Lautiaco.
Præfectus Legionis primæ Noricorum militum Liburnariorum Cohortis quintæ partis ad Iuuense.
Præfectus Legionis Liburnariorum primorum Noricorum Fafianæ.
Præfectus Classis Arlapensis & Maginensis.
Præfectus Classis Lauriacensis.
Tribunis Cohortis Boiodoro.
Tribunus Cohortis Austuris.
Tribunus Cohortis Cannabiaca.
Officium autem habet idem vir spectabilis Dux hoc modo.
Principem de eodem corpore,
Numerarium.
Commentariensem.
Adiutorem.
Subadiuuam.
Regerendarium.
Exceptores.
Singulares, & reliquos officiales.

DE DVCE PANNONIÆ PRIMÆ & Norici Ripensis. Cap. LXXXIII.

COMMENTARIVM.

DVAS. Pannonias Ptolemæus ponit superiorem, seu primam, & inferiorem siue secundam, de qua supra dictum fuit. Prima terminatur ab Occasu monte Cetio; à Meridie parte Istriæ & Illyridis, à Septentrione Danubio, ab Ortu Paononia inferiore, Nunc Austria dicitur, Noricum autem est secundum Danubium: ab Occasu Oenum fluuium, à Meridie Aemum montem habet. ab Ortu Cetium, à Septentrione Danubium, vulgò Bauariam vocaot. aliqui addunt Stiriam Carinthiamque. His regiuoibus præerat Dux qui aliorum Ducum habebat insignia, scilicet librum purpureo tegumento notis inscriptum, cum codicillis magistratus, & typo castrorum decem; Idemque quod alii Duces officium tenebat, videlicet Principem officii de eodem corpore, Numerarium, & alios officiales. Præsidia habebat XXVII. quorum decem tantum repræsentantur. Equitum cuneos duos. Turmas XIIII. cohortes VI. Legiones IIII. classes IIII. efficere poterant Equites 1500. peditum 7000. quos Hunnis opponere oportuit. Equites erant sequentes.

1 CVNEVS equitum Dalmatarum Flexo præsidebat. Ptolemæi Interpres scibit Phlexum. vbi ponit legionem Germanicam XIII. Itineratium Flexum vocat, est secundùm ripam Danubii citra.

2 CVNEVS equitum Stablesianorum Arrabonę manebat. Huius loci meminit & Itinerariū: Ab Arrabone fluuio est dictus. Narabo est apud Ptolemæum,

1 EQVITES Promoti in eodem Arrabonæ loco excubabant.

2 EQVITES Sagittarii Quadriburgiu præerat, vbi etiam Dux Valeriæ cohortem habebat.

3 EQVITES Dalmatæ Alam Nouam incolebant, nomen Oppidi in Notitia & Itinerario: non autem intelligendum est, hos Equites Alam nouam fuisse, quia huius nominis oppidum hîc repræsentatur.

4 EQVITES Dalmatæ Aquinoctiæ præerat: in Itinerario legitur Aquinoctio, ala noua, inquit in medio Vindebona, Legio X. Gemina. Hactenus Itinerarium. Hanc legionem Notitiæ Arrabonæ locat.

5 EQVITES Dalmatæ ad Herculem: Herculeam vocat. Itinerarium. Hoc in loco & Dux Pannoniæ secundæ auxilia habebat, & Dux Valeriæ alios Equites: Vterque enim ad sui limitis fines castra iuncta habebat, non longè ab hoc oppido, & ideo semper scriptum est ad Herculem id est prope Herculem eos castrametatos fuisse.

6 EQVITES Sagittarii Gerolatæ degebant: Gerulatam vocat Itinerarium; vbi, inquit, legio XIIII. GG. id est Gemina, quam Notitia Carnuoti locat.

7 EQVITES Promoti Flexo præerant, vbi idē Dux cuneum equitum habebat: In Itinerario legitur, Quadratis in medio Flexo.

8 EQVITES Mauri Quadrato præsidebant. Quadrata legit Itinerarium, vbi hi equites ex Mauritania contracti morabantur.

1 TRIBVNVS gentis Marcomannorum; quos nunc Moranios vocant, sub eodē Duce merebat: sed deest nomen loci vbi residebat, vnde aliquid desiderari oportet. Hic tribunus etiam ab aliis est seiunctus. Sequuntur enim Præfecti legionum & classium, quibus alii Tribuni & equites intermiscentur, prout in limitibus vt puto, reperiebantur dispositi.

PRÆFECTVS legionis decimæ Vindomanæ præerat Vindomannam vetus codex: Vindomanā Itinerarium appellat. Aurelius Victor Vendobonam, & oppidi inscriptio vocat. Vulgo Viennam esse putant Dion [a] auctor est legionem decimam Geminam esse cognominatam, quod ex duobus connexis, & confusis exercitibus conflata esset, & in superiore Pannonia, quam Pæoniam vocat locatam. Ptolemæus verò legionem decimam Germaniam nuncupat, apud quem forte legendum Geminam. [a] lib. 55.

2 PRÆFECTVS legionis quartædecimæ Geminæ militum Liburnariorum cohortis in parte superiori Carnunti statiua habebat, ita etiam appellat Itinerarium, Ptolemæus Carnus. Carnuti meminit Paterculus, Ammianus, Plinius, [b] Paulus Diaconus; Carnuntum, inquit corruptè Carantanum vocant, vnde nūmus Carantanus. Ptolemæus legionem quartamdecimam Germaniam in Pannonia superiore statuit, & Dion qui [c] eam duplicem id est geminam nominat. Pars huius legionis, & aliquot sequentis X. cohortes ex liburnariis militibus constabant, vnam titulo Præfecti legionis XIIII. hic Præfectus regebat: Ipsa verò quod esset ex Liburnia contracta, Liburnaria est nominata, aut à Liburna, ciuitate Italiæ vbi primum liburnas inuentas & à loco nominatas fuisse Zosimus [d] scribit; vel fortè quod in liburnis triremibus pugnare consueuissent. Cum enim Augustus liburnarum præcipue auxilio M. Antonium superasset, ad earum similitudinem plures triremes fabricauit. Liburnas T. Hieronymus [e] & Vegetius, [f] naues longas vocant: quarum forma, in libro de rebus bellicis huic Notitiæ adiecto, ostenditur, quam tamen ab antiquis diuersam esse puto. [b] lib. 57. cap. 3. [c] lib. 55. [d] in quinto [e] in 11. Daniel. [f] lib. 4. cap. 35.

3 PRÆFECTVS Liburnariorum militum Legionis X. & XIIII. Geminatæ, seu Geminæ, manebat Arrabonæ, vbi etiam equites Promoti sub hoc Duce degebant. Superior Præfectus cohortem tantum Liburnariorum legionis XIIII. regebat. Hic reliquos eius-

dem legionis Liburnarios, & alios legionis X. item Liburnarios dictos qui circa Arrabonam castrametabantur. Hic ergo militibus ex duabus legionibus extractis velut vni cohorti imperabat: legiones enim hoc tempore in præfecturas, quæ ex mille aut 500. militibus constabant, diuisas fuisse Constantinus Porphyrogenneta scribit) de thematibus.) Ego præfecturas mille peditum, Tribunatus 500. fuisse puto. Itinerarium Geminas oppidum ponit in Hispania, sed inde hanc legionem non deriuo.

4 PRÆFECTVS Classis Histricæ Carnunto siue Vindomanæ Carnunto translatæ præsidebat. Cum enim prius Carnunti stationem haberet, postea Vindomanæ resedit. Carnuntum Illyriorum erat oppidum Marcellino. [a] Exinde, inquit, cum Carnuntum Illyriorum oppidum Valentinianus introisset, desertum quidem nunc, & squalens, sed ductori exercitus perquam opportunum, è statione proxima reprimebat Barbaricos appetitus. Hæc ille. Ibi Diocletian[us] deposito Imperio mansit. Zosimus, [b] Maximianus, ait, ad Diocletianum, id temporis Carnunti (oppidum id Celticum est) degentem venit, eique persuadere nititur Imperium resumat. Hactenus Zosimus. Ibi & tribus mensibus æstiuis Valentinianus moratus, pridie id. Augusti legem ad Laodicium Sardiniæ Præsidem [c] scribit. Nunc ad alios Tribunos, & Equites transeamus.

[a] lib. 30.

[b] lib. 2.

[c] l. 12. N. The. de accusat.

2 TRIBVNVS cohortis Artianis statiua habebat, locus est Pannoniæ superioris ab Artianis hæreticis deriuans, nomen cohortis non legitur.

3 TRIBVNVS cohortis Caratensis: à loco vnde sumpta; nomen est sortita. Catarianenses leguntur sub Comite Illyrici Occidentalis. Locus vbi resideret hæc cohors desideratur.

9 EQVITES Promoti ad Mauros scilicet morabantur, Norici oppidum est: ad Mauros apud Itinerarium legitur.

10 EQVITES Sagittarii Lentiæ degebant. Lentudum appellat Ptolemæus. Lentium Itinerarium, vulgò Leniz: vetus codex legit, lentiæ. In parte inferiori huius loci erat legio Italica sub hoc Duce.

11 EQVITES Sagittarii Lacu felicis manebant; Lacofelice vocat Itinerarium: alio in loco Lacofelicis.

12 EQVITES Dalmatæ excubabant Arlapæ, ita & Itinerarium. Hic etiam degebat Classis sub hoc Duce Arlapensis nuncupata.

13 EQVITES Dalmatæ Augustianis scilicet castris præsidebant. Itinerarium habet Augustis Norici, vbi hodie Aurifodinæ. Augustam Vindelicorum intelligit in Retia, vbi etiam equites Stablesiani castrametabantur: Augustanis videtur legendum pro Augustianis.

14 EQVITES Promoti statiua habebant Comagenis: Comagenum habet Itinerarium, Norici oppidum vbi legio, inquit, decima Gemina Hic Notitia ab Equitibus ad præfectos legionum reuertitur.

5 PRÆFECTVS legionis secundæ Ital[illegible] rum Liburnariorum Ioniaco præerat; [illegible] Ionauicum cum asterisco vocatur. Inter [illegible] nis milites Liburnari reperiebantur, & [illegible] legionem Italicam Liburnariorum,

6 PRÆFECTVS legionis Italicæ partis [illegible] ris Lentiæ excubabat, vbi sub hoc Duce d[illegible] Equites Sagittarii. Hæc legio inter hunc, & [illegible] tem Præfectum videtur fuisse diuisa vt & [illegible] res præfecturas erant dispertitæ.

7 PRÆFECTVS legionis secundæ Lau[illegible] nebat, cuius Itinerarium meminit. Oppidum [illegible] ostia Anasi fluminis. Hæc legio nomē non [illegible] puto Italicam secundam fuisse, quæ in tria [illegible] sub totidem præfectis diuidebatur, & legio [illegible] Italica militum Liburnariorum nuncupaba[illegible] sis quoque Lauriacensis sub hoc Duce [illegible] residebat: & Lauriacensis legio Pseudo Com[illegible] sis. In Illyrico Lauriaci erat fabrica scutaria, [illegible] oppido Constantius quandoque iura condidit [illegible] [d]

[d] [illegible]

8 PRÆFECTVS legionis primæ Noric[illegible] litum Liburnariorum cohortis quintæ partis [illegible] rioris ad Iuuense statiua habuit. Hæc legio in[illegible] & sequentem Præfectum erat diuisa, iste [illegible] Præfecti tantum cohorti quintæ præerat, & in [illegible] periori propè Iuuense excubabat, forte leg[illegible] Iouense vbi erat Gynecium in Dalmatia. Vetus codex legit, ad Iuuense.

9 PRÆFECTVS legionis Liburnariorum [illegible] rum Noricorum Fasiana manebat vel Liburni[illegible] mibus præerant hi milites; vel ex his constaba[illegible] qui ex Liburnia & Noricis populi erant delecti [illegible] pars legionis præcedentis. Vnus codex pro [illegible] habet Fasienæ,

10 PRÆFECTVS Classis Arlapensis & Magi[illegible] sis: Arlapæ etiam equites Dalmatæ sub hoc Duce degebant, vbi & hæc Classis stationem habeba[illegible] alia Maginis. Stephanus Magiam Illyrici ciuitate[illegible] esse tradit, & fortè legendum Magiensis, aut Comagenensis, Comagena enim erat vrbs Pannoniæ, [illegible] sub hoc Duce equites Promoti merebant.

11 PRÆFECTVS Classis Lauriacensis, quæ Lauriaci, de quo supra stationem habebat: sunt hæc loca secundum Danubium. Nunc ad Tribunos Notitia reuertitur.

4 TRIBVNVS cohortis Boiodoro præerat. nomen huius cohortis desideratur. Boiodero in Itinerario, Boiodurum est Ptolemæo, vrbs Vindeliciæ ad ostium Oeni fluuii, vbi Danubio miscetur.

5 TRIBVNVS cohortis Austuris residebat, Mysiæ est oppidum: Asturas Stephanus vocat; & hic cohortis nomen reticetur.

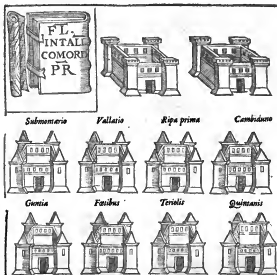
6 TRIBVNVS cohortis Cannabiacę manebat, forte Cardabianca, vbi erant auxilia insidiatorum sub Duce Valeriæ. Neque huius cohortis nomen apparet. fortè præcedenti legioni est adscribenda. Vnde multa desiderantur in Notitia. Sequitur Dux Retiæ.

NOTI

NOTITIA

DVX RETIAE PRIMAE

ET SECVNDÆ EIVSQVE INSIGNIA.

NOTITIA.

Sub diſpoſitione viri Spectabilis Comitis prouinciæ Retiæ primæ & ſecundæ.

Equites Stableſiani Seniores Auguſtanis.
Equites Stableſiani iuniores Ponteœni nunc Febianis.
Equites Stableſiani iuniores Submontorio.
Præfectus Legionis tertiæ Italicæ partis ſuperioris caſtra regina nunc Vallato.
Præfectus Legionis tertię Italicæ partis ſuperioris deputatæ Ripę primę Submontorio.
Præfectus Legionis tertiæ Italicæ pro parte media prætendentis à vimania Caſſiliacũ vſque Cambiduno.
Præfectus militum vrſarienſium Guntiæ.
Præfectus Legionis tertię Italicæ tranſuectioni ſpecierum deputatæ Fœtibus.
Præfectus Legionis tertiæ Italicę tranſuectioni ſpecierum deputatæ Teriolis.
Præfectus Alæ primę Flauiæ Retorum Quintanis.
Tribunus cohortis Nouę Batauorum Batauis.
Tribunus cohortis tertię Brittorum Abuſina.

Præfectus Alæ secundæ Valeriæ singularis Vallato.

Tribunus cohortis sextę Valeriæ Rhetorum Venaxamodoro.

Tribunus cohortis primæ herculeæ Rhæto-rum Patraduno.

Tribunus cohortis quintæ Valeriæ Frigum Pinianis.

Tribunus cohortis tertię herculeę Pannonio-rum cœlio.

Tribunus Gentis per Retias deputatæ Teriolis.

Præfectus Numeri Barbaricariorum confluē-tibus siue Breeantiæ.

Præfectus Alæ secundæ Valeriæ Sequanorū Vimania.

Tribunus cohortis herculeæ Pannoniorum Arbore,

Officium autem habet idem vir Spectabilis Dux hoc modo.

Principem ex officiis magistrorum militum Præsentalium alternis annis.

Numerarios duos ex vtrisque officiis Præsentalibus singulos.

Commentariensem ex vtrisque officiis alternis annis.

Adiutorem.

Subadiuuam.

Regerendarium.

Exceptores.

Singulares,& reliquos, officiales.

DE DVCE RETIÆ PRIMÆ & secundæ. Cap. LXXXIIII.

COMMENTARIVM.

RETIÆ sitæ in Alpibus Italiam à Germania diuidunt, quibus Dux præfuit inter quos Fuluius Boi[a] sub Valeriano & Bonosus vnus ex XXX. tyrannis Aureliano imperante [b] recensentur. Annonam,quę equis huius limitib.deportabatur,Rheticam vocatam fuisse,quia ad Retios ferebatur,D. Augustinus tradit. [c] Hic Dux præsidia XIX. tuebatur quorum X.tantum delineantur,cum alis III. equitum Turmis item III. præfecturis peditum VII.cohortibus VIII. Qui minimum efficiebant equites circiter 500.peditum circiter 8000.

[a] Vopiscus in Aureliano.
[b] Spartianus in eo De eo Cassiodorus in 7.
[c] de ciuit.Dei lib.18.c.18.
Præsidia 19.
Equites 500.
Peditum 8000.

Eadem insignia, quæ alii Duces,gerebat , librum eodem modo inscriptum cum X.castris, alia IX. non sunt descripta. Ita verò habet officium, Principem ex officio Magistrorum militum Præsentalium alternis annis ,vno anno ex officio Magistri equitum,alio ex officio magistri peditum , Numerarios duos ex vtrisque officiis Præsentalibus singulos, vnum ex vno, alterum ex alio.Commentariensem ex vtrisque officiis alternis annis Adiutorem , Subadiuuam , Regerendarium, Exceptores , Singulares , & cæteros officiales , vt habent Comites Occidentis , & Duces Mauritaniæ,& Tripolitanæ.Eius milites ità erant dispositi.

1 EQVITES Stablesiani seniores , qui degebant in castris Augustanis.De his supra in præcedenti Duce,Itinerarium habet,Augustis , Augustam Vindelicorum intelligit,quæ est in Retia ; Augustana verò appellat castra,sicut & Febiana infra.

2 EQVITES Stablesiani iuniores olim Ponteoeni,nunc Febianis degunt.Hi in Oeni fluminis , quod Salsam vocant , Ponte habitabant , vbi nunc est Oenopons,vulgo Ispruch dictus , postea ad Febiana castra sunt translati. Ptolemæus Pheniana , nunc Laubianum appellant,Sunt inter Danubium , & Lycum fluuium. Oenus , ait Tacitus , Rhetos Noricosque interfluit.

3 EQVITES Stablesiani iuniores Submontorio præsunt.Itinerarium legit Sumuntorio.Nunc ad præfectos legionum Notitia transit.

1 PRÆFECTVS Legionis tertiæ Italicæ partis superioris olim castra Regina,nunc Vallato inhabitat,cuius meminit & Itinerarium,& pro Regina habet Regia.Hæc legio in quinque præfecturas erat diuisa,tres tuebantur castra,duæ ad Transuehendas species erant destinatæ,vt subiicietur.

2 PRÆFECTVS Legionis tertiæ Italicæ partis superioris deputatæ.Ripæ primæ Submontorio præerat Hæc tuebatur primam ripam Danubij , apud Submontorium in parte superiori , & erat pars præcedentis legionis

3 PRÆFECTVS Legionis tertiæ Italicæ pro parte media prætendentis à Vimania Cassiliacum vsque Cambidunο insidebat.nunc Munchen vocant.Campodunum legunt Strabo,Itinerarium , & Ptolemæus. A puno Mœsiæ secundæ oppido nomen est compositum , sicut Nouiodunum , Patrodunum infrà sub hoc Duce.Sunt hæc loca inter Lycum & Oenum flumina,non longè à Pæoniis Alpibus. Excubabat hæc legio in castris a media parte itineris à Vimania Cassiliacum vsque.

4 PRÆFECTVS militum Vrsariensium Guntiæ degebat.De qua Itinerarium Hæc erat pars legionis, non tota legio quæ hoc tempore in plures præfecturas diuidebatur.& ideo hic dicit Præfectus militum Vrsa verò Picenorum est ciuitas,& vrbs in Hispania, vnde hi milites sunt extracti.

5 PRÆFECTVS Legionis tertiæ Italicæ transuectioni specierum deputatæ Fœtibus degebat. Hæc legio comitabatur annonarias species id est frumentum , vinum,vestem , laridum,acetumque, & similia quæ pro alendis militibus transuehebantur in castra, hæ enim species vocabantur. [d] Continebantur in his & sericum,purpura , gemmæ , & alia Principum ornamenta, Id onus publicum appellatur, [e] & Bastaga. [f] Qui verò Bastagas transuehi curabant,Prępositi Bastagarum,sub Comite Largitionum,dicebantur.

[d] L.8.C.de nauicular.seu naucle.pro l.is spec. transportan
[e] in l.vnic.C.n quid onera publico.
[f] in l.3.C.de cohort.princip.

6 PRÆFECTVS Legionis tertiæ Italicæ & ipsius transuectioni specierum deputatæ Teriolis manebat legionem in præfecturas,quæ ex mille aut 500. militibus constabat,diuisam fuisse sæpè diximus. Hic & Tribunus Gentis dispositæ per Retias sub hoc Duce morabatur.

7 PRÆFECTVS Alæ primæ Flauiæ Retorum Quintanis scilicet castris præerat. Quintana via erat Festo & Vegerio [g] in castris vbi forum rerum venalium,& in qua milites exercebantur ad palum.Hinc ludus Quintanę prodiit, quo hasta equites exercentur:[h] & hodie frequens est in Galliis & Italia. Inde fortè hic locus est denominatus. Quintanis legit Itinerarium.A Retiis , vbi excubabat hęc ala est denominata Sequentes non habent depicta castra.

[g] l.ib.2.c.13.
[h] l.vlt.Cod. l.1. C.de mil.rib.

1 TRIBVNVS cohortis Nouæ Batauorum Batauis præsidebat. Constat Batauiam esse insulam quam in Oceanū fluēs Rhenus efficit,nunc Hollandia vocatur.vnde erat hæc cohors delecta, quæ loco vbi residebat nomen dedit.Batauos enim tanquam Batauorum stationem appellarunt; vel fortè ipsa ab hoc loco est denominata.

2 TRI

6 TRIBVNVS cohortis tertiæ Brittorum Abusina: Huius etiam Itinerarium meminit. Pro Brittorum lego Britonum, qui sunt populi Galliæ, aut insulæ Britanniæ seu Angliæ.

8 PRÆFECTVS Alæ secundæ Valeriæ singolaris Vallato præerat, quod ex Valeria regione esset contracta. Valeria ala est dicta & singularis, forte quia erat insignis, vel quia sola, & nulli permixta, per se militabat. Alæ equitum Singularium Tacitus meminit. [a] Accessit, inquit, Ala Singulari excitata olim à Vitellio, deinde in partes Vespasiani transgressa. Hic etiam residebat pars legionis tertiæ Italicæ sub hoc Duce.

[a] lib. 20.

3 TRIBVNVS cohortis sextæ Valeriæ Retorum Venasamodoro præsidebat.

4 TRIBVNVS cohortis primæ Herculeæ Retorum Patroduno præerat.

5 TRIBVNVS cohortis quintæ Valeriæ Frigum Pinianis degebat Ex Frigibus Valeriam incolentibus erat hæc cohors contracta: Hoc credo esse vnde Frisij descendunt.

6 TRIBVNVS cohortis tertiæ Herculeæ Pannoniorum Cælio immorabatur. Cæliam vocat Ptolemæus, vulgo Ciliam dicunt que est in Neronico.

7 TRIBVNVS Gentis per Retias deputatæ Teriolis præsidebat. Hi erant gentiles seu pagani, & idolatræ, id. n. significat vox gentis, & [b] prout opus erat locis per Retios succurrebant: sed Teriolis Tribunus commorabatur. Præfectus legionis III. Italicæ ad transuehendas species deputatæ, & ipse hic degebat, vt supra vidimus.

[b] l. vlt. C. de off. milit. iudic. l. vlt. C. de off. Magist. milit. l. 8. C. de vect. & commiss. l. cum anterioribus ff. C. de temp. app.

9 PRÆFECTVS numeri Barbaricorum, Confluentibus, siue Brecantiæ excubabat. In Rheni ripa inter lacum Acronium & Basileam Brigantium Strabo; & Ptolemæus locant. Brigantiam vocat Marcellinus, [c] Rhenus, inquit, lacum inuadit rotundum & vastum, quem Brigantiam accola Rhenus appellat, perque quadringenta, & sexaginta stadia longum, parique prope spacio latè diffusum horrore syluarum squalentium inaccessum Barbaris, & natura locorum, & cœli in clementia refragante: Hæc ille. Barbaricarij verò sunt [d] qui ex auro coloratis filis hominis, aut brutorum, aliarumve rerum imaginem, veritatem imitari exprimunt, ita hos appellauit Constantinus. [e] Alias sunt milites qui cassides, vel buculas eodem modo auro, vel argento exornat, Valentinianus ad Taurum Comitem sacrarum largitionum. [f] Octonæ, inquit, singulis mensibus cassides, totidem buculæ, à Barbaricarijs argento rectæ deaurantur, & auro argentoque condecorantur. Ab armis quæ hoc modo ornata gestabant hi milites Barbaricarii potuerunt vocari, vel forte quod ex Barbarico loco Romanis minimè subiecti essent collecti, cum verò instar legionis essent, eis imperans Præfectus est appellatus, qui etiam legionis partem regentis est titulus.

[c] lib. 15.

[d] Donatus in 2. Æneid.

[e] in l. 1. C. de excus. artific.

[f] l. 1. C. Th. de fabricensib.

10 PRÆFECTVS Alæ secundæ Valeriæ Sequanorum, Vimaniæ castra tuebatur Hæc ala erat equitum Sequanorum, qui nunc sunt pars Burgundiæ & ala ipsa Valeria vocabatur, forte quod diu in Valeria esset morata. De Vimania sub hoc Duce in Præfecto legionis Italicæ est dictum.

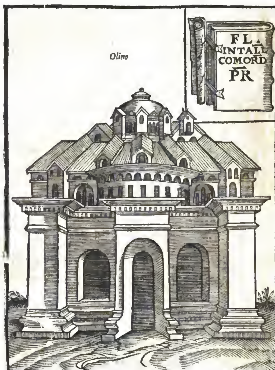
8 TRIBVNVS cohortis Herculeæ Pannoniorum, in Arbore oppido manebat. Vna ex Pannonum legione erat hæc cohors, à Maximiano Herculea vocata, vt sæpe dictum fuit. Arborem Felicem Ammianus & Itinerarium vocant Heluetiæ oppidum ad Brieantium. Arborem Illyrici oppidum esse Stephanus scribit. Sequitur Dux Sequanici.

NOTI

NOTITIA

DVX PROVINCIAE SEQVANICI.

NOTITIA.

Sub dispositione viri Spectabilis Ducis Prouinciæ Sequanici.

MILITES LATAVIENSES OLINONE.

OFFICIVM autem habet idem vir Spectabilis Dux hoc modo.
Principem ex officijs Magistrorum militum præsentalium á parte peditum.
Numerarium vtrunque.
Commentariensem vt supra.
Adiutorem.
Subadiuuam.
Regerendarium.
Exceptores.
Singulares, & reliquos officiales.

De Duce Prouinciæ Sequanici. Cap. LXXXV.

COMMENTARIVM.

SEQVANI à Meridie Arari fluuio, à Septentrione Iurasso monte, ab Occasu Lugdunensi; ab ortu Rheno clauduntur. Hic Dux limitaneus præerat militibus, qui LATAVIENSES, à Latauia Bithyniæ Ciuitate apud Stephanum. Hi, vt puto, tre-certi Olinoni. degebant: Olinam fluuium Ptolemæus in alia parte Galliæ statuit. Hic Olino est nomen vici prope Basileam cùm nemusculo Insignia

Insignia habet librum eodem modo inscriptum, vt alij Duces, & castrum magnificè extructum; supra scriptum est Olino. In manuscriptis Olinone.

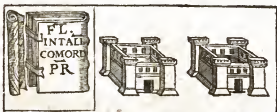
Officium habebat, Principem ex officijs Magistrorum militum Præsentalium à parte peditum. Si à Magistro peditum Principem accipiebat, legendum est ex officio Magistri militum, & cum pedites tantum haberet, verisimile est à Magistro equitum neminem accepisse; sed si legimus ex officijs Magistrorum, subaudiendum est, & alternis annis, & delenda essent verba, à parte peditum; anno enim vno ex officio Magistri peditum, altero ex officio Magistri equitum, Principem, Numerarios, & Commentariensem accipiebat, quemadmodum & Dux sequens, qui eodem modo peditibus tantum imperabat. Adiutorem vero, Subadiuuam, Regerendarium, Exceptores, Singulares, & reliquos officiales ipse constituebat. Dux Tractus Armoricani sequitur.

NOTITIA

DVX TRACTVS ARMORICANI

EIVSQVE INSIGNIA.

Grannona *Bladia*

Venetijs *Osismijs* *Mannatias* *Aleto*

Constantia *Rothomago* *Abrincatis* *Grannono*

NOTITIA.

Sub dispositione viri Spectabilis Ducis Tractus Armoricani, & Neruicani.

RIBVNVS cohortis primę nouæ Armonicæ Grãnona in Littore Saxonico.

Præfectus militum Carronensium Blabia.

Præfectus militum Maurorum Venetorum Venetis.

Præfectus militum Maurorum Osismiacorũ Osismijs.

Præfectus militum superuentorum Mannatias.

Præfectus militum Martensium Aleto.

Præfectus militum primæ Flauię Constantia,

Præfectus militum Vrsariẽsium Rothomago.

Præfectus militum Dalmatarum Abrincatis.

Præfectus militum Grannonensium Grannono,

Extenditur tamen tractus ARMORICANI, ET NERVICANI LIMITIS PER PROVINCIAS QVINQVE.

Per Aquitanicam primam & secundam, Senoniam, secundam Lugdunensem, & tertiam.

Officium autem habet idem vir spectabilis Dux hoc modo.

Principem ex officijs Magistrorum militum Præsentalium alternis annis.

Numerariorum à parte peditum vno anno,

Commentariensem de officijs alternis annis,

Adiutorem.

Subadiuuam.

Regerendarium.

Exceptores,

Singulares,& reliquos officiales,

DE DVCE TRACTVS Armoniaci, & Neruicani, Cap. LXXXVI.

COMMENTARIVM.

RMORICVS tractus in Gallijs nunc Normandia, ac Britãnia dicitur. Cæsar Card. Baron. in Codice Vaticanæ Bibliothecæ de rebus Britannis se legisse scribit Maximũ tyrannum, cum, Gallias inuasisset, ac vicinos Britanniæ Armoricos expulisset, vacuam prouinciam inter Britannos milites nouos colonos factos diuisisse. Vnde ista prouincia minor Britannia est dicta (à Baron. in martyrol. 21. Octobr.) ea est inter Sequanam & Ligerim. Hic est Maximus Clemens, qui Maximam Sequanorum, & Maximam Cæsariensem à se denominauit. Sed tempore huius Notitiæ iam Maximo extincto, hæc regio Britannia minor erat appellanda. Fortè cum latius extenderetur, antiquo nomine Armorici est nuncupata. Apud Ptolemæum legitur etiam Aquitaniam olim Aremoricam vocatam, continet Lexouicos, & Turones ad mare Britannicum, extenditurque, inquit Notitia, in alias quinque prouincias, Aquitaniam primam & secundam, quæ ab Occasu clauduntur Oceano: à Septentrione, & Ortu Ligeri fluuio, à Meridie Pyrenæo, & Gallia Narbonensi. Eam Garumna interfluit. Quæ ab ea, & Ligeri clauditur est prima Aquitania. Vltra Ligerim verò est Senonia, quæ & Lugdunensis quarta vocatur, cuius metropolitæ sunt Senones, inter eos sunt Parisij, apud Itinerarium. Hæc citra Sequanam) fluuium, & ad secundam tertiamque Lugdunensem porrigitur. secunda Lugdunensis est ad Oceanum Britannicum vltra Sequanam, vbi est Picardia, cuius caput est Rothomagum. Tertia versus Occidentem, vbi est Britannia, seu Britones & Normandi, inter Argenam & Ligerim fluuios extenditur, quorum metropolitæ sunt Rothomagenses. Neruij autem sunt populi inter Belgas Attrebatibus vicini, nunc Tornacenses vocant, quorum tractus Neruicanus appellatur.

Habet Dux harum regionum insignia, quæ alij Duces, scilicet decem oppida, cum earum præfectis Officium verò hoc modo, Principem ex officijs Magistrorum militum præsentalium alternis annis, Numerarium à parte equitum vno anno intelligo, & alio à parte peditum: Commentariensem de officijs alternis, sequentes ex suo officio ipse eligit. scilicet Adiutorem, Subadiuuam, Regerendarium, Exceptores, Singulares, & cæteros officiales. Imperat præsidijs decem, scilicet Tribuno vnius cohortis, & IX. Præfectis legionum, quæ non erant integræ: poterant omnes esse ad 9000. peditum. Equitibus verò carebat. Tribunus, & Præfecti sequuntur. *Præsidia 10. Peditum circiter 9000.*

1 TRIBVNVS Cohortis primæ Nouæ Armoricæ nuncupatæ, & ea in prouincia contractæ, Grannonæ in littore Saxonico degebat. quod est contra Britanniam, quia id littus Saxones occuparent, quemadmodum & Britannicum, Sub eodem Duce erant, & hi Præfecti.

1 PRÆFECTVS militum Carronensium Blabiæ excubabat; Hi ex Carronio Hispaniæ vrbe [a] erant contracti. Blauiam locum Aquitaniæ Ausonius [b] ponit in Garumnæ ripa, non longe ab eius ostio, vulgo Blau dicitur: Blautum est Itinerario. Blauia in scheda posteriore Volseri, fortè legendum Carnutorum Blesiæ.

[a] *apud Plinium*
[b] *in epistolis.*

PRÆFECTVS militum Maurorum Venetorum in Venetis statiua habebat, propè Aenum flumen ad Oceanum Aquitanicum. Sunt Veneti apud Cæsarem in Gallia Lugdunensi, de quibus ita Ptolemæus: Occidentalem autem littorale latus ab Osismijs tenent Veneti. Hi ergo milites genere Mauri, Veneti sunt appellati, quia, in Venetis morabantur, sicut sequentes Mauri Osismiaci sunt nuncupati, quia apud Osismica habitabant. Hos & Venetos in tertia Lugdunensi Itinerarium locat, quam regionem sub Neruicanis Notitia complecti videtur.

3 PRÆFECTVS militum Maurorum Osismiacorum degebat Osismijs. Id erat Galliæ oppidum ad mare Britannicum, ita vocat Strabo; Osismos Cæsar. Osismios Plinius & Mela.

4 PRÆFECTVS militum Superuentorum Mannatias incolebat. Is erat globus militum hostibus cœpto iam prælio repente superueniens. Superuentum incursiones appellat Vegetius. [c] Horum meminit Marcellinus. [d] & Præuentorum.

[c] *lib. 3. cap. 19.*
[d] *lib. 19.*

5 PRÆFECTVS militum Martensium, Aleto in Neruicano littore manebat. alij Aletham scribunt.

6 PRÆ

6 PRÆFECTVS militum Flauiæ primæ scilicet legionis a Flauio Vespasiano, vel Constantino vocatæ, Constantiæ excubabat. Constantia itinerario vrbs erat Lugdunensis secundæ, apud Lixouios in littore è regione Britanniæ. Constantia castra in Normandia Ammianus vocat.

7 PRÆFECTVS militum Vrsarienfium, de quibus supra Rothomagi insidebat, quod est oppidum celebre in Belgia, nunc Roan dictum. Aliud est in Normandia eodem nomine appellatum, non longè à Sequana fluuio prope Lexubios, de quo hic intelligit. Ratumagum vocat Itinerarium in Lugdunensi inter Iuliobonam, & Lutetiam. Multa in magus, oppidorum nomina desinunt, vt Nouiomagus infra, quæ cognitionis peritam significat.[a]

[a] Cotopius lib. 2 Gallicanorum

8 PRÆFECTVS militum Dalmatarum, Abrincatis præsidebat, fortè locus est Abrigiatus apud Ptolemæum dictus, in Nãtibus Abrincatui Plinio sunt Lugdunensis populi. Itinerarium in secunda Lugdunensi ponit. Hinc Abrincateni pseudocomitatenses milites.

9 PRÆFECTVS militum Grannonensium, Grannono præerat. Milites ab hoc loco nomen habuerunt de quo supra dictum fuit.

Notitia.

EXTENDITVR, inquit Notitia, TRACTVS ARMORICANI, ET NERVICANI LIMITIS PER PROVINCIAS QVINQVE supra memoratas, scilicet, Aquitanicam primam & secundam, Senoniam, secundam Lugdunensem & tertiam.

Commentarii.

Horum præsidia Notitia non recenset, quia totus hic tractus Britanniam respiciens à Transrhenanis, Barbaris vexatus, Romanorũ iugo excusso, in libertatem se receperat Zosimus,[b] Transrhenani inquit, Barbari cuncta pro libito inundentes, eo tum incolas insulæ Britanniæ, tum quasdam Celticas nationes redegerunt, vt ab Imperio Romano deficerent, & Romanis legibus non amplius obedientes arbitratu suo viuerent. Itaque Britanni sumptis armis, & pro salute sua periclitati, ciuitates suas à Barbaris imminentibus liberarunt. Itidem totus ille tractus Armoricus, cæteræque Gallorum prouinciæ Britannos imitatæ, consimili se modo liberarunt, eiectis Romanis præsidiis, & propria quadam Republica ex arbitratu suo constituta. Hæc ille. Id fuit circa annum salutis CCCCX.[c] Vnde cum in hoc tractu non amplius essent Duces Romani, nec præpositi, his omissis satis fuit quinque prouincias in Armorico tractu & Neruicano nominasse. Iosephus Scaliger monet pro Neruicano legendum Ebuticano. In duabus inquit, Belgicis erat vnus Dux Saxonici littoris ad Sequanæ ostia. Ab illis ad Garumnam Dux erat tractus Eburicani & armorici, per Eburicanos intellige Aulercos, nam in Notitia Imperij perperam legitur Neruicanos. Hæc ille. cui Voiserus in prioris schedæ interpretatione c. 5. non assentitur, & forte rectè Nam & si Neruij ab Armoricis distẽt, vtriusque tamen aliqui Duces præfuerunt, vt Diocletiano imperante, Charausius quemadmodum Eutropius libro 9. memorat.

[b] in 6.

[c] In Ausonium.

Hic etsi nullus indicetur Præfectus, in fine tamen operis, fortè nè eorum intercideret memoria, aliquot Galliarum Præfectos, Notitia recenset. In Aquitania prima Præfectum Letorum Gentilium Sueuorum Auernis collocat, vel Auerni, vulgo Auergne dicti. In Aquitania secunda statuit Præfectum Sarmatarum & Taifalorum Pictauis. In Senonia vero Lugdunensi seu quarta Præfectum Lætorum Teutonicianorum, Carnunti locat, & Præfectum Classis Andericianorum Parisijs, Præfectum Sarmatarum Gentilium in castris à Chora Parisios vsque. In prima Lugdunensi Præfectum Classis Araricæ Caballaduni, vel Cabilunni, vt in Itinerario Præfectum Sarmatarum Gentilium Lingonis, inter Heduos. Præfectũ Sarmatarum Gentilium Augustoduni. Præfectum Sarmatarum Gentilium per tractum Segolaunorum, Segouellanos appellat Plinius,[d] in Narbonensi: & Præfectum Musculariorum Massiliæ. Præfectum Lætorum Batauorum & Gentilium Sueuorum Baiocis, & Constantiæ Lugdunensis secundæ præfectum Lætorum Gentilium Cenomannis Lugdunensis tertiæ, præfectum Læterum Francorum Rhedonis Lugdunensis tertiæ. Hæ erant Legiones XI in Gallijs eo tempore à Barbaris deuastatis sub totidem præfectis ibidem præerant & Tribuni duo alter cohortis primæ Flauiæ Sabaudiæ Calaronæ degens; alter cohortis Nouempopulanæ Lapurdi morans. Eodem in tractu excubabant, & XII. præsidia videlicet peditum circiter 6000 præter Classes 4. primam in Rhodano, quã 24 nauium fuisse Tacitus[e] scribit, secundam in Sabaudia, tertiam in Aratica Caballoduno, quartam Parisijs. Hæ cum suprascriptis non sunt connumerandæ, sed infra post Duces separatim statuentur.

[d] lib. 3. c. 4.

Præsidia 13. Peditum 6000. Classes 4.

[e] lib. 20.

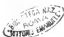
NOTI

NOTITIA

DVX BELGICÆ

SECVNDÆ.

NOTITIA.

Sub dispositione viri Spectabilis Ducis Belgicæ Secundæ.

EQVITES Dalmatę Marcis in littore Saxonico.

Præfectus Classis Sambricæ in loco Quartēsi siue Hornensi.

Tribunus militum Neruiorum Portu æpatiaci.

Officium autem habet idem vir spectabilis hoc modo.

Principem ęx ęodem corpore.

Cornicularium.

Numerarium.

Commentariensem.

Adiutorem.

Subadiuuam.

Regerendarium.

Exceptores.

Singulares, & reliquos officiales.

DE DVCE BELGICÆ Secundæ. *Cap.* LXXXVII.

COMMENTARIVM.

ELGICÆ regio inter Mosam & Sequenam flumina clauditur, quam Phrudis interfluit. A Mosa vsque ad eum fluuium est Belgica prima seu superior, nunc Brabantia dicta, euius metropolis est Treueris: inde ad Sequanā est Belgica secunda nunc Flandria vocata, euius metropolitæ erant Remi, quibus sub Galba Valentinianus Dux pręfuit.[a] Alius Dux Belgicæ primæ forte tūm à Barbaris detentæ nō nominatur. Hic Dux librum vt supra inscriptum cum tribus oppidis pro insignibus præferebat, quorum uni inscriptum est LITTVS SAXONICVM. Alij QVARTENSIS. Tertio. PORTVÆ PATIACI. *Præsidia 3.* Officiumque hoc modo habebat, Principem ex eodem corpore, Cornicularium, Commentariensem, Adiutorem, Subadiuuam, Regetendarium, Exceptores, Singulares, & reliquos officiales. Luco Numerarii, qui hic desideratur, habebat. Cornicularium, quo ferè omnes alii Duces carebant. Sequentes milites ei parebant.

1 EQVITES Dalmatę Marcis statiua habebant. Hi littus Saxonicum & Marcis quod erat oppidum, è regione

[a] *Tacitus in 16.*

reginne Britannorum tuebantur. Erat hoc aliud littus Saxonicum ab illo diuerso, quod supra in Comite littoris Saxonici in Britannia fuisse vidimus, hoc in Belgica è regione illius iacebat. Sequitur in impressa Notitia, SAMBRICÆ in loco Quartensi, siue Hornensi, vbi Lacuna interiecta, quæ ex manuscriptis ita est implenda, & restituendum.

PRÆFECTVS Classis Sambricæ in loco Quartensi siue Hornensi. Quanensis etiam inscriptum est munitioni. Pro Sambrica Samarobrigam Ptolemæus legit, quod est oppidum apud Phrudim fluuium. Cæsar in Commentarijs, Cicero ad Trebatium [a] & itinerarium Samarobriuam, Scheda Volserij Sammarobrinam appellant, vulgo, vt aliqui volunt dicitur Cambray, seu Cameracensis. Tertium oppidum Portuæ Patiaci, quid esset, non apparet. Tres legiones Tricesimam Vlpiam, & primam siue Traianam. & Octauam Augustam in Belgica fuisse Ptolemæus scribit: Sed hic Dux solam alam Equitum Dalmatarum in oppido littoris Saxonici Mercis vocato, & sub Tribuno Neruios pedites, atque vnam classem regebat, præter V. Præfectos, qui infra [b] recitantur: Esse poterant circiter centum Equites, & 500. pedites. Primi ergo sub eo erant.

[a] lib. 7. epist. 11. & 13.

[b] post Duces limitaneis.
Classis 1.
Equites 100.
Pedites 5000.

EQVITES DALMATÆ Marcis in littore Saxonico, de quo supra.

PRÆFECTVS Classis Sambricæ in loco Quartensi, siue Hornensi.

TRIBVNVS militum Neruiorum, qui sunt populi Galliæ Belgicæ, propè Atrebates, vbi nunc sunt Picardi, Portum Æpatiacum mebatur. Forte locus est, quem Petrumuiaco Scheda Volserij appellat. Hic desunt V. Præfecti cum totidem præsidiis. qui infra post Ducem Moguntiacensem, cum aliis recensentur, videlicet, PRÆFECTVS Lætorum Nemiorum, Fanomantis. Belgicæ secundæ. Scheda Volserii Fanomartem vocat non longe à littore contra Britanniam. PRÆFECTVS Lætorum Batauorum Nemetacensium Atrebatis. PRÆFECTVS Batauorum Contraginensium Nouiomago ad Rhenum in Scheda Volseri. Reginea verò castrum est prope Fannorum in præfata Scheda, inde hi milites possent deriuari. PRÆFECTVS Lætorum Gentilium Remos & Siluanectas. PRÆFECTVS Sarmatarum Gentilium, inter Remos & Ambianos; qui infra explicabuntur. Belgicam secundam primam Clodius Francorum Rex inuasit, mox eo ab Ætio repulso, Merouecus eius filius vniuersam eam regionem, & Galliam interiorem, permittente Valentiniano III. circiter annum salut 448. tenuit. Sequente anno Attila Hunnorum Rex in Belgica prima pridie Paschatis Metis, & in Belgica secunda Atrebatum succendit, quod postea Vedastus Episcopus restituit, Germaniæ quoque secundæ oppido Tungros, Coloniamque metropolim, & alia deleuit. Vnde nulla eius Ducis, sicut nec Germaniæ primæ apparent vestigia.

Belgicæ item primæ, cuius metropolitæ sunt Triveri, nullus in tota Notitia Dux apparet. quod illa prouincia ab hostibus esset detenta. Tanta post Ducum ostensa insignia duæ Legiones, seu præfecturæ in ea fuisse dicuntur, scilicet præfectura Lætorum Limogonensium per diuersa dispersorum, & præfectura Lætorum Actorum Epuso, de quibus illo in loco agetur. Hi erant fermè 2000. peditum.

DE DVCE GERMANIÆ. prima. Cap. LXXXVIII.

VATVOR Germaniæ primæ ciuitates Itinerarium recitat, Maguntium, cuius tractui Comes præerat, Argentoratum, quod Dux tuebatur, Nemetum nunc Spiram, & Vangiones, nūc VVormatiēses, quibus præfectus erat hic Dux quem in indice Notitia prænominatis annectit: Sed eius insignia, officium, militesque prætermisit. Prius enim Franci eam regionem vastauerant: itaque cessante hoc Duce, vix Comes tractus Maguntiacensis, & Dux Argentoratensis in ea prouincia hostibus resistebant. Demum circa annum salutis 450. succenso ab Attila Hunnorum Rege Maguntio Germanię primę metropoli, atque Argentorato, etiam eorum Comes & Dux esse desierunt. Quare huius quoque prouincię Ducis cum insignibus, officia, & numeri omittuntur.

Germaniam superiorem, seu primam Ptolemęus à fontibus Rheni ad Vangiones, seu VVormatienses vsque extendit, inde ad Oceanum inferiorem Germaniam vltra Rhenum statuit.

Augustus in Germania superiore ad Danubium quatuor legiones locauerat XI. Augustam, XIIII. Geminam, Piam, Fidelem, XIIII. Geminam Martiam Victricem, & XVI. Claudius XI. Augustam in Britanniam à se subactam transtulit, quę cum bello ciuili Vitellio adhæsisset, à Vespasiano per Illyricum est dispersa, XIII. Gemina in Pannoniam traducta. primò & ipsa pro Vitellio pugnauit, deinde pro Vespasiano contra Vitellium, demum in sua castra remissa, postremò à Traiano in Daciam transmissa fuit. XIIII. Gemina Martia, & ipsa à Claudio in Britanniam ducta fœliciter pugnauit. Exinde a Nerone in Dalmatiam deducta. pro Othone in Italiam venit; quo ceciso, in Britanniam reuersa, demum in superiorem Germaniam rediit. XVI. cum pro Vitellio pugnasset, tandem in sua castra est remissa. [c] Harum forte pars vsque ad Notitię tempora in Germania prima permansit; sed ea à Barbaris tota pene occupata, eius Dux cum militibus esse desiit. Quatuor Legiones sub Augusto [d] minimum XXIIII. millia peditum, & fere 5000. Equitum continebant, sed postea exhaustę Legiones fuerunt: [e] Germanię secundę nullus Dux in vniuersa Notitia nominatur: vel quod vnus Dux vtranque Germaniam tueri olim consueuisset, vel quod tota ea prouincia a Barbaris detineretur. Tantum in fine post explicatos Duces Notitia pręfecturam Lætorum Langentium prope Tungros in Germania secunda locat, de qua ibi tractabitur. Huius metropolis fuit Agrippinensis Colonia, & Tungri apud Itinerariū quos Attila deleuit.

[c] Dion lib. 55.

[d] Veget. lib. 2. 26.

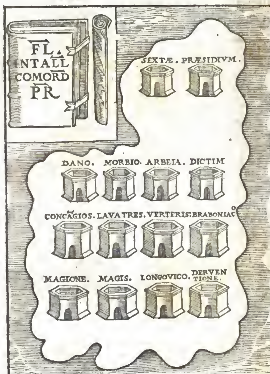
[e] Veget. lib. 2. cap. 3.

Præsidium 1.
Pedites 500.

NOTI

NOTITIA.

DVX BRITANNIARVM.

NOTITIA.

Sub dispositione viri spectabilis Ducis Britanniarum.

RÆFECTVS Legionis sextæ.
Præfectus Equitum Dalmatarum Præsidio.
Præfectus Equitum Crispianorum Dano.
Præfectus Equitũ Catafractariorum Morbio.
Præfectus Numeri Barcariorum Tigritensium Arbeia.
Præfect⁹ Numeri Neruiorũ Dictensiũ Dicti.
Præfectus Numeri vigilum Concangios.
Præfectus Numeri exploratorum Lauatres.
Præfectus Numeri directorum veterum aliàs Veneris.
Præfectus Numeri Defensorum Braboniaco.
Præfectus Numeri Solensium Maglonæ.
Præfectus Numeri Pacensium Magis.
Præfectus Numeri Longouicariorum Longouico.
Præfectus Numeri Deruentionensis Deruentione.

Item per lineam Valli.

Tribunus cohortis quartæ Lergorum Segeduno.
Tribunus cohortis Cornouiorũ Ponte Ælij.
Præfectus Alę primę Ascorum Conderco.

Tri

Trib.cohortis primæ Frixagorum Vindobala.
Præfectus Alæ Sauinianæ Hunno.
Præfect.Alæ secundæ Astrorum Cilurno.
Trib.cohortis primæ Bauorum Procolitia.
Tribunus cohortis primæ Tungrorum Borcouico.
Tribun.cohortis quartæ Gallorũ Vindolana.
Tribunus cohortis primæ Astorum Aesica.
Tribunus cohortis secũdæ Dalmatarũ Magnis.
Tribunus cohortis primæ Aeliæ Dacorum Amboglanna.
Præfectus Alæ Petrianæ Petrianis.
Præfectus Numeri Maurorum Aurelianorum Aballaba.
Tribun.cohortis secũdę Lergorũ Congauatę.
Tribunus cohortis primę Hispanorum Axelodono.
Tribun.cohortis secũdę Thracũ Gabrosenti.
Tribunus cohortis primæ Æliæ Classicæ Tunocelo.
Tribu.cohortis primæ Morinorũ Glãnibãta.
Trib.cohortis tertiæ Neruiorum Alione.
Cuneus Armaturarum Bremeteuraco.
Præfectus Alæ primæ Herculeę Olenaco.
Trib.cohortis sextæ Neruiorum Virotido.
Officiũ autẽ haber idem vir spectabilis Dux hoc modo.
Principem ex officiis Magistrorum militum Præsentalium alternis annis.
Commentariensem vtrunque.
Numerarios ex vtrisque officiis omni anno.
Adiutorem.
Subadiuuam.
Regerendarium.
Exceptores.
Singulares,& reliquos officiales.

DE DVCE BRITANNIARVM.
Cap. LXXXIX.

COMMENTARIVM.

RÆTER duos Comites rei militaris, quos in Britannia fuisse diximus erat & Dux, qui pluribus, quàm illi, equitibus ac peditibus imperabat, pluresque munitiones, & latiorem regionem tenebat. Eadem quæ alii Duces, insignia gerebat, videlicet librum purpureo tegumento inscriptum, cum XIIII munitionibus.

Hoc modo habebat officium, Principem ex officiis Magistrorum militum præsentalium alternis annis Commentariensem vtrumque. Numerarium ex vtrisque officiis omni anno, Adiutorẽ, Subadiuuã, Regerendarium, Exceptores, Singulares, & reliquos officiales Item Præfectos XIIII. per Britanniæ limites dispositos qui sequuntur.

1 PRÆFECTVS Legionis sextæ: locus deest, vbi hæc legio excubabat, vel ipsius legionis nomen & numerus, si Sextam pro oppido ponamus, vbi degebat, & illud notitia repræsentat. Ptolemæus Sextam legionem apud Eboracos collocat. Eboracum, inquit, legio sextæ Victrix. Alij codices habent sexta Nicephori, quod Græcè est idem. Dion. ª scribit sextã legionem postea in duas diuisam, quarum altera Victrix appellata erat in inferiore Britannia: altera Ferrea in Iudæa, vnde hęc legio Victrix dimidia perman- ª *lib.* 55.

sit. Ptolemæus alias duas legiones in Britannia ponit Vicesimam Victricem, & II. Augustam, quarum Notitia non meminit, fortè alio translatæ, aut in cohortes erant transfusæ.

2 PRÆFECTVS Equitum Dalmatarum, præerat præsidio, oppido Britanniæ ita dicto Alia erant huius nominis in Hispania, Palæstina, & Corsica, à præsidiis, quæ ibi tenebantur ita appellata.

3 PRÆFECTVS Equitum Crispanorum Dano præsidebat. Crispiana, est Pannoniæ oppidum apud Itinerarium, à quo hi poterant denominari. Sed forte legẽdum, Crepstinorum, qui in scheda Volseri populi, sunt è regione Doulaniæ in Belgica secundum Rhenũ, ex quib⁹ hi facile contrahi potuerãt Dano penes Vallũ itinerariũ collocat, vulgo Daneaster dictũ.

4 PRÆFECTVS Equitum Catafractariorum, Morbio imperabat.

5 PRÆFECTVS Numeri Barcarorum Tigrisiẽsiũ Arbeiæ residebat, forte legẽdũ Barcanariorũ qui sunt populi Hircanis contermini Stephani, & Q. Curtio: vel Bracariorũ, q sunt gẽtes Hispaniæ, Tigrisusam vero oppidum apud Tigrũ Plinius ᵇ cõmemorat, vt forte hi milites Tigrisienses, vel Tigrisenses sunt vocati. ᵇ *lib.* 6. *c.* 23.

6 PRÆFECTVS Numeri Neruiorum Dictensium Dicti statiua habebat, vnde Dictẽses vocati. Neruios Belgicæ secundæ populos fuisse diximus, ex quibus hi milites sunt contracti.

7 PRÆFECTVS Numeri vigilum, incolebat Côcangios, quod vigilias obire consueuissent sunt denominati. Congos interiorem Vuallæ partem ad Occidentem incoluisse Tacitus refert, & Polydorus, ᶜ a quibus concangios oppidum deriuatur. ᶜ *lib. Angl. histor.* 2.

8 PRÆFECTVS Numeri exploratorum incolebat Lauatres, ita Itinerarium, quod hostium consilia & itinera explorarent hoc nomen habuêre, Zosimus, ᵈ Mille quingentos, inquit, præmittendos statuit, Lucilliano Duce, qui explorent an hostile aliquod agmen, vel palã, vel per insidias irrueret: & paulò post, Misso Lucilliano cum exploratoribus mille, quibus præerat, castellũ obsedit & infrà. Statuit mille quingentis qui sub Lucilliano militabant, & explorabant itinera, significandum esse: hostes à tergo adorirentur Hæc ille Hanc ob causam cæteros anteibant. Nã idem Zosimus subiicit, Surenas, Romani exercitus exploratores, qui cæteris anteibant, imprudenter aggressus, vnum de Tribunis tribus interemit: & infra, exploratores inquit, exercitum præcedebant. De iis idem Constantinus Porphyrogenneta, ᵉ tradit. Speculatores Marcellinus appellat. ᶠ ᵈ *in* 3. ᵉ *de thematibus ad fin.* ᶠ *lib.* 14. *&* 16.

9 PRÆFECTVS Numeri Directorum Veterum, legendum Veteris, quemadmodum inscriptum est oppido, & habent manuscripti, & Itinerarium. Durocortorum legionum in Mœsia inferiore ponit Ptolemæus, cuius partem esse puto huc translatam. Ab oppido sunt denominati, quod Durocortum vocat Cæsar. vnde sumpta est hæc legio.

10 PRÆFECTVS Numeri defensorum Braboniaco præsidebat, Brouonacis, & Brocouonacis, Britanniæ oppida Itinerarium ponit.

11 PRÆFECTVS Numeri Solensium, à Sole Ciliciæ oppido. Maglonæ degebat.

12 PRÆFECTVS Numeri Pacensiũ, à Pace Iulia vrbe Lusitaniæ dicti, nunce Badaior vocatur, vel à Foro Iulio Octauianorum Colonia Pacensi dicta, quam Plini⁹ ᵍ in Gallia Narbonẽsi collocat. Hi Magis morabãtur Itinerariũ Magiũ Viuiũ Britãnię vrbẽ esse dicit. ᵍ *lib.* 3. *c.* 4.

13 PRÆFECTVS Numeri Longouicanorum, Lôgouico præsidebat, rectius Longouicio, vt habent emendati codices. vnde hi appellati sunt milites.

14 PRÆFECTVS Numeri Deruentiensis Deruentioni degebat. Inter Vallũ, & Prætoriũ, Deruentionem tinerariũ ponit In manu scripto Vrsini legitur, Numeri Bonensium, Peturiense Deuersione, sed legendum Deruentio, quæ Itinerario, & Bedæ est ciuitas Britanniæ, vbi milites castrametabantur, & inde nomen habue-

habuerunt: Forte hi numeri. Bonenses à Bonio Britanniæ oppido apud Itinerarium, sunt appellati. Petuaria verò est vrbs Albionis Ptolemæo. Hos ergo numeros Bonenses in oppido Deuersione Petuarensi degisse significatur. Hæ sunt munitiones XIIII. quibus præerant Præfecti sub Duce Britanniæ. Omnes sunt legio I. numeri X. equitum ordines III. efficiebant circiter sex millia peditum, Equites 300. prout computat Constantinus Porphyrogenneta.[a]

[a] de thematib.

Item per lineam valli excubabant sequentes.

Subacta à Claudio Cæsare Britânia, plures Legati, procuratoresque in eam insulam ab Imperatoribus missi fuere, qui illam in officio continerent, vt Tacitus[b] latè explicat; Cumque sæpè Britanni defecissent, Agricola penitus eos pacauit, postea imperante Hadriano cum rursus rebellassent, ipse eo profectus multa correxit, & neglecta Transmedana regione, quæ est Scotia, vallum per octuag nta millia passuum primus duxit, qui Barbaros à Romanis divideret: Eundem collapsum à Seuero Imperatore restitutum fuisse Spartianus memorat: Britanniam, inquit, quod maximum eius Imperii decus est, muro per trâsuersam ducto, vtrinque ad finem Oceani muniuit, vnde etiam Britannici nomen cœpit: Hactenus ille. Hic autē murus à Tinæ fluminis ostio ad alterum amnem, qui Esca appellatur, vsque ad Hibernicum Oceanum est perductus, vt ait Polydorus Virgil,[c] & ex Geldæ annalibus subdit, Id vallum primo non tam ex lapidibus, quam cespitibus factū, & propterea parum aduersus incursus Barbarorum profuisse, quare hortatu legionis eò missæ postea lapidibus extructum, & turribus æquis spaciis interpositis munitum fuit: nam prius maceries potius fuit, quam murus. Quod factum est Scotis & Pictis Angliam inuadentibus, sed quia totam hanc historiam Beda[d] exactè recitat, eius verba hic apposui. Ob harum ergo infestationem gentium, Britones legatos Romã cum epistolis mittentes, lachrymosis precibus auxilia flagitabant, subiectionemque continuam, dummodo hostis imminens longius arceretur, promittebant. Quibus mox legio destinatur armata, quæ vbi in insulam aduecta, & congressa est cum hostibus, magnam eorum multitudinem sterneus, cæteros sociorum finibus expulit, eosque interim à dirissima depressione liberatos, hortata est instruere inter duo maria trans insulam murum, qui arcendis hostibus posset esse præsidio: sicque domum cum triumpho magno reuersa est. At insulâni, murum, quem iussi fuerant, non tam lapidibus, quam cespitibus construentes, vt pote nullum tanti operis artificem habentes, ad nihil vtilem statuunt. Fecerunt autem eum inter duo freta, vel sinus (de quibus diximus) maris per millia passuum plurima, vt vbi aquarum munitio deerat, ibi præsidio valli fines suos ab hostium irruptione defenderũt. Cuius operis ibidem facti, id est valli latissimi & altissimi vsque hodie certissima vestigia cernere licet. Incipit autem duorum ferme millium spacio à monasterio Aebercurnig ad Occidentem, in loco qui sermone Pictorum Peanuahel, lingua autem Anglorum Penueltum appellatur, & tendens contra Occidentem terminatur iuxta vrbem Alcluith. Verum priores inimici, vt Romanorum militem abiisse conspexerant, mox aduecti nauibus irrumpunt terminos, cæduntque omnia, & quasi maturam segetem obuia quæque metunt, calcant, transeunt. Vnde rursum mittuntur Romam legati, flebili voce auxilium implorantes, ne penitus misera patria deleretur, ne nomen Romanæ prouinciæ, quod apud eos tamdiu claruerat, exterarum gentium improbitate obrutum vilesceret. Rursum mittitur legio, quæ inopinata tempore autumni adueniens magnas hostium strages dedit, eosque qui euadere poterant, omnes trans Maria fugauit, qui prius anniuersarias prædas trans Maria milite nullo obsistente cogere solebant. Tum Romani denunciauere Britonibus, non se vltra ob eorum defensionem tam laboriosis expeditionibus posse fatigare, ipsos potius monent arma corrigere, & certandi cum hostibus studium subire, qui non ob aliam causam, quam si ipsa inertia soluerentur, eis possent esse fortiores, quinetiam quia & hoc sociis, quos derelinquere cogebantur, aliquid commodi allaturum putabant, murum à mari ad mare recto tramite inter vrbes quæ ibidem ob metum hostium factæ fuerant (vbi & Seuerus quondam vallum fecerat) firmo de lapide locarunt. Quem videlicet murum hactenus famosum atque conspicuum, sumptu publico priuatoque adiuncta secum Britannorum manu cōstruebant, octo pedes latum, & duodecim altum, recta ab Oriente in Occasum linea, vt vsque hodie intuentibus clarum est. Quo mox condito, dant fortia segni populo monita, præbent instruendorum exemplaria armorum, sed & in littore Oceani ad Meridiem, quo naues eorum habebantur, quia & inde Barbarorum irruptio timebatur, turres per interualla ad prospectum maris collocant, & valedicunt sociis tanquam vltra non reuersuri. Quibus ad sua remeantibus, cognita Scoti Pictique reditus denegatione, redeunt confestim ipsi, & solito confidentiores facti, omnem Aquilonarem, extremamque insulæ partem pro indigenis ad murum vsque capessunt. Hæc Beda.

[b] lib. 14. & in vita, Iulii Agricolæ.

[c] lib. historia Anglica 2.

[d] lib. 1. ecclesiastic. histor gent. Anglic.

Denique circiter annum salut. 455. Martiano imperante, cum amplius hostium imperum Britanni sustinere nequirent, Anglos & Saxones ad sui tutelam vocauerunt, qui Viros secum adducentes, cum tribus longis nauibus vecti Orientalem insulę partem tenuerunt, cumque fœliciter contra Pictos Scotosque pugnassent, in socios Britannos[e] arma sumpserũt, & insulam tenuerunt. Itaque eiectis præsidibus & militibus Romanis, tota insula est amissa post quingentos annos, quam eam C. Cęsar adiit. Valli autem per cuius lineam infrascripti milites excubabant, etiam nunc vestigia extare memorantur. Itinerarium Vallũ Imperii limitem appellat, in cuius linea excubâbant XXIII. tum cohortium Tribuni, tum legionum Præfecti, cum Equitum Cuneo, videlicet.

[e] Beda [illegible] eccles. hist. [illegible] Anglic. [illegible] & Z[illegible]

1 TRIBVNVS cohortis quartæ Lergorum præerat Segeduno. Præter hoc aliud duplex est Segedunum, alterum in Celtogallia, alterum in Germania Goropius lib. 1. Gallorum scribit, Dunum lingua Imbrica collem significare, Lergones verò qui sint non constat. Infra nominatur cohors Lergorum: fortè legendum, aut Lersorum, à Lerso oppido Hispaniæ Appiano.[f] aut Lernorũ à Lerna Laconię vrbe Ptolemęo. Est & secunda Lergorum cohors sub hoc Duce infra.

[f] in [illegible]

2 TRIBVNVS cohortis Cornoniorum, pontem Aelii tuebatur: legendum Cornubiorum. Est enim Cornubia vna ex quattuor partibus Britanniæ, quæ Hispaniam versus extenditur, ac velut peninsula mari circumdatur, instar cornu, primo angusta, postea latius se extendit, idcirco Cornubia est vocata, vulgo Cornouallia, à quo loco nomen milites acceperunt. Excubabant autem ad partem pontis Aelii, quem super Tinam, aut Escam amnes fuisse verisimile est, & ab Aelio Hadriano, qui multa in Britannia correxit, est ædificatus. Pontem, Itinerarium inter Londinum, & Lindum, collocat, & vocat ad Pontem. Tribunus Præfectos Notitia intermiscet, prout per valli longitudinem dispositi reperiebantur.

1 PRÆFECTVS Alæ primæ Astorum Conderco præerat, ab Asta colonia Ligurũ Ciuitate deriuãtur.

3 TRIBVNVS cohortis primæ Frixagorum Vindobalæ degebat. Vindoladiam vocat Itinerarium, Angliæ oppidum: aliqui legunt Vindolana, vt infra.

2 PRÆFECTVS Alæ Sauinianæ Hunno præsidebat. A Sauiensi regione in Pannonia inferiore forte hæc ala est denominata: aut legendum Sabinianæ à Sabinis. Hunnum verò ab Hunnis insulam ingressis dici potuit.

3 PRÆFECTVS Alæ secundæ Astorum Cilurno insidebat.

4 TRIBVNVS cohortis primæ Batauorum Procolitiam tuebatur.

5 TRI

5 TRIBVNVS cohortis primæ Tungrorum præsidebat Butcouico, qui est quasi vicus Busci, vulgo BaruuycK. Tungri in Belgica secunda erant.

6 TRIBVNVS cohortis quartæ Gallorum, Vindolanam custodiebat.

7 TRIBVNVS cohortis primæ Asturum Aesica, fortè legendū Aesca, qui est fluuius tendens Hiberniam versus in Oceanum.

8 TRIBVNVS cohortis secundæ Dalmatarum, Magnis excubabat: Locum esse arbitror, qui è Ptolemæo Magnus potius dicitur; Inter Muridunum, & Viroconnirum hunc locum Itinerarium locat. Multi verò ordines peditum Dalmatarum esse consueuerant, qui robur erant exercitus Romani, fere omnes ab Alarico Hunnorum Aege sunt occisi, vt vix centum euaserint. Zosimus [a] Visum est, inquit, Honorio quinque Dalmaticos militum ordines de suis ea ciros sedibus, ad vrbis custodiam arcessere. In his ordinibus erant hominum sex millia, qui tum audacia tum robore corporum exercitus Romani, quasi caput erat: & paulo post. Eorum Dux, Valens cunctos in hostium manus sua culpa coniecit, via centum fuga dilapsi sunt, quorum in numero & ipse Dux erat: Hæc ille. Aliis ergo extinctis hæc sola peditum cohors postea aucta permansit, cum tamen plurimi equites Dalmatæ superfuerint.

[a] lib. 17.

9 TRIBVNVS cohortis primæ Aeliæ Dacorum Amboglannæ residebat. Ab Aelio Hadriano ea Dacis extracta fuit.

4 PRAEFECTVS Alæ Petrianæ, Petrianis morabatur: à loco vbi manebat hæc ala est denominata, nunc Penul vocatur.

5 PRAEFECTVS Numeri Maurorum Aurelianorum, Aballabæ præerat. Hi ab Aureliano Imperatore cognominantur.

10 TRIBVNVS cohortis secundæ Lergorū, Congauatæ statiua habebat: Erat & quarta cohors Lergorum sub hoc Duce supra.

11 TRIBVNVS cohortis primæ Hispanorum, Axeloduno insidebat.

12 TRIBVNVS cohortis secundæ Thracum Gabrosenti degebat, Gabrantanicum in hac insula Ptolemæus collocat.

13 TRIBVNVS cohortis primæ Aeliæ Classicæ Tunnocelo: Ab Aelio Hadriano forte hæc cohors restituta Aelia est nuncupata. Nero ex classe legionem conscripsit, classicam dictam. Tacitus [b] Inducta, inquit, legione Hispanica, remanente ea, quam è classe Nero conscripserat. Hæc tum erat Romæ, quam idem Tacitus deinde classicam his verbis nominat. Legio classica, nihil cunctata Prætorianis adiungitur. Vel classica hæc cohors est dicta, quia classem Britannicam comitabatur, cuius meminit Iauolenus, [c] Seius ait, Saturninus Archicubernus ex classe Britannica filio Seio Oceano restitui iussit hæreditatē: Hæc ille. Repetitur & legio prima classicorum, de qua ita Tacitus. [d] prima, inquit, Classicorum legio in Hispaniam missa, vt pace & ocio mitesceret, cuius pars forte hæc cohors fuit. Idem [e] Legioni, ait, Classicæ diffidebat, & alibi, [f] acie ita instructa, vt pars Classicorum permixtis paganis in colles mari propinquos exurgeret. rursus intercepti centum equites, ac mille classici. Classiarios milites vocat Lampridius, [g] qui vela comitabantur, cum illi, inquit, sæpe pugnanti, vt Deo populus fauisset, irrisū se credēs populum Romanum à militibus classiariis, qui vela ducebant, in ampbireatro interfici iussit. A Classica etiam Galliæ Narbonensis colonia hæc cohors posset deriuari.

[b] eod. lib.

[c] in l. Seius Saturninus. 46. ad S.C. Treb.

[d] lib. 18.

[e] lib. 16.

[f] lib. 18.

[g] in Commodo.

14 TRIBVNVS cohortis primæ Morinorum, qui Ptolemæo, Cæsari, & Straboni sunt populi Belgarum Glannibante excubabat.

15 TRIBVNVS cohortis tertiæ Neruiorum, Alionæ manebat. Lancaster nunc dicitur.

CVNEVS Armaturarum Bremetentaco præerat, Bremetonaci est in Itinerario. Bremenium oppidum Britanniæ nominat Ptolemæus, vnde hoc nomen deriuatur: Armaturarum equites sunt totis armis tecti etiam Armigeri vocari, de quibus supra.

6 PRÆFECTVS Alæ primæ Herculeæ, Olenaco insidebat.

16 TRIBVNVS cohortis sextæ Neruiorum in Virosido oppido excubabat. Hæc sunt præsidia 37. cohortes 16. quæ cum vnis Numeris Maurorum continent ferme peditum 800. Alæ vero quinque & Cuneus clibanariorum minimum sunt equites 600. Extra lineam Valli per Britanniam erat legio 6. continem milites circiter 1000. Numeri 10. quos interpretor fuisse partes legionum sub præfecturis, omnes poterant esse 6000. peditum. Tres equitum ordines ferme 300. Pedites omnes sunt ferme 14000. Equites 900. qui merebant sub Duce in Britannia, præter eos, qui in eadē insula regebantur à Comitibus & erant circiter peditum 9000. & mille equites, qui simul iuncti efficiunt ferme 23000. peditum & equitum 2900. qui vniuersam Britanniam tuebantur. Hic nulla classis Britannica nominatur, cuius Iureconsu. [h] & Tacitus [i] meminerunt.

Præsidia 37.
Ped. 14000.
Equitum 900.
Peditū 23000.
Equitum 1300.

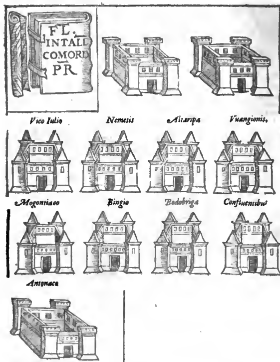
[h] in d. l. Seius. 40. ad Trebell.

[i] in secundo.

NOTITIA

DVX MOGONTIACENSIS

Saletio *Taberna*

NOTITIA.

Sub dispositione viri Spectabilis Ducis Mogontiacensis.

RAEFECTVS militum Pacensium Saletione.

Præfectus militum Meniapiorũ Tabernis.

Præfectus militum Anderecianorum vico Iulio.

Præfectus militum Vindieum Nemetes.

Prefectus militum Martensium alta Ripa.

Præfectus militum secũdæ Flauiæ Vuãgiones.

Præfectus militum Armigerorũ Mogõtiaco.

Præfectus militum Bingensium Bingio,

Præfectus militum Balistariorum Bodobriga.

Præfectus militum Defensorum Confluentibus

Præfectus militum Acicensium Antonaco.

Officium autem habet idem Spectabilis Dux hoc modo.

Principem ex officio Magistrorum militum præsentalium alternis annis.

Numerarium à parte peditum semper.

Commentariensem à parte peditum semper.

Auditorem.

Subadiuuam.

Exceptores.

Singulares,& reliquos Officiales.

DE DVCE MOGONTIACENSI. Cap. XL.

COMMENTARIVM.

OGONTIACVM nunc Maguntia nuncupata, Itinerario metropolis est Germaniæ primæ secundum Rhenum, cui & eius tractui præerat Dux Mogõtiacensis Reliquæ Germaniæ primæ alius Dux præfuit, & alius Argentorato, quæ & ipsa eiusdem prouinciæ erat vrbs clarissima. Ob incursum Hunnorum tot in eadem prouincia copiarum Duces esse oportuit, vt hostium furori facilius occurrerent, cum vnus tam multis in locis sufficere non posset. Marcellinus. [a] Sub Constantio principe Gerantium, quem in exilium egit, sub Valentiniano Florentium Magontiaci Ducem fuisse scribit.[b]

a lib. 14.
b lib. 29.
Præsidia 11.

Insignia habet eadem, quæ & alii Duces cum XI. oppidis, quot erant & Præfecti. Officium verò hoc modo Principem ea officiis Magistrorum militum præsentalium alternis annis. Numerarium à parte peditum semper, Adiutorem, Subadiuuam, Regerendarium, Exceptores, Singulares, & reliquos officiales.

Itinerarium in hoc tractu VII. alas, & III. legiones locat. Sed Notitia XI. legionum Præfectos, sine Equitibus recenset, & sunt sequentes.

1 PREFECTVS militum Pacensium Saletione residebat. Sallisfunæ in Itinerario. Est propè Argentoratum; Salisunem Marcellinus vocat de quo & sequentibus ita scribit.[c] Audiens Argentoratum, Brotomagum, Tabernas, Salisonem, Nemetas, & Maguntiacum ciuitates Barbaros possidere, primum omnium Brotomagum occupauit. Hæc vna est ex legionibus XXXII Comitatensibus.

c lib. 16.

2 PRÆFECTVS militum Menapiorum Tabernis habitabat. Huius loci Itinerarium meminit, vulgo Tabern: in agro Argentoratensi Tabernæ, & tres tabernas Marcellinus [d] nominat, quas dirutas à Iuliano Apostata restauratas fuisse scribit, Iulianus, inquit, ad reparandas tres tabernas munimentum ita cognominatum haud ita dudum obstinatione subuersum hostili, quo ædificato constabat ab intima Galliarum, vt consueuerant adire, Germanos arceri, & opus spe celerius consummauit. Hæc ille Menapij sunt populi Galliæ Belgicæ, vulgò Geldrenses dicti. Hæc vna est ex XXXII. legionibus Comitatensibus.

d lib. 16.

3 PRÆFECTVS militum Anderecianorum, Vico Iulio præsidebat. Andes Celtarum populi, à Cæsare Andegauenses appellantur, ex quibus & Retiis hos milites constare arbitror. Vico Iulium verò est Vicus Iulii oppidi in Belgis vulgò Iulach dicti, propè Maguntiam Itinerarium legit Iuliacum.

4 PRAEFECTVS militum Viodicum Nemetes incolebat. Nemetes non longè sunt à Maguntia ad Rhenum siti vbi est Spira. Nemetacum corruptè est in Itinerario. Vindices à Caio Iulio Vindicè Gallo dicti, qui Galbam Imperatorem creauit cum Galliis præesset,[e] à Verginio verò Rufò profligatus se ipse interfecit.[f]

e Dion. in Nerone.
f Tranquill. in Nerone, & Galba Plutarch. Plinius epist. 24. li. 8. Tacit. lib. 15. & 17.

5 PRÆFECTVS militum Martensium altam Ripã incolebat. Erat etiam Ripa alta in Valeria, vbi Equites Dalmatæ excubabant. Martenses verò ex Martia oppido Belgicæ, videntur deducti, & sunt vna ex XVIII. Pseudocomitatensibus Occidentis.

6 PRÆFECTVS militum secundæ Flauiæ Vangiones tuebatur; nunc Vormatium dictum, & ipsi sunt ad Rhenum propè Treuiros Hi milites sunt pars legionis Flauiæ secundę virtutis, quæ est vna ex XXXII. Comitatensibus: hæ omnes erant sub præfectis legionumque partes.

7 PRÆFECTVS militum Armigerorum, Mogõtiaco præerat. Tacitus & Ammianus Magontiacum, Ptolemæus Mogontiacum, Magontiam Eutropius, & Itinerarium appellant, quo nomine nunc vocatur. Ea est sedes Archiepiscopi ad Rhenum, vbi ostia Oeni fluminis. Armigeri, vna erat ex XII. legionibus palatinis.

8 PRÆFECTVS militum Bingensium, Bingio præsidebat, à quo milites nomen tulerunt. Itinerariũ legit Vingio. Eius Tacitus, & Marcellinus [g] meminerunt, vulgo Bing. dicitur, hanc Iulianus Apostata acquisiuit, Marcell. Ciuitates, inquit occupatæ sunt septem Castra Herculis Quadriburgum, Stricensium, Nemesium, Bonona, Antennatum, Bingio.

g lib. 18.

9 PRÆFECTVS militum Balistariorum Bodobricam incolebat, Baudobrico legit Itinerarium. Germaniæ oppidum est ad Rhenum.

10 PRÆFECTVS militum defensorum Confluentibus, vbi, inquit Ammianus Mosella Rhenum influit vnde Confluentes nomen habuerunt. Huius loci meminit Itinerarium Legionem primam seu Traianam ibi olim collocatam Ptolemęus scribit. Defensorum Armigerorum legio vna ex XXXII. Comitatensibus.

11 PRÆFECTVS militum Acincensium, Antonaco præerat. Antunacu in Itinerario. Antunacu apud Ammianum.[h] Antenocense Castellum nominat Fortunatus.[i] oppidum est ad Rhenum, vulgo Andernæch dictum Ab Acincu verò, quod oppidum Valerię Notitia supra ascribit, Acincenses hi milites sunt appellati. Sicut & Acincensis fabrica ibi sita.

h lib. 10. de nauigio suo.
i lib. 18.

Horum militum numerus non ponitur, sed legionibus in prefecturas diuisis, singulę millenos, & quandoque quingenos, secundum Constantinum Porphyrogennetam capiebant, neque enim hoc tempore legiones, vt olim, erant sex & septem millium, quas etiã suo seculo exhaustas fuisse Vegetius [k] conqueritur. Poterant omnes milites esse sex millia.

k lib. 2. cap. 3. Peditum 6000.

Hęc sunt quę ad Comites, & Duces limitaneos Occidentis pertinent. Sequantur alię peditum pręposituræ, quas nulli Duci aut Comiti sed soli Magistro militum in pręsenti, vt docet inscriptio paruisse puto. De his igitur tractabimus, ab Italia auspicati quemadmodum in Notitia recensentur

NOTITIA.

Item præpositura Magistri militũ præsentalium à parte peditum in Italia.

In prouincia Venetia inferiore.

præfectus Classis Venetum Aquileiæ.

In prouincia Flaminia.

præfectus militum Iuniorum Italicorum Rauennæ.

præfectus Classis Rauennacium cũ curis eius de Ciuitate Rauennæ.

In prouincia Liguria.

præfectus Classis Comensis cum curis eiusdẽ Ciuitatis Comi.

In prouincia Campania.

præfectus Classis Misenatium Miseno.

In Prouincia Gallia Ripensi.

Præfectus Classis fluminis Rodani Viennæ, siue Arelati.
Præfectus Classis Bracariorum Ebruduni Sabaudiæ.
Præfectus militum Musculariorum Massiliæ Græcorum.
Tribunus cohortis primæ Flauiæ Sabaudiæ Calaronæ,

In Prouincia Nouempopulana.

Tribunus cohortis Nouẽpopulanę Lapurdo.

In Prouincia Lugdunensi prima.

Præfectus Classis Araricæ Caballoduno.

In prouincia Lugdunensi Senonia.

Pręfectus Classis Anderetianorum Parisiis.

In Prouincia Hispaniæ Gallæcia.

Pręfect⁹ Legionis septimæ geminæ Legione.
Tribunus cohortis secundæ Flauiæ Pacatianę Pætaonio.
Tribunus cohortis secundæ Gallicę ad cohortem Gallicam.
Tribunus cohortis Lucensis Luco.
Tribunus cohortis Celtiberæ Brigantię, nunc Iuliobriga.

In Prouincia Tarraconensi.

Tribunus cohortis primæ Gallicæ Veleia.
Præfectus Lætorum Teutonicianorum Carnunto Senoniæ Lugdunensis.
Præfectus Lætorum Batauorum & Gentiliũ Sueuorum Baiocas, & Constantiæ Lugdunensis secundæ.
Præfectus Letorum Gentilium sueuorũ Cenomannos Lugdunensis tertiæ.
Præfectus Lætorum Francorũ Redonas Lugdunensis tertiæ.
Præfectus Lætorum Lingonensium per diuersa dispersorum Belgicæ primæ,
Præfectus Lætorum Actorum Epuso Belgicę primæ.
Præfectus Lætorum Neruiorũ Fanomantis Belgicæ secundæ.
Præfectus Lætorum Battauorum Nemetacẽsium Atrebatis Belgicæ secundæ.
Præpositus Lætorum Batauorum Contraginẽsium Noniomago Belgicæ secundæ.
Præfectus Lætorum gentilium Remos, & Siluanectas Belgicæ secundæ.
Præfectus Lætorum Lagensium prope Tungros Germaniæ secundæ.

Præfectus Lætorum Gẽtilium Sueuorum Aruernos Aquitaniæ primæ,

Item in Prouincia Italica.

Præfectus Sarmatarum gentilium Apuliæ & Calabriæ.
Præfectus Sarmatarum gentilium per Brutios & Lucaniam.

Itẽ in Prouincia Italia Mediterranea.

Præfectus Sarmatarũ gentilium Forofuluiẽsi.
Præfectus Sarmatarum gentilium Opitergio.
Præfectus Sarmatarum gentilium Patauio.
Præfectus Sarmatarum gentilium Veronæ.
Præfectus Sarmatarum gentilium Cremonę.
Præfectus Sarmatarum gentilium Taurinis.
Præfectus Sarmatarum gentilium aquis siue Tertonæ,
Præfectus Sarmatarum gentilium Nauariæ.
Præfectus Sarmatarum gentiliom Vercellis.
Præfectus, Sarmatarum gentilium regionis Samnitis.
Præfectus Sarmatarum gentilium Bononiæ in Aemilia.
Pręfectus Sarmatarum gentilium Quadratis & Eporizio.
Præfectus Sarmatarum gentilium in Liguria Pollentiæ.
Præfectus Sarmatarum, & Taifalorum gentilium Pictauis in Gallia.
Præfectus Sarmatarum gẽtilium à Chora parisios vsque,
Præfectus Sarmarum gentilium inter Remos, & Ambianos prouinciæ Belgicæ secundæ,
Præfectus Sarmatarum gentilium per tractũ Segolaunorum.
Præfectus Sarmatarum gentilium Lingonas,
Præfectus Sarmatarũ gentiliũ Augustodunũ,

COMMENTARIVM.

POST Comitum & Ducum Limitaneorum copias, Notitia quasdam Italiæ, Galliarum, & Hispanię præpositúras, hic summatim colligit, quib⁹ nec Comites Italiæ, aut Hispaniarum, sed solus, vt videtur Magister peditũ imperabat, & ideo vltimo loco hic explicandæ sunt reseruatæ Sunt autem Præfecturæ Classium VIII. militum XXXVI. Tribunatus VII. Præfecturæ, inquit, Constantinus Porphyrogenneta, * erant mille, & aliquando 500. milites, vnde cum tribunatibus forte efficiebant circiter millia peditum 30. His aliæ Lætorum & Sarmatarum Præfecturæ subnectuntur. Videntur autem prima fronte confusè & sine ordine disponi, cum primo Italiæ, deinde Galliarum, mox Hispaniarum, rursus Galliarum, Belgicæque atque Italię, ac denuo Galliarum Præfecturæ recitentur. Verum nihil temerè, sed cuncta suo ordine narrantur. Italiæ enim vt dignioris quatuor Classium Præfecturæ præcedunt, & vna militum Italicorum Rauennæ, vbi Imperator residebat, degentium. His subnectuntur quæ in Galliis, & Hispanus merebant, demum

* de bematib.

demum Lætorum & 21. Sarmatarum legiones latè per præfatas prouincias dispositæ, ne separentur, vnico recensentur contextu. Prius igitur Lætorum, prout in Galliis Belgicaque prima & secunda & Germania prima dispositæ erant, deinde Sarmatarum prout per Italiam, & Gallias Belgasque & ipsæ diuisæ reperiebantur præfecturæ explicantur. Non ergo per saltus, sed hoc ordine cuncta traduntur. Læti ex Lætis Galliæ populis contracti in sua prouincia merebant. Zosimus,[a] Magnentius, inquit vir, erat apud Lætos quæ Gallica natio est: Hæc ille. Sarmatas notum est Polonos, & his proximas gentes esse: Hæ copiæ nullibi suprà sũt nominatæ, ibi enim sub magistris legiones, auxiliaresque, atque equitum turmæ in Occidentis prouinciis extra præsidia militantes recitantur. Hic præsidiorum aut legionum præfecturæ sub solo Magistro peditum, non cum Comitibus, aut Ducibus merentes numerantur, quæ omnes erant numero XLIIII. & Tribunatus VII. Hoc modo. Præfecturæ Italiæ XX. Galliarum XXIII. & Tribuni cohortium II. Hispaniarum præfectura I & Tribuni cohortium V. qui omnes sunt, Præfecti XLIIII. & Tribuni VII. Ac simul LI. præpositurias constituebant. Ex XX. verò Italiæ Præfectis, quattuor totidem Classibus præerant, itaque XVI. ibi præsidiorum Præfecti remanebant. Ex XXIII. quoque Galliæ Præfectis itidem quattuor totidem Classes regebant, vnde XIX. Præfecti præsidiariis legionibus, seu earum partibus imperabant. Quare præter octo Classes quatuor Italiæ, & Galliarum quatuor, in Italia erant XVI. præsidiorum præfecturæ: in Galliis & Hispania XX. quæ iunctis tribunis VII. faciunt præsidia XLIII. & circiter XXX. millia peditum effecisse diximus. Ita verò hæ copiæ erant dispositæ.

[a] lib. 2. ad f.

Classes 8. peditũ 30000.

Præsidia 43.

In Prouincia Venetia inferiore.

1 PRÆFECTVS Classis Venetum Aquileiæ stationem habebat. Venetiæ regio ab Athesi vsque ad Timauum extenditur, & hæc in superiorem & inferiorem diuiditur, è Natisone, vel, vt alii volunt, Tilia vento citrà superior vocatur, vltrà inferior Venetia. vbi classis cum præfecto Aquileiæ morabatur, quam Augustus victo apud Actium promontorium M Antonio instituit. Eius enim triremes captas, cũ valido remige ad Forum Iuliense misit, vt Tacitus[b] scribit. Præter has, centum & amplius nauium erat Classis in Danubio seu Limite Mysiaco. & Scythico,[c] & alia in Britannia; Aquileia verò ciuitas, vbi Venetum classis morabatur, est in foro Iulii, olim post Romam prima in Italica, nunc diruta. de qua Plinius, Ptolemęus, Strabo, & alii. Aculeiam vocat Stephanus, colonia est Vespasiani nummo.

[b] lib. 4.

[c] l. 2. C. T. de lusoriis Danub.

In Prouincia Flaminia.

2 PRÆFECTVS militum iuniorum Italicorum Rauennæ degebat. erant pars legionis Italicæ.

3 PRÆFECTVS Classis Rauennatium cum curis eius de ciuitate Rauennæ. Augustus præter Venetam alias duas classes alteram apud Misenum, alteram apud Rauennam instituit, vt ea maria tuerentur, præter rostratas naues; quæ Galliæ litus defendebant Tranquillus,[d] classem, ait, Miseni & alteram Rauennę ad tutelam superi & inferi maris collocauit: idem Tacitus latius iis verbis explicat.[e] Italiam, vtroque mari duæ classes Misenum apud & Rauennam, proximumque Galliis litus rostratæ naues præsidebant, quas Actiaca victoria captas Augustus in oppidum Foroiuliense miserat valido cum remige. Hæc ille. Hanc illustrem Foroiuliensium coloniam idem alibi appellat[f] vnde ortum scribit Iulium Agricolam, & Valerium Paulinum[g] Flaminiæ Consularem,[h] sed in pios sæuum. Eam coloniam à C. Iulio Cæsare deductam tam eius nomen quàm nummi indicant.

[d] in August. c. 49.

[e] in 4.

[f] in vita Iulii Agricolæ.

[g] Tacit. lib. 19.

[h] Martyrolo. 28. Apr, 19. Iulii.

Quod verò Notitia subiicit, cum curis de ciuitate Rauennæ intelligit veredarios, quibus ad classem necessaria ex ciuitate Rauennæ celeriter extrahebantur. curas enim cursum publicum vocat Constantinus[i] Ad curas, inquit, agendas, & cursum illi exeant, quos ordo militiæ vocat. Idem. A. ad Taurum P.P.[k] Agentes, ait, in rebus in curis agendis, & euectionibus publici cursus inspiciendis, nostrorum memores præceptorum esse credimus. Hic igitur curæ pro cursu publico accipiuntur. Huic enim classi præfectus equis & rhedis cursus publici ciuitatis Rauennæ ad expedienda classis necessaria vtebatur. vnde curiosi vocantur qui præsunt cursui publico.[l] posses etiam curas appellare curatores, qui commeatum, & necessaria ad classem procurabant, vel ipsas classis necessitates, prout accipiuntur in actis martyrum sub Diocletiano Imperatore[m] vincite inquiunt ferro manus ac pedes illius. nec dimittatis aliquem coram ei apponere, id est, ad victum necessaria. De hac classe & altera in portu Misseni ita Vegetius.[n] Apud Missenum, inquit, & Rauennam singulæ legiones Romani nominis cum classibus stabant, ne longè à tutela vrbis abscederent, & cum ratio postulasset, sine mora, sine circuitu ad omnes mundi partes nauigio peruenirent. Nã Missenatium classis Galliam, Hispanias, Mauritaniam, Africam, Aegyptum, Sardiniam, atque Siciliam habebat in proximo. Classis autem Rauennatium Epirum, Macedoniam, Achaiam, Propontidem, Pontum. Orientem petere directa nauigatione consueuerat; quia in rebus bellicis celeritas plus solet prodesse quàm virtus. idem alibi.[o] liburnis autem, quę in Campania stabant, prefectus classis Missenatium preerat. cæ verò, quæ in Ionio mari locatæ erant, ad præfectum classis Rauennatium pertinebant, sub quibus erant deni Tribuni per cohortes singulas constituti. Hæc Vegetius. Ex quibus verbis liquet Liburnas à classibus diuisas in Cãpania) & Ionio mari nauigasse.

[i] in l. 1 C. de off. mag. offi.

[k] in l. 2. C. de curiosis.

[l] toto tit. C. de curiosis.

[m] apud Cæsarẽ Card. Baron. an. 290.

[n] lib. 4. cap. 31.

[o] cap. 3.

In Prouincia Liguria.

4 PRÆFECTVS Classis Comensis cum curis eiusdem ciuitatis Como præsidet. Hæc classis per lacum Larium vulgò Comi vocatum nauigabat. Nouũ comum à Tranquillo nominatur: Colonia Romanorum est apud Strabonem: Curæ ciuitatis Comi sunt, equi, & rhedę currentes in ea vrbe dispositæ, vel alia ad classem necessaria, vt supra de curis Rauennæ est dictum.[p] Huic ergo classi Pręfectus pręest in Comi Ciuitate, quę tum erat in Liguria.

[p] in l. 2. C. de curiosis.

In Prouincia Campania.

5 PRÆFECTVS Classis Misenatium Miseno qui est mons circa Neapolim, in cuius magnifico portu tunc classis stationem habebat. Missenum oppidum vocat Ioseph.[q]

[q] lib. 19, antiq. cap. 1.

In prouincia Gallia Riparensi.

6 PRÆFECTVS Classis in flumine Rhodani Viennę siue Arelati residebat, hoc dicit quia vtrobique stationẽ habebat: Vienna est in superiori parte Rhodani, nón longe à Lugduno: à Cretensibus, inquit, Stephanus, ędificata, & à virgine Vienna, quę ibi saltans obiit, appellata. Legitur in Neronis nummo VIENNA LEG. VII. CLAVDIA. Viennensem Galliam vocat Ammianus, in qua Massilia est & Arelate vrbs, vulgò Arles vocata, in ostio fluminis Rhodani. vbi mare ingreditur: in iure nominata. Colonia[r] Romanorum est Ptolemæo. Arelatensis Sextanorum Plinio. Vetus est inscriptio COL. IVLIA PIA ARELATE. A ripis verò horum fluminũ vbi classes stabant, Gallia Ripariensis est appellata, vnde Ripenses milites.[s]

[r] in l. habebat. ff. de instit. l. patronus, 6. 2. ff. de le. 3. l. 4. & 6. C. Th. de appell.

[s] in l. 4. C. T. de veteranis.

7 PRÆFECTVS classis Barcariorum forte legendum Braccariorum, à Bracca vrbe Lusitaniæ, residebat Ebrudini Sabaudiæ. Eborodunum Ptolemæus, Caturigum oppidum in Alpibus Grais appellat. Ebredunum Itinerarium. Hæc classis Eburodum, vt hic scribitur Ebruduni stationem habebat, & per Rhodanum, & Lacum Lemannum excurrebat, qui nunc Losannæ vocatur, & est in Sabaudia, vbi olim Allobroges. Si legimus Barcariorum, hanc classem ex barcis constitisse dicemus. Est autem barca genus minoris nauigij, quod onerariis nauibus inseruit. Isidorus.[a] Barca est, inquit, quæ cuncta nauis commercia ad litus portat. Hæc merces in pelago propter nimias vndas suo suscipit gremio. Vbi autem appropinquauerit portui, reddit vicem barca naui, quam accepit in pelago. De hac ita Paulinus[b] his versibus.

Vt mox salubri barca perfugio foret,
Puppi superstes obrupta.

In actis S Afræ rogauerunt descendẽtes de barca, vt se transferrent, vbi hæc Volserus annotauit.

[a] lib. 19. etymo. de re naut.

[b] Cynthius Giral. de re naut.

8 PRÆFECTVS militum Muscularorum degebat Massiliç Grçcorum. Musculari dicti sũt à Musculo machina, qua tecti, fossas oppidorũ complanabant, cuius sæpè Cæsar meminit. Hi pedites Massiliæ morabantur, quæ vrbs est citra ostium Rhodani in ora maris Massilia Græcorum Phocensium à Plinio appellatur, quia ab his condita fuit. D. Hieronymus,[c] Massiliam & ipse a Phocensibus cõditam scribit, quos trilingues fuisse, id est Grçcè, Latinè, & Gallicè locutos M. Varro refert. Gymnasium Græcarum literarum nobile secundum Athenas ibi floruisse Strabo memorat. Numen vbi nauis gubernator, inquit Stephanus, dedit, quo eo appellens, piscatori iussit, vt funem nauis ligaret, μάσσαι enim Aeoles dicunt ligare, & ἁλιεὺς est piscator. Massaliam verò pro Massilia, Ptolemæus, & Eustathius nominant.

[c] in epist. ad Galatas.

1 TRIBVNVS cohortis primæ Flauiæ, Sabaudiæ Calaroœ statiua habebat.

In prouincia Nouem popularia.

2 TRIBVNVS cohortis Nouempopulanæ Lapurdo præsidebat. De Nouempopulis Pyrenæi radices incolentibus, supra dixi.

In prouincia Lugdunensi prima.

9 PRÆFECTVS classis Araricæ, Araim Sone vulgo dicunt. Is supra Allobroges ad Occidentem fluens Rhodano, vbi est Lugdunum, coniungitur, Classis Caballoduni stationem habebat: Ptolemæus Caballinum ponit in Lugdunensi oppidum Cæsar[d] Cabilonum, & Cauillonum, vulgo Schalun. Itinerarium hic legionem XIIII. locat.

[d] in 9. belli ciuil.

In prouincia Lugdunensi Senonia.

10 PRÆFECTVS classis Anderianorum Parisiis. Hæc prouincia est vltra Hemenum montem, inter Sequanam, & Ligerim. Classem verò Parisiis stationem habentem, & Andretiani milites tuebantur, de quibus supra dixi: ipsa per Sequanam fluuium Seine vulgo nuncupatum nauigabat.

In prouincia Hispania Gallecia.

11 PRÆFECVVS Legionis septimæ Geminæ Legione: Itinerarium habet ad Gallicias ad Legionẽ VII. Geminam. Gallecia est vltra Durium amnem, vsque ad Netium Promontorium, quod caput finis terrę vulgo vocatur, vbi Septima Gemina legio cum suo Præfecto residebat. Ptolemæus Geminicam legionem septimam pro Gemina appellat: Vnde vrbs Legio dicitur, prope Augustã Asturicã, vulgo Leonem appellant, quasi Legionem. Legisa est Itinerario.

3 TRIBVNVS cohortis secundæ Flauiæ Pacatianæ, à Pacatia vrbe Mauritaniæ appellata, Pætaonii morabatur. Ptolemæus & Itinerarium Petauonium vocant, vrbem in Hispania Tarraconensi.

4 TRIBVNVS cohortis II. Gallicæ ad cohortem Gallicam, ita lucus ab ipsa cohorte est dictus.

5 TRIBVNVS cohortis Lucensis, Luco præsidebat, propè Flauium Brigantiũ. Lucus Augusti, vrbs est opulenta, nunc Lucensis dicta, vnde hæc cohors denominatur. Est etiam Lucus Asturum Oceano propinquior.

6 TRIBVNVS cohortis Celtiberæ, ex Celtiberis conflatæ, statiua habebat Brigantiæ nunc Iuliobrigẽ, Coloniam Ptolemæus & Plinius appellant. Celtiberi Hispaniæ populi, quasi ex Celtis, & Iberis commixti, nunc Biscaini vocantur.

In prouincia Tarraconensi.

7 TRIBVNVS cohortis primæ Gallicæ degebat Velciæ. Veliam nominat Ptolemęus. Itinerarium Beliam, Stephanus Belonem, olim Iulia, nunc Belia dicitur Carissorum oppidum, Helia Plinio: Situm est ad mare Balearicum prope Cordubam. Notitia præsidiis Hispaniarũ expositis, ad Gallias reuertitur nec duas legiones disiungat, Lætorũ scilicet & Sarmatarum, qui cum plurimi essent proprium catalugum meruerunt. Lætos verò prius recenset.

In prouincia Lugdunensi secunda, & tertia.

12 PRÆFECTVS Lætorum Teutonicianorum præerat Carnunto Senoniæ, seu IIII. Lugdunensis, Ex Lætis Galliæ populis Lætos milites extractos fuisse diximus Teutoniciani verò sunt nuncupati, quia Teutonicis mixti erãt, vt & sequẽtes Lęti Batauí, & alii huiusmodi. Zosimus[e] scribit Valentinjanum maximam iuuentum multitudinem, tum de Barbaris Retiæ accolis, tum de subiectarum Imperio Romano gentium agricolis collegisse, & Numeris militatibus adscripsisse

[e] lib. 4.

13 PRAEFECTVS Lætorum Batauiorum, & Gentilium Sueuorum Baiocas, & Constantiæ Lugdunensis secundæ excubabat. Baiocensium ciuitas à Ptolemæo statuitur ad Sequanam: Baiocasses vocat Ausonius, Baiocas Sidonius,[f] vulgo Baieus, nec longe ab ea est Constantia, à Constantio cognominata in secunda Lugdunensi. Constantia castra in Galliis ponunt Marcellinus & Itinerarium Duobus his in locis ex diuersis gentibus collecti hi milites sub vno Præfecto statiua habebant. Gentiles verò dicebantur Barbari, qui nõ erant Imperio Romano subiecti, & Idolatræ.[g] Theodosius A.[h] Duces, inquit, militum, & præcipuè quibus gentes quę maximè cauẽdæ sunt, appropinquant, in ipsis limitibus commerciari præcipim° & Valentinianus.[i] Nulli, inquit, prouincialium cum Barbara sit vxore coniugium, nec vlli Gentilium prouincialis fœmina copuletur.

[f] 4. epist. ad Lecontium.

[g] vt in l. à legatis. 8. C. de vectigal. & commiss.

[h] in l. fin. C. de da offi milit. iudic.

[i] in l. 1. C. T. de nupt. Gentil.

14 PRAEFECTVS Lætorum Gentilium Sueuorum Cenomannos Lugdunensis tertiæ incolebat Cenomannos in Lugdunensi Gallia Plinius, & Ptolemæus ponunt, apud quos hi milites degebant. Vetus codex legit, Sueuorum & Cenumannos, fortè Cenomannorum:

15 PRAEFECTVS Lætorum Francorum Redonas Lugdunensis III. tuebatur, à Cæsare & Ptolemæo inter Armoricos iuxta Ligerim fluuium Redonæ ponuntur Franci erant, Germaniæ popu i, qui Retiam incolebant, & demum Gallias occuparunt, ex quibus hi milites sunt lecti. Auctor est Tacitus,[k] cohortem Lugduni præsidio fuisse, cuius nulla in Notitia mentio habetur. Audegauos, inquit, Acilius Aniola excita cohorte, quæ Lugduni præsidium agitabat, coercuit. & alibi[l] Italicam legionem cum ala Taurina in Lugdunensi fuisse scribit. & cohortes 18 Lugduni hyberna habuisse. Legio, ait, Italica, & ala Taurina abductæ cohortes XVIII, Lugduni solitis in hybernis relinqui placuit.

[k] in tertio.

[l] lib. 17.

In

In Prouincia Belgica prima & secunda.

16 PRÆFECTVS Lætorum Lingonensium per diuersa dispersorum Belgicæ primæ Ligonei olim legiones nominabantur, populi Belgicæ primæ quemadmodum scribit Ptolemæus, qui Longones appellat. Cæsar inter Celtas locat. Itinerarium in prima Lugdunensi.

17 PRÆFECTVS Lætorum Astorum Epuso Belgicæ primæ præerat. Hi ex Gallijs, & Astorum Hispaniæ oppido quod nunc Haudix dicitur, erant collecti, & in loco Belgicæ primæ Epuso dicto, habitabant. Epussius vicus est Itinerario. Astæ Plutarcho.[a] est nomen regionis in Peloponesso; vnde hi possent esse contracti.

[a] *in Demetrio.*

16 PRÆFECTVS Lætorum Neruiorum Fanomantis Belgicæ secundæ degebat. De his militibus supra est visum. Fanomartis est apud Itinerarium, schedam Volseri, & alios, ad Scaldim fluuium, ita vt hanc lectionem veriorem putem.

19 PRÆFECTVS Lætorum Batauorum Nemetacensium Attebatis Belgicæ secundæ residebat. Batani seu Hollandi erant cum Nemetanis ex Germania prima delectis militibus permixti. Vnde Bataui Nemetacenses vocabantur, Attebatum vero regio, nunc Artois dicitur.

20 PRÆFECTVS Lætorum Batauorum Contraginensium, Nouiomago Belgicæ secundæ præsidebat. Aginũ Ptolemæo, Itinerario, & Ausonio est in Belgis oppidum. Aginum habet Itinerarium, sed credo legendum contra Aginum; vnde milites Cootraginenses sunt apellati. A Reginea etiã oppido Belgiei in scheda Volseri possent deriuari. Nouiomagus verò est oppidum Belgicæ inter Suessam, & Ambianos Itinerario, quod hic legionem XVIII. locat. Scheda Volseri ad Rhenum ponit.

21 PRÆFECTVS Lætorum Gentilium Remos & Siluanectas Belgicæ secundæ, seu Remos Belgas, iuxta fluuium Sequanam tuebatur.

22 PRÆFECTVS Lætorũ Lagensium propè Tungros Germaniæ secundæ degebat. Lagæ sunt populi Mysiæ inferioris, ex quibus, & Lætis hi milites sunt contracti, apud Tungros excubabant, qui sunt in Belgica Ptolemæo. Sed Itinerarium locat eos in Germania secunda, vt Notitia, quæ ab his ad reliquos Lætos in Aquitania degentes digreditur.

23 PRÆFECTVS Lætorum Gentilium Sueuorũ Aruernos Aquitaniæ primæ tuebatur. Aruernos inter Aquitaniæ populos Plinius recenset. Cæsar, & alii inter Garumnam, & Pyreneos mõtes Ptolemæus legit Auernos. Stephanus Atoernos, vulgo Auergne. Sueui maximã Germaniæ partem obtinent, auctore Tacito & Strabone, Suibos Ptolemæus vocat, & Sueuiam eorum regionem Eutropius. Tacitus,[b] Gens, inquit, magna in plures populos diuisa.

[b] *de moribus Germanorum.*

Explicatis Lætorum copijs, & præsidijs, Notitia Sarmatas Gentiles recenset, ab Italiæque tanquã digniori præsidijs auspicatur, & primo à maritimis.

In prouincia Italia.

24 PRÆFECTVS Sarmatarum Gentilium Apuliæ & Calabriæ. Hic Præfectus certum non habens locum, per totam Apuliam, & Calabriam versabatur.

24 PRÆFECTVS aliorum Sarmatarum Gentilium & ipse per Brutios, & Lucaniam agebat, nullo certo loco ei destinato.

In prouincia Italia Mediterranea.

26 PRÆFECTVS Sarmatarum Gentilium præerat Foro fuluiensi. Forum fuluij est vicus ad Padum quem Plinius Valeorinum nominat, hodie est Valenzia, vbi hi milites degebant.

27 PRÆFECTVS Sarmatarũ Gentilium præsidebat Opitergio, vulgus Oderzum vocat, est in Taruisinis seu Venetia, de quo Ptolemæus. Ab Attila dirutum, postea est instauratum.

28 PRÆFECTVS Sarmatarum Gentilium Patauio præerat. Notissima est vrbs propè Venetias, & omnium disciplinarum gymnasio nobilissima.

29 PRÆFECTVS Sarmatarum Gentilium Veronæ statiua habebat: est vrbs opulentissima, quam Athesis interfluit, & Venetiam à Longobardia diuiditibi scutorum & armorum erat fabrica. Audio esse antiquam de ea inscriptionem, COLONIA AVGVSTA VERONA NOVA GALLIENIANA. eo à Gallieno deducta.

30 PRÆFECTVS Sarmatarum Gentilium Cremonæ excubabat: est vrbs splendidissima ad Padum, & notissima, vbi scuta fabricata fuisse Notitia tradit. Cenomanum vrbem appellat Ptolemæus.

31 PRÆFECTVS Sarmatarum Gentilium Taurinis præsidebat: est Augusta Taurinorum Ptolemæo propè Padum, nunc Sereniss. Sabaudiæ Ducis sedes. Taurasium Appianus,[c] appellat. Alam Taurinam in Lugduonensi fuisse Tacitus[d] refert, quam ex Taurinis contractam putem.

[c] *in Punicis.*
[d] *in 9.*

32 PRÆFECTVS Sarmatarum Gentilium Aquis seu Tertonæ residebat. Ptolemæus Dertonam Taurinorum appellat. Legitur ibi, COLONIA IVLIA TERTONA. Hic Aquas Statyellas, non procul à Tanaro flumine intelligit, vulgo Aiqui dictas. Præfectus vtrique oppido præerat.

33 PRÆFECTVS Sarmatarũ Gentilium Nouariæ morabatur, quæ est vrbs notissima in ditione Mediolani nunc Sereniss. Ducibus Farnesijs subiecta.

34 PRÆFECTVS Sarmatarum Gentilium Vercellis resideoat, quæ & ipsa Sereniss. Sabaudiæ Duci paret, & est prope Nouariam. Opulentissimam olim Liguriæ ciuitatem fuisse D. Hieronym.[e] testatur.

[e] *de muliere septies icta.*

35 PRÆFECTVS Sarmatarum Gentilium reginis Samnitis, vbi nunc sunt Aprutij.

36 PRÆFECTVS Sarmatarum Gentilium Bononiæ: Æmiliæ vrbs est opulentissima, vbi vetustum disciplinarum omnium Gymnasium.

37 PRÆFECTVS Sarmatarum Gentilium præsidebat Quadratis et Eporizio, credo Eporediã intelligi, nunc Iuream dictam. quàm à Romanis iussu carminum Sybillinorum conditam fuisse Plinius memorat, & ita appellatum, quod optimi essent equorum domitores, quos illi sua lingua Eporedios vocabant. Coloniæ Romanorum est apud Paterculum. Quadratis militibus passuum XVI. Taurino distat apud Itinerarium.

Itinerarium.

38 PRÆFECTVS Sarmatarum Gentilium in Liguria Polleotiæ præerat, vbi Gn. Plancus à M. Antonio est occisus. XVI. millibus hodie XL. passuũ Nouaria distabat, nunc est paruum castrum.

In Gallia.

39 PRÆFECTVS Sarmatarum & Taifalorũ gẽtilium Pictauis in Gallia seu apud Pictauises degebat, qui sunt Aquitaniæ secundæ populi prope Canentellum fluuium ad Oceanum, olim Pictones dicti Plinio, Straboni, & Ptolemæo, Pictaui suot Narcellino, hodie Poictours. Sarmatæ verò seu Poloni Taifalis erant commixti, vt de alijs est dictum.

40 PRÆFECTVS Sarmatarum à Gentilium à Chora Parisios vsque Choram paruum flumen in Belgis propè Rhenum Plinius[f] ponit. Hic ergo præfectus ab hoc flumine Parisios vsque per longa castra milites dispositos habebat.

[f] *lib. 4. c. 15.*

41 PRÆFECTVS Sarmatarum Gentilium inter Remos & Ambianos prouinciæ Belgicæ secũdę statiuã habebat. Hi sunt in Belgis propè Morinos inter Tamudam & Phudim flumina, hodie sunt Flandri & Piccardi.

42 PRÆFECTVS Sarmatarum Gentilium per tractum Segolaunorum castrametabatur, Segonela-

nos

a lib. 3. c. 4. nos Plinius, [a] in Narbonensi Gallia statuit propè Allobroges.

43 PRAEFECTVS Sarmatarum gentilium Liugonas tuebatur, de quibus supra.

44 PRÆFECTVS Sarmatarũ Gentilium Augustodunum custodiebat; est oppidum propè Lugdunum in Comenis situm montibus, hodie Autun dictum, Itinerarium Augustudum vocat. Hoc præsidium erat in Lugdunensi.

Hi sunt Comites Duces, Tribuni, præfectiq; limitanei Occidentalis Imperii supra in Ducibus prætermissi. Erãt hęc vltimo loco recitata presidia XLIII. Classes VIII. Numerus horũ militum circiter 3000. vt verò omnium summam colligamus in toto Occidente, quę in Notitia nominantur, erant presidia CCLXIX. quę custodiebantur, à peditum 109700. & equitum 8300. Classes quoque XVIII. per diuersa Occidentis loca nauigabant, quę vix minus Sexaginta millibus hominum capere poterant. Sub Magistro verò peditum erant legiones LXII. Auxilia LXV. quę circiter 68000. fuisse conijcio. Equitum vexillationes XLI. quas octo millia Equitum excessisse puto. Reliquum est vt ad Clarissimorum insignia vltimo loco repręsentata veniamus, quę etsi supra in suis magistratibus sunt explicata, cum hic pro omnium exemplo ostendantur, prętermittenda non esse existimaui.

Presidia 13. Classes 8. Peditum 3000.

Totius Occidentis præsidia erant 269. In quibus peditum 109700. Equitum 8300. Classes 18.

N O T I T I A
C O N S V L A R I S
C A M P A N I Æ.

NOTI

NOTITIA.

Sub dispositione viri Clarissimi Consularis Campaniæ.

Prouincia Campaniæ.

OFFICIVM autem habet ita.

Principem de officio Præfecti Prætorio Italiæ.
Corniculatium.
Tabularios duos pro Numerario.
Adiutorem.
Commentariensem.
Ab actis.
Subadiuuam.
Exceptores,& reliquos cohortalinos, quibus non licet ad aliam transire militiã sine annotatione clemẽtię principalis. cæteri omnes Consulares ad similitudinem Consularium Campaniæ Officium habent.

DE INSIGNIBVS CONSVLArium. Cap. XCI.

COMMENTARIVM.

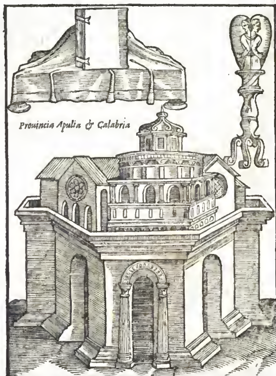
EXPLICITIS. Spectabilibus, Notitia ad Clarissimos digreditur, inter quos primum locum Consulares tenent, quorum insignia in Campaniæ Consularis exemplari repræsentantur, aliorũ enim symbola Cõsularium eodem modo se habent. Hæc autem sunt amplum tribunal, in cuius medio mulier prouinciam referens, solio insidet, Virum habet Madrucianus codex, vt supra in Consulari Campaniæ explicui, Hic verò vt dignior, pro aliorum exemplari est positus, quod inter Consulares eminent: est enim Campania omnium Italiæ, & totius ferè Orbis fertilissima & opulentissima, vt supra est dictum. Romani Capuam, quod à se ad Annibalem Pœnum defecisset, iure Curiæ priuarunt, præfectumque eo loco Duumvirum ius dicturum mittebant, vt auctor est Festus,[a] sed postea Principes illi Decuriones cum magistratibus municipalibus restituerunt. Vlpianus[b] Labeo scribit, si mihi bibliothecam ita vendideris, si Decuriones Campani mihi locum vendidissent, in quo eam ponerem, per te stet; quo minus id à Campanis impetrem præscriptus verbis & ex vendito agere potero.

[a] *in ver. præfectura.*
[b] *in l. Labeo scribis, de contrah. empt.*

NOTITIA

CORRECTOR APVLIAE ET CALABRIÆ.

NOTITIA.

Sub iurisdictione viri Clarissimi Correctoris Apuliæ & Calabriæ.

Prouincia Apulia & Calabria.

OFFICIVM autem habet ita.
Principem ex eodem officio.
Cornicularium.
Tabularios,
Commentariensem.
Adiutorem.
Ab actis.
Subadiuuam.
Exceptores,& cæteros cohortalinos, quibus non licet ad aliam transire militiam sine notatione clementiæ principalis.
Cæteri Correctores ad similitudinem Correctorum Apuliæ & Calabriæ officium habent,

DE

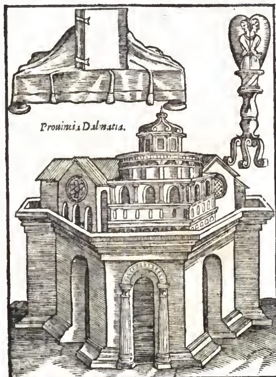
DE INSIGNIBVS CORRECTORVM. *Cap.* XCII.

COMMENTARIVM.

POST Consulares inter clarissimos sequuntur Correctores, qui nullum tribunal, aut prouinciæ imaginem habent, sed oppidum tantum eam referentis effigiem. Librum quoque mandatorum, & vultus Principum præferunt, quemadmodum supra in Correctore Apuliæ & Calabriæ expositi, cuius insignium formam cæteri omnes Correctores retinent. Hic enim Corrector, qui solus est in Occidente, tanquam dignior pro aliorum Correctorum exemplari ponitur: cum Apulia & Calabria soli fertilitate, & populorum frequentia nobilior habeatur. Liber mandatorum notas inscriptas habet, quibus Consulares carent.

NOTITIA

PRAESES DALMATIAE.

NOTITIA

Sub iurisdictione viri Perfectissimi Præsidis Dalmatiæ.

Prouincia Dalmatiæ.

Fficivm autem habet hoc modo.
Principem de eodem officio.
Cornicularium.
Tabularios duos.
Commentariensem.
Adiutorem.
Ab actis.
Subadiuuam.
Exceptores, & cæteros cohortalinos, quibus non licet ad aliam transire militiã sine annotatione clementiæ principalis.
Ceteri Præsides ad similitudinem Præsidis Dalmatiæ officium habent.

De insignibus Præsidem. Cap. XCIII.

COMMENTARIVM.

Ræsidum insignia se habent, vt Correctorum. Meum exẽplar horum Codicem mãdatorum viridi tectum sine notis ostendit; Manuscripti dorsum auratum cum illis habet, quas in Præside Dalmatiæ sum interpretatus; nec in alio à Correctoribus, quàm in notis Præsides differre videntur. Credo autem insignia Præsidum à Dalmatiæ præside desumi, quia is est perfectissimus, & clarissimis inferior. Si ergo Correctorum insignia gerunt perfectissimi, magis alij præsides Clarissimi gestabunt.

De Dalmatiæ fodinarum fertilitate, adijciã, quod Plin. lib. 33. cap. 4. scribit, inuentas fuisse principatu Neronis aurifodinas in Dalmatia singulis diebus quinquagenas auri libras fundentes, efficerent nostros aureos 5500.

His Notitiam Imperij Romani pro ingenii mei tenuitate interpretari sum conatus, quod opus cùm sit omnium obscurissimum, & ignotis antiquitatibus plenum, mihi forte erranti ignoscendum erit, nec votum ardua audendi damnandum. Nam si aliud non effecero, feitam aliis probabiliora dicenti occasionem præbebo.

NOTI

Magister peditum in præsenti Occidentis imperabat.
- *Legionibus palatinis XII.*
- *Auxiliis LXV.*
- *Legionibus Comitatensib. XXXI.*
- *Pseudocomitatensibus XVIII.*

Quæ omnia simul possunt efficere numerum. $\overset{68}{M}$.D.1.68500.
His accedunt XXXVI. Præfecturæ & VII. Tribunatus, qui efficiunt. $\overset{39}{M}$.D.1.39500.
Et omnes simul iuncti constituerent peditum. $\overset{108}{M}$. 108000.

Magister equitũ per Gallias habet.
- *Legiones XXI.*
- *Auxilia XVII. seu*
- *Peditum.* $\overset{16}{M}$C.1.16100.
- *Equitum.* $\overset{2}{M}$CCCC. 1. 2400.

Comes Africæ limitan.
- *Præsidia XVI. seu*
- *Peditum* $\overset{4}{M}$ 1. 4000.
- *Equites DCCC.*

Comes Tingitaniæ, limitan.
- *Præsidia VIII. seu*
- *Peditum* $\overset{3}{M}$ 1. 3000.
- *Equites C.*

Comes Littoris Saxonici.
- *Præsidia IX. seu*
- *Peditum.* $\overset{4}{M}$CC.1.2200.
- *Equites CC.*

Comes Britaniæ.
- *Peditum.* $\overset{3}{M}$ 1. 3000.
- *Equites D(. 1. 600.*
- *Equitum vexillatio, & legio non est sub Magistris.*

Comes limitum Italiæ.
- *Pedit.* } *supra relati.*
- *Equit.*

Comes Argentoratensis.
- *Præsidium I. seu*
- *Pedites M. 1.1000.*

Comes Illyrici.
- *Pedites.* $\overset{10}{M}$ 1. 10000. *de quibus suprà.*

Comes Hispaniarum.
- *Præsidia* } *infrà ponentur.*
- *Pedites*

Dux, & Præses Mauritaniæ.
- *Præsidia VIII. seu*
- *Peditum.* $\overset{1}{M}$ DC.1.1600.
- *Equites CCCC.*

Dux Prouinciæ Tripolitanæ.
- *Præsidia XIIII. seu*
- *Peditum.* $\overset{2}{M}$ DCCC.1. 2800.

Dux Pannoniæ II.
- *Præsidia XXVI. seu*
- *Equit. MDCCC. 1.1800.*
- *Peditum.* $\overset{5}{M}$ 1.5000.
- *Classes IIII.*

Dux Valeriæ Ripẽsis.
- *Præsidia XXXV. seu*
- *Equitum MM.1.2000.*
- *Peditum.* $\overset{6}{M}$ 1. 6000.
- *Classis I.*

Dux Pannoniæ primæ, & Norici Ripensis.
- *Præsidia* XXVII.
- *Classes.* IIII.
- *Equitum. MD.1.1500.*
- *Peditum.* $\overset{7}{M}$ 1. 7000.

Dux Retiæ primæ, & secundæ.
- *Præsidia* XVIIII. *seu*
- *Equites D.1.500.*
- *Peditum.* $\overset{8}{M}$ 1.8000.

Dux Prouinciæ Sequanici.
- *Præsidium I. seu*
- *Pedites CCC.*

Dux Tractus Armoricani.
- *Præsidia X. seu*
- *Peditum.* $\overset{9}{M}$ 1. 9000.

Dux Belgicæ Secundæ.
- *Præsidia III. seu*
- *Equites C.*
- *Pedites D.*
- *Classis I.*

Dux Germaniæ primæ.
- *Præsidium I. seu*
- *Pedites D.*

Dux Britanniarum.
- *Præsidia* XXXVII. *seu*
- *Peditum.* $\overset{14}{M}$ 1. 14000.
- *Equites DCCCC.1.900.*

Dux Mogontiatensis.
- *Præsidia III. seu*
- *Peditum.* $\overset{6}{M}$ 1. 6000.

Præpositura Magistri militum Præsentalis à parte peditũ in Italia.
- *Classes* VIII.
- *Præsidia* XLIII. *quæ sunt infrascripta.*

In Italia.
- *Præsidia* XVII. *seu*
- *Peditum* $\overset{8}{M}$ 1. 8000.

In Gallia Ripariensi.
- *Præsidia II. seu*
- *Pedites C.*

In Prouincia Nouempopulana.
- *Præsidium I. seu*
- *Pedies CCCC.*

In Prouincia Lugdunensi.
- *Præsidia* XVII. *seu*
- *Peditum* $\overset{9}{M}$ 1. 9000.

In Hispania,
- *Præsidia VI.* { *Præfectura I.* / *Tribunatus V.*
- *Peditum* $\overset{7}{M}$ 1. 7000.

DE

De rebus bellicis Præfatio

OST Notitiam incerti auctoris libellus forte ad Valentinianum & Theodosium Principes dirigitur; in quo in primis augẽdi ærarij, & cõseruandæ à furto monetæ ratio exponitur. illud in primis fore promittit si ab immoderatis largitatibus Princeps abstinuerit, à quibus etiam Tacitus cauendum monet. Postquam enim Othonem vt liberalem commendauit hæc virtus, inquit, in Principe laudanda est, sed si modum non habeat, affert exitium. Milites, quoque vbi ad quinque vel plures annonas peruenerunt, id est quotuplex stipendium obtinuerint, honesta missione dimitti suadet, vt Principis, ait, ærarium immoderatis sumptibus subleuatum, alijs impensis faciendis sufficiat. Ad prohibendam vero pecuniæ subtractionem, monetas in insulis procul à continenti monet percuti; ita enim vendendi auri opificibus adimetur occasio. Exemplumque cudendæ pecuniæ tribus numismatis expressum Principis vultum habentibus repræsentat. Horum vnum in aduersa parte hominem flagro asinum cædentem habet. Is est Imperator, qui se Barbaros verberibus ad deditionem, & seruiendum compulsurum significat. Aliud simili argumento virum thorace indutum ostendit; qui sinistra hominis nudi supplices manus tendentis mentum apprehendere, & dextra alapis cædere videtur. In alio Princeps solio insidens, dextra sceptrum gerit, læuamque velut oppressis subleuaturus porrigit. Hæc monetarum argumenta pro aliarum exemplo ponuntur: Monet denique, vt viri integri prouinciarum administrationi præficiantur, qui subiectos populos non diripiant, quemadmodum de hoc extat Theodosij & Valentiniani AA Rescriptum. [a] Quasdã deinde bellicas machinas, & tormenta ostendit, quibus acies hostiũ facilius profligentur; inter quæ est Balista quadrirotis, latè à Marcellino [b] descripta, de qua supra disserui. [c] Demonstrat & Currodrepani exemplar. His nouum addit pontem, ex inflatis vtribus consuendum, & ad flumina paludesque traijciendas commodum, quem pauca iumenta quocunque facile ferent. Scogefiou appellat, sed legendum, ascogephyra id est pons vtrium. Postremo adijcit velocissimum Liburnarum genus, quas nauibus decem præualere affirmat Zosimus, [d] Liburnas, inquit, vocant ab oppido quodam in Italia sito nominatas, vbi primum ad eam formam factæ fuerunt. Videntur autem non minus veloces esse, quàm quæ quinquaginta remis aguntur, sed multùm à triremibus superari, quæ longo iam tempore confici desierunt. Hæc ille. Hæ præliis aptiores visæ, quod bello Actiaco Victoriam Augusto dederint. Vegetius, [e] Augusto, inquit, dimicante, Actiaco bello, cum Liburnarum auxilio præcipuè victus esset Antonius, experimento tanti certaminis patuit Liburnarum naues cæteris aptiores. Ergo similitudine, & nomine vsurpato earundem instar classem Romani Principes texuerunt. Liburnia namque Dalmatiæ pars est Iadertinæ subiacens Ciuitati, cuius exemplo nunc naues bellicæ fabricantur, & appellantur Liburnæ. Earum verò magnitudinem infra [f] describit, minimæ inquit, Liburnæ remorum habent singulos ordines, Maiores binos, idoneæ mensuræ ternos: vel quaternos, interdum quinos sortiuntur remigum gradus. Nec hoc cuiquam enorme videatur, cum in Actiaco bello longe maiora referantur concurrisse nauigia, vt senorum etiam & vltra ordinum fuerint. Ex quibus patet has Liburnas bobus versatiles rotas agentibus impulsas ab illis remis actas longè diuersas fuisse. Post hæc balista fulminalis ostenditur. Denique bellico apparatu demonstrato, erigendi limitis formam tradit, in Notitia explicatam. Postremo cum contraria essent iura & confusa, ad ea expurganda, in decentemq; consonantiam redigenda Principem excitat, quod Iustinianus postea præstitit, & ante Theodosius in rescriptis Principum in codice Theodosiano ordine compositis egerat. Hæc omnia in scrinium memoriæ relata, & diu conseruata fuisse puto, vt cum opus fuisset, in promptu ad manum haberentur, nec facilè amitti possent. Quare huic libro Notitiæ sunt adiectæ, cuius pars ex eodem scrinio prodibat. Sed alijs nunc tormentis bellicis inuentis, cum hæc minus vtilia videantur, in his interpretandis immorandum non esse censui.

[a] *in l. 6, C. ad leg. Iuliam repetun.*
[b] *lib. 23. & Vegetij lib. 4. c. 23.*
[c] *in Balistarijs, sub Magistro militum per Orientem.*
[d] *lib. 5.*
[e] *lib. 4. c. 33.*
[f] *cap. 39.*

FINIS.

DE

MAGISTRATIBVS MVNICIPALIBVS,

Et Corporibus artificum

LIBELLVS.

EODEM PRÆSTANTISSIMO IVRECONSVLTO

GVIDO PANCIROLO AVCTORE.

AD SERENISSIMVM PARMAE ET PLACENTIÆ PRINCIPEM RAINVCIVM FARNESIVM.

LVGDVNI,

EX OFFIC. Q. HVG. A PORTA, SVMPT. IO. DE GABIANO.

M. DC. VIII.

SERENISSIMO PARMÆ ET PLACENTIAE DVCI ETC.

RAINVCIO FARNESIO *Domino quàm maximè colendo.*

IVITATES humano generi ſemper neceſſarias fuiſſe conſtat, Sereniſſime Dux: cum enim ſoli ſine Imperio & Lege per ſyluas more ferarum homines vagarentur, à nullo cohibiti per omne ſcelus impunè in obuios graſſabantur, ipſi quoque multarum rerum indigi, plura incommoda, pluresque calamitates ſuſtinebant.[a] Caimus, vt ſacræ narrant litteræ, primus eos ad communem vitæ ſocietatem hortatus, certo loco coactos mœnibus cinxit, iiſdemque vti Legibus, & Præfecti iuſsibus parere ſuaſit. Hoc modo multi ex propinquitate noti, ac familiares facti, ſibi inuicem opem tulerūt, ac neſſariis ſubminiſtratis ab externorum etiam violentia ſe tutos fecerunt. Itaque vrbium cognita vtilitate, Reſpublicæ quaſi populi ſunt appellatæ, quemadmodum Scipio apud Ciceronem in libro de republica deſcribit, & D. Auguſtinus de Ciuitate Dei recitat.[b] Et ciues definiti ſunt, eſſe cœtus multitudinis iuris conſenſu, & vtilitate communionis ſociatus. Iuris autem conſenſus exigitur, quia ſine iuſtitia, quæ à iure pendet, non poteſt eſſe Reſpublica. Id aliarum regionum ſapientes conſpicati, proximos & ipſi ad eādem ſocietatem ſunt adhortati, inter quos duo celebrantur, Orpheus & Amphion, qui dulci teſtudinis ſono alter feras ad ſe traxiſſe, hoc eſt agreſtes homines demulſiſſe, & ad ciuilem cultum traduxiſſe, alter ſaxa mouiſſe, & Thebas ædificaſſe, id eſt duros, rudeſques mites mores docuiſſe, fertur, quod Poëta[c] hoc carmine ſignificauit.

[a] Geneſ. 4.

[b] lib. 19. cap. 21.

[c] Horat. in poetica.

Syluestres homines facer interpresque Deorum
Cædibus & victu fœdo deterruit Orpheus,
Dictus ob hoc lenire tigres, rabidosque Leones,
Dictus & Amphion Thebanæ conditor arcis
Saxa mouere ſono teſtudinis, & prece blanda
Ducere quo vellet.

Cæterum, quia, vt ait Pomponius,[d] fruſtra iura populis dicerentur, niſi eſſent in ciuitatibus, qui ea cuſtodirent, & in officio ciues continerent, magiſtratus creari oportuit, qui præcipuam huius rei curam haberent. Porro hi pro locorū & populorū conſuetudine varij fuerunt: Alibi enim reges[e] alibi à populo, vel Curia electi hoc munus obiuere. Romæ expulſis regibus, populus Conſules, Prætores, aliosque ius dicentes creauit, quod Athenis, aliiſque in vrbibus liberis obſeruabatur. Plurimæ verò ciuitates à Romanis ſubactæ, eorum exemplum ſecutæ, quædam Romæ facta ſunt ſimulachra, quemadmodum enim ibi Senatus Vrbem regebat, ſic illæ ſuam Cu-

[d] in l. 2. § post originem, de orig. iur.

[e] d. l. 2. §. quod ad magiſtratus

riam habuere, quæ magistratus, curatoresque publica munera administraturos constituebat. Nam penes Decuriones, qui patres populi vocantur, totum Reipublicæ pondus manebat; Princeps verò Rom. vniuersum prouinciarum statum, non singularum negocia ciuitatum curabat, cui satis fuit iurisdictionem & imperium in populos exercuisse, ac tributa ab illis exegisse. Quæ autem ad ciuium politiam pertinēt, eorum curialibus reliquit. Itaque creati ad hoc fuere Duumuiri, qui necessaria ciuibus procurarent, vt populo annona suppeteret, bona Reipub. rectè administrarentur, balnea curarentur, publicæ ædes sarcirentur, viæ, ac fora nitescerent, tributa æqualiter persoluerentur, sine tumultu spectacula fierent, denique cuncta ad bonum publicum pertinentia rectè gererentur, cæterum nonnullis ciuitatibus, quæ à Romana Rep. defecerant, in pœnam hæc iura sunt adempta. Duæ ob Principis præsentiam ab hac cura subleuatæ; In regiis enim vrbibus, id est Romæ & Constantinopoli, ipsarum præfectis hæc onera sunt demandata, qui inferiorum magistratuum, aut curatorum opera Reipub. necessaria expediebant. Et cum ibi Senatus, patriciique Principis residerent, nullis opus erat Decurionibus. Illæ autem Ciuitates, quæ Annibale Carthaginensi in Italiam veniente à Rep. Rom. defecerant, vt Capua, Puteoli, Attela, Fundi, Formiæ, & aliæ, Curiæ honore multatæ, magistratibus municipalibus caruerunt; Sed vel à populo Rom. vel Prætore quosdam præfectos acceperunt per multa sæcula. * *Demum & ipsæ à Principibus in pristinum ius restitutæ suas curias, & ius dicentes habuerunt; Quorum iura & auctoritatem à nemine (quod sciam) explicatam breui opusculo complecti volui; vt quemadmodum vtriusque Rom. Imperij dignitates superiore Commentario sunt exposita, ita hic Ciuitatum magistratus pro virium mearum tenuitate elucidarentur, vt plenior notitia & integra, omnium res publicas gerentium cognitio haberetur. Hoc verò opus Serenissime Dux, splendidissimo tuo nomini pro mea erga ipsum obseruantia consecrare volui, vt duarum Opulentissimarum Galliæ cisalpinæ Ciuitatum Parmæ & Placentiæ, quas non sine omnium admiratione tua Celsitudo ab adolescentia singulari auctoritate & gratia rexit, Curias & earum magistratus, cum antiquis conferre possit & si quid illis deerit, ex vetustis, quæ hic se offerunt, tuo prudentissimo consilio valeat supplere.*

* Festus in verb. Præfecturæ.

Cels. V.

Addictiss. cliens.

Guidus Pancirolus.

INDEX CAPITVM EORVM QVAE CONTINENTVR IN LIBELLO

DE MAGISTRATIBVS Municipalibus.

DE MAGISTRATIBVS MVNICIPALIBVS.

DE DECVRIONIBVS, Cap. I.

ff & Cod. de Decurionib.

MPERII Romani, ac Palatii Principis Magistratibus officiisque explicitis, his Decuriones, & ciuitatū Iuridicos atque Curatores addere volui, qui & si à Principe non crearētur, neq; a Notitia dignitatum referātur vt tamē nō tantum Prouinciarum, sed & Vrbiū administratio intelligeretur, eos proprio libro sum complexus. A Decurionibus verò, quibus totius ciuitatis onus & officia incūbebant, exordiemur. Hi suæ patriæ velut Romę Senatores publica negocia tractabant, dictiq; sunt Decuriones, quod initio cum coloniæ in aliquem locum deducebantur, earum decima pars consilii publici causa describebatur. Hanc ob causam ciuitatum patres vocantur;[b] & curiales à curia, in qua consulunt:[c] vel possessores non ob id solum, quod inopes creari non poterant,[d] sed etiam quia Reipublicæ prædia possidebant, quo nomine in iure sæpę appellantur. Vlpianus,[e] Medicorum, inquit, constituendorum arbitrium non Præsidi commissum est, sed ordini & possessoribus cuiusq; ciuitatis. Ita quoque eos Valentinianus[f] interpretatur. Si conductor ait, non inueniatur, ad possessores antiquos, idest decuriones loca reuertantur. Cassiodorus[g] Honoratos possessores curiales Tridentinæ ciuitatis, & Forolulienses apellat. Quandoq; simpliciter honorati nuncupantur, de quibus forte intelligit Arcadius,[h] cum ait, Honorati, qui litem habere noscuntur, his horis, vel temporibus, quibus causarum merita panduntur, residēdi non habeant facultatem: ita etiā appellat D. Ambrosius,[i] Honoratis ait, multa minabantur grauissima, nisi basilicam traderēt. Hæc ille Græci βουλευτὰς nominant, velut consilium rebus publicis præstantes, & quia primi ciuitatum, & nobiliores curiales fiebant; ceteri plebeii dicebantur. Paulus.[k] Is, inquit, qui non sit Decurio, duūuiratu vel aliis honoribus fungi nō potest. qui decurionum honoribus plebeii fungi prohibentur. Eorum cœtus ordo dicitur,[l] & curia.[m] Vnde Accursii, & aliorum error deprehenditur.[n] qui curiam pro aula Principis interpretātur, existimantque spuriū curiæ oblatum legitimū effici, si Imperatori tradatur, aut etiam Præsidi, vt illis seruiat: sic & Theodosius A.[o] curiam, decuriones, & curiales ciuitatis pro iisdem ponit. Hi in municipiis ad exemplū Senatus Romani erant instituti. Iustinianus in nouellis,[p] Veteres, inquit, qui Rempubl. ordinarunt ad exemplū Regiæ vrbis in qualibet ciuitate nobiles congregandos, Senatumque constituendum esse censuerūt, qui publica negocia tractaret, ac recte cūcta disponeret. Quæ res ita excreuit, ad eūq; splendorem peruenit, vt magna virorū multitudine refertæ decurionū familiæ inuenirētur, Hactenus Nouella, Quare Decuriones municipiorū Senatores vocantur.[q] & Cassiodorus,[r] eos minorē Senatum, ac neruos viresque ciuitatum esse dicit:[s] In pluribus enim Romanum Senatum imitātur. cuius exemplo decurionum filii patris originem sequuntur,[t] ipsorumq; nomina, quemadmodum & Senatorum in tabula scribebantur, quæ album appellabatur.[u] Vnde sicut illi Romæ, ita hi patres ciuitatum nuncupabantur;[x] Primi, autem, qui dignitate præcellebant, deinde alij, prout prius in decurionum numerum erāt relati, scribebantur.[y] & qui filios susceperant, prole carentibus præferebantur.[z] Præterea quemadmodū Romę Senatus Princeps legebatur, qui vt[a] Plutarchus scribit, auctoritate, & rerum gestarum gloria præstabat: sic & qui vniuersa ciuitatis munera expleuisset, primus curiæ creabatur. Denique sicut Romæ prius duplex Senatorum ordo fuit, Illustrium qui dignitate præstabant, & Clarissimorum.[b] ita inter decuriones, qui honoribus functi fuerant, Summates dicti primi ordinis statuebātur.[c] Hi etiam principales,[d] & Græcè protostasiæ vocabantur,[e] quasi cęteris præstantes. Pro magnitudine verò ciuitatis, plures, aut pauciores erāt: aliquando septem;[f] quandoque X. vnde decemprimatus,[g] Græcè δεκάπρωτοι dicuntur.[h] Nonnunquam viginti fiebant Icosaproti nūcupati, vndę honor icosaprotiæ.[i] Alexandriæ quinque tantum erant Summates, quib⁹ nullibi pauciores fuisse puto.[k] Sententiam verò suam prius quisq; decurio, prout honore præcedebat, rogatus dicebat.[l] Quemadmodum & in Senatu Romano obseruabatur.[m]

QVI CREARI DECVRIONES possent. Cap. II.

ECVRIONES aut nascebātur aut fiebāt. Ex ipsis decurionib⁹ geniti, patris conditionem sequi, & inuiti curiales esse cogebantur.[n] Quod de his intelligendum est, qui vel adoptabantur,[o] vel ex legitimo

[a] l. pupill⁹. 239. §. decuriones. ff. de verb. sign.
[b] l. vnic. C. de ratiocin. oper. pub. & de patrib. ciuit.
[c] l. curiales. 21. & l. 39. l. fi. C. de decur.
[d] l. eos 12. in fi. ff. eod.
[e] in l. 1. ff. de decret. ab ord. faciend.
[f] in l. vt quisquis. 6. C. de om. agr. dese.
[g] 2. & 4. var.
[h] in l. 1. C. de offi. ciui iud.
[i] epistol. 33. ad Marcellinā sororem.
[k] in l. honores 3 6. 2. eo ti.
[l] l. 1. 3. & pen. ff. de decre. ab ord faciēd. l. generaliter. 3. §. spurios. eo. de decurio. l. 1. in princ. ff. de magist. conu.
[m] l. nemo 14. l. 17. l. 27 l. 33. cū multis aliis ll. C. de decur.
[n] in §. vlt. Insti. de nupt. & in l. si quis, 3. C. de natu. lib.
[o] in d. l. si quis 3.
[p] Nouell. 38. περὶ βουλευτῶν. latine versa.
[q] in l. oēs 33. C. de decu.
[r] lib. 9. var.
[s] idem & Maiorani Nouel. de decurion.
[t] l. exemplo 36. C. eo l. Senatoris. 5. & l seq. ff. de Senato.
[u] toto tit. ff. de albo scrib.
[x] l. vnic. C. de ratioc. op. pub. & patrib. ciuit.
[y] l. 1. & 2. ff. de alb. scrib.
[z] l. in albo. 9. C. de decur.
[a] in Africano.
[b] l. vlt. ff. de Senatorib.
[c] l. quinq. 57. C. de decur. l. si quis in archiatri. 10. C. de professor. & med.
[d] l. militaribus 42. C. de decu.
[e] l. nec protostasiæ. 8. C. de muneribus patrimo. & C. T. de protostasia.
[f] d. l. si quis in archiatri. 10. C. de prof. & medic. l. 52. C. T. de hæret.
[g] l. 1. ff. de muner. & hono. l. 54. C. de hæret.
[h] l. 3. §. decaprotos. l. fin. §. mixta. ff. d. tit. d. l. nec protostasię 8. C. de mun. patrim. l. Septitia. 10 ff. de pollicit.
[i] d. l. fi. §. mixta. ff. de muneri. & honor.
[k] d. l. quinque 57. C. de decu.
[l] d. l. 1. ff de albo scribendo. l. Spurii 6. in fi. ff. de decur.
[m] Aul. Gellius. lib. 4. c. 10.
[n] l. 10 filiis. 35. l. seq. & l. decurio. 31. C. eo. tit.
[o] l. 4. C. eo.

gitimo mattimonio nascebantur: Spurii enim sicut nec in aliis, ita nec in hoc patris cōditioni obligebantur [a] Non tamen ad Rempub. administrandam ante XXV. annū accedere poterant, vt auctor est Vlpianus [b] qui annum cęptum pro completo vult computari. & si quo ad alia publica munera ebeūda vigesim⁹ quintus annus cōpletus esse debeat. Quod Vlpiani consiliū [c] secutus Michael Hospitalius nomine, Franciæ Cancellarius, anno 1563. Rothomagi, probauit Carolum IX. Gallorum Regem anno 14. ætatis suæ incipiente, pubetem esse.

Ex Decurionibus nati etiamsi religionis ꝑtextu monasticā vitam elegissent, ad publica munera subeunda retrahebantur, [d] quod de his Bart. & alii intelligunt, qui se monachos fingunt.

Fiebāt verò decuriones à curia Senatorib. orbata in curiales allecti, quod munus ciuib. etiam inuitis probabilem excusationem non habentibus deferebatur. [e] Si verò extranei, ꝑraro fiebat, decuriones declarati cōsensissent, semel susceptum mun⁹ deferere nō poterāt, [f] & eius loci ciuitatem consequebantur. i. eiues fiebant. Diocletianus A. Ciues, inquit, origine, manumissione, & allectione, vel adoptione fiūt. Allectionem, vbi quis in curiam legitur, vocat: quod Vlpianus in ordinem allegi dixit. [i] Lex tamen Pompeia ex aliena Ciuitate decurionem legi prohibebat, quā desuetudine antiquatā Traianus restituit, vt [k] Plinius nepos est auctor. Aliqui verò decuriones creari prohibebātur. vt libertini, qui ad decurionatum aspirare non poterant. & minus serui Diocletian⁹. [l] Si libertus, inquit, vel ius aureorum annulorum adeptus nō est, vel natalibus suis non restitutus: præses prouincię, non tantùm curiæ participare nō permittat, sed iuxta legis seueritatem congruenti pęna vlciscatur. Sed nec minor annis 25. nisi ex causa decurio creabatur, vel creatus suffragium nō ferebat. [l] Nec maior annis 55. inuitus curialis eligebatur. [m] Nec infames, [n] neque inopes: [o] meritis enim & facultatibus dignissimi eligebantur, [p] Artifices verò, & qui negociabātur, modo facultatibus abundarent, etsi expertes literarū decuriones creari peterant. [q]

Census decurionum erat centum millium nūmum quæ summa efficit circiter mille aureos illius temporis. Plinius. [r] Esse autē, inquit tibi centum milliū censum satis indicat, quod apud nos decurio es; igitur vt te non decurione solum, verum etiam equite Romano perfruātur, offero tibi ad implēdas equitis facultates trecenta millia numū. Cesus enim equestris erat quadringentorum millium.

Decuriones nec militiam, nec præfecturā, tabellionisve officium exercere, [s] nō vectigalia, nec prædia etiā ciuitatis cōducere, procuratorisve officio fugi poterāt. [t] Quæ & Romę Hadrianus Senatoribus interdixerat.

[a] l. 2. ad fi. ff. ad municipalem l. nati. 29. C. eo. l. ex liber. 6. C. de suis. & legit. hęred.
[b] l. ad rempublicam. 8. ff. de munerib. & hono.
[c] in d. l. ad rempublicam. 8
[d] l. quidam. 26 C. de decurionibus.
[e] l. 2. §. vlt. ff. eo.
[f] l. 3. C. eo. tit.
[g] in l. ciues. 7. C. de incolis, & vbi quis domicilium hab. vid.
[h] in l generaliter. 8 §. spurios. ff. eo.
[i] in vlt. lib. epi. 80. & seq.
[k] in l. 1. C. si seruus, aut libert. ad decurion. aspirauer.
[l] l. spurii. 6 §. 1. l. non tantū. 11. ff. eo. d. l. ad rem publicam. 8. de muner. & hon.
[m] l. 2. §. h & d. l. non tantum. 11. ff. eo.
[n] d. l. spurii. 6. §. qui iudicii.
[o] l. ad subeunda 45. & l. eos. 12. in fi. ff. eo.
[p] d. l. ad subeunda 45 & l. eos. 12. in fi. ff. eo.
[q] d. l. eos. 12. l. expertes. 6. C. e.
[r] in primo epistol. ad Romanum.
[s] l. omnes. 5 in l. si quis decurio. 55. l. vniuersos. 15. C eo.
[t] l. 2. §. 1 ff. de administ. rer. ad ciuit pert. l. curiales. 21. l. si qs procurationem 34 C. h. t. d l. spurij. 6 §. de cura. ff. eo.

Multi tamē ad hoc munus vocati se excusabant vt milites, [u] aut veterani, nauicularii, [x] fabricenses [y] & alii, qui a curiæ fortuna, etiā curiales nati liberabātur, de quibus infrà suo loco dicetur.

QVANDO ET QVOMODO DECVRIOnes eligebantur. Cap. III.

KALENDIS Martiis noui decuriones nominati cōsueuerāt, [a] curia à duumuiris solēniter, id est, pro ciuitatis more & per publicum nūcium conuocata. [a] Nec enim placet quod de tuba & campana Accursius tradit, quæ eo tempore nondum inuenta fuerat: & si hodie hūc morem vsu plerisque in locis receptū obseruari nō inficior. Duas quoque saltē partes curiæ adesse oportebat, [b] & Præses prouinciæ nominationibus seu electionibus adhibebatur. Tū Duumuiri, aut Cēsores [c] pro more ciuitatis nominabant, quem decurionē creari volebāt, & ob id nominationes huiusmodi electiones vocantur: [d] Hoc acto, suffragiis nominatum comprobari oportebat, [f] qui receptus intelligebatur, si maior curialiū pars in eum consensisset: [g] Demùm à Præside cōfirmabatur, [h] qui per nunciū publicū nominato electionem factam significabat. [i] ille verò, si nominari se nō potuisse prætēdebat, ad Pręsidē appellabat, & nominator iniustē nominasse cōuictus in litis sumptibus cōdemnabatur. [k] Nominati qui alios suffragiis superassēt aut plures liberos habuissent, cęteris in dicendis sentētiis præferebantur. [l] Papinianus, eorū, inquit, potior causa habetur in sententiis ferendis, qui pluribus eodem tempore suffragiis, iure decurionis decorati sunt; sed & qui plures liberos habet in suo collegio prim⁹ sētētiam rogatur, cæterosq; honoris ordine pręcellit. Postremò in albo decurionū nominati scribebātur. [m] Herēnius, [n] solo, ait, albi ꝑscriptione decurionem minimè factum respōdi, qui secundum legem creatus non sit: ita enim legendum, non salarii perceptione.

Tenebatur creatus decurio ꝑ introitu aliis curialibus honorariūquoddā soluere. Plinius nepos ex Ponto & Bythinia, quib. ipse cū Imperio ꝑerat, ita ad Traianū scribit. [o] Decuriones qui supra legitimum numerū, Cęsaris indulgentia adiecti fuerant, singula millia denariorū, & q̄nq. bina millia curiæ ꝑ introitu intulisse. q̄ sūma ferē ccxx. nostros aureos efficit, posteà subiicit ab Anicio Maximo Procōs. eos, qui à Cēsorib⁹ legerētur aliud aliis iussos fuisse inferre; Cōsulit itaq; Traianū, an in omnib⁹ ciuitatibus, qui decuriones legūtur, certā quātitatē pro introitu dare debeāt; ille locorū seruādā esse cōsuetudinē rescribit. Numini à nouis curialibus pro curię ingressu soluti, & inter Decuriones diuisi; sportulę appellabātur.

[u] l. 1. C. de his qui sponte publ. mun. sub. l. militares. 16. C. de re milit.
[x] l. pen. §. fin. ff. de iure immū.
[y] l. fabricenses. 32. C. h. t.
[a] l. 28. C. T. eo
[a] l. 2 C eo
[b] l. 3. ff. de decret. ab ord. faciēd. l nominationum 46. C. h. t.
[c] l. 1. § sed etsi præses ff. quād. appel. sic.
[d] Plini. epi. 78. ad Traianū. & epi. 80.
[e] l. 2. & d. l. nominationū. 46. C. eo. l. 4. l. hi q 7. l. ciues. 11. l. nominationes. 27. C. de appellationib.
[f] l. spurii. 6. § fi. ff eo.
[g] d. l. nominationum. 46. C. eo l. quod maior 19. ff ad municip. l. 3. & seq ff. q cuiusq voluerit nom.
[h] l si quos. 59. C. h. t.
[i] d. l. 2. C. eo.
[k] d. l. 2.
[l] d. l. spurii 6. §. vlt. ff. eo.
[m] l 1. & 2. ff. de albo scribendo.
[n] l. Herennius. 10 ff. h. t
[o] Epist. 78.

Vlpianus.[a] Minores, inquit, vigintiquinque annis decuriones facti, sportulas decurionum accipiunt, idest honorarium illud, quod inter curiales distribuitur, capiunt; sed interim suffragium inter ceteros ferre nõ possunt. Idem [b] si mulier ait, acceptam à marito pecuniam in sportulas pro cognato suo ordini erogauerit, an donatio valeat, & ait valere. Aliquando etiam pecunia inter decuriones diuidenda, decurionibus legabatur. Marcianus. [c] Decurionibus, inquit, diuisiones dari voluit, die natalis sui. Diuisiones appellat pecuniam inter curiales diuidendam.

[a] in d. l. Spurij 6 §. fi. ff. eo.

[b] in l. 5 si mulier, quæ alias est lex, si mulier ff. de donat. inter vir. & vxor.

[c] in l. eum quidam. 2 §. ff de annuis legat.

DE OFFICIO DECVRIONVM Cap. IIII.

De administratione rerum ad ciuit. pertin.

TOTIVS ciuitatis cura sibi commissa, decuriones in primis prędia publica ciuitatis administrabant, quorum redituum tertiam partem in mænia vrbis, & balnea instaurãda impẽdebãt: [d] reliquos in alẽdos professores, & alios vsus publicos erogabãt. Medicos quoque, qui ęgrotantes curarẽt, certo ipsis salario præstituto cõducebãt neq; in hoc Præses prouincię interueniebat, sed curiales ipsi, quos morũ probitate, & artis peritia spectatos cognouissent, eligebant, quibus suam ipsi, & liberorum vitam committebãt. [e] Hi sunt qui archiatri, idest principes medicorum vocantur. [f] Grammaticos etiam & Rhetores, ac Sophistas, seu Philosophos, qui iuuẽtutẽ erudirent publico salario alebant, [g] quos etiam quandoque immunitate promissa inuitabant. [h] Quælibet enim ciuitas destinatam professorib' liberalium artium pecuniam habebat, quam Iustinianus Imperator, cũ ei ad plurium templorum ędificia pecunia non sufficeret omnibus vrbib' ademit: vnde disciplinis homines destituti rudes permanserunt, vt in eo Zonaras scribit. Minores ciuitates non nisi quinq; Medicos, & ternos docẽtes habebant. Maiores septem tantum, qui curarẽt: & quatuor qui vtramque doctrinam docerent. Maximæ verò decem Medicos, & Rhetores, aut Grammaticos quinque tenebant. [i] His centena sextertia Vespasianus cõstituit, vt in eo auctor est Trãquillus, quæ summa bis mille, & quingentos nostros aureos efficit. Ciuitates Rhetoribus annonas 24. Grammaticis 12. & quandoque plus soluebãt & fiscus, vbi ciuitates reditibus carebant, e suo docentes cõducebat. Valẽs & Gratianus ad Antoniũ P.P. Galliarũ [k] Oratoribus, inquiunt, 24. annonarum, è fisco emolumenta donentur; Grammaticis Latino vel Græco 12. annonarum deductior paulo numerus ex more præstetur. Triberorũ clarissimæ ciuitati vberius aliquid putauimus deferendum. Rhetori vt 30. item 20. Grammatico Latino & Gręco 12. præbeantur annonę. Erat autem annona impensa ad victũ vnius hominis, quã Iustinianus cohortalibus, qui aliunde lucrabãtur aureis quinq; taxat. [l] Constãtinus Eunomio, vt Augustoduni profiteretur, sexcenta millia numum pręstiuit; efficit ea summa sex millia aureorum, sed vereor ne legendum sit 60. millia, qui faciunt aureos DC. Hoc salariũ medico aut professori decreto ordinis constituebatur. [m] Quicquid enim à curialibus fiebat, in scripta redigebatur, & ex tabella recitabatur, atque ob id decretũ vocatum fuit. Zeno [n] loquẽs de prædiorum curialium alienatione; Nõ ex tabella, inquit, decretum recitari decernimus. Aliis verò quàm supradictis honorariũ ex publico constitui non poterat. [o] & si decernebatur, decretum tamquam ambitiosum, aut in gratiam alicuius factum rescindebatur, [p] aut irritum fiebat. Legum verò professores alibi, quã Romę in Capitolio, aut Constantinopoli, & Beryti docere non poterant; [q] Cursus quoque publici, seu veredanorum curã quãdoque decuriones habuerunt, [r] sed præcipue frument, causa annonæ comparandi, [s] aquæductũ, & circensium solicitudinem gerebant, spectacula, publicæ vię muniriones, arcę frumentariæ, calefactiones thermarum, annonæ diuisio, syndici creatio, legationes, patrimonium descriptio ad decuriones pertinebat. [t] Vniuersæ denique ciuitatis trãquillitati, ac commodis studebant. Vectigalia decemprimarij exigebant: [u] & quod deerat de suo sarcire compellebãtur, ob quę onera ipsis ruri habitare non licebat. [x] pecuniã quoq; ciuitati aut ad certamina, opusue publicum relictam administrabant, [y] prædia Reipublicę, aut opera publica per curatores locabant. [z] Ciuitatis tamen prædia sine decreto alienare non poterant, [a] nec ad Principem Legatum sine prędidis consensu mittere. [b] In eo prætetea onerabantur, vt qui sine prole decederent, quartam bonorum partem curiæ relinquerent: [c] Quare plerique patrimonia effundebãt, rebusque suis abutẽdo, facultates dissipare malebant, quam aliquid ordini relinquere: cõiugiis etiam aliqui abstinebant, ne liberos curiæ obnoxios relinquerent; paucissimique Reipub. curam suscipiebant, [d] Propterea multis beneficiis ciues ad curiæ honorem sunt inuitati, de quibus infra dicetur.

[d] l. ne splendidissimæ. 11 C. de oper publ.

[e] l. 1. ff de decre. ab ord. faciend.

[f] l. archiatri. 9. C. de profes. & medic. l. archiatros. 8. C. de metatis.

[g] l. 2. l. magistros. 7. C. de prof. & medic. l. 4. in fin. ff de decret. ab ord. faciend.

[h] l. nec intra. §. & l. seq. C. de prof. & med.

[i] l. si duas. 6. §. 1. & seq. ff. de excus. tut. d. l. 1. de decre. ab ordine facien.

[k] l. 11. C. T. de profes. & med.

[l] in l. 1. ad fin. C. de offic. P. P. Africæ.

[m] toto tit. ff. de decr. ab or. fac.

[n] in l. fin. C. de præd. decu. sine decr. non alien.

[o] l. vnic. C. de præb. salar.

[p] l. 4. ff. de dec. ab ord. fac.

[q] in proœ. Digestorum, § hæc autẽ tria. l. vnica. C de stud. liber. Vrb. Rom.

[r] l. publici. 14. C. de cur. pub.

[s] l. 2. §. 4. & seq. l. 5. ff. de admin. rer. ad ciui. pert.

[t] l. 1. ff. de muner. & hon.

[u] l. 1. l. 3. §. decaprotos. l. §. mixta ff. de mu ner. & hon. l. nec protostasia. C. de mun. patrimon.

[x] l. vlti. C. si curial. relicta ciuit. rur. habit. mal.

[y] l. 1. & 2. §. penult l. 4. & vlt. §. pen. ff de admi. rer. ad ciui. pert.

[z] d. l. 2. in princ. & §. antepen.

[a] l. 1. C. de pred. dec. sine decre. non alie.

[b] l. si quis 16. C. eod.

[c] l. 1. & 2. C. quand & quib. quarta pars.

[d] Nouel 38.

DE MODO TRACTANDI negotia inter Decuriones. Cap. V.

DEcuriones negocia publica eo ferè ordine tractabãt, quo Romæ Senatores. In primis enim sicut Senat' à Cos. aut Pretore vocabatur, ita & Curia à Duumuiris: [e] Romæ per pręconem cogebatur Senatus. Appianus. [f] Eos, inquit, alter Opimius nomine vt in trepidatione mos est, nõnullos cũ armis in Capitoliũ festinare iubet, Senatũq; p pręconẽ cõuocari.

[e] l. 2. C. de decurion.

[f] in 1. de bello ciuili.

cati, Eadē solennitas in decurionib⁹ obseruabatur, quā intelligere arbitror Diocl.[a] scribenté, obseruare oportebit magistratus, vt decurionibus solénniter in curiā cōuocatis nominationē ad certa munera faciāt; Hęc ille. Coacta verò curia, quisq; prout dignior erat, altiore loco sedebat:[b] Plinius iunior nō deniq; inquit, dignitas custodiebatur. Duas autem partes ex tribus curiæ adesse oportebat[c] vt de aliqua re posset deliberari: Tum de eo quod agēdum erat. vnus ex Duumuiris proponebat, & vbi res difficilior occurrebat, nominatim curialiū sententias, à digniori semper incipiēs inquirebat. Vlpianus,[d] In sentētijs quoq; dicendis, in quit, idem ordo seruandus est, quem in albo scribendo diximus.[e] In eo autem digniores præmittebantur, inter quos erat qui plures liberos habuisset,[f] is enim in collegio primus sententiam rogabatur, cæterosque honoris ordine præcellebat, quod tamē Syracusis nō obseruabatur: Cicero.[g] Mos est, ait, Syracusanis, vt si qua de re ad Senatum referatur, dicat sententiam qui velit, nominatim nemo rogatur, & tamen vt quisque honore & ætate antecedit, is primus solet sua sponte dicere, idque à cæteris ei conceditur, si quādo taceant omnes tunc sorte coguntur dicere. Hæc ille. Rogatis sententijs suffragia dabantur:[h] non calculis, vt quidam putant, sed viua voce, aut tabellis, sicut Romę Senatores faciebāt vti censet Budæus,[i] Zeno.[k] Decernimus, inquit, cū prędiū vēdit, nō ex tabella decretū tecitari, sed curialiū, vel maioris partis curię relatione cōrrecte, sine vlla maligoitate referēriū, sed aliud erat ī alijs cōtractib. Sētētiā soli sūmates dicebāt, sicut soli illustres inter Romæ Senatores,[l] qb⁹ dictis cæteri decuriones discessionē faciebāt, & quisq; ad cā partē se cōferebat, quā sequebatur, & φ maiori parti placuisset, in tabulas referebatur.[m] & hoc decretū ordinis vocabatur. Cicero[n] atque adeo, ait, cū iā nō solū discessio facta esset, sed etiā perscriptū atq; in tabulas relatū. Hæc ille. Id autē obseruatū fuit, donec lege Tabellaria introductū est, ne amplius discessio fieret, sed scripto tacitè vota ferrentur, quod malo exēplo introductū Plinius[o] q̄ritur, cū verò salté duas ex trib. partes cōuenire oportere diximus, φ præsentiū pars maior statuisset, id obseruabatur.[p] Quemadmodū verò placita Senatus Romani bis notis scribebātur. S.C. ita & decurionum scita his literis D.D. vt ex pluribus marmoribus constat.

DE PRIVILEGIIS DECVRIONUM. Cap. VI.

CVm totius ciuitatis curam Decuriones subirent, ac multis onerib. premerentur, æquum fuit aliquib. eos priuilegijs frui; quorum precipuum erat, ne ipsi aut eorū filij à Præsidib. prouinciarū, plebeorū tormētis subijcerētur, veluti eculeo, vngulis & fidiculis.[q] Publicā tamē pecuniā inteuertētes, aliàs grauiter delinquētes plūbatarū ictib. Verberabātur, id est plūbeis pilis in tergo feriebātur,[r] quas plūbatas Vegeti[s] vocat: ab alia vero delicta his non affligebātur, Gratianus[t] oīs inquit, ordo curialis a tormentis his, q̄ debita reis sunt, & ab ictib. plumbatarum habeātur immunes. Hæc ille. Falsum ēr istrumentū fabricantes q̄stioni subijciebātur.[u] Alio præterea priuilegio decuriones gaudebāt. vt ad inopiā redacti ex publico aletētur; qd potissimū si p p munificētiā in Republicā peractā pauperes facti fuissēt:[x] cū quis magistratū inibat, vel togā virilē accipiebat, vel nuptias celebrabat decuriones inuitare cōsueuerat, & singulos vel binos denarios cuique dare.[y] Aliqui etiā omnibus ciuitatis munerib. functi, cū ad summū ordinis gradū peruenissent, primi ordinis comitū dignitate honestabātur; Præterea spurius à patre curiæ oblatus, legitimus efficiebaī, vel si spuria decurioni in matrimonio fuisset collocata.[z] Proprijs etiā insignib. à cæteris distinguebātur, vt ex, marmore, quod est Veronę io ędib. D. Georgij valli Pollicellæ depręhēditur. P. FALERIVS TROPHIMVS ORNAMENTIS DECVRIONALIBVS RESTITVTOR R. DER. I. Reipublicę Veronēsis, & in Transyluania ad ripā Marusij Fluminis MINERVÆ AVG. VLP. OMIT. ORNATVS ORNAMEN. DE CVR. Sed q̄nam hæc fuerint, non cōstat. limbo aut aliquo prętextę genere ij à cæteris fortè secernebātur. certe vestiū ornatu a plebeijs distinctos fuisse hæsitādū nō est, quemadmodū Romæ Senatores ab alijs lato clauo discernebātur. Bigis ī vrbe vsi fuisse videtur, cū in quodā marmore Vrbini apud D. Fraciscū legatur BIGA DECVRIONVM, quo priuilegio oēs honnrati potiebātur:[b] Verùm de hoc nihil certi statui potest, cōstat ob lætitiā publicā veluti nūciatā victoriā, vel natalē Principis, eos coronatos incessisse. Tertullianus[c] coronāt, inquit, & publicos ordines laureis publicę causę. Magistratus verò insuper aureis, vt Athenis & Romę. Hæc ille. Clari Decuriones appellabātur, vt Iuuē. Sati. 3. Clari velamē honoris, sufficiūt tunicæ sūmis ędilib. albę. Sine speciali Principis iussu decuriones nec Romam, aut Constantinopolim, vel in aliam prouinciam litis causa vocari poterant.[d] nec eorum prædia sine decreto alienari.[e] Erant & penes aliquos populos collegia quædam synedria appellata, in quibus causæ decidebantur, nec extra illa determinari poterant. Scæuola.[f] Municipij, inquit, lege ita cautum erat, si quis extra synedrium iudicauerit, ordine seu synedrio moueatur, & luat ad hæc drachmas mille, Huiusmodi collegium in singulis ciuitatibus habebant Iudæi vt Theodosius significat.[g] Iudæorum autem primates, qui in vtriusque Palæstinæ synedrijs dominātur, vel in aliis prouinciis degunt, periculo suo anniuetsarium canonem de synagogis omnibus, Palatinis compellentibus

[a] in l. 2. C. eo.
[b] Plini. lib. 5. episto. 2.
[c] l. nominationum. 46. C. eo. l. nulli, 3 & l. seq. ff. quod cuiusq; vniuersi. nomine.
[d] in l. 1. in fin. ff. de albo scriben.
[e] l. 3. §. restitutus. ff. de decur.
[f] vt supra dixi.
[g] in 6. actio. in Verrem.
[h] l. spurij 6. in fin. ff. eo.
[i] l. in posterioribus annotationi bus in Pandectas.
[k] in l. fin. C. de præd. decur. sine decret. non alie.
[l] l. fi. in fi. ff. de Senato.
[m] toto tit. de albo scribeo.
[n] in 6. actio. in Verrem.
[o] lib. 3. epist. ad Messiū Maxim. & lib. 4. ad eūd.
[p] vt supra dictum est.
[q] l. Diuo 11. l. decuriones 16 C. de quæstion. l. 2. §. in filijs & l. fi. ff hoc tit.
[r] l. quælibet. 40. C. eo.
[s] lib. de re mili. 1. c. 17.
[t] in l. 80. C. T. de decurio.
[u] l. si quis decurio. 21. C. de falsis, quæ videtur pars l. vniuersos 15. C. eo.
[x] l. decurionib. 8. ff. eo.
[y] Pli. ad Traia. episto. 92.
[z] l. Alexādrinis 36. C. eo. l. si quis 3. C. de natural. lib. §. fi. inst. de nup.
[b] tit. cod. de honoratot. vehic.
[c] lib. de corona milit.
[d] l. 1. & vlti. C. de præd. decur. sine decr. non ali.
[e] Nouella 131.
[f] in l. fin. ff. de decret. ab ord. facien.
[g] in l. Iudæorū 17. C. de iudæis.

pellentibus exigāt ad eam formam, quam patriarchę quondam coronarij auri nomine postulabant. Hactenus Theodosius. Vnde hi videntur decuriones fuiſſe, qui ſimul ſine Duūuiris iudicabant. & res publicas decernebant. Neq; enim ſub tractatu ordinis decurionum, de ſynedrijs actum eſſet, niſi decuriones fuiſſent. Hi autē apud Hebræos à Deo per Moyſem 70. inſtitui eſſe videntur,[a] qui de lege ac ſummis rebus ſtatuerent, quibus additi ſunt alij duo, & facti ſunt 72. & in vtraque Palæſtina, eos decurionum locum tenuiſſe puto, in aliorum populorum ciuitatibus erat ſimplex collegium.

[a] Numeri. 11.

QVOMODO DESINANT ESſe Decuriones. Cap. VII.

DESINEBANT autem eſſe decuriones pœna, nimirū ſi deportabantur, vel relegabātur. Vlpianus.[b] Qui ad tēpus, inquit, relegatus eſt, ſi decurio ſit, deſinet eſſe decurio. contra noua ſuperueniens dignitas à nexu curiæ liberabat, veluti ſi patritius vel ordinarius Conſul, nō autem honorarius facta fuiſſet.[c] Honoratius autem dicitur, qui nudam Conſulis dignitatem non adminiſtrationem cōſequitur. Iuſtinianus.[d] Nouimus, ait, olim quandam præfecturæ ſpeciem fuiſſe, quā honorariam vocant: & a codicillis à Principe obtentis prouenit, ita autem appellabant, quia nihil aliud quàm nudum honorem tribuebat: hæc ergo à curiali fortuna decuriones non liberabat, niſi re vera eam dignitatem adminiſtrarent. Hæc ille. Hæ honorariæ dignitates primo à C. Cæſare inuētæ, poſteà ab Auguſto & alijs Principibus sūt ampliatę. Magiſtri etiā militum, ſeu exercitus, Imperatores, Præfecti prætorio, Patroni fiſci, & Principes agentium in rebus facti, à curiæ nexu eximebātur. Item proximi ſcriniorum, id eſt qui primum poſt magiſtros in quatuor ſcrinijs locum tenebāt;[e] quod à Iuſtiniano eſt introductum.

[b] in l. 2. in princip. ff. eo.

[c] l. vlt. C. eo.

[d] Nouel. 70. περὶ βουλευτῶν.

[e] vt in d. Nouell. 70.

DE DVVMVIRIS, ET ALEXANdria Iuridico. Cap. VIII.

C. de magiſtratibus munic. ff. de magiſtratibus conueniendis.

SINGVLÆ ciuitates ſuos magiſtratus aliquam iuriſdictionem exercentes habebant, & ex hoc potiſſimum vrbes à caſtris & vicis iuridicis carentib. diſcernebantur: pręterea baſilicam & forum habebāt, quibus caſtra carebant, ita enim Modeſtinus[f] à minoribus ciuitatibus metropoles diſtinguit. Pauſanias[g] addit theatrum, gymnaſium, ſeu ſtadium, & balneū. Procopius[h] porticum ſeu baſilicam. Erant autem hi magiſtratus, alicubi vnus, alibi duo, Duumuiri dicti: quandoque quinque viri vocati, varijſque nominibus appellabantur. Athenis ἄρχοντες[i] qui mortuo Codro Rege 9. sūt creati D. Auguſt. de ciuitate Dei. lib. 18. capit. 20. Neapoli Demarchi id eſt populi principes, in Latio Dictarores, aut Ædiles vocabantur.[k] Spartianus: In Hetruria, inquit, præturā egit, per Latina oppida dictator, & ædilis, & duumuir fuit. apud Neapolim Demarchus, in patria ſua quinquēnalis. Hæc ille. Erant & quatuor viri,[l] ſed vt plurimum duumuiri creabātur. Summus decurionum & ciuitatis hic erat Magiſtratus, niſi alia alicuius loci fuiſſet conſuetudo. Vlpianus,[m] Scribātur ait, decuriones eo ordine, quo quiſque eorum maximo honore in municipio functus eſt, vt puta, qui duumuiratum geſſerūt, ſi hic honor præcellat: Hæc ille. Nec alij quam decuriones duū viri creari poterāt. Paulus.[n] is, inquit, qui non ſit decurio duūuiratu, vel alijs honoribus fungi non poteſt, quia decurionum honoribus plebeii fungi prohibentur. Vlpianus.[o] ſi filius familias, ait, duumuir, rem pupilli ſaluā fore caueri non curauit, de peculio pater tenetur, nec quicquā refert voluntate patris decurio factus ſit. Nec ex omnibus decurionibus. ſed ex potioribus tantum eligebantur. Paulus,[p] Honores, inquit, & munera, nō ordinationi, ſed potioribus quibuſcūque iniungēda ſunt, Ordinationem vocat inferiores, ſicut in ordinem redigi dicuntur, qui deprimuntur. Cum igitur ex decurionibus duumuiri eligerentur, Alexandrini ſub Regibus viuere ſoliti, Decurionibus carebant, nec duumuiros creabant: ſed ius dicētem à Cæſare accipiebant, qui Iuridicus Alexandrinæ vocabatur,[q] & erat pro aliarum ciuitatum duumuiris; nam ſæpè comparantur: & ideò vtriſque, certis caſibus, tutores dandi facultas pariter tribuitur.[r] In hoc tamen differebāt, quod de omnibus cauſis ciuilibus etiam maximus Iuridicus cognoſcebat, Duumuiri minimas tantum iudicabant. Strabo[s] enim ſcribit, qui Alexandriam mittitur, præfectus Auguſtalis Regis ordinē gerit, ſub eo eſt ἰουρίδικος id eſt Iuridicus, qui maximam in iudicijs poteſtatē habet. Nam velut is, quā à Cæſare creabatur de omnibus ciuilibus cognoſcebat quod Duumuiris non tribuebatur qui ab ordine fiebant: hactenus Strabo. Seuerus verò Imperator Alexandrinis decurionis conſtituit. Spartianus.[t] Deinde, inquit, Alexandrinis ius buleutarum id eſt curialium dedit, qui ſine publico conſilio, ita vt ſub Regibus anteà viuebant vno iudice contenti, quē Cæſar dediſſet. Iuridicum intelligit, quem vnum ad differentiā Duumuirorum vocat. Curia itaque Alexādrinis cōceſſa, quinque Summates habere cæpit, qui cunctis ciuitatis honorib⁹ functi, cæteris dignitate pręcellebāt.[u] Quædam quoq; ciuitates in Italia, quę veniēte in Italiam Annibale à Romanis defecerāt, iere curiæ priuatæ, duumuiros creare non poterant: ſed aliquæ à populo Rom. quotannis

[f] in l. ſi duas 6. § decer autem. ff. de excuſ. tut.

[g] lib. 10.

[h] lib. 2. de ædif. Iuſtin.

[i] l. pars literar. 48. ff. de iudic.

[k] in Hadriano.

[l] l. vnic. C. de ſolut. & liber. debit. ciuitatis.

[m] in l. 1. ff. de albo ſcriben.

[n] in l. honores. 7 § is qui. ff. de decret.

[o] l. 3 in fin. ff. de peculio. & in l. 1. § vl. ff. de magiſtrat. conueniend.

[p] in d. l. honores. 7. ff. eo.

[q] tit. C. de off. Iuridici Alex.

[r] l. ſancimus in curati omn. 30. C. de epiſcopali audien. § nos autem, Iuſtit. de Atilian. tut.

[s] libr. 17. Geograph.

[t] in Seuero.

[u] l. quinq. ſummates. 57 C. h. t. & l. 67. C. e.

Præfectos

Præfectos suffragiis creatos accipiebant, quæ erant X. Capua, Cumæ, Casilinũ, Vulturinum, Liternum, Puteoli, Axerræ, Suessula, Attela, Calena. Aliæ à Prætore vrbano, vt Fundi, Formiæ, Cære, & alia relata à Festo.[a] Sed vt ad Duumuiros reuertamur, hi sũt qui in Iure ma gistratus municipales vocãtur.[b] In quo grauiter errauit Accursius, magistratus municipales castrorũ, aut villarũ, vt appellat, præfectos esse existimans;[c] ita magistratuũ municipaliũ tractatũ interpretatus, sed hallucinatur, nullus.n.olim in pagis magistratus reperiebatur.cũ solę ciuitates forũ haberent, vt ex Pausania, & aliis supra retuli. & Constantinus ciuitatibus tãtũ duumuirilitatẽ fuisse scribit,[d] Hi etiã simpliciter magistratus appellãtur,[e] vt Theophil' tradit,[f] ita etiã D. Lucas[g] magistra tus Philippensiũ nominat, quandoque στρατηγοὺς dicuntor. Solum Arpinũ pro duumuiris habuit ædilem. Cicero[i] ædilem filium meum fieri volui: Is enim magistratus in nostro municipio, nec alius vllus creari solet. Lanuuium dictatores habebat.[k] Spartianus,[l] per Latina oppida, dictator, ædilis, & duumuir fuit. Capua, & Constantinopolis prętorem, quem populi prętorem Iustinianus appellat. Pro vsu enim locorum, diuersa nomina, & officia nan cisceba ntur: omnes tamẽ communi vocabulo magistratus appellabantur; quod nomẽ iis etiam qui imperium habent tribuebatur.[m]

Eadem forma in eligendis duumuiris, quæ in creandis decurionibus obseruabatur; hoc excepto, ꝙ duumuiri tribus ante, aut pluribus mensibus, quã magistratũ inirent, nominabãtur: vt si forte iustã recusandi honoris causam habuissent, alii eorũ loco cõgruo tẽpore substitui possent.[n] Kalendis verò Martiis magistratu m inibant, inquit Constantius,[o] vt splẽdidiorum honorũ, munerumq; principia, primo tẽpore curentur. Tenebãturque electi fide iubere et tempub.rectè, & ex bona fide administraturos,[p] & inuiti magistratũ subire cogebantur.[q] Vnde Arcadius Charesius,[r] iudicandi, inqoit, munus personale est, ad quod vel nolens cõpellitur. Et si ad magistratũ vocatus fugisset, amissione bonorũ plectebatur, prę ses verò biẽnio officio fũgi cõpellebatur.[s]

Duumuiri à numero duorũ dicti exemplo duorumRom. Coss. creabantur, quos olim intra propriæ ciuitatis territorium, lictores, non cũ fascibus, vt Coss. sed virgis aut bacillis pręibant. Cicero.[t] Nam primum ait, cum cæteris in coloniis duumuiri appellẽtur, hi se prętores appellari volebant; & infra, anteibãt lictores nõ cum bacillis, sed vt hic, pretoribus ante eunt cum fascibus duobus: Hæc Cicero. D. quoque Lucas,[u] magistratus Philippensium prętores nuncupatos lictores cum fascibus habuisse. scribit. Postea omnes fascib' vti cæperunt. Theodosius,[x] Duumuirum, inquit, impune nõ licet extollere potestatem fasciũ extra metas territorii proprię ciuitatis. Duum uirum autem dicit in singulari, non Duumuiros, quia & si duo erant, vnũ tamen magistratum administrabant, seu vnius iudicis vicem sustinebant:[y] aut quia sicut Cos. singuli alternis diebus 12. fascibus vtebãtur, ita duumuiri alternatim duos fasces præmittebãt. Prætexta quoque, id est, limbo purpureo circũdata toga induebantur. Liuius,[z] Purpura, ait, viri vtimur prætextati in magistratibus, in sacerdotiis, liberi nostri prætextis purpura togis vtantur. Magistratus in coloniis municipiisque togæ prætextę habendæ ius est: nec id viui secum habebant id insigne, sed etiam, vt cum eo crementur mortui. Hæc ille. Tunicam verò albã gestabant Iuuena. Saty. 3. Clari velamẽ honoris, sufficiunt Tunicæ summis ædilibus albæ. Creari Duumuiri olim populo munus gladiatoriũ edebãt, idest aliquot paria gladiatorũ ad certamẽ cõmittebant, vt ex inferscripto Apuleii loco, & marmoribus cõstat. Plinius ad Traianũ[a] scribens auctor est, cum inibant magistratũ solitos fuisse singulos, aut binos decurionibus denarios elargiri; qui ineunt, inquit, magistratum, solent totam bulen, atque et ex plebe non exiguum numerum vocare, binosque denarios vel singulos dare. Hęc ille. Olim Duum viri ob dignitatis splendorẽ cum vili abiectaque muliere matrimoniũ cõtrahere non poterant;[b] quod hodie est abrogatum,[c] vsque ad certam verò summam iudicabant,[d] nec ea, quæ magis imperii sunt, quam iurisdictionis, exercere poterant,[e] veluti in integrum restituere, aut bona rei seruandæ causa iubere possideri, aut dotis seruãdæ causa, vel legatorum seruandorum[f] conuenire tamẽ inter litigantes poterat, vt de re maiori apud magistrat' municipales agi posset.[g] constat etiam[h] eos conficiendorum actorum potestatem habuisse: acta autẽ nihil aliud sunt, quam quę apud Iudicem, vel causa litium, vel probandi scribuntur,[i] quæ olim astantibus tribus curialibus fiebant,[k] qnod Iustinianus suo Codici inseri noluit,[l] Pignora etiam capi ob rei iudicatæ executionẽ Duumuiri iubebant.[m] Hoc autem iudicandi munere, quandoq; quinquennio fungebãtur, qui quinquennales in marmoribus vocãtur. in quibus sæpissime legitur, II. VIR. I. D. id est, Duumuir iuri dicẽdo, vt Tergesti, L. VARIO PAPIRIO PAPINIANO VII. VIR. I. D. Q. Q. PRÆF. ET TERGE STE FLAM. HARD. PONT. AVGVR. COLLEGIVM FABRVM PATRONO MERENTI. L. Papirius Duumuir quinquennalis, idest, integro quinquennio iudicasse, & Flamẽ seu sacerdos Hadriani fuisse significatur. Idẽ Corinthi obseruatum fuisse Apuleius[n] tradit. Thyalis, inquit, oriundus patria Corintho gradatim per mẽsis honoribus quinquenãli magistratu fuerat destinatus, & vt splendori capessẽdorum responderet fascium, munus gladiatorum triduanis

[a] in verb. præfecturæ.
[b] l. fi. ff. de iud. l. in honoribus, § 1. in fi. ff. de o. bli. g. & action. l. magistratus. 25 & l. seq. ff. ad municip.
[c] in rubr. C. de magist. munic.
[d] l. 1. C. de natu. lib.
[e] l. 1. & 2. C. de magistr. munic. l. si duas. § alias incipit, ff. de excusat.
[f] in §. sed hoc iure, & §. fi. Inst. de Atiliano tut.
[g] 16. Act. Apostolicis.
[h] d. l. pars litera rum. 47. ff. de iu dic.
[i] 13. epist.
[k] Cic. pro Milone.
[l] in Hadriano.
[m] l. eũ qui. 13. ff. de iur. om. iu.
[n] l. 1. C. de magist. mun. l. 18. C. T. de decur.
[o] d. l. 28. C. T. de decur.
[p] l. fi. ff. ad mun.
[q] l. si ad magistratũ. 18. C. h. t.
[r] in l. fin. §. iudicandi. ff. de muner. & hon.
[s] d. l. si ad magistratũ. 18. C. e.
[t] in Rullum.
[u] 16. Act. Ap.
[x] l. duumuirum. 13. C. e.
[y] l. magistratu. 25. ff. ad mun.
[z] lib. 4. de co. 4
[a] epist. 82.
[b] l. 1. C. de nat. lib.
[c] in auth. quib. mod. natu. effi. sui, seu Nouell. 89. in fin.
[d] l. 4. §. fi. ff. de dam. infec. l. 28 ad mun.
[e] l. ea quæ. 26. ff. ad munic.
[f] d. l. 26.
[g] l. inter 28. ff. d. t.
[h] in l. 2. C. de magistr. mun. l. curent. ff. de testib. l. iubemus. C. de defen. ciu.
[i] l. 1. C. de off. iur. Alex.
[k] glo. in l. acta. 45. ff. de re iud.
[l] l. 151. C. Th. de decur.
[m] l. 2. C. de magistr. mun.
[n] l quẽadmodum 39. §. pen. ff. ad l. Aquil.
[n] in 10.

ditanis spectaculis pollicitus, latius munificentiam suam protendebat Hæc ille. alibi legitur PRÆ. I. D. id est, Præfectus iuri dicendo. In quibusdam verò municipijs IIII. viri iudicabant, ad quos quandoque Alexāder Imp. rescripsit.[a] Et in vetusto saxo Bergomi legitur. C. CORNELIO C. F VOT. MVNICIANO PRÆF. COH. PRIM. DAMASC. TRIB. MIL. LEG. III. AVG. PRÆF. FAB. CVRATORI REIP. OTESIMORVM IIII. VIR. I. D. PONTIFICI FLAMINI IN DIVI CLAVDII BERGOMI PATRONO PLEBS VRBANA.

[a] in l. vnic. C. de solu & lib. debi. cipit.

Seruos etiam Duumuiri modicè tamen castigabant. Fugitiuos verò comprehēsos ad officia Præsidū transmittebāt[b] liberos verò puniēdi nullū ius habebant vt aliqui voluut, sed Accursos[c] aliud cēsuit, virgis enim delinquētes cedere, & in vincula duci iubere puterāt. nā D. Lucas[d] à magistratio. Philippensiū D. Paulū & Silam virgis cæsos, & in vincula ductus scribit: & mane dimissos. Itaq; carcerib. mancipandi, & innocentes dimittendi facultatem habebant. Vlpianus,[e] si fugitiuum, inquit, meum quis quasi suum à Duumuiro, vel ab alijs, qui potestatem habent de carcere vel custodia dimittendi acceperit, an is furti teneatur, & placet, si fideiussores dederit, in eos domino actionē dāda In actis quoq; martyrum legitur magistratus municipales Christianos in vincula cōiecisse,[f] Lysias, inquiūt, sedens pro tribunali, dixit. Adducātur examini meo Christiani, qui huius vrbis magistratibus traditi sunt ab officio. Eulalius Commentariensis dixit, iuxta præceptum tuū dominæ, quos huius vrbis magistratus comprehēdere potuit, christianos offert tres pueros fratres, & duas fœminas: hactenus acta. Prætcrea tutores Duūuiri dare poteāt, si pupilli facultates quingētos solidos non excedebant.[h] ditiorib. verò pupillis tutorib. à Præsidib. datis, satisdationes suo periculo exigebant;[i] si enim minus idonei fideiussores fuissent, de suo damnū pupillis resarciebant.[k] In quibusdā etiā ciuitatibus vindicta manumittebant, vt manumissos ciues Romanos facerent; Nā alio modo manumissi latini liberti fiebant.[l] pro ciuitate prçterea Duumuiri contrahebant. Paulus.[m] In duumuiros, inquit, & rēpublicam etiam post annum actio datur ex cōtracta magistratuum municipalium. Iidem pecuniam ciuitati relictā exigebāt,[n] quod si neglexissent de suo resarcire tenebantur. Cum itaq; omnib. ciuitatis negocijs impliciti reperirentur, si alicui minori tutores, aut curatores dati fuissēt excusabantur.[o] Dum verò magistratu fungebantur nec contra alios agere, nec ipsi ab alijs cōueniri poterant, vt Grçcè Hadrianus rescripsit,[p] qui non de solis Atheniensiū magistratib' loquitur, vt Alciatus[q] credidit, nec de prætoribus, aut prçsidibus, vt alij opinantur, sed de oībus magistratib. municipalibus, qui à Græcis ἄρχοντες vocabantur. Duumuiri & si alicubi quinquennales fiebant, plurimum tamen vno tantum anno magistratum exercebant, sicut & abj qui munera publica obibant, vt susceptores.[r] Quod ēt significat præfatum Hadriani rescriptū,[s] ἄρχοντες, inquit, quo anno cum imperio sunt, neq; propriam, neq; eorum quorum tutelam vel curam gerunt, causam in iudicio, vel agendo, vel defendendo, sustinento. Duumuiris infimos ciuitatum iudices comparare possumus, etiam si nō eandem plerisque in locis auctoritatem habeant.

[b] l. 4. ff. de seru. fugit.
[c] l. magistratib' 12. ff. de iurisd. omn. iud. l. si priuatus. 17. §. 1. ff. qui & à quibus man. l. itē apud Labeonē, 15. §. adijcitur, & l. sed si vnius 17. §. 2. ff. de iniur. Nouella 15. ca. 6. l. 37. ff. ad l. Aqui.
[d] ind. c. 16. acto. aposto.
[e] ind. l. magistratib. & alijs supra citatis.
[f] in l. si quis vxore 52. §. si fugitiuum, ff. de fur.
[g] apud Surium 23. Augu.
[h] §. pen. Insti. de Attil. tut. l. 3. ff. de tuto. & cura. dat. ab his, l sancim' in curationibus. 30. C. de epis. audiend.
[i] §. vlt. de satisd. tutor.
[k] ff. & C. de magistr. conueniē.
[l] l. vlt. C. de manumis. vind.
[m] in l. in honoratijs, 35 in fi. ff. de obligat. & actionib.
[n] l. vl. §. 2. ff. ad municipal. l. fin. C. vt in posses. legator.
[o] l. si duas. 6. aliàs scrpii. athletæ. §. remittuntur. ff. de excus. tuto.
[p] in l. pars litterarum. 48. ff. de iudic.
[q] in quarto dispunct. lib. c. 6.
[r] l. neminem. 4. C. de suscept. præpos. & arca.
[s] in d. l. 48. ff. de iudic.

DE DEFENSORIBVS CIVITAtum. Cap. IX.

PRIMVS post Duumuiros in vrbe erat defensor ciuitatis, à Iustiniano[t] & Theophilo[u] Græcè ἔκδικος appellatus. Hermogenianus[x] syndicum interpretatur. Defensio ciuitatis, inquit, id est vt syndicus fiat, munus est personale. Ita etiam nominat Arcadius,[y] defensores, ait quos Græci syndicos appellant pro repub. agebant & conueniebantur. Oecumenius[z] in Asia agoræos dictos fuisse scribit. Hi quandam. antiquorum Tribunorum plebis imaginem referebant, quemadmodum & Duumuiri, Cōsulum. Ex decurionibus enim creari non poterant. Valentinianus.[a] Defensores, inquit ciuitatum non ex decurionum seu cohortalium corpore, sed alijs idoneis personis huic officio deputentur. Ob idque defensor plebis quandoque nominatur:[b] Nam in primis plebem ipsam, ac totam etiam ciuitatem ab iniurijs, & oneribus defendere tenebatur prout eius nomen indicabat,[c] Sed videndum est qui eligerentur defensores, á quibus, quam auctoritatem haberent, demū quanto tempore in hoc officio permanerēt. Ex nobilioribus & ditioribus vrbis ciuibus à decurionibus vnus post alium defensores eligebātur ita vt singuli in orbem sua vice officio fungerentur. Quod etsi olim obseruatum fuit, cum postea infimi creari cœpissent, renouauit Iustinianus,[d] vt rursus grauiores ciues crearentur.

Ad eligendos defensores ciuitatis Antistes clerici, curiales, alijque nobiliores conueniebāt, & eorum iudicio orthodoxus nominatus defensor à Prçfecto prçtorio comprobabatur. Theodosius A.[e] Defensores, ait, ita præcipimus ordinari, vt sacris orthodoxæ religionis imbuti mysterijs, reuerendissimorum Episcopurum, nec non clericorum & honoratorum, ac possessorum & curialium decreto constituantur: de quorum ordinatione referendum est ad illustrissimam prætorianam potestatē, vt litteris eiusdem magnificç sedis eorum solidetur auctoritas. Honoratos autem nominat viros,

C. de defensoribus ciuitatum.
[t] in Nouell. 15. d. § sed hoc iure Insti. de Atil. tut.
[u] in l. 1. §. 2. ff. de mun. & honor.
[x] in l. si §. defensores. ff. d. t.
[y] in l. 2. C. de defensor. ciuit.
[z] in 10. act. apostol.
[a] in l. vnic. C. de offic. iurid. Alexand.
[b] l. 4. C. eod. tit. & in Auth. eod. in princ.
[c] d. l. 2. & §. vlt. Auth. eod.
[d] Nouella 15.
[e] in l. defensores ita præcipimus. 8. C. e. & in §. sancimus. Auth. eo.

viros qui honotem aliquem consecuti fuerãt. Possessores, ditiores ciues. Electus defensor ciuitatis primum iurabat se omnia secundum iura acturum:[a] deinde a Præfecto prætorio confirmabatur, cui pro codicillis confirmationis, ciuitas, si ex maioribus erat, quatuor solidos soluebat: si ex minoribus tres, Ipse verò nihil pendebat: quia nullam mercedem officij accipiebat, nisi aliquid ei ciuitas donare consueuisset.[b]

Pecuniarias causas in primis inter rusticos iudicabat. Valẽtinianus; vtili ratione, inquit, prospectum est vt innocens & quieta rusticitas peculiaris patrocinij, id est, defensoris locorum beneficio perfruatur, & apud eum in pecuniariis causis litigãdi babeat facultatem sed & pauperum aliarumque vilium personarum in ciuitate lites dirimebat, vt D. Io. Chrysostomus,[d] & Oecumenius testantur, ἦν, inquit, ἦν δικαςῶν ἐν τῇ Ἀσίᾳ εὐτελῶν οἱ ἀγοραῖοι οἱ τινὲς ἐδίκαζον τοῖς πένησι καὶ ἀγοραίοις ἀνθρώποις. διὸ καὶ ἀγοραῖοι ἐκαλοῦντο ὥσπερ εἰσὶν ἔκδικοι κατὰ πόλεις τινάς. οἱ δὲ ἀνθύπατοι τῆς τῶν πλουσίων, καὶ τῶν ἐγκλημάτων δίκας ἤκουον, hoc est. Agorei sunt genus vilium iudicum in Asia qui pauperes, & viles iudicabãt, quemadmodum sunt defensores in quibusdam ciuitatibus: Proconsules autem diuitum, & criminales causas audiunt. Hæc illi. Aliorum etiam ciuiũ causam olim vsq; ad quinquaginta aureos cognoscebãt.[e] Nec pro hac summa licebat adire Præsidem prouinciç, sed prius apud defensorem agendum erat, & ab eo ad Præsidem appellandum.[f] Leuiora etiam crimina audire, & punire, sed grauius delinquentẽ tãtum in carcerem detrudere poterat, & eũ accusatoris nomine plectẽdum ad Præsidẽ prouinciç mittere.[g] Iustinianus ad Menam P.P.[h] Neminem volumus, inquit, in custodiam cõijci absque iussu illustrium vel clarissimorum magistratuum prouinciarum aut defensorum ciuitatum. Apud eundẽ testamenta, & instrumenta, donationesque insinuabant, & iudiciorum acta fiebant, quç ad eius iurisdictionẽ spectabant.[i] Hęc ab exceptore scribebantur, qui ex officio Prçsidis prouinciæ in vrbẽ mittebatur: peractoque iudicio acta in publicum tabularium deferebantur, archiuum vocatũ, cuius Prçfectus eorum curam habebat, ne carie exesa, vel alio modo corrupta perirent.[k] Duo verò apparitores, defẽsoris iussa exequebantur.[l] Præterea sedandi ciuium tumultus, & defendendæ plebis illi cura incumbebat.[m] Cassiodorus[n] ait ad eundem spectare curam, ne res carius quam çquum sit vendantur. Tributorum denique exactoribus aduersus eos, qui negligentius soluebãt, opitulabatur, & velut Præsidis prouinciç in vrbe vices gerebat.[o] Mãcipia quoq; Reipub. atq; adeo aliorũ fugitiua perquirere, & reuocare tenebatur.[p] Olim defensores integro quinquennio magistratu fungebãtur.[q] sed postea statutũ est, vt solo bĩnio in eo officio permanerent; quo finito: alij

[a] §. iusiurãdum. Auth. eod.
[b] §. quia verò. in auth. eod.
[c] in l. 3. C. eod.
[d] in 20. ca. Act. Apost.
[e] l. 1. C. eod.
[f] §. & iudicare, in auth. ead.
[g] l. defensores. 7. C. e. §. audiẽt. auth. ead.
[h] in l. neminem. 11. C. de episc. audien. quæ est pars l. vlt. C. de custo. reor.
[i] l. penul. §. c. §. nulla. in auth. e.
[k] §. præcepta, in auth. ead.
[l] §. & agi. versi. ex prouinciali. d. auth.
[m] §. deinde. d. auth.
[n] lib. 3. variar.
[o] d. §. deinde.
[p] l. mancipia. 5. C. de seruis fug. l. 1. C. eo.
[q] l. in defensoribus. 4. C. eod.

honestiores ciues singuli ordine suo Biennio, hoc munus subibant.[r] Hodiè antiquorũ magistratuum forma sublata, hi non sunt in vsu, illis tamen quatundam vrbium syndicos, aut minores iudices, qui vsque ad certam summam cognoscunt, comparare possumus.

[r] §. quæ agitur in d. auth.

DE SVSCEPTORIBVS VINDICE & breuibus quadrimestribus. Cap. X.

PRÆCIPVA decurionum cura in exigendis tributis versabatur: & ideo ciuem eligebant qui tributa exigeret, susceptorem vocatum. quòd debita publica susciperet. Is creabatur in curia ciuitatis, eo fere modo, quo & Decuriones vnus enim aut plures suo periculo cũ nominabant, in quem si curiales cõsensissent, acta à Tabulario curiæ scribebantur, eaque cum nomine suscepturis, & nominantis, qui pro illo tenebatur, ad Præsidem prouinciæ mittebantur. Gratianus A.[s] Exactores, inquit, vel susceptores in celeberrimo cœtu curię, cõsensu & iudicio omnium subactorũ testificatione firmentur: prouinciarumque rectoribus eorum nomina qui ad publicũ munus officij editi atque obligati fuerint, innotescant; & animaduertant quicunq; nominauerint, ad discrimen suũ vniuersa quæ illi gesserint redũdate: Hæc ille. Illo igitur soluendo non existẽte, curiales qui eũ probauerant, pro illo tenebantur.[t] Susceptor autem aut ex Decurionibus, aut ex plebe eligebatur. Papinianus; Exigendi, ait, tributi munus, inter sordida munera non habetur: & ideò decurionibus quoque mandatur, quasi dicat, id non est necesse, tamẽ & ipsi solent creari. Primũ autem susceptoris officium est, vt præsẽte defensore ciuitatis, cuiusque iugera & debitum describat.[u] Deinde à quocunque frumenti quinquagesimam, hordei quadragesimam, vini & lardi vicesimam exigat,[y] quæ in fisci horreis condebantur:[z] ac præpositis horreorum seruanda committebantur. Id munus erat personale; Arcadius,[a] Qui annonam, inquit, suscipit, vel exigit, vel erogat, & exactores pecuniç ꝓ capitibus, personalis muneris solicitudinem sustinent. Exigebat enim & quod pro capitibus à singulis soluebatur, & alia quæ pro prædijs pendebãtur.[b] Quotãnis etiam a Principe imperata pecunia hoc modo ab eo capiebatur. In primis, Tabularij ciuitatum qui ciuium, & possidentium nomina in pyctatio descripta tenebant, inspiciebant, quis, & quantum soluere teneretur, & contra negligẽtes apparitores decurionum debitum exacturi mittebantur,[c] qui exacta susceptori dabãt; sed etsi variç tributa pro diuersitate prouinciarum pẽdebãtur, omnes tamen in tribus pẽsionibus hoc a principe indictum præstabant, nempè Kal. Ianuarij. Maij. & sub principium mensis Septembris, quo in

eipiebat

[s] in l. exactores. C. de susceptor. præp & arcar.
[t] l. prouidendũ. 3. C. de decurionib. l. 54. C. T. eod.
[u] in l. libertus. 17. § exigendi. ff. ad municip.
[x] susceptores. 10. C. de suscceptorib. p.æp. & arc.
[y] l. modios. 9. C. d. t.
[z] l. frumenta. 6. C. eo.
[a] in l. fin. §. qui annonam. ff. de mune. & hono.
[b] l. cum possess. §. in si ff. de censibus.
[c] l. 3. C. de exacto. tribut. l. missi opinatores 7. C. eo.

cipiebat Indictio, vt caueatur Cõstitutione Græca Codici inserta,[a] Tripertito, ait, omnia fiscalia inferãtor, ea etiã quæ Armeniaca vocãt, videlicet Kalendis Ianuarijs, & Kalendis Maijs, & ad finem indictionis in tres æquas partes diuisa. Hæc ille. Susceptor accepto tributo chirographum soluenti faciebat, in quo summa datæ pecuniæ, causa solutionis, nomẽ soluentis, Cõsol, mensis, & dies præstiti tributi continebatur. Honorius A.[b] Sed & aurum, inquit, quod ex huiusmodi contributione redigitur, ita debet susceptori aurario consignari, vt securitatibus nomen inferẽtis, dies, Cõsul, mensis, causa, & summa comprehendantur. Hæc ille. Securitas vocatur apocha, & ipsa solutio plerunque collatio appellatur.[c] Prædia verò tributa pendere negligentium tãquã iure pignoris principi obligata vendebantur, Papinian[9].[d] Pro pecunia minus prædium iure pignoris distrahatur, oblata moratoria cautio non admittitur. & licet debitor caueat se soluturum, non ob id retardatur prædij venditio. Facta tributorum, aut debitarum functionum solutione pecunia arcario committebatur,[e] qui eo modo, quo susceptor eligebatur. D. Paulus[f] Eristum Corinthi arcarium fuisse scribit. Sed in græco exemplari œconomus, à Iureconsf. administrator vocatur, quales erant curatores de quibus infrà dicetur. Exacta verò pecunia non diu apud arcarium manebat, sed statim ad Præfectum thesaurorum, qui vnus in singulis prouincijs residebat, transmittebatur, Gratianus,[h] Diu, inquit, minimè penes ipsos susceptores maneat facta collatio; sed statim quodcunque à prouincialib. fuerit exsolutum, sacris thesauris inferatur. Itẽ Gratianus[i] omnem ait, summam auri vel argẽti, & reliquarum specierum, quæ sacris largitionibus ex more penduntur, statim vt exactio fuerit celebrata, ad thesauros vniuscuiusque prouinciæ, vel ad proximos referri sub obsignatione tabularij, cæterorumque quos solicitos esse debere præcedentia iussa decreuerunt, & thesaurorum præpositis cõsignati præcipimus vt exindè ad sacrum comitatum integer omniom titulorum numerus dirigatur: Hæc ille. Nec verò semper aurũ in pecunia numerata ad thesauros transmittebatur; sed plerumque in massam conflatum,[k] cuius singula libra LXXII. aureis respondebat. Valentinianus.[l] Quotiescũq;, inquit, certa sũma solidorũ pro tituli qualitate debetur, aut auri massa transmittitur, in septuaginta duos solidos libra feratur accepta. Vestes verò, quas singulas, prouinciales pro singulis XXX. quandoque pro XX. iugis terræ militibus persoluebant,[m] susceptor nõ exigebat, sed Proconsul.[n] In annũ tantum creabantur susceptores, nisi cõsuetudo aut hominum penuria in biennium hoc officium cõtinuare fecisset.[o] Nec ad hoc munus

[a] l. fin. C. de annon. & trib.

[b] in l. 1. C. de apoch. public.

[c] l. diu. 8. C. de suscept. & arca.

[d] in d. l. cũ possessor. 5. § fin. de censibus.

[e] l. vlt. C. de suscept. præpos. & arcar.

[f] in fi. ad Romanos.

[g] l. 1. C. de canone largit. tit.

[h] in d. l. diu. 7. C. de suscept.

[i] in d. l. 1. C. de can. larg. tit.

[k] l. 12. & 13. C. T. eod.

[l] in l. quotiescũque. 5. C. de suscept.

[m] l. 2. C. de milit. veste.

[n] l. humilioribus 14. C. de suscep.

[o] l. neminem. 4. C. d. t.

reuerti poterant, nisi prius rationem antè gestorum redidissent.[p] Non verò susceptores, non solum anni quo creabãtur, sed & reliqua præcedẽtis debita tributa exigere tenebãtur.[q] Demũ hoc colligẽdorũ tributorũ onere Anastasi[9] Imperator Decuriones liberauit: In qualibet enim ciuitate exigendis tributis quosdã præposuit quos Vindices vocabãt;[r] quod officium vsque ad Iustinianum perseuerauit.[s] Susceptor aliquam quæstoris Romani imaginẽ habebat, hodie paucis in locis ciuitatũ Decuriones tributorũ exactores creant, sed vbique à Principe Quæstores cõstituũtur, vulgò Camerlenghi, aut alio nomine appellati.

DE CVRATORE REIPVB.
Cap. XI.

HABEBANT ciuitates fundos, ædes aut pecuniam, quam in tuto, aut apud negociatores collocabant,[t] quibus aliquem administratorem præfici oportebat: & ideo ob hanc causam à Decurionibus creabatur Reipub. curator, aut procurator vocatus, qui non fisci, aut Principis pecuniam, vt susceptor, sed ipsius ciuitatis res administrabat, quod & ipsum mun[9] publicum erat. Hic alio nomine Logista dicebatur, Gordianus A.[u] Curator, inquit rei publicæ (qui Græco vocabulo Logista nuncupatur) multandi ius non habet. Hoc autem nomẽ sortitus est, auctore Suida,[x] quia rerum ciuitatis arbiter erat, & æstimator, seu censor: vel potius quia cum res ciuitatis administraret, supputandi rationem tenere debebat. Plinius[y] actorem publicum appellat: agrum, inquit, ex meis longè pluris actori publico publice mancipaui, eundem vectigali imposito recepi. Is quemadmodum & alij ex decurionib. eligebatur, cuius præcipua cura erat, prædiorũ ciuitatis reditus colligere. Arcadius Iurisc. Sed & curatores, ait,[z] qui ad colligendos ciuitatum publicos reditus eligi solent, personali munere fribiguntur; publicorũ enim prædiorum cura inter personalia munera connumeratur.[a] Idẽ prædia ciuitatis locabat, quod in quinquennium fieri consueuerat.[a] Res quoque reipub. à priuatis occupatas vendicare tenebatur[b] & ædes publicas & balnea quæ restauratione indigebãt redẽptoribus sarciẽda locabat[c] aut ipse refici iubebat,[d] Damnum enim sua culpa reipublicæ illatum, de suo resarcire tenebatur. Idẽ iustum pretium rebus venalibus statuebat, vt Cassiodorus memorat.[e] curabat & commeatum exercitui suppeditari quẽ copias appellari Duarenus autumat.[f] Prospiciebat etiam ne vrbs ædificijs deformaretur, collapsa enim ciuiũ ædificia restitui iubebat. Paulus[g] ad curatoris, inquit, reipublicæ officium spectat, vt dirutæ domus à dominis extruãtur: Domum[h] sumptu publico extructam, si dominus ad tem-

pus

[p] d. l. neminem.

[q] l. susceptores. 3. C. eo.

[r] Euagr. li. sacr. instit. 3. cap. 42. Niceph. lib. 16. cap. 44.

[s] Edictio. 8. §. παντῶν τῶν.

[t] l. 1 §. 1 ff. quod cuiusq. vniuers. nom.

[u] in l. 3. C. de mod. mulct.

[x] in verb. λογιστής.

[y] epist. 18. li. 7.

[z] in l. fin. §. qui annonam. ff. de mun. & honori.

[a] l. 1. § 2. ff. eo.

[b] l. 3. §. 1. ff. de admin. rer. ad ciuit. pertin.

[c] l. vlti. §. 1. ff. eo. ti.

[d] l. vlt. § hi quoque. ff. de mun. & honorib.

[e] l. 2. §. ad frumenti ff de administ rer. ad ciuit. pert.

[f] lib. 3. variar. formula curatoris ciuitatis.

[g] lib. 1. disput. c. 26. & in l. ob negociũ 20. ff. de compensat.

[h] in l. ad curatoris 46. ff de dan. no infecto.

pus pecuniam impensam cum vsuris restituere noluerit, iure eam Respublica distrahit. Hæc ille. Prohibebar pręterea ne publica loca occuparentur, aut deuastarentur, ipse verò nemini concedere poterat; [a] nisi lex municipalis id illi permisisset [b] In omnibus denique locis, ita totam ciuitatem referebat, vt in publico ædificaturus, si hoc procuratori denunciasset, ipsi Reipublicę denunciasse censeretur. [c] Nam quod ei interdicitur, Reipublicæ interdictum esse videtur Sed ob hæc procuranda plerisque in locis proprius magistratus creabatur, Ædilis à Papiniano vocatus. [d] Reipublicę quoque creditoribus debitum soluebat. Vlpianus, [e] Grani, ait, æstimationem per iniuriam post emptionem ablati, quæ rationibus publicis refertur, curator Reipublicæ domino restitui iubeat. Ex quibus verbis aliquam iurisdictionem habuisse videtur, pecuniam denique publicam ipse collocabat, aut exigebat, non etiam fœnerabatur: quia id præfecti Kalendarij munus erat, [f] is & alij curatores quotãnis administrationis suæ rationem reddere tenebantur, & factas impensas ostendere, actis publicis insignare, [g] & eo modo tutus à molestia reddendæ rationis fiebat. Plures quando curatores creabantur, cum Papirius Iustus [h] scribat, curatorem Reipublicæ collegæ nomine teneri, si eum malè agentem prohibere potuit, & non fecit. In expediendis publicis difficultatibus Reipub. curator, assessores & Iureconsf. vocabat, quorum consilio vtebatur, ne aliquid fortè contra ius, vel temerè faceret: & vt aliorum etiam opinionem audiret: & istud est consilium curatoris Reipub. cuius Papinianus meminit, [i] In consilium, inquit, curatoris Reipublicæ vir eiusdem ciuitatis assidere non prohibetur. Sed fortè intelligit de consilio ciuium ad hoc electorum, cum seruus Reip. erat manumittendus Curatoris Reip. in vetustis marmoribus frequens est mentio, legitur enim Brixiæ, P. CLODIO P. F. FAB. SVRÆ. Q. FLAMINI. DIVI TRAIANI PONTIFIC. II. VIR. QVINQ. TRIB. LEG. II. ADIVTRIC. PIÆ FIDELIS CVRATOR. REIP. BERGOM. DATVS AB IMP. TRAIANO CVRATOR REIPVB. COMENS. DATVS AB IMP. ADRIANO COLLEGIA FABROR. ET CENT. Ferusii quoque C. VRBIO. C. F. L. N. TROGALLO PROCVLEIANO PATRONO ET CVRATORI, R. P. VERONENSIVM.

Alexandrum Imperatorem XIIII. Romę vrbis curatores fecisse Lampridius scribit. Fecit, inquit, Romæ curatores vrbis XIIII. Sed ex coss. viros, quos audire negocia vrbana cũ Præfecto vrbis iussit, ita vt omnes, aut magna pars adesset cum acta fierẽt, Curatoris Reipublicæ munera hodie in plura sunt diuisa, ideo nullus facile ei conferri potest. Apud nos iudex viarum, & thesaurarius, & syndicus, eius officio funguntur.

[a] l. prohibere. §. §. planè ff. quod vi aut clam.
[b] d. §. plane.
[c] l. aut qui aliter, §. item ait. ff. quod vi aut clam.
[d] lib. quem de ædificio Græcè composuit, l. 1. ff. de via publ. l. quæ insulam 20 § 10. ff locati. l. vl. §. Irenarchæ. ff de muner. & honorib.
[e] l. 2. §. grani. ff. de administ. rer ad ciu pertinẽt.
[f] l fin. § 2. ff. de mun & honor l. vl. §. 7. ff. d. admini. rer. ad ciuit. pert.
[g] in d. l. vlt. §. 8. de admi. rer. ad ciuit. per.
[h] l. vlt. ff. de offic. assessor.
[i] l. de his. C. de episc. aud.

DE CVRATORIBVS ANNONÆ. *Cap. XII.*

VM victus causa velut ciuitati per quam necessaria; in primis esset procuranda, à Decurionibus olim annonæ curator creabatur qui eius solicitudinem haberet, pecuniamque publicam ad hunc vsum emendumque frumentum reponebat, quod æquo pretio inter egentes diuidebatur. Papirius Iustus, [k] Pecuniam, inquit, ad annonam destinatam, distractis rebus curator exigere debet. Nec modo frumenti, sed & olei emendi curam habebat Hos Gręci σιτώνας καὶ ἐλαιώνας vel vt in Pandectis Florentinis legitur [illegible] appellant. Papirius [l] Sitonas vocat, quos inquit indemnes esse oportet, qui non segniter officio functi sunt. De his Alexander intelligit. [m] cum ait, ex frumenti vel olei publica pecunia non fit compensatio cum his quæ Respub. debet. Latinè frumentatores dici possunt. Hoc munus Modestinus [n] sitoniam & eleoniam id est frumẽti oleique emendi curam appellat Ita & Vlpianus [o] cum scribit, sextum decimum ætatis annum agentem ad munera sitonię vocari nõ oportere. Inter munera quoq; personalia sitoniam Arcadius Iurisconsf. [p] recenset. Hi curatores officium apparitorum habebant, cui præerat centurio vehendi, condendique frumenti curam habens, & si cullei ad vsum frumenti defuissent, eos etiam inuitis ciuibus auferebat. Scæuola [q] culleos, inquit, cum Seius in horreo haberet, missus ex officio annonæ centurio, culleos ad annonam sustulit, ac postea instantia creditoris recuperati sunt, Hæc ille. Vnde annonæ præfectos aliquam ditionẽ & officiũ habuisse constat, quod de Pręfecto annonæ Romæ intelligo, qui etsi antea magistratus nõ esset, [r] postea tamen aucta eius auctoritate, in negotiatores annonæ & tritici, hordei vel similium ius dixit. [s] Quod & ad aliarum ciuitatum curatores est trahendum. Empto frumento decuriones quosdam ędiles dictos eligebant, qui illud inter plebem diuiderent. Papinianus, [t] condemnatus. inquit quod arctiorem annonam ædilitatis tempore præbuit, frumentariæ pecuniæ debitor non videtur. Hæc ille. Istud munus personale erat in quo nulla proprię pecuniæ impensa facta, personæ tantum laborem curatores sustinebant. Arcadius, [u] qui, inquit, annonam suscipit, vel exigit, vel erogat, & exactores pecunię pro capitibus, personalis muneris solicitudinem sustinent. Sed & Hermogenianus

[k] in l. vlt. §. itẽ rescripserunt. ff. de admin. rer. ad ciuit. pertin.
[l] in d. l. vlt. §. item rescripserũ.
[m] l. finali § cura quoque. ff de mun. & hon.
[m] in l. 3. C. de compensatio.
[n] in l. si duas. 6. §. est autem. Imperatoris. ff. de excusat tuto.
[o] in l. 2. ff de vacat & excusat. mu. & est tubsit ea & l. vlt g. ęca C. vt nemin. liceat in emptio. specier se excu. & de munere sitoniæ.
[p] in d. l. fi §. cura quoq. de muner. & honor.
[q] in l. vlt. §. Titius ff. de pign. actio.
[r] l. 2. § hæc omnia ff. de orig iu.
[s] l. vlt. ff. quod cum eo qui in alie. pot.
[t] in l. ideo 17. de compensat.
[u] in d. l fi. § qui annonã. de mune. & honor.

nus [x] annonæ diuisioné inter persooalia munera recenset. Distracto fruméto pecuma statim ciuitati restituebatur. Vlpianus [y] ad frumenti, inquit, cóparationé pecunia data restitui ciuitati non compesari in erogata debet. Nec frumentum vilius, quàm tempus annonæ exigebat, vendi poterat. Paulus. [a] Decuriones ait, pretio viliori frumětū quàm annona temporalis exigit, partię suæ pręstare non sunt cogědi, & si carius, quam temporis conditio postulat, curator vendidisset, multabatur. [b] si aliqua forté magna inopia opprimebatur ciuitas, alias vrbes iusto pretio illi frumentum conferre Princeps cogebat. [c] Minor annis 25. ad hoc munus non est eligendus. Vlpianus, [d] Sextum decimum, ait, ætatis anrum agentem ad munus sitoniæ vocari nó oportet; Sed si nihil proprie in patria seruatur, de minoribus, quoque annis viginti quinque ad munera siue honores creandis iusta ætas seruanda est. Sentit his verbis nulla ratione agentem an. XVI. ad id munus vocandum, sed vbi nó est contrarium ius, vel cósuetudo nec minorem annis XXV. annonæ esse præficiendum. Diu à decurionibus curator est electus, posteà placuit, vnū ex officio apparitorum Præsidis, iudicio episcopi, & primatū ciuitatis ad hoc munus creari. [e] Hoc officium in pluribus ciuitatibus minus frequentatur, nisi vbi magnæ penuriæ tempus ingruit.

[x] in l. 1. §. 2. ff. de mun. & hon.
[y] l. 2. §. ad frumenti. ff. de admin. rei. ad ciuita. pertin.
[a] in l. decuriones 5. de admin. rer. ad ciuit. pertin. l. vlt. ff. ad l. Iuliā d annona l. 8. non debere. ad municip.
[b] l. 2. ff. de annona.
[c] l. 1. & 2. C vt nemini lice. in coempt. speciet.
[d] l. 2. de vaca. & excus. mun.
[e] l. vlt. C. vt nemin. lice. in emptio. specie se excus. quæ Græca est cóstitutio.

DE EPISCOPIS, Cap. XIII.

NON minima in vrbe cura erat, vt panis, alięque res ad victum quotidianū necessarię non adulterarentur, & iusto pondere aut mensura venirét, & ideò huic muneri ab ordine Decurionum ciuis pręficiebatur, quem episcopum id est inspectoré appellabant Arcadius [f] Episcopi, inquit, qui præsunt pani & cæteris venalibus rebus, quæ ciuitatū populis ad quotidianum victum vsui sūt, personalibus muneribus funguntur. Alij erant episcopi qoos solebant Athenienses ad subditas ciuitates mittere, vt auctor est Suidas, q quid apud quemque populū ageretur, obseruarét, ac diligenter inspicerét: apud quos summum rerum arbitriū erat. Cic. [g] Ego negotio præsum, non turbulento, vult enim Pompeius esse, quem tota hæc Campania, & maritima ota habeat ἐπίσκοπον, ad quem delectus, & negotij summa referatur: Hæc ille. Hinc nostri antistites & ipsi episcopi tanquam omnium speculatores sunt vocati. Romæ venalium rerum cura ad ædiles pertinebat, quorum munus erat etiam alia inspicere & curare, id est ne res mobiles, siue soli, vitiosæ distraherentur, [h] Nos hodie hunc præfectum, Iudicem victualium nominamus.

[f] l. fi. § item episcopi, ff. d mun. & honor.
[g] ad Atticum. lib. 1.
[h] l. 1. in prin. ff. de ædilit. edict.

DE CVRATORE KALENDARII, & diuersorum negociorum. Cap. XIIII.

PRÆTER prædia habebant & pecuniam publicam singulæ ciuitates, quam fœnori locabant. Gaius, [i] Collegijs, inquit, permisū est, ad exemplū Reip. habere res communes, arcam communem, & actorem. Eam autem pecuniam cū opus erat, in vsus publicos cóuertebāt, & sępe ne ociosa esset, fœnori dabant, cui negociationi proprius ciuis præficiebatur, Kalendarij curator dictus. Arcadius Iureconsf. [k] Kalendarij, ait, curatio, & quæstura, in aliqua ciuitate inter honores non habetur: sed personale munus est. Quoniam huic negocio præfecti iniunctum munus recusare non possunt; Kalendarij auté nomine hic aliud non intelligitur; quam pecuniæ publicæ sub fœnore locandi officium. Veteres enim Kalendarij exercitationem pro nominibus faciendis accipiebant. Africanus, [l] Cum quis, inquit Kalendarium pręstari alicui voluerit, vtrumne nomina duntaxat debitorū præstari voluisse intelligendus est, an verò etiam pecuniam si qua ab his exacta, eidem tamen Kalendario destinata fuerit, & magis puto: quemadmodum si exactæ pecuniæ, & rursus collocatę essent, permutatio nominum non perimeret, vel minueret fideicómissum: ita ipsæ quoque pecuniæ, si adhuc Kalendario, id est nominibus faciědis, destinatæ essét; eidem fideicommisso cedere debeant. Kalendarium ergo pro nominibus faciendis, hoc est debitoribus comparandis accipitur. [m] Vnde seruus dicitur debitor domini ex ratione Kalendarij [n] id est causa pecunię fœnori datę, cuius rei frequens in iure est métio; vbi Kalědario præponi dicitur, qui huic negociationi præficitur. Idem Africanus, [o] Eius, ait, qui in prouincia Stichū seruum Kalendario præposuerat, Romæ testamentum recitatum est, & Scæuola [p] Kalendarium exerceri dicit ab eo, qui hanc artem profitetur, alij librum rationum interpretantur. [q]

Dictum est autem Kalendarium; qui debitores singulis kalědis pro receta pecunia vsuras soluebant. Hinc in rationum, & chirographorū exemplis, mutuo accepta pecunia, ferè semper Kalendis restitui promittitur. [r] Hæ ĕr menstruæ vsuræ vocabantur. [s] Kalendarij curator non ab ordine decurionū, sed a Præside prouinciæ, facta eius morū, & facultatum inquisitione creabatur, & ob id nullam cautionem, vt alij, præstat. Papitius, [t] A curatore, inquit, Kalendarij cautionem exigi non oportet, cū ex inquisitione a Præside eligatur. Plinius quoq; Bithyniæ Præfect. se id ex officio suo facturum Traiano indicat, [u] pecuniæ, inquit, publicæ ministerio nostro exactæ sunt, & exiguntur, quas vereor, ne ociosę iaceant nam & prædiorum comparandorū, aut nulla,

[i] l. 1. ff. quod cuiusque vniuersi. nom. l. Gai⁹. 11. ff de vsuris.
[k] l. vlt. §. 2. de mun & honor.
[l] in l. qui filiem 64. de legat. 3.
[m] vt in d. l. §. 2.
[n] l. fi. ff. de peculio.
[o] in l. eius qui in prouin. 41. ff. si certum petat.
[p] l. vxorem. 41. §. leganetar. ff. de legat. 3.
[q] vt Alciat⁹ lib. 3. disp. c. 1.
[r] l. lecta. 40. ff cert. pet. & ex multis ll. sub d. de verb. oblig. constat.
[s] d. l. lecta. 40.
[t] in l. vl. § item rescripserunt. de adm. rer. ad ciu. pert.
[u] epist. 14.

la aut rariſſima occaſio eſt, nec inueniuntur, qui velint debere Reip. præſertim duodenis aſſibus, quanti à priuatis mutuantur, reſcribit Traianus Plinio vt ſub minoribus vſuris pecuniam collocet.[a] Sed hodie cum iure diuino improbatum ſit fœnus, ac pro infamia id quæſtus genus vulgò habeatur, hoc lucrum omnino in ciuitatibus ceſſat.

[a] epiſto. 13.

Alii præter hos curatores extra ordinẽ pro vt vſus exigebat, à Duumuiris creabãtur veluti ſi alicuius debitoris bonorumpoſſeſſionem Reipu. iuſſu præſidis obtinuiſſet, eorum curator fiebat. Paulus,[b] Sempronij, inquit, qui ex pollicitatione debitor patriç ſuç extiterat, bona reſpublica iuſſu Præſidis poſſedit, quorum bonorum magiſtratus reipublicç tres curatores conſtituerunt qui apud Græcos ἐπιμεληταὶ vocantur; Hæc ille. Si quando opus extruendum, vel reficiẽdum erat in ciuitate, eius Curator creabatur, quod & hodiè fieri cõſueuit. Vlpianus,[c] Cura, ait, extruendi vel reficiendi operis in ciuitate munus publicum eſt. & idẽ ſi aliud publice agendum cõtigiſſet, obſeruabatur. Hi omnes operũ curatores vocabantur Arcadius Iuriſconſ.[d] Curatores, inquit, ad extruenda vel reficiẽda ędificia publica, ſiue palatia, ſiue naualia, vel manſiones deſtinantur, ſi tamẽ pecuniam publicam in operis fabricã erogent, & qui faciendis vel reficiẽdis nauib' vbi vſus exigit, præponũtur, munerib' perſonalibus adſtringũtur Hæc ille. Manſiones autem erant hoſpitia publica in quibus veredi manebãt, vt alibi eſt declaratũ. Hi quoq; curatores nõ à Decurionibus, ſed à Præſide prouinciæ creabantur. Vlpianus,[e] de proconſule loquẽs, Aedes, inquit, ſacras, & opera publica circumire inſpiciẽdi gratia, an ſarta tectàque ſint, vel an aliqua refectione indigeant, & ſi qua cœpta ſint, vt cõſummentur, prout vires eius reipublicę permittũt, curare debet; Curatoresque operum diligentes, ſolemniter præponere. Hi curatores etiam hodie, cum opus eſt, fiunt. Erãt & qui balnea publica calefieri curabant, quibus ex publico ad hũc vſum pecunia dabatur. Arcadius,[f] Inter perſonalia, inquit, munera in quibuſdam ciuitatib' numeratur & calefactio publica balnei, ſi ex reditib' alicuius ciuitatis curatori pecunia ſubminiſtretur. Hęc ille. Tertia pars redituũ ciuitatis, quæ in fundis conſiſtebant, ad mœnium, & thermarum reſtaurationem deſtinata earũ curatori committebatur. Arcadius.[g] Ne ſplẽdidiſſimæ, inquit, vrbes vel oppida vetuſtate labantur, de reditibus fundorum iuris Reip. tertiam partem reparationi publicorum mœnium & thermarum reſtitutioni deputamus, Hactenus Arcadi'. Curator ergo ędificia balneorũ hac pecunia reſarciebat, ligna ad ignẽ accendendum, & oleum ad lumen prębendũ parabat. Ante Alexãdrum Imperatorem poſt auroram tantũ, inquit Lampridius, balnea aperiebantur, & ante ſolis occaſum claudebãtur, ipſe oleum eorũ luminibus aſſignauit, vt nocte etiam paterent, & Syluas ad accendendum in illis ignẽ, deputauit. Hoc curatore opus nõ erat, quum thermas publicas Reſpub. locabat; cõductor enim ipſe hanc operã præſtabat. Labeo.[h] Quidam, inquit, in municipio balneum præſtandũ annuis viginti numis cõduxerat, & ad refectionẽ fornacis fiſtularũ, ſimiliumque rerum cẽtum nũmi vt pręſtarentur ei conuenerat, conductor centum nũmos petebat, ita ei deberi dico, ſi in earum rerũ refectionem eam pecuniam impendi ſatiſdaret Hęc Labeo. valde autẽ neceſſarius olim erat thermarum mos, quia cum antiquitus caligarum vſus intra ciuitates non eſſet,[i] & ob id nudis pedibus incedentes ex puluere aut luto ſordes contraherent, quotidie balnea frequẽtabãt. Seneca[k] enim ſcribit veteres quotidiè brachia & crura nũdinis & ſe totos lauiſſe, & ideo in quocũque oppido publicũ balneum reperiebatur, quod vrbis inſigne fuiſſe Procopius tradit.[l] & vbi eorũ erat pecunia, à teſtatorib' populo exhibẽda legabãtur, vt Tiburtibus relicta fuiſſe Scęuola ſcribit.[m] codicillis inquit, ita legauit, Tiburtibus municipibus meis, amantiſſimiſque Sciatis balneum Iulianum iunctum domui meę, ita vt publico ſumptu hæredum meorum & diligentia decem menſibus totius anni præbeatur gratis: Quęſitum eſt, an ſumptus refectionibus neceſſarius hæredes pręſtare debeant. Reſpõdi, videri teſtatorem ſuper calefactionis & præbitionis onus, de his quoq; ſẽſiſſe, quę ad quotidianam tutelam pertineãt, quibus balneę aut inſtruantur, aut denique inter ſolitas ceſſationũ uices parari purgarique vt habiles ad lauãdũ fierent, ſiue ſolitæ. Ex quibus verbis apparet quanta impenſa & labores in balnea fierent, & quam frequens eorum vſus eſſet: Vnde & hodie nonnulla caſtra & villæ balnea vel balneola appellantur, in quibus publicè populus lauari cõſueuerat. Comitibus ac magiſtris militum à Curiis ciuitatum lauacra gratuito prębebãtur, quod cum etiam rei militaris comites & tribuni poſcerent, id illis ab Arcadio & Honorio eſt negatũ, ne tot ſumptibus ciuitates onerarentur.[n] Piſtrinis quoque publicis curatores dari ſolebant.[o] Et alii ad compellẽdos pecuniæ publicæ debitores vt ſoluerent, alij vt vias ſternerent aut aquæductus curarent[p] aut alia opera publica facerent,[q] vel reficerent, quibus Ædiles aut Reip. curatores ſufficere non poterant.

[b] l. Lucius. 46. § Sempronij. de admin. tutor.
[c] in l. 4. in prin. de mun. & hon.
[d] in l. vlti. §. hi quoq; de mun. & hon. & l. cum quidã. 17. §. eos ff. de vſur.
[e] l. ſi in aliam. 7. de offic. procõſ. & legat.
[f] d. l. vlt. §. cura quoq., de mun. & hon.
[g] in l. ne ſplendidiſſimę 11. C. de oper. publ.
[h] in l. inſulam. 58. §. vlt. locati.
[i] l. 2. 3 & 4. C. Theo. de habit. quo intra vrb. vti opor.
[k] in epiſto. 56.
[l] in lib. 3. de ædific Iuſtiniã.
[m] in l. patron', 35. vlt. de leg. 3.
[n] l. 1. C. ne rei milita. comitib. vel tribun. lauacra præſtentur
[o] d. l. vlt. § legati.
[p] d. l. 1. & d. l. vlti § cura.
[q] d. l. vltim. §. hi quoque.

Erat & quibuſdam in locis quæſtor, nam & ſi reipublicæ curator eius publicam pecuniã adminiſtrabat, quibuſdam tamen in locis proprius miniſter creabatur, qui illi ad vſum publicum cõſeruandæ pręficiebatur, & eius qui olim Romæ fiebat exẽplo quęſtor dicebatur, quod & ipſum munus publicũ fuit. Romani quæſtoris officiũ erat pecuniã publicã inquirere, & exactam cõſeruare.[r] Id aliquæ ciuita-

[r] l. 2. §. deinde cum gratiã. de. orig. iur.

res quæ pecunia abundabant, imitatæ, ſuũ & ipſæ quæſtorem inſtituerunt: Quod inter munera perſonalia Arcadius [a] recẽſet. Kalendarii quoque, ait curatio, & quæſtura in aliqua ciuitate inter honores non habentur: ſed perſonale munus eſt; itaque non in omnibus ciuitatibus, ſed aliquibus hoc officium exercebatur. Huius loco ſucceſſit, qui hodie Theſaurarius dicitur.

[a] in d. l. vlt. §. 2.

DE ZIGOSTATE. Cap. XV.

VM de probitate auri atque etiam argenti, & pondere plerunque contenderetur, in ſingulis ciuitatibus Libripens vir huius artis peritus & fidelis, quem Græci Zygoſtatem appellabãt, erat conſtitutus, qui de monetis ortas controuerſias dirimebat. Iulianus ad Mamertinũ.[b] Quoties, inquit, de qualitate ſolidorum orta fuerit dubitatio, placet, quem ſermo Grçcus appellat, Zygoſtatẽ per ſingulas ciuitates cõſtitutom, qui pro ſua fide atque induſtria neque fallat, neque fallatur, contentionem dirimere. Hęc ille, qui modum quoque in appendendo auro conſtitutum tradit.[c] Aurum ait, æqua lance, & paribus libramentis ſuſcipiatur, ſcilicet vt duobus digitis ſummitas lini retineatur. Tres reliqui liberi ad ſuſceptorem emineant, nec põdera deprimant, nullo examinis libramẽto ſeruato, nec æquis aut paribus ſuſpenſo ſtater manentes.

[b] in l. 1. C. de ponderat.

[c] in l. 1. C. Theo. de ponderatio.

DE PROCVRATORIBVS METALLORUM. Cap. XVI.

Cod. d. metalla. hoc eſt procuratoribus metallorum.

Emilio Lepido, & C. Pompilio Lenate Coſs. metalla in Macedonia primum inſtituta fuiſſe Caſſiodorus ſcribit. quod & in aliis proximis regionibus & Aſia poſteà eſt actum; ad quæ effodienda delinquentes damnabantur, quibus, alii præficiebantur metallorum procuratores dicti. Hi ex decurionum numero in prouinciis, vbi metalla fodiebãtur creabantur;[d] quorum munus erat proſpicere vt effoſſores debitum vectigal fiſco ſoluerent, cui octo ſcrupulos auri pendebant in balluca id eſt in auro rudi prout eximebatur non purgato, Græci χρυσάμμον appellant.[e] alibi octo ſcrupulos ſoluebant.[f] In Macedonia, Dacia, Myſia, Dardania, Ponto & Aſia pręcipue metalla effodiebantur.[g] Proconneſſus quoque Propontidis inſula, quam Neuron Plin. appellat: & Gypſus in mari Rubro Cytis a Plinio dicta æris feraces erant;[h] in quas ad hone vſũ ſontes deportabantur. Procuratorib⁹ verò comes metallorum præerat, ita Valentinianus Creſconiũ appellat,[i] quem in Illyrico fuiſſe in Notitia Romani Imperij demonſtrauimus Sed omnibus Comes ſacrarum Largitionum imperabat, ad quem hi prouentus deferebantur,[k] quemadmodum in eo diſſeruimus.

[d] l. 4. C. de metall.

[e] l. 1. C. de metalla.

[f] d. l. 1.

[g] l. 5. C. eo.

[h] Niceph. li. 11. c. 28. & Nouell. 22. ſeu auth. de nupt.

[i] l. 2. C. eo.

[k] vt ex toto tit. C. de metall. cõſtat.

DE SYNDICO. Cap. XVII.

VM plurib⁹ ex cauſis Ciuitates cõuenĩri, & eas cõtra alios agere oporteret, vnus eligebatur, qui vel inuitus hoc munus ſubiret, Latinè actor, Græcè ſyndicus dictus. Gaius.[l] Collegiis, inquit, permiſſum eſt ad exemplũ Reipublicæ, habere res communes, arcam communem, & actorẽ ſiue ſyndicum: per quem tanquam in republica, quod communiter agi, fierique oporteat, agatur, fiat. Quę verba licet alia quoq. negocia quam mouendarum, excipiendarumque actionum ſyndico committere videantur, ob id tamen pręcipue creabatur, cum Reipublicę curator, vt ſupra dictum eſt, alia quotidiana negocia expediret, generaliter autem ad mouẽdas defendendaſque Reipublicæ cauſas cõſtituebatur. Arcadius Iuriſc.[m] Defenſores ait, quos Græci ſyndicos appellant. & qui ad certam cauſam agendam vel defendẽdam eliguntur laborem perſonalis muneris adgrediũtur. Iis adſtipulatur Hermogenianus,[n] quum ait, perſonalia ſunt munera, defenſio ciuitatis. id eſt, vt ſyndicus fiat. Eodem autem munere fungebatur, qui in priuatorum cauſis procurator.[o] Dicitur enim ſyndicus, quod ſimul plurium cauſam agat. Ab vniuerſoq; ordine decurionum eligebatur: Vlpianus,[p] Nulli, inquit, permittetur nomine Ciuitatis, vel Curiæ experiri: niſi ei cui lex permittit: aut lege ceſſante ordo dedit, cum duæ partes, adeſſent, aut amplius quam duæ.

[l] l. 1. quod cuiuſque vniuerſ. nomine.

[m] in l. vlt. §. defenſores. de mune. & honor.

[n] in l. 1. ff. eo.

[o] l. 1. in fin. & l. item eod. & §. vlt. quod cuiuſque vniuerſ. nom.

[p] l. nulli. 3. quod cuiuſq. vniuer.

Quandoque tamen Decuriones ſolebant Duumuiris committere, vt ipſi ad particularẽ cauſam actorem eligerent; & is ab vniuerſo ordine electus eſſe cẽſebatur: Paulus.[q] Si Decuriones, ait, decreuerunt, actionem per eum mouẽdam, quem Duumuiri elegerint: is videtur ab ordine electus, & ideò experiri poteſt parui enim refert, ipſe ordo elegerit, an is cui ordo negotium dedit. Sed ſi ita decreuerint, vt quæcunque incidiſſet cõtrouerſia, eius petendæ negocium Titius haberet: ipſo iure id decretum nullius momenti eſſe. quia non poſſit videri de ea re, quæ adhuc in controuerſia non ſit, decreto datam perſecutionẽ, & ſubijcit. Sed hæc omnia hodie per ſyndicos ſolent ſecundum locorum cõſuetudinem explicari. Sẽtit creatum ſemel ſyndicum omnium cauſarum quas Reſp. habuerit, mouendarum auctoritatem habere, vti etiam Accurſius & alij exiſtimant.

[q] l. item eorum §. 1. ff. eod. tit.

DE IRENARCHIS ET LIMENARchis Cap. XVIII.

Cod.de Irenarchis.

OLEBANT & veteres in certis vrbis, aut territorij locis milites collocare, q ortos tumultus sedarent, latrocinia prohiberent, & factiosos, criminaq; patrata præsidi indicarent, & à statione in qua degebãt stationarii dicebãtur.[a] Id primus Romę & in Italia Augustus inuenit. Trãquillus de eo loquẽs grassatores inquit, dispositis per loca opportuna stationibus inhibuit (c.32.) Vlpian.[b] Quies quoq; inquit populariũ & disciplina spectaculorũ ad Præfecti vrbi curã pertinere videtur & sanè debet ẽt dispositos milites stationarios habere ad tuẽdã populariũ quietẽ, & ad referendũ sibi quid agatur: Hos frequẽtiores in Italia Tiberius locauit. Trãquillus,[c] in primis, inquit, tuẽdę pacis à grassatorib⁹, ac latrociniis, seditionũq; licẽtia, curã habuit; stationes militũ per Italiã solito frequẽtiores disposuit. Idẽ in prouinciis actitatũ fuisse tũ ex aliis tũ ex Tertulliani apologetico cõstat; Latronibus ait, inuestigãdis per vniuersas prouincias militaris statio sortitur. Idem asserit Cõstãtinus[d] his verbis curiosi, & stationarij, vel quicunq; fungũtur hoc munere, crimina iudicibus nũcianda meminerint: & sibi necessitatẽ probationis incũbere, nec extra periculũ sui, si insõtibus eos calumnias nexuisse cõstiterit, cesset ergo praua cõsuetudo, per quã carceri aliquos immittebant. Hęc ille. Tantũ enim denũciãdi, nõ ẽt custodiæ reos tradendi facultatẽ habebãt. Fugitiuos tamẽ deprehẽsos in carcerẽ detrudere poterant, quod & Paulus[e] cõprobat. Limenarchæ, ait, & stationarii fugitiuos deprehẽsos recte in custodia retinẽt. Horũ præfecti, Irenarchę sũt appellati, q à Decurionib⁹ eligebantur & à Præside probabãtur. Latine quasi pacis auctores dicti. Honorius A.[f] Irenarchę, inquit, qui ad prouinciarũ tutelã quietis ac pacis per singula territoria faciunt stare cõcordiã, à Decurionibus iudicio præsidũ prouinciarũ idonei nominentur. D. Augustinus.[g] Nõ, inquit, accusãtibus nostris, sed illorũ notoria, ad quos tuendæ publicæ pacis vigilãtia pertinebat, præsentati vidẽtur examini. Quib⁹ verbis significat Irenarchas ẽt crimina denũciasse: Notoriamq;, criminis denũciationẽ appellat, iura notoriũ vocãt.[h] Hi qñq; curiosi vocantur: quorũ præcipuũ officiũ erat delinquẽtes capere, & captos de sociis, & receptatorib. diligẽter interrogare, & interrogationes responsaq; cum indiciis & probationib. ad Præsidẽ mittere, vel ipsi perducere. Sed eorũ litteris sine legitimis probationibus nõ credebatũr. Marcianus,[i] Hadrianus, ait; Iulio secundo ita scribit; & aliàs rescriptum est, non esse vtique epistolis eorum credendum, qui quasi damnatos ad Pręsidẽ remiserint. idẽ de Irenarchis pręceptum est, quia nõ omnes ex fide bona elogia scribere cõpertum est; Sed & caput mandatorũ extat, quo Diuus Pius cũ prouincię Asię præerat, sub edicto proposuit, vt Irenarchę cum apprehẽderint latrones, interrogẽt eos de sociis, & receptatoribus, & interrogationes litteris inclusas, atque obsignatas ad cognitionẽ magistratus mittãt. Igitur qui cũ elogio mittuntur, ex integro audiendi sunt, & si per litteras missi fuerint, vel etiã per Irenarchas perducti. Et ideo cum quis [illegible] id est quæstionẽ, inquisitionẽ faceret, iuberi oportet venire Irenarchẽ, & quod scripserit exequi & si diligenter ac fideliter hoc fecerit collaudandũ eum, si parum prudenter non exquisitis argumentis, simpliciter denotare Irenarchen minus retulisse: Sed si quid malignè interrogasse, aut nõ dicta retulisse, pro dictis eũ compererit, vt vindicet, in exemplũ, ne quid & aliud postea tale facere moliatur. Hacten⁹ ille. Cum ergo hi grassatores prohiberent, nõ abs re dictum est[k] Irenarchas disciplinę publicæ, & corrigendis moribus præfici: quorũ munus est personale. Hi ẽt vectigalia ex mercibus aliundè aduectis exigebant: Constantinus,[l] prouinciales inquit, pro rebus, quas ad vsum proprium vel ad fiscũ inferũt, aut exercendi ruris gratia reuehunt, nullũ vectigal à stationariis exigatur. Ea verò quę extra prędictas causas, vel negociationis causa portãtur, solitæ præstationi vel pensitationi subiugamus, capitali pœna proposita stationariis, & vrbanis militibus, & cæteris personis, quorũ auaritia id tẽtari firmatur Hæc ille. Quare his ex publico annonæ pro ipsis alẽdis, & capita seu pabula pro equis secundum locorum consuetudinem præstabantur. (l. super 9. C. de iur. fisci.) Verum postea Irenarchę tanquã pacis turbatores, & moribus corrupti ab Honorio & Theodosio aboliti fuerũt.[m] Sed eorũ verbis in contrariam sententiam detortis, à Iustiniano[n] restituti sunt. His hodie successerunt præfecti satellitum, qui per ciuitatum territoria ad perquirendos reos obequitant, & qui in ciuitatibus commissa crimina denunciant.

Quemadmodum verò in plerisque ciuitatibus & earum finibus, qua iter frequẽtius erat stationarii milites cõstituebãtur, ita & in portubus, ad quos frequentius naues cómeabãt, custodes locabantur, qui eius loci curã haberent & ab hostium, aut piratarum incursionibus, naues tuerẽtur, fugientes latrones caperẽt: oleum, vinum, aut liquamina, vel ferrum ad Barbaros Imperij hostes perferri nõ paterentur,[o] ac tumultus probiberent. His Limenarcha præponebatur, quasi portus præfectus, quem Gręci [illegible] vocant, & muneribus personalibus astringi Arcadius scribit.[p] Hi seruos fugientes retinebant. Paulus,[q] Limenarchæ, inquit, & stationarii, fugitiuos deprehẽ-

[a] l. 8. si quis. C. de accusat.

[b] in l. 1. § quies 12. ff. de offic. præf. vrb.

[c] in Tiberio. ca. 36.

[d] in l. 1. C. de curiosis.

[e] l. 4. ff. de seru. fugitiu.

[f] in l. vni. C. de Irenarchis.

[g] epist. 159.

[h] l. 6. §. pen. ad Turpilia. l. 7. C. de accusat.

[i] l. Diuus 6. ff. de custo. reor.

[k] in l. vlt §. Irenarchæ 7. de mun. & hono.

[l] in l. vniuersi. 5. C. de vectig. & commiss.

[m] l. 1. C Theo. de Irenarch.

[n] qui mandauit compilatoribus vt suam sententiam in l. vni. C. de Irenarch. ponerent. abrogata d. l. vnic. C. T. eod.

[o] l. 1. & 2. C. quæ res export. non deb.

[p] d. l. vlti. §. hi quoque. de muner. & hon.

[q] l. 4. ff. de ser. fugit.

ſos recte in cuſtodia retinent. Idem ab ordine decurionum quemadmodum Irenarchæ, nec niſi liberi creabantur. Diocletianus,[a] Non idcircò minus, ait, ꝙ te limenarcha creato, nemo contradixit reipublicę nomine, moueri tibi ſtatus quæſtio poteſt. Dubiũ autẽ ibi erat, quia limenarcha creatus a republica, illũ honorẽ, qui liberorũ hominũ proprius eſt, cõſecutus fuerat liber eſſe videbatur. Sed qm̃ hominis forte ſtatum ignotãs Reſpublica eũ limenarchã creauerat, nõ ob id cũ vel ingenuũ iudicaſſe, vel ſeruũ manumiſiſſe cenſetur. Male autem Accurſius [b] limenarchã pro eo, qui Imperij limitibus præeſſet, interpretatur: Hi enim Comites aut Duces cũ Imperio à Cęſare creabãtur,[c] limenarchę verò à decurionib. portus cuſtodes eligebãtur. Rarũ præterea eſt vt idem vocabulũ ex Græco & Latino cõponatur, inquit Budæus [d] vnde quaſi limitis archus non rectè diceretur. Deinde à limiti, nõ limenarcha, ſed limitarcha vocaretur. Portus aũt in iure nominati, olim inſignes, & frequẽtati erant Capua, vel Caſſiopa, in Campania, Dyrrachiũ in Epiro, & Brũduſiũ in Calabria, quo vltrò citroq; nauigabatur [e] Itẽ Aquileia, quę nunc eſt mediterranea, vnde in Cyrenenſem oram tranſmittebatur:[f] & in Syria Berytum, vnde Brunduſium nauigabatur:[g] Alexãdriæ quoq; portus celebratur[h] vbi erat orbis emporium, & portus Romæ, ſeu Hoſtiæ.[i]

DE AEDILIBVS. Cap. XIX.

RIMVM Romę Ædiles curules creati ſũt, vt plebiſcita in Cereris ædẽ deferri curarẽt.[k] Sed Theophilus [l] eos ædiũ ſacrarũ curam habuiſſe ſcribit: & inde ædiles appellatos: poſtmodum rebus venalibus præpoſiti, tam mobilibus, quam ſoli, cum vitio venditis ius dicebant. [m] Ob id edictum ædilitium nũcupatum proponebant, quo iuſto pretio annonam vendi iubebant. [n] Menſuras quoque vt æquæ eſſent, proſpiciebant & quas iniquas deprehendiſſent frangebant. Vlpianus. [o] Si quis inquit, menſuras conduxerit, eaſque magiſtratus frangi iuſſerit: ſi æquæ ſunt, ita demum eum teneri, ſi culpa eius id fecit ædilis: Hæc ille. Mox alij ędiles Romę ſternẽdis reparandiſque viis à Cenſoribus ſũt præfecti, qui cum aliis negotiis occupati, huic muneri ſufficere non poſſent, ex SC. Quatuor viri viarum curandarum ſunt creati. [p] Rurſus eum neque hi ſufficerẽt: duabus tribuſve viis ſinguli curatores ſunt præfecti: qui earum curatores vocabantur: ſed eum is magiſtratus incertus eſſet, & ad tempus prout res exigebat conſtitutus eum ordinarium Cæſar Auguſtus fecit. Hæc Romæ, cuius exẽplo etiam in municipiis ædiles ædibus vtiſq; reſtaurãdis ſunt præpoſiti: q etſi edicendi ius non habuere, res tamẽ venales curabant, & in vendendis vtẽſilibus delinquentes flagellis cædebant. [q] Quorũ officiũ latè Papinianus in aſtynomici libro ſingulari Græcè ſcripto explicat:[r] ſed ita Latine verſus eſt. Aediles curam gerãt per vrbem viarũ, vt complanentur: neuè flumina damnũ dẽt ædibus, & vt põtes ſint quocũque loco opus fuerit. curent etiam, vt priuati muri, vel alii, vel ędium, qui in viam publicam ferũtur ſi ruinoſi ſint, ædium domini eos vt oporret, dẽmoliãtur, ac reparent: Quòd ſi non demoliantur, neque reparent, eos multent, donec vitiũ emendauerint. Prouideant quoque ne quis vias publicas effodiat, aut aggeribus obſtruat, neuè quid in via exędificet: Quòd ſi contra factum fuerit, ſeruus à quocunque qui eum deprehẽderit, cædatur; liber verò ædilibus indicetur, qui in eum lege animaduertent, & factũ opus deſtruent. Præterea, vt antè ſuas quiſque ędes vias publicas reficiat, & aquæductus qui ſub dio ſũt, purget, ne qd eũtẽ currũ impediat. Et qui cõductas ædes inhabitãt, ſi earũ dñs non reparet, ipſi reparẽt, & impenſam in pẽſionẽ imputabunt. Procurẽt etiã ne quid ante officinas ponatur, niſi fullo veſtimẽta ad auram tereret, vel faber rotas exponat; ita tamen & hi collocẽt, ne eũtem currũ impediãt. Neq; etiã quenquã in via rixari, aut ſtercora eiicere, vel morticina, pelleſve proiicere permittant. Hęc ille Ex quibus apparet ædiles ius multandi & viarũ, quæ in vrbe erãt, curã habuiſſe. Sed & ea quę in via repoſita inueniebant, perdere & eõcidere poterãt. Paulus,[s] Lectos, inquit, emptos ædilis, cum in via publica poſiti eſſent, concidit ſi traditi eſſent emptori, aut, per eum ſtetiſſet, quo minus traderentur, emptoris periculum eſſe placet. Hęc ille. Cum verò maximam curam viarum extra vrbem ſternendarum, veteres haberent, tanta eas magnificẽtia ſternebãt, vt tria in fabricis Rom. ſe admirari Dionyſius diceret, vias nempe, aquęductus & cloacas; lapides. n. ſiliceos quadratos, ad ſternẽdas vias ab Appio cæſos fuiſſe Procopius [t] ſcribit, qui tãta firmitate conuexi erant, vt nõ cõpoſiti, ſed natura ſic editi viderẽtur.

Publicorum etiam balneorũ in quibuſdã municipiis curã habuiſſe ædiles videtur, quæ ipſi quandoque municipibus, vt gratuitò lauarentur præſtabãt. Alfenus.[u] Aedilis, inquit in municipio balneas cõduxerat, vt eo anno municipes gratis lauarentur poſt tres menſes incẽdio facto, reſpõdit poſſe agi cum balneatore. Hæc ille. Id officium inter perſonalia Arcadius [x] receſet, quæ illos, ſubire dicit qui ad reficiendas vias eligi ſolẽt, cum nihil de proprio patrimonio in hoc munus cõferãt. Hæc munera pleriſque in ciuitatibus erant curatoris reipublicę, qui ædilis aliis in locis creabatur. In quibuſdam vterq. magiſtratus cõſtituebatur cum vnus omnibus his curis supereſſe nõ poſſet,

[a] l. non idcirco 38. C. de libera. cauſ.
[b] in d. l. 4. & l. non idcirco. 38.
[c] l. 2. § pro limitaneis. C. de offic. P.P. Africæ.
[d] in d. §. l. hi quoque.
[e] l. 1. § igitur de exercitoria.
[f] l. pen. §. vlt. locati.
[g] l. qui Romæ. 122. §. Callimachus. de verb. oblig.
[h] l. 1. C. de frumento Alexan.
[i] l. 1. C de can. frumen. vrb. Romæ.
[k] l. 2. §. item eũ eſſent. vbi Zaſius de ori. iur.
[l] in § proponebant Inſtitu. de iur. nat. gent. & ciuil.
[m] l. 1. in princ. de ædil. edic
[n] l. ideo. 17. ff. de compenſat.
[o] l. item quæritur. 13. §. 6 quis menſuras. locat.
[p] d. l. 2. §. deinde cum eſſet neceſſarium, de orig. iur.
[q] l. eos. 12. ff. de decurionib.
[r] & in l. 1. de via publica.
[s] l. lectos. 12. de peric. & com. rei vend.
[t] li. 1. belli Gothici.
[u] in l. qui inſulã 30. §. 1. locati.
[x] l. vlt. §. Irenarchæ. de mun. & honorib.

ſet. Arpinates ſolum creabāt ædilem, qui omnium magiſtratuum munere fungebatur. Cicero [a] ædilem filium meū fieri voluit, is enim magiſtratus in noſtro municipio, nec alius vllus creari ſolet. Aufidenates, Gabij, & Aretin. ædilem & ipſi habebant, Iuuenalis [b] & Perſ. [c] Spartianus. [d] per Latina oppida dictator, ædilis, & duūuir fuit. Aediles Græci ἀγορανόμους vocant, a quo munere immunes fuiſſe philoſophos, Rhetores, Grāmaticos, & Medicos, Modeſtinus ſcripſit [e] qui à Latino interprete male vertitur; immunes enim dicuntur, eſſe ab ἀγορανομιῶν id eſt ædilitiis curis, pro quibus alia verba inepte ſcripta reperiūtur. Hūc magiſtratum eſſe opinor, quem D. Paulus in fine epiſtolæ ad Rom. œconomum appellat: ſalutat, inquit, vos Eraſtus œconomus ciuitatis ſcilicet Corinthi. D. Hieronymus vertit Arcari[p], D. Ambroſius diſpenſator: erat, ait, quaſi curator, qui dictante iuſtitia, gubernabat ciuitatē, maximè in pretiis moderandis.

[a] epiſt. 13.
[b] Satyr. 10.
[c] Prima.
[d] In Hadriano.
[e] l. ſi duas. 6. alias incipit l. Sed & reprobari § eſt autem Imperatoris. de excuſat. tutor.

DE ARCEOTIS ET ÆDIVM cuſtodibus. Cap. XX.

TABVLARIVM locus erat, in quo ſcripturas publicas reponebāt, Græcè ἀρχεῖον dictū, vt ait Suidas. Id eſt antiquariū in quo vetuſtæ memoriæ res cōſeruabantur. aliqui chartophylacium ſeu grammatophilacium, vel archiuum vocant. [f] Qui verò huic loco, & ſcripturis præficiebatur, archeota ab ipſo archiuo nuncupabatur. [g] Latini antiquarium appellant. Leo A. [h] antiquarios, inquit, qui habentur in ſcrinio memoriæ nunquam minus eſſe, quam quattuor volumus. Hi codices ciuitatis conſeruabant, & vetuſtate corruptos deſcribebāt. Valentinianus [i] Antiquarios, ait, ad bibliothecę codices componēdos, & pro vetuſtate reparādos quatuor Græcos, & tres Latinos ſcribēdi peritos legi iubemus. Diuus Gregori[9]. [k] Antiquarios, ait, librarios repeti. His ſucceſſere qui magiſtri archiui, alibi cancellarii ciuitatum appellantur. Ædes vbi magiſtratus iudicabant, & ipſę archia dicebantur, vt Suidas & Budæus tradūt, quas proprii curabant miniſtri. [l] Latine prætoria vocantur. [m]

[f] l. moris 9. de pœnis, § 1. nouell. 14 ſeu auth. de defenſ. ciui. § pen. nouell. 50. ſeu auth. de his, qui ingred. ad appell.
[g] L. vltim. § hi quoq. de mun. & honor.
[h] L. hac parte. 10. C. de prox. ſacr. ſcin.
[i] L. 2. C. The. de. ſtu. ad libera. vrb. Rom.
[k] in l. dialog. cap. 4.
[l] d. l. vltim. §. hi quoque.
[m] l. omnes. §. 1. C. de epiſ. & cleric. l. lecta. ff. ſi cer. pet.

DE TABVLARIIS LOGOGRAPHIS & Cenſualibus. Cap. XXI.

Cod. de tabulariis, ſcribis logographis, & cenſualibus.

ERANT & plures ſcriptores in ciuitate, quorum aliqui tabularij, quidam ſcribæ, nōnulli logographi, alij cenſuales vocabantur: ſed omnes generali vocabulo ſcribæ, & tabularii. illorum verò qui propriè Tabularii dicebantur munus erat, eorum qui tributa ſoluiſſent, nomina in codicem referre. Conſtantinus. [n] Ducenarii, inquit, & cētenarij, ſiue ſexagenarii, non prius debēt aliquem ex debitoribus conuenire: quàm à tabulario ciuitatis nominatim breues accipiant debitorum. Breues pro ſcriptura debitorum nomina continente accipiūtur. Arcadius A. [o] Tabularios, ait, oportet fideliter prouidere nomina debitorum. Conſtantinus quoque prohibet, [p] ne ciuitatum tabularii, tributa, quæ à potētioribus ſoluenda ſunt, inferioribus iniungant. Hi & eorum filii, huic oneri erant obnoxii. [q]

Scribæ verò dicebantur, qui magiſtratuū, ſeu duumuirorum, aut defenſorum ciuitatum acta notabāt: quod & ipſum munus erat perſonale. Arcadius Iuriſcon. [r] Scribæ, inquit, magiſtratuum perſonali muneri ſeruiunt. Sic Cn. Flauius Appii Claudii Decemuiri ſcriba fuiſſe dicitur, quia acta coram eo, & ipſius ſētentias ſcribebat. In eodē ſenſu ſcribas accepiſſe Conſtantius A. videtur [s] dum ait, Nulli omninò ex tabulariis, vel ſcribis, vel logographis, eorumque filiis, in quocunque officio militent, ſed ex omnibus officiis, necnon etiā ſi intra noſtrum palatium militant, needum impleto quinquēnio reperti & retracti, protinus officiis municipalibus reddantur: Hæc ille. Eorū officium ſcribatus vocabatur. [t] Logiſtas verò Reipublicę curatores vocatos fuiſſe ſupra diximus; a quibus logographi differunt: Hi enim rationes tributorū ſcribebāt, illi negocia Reipub. Quāquam logographos Suidas pro his accipiat, qui iudiciorum acta conſcribunt.

Cenſuales verò erāt qui ſub magiſtro cenſus publica monumentà ſcribebāt, apud quē teſtamenta aperiebantur, & publicabantur; ſed in primis patrimoniū cuiuſque deſcribebant. [y] Arcadius. [z] Pari modo, inquit, qui acceptandis, ſiue ſuſcipiendis cenſualibus profeſſionibus deſtinātur, ad perſonalis muneris ſolicitudinem animum intendunt. Cæterum decuriones ipſi inuiti cenſuales non creabātur: ſed ſponte hoc onus ſuſceptum, poſteà relinquere nō poterant. [a] Hi generali vocabulo tabularij vocati, olim ſerui erant; [b] vnde ſerui publici vocantur, [c] & ſerui ciuitatis. Itaque errant Accurſius, & alii, qui ſeruos publicos pro hodiernis tabellionibus interpretantur, quorum auctoritas olim nulla fuit. Nec extraneis, vt vulgò creditur, ſtipulari poterant, id enim tātum ſeruis publicis id eſt Reipublicæ licebat, tanquàm ciuium mancipiis, non aliis perſonis liberis. Sed poſteà cautum eſt vt prædicti tabularii liberi tantum ordinarentur. [e]

[n] l. 1. C. de exact. tributor.
[o] l. miſſi opinatores. 7. C. eo. ti.
[p] in l. 1. C. de cē ſib.
[q] l. 1. C. de tabular. l. vltim. § hi quoq. ff. de muner. & hono.
[r] in d. l. vlti §. magiſtophori. de mun. & hon.
[s] d. l. 1. C. de tabular. fac. l. pen. C. de defenſoribus ciuit.
[t] l. 4. C. de appellat. l. 1. § 2. de mun. & hon.
[u] l. 1. & vlt. C. de tabular.
[x] l. teſtamenta. 18. l. conſulta. 23. C. de teſta.
[y] d. l. 1. §. 2. de mun. & honor.
[z] in d. l. vlt. §. pari modo. ff. c.
[a] d. l. 1. C. de tabular.
[b] l. vlt. de ſeru. reip. manum.
[c] l. nō aliter, 18. de adoptionib. l. mutus. 43. §. ſi procurator. de procuratoribus. l. 2. ſem pupilli ſalu fore. §. cum autem. Inſtit de adoptionib.
[d] l. ſin quod cuiuſque vniuerſ. nomine.
[e] l. generali 3. C. de tabular.

DE GYMNASIARCHIS. Cap. XXII.

SOLEBANT Graeci in stadiis seu amplis spaciis porticibus circundatis in palaestra, aut alio modo exerceri. In interioribus verò cubiculis vngebantur, & lauabantur, & in exhaedris prope sitis philosophi disputabant, cum enim nondum esset copia librorum, ipsi disputando se exercebant, vt ait Suidas.[a] His locis praefecti Gymnasiarchi vocabatur, qui praedictas exercitationes ordinabant, & eorum curā gerebant. ab eo munere Philosophos, Rhetores, Grammaticos, Medicosque immunes esse Modestinus scribit.[b] Cicero,[c] Demoliendum, inquit, curauit Demetrius Gymnasiarchus, quod is ei loco praeerat. Quia verò in his gymnasiis, & Philosophi versabantur, & rei literariae gymnasium, Diatriba est appellatum, de quo Ant. August.[d]

[a] in verbo γυμνασία
[b] in l. si duas. §. aliās l. sed & reprobari. §. cum similiter. de excusat. tut.
[c] in Verrem. loquens de signis.
[d] in d. l. si duas. §. philosophos.

DE XENOPAROCHIS ET Camelariis. Cap. XXIII.

LEGATIS in vrbem venientibus, sal, ligna, caetera quoque ad vsum, & victum necessaria ex publico submini strabantur, cui muneri praefectus Xenoparochus vocabatur, vt Acron, Budaeus, & alii tradiderunt quod & ipsum munus personale cēsebatur.[e] Onus verò hospitem in domibus recipiendi munus non personae, sed patrimonij est.[f]

Erant & Camelarij, qui camelorum curam habebant. Nam si exercitus impedimenta ob expeditiones publicas comportāda erant, camelis vtebantur, quibus & Camelariis, ex publico cibaria praestabantur. Sed camelorum curam habentes, plurimi in albo descripti erant, qui ordine singuli sua vice citabantur, vt hoc personale munus subirent: Nec nisi corporis infirmitate excusari poterat. Arcadius,[g] Camelasia, inquit, similiter personale munus est, nam ratione habita & alimentorum, & camelorū, certa pecunia camelariis dari debet, vt solo corporis ministerio obligentur, vnde constat camelorum curam, quae καμηλασία[h] seu camelasia appellatur, inter personalia munera connumerari. Qui haec curabat, camelarius dicebatur.[i]

Erat aliud huic simile personale onus, Tyrones vel equos ad exercitium perducendi, vel res alio modo quam per camelos peruehendi, vt annonam, vel pecuniā fiscalem, aut vestem militarem persequēdi. Arcadius,[k] Tyronum, inquit, siue equorum productio, & si qua alia animalia necessario producenda, vel res peruehendae siue persequendae sunt, vel pecuniae fiscales, siue annona, vel vestis, personae munus est: cursus vehicularis sollicitudo, item angariarum praebitio personale munus est; Haec ille: Vbi enim arma, aut aliae res ad exercitum erant transmittendae, magister officiorum praefectum praetorio monebat, vt singulas ciuitates, naues, equos, aut plaustra, prout vsus exigebat ex publico exhibere iuberet,[l] quod oneris genus angaria vocabatur, & pro locorum proximitate res trāsmittebantur.[m] Cōferebant autem prouincia les bucellatum panem, vinum, acetum, laridum, carnem veruecinam, & paleas, quas vltra viginti milliaria vehere non cogebātur.[n] Idem erat in vestibus militibus exhibendis,[o] quibus vnus praeficiebatur, qui eas exciperet. Arcadius quoque[p] vehicularis cursus sollicitudinem munus personale esse scribit intelligēdum est, cum quis vehicula publica ad currendū destinata curabat: vt pabula equis praeberentur, & mansiones restaurarentur; quae omnia sunt munera personalia, ob vtilitatem publicam excogitata.

[e] d. l. vltim. §. hi quoq. de mun. & hon.
[f] l. & qui origi nem. §. munus dict. tit.
[g] d. l. vlt. §. camelasia. ff. d. tit.
[h] d. l. 1. §. 2. de mun. & honor.
[i] d. l. 1. §. 2. & l. vlt. §. camelasia.
[k] in d. l. vlt. §. 1.
[l] l. vlt. C. de fabricensib.
[m] l. pro locis 6. l. mediterraneae. 9 C. de annon. & tribut. l. sicut. 4. C. de erogat. milit. annon.
[n] l. 1. 2. & seqq. imo tot. ti. C. de eroga mil. ann.
[o] l. 1. C. de mil. veste.
[p] in d. l. vlt. §. 1. de mun. & ho.

DE NYCTOSTRATEGIS. Cap. XXIIII.

ARCENDIS incēdiis, quę plurimū nocte oriri solēt olim cū familia publica Triuuiri praerāt nocturni vocati. Paulus,[q] apud vetustiores, inquit, incēdiis arcendis praerant, qui ab eo quòd excubias agebant, nocturni dicti sunt, hos Graeci νυκτοστρατήγους appellant quod & ipsum munus personale fuit, in muni cipiis frequentatum, Arcadius,[r] Sed & Nyctostrategi, & pistrinorum curatores personale munus ineunt. Legendum enim est nyctostrategi, vt Florentiae, non nycostrategi. Romae verò praefectus vigilum fuit, nam pluribus vno die ortis incendiis, Augustus septē cohortibus opportunis locis cōstitutis his septem tribunos, & omnibus praefectum vigilum praefecit.[s] Postea Constantinopoli antiquo vocabulo abolito, Praetorem populi Iustinianus instituit,[t] de quo supra latius dixi.

[q] l. 1. ff. de offi. praef. vig.
[r] in d. l. vlt. §. legati. de mun. & hono.
[s] l. 2. & 3. de offic. praef. vigil.
[t] l. Nouella 13.

DE AGONOTHETIS ET MASTIGOphoris. Cap. XXV.

SACRIS certaminibus Agonothetae praerant:[u] qui aliquando βραβευταί, Latinis, & Vlpiano designatores vocantur; hos comitabantur; lictores, à Graecis μαστιγοφόροι nominati, qui ad submouendam turbam flagra gerebant, & inde nomen habuerunt, quasi flagri-

[u] l. Senten. de poenis.

feri dicti, qui & ipsi inuiti hoc munus subire compellebantur. Arcadius,[a] Mastigophori quoque, inquit, qui agonothetas in certaminibus comitantur, & scribæ magistratus, personali muneri seruiunt: ita legitur Florentiæ. Alii codices habent sacris certaminibus, quæ in Græcia erant quattuor Nemæa, Pythia, Istmia, & Olympica, de quibus alibi dixi. Sed ego hic malo de certaminib. quæ in diuersis ciuitatibus fiebant, intelligere: & licet Suidas Agonothetas propriè velit esse, qui scenicis ludis præsunt, de aliis tamen certaminibus, quæ in Circo fiebant, aut pugillatu, Arcadius sentit. Currentium equorum spectaculis ijdem præficiebantur, de quibus alibi legitur.[b]

[a] d.l. vlt. §. mastigophori de mun. & honor.
[b] in l. 1. eo. tit.

DE LEGATIS. Cap. XXVI.

Cod. de legatis.

AB ordine Decurionum Legari plerumque ad Principem etiam inuiti mittebantur hi, qui trium superstitum filiarum numero excusati non fuissent,[c] vel qui biennio post aliam susceptam legationem nõ vacauissent.[d] ob leues causas olim legati ad Principem mittebantur; Nam Bysantii quotannis ad salutandum Traianum cum viatico seu legatiuo duodecim millium nũmum destinabant, quod Princeps prohibuit. Plinius,[e] requirenti, inquit, mihi Bysantiorum Reipub. impendia indicatum est legatum ad te salutãdum omnibus annis cum psephismate mitti, eique dari nũmum duodena millia. erant eius temporis CXX. aurei, ex nostris plus CLXXX. Hæ legationes vt superfluæ sunt arctatæ, & statutum, vt non nisi ex necessaria causa mitteretur ad Principem, & causam comprobaret Præses, qui suis litteris legatum comitabatur, vt Honorii & Theodosij rescripto cauetur,[f] quod etsi de Alexandrinis loquitur, Iuris tamen Interpretes ad alias ciuitates extendunt. Idem est si prouincia ad Imperatorem Legatum destinare velit.

Nam Præfectus Prætorio, cui illa subest, causam examinare debet, an sit mittendus,[g] ciuitas verò in primis legatum eligere, & decretum de eo mittendo scribere, cui decuriones subscribunt,[h] & hoc græcè psephisma vocatur.[i] Nemo verò proprio ære legationem suscipere cogitur, sed à Reipub. viaticum vel legatiuum constituitur,[k] Arcadius,[l] Legati, inquit, qui ad sacrarium Principis mittuntur, quia viaticum, quod legatiuum dicitur, solent accipere, personale munus ineunt. Huius legatiui & Vlpianus meminit.[m] Legationes quomodo ordinarẽtur, Honorius ad Monaxium P.P. scribens his verbis explicat:[n] Quoties legatio destinatur, vniuersos curiales pręcipimus, qui intra vrbẽ cõstituũt, si nõ ægritudine vel alia excusabili necessitate impediuntur, in locum curię conuenire, & decreta sua propria subscriptione firmata viro spectabili Præfecto Augustali insinuare, vt eius relatione tuis virtutibus intimata, & sub examine tuo perpẽsa, venire necnè legati debeant, ordinetur, nulli penitus legatione libera committenda. Creabantur & ad census accipiẽdos legati, quod & ipsum munus personale erat, Hermogenianus:[o] Ad census, inquit, accipiendos legati creari videbantur, quum ad debita Reipub. vectigalia accipienda mittebantur. In eligendis Legatis hic etiam ordo seruabatur, vt prius his, qui ætate, dignitate, & lóco præcedebant, hoc munus demandaretur, & ordine sequentes per vices vocarentur, nisi fortè rei magnitudo primores eligi desideraret, tunc enim ab hoc ordine receditur.[p] Quo tempore quis fungitur legatione, neque alienis, neq; propriis negotiis interponere se debet.[q] Numerus quoque legatorum est præfinitus, ne plures quàm tres mittantur.[r] Proprium verò & personale munus est legationis, quod per alium quàm filiũ perfici non potest.[s] Priuilegium habent Legati, ne conueniantur in caussis ciuilibus, tempore quo legatione funguntur, ne à ministerio & officio sibi iniuncto auocentur,[t] si tamen in legatione deliquerint vel ipsi vel eorũ serui. Romæ puniuntur.[u] Debitores Reipub. aut infames legati fieri nõ possunt.[x] Veredis cursus publici legati etiam ciuitatũ vehebantur, siquidem Valerianus, eos qui ex caussis minus necessariis venerint, cũ iniuria animalibus propriis ad prouinciam reuerti iussit.[y] Gratianus cum vniuersa diœcesis vnum vel duos legatos ad Principem mittẽdos elegerit, vnius rhedæ cursus publici illis euectionem concedit. Prouinciarum verò Legatis singulas angarias permittit,[z] id est singulos equos. Cum vniuersa diœcesis de legato ad comitatum Imperatoris mittendo conueniebat, nullum requirebatur decretum, nec alicuius iudicis negociorum examinatio, sed quod maiori parti primatum ciuitatum placuisset, obtinebat,[a] Si verò prouincia Legatum destinare volebat, cuiusque prouinciæ curiatum primates in Metropolim conueniebant, in cuius loco publico de occurrentibus negotiis tractabant, & quod maior pars probasset, fiebat,[b] modò P.P. assensus interuenisset,[c] Cũ ad Principis comitatum Legati peruenissent, prius in Pręfecti, prętorio auditorio eorum petitiones, nulla tamẽ facta determinatione examinabantur, deinde in Principis Consistorio ab epistolaribus recitabãtur, qui ex sententia Principis responsum scribebant.[d]

Soliũ verò, in quo Legatos Princeps audiebat, Corrippus Africanus[e] ita describit.

Atria prælargis extant altissima tectis.
Sole metallorum splendentia, mira paratu.

[c] l. 1. C. de legatio. lib. 10.
[d] l. 3. C. eod.
[e] epist. 3. ad Traian.
[f] l. vlt. C. eod.
[g] l. pen. C. eod.
[h] d. l. vlt.
[i] episto. 3. & Cicero pro Flacco.
[k] l. 2. in fin. l. filio ff. eo.
[l] in l. vlt. §. legati. ff. de mun. & honor.
[m] in l. 2. ff. de legati.
[n] in leg quoties 15. C. Theo. eo.
[o] in l. 1. de legati.
[p] l. 3. §. præses ff. de mun. & hono. l. 4. §. pen. ff. eod.
[q] l Paulus. 10 fi. ff. eo.
[r] l. 4. in fi. ff. eo.
[s] d. l. 4. §. legati.
[t] l. si quis in legatione, l. non alias. §. 1. & 2. cum l. seq. ff. de iud. l. non distinguemus § item si quis. ff. de arbitr. l. cum qui. §. 1. ff. de consti. pecun. l. 3. & 5. ff. eod.
[u] d. l. non aliàs
[x] l. 4. in prin. & §. 1. ff. eo.
[y] l. 6. C. The. de legat.
[z] l. 9. C. The. de legat.
[a] d. l. siue 9. C. Theo. eod.
[b] l. si quod 12. & seq. C. Theo. eod.
[c] l. 14. C. Theo. eod.
[d] l. quotiescunque 10. C. The. eod.
[e] lib. 3. in laudẽ Iustini minoris.

Et facie plus mira loci, cultuque ſuperba.
Nobilitat medios ſedes Auguſta penates,
Quattuor eximiis circumuallata columnis.
Quas ſuper ex liquido præfulgens cymbius auro.
Immodico ſimulans conuexi climata cœli,
Immortale caput, ſoliumque ſedentis obumbrat
Ornatum gemmis, auroque, oſtroque ſuperbum.
Quattuor in ſeſe nexos curuauerat arcus
Per læuam dextramque tenens victoria partem.
Alterius erectis pendebat in aere pennis,
Laurigeram geſtans dextra fulgente coronam.
Mira pauimentis, ſtratiſque tapetibus ampla
Planicies longoque ſedilia compta tenore.
Vt lætus Princeps ſolio conſedit in alto,
Membraq; purpurea præcelſus ſede locauit.
Legatos Auarum iuſſos intrare Magiſter
Ante fores primus diuinæ nunciat aulæ.
Orantes ſeſe veſtigia ſacra videre.
Clementis domini, quos voce & mente benignus.
Imperat admitti.
Verum vt contracto patuerunt intima velo
Oſtia, & aurati micuerunt atria tecti.
Cæſareumque caput diademate fulgere ſacro
Tergazis ſuſpexit Auar, ter poplite flexo
Pronus adorauit, terraque affixus inhæſit.
Hunc Auares alii ſimili terrore ſecuti
In facies cecidere ſuas, ſtratoſque tapetos.
Fronte terunt, logiſque implent ſpacioſa capillis
Atria, & Auguſtam membris immanibus aulam.
Vt clemens Princeps legatos ſurgere iuſſit,
Officij ſtratos iuſſu monituque iubentis.
Erexere viros. Quod poſcitis ore ſereno,
Clementer regnator, ait, memorate, docete.
Et veſtri regis, quæ ſit legatio, ferte.

DE

DE CORPORIBVS ARTIFICVM.

RÆTER Magistratus,& alios diuersa officia obeuntes, erant & corpora artificum,quę personaliũ onerũ immunitate gaudebant, & hos numero XXXII. Taruntenus Paternus recenset. [a] Constantinus verò ad Maximum XXXV. nominat, [b] sunt autem sequentes.

[a] in l.vlti. C. de iur.immu.
[b] in l.1.C.Theodos. de excusat. artif.l.1.C.eo.

1 ARCHITECTI. Hi sunt qui ædificiorum membra disponũt,& eorum formam describunt. Constantinus ad Leontium P.P. [c] Architectos, inquit, qui diuisiones partium omnium,incisionesque seruant,mensurisque & institutis operam fabricationi stringũt,immunitatibus gaudeant, & suscipiant docendos,qui docere sufficiunt. Hi prius liberalibus literis imbuebantur, quàm hanc artem discerent. Constantinus ad Felicem Procons. Africæ:[d] Architectis, inquit quàm plurimis opus est,sed quia non sunt, sublimitas tua in prouincijs Africanis ad hoc studium eos impellat,qui ad annos fermè duodeuiginti nati, liberales literas degustauerint, quib' vt hoc gratum sit, tam ipsos quàm eorum parentes ab his,quæ personis iniungi solent, volumus esse immunes, ipsisque qui discent, salarium competens statui. De Architectura libros x. ad Augustum M. Vitruuius scripsit, in quorũ initio sic scribit,Architectura est sciẽtia pluribus disciplinis, & varijs eruditionibus ornata,cuius iudicio probantur omnia,quę à ceteris artibus perficiuntur opera.& subdit Architectum,litteratum esse oportere,peritum graphidos,eruditum geometrię,optices,arithmeticæ,philosophiæ,& musicę,historias plures, & responsa Iurisconsultorum nosse, & astrologiã,cœlique rationes cognitas habere.Quare non mirum,si cæteris architecti vt digniores præponuntur.

[c] in l.3.C.Theodos.eod.
[d] in l.1.C.Theodos.eod. & in l.vlt.C.eo.

2 MEDICI. Hi quarto loco in codice Theodosiano locantur. Accursius legit, mulomedici, pro medicis omnium brutorum, neque enim de medicis hominum loquitur, qui non sunt artifices.In codice Theodosiano separatim medici locãtur, & post alios mulomedici.In basilicis scriptũ est,medici,&equorum medici.Medicos hic Cuiacius chirurgos esse putat.Hos Paternus veterinarios vocat. [e]

3 PICTORES. Isti censum capitis etiam serui non pendebant, [f] hospites recipere non cogebantur. [g] pergulas & officinas in locis publicis sine pensione tenebant,in ciuitate,quam elegerant morabantur,alijsque priuilegijs gaudebant. [h]

[e] in d.l.vlt.
[f] d.l.vlt.C.Theod.
[g] l.archiatros. C.de metatis.d.l. vlti.C.T.eo.
[h] d.l.vlt.

4 STATVARII. Qui hominũ marmoreas effigies formabant,vt omnibus est notũ.

5 MARMORARII. Qui non statuas, vt præcedentes,sed alia marmora secant, expoliunt,& exculpunt.

6 LECTICARII seu ARCARII. Ita Accursius & Alciatus.Lecticarij sunt, qui faciunt lecticas,ita hos Põponius,[i] & Martianus [k] appellant.Alij legũt Lectarij,qui lectos faciũt,seu Laccarij,qui puteos fodiunt.Sed hi inter se longe distant,cum tamen eos pro affinibus illa dictio(seu)ponere videatur.In codice Theodosiano,[l] omissis lectarijs,legitur, laquearij,qui laquearia fabricant,& ita fortè reponendum,Tectorij seu Laquearij.

[i] in l. si ex toto, 8.§.2.de leg.1.
[k] in l. legatis.§.1.de leg 3.
[l] in d.leg.2.C.Theo.de excus.artif.

7 CLAVICARII. Qui claues efficiunt. In codice Theodosiano omittuntur.

8 QVADRATARII. ita etiam legitur in codice Theodosiano,non Quadragarij; illi sunt,qui marmora ad amussim quadrant, quos Græci [illegible] appellant; & ex vitis quattuor coronatorum Accursius & Alciatus Quadratarins vocari arguunt.

9 STRVCTORES, id est, ædificatores seu Fabri murarij; vnde canales structiles à Vitruuio lib.8.cap.7. & Palladio lib. 9. cap. 11.appellantur, qui calce ligatis lateribus fabricant. A Paterno [m] buculatum structores vocantur.

[m] in d.l. vlti. de iur.immu.

10 SCVLPTORES ligni,quę in ligno imagines hominum & brutorum effingunt. In codice Theodosiano hi simpliciter sculptores nominantur.

11 MVSARII. In codice Theodosiano legitur.Musiuarii sunt qui emblemata seu opus vermiculatum ex tessellis marmoris varii coloris in homines,& varias animalium formas effingunt,vulgò musaicum vocant.Spartianus in Pescẽnio Nigro.Nũc, inquit,in Cõmodianis hortis in porticu curua pictum de musiuo inter Commodi amicisinos videmus sacra Isidis ferentem.

12 DEAVRATORES. Qui vasa, arma,aliaque inaurant,ita & in codice Theodosiano nominantur.

13 ALBINI. quos Greci κονιάται appellant.In codice Theodosiano Albarij dicũtur, & fortè rectius Sunt. qui incrustant & dealbant parietes,tectores ab Vlpiano dicti: [n] ita etiam

[n] In l. si seruus seruum, 27.§.vlti.ad l.Aquil.

etiam vocat Tertullianus de idololatria, scit inquit, albarius tector & tecta sarcire, & tectoria inducere, & cisternam liare κονιᾶν inquit Suidas, οἱ τοὺς τοίχους κονιῶντες idest, muros dealbantes.

14 ARGENTARII. sunt, qui vasa argentea fabricant Vascularij aut fabri argentarij à Iureconsultis vocati.[a]

[a] in l. penult. in princi. de aur. & arg. lega l. vlti. de act. & oblig.

15 BARBARICARII. ex auro coloratis filis, inquit, Donatus in 11. Virg. exprimunt hominum formas, & animalium, aliarumque specierum, ijdem cassides & buculas auro argentoque inducunt, vt supra diximus.

16 DIATRATARII. Diatritarij apud G. Theo. & minus recte. sunt qui vasa aurea atgéteaq; cęlāt, id est signa & imagines imprimunt. Vlpianus[b] si calicem, inquit, diatretum faciendū dedisti, si faber imperitia fregit, dāni iniuria tenebitur. Posset & de his intelligi, qui pocula ad signa infigéda excauāt & perforāt.

[b] in d. l. 27. si seruus seruum, §. si calicem. ad le. Aquil.

17 ÆRARII FVSORES. Qui æs fundunt, & æreas imagines conflant. Sed in Cod. Theod. tribus interpositis artificibus, ærarij à fusoribus separātur, illi enim sunt, qui ex ære plura fabricant, vt lebetes, cacabos, ahena, & alia. Fusores verò qui fundunt. Paternus ærarios hos simpliciter nominat.[c]

[c] in d. l. vlti. de iur. immu.

18 SIGNARII. in Cod. Theo. non reperiuntur, sed horum loco sunt ferrarij. Signarij parua signa & sigilla faciebant, Sceuola[d] iubeo, inquit, signum Dei ex libris centum in sacra æde & patria statui cum subscriptione nominis mei, id est statuam & idolum. Vlpianus,[e] sigilla, ait, & statuæ affixæ instrumento domus non continentur.

[d] in le. Titia. §. vlt. de aur. & argen. lega.

[e] in l. quæsitum § Pa inianus de fund. instruc.

19 FABRI. Horum loco apud Cod. Theodos. sunt Tignarij, qui tigna & tecta fabricāt. sed alio non adiecto fabri à Paterno appellantur,[f] proprie enim fabri sunt lignarij secūdum Vallam. licet Suidas Græcum nomen τέκτονες ipsis cum lapidarijs cōmune esse velit.

[f] in d. l. vlti. de iur. immu.

20 BRACARII. Pro his in cod. Theod. legitur Blatticarij, qui sericum purpura tingunt,[g] blattam enim purpura attinctum vocat Martianus,[h] sed Bracarij sunt, qui bracas faciunt, quibus Arcadio imperante, intra vrbem vti non licebat.

[g] l. lotas. C. de murilegul.

[h] in l. vlt. § species, de publica.

[i] l. 2. C. Theo. de habitu, quo vti oport. intra vrb.

21 AQVÆ LIBRATORES. Hi sunt, inquit Constantinus,[k] qui aquarum ductus inuentos, & modos docili libratione ostendunt, ac deriuandæ aquæ & diuidendæ rationem tenent. Paternus aquilices vocat,[l] quasi aquam elicientes.

[k] in l. vlt. C. de excusat, artific.

[l] in d. l. vlti. de iur. immu.

22 FIGVLI. qui Græcè dicuntur κεραμεῖς. ex creta amphoras, lateres, dolia, tegulas, imbrices, patinas, aliaque vasa formant, vnde apud paulum[m] Figulinæ sunt loca, in quibus ars figuli exercetur. Figulinas Iabolenus vocat.[n] Cum verò hæc ars valde esset necessaria, Numa Pompilius rex septimum collegiū figulorum instituit.[o]

[m] in l. veluti, de serui. rustic. prędior.

[n] in l. fund. 25. §. 1. de fundi. instru.

[o] Plin. libr. 35. cap. 12.

23 AVRIFICES. qui annulos vasaque aurea faciunt.[p] Hi & Cæteri artifices à Paulo in Aulularia recensentur.

[p] leg. scribit. de aur. & arg.

24 VITRIARII. vasa vitrea conflantes.

25 PLVMARII. ex plumis auium vestimenta conficiūt, secundum alios acu pingūt. Nonius clauatam vestē, aut ex clauis contextā à Plauto dici putat in Epidico, scena 4. vestes, inquit, quotānis nomina inueniūt, noua, Tunicam rallam, tunicam spissam, linteolum cæsiciū, cumatile, aut plumatile. D. Hieronymus in Chronicis scribit anno salutis 345. Macedonium artis plumariæ in locum Pauli ab Arianis episcopis sobrogatum. Posset & de his intelligi, qui culcitras plumis infarciunt. In Codice Theod. horum loco scriptum est, Plumbarij, qui plumbeas pilas, & alia ex plūbo faciunt. Corippus Africanus in carmine in laudem Iustini minoris, de eius inauguratione loquens, ait.

Auratum scandens solium, sedemque paternam.

Constructam plumis, pulchrisque tapetibus altam.

Aspexit latos populos.

26 SPECVLARII. qui specula faciunt, non qui specularibus fenestras muniunt, quia specularij vocarentur. Specularios etiam appellat Paternus.[q]

[q] in d. l. vlti. de iur. immu.

27. EBORARII. Eburarij in Codice Theodos. qui ex ebore sellas, lectos, & alia faciunt.

28 PELLIONES. qui pelles & coria conficiunt, & tentoria; quæ pellibus tegebātur.[r] Hinc forte emendandus locus Paterni;[s] vbi legitur Polliones pro pellionibus, & si a polliendo polliones possent appellari.

[r] leg 3 ff. de supell. lega.

[s] in d. l. vlt. de iur. immu.

29 FVLLONES. qui lauant, curant, polliuntq; vestimenta. Iustinianus[t] si fulloni, inquit, pollienda curandave dederit vestiméta, nulla mercede constituta, mandati competit actio. Hinc Fullonica ars fullonis.[u] præcipue vero pannos lauando maculas emundabant. Vnde iocus Fausti Syllæ filij in sororem apud Macrob. lib. 2. Saturnalio. cum enim duos eodem tempore illa mæchos haberet, Fuluium fullonis filium, & Pompeium cognomine maculam, mirari se dicebat sororē suam habere maculam, cum fullonem haberet. Polliebant verò interpolando & renouando vestiméta, quæ interpolla vocabantur.[x] Plures olim in ciuitatibus erant fullones. Hodie pauci hanc artem exercent,

[t] in § item si fullo, Instit. de obligat. quæ ex deli nasc § 1. Instit. mand

[u] l. 3 in princ ff. de aqua plu. arcen. l. si cuius. §. vlti. de vsufr.

[x] l. Labeo. ff. de contr. emptio. l. præcipiū de ædili. edict.

30 CARPENTARII. Carpentū genus est vehiculi à Carméte Euandri matre dictum, vt Ouidius in Fastis opinatur hoc carmine.

Nam prius ausonias matres carpēta vehebant,
Hac quoque ab Euandri dicta parente reor.

Auctor est Tranquillus in Caligula ca. 15, Caligulam Agrippinæ matri carpentū, quod in pompa duceretur, decreuisse. Id duabus rotis ve-

tis vehebatur, quemadmodum in eius numismatis cernitur. Messalinæ quoque vxori Claudij concessum fuisse Dion scribit, vt carpento vehi posset. Carpenta fabricantes à Constãtino [a] & Paterno [b] carpẽtarij sunt appellati Vegetius lib. 2. ca. 11. Habet, inquit, legio fabros tignarios, instructores, carpẽtarios, ferrarios, pictores, reliquosque artifices ad hybernorũ ædificia fabricanda. Græci videantur interpretari, qui clitellas camelorum faciunt.

[a] in d. l. 1. C. de excus. artifi.
[b] in d. l. vlti. de iur. immun.

31 SCVLPTORES. qui animalia in marmore aliasque effigies formant.

32 DEALBATORES a Paterno in Codice Theod. omittuntur. Ab Albinis vel Albarijs differre possunt, quòd illi parietes, isti vasa figulina vel quid aliud dealbant.

33 CVSORES linarij, qui lina cudunt. In Cod. Theo. pro cusores, perperã scriptum est casores.

34 TIGNARII. qui tigna dolant, & tectis imponunt. Paulus [c] Fabros, inquit, tignarios dicimus non eos duntaxat, qui tigna dolarent sed omnes qui ædificarent. Tigni verò appellatione in lege 12. tabular. omnis materia continetur, ex qua ædificia constant. Sed hic de ijs, qui trabes proceresve dolant, & ædificijs imponunt, intelligi arbitror, cum alij propria habeãt vocabula. Hos aliqui putant esse, qui à Constantino [d] & Valentiniano [e] fabricentonarij apellantur, quorum corpori Constantinus iubet dendrophoros inseri; [f] Hos esse puto quos Paternus syluam infindere scribit, [g] & cæsas arbores ad centenarios dolaturos deferre. Proprium templum, in quod conueniebant, quemadmodum & alij corporati habebant, propriumque patronũ cooptabãt, qui eorum causas tueretur, & quæ ad suos artifices spectabant, procuraret. Tabula ęnea de ijs Regij inuenta est, quam hic inserendam esse censui. Aliæque de centenarijs plures alibi extant inscriptiones, sed hanc cæteris antecellere existimo.

[c] in l. ferri. a 35. in fin. de verb. signific.
[d] in l. 1. C. Theo. de centenarijs. & dendroph.
[e] in l. 2. C. The. eod.
[f] in l. 1. C. The. de centenar.
[g] in l. vlt. de iur. immu.

IN

INSCRIPTIO.

IMP. CAES. M. AVRELIO,

ANTONINO AVG. PIO.

FELICE VIM PETRONIO SEPTIMI-
ANO COS

[a] Circa an. Domini.191.

X Kal. April. In Templo CollegI Fabrvm Et Centonariorvm Regiensivm,

Qvod Referentibvs P. Sænio Marcellino ET C. Avfinio Dialogo Qvæstoribvs VF[b]

[b] Verba fecerunt.

IvSilivm Ivlianvm Virvm Et Vita Et Modestia Et Ingenita Verecvndia Ornatvm Et Liberalem Oportere CollegI Nostri Patronvm Cooptari. Vt Sit Cæteris Exemplo IvdicI Nostri Testimonivm.

Q F P D E R I C[c]

[c] Quid fieri placeret de ea re ita censuerunt,

Salvbri Consilio Tam Honesta Relatione A Qvæstorib. Et Magistris CollegI Nostri Factam Et Singvli Et Vniversi Sentimvs Et Ideo Excvsandam Potivs Honesto Viro Ivliano Hvivs Tarnæ Cogitationis Nostræ Necessitat. Petenovm qve Ab Eo Libenter Svscipiat CollegI N[d] Patronal. Honorem Tabvlamqve Æream Cvm Inscriptione Hvivs Decre. N[e] Domo Eivs Poni Censvervnt.

[d] Collegij nostri Patronalē.
[e] Nostri.

RACTEARII, ideſt πεταλουργοὶ auri laminas ad inaurandum attenuebant, D.Hieronymus ad Fabiolã, auri laminæ, id eſt, bracteæ mira tenuitate tunduntur [illegible] Cod. Theod prætermittũtur.

Alij quidam à Paterno[f] à perſonalibus muneribus immunes nominãtur, quorum aliqui ſunt artifices, aliqui nõ: inter eos ſunt gubernatores nauium. Vnde apud Iabolenum[g] Archigubernus pro eo, qui totam claſſem regit, ponitur. Ex artificibus Naupegi, nauiũ ædificatores, balliſtarij, ſcandularij, qui ſcandulas tecta tegentes fabricant. Gladiatores pro his, qui gladios faciunt. Tubarij tubarũ artifices cornuarij, arcuarij, item qui calcem coquunt, & ſyluam infindũt, carbonem cædunt ac torrent, id eſt ligna ad parãdum carbonem ſternunt, & poſtea in carbones torrent, quemadmodũ alibi Vlpianus declarat. Lanij, venatores, victimarij, præco, buccinator. Alij præterea à Paterno nominãtur, quos pro artificibus non habeo, & eos recenſet, qui militiæ inſeruiebant, eius enim lex ex lib. 1. militarium eſt decerpta.

[f] In d. l. vlt. de Iur. immu.

[g] In l. Seius Saturnin. ad Trebellia.

36 INTESTINARII in Cod. Theodo. adduntur, qui inteſtina fabricant. Eſt autem inteſtinum opus ex ligno ad ornatum ædium Varro lib. 3. de re ruſtica, cum villas haberes opere tectorio & inteſtino, ac pauimentis nobilibus Lithoſtrotis ſpectandam parum putares eſſe, niſi tuis quoque literis exornati parietes eſſent.

TESSELLARI, qui teſſellas, ideſt parua quadra pauimentis infigunt. Scribit Tranquillus in C. Cæſare cap. 45. ipſum in expeditionibus teſſellata & ſectilia pauimenta circuntuliſſe. Pauimentorum quoque teſſellatorum atque ſectilium Vitruuius meminit Hi ſunt in iure nominati artifices, quorum, prout diſtinctæ erant artes, ita propria ſeparataque erant Collegia, corpora nuncupata; quæ cum maximam plebis partem, & fermè totam cõtinerent, & ciuitatibus eſſent neceſſaria, prætermittenda non eſſe duxi.

Hęc erant municipiorum ſub Imperio Romano munera, ex quibus ſcire licet, quãta induſtria ciuitates regerentur. Ego hoc breuiariũ magiſtratuum officiorumq; municipaliũ Notitiæ dignitatum vtriuſq; Imperij addendũ putaui, vt quemadmodum ibi prouinciarum, & palatij gradus, ita hic ciuitatum munera cognoſcerentur.

F I N I S.

AVCTORES IN COMMENTARIO
NOTITIÆ CITATI.

A

CRON.
Aelianus.
Aelius.
Aelius Lampridius.
Aelius Spartianus.
Aelius Donat⁹ Grammatic⁹.
Aeneas Syluius.
Agathius.
Aetius.
Aimonius.
Albertus Magnus.
Ammianus Marcellinus.
D. Ambrosius Episcopus Mediolanens.
Ambrosius de Vignate.
Andreas Tiraquellus.
Andreas Alciatus.
Angelus Clauasius.
Angelus Politianus.
Antonius Augustinus.
Appianus Alexandrinus.
Apolonius.
Apuleius.
Aristides Smyrnaus.
Aristophanes.
Aristoteles Stagyrita.
Asconius Padianus.
Atheneus.
Aulus Gellius.
Aulus Persius.
D. Aurelius Augustinus Hipponensis Episcop⁹
Ausonius.

B

BAlsamon.
Bartholomeus de Cassaneo.
D. Basilius.
Beda.
Bernardinus Rutilius.
Benedictus de Plumbino.
Bernardus Iustinianus.
Boccatius de claris fœminis.
Blondus.
Budaus.

C

CAius Plinius secundus.
Callistus.
Cassianus.
Claudianus.
Candaules.
Cassianus de institutis renunciantium.
Cassiodorus.
Cattellianus Cotta.
Cedrenus.
Celius Calcagninus.
Cesar.
Casaris commentarij.
Casaris Barony Card. annales.
Chrysippus.
Claudius Galenus.
Clemens in lib. Constitutionum.
Clemens Alexandrinus.
Codex Theodosianus.
Cœlius Rhodiginus.
Collatio legum Romanarum cum legibus Moysis.
Columella.
Constantinus Imp. de thematibus.
Constantinus Porphyrogenneta.
Corippus Africanus.
Cornelius Tacitus.
D. Cyprianus.

D

DAmasius
Demosthenes orator Gracus.
Diodorus Siculus.
Diomedes Grammaticus.
Dion Cassius cognomento Coccius.
Dionysius Halicarnasseus.
Dionysius Areopagita.
Dioscorides.
Dorotheus Grecus,

E

EPiphanius.
Euagrius.
Eucherius.
Euerardus,
Eusebius Casariensis.
Eusebij historia ecclesiastica,
Eutropius presbyter.

F

FEstus.
Flaccus Verius.
Flauius Vegetius Renatus.
Flauius Vopiscus.
Franciscus Duarenus.
Franciscus Maturantius.
Franciscus Curtius Papiensis.
Franciscus de Ripa.
Franciscus Porcellinus.
Franciscus Petrarcha.
Fortunatus in lib. de nauigio suo.
Froisardus Gallus.

G

Gaffurus Genuensis.
Gaguinius Gallus.
Georgius Merula.
Geruasius Tibelensis.
Godfridus Anglus historiographus.
D.Gregorius Nazianzenus.
D.Gregorius Pont.Max.
Gregorius Turo.
Guilielmus Budeus.
Gulielmus Durandus.
Gulielmus Montanus Landensis.
Gulielmus Gallus Tyrius episcop.

H

Hector Boetius.
Hegesippus de excidio vrbis Hierosolim.
Herodianus.
Herodotus.
Heredotius.
Harmenopulus.
Hesychius
Hieracleus philosoph.Gracus.
D.Hieronymus.
Hippocrates.
Hippolytus de Marsilijs.
Hircius.
Homerus.
Horatius.

I

D. Ioannes Chrysostomus.
Ioannes Goropius.
Ioannes Villanus.
Ioannes Tritemius Abbas.
Iornandes Alanus.
Iosephus.
Iosephus scaliger.
Isidorus.
Itinerarium Antonini.
Iulius Capitolinus hic est allegatus in Notitia.
Iulius Cesar.
Iulius Firmicus.
Iulius Frontinus.
Iustinus.
Iuuenalis.

Iuuentius Celius.

L

Lactantius Firmianus.
Laertius.
Lancilotus Politus.
Laurentius Valla.
Laurus à Palatijs.
Laonichus Chalcondylla.
Lazarus Baysius.
Lazius.
Leo Imp.de bellico apparatu.
Leonardus Aretinus.
Lucius.
Lucius Fenestella.
L.Florus.
D.Lucas Euangelista.
Ludouicus Pontanus.
Ludouicus Gomezius.

M

Macrobius Aurelius.
M.Actius Plautus.
Marcellinus comes.
M.Terentius Varro.
M. Nizolius Brixellensis.
M.Tatius alpinus.
M.Valerianus Martialis.
M.Varro.
Marcocus Teniolensis.
Marculfus monachus de formulis priuatorum publicorumque negociorum.
M.Aurelius Cassiodorus.
Marc.Fabius Quintilianus.
Mac.Tul. Cicero.
Marius Salomonius.
Martinus Laudensis.
Matthaus Palmarius.
Maternus.
Martyrologium.
Metaphrastes.
Michael Psellus.
Mimus Publianus.
Musatus.

N

Nazarius in Panegyrico Constantini.
Nicolaus Bellonus.
Nicolaus Boemus.
Nicephorus.
Niceta.
Nonius Marcellinus Tiburtiensis.

O

Odofredus Beneuentanus.
Oecumenius.
Olimpiodorus Philosophus.
Ortelius.
Otto Morena Laudensis.

P

Palladius.
Paterculus.
Paulinus Nolanus episcopus.
Paulus Orosius.
Paulus Diaconus.
Paulus in libris sententiarum.
Pausanias.
Persius.
Petrus Ancharanus.

Phauorinus Arelatensis.
Philelphus
Phocylides Milesius.
Philo.
Philon Hebraeus.
Philon biblius.
Philostratus Graecus.
Pierius.
Pindarus.
Platina.
Plato philosophus Atheniensis.
Plinius.
Plinius iunior, hic credo est allegatus.
Plutarchus Cheronaeus ex Beotia.
Polybius.
Polidorus Vergilius.
Pollux.
Pomponius Laetus.
Pomponius Mela.
Priscus magister epistolarum Theodosij secundi.
Procopius.
D.Prosper.
Prudentius.
Ptolemaeus.
Publius Ouidio Naso.
Publius Terentius Afer.
Publius Virgilius Maro.
Publius Victor.

Q

Quintus Curtius.
Quintus Horatius Flaccus.

R

Raphael Volaterranus.
Rodulphus agricola.
Ruffinus Aquileiensis.

S

Sabellius.
Sabinus Floridus.
Saluianus de prouidentia.
Sagadinus.
Seneca.
Seruius Maurus Honoratus.
Sebastianus Derrerus.
Sext. Aurelius Victor.
Sextus Pompeius Festus.
Sextus Ruffus.
Sidonius Appollinaris.
Sigibertus Historicus.
Socinus
Socrates.
Solinus.
Solon legislator Atheniensis.
Sophoatus Curopalata.
Sozomenus.
Spartianus.
Statius Papinianus.
Statius in Thebaide.
Stephanus de vrbibus.
Stephanus de Phedericis.
Strabo Amasaus philosophus.
Suetonius Tranquillus.
Suidas.
Sulpitius Seuerus.
Surius.
Symmachus.
Synesius.

T

Tertullianus.
Theodoretus.
Theophilus.
D.Thomas de Aquino.
Titus Liuius.
Titus Lucretius.
Trebellius Pollio.
Tripertita historia.
Trogus.

V

Valerius Maximus.
Valerius Probus.
Vdalricus Zasius.
Vegetius.
Velleius.
Vibius sequester.
Viglius Zuichemus.
Vincentius Bellouacensis.
Vitruuius.
Vuolphgangus Lazius.
Volumen Synodorum.
Vopiscus.
Vrbicus Frontinus de limitibus.

X

Xenophon.

Z

Zonaras.
Zosimus.

FINIS

DE REBVS BELLICIS PRÆFATIO.

Oplesti semper instinctu, felicis reipublicæ vestræ commoditas sacratissimi principes, oportunis est fugge renda temporibus, vt diuina consilia, diuinis successibus conualescant. Vnde pro ingenij facultate vnum capitulum de Largitionum vtilitate in hoc libello composui, non quòd istud tam immensæ vtilitati sufficiat, sed, vt ex hoc mediocratis meæ documento præmisso, in reliquis vtilitatis possit fides ostendi. Proinde ne promissioni fides accommodata, velut fallacem in posterum grauet: pro conscientia veritatis ipse mihi pœnam præmij loco si promissio secus cesserit posco: ne me laus prosequatur, cum abũde sit in hac parte, indignationem pro audacia declinare. Sed fas erit reipub. præsulem à priuato desiderata cognoscere, cum rerum vtilitas interdum eũ lateat inquirentem. Ergo nonnunquam inuitandi sunt, qui nec te quicquam sentire fuerint approbari. Nã vt ait optimus Orator, ad illum maior pars huminũ decurrit, quẽ ingenio natura donauerit. In qua re est cõsiderare sempet, quid vnusquisq; magis sentiat quàm loquatur. Cõstat enim apud omnes, quòd nec summa nobilitas, nec opum affluentia, aut subnixæ tribunalibus potestates, aut eloquẽtia literis adquisita, cõsecuta est vtilitates artium, in quibus etiam armorum continetur inuentio: sed ingenij tãtummodo magnitudo, quæ virtutum omnium mater est, naturæ felicitate subnixa, quod quidem sine personarũ electione videmus accidere. Nam cum Barbaræ nationes neque facundia polleant, aut dignitatibus illustrentur, minime tamen à rerum inuentione, natura opitulante habentur alienæ. Quamobrem clementissimi Principes, qui gloriam bonę opinionis perpetua felicitate diligitis, qui Romano nomini debitos affectus propagatis in filios, respicere dignemini, quæ nostris sensibus commoda prouidentia diuinitatis intulerit. Vniuersis igitur seu militiam clementiæ vestræ tractantibus, seu ocio priuato contentis, vel terræ cultoribus, siue negociatoribus metcium lucru tractantibus, pro seculi vestri felicitate gaudentibus: consequimini ex hoc opere cõmodũ singulorum, quorum species diuersis titulis oportunis quibusque locis oratio subiecta testabitur. Referemus enim quemadmodum remissa tributorum medietate in robur propriũ prouinciarum cultor habeatur. Vnde etiã ratione exactionum cessante contumelia, limitum solitudinem erectis castrorum munitionibus incola securus illustret. Quo etiam pacto auri argentique modus sine damnium pœna duplicetur: vel quo argumento extra solitam largitionem, cumulatus honoribus miles exultet. His etiam adnectenda credidimus, quæ bellorum necessitatibus terra vel mari in adquirendis victorijs procurentur. Ex quibus fastidij leuãdi gratia, pauca machinarum inuenta referemus. Docebimus igitur, velocissimum Liburnæ genus decem nauibus ingenij magisterio præualere, ita vt hæc per eam sine auxilio cuiusquam turbæ obruantur. In terrenis vero congressibus talis est excogitata solertia, vt eques sine aciem rupturus inuadat, siue fugientibus ingerat, se tali arte muniatur, vt semetipsum vel beratus sine cuiusquam magisterio efficiat magnas hostiũ strages. In fluuiorum quoque difficultatibus exquisita est noui pontis inuentio minime subuectioni onerosa. Hũc enim pontem amnibus paludibusque necessarium perpauci homines, aut quinquaginta ferè numero iumenta portabunt. Ex his igitur quę retulimus iam futuris vt arbitror dignatis, pace vestra dixerim, magnum nobis munus concessũ diuinitatis apposito, asserens prouidentia pietatis vestræ armorũ vigorem & cunctam remp. prædictis remedijs subleuandam: quæ quidẽ non ignota sunt proximis vestræ clementiæ, quos alia pluta sollicitant à nobis aliena. Verum quia illos multa occupatos effugiunt, ocio persuasus, non adeo à rerũ commoditatibus peregriꝰ, vtilia vestræ felicitati vndique redacta conferre gestiui. Si quid vero liberius oratio mea pro rerum necessitate protulerit: æstimo venia protegendum, cum mihi promissionis implendæ gratia subueniendum est ꝓpter philosophiæ libertatem.

DE REBVS BELLICIS

COMMODÆ

AVCTORITATIS,

Variæ priſcorum monetæ.

DE INHIBENDA LARGITATE.

BELLICANI laudem & gloriam triumphorum, vtilitas ſemper imitatur ærarij, ne profuſa largitio ſeminamagis excitet preliorum. Quæ ſi prouidentia maieſtatis imperatoriæ reprimatur, non amplius bellorum florebit improbitas, ſed collatorum potius defecta ſubſidiarecreantur. Quod ſi largitio immoderata, ſeruanda profuderit, opum delectabilitas, nullo vetuſtatis more poterit iam neceſsitatibus ſubuenire. Quãobrem patrum nobis eſt pauliſper prouidentia referenda, quam in rebus egenis habuerint, vel quæ nunc in tanta facultatum licentia videatur. Rectores ſuperioris vitæ non

ocioſis

ociosis opibus, sed condendis potius mœnibus lætabantur, io quorum decorem vniuersam auri argentique materiam conferebant. Æris quoque copiam in simulachris proprijs ad virtutis suæ testimonia figurabant. Vt vero emendi & vendendi vtilitas, & vt facultas regiæ largitati suppeteret, in æris vsum excultam politius terram & igne solidatam, certis quoque expresionibus figuratam, auro argentoque reposito, vsui habuerunt: Sed posteriores fastidientes priscæ vtilitatis inuentum, formatos è corijs orbes, auro modio signauerunt, quibos Regum munificentia, & commutationum necessitas intactis collatoribus vtebatur. Sequentior verò ætas æris redundante materia, quam publicus iam mœniū recusabat ornatus, diuturna vt prior monumenta meditata, æs validum ipsoponderę pretiosius figurauit: cuius species pro qualitate, vt diximus, ponderis diuturnior fuit, sed potentia regalis pro licentia speciem suam tantum in auro argeutoque signauit, quæ pro reuerentia figurę nullis vsibus proficiés, ad honorem regium sacrata permansit. Æris autem materia, quæ iam præ copia vilior erat, ad donà militaria & varia populorum commercia signabatur. Sed vt verafides dicta facilius prosequatur, formas & species commodas atque pro temporibus diuersas, variasque veterum prouisiooes, exprimi colorum qualitatibus properaui.

Lutum.

Corium.

EX QVIBVS TEMPORIBVS PROFVSIO, VEL AVARITIA COEPERIT.

Æs.

Constantini temporibus profusa largitio aurū pro ære, quod antea magni precij habebatur, vilibus commercijs assignauit: sed huius auaritiæ origo hinc creditor emanasse. Cum enim antiquitus aurum argentumque & lapidum preciosorum magna vis in templis reposita ad publicum peruenisset, cunctorum dandi, habendique cupiditates accendit. Et cum æris ipsius quod regum, vt diximus, fuerat vultu signatū, enormis iam & grauis erogatio videtur, nihilominus tamen à cœcitate quadam, ex auro quod preciosius habetur, profusior erogandi diligentia fuit. Ex hac auri copia priuatæ potentium repletæ domus, in perniciem pauperum clariores effectæ, tenoioribus videlicet violentia oppresis: Sed afflicta paupertas, in varios scelerum conatus accensa, nullam reuerentiam iuris, aut pietatis affectum præ oculis habens, vindictam suam malis artibus commodauit. Nam sæpe grauissimis damnis affecit imperia, populando agros, quietem latrocinijs persequendo, inflammando odia & per gradus criminum fouit tyrannos, quos ad gloriam virtutis tuæ produxit magis, quàm succendit audacia. Erit igitur curæ prudentiæ tuæ, optimæ imperator, repressa largitate & collatori prospicere, & in posterum nominis tui gloriā propagare. Denique paulisper felicium temporum reuolue memoriam, & antiquæ paupertatis famosa regna considera, quæ agros colere, & abstine re cp bus i c iā qua hæc honoris laude per omne æuum frugalitas incorrupta commendet. Certe aurea nuncupamus, quæ aurū penitus nō habebāt. *Aurea ætas.*

De fraude & correctione monetæ.

INTER damna reipublicæ non ferenda solidorum figura aliquantorum fraudibus depraoata, diuersa populos ratione solicitat, & regię maiestatis imaginem, dum per monetæ culpā refutatur, imminuit. Ementis enim eundem solidum fraudulenta calliditas, & vendentis damnosa necessitas, difficultatem quandam ipsis contractibus intulerunt, ne rebus possit interesse simplicitas. Ergo huic quoque parti maiestatis vestræ est vt in omnibus adhibenda correctio: ita vt opifices monetæ, redacti vndique in vnam insulam congregentur, nummarijs & solidorum vsibus profuturi, à societate videlicet in perpetuū contiguæ terræ prohibiti, ne commixtionis licentia fraudibus opportuna, integritatem publicæ vtilitatis obfuscet. Illic enim solitudine suffragantæ, integra fides monetæ præstabitur: nec erit fraudi locus, vbi nulla est mercis occasio. Verum vt qualitas futuræ discussionis appareat, formas & magnitudinem tam æreæ quàm aureæ figurationis pictura prænunciante subiecį. *Aurea moneta.*

FELIX INCHOATIO Sacræ Diuinæque monetæ.

De iudicum prauitate.

D hæc igitur incommoda quæ prouincias auaritiæ artibus vexant, accedit etiam iudicum execranda cupiditas, collatorum vtilitatibus inimica. Nam hi despecta reuerétia dignitatum, velut mercatores in prouincias se missos existimant eo grauiores, quòd ab his procedit iniquitas, vnde debuit sperari medecina, & tanquam sua rebus sufficere nó possit iniquitas, exactores in profligandis rebus huiusmodi dirigit vnus quisque, qui diuersis rapinarum artibus collatorum vires exhauriant, videlicet quasi parum notabiles haberentur si soli peccarent. Quæ enim ab his occasio fiscalium titulorum inlibata peracta est, quæ conuentio sine præda discessit. Illis tyronum comparatio, equorum vel frumenti coemptio, expensa quoque moenibus profutura solemnia lucra sunt & votiua direptio. Quod si prouincias casti & integritatis cupidi moderentur, nec fraudi vsquam relinquetur locus, & respub. morib' ditata firmabitur. Comparatio tyronum.

DE RELEVANDO militari ſumptu.

Relatis vt viſum eſt reipublicæ incommodis, auguſtis prouiſionibus merito repellendis, ad enormia militum alimenta, ratione non incongrua prohibenda veniam*, quorum cauſa, totius tributariȩ functionis laborat illatio. Sed ne tantæ confuſionis molé occupatio auguſta faſtidiat, breuius tam diuturni erroris exitom declarabo. Militaris ordo ſtipendiis aliquot peractis, vbi ad quinque vel eo amplius annonarum emolumenta peruenerit, ne hȩc diutius percipiens rempub. grauet, honeſta miſſione donatus, vacans ſibi ocio gaudeat abſolutus. In cuius locum poſterior ſuccedens, totum numerum per certa temporum ſpatia expenſis grauiſſimus releuauit. Quod ſi numeroſior miles de ſequentibus ſcholis in decedentium locum vocatur, hic quoque pari liberalitate aliò donatus abſcedat, vel ad alium ordinem cui miles deeſt, locum ſuppleturus accedat. Quæ res non ſolum expenſis grauidam rempublicam recreabit, ſed etiam curas imperatoriæ prouiſionis imminuet. Animabit etiam plures ad militiam, quos ab ea ſtipendiorum tarditas prohibebat. Huiuſmodi igitur prouiſionis vtilitas, in augmentum prouincialium habet veteranos, regiis donis opulentos, & ad colendos agros ad huc prȩualentes agricolas: habitabunt limites Arabum, quæ dudum defenderant loca, & laborum deſiderio potiti, erunt ex milite collatores. Verum quia nonnunquam bellorum ruina, aut faſtidio caſtrenſium munerum deſerta militia, de ſumma integritatis intereipit tali remedio huiuſmodi damna ſupplenda ſunt: ſcilicet vt centem aut qoinquageni iuniores extra hos qui in matriculis continentur, habeantur in promptu armis exerciti, & minori vt pote tyrones ſtipendio ſubleuati, in locum amiſſorum, ſi res ita tulerit ſubrogandi. His ita prouiſis & integritas ſecura manebit exercitus, & damnis non deerunt matura & parata imprimis ſubſidia.

Limites Arabum.

matriculi.

Tyrones.

DE BELLICIS Machinis.

IN primis ſciendum eſt quod imperium Romanum circumlatrantium vbique nationum perſtringat inſania, & omne latus limitum tecta naturalibus locis appetat doloſa barbaries. Nam plerunque memoratȩ gentes aut ſiluis teguntur, aut extolluntur montibus, aut vindicantur pruinis, nonnullæ vagæ, ſolitudinibus ac ſole nimio proteguntur. Sunt quæ paludibus fluminibusque defenſæ, nec inueniri facile queunt, & tamen quietem pacis lacerant inopinatis incurſibus. Ergo huiuſmodi nationes, qnæ aut talibus ſubſidiis aut ciuitatum caſtellorumque mœnibus defenduntur, diuerſis & nouis armorom ſunt machinis proſequendæ. Verum ne qua difficultas in extitandis armorum generibus oriatur, imaginem tormentotum nihil à vero diſtantem, coloribus adumbratam orationi ſubieci, vt ſit facilis imitandi confectio.

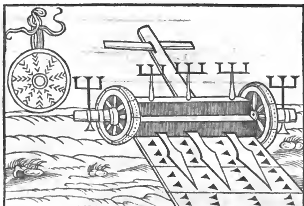
BALISTA
Quadrirotis.

Exemplum Baliſta
Quadrirotis.

EXemplum baliſtæ, cuius fabricam ante oculos poſitam, ſubtilis pictura teſtatur ſubiecta namque rotarum quatuor facilitas, duobus ſubiūctis & armatis equis, ad vſus hanc bellicos trahit, cuius tanta eſt vtilitas pro artis induſtria, vt omni latere in hoſtem ſagittas impellat, ſagittarii libertatem & manus imitata. Habet fotamina per quatuor parteis, quibus pro commoditate rerum circumducta & flexa, facillimè ad omnes impetus parata conſiſtat. Quæ quidem à fronte cochleę machina, & deponitur celerius & erigitur ſubleuata. Sed huius temo in quamuis partem necesſitas vocet, cita & facili conuerſione deflexus erigitur. Sciendum eſt autem quod hoc baliſtæ genus duorum opera virorum, ſagittas ex ſe non vt aliæ funibus, ſed radiis eiaculatur.

CLIPEOCENTRVS TICHODIFRVS.

Expositio Tichodifri.

Ichodifrus quod est gen' machinæ ex rei suæ commoditate, græca appellatione vocabuli sumpsit exordium, eo quod per hunc facilior in murum paretur ascensus ante balistæ semper ducendus incessum, quo protectior eadem balista operetur. Erit ergo huius quoque compositio vel fabrica, vtili & commoda inuentione præparanda. Ergo hic idem Tichodifrus, non altior sed humilior fabricatur, vt intra se possit latenter incedentium celare vestigia. Qui duabus super impositis cratibus fixoriisque confixis, intra se tectos ab omni incarnatione defendit, duabus sane rotis ad promouendam machinam latenter impulsus. Cuius axium extremitate & frons, nec non & superior latitudo, fascinis & lanceis armatur diligenter aptatis: ne aggrediendi cuiquam per vacantia defensore loca, id est superiorem partem, tribuatur facultas.

Explicatio Clipeocentri.

Parma. A R M A hoc est modicus clipeus, fixorijs minutis ad soliditatem sui diligenter munitus, varie habetur idoneus. Interdum enim operi gestientem, nonnumquam in fronte tichodifri oppositus, vel in temone suspensus munit inferius latitantes, ab incursu comminus venientium.

Plumba

CVRRVS
DREPANVS.

Expoſitio Currodrėpani.

HViuſmodi pugnaeis vehiculi genus, quod armis præter morem videtur inſtructum, reperit Parthieæ pugnæ neceſſitas: ſed hoc ſingulis bene munitis inuecti equis duo viri, veſtitu & armis ferro diligenter muniti, eitato curſu in pugnam rapiunt: cuius poſterior ſupra currum pars cultris in ordinem extantibus communitur. videlicet ne facilis à tergo cuiquam præbeatur aſcenſus, Falees vero acutiſſimæ axibus eiuſdem currus aptantur. in lateribus ſuis anſulas habentes quibus innexi funes, pro arbitrio duorum equitum laxati quidem explieant, repreſſi autem erigunt falces. Qualia vero huiuſmodi machinę funera hoſtibus immittant, vel quas turbatis ordinibus ſtrages efficiant, dicent melius qui vſu bella cognoſcunt.

CVRRODREPANVS CLIPEATVS.

Expoſitio Currodrepani clipeati.

MACHINÆ huius admiratio, habet nouitatis aliquid. Eſt enim à ſuperioribus curribus, quadam parte diſſimilis. Hic enim poſterior vehiculi pars verberibus ſpontaneis ad incitandos equos, & clypeis acuto ferro circundatis, velut in propugnaculo poſitis communitur. Et eſt priori quidem curruí hac ratione diſſimilis, quòd hic non vt ibidē duos equos duorum etiam hominum, ſed vnius tantùm ſagacitas regit. A ſecundo verò curru hac diuerſitate ſecernitur, quòd in illo vnus equus & pondus bellatoris ſubit, dum ipſum equitem portat, & occulto temone iugum trahēte minus amplectitur. Hic etiam licet cōuertere laxatis funibus explicatas falces, & ad perniciem hoſtium longiùs ab axe porrectas. Funis verò quo laxato, aut explicantur falces, aut repreſſe ſuper eoſdem axes eriguntur, ligatur circulo hærenti catafracto in poſterioris lateris parte exteriore, per quod veſtiti equi, ad omnes telorum muniuntur incurſus

THORACOMACHVS.

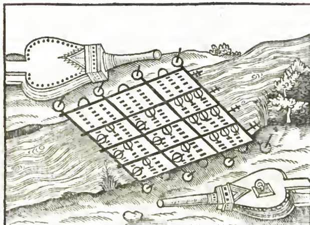

Expoſitio Thoracomachi.

INTER omnia quæ aduerſum bellicum prouida poſteritatis cogitauit antiquitas, Thoracomacham quoque mira vtilitate ad leuamen corporis armorum ponderi & aſperitati ſubiecit, hoc enim veſtimenti genus, quod de coactili ad menſuram & tutelam pectoris humani conficitur, de mollibus lanis timoris ſollicitudo ſolertia magiſtra compoſuit, vt hoc inducta primùm lorica vel clibanus aut his ſimilia, fragilitatem corporis, ponderis aſperitate non læderent: membra quoque veſtientis inter armorum hyemisque diſcrimen, tali ſolatio adiuta, labori ſufficiunt. Sanè ne idem Thoracomachus pluuijs verberatus ingraueſcente pondere afficiat veſtientem, de libycis bene confectis pellibus ad inſtat eiusdem Thoracomachi faciem conuenit ſuper inducere. Hoc igitur vt diximus Thoracomacho inducto, cui græca apellatio ex tuitione corporis nomen aſſumpſit: ſoccis etiam, hoc eſt calceamentis & ferratis ocreis inductis, ſuperpoſita galea, & ſcuto vel gladio lateri aptato, arreptis lanceis in plenum pedeſtrem ſubitutus pugnam miles armabitur.

ASCOGE

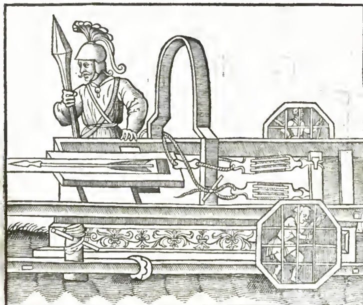
ASCOGEFRVS.

Expoſitio Aſcogefri.

NE interdum neceſſario itineri exercitus, fluuiorum, quod plerumque euenit, occurſus impediat, remedium ad hanc rem, & compendio facile & vſu præcipuum reperit ingenioſa neceſſitas, quod tali ratione componitur. Vitulinis pellibus arabica arte molitis(eſt enim apud eos præcipua confectionis cura,propter aquam de puteis follibus hauriendam) His igitur vt dictum eſt diligenter ſutis fiunt vtres in magnitudinem trium & ſemi-pedum. Ita vt cùm idem vtres ſpiritu inflati tumuerint, non extollant vterum, ſed æqualitate qua plenitudo ipſa vtrium ſpatia plana perficiat,ex quorum lateribus loris ſubadnexis inuicem colligantur: de ſuper autem vna parte circulis extãtibus, ex altera immittuntur vncini.Et ita in formam pontis adſociata partibus explicetur intègritas. Sed hoc idem opus obliquo fluuio propter impetum meatus facilius vſque ad alterã explicabitur ripam, quod fixis in vtraque ripa ferreis palis & funibus validis,in medio quidem ſub ipſis vtribus propter incedentium ſuſtinendum pondus,in marginibus autem firmitatis gratia de ſuper extenſis, tranſeundi per fluuium nouo quodam & peregrino itineris apparatu intra breue temporis ſpatium præbebit liberam facultatem. Admonendi præterea ſumus,quòd ſuper vtrium compaginationem, cilicia ſunt incedentium ſubſternenda veſtigijs,ne lubrica pellium confectio inſiſtendi deneget firmitatem. In vtraque tamen ripa erunt manu baliſtæ diſpoſitæ,ne hoſtilis manus pontem operantibus impedimento conſiſtat.

BALISTA FVLMINALIS.

Expoſitio Baliſtæ Fulminalis.

HVSMODI baliſtæ genus murali defenſioni neceſſarium ſupra cæteras impetu & viribus præualere vſu compertum eſt;areu etenim ferteo ſupra canalem quo ſagitta exprimitur erecto validus nerui funis ferreo vnco tractus, eandem ſagittam magnis viribus in hoſtem dimiſſus impellit.Hunc tamen funem non manibus neque viribus militum trahi fabricæ ipſius magnitudo permittit,ſed retro duabus rotis viri ſinguli radiorum uiſibus aduitentes, funem retrorſum tendunt, pro difficultate rei viribus machinis adquiſitis. Baliſtam tamen ipſam ad dirigenda ſeu altius ſeu humilis tela,cochleę machina,prout vocet vtilitas,nunc erit nunc deponit.Hoc tamē miræ virtutis argumentum tot rerum diuerſitate connexū,vnius tantum otioſi,vt ita dicam hominis, ad offerendam tantum modo impulſioni ſagittam, opera gubernat. Videlicet ne ſi hominum turba huius miniſterio inſeruiret,minueretur artis inuentio.Ex hac igitur baliſta tot & tantis ingenii artibus communita,expreſſum telum in tantum longius vadit, vt etiam DANVBII famoſi pro magnitudine fluminis latitudinem valeat penetrare:Fulminalis etiam nuncupata,appellatione ſua virium reſtatur effectum. His igitur inuicte imperator machinatum quoque inuentionibus communitam potentiam inuicti duplicabis exercitus,hoſtium incurſibus non vi ſolum & viribus obuiando,ſed etiam artis ingenio,maxime cum animi ſagacitate per omnia elementa machinas repereris valituras. Nam ſiue terra ſint ſubeunda diſcrimina cōtra deſperati hoſtis audaciam, falcatis curribus per aperta camporum fugientium agmina perſequeris.Siue murum ſubire tentauerit occulta temeritas, experietur Baliſtæ fidem antequam

DE QVATTVORDECIM REGIONIBVS VRBIS ROMÆ EARVMDEMQVE ÆDIFICIIS

Tam publicis quàm priuatis,

LIBELLVS;

EODEM PRÆSTANTISSIMO IVRECONSVLTO

GVIDO PANCIROLO AVCTORE.

Cum Priuilegiis, & Licentia Superiorum.

LVGDVNI,

EX OFFIC. Q. HVG. A PORTA, SVMPT. IO. DE GABIANO

M DC VIII.

DE QVATVORDECIM REGIONIBVS VRBIS ROMÆ

EARVNDEMQVE ÆDIFICIIS tam publicis quam priuatis.

PRIMVS Romulus vrbem in tres partes diuisit, vt Dionysius, Varro, & Liuius tradunt. Quare à tribus regionibus tribus sunt appellatæ, Taciensium, Ramnum, & Lucerum, à Tacio, Romulo, & Lucumone, vel à Luco, vt vult Pedian[9],[a] Deinde aucta Vrbe, receptisque in eam vij. collibus, Ser. Tullus Romã in quattuor Regiones diuisit. Dionysius[b] Tullus, inquit, postquàm vij. colles vno muro complexus est, vrbem in quatuor partes diuisit, à collibus cognominatas, Palatinam, Suburbanam, Collinam, Esquilinam, & quattuor trib[9] esse voluit, quæ ad id temporis tres fuerant. Postremò Augustus in xiiij. regiones diuisit, vt auctor est Tranquillus,[c] spacium, inquit, Vrbis, in regiones, vicosq; diuisit, quod & Plinius, Tacitusque testantur. Has regiones Sex. Rufus, & P. Victor viri Consulares sub Valentiniano & Valente descripserunt, notabilia quęque loca nominãtes, sed mutili etiam inter se variãt. Alia antè Notitiam nostram vtriusque Romæ descriptio reperitur, sed quo auctore, ignoratur, nec tempus, quo scripta sit, apparet; Sed non longè post præfatas condita videtur; certum est eam post Cõstantium, cuius thermarum in vj regione meminit, & antè Theodosium iuniorem scriptã fuisse, quia plura Deorum gentium tẽpla ponit, quæ ab illo iussa sunt dirui,[d] Id fuit anno humanæ salutis 428. Constantinus enim antea sacrificia quidem, & sequentes Principes prohibuerant,[e] sed delubra ornamenta ciuitatum causa stare permiserãt;[f] ea tamen, quæ in agris erant, templa, Arcadius & Honorius destrui præceperunt.[g] Theodosius verò cuncta solo æquari iussit.[h] etsi aliqua insigniora adhuc Martiano imperante, remanserunt.[i] Itaque hanc descriptionem fermè supradictis supparem fuisse credendum est, cùm omnes eadem ferè loca contineant, eamque in scriniis Principum, quemadmodum & Notitiam ipsam, conseruatam fuisse puto, quam etsi intactam relinquere cogitassem, cùm tamẽ plura Constantinopolis loca explicuerim, etiam hæc Romę quanquàm obscurissima pro viriũ meatum tenuitate declarare tentaui. In primis autem est animaduertendum quamque harum Regionum proprium nomen habere. Nam prima porta Capena, secũda Cælimontium, tertia Isis & Serapis, & aliæ ab insignioribus locis nomen obtinent; Hic non omittẽdum Valentinianũ proprium cuique Regioni archiatrum honorariũ à populo perceptu- rum constituisse.[k]

[a] In 3. in Verrem.
[b] Lib. 4.
[c] In Augusto c. 30.
[d] In l. vlt. C. Theo. de paganis.
[e] L. 1. & seqq. C. de pagan.
[f] L. 3. C. eod tit.
[g] L. 16. C. The. eod. tit. de pag.
[h] d. l. vl. C. Th. eo.
[i] L. nemo C. eo.
[k] l. 8. C. Th. de medi. & prof.

PORTA CAPENA. A. proxima hac porta prima denominata est Regio. Solinus tradit regem Italum à Sicilia cum Siracusanis ad Ianum venisse, eiusque consilio & auxilio ciuitatem iuxta Albulam cõdidisse. Capenam nomine, à qua postmodum Capena porta est dicta. Plini[9][l] xxx. vrbis portas apertas, & vij. tunc clausas fuisse scribit. Sed quod sub posterioribus Principibus fuerint, non apparet; continet autem hæc regio sequẽtia,

[l] lib. 3. c. 5.

HONORIS & VIRTVTIS Aedem. Has bello Gallico ad Clastidium M. Marcellus vouerat, & V. Cos. ad portam Capenam ædificauit. postmodum eius filius dedicauit; coactusque est duas vtrique Honori & Virtuti contiguas ædes facere, clamantibus Pontificibus, vtriq; in vna æde non rectè posse litari, nec quis eorum iratus placandus esset, posse discerni, vt lib. 27. Liuius, & Valerius lib. 1. c. 1. Plutarchus[m] & Lactantius tradunt. Hæc ædes à Vespasiano restaurata fuit, vt in nummis habetur. Hæ duo autem templa connexa fuisse creduntur, vt significarent ad honorem nõ nisi virtute perueniri. Alteram his ædem C. Marius submissiorem exstruxit, ne fortè publicis auspiciis officeret & ideo eam Augures demolirentur, vt Festus memorat. De hoc templo ita Vitruuius lib. 3. cap, 1. ad Mariana Honoris & virtutis siue postico à Mutio facta. & lib. 7. in proœmio. C. Mutius magna sciẽtia confisus, ędes Honoris & Virtutis Marianæ cellæ columnarumque & epistyliorum symmetriis legitimis artis institutis perfecit. Id verò si marmoreum fuisset. vt haberet ab arte subtilitatẽ, sic a magnificentia, & impensis auctoritatem in primis & sum-

[m] In Marcello.

mis operibus nominaretur. Sed hic prior Marcelli ædes intelligitur.

CAMOENAS, templum Herculi, musisque Fuluius Nobilior dedicauit, vt Eumenius in oratione pro reparandis scholis scribit, id, erat i Circo Flaminio in ix. regione. De hoc nō intelligi hic puto, sed de alio, quod Martius Philipp[a] Augusti Vitricus dedicauit. De quo hæc Tranquillus in Augusto, [a] ceteros inquit, principes viros hortatus est, vt pro facultate quisque monumentis vel nouis, vel refectis, vel excultis vrbem adornarent, multaque à multis exstructa sunt, vt à Martio Philippo ædes Herculis Musarum. Plutarchus in problematibus Rom. refert Romanos cōmunem aram Herculi Musisque statuisse: quia Hercules Euandrum literas docuit: Eumeni[us] verò vult Fuluium Nobiliorem primum noué Musarū signa ab Ambriciēsi oppido trāslata sub tutela Herculis cōsecrasse, quia Musæ defensione Herculis sunt iuuandæ, & virt[us] Herculis Musarum voce ornandæ. Varro Musas primo Casmenas, mox Carmenas à Carmine, postremò Camœnas dictas fuisse putat. Plinius lib. 34. cap. 5. scribit notatum ab auctoribus L. Actium portam in Camœnarum æde maxima forma statuam sibi posuisse cùm ipse breuis admodum fuisset.

[a] Cap. 29.

LACVM PROMETHEI. Lacus est, qui habet perpetuam aquam,[b] sed hic accipitur pro aquæ publicæ receptaculo, quę ex castello in lacus, & balnea, & hortos irrigandos deriuabatur, in lacu lintea & sordes abluebantur, potabant equi, & alia ad emundandū necessaria fiebant, vt in Consulari, quatum in Notitia vtriusque Imperii est dictum. Hic lacus à Prometheo nomē habet, quod eius statuam, vt puto, propè teneret, sed alii lxxxiij. sine nomine infrà in hac regione lacus recensentur. M. Agrippa DCC. Romę fecit: Plinius lib. 36 ca. 15. Agrippa, ait, in Ædilitate sua, adiecta Virginea aqua, cæterisque corriuatis, & emendatis, lacus DCC. fecit, præterea fontes cv. castella cxxx. Post hunc Claudius, inquit Tranquill. riuum Anienis nouo lapideo opere in vrbē perduxit, diuisitque in plurimos & ornatissimos lacus.

[b] l. 1. §. vt ne in flumi. publ. nauiga. liçe.

BALNEVM TORQVATI & VESPASIANI. Titium Vespasianum intelligit, qui amphitheatrum, & propè balneū celeriter ædificauit. Tranquillus,[c] Amphitheatro, inquit dedicato, thermisque iuxta celeriter exstructis, munus edidit apparatissimū. De his thermis celeriter exstructis intelligit Martialis, scribens.

[c] In Tito.

Hic vbi miramur velocia munera thermas.

De his ita Dion in Tito, amphitheatrum venationum causa, & balnea suo nomine dedicauit. Fortè ibi & Torquati theatrum fuit, de quo nihil reperi. Apud Sex. Rufum & P. Victorem legitur. Lacus Torquati & Vespasiani, sed vtrunque stare potest, nam lacus ad vsum balnei erant.

THERMAS SEVERIANAS & COMMODIANAS. De Thermis Seueri ita Spartianus scribit. opera publica præcipua eius extant Septizonium & Thermæ Seuerianæ. Commodi verò thermarum his verbis Lampridius meminit; opera eius præter lauacrum, quod Cleander eius nomine fecerat, nulla extant.

AREAM APOLLINIS & SPEI, & GALLI. Area, ait Varro lib. 4. de lingua latina, est, vbi frumenta secta arescunt, & teruntur. Propter horum similitudinem loca in vrbe pura areæ vocantur. Tranquill.[d] scribit C. Iulium Cæsarem Forum de manubijs inchoasse, cuius area supra sestertium milies constitit. ea summa efficit, vt vulgò voceant millionem auri. Forte est Area, quæ hic Galli appellatur, Sex. Ruffus legit Galliæ, ex cuius manubriis est facta, quam separat ab Area Apollinis & Spei, vt & P. Victor, qui tres horum areas constituunt. Recensentur autem sex areæ in prima hac regione, & tres aliæ in vj. xiij. & vltima regione, quæ videntur fuisse ante templa Deorum. Aliæ vocabantur Campi. Alia Apollinis ædes in monte Palatino fuit, vt auctor est Plinius,[e] quod & Tranquillus tradit,[f] & Ouidius in Fastis, Horatius, & Propertius. Spei verò ædem à Collatino consecratam M. Cicero in Legibus prodit eam in foro olitorio conflagrasse Liuius lib. 1. & 4. 3. Decadis scribit, de qua infrà in septima regione, nec ad hunc locum pertinet.

[d] In C. Cæsare cap. 26.

[e] lib. 35. cap. 5.

[f] In Augusto c. 29.

VICVM VITRIARIVM. Hic Vicus neque in Sex. Ruffi, neque in P. Victoris descriptione habetur. Huius loco legitur Vicus trium ararum: Quæ verò essent hæ aræ, non liquet. si legimus Vitriarium, intelligemus ibi vitra facta fuisse.

AREAM PANARIAM. Sex. Ruffus & P. Victor legunt PINARIAM. Erant Pinarii & Potitii duæ familiæ, quas sacra sua peragere Hercules docuit, vt lib. 1. Dionysius Liuius ac Festus tradunt. Potuit hæc esse area ante ædes Pinariorum. si legimus PANARIAM, à pane ibi vendito nomen habebit.

MVTATORIVM CÆSARIS. ita & apud Ruffum & Victorem. Mutatorium Esaias[g] accipit pro ornamento vestis muliebris, quod pectus & humeros protegit, quēadmodum D. Hieronym. interpretatur. Sed hic pro ędificio accipitur, fortè pro domo publica, quam Cęsar Pontifex Maximus habitauit. Tranquill.[h] Habitauit primò, inquit, in suburra, modicis ædibus. Post autem Pontificatum maximum in sacra via domo publica, idem Dion lib. 43. decretum est inquit, vt Cęsar in publico habitaret. Mutatorium potest appellari, quòd eam Cęsar mutauerit.

[g] cap. 3.

[h] In Cæsare 45.

BAL.

BALNEVM BOLANI & MAMERTINI. Nero Vectium Bolanum legionis tribunum cum Verulano Seuero in subsidium Tigroni misit, vt lib. 15. Tacitus scribit. Postea missus in Britanniam, Trebellio Maximo, qui inde fugerat, Præfectus successit, vt in Iulio Agricola, & lib. 18. idem Tacitus memorat. Huius fortè fuit hoc balneũ, Mamertinus verò sub Traiano vrbi præfuit. ac iussu Principis D. Clemẽtem in Tauricam Chersonessũ deportauit, vt apud Metaphrastem & Surium 23. Nouembr. legitur. Sed anteà Nerone imperante, apud Martyrologium 14. Martij habetur D. Paulum & alios martyres in custodia Mamertini detentos fuisse. Longitudo temporis non repugnat, quin hic Mamertinus carcerem Mamertinum extruere & hoc etiam balneum condere potuerit. Alius fuit Mamertinus Comes largitionum à Iuliano apostata creatus, vt lib. 21. Ammian. tradit. Mox an. 364. Cos. cum Neuita est factus,[a] Demum Italiæ, Africæ, & Illyrico P. P. Valentiniano imperante præfuit.[b] Sed quis horum id Balneum fabricauerit, non constat, ego tamen priorem eius auctorem malo credere. Quòd hi fortè coniunctim hoc balneum ædificauerint, vtrique adscribitur.

[a] Marcelli lib. 21.
[b] Marcelli lib. 26.

AREAM CARSVRÆ. cuius hæc sit, dubitatur.

BALNEVM ABASCANTI & ANTIOCHIANI. Abascãtus Augusti libertus fuit, vt ex sequenti inscriptione pater Romæ inuento. ABASCANTO AVG. LIB. ÆDITVO ÆDIS NEPTVNI QVÆ EST IN CIRCO FLAMINIO FLAVIVS ASCANIVS ET PALLANS CÆS. N. SER. ADIVTOR A RATIONIBVS PATRI PIISSIMO FEC. is potuit hoc balneum exstruxisse. Alius fuit Abascantus sub Seuero & Antonino: ad quem extat horum Principum l. 2. C. de seruo pigno. dato, & annos ætatis traxit vsque ad Philippos; sub quo siue ob hoc balneum, siue ob aliam causam Reipub. debitor factus, ad eam necessitatem redactus est, vt ferè bonis cedere cogeretur, vt indicat l. Philippi ad eum scripta in l. 2. C. qui bon. ceder. poss. Antiochianus eodem tempore fuit vnus ex P. P. Heliogabali, vt in eo auctor est Lampridius, ad quem, si is non est alius, extat Alexandri Imp. l. si ea quæstio, C. de his quib. vt indign. Hunc cum Abascãto balneum hoc ædificasse puto. Sed apud Ruffum & Victorẽ separantur. Alius fuit Antiochianus sub Diocletiano, ad quem est illius l. secundus creditor, C. de pignor.

ÆDEM MARTIS & MINERVÆ, & TEMPESTATIS. Hæ quoque ædes apud Ruffum, & Victorem seiunctę nominantur; sed huius nostræ descriptionis auctor, ædem vnam tribus assignat, fortè tria cella vno templo continebantur. Marti vltori Augustus in Capitolio templum dicauit, vt auctor est Dion lib. 54. & Tranquillus in Augusto. c. 29. quod est in vj. regione; & ideo de hoc non potest hic intelligi, in 10. etiam regione erat alia ædes Mineruæ, & Mineruium. Tempestati verò extra portam Capenam in hac regione M. Marcellus ædẽ extruxit, quòd in Corsicam & Sardiniam nauigans, tempestatem passus ab ea euaserit, cuius rei meminit Ouidius hoc carmine.

Te quoque tempestas meritam delubra fatemur,
Cùm penè est Corsis obruta puppis aquis.

FLVMEN ALMONIS. Almo fluuius non procul ab vrbe Tiberi miscetur, in quo Galli Cibeles matris deùm sacerdotes eius statutam quotannis vj. Kal. April. lauabant. Ouidius in Fastis.

Est locus in Tiberi, quo lubricus influit Almon,
Et nomen magno perdit in omne minor.
Illic purpurea canus cum Veste sacerdos
Almonis dominam, sacraq; lauit aquis.

Vrbius sequester ad Virgilianum filium. Almon, ait, vbi mater deùm vj. Kal. April. lauatur. idem affirmant Ammian. lib. 23. Lucanus in 1. Claudianus, & Valerius Flaccus lib. 8. Argonauti.

ARCVM DIVI VERI PARTHICI, & DIVI TRAIANI, & DRVSI. Tres arcus Ruffus & Victor distinguunt, prout separatim eos factos fisse dubitandũ non est. L. Verus frater M. Antonini contra Parthos missus Antiochiæ luxuriæ se dedit, & exercitum amplissimum Auidio Cassio commisit, qui de hostibus victoriam retulit, vnde Verus Parthicus est cognominatus, qui ipse videri voluit vicisse, & cum Marco fratre triũphauit: hoc bellum in arcu Romæ erecto est expressum, de quo hic intelligitur. Historiam Dion, Capitolinus, & Eutropius recitant. Traianus ex Dacis luculentam victoriam reportauit, & Daciam prouinciam Imperij Rom. fecit, Armenis, Parthisque bellum intulit, ac Imperium ad Tigrim vsq; protulit, vt ijdem auctores referũt, quę omnia in hoc arcu marmoreo sunt expressa. Cuius verò Drusi arcus fuerit de quo hic agitur, difficile est inuenire. crediderim esse Drusum Tiberij Principis progenitorem, qui, vt ait Tranquillus[c] hostium duce Druso cominus trucidato, sibi posterisque suis cognomen inuenit. Traditur etiam pro prætore ex prouincia Gallia retulisse aurũ Senonibus olim obsidione Capitolij datũ, nec, vt fama est extortum à Camilio, ci arcum à Tiberio factum puto: cùm tempore Reip. eos extructos non inueniam.

[c] In Tiberio c. 3.

Enumeratis insignioribus locis primæ regionis eius velut breuiarium subijcit, & dispersa ac prætermissa colligit.

VICI X. supra ex Tranquillo[d] diximus Augustum spacium vrbis in regiones vicosq; diui

[d] In Augusto c. 90.

diuisisse, vt illas annui magistratus sortitò tuerentur, hos magistri è plebe cuius que viciniæ electi, qui infrà vicomagistri appellãtur. Hæc autẽ Regio habuit Vicos x. Sex. Ruffus ponit ix. viens. P. Victor viij. scilicet vicum Honoris. & Virtutis, ubi earum erat ędes, de qua suprà est dictum. Vicus Fortunę obsequentis. Plura Romæ fuere Fortunæ templa, quorum duo Ser. Tullus Rex condidit, alterum Bonæ Fortunæ in foro boatio. alterũ Virilis in ripa Tiberis, ut in iiij. auctor est Dionysius. erat & Malæ Fortunæ ædes i Esquilijs. Equestris iuxta theatrum, & aliæ. item uicus Sulpiti citeriotis, alius vlteriotis, Drusianus, Pulueratius, Trium aratum, Fabrici, Victor addit Vicum Camœnarum. cum Vitriario suprà nominato sunt Viei x.

AEDICVLÆ X. Prætet suprà dictas erant in hac tegione ædiculæ seu paruæ ędes, & quasi sacella x. sine nomine, ita vt quilibet Vieus habetet suam ædiculam, quemadmodum hodie quælibet curia, vel patochia suũ templum.

In Constantinopolis descriptione nonnisi Ecclesiæ Christianorũ nominantur, Hic tantum templa gẽtilium quòd fortè gentilis hãc descriptionem fecetit, vel nondum insignes fabricatæ essent ecclesiæ.

VICOMAGISTRI xlviij. cuiquè Vico Augustus è plebe plures magistros præfecit, vt suprà dixi, qui Vicomagistri sunt appellati, & cuique Vieo iiij. aut v. sunt præfecti, quãdoque pauciores. Ruffus & Victor quaternos Vicomagistros cuique Vieo assignãt. Hæc deseriptio quaternos vbique ponit, prętcrquàm in vj. & xj. regiooe, vbi fortè est mẽdum. Constantinopoli veró quęlibet tegio vr bis quinos tantùm Vicomagistros habebat. Hoc credo quietis vicotum cutam habuisse.

CVRATORES II. In descriptione Constantinopolis declatatur curatorem, qui ibi vnus tantùm in quaque tegione statuitur, totius regionis sollicitudinem habuisse. Romę quęlibet regio binos habuit euratores, qui ab Augusto magisttatus sunt appellati, vt suprà ex Tranquillo vidimus. Hi præcipuè eurabãt, ne quis in sua regione indebitè vectigalibus, aut aliàs iniustè oneraretur; Capitolinus in M. Antonino. Dedit, inquit, cutatoribus regionum ac viarum potestatem, vt vel punirent, vel ad Præf. vrbi puniendos remitterent eos, qui vltra vectigalia quicquàm ab aliquo exegissent. Hi veste prætoria, & duobus lictoribus in vicis, quibus præerant, certis diebus vtebantur, vt lib. 55. Dion tradit. Alexander Imp. hos singulos in quaque regione esse voluit. Lampridius. Fecit, inquit, curatores xiiij. Sed ex Coss. viros, quos audite negocia vrbana eum Ptæf. vrbi iussit, ita vt omnes aut magna pats adessent, cùm acta fierẽt. Hi lites regionum eurabant, sed postea ad duos sunt reuersi. Prætet curatores Constantinopoli erat in qualibet regione Vernaculus vnus, qui interpretatur fuisse velut seruus, & intetnuncius regionis; is Romę non etat, sed eius vice fungebantur bini denunciatores in qualibet regione apud Ruffum & victorem, qui hic desiderantur. Hi erant ministri curatorum, & aliorum vicomagistrorum, & vt est Bidellus dictus in publicis Gymnasijs.

INSVLÆ tria millia CCL. Hæc Constantinopoli non nominantur. Erant pto priè insulæ, quæ ab vtroque latere hinc inde itinera habebant, in quę pluebant, frõte in fastigium desinebant: Domus verò erant ampliores & testudinatæ: à quatuot partibus pluentes, vt in marmoribus vetustis Romæ vititur. Domus incuria librarij desunt, quæ ex Ruffo & Victore sunt teponẽdæ, videlicet, Domus exxj.

HORREA XIII. Plura erant horrea in hac regione Romę, quàm in tota ciuitate Cõstantinopolis, vbi v. tantùm reperiebantur. Alexandet enim Impetator plura in quaquę regione horrea fecit. Erant autem horrea in quæ aurum, argentum, gẽmas, & preciosa quæque ciues deferebant, qui timebant, ne domi expilarẽtur, prout in prima regione Cõstantinopolis, latius exposui. Lampridius in Alexandro. Horrea, inquit, in omnibus regionibus publica fecit, ad quæ conferrent bona hi, qui priuatas custodias non haberent. In hæc puto bona gratuito aut viliore precio susceptam fuisse; In priuata horrea, soluta pensione periculo suscipientium deferebantur. Labeo[a] locator, inquit, horreorum propositum habuit se aurum, argentum, margaritam non recipere suo periculo, deinde cum sciret has res inferri, passus est proinde eum futurum tibi obligatum, ac si propositum fuit, remissum videtur. Erant & horrea frumentaria, & olearia, vt in regione Constantinopolis.

[a] in L. cum in plures §. locator, ff. locati.

BALNEA LXXXVI. Balnea quoque Alexander omnibus regionibus addidit, quæ forte nõ habebant: Nam & hodie multa dicuntur Alexandri, ait Lampridius. Constat autem veteres frequenter balneis vsos vnde septies die Commodum lauisse, & in balneis comedisse Lamptidius scribit.

LACVS LXXXIIII. De lacubus plura supra diximus in lacu Promethei. Constantinopoli lacus non inueniuntur, sed horũ loco cisternæ. Sex. Ruffus xj. lacus nominat Promethei, Sanctum, Vespasiani, Sudantem, Torquati. publicum, Biuium, Spei, Gratię, Mamertini, & Salutatem: Præterea LXXI. sine nomine, qui omnes sunt LXXXII. P. Victor duos tantum recenset, Promethei & Vespasiani; cum tamen eodem fermè tempore vterque illorum scripserit. Hæc descriptio duos amplius quàm Ruffus habet.

PISTRINA XX. ita & P. Victor, Ruffus

Ruffus,si non est mendosus, habet xii. Pistrinum locus est,in quo pinsitur,& molis teritur frumentum,ac panis conficitur. Hic notandum molendinorum, quæ hodie vbique sunt in vsu,nullā mentionem fieri,cùm tamen notam eorum rationem haberent. Plinius lib. 18.cap.10.loquens de pistrinis,& arte pinsendi.Maior,inquit,pars Italiæ tuuido vtitur pilo,rotis etiā,quas aqua versat obiter & molat.Procopius quoque est auctor lib.primo de bello Gothico,Bellissarium Romæ obsessum molas in Tiberi aptasse,quæ rotis aquarū impetu versatis molebant.Puto hęc molendina tùm in vsu fuisse; sed quia vbique non erat aqua,& longius moletrinas petere nolebant, propinqua quęlibet regio pistrina habuit;quę cùm in hac essēt xx.quodlibet pistrinum plus minus lviij.insulis & domibus sufficiebat. Ruffus & Victor quorundam deorum ædes, templa, aras & arcus nominant,quæ in hac descriptione desunt, quia eo tempore fortè nō extabant.Hæc regio.

CONTINET PEDES Duodecim millia ccxix.circuitum regionis explicat, qui capiebat plus minus duobus milliariis cū dimidio.Quinque enim pedes passum cōtinent, & mille passus milliarium, [a] quemadmodum Isidor[b] & nostri interpretes affirmant. Ruffus & Victor plus scribunt; Regio,inquit, in ambitu continet pedes xiij ccxxiij. excedit duo milliaria cum dimidio.

[a] I.mille passus de rer.sign. [b] gio.& Bar.in l.3.co.

REGIO VRBIS II.COELIMONTIVM.

COELIMONTIVM dicta est hæc regio à monte Cælio,qui eā occupat , qui est vnus ex vij.collibus Romæ.Dictus est autem Cœlius,inquit Varro,à Cœlio Vibieno Thusco Duce Nobili , qui cum sua manu dicitur Romulo venisse auxilio contra Latinum regē De hoc monte ita Liuius lib.1. Cœlius additur vrbi mons, & quo frequentior habitaretur.eam sedem Tullius Hostilius regiæ capit. Arsit hic mons sub Tiberio,vt Tacitus lib.4. scribit, qui subiicit, eum antiquit[us] Querquetulanum cognominatum fuisse,quòd talis syluę frequens,fœcundusque erat,mox Cœlium appellatum à Cœlio Vibenna,qui Dux gētis Hetruschę cùm auxilium tulisset sedem eā acceperat à Tarquinio Prisco, seu quis alius regum dedit ; nam scriptores in eo dissentiunt, cętera non ambigua sunt;magnas eas copias per plana etiam ac foro propinqua habitauisse;vnde Fuscum vicum è vocabulo aduenatū dictum.Incipit hic mons ab ecclesia S. Ioannis Lateranensis , inquit Pomponius Lætus. continet.hæc regio.

TEMPLVM CLAVDII. intelligit Claudium Cæsarem,quem hic dictum Sex. Ruffus appellat. Nero enim primum imperiū adeptus,inter Diuos Claudium retulit, eique templū,& flaminem Claudianum decreuit. Tacitus,[c] Cæleftes,inquit , honores Claudio decernuntur. Tranquillus [d] in Nerone.Orsus hinc,ait,à pietatis ostentatione Claudium apparatissimo funere elatum laudauit,consecrauitque; Propterea Dion in Claudio scribit.L. Iulium Galionem fratrē Senecæ dixisse,Claudium vnco in Cœlum tractū fuisse,quia fuerat necat[us],& Nero ipse dicebat boletos cibū Deorum esse , quòd Claudius boleto veneno infecto in numerum Deorum relatus fuisset. Agrippina ergo illi tēplum facere cœpit, sed Nero diruit , postea Vespasianus instaurauit. Tranquil.[e] Fecit, inquit, templum D. Claudij in Cœlio monte cœptū quidem ab Agrippina , sed a Nerone propè funditus destructum.

[c] in fin.lib. 12.

[d] cap.9.in Claudio.

[e] in Vespasiano c.9.

MACELLVM MAGNVM, Macellum inquit Festus dictum à Macello quodam,qui exercebat in vrbe latrocinium, quo damnato,Censores Æmilius & Fuluius statuerunt,vt in domo eius obsonia venderentur.

LVPARIOS. Luparia est ciuitas Hispaniæ Ptolemæo,& Aprutii.Luparius etiam est , qui venatur lupos,sed hic locum insignē huius regionis intelligit.

ANTRVM CYCLOPIS. Virgilius vasto in antro Cyclopas habitasse,ac Ioui fulmina fabricasse fingit,quòd vastum fortè hoc antrum esse,Cyclopis dixerunt. Panuinius in hac regione recitat antiquum epitaphiū Curtilii Fabri,argentarii, qui fuit magister vici ab Cyclopibus regionis primæ.

COHORTES VIGILVM. Deest numerus cohortium, qui ex Ruffo & Victore est addendus , & legendum cohortes quinq; vigilum.Augustus pluribus vno die incendiis exortis,septem cohortes oportunis locis cōstituit,vt binas regiones vrbis vnaquęque cohors tueretur,prępositis eis tribunis, & super omnes Præfecto vigilum,vt Vlpianus ac Paulus,[f] Tranquillus,[g] & Dion [h] referunt. Sed neque suæ hic stationes,neque hic numerus cohortium postea est obseruatus,vt binas regiones singula cohors tueretur,cū in hac essent quinque,in v.ij.in vj.iij in vij. vij. in viij. vj.in xij.iij.in xiiij.vij. Itaque omnes fuerunt cohortes xxxiiij. Dion [i] auctor est præter has Augustum sex millia hominum in præsidiis vrbis collocasse , & in quattuor partes diuisisse.

[f] in l.1.& 3. de offic.præf.vigil.

[g] in Augusto c. 30.

[h] Lib.55.

[i] In Augusto.

CASTRA PEREGRINA. Blondus lib.2.Romæ instauratæ refert Augustam primum Romæ castra peregrina,in quę milites reciperentur,instituisse, sed nullo auctore nititur , imò Tranquillus [k] contrarium affirmat his verbis.Neque tamen vnquam plures quàm tres cohortes in vrbe esse pass[us] est,easque fine castris:Dion verò scribit Augustum equites peregrinos nominatos Batauos in vrbe statuisse,ex Battauia insula Rheni contractos quos fortè castris muniuit,peregrinis vocatis.

[k] in Augusto c.49.

catis. Auctor Marcellinus [a] Chonodomarium Alemanorum regem à Iuliano apostata captũ & Romam ad constantium Aug. missum in castris peregrinis, quę in mõte sunt Cœlio, morbo veterni consumptum fuisse.

[a] lib. 16. ad fin.

CAPVT AFRICÆ. Caput mulieris Africam referentis intelligit.

ARBOREM SANCTAM. Fortè alicui numini pro templo dicatã, quod apud ethnicos fieri consueuerat, ut auctor est Plin. lib.12.cap.1.si regio vrbis conuenitet, arbitrarer intelligi corneam hastam, quam Plutarchus scribit Romulum exercendi causa iaculatum terræ affixam in arborem excreuisse, quæ sacra est appellata, & muro circundata pro templo habita exaruit læsis radicibus, dũ C.Iulius Cæsar ibi gradus struit. Nomen tamen sanctæ arboris mansit,& alias illi substitutas fuisse est verisimile.

DOMVM PHILIPPI & VECTILIANAM. Apud Rufum & Victorem hæ domus separantur,& pro Vectiliana,& fortè rectius legitur Vitaliana. Fuit Vitalianus Præfectus Prætorio Maximini Imp. ferus & crudelis, illi charissimus,& deuotissimus, qui Romæ Gordiani Principis iussu in ædibus est occisus, prout lib. 7. Hadrianus narrat: Hic pater D.Iustinę fuisse existimatur. Alius fuit Vitalianus sub Honorio & Theodosio, [b] de quo hic nõn puto intelligi: Cuius verò Philippi domus celebretur, dubiũ est. Romæ fuit L. Philippus orator, de quo plura Cicero in Bruto, & lib.3.de Orato. qui etiam Cos. fuit. Hunc esse puto, cuius porticus infra in ix.ponitur,& à Plinio [c] cum piscina, [d] celebratur. Alius fuit Martius Philippus Augusti vitricus, à quo ædem Herculis conditam Tranquillus scribit. [e] fuit & Philippus Imp.& alius sub Commodo Præfectus Ægypti D.Eugenię pater, de quo plura Metaphrastes, [f] & vltimus sub Honorio & Theodosio Præfectus prætorio Illyrici, [g] de primo intelligi puto. Horum domus tanquàm insignes hic nominantur.

[b] in l.nemo, C. de assessor.
[c] lib. 35.ca. 10. & 21.
[d] lib.9.c. 54.
[e] in Augusto cap.29.
[f] 25.
[g] l. 6.omni C.de sacr.eccles.

LVDVM MATVTINVM, & GALLICVM. Hi quoque apud Rufum & Victorem separantur. Ludus erat domus, in qua gladiatores se exercebant. Herodianus in 7.apertis,inquit,gladiatorum Ludis, atque vnoquoque proprijs armis ornato, ad castra, contenderunt Valerius lib.2.ca. 1. P. Rutilius inquit, ex ludo C. Aurelij Mauri doctoribus gladiatorum accersitis, vitandi, atque inferendi ictus subtiliorem rationem ingenerauit. Gellius lib.xij. cap.iij. Accepimus, inquit, ferum quendam in ludo Cæsaris gladiatoré, qui cumvulnera eius à medicis exsecarentur, ridere solitus fuit. Matutinus Ludus videtur fuisse, in quo mane gladiatores exercebantur, Gallicus, in quo Galli. Alius Ludus matutinus & Gallicus infrà in 3. regione inuenitur. Aliquot inscriptiones Panuinus vtriusque hu- di recitat, ex qoibus apparet singulos ludos suum medicum habuisse, nec immerito, cùm plures verisimile sit ludẽdo vulneratos fuisse.

SPOLIARIVM SAMARIVM. Hæc à Librario diuersa scribuntur, sed à Rufo & Victore pro vno, apud quos legitur spoliũ Samarium: sed puto legendum, spoliarium, quod erat locus Romæ, vbi latrones necabãtur & sepeliebantur. Lampridius in Commodo, Hostis, inquit, patriæ, parricida, gladiator in spoliario lanietur.& infrà. Qui Senatũ occidit, in spoliario ponatur, & rursus idem repetitur, Seneca lib. 14. epistolar. nunquid aliquem esse tam cupidum vitę putes, vt iugulari in spoliario, quam arena malit? Plinius in Panegyrico: Quàm iuuat cernere ærium silẽs & quietum,& quale ante delatores erat. Nũc templum illud non spoliarium ciuium, cruẽtarumque prædarum receptaculum. Fortè quòd ibi sontes spoliari, virgis cæderentur mox securi percuterentur. Summariũ verò videtur esse locus, in quo vlmi semina serũtur; Samara enim est vlmi semẽ, inquit Plinius: [h] vnde samarium potest vocari locus, vbi hæc semina sũt sata; Samariumque à spoliario arbitror diuidendum, vt sint duo loca separata, quia nec Lampridius, nec Seneca hæc coniũgunt.

[h] lib. 16.c.17.

ARMAMENTARIVM. Locus erat, in quo arma ad armandos milites, aut populum reponebantur, quale Venetijs esse videmus. Sed Romæ magis pompæ quam belli causa in armamentario asseruabantur, ait Herodotus. [i] Gallicanus, inquit, Bellum ciuile, atque omnibus perniciosum suscitauit. Quippe iussis effringi publicis armamentarijs, in quibus pompæ magis instrumenta quàm belli asseruabantur, vnde sibi quisque munimentum corporis accõmodaret, ad castra contẽderunt. quibus verbis plura Romæ armãmentaria fuisse significat, quæ tempore huius descriptionis in vnum contracta erant, ibique potissimum ad tuendum corpus arma reponebantur.

[i] lib.7.

MICA AVREA. Hæc filia fuit Philodemi Eliensis, quam virginem honestissimam cùm Lucius Aristotemi Eliensiũ tyrãni filius adamaret,& ad stuprũ traheie vellet, renitentem iugulauit, vt in libro de claris mulieribus laté Plutarchus recitat. eius statua aerea in hac regione sita erat,& Mica ꝓpriũ huius puellæ nomen fuit. Sed fortè intelligit effigiem Vrsæ, Mica aurea dictæ, quam sæuã, & homines ambedentem, & aliam nomine, Innocentiam Valentinianus habebat. Marcellinus [k] illud, inquit, nec præteriri æquum nec sileri. quòd cum duas haberet Vrsas sæuas,& hominum ambestrices, Micam aureã, & Innocentiam, cura agebat enixa, vt earum caueas prope cubiculum suum locaret, Innocentiam deniq; post multas, quas eius laniatu ca-

[k] lib. 13.

tu cadauerum videtat sepulturas, vt bene meritam in Syluas abire dimisit innoxiam.

VICI vij. Ruffus habet viij. Victor xiij. in quo mendum esse puto: quia non habet nisi ædiculas vij. cùm tot solerent esse ædiculæ, quot vici.

ÆDICVLAE vij. quot erant vici, quia quisque vicus suã ędiculã habere cõsueuerat.

VICOMAGISTRI. xlviij. Ruffus scribit xxxij. Victor xxiiij. assignans cuique vico ternos Vicomagistros, sed alter quaternos attribuit, & ponit xxxij. sed nostra descriptio cuique regioni xlviij. attribuit, exceptis vj.& xj. regione, quarum alteri xviij. alteri xix. adscribit: sed in numeris est error, quia infrà in Vrbis breuiatio recensentur Vicomagistri DCLXXII. qui numerus efficitur ex xlviij. decies & quater multiplicatis.

CVRATORES ij. ita & apud Rufum, ac Victorem, de quibus suprà dixi,

INSVLAE tria millia DC. Victor scribit iij. millia cvj.

DOMVS cxxiiij. Victor cexxxiiij.

HORREA xiiij. Ruffus, & Victor xxiiij

BALNEA lxxxij. Victor scribit, Balneæ priuatæ lxxx. Rufus xx.

LACVS lxij. Victor lxv. Ruffus verò Lacus fund. xj. sine nomine.

PISTRINA xij. Victor xxiiij.

Continet PEDES, duodecim millia CC. plus minus ij. duobus milliariis cum dimidio. Rufus & Victor scribunt, regio continet in circuitu pedes xiij. millia cc. qui etiam plures domos campos, & alia nominant, quæ hic omittuntur.

REGIO III.

ISIS, & SERAPIS continent MONETAM. Rufus, & Victor habent, Isis & Serapis. Monetæ: vt hę tres dictiones sint iij. regionis inscriptio. In nostra verò descriptione pro titulo hui⁹ regionis ponitur Isis & Serapis, quæ continet Monetam, & alia, quæ sequuntur. Puto etiam eorum templa posteà, vt infrà dicetur, diruta, & duas horum Deorũ ædiculas, quas in hac regione Rufus statuit, illi nomen indidisse: ipsorum verò templa infrà in ix. regione Iseum & Serapeum ponuntur. erant autem hæc præcipua Aegyptiorum numina: Isis Aegypti genius creditus est, qui in dextra sistrum tenebat, quo Nili accessus significabatur, in sinistra situlam, qua omnium Lacunarum affluentia ostendebatur, vt in 8. Virgil. Seruius recitat, qui eandem terrã fuisse cum Macrobio scribit. Alii Lunam interpretantur, vt Diodorus Siculus, & Plutarchus, qui de Iside & Osiride opusculum composuit. Romæ Isidis simulachri altare cane sustineri Dion in Heliogabolo scribit: infrà etiam in v. regione est Isis patricia. Serapidis verò historiam D. Augustinus ita explicat.[a]

[a] lib. 18. cap. 5.

Rex Argiuorum Apis nauibus transuectus in Aegyptum, cùm ibi mortuus fuisset, factus est Serapis omnium maximus Aegyptiorum Deus: Nominis autem huius, cur non Apis etiam post mortem, sed Serapis appellatus sit, facillimam rationem Varro reddidit; quia, inquit, arca, in qua mortuus ponitur, quod omnes iam σαρκοφάγον vocant, σορὸς dicitur Græcè, & ibi eum venerari sepultũ cæperunt, priusquàm templum eius esset exstructum, velut sorosapis, vel sorapis primo; deinde vna litera, vt fieri assolet, commutata, serapis dictus est constitutum etiam de illo, vt quisquis eum hominem dixisset fuisse, capitalem penderet pœnam: & quoniam ferè in omnibus templis, vbi celebrantur Isis & Serapis, erat etiam simulachrum, quod digito labiis impresso admonere videretur, vt silentiũ fieret, hoc significare idem Varro existimar, vt homines eos fuisse taceretur. Hacten⁹ D. Augustinus. Hunc autem honorem, inquit Suidas obtinuit quia in Memphide Aegypti vrbe regnans, in magna annonæ difficultate propriis prouentibus Aegyptios aluit. Diodorus lib. 1. dicit hunc Iouem, alios Dionysium appellare; Macrobius per eum solem, per Isidem terram vult intelligi. Tacitus[b] putat esse Aesculapiũ, q morbis medetur, de quo plura Rufinus.[c] Eusebius[d] & Plutarchus in libro de Iside, & Osiride. Hęc autem Aegyptiorum numina prius Romani sunt auersati: Nam anno, quo Milo Clodium interfecit, horũ templum à priuatis conditum Senatusconsulto est euersum, sed ob religionem, quæ populi mentibus irrepserat, eos Deos esse; aliud illis extra pomerium condiderunt, vt lib. 40 Dion narrat: fortè fanum priuatim factum posteà dirutum in hac regione fuit, cui & nomen dedit. Demum quo anno occisus est Pompeius, cùm erecta essent eorundem templa, vatũm sententia rursus cum nemoribus sunt euersa; eoque in loco vasa fictilia humanis ossibus plena sunt inuenta;[e] postmodum sub triumviris eadem templa sunt restituta:[f] Augustus tamẽ ea neglexit, quæ in Aegypto nec videre voluit, vt Tranquillus memorat.[g] Dion.[h] addit Augustum vetuisse, ne intra pomerium eorum sacra fierent. Mox Agrippa edicto prohibuit, ne in suburbano intra 500. passus egerentur. Tiberius verò non modò horum sacra interdixit, sed & Isidis templum demolitus, eius statuam in Tiberim mergi iussit.[i] Rursus verò hæc templa reparata sub Tito Imp. igne è cœlo misso, consumpta, ac denuò sunt restituta:[k] Nam Serapium sub Antonino Pio instauratũ fuisse in marmore legitur, & Lampridius scribit Alexandrum Imperatorem Isium & Serapium decenter ornasse, additis signis, & Deliacis, & omnibus mysticis, ea sunt, quæ infrà in ix. regione statuuntur Serapidis ædicula infra in v. regione est posita.

[b] Lib. 20. annal.
[c] Lib. 11. hist. eccles.
[d] Lib. 20. de preparat. euangel.
[e] Dion lib 42.
[f] Dion lib. 47.
[g] In Augusto. cap. 93.
[h] Lib 53.
[i] Ioseph. lib. 18. cap. 4. antiq. iud. Tacit. lib. 2. Trãquil. in Tiberio cap. 36.
[k] Dion in Tito.

Hæc autem Isis & Serapis nuncupata continet sequentia.primo.

MONETAM. Templũ Iunonis Monetæ intelligit,in quo pecunia cudebatur , ob hãc, causam,vt auctor est Suidas , [a] cũ Romani in bello,quod cõtra Pyrrhũ & Tarentinos gerebãt,pecunia indigerẽt, Iunonis opẽ implorarũt;ea verò respõdit non defuturã illis pecuniam,si armis iustè vterentur : Quod cùm ex voto successisset,Iunonem moneram sunt venerati,nam ob consilium datum monetam in eius templo cudi statuerunt. Macrobius scribit Kal.Iunii ei ædem dicatam fuisse; [b] Vnde antè hic mensis Iunonius dicebatur. Liuius lib.vij. ab V.C.auctor est L.Furium Camillũ Dictatorem contra Auruneos creatũ,inter dimicandum ædem Iunoni Monetæ vouisse;& cùm Victor fuisset, Senatum ædem anno,post quam vota erat,fieri iussisse , eamque in area collocasse,vbi anteà Mãlii Capitolini domus fuerat,Alii in Auẽtino monte,alii in Capitolio,locatam volũt.Cicerò lib.1.Diuin. scribit post maximam illam cladem à Senonibus Gallis factam, auditam vocem ex arce Iunonis fuisse. ex quo Iuno illa appellata moneta est, à monendo. Ouidi. in Fastis in arce eam fuisse tradit.

[a] In verbo.

[b] Lib. 1. Saturnal.cap.12.

Arce quoq; in summa Iunoni templa moneta
Ex voto memorant facta Camille tuo.

Plutarchus in Romulo scribit Tacium regem Sabinorum tenuisse eam partem vrbis, vbi postea fuit Monetæ templum. Seruabantur in æde monetæ libri lintei , in quibus Imperii Rom. facta conseruabantur.

AMPHITHEATRVM. quod capit loca octoginta septẽ millia. Ruffus habet Amphitheatrum Flauii scilicet Vespasiani, vt explicat Victor,quod capit loca lxxvij.millia, alias lxxxvij.millia.Huius meminit Tranquillus in Vespasiano. Fecit, ait , ampbitheatrum vrbe media , vt destinasse compererat Augustum. Id postmodum Titus dedicauit idem Tranquillus, [c] amphitheatro,inquit , dedicato,thermisque iuxtà celeriter extructis , munus edidit apparatissimum. Idem refert Eutropius in Tito;Romæ,ait , amphitheatrum ædificauit, & quinque millia ferarum in dedicatione eius occidit , quod & Eusebius in Chronicis ab illo mutuatus recitat. Alio nomine vocatur arena,formam oualem habẽs, vndique lapideis sedibus circundata,in qua gladiatores in se , & cum bestiis certabant, Aliud ampbitheatrum fecit in alia vrbis regione,hortante Augusto,Statilius Taurus , vt auctor est Tranquillus [d] Aliud in hac regione Titus extruxit , iuxta quod posuit Thermas,vt Tranquillus tradit, [e] de quo posset hic intelligi. Amphitheatrum nunc Colossum à Colosso qui ibi erat,appellari auctor est Pomponius Lætus de antiquitatibus vrbis.

[c] Cap.7.

[d] In Augusto cap.29.

[e] In Tito ca. 7.

LVDVM MATVTINVM , & DACICVM. Apud Rufum & Victorem legitur Ludus Magnus pro matutino , cuius duas inscriptiones recitat Panuinius.Magnus hic Ludus dictus est,ad differẽtiam aliorum, quos magnitudine superabat : Dacicus verò erat,in quo ex Dacia gladiatores exercebantur;sicut Gallicus,in quo Galli , de quo in superiori regione.Rufus & Victor hos duos ludos separant.Si legimus matutinum, intelligemus,in quo manè gladiatores exercebãtur aut quod fortè propè duæ matutæ idest matutini temporis templum hic ludus esset.

DOMVM BRYTTI. Rufus & Victor pro Brytti habent,duobus Bryttiana,credo legendum Bruti,vel Brutiana:Græci enim librarii sæpè ponunt, u,pro y, vt ex lectione Pandectarum Florentinarum apparet:Quare huius descriptionis librarius Gręcus fuisse videtur. Cuius verò Bruti hæc domus extitetit,difficile est discernere , plures enim fuẽre.

PRÆSENTISSIMVM CHORAGIVM. Rufus & Victor legunt summũ choragium , mox Prætura Præsentissima. Antiquam inscriptionem summi charagii Panuinius recitat,ita vt hæc lectio videatur probabilior. Vtrunque idem potest significare,& accipi pro præsentissimo , id est præstantissimo Chotagium,inquit Festus, est instrumentum scenarum:sed hic non instrumenta sed ædificia demunstrantur ; vnde capitur pro loco, in quo chori Comędiarum & tragędiarum exercebantur;choragus verò est , qui chorum ducit,& chorus etiam locum ipsum , vbi chori exercebantur,significat , vt ex Homero Suidas tradit xv. personæ, inquit,constituebant chorum in tragędia, xxiiij. in comœdia. De choragio Apuleius in apologia,Plautus in captiuis & Persa.Tranquillus in Augusto. [f] Hic itaque locum significari puto , in quo Prætor in ludis choros agi iubebat, & ideo Præturæ vocabatur. Vel præsentissima prætura locus posset appellari, vbi prætor iudicabat,pręsentium enim est tribunal in quo milites iudicabantur in Nouella 22.in fine.

[f] Cap.70.

LACVM PASTORIS. De lacubus in prima regione dictum fuit. Hic autem factus fuit à pastore puto Iunio pastore;qui anno salutis 169.cum L.Æliano sub M. Antonino Cos.fuit:is fortè est,quem Plinius in epistolis se defendisse ad Tranquillum scribit. [g] Alius fuit Pastor Romanus pater Sisti primi Pontif.Maximi.

[g] lib.1.epist.18.

SCHOLA QVÆSTORVM & CAPVLATORVM. ita & Victor,qui has scholas diuisit.Rufus pro capularis habet Gallos. Scholæ, inquit Festus , dictæ sunt à σχολῆς. id est,à vacatione ; quòd ceteris rebus omissis , vacare liberalibus studiis pueri debeant. Posteà ordines in palatio Principis scholæ sunt dictæ,quę prępositos & tribunos habebant. [h] Sed hic schola pro loco accipitur

[h] L. 1. C.de comi.& trib sch. l.1.C. de priu. schol.l.1.C.de anno.ciui.

vbi

vbi Quæstores & capulatores rationes olei tractabant, quod inter populum diuidebatur: Caius enim Iulius Cæsar, Africa deuicta, statuit inde Romam xx. myriades; id est cc. millia medimnorum Atticorum frumenti, & olei librarum myriades ccc. id est, tricies centena millia, seu, vt vulgus vocat, tres milliones aduehi. [a] Aliud etiam ex Tuscia & campania veniebat, vt suo loco est dictum. Olei verò ad mensores & distributores capulatores appellabantur, à capula, quod erat vas vtrinque ansatum, ad oleum in alia vasa transfundendum comparatum: & capulare est oleum capula in aliud vas transfundere: Cato de re rustica, [b] custos oleum frequentet capulet. Fraces quotidie eiciat, amurcam commutet; & qui hoc agit, capulator vocatur. idem Cato, [c] præmittit custodes, & capulatoris officia: Mox subiicit, continuò capulator, inquit, concha oleum quàm diligentissimè poterit, tollat. nec cesset. Colum. [d] quod primum, ait, oleum defluxerit, in rotundum labrum protinus capulator depleat, & in fictilia vasa huic vsui parata defidat. In hanc ergo scholam Quæstores & capulatores conueniebant, vbi erat oleum populo diuidendum: Hi dabant, illi rationem, id est, nomina accipientium, & quantitatem olei datam scribebant. Itaque aut vna horum schola fuit, aut si duæ erant, eas coniunctas fuisse oportet. Infrà in v. regione est vicus capulatorum.

[a] Plutarch. in C. Iulio Cæs.
[b] Cap. 67.
[c] Cap. 66.
[d] lib. 12. cap. 50.

THERMAS TRAIANAS & TITIANAS. Hæ à Rufo Victore separantur. Multa ædificia publica Traianum extruxisse Dion refert, inter quæ Thermæ fuerunt. De thermis Titi ita Tranquillus; [e] Amphitheato dedicato, thermisque iuxta celeriter extructis, munus edidit apparatissimum, largissimumque. Vnde Epigrammatarius poëta. *Hic vbi miramur velocia munera thermas.*

[e] Cap. 7.

PORTICVM LIVII. Tam Rufus quàm Victor rectius legunt, Liuiæ: addit Victor cum templo. Hanc porticũ nomine vxoris Augustus fecit. Tranquillus. [f] Quædam etiam, inquit, opera sub nomine alieno, nepotum scilicet vxoris, sororisque fecit, vt porticum, basilicamque Liuii & Caij: item porticus Liuiæ & Octaniæ, theatrumque Marcelli. Hæc ille. Domum Ouidii Pollionis, qui seruos murænis comedendos obiiciebat, in hanc porticum Augustus ab eo hæres factus conuertit, vt Dion scribit. Pollio, inquit, moriens domum suam Augusto, & eum locũ, qui Pausilipus nomen, quique est inter Neapolim & Puteolos, reliquit. Sed hanc domum Augustus, vt memoria nominis eius ex vrbe deleretur, funditus euertit, atque in eo loco porticum nomine Liuiæ ædificauit. Hanc porticũ Strabo deambulationem appellat: amœnitatis enim & deambulandi gratia Romæ fiebant, quandoque vt solem arcerent. Tacit. [g] loquẽs de incendio Romæ à Nerone excitato, porticus, inquit, amœnitati dicatæ latius periere. Hæ statuis marmoreis, imaginibusque exornabantur. Marcellus, [h] Hæredẽ, inquit, meum volo, vt in patria mea faciat porticum publicam, in qua poni volo imagines argenteas, itẽ marmoreas. Porticum Liuiæ Plinius scribit [i] subdiuales ambulationes habuisse, ac vite 12. amphoras vini faciente inumbratã. Vna vitis, inquit, Romæ in Liuiæ porticibus subdiuales deambulationes vmbrosis operculis opacat, eademque duodenis musti amphoris fœcunda.

[f] In Augusto cap. 29. 97.
[g] Lib. 50.
[h] In l. Seia aliàs l. Lucius §. 1. de aur. & arg. lega.
[i] Lib. 14. cap. 1.

CASTRA MISENATIVM. Notum est ex Tacito [k] Tranquillo [l] & Vegetio [m] Augustum duabus classibus mare mediterraneum tutatũ fuisse, altera in supero mari apud Rauennam locata, Altera infero apud Misenum, quam tuentes milites Misenates vocabantur. Hi castra Romę habebant, classe hyemæ aut aliàs in portu quiescente, quæ castra Misenatium sunt dicta. Rufus scribit castra Misenatium II. Victor castra Misenatium vetera.

[k] Lib. 4. post. prin.
[l] In Augusto c. 49.
[m] Lib. 4. c. 31.

VICOS XI. Rufus & Victor habent viij. Album. Fortunæ viciniæ, Anciportũ. Bussianum. Structorum. Asellum. Lanarium. Primigenium.

ÆDICVLAS xij. Tot erant ædiculæ quod vici. Apud Rufum & Victorem sũt viij. quot apud eos & vici: quilibet enim vicus suã habebat ædiculam. Sunt autem ędiculę Spei, Serapidis, Sangi, Fidoni, Mineruæ, Isidis, Veneris, Æsculapii. Vulcani.

MAGISTROS xlix. Legendum. Vicomagistri xlviij. vt legitur ferè in omnibus aliis regionibus: quilibet enim vicus viij. Vicomagistros habebat. Rufus & Victor xxiiij. ternos enim Vicomagistros pro singulis vicis ponunt.

CVRATORES ij. de quibus suprà dictum fuit.

INSVLAS. duo millia DCCLVII. Apud Rufum & victorẽ ij. millia DCCCVII.

DOMVS LX. Rufus & Victor clx.

HORREA xiiij. Rufus xix. Victor xxix.

BALNEA octuaginta. idem Rufus. Victor. Balneæ priuatæ lxxv.

LACVS lxv. idem Victor. Rufus lacus xxv. fine nomine.

PISTRINA xvj. Rufus & Victor pistrina xxiij.

PEDES duodecim millia trecentos quinquaginta plus minus duobus milliaris cũ dimidio. Rufus & Victor xij. ∞ .cccel. & addũt quædam, quę hic omittuntur, vt caput suburræ, & quædam, templa. Continet regio.

REGIO IIII.

TEMPVM PACIS Inscribitur hęc regio, ab eo tanquàm insigniori nomẽ habens

bens.Hoc enim templũ omniũ magnificẽtiſſimum a Veſpaſiano conditum fuit.Tranquillus [a] in Veſpaſiano.Fecit,inquit,& noua opera, templum pacis foro proximum, diuique Claudii in Cœlio monte cœptum quidem ab Agrippina,ſed a Nerone prope funditus deſtructũ;Veſpaſiano vj.& Tito iiij.Coſſ.id dedicatum fuiſſe Dion refert.Is fuit annus ſalutis 76.De hoc ita Plinius.[b] Nonne inter magnifica baſilicã Pauli columnis è phrygibus mirabilem,forumque diui Augusti, templum pacis diui Veſpaſiani Imperatoris Augusti pulcherrim a operũ,quæ vnquàm? ſæpiusque egregia eius ornamenta recenſet. [c] Ioſephus li. 7.de bello Iudaico: [d] poſt triumphos,inquit, Veſpaſianus paci templum ædificare decreuit: itaque mira celeritate, & quę hominum cogitationem ſuperat,effectumeſt.Magna diuitiarum largitate vſus inſuper perfectis picturæ & ſtatuarum operibus id exornauit:omnia nanque in illud fanum delata ſunt, quorum viſendorum ſtudio per totũ orbem, qui ante nos fuerunt,vagabantur. Hic repoſuit, quæ Iudeorum fuerant inſtrumenta. Hæc ille vaſa,& donaria templi Hieroſolymitani, ibi repoſita fuiſſe intelligit. Hoc templum ab ægrotis frequentatum fuiſſe Galenus in libro de pulſibus ſcribit, Herodianus [e] quoque id Commodo imperante, incẽdio conſumptum fuiſſe his verbis tradit.Cùm exiguus terręmotus anteceſſiſſet, ſeu nocturni eaſu fulminis, ſiue igne aliquo in ipſo terręmotu, velut ex trito,totum de improuiſo pacis templum cõſumptum incendio eſt:quod vnum opus cunctorum tota vrbe maximum fuit, atque pulcherrimum.Idem templum omnium opulentiſſimum,egregieque munitum,multoque ornatum auro & argẽto;Quippe vniuerſi ſuas illic diuitias quaſi in theſaurum congerebãt. Adeoque per noctem debacchatus ignis multos ex opulentis egenos reddidit. Hæc ille. Id templum rurſus exſtructum tempore huius deſcriptionis extitiſſe videtur;vel ſi adhuc ſolo æquatum erat,4.regioni nomen dedit,quę continet ſequentia.

[a] cap. 9.
[b] lib. 36.c.15.
[c] lib. 34. cap. 8. lib. 45.c.10.lib. 36.c.5 & cap.7.
[d] cap. 24.
[e] lib. 1.

PORTICVM ABSIDATAM. Apſis eſt arcus,ita Dion appellat arcus qui triumphales Romæ viſuntur, & duos in ſubalpinis,itaque interpretor hãc porticum Apſidatam fuiſſe,quę inſtar arcuum erecta res geſtas alicuius Principis marmore ſculptas exprimebat,Alias enim pro re memoranda non poneretur quòd fornicata eſſet hæc porticus, quales alias plures fuiſſe credendum eſt. Abſidiata verò hic pro apſidiata vocatur vt & apud Rufum & Victorem legitur, quod eſt idẽ A quo verò facta ſit hæc porticus, difficile eſt inuenire.

AREAM VVLCANI. Apud Rufum legitur Vulcanale, apud Victorẽ legitur Ara Volcani cũ Volcanali. Alias area Vulcani cũ Vulcanali. Vbi lotos à Romulo ſata, ut qua area ſanguine per biduum pluit. Hæc Victor Significat hanc aream ſeu campum Vulcanali ſeu templo Vulcani coniunctum fuiſſe. Id Romulus ex decima ſpoliorũ hoſtibus adempta condidit.Plinius [f] loquens de loti arboris vetuſtate,altera lotus,inquit,in Vulcanali, quod Romulus conſtituit ex victoria de decumis, æquęua vrbi intelligitur, vt anctor eſt Maſſurius.Radices eius in forum vſque Cęſaris per ſtationes municipiorum penetrãt. Hęc ille.eſt autem Lotus pręgrãdis arbor dulcem & gratum fructum ferens ceraſis ſimilem, & aduenis patriæ obliuionem inducens. Quare Homerus [g] Vlyſſis ſocios,cùm eum deguſtaſſent,vix ex Africa abduci potuiſſe cecinit.Romulũ capta Cameria inde quadriiugum ęrcũ currum in Vulcani templum tranſtuliſſe. ibique ſui ſtatuam victoria coronatam locaſſe. Dionyſius [h] & Plutarchus [i] ſcribunt, ac demum ipſum in eodem templo extinctum.Liuius lib.ix.auctor eſt Cn.Flauium Appii Cœci ſcribam poſt publicatos faſtos ædem Concordiæ in area Vulcani feciſſe.

[f] lib. 16. ca. vlt.
[g] in 3. Odyſſe.
[h] lib. 2. antiqui. ta Roma.
[i] In Romulo.

AVREVM BVCINVM, Rufus baber Bucena. Victor Bucina aurea,aliàs Bucinum aureum.Plinius lib.9.cap. 36. Bucinum, inquit, eſt minor concha, ad ſimilitudinem eius buccini,quo ſonus editur,ſed de quo intelligatur,ambigitur. ingentis magnitudinis, vel concham,vel tubam fuiſſe oportet,in loco à quo non facile poſſet dimoueri.

APOLLINEM SANDALIARIVM. à Vico Sandalario,vbi ſandalia vendebantur, hic Apollo eſt denominatus, ad differentiam alterius Apollinis palatini nuncupati, cui in palatioo monte Auguſtus templum dicanerat vt anctor eſt Tranquillus [k]: Statuam etiam Apollinis ex Sicilia Romam tranſtulit Tiberius iuſſit. quam in noui templi bibliotheca poſuit.[l] Hic non templum,ſed eius ſtatuam ſignificari puto,Vici Sandalarii Romæ hæc inſcriptio legitur.

[k] in Auguſto cap. 29 & 31.
[l] Tranquill.in Tiberio ca. 74.

GERMANICO CAESARE C.
FONTEIO CAPITONE COS.
K. IAN. STATAE FORTVNAE
AVG. SACR. SEX. FONTEIVS
O L. TROPHIMVS GN. POM.
PRIVS ON. F. NICEPHOR.
MAG. [m] VICI SANDALIARI
REG. IIII. ANN. XVIII. DD.

[m] Magiſter.

Huius vici etiam Gellius meminit.[n] In ſãdalario, inquit, fortè apud librarios fuimus. eſt autem Sandalium genus calcei.

[n] lib. 18.c.4.

TELLVRIS TEMPLVM, Tellus Rhea, Ops, Cybaleque, & aliis nominibus eſt cognominata, plura de ea D. Auguſtinus de ciuitate Dei [o] ex Varronis libro de diis ſelectis, & ipſius ſacerdotibus Galliis adducit. Hoc fanum ędificatum à populo Rom.in area euerſæ domus Sp.Caſſii,qui ſuſpectus fuerat

[o] lib.7 cap. 23. & ſeqq.

regnum

regnum affectasse; Dionysius lib. 8. Valerius lib. 6. cap. 3. de sceritate Senatus, inquit, populusque Romanus non contentus, Sp. Cassium capitali supplicio afficere, intercepto domū superiecit; in solo autem ædem Telluris fecit: idem L. Florus & Cicero pro domo: & in Philippicis ait in ea armamentarium fuisse, quo populus armabatur. Addit Plinius [a] Sp. Cassium, qui regnum affectauerat, statuam apud ædē telluris sibi posuisse, & ipsam à Censoribus conflatam.

[a] lib. 34. c. 6.

HOREA CHARTARIA. Apud Rufum legitur testaria, apud Victorem cantbariæ, vel Testariæ, alias Testaria. Credo retinendum Chartaria, in quibus charta conseruabatur, vt alia in alijs horreis. Testaria enim vel cantharia ad rem vix faciunt.

TIGILLVM SORORIVM. Nota est ex Dionysio [b] & Liuio [c] historia Horatiorū & Curiatiorum, qui tergemini fratres, hi pro Albanorum, illi pro Romanorū imperio vtrinque certarunt; & cùm vnus ex Horatijs fratibus superstes Curiatios occidisset, ac capenam pattem ingressus, sororem Curiatij sponsi mortem deflentem vidisset, & eam interfecit. Quare parricidij reus fact° à populo ob recētem Victoriam est absolutus, sed quibusdam sacrificijs est expiatus, inter alia sub iugum est missus, quod sororium tigillū appellatunt. Est autem, inquit Dionysius, mos Romanis, quoties hostes traditis armis deditionem faciunt, duo tigna recta humi defigere, hisque terrium transuersum superimponere, & sub eo captiuos trāsmittere, moxque dimittere liberos. Hoc ipsi iugum vocant, quod tum expiatores inter piamina postmodum ad hibuerunt iuueni. Locum, vbi id factum est, omnes Romani sacrum existimant. Est autem in angiportu, qui à Carinis ducit ad Vicū Cyprium, vbi & aræ manent tum positę & tignū super eas transuersim infixum duobus inter se aduersis parietibus, quod capiti exeuntium imminet, vocaturque à Romanis Tigillū sororium; Eo loco huius casus monumentum pop. Rom. annuis honorat sacrificijs. Hæc ille. Addit Liuius id iugum hodie quoque semper refectum manet, sororiumque tigillum vocatur.

[b] lib. 3.
[c] lib. 1.

COLOSSVM Altum pedes centum duos semis. Habet in capite radia numero septem, singula pedum viginti duorum semis. idem Victor, qui appellat radios, non radia. Colossūm Neronis intelligit, à Zenodoro factum, de quo ita Plinius. [d] verum omnem amplitudinem generis statuarum vicit ætate nostra Zenodorus, Mercurio facto in ciuitate Galliæ Aruernis per annos x. pedum cccc. immani precio. Is postquàm satis ibi artem approbauerat, Romam accit° est à Nerone, vbi destinatum illius Principis Colossum fecit, centum decem pedum longitudine, qui dicatus solis venerationi, est damnatus sceleribus illius Principis. Mirabantur in Officina non modo ex argilla similitudinem insignem, verùm & de paruis admodum surculis, quod primum operis instar fuit. Ea statua indicauit interijsse fundēdi æris scientiam, cum & Nero largiri aurum, argentumque paratus esset, & Zenodorus scientia fingendi, cælandique nulli veterum postponeretur. Hactenus Plinius. Hunc posteà Vespasianus erexit, cùm templum pacis condidisset. Dion. [e] Vespasiano vi. inquit, & Tito iiij. Cois. templum pacis dedicatum est. & Colossus sacra via collocatus, quem ferunt fuisse altum pedes centum. Huic imago Neronis erat, vel Titi, vt ab alijs traditum est. Huius Colossi caput Commod° posteà deposuit, quod erat Neronis, & suum imposuit, & titulum more solito subscripsit, inquit Lampridius. Id hodie in porticu conseruatorū esse fertur. A Coleto primo ei° auctore Colossum dictū Festus putat. De Colossis late Plinius lib. 34. Virgil. [f] fingit regem Latinum xij radios in capite gestasse tāquam solis nepotem.

[d] lib. 34. c. 4.
[e] in Vespasia. o
[f] in 12. Æneid.

Ingenti mole Latinus.

Quadriiugo inuenitur curru, cui tēpora circum
Aurati bis sex radij fulgentia cingunt.

METAM SVDANTEM: Ad hunc locum tubis & tibijs canere discebant, vt videtur velle Seneca in Epistolis ad Lucillum. Essedas, inquit, transcurrētes porro & fabrum inquilinum, & ferrarium vicinum, aut hunc, qui ad metam sudantem tubas experitur & tibias, neque cātat sed exclamat. Hanc metam lateritiam fuisse Marlianus scribit, in cuius vertice Iouis simulachtum fuit, ex ea aquæ emanasse feruntur, vnde populus sitim extingueret, & ob id sudans, inquit, est appellata. est autem meta lapis coni imagine quadam ptominens. & Plinius vmbram terræ similem esse dicit metæ & turbini inuerso. Triangularem fuisse Gellius significat, [g] cùm scribit, metæ trianguli, quam pyramidem appellant.

[g] lib. noct. Attic. cap. 20.

TEMPLVM ROMÆ & VENERIS. Rufus habet Templum vrbis Romæ & Augusti. Victor Templum vrbis Romæ, à quo vtrque templum Veneris separat, Rufo aduersatur. Tranquillus, [h] ita de Augusto scribens, Templa quamuis sciret etiam procōsulibus decerni solere, in nulla tamen prouincia, nisi cōmuni suo Romæque nomine recepit. Nam in vrbe quidem pertinacissime abstinuit hoc honore: Ex quibus verbis in prouincijs tantùm, & non in vrbe templum Romæ Augustoque commune fuisse apparet. Ipsi defuncto templum & cælestes religiones decretas Tacitus, [i] & alij referunt. Venerem verò hanc Cluacinam esse Panuinius scribit, quod falsum arbitror, quia Cluacina eadem Murtius vel Myrtea dicebatur, vt Plinius, [k] testatur, quam apud Circum Maximum fuisse

[h] in Augusto cap. 25.
[i] l b. 1.
[k] lib. 15. cap. 9.

auctor

[a] de ioco.

auctor est Tertullian⁹ de spectaculis.[a] Liuius quoq́ue scribit Q.Fabium Gurgitem Cos. filium ex multa fœminarum stupri damnaturũ ædem Veneris prope circum fecisse. Veneti genitrici à C.Iulio Cęsare in foro, quod dedicauerat, positum fuisse Dion lib. 47. Plutarchus, Appianus,[b] & Plinius memorant: Plinius,[c] & Plutarchus[d] scribunt altero Pompeij Cõsulatu templum Veneri victrici dicatum fuisse, sed de quo hic intelligatur, ambigo.

[b] lib. 35. cap. 4. & 22.
[c] lib. 8. cap. 7.
[d] in Pomponio.

AEDEM IOVIS STATORIS. Hæc à Romulo est consecrata. Dionysius,[e] consecrauit, inquit, Romulus Ioui Statori apud portam Mugoniam ducẽtem ę via sacra in palatium; quòd exercitum ipsius fugiẽtem Deus post preces stare fecisset, & vti viribus, idẽ Liuius in primo Cicero in oratione prius quàm iret in exilium; Te, inquit, Iuppiter stator, quem verè huius Imperij statorem maiores nostri nominauerunt, cuius in templo hostilem impetũ Catilinæ repuli à muris, cuius templum à Romulo victis Sabinis, in palatij radice cum victoria est collocatum; oro atque obsecro ferre opẽ pariter Reipub. cunctæq́ue ciuitati, meisque fortunis. Verùm D. Hieronymus, & D. Augustinus in 3. de ciuitate Dei, à stando, quòd rectus stet, Iouem statorem dictum putant. At Seneca lib. 4. de beneficijs aliam reddit causam. Non quemadmodum, inquit, historici tradiderunt, ex eo, quod post votum susceptum acies Romanorum fugientium stetit, sed quòd stant beneficio eius omnia, stator stabilitorq́ue est. In nũmis Antonini Pij & Gordiani à tergo imago stans nuda, & dextra hasta nixa, sinistra fulmẽ tenet cũ hac inscriptione IOVI STATORI.

[e] lib. 3.

VIAM SACRAM. Hanc, ait Festus, quidam ita appellatam esse existimant, ꝙ in ea fœdus ictum sit inter Romanos & Taciũ Sabinorum regem, quidam, quòd eo itinere vtantur Sacerdotes Edulium sacrorum perficiendorum causa. Itaq́ue ne eatenus quidem, vt vulgus opinatur, sacra appellanda est à regia ad domum regis sacrificuli, sed etiam à regis domo ad Sacellum Strenię, & rursus à regia vsque in arcem. Nec appellari debere ait Verrius, sed disiunctè vt ceteras vias, Flaminiam, Appiam, Latinam, vt ne Nouamiriam quidem, sed Nouam viam. Hæc Festus. Itaq; à Streniæ Sacello ducebat in arcem. Alij volũt sacram viam appellatam, quia sacra quot quot mensibus illac in arcem ferebantur, perq́ue eam augures ex arce profecti inaugurare solebant.[f] Erat & Athenis sacra via, in qua Eleusinæ sacra agebantur.

[f] Cœli, Rhodigin. lib. 13. c. 22. lectio. antiquar.

BASILICAM CONSTANTINIANAM, à Constantino ædificatam. Eadem Basilica Saluatoris est dicta, vbi in argẽto fastigio, in sella quinque pedũ sedebat pẽsans libras 120. erant ibi & xij. Apostoli quinorum pedũ, pẽsantib libras 90 cum coronis ex argento purissimo pensantibus lib. 140. & Angeli 4. ex argento quinorum pedum pensantes singuli lib. 115. cum gemmis Alabandensi. Huius viginti ipsum pensabat lib. 2. & 25. vt ex Actis S. Syluestri recitat Cæsar Baro. in annalibus an. 324. Alij non de templo sed basilica Roma. intelligunt. Erat basilicæ, ędificium testudinatum, altis columnis suffultum, qualia hodie templa fiunt, quæ inde basilicæ appellantur eam Virgilius.[g] describit,

[g] in 7. Æneid.

Templum augustũ ingens, centũ sublime columnis
Vrbe fuit summa Laurentis regia pici:
Hic sceptra accipere, primosq́ue attollere fasces,
Regibus omen erat. Latini regiam vocant. Romę in ea causas exercere, legatos audire, & negocia publica tractare solebant, circũ etiã tabernas habebat, in quibus vel argentea vasa, vel vestes, aliaque venalia erant.[h] Auctor est Asconius Catonem, & Flaccum Censores empta à Mẽnio domo, primos in foro basilicam fabricasse: Inter alias, quæ hic x. cumerantur, Constantinus & ipse suam basilicam condidit. Alij basilicas xxij. Romę ponunt. De basilicis alibi latius disserui.

[h] Vitruui. lib. 5. cap. 1.

TEMPLVM FAVSTINÆ Vxoris M. Antonini philosophi. Capitolinus,[i] Petijt, inquit, à Senatu, vt honores Faustinæ ædemque decernerent. & paulò post. Diuam etiam Faustinam à Senatu appellatam gratulat⁹ est. Fecit & coloniam vicum, in quo obijt Faustina, & ædem illi extruxit, cuius nomen Caracalla abrogauit. Spartianus,[k] Antoninus, inquit, inter Deos relatus est. Habet templum, habet salios, habet sodales Antoninianos, qui Faustinæ templum, & diuale nomen eripuit. Huius, quę adhuc extant, cum hac inscriptione creduntur esse columna. Diuo Antonino & D. Faustinæ ex S.C. Dion seu Xiphilinus nihil de hoc templo dicit.

[i] In Marco.
[k] in Antonino Caracalla.

BASILICAM PAVLI. L. Paulum Æmilium intelligit, quem cum C. Claudio Marcello, vt Cęsari aduersarentur, Cos. Pompeius fecit: At ille, inquit Appianus,[l] mille & quingentis talentis Paulum beneuolum sibi reddidit, vt neq́ue pro ipso quicquam ageret, nec contra moliretur. Paulus basilicam valde inclytã suo nomine ex pecunijs huiusmodi publicè constituit, Hactenus Appianus. Cicero ad Atticum de hac basilica, dũ ædificaretur, ita scripsit, Paulus in medio foro basilicam iam pene texuit illis ijsdem antiquis columnis, illam autem, quam locauit, fecit magnificentissimam. Quid quæris? nihil gratius illo monumento, nihil gloriosius Hanc basilicam Plinius[m] extollit. Nonne, inquit, inter magnifica basilicam Pauli columnis ę Phrygibus mirabilem, forumque D. Augusti pulcherrima operum, quæ vnquam?

[l] Lib. 2. de bellis ciuilib.
[m] lib. 36. c. 15.

FORVM TRANSITORIVM

Hoc

Hoc forum à Domitiano factũ in Chronicis Eusebius memorat. Tranquillus,[a] excitauit & forum, inquit, quod nunc Neruæ vocatur. In hoc foro statuas D. Principibus Alexander Imp. erexit. Lampridius, statuas, inquit, Colossas vel pedestres nudas, vel equestres D. Imperatoribus in foro D. Neruæ, quod transitorium dicitur, locauit, omnibus cum titulis, & Columnis æreis, quæ gestorum ordinem continerent exemplo Augusti, qui summorũ virorum statuas in foro suo è marmore collocauit additis gestis. Hęc ille. Transitorium autem quidam dictum putant, quòd per illud in forum magnum Augusti & Cæsaris iretur: Sed ego interpretor humile & inornatum, vt in Nerone Tranquillus accipit.[b] Domum, inquit, à palatio exquilias vsq; fecit, quam trãsitoriam, mox restitutam auream nominauit. Capitur enim pro translatitio. Rufus habet Forum transitorium cum templo D. Neruæ.

[a] In Domitiano cap. 5.

[b] Cap. 30.

SVBVRRAM. Vicus erat prius Succusanus dictus, à statiuo præsidio ibi locato quòd solitum sit succurrere Exquilijs, Gabinis eam partem vrbis infestantibus, vt ex Verrio Festus tradit. Inde quarta vrbis regio sub Seruio Tullo rege suburra appellabatur, vt auctores sunt Dionysius,[c] & Plinius.[d] In hoc vico meretricis diuersoria habebant. Martialis.

[c] Lib. 4. antiq. Rom.

[d] Lib. 18. cap. 3.

Famæ non nimium bonæ puellam
Quales in media sedent suburra
Vendebat modo præco Gellianus.

BALNEVM DAPHNIDIS. Vix est, vt hoc nomen proprium credatur, Romanis nobilibus insolitum. Fortè a proximo Laurero; vel fructibus lauri, qui daphnides dicuntur, hoc balneum nomen accepit.

VICI OCTO. scilicet, sceleratus, Eros, Veneris, Apollinis, Trium viarum. Anciportus minor, Fortunatus minor, Sandalarius, vt apud Rufum.

ÆDICVLÆ OCTO. quot & vici, scilicet Musarum, Spei, Mercurij, Iuuentutis, Lucinæ, Valeriæ, Iunonis, Lucinæ Mauortij, Isidis.

VICOMAGISTRI xlviij. Apud Rufum & Victorem xxxij. Sed in hac descriptione singulis ferè vicis seni dantur Vicomagistri, & ideo rectius scribitur xlviij.

CVRATORES ij. vt in omnibus regionibus.

INSVLÆ ij millia septingentæ quinquaginta septem. Vnam amplius Rufus & Victor addunt.

DOMVS octoginta octo. Rufus & Victor cxxxix.

HORREA decem, & octo. concordant & alij.

BALNEA lxxv. Addunt Rufus & Victor, balneæ priuatæ, & rectè, publicæ enim thermæ vocantur.

LACVS lxxviij.

PISTRINA xij. Victor xiiij. Rufus xxiij. Alia quædam addunt Rufus & Victor, quæ in nostra descriptione omittuntur. Regio CONTINET PEDES tredecim millia. excedit duo milliaria cum dimidio, Rufus habet. Regio in circuitu continet pedes xviij. millia, qui numerus excedit tria milliaria cum dimidio.

REGIO V. ESQVILIÆ.

ESQVILINVS & Riminalis colles iusta magnitudine oppidi intra vrbem à Ser. Tullo rege additi, vt in quarto auctor est Dionysius. & Liuius in primo hanc regionem tenẽt. & ideo post Rufum, Victor ita inscribit. Regio V. Exquilina cum turri & colle Riminali. Dictæ sunt exquiliæ ab excubijs à Tullo, qui ibi habitauit, & in loco factis, vt Ouidius significare videtur.[e]

[e] In primo. Fastorum.

Excubias vbi rex Romanus agebat,
Qui nunc exquilias nomine collis habet.

Et ideo per x, esset scribenda hæc dictio. Alij ab excolendo deducunt, quòd hic collis anteà neglectus à Tullo fuerit excultus. Exquiliæ, inquit Pomponius lætus, incipiunt à templo S. Petri ad vincula, & portenduntur vsque ad ecclesiam S. Crucis; inde ad Thermas Diocleriani, & circumeundo includit S Mariam Maiorem, & S. Praxedem vsque ad S. Petrũ ad vnicula. circuitus est quatuor millium passuum, vt vult Merula lib. primo. Continet hæc regio

LACVM PROMETHEI. ita hunc lacum appellatum puto ob statuam Promethei ibi positam.

MACELLVM LIVIANI. A Liuia vxore Augusti fabricatum. Apud hoc postea Liberius Papa ædem B. Mariæ ad niues ædificauit.[f]

[f] In lib. de Ro. Põt. in Liberio.

NYMPHÆVM D. Alexandri. Nymphæa erant ampla ædificia, in quibus nuptias celebrabant, qui ædes ad hoc idoneas non habebãt, vt Zonatas in Leone magno interpretatur; sed alij pro lauacro accipiunt, vt Suidas, qui aquam ex foro in νύμφια λουτρα deriuatam fuisse scribit, sed propriè lauandis mulieribus addictum fuisse Cœlius Rhodiginus putauit. Theodosius Cyro P P. committit, vt ipse arbitretur, quantum aquę thermis, quantum nymphæis sit indulgendum.[g] Lampridius scribit Alexandrum balnea omnibus regionibus addidisse, què fortè non habebant: Nam hodie quoque, inquit, multa dicuntur Alexãdri. Sub balneis credo comprehendi, & nymphæa.

[g] In l. si quis 2. D. de aquæ duc.

COMORTES DVAS VIGILVM. Rufus, & Victor habent stationem cohortiũ vij. Vigilum. Puto legendum duas, quia in viij. regione statuuntur aliæ vj & in vltima viij. & esset nimis magnus numerus cohortium cùm ab initio non fuerint nisi xiiij.

Eas

auctor est Tertullian⁹ de spectaculis.[a] Liuius quoq́ue scribit Q. Fabiom Gurgitem Cos. filium ex multa fœminarum stupri damnaturũ ædem Veneris prope circum fecisse. Veneri genitrici à C. Iulio Cęsare in foro, quod dedicauerat, positum fuisse Dion lib. 47. Plutarchus, Appianus,[b] & Plinius memorant: Plinius,[c] & Plutarchus[d] scribunt altero Pompeij Cõsulatu templum Veneri victrici dicatum fuisse, sed de quo hic intelligatur, ambigo.

[a] de ioco.
[b] lib. 35. cap. 4. & 22.
[c] lib. 5. cap. 7.
[d] in Pomponio.

AEDEM IOVIS STATORIS. Hæc à Romulo est consecrata. Dionysius,[e] consecrauit, inquit, Romulus Ioui Statori apud portam Mugoniam ducẽtem ę via sacra in palatium; quòd exercitum ipsius fugiẽtem Deus post preces stare fecisset, & vti viribus, idẽ Liuius in primo Cicero in oratione prius quàm iret in exilium; Te, inquit, Iuppiter stator, quem verè huius Imperij statorem maiores nostri nominauerunt, cuius in templo hostilem impetũ Catilinæ repuli à muris. cuius templum à Romulo, victis Sabinis, in palatij radice cum victoria est collncatum; oro atque obsecro ferre opẽ pariter Reipub. cunctæq́ue ciuitati, meisque fortunis. Verùm D. Hieronymus, & D. Augustinus in 3. de ciuitate Dei, à stando, quòd rectus stet, Iouem statorem dictum putant. At Seneca lib. 4. de beneficijs aliam reddit causam. Non quemadmodum, inquit, historici tradiderunt, ex eo, quod post votum susceptum acies Romanorum fugientium stetit, sed quòd stant beneficio eius omnia, stator stabilitorq́ue est. In nũmis Antonini Pij & Gordiani à tergo imago stans nuda, & dextra hasta nixa, sinistra fulmẽ tenet cũ hac inscriptione IOVI STATORI.

[e] lib. 3.

VIAM SACRAM. Hanc, ait Festus, quidam ita appellatam esse existimant, ꝙ in ea fœdus ictum sit inter Romanos & Taciũ Sabinorum regem, quidam, quòd eo itinere utantur Sacerdotes Edulium sacrorum perficiendorum causa. Itaq́ue ne eatenus quidem, vt vulgus opinatur, sacra appellanda est à regia ad domum regis sacrificuli, sed etiam à regis domo ad Sacellum Sereniç, & rursus à regia vsque in arcem. Nec appellari debere ait Verrius, sed disiunctè vt ceteras vias, Flaminiam, Appiam, Latinam, vt ne Nouamiriam quidem, sed Nouam viam. Hæc Festus. Itaq; à Sereniæ Sacello ducebat in arcem. Alij volũt sacram viam appellatam, quia sacra quot quot mensibus illac in arcem ferebantur, perq́ue eam augures ex arce profecti inaugurare solebant.[f] Erat & Athenis sacra via, in qua Eleusinæ sacra agebantur.

[f] Cœli, Rhodigin. lib. 13. c. 12. lectio. antiquar.

BASILICAM CONSTANTINIANAM, à Constantino ædificatam. Eadem Basilica Saluatoris est dicta, vbi in argẽto fastigio, in sella quinque pedũ sedebat pẽsans libras 120. erant ibi & xij. Apostoli quinorum pedũ, pẽsantib libras 90 cum coronis ex argento purissimo pensantibus lib. 140. & Angeli 4. ex argento quinntum pedum pensantes singuli lib. 115. cum gemmis Alabandensi. Huius viginti ipsum pensabat lib. 2. & 25. vt ex Actis S. Syluestri recitat Cæsar Baro, in annalibus an. 324. Alij nnn de templo sed basilica Roma. intelligunt. Erat basilicæ, ędificium testudinatum, altis columnis suffultum, qualia hodie templa fiunt, quæ inde basilicæ appellantur. eam Virgilius.[g] describit,

[g] in 7. Æneid.

Templum augustũ ingens, centũ sublime columnis
Vrbe fuit summa Laurentis regia pici;
Hic sceptra accipere, primosq́ue attollere fasces,
Regibus omen erat. Latini regiam vocant. Romę in ea causas exercere, legatos audire, & negocia publica tractare solebant, circũ etiã tabernas habebat, in quibus vel argentea vasa, vel vestes, aliaque venalia erant.[h] Auctor est Asconius Catonem, & Flaccum Censores empta à Mẽmio domo, primos in foro basilicam fabricasse: Inter alias, quæ hic x. cumerantur, Constantinus & ipse suam basilicam condidit. Alij basilicas xxij. Romę ponunt. De basilicis alibi latius disserui.

[h] Vitruui. lib. 5. cap. 1.

TEMPLVM FAVSTINÆ Vxoris M. Antonini philosophi. Capitolinus,[i] Petijt, inquit, à Senatu, vt honores Faustinæ ædemque decernerent. & paulò post. Diuam etiam Faustinam à Senatu appellatam gratulat⁹ est. Fecit & coloniam vicum, in quo obijt Faustina, & ædem illi extruxit, cuius nomen Caracalla abrogauit. Spartianus,[k] Antoninus, inquit, inter Deos relatus est. Habet templum, habet salios, habet sodales Antoninianos, qui Faustinæ templum, & diuale nomen eripuit. Huius, quę adhuc extant, cum hac inscriptione treduntur esse columna. Diuo Antonino & D. Faustinæ ex S.C. Dion seu Xiphilinus nihil de hoc templo dicit.

[i] In Marco.
[k] in Antonino Caracalla.

BASILICAM PAVLI. L. Paulum Æmilium intelligit, quem cum C. Claudio Marcello, vt Cęsari aduersarentur, Cos. Pompeius fecit: At ille, inquit Appianus,[l] mille & quingentis talentis Paulum benouolum sibi reddidit, vt neq́ue pro ipso quicquam ageret, nec contra moliretur. Paolus basilicam valde inclytã suo nomine ex pecunijs huiusmodi publicè constituit, Hactenus Appianus. Cicero ad Atticum de hac basilica, dũ ædificaretur, ita scripsit, Paulus in medio foro basilicam iam pene texuit illis ijsdem antiquis columnis, illam autem, quam locauit, fecit magnificentissimam. Quid quæris? nihil gratius illo monumento, nihil gloriosius. Hanc basilicam Plinius[m] extollit. Nonne, inquit, inter magnifica basilicam Pauli columnis è Phrygibus mirabilem, forumque D. Augusti pulcherrima operum, quæ vnquam?

[l] Lib. 2. de bellis ciuilib.
[m] lib. 36. c. 15.

FORVM TRANSITORIVM

Hoc

Hoc forum à Domitiano factũ in Chronicis Eusebius memorat. Tranquillus,[a] excitauit & forum, inquit, quod nunc Neruæ vocatur. In hoc foro statuas D. Principibus Alexander Imp. erexit. Lampridius, statuas, inquit, Colossas vel pedestres nudas, vel equestres D. Imperatoribus in foro D. Neruæ, quod transitorium dicitur, locauit, omnibus cum titulis, & Columnis æreis, quæ gestorum ordioem continerent exemplo Augusti, qui summorũ virorum statuas in foro suo è marmore collocauit additis gestis. Hęc ille. Transitorium autem quidam dictum putant, quòd per illud in forum magnum Augusti & Cæsaris iretur: Sed ego interpretor humile & inornatum, vt in Nerone Tranquillus accipit.[b] Domum, inquit, à palatio exquilias vsq; fecit, quam trãsitoriam, mox restitutam auream nominauit. Capitur enim pro translatitio. Rufus habet Forum transitorium cum templo D. Neruæ.

[a] In Domitiano cap. 5.

[b] Cap. 30.

SVBVRRAM. Vicus erat prius Succusanus dictus, à statiuo præsidio ibi locato quòd solitum sit succurrere Exquilijs, Gabinis eam partem vrbis infestantibus, vt ex Verrio Festus tradit. Inde quarta vrbis regio sub Seruio Tullo rege suburra appellabatur, vt auctores sunt Dionysius,[c] & Plinius.[d] In hoc vico meretricis diuersotia habebant. Martialis.

[c] Lib. 4. antiq. Rom.

[d] Lib. 18. cap. 3.

Fama non nimium bone puellam
Quales in media sedent suburra
Vendebat modo praco Gellianus.

BALNEVM DAPHNIDIS. Vix est, vt hoc nomen proprium credatur, Romanis nobilibus insolitum. Fortè a proximo Laureto; vel fructibus lauri, qui daphnides dicuntur, hocbalneum nomen accepit.

VICI OCTO. scilicet, sceleratus, Eros, Veneris, Apollinis, Trium viarum. Anciportus minor, Fortunatus minor, Sandalarius, vt apud Rufum.

ÆDICVLÆ OCTO. quot & vici, scilicet Musarum, Spei, Mercurij, Iuuentutis, Lucinæ, Valeriæ, Iunonis, Lucinæ Mauortij, Isidis.

VICOMAGISTRI xlviij. Apud Rufum & Victorem xxxij. Sed in hac descriptione singolis ferè vicis seni dantur Vicomagistri, & ideo rectius scribitur xlviij.

CVRATORES ij. vt in omnibus regionibus.

INSVLÆ ij millia septingentæ quinquaginta septem Vnam amplius Rufus & Victor addunt.

DOMVS octoginta octo. Rufus & Victor cxxxix.

HORREA decem, & octo. concordant & alij.

BALNEA lxxv. Addunt Rufus & Victor, balneæ priuatæ, & rectè, publicæ enim thermæ vocantur.

LACVS lxxviij.

PISTRINA xij. Victor xiiij. Rufus xxiij. Alia quædam addunt Rufus & Victor, quæ in nostra descriptione omittuntur. Regio CONTINET PEDES tredecim millia. excedit duo milliaria cum dimidio, Rufus habet. Regio in circuitu continet pedes xviij. millia, qui oomerus excedit tria milliaria cum dimidio.

REGIO V. ESQVILIÆ.

ESQVILINVS & Riminalis colles Iusta magnitudine oppidi intra vrbem à Ser. Tullo rege additi, vt in quarto auctor est Dionysius. & Liuius in primo hanc regionem tenẽt. & ideo post Rufum, Victor ita inscribit. Regio V. Exquilina cum turri & colle Riminali. Dictæ sunt exquiliæ ab excubijs à Tullo, qui ibi habitauit, & in loco factis, vt Ouidius significare videtur.[e]

[e] In primo. Fastorum.

Excubias vbi rex Romanus agebat,
Qui nunc exquilias nomine collis habet.

Et ideo per x, esset scribenda hæc dictio. Alij ab excolendo deducunt, quòd hic collis anteà neglectus à Tullo fuerit excultus. Exquiliæ, inquit Pomponius lætus, incipiunt à templo S. Petri ad vincula, & portenduntur vsque ad ecclesiam S. Crucis; inde ad Thermas Diocletiani, & circumeundo includit S Mariam Maiorem, & S. Praxedem vsque ad S. Petrũ ad vnicula. circuitus est quatuor millium passuum, vt vult Merula lib. primo. Continet hæc regio

LACVM PROMETHEI. ita hunc lacum appellatum puto ob statuam Promethei ibi positam.

MACELLVM LIVIANI. A Liuia vxore Augusti fabricatum. Apud hoc postea Liberius Papa ædem B. Mariæ ad niues ædificauit.[f]

[f] In lib. de Ro. Põt. in Liberio.

NYMPHÆVM D. Alexandri. Nymphæa erant ampla ædificia, in quibus nuptias celebrabant, qui ædes ad hoc idoneas non habebãt, vt Zonaras in Leone magno interpretatur; sed alij pro lauacro accipiunt, vt Suidas, qui aquam ex foro in νύμφαια λουτρα deriuatam fuisse scribit, sed propriè lauandis mulieribus addictum fuisse Cœlius Rhodiginus putauit. Theodosius Cyro P P. committit, vt ipse arbitretur, quantum aquę thermis, quantum nymphæis sit indulgendum.[g] Lampridius scribit Alexandrum balnea omnibus regionibus addidisse, què fortè non habebant: Nam hodie quoque, inquit, multa dicuntur Alexãdri. Sub balneis credo comprehendi, & nymphæa.

[g] In l. si quis 2. D. de aquæ duc.

COHORTES DVAS VIGILVM. Rufus, & Victor habent statiooem cohortiũ vij. Vigilum. Puto legendum duas, quia in viij. regione statuuntur aliæ vj & in vltima viij. & esset minis magnus numerus cohortium cùm ab initio non fuerint nisi xiiij.

Eas

Eas tamen tenues fuisse.

HERCVLEM SYLLANVM. Herculis statuam à Cornelio Sylla ex responso Euboico, vt ferunt, hoc in loco erectam.

HORTOS PALLANTIANOS. Pallas potentissimus libertorum Claudij Imperatoris omnium opulentissimus euasit. Auctor fuit Claudiani Sen. Cons. vt libera mulier, quę alterius seruo se coniunxisset, illi seruiret,[a] ob quod illi inquit Tacitus,[b] prætoria insignia, & cẽties quinquagies sestertium censuit designatus Consul Barea Soranus. Additum à Scipione Cornelio grates publicè agendas, quòd regibus Arcadiæ ortus veterrimam nobilitatem vsui publico postponeret, seque inter ministros principis haberi vellet. Asseuerauit Claudius cõtentum honore Pallãtem inter priorem paupertatem subsistere. Et fixum est ære publico Senatusconsultum, quo libertin⁹ sestertij ter millies possessor antiquæ parsimoniæ laudibus cumulabatur. Hęc Tacitus. efficit summa tres milliones auri, quos tenebat pallas. Erant autem centum quinquaginta millia aureorum illius temporis ipsi decreta à Senatu, quorum 48. libram efficiebant; vnde immẽsas opes quæsiuit. Plinius,[c] Multos, inquit, cognouimus seruitute liberatos opulentiores, pariterque tres Claudij principatu, Pallantem, Callistum, & Narcissum. Demum Nero Pallantem veneno sustulit, vt eius, diuitijs potiretur. Tacitus,[d] libertorum, inquit, potentissimos veneno interfecisse creditum est. Doriphorum quasi aduersaretur nuptijs Poppeæ. Pallantem, quòd immensam pecuniã longa senecta detineret. Id significat & Tranquillus de Nerone loquens,[e] libertos diuites olim adoptionis, mox & dominationis suæ fautores veneno partim cibis, partim potionibus indito intercepit. Inter alia verò Pallas hortos sibi in hac regione compararerat Pallantianos vocatos. Humatus fuit in via Tiburtina intra primum ab vrbe lapidem. Plinius iunior,[f] est, inquit, via Tiburtina intra primum lapidem, monumentũ Pallantis ità inscriptum. Huic Senatus ob fidem, pietatemque erga patronos, ornamenta prætoria decreuit, & sestertium centies quinquagies; cuius honore contentus fuit, quia scilicet decretam pecuniam nõ accepit. partem præfati Senat. Cons. Plinius alibi recitat.[g]

[a] C de Claudia. Senat. Cons. tol. §. 1 Instit. de success. subla.
[b] lib. 12.
[c] lib. 33. c. 10.
[d] lib. 14. in fin.
[e] Cap. 25.
[f] Lib. 7. epist. 6
[g] lib. 9. epist. 6.

AMPHITEATRVM CASTRENSE. Plura à diuersis facta fuère amphitheatra; id fortè fuit, quod inchoatum à Caligula iuxta Septa Tranquillus scribit septa castra intelligens, vnde Castrense dici potuit: septa tamen propriè tabulata vocabantur, quibus septus erat campus Martius. Potuit etiam id esse amphitheatrum, quod hortante Augusto, Statilius Taurus exstruxit.[h]

[h] Tranquill. in Augusto ca. 29.

CAMPVM VIMINALEM sub aggere. Addit Panuinius, in quo erat ædicula Fortunæ paruæ. Viminalis collis & Porta, ait Festus appellantur, quòd ibi viminum sylua fuisse videtur, vbi est & ara Ioui Viminio consecrata. Idem & Varro. Aggerem, opinor, intelligit à Tarquinio superbo factum, dequo ita Plinius:[i] Vrbs clauditur ab oriente aggere Tarquinij superbi, inter prima opere mirabili. Namque eum muris æquauit, qua maximè patebat aditu plano, is adhuc cernitur.

[i] lib. 3. c. 5.

MINERVAM MEDICAM. Hygeia ab Atheniensibus Minerua colebatur. De Medica nihil comperi, cuius simulachrũ in hac regione sitũ erat. Fortè à veste sericea id est peplo, quo erat induta, Medica est vocata: vestem enim sericeam medicã dictã Cœlius Rhodiginus affirmat.[k]

[k] ca. 10 lib. 16. lectio. antiq.

ISIDEM PATRICIAM De Iside suprà in iij. regione est dictum. Hæc Patricia dicta, vel quòd præcipue à patribus coleretur vel, quod verius puto, quia propè vicum patritium erat, de quo ita Martialis

Sed domus in vico Lelia patricio.

Is erat in Exquilijs, vbi patritios Ser. Tullus habitare iussit.

VICI XV. scilicet Sucusanus. Vrsi pileati. Mineruæ. Vstrinus. Palloris. Seius. Siluani, Capulatorum. Tragœdus. Vnguentarius, Paullinus. Pastores. Caticarius. Veneris Placidæ. Iunonis.

ÆDICVLÆ quoq; xv. quot erãt vici. videlicet Seiæ, Veneris Placidę. Castoris, Palloris, Siluani. Apollinis. Cloacinę. Herculis. Mercurij. Martis. Lunæ. Serapidis. Vestę. Ceteris, Proserpinæ. Harũ plures vicis nomẽ dederũt.

VICOMAGISTRI quadraginta octo, vt in alijs regionibus. Rufus, & Victor habẽt lx. scilicet quatuor Vicomagistros ꝓ vico.

CVRATORES duo.

INSVLÆ tria millia octingentæ quinquaginta. idẽ Rufus & Victor iij. CIC. Deccl.

DOMVS clxxx. vt & Victor. Rufus clxx. inter has erat domus Galli, Aquilij Iurecon. in colle Riminali, quam omnium consensu ea ætate pulcherrimam fuisse Plinius memorat. lib. 17. c. 1.

HORREA xxiij. ita & Victor. Rufus xxvij. vel. vt alij. C.

BALNEA lxxv. scilicet priuatę, vt apud Rufum & Victorem.

LACVS lxxiij. Rufus lxxix. Victor clxxix.

PISTRINA xv. Rufus xxxij. Victor xxij.

Continet PEDES quindecim millia DC. plus tribus milliarijs cum dimidio. Rufus & Victor legunt. Regio in ambitu continet pedes xv. milia DCCCCL. esset plus minus quatuor milliarijs. ijdem alia addunt, templa, lucos, cãpos, & huiusmodi, quæ hic omittũtur,

REGIO VI. ALTA SEMITA,

ALTA SEMITA nuncupata est hæc regio à semita, quę altè dorsum Quirinalẽ

montis

montis ascendebat inquit Pomponius Lætus est appellata.continet autem;

TEMPLVM SALVTIS & SERAPIS. Saluti templum C.Iunius Bubulcus in bello aduersus Samnites vouit.Censor in colle Quirinali.ait Victor,faciendam locauit.Dictator dedicauit,vt Liuius lib. 9. tradit Ab huius ædis vicinitate Salutaris porta nomen Romę habuit.Rufus & Victor ędem Salutis à Serapi separant, de qua suprà latius in iij.regione est dictum.

TEMPLVM FLORÆ. Apud Victorem additur & Circus.Floralia.Lactātius [a] de hac ita scribit.Flora cùm magnas opes ex arte meretricia quæsiuisset, populum Romanum scripsit heredem,certamq;pecuniam reliquit,cuius ex annuo fœnore suus natalis dies celebraretur editione ludorum,quos appellāt Floralia;quod quia Senatui flagitiosum videbatur,ab ipso nomine argumentum sumi placuit,vt pudendæ rei quędam dignitas adderetur.Deam finxerunt esse,quæ floribus præesset,eamque oportere placari,vt fruges cum arboribus aut viribus bene prosperęq; florescerēt eum colorem secutus in Fastis poeta nō ignobilem triumphū narrauit, quæ Chloris vocitata, eamque Zephiro nuptam, quasi dotis loco id accepisse muneris à marito, vt haberet omniū florum potestatem.Hęc Lactantius.Florę templum Lucios & Marcus publicii Ædiles constituerunt,quod vetustate consumptum Augustus instaurauit, Tiberiusque dedicauit, de quo loquens Tacitus lib 2. ita scribit,iisdem temporibus Deū ędes vetustate aut igne abolitas,cœptasque ab Augusto dedicauit,Libero,Liberæque,& Cereri iuxta Circum maximum, quas Aulus posthumius Dictator vouerat:eodemq;in loco ædem Floræ ab Lucio & Marco Publiciis Ædilibus Cōstitutam. Hæc ille.Floræ iiij.kal. Maias ludos Floralia dictos celebrabant. in quibus omnes nequitiæ cum nudis mulieribus peragebantur.Hos M.Portio Catone spectante,populus erubuit postulare,vt mimæ nudarentur;quod cùm ex Fauonio amicissimo vnà sedente cognouisset,è theatro discessit, ne præsētia sua spectaculum impediret vt Valerius refert. [b] Scribit Porphyrio Ædiles in Floralibus cicer & fabam spargere solitos.De obscenitate horum Ludorum D. Augustinus. [c] & Ouidius in Fastis [d] & Lactantius in 1. Addit Victor hic, Circum fuisse qui fuit Caii & Neronis tertiumq; habebat obeliscum,vt Plinius narrat. [e] erāt autem Romæ tres Circi:bic,de quo loquimur, Flaminius in ix. regione & Maximus in xi.vbi de Circis dicetur.

[a] Lib.1.diuin. inst.c.20.
[b] Lib.2.c.5.
[c] Lib.2.de ciuitate Dei.cap 26.
[d] Lib.4.
[e] lib.34.c.11.

CAPITOLIVM ANTIQVVM In Capitolio à Tarquinio Prisco templum Ioui est inchoatum, & à Superbo perfectum,vt Dionysius, Liuius, Plutarchusque referunt: Capitolium, inquit Varro, est dictum, quòd hic dum fundamenta foderentur ædis Iouis, caput hominis inuentum dicitur. Hic mons antè Tarpeius dictus, à virgine Vestali Tarpeia,quæ ibi à Sabinis necata armis,& sepulta.Hæc Varro. Antea verò Saturnius vocabatur,vt lib. 2. Dionysius memorat. Quòd autem ibi caput inuentum, eam arcem Imperij rerumque caput fore interpretatum est,Arnobius caput illud Toli Vulcentoni fuisse scribit. [f] qui à Germani seruulo occisus,ibi sepultus fuit.In eo colle lucus asyli, & Tarpeia rupes erat,ad quam centum gradibus ascendebatur. [g] Auteum Virgilius appellat. [h]

Hinc ad Tarpeiam sedem & capitolia ducit
Aurea nunc, olim syluestrib.horrida dumis.

Ter flagrauit,primùm bello ciuili, Scipione & C.Norbano Coss. Sylla restituit, & Luctatius Catulus dedicauit:iterum arsit, Vitellianis contra Sabinum Vespasiani Imp fratrem pugnantibus,vt lib.19. auctores sūt Tacitus, & Plinius, [i] & Tranquillus. [k] Tertio Vespasiano extincto, quod à Domitiano instauratum fuit.Sed hoc puto esse Capitolium infra in 8.regione situm, quod vnum erat ex vij.spectaculis Vrbis.

[f] Lib.6.
[g] Dion lib. 43.
[h] In 8.
[i] Lib.53.ca.13. & lib.34.cap.7.
[k] In Vitellio.

Antiquum verò hoc Capitolium vocatur ad differentiam alterius,quia ait Pomponius Lætus,hic etiam fuit templum Iouis,quod tēplo Capitolino erat antiquius,& erat pars collis Quirinalis. Victor hoc omittit. Rufus vetus appellat. Varro [l] probat vetus appellari, quòd ibi sacellum Iouis, Iunonis, Mineruæ; & id antiquius æde, quæ in Capitolio est facta.Tertullianus [m] omnium Deorum templū fuisse asserit:Capitolium,inquit,omnium dæmonum templum est,in coque iura ciuilia,& artes liberales docebantur. [n]

[l] Lib.4. de lingua Latina.
[m] De spectaculis.
[n] L.vlt.C.Th. de studi.liberal. vrb Romæ.& Constant.

STATVAM MAMVRII PLVMBEAM. Mamurius fuit faber insignis, qui Numæ Pompilio II. Romanorum Regi ancilia fabricauit illi simillima, quod è cœlo delapsum ferebant, ne agnitum furto auferri pssēt.vt in 2. Romanar. antiquitatum Dionysius & Liuius memorant. Ouidius lib. 3.Fastorum.

Mamurius morum formæque exactior,artis
Difficile est vlli dicere;clausit opus.

Et Propertius. [o] In actis D. Susannæ recitatis à Cæsare Baronio in annalibus anno 295. fit mentio vici Mamurii. Facta, inquit, hæc sunt in vi.regione apud vicum Mamuri ante forum Sallustii. Mamurio eximio artifici ob memoriam plumbea statua erecta fuit, quæ vico nomen dedit.

[o] Lib 4.eglo. 2

ÆDEM QVIRINI. Tacitus Sabinorum rex à Romulo in Vrbē receptus Capitolium, & Quirinalem collem occupauit, ait Dionysius lib.1.Soli,Lunæ,Saturno,& Quirino aliisque diis templa condidit; Quirinum autem alii Martem esse volunt; is cùm sæuit, Gradiuus,cùm tranquillus est, Quirinus dicitur,

[a] In primum Acreid.in carmine, Remo cũ fratre Quirinus iura dabant.

citur, vt ait Seruius.[a] vnde, inquit, duo habet templa, vnum in vrbe, quod Quitini est, aliud extra vrbem in Appia via, prope portam, qua si bellatoris & Gradiui; Alii volunt Romulũ à quiri, id est, hasta. quam gestabat, dictũ, alii à Curibus idest Sabinis, quos domuit. Is extin ctus, postquam Proculus asseruit se illum in Cælum euntem vidisse, Deus putatus est: Liuius in primo exstruxit & Augustus ędẽ Quirino lxxvj. columnis ornatã, vt refert Dion:[b] de qua hic potest intelligi, id Dorica structura fuisse Vitruuius scribit.

[b] Lib. 54.

MALVM PVNICVM. Non arborem, sed pomum significat, ex ęre aut marmore, vt puto effictum, ad quod (subdit Victor) Domitianus D.D. id est, domum dedicauit. Templum Mineruæ Flauianæ, aliàs templum gentis Flauię, & erat domus, in qua ipse natus fuerat; Tranquillus,[c] Domitianus, inquit, natus est ix. Kal. Nouembris, patre Cos. designato, initaroque mense Septembri honorem, regione vrbis vi. ad malum punicum domo, quã postea in templum gentis Flauiæ conuertit. Hic ergo erat Vicus, ad malum punicum dictus: Alii volunt ab arbore mali punici, quę illic speciosa succreuerat, nomen habuisse.

[c] In Domitiano cap. 1.

HORTOS SALLVSTIANOS. A C. Crispo Sallustio historiarum scriptore hi comparati excultique esse creduntur, qui cũ vniuersum fere patrimonium profudisset, ac domum paternam vendidisset, vt ab adulterii crimine, de quo accusatus erat, se redimeret;[d] à C. Iulio Cęsare Numidię est præfect[o], ex cuius expilatione ditissimus fact[us], Hortos amœnissimos sub Quirinali intrà pomerium ad collinam portam, prope malum punicum & Tiburti villam emit, quam adeò diligenter excoluit, vt in deliciis horti Sallustiani semper fint habiti; & primùm ab Augusto, Nerone, aliisque Principibus pro re amœna fuerint possessi. Tacitus[e] loquens de Nerone, tegredienti, inquit, per Flaminiam, compositas insidias fato euitauit, quoniam diuerso itinere Sallustianos in hortos remeauerit. Plinius[f] & Dion[g] scribũt, imperante Augusto, in hortis Sallustianis Pusionis & Secundillæ immania cadauera decem pedum & trium vnciarũ pro miraculo condita fuisse. Vopiscus etiam auctor est Aurelianum in hortis Sallustianis, & Domitiæ libentet vixisse, & in illis porticũ miliariensem exornasse. Vlpianus,[h] si Sallustianos, inquit, hortos, qui sunt Augusti, legauerit quis, furiosi est talia legara restamento adscribere. Addunt his Rufus & Victor templum Veneris in hortulis Sallustianis, in pandectis Floren. horti eum aspiratione scribuntur.

[d] Gell. lib. 17. c. 18. Rapha. Volaterra.

[e] Lib. 13.

[f] Lib. 7. c. 6.

[g] Lib. 45.

[h] In l. apud Iulianum, §. pen. de legat. 1.

GENTEM FLAVIAM. In Rufi & Victoris codicibus deest, sed huius loco habet Victor Templum Mineruę Flauianę. Aliàs tẽplum gentis Flauiæ, quæ erat domus eius. Nec aliud hic significari arbitror; & si fieti potest, vt adhuc hanc regionem gens Flauia incoleret. De huc templo ita Tranquillus;[i] excitauit & templum Flauiæ genti, ex qua ipse ortus erat; De hoc sensit Martialis, cum dixit:

[i] In Domitiano cap. 5.

Addita quid Latio Flauia templa foro.

Voluit intelligere gentem Flauiam inter deos relatam. Hæc orta est ex T. Fla. Petronio municipe Reatino, in Sabinis Cẽturione, mox argentario & publicano in Asia, ex quo genitus est Sabinus patet Vespasiani Imperatoris. quemadmodum Tranquillus memorat.[k]

[k] In Vespasiano c. 1.

THERMAS DIOCLETIANAS & CONSTANTINIANAS Has Victor diuidit. Rufus verò legit, Thermæ Diocletianæ & Maximianæ: quam lectionem castigationem puto, & si Constantinianæ, vel rectius Constantiæ dici possint, quas Constantius postea exornauit. Has in honorem Diocletiani Maximianus ex Africa reuersus ædificauit an. salutis 298. & alias sibi Carthagini in Africa: cùm enim defessus esset in Christianis militibus occidendis, eos ad hoc opus faciendum damnauit, in quod totum septenniũ consumpsit, vt in actis D. Marcelli à Surio[l] & Baronio[m] recitatis liquet; quæ ita se habent. Tempore illo, quo Maximianus ex Africę partibus rediit Romam, volens placere Diocletiano Augusto, vt in nomine eius thermas ædificaret, cœpit ob inuidiam Christianorum omnes milites siue Romanos, siue alterius generis ad afflictionem laboris compellere, & per varia loca alios ad lapides, alios ad arenã fodiendam damnare: Eusebius in Chronicis, Hoc anno, inquit, xv. Impetii Diocletiani, Thermæ Diocletiani Romæ factæ, & Maximiani Carthagine. Has postmodum Cõstãtius pater Magni Constantini, & Collegę Impetii dedicarũt, vt sequens docet inscriptio.[n]

[l] 16. Septemb.

[m] In annalibus an. 298.

[n] Panuinius in Fast.

CONSTANTIVS ET MAXIMIANVS INVICTI AVGG. SEVERVS ET MAXIMINVS CAESS. THERMAS ORNAVER. ET ROMANIS SVIS DEDICAVER. & ob id Constantianæ non Constantinianæ hæ thermæ sunt appellatæ. Erant tamen & Constantini thermæ Romæ, quarum Ammianus[o] meminit. Quia verò Diocletianæ thermæ sanctorũ manibus sunt extructæ, aliis omnibus cuersis, harum muri adhuc conseruantur, & in ecclesiam S. Mariæ & Angelorum sunt conuersæ, inquit Baro.

[o] Lib. 27.

DECEM TABERNAS. ita & Victor. Rufus legit, tres tabernas. Hunc locum esse puto, quem Martianus regionem tabernolam vocatam esse asserit, & Varro viam taberniolarum appellat. Martianus vetũ[p] ex inscriptione marmoris effossi x. tabernas in valle D. Agathæ fuisse affirmat.

[p] Lib. 4. cap. 10. topograph. vrb.

GALLINAS ALBAS. Huius denominationis caussam Tranquillus & Plinius referunt,

[a] Cap. 1.

ferunt, ille Ser. Galba [a] ità scribit. Liuiæ olim post Augusti statim nuptias Veientaniũ suum reuisenti præteruolans aquila Gallinam albam ramulum lauri rostro tenentem, ita vt rapuerat, dimisit in gremium. Cumquè nutriri alitem, pangi ramulum placuisset, tanta pullorum soboles prouenit, vt hodie quoq; ea villa ad gallinas vocetur. Tale verò lauretum vt triũphaturi Cæsares inde laureas decerperent. Fuitque mox triumphantibus alias confestim eodem loco pãgere; & obseruatum est sub cuiusq; obitum arborem ab ipso institutam elãguisse. Ergo nouissimo Neronis anno & sylua omnis exaruit radicitus, & quicquid ibi Gallinarum erat, interiit, ac subinde tacta de Cœlo Cæsarum æde, capita omnibus statuis simul deciderunt. Plinius & ipse eandem historiam hoc modo narrat, Liuiæ Drusillæ, quę posteà Augusta matrimonij nomen accepit, cum pacta esset illa Cæsari, gallinam conspicui candoris sedenti aquila ex alto abiecit in gremium illæsam, intrepidéque miranti accessit miraculum, quoniam teneret rostro laureum ramum onustum suis baccis; conseruari alitem & sobolem iussere aruspices, ramumq; eum seri, ac ritè custodiri; quod factum est in villa Cęsarũ fluuio Tiberi imposita iuxta nonum lapidem Flaminia via, quæ ob id vocatur ad gallinas, mirèque sylua prouenit. Ex ea triumphans posteà Cæsar laurũ manu tenuit, coronamque in capite gessit, ad deinde Imperatores Cæsares cuncti; traditusq; mox est, ramos quos tenuerunt, serendi, & durant syluæ nominibus suis discretę. Hęc ille. Cuius verba apposui, vt eadem historia à duobus viris illustribus explicata clarius innotesceret. Legunt autem Rufus & Victor, Ad gallinas albas, vt hanc villam vocari Tranquillus & Plinius referunt, quæ sub hac vi. regione videtur contineri.

AREAM CANDIDI. Fortè Iulius Vespronius candidus intelligitur, qui iterum sub Traiano, & tertiùm sub Hadriano Cos. fuit, quem Plinius [c] Vrsum [b] scribit dicere solitum, aliud esse eloquentiam, aliud loquẽtiam, illa vix vni aut alteri contingit: Ad eum magistratu fungentem Pius scripsit. Alii Cãdido Carus, Carinus, Numerianusq; Imppp.[d] ac Diocletianus. Maximianusque [e] scribunt, quem tùm magistratu aliquo functum fuisse puto. Flauii quoque Cãdidi meminit Paulus.[f] item legitur Candidus magister militum Zenonis Imp. cognatus Asparis. Sed de quo hic intelligatur, non facile est discernere. Autem eius ædes area hic pro insigni ponitur. Victor & Rufus habent, aream Callidii, à quo etiam uicus Callidius in hac regione est denominatus; sed eius nullibi mentionem fieri inuenio

[b] Epist. 20. lib. 6.
[c] In l. 7. §. 1. de accusat.
[d] l. 4. C. de delator.
[e] L. eos. 5. C. de testib.
[f] in Lsi ita stipulat. 126. §. Chrysogonus. de ver. oblig.

COHORTES iij. VIGILVM.

VICOS xvij Rufus & Victor xij. nempe Album, Publicum, Floræ, Quirini, Flaui, Mamuri, Fortunatum, Paccium, Tibuttinum, Salutis Callidianum Maximum.

ÆDICVLAS xvij. quot hic ponuntur uici. Rufus xvi. nominat, scilicet Fortunę paruæ. Genii liberorum, Genii larum Dianæ, Valerianæ, Iunonis, Iuliæ. Spei, Sangi, Siluani, Veneris. Herculis, Victoriæ, Matutæ, Liberi patris. Saturni. Iouis. Mineruæ.

VICOMAGISTROS xviij. Legendum xlviij. vt in aliis regionibus & habet Rufus. Victor legit lxvj. vt puto mendosè.

CVRATORES ij. vt alii.

INSVLAS Tria millia quadringentæ tres. Rufus iij. CIↃ. DV. Victor iij. CIↃ. DC.

DOMVS centum quadraginta sex. Rufus cxlv.

HORREA xvij. Rufus & Victor xix.

BALNEA lxxv. ita & Victor. Rufus. Balneę priuatæ lxv.

LACVS lxxiij. Rufus lxxvi. Victor lxxviij.

PISTRINA xvi. Rufus xxiii. Victor xxij. Alia addunt Rufus & Victor hic omissa, vt domum Aquilii Iurecconsulti.

CONTINENT PEDES quindecim millia occ. Rufus & Victor, Regio continet in circuitu pedes xv. millia DC. Excedunt tria milliaria. Regio.

REGIO VII. VIA LATA.

A VIA, quæ lata mediam regionem secabat, nomen habuit, continet autem.

LACVM GANYMEDIS. A simulachro Ganymedis hic lacus nomen habuit: Id fortè, quòd è Butthireo Lycio Myronis discipulo factum Plinius describit, [g] scilicet, aquilam sentientem quid rapiat in Ganymede, & quid ferat, parcentem vnguibus etiam per vestem. Propè lacum est vic[9] Ganymedis apud Rufum.

[g] Lib. 34. c. 8.

COHORTES vij. VIGILVM Addit Victor primanarum.

ARCVM NOVVM. Fortè constantini arcum intelligit, post quẽ nõ multò post hanc descriptionem vrbis factam puto. Is erat in stagnis Neronianis cum hac inscriptione. IMPERATORI CAESARI FLAVIO CONSTANTINO MAXIMO PVBLII FILIO AVGVSTO S. P. Q. R. Quod instinctu mentis diuinitatis magnitudine cum exercitu suo tam de tyranno quàm de omni factione vno tempore iustis Remp. vltus est armis, arcum triumphis insignem dicauit.

NYMPHAEVM IOVIS. De Nympheo suprà in quinta regione: hoc Iouis ab eius simulachro signo propè posito dictũ puto.

ÆDICVLAM CAPRARIAM. A qua etiam vicus caprarius in hac regione à caprio denominatus.

CAMPVM AGRIPPAE. Campus ab area amplitudine differt. vt campus Martius. Suum campum Agrippa ad ambulandū lapide strauit: plura enim, inquit Trāquillus,[a] & egregia Romæ fecit Hunc campum Agrippa defuncto, Augustus ac Diribitorium ab eo ceptum fabricari, perfecit, & dedicauit, ac publicum fecit, quē postea Pola Agrippę sororporticibus exornauit, vt tradit Dion lib. 55.

[a] In Augusto c. 29.

TEMPLVM SOLIS & CASTRA. Rufus hæc diuidit, & castra geminat, scilicet Geotiana & Gypsiana, Victor, Geotiana, & Gypsiana pro iisdem ponit. Sunt autē castra, in quibus Lollianus Geotianus Consularis, id est, exercitibus præfectus, milites conriocbat. Asiam Proprætor texit, deinde sub Pertinace Consularis,[b] idest voiuerso exercirui præfuit. vt Capitolinus,[c] & marmoris sequens inscriptio indicat. C. EPIDIO L. F. POL. RVFO LOLLIAN. GENTIANO AVGVRI COS. PROCOS. PROV. ASIAE LEG. LEG. PR. PR. PROV. LVGDVNENSIS, COMITI IMPP. SEVERI ET ANTONINI AVGG. LEG. LEG. XX. Vicus Gentianus ab eodem in hac regione est denominatus.

[b] l. a. §. 1 ff. de iis qui not. infa.
[c] in Pertinace.

PORTICVM GYPSIANI. ET CONSTANTINI. Apud Rufum, & Victorem deest Gypsiani, euius nullibi inuenio mentionem fieri, sicut nec Constantini porticus. Blondus lib. 5. Romæ instauratæ, scribit in Exquiliis, vbi nūc equi marmorei Praxitelis, & Phidiæ opera visuntur, thermas fuisse Constantini. Extant verò, inquit, por tieu eqnis illis contiguę statuę quatuor marmoreę pedestres; quarum basibus Constantini nomen inscriptum est. Ego illam potius portieū, quàm thermas fuisse arbitror.

TEMPLA DVO NOVA SPEI & FORTVNÆ. Hæc Rufus & Victor diuidunt, M. Cicero de legibus ædem Spei à Collatino Romę dedicatam fuisse scribit. Sed aliud Spei templum Attili[d] Regulus in bello contra Pœnos vouit, vt auctor est Tacitus lib. 2. Spei, inquit, ædes à Germanico sacratur. Hane Attilius vouerat eodem bello Punico. Hoc templum in foro olitorio Liuius locat.[e] dum ait ædem spei, quæ in foro olitorio fuit, fulmine ictam fuisse: idē lib. 4. Q Fabio Cos. Fil. & T. Sempronio Graecho Cos. incendio conflagrasse scribit.

[d] Lib. 1. de eade 3.

Fortunæ verò plura Romæ templa fuere erecta, duo Ser. Tullo Rege. vt auctor est Dionysius; alterum bonæ fortunæ in foro boario, ob perpetuum eius fauorem; alterum Fortunę virili in ripa Tiberis cui cum virgines thure sacrificassent, si quod vitium in corpore habuissent, illud futurum virum ignoraturum credebant.[f] Hanc Fortunam masculam, Tullus vocauit, illam paruam, & breuem, vt significaret se eius ope ex paruo, & humili ad regnum prouectū, vt Plutarch[g] refert,[f] omnia enim hic rex fortunæ adscribebat, cum qua consuetudinem se habere affirmabat, ipsamq; ad se in eubiculum per fenestram delabi solitam, vt auctor est Plutarchus in libro de Fortuna Romanorum, vbi plura ab hoc rege templa eodita fuisse scribit: vnum in Capitolio Fortunæ primigeniæ, aliud indulgentis seu obsequentis. & Clementis. Tertium fuit in palatio Idiæ, id est priuatæ Fortunæ delubrum, item ixeutriæ, seu renaeiter attrahentis: aliud ad fontem museosum parthemiæ, id est, virginis; item in magno angiportu Euelpidis seu bonæ spei, item ad Veneris masculę aliā Fortunę ædiculam, quorum bonam partem Seruius Tullus consecrauit. Denique aliud Fortunæ muliebris templum Senatus dicauit, eū mater Martii Coriolani precibus ab eo obtinuisset, vt obsessam patriam discedens liberaret, vt latè hanc historiam in Coriolano Plutarchus, Liuiusque lib. 2. recitant: Sed Plutarchus in libro de Fortuna Romę virilis Fortunæ fanum Aneo Martio quarto Romæ regi adscribit. Fuere, & aliæ Fortunæ, sub diuersis cognominibus, templa erecta, vt equestri Fortunæ à Q. Fuluio dedicatæ, quemadmodum Liuius est auctor,[g] quæ ad rem nostram non faciunt. Aliud in curia Hostilia bonæ Fortunæ templum à M. Lepido in gratiā Iulii Cæsaris conditum Dion scribit.[h] Ego hic de duobus templis nouis Spei, & Fortunæ intelligi puto, quæ antiquitus non erant, & Fortunam Euelpidem referebant, & ob id vnum Spei, & Fortunæ templum nominatur. Addit Panuinius eum porticu à Lucullo conditam, in qua erat statua Mineruæ facta à Phidia, posita à Paulo Aemilio. Fecit & Nero templum Fortunæ, de quo Tranquillus, & Plinius,[i] quæ ad rem non facit.

[f] Blond. lib. 1. Romæ triūphātis, in fine.
[f] In problemate Roma. 74.
[g] Lib. 4. & 5.
[h] Lib. 44. post prin.
[i] Lib. 36 c. 12.

EQVVM TIRIDATIS Regis Armeniorum. Rufus & Victor habent equum æneum Tiridatis; is Vologesi Parthorum Regis frater fuit, vt Tacitus[k] refert. qui cum Corbulone copiarum Romanarum præfecto pacem iniit, vt ipse Armenię regnum teneret hac cōditione, vt diadema apud statuam Neronis deponeret, nec nisi eius manu resumeret. Quare Romam ad accipiendum, cum tribus millibus Parthorum vsque in Italiam equo vectus venit, galeam auream pro tegumento gestans; inde curribus à Nerone missis vectus est, qui in eum, quod vix credibile videatur, inquit Tranquillus,[l] octingenta nūmum millia diurna erogauit, id est octo millia aureorū illius temporis, quę essent plus minus decem millibus nostrorum aureorum, idque nouem mensibus, quibus iter fecit, hoc actum est. Nero Pompeij theatrum operuit auro in vnum diem, ait Plinius.[m] quo Tiridati regi Armenię ostenderet eique diadema imposuit; latè Tacitus,

[k] Lib. 15.
[l] Cap. 29.
[m] Lib. 33. ca. 3.

citus,[a] Dionq;[b] hanc historiam recitant;[c] adduntque abeunti super sestertium millies cōtulisse, quæ fuit summa vicies centum millium aureorum illius sæculi: excedit quatuor, vt vocāt, milliones aureorum nostrorum. Tiridatis equus ob facti memoriam æneus Romæ factus in hac regione est locatus.

[a] Lib. 13.
[b] in Nerone.
[c] Trāquillus in Nerone cap. 13.

FORVM SVARIVM. vbi sues vendebantur: sicut & forum boarium, vbi bos æreos erat;[d] & forte boues vendebantur. Huic foro præerat Tribunus, curans, ne quid inordinatè in eo fieret, & Præfecto, vbi eum paruisse Notitia vtriusque Romã. Imperij indicat. De hoc sequentem inscriptionem Panuinius recitat. DOMINO NOSTRO FL. CLAVDIO CONSTANTINO FORTISSIMO AC BEATISSIMO CÆSARI FL. VRSACIVS V. P.[e] TRIBVNVS COHORTIVM VRBANARVM X. XI. XII. ET FORI SVARII.

[d] Plinius lib. 34. cap. 2.
[e] vir perfectissimus.

HORTOS LARGIANOS. ex hac lectione emēdandi sunt Rufus et Victor, qui habent Argianos. Tres insignes Largus fuisse inuenio, T. Largium Dictatorem, qui templū Saturni in foro dedicauit, vt Macrobius[f] tradit: Valerium Largum, qui apud Augustum Ælium Cornelium Gallum Poetam, & Virgilij carmine conspicuum, & Ægypto præfectum accusauit, quòd in eum contumeliosus esset. Quare is magistratu & bonis exutus, ac exulare iussus se ipsum interfecit, cui in præfectura Largus successit, vt Dion[g] memorat. Hic Largianum S.C. auctor fuisse creditur:[h] idē fortè & hortos instruxit. Alius fuit Licinius Largianus Hispaniæ citerioris præses, cui tuber mordēti denarium dentibus infixum Plinius scribit:[i] oratus fuit, & primus auditores corrogauit, qui se dicentem plausu exciperēt: vt Plinius[k] scribit. Alij post eum laudatores numoris conduxerunt. Alius fuit Latinus Largus, qui sæpe Iulium Paulum Iureconsultum consulit.[l] sicut Largius Eurippianus Scæuolam[m] sed hos vt obscuriores hortorū nostrorum auctores fuisse non puto.

[f] lib. 1. saturna. cap. 8.
[g] lib. 53.
[h] §. vlt. Instit. de success. liberto.
[i] lib. 19. cap. 2.
[k] lib. 2. epi. 14.
[l] l. 56 de ædil. edict. l. 83. §. vlt. de leg. 2. l. pen. §. vlt. de except. rei iudica.
[m] le. 21. §. 4. de annu. lega.

MANSVETAS. Rufus habet Vicum Mansuetum. Victor. Ad Mansuetas, quod est idem, vnde hic deest præpositio, Ad Mansuetas: Mansuetum, inquit Festus, dicitur quasi ad manum venire suetum: Alij aiunt, neque ex misericordia mœstum, neque ex crudelitate ferum, sed modestia temperatum.

LAPIDEM PERTVSVM. Mar. Varro[n] scribit Dij Fidij perforatū fuisse tectū, vt videatur diuum, id est, cœlum Hic forte fuit huiusmodi lapis, vel alius ad alium vsum pertusus.

[n] lib. 4 de lingua latina.

VICOS xv. Victor x. Rufus xl. videlicet Ganymedis, Cordiani, minorem, Nouum, Caprariom, Solis, Gentianum, Sangi, aliàs Sanci. Herbarium, Mansoetum. sigillarium minorem vbi sigilla, id est, paruæ statuæ vendebantur[o]. Solatarium Fortunæ. Spei maioris. Nouum vlteriorem. Libertorum. Publij. Nouum citeriorem. Statuæ Veneris. Alchemorium, alias Archemonium. Æmilianum. Piscarium. Cœlatum. Victoriæ. Vicinū. Græcum. Lanarium vlteriorem. Romanę. Caput Mineruæ. Troianum. Peregrinum. Castū. Minorem. Puteolum. Scipionis. Iunonis. Sellarium Isidis. Tabellarium. Mancinū. Lotarium.

[o] Gellius lib. 5. cap. 4.

ÆDICVLAS xv. quot erant vici.

VICOMAGISTROS xlviij. quot erant in alijs regionibus.

CVRATORES ij.

INSVLÆ tria millia octingentæ quinque. Rufus & Victor iij. millia ccclxxxv.

DOMVS cxx.

HORREA xxv.

BALNEA lxxv.

LACVS lxxvi.

PISTRINA xv. Rufus xxvij. Victor xvi.

Continet PEDES xv. milliaseptingentos, sunt plus tribus milliarijs Italicis. Rufus & Victor xiij. millia DCC. Alia addunt Rufus & Victor, quæ hic omittuntur. Regio.

REGIO VIII. FORVM ROMANVM ET MAGNVM.

A Foro magno denominatur hæc regio: Hæc planicies erat Capitolio subiecta à Tatio Sabinorum Rege & Romulo cōplanata. Dionysius,[p] ijdem, inquit, planiciem Capitolio subiectam excisa sylua & stagno, quod propter loci cauitatem erat aquarum e vicinis montibus manantiū receptaculum, terra cōgesta repleto, in huius, quod nunc est fori vsū verterunt: vbi magna hominum frequentia negociabatur, circa Vulcani templum paulū supra forum eminens. Postea Tarquinius Priscus forum porticibus circundedit, ac tabernas argentarias circum disposuit; Liuius[q] de eo loquens, Ab eodem rege, inquit, circa forum priuatis ædificanda diuisa sunt loca. porticus tabernæque factæ. Vitruuius[r] describēs forum, ait, circa in porticibus argentariæ tabernæ, mænianæque superioribus coaxationibus[s] collocantur. Quare Vlpianus scribit[s] debitores vemētibus creditoribus in foro circa columnas aut stationes solitos fuisse occultari. Tabernas in foro fuisse etiam Quintilianus affirmat id fuit Forum pręcipuū Romæ aliud Fecit C. Iulius Cæsari cęteris pulchrius, quod magnum est dictum, vt auctor est Dion li. 43. de quo infra. Continet hæc regio,

[p] lib. 2.
[q] lib. 1.
[r] lib. 5. cap. 1.
[s] in l. Fulcin. de §. illud, ex quib. cau. in posse. eat.

ROSTRA Id erat templum in foro curiæ iunctum, quod posteà alio translatum fuisse Asconius scribit.[t] Liuius.[u] Rostra, inquit, dictum est templum seu forum ante Curiam Hostiliam, in qua erat pulpitum ornatum ex

[t] In Verrem.
[u] lib. 8.

rostris

rostris nauium Antiatium, ex quo loco concionari solebant. id & Varro[a] narrat. Plinius[b] scribit C. Menium Cos. in suggestu rostra deuictis Antiatibus fixisse anno vrbis ccccxvi. idem,[c] Antea, ait, rostra nauium tribunali pręfixa foro decus erant, veluti populo Rom. corona imposita. Postquàm verò Tribunitijs seditionib. calcari ac pollui cœpere, postquàm vires ex publico in priuatum magis, singulisque ciuium quæri, & sacrosancta omnia profana facere, tùm à pedibus eorum subiere in capita ciuium rostra. Hæc ille significat rostra nauium, quæ stabant à pedibus concionantiũ in capita ciuium transijsse ob rostratas coronas, quę capitibus imponuntur. Apud Rufum & Victorem legitur, Rostra populi Romani iij, quia, vt dixi, duo fuere.

[a] lib. 5. de lingua Lati.
[b] lib. 34. cap. 5.
[c] lib. 16. cap. 4.

GENIVM POPVLI ROMANI Aureum, & EQVVM CONSTANTINI. cuique loco Genium attributum esse veteres existimabant, Virgilius.[d]

Incertus Geniumq́; loci, famulumne parentis Esse putet.

[d] in 5.

Nos angelum oppidorum custodem & tutelarem vocamus: ita & populum Romanum suũ habuisse Geniũ dicebant; de quo latè Plutarchus in Fortuna populi Romani. Is in Traiani, Hadrianique nũmis viri imagine cernitur dextra pateram suprà arã sertis ornatã porrigere, Lęua vero velut flagellum manu quatit. In alijs Hadriani numismatis vir habitu militari cum veste ad crucis medium circumuoluta, dextera pateram ritu sacrificantis tenet, læua cornucopiæ cũ hac inscriptione. GEN. P. R. id est, Genius populi Romani, qui in foro aureus erat positus. Genio additus erat equus æneus vel marmoreus Constantini, qui à Rufo & Victore omittitur.

SENATVLVM. legendum Senaculum. Rufus & Victor, Senaculum aureum. Locus erat, in quo Senatus habebatur. Tria, inquit Festus, erant Romæ Senacula, in quibus Senatus haberi solitus erat; vnum, vbi nunc est ædes cõcordię, inter Capitolinum & forũ, in quo solebant magistratus de R. P. cum senatoribus deliberare. Alterum ad portam Capenã, Tertiũ citra ædẽ Bellonæ, in quo extera rũ nationũ legatis, quos in vrbẽ admittere no lebãt, Senatus dabatur. De primo hic intelligi tur. Varro quoq;[e] quid sit Senaculũ, declarat.

[e] lib. 5. de lingua latina.

ATRIVM MINERVÆ. Atrium differt ab area, quòd hæc porticibus caret, Atrium verò est porticus circundans aream tẽpli ante portas, quale est Romæ ante templũ D. Petri. Græci aulam appellant. Virg.

Illos porticibus rex accipiebat in amplis,
Aulai in medio libabant pocula Bacchi.

Vnde rectè Festus, Atriũ, inquit, est gen⁹ ædificij ante ædes continens mediam aream, quę sępe peristilio & porticibus circũdabatur; sic Asinius Pollio, ait Tranquillus,[f] fecit atriũ libertatis, id est aream porticibus circundatam ante ædem. Fortè intelligit Mineruam à Q. Catulo infra Capitolium dicatam, de qua Plinius,[g] Euphranoris, inquit, est Minerua Romę quę dicitur Catulcana infrà Capitoliũ à Q. Luctatio Catulo dicata.

[f] in Augusto ca. 29.
[g] lib. 34. cap. 8.

FORVM CÆSARIS AVGVSTI. Tam Rufus quàm Victor duo fora statuunt, alterum Cæsaris, alterum Augusti, cui addit Victor, cum ęde Martis vltoris & rectè. Forum, inquit Festus, pluribus modis intelligitur, primo negociationis locus, vt forũ Flaminium, forum Iulium, ab eorũ nominibus, qui ea fora cõstituenda currarũt. Alio in quo iudicia fieri, cum populo agi, cõciones haberi solẽt. Hactenus Festus hæc fora vterque tã Cæsar quàm Augustus ad iudicia exercenda instituit. De foro Cæsaris ita Appian.[h] erexit & Veneri genitrici templum, vt vouerat, ad Pharsalicum bellum iturus: Atrium quoque templo circunduxit, quod Romanum forum esse voluit, non rerum quidem venalium, sed eorũ, qui ad iura simul conueniretur, quamadmodum Peras aut quærentibus, aut explicantibus iura cernũtur. Hæc Appianus, qui huius fori formã graphicè describit. Area enim circa templum relicta, porticibus eam circũdedit, & illud fuit atrium & forum, quod prius Cæsar ob Ludos, deinde Marcellus Octauia Augusti sorore genitus sine ludis velis inumbrauit, vt salubrius litigantes consisterent, vt auctor est Plinius,[i] idem[k] scribit solum eiusdem fori sestertijs MCC. Emptum fuisse Auctor est Dion[l] hoc Forum pulchrius Cæsaris Romę fuisse & magnum appellatum, cui Cęsar Veneris templum adiunxit tamque ab ea originem traheret. Suum quoque forum Augustus ob iudicia criminalia exercenda instituit. Tranquillus,[m] Publica, inquit, opera plurima extruxit, ex quibus pręcipua, forum cum æde Martis vltoris, Fori extruendi causa fuit, hominum & iudiciorum multitudo, quæ videbatur, non sufficientibus duobus, etiam tertio indigere; Itaque festinatius, nec dum perfecta Martis ęde, publicatum est, cautumque, vt separatim in eo publica iudicia, & sortiones iudicum fierent. Hæc illc. In hoc foro Augustus statuas summorum virorum marmore, additis gestis collocauit, vt auctor est in Alexandro Lampridius. Ædem Marti bello Philippẽsi pro vltione paterna suscepto vouerat: Sanxit ergo, vt de bellis, triumphisque cõsuleretur hic Senatus: Prouincias cum imperio petituri hinc deducerentur, quique victores redijssent, huc insignia triumphorum inferrent. Hoc forum & templum Vespasiani scribit Plinius[n] esse pulcherrima operũ, quæ vnquàm. Id ab Hadriano instauratum fuisse Spartianus scribit. Panuinius in eo statuas M. Valerij Coruini, & eburneã Apollinis locat.

[h] lib. 2. de bellis ciuilibus.
[i] lib. 15. c. 1.
[k] lib. 36. ca. 15.
[l] Lib. 45.
[m] in Augusto cap. 29.
[n] lib. 36. ca. 15.

FORVM NERVÆ TRAIANI.

NI. Apud Rufum totum hoc deest. Apud Victorem tantùm Traiani nomen legitur, qui Nerua Traianus appellatur, patris adoptantis nomen ferens, quemadmodum & Hadrianus Traiani nomẽ gerebat, vnde hoc forũ Traiani tantùm esse significatur, non etiam Neruę, quod transitorium vocabatur, & supra in 4. regione statutum esse vidimus. Traianus suũ forum, effosso, monte & complanato fecit, vt Xiphilinus ex Dione scribit. Locum, inquit, montuosum, quanta est altitudo columnę per fodit forumque eo pacto cumplanauit. Hoc forum Apollodorus architectus fecit, quem Hadrianus occidit. Dion, Hadrianus, inquit, Apollodorum architectum, qui Traiani forum, methodium, & gymnasium, illo iubente fabricauerat, primùm vrbe expulit, postea interfecit. De huius fori ornamentis ita Gellius. In fastigijs fori Traiani simulachra sunt sita circum vndique inaurata equorum atque signorum militarium, subscriptumque est manubijs. ibidem erat & Claudiani poetę statua, ab Arcadio & Honorio posita. Hoc forũ porticus cũ columnis miræ magnitudinis circũdabant, in quas summorum virorum statuas pulcherrimas, auctore Lampadio, Alexander transtulit: in medio columnam cochlidem, de qua mox dicetur: habebat & in area medio æquum Traianum portantem, quem se imitari vnquam posse Constantius negabat, cùm Romam venisset, vt auctor est, Ammianus.[a] cuius effigies in nũmis Traiani visitur. Triumphalis quoq; arcus, ait Diõ, præter alia multa quę in eius honorẽ & decreta, & facta fuerãt, in eius foro substructus: Cùm igitur celeberrimum esset hoc forum, vbi edicta ac iura plerumque publicabantur.[b] Aliud forum, quod Neruæ est dictum, a Domitiano conditum fuit, vt auctor est Tranquillus.[c] excitauit forum, inquit, quod nunc Neruæ vocatur, fortè quòd ab eo sit exornatum.

[a] lib. 16.
[b] l. 1. 3 & 31. C. Theo. de petiti. & vitro da-tis.
[c] in Domitiano cap. 5.

TEMPLVM DIVI TRAIANI, & COLVMNAM COCHLIDEM.

Altam pedes cxxviij Semis. Gradus intus haber clxxxv. Fenestras xlv. idem Victor, qui addit equum æneũ. Rufus hæc omittit. Hoc tẽplum defuncto Traiano, à Senatu, petẽte Hadriano, est decretum; quod ostẽdit illa dictio. D. quæ denotat illo iã mortuo, & diuo facto, templum erectum. Spartianus[d] loquens de Hadriano, Traiano, inquit diuinos honores datis ad Senatum, & quidem accurratissimis litteris postulauit; & cunctis volentibus, meruit, ita vt Senatus multa, quæ Hadrianus non postulauerat, in honorem Traiani sponte decerneret. Hæc ille. De columna verò ita Dion seu Xiphilin° in Traiano. Bibliothecas extruxit, ac in foro suo colũnam maximam collocauit, partim sepeliendi sui causa, partim, vt opus, quod ipse circa forum fecerat, posteris ostenderet. Hæc Dion. Ambitiosũ ergo sepulchrum hac columna sibi Traianus extruere voluit; ibique eius ossa condita fuere, vt auctor est Dion in Hadriano, & Eutropius in Traiano. circum hanc columnam Traiani gesta sculpta visuntur, imaginibus ab imo ad summum capreoli instar circumuolutis, omnesque in plano cõsistentibus, eius magnitudinis esse videntur, cum tamen superiores ab inferioribus magnitudine differant. In basi hæc scripta sunt; Senatus Populusque Romanus Imp. Cæsari Diui Neruę filio Neruę Traiano Augus. Germanico, Dacico, Põtifici Maxi. Trib. Pot. xvij. Imp. vj Cos. vj. P P. ad declarandum quantæ altitudinis mons, & locus tantis operibus sit.

[d] in Hadriano.

COHORTES vj. VIGILVM.

Has Rufus omittit, si vetustate corrosæ non sunt.

BASILICAM ARGENTARIAM.

Suprà diximus hoc fuisse ædificium testudinatum columnis suffultum, tabernis circum dispositis, in quibus in hac basilica argẽtum, ornamentaq; aurea & argentea vendebantur, & ob id argentaria vocabatur. De hac basilica intelligit Labeo seu Iabolenus:[e] cum quæreretur de tali legato. Huc amplius filia mea dulcissima de medio sumito, tibique habeto ornamẽtum omne meum muliebre cum auro, & si qua alia muliebria apparuerint: cùm testatrix negociatrix fuerit, an non solùm argẽtum, quod in domo, vel intra horreum vsibus eius fuit, legato cedit, sed etiam quod in basilica fuit muliebre: respondit si testatrix habuit proprium argentum suum ad vsum paratum, non videri id legatum, quod negociandi causa venale proponi soleret, nisi de eo quoque sensisse is, qui petit, probet.

[e] in l. pediculis §. item cum quęreretur de aur. & arg. lega.

TEMPLVM CONCORDIÆ.

Plura concordię templa sunt dicata; primum, quod Furius Camillus vouit ob seditionem Romæ ortam, flagitãte plebe alterum ex suo corpore Cõsulem creari, quod cum obtinuisset, cõcordiæ in foro, & concione dicatum est templum; vt auctor est Plutarchus,[f] de quo hic intelligitur. Aliud fecit Gne. Flauius scriba Appij Claudij Cæci, qui ius ciuile recõditum in penetralibus Pontificum euulgauit, fastosque circa forum in albo proposuit, vt quãdo lege agi posset, sciretur. Is ædem Concordiæ in area Vulcani summa nobilium inuidia dedicauit, vt Liuius[g] tradit quæ est in tertia regione vrbis: Tertia ædes concordiæ in arce locata est, quam L. Manlius in Gallia Prætor ob seditionem militarem biẽnio ante vouerat, vt Liuius[h] tradit. Quartũ Cõcordiæ templum extinctis cum C. Graccho tribus millibus ciuium L. Opimius dedicauit magno cum plebis dolore. Itaque per noctem sub ipsius templi hypogrãmate quidam scripserunt, opus vecordiæ templum concordiæ facit, vt Plutarchus[i] memorat. De hoc templo

[f] in Camillo in fine, & Ouid. in Fastis.
[g] lib. 9.
[h] lib. 2. deca. 3.
[i] in Gracchis ad finem.

memi

[a] lib. 3. de ciuitate Dei.

meminit & D.Auguſtinus. [a] Quintum à populo Rom, nouæ concordiæ in gratiam C.Iulij Cęſaris eſt ædificatum,tãquam ipſe populis cócordiæ eſſet auctor, vt lib.44. Dion narrat.[b] Sextum à Tiberio Concordiæ templum conditum idem Dion& Tranquillus,& Ouidius in Faſtis ſcribont.Hic illud ſignificari puto,in quo Senatum habitum fuiſſe ſuprà diximus. [c] quod Feſtus intet forum & Capitoliũ locat [d] Plinius [e] ſcribit à Sthene Ceretem Iouem,& Mineruam in templo Cóocordiæ Romæ factas.

[b] A paulo poſt pnin.
[c] In hac regione.in ver. Senaculum.
[d] in ver. Senaculum.
[e] lib.34.cap.8.

VMBILICVM ROMÆ.

TEMPLVM SATVRNI & VESPASIANI. Hæc Rufus diuidit. Victor ponit Templum Titi Veſpaſiani Auguſti, & duplicem aram Saturni. Ptimum Romæ Tatiom regem Sabinotum Saturno templum dicaſſe Dionyſius [f] refert. Macrobius [g] ſcribit Tullum Hoſtilium,cùm bis de Albanis,& tertiò de Sabinis triumphaſſet, fanum Saturno ex voto cóſecraſſe,& Saturnalia tùm primùm Romæ inſtituta, quamuis Varro inquit, vult L.Tarquinum regem ędem Saturni ad forum faciẽdam locaſſe.T,verò Latgiũm Dictatoré Saturnalibus eam dedicaſſe. Habet aram & ante ſe cœnaculum.in hoc templo fuit ętariũ populi Roma. vt inter alios Feſtus, [h] & Macrobius animaduettũt,quod à Valerio Publicola inſtitutum fuiſſe Plutatchus refert, ſiue quòd nullum ſub Saturno furtum fit cõmiſſum,ſiue,vt vult D.Cyprianus, quòd ptimus in Italia nũmos ſignauerit. Tráquillus auctor eſt à Munatio Pláco Satorni templum factũ, quod multi credunt ab eo reſtitutum. [i] Ibidẽ monumenta publica, ac publicatum rationũ libri conſeruabantur. Tranquillus in C. Iolio Cæſatc,tabulas inquit,vetetis ęrarij debitorũ vel precipuam calumniãdi materiam exuſſit Cęſat.Hęc ille.Eodem in loco ſigna militaria reponebãntur.Liuius, ſigna, inquit, eo die à Quæſtoribus ex ærario prompta. Huic cõtiguum forte Veſpaſiani in diuos relati templũ fuit,

[f] lib.1.cap.8.
[g] Lib.1.Saturnalium.
[h] In ver.ærariũ.
[i] Tranquill. in Auguſto.ca.29.

CAPITOLIVM. De hoc dictum in vj.regione,olim duplex Capitolium fuit, vetus,& nouum, de quo hic intelligitur, Vnde Virgilius Capitolia in plurali appellat.

Ille triumphata Capitolia ad alta Corintho.

Et alibi. Hic fuit templnm Iouis magni Capitolini quadratum quoquo vetſus pedes C.altitudine Cl.[k]

MILIARIVM AVREVM IVLIÆ. Milium Dion, [l] appellat. Auguſtus, ait,quę ſunt eirca Romam pręfectus,aureum milium vocatum fecit,& vijs duos prætorios vitos,duos lictores premittentes pręfecit.Plutatc'us in Galba columnam aureã in foro fuiſſe ſcribit,in qua inciſę omnes Italię vię finiebant. Miliarium aureom vocat Tranquillus,[m] quod in foro ſub æde Saturni fuiſſe dicit his verbis. Ergo deſtinata die præmonitis conſcijs , vt ſe in foro ſub æde Saturni ad miliarium aureum operirétur,mane Galbam ſalutauit:idem tradit Tacitus. [n] Plinius [o] compita Romę cclxv. paſſuum eiuſdẽ ſpacij menſura currente à miliario in capite Romani fori ſtatuto,ad ſingulas portas, quæ ſunt hodie numero xxxiiij.Macer,[p] mille paſſus , inquir, non à miliario vrbis.ſed à continentibus ędificijs numerandi ſunt. Miliarium verò Iuliæ dictum eſt fortè in honorem Iuliæ Auguſti filiæ,vel legendum Liuiæ.Sed hæc dictio apud Victorem non reperitur.

[k] Pomponius Lætus de Rom. anti.
[l] lib.54.
[m] In Othone cap.6.
[n] Lib.17.
[o] lib.3.cap.5.
[p] In L mille de uet.ſign.

TEMPLVM CASTORVM. Addit Victor ad Lacum Iuturnæ,quod & Ouidius in Faſtis apud eum fuiſſe ſignificat.

Fratribus illa dies,fratres de gente Deorum
Iuxta Iuturnæ compoſuere lacus.

Pomponius Lætus [q] ſcribit propè patuum fontem in fine Romani foti hoc templum fuiſſe.Fueront Caſtores doo fratres,Caſtot & Pollux,hic pugil , ille equorum domitor Cares Larinę,Grȩcè dioſcuri,id cſt,Iouis filij ex Læda nati,vnde fingebantur forma duorum fratrum formoſi & robuſti cũ pileis aut caſſidibus in capite , vt vult Apuleius, [r] ſtellarumque apicibus inſignes : Catullus quoque ad contubernales pileatos appellat , quia erãt Lacones,qui cum pileis milirabant. Cicero [s] ſcribit ædem in foro Caſtoti & Polluci ab A. Poſthumio dedicatam, aliqui opinantur eum locum eſſe,vbi nunc eſt D.Coſmę & Damiani templum.Et ſi vtrique fratri fanum dicatũ erat , Caſtoris tamen,tacito nomine Pollucis vocabatur,vnde iocus M.Bibuli Collegæ C. Iulij Cæſaris in Ædilitate apud Trãquillum [t] ita de Cæſare loquẽtem.Venationes, ludoſq; eum Collega & ſeperatim edidit,quo factum eſt,vt commuoinm cuoquc impenſatum ſolus glotiam caperet,nec diſſimularet collega eius M.Bibulus eueniſſe ſibi,quod Polluci:vt enim geminis fratribus æde in foro conſtituta,tantũm Caſtoris vocaretut,ita ſuam Cęſatiſque munificentiam vnius Cæſaris dici.

[q] De Rom.
[r] lib.10.
[s] In 3. de natura deorum.
[t] In C.Iulio Cęſare c.10.

VESTÆ TEMPLVM. Primus Numa Veſtæ templũ Romæ dedicauit, & ſi hoc alij Romulo aſcribant,de quo latè [u] Dionyſius diſſetit: id erat rotundum in medio habens ignem,quòd in tetræ medio ignis eſſe credatur.Hanc ædem Sytacuſana ſuperficie, id eſt, ære tectam fuiſſe Plinius ſcribit. [x] Columnas extra Circum habebat: Nunc D.Stephani templum vocatur. Veſtam Ouidius ter tam & ignem vult eſſe.Cicero [y] à Græco ſetmone deruat, quo ἑστία vocatur. Habitu mulieris ſedentis,& tympanum in mano geſtantis fingebatur , quòd terra ventos in ſe contineat.

[u] Lib.1.
[x] Lib.34.c.3.
[y] In 2. de natura deorum

HORREA GERMANICIANA & AGRIPPINA. A Germanico & Agrippina condita,illé fuit filius Claudij Druſi

pri

Priuigni Augusti, quem iubente Augusto, Tiberius eius patruus adoptauit. [a] Agrippinamque M. Agrippæ ex Iulia Augusti filia natam vxorem duxit, vt Tacitus [b] scribit. Hæc horrea siue à Germanico, siue Agrippina facta, vtriusque coniugis nomen conseruarunt. Victor hæc separat, alia Germanico, alia Agrippinæ tribuens.

[a] 5. vlt Instit. de adopt.
[b] Lib. 1.

AQVAM CERNENTEM quattuor scauros sub æde. Rufus & Victor rectius legunt, equa ceruens quatuot satyros, Marmoreæ erant effigies vel æreæ; fortè hi sunt quatuor Satyri à Plinio [c] descripti, quorum auctor ignoratur. Multa, inquit, in eadē schola sine auctoribus placent; Satyri quattuor, ex quibus vnus liberum patrem palla relatum Veneri præfert. Alter liberum similiter. Tertius ploratum infantis cohibet; Quartus cratere alterius sitim sedat. Quod verò subiicitur, sub æde, deest nomen illius Dei.

[c] Lib. 36. c. 5.

ATRIVM CACI. Rufus & Victor hoc omittunt. Lego antrum pro attio, Cacus Vulcani filius insignis latro fuit, qui boues Herculis apud Euandrum hospitantis cauda auersas in antrum traxit, quarum mugitu audito, Hercules furtum cognouit, & in antrum descendens, Cacum occidit, vt latè in viij. Æneid. Virgilius tradit.

Hic spelunca fuit vasto summota recessu.

Semihominis Caci facies, qui hic cum antro repræsentatur.

VICVM IVGARIVM VNGVENTARIVM. Apud Rufum est, aliàs Ligurius. Apud Victorem. Vicus iugarius; idem & thurarius, vbi sunt aræ, aliàs aree Opis & Ceteris cū signo Vortumni. Ita ille, puto hos duos vicos fuisse, prout à Rufo & Victore separantur, iugarium, vt ait Festus, ab ara Iunonis iugę est nuncupatum, quam putabant matrimonia iungere: Sed & iugatinum deum inuenerunt, vt ex Varrone [d] D. Augustinus refert, qui mares & fœminas coniungebat. Vicus iugarius à porta Carmentali in forum tendebat, vt ex Liuio Marlianus probat. Alter erat vicus vnguentarius, in quo vnguenta vendebantur.

[d] In 6. de ciuitate Dei.

GRÆCOSTASIM. Locus est, vbi Græcorum aliarumque nationum legati subsistebant à Senatu audiendi; à Græcis nomen habuit, etsi alii ibi stabant. Varro, [e] sub dextra inquit, huius à Comitio locus substructus vbi nationum subsisterent legati, qui ad Senatum essent missi; is Græcostasis appellatur à parte, vt multa. Hæc Varro, Dicitur Græcostasis, id est Græcorū statio. Capitolinus Græcostasium vocat, quod post incendium ab Antonino Pio restitutum scribit.

[e] Lib. 3. de lingua Latina.

PORTICVM MARGARITARIAM. Puto sub qua margaritæ vendebātur.

ELEPHANTVM HEBRARIVM. Elephantis simulachrum.

VICOS xxxiiij. Rufus & Victor xij. videlicet iugarium, thurarium, Tuscum, Vnguentarium maiorem, vnguentarium minorem, nouum, Ligurum. Reliqui desunt.

ÆDICVLAS xxix. Victor xii. quot ponit vicos, qui si sunt xxxiiij. tot etiam erunt ædiculæ.

VICOMAGISTROS xlviij.

CVRATORES ij.

INSVLAS tria millia octingentas octuaginta, idem Rufus & Victor.

DOMOS cxxx. Victor cl.

HORREA xviij. Victor xxviij.

BALNEA lxxxiij. Victor Balneas priuatas lxvi.

LACVS cxx.

PISTRINA xx. Victor xxx. Continet regio.

PEDES tredecim millia lxvij. Victor, regio in ambitu continet pedes xiij. millia DCCCCLXVII. Alias XII. millia DCCCLXVII. plura alia idem ponit, quæ hic desunt.

REGIO IX. CIRCVS FLAMINIVS.

C. FLAMINIVS COS. qui ad Trasimenum ab Annibale occisus est, [f] hūc Circum fecit, à quo ait Festus, Flaminius Circus, & via Flaminia sunt dicta: Huic Circo Gn. Octauius, qui de Perseo Rege naualem triumphum egit, duplicem porticum adiecit quæ Corinthia est appellata, à capitellis æreis columnarum, vt auctor est Plinius [g] Varro [h] Circū Flaminium dictum scribit, qui ædificatus est circa Flaminium campum. & quòd ibi quoque ludis Tauriceis circum metas currunt. Hec ille; in eo enim quadrigę per portas xij. ingressę septem metas circumibant, & qui ante vertisset, palmā obtinebat, vt latè Cassiodorus [i] refert. Hęc prius Flaminia prata vocata fuisse Liuius [k] affirmat: ea omnia, inquit, in pratis Flaminiis acta, quem nunc circum Flaminium appellant. idem Liuius eodem libro, itaque inde consules, ne criminationi locus esset, in prata, vbi nunc ædes Apollinis est, iam tùm Apollinarem appellabant, aduocauere Senatum. continet hæc regio.

[f] Liuius lib. 2. deca. 3.
[g] lib. 34. cap. 3.
[h] lib. 4. de lingua latina.
[i] lib. 3. variarū ad Faustum præpositum.
[k] lib. 3.

STABVLA IIII FACTIONVM. Quatuor erant quadrigariorum factiones, prasina, quæ viridi panno vestiebatur, & ver referebat, vt ait Cassiodorus, [l] Veneta cœrulei coloris hyemi respondens: Alba autumnum, Rosea æstatē referens, quod & Tertullianus [m] ante ipsum retulit. Quæq; factio suū in Circo stabulum habebat: Caligula ob iugēs aurigandi studium sæpe ibi morabatur. Tranquillus [n] loquens de eo, prasinę, inquit, factio-

[l] lib. 3. variar. ad Faustū præpositum.
[m] de spectaculis cap. 6.
[n] in Caligula cap. 55.

ni ita additus & deditus, vt cœnaret in stabulo assiduè & maneret.

ÆDEM HERCVLIS Victor habet ædem Herculi magno custodi Circi Flaminij. Hanc ædem ex carmine Sybillino L. Sillã posuisse feruot, vt Circum præfatum custodiret, quod & Ouidius in Fastis significat hoc carmine.

Altera pars Circi custode sub Hercule tuta est
Quod deus Euboici carmine munus habet.

Id est monitu Sybillæ Euboiç Eumenius verò à Fuluio Nobiliore hãc ædem positam scribit. Ædem, inquit, Herculis Musarum in Circo Flaminio Fuluius ille Nobilior ex pecunia Censoria fecit, non id modo secutus, quod ipse literis & summa poëtę amicitia duceretur, sed quod in Græcia cum esset Imperator, acceperat Herculem Mosagetē esse, id est, Comitem Ducemque Musarum.

PORTICVM PHILIPPI. Non Philippum Imperatorem, sed Martium Philippum credo intelligi Augusti vitricum, cui Actia eius mater mortuo patre Octauio, nupsit,[a] is hortatu Augusti ædem Herculis Musarum extruxit, vt Tranquillus scribit.[b] Philippi potticus Plinius meminit,[c] qui dicit Zeusidis manu pictam esse Romæ Helenam in Philippi porticibus, & in iisdem esse Theodori manu bellum Iliacum pluribus tabulis depictum.[d] Alius fuit L. Philippus Orator, à Cicerone[e] & à Plinio piscinis murenarum celebratur[f] de quo non puto hic intelligi.

[a] Tranquill. in Augusto cap. 8. & 29.
[b] in Augusto c. 29.
[c] lib. 35. cap. 10. & 11.
[d] eod. lib. 35. ca. 11.
[e] Lib. 3. de Oratore, & in Bruto.
[f] Lib. 9. cap. 54

MINVTIAS II. veterem & Frumentariam. Rufus & Victor legunt Mimitia. Sed Lampridius in Commodo, habet minutia, signum, inquit, Herculis æneum sudauit in Minutia per plures dies. Duo hæc fuere ædificia, in quorum altero frumentum venditum fuisse videtur ab Aliquo Minutiorum, qui plures Romæ fuere, nomen haboisse possunt. Sed à Deo Minutio potius hæc deriuata crediderim, coi ibi dedicatum erat facellum, à quo porta Minutia est dicta vt, Festus tradit. Minucia, inquit, porta appellata est, eò quòd proxima esset facello Minuci, & subdit, Minucia porta Romæ est dicta ab area Minuci, quem deum putabant.

CRYPTA BALBI. Cornelium Balbum intelligit Cæsaris & Ciceronis familiarem, de quo in epistolis iocatur, quæso ne pluris Balbos quàm disertos putes. Huic Gadibus naro, ait Plinius[g] ciuitas Romana cum Balbo maiore patruo data, qui de Garadamanthis triumphauit; Balbus maior Cos. fuit, & à Sylla proscriptus.[h] Minor Balbus, hortante Augusto theatrum & Cryptam condidit. Erat hæc subterraneus locus Concamerat*, seu in fornicem versus & amplus, qui per multa millia passuum excurrebat, per quem aqua excurrebat.

[g] Lib. 7. cap. 3.
[h] Plinius lib. 7. cap. 43.

Iuuenalis:

Et solitus media Cryptam penetrare suburra.

Similes adhuc visuntur, & vna per mediam Augustam Taurinorum Secusium vsque extenditur, alta pedes xv. lata iiii. Aliæ erant cryptæ in ædificiis, in quibus histriones parabantur, vt Traoquillus[i] scribit, quas ad hanc pertinere non puto.

[i] In Caligula cap. 58.

THEATRA QVATVOR. in primis BALBI, quod capit loca triginta millia lxxxv. Victor xxx. cIↃ. xcv. & addit cl. Cęsar dedicauit, & appellatur à vicinitate. Hactenus Victor. Theatrum. hoc fecit Cornelius auctor cryptæ de quo supra dixi, hortatu Augusti vt Tranquillus[k] ac Dion[l] tradunt L. Cornelium Balbum credo intelligi, quem Dion libr. 48. de Gadira insula Hispaniç oriundum Consulem fuisse scribit, & adeo diuitem, vt populo viritim xxv. drachmas testamento legauerit. Proponūtur autem hic theatra quatuor, & vnum tantum nominatur; vnde apparet tria desiderari, quæ ex Rufo & Victore sunt addenda, & sunt, Theatrum Marcelli, capit loca xxx. cIↃ. vbi erat aliud templum Iani. Id fecit Augustus nomine Marcelli, Octauiæ sororis suæ, & C. Marcelli filii, vt Tranquillus memorat.[m] & Plutarchus in Marcello in fine. Hic, inquit, dum ædilitatem ageret, paulò post quàm Cęsaris filiam duxisset vxorem, mortem sponsus obiit. Ad eius decus, & memoriam Octauia mater bibliothecam construxit, Cæsar theatrum Marcelli nomine inscripsit. Idem refert Dion lib. 54. eo die inquit, Troiam lusit, & 600. feras interfecit. Id fuisse Pompeij Theatrum quod imperfectū reliquerat, vult Dion lib. 43. Sed & Victor, vt diuersa ponit.

[k] In Augusto c. 29.
[l] Lib. 54.
[m] In Augusto cap. 29.

Tertium ergo fuit Theatrum Pompeii, de quo ita Plinius,[n] Pompeius magnus ornamētis Theatri mirabiles forma posuit effigies, ab id diligētius magnorum artificū ingeniis elaboratas, inter quas legitur Eutychia xx. liberis rogo illata. Trallis enixa xxx. partus. Alcippe elephantum. De eodem theatro hæc Tertullian[o]. Pompei[o] Magnus solo theatro se minor cùm illam arcē omnium turpitudinum extruxisset, veritus quandoque memoriæ suæ censoriam animaduersionem, Veneris ædem superposuit, & ad dedicationem edicto populum vocans, non theatrum, sed Veneris templum nuncupauit; cui subiecimus, inquit, gradus spectaculorum, ita damnatom, & damnādum opus templi titulo prætexuit, & disciplinam superstitione delusit. Hoc theatrum ex lapide extructum Tacitus scribit, cùm prius ex tabulis quotannis fieret, id caligula absoluit, vt ait Tranquillus. Dion. lib. 39. auctor est, quo die hoc theatrum Pompeius cōsecrauit, musicæ, & gymnica certamina ipsum exhibuisse. Clmum fuit theatrum lapideum in campo Martio statilis Tauri ære venaticum ædificatum, Augusto iiij. cos. quod gladiatorio

[n] Lib. 7. c. 3.
[o] De spectac. lis c. 7.

rio assumere, consecrauit, Quare à pop. Rom. obtinuit, vt quotannis prætorem posset creare quemadmodum lib. 51. Dion memorat.

CAMPVM MARTIVM. Is antiquitus inter Tiberim, & vrbem Marti sacer fuerat, in quo reges, & magistratus creabantur, equi & iuuentus exercebãtur, vt [a] Dionysius refert. Tarquinius verò contempta religione eum seuerat; quo expulso, segetes cęsę, & in fluujum proiectæ insulã Aesculapio sacram paulatim alia adiecta materia creauerunt.[b] In Campo Martio comitiis habitis magistratus creabãtur. De quo hæc Strabo.[c] Cãpi Martij admirabilis magnitudo simul & curules cursus, & alia equestria certamina expedita suppeditat, multis pila, circulo, palestravè se exercentibus. Quid perennes solo herbæ, coronatique vsque ad fluminis alueũ colles? scenicarum ostentatio picturarum, huiusmodique spectacula pręstant, vt difficulter & inuitus abscedas. Huic proximus alter adiacet campus, & innumerabiles circum circa porticus, horti nemorosi, theatra tria simul & amphitheatrum, templa magnificentissima inter se contigua. Hæc ille. Exercitia, quæ ibi fiebant egregiè poeta in septimo describit.

[a] In quinto.

[b] Idem Liuius lib. 1.

[c] Lib. 5.

Ante vrbem pueri, & primæuo flore iuuentus.
Exercentur equis, domitantque in puluere currus.
Aut acres tendunt arcus aut lenta lacertis.
Spicula contorquent cursu, ictuque lacessunt.

Tertio Cal. Maias in hoc campo Equiria celebrabantur, id est, equorum cursus à Romulo Marti institutus, ait Festus, & Ouidius.[d]

[d] In fin. 2. Fastorum.

Iamque duæ restant noctes de mense secundo.
Marsque citos iunctis curribus vrget equos.
Ex vero positum permansit Equiria nomen.
Quæ deus in campo prospicit ipse suo.

Gellius verò [e] scribit C. Taratiam virginem Vestalem campum Tiberinum siue Martium populo Romano donasse, ibi nũc esse ecclesiã S. Laurentij in Lucina Pomponius Lætus tradit,[f] vbi effossum esse memorandum horologium scribunt, quod septẽ gradus circũ habebat & lineas metallo inaurato distinctas. Solum campi cum iisdem lineis erat ex lapide amplo quadrato, & in angulis quatuor venti & opere vermiculato, quod opus Agrippa fecit, & picturis porticus antea à Lepido cum in septis ædificans exornauit, vt lib. 63. Dion tradit.

[e] Lib. 6. cap. 7.

[f] De Rom. antiquit.

TRIGARIVM. Locus, in quo trigæ currebant. Plini[g]. Ne equos quidem in Trigariis præferri vllis vernaculis animaduerto, idest nullibi sunt præstantiores equi Italis ad currẽdum in Trigariis. Rufus, & Victor Septa Trigaria.

[g] Lib. vlt. c. vlt. ad fin.

CICONIAS NIXAS. Simulachrum Ciconiarum, quæ oua pepererant. Has publicè alebant Romani, quia Gallis, qui vrbẽ ceperant, nocte Capitolium inuadentibus, Ciconiarum clangore, & alarum strepitu excitati hostes repulerunt.[h]

[h] Dionysius & Liuius.

PANTHEVM. id est omnibus diis sacrum templum. Fecit hoc M. Agrippa, quod etiam nunc extat, in Beatę Virginis & omniũ Sanctorum memoriam Deo dicatum. De quo ita Plinius.[i] Agrippæ pantheum decorauit Diogenes Atheniensis & Caryatides. In columnis templi eius probãtur inter pauca operum sicut in fastigio posita signa, sed propter altitudinem loci minus celebrata. In honore est, & in templo illo Hercules, ad quem Pœni omnibus annis humana sacrificauerunt victima, humi stans ante aditum porticus agnationes sitæ. Idem Plinius [k] loquens de pantheo, ait, Syracusana sunt in Pãtheo capita columnarum à M. Agrippa posita. Sed idẽ alibi scribit,[l] Pantheon Ioui vltori ab Agrippa factũ, Dion verò [m] Pantheon dictum scribit secundum aliquos, quia Agrippa plurium Deorum imagines sub simulachris Martis & Veneris ibi posuit; ipse verò existimat, quia factũ fuit cœli instar rotundum, ac velut Deorum omnium habitatio. Voluit quidem M. Agrippa, ait Dion, ibi Augusti simulachrum erigere, & templum ab eo denominare, sed neutrum admittente Augusto, prioris Cæsaris, Augusti & suam statuam in vestibulo erexit. Hæc ille. Id templum culmen laminis argenteis tectum habuisse Pomponius Lætus scribit,[n] quas, inquit, Constans nepos Heraclij. veniens ad vrbem, sustulit.

[i] Lib. 36. c. 5.

[k] Lib. 34. c. 3.

[l] Lib. 36. c. 15.

[m] Lib. 53.

[n] De Rom. antiquitate.

BASILICAM MATIDII & MARTIANI. Victor pro Matidio habet Macidij, cuius basilicam ab alia Martiani separat: Sed ego puto legendum Mattidiæ, vt infra in Breuiario vrbis habet Victor, & Marcianæ, quæ fuere sorores Traiani, nam à nomine Marcianæ sororis Martianopolim vrbem condidit vt auctor est Marcellinus; & sequens inscriptio arcus Anconitani indicat Martianam Traiani sororem fuisse. PLOTINAE AVG. CONIVGI AVG. DIVAE MARTIANAE AVG. SOROR. AVG. Mattidiæ meminit Spartianus,[o] loquens de Hadriano, digressus est, inquit, ad inspiciendas reliquias Traiani, quas Attianus, Plotina, & Mattidia deferebant. Aliqui volunt Mattidiam Martianæ filiam fuisse, cuius in nummismatis nomẽ apparet. Hæ præfatam Basilicam condiderũt.

[o] In Hadriano.

TEMPLVM DIVI ANTONINI & COLVMNAM cochlidem altam pedes clxxv. semis Gradus intus habet cciiij. Fenestras lvj. Victor Gradus ccvj. Fenestras lvj. Hoc templum, & colũnam Antonini Pij fuisse ferunt, qui tamen Hadriani sepulcho est illatus, quemadmodum in Marco Antonino Capitolinus scribit. Hæc Traiani columnam superat, cuius æmula fuit. Antoni enim gesta, imaginibus eam Capreoli instar circun-

dinibus continet & hodie visitur. Victor in hac regione ponit basilicā Antoninianā, in qua prouinciarum memoria conseruabatur, idest, quod sub Imperio essent prouinciæ, & qui ad eas regendas missi essent, vt continet Notitia magistratuum Imperii Romani.

HADRIANEVM. Pontem credo intelligit, & sepulchum Hadriani; Nam ita de eo Spartianus scribit. Fecit & sui nominis pontem, & sepulchrum, iuxta Tiberim. Dion in eodem; sepultus est, inquit, iuxta flumen ad pontem Aelium, vbi monumentum fecerat, propterea quòd Mausoleum plenum erat, In quo nemo amplius sepultus est. Hactenus Dion. Hoc fuit e regione Mausolei Augusti, vbi prius ipsius, mox & aliorum Antoninorū cineres sunt conditi. Hodie castellum S. Angeli vocatur. Apud Victorem vel Rufum id omittitur.

THERMAS ALEXANDRINAS, & AGRIPPINAS. Victor habet Thermæ Neronianę, quę postea Alexandrinę, mox Thermæ Agrippæ. Lampridius scribit Alexādrum Imp. balnea omnibus regionib' addidisse, quæ forte non habebant. Nam hodie quoque, inquit, multa dicuntur Alexandri, itaque Neronianas restituere potuit, quæ postea Alexandri sint dictæ. Idem tamen scribit Alexandrum proprias thermas fecisse, bis vet bis Braccariorum, Lintearioru, & ceterarū artium pulcherrimum vectigal instituit, ex eoque iussit thermas, & quas ipse fundauerat & superiores populi vsibus exhiberi. Syluas etiā in thermis publicis deputauit. Addidit & oleum luminibus thermarum, cùm anteà non ante auroram paterent, & ante Solis occasū clauderentur. Hæc ille. M. Agrippa & ipse inter alia plura opera etiam thermas fecit, quas fortè vt plures alias Alexander instaurauit, & ideo Alexandrinis coniunguntur. Dion lib. 53. loquens de Agrippa, thermas, inquit, fabricauit, quas Laconicas noncupauit, quia Lacedæmonij se exercentes denudantur, & oleo vnguntur. In his plura signa posuit & fæcundissimæ artis, inter, quæ Esopū distringentē se & quem inquit Plinius, [a] M. Agrippa ante thermas suas dicauit, mirè gratum Tiberio Principi, qui non potuit temperare sibi in eo quanquàm imperiosus sui, inter initia principatus, transtulitque in cubiculum, alio ibi signo substituto, tùm quidē tanta populi Rom. contumacia fuit, vt magnis theatri clamoribus reponi Apoxiomenon conflagitauerit, princepsq; quanquàm adamatum reposuerit. idem Plinius, [b] M. Agrippa, inquit, vir rusticitati quàm delicijs proprior fuit: Verum illa toruitas duas tabulas Aiacis & Veneris mercata est à Cizicenis xiij. pondo. Io thermarum quoque calidissima parte marmoribus incluserat paruas tabellas paulò ante quàm restringerentur sublatas. Hæc Plinius, qui alio in loco has thermas Lithostrotas fuisse scribit his verbis. Lithostrota cœptauere iam sub Sylla paruulis certè Crustis, pulsa deinde ex humo pauimenta in cameras transicre, vt pronū vitium, & hoc certè inuentum ab Agrippa in thermis, quas Romæ fecit. Figlinum opus encausto pinxit in reliquis albaria adornauit. Hæc ille. Fecit & Agrippina mater Neronis thermas, vbi Marlianus [d] duo Bacchi simulachra inuenta fuisse scribit cum hoc indice, in lauacro Agrippinę. De quibus hic fortè possit intelligi. Claudius præf. vrbi sob Valentiniano thermis Agryppæ porticum adiecit Marcelli. lib. 29. in fin. Claudius, inquit, P.V. porticum excitauit ingentem lauacro Agrippæ contiguam, Euentus boni cognominatam ea re, quod huius nominis prope visitur templum.

[a] Lib. 34. c. 8.
[b] Lib. 35. c. 4.
[c] lib. 36. c. 25.
[d] lib. 4. c. 21. topogr. vrbis.

PORTICVM ARGONAVTARVM, & MELEAGRI. Notum est Heroës quinquaginta argonautas vocatos in Colchidem ad rapiendum vell' aureum iussse, qui ita ab Argo naui, cuius faber Argus vocabatur, dicti fuere. Horum simulachrum è Burthereo Lycio Mironis discipulo factū Plinius memorat, [e] quod in hac porticu positum ei nomen dedit Dion lib. 53. porticum, ait Neptuni dictam post victoriam naualem fecit, & argonautarum pictura illustrauit. Argonautarum tabulam emptam ab Hortensio oratore sestertiis xliiij. id est, 1100. aureis illius temporis Plinius scribit, [f] de qua hic non puto intelligi. Meleagri quoq; Fabula in eadem porticu fuisse quæ ex Ouidio [g] est notaiis tandiu erat victurus, quandiu stipes quidam superstes fuisset. cùm ergo auunculos interfecisset, mater Althea dolore ex fratrum morte cōcepto, stipitem in ignē coniecit, vnde Meleager est extinctus. Victor legit Meleagricum,

[e] lib. 34. c. 8.
[f] lib. 35. c. 11.
[g] In 8. metamorph.

ISEVM & SERAPIDEVM. De Isi & Serapi latè suprà dictum est in iij. regione cui nomen dederunt. In hac verò regione eorum templa fuere, quæ Alexander Imp. signis ornauit. Lampridius in Alexandro, Iseū, inquit, & Serapeum decenter ornauit additis signis Deliacis, & omnib' mysticis. Alii legūt Ilium & Serapium.

INSVLAM FELICVLAE. Erat hæc alta & insignis insula seu dom' plura cęnacula, & cubicula habens, quam Tertullianus aduersus Valentinianum pro ampla & in plures deitas diuisa citat, loquēs enim de insania Valentini, qui xxx. deos somniabat, & cuique suum cœlum assignabat, ait Meritorium factus est mundus, insulam Feliculam credas, tanta tabulata cælorum nescio vbi. Ægesippus Feliculam puellam Comitem D. Petronillę D. Petri filiæ fuisse scribit, quę cum Flacco nubere noluisset, neque idolis immolare, martyrio est coronata, de qua Martyrologium. [h] Eius Cœnobium in Sicilia fuisse D. Gre

[h] 13. Iunij

Gregorius[a] memorat. Sed hæc insula an ab ea vel alia Felicula sit denominata, non ausim affirmare. Apud Victorem legitur Phelidi, siue Filidis, sed alia est verior lectio, cui Tertullianus adstipulatur. Plura à Victore in hac regione recitantur, quæ nostra descriptio prætermittit. Epilogus.

[a] Lib. 10. epist. 9.

VICOS xxxv. Victor xxx. quorum nomina ignorantur.

ÆDICVLÆ xxxv. quot & vici. Victor xxx. quarum nomina ax. Panuinius recitat.

VICOMAGISTROS xlviij. quot in alijs reginnibus. Victor cxx. quaternos singulis Vicis attribuens, qui est mendosus, quia infrà i Breuiatio vrbis colligit fuisse Vicomagistros DCLXXII. qui numerus aiiij. regionibus congruit, dando xlviij. cuique regioni.

CVRATORES ij.

INSVLAS duo millia septingentas lxaiiij. Victor iij CIↃ. DCCLXXXVII.

DOMVS cxl.

HORREA xxij.

BALNEA laiij. Victor balineas priuatas laiij.

LACVS lxiij.

PISTRINA ax. Victor xxaij.

Continet. PEDES triginta duo millia D. sunt vltra sex milliaria in ambitu. idem Victor.

REGIO X. PALATIVM.

PALATIVM. Mons antiquus Romæ primum habitatus, vbi Romulus regiam habuit, vt auctor est Dionysius,[b] à quo & tribus palatina vna ex quatuor vrbis, vt Plinius scribit, Palatium a palatia vrbe Liuius deriuat;[c] Festus a Palatio, alij ab alijs deducunt; Augustus quoque ibi cum militibus habitauit, inde factum est, inquit Dion, vt vbicunque degat Imperator, eius domus palatium appelletur, quod nomeo etiam ad alia maiora ædificia est deriuatum, quæ & ipsa Palatia nominantur. Hic collis totam hanc regionem continet.

[b] Lib 1. & 3.

[c] Lib. primo.

CASAM ROMVLI. Ex Dionysio & Liuio diximus Romulum Palatinum montem incoluisse, quod & Plutarchus affirmat; Romulus, inquit, eam vrbis partem incoluit, qua ex palatio in circum maximum itur, iuxta quem locum sunt, quos pulchri littoris gradus vocât. Casam verò appellat, quia tùm humilis erat præ alijs magnificisque postea factis ædificijs.

ÆDEM MATRIS DEVM, & APOLLINIS RHAMNVS II. Mater Deûm etiâ magna mater, Rhea, Ops, Cybele, alijsque numinibus appellatur, eademque, est tellus mater omnium, quia diuitias opesque generat; vt ex Varrone[d] D. Augustinus refert, tympanum, inquit, quod habet in manu, orbem terræ significat, Turres in capite, oppida, sedes, quòd cùm omnia moueantur, ipsa sola consistit, plura alia recitat, quæ nimis lõgum esset referre. Fuit eius ędes in palatio, in quo locatum est ipsius simulachrum ex Pessinunte aduectum: ex libris enim Sybillinis Romani quinque legatos ad regem Attalum mi serunt, vt illud ex Pesinunte Romam deferrét, quod cùm obtinuissent, naui ad ostium Tiberis est deuectum; cùmoptimus ciuium illud esset exceptur[e], P. Scipio filius eius, qui in Hispania occiderat, optimus iudicatus id excepit, & matronis manu trahendum commisit. Ibi Claudiæ Vestalis pudicitia apparuit, quæ vado hærentem nauem cingulo facile traxit. Idolum in æde Victorię in palatio pridie Idus April. est locatum, vt Liuius tradit: postea ei ædes est facta & dedicata, quod die ludi instituti Megalesia vocati. Pomponius[f] quoque C. Scipioni Nasicę attribuit optimi cognomẽtum. Tria P. Victor separat, nempe ędem matris deûm, Apollinis, & Rhamnusiæ, quam lectionem castigatiorem puto, quia Apollinem Rhamnusium nullibi legi. Possemus tamen intelligere Rhamnusium; id est, sapientem, nam Rhamnusij sapientes vocantur, inquit Suidas in verbo ῥαμνουσία.

[d] In septimo de ciuitate Dei.

[e] Lib. 9. decad. 2.

[f] In l. 2. § fuit post eos, de orig. iur.

De æde Apollinis ita Victor.

Ædes Apollinis, vbi Lychni pendebant,
Instar arboris mala ferentis.

Hunc Lychnum in expugnatione Thebarum Alexander. Luciniæ ademptum & ipse Apollini dicauerat, & Augustus suo Apollini consecrauit. Plinius[g] placuere, inquit, & Lychni pensiles in delibris arborum modo male ferentium lucentes, qualis est in templo Apollinis Palatini, quem Alexander Thebarum expugnatione captũ Luciniæ dicauerat eidem Deo. Hactenus Plinius hoc templum in palatio fecit Augustus cum porticu & bibliotheca. & ob id palatinum est nuncupatũ. Tranquillus,[h] Templum, inquit, Apollinis ea parte palatinæ domus excitauit, quam fulmine ictam desiderari adeo aruspices pronũciauerant, addidit porticus cum bibliotheca Latina Græcaque, quo loco iã senior sæpe Senatum habuit, decuriasque iudicum recognouit. Hæc ille. Bibliothecæ Augustus L. Vitium præfecit, qui libros scriberet, & eorum curam haberet, vt sequens ostendit epigramma.

[g] lib. 34. c. 3.

[h] In Augusto cap. 29.

OSSA VIBIÆ SVCCESSÆ
LIVIÆ AVG. SER. AB ARGENTO POTORIO. ITEM A VESTE
L. VIRIVS AVG. SER. PAMPHILVS SCRIBA LIB ET A
BIBLIOTHECA LATINA APOLLINIS CONIVGI FIDELISSIMÆ ET PIISSIMÆ B. D. S. M.[i]

[i] Bene de se merita.

Apollinis Palatini simulachrum ex insula Põti à M. Lucullo Romã aduectũ Plini[k] scribit.

[k] lib. 4. c. 13.

RHAMNVSIÆ quoque templum in palatio fuit, ita enim malo legere, quàm Apollinis

linis Rhamnusij Erat autem Rhamnusia Nemesis eademque Adrastia, quam veteres omnia scelera punire putabant, & bonis præmia largiri. Dicta est autē Rhamnusia à Rhamno Atticæ pago, vbi primùm eam ab Erecbtheo Nemesij filio Veneris specie ramum ex malo arboris manu tenentis erectam fuisse Suidas scribit. Rhamnus verò genus rubi ibi abundans, Rhamno loco Atticę nomen dedit. Roma templum huic deę posuit in Capitolio, vt inde suam vrbem posset vlcisci, inquit Pomponius Lętus; [a] sed credo legēdum pro Capitolio, palatio, in quo eius fanum erat locatum.

[a] lib. 4.

PENTAPYLVM. Addit Victor Iouis arbitratoris. Pentapylon est porticus habens quinque ordines culumnarum quadratarum, pyla enim est quadrata columna. Arbitrator verò Iuppiter cognominatur, tanquā ex æquitate omnia statuens & pensitans.

DOMVM AVGVSTANAM & TIBERIANAM. De domo Augusti in palatio, ita Tranquillus. [b] Habitauit primo iuxta Romanū forum supra scalas annularias in domo, quæ calui oratoris fuerat, postea in palatio; sed nihilominus ędibus modicis Hortensianis, & neque laxitate, neque cultu conspicuis, vt quibus porticus breues essent albanarum columnarum, & sine marmore vllo aut insigni pauimēto conclauia, ac per annos amplius quadraginta eodē cubiculo hyeme & ęstate māsit, quamuis parum salubrem valetudini suæ vrbem hyeme experiretur, assidueque in vrbe hyemaret, si quado quid secretę aut sine interpellatione agere ꝓposuisset, erat illi locus in edito singularis, quē Syracusas & tecnophyon vocabat, huc transibat, aut in alicuius libertinorum suburbanū. De eadem domo Augusti hæc Dion. Decretū est. vt ante palatia sua haberet lauros propositas, ex quibus penderet corona, quæ facta esset ex quercu, quasi ipse hostes perpetuò vinceret, & ciues conseruaret. Porrò regię palatia appellantur, nō quòd sint ita casu & fortuitò nominatę, sed quot Cęsar hábitabat in palatio, atque ibi suos milites habebat. Domus enim Romuli palatium dicebatur à loco, in quo esset ædificata. Quamobrē licet alibi habitet Imperator, tamen domus, vbi habitat palatij nomen habet. Hæc Dion.

[b] In Augusto cap. 72.

Tiberi[c] verò prius i catiuis in domo Pompeiana habitauit, vt auctor est Tranquillus mox ab Augusto adoptatus transijt in palatium, ac ibi ptopriam sibi domum ædificauit Tiberianam dictam: Addit Panuinius cum bibliotheca.

[c] In Tiberio c. 15.

ÆDEM IOVIS VICTORIS, Hāc ędē Q. Fabius Cos. vouit in bello, quod aduersus Samnites & Gallos Senones gessit. Liuius. [d] Fabius, inquit, ædem Ioui Victori, spoliaque hostiū cùm vouisset, ad castra Samnitium perrexit, potitusque Victoria, spolia hostium coniecta in aceruū Ioui Victori cremauit.

[d] Lib. 10 primæ decad.

DOMVM DIONIS. credo Cassij Coccei cognominati ex Nicea ciuitate Birbyniæ nobilis bistoriographi, qui lxxx. libris in decades viij. diuisis, Romanorum historiam vsque ad Alexādrum Mamæ est prosecutus, vt Suidas refert. Aproniani Dalmatiæ & Ciliciæ præsidis filius fuit. [e] Senator Africā proconsul, Dalmatiam & Pannoniam præses rexit, quemadmodum ipse [f] narrat. Demum Cos. fuit. [g] eius domus vt insignis hic ponitut Victor pro Dione ponit Dionysij. Sed mihi alia lectio magis placet.

[e] Dion in Hadriano in princ.
[f] Lib. 49.
[g] Dion lib. 58.

CVRIAM VETEREM. Curia erat inquit Festus, vbi publicas curas gerebāt, Curiamputo Hostiliam intelligit, à Tullo Hostilio Rege factam, quod templū fuit, Liuius, [h] templum, inquit, ordini ab se facto Curiā fecit, quæ Hostilia vsque ad patrum nostrorum ætatem est appellata: Hoc significat et poeta, [i] cùm ait, hoc illis curia templum, quam centum columnis suffultam describit, & vult esse basilicam. Sed curiam Hostiliam P. Victor in secunda regione locat. Quare hic curia ab Augusto in palatio facta significari videtur quam & Seruius in supraseriptum carmē sentit. Panuinius hic quattuor veteres curias ponit. Forensem, Rapram, Vellensem, & Veliam. sed Victor, & hæc descriptio, vnam.

[h] In primo.
[i] In septimo.

FORTVNAM RESPICIENTEM. Simulachrum Fortunæ significat, quæ præteritos respicit, & nomen dedit Vico fortunæ respicientis, quem hic Victor ponit. De Fortuna plura in vij. regione suprà diximus.

SEPTIZONIVM D. SEVERI. Hoc sibi sepulchrum Seuerus in via Appia è regione D. Gregorij exstruxit, cuius hodie apparet vestigium columnarum pulchritudine & magnificentia spectabilium, quæ miro ordine aliæ suprà alias in orbem dispositę fuisse vidētur, tres ad huc apparent zonæ, quæ ascēdentes Columnas ab inferioribus separant, & septem fuisse videntur, vnde & Septizonium creditur dictum. Spartianus in Seuero: opera publica, inquit, præcipuè eius extant, Septizonium & thermæ Seuerianæ. Non tamen ibi sed in Antoninorum sepulchro Seuerus est humatus, vt Dion refert, itē Spartianus: vrnulā, ait aureā Seueri reliquias cōtinentem Antoninorum sepulchro illatam aliqui dicunt, cùm Septimius Seuerus illic vbi vita functus est, esset incensus. cùm Septizoniū faceret, nihil aliud cogitauit, quam vt ex Africa venietibus suum opus occurreret. Medium simulachrum eius locatum additum palatinis ædibus. Is regium arcum ea parte facere voluisse perhibetur, quod etiam post Alexāder cùm vellet facere, ab aruspicib⁹ dicitur esse prohibitus,

bitus, cùm hos sciscitans nô litasset. Hęc Spartianus. Idem Dion, nisi quòd, ait, cineres Seueri in vrna ex porphyro côditos fuisse. Verùm Iulius Capitolinus in Geta sentit Seuerum in Septizonio sepultû. Geta, ait, illatus est maiorum sepulchro, hoc est Seueri, quod est in Appia via euntibus ad portam dextram specie Septizonij extructum, quod ille sibi viuus ornauerat.

VICTORIAM GERMANICIANAM. A Germanico factam, de quo latius suprà in viij. regione, vbi de eius horreis est dictum. De hac Victoria nihil præcisè legi: sed apud Tacitum [a] constat plures honores & diuinos, arcusque & Clypeos mortuo Germanico decretos, & subijcit, statuarû locorumuè, in queis coleretur, haud facilè quis numerum inierit.

[a] Lib. 2.

LVPERCAL. Victor Lupercal in theatro. Locus fuit in palatini radicibus, ab Euandro Pani Deo Arcadiæ dicatus, qui Lyceus vocatur, eo quòd non sinat lupos in oues sæuire. Alij volunt Romulum & Remum ibi à lupa nutritos, Ouidius. [b]

[b] In 2. Fastorû.

Illa loco nomen fecit, locus ille lupercal,

Magna dati nutrix præmia lactis habet.

Virgilius. [c]

[c] In 8.

Gelida monstrat sub rupe lupercal,

Parrasio dictum panos de monte Lycei.

Antrû fuit propè tres columnas ait Pôponius Lętus, ibi etiam templum erat conditum. Iustinus. [d] ex Trogo in palatini inquit, radicibus templum Lycæo, quem Græci Pana. Romani Lupercum appellant, constituit ipsum dei simulachrum nudum, caprina pelle amictum est, quo habitu nunc Romæ Lupercalib' decurritur. Hæc illc. Dionysius. [e] Arcades, inquit templa construût, primo quidem Lyceo Pani in loco, quê Romani Lupercal appellât, nos Lyceum dicere possumus, & nunc quidem ædificijs circum occupantibus omnia, difficilis coniectura est, qualis olim loci natura fuerit, sed, vt fertur, erat tum spelunca sub tumulo magno densa querceto côtecta, & sub petris profundi fonticuli, solumque rupibus côtiguû nemorosum, & frequentibus ac proceris opacû arboribus, ibi ara dicata deo more patrio sacra fecerunt, quæ nostro quoque têpore faciunt Romani mense Februario post brumam. Hęc Dionysios. Lupercal, ait Liuius Ludicrum in monte palatino. Plura alia victor in hac regione recêset, quę nostra descriptio omittit.

[d] Lib. 43.

[e] Lib. 1.

VICI xx. Victor viij. Alij vij. videlicet Padi. Curiarum. Fortunæ respicientis. Salutaris. Apollinis. Huiusque die. Fortunæ reducis.

ÆDICVLÆ XX.

VICOMAGISTRI XLVIII. Victor XXVIII.

CVRATORES II.

INSVLÆ duo millia DCLXIII.

DOMVS LXXXVIII.

HORREA XLVIII.

BALNEA XIIII.

LACI LXXXIX. Victor LXXX.

PISTRINA XX.

PEDES XI. millia sexcentos, vltra duo millia passuum. Regio Côtinet.

REGIO XI. CIRCVS MAXIMVS.

TRes Romæ Circi fuere, Flaminius, à quo ix. regio nomen habuit, vt suprà est dictum, Maximus, et Neronis. Circus Maximus primo à Romulo in raptu Sabinarum designatus, vt ait Plutarchus in Romulo, mox à Tarquinio Prisco Rege conditus fuit inter Palatinum, & Auentinum montes. vbi inquit Dionysius, [f] circumquaque operta tecto fecit sedilia, Nam anteà stantes spectare solebât, fur- cis tabulata sustinêtibus. Locos spectaculorû in xxx. curias distribuit, vt curialium quisque suo loco spectaturus sederet. quod opus & ipsum procedente tempore annumerâdum erat inter totius orbis pulcherrima; Longitudo enim eius est trium stadiorum cum dimidio, latitudo quatuor iugerum. A duobus maioribus lateribus; & vno minore cingitur Euripo, qui aquas recipiat decempedali profûditate simul & latitudine. Post Euripum extructæ sunt triporticus, imæ habent lapidea paulum scandentia, sicut in theatris sedilia. Super duplici côtignatione sunt lignea. Duas maiores porticus tertia minor coniungit, transuersum lunata specie oppositâ, vt ex tribus vna conficiatur amphitheatralis octo stadiorum amplitudine capax xl. millium hominum. Reliquû è minoribus, latus, quod subdiuale est, habet fornicatos carceres vnde equi emittûtur, omnes vno clausos repagulo. Externè ambit Circum simplex porticus habens officinas, & supernè callas, per quas spectatores intrant, & ascendunt per officinas singulas, vt nulla confusio exoriatur inter tot millia tùm venientia tùm discedentia. ita Circum Dionysius describit. Plinius verò [g] à C. Iulio Cæsare Circû maximum factum fuisse scribit, quod intelligendum est instauratum. Circum maximum, inquit, à Cæsare Dictatore extructum longitudine stadiorum trium, latitudine vnius; sed cùm ædificijs iugerum quaternorum ad sedê CCLX. millium inter magna opera dicimus. Hęc ille prędictos carceres & metas anteà ex topho & ligno Claudius ex marmore inauratasque fecit. Tranquillus, [h] Circe, inquit, maximo marmoreis carceribus, auratisque metis, quę vtraque & tophia & lignea anteà fuerant, excultos propria Senatoribus constituit loca, promiscuè spectare solitis, ac super quadrigarum certamina Troiæ lusum exhibuit. Hæc Tranquillus; locos vnde spectabant, fo-

[f] Lib. 3.

[g] Lib. 36. ca. 15.

[h] In Claudio c. 21.

ros

tos dictos fuisse Liuius [a] monet, ibi quadrigas cursum exercuisse suprà di timus. Tertius fuit Circus in vj. regione ad templum Floræ Cai & Neronis dictus, in quo tertius erat obelic⁹, de quo Plinius. [b]

[a] Lib. 1. idem Festus.

[b] Lib. 36. c. 11.

CIRCVS MAXIMVS, qui capit loca quadringenta octoginta quinque millia, Plinius CCLX, millia. Victor CCCXXCV. Dionysius dicit CL. millium hominum, sed posteà ampliatum fuit.

Continet XII. PORTAS. Victor XII. carcares. Cassiodorus [c] verò ait XII. portas fuisse instar XI. signorum cælestium, & XII. mensium, Bissena, inquit, ostia, ad XII signa posuerunt, vt quasi per XII. signa digrediens annus integer signaretur. Biga quasi Lunæ, quadriga quasi Solis imitatione reperta est & infrà vij. metis omne certamen peragitur in similitudinem bebdomadis reciprocæ: obeliscorum quoque prolixitates ad cœli altitudinem subleuantur, sed potior Soli, inferior Lunæ dicatus est. Hęc Cassiodorus, qui plura ad Circum pertinentia recitat, multa à Tertullia no de spectaculis cap. vj. de arte Circi mutuatus, Maior obeliscus erat pedum CXXXII. Minor pedum LXXXIIX. S. Circus erat circumdatus columnis cum epistilijs aureis, & statuis. Eius pauimentum fuit ex Chrysocolla. [d] Hæc dura est materies, quæ nascitur. Post quam aurum est effossum, cuius retinet colorem, in cætero est lapis.

[c] Lib. 3. variar. ad Faustum episto. 51.

[d] Pomponius Lætus de Rom. antiq.

TEMPLVM MERCVRII. Causa huius templi in Circo condendi fuit, quia Castori aurigæ, & Polluci hic Circus erat dicatus, quibus Mercurius equos dederat. Tertullianus de spectaculis [e] loquẽs de Circo maximo. Castori, inquit, & Polluci deputatur hæc species, quibus equos à Mercurio distributos Stesichorus docet.

[e] Cap. 6. de arte Circi.

ÆDEM DITIS PATRIS. Quadriga vectum fuisse Plutonem poetę fingunt, cuius nomina equorum etiam Claudianus recitat, & ob id ipsum quoque in Circum intro duxerunt. Diespitrem Ditem patrem Lactantius & Isidorus appellant.

CEREREM. idest ædem Cereris, vt habet Victor. De hac ita Plinius, [f] Plastæ laudatissimi fuere Demophilus & Gorgasus, ijdemque pictores, qui Cereris ędem Romę ad Circum maximum vtroque genere artis suæ excoluerunt, versibus inscripris gręcè, quibus significarũt à dextera opera Demophili esse, à læua Gorgasi. Ante hanc ædem tuscanica omnia in ędibus fuisse auctor est M. Varro. Ex hac scilicet plastice, cùm reficerentur, crustas parietum excisas tabulis marginatis inclusas esse; item signa ex fastigijs dispersa. Hæc ille.

[f] Li. 35. cap. 12.

PORTAM TRIGEMINAM. Blondus [g] multùm laborat in explanando nominc huius portę, nec se vnquàm potuisse ei⁹ deriuationem inuenire fatetur. Aliqui trigeminam dictam volunt, quia per eam trigemini fratres Horatij contra Curiatios pugnaturi exierunt, quod tamen Blondus improbat, & eam vult esse, quæ nunc S. Pauli dicitur. Hoius portæ sæpe Liuius meminit, & Iulius Frõtinus.

[g] Lib. 1. instaura. Romæ.

APOLLINEM COELISPICEM; qui cœlum, vel Cœlium montem conspiciebat.

HERCVLEM OLIVARIVM. Prim⁹, in Olympias oleastro Hercules est coronatus, vt Plinius, [h] & alij tradunt. Hinc Oliuari⁹ dici potuit ea corona redimitus. Hoc fuit Myronis opus Eleuteritę, de quo loquens Ita Plinius [i] scribit. Fecit etiam Herculem, qui est apud Circum maximum in æde Pompei magni. Hæc ille. Eum in Circo consecrarunt: quia Olympia quadrigis vicerat, in quibus oleastro Victores caput cingebant, [k] inde fortè oliuarius est dictus.

[h] Lib. 16. c. 44.

[i] lib. 34. cap. 8.

[k] Plinius lib. 15. c. 4.

VELABRVM. Locus Romæ, vbi oleum vendebatur. Plautus in captiuis, omnes compacto rem agunt, quasi in velabro olearij. Ibidum caseus omnium præstantissimus fumo conditus conficiebatur, quem Martialis Velabrensem appellat, [l] Vel Velabrensi massa re cocta foco, Horatius. [m] cũ velabro omne macellum. De hoc etiam Propertius, [n] Tranquillus in C. Iulio Cæsare, [o] Gallici inquit, triumphi die velabrum præteruehens, penè curru excussus axe disfracto. idem in Nerone, [p] diruto Circi maximi arcu, per velabrum, forum que, palatium & Apollinem petijt. De eodẽ [q] de lingua Latina Varro, Victor duo velabra ponit, maius & minus. Olim locus paludosus fuit, itaque transituri in Auentinum ferebantur cymbula, & soluebant stipem: pecunia autem, quæ nautis pendebatur, velatura appellabatur, vnde velabatrum inquit Pomponius Lætus.

[l] Lib. 11.

[m] lib. 2. Satyr. 3.

[n] lib. 4. ad gn.

[o] cap. 37.

[p] cap. 26.

[q] lib. 4. & 5.

ARCVM D. CONSTANTINI. Hunc arcum à Traiano Imper. inchoatum Constantinus superato ad Miluium pontem Maxentio tyranno sibi constituit, adiectis victoriæ insignibus. Est omnium, qui supersunt, integerrimus ad angulum palatini montis prope theatrum positus. Blondus [r] in stagnis vult ædificatum fuisse. In triplicem fornicem versus quatuor habet marmoreas striatasque columnas superiores trabes sustinentes, supra quas hæc est inscriptio. IM. CÆS. FL. CONSTANTINO MAXIMO PF. AVGVSTO P. F. Q. R. QVOD INSTINCTV DIVINITATIS MENTIS MAGNITVDINE CVM EXERCITV SVO TAM DE TYRANNO QVAM DE OMNI EIVS FACTIONE VNO TEMPORE IVSTIS VLTVS EST ARMIS. ARCVM TRIVMPHIS INSIGNEM DICAVIT.

[r] Lib. 3. Romæ instauratæ.

VI

VICOS xviij. Victor viij. Confinium Proserpinæ, Ceteris, Argæi. Piscarium. Parcarum. Veneris. Sanctum. Panuinius addit Vicũ antiquum Publicii ad portam Trigeminam.

ÆDICVLAS xix. credo legendum xviij. quot erant Vici. Nam quique Vicus suã habebat ædiculam, vt etiam hic ponit Victor

VICOMAGISTROS xix. Legendum xlviij. vt habent aliæ regiones, & suprà dixi. Victor habet xxxviij. errore librarii.

CVRATORES ij.
INSVLAS duo millia sexcentas.
DOMVS lxxxix.
HORREA xvj.
BALNEA xv.
LACVS xx. Victor xv.
PISTRINA xv. Victor xj.

Regio cõtinet.

PEDES vndecim millia quingentos vltra duo milliaria.

REGIO XII PISCINA PVBLICA.

Piscina, quæ xij. regioni nomen dedit, est aqua conclusa alias pisces continens. Varro.[a] Piscinas inquit, dico eas, quę in aqua dolci aut salsa inclusos habent pisces ad villam Sed hic erat locus aqua plenus sine piscibus ad natandum paratus, & ob id piscina publica vocabatur, quæ posteà esse desiit. Festus, piscinæ, inquit, publicæ hodie nomen manet, ipsa non extat, ad quã, & natatũ, & exercitationis alioqui causa veniebat popul⁹. Martialis.

[a] Li. 3. de re rustica c. 3.

Piscinam peto, non licet natare.

Plinius [b] cohęret, inquit, calida piscina, ex qua natantes mare aspiciunt. Hæc à Sidonio Apollinari baptisterium appellatur, quasi lauacrũ, Piscina, inquit, seu Græcari maius, baptisteriũ. Hæc ille. Marmore circundatã fuisse hanc piscinam est credendum, cùm scribat Seneca thasio lapide priuatas piscinas in balneis cingi. Pauper, inquit, sibi videtur, nisi thasius lapis quondam rarum in templo spectaculum piscinas nostras circundedit, in quas multa sudatione corpora animata demittimus. Huiusmodi fuit piscina Siloe quæ etiam natatoria dicitur, [c] & probatica piscina [d] Græci κολυμβήθραν id est natatoriam vocant. Ab hac piscina poblica vicus piscinæ publicæ est dictus. auctor est Lampridius, Heliogabalum natasse in piscinis vnguento infectis aut croco.

[b] Lib. 2. episto. 17. ad Gallum.
[c] Ioan. 9.
[d] Ioan. 5.

Continet

AREAM RADICARIAM. In qua radices vendebantur. Radicem autem Dioscorides vocat raphanum.

VIA NOVA Victor. Caput viæ nouæ quòd ibi caput marmoreum vel æneum alicuius locatum erat, vel quod ibi esset initiũ vię nouæ. Gellius [e] scribit Aium Deum appellatũ aramque ei statutam, quæ est in infima Noua uia, quòd in eo loco diuinitus vox edita erat.

[e] Lib. 16. c. 17.

FORTVNAM MAMMOSAM à fœcunditate ita dictam, quòd velut lacte Romanos aleret. Mammosa autẽ est, quę habet magnas mammas, Plinius thos mammosom mammas imitans ad differentiam masculi appellat, [f] quem sẽsum si sequamur, pro fortuna muliebri mammosa acciperetur, de qua suprà est dictum, ab hac vicus in hac regione Fortunæ mammosæ est dictus.

[f] Plinius lib. 12. cap. 14.

ISIDEM ATHENODORIAM. Victor legit Antenodoram. primum significat Athenarum aut Palladis donum, secundum Anthenoris donum. prior lectio hoc simulachrum Athenis Romam delatum esse significat. Alexander ab Alexandro [g] duas Isides Romæ fuisse scribit, vnam patriciam, de qua suprà in sancta regione, alterã Antenodoram, cuius templum in regione Martij campi fuit proximum Tiberi, iuxta septa & ouile, de quo hic agitur.

[g] Lib. 6 gen. dier. cap. 8.

ÆDEM BONAE DEAE SVBSAXANAE. Hanc magnam matrem, & terram, Maiamque esse ostendere Macrobius laborat: Alii Fauni filiam, alii, vt Lactantius eius [h] vxorem fuisse dicunt, & a viro cęsam, quòd vinum bibisset. Plutarchus in problematibus Flauij vult vxorem fuisse. De hac latè Alexander ab Alexandro, [i] qui dicit duas Romæ ædes Bonæ Deæ fuisse, vnam in Auentino alteram iuxta Isidis templum ad Nouam uiam, quæ est ista, de qua loquimur. Subsaxana autem fortè dicta fuit, quòd sub saxum mõtis esset locata.

[h] Lib. 1. de fals. relig. c. 22.
[i] Lib. 6. genlali. dier. cap 8.

SIGNVM DELPHINI. Huius simulachri nulla, quod sciam, memoria habetur. Plinius [k] auctor est C. Gracchum delphinos quinis millibus sestertiis in libras emisse. Sed hi hominis priuati fuere.

[k] Lib. 33. c. 11.

THERMAS ANTONINIANAS. Ab Antonino Caracalla factas omniũ celebratissimas, de quib⁹ ita Spartianus, [l] opera Romæ reliquit thermas nominis sui eximias, quarum cellam solearem architecti negant posse vlla imitatione, qua facta est fieri. Nam & ex ære vel cupro cancelli superpositi esse dicuntur, quibus cameratio tota credita est, & tantum est spacii, vt id ipsum fieri negẽt potuisse docti mechanici. De his ita Eutropius in Antonino, opus egregium fecit lauacri, quæ Antoninianæ appellantur. Blondus [m] dicit eas fuisse, vbi nunc est templum S. Priscæ. Alij dicunt S. Balbinæ. Earum etiam nunc extant reliquiæ.

[l] In Antonino Caracalla.
[m] Lib. 2. instau. Romæ.

SEPTEM DOMOS PARTHORVM. Qui sint hi Parthi, qui Romæ septem domos habuerunt, difficile est inuenire, si quid coniectura assequi licet, fortè Parthos intelligit Seuerum Romam secutos, post bellum cũ illis confectum, quos gemmis onustos illis temporibus se vidisse Tertullianus scribit. [n] Vidimus, inquit, Romæ de fastidio Parthorum, &

[n] De habitu muliebri.

Medorum, ceterorumque gentilium suorum coram matronis erubescentem, nisi quòd nec ad ostensionem ferè habentur, latent in cingulis smaragdi, & Cylindros vaginæ suæ solus gladius sub sinu nouit, & in peronibus uniones emergere de luto cupiunt. Denique tantum gemmatum habent, quod gemmatum esse non debet, si non compatet, aut ideo cōparet, vt neglectum esse ostendatur. Sed & parietes tyriis, & hyacinthinis, & illis regiis velis, quæ vos operose resoluta transfiguratis, pro pictura abutuntur. Hæc ille. Luxum ostendit Parthorum in vestibus, quas gemmis onustas gestabant, & in locis occultis, & in ædibus, quarum parietes purpura tegebāt, & fœminas taxat, quæ illos luxu separabant. Has Romę speciosas domos ędificasse Seuerus videtur, cum in eo ita Sex. Victor scribat. Ad largiendum liberalis in amicos, in inimicos pariter vehemens, quippe qui lateranum Chilonem, Aemilinum Bassum, cæterosque alios ditaret, ædibus quoque memoratu dignis, quarum præcipuas videmus Parthorum quæ dicuntur, & Laterani.

CAMPVM LANATARIVM. A lana ibi vendita nomen habuisse videtur, & si vocabulum sit inusitatum.

DOMVM CHILONIS. Legendum est Cilonis; Fabius Cilo intelligitur, qui imperante Seuero bis vrbi præfuit, vt Dion, Spartianus[a] & Vlpianus.[b] tradunt Cōsul Pertinacis, Imp. iussu Cōmodi occisi cadauer clā noctę humauit.[c] idem Antoninum Caracallam educauerat, & penè ab eo occisus est, sed tumultu populari seruatus, vt Dion & Spartianus scribunt.[d] Is speciosam domum in vrbe ædificauit, quæ pro insigni hic ponitur.

[a] Vterque in Antonino Caracalla.
[b] L. 8. §. 5. de pœnis, l. 6. de interdict.
[c] Lāprid. in Cōmodo in fine.
[d] In Antonino Caracalla.

COHORTES iiij. Victor cohortes tres vigilum.

DOMVM CORNIFICII. L. Cornificium intelligit, qui hortatu Augusti ædem Dianæ Romę condidit, vt auctor est Trāquillus[e] Hic in Sicilia exercitui Augusti præfuit, & ab hostibus aduētu Agrippę euasit. Dion,[f] Cornificius, inquit, qui Cæsatiano exercitui in Sicilia erat, præfectus periclitabatur, ne si in loco consisteret, inopia cibatiorum expugnaretur, quòd si recederet, ne vna cum exercitu periret, circumstantibus hostibus & eminus iaculātibus ac opportunis locis inuadentibus: Tamen quia Agrippa transierat in Siciliam, Mylasq; ceperat, ac hostes insecutus ad eom venerat, præter spē euasit. Qua ex re propter suam & militū salutē tanta lætitia efferebatur, vt Romę, quoties foris cœnaret, elephāto veheretur, & magnificas ędes habuit, quæ hic celebrantur.

[e] In Augusto c. 29.
[f] In Augusto.

PRIVATVM HADRIANI. Victor priuata Hadriani, scilicet, domus, quam nondum Imperator habitabat. Capitolinus in M. Antonino, iussus inquit in Hadriani ę priuata domū migrare, inuitus de maternis hortis recessit.

VICOS xiiij. Victor xij. videlicet Veneris almę, Piscinę pu blicę. Dianę Ceios. Triari. Salientis signi, aliàs aquæ salientis. Lacitecti. Fortunæ mammosę. Colafiti pastoris, aliàs Colapeti. Portæ Rudusculanæ seu Raudusculanæ. Portæ Næuiæ. Victoris.

AEDICVLAS xvij. lego xiiij. quot erant vici.

VICOMAGISTROS xlviij.

CVRATORES ij.

INSVLAS duo millia quadringētas octoginta septē. Victor ij. millia CDLXXXVI.

DOMOS cxiij.

HORREA xvij. Victor xxviij. aliàs xxvi.

BALNEA lxiij Victor xliv.

LACVS lxxxi.

PISTRINA xx.

PEDES duodecim millia, vltra duo milliaria. Continet ag

REGIO XIII. AVENTINVS.

Aventinus, inquit, Dionysius,[g] altus ambitu xviij. fermè stadiorum, id est, vltra duo milliaria: Ab Anco rege fossa & muro est cinctus, tū syluis varii generis & pręcipuè lauro obsitus. vnde lauretū pars eius dicitur: Nūc totus refertus est ædificiis, vbi inter alia pulchra Dianæ Templum visitur. Hæc Dionysius. Dictus est autem Auentinus, vt idem & Festus tradunt, quod ibi rex Albanorum Auētinus bello fuerit extinctus atque sepultus, At M. Varro,[h] Auentinum, ait, aliquot de causis dicunt: Næuius ab auibus, quòd eo se ab Tiberi ferrent aues Alii ab rege Auentino Albano, quòd ibi sit sepultus; Alii ab aduentu hominum, quod commune Latinorū ibi Dianæ templum sit constitutum. Ego maximè puto ab aduectu; Nam olim paludibus mons erat ab reliquis disclusus itaque eòex vrbe qui aduehebantur, ratibus quadrantem soluebant. Hæc Varro. Totus hic mons xiij. regionem vrbis occupabat. Continebat autem.

[g] Lib. 3.
[h] Lib. 4. de lingua Latina.

TEMPLVM DIANAE & MINERVAE. Victor. Templum commune Dianæ, ita appellat, quia, vt Liuius scribit,[i] Consilio Seruii Tulli regis Latini populo cū popolo Romano hoc templum vtrisque Cōmune condiderant. Euenit autem, inquit Liuius, vt bos in Sabinis miranda magnitudine ac specie nasceretur, fixaq; per multas ætates Cornua in vestibulo templi dianę in fuêre miraculo. Cecinere vates cuius eam ciues ciuitatis Dianæ immolassent, ibi fore Imperium, id carmen peruenerat ad antistitem Fani dianę. Sabinus vt primum apta dies sacrificio visa est, bouem Romam actam deducit ad Fanum Dianæ, & ante aram statuit: ibi antistes Romanus

[i] Lib. 1.

manus,cum eum magnitudo victimæ celebrata fama mouisset, memor responsi Sabinum ita alloquitur.Quid nam tu hospes paras, inquit,incesti sacrificium Dianæ facere? quin tu ante viuo perfunderis flumine,infima valle perfluit Tiberis.Religione tact⁹ hospes descēdit ad Tiberim;interea Romanus immolat Dianæ bouem.Hæc Liuius;Cornuaq́ue bouis diu in eius templi vestibulo appensa stetere. eandem historiam Plutarchus in problematis [a] narrat,in ceteris Dianæ templis,inquit,ceruorum cornua affiguntur, in Auentino autem tātummodo boum;& hoc factum ex Iuba & Varronis monumentis.De hoc tēplo ita Martialis laudat Auentinæ vicinus supra Dianæ.

[a] Problem.3. Rom.

MINERVÆ templum à Victore omittitur,vnde idem potuit vtrique Deę esse commune. Vicum tamē Mineruę ponit. Pompeiū magnum Mineruę templum dicasse Plinius [b] scribit, in quo breuiarium ipsius gestorum scriptum erat.

[b] Lib.7.c.26.

NYMPHÆA TRIA. Hæc etiam Victor omittit.De nymphęis latè suprà in v. regione est dictum in Nymphæo Alexādri,Capitolinus scribit Romæ nulla Gordiani Imp. opera extare,preter quędam nymphęa & balneas,& hæc fortè erāt ab ipso exstructa. Iosephus [c] nymphea Lacus interpretatur,loquēs enim de Vetode maiore,apud Ascalona, inquit,nymphæa siue lacus ornatissimos & balneas costituit.

[c] De bello Iudaico lib.1. cap. 16.

THERMAS VARIANAS & DECIANAS. Heliogabalum Antoninum etiam Varium appellatum Lampridius scribit, [d] postmodum loquens de eius operibus, subdit,opera publica ipsius præter ædē Heliogabali Dei,& amphitheatri instaurationē, post exustionem & Lauacrum in vico Sulpitio quod, Antoninus Seueri filius cœperat, nulla extant, & lauacrum, quod Antoninus Caracalla dedicauerat,& lauando, & popolū admittendo[illegible]perticus[illegible]cerant,quæ postea ab hoc sub Decio Antonino exstructæ sūt & ab Alexandro perfectæ Hæc ille,lego autē apud Lampridium,pro sub Decio Antonino, subdititio Antonino, quia pseudantoninus, ait Dion,Heliogabalus vocabatur;vel si legamus Decio,delenda est dictio,Antonino,nam vt ait Eutropius,Decius Imperator lauacrum seu thermas fabricauit,quæ Decianæ sūt nuncupatæ. Apud Victorem deest, Decianas. Harum thermarum in Auentino est hæc inscriptio. AQVA TRAIANA Q. ANICIVS Q. F. ANTONINIA. OVR. THERMARVM VARIANARVM.

[d] In Heliogabalo in prin.

DOLIOLVM. Huius nominis causam refert Festus.Doliola, inquit,locus in vrbe sic vocatus,quia inu adentibus Gallis Senonibus vrbem,sacra in eodem loco doliolis reposita fuerunt,qua de causa in eodē loco ne despuere quidem alicui licebat. Idem tradit Liuius [e] qui a Flamine Quirinali,Vestalibusq́ue sacra doliolis condita fuisse scribit. At M. Varro, [f] est locus,inquit,qui vocatur doliola,ad cloacā maximam,vbi non licet despuere,à doliolis sub terra. Eorum duæ traditæ historiæ; Quod alii esse aiunt ossa cadauerum. Alii Numæ Pompilii religiosa quædam post mortem eius infossa.Hic locus religionis causa,vt puto,nominatur.

[e] Lib.5.

[f] Lib.5.

MAPPAM AVREAM. Mappa signum erat cursus equorū incipiendi: ea enim missa à magistratu cursum Circensem auspicabantur.Vnde Tranquillus [g] Nero aurigare,inquit,& spectari voluit in Circo maximo, aliquo liberto mittente mappam,vnde magistratus solēt.Quintilianus etiam dixit mappa Circo vsitatum esse nomen, propterea, quòd in Circensibus spectaculis pro signo mittebatur a magistratu.Hinc Martialis ait. [h]

[g] In Nerone ca. 22.

Cretatam prætor cum vellet mittere mappam.
Prætori mappam surripit Hermogenes.

[h] Lib.12.

Hæc velut signum currendi in hac regione alicui muro aurea erat affixa.

PLATANONES. Locus platanis cōsitus,& velut sylua platanorum, quas Claudium Principem in Suburbano habuisse Plinius scribit. [i] arbor vmbræ causa tantum expetita,quæ æstate solem arcet,hyeme admittit.Vnde Virgilius dicit.

[i] Lib.12.c.1.

Atque ministrantem Platanum potantibus vmbram.

Hic locus pro insigni recensetur.

HORREA GALBAE. Victor habet Horreorum Galbianorum Fortunæ.Hoc dicitur, quia simulachrum Fortunæ conseruatricis,his horreis astabat, quod ea tueri à gentibus credebatur,vt sequens ostendit inscriptio NVM. DOM. AVGG. SACRVM FORTVNAE CONSERVATRICI HORREORVM GALBIANORVM. M. LORINVS FORTVNATVS MAGISTER S. P. D. D. id est, Numini dominorum Augustorum scilicet Theodosii iunioris,& Valentiniani iij. Lorinus sacrum illud sua pecunia dedicauit. Appellatur magister scribit regionis huius xiij.hæc autem fuisse arbitror horrea Galbionis Ducis Valentiniani,qui missus est in Africam contra Bonifacium tyrannum circa annum Salut.429.vt in chronicis auctor est D. Prosper. Legio igitur Galbionis non Galbę. quia Galbana non Galbiana vocatur. & ita appellantur in Notitia vtriusque Imperii, sub Præfecto vrbi,quibus curator horreorum Galbianorum nuncupatus præficiebatur,cūm essent Romæ præcipua,& ibi latius de his disseruī.

PORTICVM FABARIAM. sub qua faba vendebatur.

SCHOLAM CASSII. Cùm plures

fuerint Cassij, de quo hic intelligatur, difficile est descernere. De schola suprà dictū est in iij. regione. Hic fortè est, qui etiam viam Cassiam strauit, de qua Festus.

FORVM PISTORIVM. Vbi panem pistores vendebant.

VICOS xvii. Plures Victor nominat, scilicet Fidei, Frumentarium Cæseti. Valeri. Laci miliari. Fortunæ. Capitis canteri. Trium alitum. Nouum. Loreti minoris. Armilustri Cosfi. Tacii. Columnæ ligneæ. Materiarij. Mūdiciei Loreti maioris. Fortunæ dubiæ.

ÆDICVLAS xvij. quot erant vici.

VICOMAGISTROS xlviij. Victor mendosè habet lxviij.

CVRATORES DVOS.

INSVLAS duo millia quadringentas octoginta septem.

DOMVS cxxx. Victor ciiij.

HORREA xxv. Victor xxxvij.

BALNEA lxiiij. Victor lxxiiij.

LACVS lxxxviij. Victor lxxijx.

PISTRINA xx. Victor xxx.

Continet Regio PEDES ducenta nouem millia. præposterè posita est dictio ducenta, cùm scribēdū esset ix. millia cc. Victor habet Regio in ambitu habet pedes xvi. cIↃ. ccc. quę mensura excederet tria milliaria, cum Dionysius scribat ambitum totius Auentini non excedere xviij. stadia, idest duo milliaria, & quartam partem. Nostra descriptio non peruenit ad duo milliaria.

REGIO XIIII. TRANSTIBERINA.

IN hac regione trans Tiberim Ianiculum fuit, vbi Hetruria incipiebat. Hunc montem Ancus Martius muniuit. Dionysius[a] loquens de Anco, ait, muro cinxit & Ianiculum montem in aduersa ripa imminētem Tiberi, collocauitque in eo præsidiū, vt ab Hetruscis tutior esset nauigatio fluminis, quā totā eā ripā tenētes infesti erāt negociatorib' Sobliciū quoque pontem merè ligneum, cui cōpingēdo nefas est quicquàm ferri ęrisuę addere illo imposuisse Tiberi dicitur, qui hodie quoque superest, & sacer habetur ab omnibus. Hæc ille. Hæc regio pestilens à vilibus habitabatur Continet

[a] Lib. 3.

CAIANVM. Obeliscum puto intelligi à Caio Principe in Vaticano locatum. Plinius,[b] Abies, inquit, admirationes præcipuæ visa est in naui, quæ ex Ægypto Caii Principis iussu Obeliscum in Vaticano Circo statutum, quatuorque truncos lapidis eiusdem ad sustinendum eum addusit. Hic obeliscus adhuc hodie visitur. De eodē ita idem Plinius.[c] Tertius obeliscus est in foro Vaticano Caij & Neronis Principum retro ex omnibus omnino fractus in molitudine eius, quem fecerat Sisostridis filius Nuncoreus. Apud Victorem deest, Caianum. Tantum legitur, vicus Caianarum. Ambit hęc regio circiter passuum tria millia.

[b] Lib. 16. cap. 40.

[c] lib. 36. cap. 11.

VATICANVM. Gellius,[d] Agrum Vaticanum, inquit, & eiusdem Deum præsidē appellatum acceperamus à Vaticiniis, quæ vi atq; instinctu eius Dei in eo agro fieri solita essent. Sed præter hāc causam M. Varro in libris diuinarum aliam esse tradit istius nominis rationem: Nam sicut Aius, inquit, Deus appellatus, araque ei statuta est, quæ est in infima noua via, quòd eo in loco diuinitus vox edita erat, ita Vaticanus Deus nominatus, penes quem essent vocis humanæ initia, quoniā pueri simulatque parti sont, eam primum vocem edunt, quæ prima in Vaticani syllaba est, iccirco vagire dicitur, exprimente verbo sonū vocis recentis. Hæc Gellius. Festus verò Pompeius, Vaticanus collis, ait, appellatus est, quòd eo potitus est populus Roma. vatum responso expulsis Hetruscis.

[d] Lib. 16. cap. 17.

FRYGIANVM. Id aliud esse non puto, quàm templum Phrygię matri dicatum. & legendum Phrygianum. hoc nomen apud Victorem non inuenitur.

NAVMACHIAS V. Lacus erant, in quibus naues pugnabant, seu nauale prælium populo repræsentabatur: omnes erant circa Tiberim, vnde aqua ad implendos lacus extrahebatur: vna ex his ab Augusto facta fuit. Trāquillus in eo,[e] item nauale prœlium circa Tiberim dedit cauato solo, in quo nunc Cæsarum nemus est. Hæc ille. Permansit hic naumachiæ locus etiam Tiberio imperante: Tranquillus enim de eo loquens,[f] bis ait, omnino toto secessi' tempore Romam redire conatus, semel triremi vsque ad proximos naumachiæ hortos subuectus est, Lacū hunc naumachiæ Augustus propria aqua ex Alsatio deducta impleuit: vt Iulius Frontinus his verbis significat. Quæ ratio mouerit Augustum prouidentissimum Principem producendi Alsietam aquam, quæ vocatur Augusta, non satis perspicio, nullius gratiæ, imò parum salubrem, & nusquàm in vsus populi fluentem, nisi fortè, cùm opus naumachiæ aggrederetur, ne quid salubrioribus aquis detraheret, hanc proprio opere perduxit. & quod naumachiæ cœperat superesse, subiacentibus hortis, & priuatorum vsibus ad irrigandum concessit. Hactenus Frontinus alium locum ob naumachiam effodit Domitianus, vt auctor est Tranquillus.[g] Edidit, inquit, nauales pugnas pene iustarum classium effosso & circumstructo iuxta Tiberim lacu, atque inter maximos imbres prospectauit. Hæc ille ediderat & Iulius Cęsar naumachiam, sed in campo martio defosso, immissaque aquæ & nauib' introductis, vt auctor est Dion.[h] Alias naumachias alij Principes ediderunt: sed fortè delenda est dictio seu nota, v. qua Victor caret, & tantùm

[e] Cap. 43.

[f] In Tiberio, 72.

[g] In eo c. 4.

[h] Lib. 43.

habet,

habet, naumachiæ. Alij scribunt naumachias duas.

HORTOS DOMITIANOS. Domitiæ Longinæ hortos intelligit, in quibus libenter versatum fuisse Aurelianum, Vopiscus memorat. Displicebat, inqoit, ei, cũ esset Romæ, habitare in palatio, ac magis placebat in hortis Sallustianis vel Domitiæ viuere. Hęc ille. Fuit Domitia uxor Domitiani Imp. Longina cognominata, quã, ille Elio Lamiæ nopt ã in matrimonium abduxit, vt ait Trãquillus.[a] & licet Dion scribat ob adulterium cum Paride saltatore commissum repudiatam, apud illum tamen semper mansit, quam Tranquillus[b] eius cædi interfuisse & Dion consciam fuisse scribunt.

[a] In Domitiano ca. 1.
[b] Cap. 17.

BALNEVM AMPELIDIS, & PRISCI, & DIANÆ MOLINAS. Victor hęc diuidit, & legit. Balneum Ampelidis, balneum Priscillianæ. Deæ Maniæ sacellũ. & ita credo hunc locum restituendum. illud enim verbum, molinas, nihil significat. Quæ verò fuerit Ampelis, & quis Priscus, difficile est inuenire: si legeretur Ampelij, is sub Valentiniano vrbi præfuit,[c] & potuisset huius balnei fuisse auctor. Prisci quoque plures fuere, quorum vnus fuit Dux Decij, vt refert Iornãdes. Alius fuit procurator Cæsaris Antonini,[d] Neratius etiam & Iabolenus Iureconsl. Prisci sunt cognominati, & alius Priscus sub Gordiano floruit;[e] vnde discerni non potest, quis hoc balneum fabricauerit.

[c] l. 2. C. de offi. præf. vrb.
[d] l. pen. ff. de aucto. tut.
[e] l. eum qui. C. de in off. test.

Mania verò, vt Varro,[f] & Macrobius[g] scribunt, erat mater Lariom, seu penatũ, cui pueri mactabantur ex Apollinis responso, qui capita ei iusserat sacrificari. Ceterùm Brutus pulso Tarquinio, allij & papaueris capitibus introduxit illi litari. Manias etiam appellabãt laruas, idest, Manes, quos deos esse putabant ab inferis ad superos emanantes, quorommater erat Mania seu auia, vt ait Festus.

[f] lib. 8. de ligua Latina.
[g] Lib. 1. Saturnali.

IANICVLVM. Montem trans Tiberim fuisse in huius regionis initio diximus; inde autem nomẽ habuit, inquit Festus, quòd per eum populus Roma. primitus transierit in agrum Tuscum, & velut illuc eundi ianua fuerit. Aliam deriuationem tradit Macrobius, scilicet à Iano, qui ibi habitabat, & sepultus est, & hoc seqoitur Virgilius.

Hanc Ianus pater, hanc Saturnus condidit vrbẽ,
Ianiculumque huic, illi Saturnia nomen.

Solinus: quis dubitat Ianiculũ à Iano fuisse conditum; idem Dionysius & Ouidius.

STATVAM VALERIANAM. Valeriani Imp. puto patris aut filij.

COHORTES SEPTEM VIGILVM.

CAPVT GORGONIS. Gorgones tres fuere sorores Porcinis filiæ, Euryale, Stheno, Medusa, capite draconibus innata habentes, dentes instar dentium suum prominentes, manibus & alis per acta ferri, ac ipsas intuentes in saxa vertere dicebantur. Porrò Perseus aut Medusæ decollatæ caput Clypeo affixit, quod spectantes in saxa conuerti ferebantur, eius simulachrum hoc in loco erat affixum.

FORTIS FORTVNÆ TEMPLVM. Forti Fortunæ templum vt multa alia à Tatio Sabinorum Rege vota. Varro[a] scribit. Sed alibi idem Varro[i] à Ser. Tullo Rege Romæ hoc templũ dicatum fuisse narrat. Dies, inquit, Fortis Fortunę appellatus ab Seruio Tullo Rege, quòd is Fanũ Fortis Fortunæ secundum Tiberim extra vrbem Romam dicaoit Iunio mense. At Liuius Caruiliũ Cos. ex bello Hetrusco æris grauis in ærarium trecẽta nonaginta millia tulisse memorat, de reliquo ære ædem Fortis Fortunæ faciendã propè ædẽ Matutæ locauisse. Hæc ille. Forte Caroilius collabaotem instaurauit. Alia vix esse potest, cùm vterque eodem in hanc ædem loco statuat extra vrbem secundum Tiberim. Fortunam verò multis nominibus appellabant, publicam, quòd Reip. faueret, Masculã, quòd maribus, muliebrem, quæ mulieribus, virilem, quæ adultis, primigeniam, quæ primi genitis. Fortem, quæ ex insperato aderat. Equestrem celeritet venientem, obsequentem. ad omnia vota præsentem. Paruam humiles extollentem, se iam segetibus fauentem, prosperam semper propitiam, malam iugiter aduersantem, & alia huiusmodi deliramenta, quibus mirum est non modò populum Rom. sed & alios fere omnes tanta cęcitate atte dicoli oppressos fuisse. Templum Fortunæ Romæ sub Maxentio conflagrasse Zosimus lib. 2. scribit.

[a] Lib. 4. de lingua Latina
[i] lib. 5.

AREAM SEPTIMIANAM. Campus à Septimio Seuero Imp. exornatus.

HERCVLEM CVBANTEM. Simalachrum Herculis cubantis. Hunc in Pantheo M. Agrippæ fuisse Plinius[k] scribit. In honore, inquit, est & in templo illo Hercules, ad quem Pœni omnibus annis humana sacrificauerunt. Victima humi stans ante aditum porticus agnationis sitæ, sed hic dicitur humi stetisse non cubasse, vnde eum à nostro diuersum esse puto.

[k] lib. 36. c. 1.

CAMPVM BRYTIANVM, & CODETANVM. Hos Victor diuidit: & campum Bruttianum appellat. Ab eodem Bryto seu Bruto, cuius domus pro insigni in tertia regione suprà ostenditur; Hunc campum cõplanatum, exornatumque puto.

Codetanum verò campum à Codeta liberto Veri Imp. fratris M. Antonini philosophi exornatum intelligit. Is plurimum apod patronum potuit, vt in eo, & Mateo Capitolin' scribit. Ad hoc campum Codetanom conditũ puto, qnia alium huius nominis non inuenio.

HORTOS GETÆ. Omnibus notum

est

est Getam Cæsarem Seueri Imperatoris filiũ & Antonium Caracallæ fratrem fuisse, à quo est intellectus.

CASTRA LECTICARIORVM. certum est lecticatios esse illos, qui lecticam ferunt, Martianus.[a] Si seruus, inquit, ex officio ad artificium transierit, quidam rectè putant legatum extingui, quia officium artificio mutatur, cum Lecticarius cocus posteà factus est. Hic lecticarius est, qui fert lecticam, quod est officium, cùm postea fit cocus, est artifex: ita etiam intelligunt, Paulus[b] Vlpianus,[c] Põponius,[d] & Scæuola.[e] Constantinus verò lecticarios pro fabris lecticas faciẽtib. accepit[f] Hic verò videndum de quibus loquatur, & quæ sint castra Lecticariorum, si pro fabris intelligimus, castris opus non est: Sed quique in suis ergasterijs, quemadmodum alij artifices operabantur. Si pro his qui lecticas ferunt, vix mihi persuadeo tot fuisse, vt in castra essent conijciendi. Nobiles enim à suis lecticarijs seruis ferebantur, pauperes his non vtebantur. Quare censeo hic lecticarios pro vespilonib⁹, & cadauerum baculis accipi: ita appellat Iustinianus[g] Constantinus, inquit, & Anastasius lecticariorum seu decanorum numerum ad certam mensuram redegerunt mille centum; ita etiam Græcè bis appellat λεκτικαρίους.[h] Hi prius Constantinopoli, vbi ingens erat populus, 950. hoc officio fungebantur,[i] postea ad numerum M. C. sunt aucti.[k] Constantinus 190. ergasteria ad hunc vsum deputauerat, post modum Anastasius ea ad M C, auxit. Romæ quoque, vbi magna populi erat frequentia, plurimi, qui humãdis mortuis operam darent, fuerant instituti lecticarij à portandis lectis nominati, aliàs Decani vocabantur.[l] & quia magnus erat horum numerus, in vnum locum erant cõiecti, qui castra lecticariorum dicebantur, & hunc credo esse verum huius dictionis sensum. Dicuntur autem lecticarij, quia lectum ferebant, super quo decumbebat cadauer, ait Iustinianus,[m] & quãdoque plures lectos pompę causa pręferebãt, quibus pręstituit, quantum consequi debeant ex reditibus M. C. ergasteriorum ad hoc munus destinatorum: lecticarios verò vult gratuitò omnibus defunctis hoc præstare officium, nisi heredes defuncti pluros ad funus lectos exposcant.

[a] In l. legatis §. 1. de lega. 3.
[b] In l. seruis vrbanis, § 6. § pen. de leg. 3.
[c] L. 29. de ver. oblig.
[d] in l. si ex toto, §. vlt. de lega. 1.
[e] In l. vxori, 13. de aur. & arg. legato.
[f] In l. 1. C. de excus. artific.
[g] In nouella 43 in princ.
[h] In nouella 59. §. 1.
[i] L. 9. C. de sacr. san. eccles.
[k] Nouella 43. & 59.
[l] L. 4. ad nouellã 43.
[m] In nouel. 59 cap. 4.

VICOS lxxviij. Victor xxiij. Sunt autem hi Vicus censori. Gemini. Rostratæ. Lõgi aquilæ Statuę Siccianę Quadrati. Raciliani maioris. Raciliani minoris, Ianuclensis. Bruianus. Larum ruralium. Statuæ Valerianę. Salutaris. Paulli Sex. Lucei. Simi publici. Pattatilli. Laci restituti. Sausei. Sargi. Ploti. Vibetini. Caianarum.

ÆDES lxxviij.

VICOMAGISTROS xlviij quot sunt in alijs regionibus. Victor ponit lxxxviij.

CVRATORES ij.

INSVLAS quattuor millia quadringẽtas quinque.

DOMOS cl.

HORREA xxij.

BALNEA lxxxvj. Victor clxxxvj: quẽ traputo mendosum, quia nulla regio ad hunc numerum peruenit.

LACVS clxxx.

PISTRINA xxij.

Continet Regio PEDES triginta tria quadringentos octoginta octo, excedunt sex milliaria. est latior regio cæteris.

Totius verò vrbis ambitum Plinius suo tẽpore millium passuum xiij. & cc. fuisse scribit, id est vltra xiij. milliaria. Aurelian⁹ verò Imp. ait Vopiscus, muros vrbis sic ampliauit, vt quinquaginta propè millia eorũ ambitus teneret: Sed hoc tempore eum non tam latum fuisse, numerus ędificiorum, & ambitus regionum, qui ad hanc amplitudinem non perueniunt, ostendunt.

EPILOGVS RERVM INSIGNIVM VRBIS.

BIBLIOTHECÆ xxix. Ex his præcipuæ duæ.

PALATINA, & VLPIA. Victor addit has publicas fuisse, idest, ab omnib⁹ potuisse adiri. Hæ in regionibus suprà nullibi sunt nominatæ, sed hic non sunt visæ prætermittendæ. Quæ verò omnes essent, & à quo conditæ, sciri non potest. De Palatina bibliotheca Latina, & Græca suprà in decima regione est dictum. Vlpia ab Vlpio Traiano est dicta, & quem Bibliothecam exstruxisse Dion scribit. Hæc in eius templo erat, in qua edicta Prætorum, libri lintei atque elephantini, Principum gesta, ac Senatusconsulta continebantur. Gellius.[n] edicta, inquit, veterum prætorũ, sedentibus fortè nobis in bibliotheca templi Traiani, & aliud quid requirentibus, cùm in manus incidissent, legere atque cognoscere libitum est. Hæc ille. In ea Numeriano Cęsari statuam dicatam Vopiscus scribit. Statua, inquit, illi non quasi Cęsari, sed quasi rhetori decreta est ponenda in bibliotheca Vlpia, cui subscriptũ est. Numeriano Cæsari oratori tẽporibus suis potẽtissimo. Idem Vopiscus narrat Aurelianum in libris linteis quotidiana sua scribi pręcepisse, qui erãt in Vlpia bibliotheca. Hæc in thermas Diocletianas posteà est translata. Vopiscus in Probo, vsus sum, inquit, libris ex bibliotheca Vlpia ætate mea thermis Diocletianis.

[n] Lib. 11. ca. 17.

Erant & alię bibliothecæ Romæ, vt Luculli, quam omnibus adeundam exhibebat. Plutarchus in Lucullo. Plurimos, inquit, pulcherrimeque scriptos coegit libros, & studioso cuique,

que,& bibliothecæ, & quæ circa eam erant, scholę atque deambulachra libere perpetuoque pateb.int,quo se Gręci,cùm per otium licuisset, velut in amœnissimum musarum diuersorium cōferre solebant,ibi loquendo, legendo, disputando, diem iucunde terebant. Hucusq; Plutarchus celebratur,& bibliotheca Asinij Pollionis,quæ prima Romæ publicata.M.Varr onis adbuc viuentis, & aliorum illustrium virorum imaginibus est exornata.

[a] Lib.7.cap.30. Plinius, [a] M. Varronis, ait, in bibliotheca, quę prima in vrbe ab Asinio Pollione de manubijs publicata Romæ,& vnius viuentis posita imago est haud minore, vt quidem reor, gloria principe oratore,& ciue.ex illa ingenio rum,quæ tunc fuit,multitudine vni hanc coronam dante, quàm cùm eidem Pompeius Magnus piratico ex bello naualem dedit.Hęc ille.De imaginibus illustrium virorum in hac bibliotheca primùm positis idem Plinius hęc [b] Lib.35.c.2. scribit.[b] Asinij Pollionis hoc Romæ inuentum,qui primus bibliothecam dicando,ingenia hominum Remp.fecit.Hactenus ille.Gellius lib.16.cap.8. Pacis bibliothecæ meminit Quattuor Græci, & tres Latini bibliothecis præficiebantur, qui libros componerent, & vetustate læsos describerēt.ijsque ex publico [c] L. 2. C.Theo. de stud.libe. vrbis Rom.& Cōstanti. salarium dabatur.[c] Alias Romę bibliothecas, à quibus, & quando conditæ sint,difficile est inuenire.

OBELISCI. V.

HI vel errore librarij, vel aliam ab causam in regionibus sunt prętermissi,cùm tamen vrbem mirificè exornarent, nec Constantinopoli inueniuntur.Est obeliscus,inquit [d] Lib.17. Marcellinus, [d] aspertimus lapis in figuram metæ cuiusdam sensim ad proceritatem consurgēs excelsam, vtque radium imitetur gracilescēs paulatim,specie quadrata in verticē productus angustum,manu leuigatus artificis. Formarum autem innumeras notas hieroglyphicas appellatas initialis sapiētiæ vetus insigniuit auctoritas.Hæc ille. Obeliscū ex Ægypto aduectum in Circo maximo Augustus lo[e] Lib.36.cap.9. cauit,Plinius, obeliscus,ait, quem D. Augustus in Circo magno constituit, excisus Rege Semnefertreo,quo regnāte Pythagoras in Ægypto fuit,cxxv.pedum est,& dodrantis,præter basim eiusdem lapidis. Is verò, qui est in Campo Martio,nouem pedum minor, est à Sesostride. Inscriptam ambo rerum interpretationem Ægyptiorum opere,& naturæ continent. Ei D. Augustus addidit mirabilem vsum ad deprehendēdas solis vmbras,dierumque ac noctiū magnitudines, strato lapide ad obelisci magnitudinem, cui par fieret vmbra Romæ confecto die,sexta hora,paulatimque per regulas,quę sunt ex ęre inserę,singulis diebus decresceret,ac rursus augesceret,digna cognitu res ingenio fœcundo. Manlius mathemathicus apici auratam pilam addidit, cuius vertice vmbra colligeretur in semetipsam,alia atque alia incrementa iaculantem, apice, vt ferunt,a capite hominis intellecta.Tertius est in Vaticano Caij,& Neronis principū circo,vnus ex omnibus omnino fractus in molitudine eius, quem fecerat Sosestridis filius Nuncoreus Hæc Plinius, quibus verbis duos obeliscos Romam ab Augusto aduectos, & tertium in Vaticano positum scribit.Sequentes principes alios aduexerunt, quorum, inquit Marcellinus,[f] alter est in Vaticano, de [f] Lib.17. quo locuti sumus,alter in hortis Sallustij,duo in Augusti monumentis sunt, itaque erant sex.non quinque,& ita legendum.vt apud Victorē:Obelisci magni vj Duo in Circo maximo.Maior est peditum cxxxij Minor pedum lxxxvij semis. Vnus in Vaticano pedum lxxij: vnus in Campo Martio pedum lxxij.

Duo in Mausoleo Augusti pares,singuli pedū xlij.semis,in insula Tiberis vnus, hic minimus inter magnos non connumeratur. Literas hieroglyphicas obelisco incisas, qui est [g] Lib.17. in Circo Marcellinus interpretatur.[g] Ego eas breuitatis causa omisi.

PONTES VII.

AElius,Aurelius.Moluius,Sublicius, Fabricius,Cestius, & Probi. Victor facit viij.& addit Ianiculensem.

PONS ÆLIVS ab Ælio Hadriano iuxta eius sepulchrum nunc castellum S. Angeli dictum ædificatus fuit.Spartianus in Hadriano.Fecit,inquit, & sui nominis pontem & sepulchrum iuxta Tiberim. idem & Dion, sepultus est,ait.iuxta flumen ad pontem Ælium, vbi monumentum fecerat. propterea quòd Mausoleum plenum erat, in quo nemo amplius sepultus est.

AVRELIVS. Factus à M.Aurelio Antonino philosopho. De quo tamen nihil legi. Capitolinus scribit Tiberim sub M. Aurelio grauiter inundasse, & multa vexasse ædificia, quæ mala Marcus,inquit,temparauit, & hac occasione forte hunc pontem extruxit. Addit Victor,alias Vaticanus.

MOLVIVS. Postea Miluius est dictus. Hunc molem appellant.Ammianus auctor est à M. Scauro L.Syllæ priuigno in censura factum fuisse,in via Flaminia situs est plus minus duobus millibus passuum ab vrbe distās. Forte à miluis eò conuolantibus nomen habuit.

SVBLICIVS. Hunc pontem ad Ianiculum montem in aduersam Tiberis ripā tēdētem Ancus Martius Rex fecit. Dionysius [h] sublicium,inquit pontem merè ligneum,cui [h] Lib.3. compingendo nefas est quicquàm ferri ærisuè addere.ille imposuisse Tiberi dicitur,qui-

quo

que superest, & facer habetur ab omnibus. Quòd si qua pars eius sarcienda est, id pontifices curant non sine solenni sacrificio. Hæc ille. Ab eo Horati[a] Cocles hostes repulit, donec cæsus, & quia clauis confixus ægrè solui potuit; postea nullo ferro eum transfigi placuit, Plinius.[b] Romæ, inquit, sine ferreo clauo pontem subliciũ fieri, postquam Coclite Horatio defendente ægrè reuulsus est. Capitolinus ab Antonino Pio restitutum scribit, Dictus est autem sublicius põs, quod ex ilice esset compactus, vel à sublicibus, quæ lignea Volsca sũt lõgæ trabes. est propriè palus aqua ad extruendumpontem defixus. Hic pons postea ab Æmilio Prætore, ait Põponius Lætus, Factus est lapideus, & appellatus Æmilius.

[a] Plini. lib. 34. c.
[b] lib. 36. cap. 15.

FABRICIVS. Hunc pontem L. Fabricius fieri curauit vt eius arcubus insculpta adhuc extans indicat inscriptio. L. FABRICIVS C. F. CVR. FACIVNDVM CVRAVIT, & ab alio latere. L. FABR. & sub fornice fenestræ IDEM PROCVRAVIT. Ab alia parte arcuum legitur Q. LEPIDVS M. F. M. LOLLIVS M. F. COSS. S. C. PROBAVERVNT. Hic pons coniungebat insulam Tiberis cõrinenti. De quo ita Horatius. Atque à Fabricio nõ tristem ponte reuerti. Hodie põs quattuor capitum dicitur à quatuor Iani vel Termini quadrifrontibus simulachris in aditu pontis à sinistra collocatis, inquit Marlianus.

CESTIVS à C. Cestio Gallo eius conditore, vt puto, dictus, quem cum M. Seruilio. Rufo Honiano Cos. fuisse Plinius,[c] & Tacitus.[d] scribũt. Id fuit sub Tiberio anno humanæ salutis xxxvj. Patrem habuit Cestium Senatorem, quem Tiberius ad accusandum Minutium Therinum impulit, vt auctor est Tacitus, & huiuspontis curator esse potuisset. Nũc S. Bartholomæi pontem vocari Marlian[9] scribit, quem sub nomine Gratiani instauratum inscriptio ibi in tabula marmorea indicat.

[c] lib. 10. cap. 43
[d] lib. 5 annali.

PROBI. Intelligo Imperatoris, quẽ multos pontes extruxisse Vopiscus memorat. In regionibus huius descriptionis supra explicatis nullus pons nominatur, sed hic simul collecti fuere, & alium addit Victor in nostra descriptione omissum.

MONTES VII.

COelius, Auẽtinus, Tarpeius, Palatinus, Exquilinus, Vaticanus, Ianiculensis.

De his montibus suprà dictum fuit, de Cœlio in ij regione, De Auentino in xiij. quibus nomen dederunt. De Tarpeio in vj. & viij. regione. De Palatino in x. De Exquilino v. De Vaticano & Ianiculo in xiiij. regione.

CAMPI VIII.

VIminalis, Agrippæ, Martius. Codetanus Octauius, Pecuarius, Lanatarius, Brytianus.

CAMPVS Viminalis est inquinta regione sub aggere, Campus Agrippæ in vij. Campus Martius in ix, Codetanus, & Britianus in xiiij. Lanatarius in xij Campus Pecuari[9] & Octauius in descriptionibus regionum omittũtur. Panuinius Pecuarium in xiij. regione locat, à pecoribus, vbi vendebantur, credo denominatum, Alias, inquit Victor, legitur Pascuarium, in quo pascebant pecora. Octauius campus vbi esset, non legitur. Hunc Campũ forte Augustus in honorem Octauiæ sororis fecit, vt porticum, & alia. Tranquillus.[e] Quædam, inquit, opera sub nomine, alieno, nepotum, & vxoris, & neporis fecit, vt porticum. Has esse puto, quas Io. Seplius Octauianas ambulationes appellat, in quibus Vespasianũ & Titum triumphãtes à Senatu exceptos fuisse scribit.[f] vnde apparet campos loca fuisse ad deambulandum. Alium ponit campum Victor vltra Tiberim Vaticanum.

[e] in Augusto ca. 29.
[f] lib. 7. cap. 24. de bello Iudaico.

FORA XI.

ROMANVM, Magnom, Cęsaris, Augusti, Neruæ Traiani. Ænobarbi. Forum boarium. Suarium. Pistorum. Gallorum & rusticorum.

Forum Romanum magnum est in viij. regione, cui etiam nomen dedit. Fora Cæsaris, Augusti, & Neruæ Traiani sunt in viij. regione. Forum Ænobarbi supra est prætermissum, Puto significari Gn. Domitium Ænobarbum, qui cum L. Crasso Oratore primò Cõsul, posteà Cẽsor fuit anno ab vrbe cõdita DCLXII. Hi ob morum dissimilitudinem contrarij fuere; Crassus magnificam in palatio domum habitabat. & cùm Ænobarbus grauiter increparet Censorem tanti habitare, offerretque pro domo multa millia nummum, Crassus vt præsẽs ingenio faceto lepore solers se concedere respondit, exceptis sex arboribus, ac ne vno quidem nummo. si hæ adimerentur, emptam volente Domitio: Crassus, vtrum ne ego sum inquit, quæso Domiti exẽplo grati, & à mea ipsa censura notandus, qui in domo, quę mihi hæreditate obuenit, comiter habitem, an tu, qui sex arbores æstimes? Hæ fuere loti patula ramorum opacitate lasciuæ. Hæc Plinius,[g] qui eundem Ænobarbum Ædilem vrsos Numidicos C. & totidem venatores æthiopes in Circo dedisse scribit.[h] Hunc forum istud instituisse arbitror.

[g] Lib. 18. a. 1.
[h] Lib. 8. c 36.

FORVM SVARIVM. Est in vij. regione. Boarium in viij Rufus locat, & Piscarium, vbi pisces vendebantur. Forum boariũ

ab

ab æreo ſimulachro tauri ibi poſito dictum Plinius ſignificat,cùm ſcribit [a] bos æreus ex Aegyna inſula captus in foro boario eſt Romæ.Feſtus & Varro,quod boues ibi venderentur.Pomponius Lætus de Rom. antiq. ibi duos Ianos i. porticus in quas mercatores ſe reciperent,fuiſſe ſcribit,Forum piſcarium ſecundùm Tiberim fuiſſe Varro tradit. Piſtoriũ,vbi panis vendebatur in xiij.regione erat. Gallorũ verò & ruſticorum ſupra omittitur, fortè in quibus hi nundinas exercebant. aut vbi Gallorum buſta erant,qui à Camillo fuerant occiſi.Locus ille erat in media vrbe, & buſta Gallorum vocabatur. Varro, [b] locus ait ad buſtaGallica,quòdRoma recuperata,Gallorum oſſa,qui poſſedebant Vrbé,ibi coacervata & conſita.idem Liuius. [c] Alia fora addit Victor,quæ hic omittuntur,& xvij. recenſet inter alia olitorium, vbi olera vendebantur; in eo, inquit,columna eſt lactaria,ad quã infantes lacte alendos deferunt:ibi enim oportuit nutrices eſſe,quæ illis lac præberent. Aſconius extra portam Carmétalem fuiſſe ſeribit,Varro,olerum,inquit,ibi copia, vbi olim Macellum fuit.

[a] Lib.14.cap.2.
[b] Lib.4.
[c] Lib.5.

BASILICÆ X.

IVLIA,Vlpia, Pauli, Neptuni, Matidi. Martiana,Baſcellaria. Floſcellaria. Sicinij. Conſtantiniana.Victor xix.recenſet. Sed nos noſtras proſequemur, quarum tres tantum Conſtantioi in iiij regione,Matidiæ & Martiani in x ſupra ſunt nominatæ.

IVLIA Baſilica à C. Iulio Cęſare dedicata,vt in Chronicis Euſebius teſtatur,cui ædificandæ ſe præfuiſſe Vitruuius ſcribit:de hac ſcri it & Traoquillus [d] Ædilis,inquit, præter co nitium & forum,baſilicasque,etiam Capitolium ornauit porticibus ad tempus extructis.Quid verò eſſet Baſilica ſupra in iiij.regione eſt declaratum, vbi de baſilica Conſtantiniana eſt actum.

[d] In C.Iulio Cæſare cap.10.

VLPIA, ab Vlpio Traiano eſt condita

PAVLI, illius puto,qui Perſeum Regem Macedonię profligauit.ad tantum auri argentique in ęrarium Rom.tulit.vt nullum tributum ciuibus ſolui vſque ad Hirci & Panſæ Conſulatum opus fuerit, cenſuramque grauẽ geſſit,vt auctor eſt Plutarchus, qui eius geſta ſcribit.

NEPTVNI. Hæc baſilica à templo vel ſigno Neptuni nomen habuit,Fortè in Circo Flaminio,vbi Neptuni templum cum eius ſigno inſigni fuit,à Plinio celebrato. [e] Sed in maxima,inquit,dignatione Gn.Domitii delubro in Circo Flaminio Neptunus ipſe,& Thetis atque Achilles,cuius templi Abaſcantum Auguſti libertum æditũum fuiſſe ſupra in prima regione ex veruſto marmore oſtendimus. Sed ego puto hic intelligi porticũ Argonautarum,quę erat in vii regione & Neptuni appellatum Dion lib.53.affirmat, ob victoriam naualem in mari obtentam ipſi dedicatam. Porticus verò & baſilica ſæpè pro iiſdem ponuntur,cum hæc eſſet tectum, columnis iſtar porticus ſuffultum.

[e] Lib.36.cap.5.

MATIDII. Legendum Matidiæ, vt apud Victorem, vt dictum eſt in ix. regione vbi hæc erat baſilica.

MARCIANA. à Marciana ſorore Traiani,vt io ix.regione ſupra eſt dictum,vbi harum erant baſilicæ.

BASCELLARIA. Victor Vaſcellaria,alias Vaſtellaria.

FLOSCELLARIA. Victor Fillicelli,aliàs Floſcelli.

SICINII. Aliàs Sicinimi apud Victorem. Fortè L.Sicinium Dentatum intelligit, paulo poſt exactos Reges Tribunum plebis, qui centies vicies ſemper victor pugnauit, pluribusque coronis, armillis, haſtis, torquibusque eſt donatus,vt tradit Plinius. [f]

[f] Lib.7.cap.28.

CONSTANTINIANA, à Conſtantino condita, de qua ſupra in iii.regione. Alias ix.baſilicas addit Victor,quæ in hac deſcriptione omittuntur.

THERMÆ XI.

TRAIANÆ, Titianæ, Agripplnæ, Syræ Commodianę, Seuerianæ Alexandrinæ, Antoninianæ, Decianæ,Diocletianæ, Conſtantinianæ.Hæ ſupra in ſuis regionibus ſunt explicatæ.

Traianæ ſunt in iii.regione. Agrippinę in 9. Quæ Syræ hic vocantur,in xiij variæ appellãtur, Ab Heliogabalo conditæ,qui fuit Syrus. Cõmodianæ & Seuerianæ ſunt in j.regione. Alexandrinæ in ix.Antoninianę in xij. Decianæ in xiij.Diocletianæ & Conſtantinianæ in vi.Victor alias,v.addit,quæ hic omittuntur.

AQVAE XIX.

TRAIANA, Ania Alſia, Claudia, Martia,Herculea,Iulia,Auguſtea, Appia,Alſetina,Sctina.Ciminia.Aurelia, Dãnata. Virgo. Tepula. Seueriana Antoniniana. Alexandrina.

TRAIANA Aqua in numiſmatis Traiani repræſentatur; Viſitur hominis imago ſuper gramine humi fuſa,ſupra quem duæ columnæ ponté ſuſtinent,vnde guttæ aquæ in terram cadunt. Inſcriptum eſt, S. P. Q. R. OPTIMO PRINCIPI AQVA TRAIANA S. C. Aliud eius numiſma in medio apſidem inſtar hemicicli continet: Humi procumbit mulier cum virga. Inſcriptum eſt S. AQVAE TRAIANAE. C. Ferunt hanc eſſe aquam Claudiam, quam in Auétinum deriuauit,& à ſe Traianam appellauit.

lauit. Alij volunt aquam significari ab ipso in uentam, & in vrbem deductam. Alia sunt huiusmodi numismata idem significantia.

2 ANIA. Hæc aqua Ania est dicta, quia ab Anione in Tiberim defluente deriuatur: [a] vnde per simplex, n, est scribenda: Post annos xl. quam Appia perducta est, an. ab vrbe cõdita CCCCLXXXIX. M. Curius Dentatus, qui Cẽsuram cum L. Papyrio gessit, Anienis, qui nunc dicitur vetus, aquam perducendam in vrbem ex manubiis de Pyrrho captis curauit. Sp. Caluisio, L. Papyrio Coss. Post biẽnium deinde actum in Senatu de cõsumatione eius aquæ opere, Post an. ix. Minutius prętor edidit. Tum ex S.C. duumuiri aquam perducentes creati Curius & Fuluius Flaccus locauerũt; Curius in v. diem quam erat creatus Duumuir, decessit, Gloriæ perductæ peruenit ad Fuluium. Concipitur Anio vetus supra Tibur xx. milliario. extra portam Raranam, vbi partim in Tiburtinum vsum distribuebatur, partim Romam deducebatur. Quę minus salubris in hortorum irrigationem atque vt in ipsius vrbis sordida existeret ministeria. Ductus eius habebat longitudinem passuum xliii. millium. Ex eo riuus erat subterraneus passuum xlij. substructione suprà terram passuum DCCIII. Hæc Frontinus.

[a] Plini li. 3. cap. 5. & 12.

3 ALSIA. Huius nominis fluuium ponit Plinius in Venetia, sed de hoc non intelligitur, sed de aqua quæ ab Alsia oppido, vel lacu Alsietino est deriuata, vnde Victor legit Alsia alias Alsietina, alias Halsientina, quæ & Augusta, quia ab Augusto est deducta: Sed Victor Alsiam cum Alsietina de qua infra, confundit.

4 CLAVDIA. Aquæductum intelligit inchoatum à Caligula, & perfectum à Claudio. Tranquillus, [b] opera, ait magna potius quàm necessaria quàm multa perfecit, sed vel pręcipua, aquæductum à Caio inchoatum, & postea Claudiæ aquę gelidos atq; vberes fontes, quorum alteri cœruleo, alteri Curtio, & alteri Albudino nomen est, simulque riuum Anienus nouo & lapideo opere in vrbẽ perduxit, diuisitque in plurimos & ornatissimos lacus, Frontinus ait id fuisse anno post Vrbem cond. DCCC. Alteri, inquit, quod ex fontib⁹ cœruleo Curtioq; perducebatur, Claudię nomen datum. Hæc bonitate proxima Maniæ. Altera, quoniam Anienis aquę in vrbem fluere cœperant, vt facilius appellationibus dignoscerentur, Anio nouus vocari cœpit. Priori Anioni cognomen veteris adiectum. Idem fermè Plinius, [c] vicit inquit, antecedens aquarum ductus nouissimum impẽdium. operis inchoati à G. Cæsare, & peracti à Claudio quippe à lapide quadragesimo ad eam excelsitatem, vt in omnes vrbis partes leuarentur, influxere Curtius, & Cæruleus fontes. Erogata in id opus sestertia quingenta quinquaginta quinque millia. Hęc ille. De hac aqua hæ Romæ extant inscriptiones TI. Claudius Drusi F. Cęsar Augustus Germanicus, Pôtif. Maxim. Tribunitia potestate xij. Cos. v. Imperator xvij. Pater patrię, Aquas, Claudiam ex fontibus, qui vocabantur Cœruleus & Curtius à Milliario lxij. sua impẽsa in vrbem perducendas curauit.

[b] In Claudio c. 20.

[c] Libr. 36. cap. 15.

Alia.

IMp. Cæsar Vespasianus August. Pont. Max. Trib. Potest. II. Imp. VI. Cos. iij. Desig. iiij. PP. Aquas Curtiam & Cœruleã perductas à Diuo Claudio & postea intermissas, dilapsasque per annos nouem sua impensa Vrbi restituit.

Alia

IMp. T. Cæsar Diui F. Vespasianus Augustus, Pontifex Maximus, Tribunic. Potestate X. Imperator xvii. pater patriæ, Censor, Cos. viii. Aquas Curtiam & Cœruleam perductas à Diuo Claudio, & postea à Diuo Vespasiano patre suo vrbi restitutas, cum à capite aquarum à solo vetustate dilapsæ essent, noua forma reducendas sua impensa curauit.

Concipiebatur Claudia aquauia Sublacensi ad milliarium xxxviij. diuerticulo sinistrorsum intra passus CCC, ex dictis fontibus amplissimis & speciosis Cœruleo, qui à similitudine appellatus erat, & Curtiæ. Claudiæ, ductus habet lõgitudinem passuum xlvj. millium, ait Frontinus. De hac aqua latius in Notitia Imperij Occidentalis in Consule aquarum est dictum.

MARTIA. De hac aqua; Virgine, & Appia hæc Plinius. [d] Sed dicantur vera æstimatione inuicta miracula, quæ Q. Martius Rex fecit, à iussus à Senatu aquarum Appię & Anienis tegula ductus reficere, nouam à suo nomine appellatã cuniculis per montes actis intra Præturæ suæ tempus adduxit. Agrippa verò in ædilitate sua adiecta Virginea aqua, cæterisq; corriuatis, & emẽdatis lacus DCC. fecit, idem [e] clarissima aquarum omnium in toto orbe frigoris salubritatisque palma præconio vrbis Martia est inter reliqua Deum munera Vrbi tributa. Primus in Vrbẽ ducere auspicatus Ancus Martius è Regibus. Postea Q. Martius Rex in Prætura. Rursusq; restituit magnus Agryppa. Hactenus Plinius. Concipitur Martia via Valeria ad milliariũ xxxiij. diuerticulo euntibus ab Vrbe Roma, dextrorsus millia passuum vj. Sublacensi. Habet longitudinem à capite ad Vrbem passuũ lx. millium & MDCCX. semis. Hæc & plura Frontinus. Aquam Martiam interruptis aquæductibus deficientem, M. Agryppa suo ære restituit [f].

[d] Li. 36. cap. 15.

[e] Lib. 31. cap. 3.

[f] Plin. li. 4. 9.

HER

6 HERCVLEA. Non à commodo, qui se Herculē fingebat & vocabat, hęc aqua est, denominata. Nec à Maximiano, qui & ipse eo modo se appellabat. Nam Plinius huius aquę meminit qui ante hos lōge fuit; ipse Virginē aquam vult denominari, qui Herculaneum riuum refugiat. Quare ab aliquo signo Herculis vel templo, vnde oritur, dicta verisimilius creditur.

7 IVLIA. A Iulio Cæsare introducta. Iuliæ inquit Frontinus, ad caput mensura iniri non potuit, quoniam ex pluribus acquisitionibus constabat. Et ad VI. ab Vrbe milliarium vniuersa in piscinam recipiebatur, vbi dabat quinarias MCCVI. Accipiebat autem post hortos Pallantianos ex Claudia quinarias clxij. erantque Iuliæ cum acceptis quinariæ MCCCLXVIII. Hæc frontinus.

8 AVGVSTEA. Nascitur vltra fontem Martiæ, cuius ductus donec Martia accedat efficit passus DCCC Hanc Augustus in supplementū Martiæ, quoties siccitates agerēt, auxilio aquæ eiusdē opere subterraneo perduxit: Ab inuentore Augusta appellatur, vt auctor est Frontinus.

9 APPIA. Ab Appio Claudio Censore postea Cæco in vrbem inuecta, M. Valerio Maximo, & P. Decio Murena Coss. ann. xx. post Samniticum bellum cœptum. Collegam habuit C. Plautium Venocem cognominatum ob aquarum venas, quas scrutabatur, qui Censura se abdicauit ab Appio deceptus, qui se idem facturum simulauerat sed in magistratu permansit, donec aquæ ductum perficeret Concipiebatur hæc aqua in agro Lucullano via Prænestina inter milliarium vi. & viij. deuerticulu sinistrorsus passuum DCCLXXX. Excurrebat in longum vltra xxij millia passuum Iūctus ramo Augustæ erat altitudinis pedum v. latitudinis vnius & dodrantis, vt auctor est Frontinus Hunc aquæductum vetustate collapsum M. Titius prætor anno ab vrbe cond. DCVIII. restituit. In circum ad Naumachiam hæc aqua duci consueuerat.

10 ALSATINA. Ab Alsatio fonte, vnde capiebatur, nomē habuit eadem Augusta est nominata, quia ab Augusto deducta. Frontinus, quę ratio mouerit, inquit, Augustum prouidentissimum Principem producendi Alsitiā aquam, quæ vocatur Augusta, nō satis perspicio, nullios gratiæ, imò parum salubrem, & nusquam in vsus populi fluentē, nisi fortè cū opus Naumachię aggrederetur, ne quid de salubrioribus aquis detraheret: hanc proprio opere perduxit, & quod Naumachiæ cœperat superesse, hortis subiacētibus, & priuatorum vsibus ad irrigandum concessit. Concipitur ex lacu Alsietino via Claudia milliario xiiij. diuerticulo dextrorsus passuū vi. millium D. Ductus efficit lōgitudinem passuum xij. millium clxij. Hęc Frontinus. Puto vero pro Alsetina Alsitia legendum.

11 SETINA. A Setino Campaniæ agro deducta, vel à Setina via, de qua infra.

12 CIMINA à Ciminia Sylua prope agrum Tusculanum, de qua Plinius, [a] vel a Ciminia via, iuxta quam transibat.

[a] Lib. 2. cap. 98.

13 AVRELIO. A L. Aurelio Cotta qui fuit Cos. annis septem ante tertium bellū Punicum, vt auctor est Plinius, [b] qui etiam Aureliam viam fecit, & forum Æmilium extruxit.

[b] Lib. 33. cap. 3.

14 DAMNATA. propter insalubritatem ita dicta.

15 VIRGO. Hanc M. Agryppa adduxit an. ab vrbe cōd. 735. vt auctor est Diō. li. 54. Aquā inquit, Virginem dictam proprio ære deducens Augustam appellauit Plinius, [c] idem M. Agryppa, ait, Virginē adduxit ab octaui lapidis diuerticulo duo millia passuum, Prænestina via, iuxta est Herculaneus riuus, quē refugiens virginis nomen obtinuit. Hæc ille. Cassiodorus verò [d] virginem dictam putat quia purissima nullisque sordibus polluta currit. Frontinus, quia quærentibus aquam militibus; puella virguncula quasdam venas monstrauit, quas secuti ingentem aquam inuenerunt. Aedicula fonti apposita hanc virginem pictam ostendit. Concipitur Collatina via ad viij. milliarium palustribus locis. sed aliis aquis adiunctis venit per longitudinē passuum xiiij. millium cv. Hæc Frontinus.

[c] Lib. 31. cap. 3.

[d] Lib. 7. varia in formula comitiua.

16 TEPVLA: De hac ita Frontinus. Gn. Seruilius Cæpio, & C. Cassius Longinus, qui Riualla appellatus est, Censores, anno ab Vrbe condita DCXVII. Plautio Hipsapone, & Ful. Flacco coss. aquam, quæ vocatur Tepula, ex agro Lucullano, quem quidam Tusculanū credunt, Romam & in Capitolium adducendā curauerunt. Tepula concipiebatur via Latina ad xl, millarium diuerticulo euntibus ab Roma dextrorsum millium passuum duum, inde riuo suo in vrbem perducebatur Iuliæ post mixta ab Agryppa, Huius aquæ fontes nulli erant venis quibusdam constabat quæ interceptæ fuerunt in Iuliā. Caput ergo eius obseruandum erat à piscina Iuliæ. Ex ea enim primùm accipiebat quinarias CXC. Deinde statim ex Martia quinarias xcij. Pręterea ex Aniene nouo ad hortos Epaphroditianos quinarias clxiij. Fiūt omnes quinarię ccccxlv. Hæc Frūtinus, Quinaria autem erat mensura aquæ inter vnciam & digitum. Cur autē hæc aqua Tepula vocaretur, Frontinus non explicat, fortè a loco vnde extrahebatur ita est dicta.

17 SEVERIANA. à Seuero Imp. deriuata. Forte ad thermas. Seuerianas, quas fecit, vt Spartianus memorat.

18 ANTONIANA. Ab Antonino Caracalla deducta ad thermas, quas eum omnium pulcherrimas exstruxisse Spartianus scribit, &

Antoninianas nuncupatas. Alias aquas addit Victor,quæ hic omittuntur.

19. ALEXANDRIA. Ab Alexandro Imp.perducta ad balnea, quæ plura illum fecisse in omnibus regionibus,quę fortè nô habebant.Lampridius scribit,& multa Alexandri sunt dicta.Thermas,inquit,sui nominis fecit iuxta eas,quæ Neronianæ fuerant,aqua in ducta,nunc Alexandrina,quæ dicitur,

VIÆ XXIX.

TRIANA. Appia Latina. Lauicana. Prænestina.Tiburtina.Nomentana.Salaria,Flaminia.Aemilia.Clodia.Valeria Aurelia.Campana.Ostiensis. Portuensis. Ianiculêsis.Laurêtina Ardeatina.Setina.Quintia.Cassia.Gallica.Cornelia.Triumphalis. Patinaria. Asinaria.Ciminia.Tiberina.

Vias,quę hic recêsentur,publicas esse credendum est, quas Græci, βασιλικὰς, id est, regias, Latini Prætorias vel Consulares appellât;[a] alij militares vocant;[b] quoniam per eas Prætores aut Consules,exercitusuè duci consueuerant.His muniendis primû quattuor viri sunt constituti.[c] quas Prætorios Augustus esse voluit,binosque his lictores dedit. Dion lib.54.C. Gracchus diligentem circa viarum procuratinnê se pręstitit,inquit Plutarchus.[d] Rectis enim regionibus vias deduxit, & eas partim lapide incusso strauit, partim arenæ muniuit aggeribus,iniqua adæquans, & quâtum valles torrentesque abrumpebant. pôtibus æquali altitudine ac procliuitate coniungens, pulcherrimam operi speciem ostendit. Dimêso præterea viarum spacio singulis miliarijs columnas lapideas spacij signa præferêtes constituit. Alios in super lapides parum inter se distantes ex vtraque viarum parte disposuit, vt ex illis facile & sine saltu in equos esset ascensus.Hęc Plutarchus.Viarum munitarum in numis Augustorum sæpe fit mentio.

M.Aemilio Cos.Cêsores vias in Vrbe silice sterni,extra glarea substrui marginarique curauerunt,vt Liuius memorat. Posteà C.Gracch⁹,ait Plutarchus,rectis regionibus vias deduxit,& partim lapide incusso strauit, partim arenæ muniuit aggeribus, iniqua adæquans, & quantum valles torrentesque abrûpebant, pontibus æquali altitudine ac procliuitate coniungens, pulcherrimam operis speciem ostendit.Dimêso præterea viarum spacio singulis milliarijs columnas lapideas spacij signa præferentes côstituit. Alios insuper lapides parum inter se distantes ex vtraque viarû parte disposuit,vt ex illis facilè & sine saltu in equos esset ascensus. Hæc Plutarchus.Posteà semper sternendis vijs Romani studuerunt, & vias muniri ac sterni lege sanxerunt,[e] unde viæ ,quæ hic nominantur, omnes lapides quadrato erât extructę, quarum,etiam hodie in regno Neapolitano pars strata visitur.

[a] l. 2. §. viarum. ff. ne quid in loco pub.
[b] l. vlt. §. vlti. ff. de loco & itine. publ. Theophil. Instit. de lege Aquil.
[c] l. 2. §. eodem tempore, & quattuor viri, de origi. iur.
[d] In Gracchis.
[e] l. 1. & toto ti. de via publi.

TRAIANA. Huius in numismatis Traiani extat memoria, in quorum auersa parte mulier humi iacês rotam sustinet.Hæc viam quam terit, insinuat. Inscriptum est. VIA TRAIANA. Aliud simile côtinet mulierem iacentem, quæ sinistra ramum arboris frondosum tenet, dextra supra genu rotam regit:subtus scriptum est. VIA TRIANA. circa marginem OPTIMO PRINCIPI. Hanc viam lapide quadrato stratam fuisse credendum,est,sed qui aut vbi fuerit,apud me non constat.In marmore Auximi fit mentio C.Oppij curatoris viarum,Clodiæ,Annię. Cassiæ,Ciminę,Trium Traianarum,& Amerinæ. 1.

APPIA. ab Appio,Claudio Cassio censoreCœco,qui aquam Appiam deduxit strata Liuius Memoria felicitatis nomen, Appij & viam muniuit,& Appiam aquam deduxit.Cicero proMilone.Hoc sæpe ab istis dicitur,qua si Appius ille Cœcus viam muniuerit,qua populus vteretur, Sed vbi impunè postea sui latrocinaretur. De hac via ita Strabo[f] loquês de Latio. Hoc loco mari adiûgitur Appia via strata à Roma vsque Brundusium,ac plurimû peragrata. Penes Terracinam verò Romam iter faciêti fossa ad Appiam viam opponitur, & quidem multis in locis,quâ & palustres,& fluuiatiles implent aquæ, per quam nocturna maximè fit nauigatio, vt qui primis inscendant tenebris,oriente Sole egressi viæ Appię reliquum euadât,& infrà. Præclarissimæ sunt viæ,Appia,Latina,Valeria,vna quidê ad mare Latinę partes separans vsque Sinuesâ protenditur;Altera in Sabinam vsque ad Marsos. Inter bas media Latina est, quæ ad Casinum oppidum Appiæ coniungitur à Capua xix.distans stadijs.Appiæ viæ principium ex ipsa sinistrorsum est,propè Romam deflectens, dehinc per Tusculanus transiens montes inter oppidum Tusculum,& Albanos ducitur môtes ad oppidulum descendês Algidum, & Pictas per Pâduchiam.Hæc ille. A porta Capena hæc via incipiebat, quam vsque vrbem Capuam Appius muniendam curauit, vt ait Froutinus[g] Pomponius Lętus ait Brundusiû vsque & aliarum viarum reginam vocat. 2.

[f] Lib. Geogra. ph. 5
[g] De aquis p.B princip.

3. LATINA. Hanc mediam intet Appiam, & Valetiam fuisse diximus ex Strabone, qui hæc addit.[h] In Latina insigues sunt ædes, vrbesq; Ferentium,Frusinum,iuxta quas Cosas labitur flumen. Fabratreria, iuxta quam Trerus amnis fluit.

[h] Lib.5.

4. LAVICANA A porta Esquilina incipiebat.Strabo[i] in vnum cadit Labicana à porta Esquilina incipiens,à qua & Pręnestina. A sinista verò & hanc, & Esquilinum omitteus campum vltra centum & xx.stadia pergit.Cû autem Labico vetusto sanè oppido cæterû disiecto,& in sublimi sito propinquat,&hoc,&

[i] Lib.5.

Tu

Tuſculum relinquit à dextra, ad Pictas verò & Latinum finem accipit. Hic locus ſtadiorũ ccx. ſpacio diſtat Roma. Hæc Strabo.

5. PRÆNESTINA. De hac ſuprà ex Strabone, qui ſubdit. Gabij extant in Prænestina via ſiti, vbi Latomię ſũt pluſquã reliquę. Lapides Romæ ſuppeditantes, diſtantes Roma & Præneſte ex æquo ad ſtadia C.

6. TIBVRTINA. Per Tibures trãſiens, vbi Tiburtin⁹ lapis. Victor addit vel Gabina, quæ fortè ad Gabios tendebat.

7. NOMENTANA. A Viminali porta ad Numentum Sabinorum oppidum teodebat. De quo Virgili. in 6.

Hi tibi Nomẽtũ, & Gabios vrbemq́, Fidenam.

Hæ ciuitates, inquit Seruius ſunt priſcorum Latinorum & Albanis regibus conſtitutę. Victor addit, vel Figulẽſis in Figulina exercebatur, aliàs Ficulnenſis.

8. SALARIA. ita appellatã Plinius ſcribit,[a] quoniam illa ſal in Sabinos portari conſueuerat. Strabo ita de hac via & ſuperiore. Rerum ſcriptor Fabius auctor eſt Romanos tum primum diuitiarum ſenſum accepiſſe, cùm huius potiti ſunt gentis. Per ipſos via ſalaria non magnæ longitudinis ſtrata eſt, in quam & Nomentana incidit apud Heterum Sabinorum vicum ſuprà Tiberim iacentem ex eadem collina porta inchoans.

[a] Lib. 31. cap. 7.

9. FLAMIA. A C. Flaminio Coſſ. ſtrata Strabo.[b] Alia verò eſt Æmilia, quę Flaminiam excipit. Eodem enim in Conſulatu M. Lepidus & C. Flaminius Collegæ fuerunt. Victores autem Ligurum Strauere hic Flaminiam è Roma per Thuſciam, & Vmbriam vſque Ariminum. Alter reliquam vſque Bononiam, & ex ea Aquileiam propè alpium radices, ducto per girũ circa paludes opere. Hæc ille. Liuius vero[c] ſcribit Æmilium Coſſ. ſubactis Liguribus viam à Placentia productam Flaminiæ commiſiſſe, vnde Arimino ad Trebiam Placentiæ flumen extendebatur. Cicero epiſtola prima ad Atticum ſcribit Thermum curatorem vię Flaminię fuiſſe. Auctor eſt Trãquillus[d] Auguſtum deſumpſiſſe ſibi viã Flaminiam Arimino tenus muniendam quod Dion lib. 53. cum feciſſe ſcribit, cum per eam exercitum eſſet ducturus. In hac fuit villa Cæſarum ad Gallinas albas in vj. regione.

[b] Lib. 5.
[c] Lib. 39
[d] In Auguſto c. 30. & Dion lib. 53.

10 ÆMILIA. De hac ſuprà.

11 CLAVDIA. A porta Flumentana incipiens Flaminiæ iungebatur Ouidius.[e]

Nec quæ pinniferos poſitos in collibus hortos
Spectat Flaminiæ Claudia iuncta viæ.

Quare conſtar hanc viam ab vno ex gẽte Claudia ante Auguſtum ſtratam.

[e] In Faſtis.

12 VALERIA. De hac in Appia, & Latina dictum. A Tiburtinis incipiens per Marſos Corfinium vſque peruenit, in ea erat Valeria ciuitas, quæ prouinciæ nomen dedit. Fortè à Valeria Diocletiani filia dicta quæ etiam alij Valeriæ in Pãnonia denominationem attulit.

AVRELIA. AL. Aurelio monita, vt ſupra in aqua Aurelia. Hic etiã Aureliæ, Portę nomen dedit, á qua hæc via incipiens per maritima Piſas verſus in Hetruriam tendit. Huius etiam Cicero in Catilin. meminit: Demonſtrabo, inquit, iter, Aurelia via profectus eſt. ibid. Forũ Aureliũ nominat, dum ait, quid ego te inuitem, à quo iam ſciam eſſe præmiſſos, qui te ad Forum Aurelium præſtolentur armati. Eiuſdẽ meminit & Celſus in l. quidã in teſtamẽto, de leg. 2. cum proponit legatum fuiſſe Reip. Grauiſcanorum in tutelam vię reficundæ, quæ eſt in Colonia eorum vſque ad viam Aureliam. In hortis Aurelię vię Galbã ſepultum fuiſſe Tranquillus ſcribit. 13

CAMPANA. à Cœli mõtana porta incipit, mox in duas vias diuiditur, quæ nõ multò poſt Latinæ iunguntur; quod per Campaniam tranſeat, nomen hoc habuit. 14

OSTIENSIS, quæ ſecundum Tiberim Oſtiam ducit. 15

PORTVENSIS. Ad portum Oſtię, à Claudio Imp. extructum dirigitur. 16

IANICVLENSIS. A Ianiculo in Hetruriam tendit, de quo dictum eſt ſuprà in xiiij. regione. 17

LAVRENTIANA. à Laurento Latinorum oppido, ad quod inter Oſtienſem, & Ardeatinam tendebat, eſt appellata, vel à Laurento Sylua, in qua Valentianus Placidiæ fuit interfectus. In Appiam viam incidebat, in eaque Terminalia feſta Termino dicata celebrabantur. 18

ARDEATINA. quæ ducit ad Ardeam oppidum Rutulorum Coloniam diſtantẽ à mari, inquit Strabo,[f] Stadijs lxx. vbi erat Cõuentus, & celebritas Latinorum. 19

[f] Lib. 5.

SETINA. Tendebant ad Setinum Campanię oppidum, de quo ſuprà in aqua Setina. 20

QVINTIA. à l. Quintio Cincinnato Dictatore appellata, cui, inquit Plinius,[g] aranti quatuor ſua iugera in Vaticano, quæ prata Quintia appellantur, viator attulit Dictaturã. quod & Dionyſius,[h] & Liuius tradunt. 21

[g] Lib. 19. c. 3.
[h] Lib. 10

CASSIA. à Caſsio ſtrata, ait Feſtus, extra portam Flumentanam Sutrium, Viterbiũque mittebat, C. Caſſium eſſe puto, quem cũ M. Meſſala Cenſorem fuiſſe Plinius[i] memorat. præcipua enim ſternendarum viarũ cura erat Cenſorum. 22.

[i] Lib. 7. c. 25.

GALLICA. interpretor, quæ in Galliã Ciſalpinam mittebat. 23.

CORNELIA. Fortè à Cornelio Balbo, qui theatrũ ſuaſu Auguſti fabricauit, ſtrata, de quo Tranquillus, & ſupra in ix. regione eſt dictum. 24

TRIVMPHALIS. quà triumphantes ibant in Capitolium, portaque triumphalis, per quam ingrediabantur. Eam deſcribit Blõdus.[k] 25.

[k] Lib. 10. triumphantis Romæ.

PA

26. PATINARIA. in qua Romę parinę vendebantur.

27. ASINARIA. Per quam frequentius asini cōmeabant, quæ erat inter Ardeatinā, & Latinam. Victor ponit hortos Asinianos in xij regione.

28. CIMINIA. De hac dictum est suprà in aqua Ciminia.

29. TIBERINA. quę secundum Tiberim tendit, vel potius ad Tiberinam insulam ducit: cuius originem Dionysius, & Liuius referunt. Victor Galliam addit, & Flauiam.

BREVIARIVM VRBIS.

CAPITOLIA II. Vetus in vi. regione, nouum in viij.

CIRCI. II. Flaminius in ix. Maximus in xj. regione, quibus vtrique Circi nomē dederunt.

AMPHITHEATRA II. Primum in iij. regione, alterum castrense dictum in v. regione.

COLOSSI II. vnus tantùm in iiij. regione ponitur: Alter vbi esset, non apparet, si non est statua Quirini alta pedes xx in vij. regione.

COLVMNÆ COCHLIDES II. Altera in viij. regione, in ix. regione altera.

MACELLA II. Magnum in ij. regione, Macellum Liuiani in v.

THEATRA iij. in ix regione nominantur iiij. in primis Balbi, Alia reticētur, sed addendum ex Rufo & Victore Marcelli, Lapideum, & Pompeij, vnde hic pro tribus legendum quatuor, de quibus supra dictum fuit.

LVDI. iiij. Victor. Ludi vj. aliàs v. sed hîc sunt iiij duo in ij. regione, matutinus & Gallicus, Alij duo in iij. magnus & Dacicus. Fortè apud Victorem Schola Cassij in xj. regione pro ludo accipitur

NAVMACHIÆ V. in regionibus suprà omittuntur, quia, vt puto, esse desierāt & exsiccata earum loca: vnam nominat Frontinus trans Tiberim ex Alsetia aqua ab Augusto conceptam, de qua suprà diximus in ea aqua. Aliam Naumachiā circa Tiberim Domitianus excitauit, è cuius lapide ait Tranquillus,[a] maximus Circus deustis vtrinq; lateribus postea extructus est. Aliam in xiiij. regione naumachiam Victor ponit. Aliarum memoria interijt.

[a] In Domitiano cap. 5.

NYMPHEA XV. Victor XII. vnum est Alexandri Imp. in v. regione, alterū Iouis in vij. tria in xiij. Quinque in xiiij. sunt in totum x. Reliqua, credo, perierant.

EQVI MAGNI xxij. Qui & vbi essent, in regionibus non apparet.

DEAVRATI lxxx. Victor equi æneì inaurati lxxxiiij.

EBVRNEI lxxxiiij. Victor. equi eburnei cxxiiij. Aliàs xciiij. neque de ijs aliud constat.

ARCVS MARMOREI xxxvj. Neque hi omnes in regionibus suprà visuntur. Tres in prima regione statuuntur, Veri. Parthici, Traiani, & Drusi, Victor addit arcū bifrōtem, qui sunt quatuor; in iiij. regione addit & arcū Titi. in vij. qui adhuc extat, est arcus nouus, Victor addit veti & Marci Augustorum, & in viij. arcum Fabianum. De quo ita Asconius.[b] Fornix Fabianus arcus est iuxta Curiā in sacra via à Fabio Cēsore constructus, qui deuictis Allobrogibus Allobrox cognominatus est. Ibi statua eius posita propterea est. ita ex vetusto codice Asconius est emendandus. Hunc arcum fornicem Fabianum etiam Cicero appellat.[c] Constantini arcus est in xi. in capite viæ Appiæ. Arcus Domitiani in via Flaminia, & Seueri in foro boario adhuc visuntur, quos vitis librariorum hic prætermitti puto. Hi sunt xij. reliquorum non extat memoria.

[b] In secunda contra Ver.

[c] In secunda contra Verrem, & pro Planco.

PORTÆ xxxvij. Plinius xxxiiij. ponit his verbis,[d] vrbem tres portas habētem Romulus reliquit, aut, vt plurimis tradentibus credim⁹, quattuor, Mœnia eius collegere ambitu Imperatoribus, Cēsoribusque Vespasianis anno conditæ DCCCXXVIII. Pas. xiij. MCC. complexa montes vij. ipsa diuiditur in regiones xiiij. Compita earum cclxv. eiusdem spacij mensura currente à milliario in capite Romani fori statuto ad singulas portas, quæ sunt hodie numero xxiiij. ita vt xij. portæ semel numerentur, prætereanturque ex veteribus vij. quę esse desierunt. efficit passuum per directum XXXMDCCCLXV. Ad extrema verò tectorum cum castris Prætorijs ab eodē milliario per vicos omnium viarum mensura colligit paulo amplius LXX. M. P. Quod si quis altitudinē tectorum addat, dignam profectò ęstimationē concipiat, fateaturque nullius vrbis magnitudinem in toto orbe potuisse ei comparari. Hæc ille. Marlianus contendit xxiiij. tantūm portas fuisse, exceptis vij. quæ esse desierunt. Earum hęc nomina ponit.

[d] Lib. 3. c. 5.

1 Carmentalis, quæ & scelerata.
2 Romana.
3 Pandana.
4 Ianualis.
5 Cullatina.
6 Collina, quæ & Quirinalis Agenensisq;.
7 Viminalis, quæ & Figulnensis.
8 Querquetulana.
9 Esquilina.
10 Næuia.
11 Cœlimontana.
12 Gabiusa.
13 Ferentina.
14 Capena nunc S. Sebastiani.
15 Trigemina.
17 Naualis.

17 Aurelia.
18 Fontinalis.
19 Triumphalis.
20 Romanula.
21 Mutionis.
22 Ratumena.
23 Saginalis.
24 Labicana.
25 Raudusculа.
26 Iauemalis,
27 Salutaris.
28 Piacularis.
29 Catularia.
30 Munutia.
31 Mugiona.
32 Stereoraria.

VICI ccccxxiiij Hic numerus non respondet vicis regionum,qui sunt ccc. & pauciores apud Rufum & Victorem. Vnde mendum in alterutris locis esse oportet.

De ædibus idem dicendum quod de vicis.

VICOMAGISTRI DCLXXII. ex hoc appatet quamlibet regionem xlviij.vicomagistros habuisse,& vbique ita legendum.

CVRATORES xxiiij. idem Victor, sed necesse est legere xxviij. quia singula regio habet curatores duos.

INSVLÆ per totam vrbem numero quadragintasex millia,sexcentæ, duæ.Neque hic numerus insulis regionum respõdet, quæ sunt 44698.

DOMVS. Mille septingentæ octoginta: Neque hic numerus domibus regiouum cõuenit,quæ sunt 1700.

BALNEA DCCCLVI. in regionibus sunt 936.

LACVS mille CCCLII. in regionibus sunt 1153.

PISTRINA ccliiij.in regionibus 253.

LVPANARIA xlv. Luxuria illorum temporum agnoscitur.In regionibus vt loca fœtida omittuntur.

LATRINÆ PVBLICÆ xliiij.Victor cxliiij.Dictæ sunt,ait Varrò,quasi Lauatrinæ.

COHORTES PRÆTORIÆ X. Puto legendum Prætorianæ, quæ personam Cæsaris tuebantur:Augustus enim præter legiones xxiij.aut xxv.vt alij volũt,quas in prouinciis alebat,x.millia militum ad sui corporis tutelam detinebat, quos in partes seu cohortes vt hîc vocantur, sub totidem tribunis diuiserat,vt auctor est Diõ.[a] quælibet cohors ex mille cõstabat.Prius circa palatiũ August. & in diuersis Romæ locis excubabant,posteà Tiberius à Seiano eorum præfecto persuasus, cos in vna castra redegit.Tacitus[b] Vim, inquit,præfecturæ modicam anteà intendit,dispersas per vrbem cohortes vna in castra cõducendo,vt simul imperia acciperent,numeroque & robore,& visu inter se fiducia ipsis, in cæteros metus crearetur.Prætendebat lasciuire militem diductũ, si quid subitum ingruat,maiore auxilio pariter subueniri,& seuerius acturos, si vallum statuatur procul vrbis illecebris.Idem Tranquillus significat,[c] Romæ,ait,castra constituit,quibus Prætorianæ cohortes vagæ ante id tempus & per hospitia dispersæ continerẽtur.Hæc castra prætoria pro prætorianis Plinius appellat. Ad extrema verò,inquit, tectorum Romæ cum castris prætoriis ab eodem milliario per vicos omnium viarum mensura collegit paulò amplius lxx.millia passuum.Ex his verbis Plinij,& suprà Taciti apparet hæc castra in suburbiis ad tectorum vrbis extrema fuisse, quæ hic à Victore ponuntur,sed hæc nostra descriptio omittit.

[a] *Lib. 55.*
[b] *Lib. 4. post prin.*
[c] *Lib. 3. ca. 5.*

VRBANÆ QVATVOR. Præter milites pretorianos ad vrbem custodiendam, ne quis tumultus oriretur, Augustus sexmillia militum cõstituit,quos in quatuor cohortes, singulas 1500.milites continentes diuisit, vt[d] Dion memorat.Hi in vrbe castra habebant, quæ vrbana ab Vlpiano vocantur:[e] si quis, inquit, præsens sit,vice tamẽ absentis habeatur,vt puta,qui in vigilibus, vel vrbanis castris militat,dicẽdum est deferri hunc posse. Hæc ille.Ipsi milites à Paulo Vrbaniciani sũt vocati.In Vrbanicianis,ait,[f] militibus idem D.Pius constituit,vt Reipub. causa abesse videantur.Hi etiam Prætorij nominantur quoniam à Prætore tutelari dicto regebãtur,quia vrbis tutelã habebat,sicut tutelares Dij nuncupãtur,qui oppida tuentur. Vlpianus librum singularem de officio Prætoris tutelaris scripsit,in quo has cohortes prætorias appellat, (in l.9. si tribunus. de excus. tuto.) & cuique suum tribunum præfuisse significat. Prætor verò tutelaris vnus est ex tredecim ab Augusto inuentus(l.2.§.capta. ff. de ori.iur.

[d] *Lib. 55.*
[e] *In l. si maritus 15. §. 1. ad l. Iul. de adult.*
[f] *In l. qui mittũtur § 1. ex quib. caus. maior.*

VIGILVM VII. QVARVM EXCVBITORIA xiiij. Pluribus vno die ortis incendiis,vij.cohortes,ait Paulus,[g] opportunis locis Augustus constituit, vt binas regiones vrbis vnaquæque cohors tueatur, præpositis eis tribunis, & super omnes spectabili viro,qui præfectus vigilũ appellatur, Hæc Paulus idem & Tranquillus[h] significat, cùm ait, aduersus incendia excubias nocturnas,vigilésque commentus est, nocturni custodes a Modestino vocantur.[i] Sed etsi vna cohors duas vrbis regiones tuebatur.non eodem in loco excubabat,sed diuisa in binis castris habitabat,ita vt vnaquæq; regio à dimidia cohorte custodiretur,& ideo hic xiiij. excubitoria ponuntur.In regionibus tamen lõgè plures cohortes quàm septem recẽsemus, nempe in secunda v.in quinta ij. in vij. vij. in viij.vj.in xij.iiij.in xiiij vij. Quarũ omniũ xiiij. tantùm statuit excubitoria, sed in numeris mendũ esse puto,nec nisi vij.cohortes in xiiij.

[g] *In l. 3. de offi. præf. vigil.*
[h] *In Augusto c. 30.*
[i] *In l. sed et si milites 8 § qui autem 8. de excus. tuto.*

ex

excubitorijs fuisse,& eodex Victoris ab hac descriptione variat.Forte septem antiquę cohortes in xxxj.tenuiores sunt diuisæ.

VEXILLA COMMVNIA. Duo. & si tàm pedites quàmequites vexillo vteren- Lib. 2.c.4 tur, vt auctor est Vegetius [a] eum tamen alio non adiecto nominatur vexillum,intelligitur equitum:Georgius Cedrenus, vexillationes, inquit,Romani equites appellant, & vexilla vela purpura & auro quadrata forma facta. Hęc longis hastis suspendéres circum Principem gestant.& eumptoteguur. Vegetius quoque [b] equitum alas vexillationes vocari affirmat,vnde hęc duo vexilla equitum fuisse puto.Communia autem fortè dicuntur.quia inter se non differebant,& vexillis vterque ordo promiscuè vtebatur.Cēseo autem equites Battauos ab Augusto institutos significari,de quibus hæc Dion. [c] Delecti sunt etiã equites externi nominati Battaui à Battauia,qui insula est in Rheno flumine.Hi sunt equites optimi.Eorum certum numerum dicere non possum,quippe nondum formam habēt,sed cœpit Augustus eos censere, & ipsorum rationem habere ab eo tempore,quo cum patre militarunt, & illos contra Antonium pugnaturus vocauit, & retinuit, & tunc sunt proprius globus,ac virgam vt centuriones gestant. Hæc Dion. Hi posteà in equites Battauos iuniores & seniores palatinos sunt diuisi; iuniores fuerunt vna ex sex vexillationibus palatinis sub Secundo Magistro militum in præsenti;& altera ex nouem palatinis vexillationibus sub magistro equitum in Occidente,sub quo etiam repeciebantur equites Battaui seniores.

[a] Lib. 2.c.4

[b] Lib.2.c.1.

[c] Lib.55.

CASTRA EQVITVM. Horum nomen desideratur,vnde Victor addit, castra equitum singulorum ij.Tacitus [d] alæ singularium meminit his verbis.Accessit ala Singularium excita olim à Vitellio,deinde in partes Vespasiani trangressæ.Hi forte Singulares sunt dicti,quia inter eos nullus gradus pręterquam eorum pręfecti repeciebatur, & erant singuli,vel quòd essent singulares & optimi. Hi in vrbis præsidio fuisse videntur.

[d] Lib. 2.

SALGAMARIORVM. Salgamarij à Columella vocantur, qui Salgama condiunt & vendunt. Est autem Salgama quicquid fructuum & herbarum in vasis ad victū penoris causa reponebatur,vt oleæ,cappares & plures, quas Columella [e] ad hūc vsum parari docet.Salgamum ergo erat pars penoris, quo veteres ad prandium vtebantur, propter quod alios cibos non parabāt quàm in penore conditos; inde magnus erat eorum numerus qui salgamum vendebant, qui locus pro castris erat assignatus,vnde castra Salgamariorum appellabantur.

[e] Lib. 12. re rus. c.4. & 7.

PEREGRINORVM. Hæc castra ponuntur supra in ij regione;Multis enim in Vrbem confluentibus peregrinis, quia non omnes à cauponis recipi poterant,locus, vbi hospitarentur,assignatus erat,qui castra peregrinorū appellabatur.Superiora in regionib⁹ prætermittūtur: & castra Misenatiū supra in iij.regione,& lecticariorū in xiiij. locata, hic omittūtur.Alia castra Victor recitat,vt tabellariorū,quorū ingentem numerū fuisse oportet,& Victimariorum. Multa alia addit Victor,vt mensas olearias lxxiiij. millia, lucos, ludos,& similia, quæ hic prætermittuntur, item alia supra in regionibus relata,quemadmodum ludo, naumachia,nymphæa, macella,& similia,quæ supra sunt exposita, neque hîc referre opus esse censui.Laus Domino.

DE QVATVORDECIM REGIONIBVS VRBIS CONSTANTINOPOLITANÆ.

EIVSDEMQVE ÆDIFICIIS *tam publicis, quam priuatis.*

OMAM in regiones xij. diuisam fuisse ex Plinio & Tacito constat, vbi vrbis incendium à Nerone factũ recitat. eas breuiter Sext. Rufus & P. Victor viri Consulares descripserunt: hic quoq; ante Notitiam vtriusq; Romani Imperii ab ignoto auctore ponitur, Constantinopolis Romæ veteris simulachrũ facta, & noua Roma appellata, ipsa quoque illius exemplo in regiones xiiij. est diuisa, vt auctor est inter alios Iustinianus,[a] quę eas κλίματα appellat nonnullaq; Roma monimẽta eò translata, & noua plura sunt fabricata, quæ velut Notitiæ vtriusque Rom. Imperii affinia non omnino prætereunda esse duxi: Itaq́ue quasdam ad ea clarius explicanda annotationes apposui, & si nonnulla etiam in eiusdem Notitiæ commentario, prout occurrebant, suis locis sunt declarata. Horum descriptionis auctor id obseruat, vt ecclesias & digniora præmittat, mox quæ omnibus sunt communia, eodem semper ordine recitat, vicos, domos, balneas, pistrina, gradus, curatorẽ vnum, vernaculum vnum, collegiatos, postremò Vicomagistros. In xiij regione per errorẽ vici omittuntur, & in xiiij. Curator, Vernacul', Collegiati, & Vicomagistri pariter desiderantur, quos reponemus Ecclesiæ xiiij. in vij. tantùm regionibus inueniuntur: At Romæ nullus vicus sua carebat ædicula, & aliqui duas habebant. In quaq́ue igitur regione sigillatim insignia opera attingemus.

[a] Nouell. 43.

REGIO I.

DOMVS CALLÆ Placidiæ Augustæ) fuit filia Theodosii Magni, & soror Arcadii Honoriique. Hęc Roma capta ab Alarico Vandalorum seu Gothorum Rege abducta, Athaulfo Alarici affini & eius successori nupsit, quo extincto, restituta & Constantio, qui mox imperauit, nupta, Valentinianũ & Honoriadem filios suscepit, vt Eutropius, Zonaras, Cedrenus, & alii sunt auctores.

DOMVS NOBILISSIME MARINÆ Arcadii filiæ, quæ nobilissimi titulo insignita innupta mansit, vt auctor est Cædrenus; dignitas nobilissimi in antiqua inscriptione primùm Valeriano iuniori tributa inuenitur circa annum salutis cclx. Mox Seuerino & Maximino Cæsaribus,[b] & deinceps aliis.[c] donec ad fœminas quoq́ue peruenit. Hæc erat quædam participatio Imperii, nam hoc titulo honestatus purpuream vestem aureo limbo circundatam gerebat, & suprà pręfectos sedebat, vt auctor est Zosimus,[d] qui vult hunc honorem à Constantino excogitatum, sed constat longè antè fuisse.

[b] L. 1. C. de feriis.
[c] L. 2. C. de magi. muni l. 5. C. de feriis.
[d] Lib. 2.

THERMÆ ARCADIANAE.) Ab Arcadio extructæ; Procopius[e] de ædificiis Iustiniani. Ex Propontide, inquit, ad Orientalẽ plagam vrbem nauigãti occurrit publicũ balneum, quod Arcadianæ dicitur, Cõstantini vrbem alias variam exornans. Hic atrium Iustinianus exstruxit, quod vrbi prætenditur, & leniter alluitur mari, vt qui hic deambulant cũ præternauigantibus loqui possint. Hic igitur in confinio maris in prędicto atrio sic habent: est enim atrium aspectu pulchrum, quod leues venti perflant, cuius inferna pauimẽta columnarum, & marmorum præcipua venustate integuntur; Tantum enim splendorem effundunt, vt Solis radiis concertare videantur. Multa quoq́ue atrium exornant; partim ænea, partim lapide cælata, præbentia spectaculũ multa ratione dignum. Hactenus Procopius. Hæ Thermæ forte sunt, quæ Xerolophus vocantur, quas ab Arcadio fabricatas fuisse auctor est Cedrenus; Xerolophus, inquit, opus est Arcadii columnæ Theodosij Tauro positę omnia simile. Hoc opus in foro Arcadii fuisse Socrates[f] scribit, loquẽs enim de Sabatio hęretico, ait; Faciebant collectas contra Sesonnicum suum Episcopum in loco ciuitatis, quæ ξηρόλοφος appellatur, in Arcadii foro Hæc ille. Ædificium erat plures cellas contines, vnde thermas fuisse coniicio. Nicephor[g] enim Gregoras.[g] Athanasium Patriarcham Constantinopolis in cellis Xerolophi recedisse scribit; sonat autem hæc vox, inquit Suidas, siccam in unctionem sine lotione, quod ibi vngerentur

[e] Oratio. 1.
[f] Lib. 7. c. 2.
[g] Lib. 7. c. 2.

non lauarentur:& addit olim fatidicum hone
locum fuisse,in quo e tripode respõsa redde-
bantur,& lvj.temporum Astronomica erat re
uolutio.ibique xvj.chocleati , & reconditi e-
rant secessus.Ego quoque in vetusto codice
Græco xij.chocleas ibi fuisse legi , & Dianæ,
Seuerique,& Marciani columnas,ac minoris
Theodosij. & Valentiniani statuas. Ibidem
scriptum epigramma Iustinianus citat [a] quod
ex Xenophonte fuerat desumptum in quinto
ἀναθήματι. Zonaras quoque Leone Isauro im-
perante, Arcadii statuam in Xerolophi colum
na positam terræmotu cócidisse scribit.Ther-
mæ verò hic publicæ vel à Principibus ædifi-
catæ appellantur,balnea erant priuatorum.

DOMVS cxviij.) intelligo insignia ædi-
ficia,quemadmodũ Romæ domus ab insulis
distinguuntur. Alioquin Vici xxix. vix singu-
li quaternas domus habuissent. Nec dignus
mediocri ciuitati hic numerus ædificiorum
fuisset.Nobiles ergò domus hic tantum recé-
sentur,cetera,ædificia omittuntur.

PORTICVS Perpetuæ duæ) longas
& perpetuas.Hæ non erant ,vt hodie ædibus
coniunctæ, vt pars earum censerentur,sed se-
paratæ ad spaciandum, & animi gratia ædifi-
catæ:vnde Strabo [b] vbi Romę loca describit,
Liuiæ porticum περίπατον. i. deambulationem
appellat,cui & Plinius consentit, [c] item Stra-
bo auctor est Comanos Æolas mutuo pecu
niam ad extruendam porticum accepisse , &
cum præstita die non restituerent , à credito-
re prohibitos fuisse,ne sub ea deambularent;
cum verò plueret,prę pudore edicto permisis
se vt eam subire possent:& cùm præco clama
ret,vt porticum subirent,iuisse in prouerbiũ
Cumanos nescire ob pluuiam porticum subi
re,nisi à præcone admonerentur. Has Vlpia-
nus intelligit,cum porticus sine ædibus fuisse
scribit:[e] Tacitus [f] loquens de Neronis incen
dio,porticus,inquit,amœnitati dicatæ latius
procidere.Talis fuit porticus Athenis , cuius
partem,à Mycone mercede partẽ à Polygno
to gratuitò pictam Plinius memorat:[g] quę ob
id varia est appellata,in qua Zeno docuit,ob
id Stoicus nuncupatus [h] imaginibus argen-
teis,& marmoreis huiusmodi porticus exor-
nari consueuerant,vt ex testamẽto apud Mar
cellum [i] deprehenditur ; Hæredem meum,in
quit,volo,vt in patria mea faciat porticũ pu-
blicam,in qua poni volo imagines argenteas
item marmoreas. Hic duas porticus intelligi
puto à palatio vsque ad Forum Constantini,
quæ per longum spaciũ sũt perpetuæ,nec in-
terrumpuntur;Procopius enim scribit, [k] Iusti-
niano Imperante palatium, ædem Sophiæ,&
vtrasque porticus magnas vsque ad Forum
Constantini arsisse.Idem & Cedrenus , qui
easdem ambas porticus Basilisco imperante
flagrasse memorat,& hæ semper sũt restitutę.
Quęlibet autem Regio Constantinopoli ali-
quot portic[9] habebat,quod Romę erat secu

GRADVS iiij.) tribunal intelligitur
ad quod per gradus marmoreos ad accipien-
dum panem plebi dandum ascendebatur. qui
panis gradilis à gradibus vocatur. Valẽtinia-
nus [l] panis,inquit, gradilis in alium gradum
translatio inhibetur.idem , [m] vniuersi panem
gradilem de gradibus adipiscantor:Ex qui-
bus constat gradum eminens tribunal fuisse,
vnde panis capiebatur.Constantinus enim,vt
auctor est Metaphrastes, quotidie octuaginta
millia panum in pauperes elargiebatur,Socra
tes [n] octuaginta millia modiorum frumenti
fuisse scribit,quibus vinum,carnem,& oleum
addidisse Suidas tradit ; [o] Erant ergo iiij. gra-
dus seu tribunalia in prima regione ad hæc di
stribuenda erecta.

CVRATOR vnus , qui totius regio-
nis sollicitudinem gerat.)Hi ab Augusto pri-
mùm inuenti,magistratus à Tranquillo appel
lantur;[p] spacium,inquit,vrbis in regiones, vi-
cosque diuisit,instituitque,vt illas annui ma-
gistratus sortitò tuerentur:hos magistri è ple-
be electi illorum loco curatores xiiij. postea
Alexander Augustus instituit:Lampridius,fe-
cit Romæ,inquit,curatores xiiij. sed ex Cos.
Viros,quos audire negocia vrbana cũ P.V.ius
sit,ita vt omnes aut magna pars adesset , cùm
acta fierent.Hi videntur lites suæ regionis cu-
rasse,& pupillorum , inopumque curam ha-
buisse.

VERNACVLVS vnus , vel vt seruum
in omnibus,& internuncius regionis.) Hunc
credo fuisse velut ministrum curatoris,qui nũ
cia perferebat ad homines suæ regionis perti-
nentia.Hi sunt,qui à Sext.Rufo & P. Victore
in regionibus Romę denunciatores vocãtur,
quorum bini in qualibet regione erant con-
stituti.

COLLEGIATI xxv.) qui ex diuersis
corporibus ordinati incendiorum solent casi-
bus subuenire.)Romæ Præfectus vigilum vij.
cohortibus libertinorum hominum impera-
bat,quos Augustus ad arcenda incendia insti-
tuit.singulasq; cohortes binis regionibus prę-
posuit,vt Paulus,[q] Tranquillus,& Dion [r] me-
morant.Constantinopoli verò DLXIII. Viri
ex diuersis artificum corporibus extracti,per
xiiij. vrbis regiones,& ipsi nocte ad arcenda
incendia excubabant,qui collegiati vocaban-
tur.Hic numerus nec minui,nec augeri pote-
rat,& vno moriente,,Præfectus vrbi alium ex
eius corpore substituebat.Honorius & Theo-
dosius [s] ad Ætium P.V. & non P.P. [t] vt vul-
go legitur,& ita ex Cod.Theodosiano emen-
dandum. Quingentorum inquiunt, sexaginta
triũ collegiatorum numerus maneat , nulliq;
ius addendi,mutandiuè,vel in defuncti locum
substituendi pateat copia,ita vt iudicio tuę se-
dis sub ipsorum præsentia corporatorum in
eorũ locum,quos humani subtraxerint casus,
ex

[a] In §. item lex Cornelia.Instit. de publi.iudi.
[b] Lib.5. Geogr.
[c] Lib.14.c.1.
[d] Lib.13.Geograph.
[e] In Lectera 41. §. hoc Senatus cons. de leg.1.
[f] Lib. 15.
[g] Lib.35.c.3.
[h] Suidas in ver. 501.
[i] In l.Seia. §. vl. als l.Lucius de aur.& arg.leg.
[k] De ædific.Iustinia.orat.1.
[l] In l.C.Theo. de anno.ciui.
[m] In d.l. 2.C. Theod.eo.
[n] Lib. 2.c.13.
[o] In ver.
[p] Cap. 30.
[q] In l. 3.de off. præf.vigil.
[r] Lib.55.
[s] In l.pen.C.de commerc.
[t] In l.vlt.C.Th de calcis cocto.

ex eodem quo illi fuerant corpore subrogentur. Hæc illi. Eligebantur autem collegiati ex xxxv. corporibus artificum, quos Constantinus in epistola ad Maximum recēset,[a] qui ab omnibus muneribus personalibus præterquā ab arcendo incendio immunes erant.[b] In prima hac regione erant tantum collegiati. xxv. In aliis alii, qui complebant numerum DLX. ad quem explendum in xiiij. regione xxxvij. aut xl. vt legitur apud Zenonem[c] desiderantur. Alibi collegiati pro decanis defunctos hu manibus accipiuntur:[d] Aliquando pro municipibus.[e]

[a] In l.1.C.de excus.artif.
[b] l.1.C.de priuileg.corpora.
[c] l.1.C.de collegiat.
[d] In l.9.C.de sacr.sanct.eccle.
[e] In l.41.C. Th. de op.publ.

VICOMAGISTRI Quinque quibus per noctem tuendæ vrbis cura mandata est.) Hi primùm ab Augusto inuenti, Tranquill[f] spacium, inquit, vrbis in regiones, vicosque diuisit, instituitque, vt illas annui magistratus sortitò tuerentur; hos magistri è plebe cuiusq; viciniç electi, itaque singuli curatores singulas regiones tuebantur vicos plures Vicomagistri appellati, quos credendum est aliquot milites habuisse, quibus noctis latrocinia, & alias iniurias prohiberent, sicut erant Romæ Vigiles dicti,[g] qui id curabant, & custodes vrbis quandoque vocantur:[h] Romæ pro singulo vico bini, terni, & quaterni statuebantur Vicomagistri. Hic verò quælibet Regio quinque tantum habet, ita vt vniuersi sint lx. & si infrà in collectione ciuitatis lxv. numerantur.

[f] In Augusto cap.30.
[g] l.si maritus. C.de adult.
[h] l.sed & miles §.qui autem.de excus.tutor.

REGIO II.

ECCLESIA Magna) ita templum S. Sophiæ; i. Dei Sapientiæ, à Constantino, vel, vt alii à Constantio conditum appellabatur, quod incendio exustum, postmodum Iustinianus omnium orbis terrarum splendidissimum fecit, de cuius nobili architectura Periandri liber & alii extant. Euagrius scribit templi longitudinem fuisse peditum cxe Latitudinem pedum cxv. Altitudinem à pauimēto ad centrum hemisphaerii pedum clxxx.

ECCLESIA antiqna) fortè aliquam ex illis intelligit, quæ à Constantino conditę fuerant, & aliquot Procopius recenset.[i]

[i] De ædific. Iustin.orat.1.

SENATVS) locus in quo Senatus habebatur, quem, vt auctor est Sozomenus, Cōstantinus Magnus ædificauit, vbi eandem celebritatem kalendis Ianuarii quotannis fieri voluit, quam Romæ Senatus habebat; incendio combustū ob seditionem ortam de eiiciēdo D.Io.Chrysostomo, splendidiorē Iustinianus restituit, ait Procopius.

THERMÆ Zeusippi) insignes erant porticu domos, & officinas circundante; illis annui reditus ad accendenda balnei lumina, & farta tecta habenda assignati erant: Theodosius.[k] Quià, inquit, plurimæ domus cum officinis suis in porticibus Zeusippi esse memorātur, reditus memoratorum locorum pro quātitate, quæ placuit, ad præbeuda luminaria, & ædificia, ac tecta reparanda. Regię vrbis lauacro sine aliqua iubemus excusatione conferri Hæc ille. Scribit autem ad Seuerinum P.V. nō Prętorio, vt rectè legitur in codice Theodosiano.[l] Hoc balneum palatio Principis vicinum fuisse, & posteà Numerorum vocatum Nicephorus[m] scribit. Eiusdem Sozomen[n], & Socrates meminerūt; Id credo primumā Zeusippo conditum, qui circa Neronis tempora Byzantii Christianos afflixit,[o] & inter alios Diuum Andream Apostolum Argyropolim fugere compulit. Erat tum, vt puto, Macedoniæ, & Thraciæ Præfectus: Hoc balneū postmodum Seuerus Imperator auxit, & ornauit, vnde Seueri est appellatum; verùm Cedrenus ab ipso conditum affirmat. Numerorum dein de balneum est nuncupatum, quia milites ibi lauabantur. Zosimus.[p] in peninsula id fuisse scribit: Olim quidem, inquit, eo loco portum habebat, quo porticus ille desinunt, quas Seuerus Imperator destruxit, cùm suas aduersus Byzantios iras deposuisset, qui hostem ipsius Nigrum in vrbem admisissent. Hæc ille. Suidas auctor est Christodorum poetam statuas, & imagines Zeusippi carmine celebrasse; inter quas laudatur, quę Hesiodo poetę posita, fuit. Procopius[q] id balneum esse affirmat à Iustiniano restauratum, sed Zeusippum dici, quia ibi equorum iuuōrum cursus exercebatur, quod Græca hæc dictio sonat, eius meminit D. Gregorius Nazianzenus in oratione ad Atrianos, & de se ipso: nec nouam, inquit, illam Hierusalem, hoc est Zeusiyppum inuiso. Imperante Iustiniano incendio consumptum est. Cedrenus incendio, inquit, consumptum est balneum Seueri, quod Zeusippi nomen gessit, in quo varium inerat spectaculum, atiumque splendor & marmor, & lapidum, & ex ære imaginum, & opera virorum, quæ à multis sęculis fabricata erant, quibus hoc vnum deerat, quòd animæ non inerant illorum, quos referebant, inter præcipua, & ingenium superantia opera. Stabat & Homerus qualis fuerat cogitabundus, manibus insertis infra pectus, barba sine cultu demissa, capilli capitis æquales, rari ab vtraque sincipitis parte, facies prę senio hirsuta, ac curis de vniuerso, nasus ad reliquas partes proportione æquali: oculi palpebris affixi, ita vt cęci formam præ se ferrent, qualem eum fuisse fama fert: Suprà tunicam palliolo erat amictus, & ad basim infrà pedes eius lorum quoddam ęneum subiectum: Erant porrò æneæ columnę omnium sapientia, poesi, arte dicendi, ac fortitudine elarorum virorum.

[k] In l.quia plurimæ C. de op. publ.
[l] l.51.C. Theodo de pet.pub.
[m] Lib.9.c.9.eccles.
[n] Niceph. lib.8. cap.7.
[p] Lib.2.
[q] Lib.1.de ędif. Iustinia.

TRIBVNAL purpureis gradibus extructū) id erat ex marmore porphyrite, quæ vox Latinè purpureum sonat, quia purpurām hic lapis imitatur.

AMPHITEATRVM) secundum littus

tus maris, per quod ad palatium Principis, & portum Iuliani ibatur, in quorum medio fornaces esse consueuerant, quę a Theodosio iuniore tolli sunt iussa.[a] Omnes, inquit, fornaces per omne spacium, quod inter amphitheatrum & D. Iuliani portum & littus maris extenditur, tolli præcipimus, propter salubritatem vrbis amplissimæ, & nostrarum ædium vicinitatem, nec vlli his in locis coquendi calcis præberi licentiam.

[a] In l. vlt. C. Th. de calcis coctor.

REGIO III.

DOMVS PVLCHERIAE Augustæ) sororis Theodosij iunioris, quæ virgo permansit, & si mortuo Theodosio fratre, Martiano, quem creauit Imperatorē, nupsit. De hac multa Zonaras, Cedrenus, Zosimus, Nicephorus, & alij. Aliam domum in xj. regione habuit.

PORTVM nouum) est fortè ille à Iuliano Apostata fabricatus. Alius fuit in vj. regione Neorius vocatus, vbi erat nauale.

PORTICVM semi rotundam quæ à similitudine fabricæ sigma græco vocabulo nuncupatur.) A similitudine græcæ literæ c. Huius sæpe Zonaras & Cedrenus [b] meminerunt.

[b] In Michaële monacho. Basilio Macedonio.

REGIO IIII.

MILIARIVM aureum) De hoc ita Cedrenus scribit: supra miliarii fornicem duæ sunt statuæ Magni Constantini & matris eius, & in harum medio crux: à tergo earum Traianus, & iuxta hunc Aelius Hadrianus eques, & horologium à Iustiniano ibidem collocatum. Erat hæc columna Romæ in foro ab Augusto posita, à qua omnes viæ Italiæ initium & finem accipiebant, vt Plutarchus, Dion, P. Victor, & alii tradunt; non tamen ab ea milliaria numerari cæpisse Æmilius Macer monet;[c] Mille passus, ait, nō à miliario vrbis, sed à continentibus ædificiis numerandi sunt; Sicut ergo Romæ erat miliarium aureum, ita & Constantinopoli, quę noua Roma appellata, in omnibus veterem imitabatur; Sed ibi non columna, vt Romę fuisse videtur, sed ędificium, vt ex prędictis Cedreni verbis, & ex Suida deprehenditur, qui sub eius testitudine Constantini & Helenæ columnas, & crucem, ac simulacrum fortunę, plu-resque alias statuas fuisse scribit, & illud milium non miliarium appellat.

[c] In l. mille. de ver. sig.

AVGVSTEVM) erat ingens ęrea columna à Iustiniano fabricata. Cedrenus, absoluta, est, inquit, anno xvj. Imperii Iustiniani ærea columna magna, quę vocatur Augusteū, eique imposita est Iustiniani statua equestris, sinistra manu tenens pomum rotundum, quo indicatur Orbis Imperium pęnes ipsum esse; dextram autē incendebat, quasi Persas iuberet stare, & Romanorum ditionem non inuadere: omnes verò æreę circa columnā tegulæ erant auratæ, introitum palatij Constantini Magni tegentes, qui etiamnum ęreus dicitur, columna verò Augusteum vocatur. De hac latè & Procopius,[d] vbi Augusteum non columnam, sed locum, in quo erat columna, vocatum fuisse scribit, quod & macellum appellabatur: columna, inquit, pręcipua magnitudine admiranda, non tamen simplex & vniformis; sed grandibus in circuitu lapidibus composita. Hanc æs optimum in tabulis & verticibus circumfusum vndiq; vestit, lapides ipsos suo robore vinciens, & ornatu tegens, colore quidem auro puro obscurius, dignitate verò non multò inferius, par planè & æquiparandum argento. In huius columnę vertice stabat pręgrandis equus ęre conflatus, versus ad auroram admiratione dignus, similis ituro, & antè pulchrè pclinato. Nā inter priores pedes sinistrū leuat, tanquā terrā pulsatur, alter pes lapidi, super quem graditurus est, infixus hęret. Posteriores verò pedes ita contrahit, vt si stare se prohibeatur, in parato sit. Huic equo insidet æreum regis simulachrum. Achillem vocant, propter figuram, quam refert, etenim soleas subligatus habet, absque ocreis. Pectus heroica thorace munitum est, & caput galea; splēdorem quendā proijcit, spectans ad oriētem, iter, vt opinor, arrepturus ad Persas. Gerit sinistra manu orbem, quo innuit terram & mare sibi subditum esse: Nihil armorum tenet, neque ensem, neque hastam, sed tantùm crucem orbi impositam, per quā regnum & belli victoria illi obuenit. Dextram manum ad orientem extendit, & porrectis digitis iubet, vt Barbari vltrò non progrediantur. Infra verò locum hunc Augustum forum appellat, est forum, inquit ante regias, columnis circūmunitum, Augustum vocant Byzantii: in hoc ad auroram curia seu prætorium exstructum est, Iustiniani regis opus, quo Romanorum Senatus conueniens initio anni solennē festiuitatem peragit. Idē & Suidas tradit. Phauorinus forum obsoniorum Aeguſtæum fuisse tradit, ita appellatum, inquit, Suidas, quòd idib' Octobris singulis annis regionum curatores & Seuastophori in Augusti honorem ibi saltarent; vel quòd Constantini & Helenæ eius matris statuæ eo in foro essent locatæ.

[d] De ædific. Iustin. in. 1. oratio.

BASILICA. quoque omnium insignis ibidem erat ædificata, de qua hæc Cedrenus. Ortum à mediis chalcopratiis incēdium cùm vtranque porticum, tùm contigua omnia, & Basilicam deuorauit, in qua fuit bibliotheca librorum 120. continens, inter quos libros fuit etiam draconis intestinum, pedes 120. lōgum. cui Homeri poemata Ilias, & Vlyſſea aureis literis fuerant inscripta, cum historia rerum ab Heroibus gestarum. Erat Basilicæ te-

studo

ſtudo multis columnis ſuffulta, qualia hodie viſuntur templa, ordinibus columnarum ſuſtentata, quæ etiam Baſilicæ appellãtur, quòd inſtar baſilicarum ſint fabricata. Eam in vij. Æneid. Virg. deſcribit:

Templum Auguſtum ingens centum ſublime columnis.

Vrbe fuit ſumma Laurentis Regia pici.

Hic ſceptra accipere primoſque attollere faſces.

Regibus omen erat.

Ibi cauſę agitabantur, Legati ciuitatum audiebantur, publicaque negocia tractabãtur. Hæc inaurata marmoribus ſplendebat. Theodoſius Cyro P.V. Conſtantinopolitanæ, [a] Baſilicam inquit, auratam, & marmoribus decoratam in nullius imaginis, aut pictatũ tãbularũ obumbratione fuſcari iubemus cum verò Conſtantinopoli & eius vrbis prę fecto ſcribat, hanc ſignificat. De eadem credo, intelligit Zonaras in Leone Magno, cùm flagraſſe maximam domum vocatam ſcribit, in qua & Senatus, & delecti ciues deliberatum conuenire ſolebãt, atque ipſe Imperator Cõſularem veſtem ſumpturus: Opus illuſtre & ſplendidiſſimum, in quo pedaneos iudices in cellulis iudicaſſe Iuſtinianus ſcribit.[b] Hanc baſilicam à tergo miliarij fuiſſe Suidas ſcribit,[c] & in ea ſtatuã inauratã & alias, inter cetera ibi erat elephas à Seuero ob hanc cauſam factus, quòd argẽtarius quidam illius cuſtodem interfeciſſet, & cadauer belluæ manducandum obieciſſet, ob id iratus elephas eum occidit. Ad facti memoriam Seuerus elephantẽ cum cuſtode æneum fundi fecit, qui Coſ. Iuliano Conſtantinopolim tranſlati in baſilica locati fuêre.

[a] L. baſilicã C. de oper. pub.

[b] In § ſedebant aut. de iudic. Nouell. 81.

[c] In ver. *βασιλική*.

NYMPHÆVM) id erat amplum ædificium, in quo nuptias celebrabant, qui ædes ad hoc idoneas non habebãt, vt auctor Zonaras in Leone Magno, & Cedrenus. Eò ex fonte, qui erat in foro, aquam deriuatam fuiſſe Suidas ſcribit, quę Nymphæum lauacrum vocabatur. Theodoſius ad eũdem Cyrum. [d] tua, inquit, ſedes diſponet, quantum aquæ publicis Thermis, quantum in Nymphæis conueni a deputari.

[d] In l. ſi quis. C. de aquæductu.

PORTICVS Fanionis) Suidas Fanionem eſſe dicit locum, in quem purgamenta proijciebantur. Ea fortè eſt porticus, quam Zeno Imp. à miliario vſque ad Capitolium cum quattuor columnarũ ordinib[9] excurriſſe ſcribit, inter quas tabernulas marmoribus incruſtatas propè viã publicã ædificari permittit. [e]

[e] In l. pent. § pręterea, C. de ædifi. priua.

LIBVRNA marmorea) naualis victoriæ eſt monimentum. Eam enim victoriam ſignificari puto, qua Fraiutus Magiſter militũ Arcadij contra Gainam liburnis inſtructis ad Cherſoneſum potius eſt, vt Zoſimus [f] ſcribit.

[f] Lib. 5.

ECCLESIA ſeu martyrium S. Mennæ) Ægyptius miles fuit ſub Diocletiano paſſus in Phrygia. Hanc ędem Conſtantinus ædificauit, quem plures in honorem martyrum eccleſias fabricaſſe, Euſebius in eius vita ſcribit. [a]

[a] Lib. 3. c. 47.

STADIVM) hæc erat area quadrata ad pugillatum deſtinata, vt ait Suidas, quam Gręci cc. pedibus metiebantur. quandoque pluribus; vndique porticibus, ſeu periſtyllijs claudebatur: vbi lucta, iactu, ſaltu, teſtibusque Græci certabant. Porticus ad meridiem erat duplex, ne pluuijs à ſeptentrione venientibus læderetur: Intus vltrà porticum continebat ephebæum, ſeu exedra, ſedibus vndique circũdantibus, vbi diſputabant phyloſophi, & iuuenes erudiebantur. Olim enim in librorum inopia diſputando, & arguendo ſe exercebãt, vt auctor eſt Suidas. [h] A dextra verò, & ſiniſtra Ephebęi ſtabant balnea, in quibus oleo luctantes vngebantur. Et ideo Caius Iureconſ. ſcribit ſtadium propriam formam ex conſumatione accipere. [i] Hoc ſtadium ſpectabat mare, Procopius de ædificijs Iuſtiniani.[k] In loco, inquit, mari proximo, quod non ſtadium vocatur, certaminibus quibuſdam opinor locum, olim dedicatum. Ampla Xenodochia Iuſtinianus, & Theodora vxor exſtruxerunt. Hæc ille.

[h] In ver. *γυμνάσια*.

[i] In l. ſi is qui quadringenta. ad fin. ff. ad leg. Falcid.

[k] In 1. oratio. in fin.

SCALA Timaſij) erant hi gradus per collem ac mare deſcendẽtes à Timaſio facti, vel locus ad commodè deſcendendum paratus, ita nuncupatur; nam ſcalam etiam deſcẽſum ex naui vocant. Gyllius lib. 2. cap. xj. de boſphoro Thracio ſcalam molis brachiũ põticuli vicem pręſtans interpretantur. Credendum tamen eſt hic marmoreas ſcalas fuiſſe, cùm locus pro inſigni nominetur. Ex his aliquod vectigal colligebatur, quod ad aquęductus reparationem impendebatur: Theodoſius,[l] Ad reparationem, inquit, aquæductus huius almæ vrbis omnia vectigalia, quæ colligi poſſunt ex vniuerſis ſcalis huius inclytę vrbis, ad refectionem eiuſdem aquæductus procedũt, Hæc ille, naues credo, quæ merces exonerabant, aliquid ſoluebant. Iuſtinianus quoque recitat codicillos Hierij, in quibus nepoti Hierio ſuburbium coparium cum omnibus ſcalis reliquit.[m] item Cedrenus auctor eſt Copronymo imperãte ſęuiſſimo frigore mare cõcretum fuiſſe. Mox tepeſcente aëre, inter alia fruſtum glaciei arcis ſcalas Conſtantinopolis attriuiſſe. Fuit Timaſius magiſter peditum magni Theodoſij, qui à Valentis temporibus militare cœperat. Ab Eutropio Arcadij cubiculario per calumniam accuſatus, in Oaſim eſt relegatus. Syagrij P.P. pater, vt Zoſimus. [n] ſcribit.

[l] In l. ad reparationem. C. de aquæduct.

[m] Nouell. 159

[n] In 5.

REGIO V.

CISTERNA Theodoſiana) locus eſt infra terram concameratus, non viuam nec perpetuam, ſed imbribus conceptã aquã continens.[o] Petrus Gyllius [p] ſcribit, ſe Conſtantino

[o] l. 1. § hoc interdictum, ff. de fonte.

[p] in topographia Conſtantinopolis.

stātinopoli inuentā sub terra cisternam, ignorantibus dominis indicasse. Erat, inquit, longitudinis pedū cccxxxvj. latitudinis clxxxij. ambit* ccxxiiij. passuum; concameratio sustinebatur marmoreis columnis cccxxxvj. pedes xij. inter se distantibus: singulæ xi. dodrantum altitudinem superabant. In longitudinem per xij. ordines, in latitudinem per xxviij. erant dispositæ. Hyeme itruēte aquæductu, ad media columnarum capitula implebatur cisterna, pisces que innatabant, quos ædiū dominus æstate nauicula circumuectus tridente transfigebat.

PRYTANEVM) Athenis erat arx Prytaneum vocata, in quam Senatores ac sapientes conueniebant, & viri de Republica benemeriti publicè alebantur.ª cuius exemplo propè cisternam regiam erat Cōstātinopoli palatium, in quo vir doctissimus xij. discipulos erudiebat, qui postea Reipublicæ vtiles futuri essent. Cedrenus in Leone Isaurico Iconomacho. Apud regiam, inquit, cisternam palatium erat venerabile, in quo iuxta antiquam formā Oecumenicus magista sedebat, xij. habens discipulos eruditione & vita graues. Hi cùm omnem discendi scientiam celeritate & amplitudine ingenij percepissent; Ecclesiasticam diuinarum rerum sapientiam acri studio tractabant: Absque eorum consilio quicquam agi, ipsis quoque Imperatoribus nefas putabatur, quos Leo sustulit: Id Zonaras clarius exprimit: Domus, inquit, erat in Basilica proximè forum ærarium regia, in quas multi codices & humanæ ac diuinæ sapiētiæ asseruabātur ab antiquis temporibus, & ad habitandū attributa, qui eruditione excelleret, quē Oecumenicum Doctorem appellabaut: Is xij. cōtubernales habebat excellentet eruditos. His publicus victus præstabatur, quos eruditionis auidi adibant. Hos etiam Imperatores ad rerum gerendarum consilia adhibebant; quos cùm Leo in suam sententiam, vt imagines impugnarent, trahere nequiuisset, nocte cum libris combussit. Quemadmodum ergo Athenis viri de Republica benemeriti in Prytaneo alebātur, ita & hic eruditi, & ob id Prytaneū hanc domum vocatam fuisse puto, quæ instar Atheniensis erecta fuit.

ª Cicer. lib. 1. de orator. Suid. in πρυτανεῖον.

THERMÆ Eudocianæ) ab Eudocia vxore Theodosij iunioris, quæ antequā Christiana fieret, Athenais vocabatur, de qua pluraZonaras, Nicephorus, & alij. Alias habebat ædes in decima regione, vbi de ea aliquid dicetur.

STRATEGIVM) Hæc interpretor castra prætoriana, vbi degebant prætoriani milites. Eo in loco erat forum Theodosianū, & Obeliscus Thebeus quadrus Thebis Ægypti Cōstantinopolim adoectus, qui in quadrū erat formatus.

HORREA holeatia) eredō legendum olearia sine aspiratione, vbi oleum condebatur.

HORREA Troadensia) è Troadensi aduectas merces, vel frumenta continentia, quemadmodū in ix. regione sunt horrea Alexandrina, in quibus frumenta Alexandria aduecta conseruabantur. Troas verò regio est Phrygiæ ad Helespontum sita, non longè à Constantinopoli.

HORREA Valentiniana) à Valente Imperatore facta. Fortè hoc est illud horreum, in quo Suidas ᵇ scribit Manaimi statuam fuisse, qui aduersus Scythas exercitum duxit, & ibi erat æneus modius, vt secundum iustam eius mensuram frumentum emeretur & venderetur, precio aurei à Valente in modios xij. præstituto (pro Valentiniano enim lego Valente; qui Constantinopoli imperaoit) is nautæ manum præcidi iussit, qui eius legi fraudem fecit, & ob facti memoriam manus æreæ ibi sunt affixæ.

ᵇ In ver. Manaim.

Erant & HORREA, in quæ aurum, argentum, & gemmæ defetebātur; Nam Paulus Iureconsul. homines in horreis præciosissimam partem fortunarum reposuisse scribit.ᶜ Lampridius quoque tefert horrea Alexandro fabricata fuisse, in quæ priuati homines, qui domi loca non habebant, aut custodia carebant, aurum, argentum, gemmas, aut grana conuectarent. Domini verò horreorum illata suo periculo custodiebant.ᵈ

ᶜ In l. 3. §. effracturę ff. de offi. pręfec. vigil.

ᵈ L. cum plures §. locator. locati.

PORTVS Prosforianus) in quo edulia exonerabantur, προσφορα enim Græci esculenta vocant.

SCALAM Chalcedoniensem) commodum descēsum è regione Chalcedonis, vt eò traijciatur, nec amplius quinque ab Europa diuiditur.

MACELLA duò) Duo loca ampla intelligit, in quibus obsonia vendebantur.

REGIO VI.

COLVMNA purporea Constantini) Hæc erat in foro Constantini, Lapideis tabulis strato: Zonaras in Nicephoro Phoca, Imperatorem Nicephorum, inquit, maledictis vsque in forum lapideis tabulis stratum prosequuntur; in quo columna rotunda porphyretica sita est. De hoc ita Cedrenos. Constantinus anno sui Imperij xxiiij. forum condidit cum duobus amplis rostris, in eoque foro colomnam Roma allatam posuit. vno solidoque lapide constantem, qui totus erat purpureus, id est ex porphyrite constans, atque eam æreis fascijs vnxit, inscriptis; In eiusū nos statuam sibi collocauit cū hac inscriptione. CONSTANTINVS. Splendebat solis instar. Opus fuit Phidiæ Athenis aduectum. Sub basim columnæ vij posuit sportas,

ac xij. Cophinos Christi miraculis insignes in frascr iptosque versus apposuit.

Cedr.in Theodosio.

Tibi Christe mundi domine, Rectorque optime vrbem hanc, ubi quæ seruiat: modò subsidi & sceptra, Romanam, omnem potentiam. Hæc tu malis defende semper ab omnibus.

Idem ferme alijs verbis Zonaras narrat. Teretem, inquit, columnā Porphyreticam Roma, vt ferūt, allatam, in foro lapideis tabulis instra to locauit, unde à Græcis placotō nominatur, supràque æneam statuam arte & magnitudine admirabilem erexit, antiqua enim manu penè viuens expressa erat. Id Apollinis simulachrū fuisse ferunt ex Ilio Phrygiæ translatū; sed Cōstantinus suum illi nomen indidit, clauis quibusdā capiti insertis, qui corpus Domini salutiferę cruci affixerant. Ea ad nostram ætatē permansit integra columnæ insistens: sed sub Alexio Comneno vehemēti venti impetu deiecta concidit, & multos contriuit: Statuam illam Nicephorus.[b] melius exprimit. Maximā, inquit, illam porphyreticī marmoris columnā cōstruxit, in qua statuam quoque suam collocauit in polo seu vertice mundi, crucem infixam manu tenentē. Quo ille symbolo indicauit, virtute inuicti eius trophæi & signi terrā omnem, mare ipsum a se subactum: Gyllius scribit illam ex viij. lapidibus cōstructam, æreis laureatisque zonis commissuras, vt videri nō possent, cingentibus. Sed his dissolutis, hodie structura quadam intercisa marmora colligātur; columna est altitudinis pedum lxxxvj. & dodrantis, præter gradus, spiram, et stilobatē. Sita est in foro Constantini.

b Lib. Ecclesf. hi. sto. 8. c. 4.

SENATVS eiusdem loci) erat in foro Constantini ad boream domus Senatus nūcupata, æneis statuis, & marmoribus porphyreticis ornata, in quam Senatus, & præcipui ciues deliberandi causa conueoire consueuerant, & Imperator consularem vestem accipere solebat. Leone magno imperante, flagrauit, vt Zonaras & Cedrenus memorant.

NEORIVS portus) id est Nauale, vbi naues fabricabantur, à quo porta illi proxima secundū aliquos Neorij dicitur: Sed à Cedreno & Zonara infrà in xij. regione aurea vel pulchra vocatur. Alij Imperialem nominarunt, quia arci Principis proxima erat.

SYCENÆ SCALÆ) id est gradus, quibus ad littus descēdebatur, vt in Sycenam proximam insulā traijceretur, quæ nunc Peta vocatur: In toto hoc sinu multa nauicularum millia, pluresque quàm Venetijs Cymbæ ad transferendos homines comparata reperiūtur. Peramæ vulgò dicuntur, quòd vltrò citroque transferant.

PORTICVS magna vna) Hæc vsque ad forum Constantini extendebatur, quam ob seditionem Iustiniano imperante crematam Procopius.[d] scribit.

c Lib. 1. de bello Persico.

REGIO VII.

IN Septima regione in loco, qui Taurus appellatur, erat TEMPLVM S. IRENÆ) id est Pacis, quam, vt inquiunt Socrates & Cedrenus, Constantinus magnus condiderat, & imperante Iustiniano conflagrauit; & S. ANASTASIÆ, cuius reliquię primo anno imperij Leonis magni Syrmio Cōstantino polim allatę fuēte, & in eius templo repositę, quod erat apud rostra Domini. Anastasiæ tēplum à Catholicis est ædificatum: quia D Gregorius Nazianzenus ibi S. Trinitatis dogmata suscitauit, templumque Anastasiæ est appellatum: vel quod, inquit, Sozomenus, mulier grauida, quæ ex eius porticu cadēs intetij, pœcibus populi reuixit.

Sed verius est duas Constantinopoli fuisse Ecclesias Anastasias dictas, Alteram Nouatianorū ab Arianis dirutā, ab ipsis verò denuo extitatam, vt ait Sozomenus, lib 4. c. 19. & ob id Anastasiam dictam. Altera fuit à Gregorio Naziāzeno denomiuata, fuerat hęc domus Nicobuli, in quam Gregorius Cōstantinopolim veniēs hospitio est receptus, atque ibi S. Trinitatis dogmata iā extincta renouauit, vnde locū Anastasiam vocauit; Grego. Nazianz. in oratione, ad 150. Episcop. & in cantico Anastasiæ. Et domus in Ecclesiam versam in magnificā Basilicam excreuit, Sozomenus verò, id nomē cū locum habuisse scribit, lib. 5 c. 5. quod mulier grauida ex sublimi porticu, cum Dei verbum audiret, deorsom delapsa, & mortua, omnium precib' vitam recepit, Martianus nobilisciuis & diues amplum & speciosum ibi extruxit tēplum. Metaphrast. 10. Ianuarij. ob nomen vero D. Anastasiæ reliquiæ ibi fuere repositæ Theodosius Lector in Collectaneis.

COLVMNA Theodosij intrinsecus vsque ad summitatem gradibus peruia) De hac ita Zonaras in Iustiniano. Anno, inquit Imperij eius xvij. magna columna in vestibulo magni templi collocata absoluta est, coi equestrem suam statuā imposuit. En loco prius steterat columna Magni Theodosij statuam argenteam sustinens à filio eius Arcadio factam pondere vij. millium & CCCC. librarū quam ille cum columna demolitus, argento direpto, reposuit, quæ adhuc cum eius imagine visitur. Cùm, stante hac columna hæc Cōstantinopolis facta sit descriptio, ante Iustinianum scriptam esse oportet. De hac columna aliter Cedrenus[d] loqui videtur, aut de alia intelligit: in Tauro, inquit, columnam posuit Magnus Theodosius, suas contra Scythas cotinentem pugnas, & de ijs statota trophæa habet intus viam sursum ferentē. In biuio eques positus est ipse Magnus Theodosius, dextram versus vrbem intendēs, & columnæ inscripta trophæa demōstrās. Hæc quarto Zenonis Imperij

d In Zenone.

petij

perij anno terræ motu concussa cecidit, quæ statuam Theodosij habebat: Idem loquens de Anastasio, multa inquit, Constantini magni opera conflauit, suamque statuam inde consecit, & in columna Tauri constituit: Namque prius ibi posita fuerat Theodosij Magni, ea terræ motu deiecta & comminuta fuerat.

EQVITES Magni duo) Horum alter fuit Theodosius Magnus, quem prope columnam dextram versus vrbem intendisse, & trophæa columnę inscripta móstrasse Cedrenus scribit,

THERMÆ Corosianæ) à Corosia Valentis Imperatoris filia nominatæ, vt Sozomenus explicat,[a] Martianus, inquit, cùm vita, tùm doctrina admirabilis, qui iam olim quidem in regia satellité egerat, at iam tùm presbiter, sectæ Nouatianæ erat, docebatque filias Valentis Imperatoris Anastasiá & Carosam præcepta Grammaticæ, quorum nominibus sunt baluea Constantinopolis etiamnum appellata.

[a] lib. 6. c. 9.

REGIO VIII.

HÆC regio tota mediterranea partem Tauri, qui erat vicus Constantinopoli continet) cuius etiam Zonaras in Nicephoro Botoniata meminit, & partem fori Constantini; Porticum sinistram Taurum vsque Basilicam Theodosianam, & Capitoliū comprehendit: suprà diximus Constaotinopolim Romæ simulachtum fuisse; vnde illius exemplo regiones xiiij. miliarium, Capitolinum, & alia suprà exposita habuit.

REGIO IX.

ECCLESIÆ duę Cœnopolis & Omonæa) Primam à loco vrbis ita vocato denominatam puto; fortè illa ecclesia à fonte extra portam auream, qui postea in cæoum & vliginem conuersus est, nomen habet. Leo antequàm rerum potiretur eo luto cœto oculis illito, lumen restituit; postea factus Imperator ibi Deiparæ Virgini, quæ illi Imperium prædixerat, templum dedicauit, quod fortè Cœnopolis à loco vrbis cęooso est appellatū. [b] Procopius in hoc suburbio Fons dicto, Iustinianum Deiparę templum condidisse scribit, verùm non ex nooo fecit, sed renouauit. Altera ecclesia à cōcordia est dicta, cuius fortè antea illud templum fuerat, sicut & Romæ tria fermè Concordiæ templa fuisse legimus, vnū à M. Furio Camillo ob seditionem militarem dicatum, alterum à M. Manlio Prætore ob seditionem & ipsum militarem in Gallia, Tertium in foro Rom. propè Græcostasim à L. Opimio Cos. deletis partib. Grachanis magna populi indignationne conditum cui inscriptū est, opus vecordiæ pro concordiæ: Aliam Liuia Augusta ædem Cōcordiæ fecit, aut instaurauit,[c] quorum vnum à Constantino splendidius est restitutum, quemadmodum in Basilica Lateranensi vetus indicat inscriptio.

[b] Nicepho. lib. eccle. hist. 15. c. 25.

[c] D. August. de ciuita. Dei lib. 3. c. 25.

HORREA Alexandrina) Quotannis Alexandria DCCC. myriades artabarum, seu medimnorum Atticorum frumenti Constantinopolim mittebantur, pro quibus nomine nauli nautis 90. millia aureorum imperante Iustiniano soluebaotur.[d] Erat aotem antiquitus liberalitare Senatus & ditiorum ciuium coacta pecunia sexcentorum & vndecim librarum auri, quæ apud Præfectum vrbi vel annonæ reponebatur, & aliam Princeps addiderat, qua hoc frumentum emebatur,[e] & vectum Constantinopolim in horreis recondebatur, quæ à loco, vnde aduehebatur, Alexandrina vocabatur.

[d] Edicto Iustiniani 13.

[e] L. 3. C. Theo. de frum. vrb. Cōstantinop.

DOMVS Nobilissimæ Arcadiæ filiæ Arcadij, vt auctor est Cedrenus, nobilissimæ titulo insignitæ. Habebat & in sequēti regione aliam domum. Tres filias Arcadius ex Eudocia vxore reliquit, Pulcheriam, Marinam, & Arcadiam, quæ cœlibes, virginesque manserunt.[f]

[f] Niceph. li. 13. ca. 38. & Cedrenus.

THERMÆ Anastasiane) dictæ ab Anastasia Valentis Imperatoris filia, sicut Carosianæ ab huius sorore supra in vj. regione, quarum nominibus) loquit, Sozomenus,[g] sunt balnea Cōstantinopoli ętiamnum appellata. Marcellinus verò.[h] ab Anastasia sorore constantini has Thermas cognominatas fuisse scribit. De hoc ita Paul. Diaco. lib. 13. in vrbe, inquit, Constantinopoli domus est maxima, nomen habens caryæ, idest, oucis. Est enim in eius domus vestibulo arbor nucis, in qua (vt sermo est) fuerat appensus martyr Acatius, & defunctus; ob quam rē etiam oratorium illic est ædificatum. Hęc ille. Procopius, ait, Anastasianas balneas petit, à sorore Cōstantini cognominatas.

[g] Lib. 6. c. 9.

[h] Lib. 27.

REGIO X.

MARTYRIVM S. Achatij) is Constantinopoli ad nucē excruciatus fuit, quam Nicephorus in medio templo in eius memoriam condito, Arcadio imperante, extitisse memorat:[i] cùm ille sub Diocletiano cētum annis antè passus esset. Loquens enim de Procopio Tyrāno Templum illud vetustate collapsum Iustinianus pulcherrimum restituit; quod collapsum, inquit, Procopius.[k] à fundamentis restituit admiratione planè dignum tale ac tantum splendere, vt eam de se opinionem prębeat, quasi totum niuibus perfluat. Martyrium verò ędem appellat, in qua homatus est hic martyr. de quo Martyrologium.[l]

[i] Lib. 13. c. 38

[k] De ædif. Iustinia. 1. oratione.

[l] 6. Maij.

THERMAS CONSTANTINIANAS) Gyllius[m] legit Constantinianas; qua

[m] Lib. 3. topographi. Cōstantinop.

rura

rum sæpe apud Sozomenum,Socratem & Suidam fit mentio.Sed verisimile est etiam à Cōstantino,qui suam vrbem tot ornamentis decorauit,thermis honestatam fuisse.

DOMVS Augustæ Placidiæ)Theodosij Magni filiæ[a] quæ aliam domum in prima regione habebat:[b] & cum honorio resedit in Italia.

[a] Zosimus in fi. lib. 6.
[b] In Theodosio.

DOMVS AVGVSTÆ Eudociæ) Hæc fuit Theodosij iunioris vxor, anteà Athenais dicta,& postea Christiana facta, fœmina omnium sui temporis eruditissima. Vitam Christi carmine Homerocentronæ composuit. Demum suspecta adulterij, à virò eiecta, Hierosolyma migrauit, & Theodosio defuncto, Constantinopolim rediit.[c]

[c] Zonaras Nicephorus.

REGIO XI.

MARTYRIVM Apostolorum)Constantinus hoc ædificauerat, inquiunt Cedrenus & Eusebius:qui de hoc ita scribit:[d] Apostolorum templum in vrbe sui cognomine ad perpetuam illorum memoriam consecrandam ædificare cœpit.

[d] De vita Constantini lib. 4. c. 58.

Illud verò cùm in infinitam extruxisset altitudinem,lapidumque omnis generis,ac crustarom varietate ab ipso solo ad superiorem contignationem collustrasset,summo artificio factis laquearibus tectum intus cōplexus est, auroque vniuersum contexit. Supra verò pro tegula inductum æs à toto opere imbrium iniurias arcebat.Quod ipsum etiam multo auro fulgebat,ita vt lōgè contemplantibus per reciprocatos solis radios incredibilis splendor effundi videretur.Interiorem ædis partem vndique in ambitum circumductam reticulari opere ex ære & auro affabre facto conuestiuit. Ac templum quidem hunc in modumpermagna Imperatoris & cura & studio exornatum est.Huic autem atrium ingens & subdiale,circundatum, in apertum purumque aerēm explicabatur.Huius per quattuor latera porticus erāt dispositæ,quæ medium atrium cum templo ipso complectebaotur.Porticibus accommodabantur regia domus, balnea deambulatoria,aliæ habitationes plurimæ ad necessitatem illorum,qui locum custodirent, constructæ.Hæc omnia dedicauit Imperator, vt Seruatoris nostri Apostolorum memoriæ apud omnes gentes æternitatem compararet. Subdit[e] Constantinum ibi in aurea arca sepultum fuisse,quam vtrinque sex stipāt apostoli, idem affirmat Socrates.Iustinianus id postea splendidius fecit.Procopius enim de ædificijs Iustiniani[f] ita scribit.Erant antiqua apud Bysantiū ædes,Apostolis consecrata, longitudine temporis iam collabens,& quæ,vt timebatur,amplius stare non poterat.Hanc Iustinianus pro dignitate instaurauit, vbi Latomi & artifices effoso fundamento inuenerunt tres arcas ligneas insculptis literis indicantes triom sanctorum ibi esse corpora,scilicet Andreæ,Lucæ, & Timothei, quæ Iustinianus & omnes Christiani maximo cum tremore conspexerunt.Zonaras vult hoc templum à Theodora Augusta instauratum.

[e] Cap. 66.
[f] Dicta oratione 1.

PALATIVM Facilianum)si legamus Falcillianum,deriuabitur à Falcilla altera Arcadij filia,aut apud Cedrenum reponendum. nomen Facillæ. Gyllius legit Placillianum à Placilla vxore Magni Theodosij, quam Paulus Diaconus appellat Flacillam sed hæc fuit filia Theodosij iunioris,vt auctor est Marcellinus Comes;cuius inquit Gyllius, hoc palatium esse potuisset,& Facillianum vocaretur.

BOS ÆREVS) quem Pergamo allatum fuisse Cedrenus scribit; Caminus, inquit fuit, in qua vstus est S.Antipas martyr. Sunt qui hunc bouem esse autumant,qui à Perillo inuentus, & à Phalaride Agrigenti tyranno primus illud tormentum experiri coactus est. Zonaras Phocam tyrannum in Boue crematum esse scribit vbi caminus inquit, fuisse perhibetur æreus forma breuis Pergamo translatus,qui & loco Constantinopolis nomen dedit.

CISTERNAM Modestiacam)Modestus fuit primo Comes Orientis,mox Præfectus Prætorio Valentis.[g] & cum esset Arianus Catholicos afflixit:Demum graui morbo precibus D.Basilij est liberatus, vt Gregorius Nazianzenus est auctor in oratione funebri in Basilium.Hunc cisternæ,de qua agitur,auctorem fuisse puto.

[g] L. quinque C de cohorta.

REGIO XII.

PORTA Aurea)Græci χρυσῆν ab ipsius & proximorum ædificiorum pulchritudine vocāt; vnde patet falli eos,qui Neoriam à vicino nauali appellare maluerūt,ita etiam Cedrenus,Zonaras[h] & alij[i] appellant, eam esse puto,quam idem Zonaras in Leone Philosopho Occidentalem aurei triclinij portam appellat,& inde aurea est dicta.In ea elephāti erant collocati, quos illis ferebant similes fuisse,quibus insidens Theodosius olim vrbē ingressus est:[k] Hos Theodosium patuum eò ex æde Martis Atheniensis deportasse tradūt. Hæc porta mari opposita ad occidentem, ad mediterranea,ad arcis finem transmittebat.[l] Et mediterranea respiciebat, à qua ad littus maris directa linea mensura erat pedum xiiij. M.LXXV.quæ erat vrbis longitudo. Erant plus minus tribus millibus passuum.

[h] In Leone Isau
[i] Niceta in Alexio Duca, Marzulfo, & de gestis post expugnatam vrbem. Nicephorus Gregoras de ingressu Michaelis Paleologi in vrbem.
[k] Cedrenus.
[l] Nicephor. lib. 15. c. 25.

PORTICVS Troadenses)' credo à Troadensibus Constantinopoli morantibus ædificatas;aut illa pars vrbis ita vocabatur, vel merces Troadensium eò importabantur. quemadmodum suprà dictum est de horreis Troadensibus.

H CO

COLVMNA ITIDEM intra se gradibus peruia) Hanc supra erat statua Theodosij, quam in aurea porta sitam fuisse, & Leone Isauro imperante concidisse auctor est Zonaras. Hanc columnam Gillius opinatur Arcadij fuisse,[a] & xxj. lapidibus, scapum cum spira & capitulo constituisse narrat; vbi pugnas Theodosij sculptas contineri asserit.

[a] Lib. 4. topograph. Constã. ti.c.7.

REGIO XIII.

SICÆNA) Peninsula sinu maris angusti diuisa. Hæc hodie Galata seu Pera vocatur peninsula angusto freto ab vrbe diuisa, Stephanus,[b] Sycæ, inquit, est ciuitas è regione nonę Romæ, nunc Iustiniana dicta, sed intra nouos vrbis muros Iustinianas seu Sycas Iustinianus collocat,[c] vt eius pars esse meruerit. Sicæna à laudatissimotum ficuum prouentu Græcis est nuncupata.[d] A Francis (ita Latinos vocant (nunc inhabitata. A Breno Gallorum Duce, quos Græci Galatas vocant, eò profecto Galatam nuncupatam Gyllius opinatur,[e] item Peram. i. traiectum vel peræam dictam quemadmodum Iosephus Iudæam transiordanam, & Strabo transeufratensem appellat: Sycam seu Sycarum traiectum Anastasius vocat in constitutione, qua mortuos gratis sepeliri mandat:[f] colle à septentrione ad meridiem intersecatur, quem vtrinque valles longitudinis vnius milliarij claudunt. Eius muri circuitus est quattuor millium & CCCC. passuum; ibi coparium suburbium statuere Iustinianus videtur.[g] Socrates,[h] loc', inquit, è regione vrbis iacet, Sicæque dicitur, ac regio xiij est vrbis Constantinopolis, quo Nouatianorum ecclesia, Constantino imperante est translata SOCIETATEM VRBIS nauigijs frequentibus promeruit, ait descriptio: Molta enim ibi nauicularum millia, & longè plures quam sint Venetijs cymbæ, quæ vltro citroque homines transmittunt, esse dicuntur, vnde peninsula pars ciuitatis esse potuit: Montibus magna ex parte circondata, æqualem ad aliud littus planiciem habet, Ecclesiam, Forum, Theatrumque Honoriana, & alia ceterarum regionum ornamenta continet, ibi pertinax Iurisconsularis Patriarcha egregium pacis templum extrahit, ac locum nobilibus ædificijs ornatum Constantinus mœnibus muniuit, ait Cæsar Baronius Card. in annalib an. 314. in fine.

[b] De vrbib.

[c] Nouel. 59. c. 5.

[d] Dionysius Byzanthius Cedrenus.

[e] Lib. 4. topograph. Constã. c. 11.

[f] L. 18. magna, C. de sacrosã. ecclef.

[g] Nouell. 159. § volo igitur.

[h] Lib eccl. hist. 11 c. 30.

NAVALIA) etiam hic naues fabricabantur.

Hic desunt vici duo, qui huic peninsulę sufficiebant in longum porrectę, & complēt numerum vicorum, qui infra in epilogo recensentur omnes CCCXXII. & his ademptis essent CCCXX.

REGIO XIV.

Decima quarta regio proprijs vndiq; clausa mœnibus alterius ciuitatis speciem exhibet) quia (vt puto) ibi habitans Imperator sibi arcem quandam condere voluit, & ipsa montuosa ad mare descendens in planiciem quandam desinit; continet ecclesiam; sed quæ hæc sit, non exprimitur.

PALATIVM) ita appellatur Principis habitatio, quia Augustus in Palatino monte habitabat, inde eius domus palatium est vocata, & ita etiam Romuli domus appellabatur Quare, inquit Dion,[i] etiam si alibi degat Imperator, locus, vbi habitat, semper palatium nominatur.

[i] In Augusto.

LVSORIVM) fortè idem quod ludus venatorius, in quo cum feris pugnaturi se exercebant, cuius ima meminerunt.[k] Fortè rectius è nauibus lusorijs dictis, quæ ibi fabricabantur, hic locus nomen habuit. De quibus Marcellinus lib. xvj. & in Cod. Theodosiano lib. 7. est titulus 17. de lusorijs Danubij.

[k] In l. aut damnum §. quæcumque de pœnis.

PONTEM SVBLICIVM siue ligneum, Suidas scribit apud D. Mamantem pontem fuisse xij fornicibus constantem; eò enim multæ confluebant aquæ. Is fortè antè sublicius postea lapideus est factus.

In fine huius regionis post gradus v. addidimus sequentia, quæ desunt. & ex collatione aliarum regionum sunt restituta CVRATOREM vnum. Vernaculum vnum. Collegiatos xxxvij. Vicomagistros v. Collegiati infra in Collectione sunt DLX. quibus hic desunt xxxvij. sed Theodosius iunior tres addit, & eos LXIII. statuit.[l]

[l] In l. pen. de commer. & mercat.

COLLECTIO CIVITATIS.

HAbet Palatia v.) Roma pro his domos MCLXXX.

ECCLESIAS XIIII.) Roma ædes CCCCXXIIII.

DOMOS Diuinas Augustarum vj. domos nobilissimas III.) Diuinæ vocantur domus illarum, quibus Augustarum titulus dabatur, & ignem procedentes præmittebant, vt apparet ex Herodiano, & alia Imperatricis habebāt insignia Erāt autem hæ domus v. nō vj. vt errore librarij est scriptum, scilicet binæ Placidiæ & Pulcheriæ, & vna Eudoxiæ vxoris Theodosij. Aliæ verò domus nobilissimæ erant III. Marinæ vna, duæ Arcadiæ nobilissimæ nuncupatæ, quia fœminarum erant, quæ nobilissimæ titulum obtinuerant.

THERMAS VIII.) Romæ erant xj. VICTOR scribit xvj.

BASILICAS II.) Romæ x. VICTOR XIX.

FORA IIII.) Romæ XI. VICTOR xvij.

SENA

SENATVS II.) Romæ tria erant loca, in quibus Senatus habebatur, vt auctor est P. Victor vnum ponit inter Capitolium & forum vbi erat ædes Cōcordiæ. Alterum ad Portã Capenam Tertium intra ędem Bellonę in Circo Flaminio, vbi dabatur Senatus Legatis exteratum nationum, quos in Vrbem admittere nolebant.

HORREA V.) Romæ cxcxij.

THEATRA ij.) Romæ iij.

LVSORIA ij.) Romæ ludi iiij. apud P. VICTOREM vj.

PORTVS iiij.) Romæ i.

CIRCVM i.) Romæ ij. penes P. VICTOREM viij.

CISTERNAS iiij) Romæ non sunt.

NYMPHAEA iiij.) Romæ xv.

VICOS cccxxij.) Romæ ccccxxiiij.

DOMOS iiij millia ccclxxxviij.) Romæ Insulæ XLVI. millia DCII. Domus MDCCLXXX. Domus erant maiores & testudinatæ, à quattuor partibus pluentes; Insulę fastigiatę à duobus lateribus pluentes. Vnde intelligit hic ædificia magnifica, non alias ędes, quę numero quatuor Millia ccclxxxviij. tantę vrbi paucę fuissent, plures enim mediocres habent ciuitates.

PORTICVS xlii Romæ vi.

BALNEAS priuatas clij.) Romæ DCCCLVI.

PISTRINA Publica xx. Priuata cxx Romæ omnia ccliiij.

GRADVS cxvij.) Romæ non inueniuntur.

MACELLOS V.) Romæ Macella ii.

CVRATORES xiij. legendum xiiij. Licet regio vltima suprà per errorem nullũ haberet curatorẽ, nec Vernaculum, nec collegiatum, nec Vicomagistros, constat tamen ex breuiario his apposito eos per incuriam omissos. Romæ erant Curatores xxiiij.

COLLEGIATOS DLX.) Theodosius [a] ponit DLXIII. tres amplius addens; Ex hoc numero apparet regioni xiiij. xxxvij. deesse. Hi Romę nõ erant, sed loco eorum vigiles in vij cohortes diuisi. [b]

[a] In l pen. C. de commer.

[b] L. 3. ff. de off. præf. vigil. Dion. Tranquill.

VICOMAGISTROS lxv.) legendum lx. Quini enim erant in quaque regione, vnde v. desiderãtur: Romę erãt DCLXXII.

COLVMNAM purpuream) Romæ non extat; quia inde Constantinopolim deducta, vt auctor est Cedrenus. Hanc Petrus Gyllius ex lapidibus quadratis factam in hippodromo esse scribit.

COLVMNAS intra perulas ij.) Totidem Romæ. COLVMNÆ cochlides.

COLOSSVM j.) Romæ ii. per errorem vt & alia omissa est in regionibus.

TETRAPYLVM aureum j.) Petrus Gyllius in Topographia Constantinopolis [c] ignotum scriptorem citat, qui vult hanc fuisse aream quadrilateram vndique porticibus circundatam quattuor portas habentes, prius quadriuium nominatum; Latini hoc stadium vocant: sed hoc in Regionibus Vrbis nõ inuenitur, nisi sit stadium in 4. regione sitũ, quod in hoc epilogo omittitur. Tetrapyli in Leone Magno meminit Cedrenus. Euagrius [d] à Mamiano Senatore, Zenone imperante extructũ refert. In vrbe, inquit, duas regales porticus cùm ob eximiam ædificationem valde magnificas, tùm ob lapidum concinnitatem & splẽdorem in primis ornatas ędificauit. Erexitque Tetrapylon velut intestinum inter illas duas porticus interiectum columnis, & ęnea materia perelegãter & exquisitè elaboratas. Quod ad Tetrapylon à Mammiano ædificatum attinet, ne vestigium quidem illius reliquum vidimus, inquit Gyllius P. victor in x. regione Romæ ponit pentapylon.

[c] Lib. 3. c. 6.

[d] Lib. 3. c. 28.

AVGVSTEVM) Forum ita dictum Constantinopoli.

CAPITOLIVM) vt Romæ, vbi VICTOR ij. ponit vetus & nouum.

MONETA) Romæ erat, sed non ponitur pro loco insigni.

SCALAS MARITIMAS iij.) Romę non erant sed pro his alia, quæ hic desunt, vt Naumachia, Arcus, Lacus, & similia.

Habet longitudo vrbis à porta aurea vsq; ad littus maris directa linea pedum xiiij. millia lxxv. sũt plus minus quatuor milliarius, statuendo quinque pedes in passum.

Latitudo pedum vj millia cl. id est vnius, & plus minus quartæ partis milliarij. Circũibat circiter decem milliaria cum dimidio. Fertur portas xxiij. habuisse. Laonicus Chalcondylus in Othomãnorum historia, Cõstantinopolim cxj. stadia cõplecti scribit, essent plus xiij. milliaribus Italicis; vulgò fertur xviij. milliaria circumire.

Præter prædicta celebratur in iure Aquæductus Hadriani, qui palatio Principis, & Nymphęis, balneisq; vrbis deseruiebat, quẽadmodum Theodosius minor Cyro P. P. aut P. V. scribit, [e]

[e] In l. omnes C. de aquæduc.

THERMAS ACHILIS ab eodem citantur, in quas ex memorato aquæductu aquæ per plumbeas fistulas deriuabantur: [f] Has Thermas propè Strategium fuisse Cedrenus scribit, ab ara Aiaci et Achili ibi dedicata nuncupatas. Cassiodorus incendium Constãtino imperante ortũ ad Thermas, quę vocantur Achileæ, peruenisse memorat. [g]

[f] D. l. omnes.

[g] In tripert. lib. 10. c. 12.

Suburbia Constantinopolis, quorum iura meminerunt.

HEBDOMVM suburbium Constantinopolis fuisse auctor est Procopius. [h] Alterũ inquit, templum ædificauit D. Theodotæ in suburbio, quod Hebdomon, id est Septimum

[h] Lib. 1. de ædificiis Iustiniani in 1. oratione.

vocatur. idem Zonaras in Phoca. Cedrenus in Arcadio & Iustino,& plures alii. Ibi plura iura condita fuerunt,in quibus perperam legitur septies pro septimi.[a] De quo in Commentariis ad Notitiam. Ibi ædem D.Io.Baptistæ Theodosium Magnum ædificasse Zonaras scribit. Gyllius nunc intra vrbem esse vult in vj.colle.& à numero suburbiorum Septimum vocatum.

[a] L.pen.C.de sacrosan.eccles. l.19 C.de iur. delib.l.30 C.d. fidei. com l.34. C.de donat.

BLACHERNÆ) recitat Iustinianus[b] testamento Hierii suburbium in Blachernis Anthemio filio relictũ fuisse. Auctor est Zonaras Pulcheriam sororem Theodosii minoris ibi ædem beatæ Virginis ædificasse, quam Iustinianus auctore Procopio instaurauit. Cedrenus scribit Iustinum nepotem Iustiniani illi duos arcus addidisse: Anastasius Imperator triclinium magnum ibidem fecit, vt auctor est Suidas, & Tiberius balneum.[c] Blachernarum nomen à quodam eo in loco regnante inditum fuisse ex Dionysio Bysanthio Gyllius autumat. Iacebat ad littus maris, vbi etiam Leo Magnus Deiparæ templum extruxit.[d]

[b] In nouel.159. §.1.

[c] Zonaras.

[d] Nicepho.lib. 15 c.25. histor. ecclesia.

STVDII Monasterium aliud Constantinupolis suburbium fuit, in quo maiorem lectum ad sepeliẽdos mortuos seruatum fuisse Iustinianus refert.[e] Huius originem ita Nicephorus recitat.[f] Studius vir quidam præclarus Roma Constantinopolim peruenit, vbi Diuo Præcursori templum erexit, in quod ex domicilio eorũ, qui ἀκοίμητοι id est insomnes dicuntur, monachos induxit. Horum domicilium Marcellus diuinissimus, construxerat, in quo perpetuis carminibus hymni Deo canerentur. Sodalitate monachorum eam ob rem in tres cœtus diuisa. Propter hoc Cos factus est Studius, vt hoc fronti Cœnobii inscriptũ carmen significat, quod Latinè ita versum est

Magnificam postquam construxit Studius ædem,
Consulis accepit mercedis nomine honorem.

Id Leone Magno imperante contingit.

[e] Nouell.59.c. 6.

[f] Lib.15.eccle. histo.c.23.

COPARIA aliud erat Constantinopolis suburbium quod ab Hierio codicillis nepti relictum fuisse Iustinianus narrat.[g]

[g] D.Nouell, 159.§.1.

SVBVRBIVM in promontorio sinus SOSTHENII, hoc vltra mare in Asia fuerat Ardaburii Magistri militum Theodosii minoris, posteà venit in prædictum Hierium, qui Præf.Præto. Zenonis fuerat.[h] Nominis Sosthenii causam hanc Nicephorus tradit.[i] Memoriæ, inquit, proditum est Argonautas Græcorum, cùm ad eum locum peruenissent prædari eã regionem cœpisse, & ab Amyco, qui ibi tum rerum potiebatur, in fugam versos, ac palantes in quẽdam nemorosum & incultum locum propter densitatem arborum profugisse, ibique eis latitantibus virtutem cœlitus aduenisse, viri specie, alas veluti aquilæ in humeris habentes, victoriamque aduersus Amycum oraculo denunciasse. Illos porrò id sequutos, cum illo conflixisse, victoriã reportasse & ipsum vna cum copiis suis concidisse. Atquè vt gratiam visioni ei referrent, fanum eos.& statuam, ea quæ eis apparuerat forma, in loco eo excitasse, nomenq; regioni Sosthenium indidisse, quòd scilicet robure accepto salui euasissent.

[h] L.feriniatios C.de milit. test.

[i] Lib.. eccles. hist.7.c.50.

BYTHARIVM seu PHILOTHEI suburbium nuncupatum.[k]

[k] Nouell.159. §.1.

IN VENETIS, suburbium,[l] in quibus idem Hierius.

[l] d.Nouell. 159.§.1.

SVBVRBIVM in VENETIS[m] in quibus idem Hierius prædia possidebat.[n] VENETAM PORTAM Procopius[o] nominat: Postquàm, inquit, ad VENETAM portam constitit, quæ dextrorsus imperatorio throno est, in Hypalium ire constituit, à suburbio in Venetis dicto vocata videtur; forté Venetæ factionis homines ibi degebant.

[m] Nouell.159. §.1.

[n] d.Nouell. 159.§.1.

[o] Lib.1.de bello Persico

PONTICHIVM in traiectu & RVFINIANAM suburbia, in quibus Bellisarium prædia possedisse Procopius[p] memorat & Sozomen.[q] meminit, & alia suburbia prætermittuntur, quia de his tantum quorum iura meminerunt, agere voluimus.

[p] Lib.1.de bello Persico in Theodosio.

[q] lib.8.c.21.

De ædificiis præsentibus Constantinopolis.

Totam vrbem Constantinopolis hodie deformatam esse Gyllius scribit,[r] ibi ædibus depressis fabricatis, nihil pristini splẽdoris retinuit: Exceptis paucis purpuratorum domibus, templis thermis & Xenodochiis, quæ magnificè extructa visuntur, & sunt sequentia.

[r] Lib.topographiæ Constanti nop.

Templa Marmorea omnia plumbo tecta, & columnis, splendentibusque marmoribus exornata vltra, CCC.

Thermæ publicæ, quarum L.magnæ & geminæ, alteræ pro viris, alteræ pro mulieribus vltra. C.

Xenodochia publica quorũ illustria aquas in media atrii area salientes habent, ex agris suburbanis ductas vltra, C.

F I N I S.

ANNOTATIONES FRANCISCI RHVARDESII LEGVM PROFESSORIS CADVRCENSIS, In NOTITIAM VTRAMQVE CVM ORIENTIS, TVM OCCIDENTIS.

LVGDVNI,

EX OFFIC. Q. HVG. A PORTA. SVMPT. IO. DE GABIANO.

M. DC. VIII.

ANNOTATIONES

FRANCISCI RHVARDESII
LEGVM PROFESSORIS
CADVRCENS.

IN NOTITIAM VTRAMQVE
CVM ORIENTIS, TVM OCCIDENTIS.

Et primò

In Imperium Orientale.

De Præfecto vrbis Constant. Vid. Herod. lib. 6. fol. 139.

De Præfecto prætoris Illyr. Sueton. in Tyber. 16.

De vrbe Roma. Sidon. folio 250.

Cui pone capaci.
Casside prolapsus profudit terga capillus.

Sub eiusdem vrbis Romæ descriptione.

REG. 6.

De malo punico. Vid. in Domitian. Sueto.

Sub Breuiario.

Capitolia duo. In alio Cod. Vetus & nouum.
Ludi quatuor. (quinque.)
Nymphæa 15. (vndecim.)
Equi magni 23. Alius Cod. Equi ænei. Inaurati 24.
Eburnei 94. signa sine numero.
Lupanaria 45.
Latrinæ publicæ. 14412.
Insulas & domos distinguit Spart. in pio. 75.
Vigilum Septem, (sex VC.)
Vexilla duo communia, Castra peregrina, castra misenatium, castra tabelliorum, castra lateranorum, castra victimariorum, castra salgamariorũ, castra Salicariorũ, castra Equitũ, &c. singulorũ n. mensæ oleariæ 24. Vid. Volater. lib. 6. Geograph. fol. 62. & illa castra Equitum, singulariorum, peregrinorum, misenatium, tauenatium in Herod. li. 3. fol. 70. Sueto. in Tyber. in fin. Vid. in Augu. 30. Dio 721. Regiones 14. Tacit. 359. porticus loci euntis lib. 29. in fin. Amian.

Sub descriptione vrbis Constant.

REG. 1.

Gradus quatuor. Ad parem gradum in Cod. Theod.

REG. 2.

Communia vrbis. Ammia. 14. fol. 24.

REG. 9.

De Thermis Anastas. Vid. Ammia. lib. 26. fol. 356.
De Valentino lauacro, apud eund. lib. 37. fol. 472.

In notitiam dignitatum partium Orientis. (fol. 3. a.)

Creatur Generus Cæsar per Italiam Maximus per Orientem. Victor in Diœcesi. Augustinus per Orientem in G Maximino, vt videndum est in Constantino ad fin. diuis. Imperij.

Præfectus. de summa hac præfectura Euagr. 754.

Prætorio. Sidon. fol. 146. & tit. 4. lib 12. titul. 26. 27. & 28. lib. 1. Cod.

ANNOTATIONES

FRANCISCI RHVARDESII LEGVM PROFESSORIS CADVRCENS.

IN NOTITIAM VTRAMQVE CVM ORIENTIS, TVM OCCIDENTIS.

Et primò

In Imperium Orientale.

E Præfecto vrbis Constant. Vid. Herod. lib. 6. fol. 139.
De Præfecto prætoris Illyr. Sueton. in Tyber. 16.
De vrbe Roma. Sidon. folio 250.

Cui pone capaci.
Cassidc prolapsus profudit terga capillus.

Sub eiusdem vrbis Romæ descriptione.

REG. 6.

De malo punico. Vid. in Domitian. Sueto.

Sub Breuiario.

Capitolia duo. In alio Cod. Vetus & nouum.
Ludi quatuor. (quinque.)
Nymphæa 15. (vndecim.)
Equi magni 23. Alius Cod. Equi ænei. Inaurati 24.
Eburnei 94. signa sine numero.
Lupanaria. 45.
Latrinæ publicæ. 14412.
Insulas & domos distinguit Spart. in pio. 75.
Vigilum Septem, (sex VC.)
Vexilla duo communia, Castra peregrina, castra misenatium, castra tabelliorum, castra lateranorum, castra victimariorum, castra salgamariorũ, castra Salicariorũ, castra Equitũ, &c. singulorũ n. mensæ oleariæ 24. Vid Volater. lib. 6. Geograph. fol. 62 & illa castra Equitum, singulariorum, peregrinorum, misenatium, rauenatium in Herod. li. 3, fol. 70. Sueto. in Tyber. in fin. Vid. in Augu. 30. Dio 721. Regiones 14. Tacit. 359. porticus loci euntis lib. 29. in fin. Amian.

Sub descriptione vrbis Constant.

REG. 1.

Gradus quatuor. Ad parem gradum in Cod. Theod.

REG. 2.

Communia vrbis. Ammia. 14. fol. 24.

REG. 9.

De Thermis Anastas. Vid. Ammia. lib. 26. fol. 356.
De Valentino lauacro. apud eund. lib. 37. fol. 472.

In notitiam dignitatum partium Orientis. (fol. 3. a.)

Creatur Generus Cæsar per Italiam Maximus per Orientem. Victor in Diœcesi. Augustinus per Orientem in G. Maximino, vt videndum est in Coustantino ad fin. diuis. Imperij.

Præfectus. de summa hac præfectura Euagr. 754.
Prætorio. Sidon. fol. 246. & tit. 4. lib 12. titul. 26. 27. & 28. lib. 1. Cod.

Orientis. Vid. in Gordian.32.8. in Galleno 8. 9.& 14. in 14. Tyrapollio.

Præfectus prætorio Orientis etiam præses Orientis appellatur in Aurel.72.

Illyrici sueton.in Tiber.16.

De Comitibus domesticorum vid.in l.2.& 4. de domest.& protect.

De Proconsulibus Asiæ & Achaiæ Vid. in No.8.

De legato Thraciarum vid. in Gomes.

De Comite Ammia.fol.6.11.& 21.

Vicarii 4. Asianæ diœceseos Vid. Nou.8.& l.vl.C.de diu.of.& in li.12.Co.& Ammia.388.

Thraciarum & Macedoniç. Vid. No.26. vbi Vicarius longi muri vocatur.

De ducib' per Ægyptum. Ammia. fol.307.& Pollio 41.

De duce Alexandriæ Zonar. fol. 20. tit.3.

Per Orientem Vopisc.113 & 128.

Ducatus totius Orientis descriptio reperitur in Saturnino. in Probo. 112.

Dux Dalmatiæ in Gallieno 17. Dalmatiæ legatus in Claudio 13. Dio.60.

Dux limitis Africani in Claud. atqu. proconsul in Firmo.126.

Per Ponticam &c. Vid. in Diadumeno 222.

Per Illyricum &c. de Potestate ducis Illyrici vid. apud Trebell.

Claud. de bello Geth.

At nunc Illyrici postquam mihi tradita iura.
Meque suum fecere ducem &c.

Duces Orient. limitis. Illyricani limitis, & Thracii & Rhetici limitis &c. Vopisc. in Aurel, 72.

Daciæ ripensis 458. C. Theod.

Mœsiæ primæ. diuisionem Mœsiæ Vid. in Aurel.88.

AD CONSVLARES.

De Consularibus Vid.. Pollion. 50.

Per Orientem Syriæ Amia.22.fol.& 69.

Per Asianam &c. Vid. in Balbin. 358.

De Præsidibus Prouinciarum.

Per Ægyptum Vid. suet. in Aug.18.

De Præfecto Aegyp. euod. in Vespas. 410.

Per Orienté Palestinæ &c. Tres palestinæ. No.8.& tit. de proconf. palestin.

Phœnices Libani, Euphratensis, Syriæ salutaris (cuius duæ) Osrhœnæ, Mesopotamiæ, Ciliciæ primæ &c. Vid. in No.8.

Per Asianam. Pisidiæ, Lycaoniæ, Phrygiæ salutaris, Cariæ, Insularum &c. No.8.

Per Ponticam, Honoriados, Cappadociæ primæ & secundæ, Hellenoponti, Armeniæ primæ & secundæ, Galatiæ salutaris. ibidem,

Per Thracias Hemimontis, Rhodopes. Mœsiæ secundæ, scythiæ ibid.

Sub dispositione Præfectorum Prætorio per Orientem. (fol. 3. b)

De gétibus Oriétis Vid. Suet. in Aug. c.21.

Per Orienté diœceses. Ammian. lib.17.115.

AD PROVINCIAS ORIENTIS.

De prouinciis Orientis vid. Amian. lib.14. fol.25. Mesopotamia. Aegyptiæ, Cilicia, Isauria, & post Osrhoenã prima Comagena, nũc Euphratensis, Syria, Phœnice, Palestina Syriæ vltimum Arabia, Cyprus.

Palestina. Vid. Dio. in Claud. li.60. fol.894.

Cilicia. ibid.

Cyprus No. 8.

Arabia Ammian. 675.& 687.

Isauria Ammian. 7.

Osrhoena Ammian 12.& 305.

ÆGYPTI.

De Prouinciis Ægypti. Ammia. lib.22. fol. 275. Aegyptus voto Antonino & Cleopatræ nomen prouinciæ accepit. ab Octauiano possessa.

Apud eundé Ammia. fol.271. Tres habuisse fertur Prouincias, Aegyptum, Thebaidem, & Lybiam, quibus posteritas duas adiecit, Augustanicam sc. & Archadiam, alias Arabiam denominatam.

Lybia superior. Lybia inferior. item Augustanica, Vid. in No.8.

De Præfecto Ægypti in Firm.127.

ASIANÆ.

De prouinciis Asianæ, quarum decé hic denumerãtur, Vid. Tripert. fol.545. vbi vndecim recensentur.

Pamphylia Ammian.9.

Lycaonia Dio. fol.673.

Lycia idem Dio. fol.869.

PONTICÆ.

De prouinciis Ponticæ Vid. Dio.545.& Tripert.545.

Galatia Dio.673.

Bithinia Cic. pro leg. Man.

Cappadocia prima Victor. in Tiber.& Suet. 27.

Pontos Polemoniacus vid. Ammia.395. Dio. 702. in Aureliano 78. in Nerone 152.& suet.18.

Armenia prima. Armenia secũda Dio.688. & 546.

THRACIÆ.

De Prouinciis Thraciæ Ammia.376. describens Thracias, sex, inquit, sunt prouinciæ, prima nomine Thraciæ appellatur: post hác Hęmimons: dein Mœsia. iuxta quod Scythia Europa omnium vltima, præter municipia, vrbibus inter duab' Rhodopa huic adnumeratur.

Europa vid. Tripert. 545.

Mœsia secunda Dio.600.

Mœsia Asiana Idem 585. Theodoret. lib. 5. c.27. Sist. Thraciæ in six præfecturas diuisa Asia quæ vndecim prætorib. reguntur.

Eius tot sunt prætores quot Asiæ.

Ad Prouincias Macedoniæ.

Achaia Vid. Dio 822. Proconf. Achaiæ Pollio 39. Macedonia. vid. Dio.473.

Ad

Ad Prouincias Daciæ Dacia mediterranea. Vid. Ammia. 368. Dacia ripensis In Aurel. Vopisc. 645.

Victor in Galeno. Ammia. 360.

Mœsia prima. Dio. 822.

De officio Præfect. Prætor. per Illyricum (fol. 16. a.)

Vid. Capitolin. fol. 85.

Princeps. v. l. 1. de offic. rect. prouinc. C. Th. & l. 2. de prox. sac. scrin.

Cornicularius l. 32. de & milit. C. Th. l. princeps Cornicularius lib. 8. C. Th. tit. 14.

Adiutor & subadiuua, lib. 27. lib. 6. C. Th. l. 3. adiutores qui materiales tractant. Vid. l. 16. tit. 30. lib. 6.

Cōmentariensis Vid. l. 7 tit. 35. lib. 6. C. Th.

Numerarii lib. 8. C. Th. tit. j. de numerar. actuar: exceptorib. &c.

Ab Actis l. 4. tit. 8. lib. 8. C. Th. & C. Iustin.

Exceptores l. 16. tit. 26. lib. 6. C. Th. & tit. 30. l. 22.

Ad Insignia Præfectorum pretorio. per Illyricum (fol. 16. b)

Tertul. in Apolog. Religio Romanorū tota Castrensis signa veneratur, signa iurat, omnibus diis preponit: omnes illi imaginum suggestus, insignes, monilia crucium sunt. sypara illa Vexillorum & candelabrorum stolæ crucium sunt. Laudo diligentiā; noluistis nudas & incultas cruces conseruare. Vide an Cantabrorum legendum sit, non candelabrorum.

De Pontici tractus Vicario Iustin. Edict. 8. vtetur præconis voce & lampadib⁹ quatuor.

De Imaginibus, seu Vultibus Principum.

Vultus Imperatorum Vid. in Prob. Vespas. fol. 124. Cass. fol. 135.

De vultu Gord. in Castris præposito. Capitolin. 317.

De imaginibus in signis Sueton. in Tyber 48. Ioseph. 18. c. 4. Tacit 352. 354. 418. 426. 508 & 517. Plut. in Galb. Imagines Seu insignis Gordi. lib. 2. fol. 47. 95. & 176.

De Vexillis purpura sublata Capitolin. 315. Imagines principum aureæ in exercitib. olim in Constantini vita lib. 4. fol. 206. Vid. Niceph. fol. 715. vbi Vultus Vri, vbi signa colūtur. Panegyr. Maximiano datus fol. 279. & 323.

signa militaria tanquam deorum simulachra Venerātur Romæ Dionys. lib. 6. fol. 559.

De præfectis Prætorio vid. Zos. lib. 2.

De Aquila & vexillo aquilari Dio. 190.

Ad Imagines Macedoniæ, & Daciæ (fol. 17. a)

Claudianus in Epithalamiū Palladii & Serenę
— Cognomina sumpsit.
Plena ducū genitor, paulatim Vectus ad altū.
Princeps militiæ, qua non illustrior extat
Altera cunctorum tabulas assignat honorum.
Regnorum tractat numeros, cuneosq; recēset.
Sparsas Imperii vires constringit in vnum
Depositum, quæ Sarmaticis custodia ripis,
Quæ sæuis obiecta Getis, quæ saxona frenat,
Vel Schotum Regio: quantū cinxere cohortes
Oceanum quantum pacatur milite Rhenus

Ad Insignia Magistri militum præsentalis (fol. 20. b.)

Zos. lib. 2. Cum præessent vbique locorum militibus, non modo Centuriones & tribuni. Verum etiam duces, sic n. appellantur, qui quolibet in loco prætorum vicem obtinebant, magistris militum institutis, altero Equitum perditum, altero & in hos translata potestate ordinandorum militum, & coercendi delinquentes, hac etiam in parte præfectorum auctoritati detraxit.

De Magisteria dignitate vid. Cedr. 109. 604. 593. 589. 597. 580. 576. 572.

Nomen ducis inscriptum clypeis lib. 42. Dio. fol. 27 501. & 558. lib. 50.

Sub dispositione Magistri militum Præsentalis (fol. 21. a.)

Vid. Euag 773.

Milites domesticos apud Sozom. fol. 113. & 279. Cassiod. fol. 12.

Equites promoti. duces promoti Ammia. 47. & 504.

Ad Vexillationes Comitatens.

De numero Vexillat. Comit. Vopisc. 128. & Ammianus 447.

Ad dignitates Magistri militum præsent. fol. 28. b)

De Principe l. 1 de offic. rector. C. Th. principis nomen vnde Vid. apud Cassio. 273.

De Principibus militum Ammia fol. 352.

De numerariis milit. sub Magistro Equitū Ammia. 360.

Exceptores. Vid. Cassiod. fol. 137.

De præfecto Castrorum, quem στρατοπεδάρχην appellant Vid. Cedr. fol. 645. & 651.

Ad Insignia Magistri militum præsent.

Vide de rectoris titulo apud Cedr. fol 645.

Sub dispositione Magistri militum præsent. (fol. 30. a.)

In l. 38 de decurionib. C. Th. videntur connumerati omnes milites Palatini. ibi distinguuntur à Comitatensib.

Ad vexillationes Comit.

De Germanorū Vexillatione Suet in Galb. & Tacit. 18. Ex ipsa vrbe hatum exornanda manus quinque prætoriæ cohortes & Equitū vexilla cum legione prima ibid. mox Vexilla-

rij 15. & 14. quarta Decima legio cum Vexillariis. Vicesimariis. Tacit. 2. vexillum tyronum. Ammia. 25. Vexillationum tribuni.

Vexillarij in Firmo. 228.

Ad legiones Palatinas.

Italica legio 429. & 430.

In Probo 110. tribund. cohortes saracenæ, Auxilia Gall. decimani exercitus ibib. 112.

Aquilifer legionis 3. cum vexillisetis & draconario, corniceinibus & liticinibus in Aurel 84.

Cataphractos & sagittarios, & Tirones in Claud. Poll. 82.

Europenses exercitus in Probo. 118.

Riparienfis Castorinus in Aurel. 88.

Limes trans Rhenum in Tacito.

Dux limitis Scythici in Autel. 72. Ibi. Orientalis limitis & Illyrici & Thraciæ & Rhetici 74. & in Bonoso.

Legio 3. Fœlix in Aureliano 71. ibi auxilia vide.

Legio adiutrix secunda & legio Mineruæ prima in Hadr. Sparſ. 30. legiones in Hadr. 53. 22. Vrinnigeria in Iuliano Spart.

Legio quarta scythica in Spart. Seuer. 154.

Legio secunda Parthica in Caracalla 184. ibid. Equites extra ordinarii.

vexill^a ia Heliogab. 202. ad Vexill. figniferi numerus in lagionarii & prætoriani in Marino 227. ibid. fol. 226. Nomen numeri, de quo Veget. leg. quarta in Gordiano. Exercitus Illyricani in Probo 326.

In Albino 237. tribunus egit equites dalmaras. legionum quattanorum & primanorum. Bithinici excercitus ibid.

Legio quarta ex tyronibus in Maximino 281.

In Gallieno Ttansthibartenos milites leg. 9.

Transrhenani limitis dux, & Galliæ præfes in Tyr. 30. fol. 24. ibid. Tribunus, Vocontiorum.

Mœsiacæ legiones in Thr. 8.

In 9. dux Illyrici vbi principis Ægyptiarũ exercitus in Tyran. 20.

Dux limitis Tybri. 27. Thr.

Tribunus Maurorum in Tacit. fol. 49.

Armenii sagittarii in Tit. Poll.

De nomine Vexilli Vid. Cedr.

De Aquila ex vexillis Dio. lib. 40. fol. 190.

Vexillarii Tacit. 33.

primani. 48.

Post militiæ finem apud Vexillum retinet Tacit. 22. & 32.

Octaua & quinta decima legio Tacit. 25.

XIX. Vicesimani, quintani. prima & vicesima legio Tacit. 29.

Duodecima, tertia decima, sexta decima legio 33. & quarta decima.

Legiones Indeæ. Victor in Claud. Mœsiaci exercitus in Vespas. fuet. 409. ibid. Hespaniẽsis prætorianus Germanitianus. ibid. Sur de legions 3. trãslate. Nomẽ Vexill. Imperatoris.

Tribunus Augusticlainus in Oth. 10.

Nomina exercituum vid. in Vitell. 15.

Legiones vrbanæ septima & vndecima Dio. lib. 60, Vrbanæ 59.

Legio Euocatorum Dio. 77.

Augusta legio 690.

Legiones 753. Vid. fuet. in Iul. 24.

Ad Auxilia Palatina.

Officium supræscriptæ Magisterię &c. Vid. August. lib. i. in donatistas Inter nos & ipsos quo dammodo Cardinales donatistas.

Nomen Cardinis Vid. apud plin. c. 25. lib. 18. & c. 33. eod.

Numerarios & limitaneos milites Vid. in Probo 119. ibi de Barbaris tyronibus.

Commentariensem apud Amian. fol. 570. primiscrinios apud Lazium. lib. i. fol. 32. ex Marino super illustris Cardinalis vir.

Sub dispositione Magistri militum per Orientem (fol. 33. a.)

Ad Legiones Comitatens.

Vid. Soz. fol. 606.

Sub dispositione Magistri militum per Thracias (fol. 36. a)

De Comite pro Thraciis Vid. apud. Ammian. 358.

Zos. lib. 2. palatinorum ordinum ducẽ Romani Magistrum officiorum vocarunt.

Ad legiones Comitatens.

De Thebeorum legionib. Vid. Ammia. fol. 36. lib. 14.

Sub dispositione Magistri officiorum (fol. 42. a)

Vid. Theodoret. fol. 508.

De Scholis Ammia. li. 14. fol. 553. solis scholis iussit esse constitutum palatinis, & protectorum cum sentariis & gentilibus ibid. 556. primi scholarum palatinarum.

De scholis Palatinis Vid. Cay. 590.

schola Vexillariorum apud eund. 591. 586. & 573.

De formula scholarum vid. Cassiod. 140.

Schola Scutariorũ prima Ammia. 360. 357. & 260.

De Domesticis scholarum Orientis Vid. apud Cedr. fol. 631. & 621.

Ve ipsarum cohortibus 594. & 587.

Quæ sint sodalitates militum Vid. apud eund. 643. 630. 627. 604. & 600.

De Magistro armaturũ Amia. fol. 47. 499 443. 394. 366. 350. 290. 199. 55. & 53.

AD FABRICAS ORIENTIS.

De Tribuno Fabricarum Vid. apud Ammian.

mian.lib.14.fol.556.& 558.

De earundem Præposito.443.

De Tribuno armaturarum apud eund. 371.

De scutariorum rectore 560.& 562.

De scutariis & armis damasci Ammia.141. lib.18.

De Clibanariis Antiochiæ Nazar.219.

AD ILLYRICOS.

Adiutor.de adiutore Magistri diuinorum officiorũ Vid.Euagr.lib.2.fol 749.& Cassiod. 140.

Subadiuuæ adiutores duo Vide an sit legẽdum adiutoris &c.

Seueri sacra historia lib.2. Missis per Illyriam, Italiam, Aphricam, Hispanias Galliasque Magistris officialibus acciti quadringenti, & aliquando amplius occidentales Episcopi Ariminij conuenere quibus omnibus annonas & cellaria dare Imperator præceperat lege magistri officialibus vel magisterianis Postea missi & magistri officiales

Ad Insignia Quæstoris (fol.46.b)

Vid.Nouell.38.apud Iulia.cap.166.ibi scriniaria ab actis, Commentarienses Lampadarios. Ibid. harum quæstores vid. apud eund. const.26.c.907.

SVB DISPOSITIONE QVAESTORIS.

Vid.Cassiod. 13. De Quæstore in exercitu vid.Procop.322.

Officium nõ habet &c.apud eund.Cassiod. 140.

De scriniis præcipua scrinia Vid. apud Euag. 769.

Claudian.de Consulatu Manlii. Theodori.

——————— aula
Maluit esse suum,terris edicta daturus,
Supplicibus responsa venis oracula regis
Eloquio creuere tuo,nec dignus vnquam
Maiestas meminit sese Romana loquutam.
Huic sacræ mandantur opes orbisque tributa
Possessi quicquid fluuiis euoluitur auri,
Quicquid luce procul venas rimata sequaces
Addita pallentis fodit solertia Bessi.

Hilarii Epistola aduersus Adrianos audiri nos præcipit rex à Quæstore & Magistro; loquitur de Constantio Imperatore. Epistola Auxentii Episcopi Mediolanensis ad Valentinianam,& Valentinianus contra Hilarium, Iussit pietas vestra de his agnoscere Quæstorem & Magistrum. Hilarius alibi libellum principi per Quæstorem offert.

Sub dispositione Comitis sacrarum largit.(fol.49.a)

Vid.Procop.269. & 89.Paul.Diaco.fol.219. lib.17.Victor.fol.165.& Vopisc.124.

Comes largitionũ Illyrici vid. Ammia.384

Comes commerciorũ Cassiod;142.

Comes solemniorum Ammia. 44.

Comes Thesaurorũ per Thracias Ammia. 433.

Magistri lineæ vestis Cassiod.142.

Procuratores monetarum Ammia.260.

De Moneta vide apud Pollio.15.43.& 49.

De Monetariis 88.& 173.Sozom.fol.634. Cassiod.fol.129.& 141.

Primicerius totius officii Vid. cassiod.141.

Primicerium vtriusque scrinii,aur.& argẽt. cassiod 5.

Primicerium scrinii vestiarii sacri apud eund.142.

Preuis. quas dignitates per singula scrinia officiorum sacrarum largitionum &c.l 7.ti.30. lib. 6. c. Th.

Largitiones annuas principum in senatores Vid.apud Cedr.fol.652.& Mamert, ad Iulian.fol. 191. Thesaurorum omnium mandata custodia & dispensatio largiendi.

Apparitores largitionum munus apud Ammia fol.362.

Munera prætori soluta Barbarii Ammia. 367.

cedr.de Notariis in Singulis archiuis educatis fol.652. τινὰς τῶν ἐνεκαςων τον ἀρχειων ἐναυζῦθεν των ταχυχράφων,

Sub dispositiene Comitis rerum priuatarum domus diuinæ. (fol.56.a)

Differentiam sacrarum & priuatarum rerũ vide apud Agath.fol.436.

De priuato ærario Vid.Ammia.apud. Trebell.60.

Comitis rerum priuatarum &c. Interpretatus Theodoret.fol.417.Amia.fol. 48 Cassiod. fol.7.& 15.

Comites Patr.Vid.fol.80.88.90.91.& 113.

Comites domorum per Cappadociam in c.2.de Palat.

Ad rationales rerum priuatarum Vid. in formula Cassiod.fol.142.

Sub dispositione Comitũ Domesticorum equitum & peditum(fol.58.a)

Vid Cassiod.lib.1.fol.12.

Sub dispositione viri Castrensis. (fol.59.a)

De militari Castrẽsi Vid. Vopisc.in Aurel.

De castrensi apparitore Ammia.362.

Qui fiunt castrensis ministri Lampridi.in Alex.271.

De Pædagogijs Ammia.fol.443.& 356.

De Curis palatiorum fol.502.eod.

Tigridis eundem limitem.

Idem trans Tigrim fecit quinque prouincias, Azarsauenam, Mozenam, Zabdicenam, Rhenumenam, & Carduenam, sed Iouianus restituit & alias.

Ad Insignia Comitis limitis Ægypti, (fol.86.a)

Vid. Ammia.271. & sequent. & 260.

Claud. in Epithalamio Palladij.

Qui quondam Meroen iussit Nilumque tueri.

Eiusd. Paneg. in Manlij Theod. Conf.

Lentè fluis Nilus, sed cunctis omnibus extat. Vtilior, nullas confessus murmure vires.

Sub dispositione Comitis rei militaris per Ægyptum, (fol.eod.b)

Ala Theodosiana nuper constituta &c. Vid. quo tempore hæc scripta sint.

AD PROVINCIAS AVGVSTANICAS.

Subscribendarium. Subscribendarius quis vid. l.1. de eteg. milit. C.Th.

Zosimus lib.2. Cùm Imperium Romanum externis in limitibus vbi Diocletiani prouindētia oppidis, & Castellis, atque Burgis munitum esset, omnesque copiæ militares in iis domicilium haberent, fieri nō poterat, vt barbari transirent vbique copiis Hostium repellendorum causa occurrentibus: hanc præsidiariam munitionem Constantinus abolens maiorem militum partem de limitibus submotam, in oppidis, nullis præsidiis egentibus collocauit, à barbaris vexatos præsidio nudauit, tranquillas & quietes vrbes militum peste grauauit, qua iam complures ad solitudinem redactæ sunt, milites ipsos theatris & voluptatibus addictos adnullauit. &c.

Sub dispositione Comitis Militaris per Isauriam, (fol.88.a)

Vid. Ammia. lib.14. vbi describit Isauriam.

AD DVCEM ISAVRIÆ.

Dux, Præfectos & Consul. quid inter se differant. Vid. Dupan. ad Theodos.

Sub dispositione Ducis Palestinæ, (fol.90.a)

Vid. de Bello Pers.1. lib. Procop.

Ad insignia Ducis Arabiæ, (fol. 93.a)

Ptolo. li.5. In tab.4. Asiæ, describēs Arabiā, præfecturā nominat Bostre legionis & Zizæ.

Sub dispositione Ducis Phœnices, (fol.94.a)

Tertul. in Marno.3. Damascus Arabiæ retrò deputabatur, antequam trāscripta erat in Syrophœnicem ex distinctione Syriarum.

Ad Insignia Ducis Syriæ, (fol.95.b)

Vid. de Syriæ Gordia. lib.2. fol.48.

Sub dispositione Consularis Palestinæ, (fol.107.a)

De Corniculario. Vid. in Domit.17.

Sub dispositione Præsidis Thebaidos (fol.108.b)

In aliis præponitur Præses Dalmatiæ perfectissimus, ibi Tabularij duo in Officium. item subadiuua.

AD IMPERIVM OCCIDENTALE.

Sub notitia dignitatum omnium, tam ciuilium, quàm militarium in partibus Occidentis, (fol.114.b)

Diuisionem Imperij Vid. apud Sozom, fol. 647. & vbi de Arcadio, & Honorio.

De præfecto prætorio Italiæ Theo. fol.48.

Proconsul Africæ &c. Vid. Ammia.113.

Vicarij, Vicariorum sedes Vid. apud Cassiod.66. & 102.

Vtraque Africa apud Dio.441. & de Gall. ibidem.

Vicaria præfectura in vrbe 405. & 395.

AD DVCES.

De Duce limitis Africani Vopisc. in firm. 127.

De Duce & Rectore Pannoniæ, primæ in Spart. 64.

Pannoniæ secundæ Ammia. fol.44.

De Duce Dalmatiæ, Pollio, 17.

De Duce transrhenani limitis, idem Pollio, fol.25.

Vide Herodot. lib.2. fol.51. de ripis Danubiæ & Rheni,

Retiæ primæ & secundæ Cassiod.13. & 159

Sequanicæ &c. Vid. Duces in Galliis.

AD CONSVLARES.

Pānoniæ Vid. Pollio.29. & Amia.123. & 124.

Annonarij Tusciæ apud Ammia. lib. 27. fol. 373.

Beticæ. Ammia. fol.403.

Germaniæ primæ Ammia. 61. Germ. secundæ. fol.201.

Deest hîc per Britannias 11. Maximæ Cæsariens. Valentiæ.

Italiam cum Africa & Illyrico in Ammia. 367. & Gallus Germanus.

AD CORRECTORES.

Vid. Ammian. 373.

AD PRÆSIDES.

Per Illyricum, Occidentale intellige Vid. Laz. fol.65.

Præfectus Illyrici & Gallicani apud Tra. 17.

Panno

Sub finem huius dispositionis in alijs subijcitur Vicarius vrbis Rom. cum sua dispositione.

Sub dispositione Magistri peditum Præsentalis (fol.126.b)

Ad legiones Palatinas

Mœsiaci seniores. Vide an Mœsiaci potius legendum sit.

Thebei Thebei Pannoniæ exercitus apud Herod.lib.3.fol.8.

Sub dispositione Magistri officiorum (fol.138.b)

Ad fabricas Italiæ.

De Cremonẽsi scutariaVid.Ammia.fol.50.

In Gallijs.

De Magistro armorum.eund.506.

Curiosi. Tertull. de fuga in persecutione. Cuius in matricibus beneficiariorum, & Curiosorum.

Sub dispositione Com.sacr.Larg. (fol.140.b)

Ad Rationales.

Summarum. Author summarum in Domit. Suet.11.

Rationalis summarum Siciliæ.l. vn. Com. diuidund.C.Th.l.pen. C.eom. vtriusque iud.

Ad Procuratores monetæ.

Ammia.404.

Monetæ Lugdunens. Arelatens. Triberorum &c.Vid.Strab.idem.

Pacat. Dupanus.Panegyr.Theodos. dicto. vt taceam infami sæpè delectu scriptos in prouincijs aucupes,ductasque sub signis Venatorum cohortes militasse conuitiis.

Sub dispositione viri Castrens. (fol.146 a)

Scotus hunc appellat Procuratorem Castrensem Sacri Palatij Laz.

Ad finem huius dispos. vbi hæc verba:& cęteros Palatinos officiorum.cum curis Palatiorum,inquit Scotus Laz.

De Proconsule Africæ.(fol.148.b)

Vid. Amia. 400. 380. & 276. Herodot. 152. Sido.252.

Claud. de Bello Gild.

medijs apparet in astris

Africa rescissæ vestes & spicea passim,

Sexta iacent lacero crinales vertice dentes

Et fractum pendebat ebur &c.

Et 2 Panegyr.in laudes Stilich.

Tum spices & dente comas illustris eburno

Et calido rubicunda die sic Africa fatur.

Sub dispositione Vicarij Vrbis Romæ(fol.145.

Ad Consulares

Vid.Spart.in Hadr.& in Pio fol.70.

Ad Præsides.

Cæterij Vicarij spernunt hunc ordinem,vt habet alterum exemplar.

Sub dispositione vicarij Africæ. (fol. 154.a)

Ad Præsides

Mauritaniæ Sitifensis.Vid.Herodot.159.

Ad vicarium Hispaniæ.(fol.156.a)

In laudes Stilicon.Panegy.Clau.2.

Glaucis tum prima Mineruæ

Nexa Comam folijs fuluaque intexta micãtẽ.

Veste Tagum,tales profert Hispania voces.

Sub dispos.Vicarij Hispaniarum.

Vid.Ido.lib.14.c.4.& Ammia.276.

In Vicarios septem Prouinciarum. (fol.156.b)

Claud.in laud. Stilic. 2.

Tum flaua repexo

Gallia crine ferox euinctaq; torque decoro,

Binaque gesa tenens, animoso pectore fatur &c.

Sub dispos.vicarij septem prou.

Ad consulares.

De superioris Germaniæ Præside vid. in Domit.612.

De Belgiæ legato Tacit.301.

Laz.lib. 1. fol. 34. secundam Belgicam,ait, Proconsulem habuisse. Aquitaniam quoque duplicẽ,quæ ab vno præside patricio regebatur,Lugdunens. rectore, & Narbonensi proconsule. Videtur autem ex Mariano hæc etiã excepisse, & addit Lugdunẽsis 1a. adest Lugdunensis & secunda.ibid.Rhotomagus, item Narbonensis in Arelatensi & Massiliensi Prouincijs secta.

Epistola Hilarij Epi.Episcopis Germanię 1. Germaniæ 1.Lugdunens.1.& Lugdunens.2. Belgicæ 1.& Belg.2.& Aquitanicæ & prouincia nouem populorum, & ex Narbonensi plebibus & clericis Tolosanis & prouinciarũ/ Britanniæ Episcopus.

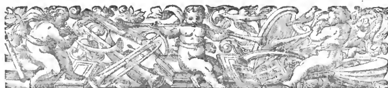
Ad vicarios Britanniarum. (fol.158.a)

Claud.in laudes Stilic.2.

Inde Caledonio velata Britannia monstro,

Ferro picta genas;cuius vestigia verrit.

Cæru

DIGNITATVM, ADMINISTRATIONVM, PROCVRATIONVM, OFFICIORVM, QVÆ IN NOTITIA VTRIVSQVE IMPERII habentur, index.

AVCTORE D. D. GVLIELMO MORANO, in Academia Tolosana Antecessore.

A

B

C

a

D

E

F

G

H

I

M

N

O

P

INDEX

Lug

Q

R

S

T

V

FINIS.

DIOE

DIOECESIVM,

PROVINCIARVM, REGIONVM, VRBIVM,

CIVITATVM, OPPIDORVM, CASTROrũ, Castellorum, Borgorum, Limitum, Tractuum, quæ in Notitia vtriusque Imperij habentur, index.

A

Aqui

D

E

F

G

H

Herculi

N.

O

P

Q

R

Rolatha

Y

Z

FINIS.

LEGIONVM, VEXILLATIONVM, AVXILIORVM, Cohortium, Cuneorum, Numerorum, Classium, Fabricarum, Scholarum, quæ in Notitia vtriusque Imperij habentur, index.

A

B

C

D

F

G

H

I

Prima

M

N

P

Q

R

S

T

V

A

prima

Fabri

F

G

H

Petu

INDEX LEGIONVM,

L V G D V N I,

Ex Typographia Iacobi du Creux dict Molliard.

M.DC.VIII.

